

Mayn Rid

DÜNYA ƏDƏBİYYATI KLASSİKLƏRİ

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
İlham Əliyevin

**“Dünya ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrinin
əsərlərinin Azərbaycan dilində nəşr edilməsi
haqqında” 2007-ci il 24 avqust tarixli
sərəncamı ilə nəşr olunur.**

“Şərq–Qərb”
Bakı – 2009

Thomas Mayne
REID

MAYN RİD

1818–1883

SEÇİLMİŞ ƏSƏRLƏRİ

M.F.Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

"Şərq-Qərb"
Bakı – 2009

12.1-26.3969

MACƏRƏ ROMANLARININ BƏNZƏRSİZ USTASI

Tərcümə edənlər:	Cabbar Məcnunbəyov Vidadi Rzayev
Ön sözün müəllifi:	Vidadi Rzayev
Redaktor:	Salam Sarvan
Korrektorlar:	Aqşin Məsimov Elsever Mürədov
Bədi tərtibat və dizaynın müəllifi:	Tərhan Qorçu
Kompüter düzümü:	Hikmət Aydınəli Mehman Musabəyli

Mayn Rid. Seçilmiş əsərləri. – Bakı: "Şərq-Qərb", 2009, 760 səh.

Məşhur İrland yazıçısı, macera romanlarının bənzərsiz ustası Mayn Rid (1818-1883) özü də macərə və təhlükələrlə dolu həyat yaşamışdır.

Onun romanları bu gün də dünyanın onlarca ölkəsində sevilə-sevilə oxunur.

Mətn: Bakı Slavyan Universiteti, "Kitab aləmi" NPM, 2009
Bədi tərtibat, səhifələnmə: "Tutu" nəşriyyatı, 2009
© "Şərq-Qərb" ASC, 2009

Tomas Mayn Rid (1818–1883) 1818-ci il aprelin 4-də yoxsul İrland ailəsində anadan olmuşdur. O, 1840-cı ildə macərə arxasında Amerikaya getmiş və Qərbin hələ öyrənilməmiş torpaqlarına üz tutaraq bir müddət ovçuluqla məşğul olmuş, hindularla ticarət etmişdir. Müəllimlik və reportyorluqla da məşğul olan Mayn Rid "Spirit of the Times" qəzetinin müxbiri kimi 1846–1848-ci illər Meksika müharibəsinin iştirakçısı olmuşdur.

Mayn Rid 1848-ci ildə kapitan rütbəsində istefaya çıxmış, dərhal övvəl Bavariyada, sonra Macarıstanda baş verən inqilabi hərəkatda iştirak etmək üçün Avropaya getməyə tələssə də, oraya həddən artıq gec çatmış, Londonda məskən salmışdır. Ticarət və jurnalistika sahəsində (Mayn Rid yeni jurnal təsis etməyə cəhd göstərmişdi) uğursuzluğa düşər olandan sonra özünü ədəbiyyata həsr etməyi qərara almışdır.

Mayn Ridin ilk romanı – 1850-ci ildə nəşr olunmuş "Könüllü nişançılar" – Meksika müharibəsinin hadisələrini təsvir edirdi. Sonrakı on il ərzində yazıcının ən yaxşı əsərləri "Skalp ovçuları", "Kvarteron qız", "Otseola – seminolların başçısı" və başqaları işıq üzü görür, onları çoxşüa bir uğur müşayiət edir.

Kapitan Rid otuz üç yaşında evlənməyi qərara alır və bu nikah onun qəhrəmanlarının macerələrindən daha az romantik görünür: İngilis kübar ailəsindən olan on beş yaşlı qız Mayn Ridin arvadı olur. Lakin gənc yazıçının ticarətdə bacarıqsızlığı, qəribəlikləri və romantik ekzotikaya meyilliliyi axırda onu müflislik həddinə çatdırır. Və qırx doqquz yaşlı Rid gəncliyini keçirdiyi Amerikada bəxtini ikinci dəfə sınağa qərar verir. Yazıçı gənc respublikaya həsn-rəğbətə yanaşırdı. O, 1860-cı ildə, Amerikanın şimal və cənub ştatları arasında gedən vətəndaş müharibəsinin qızğın vaxtında irqi esarətə qarşı kəskin çıxışlar edərək, şimallıların mübarizəsi ilə həmrəy olduğunu bildirir.

Lakin Amerikada da bəxt onun üzünə gülmür və üç il sonra geri dönmək üçün çətinliklə pul toplayan Rid İngiltərəyə qayıdır. Məşhurluğu keçmişdə qalmış yazıçı, həyatının son illərində gənclik üçün elmi-populyar kitablar yazır. O, bütün bu dövr ərzində fiziki və əsəbi pozuntılardan əziyyət çəkir və 1883-cü ildə vəfat edir.

Humanizm və ədalətin qələbəsinə inam, süjet ustalığı bu gün də Mayn Ridin kitablarına maraq doğurmuş, onu bir çox ölkələrdə ən populyar müəlliflərdən biri etmişdir.

Yazıcının məşhur "Başsız atlı" macera romanı XIX əsrin 50-ci illərində Texas həyatının koloritli fonunda baş vermiş müəmmalı cinayətin açılması üzərində qurulmuşdur. Dolaşqı süjeti inkişaf etdirməklə Mayn Rid 50-ci illər Texasının gerçək mənzərəsini göstərə bilmişdir. Romanın güclü cəhəti də elə bundadır. Texası əks etdirməklə yazıçı ABŞ tərəfindən qəsb olunmuş¹ ölkələrin xalqlarının ağır taleyini oxucuya dərinlən hiss etdirir. Belə ki, Amerika müstəmləkəçiləri meksikalılara "ən aşağı irq"dən olan adamlar kimi nifrətlə yanaşırdılar. Amerikalılar əsrlərlə hindu xalqlarına məxsus olmuş ərazilərdən hinduları sıxışdırıb çıxardaraq, onları amansızcasına məhv edirdilər.

Texasın amerikalı müstəmləkəçiləri – təkəbbürlü plantator Poyndekster, əyyaş Kolxaun 40-50-ci illər Amerika həyatının xarakterik simalarıdır.

Xoşlarına gəlməyən hər hansı adama qanlı "Linç məhkəməsi" qurmağa hazır olan guruh – bu idi Texasda hökm sürən Amerika "demokratiyası"nın iç üzü.

Hadisələr müflis olmuş plantator Vudli Poyndeksterin Luiziya-nadan Texasa köçməsi ilə cərəyan etməyə başlayır. Onunla bərabər oğlu Henri, qızı Luiza və bacısı oğlu, istifadə olunan kapitan Kassi Kolxaun da səfərdədir. Onlar qəfildən yolu itirirlər – qarşılarının dəli düzənlik yandırılmış və izlər itmişdir. Gözlənilmədən qarşılaşdıqları Meksika geyimli gənc bir atlı onlara səmti göstərir və uzaqlaşır gedir. Sonra həmin atlı yenidən – bu dəfə mühacirləri tufandan xilas etmək üçün peyda olur. Onun adı Moris Ceralddır, ləqəbi isə vəhşi atları ovladığı üçün Moris-mustanggerdir. Luiza ilk baxışdan gəncə vurulur.

Sonra Moris-mustanger Poyndeksterlərin köçüb yerləşdikləri Kasa-del-Korvo malikanəsində, ziyafət vaxtı yenidən görünür, bu dəfə Poyndeksterin sifarişləri ilə tutduğu atlardan ibarət iltıxı gətirmişdir. Moris, Poyndeksterin təklif etdiyi böyük məbləğdə puldan imtina edərək, iltıxdakı nadir gözəlliyə malik xallı mustanqı Luizaya bağışlayır.

Hadisələrin sonrakı inkişafında Moris Ceralddın da Luizaya vurulduğu və onların bir-birini odlu məhəbbətlə sevdikləri təsvir olunur. Bu vəziyyət ən çox Luizanın bibisi oğlu Kassi Kolxaunun üreyincə deyil, çünki o da Luizanı sevir və hər vəchlə onunla evlənmək niyyətindədir. Bu yolda o, bütün vasitələrə əl atmağa hazırdır. Luizanın atasının ona külli miqdarda pul borclu olması "məqsəd vasitəni doğruldur" prinsipi ilə yaşayan xudbin və amansız Kassi Kolxaunun ümidlərini artırır.

Əsərin baş qəhrəmanı Moris Ceralddın onun artıq barışmaz düşməni olmuş Kassi Kolxaun arasında bir sıra toqquşmalar baş verir. Bu toqquşmalar fonunda Moris Ceralddın yüksək insani məziyyətlərə malik nəcib bir şəxsiyyət, Kassi Kolxaunun isə dar dünyagörüşlü, vicdani məsələlərdə özünə çox da əziyyət verməyi sevməyən birisi olduğu aşkar olur.

Mayn Rid, qoca Poyndeksteri açıq-aşkar qınamaqla, Kolxaun haqqında xüsusi kəskinliklə danışır – o, varlı, şantajçı, keçmişdə Meksikaya quldur yürüşlərinin iştirakçısıdır. Kolxaun var-dövlətinin gücünə inanır, öz cəzasızlığına əmindir: o, bütün rəzililiklərə gedir, ən nəhayət, cinayətəkar olur.

Hadisələrin sonrakı inkişafı son dərəcə dramatik və müəmmalıdır. Gənc Henri Poyndekster qəflətin itir, düzənlikdə başsız bir atlı dolaşmağa başlayır; hamıdan xəbərsiz vətəninə – İrlandiyaya getmək üçün yola çıxmış Moris Cerald cəngəllikdə yaranarlıq, dostu tərəfindən təsadüfən tapılıb xilas edilir və qətdə şübhəli bilinərək məhkəməyə verilir; hər tərəfdə bir-birindən müəmmalı və qorxulu şeyiələr dolaşmağa başlayır. Lakin bütün bu dəhşətli və müəmmalı hadisələr arxasında bir nəfər – xain və hiyləgər Kassi Kolxaunun dayandığını heç kim bilmir.

Romanda hinduların azadlığının cəsur müdafiəçisi Otseola kimi qəhrəman obrazları yoxdur. Lakin irlandiyalı Cerald öz xalqının Kolxaun tərəfindən təhqir edilməsi şərefinin müdafiəçisi kimi çıxış edir.

¹ Texas da, Kaliforniya kimi, Mayn Ridin də iştirakçısı olduğu 1846-1848-ci il Amerika-Meksika müharibəsindən sonra ABŞ tərəfindən Meksikadan zorla qoparılmışdır.

Bu romanda Mayn Ride xas haqq-ədalət sevgisi, cəmiyyətdəki "sosial darvinizm" münasibətlərinə tənqidi yanaşma, bunlardan əziyyət çəkən insanlara hüsn-rəğbət ifadə olunmuşdur.

Müəllifin "Otseola – seminolların başçısı" əsəri – acı tarixi həqiqətlərin təxeyyül məhsulu ilə ustalıqla bir araya gətirildiyi çox sadə, lakin istedadlı bir əsər kimi oxucunu bu günümüzdə də həyəcanlandırmaqda davam edir. Bu əsərdə kapitan Mayn Ridi daim həyəcanlandırıcı azadlıq mübarizəsinin idealları onun qəhrəmanı Otseolanın surətində ustalıqla təəcəssüm olunmuşdur. O, əsərin hər bir formasına – xüsusən də yadellilərin işğalına dərindən nifrət edirdi. Əslən İrlandiyadan olan Mayn Rid, uzun müddət ingilis müstəmləkəçilərinə qarşı müqavimət göstərmiş olan öz xalqının təmsalında, azadlıq və müstəqillik uğrunda mübarizə aparənların haqq işini qiymətləndirməyi və onlara hörmət göstərməyi öyrənmişdi. Buna görə də o, həmişə doğma torpaqlarında hüquqlarını qəhrəmancasına müdafiə edən Amerikanın hindu xalqlarının tarixinə belə tez-tez müraciət etmişdir. Azadlıqsevər hinduların surəti onun "Əksinqiləbəci başçı", "Qızıl bilərzik", "Qayalıqlar arxasındakı ovcular", "Unudulmuş dağ" romanlarının səhifələrində öz əksini tapmışdır. Həmin romanlar arasında Mayn Ridin bu mövzuda yazdıqlarının, bəlkə də, ən yaxışısı olan "Otseola – seminolların başçısı" əsəri xüsusilə seçilir.

Mayn Rid əsərin fəsilələrinin birində özünü "böyük tarixi hadisələrin salnaməçisi" adlandırır. İndiki halda onun buna haqqı vardır. Seminolların qəti məğlubiyyəti ilə nəticələənə axırıncı müharibələrində yazdığı ABŞ hökumətinin apardığı çoxlu "hindu müharibələri"ndən, sadəcə, birini deyil, həm də XIX əsrin birinci yarısında baş verən tarixi hadisələr zəncirinin mühüm həlqəsini, həqiqətən, görə bilmişdir. Mayn Rid Amerika tarixinə yalnız qalib gələn müstəmləkəçilər tarixi kimi deyil, burada yaşayan və yadellilərin amansız basqınlarına qarşı müdafiə olunmağa məcbur olan xalqların tarixi kimi baxırdı.

XIX əsrin başlanğıcı ABŞ tarixində təkcə əvvəllər hindu xalqlarına mənsub olan yeni-yeni əraziləri işğal edən Amerika müstəmləkəçilərinin hücumlarının güclənməsi ilə deyil, həm də hinduların daha qətiyyətli müqavimət göstərmələri ilə qeyd olunmuşdur.

Mayn Ridin romanında tarixi həqiqətlərdən kənaraçıxmaların çox olmasına baxmayaraq, ümumilikdə əsər həmin dövrün tarixi hadisələrini düzgün əks etdirir. Ağ yadellilərlə hindular arasında olan qədim düşmənçiliyin mahiyyəti düzgün açılmışdır, üstün ABŞ nizami hərbi qüvvələrinin təzyiqlərinə qarşı rəşadətli müqavimət göstərən kiçik bir qəbilə – seminollar qəbiləsi üçün əlverişli olmayan qüvvələr nisbəti düzgün təsvir edilmişdir; ABŞ hökumətinin seminolların Floridadan tamamilə sıxışdırılıb çıxarılmasına yönəldilmiş siyasəti düzgün göstərilmiş və qeyd-şərtsiz pislənmişdir.

Əsrin əvvəllərində əksər hissəsi seminollar və onlara qohum olan qəbilələr tərəfindən məskunlaşdırılan Florida yarımadası 1820-ci ildə, İspaniya oranı ABŞ hökumətinə satandan sonra, bütünlüklə ABŞ-a verilmişdi. Bu zamana qədər (Florida 1513-cü ildə ispanlar tərəfindən "kəşf edilmişdi") ispanlar, fransızlar və ingilislər əkinçilik üçün əlverişli və məhsuldar olan bu ölkəyə sahib olmaq uğrunda üç əsr mübarizə aparmışlar.

Bu üç yüz il ərzində yerli hindu əhalisi ilə yadelli işğalçılar arasında çox döyüşlər olmuşdu. Seminollar arasında sığınacaq tapmış qaçqın zəncilər də onlara kömək edirdilər. Onlar öz müdafiəçilərinə peşələri ilə – torpağı yeni becərmə qaydaları ilə tanış edirdilər. Müstəmləkəçilərlə üç yüz illik mübarizə Florida hindularının möhkəmləndirdi, mütesəkkilliyi ilə məşhurlaşmış bəzi hərbi təşkilatların yaradılmasına imkan yaratdı. XVIII-XIX əsrlərin qovuşduğu seminolların iqtisadi və ictimai inkişafı xeyli irəlilədi. Amerikalılar hətta onları "mədəni" adlandıran hindu qəbilələrinə aid etməyə məcbur idilər. İspanlardan və fransızlardan fərqli olaraq Florida torpaqlarının iqtisadi cəhətdən ən geniş surətdə istifadə edilməsinə girişən Amerika müstəmləkəçiləri üçün seminollar daha təhlükəli idilər.

Seminollar torpaqlarını və meşələrini mənimsəyən yadellilərə qarşı dəfələrlə üsyan etmişdilər. Uzunmüddətli və gərgin mübarizə XIX əsrin 30-cu illərində – ABŞ hökumətinin və Florida ərazilərində möhkəmlənmiş amerikalı plantatorların qəti hücumla keçmələri ilə başa çatdı.

1832-ci ildə bir neçə seminol başçısı – qəbilə əyanlarının nümayəndələri – xalqdan gizli olaraq Amerika hökuməti ilə son dərəcə ağır şərtlə müqavilə bağladılar. Xəyanətkarlara mənəfət

vəd eleyen bu müqaviləyə görə, seminollar üç il ərzində Floridani tərk edərək "Hindu əraziləri"nin səhralarına və çöllərinə getməli idilər.

Amma seminolların əksəriyyəti satqınların bu hərəkətindən hiddətləndilər və müqaviləni yerinə yetirməkdən boyun qaçırdılar. Amerika məmurları ilə əlbir olan başçılar tamamilə nüfuzdan düşdülər.

Amerikalılar seminolları müharibəyə təhrik etdilər. O zaman əllərində silah öz haqlarını müdafiə etmək üçün ayağa qalxan seminolların başında bacarığı, sədaqəti və mərdliyi ilə məşhur olan gənc Otseola durdu.

Seminolların qəhrəmancasına müqaviməti xəyanət nəticəsində qırıldı: Otseolaya döyüş meydanında qalib gəlmək ümidini itirən amerikalılar ona toxunulmazlıq vəd edərək danışıqlara çağırıldı və xaincəsinə tutdular. Otseola əsarətə dözməyərək tezliklə öldü. Bəzi məlumatlara görə, onu öldürmüşdülər. Bundan istifadə edən ABŞ hökuməti ilə barışıq tərəfdarları istediklərinə nail oldular: seminolların çoxu silahı yerə qoyub amerikalıların tələblərinə tabe oldu.

Amma, hər halda, Otseolanın və onun döyüşçülərinin mərdlik nümunəsi seminolların gələcək həyatında böyük rol oynadı. Bir çox seminollar amerikalılarla barışıqdan imtina etdilər və müharibəni davam etdirdilər. Hindular Floridada nizami qoşunların hərəkətinin, xüsusilə, çətin olduğu yerlərə çəkildilər və bu yerlərdə möhkəmləndilər ki, həmin vaxt öz doğma torpaqlarını tərk etməmiş başqa hindu xalqları da "Hindu əraziləri"ndə məhv olmaq məcburiyyəti qarşısında qalmışdılar.

Mayn Rid plantatorların amansız təzyiqlərinin, Amerika "agentlərinin" – məmurlarının xəyanətkar siyasətinin seminolların fədakar müqavimətinə səbəb olduğunu göstərməyi bacarmışdır. Tamahkarlığın və ağgözlüyün, görünməmiş ədalətsizliyin hökmranlığı avropalılarla birlikdə seminolların torpağına qədəm basır və həyatı murdarlayaraq, özü ilə əsarət və ölüm gətirərək zəfər çalır. Mayn Ridin başqa heç bir romanında zorakılığın və tamahkarlığın təntənəsi haqqında belə nifrətlə danışılır və onun başqa heç bir romanında azadlıq, insanlıq, ədalət uğrunda mübarizə belə hərtərəfli və həsn-rəğbətə verilmir.

Mayn Rid öz Otseola surətini yaratmaqla müəyyən məsələlərdə tarixi həqiqətdən kənara çıxmışdır. Amma tarixi həqiqətin bu

pozuntuları daha çox ikinci dərəcəli bioqrafik detallara aiddir. 30–40-cı illərdə Otseola haqqında çoxlu əfsanələr yaradılmışdı və görünür, onlardan bəziləri Mayn Ridin xoşuna gəlmişdi. Bəzən Mayn Ridin Otseolası üsyançıların ağıllı və cəsur başçısından daha çox hindular tərəfindən bəzədilmiş centlimenə bənzəyir. Lakin xatırlamaq lazımdır ki, belə hallarda yazıçı, Otseolanın alıcənablığını vurğulamaq, hindulara və onun başçılara qara yaxan Amerika mətbuatının böhtan və yalanlarını təkzib etmək istəyinin təsiri altında olmuşdur.

Vidadi Rzayev

BAŞSIZ ATLI

Başsız atlı

PROLOQ

Savannanı¹ bürümüş gecənin səssizliyi içərisində mürgüləyən Texas maralı at ayaqları tapılırsını eşidərək diksindi. Lakin o, öz yaşıl yatağını tərk etmədi, hətta yerindən də qalxmadı. Yalnız gözlə başını azca qaldırdı; hündür otlar üzərində buynuzları göründü; o, qulaq verdi: yoxsa yaxındakı otlaqdan çapa-çapa mustanq² gəlir?

Yenə də at ayaqlarının tapılırsını eşidildi. Bu dəfə yeni bir səs də seçmək olurdu: bu, metal cingiltisi, daşa dayən polad səsi idi.

Bu səs maralı təşvişə saldı. O, cəld yerindən sıçrayıb düzən ilə qaçdı. Xeyli qaçdıqdan sonra dayanıb geriye baxdı. Onun gecə istirahətini pozan kim idi?

Maral süd kimi ay işığında ən qəddar düşməni olan insanı tanıdı. İnsan at üstündə yaxınlaşırdı.

Maral yenə də qaçmaq istədi, lakin atının acaib simasını görüb, yerində donub qaldı. Yerə sinib, başını geri çevirərək baxmaqda davam etdi: onun iri, qonur gözlərindən qorxu və heyranət saçılırdı.

Maralı bu qədər baxmağa məcbur edən nə idi?

Atmı? Axı o, yüyanlanmış və yəhərlənmiş adi bir at idi. Atın görkəmində qorxulu heç bir şey yox idi. Bəlkə də, maralı qorxuya salan atlı idi? Atının görkəmində gözün alışmadığı qorxunc bir şey vardı.

Atının başı yox idi!

Maral axırıncı dəfə şaşqın bir nəzər salaraq onu qorxudan bu acaib şeyin nə olduğunu anlamaq istədi, lakin heç bir şey anlaya bilməyərək düzənin içərilərinə qaçdı. Bir də dönüb geriye baxmadı. O, ancaq Leonanın dalgalarına atılaraq o biri sahilə keçdikdən sonra özünü təhlükəsiz bir yerdə hiss etdi.

¹ Savanna – hündür göy otlu Amerika düzənləri

² Mustanq – Amerika düzənlərində olan vəhşi at

Başsız atlı maralın burada olduğunu hiss etməmiş kimi, onun ürkməsinə əhəmiyyət vermədən öz yoluna davam etdi.

At çaya sarı getdi: görünür, o heç tələsmirdi, asta və sakit addımlarla, şəstlə irəliləyirdi. Sanki, o, əsrarəngiz fikirlərə dalaraq ətrafında baş verənləri hiss etməirdi. O, öz sirrini heç bir səsle, pıçiltı ilə bürə vermirdi.

Atlı çiyinə serapə¹ salmışdı: külək asdıqca serapə yellənir, atlının bədəninin bir hissəsi görünürdü. Onun ayaqlarında pələng dərisindən uzunboğaz çəkmə vardı. Beləliklə də gecənin rütubətindən və isti ölkələrdə yağın gur yağışlardan müdafiə olunmuş atlı başı üzərində sayrışan ulduzlar kimi dinməz, paltarının qatlarında oynayan səhra küləyi kimi qayğısız halda yoluna davam etdi.

Lakin birdən nə işə atlı, sanki, düşüncələrindən ayırdı: onun atı addımlarını yeyinlətdi, başını yırğalayıb sevinclə kişnədi. Boynunu irəli uzadaraq, burun parələrini geniş açıb yortmağa, sonra da dördəyək çapmağa başladı. Atı yeyin getməyə məcbur edən şey yaxınlıqda olan çay idi.

At çayın büllur sularına girib dayandı. Atlı da atın üstündə dizindəkə suya girdi.

At suyu acgözlüklə içib o biri sahilə üzdü və sürətlə yortaraq sahil yamacı ilə yuxarı qalxdı. Başsız atlı atın silkinib üstündəki suyu tökməsini gözləyirmiş kimi dayandı, sonra yenə də yoluna davam etdi.

Ətraf ucsuz-bucaqsız çöl idi: ayın əsrarəngiz işığında adama ələ gəlirdi ki, çöl üfüqdə göylə birləşmişdir.

¹ Serapə – al-olvan rəngli hindu şalı

I
fəsil

YANMIŞ DÜZƏN

Günorta günəşi İspaniyanın köhnə şəhəri San-Antoniodan cənubda olan böyük Texas çölü üzərində parlıdaydı.

Günəşin zərrin şüaları altında çöl üçün adı olmayan bir neçə şey görünürdü. Bunlar furqon idi: furqonların üzərinə yanmdairə şəkildə ağappaq örtük çəkilmişdi. Burada cəmi on furqon vardı. Bu furqonlar ticarət karvanına və ya hökumət arabalarına oxşamırdı. Bunlar öz əmlakını Leona çayı sahilindəki qəsəbələrədən birinə aparan köçəri furqonlarına daha çox oxşayırdı.

Furqonlar bir-birinin arxasına düzülərək isti çöl ilə ələ yavaş-yavaş gedirdi ki, onların heç hərəkət etmədiklərini zənn etmək olardı. Yalnız ürəkək qaçan bir vəhşi keçi, bir də çıxıraraq göyə qabzan ala cüllüt arabaların yeridiyini sübut edirdi.

Günortanın bu istirahət çağında çölün ayrı heç bir yerində nə uçan bir quş, nə qə qaçan bir heyvan görünürdü: quşlar da, heyvanlar da kölgədə gizlənmişdi. Yalnız qazanc dalınca qaçan insan, günəşin yandırıcı şüaları altında öz yoluna davam edirdi.

Hər şeydən görünürdü ki, bu furqonlar varlı bir plantasiya sahibinə mənsubdur. Pittsburqun ən yaxşı istehsalı olan hər bir furqona səkkiz qüvvətli qatır qoşulmuşdu. Furqonların içərisində və dövrəsində çoxlu kölə – zənci vardı. Uşaqlı kölə qadınlar furqonlara minmişdilər, kişilər isə furqonların yanı ilə piyada addımlayırdılar. Qabaqda bir kareta gedirdi: kareta yaxşı bəslənmiş Kentukki qatırları qoşulmuşdu. Qozlarda oturmuş kölə zənci istidən qovrulurdu.

Bütün bunlar onu göstərirdi ki, düzənə gedən, özünə yeni yurd tapmaq istəyən Şimal ştatlarının yoxsul köçərisi deyil, varlı bir cənubludur: görünür, o, əlinə malikanə keçirərək öz ailəsi, əmlakı və kölələriylə birlikdə oraya köçürdü.

M.F. Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

Doğrudan da, bu furqonlar plantasiya sahibi Vudli Poyndekstera mənsubdu: o, öz ailəsi ilə bərabər Mətaqord körfəzinin sahilindəki İndianola gəlmiş, indi isə düzəndən keçərək öz yeni malikanəsinə gedirdi.

Furqonları müşayiət edən dəstənin başında plantasiya sahibinin özü at üstündə gedirdi. Bu, əlli yaşlarında, hündürboy, anq bir adamdı, üzünün rəngi solğundu, bir az da sanyə çalırdı, bütün xarici görünüşündə sərt bir qürur nişanələri görünürdü. O, sadə, lakin qəşəng geyinmişdi, əyində alpacaqdan gen kaftan, qara atladan jilet və nə-kadan şalvar var idi. Jiletinin yaxasından qara kətəndən tikilmiş köynəyi görünürdü: köynəyinin yaxalığına qara lent bağlanmışdı. Üzəngiyə keçirdiyi ayaqlarında tumac ayaqqabı vardı. Kənarları enli həsir şlyapası onun üzünü cənub günəşinin yandırıncı şüallarıdan qoruyurdu.

Onunla yanaşı iki atlı gedirdi: biri atını onun sağ tərəfi ilə, o biri isə sol tərəfi ilə sürürdü. Onlardan biri iyirmi yaşı ancaq tamam olmuş bir gənc, digəri isə ondan yeddi yaş böyük olan cavan bir oğlandı. Birinci – Poyndeksterin oğlu idi. Bu gəncin açıq, fərəhli sifəti xüsusilə sərt üzli atasının və tutqun görkəmi olan üçüncü atının yanında istər-istəməz adamın ürayını açırdı.

Gəncin əyində mavi rəngli pambıq parçadan gen bluza, yəni həmin bu parçadan şalvar, başında şlyapa vardı. Əyindəki paltar onun gənc simasına yaraşdığı kimi, cənub iqliminin tələblərinə də tamamilə uyğun gəlirdi.

Üçüncü atlı – plantasiya sahibinin bacısı oğlu idi. O, volontyorlardan olub istefaya çıxmış zabıtdı. Onun əyində tünd-göy mahuddan hərbi kostyum, başında mahud furajka vardı.

Onlardan bir az aralı, furqonları müşayiət edən bir atlı da vardı. Onun üzünün cizgiləri daha qaba idi, başqalarından da sadə geyinmişdi. Öz qamçısını məharətlə şaqillətməsindən aydın görünürdü ki, bu atlı, plantasiya sahibinin kölələrinə nəzarət edir.

Karətada iki qız oturmuşdu. Bunlardan birinin dərisi ağlıqından adamın gözünü qamaşdırırdı, ikinci qızın dərisi qapqara idi. Birincisi Poyndeksterin yeganə qızıdır, o birisi isə qızın kənizidir.

Furqonlar Luiziana ştatındakı Missisipi sahillərindən gəlirdi. Plantasiya sahibinin özü bu cənub ştatında yaşayan yerlilərdən deyildi: onun xarici görkəmindən siz dərhal sezersiniz ki, o, kreol!

¹ Kreollar – Amerikağa lap əvvəllər köçmüş fransızların və ya ispaniyalıların nəsliləridir. Onlar öz milli dilini və adətlerini saxlamışlar.

deyildir. Onun oğlunun, xüsusilə qızının qəşəng, zərif üzündə fransız dədə-babalının gözəlliyi aydın görünürdü.

Vudli Poyndekster – cənubda olan şəkər plantasiyalarının ən varlı sahibkarlarından biri idi. O, rəngarəng bir həyat sürərək öz qonaqpərvərliyi ilə şöhrət qazanmışdı. Axırd müflis olmuş və Luizianadakı plantasiyalarını tərk edib ailəsi ilə birlikdə Cənub-Qərbi Texasın düzənlərinə köçməli olmuşdu.

Günəş, demək olar ki, günorta yerinə çatmışdı. Səyyahlar öz kölgələrini ayaqlayaraq yavaş-yavaş irəliləyirdilər. İstidən taqətdən düşmüş ağ atılar sakitcə yəhardə oturmuşdular. Hətta bərk istiyə alışmış zəncilər belə yeknəsəq, yorucu danışqlarını kasib dəstə ilə furqonların arxasınca ağır-ağır gedirdilər.

Cansıxıcı sükutu yalnız bərkdən şaqıldayan qamçılarnın səsi, bir də sürücü zəncilərin çığırtısı pozurdu.

Karvan asta-asta hərəkət edir, sanki, onlar yol axtara-axtara gedirdi. Əslində, burada yol yox idi. Yolu bundan əvvəl buradan keçmiş arabaların təkər izindən, yalnız otların əzilməsi nəticəsində gözə çarpan izlərdən tapmaq olurdu.

Plantasiya sahibi elə güman edirdi ki, onlar gedəcəkləri yerdən iyirmi mil uzaqdadırlar. O, hava qaralana kimi bu yolu qat etmək fikrində idi. Buna görə də günortanın istisinə baxmayaraq, yol getməyi əmr etmişdi.

Birdən nəzarətçi işarələrlə furqonları dayandırdı və atını sürətlə plantasiya sahibinin yanına sürdü: onun hərəkətlərində bir təşviş vardı.

Yoxsa onların qarşısına hindulər çıxmışdı? Hindulər haqqında çoxlu müdhiş şayiə dolayırdı!

Atlı yaxınlaşdıqda:

– Sansom, nə olub? – plantasiya sahibi soruşdu.

– Ot yanıbmır. Düzəndə yanğın olmuşdur.

– Yanğın olmuşdur; ancaq indi ki düzən yanırmır. Mən heç yerdə tüstü görmürəm.

– Yox, ser, – nəzarətçi cavab verməyə tələddi, – mən indicə sizə dedim ki, düzən yanıbmır və qapqaradır.

– Nə olsun! Mənə elə gəlir ki, biz qara düzənlə də yaşıl düzənlə olduğu kimi sakit gedə bilərik.

– Con Sansom, boş bir şey üstündə hay-küy qoparmaq sarsaq işdir, – Poyndeksterin bacısı oğlu sözü qırırdı. – Sən abas yerə niyə camaatı qorxudursan?

– Ey, zəncilər, tərpanin! İrəl! Haydı!

Nəzarətçi yenə dedi:

– Siz deyin, kapitan Kolxaun, indi biz yolu necə tapacağıq?

– Biz niyə yol axtarmalıyıq? Bu, nə axmaq sözdür? Biz ki yolu itirməmişik.

– Taəssüf ki, məsələ belə deyil. Yolu itirmişik. Təkarların izləri artıq görünür: otla bərabər, təkarların izləri də yanıbmışdır.

– Nə olsun? Mənə elə gəlir ki, biz heç bir iz olmadan da yanıbmış çöl ilə keçib-gədə bilirik. O taya çatdıqda yolu tapanıq.

Düzəni yaxşı tanıyan nəzarətçi kədərli bir halda:

– Bəli, – dedi, – o tay yanıbmış olsa, tapanıq. Mən ki oranı heç cür tapa bilmədim.

Kolxaun daha nəzarətçiyə cavab verməyib atları məhmizlədi və irəl çapıb:

– Zəncilər, furqonları sürün! Sürün! – deyə qışqırdı.

Furqonlar yenə də yola düşdü, lakin düzənin yanıbmış yerinə çatdıqda artıq heç kəsin əmrini gözləmədən dayandı.

Atılar nə etməli olduqlarını müzakirə etmək üçün atlarını kənara sürdülər. Qarşıda göz işlədikcə yanib tamamilə qaralmış ucsuz-bucaqsız düzən görünürdü. Düzəndə bir dənə də olsun canlı, bitki, bir dənə də olsun yaşıl ot, bir dənə də olsun yaşıl yarpaq qalmamışdı. Qabaqda, sağda və solda çox kədərli bir mənzərə əngin üfüqlərə doğru uzanırdı. Hətta cənub göyünün parlaq, lacivərd qübbəsi də buradan qara görünürdü. Günəşin qabağını buludlar kəsməmişdisə də, sanki, buraya o, işıq salmaq istəmir, tutqun yerə bəxib qışqabağını tökmüşdü.

Görünür, yanğın yay günəşinin təhəvvülü zamanı – otlar quruyan zaman baş vermişdi.

Sansım doğru deyirdi ki, düzəndə heç bir yol əsəri qalmamışdır: izlər otla birlikdə yanıbmışdı.

– Nə edək? – plantasiya sahibi soruşdu; onun səsinə bir təşviş duyulurdu.

– Nə olub, Vudli dayı? Əlbəttə, biz yolumuza davam etməliyik. Çay yanğın yerinin o taynda olmalıdır. Əgər bir millik məsafədə çaydan keçmək üçün yer tapmasaq, onda çayın axarı ilə yuxarı qalxaraq və ya vəziyyətə bəxib aşağı enərik.

– Mənə bax, Kassı, axı biz beləliklə yolu itirə bilərik!

– Bu ola bilməz. Mənə elə gəlir ki, yanan yer böyük deyil. Yoldan bir az kənara çıxsaq, heç şey olmaz: gec-tez yolu tapacağıq.

– Yaxşı, dostum, sən yaxşı bilərsən, mən sənə dalınca gedəcəyəm.

– Day, qorxmayın. Mən bundan da çətin şəraitdə yol tapmışam... Zəncilər, sürün! Dalımcə gəlin!

İstefaya xüms zabit bunu deyib kəretaya tərəf təbəbbürlü bir nəzər saldı. Kəretanın pərdəsi arxasından, bu təşvişdən bir qədər tutqunlaşmış gözəl bir üz görünürdü. Kolxaun atını məhmizləyərək təbəbbürlə irəl çapdı.

Budur, səksən qatırın ayaq səsi çardənləri cırıltısına və təkrar qaçqıldayan qamçıların səsinə qarşıdı. Furqonlar yenə də yola düşdü.

Qatırlar sürətlə qaçırdı. Yanmış yer onları ürküdürdü; çünki qatırların gözü belə yerə alışmamışdı. Onların dirnaqları külə dayərməz, dərhal ayaqlarını qaldırırdılar. Qatırlar yavaş-yavaş sakitləşib daha qəti addımlarla irəliləməyə başladılar. Beləliklə, karvan təqribən bir mil yol getdi. Sonra yenə də dayandı.

Mənzərə dəyişdi, ancaq yaxşılığa dəyişmədi. Hər şey əvvəlki kimi üfüqdə qapqara idi. Düzəni dağlar, kiçik təpələr və darələr əvəz etdi. Gözə dayənləri ağac adlandırmıq olmasa da, burada tamamilə ağac olmadığını da demək olmazdı. Burada alçaq Meksika akasiyaları tək-tək və koma halında bitmişdi. Akasiyaların qışəng yarpaqlarından əsər qalmamışdı; onların yanib kömürə dönmüş gövdələri və qaralmış budaqları məşum skeletlər kimi dayənmışdi.

Plantasiya sahibi atını bacısı oğlunun yanına tələsik çaparaq:

– Dostum, yolu itirməmişən ki? – soruşdu.

– Yox, dayı, mən yolu tanıyıram. Mən yolu yaxşı bələdləmək üçün dayəndım. Yol aşağı, bax bu dəyəə olmalıdır. Biz düz gedirik. Qoy karvan yoluna davam etsin. Məsuliyyəti mən öz üzərimə götürürəm.

Bir də yola düşdülər. Yamacdan aşağıya endilər, sonra dəyəə uzununu gedib başqa yamaca yenə də yuxarı qalxdılar və yuxarıda təkrar dayəndılar.

Plantasiya sahibi təkrar atını bacısı oğlunun yanına sürərk:

– Kassı, yolu itirməmişən ki? – öz sualını təkrar etdi.

– Nə bilim! Qorxuram ki, belə olsun. Bu cəhənnəmdə şeytan özü də yolu axtarıb tapa bilməz. Yox, yox! – Kolxaun kəretanın

yaxınlaşdığını görüb çaşdığını bürüzə verməmək üçün əlavə etdi:
– İndi hər şey mənə aydındır. Çay, bax, bu istiqamətdə olmalıdır. İrəlil!
Kapitan, görünür, haraya getmək lazım gəldiyini özü də bilmədən atını məhmizlədi. Furqonlar onun dalınca getdi.

Kolxaunun çaşdığı zəncilərin nəzarindən qaçmamışdı. Furqonların düz bir yol ilə getməyib təpələrdə və yanmış dərələrdə, kömürə dönmüş kollar arasında dolandığını onlar görürdülər.

Lakin bələdçinin sevincli çığırtısı dərhal onların üreyini ümidlə doldurdu. Buna cavab olaraq birdən havaya qaldırılan qamçıların şaqçılığı eşidildi, sevinc dolu səslər bu şaqçılığa qarışdı. Səyyahlar yenə də yola çıxdılar: yolda çarx və at ayaqlarının tamamilə yeni izləri görünürdü. Görünür, hansı bir araba isə yanmış düzəndən lap bu yaxında keçmişdi.

Şübhə yox idi ki, araba Leonaya doğru hərəkət edibmiş: çox yaqın ki, bu, İnc qalasına gedən hökumət arabası imiş. Belə olan halda onun izi ilə getmək lazımdı.

Qala elə onların yolunun üstündə idi, oradan isə gedəcəkləri yer yaxın idi.

Daha bundan yaxşı bir şey gözləmək olmazdı. Kapitan yenə də vədə gəlib aşkar bir təbəbbürlə yola düşmək üçün sərəncam verdi.

Karvan tapılmış iz ilə bir mil, bəlkə də, daha çox getdi. Bu izlər düz istiqamətdə getməyib yanmış kolların ətrafında dolanırdı. Kassı Kolxaunun təbəbbürlü inamı təcridən tutqun bir məyusluq ifadəsi ilə əvəz olunmuşdu. O anlayırdı ki, getdikləri qırıx dörd çarxın izi öz furqonlarının izidir.

II

fasil

KƏMƏND İZİ

Şübhə yoxdur ki, Vudli Poyndeksterin furqonları öz izləriylə gedibmiş. Kolxaun lənət yağdıraraq dodaqaltı dedi:

– Öz izlərimizdir!

– Bizim izlərimizdir? Kassı, sən bununla nə demək istəyirsən? Ola bilməz ki, buradan gedən biz özümüz olaq.

– Bəli, təəssüf ki, bu belədir. Biz tam dövrə vurmuşuq. Baxın, bu, mənim atımın dal ayaqlarıdır – nalin yansının lapiridir, bu da zəncilərimizin izləridir. Bundan əlavə, mən yeri də tanıyıram. Bu təpə, son dəfə dayandıqdan sonra endiyimiz təpədir. Bəxtimiz gətirmədi, təqribən iki mil əbas yerə getmişik.

İndi Kolxaunun üzündə yalnız şaşqınlıq hissi ifadə olunmur, açılış bir kədər və xəcalət görünürdü. Karvanın haqiqi bələdçisi qalmasına bəis o idi. Indianolda bələdçi səfəti ilə dəvət etdikləri adam lovgə və dikbaş kapitanla höcətləşib onları tərk etmişdi.

Karəta yaxınlaşdıqda və qəşəng gözlər inamsızlıq və məzəmmətlə kapitanı baxdıqda onun üzünü tamamilə tutuldu.

Poyndekster daha sual vermədi. İndi hamıya aydın idi ki, yolu azmışlar.

Karvan yenə də dayandı. Ağ atlılar qızgın surətdə məsləhətləşdilər.

Vəziyyət ciddi idi. Plantasiya sahibi, əvvəldə güman etdiyi kimi, qaranlıq düşənədək yolu başa çatdırmaq ümidini indiyə itirmişdi. Bəlkə də, onlar, gecəni yanmış düzəndə keçirməli olub qatırları suvarmaq üçün heç yerdə su tapmayacaqlar. Bəlkə də, burada bir neçə gecə qalmalı olacaqlar, kim bilir? Lakin yolu necə axtarın tapmalı? Günəş hələ çox hündürdə olsa da, qərbə doğru ayrılmaya başlayırdı. Kompas vasitəsilə şimal, cənub, şərq və qərb cəhətlərinin harada olduğunu müəyyən etmək olardı. Lakin hansı istiqamətdə getməli olduqlarını bilmədikləri halda bunun nə mənası vardı?

Kolxaun ehtiyatlı olmuşdu. Artıq o, bələdçi olmaq istəmədi. Müvəffəqiyyətsizliyə uğradıqdan sonra bələdçi olmağa onun cəsəreti çatmırdı.

Vəziyyəti on dəqiqə müzakirə etdilər, lakin heç kəs hərəkət etmək üçün əğlabatən bir plan təklif edə bilmirdi. Hamını məyus etmiş bu qara düzənlikdən yaxa qurtarmaq yolunu heç kəs bilmirdi.

Uzaqda bir dəstə qara quşğun göründü. Budur, onlar lap yaxınlaşdılar. Onlardan bəziləri enib yerə qonur, bəziləri azmış yolların başları üzərində harlanırdı.

İnsana əzabverici daha on dəqiqə gəlib keçdi. Birdən onların qəlbini yeni sevinc doldurdu: uzaqda bir atlı göründü. O, birbaşa furqonlara doğru gəlirdi. Necə gözənilməz bir sevinc! Kim güman edərdi ki, belə bir yerdə adama rast gəlmək olar! Gözlərdə yenə də

ümid parladı, yolçular yaxınlaşmaqda olan atlıya öz xilaskarları kimi baxırdılar.

– Doğru deyilmi, o, biza tərəf gəlir? – plantasiya sahibi öz gözələrinə inanmayaraq soruşdu.

– Elədir, ata, o, birbaşa biza tərəf gəlir, – Henri cavab verdi və şypapasını çıxarıb havada yellədi.

Lakin atlı bunsuz da yerində dayanmış furqonları görmüşdü. O, atını dördnala onların qabağına sürürdü. Atlı, furqonların yanından keçib plantasiya sahibinə və onun yol yoldaşlarına yaxınlaşdı.

Henri namalum adamın paltarına baxıb:

– Meksikalıdır, – pıçıldadı.

Atası da sakitcə ona dedi:

– Lap yaxşı, onun biza kömək edə biləcəyinə ümid daha çoxdur.

Kolxaun dodaqaltı söylədi:

– Geyimindən əlavə onda meksikaliyə oxşar heç bir şey yoxdur.

Bu saat mən bunu öyrənərim... *Buenos dias, caballero! Esta Vues-tra mexicano?*¹ – deyib namalum adamı İspaniya dilində salamladı.

– Yox canım, – deyər namalum adam gülümsəyib cavab verdi.

– Mən heç də meksikalı deyiləm. İstəsəniz mən sizinlə ispanca da danışa bilərəm, ancaq mənə elə gəlir ki, ingiliscə danışsam, siz mənə daha yaxşı başa düşərsiniz, yaqın ki, bu, sizin ana dilinizdir.

Kolxaun öz cümləsində, yaqın ki, bir səhv buraxdığını güman etdiyindən cavab vermədi.

Poyndekster öz milliyəti üçün bir qədər rəncidə olaraq:

– Bəli, ser, biz amerikalıyıq, – cavab verdi. Sonra kömək gözləyən adamı incitməkdən qorxmuş kimi əlavə etdi: – Bəli, ser, biz hamımız amerikalıyıq. Cənub ştatlarındıq.

Atlı, kölə zəncilərə baxaraq güc ilə seziən bir istehza ilə:

– Bunu sizin karvanın tərkibindən bilmək asandır, – dedi və sonra əlavə etdi: – Bu da aydın görünür ki, siz düzənlə birinci dəfədir gedirsiniz. Yolu azmısınız?

– Bəli, ser, əgər siz yaxşılıq etməsəniz və biza kömək göstərmənsiz, yolu tapacağımızda ümidimiz yoxdur.

– Yaxşılıq haqqında danışmağa dəyməz. Düzənlə gedərkən sizin izlərinizi təsadüfən gördüm. Gördüm ki, yolu itirmissiniz, buna görə də atımı çapıb sizə köməyə gəldim.

– Sizin tərəfinizdən bu, alicənablıqdır. Biz sizə olduqca minnətdarıq. İzin verin sizinlə tanış olum. Mənim adım Poyndeksterdir. Luizianalı Vudli Poyndekster. Mən Leona çayı kənarında, İnc qalası yaxınlığında bir malikanə almışam. Biz oraya işıq ıkan çatmağa ümid edirik. Necə bilirsiniz, çata bilirikmi?

– Çata bilərsiniz. Ancaq mənim göstərişlərimə əməl etməlisiniz.

Namalum adam bunu deyib atını bir qədər kənara sürdü və sonra təpənin başına çapdı.

Oradan diqqətlə ətrafı gözəndən keçirib karvanın hansı istiqamətə hərəkət etməli olduğunu təyin etməyə çalışdı.

Hündür təpənin üstündə atlı gözəl görünürdü.

Qaşang, cins kəhar at! Belə bir ata minməkdən arəb şeyxinin özü də xəcalət çəkərdi! Döşü enli, ayaqları qamış kimi dümdüz, geniş sağrı, iri və gözəl qıyruğu olan bu at öz-özülüyündə gözəl bir manzərə idi. Belində isə iyirmi beş yaşlı gənc bir oğlan oturmuşdu. Gözəl biçimli bədənə vardı, sifətinin cizgiləri düzgündü; o, bəzəkli Meksika paltarı geymişdi: əynində məxmər gödəkçə, ayağında yanları baftalı şalvar və yaqar dərisindən uzunboğaz çəkmə vardı. Çin parçasından olan tünd-qırmızı şərflə belinə gözəl dolanmışdı, başına zərbəbaftı qara bir şypaya qoymuşdu.

Bütün yolçuların diqqəti ixtiyarsız olaraq bu gözəl manzərəyə cəlb edilmişdi.

Karetanın pərdəsi arxasından da bir cüt göz atlıya zillənmişdi. Bu baxışda xüsusi bir hiss vardı. Luiza Poyndekster ömründə birinci dəfə idi ki, qızlıq xülyalınının həqiqi təəcəssümü olan insanı görmüşdü.

Gənc qızın qəlbində əmələ gələn həyəcədən bu namalum adamın xəbəri varmı? O, bunu necə öyrənə bilərdi? Tozlu karetyaya o, yalnız birca dəfə nəzər salmışdı.

Atlı, furqonların sahibinə tərəf dönərək:

– Namusuma and olsun, mən elə bir nişanə tapmıram ki, siz onun qarası ilə öz yerinizə sərbəst gedə bilərsiniz, – dedi. – Siz Leona çayını qaladan beş mil aşağıda keçməlisiniz, mən də çayın bu yerindən keçməli olduğum üçün siz mənim atının izi ilə gələ bilərsiniz. Salamət qalın, cənablar!

Namalum adam belə gözənlənmədən salamatlaşıb atını məhmuzlayaraq dördnala çapdı.

¹ Salam, kəbəlyero! Siz meksikalısınızmi?

Plantasiya sahibi və onun yol yoldaşları naməlum adamın bu cür qərba hərəkətindən heyratə düşdülər.

Lakin heç bir neçə saniyə keçmədi ki, atlı geri qayıtdı.

– Qorxuram ki, atının izləri sizə çox kömək edə bilməsin. Burada vəhşi atlar keçmişdir. Onların minlərlə ayaq izi qalmışdır. Düzdür, mənim atının nali var, ancaq siz izləri seçməyə alışmayıbsınız, quru torpaq üstündə bütün at izləri eyni cür olduğu üçün onları seçmək sizə çətin olar.

Plantasiya sahibi mayus bir halda soruşdu:

– Bəs onda nə edək?

– Mister Poyndekster, mən çox təəssüf edirəm, lakin sizi müşayiət etmək üçün mən burada qala bilmərəm. Mən mühüm bir məktubu təcili olaraq qalaya çatdırmalıyam. Əgər siz mənim izimi itirənlə, elə gedin ki, günəş sizin sağ tərəfinizdə qalsın, kölgələriniz sola düşsün və sizin hərəkət etdiyiniz xətlə kölgəniz arasında təqribən on beş dərəcə bucaq əmələ gəlsin. Beş mil düz gedin. Beş mil getdikdən sonra orada bir sərv ağacının tapəsini görəcəksiniz. Onda düz bu ağaca doğru yönəlin. Sərv ağacı çayın lap kənarında, çaydan keçəcəyiniz yerin yaxınlığındadır.

Gənc atlı yenə də yola düşmək istəyirdi ki, nə isə onu öz atını saxlamağa vadar etdi: o, karetanın pərdəsi dalından ona baxan qara, parlaq gözləri görmüşdü.

Bu gözlərin sahibi kölgədə olsa da, atlı bu gözlərin qızın üzünü fəvqaladə bir gözəlliklə işıqlandırıldığını sezdı. Gənc atlı ona zillənmiş gözlərdə həyacanlandığını xoş bir etiraf oxudu.

Atlı da məftun olmuş nəzərlə ixtiyarsız ona baxdı və könlündə doğmuş hissi gizlətmək istədi. O, bunun dikbaşlıq zənn ediləcəyindən qorxaraq atını sərt bir hərəkətlə döndərdi və ona qızgınlıqla təşəkkür edən plantasiya sahibinə dedi:

– Mən təşəkkürə layiq deyiləm: çünki mən sizi tələyin ixtiyarına buraxıb getməliyəm. Çox təəssüf ki, sizə kömək etməyə vaxtım yoxdur.

Saatə baxıb tələ gəlməli olduğunu təəssüf etdi. Poyndekster:

– Ser, siz çox mərhəmətlisiniz, – dedi. – Ümidvaram ki, biz sizin göstərişlərinizə əməl edib yolu azmayacağıq. Günəş bizi aldatmaz. – Qorxuram ki, hava dəyişsin. Şimala bulud gəlir. Bu buludlar bir saatda günəşin qabağını tuta bilər; hər halda, siz sərv ağacının göründüyü yerə çatdıqınız anda günəşin qabağı tutulacaqdır. – Bir

dəqiqə susduqdan sonra əlavə etdi: – Səbir edin, mənim bir təklifim də var: mənim kəməndimin izi ilə gedərsiniz!

Naməlum adam halqa şəklində dastələniyə yəhərin qaşından asılmış kəndiri çıxanb bir ucunu yerə atdı, halqaya keçirilmiş o biri ucunu yəhərdə saxladı. Sonra gözəl bir hərəkətlə şlyapasını qaldırıb kareyata tərəf təzim etdi və atını məhmizləyərək düzənlə çapdı.

Atın dalınca uzanan kəmənd düzənlin yanib külə dönmüş səthiylə sürünmüş ilanın izinə bənzər bir zolaq buraxdı.

Plantasiya sahibi qara toz dumanı içərisində sürətlə gözəndən itən atının dalınca baxıb:

– Çox qərba oğlandır, – dedi. – Gərəkdir mən onun adını soruşaydım.

Naməlum adam tərəfindən kareyata tərəf salınan nəzəri gözündən qaçırmayan Kolxaun:

– Mənsə, deyərdim ki, o, təbəbbürlü oğlandır, – donqulandı.

– Onun adına gəlinə, o, bizə uydurma bir ad deyəcəkdir. Texas belə şıq geyinmiş oğlanlarla doludur. Bunlar ya cəza müddətlərini çəkmək üçün buraya göndərilmiş canilər, ya da fırıldaqçılardır; onlar burada macərə axtarırlar, buna görə də əsl adlarını gizlədirlər.

– Məna bax, Kassı, – cavab Poyndekster etiraz etdi, – sən haqlı deyilsən. O, təhsil görmüş və tamamilə ağıllı bir adama oxşayırdı.

– Lütə mənə bağışla! Mən hələ ömrümdə görməmişəm ki, Meksika cır-cındırı ilə bəzənmiş bir adam yaramaz adam olmasın. Mərc gəlirəm ki, bu belədir.

Söhbətin bu yerində gözəl qız karetdən boylanıb uzaqlaşmaqda olan atlıni gözləri ilə müşayiət etdi. Kolxaun bunu gördü. O, demək olar ki, pıçılı ilə:

– Nə var, Lu? – soruşdu. – Sən, deyəsən, çox tələsirsən. Bəlkə də, sən o həyasız çətməyə istəyirsən? Nə qədər gec deyil, mən atımı sənə verə bilərəm.

Gənc qız bu sözlərdən heyratə gələrək başını geri çəkdisə də, incidiyini gizlətdi və ucadan güldü.

– Bəli, bəli... Sənə baxıb görürəm ki, burada nə isə bir şey var. Məna elə gəlir ki, bu qaşang qasid sənə özünə məftun etmişdir. Yəqin ki, sən onun gözəl geyiminə vurulmuşsan. Lakin yadımdan çıxartma ki, o, tovuş lələkləri taxmış qarğadan başqa bir şey deyildir və görünür, mən onun üzünü açmalı olacağam, özü də onu parça-parça edib açmalı olacağam.

– Kassı, heç utanmırsan?
– Lu, sən utanmalısən. Bir yaramaza, bir təlxəyə diqqət yetirmək! Şübhə etmirəm ki, o, qalada ancaq qasid vəzifəsində işləyir.
– Sən güman edirsən o, qasiddir? Ah, mən belə bir qasidin əlindən məhəbbət məktubları almağı nə qədər istədim!
– Madam ki belədir, onda tələs, bu sözü ona yetir. Mənim atım sənə qulluğunda hazırdır.
– Ha-ha-ha! Sən necə fəhmsiz adamsan! Mən həttə zərəfat üçün düzəngahın bu poçtalyonunun dalınca çatmaq istəsəydim də, sənə tənbəl yabında bunu etmək mənə müyəsər olmazdı. Sən yəhardan düşüncəyə qədar o, gözəndən itar. Yox! Nə qədər istəsəm də, mən ona çatı bilmərəm.
– Gözlə ki, atan sənə dediklərini eşitməsin.
İndi ciddi halda danışmağa başlayan qız:
– Gözlə ki, sənə dediklərini eşitməsin, – dedi. – Sən mənim bibim oğlu olsan da və atam sənə ən kamil bir adam hesab etsə də, mənim rəyim başqadır. Mən bunu sənədən gizlətmirəm və heç bir zaman da gizlətməmişəm.

Kolxaun özü üçün acı olan bu etirafa qarşı yalnız qışları çatdı.
Qız sərt bir ifadə ilə dedi:

– Sən mənim bibim oğlusan, lakin mənim üçün yalnız kapitan Kassı Kolxaunsan, vassalam, Lütən, mənim dostum və məsləhətçim olmağa çalış. Master¹ Kassı, sənədən xahiş edirəm ki, mənə loğaz oxumayasan və mənim şəxsi həyatıma qarışmayasan. Mən ləyaqətli bir adam tapmayınca öz düşüncə və hərəkətlərim haqqında heç kəsə hesabat vermək istəmirəm. Bir də ki sən mənim axtardığım adam ola bilməzsən.

Qız sözünü qurtarıb kapitanı hiddət və haqarət dolu bir nəzərlə başdan-ayağa süzdü və yenə də karetanın yastığına söykəndi. Sonra karetanın pərdəsini çəkərək bununla da daha danışmaq istəmədiyini bildirdi.

Sürücülərin çıxışı kapitanı xəyalından ayırdı. O, furqonların yenə az qala fikirlərindən qara olan düzənliklə yola düşdüyünə şad idi.

¹ Master (zəncilər çox vaxt "massa" deyirlər) – sahibkarın oğlu, boyzadə, "sahib" mənasında işlədilir

III

fəsil

DÜZƏNİN MAYAKI

Yolçular artıq yol qeydinə qalmırdılar.

Kaməndin izi ilan kimi burula-burula arası kəsilmədən uzanır və o qədər aydın görünürdü ki, həttə uşağ belə, bu izi tutub getsaydı, yolu azmazdı.

İz kolların arası ilə burulurdu. Yol bitki olmayan yerlə getdikcə iz bəzən bir qədər kənara burulurdu.

Bu, təsadüfi olaraq edilməmişdi. Belə yerlərdə dərin dərələr və digər maneələr gözə dəyirdi. Kaməndin ucu bu yerlərin kənarından keçir və furqonların gətməsinə imkan verirdi. Poyndekster dedi:

– Bu gənc oğlan nə qədər diqqətlidir. Doğrusu, onun adını öyrənmə bilmədiyimizə təəssüf edirəm. Əgər onun qala ilə əlaqəsi varsa, biz onunla görüşə bilərik.

– Ümidvaram ki, biz onu bir daha görəcəyik, – Henri qeyd etdi.

Luiza bu söhbəti eşitmişdi. O heç bir söz deməmişə də, bütün varlığı ilə Henrinin ümidinə şərik oldu.

Plantasiya sahibi bu çətin səyahətin tezliklə qurtaracağına, habelə günəş batmamış yeni mülklərini görəcəyinə sevinərək kefi kökəlmişdi. Birdən onun qəlbində ətrafdakilərə qarşı mərhəmət hissi oyanırdı: bələdçi ilə şirin-şirin söhbət edir, sulu qabar bağlamış ayaqlarını güclə çəkən Ssipio dayı ilə zərəfat etmək üçün dayanır, çiyindəki yükün altında inildəyən Xlo xalının kefini açmaq üçün ona yaxınlaşırdı. Digər kölə sahiblərinə nisbətən Vudli Poyndeksteri amansız bir ağa adlandırmıq olmazdı, zəncilər ondan qorxarsalar da, öz aralarında onu həttə sevirtilirdi. Özgələrini qırmıncıla döyməyi zəruri hesab etsə də, Poyndekster onlara əziyyət verməkdən zövq almırdı. Bunlara baxmayaraq itfıxar edirdi ki, onun kölələrinin bədənində amansız əzablardan bir dəne də olsun əlamət yoxdur.

Təəccüblü deyildi ki, plantasiya sahibinin yaxşı əhvali-ruhiyyəsi onun yol yoldaşlarına da sirayət etmişdi; hamı bu ümiddə idi ki, tezliklə bu çətin səyahətdən qurtararaq dincələcək; həttə yorulub

taqətdən düşmüş zəncilər də şən-şən danışdırlar. Yalnız kapitan buluddan da tutqun idi. Lakin çox çəkmədi ki, şərait heç də gözəlmədən yenə onları qorxuya saldı.

Naməlum adam doğru deyirmiş: sərv ağacı görünməmiş günəş batdı.

Lakin bu, hələlik narahatlığa səbəb olmamalı idi. Kəməndin izi əvvəlki kimi yenə də aydın görünür və günəşin əlamətlərinə ehtiyac yox idi. Bununla belə, günəşin buludlar arasında gizlənməsi yolçulara çox pis təsir etdi.

Plantasiya sahibi qızıl saatını çıxarıb baxaraq:

– Belə düşünmək olar ki, artıq gün batır, hava qaralır, – dedi, – amma, əslində, indi saat üçdür. Xoşbəxtlikdən, naməlum gənc bizim üçün belə bir iz buraxmışdır. O olmasaydı, biz günəş batana-dək bu yanmış düzəndə hərflənməli olacaqdıq, hələ bəlkə, gecəni də burada qalacaqdıq.

Henri söhbəti daha şən etmək üçün zarafatla:

– Yatağımız da qapqara olardı, – dedi. – Belə qara bir yerdə yatmalı olsaydım, necə qorxulu yuxular görərdim!

Karetanın pərdəsi arxasından baxan bacısı:

– Mən də çox qorxulu yuxular görərdim, – əlavə etdi və diqqətə ətrafı nəzərdən keçirdi. – Əminəm ki, cəhənnəmdə həm Pluton¹, həm də Prozerpina² yuxuda görədim.

Plantasiya dəftərlərində Poyndeksterin Plutosu laqəbi ilə adlandırılan zənci Cexu qozlada oturmuş halda:

– Hi-hi-hi! – edərək dişlərini ağartdı. – Gənc miss³ bu qara düzəngahda mənə yuxuda görər. Bax bu, qiyamət yuxu olar! Hi-hi-hi!

Kolxaun yaxınlaşaraq:

– Müvəffəqiyyətinizə çox də bel bağlamayın, – dedi. – Bəlkə, doğrudan da, qara düzəngahda gecələməli olacağıq. Hələ bundan daha pis bir hadisə baş verməyə yaxşıdır.

Dayısı soruşdu:

– Sən bununla nə demək istəyirsən?

– Dayı, mənə elə gəlir ki, o oğlan bizi aldatmışdır. Mən hələ bunu qəti təsdiq edə bilmərəm, lakin işi pis görürəm. Biz artıq beş mildən

çox yol getmişik, bas sərv ağacı hani? Mənim gözlərim iti görür, lakin uzaqlara nə qədər diqqətlə baxdımsa da, sərv ağacından heç bir əsər görmədim.

– Axı o, bizi niyə aldatmalıdır?

– Bu da sözdür, “niyə?” Mən haradan bilim? Bəlkə də, bunun üçün onun alında bir çox səbəb vardır.

Karetadan cingiltli bir səs eşidildi:

– Bu səbəblərdən, heç olmasa, birini bizə də, biz sənə çox maraqla qulaq asırıq.

Kolxaun istehza ilə dedi:

– Mən bilirəm ki, bu adam haqqında deyilənlərin hamısına siz xüsusi bir maraqla qulaq asacaqsınız. Lakin mən öz mülahizələrimi desəm, siz bunu yalandan uyduurulmuş bir qorxu adlandıracaqsınız.

– Master Kassı, bu, sənin də deyəcəyindən asılı olacaqdır. Biz düşünə bilmərik ki, sən təcrübəli hərbi bir adam və səyyah olduğun halda bizi yalandan qorxuya sala bilərsən.

Kolxaun bu acı istehzanı anladı və plantasiya sahibi israr etməsaydı, yaqın ki, sonrakı izahatdan imtina edərdi.

– Mənə bax, Kassı, məsələnin nə yerdə olduğunu bizə izah et, – deyə israrla xahiş etdi. – Sənin bizə dediklərin ciddi şübhələr doğurur. Naməlum gənc biza doğru olmayan göstərişlər verməklə nə kimi məqsəd güdür?

Kolxaun:

– Dayı, mən nə deyə bilərəm, – dedi. İndi onun səsinə əvvəlki təkəbbür yox idi. – Axı mən bunun belə olduğunu təsdiq etmərəm, mən yalnız öz mülahizələrimi deyirəm.

– Sənin mülahizələrin axı nədən ibarətdir?

– Azmı hadisə baş verə bilər! Bu düzənlərdə karvanlara basqın edib talan etmək nadir bir hal deyildir...

Luiza saxta bir qorxu ilə:

– Dəhşətdir! – səsləndi.

– Hinduların basqınımi? – Poyndekster soruşdu.

– Görək elə hindular olsun? Bəzən ağlar və bəzən meksikalılar da hindular kimi geyinirlər. Axı hinduya oxşamaq üçün dərinin azca qara olması, at quyruğunun qılından parik və papağa taxmaq üçün beş-altı lələk kifayətdir. Bununla da hər şey hazırdır. Əgər bizi “ağ hindular”dan ibarət soyğunçular dəstəsi soyarsa, onda biz yalnız

¹ Pluto (ingilislərin tələffüz etdiyi kimi) – Pluton; yunan əsasında cəhənnəm allahı.

² Prozerpina – cəhənnəm ilahəsi

³ Miss – xanım

özümüzü müqəssir bilməliyik, biz sadələvhlük edib yad bir adama inandığımız üçün caza almış olacağıq.

– Kassi, bəsdir! Bu ittihamlar nə üçündür? Doğrudanmı, sən, naməlum adamın biza tələ hazırladığını demək istəyirsən?

– Yox, day, mən bunu demək istəmirəm, ancaq mən bilirəm ki, belə hadisələr baş verir. Ola bilsin ki, o adam buna da qabilir.

Kəretədən acı istehza ilə dolu bir səss eşidildi:

– Mümkün olsa da, inanılmaz deyil.

Gənc Henri söhbətə qarışdı:

– Yox, Kassi, sənin sübhələrin əsassızdır. Bu, sənin tərəfindən yalnız böhtandır. Mən bunu sənə sübut edə bilərəm. Bir buraya bax.

Gənc atını saxlayıb yoldan bir az kənarda aydın görünən bir şeyi göstərdi. Bu, hündür bir kaktus ağacı idi; onun yaşıl gövdəsi yanma-mışdı.

Lakin Henri Poyndekster yol yoldaşlarının diqqətini ağacın özünə deyil, onun tikanlarından birinə keçirilmiş kiçik, ağ bir vərəqə cəlb etdi.

Gənc:

– Baxaq görək orada nə yazılıbdır, – dedi. – "Sərv ağacı görünür".

– Hani? – deyərək Poyndekster soruşdu.

– Burada əl şəkli var, – Henri cavab verdi. – Şübhə yoxdur ki, bu əl sərv ağacını göstərir.

Həmin vərəqədə göstərilmiş istiqamətə baxmağa başladı.

– Orada heç bir şey yoxdur, – Kolxaun inamla bildirdi. – Mən əminəm ki, bu, o yaramazın bizim üçün fikirləşdiyi yeni bir hiylədir.

– Sən səhv edirsən, Kassi, – deyərək Luiza Poyndekster sözə qarışdı – Dürbünə bax. Əgər gözələrin yenə də iti görürsə, onda üfşükdə ağaca bənzər bir şey görərsən. Bu, yaqın ki, sərv ağacıdır.

Kolxaun dayısı qızının əlindəki dürbünü almaq istəmədi. Luizanın doğru dediyini o bilirdi.

Bela olduqda Poyndekster dürbünü alıb baxdı və düzəngahda ucalan sərv ağacını aydınca gördü. O:

– Doğrudur, – dedi, – sərv ağacı görünür. O oğlan namuslu adam imiş; Kassi, sən nəhaq ona böhtan atırdın. Mən inanmırdım ki, o, bizimlə belə bir pis oyun oynaya bilər. İrəlil! Mister Sansom, furqonlara əmr verin.

Kolxaun atını məhmızladı və düzənə çapmağa başladı; çünki onun başqa bir əlacı yox idi.

Luiza sakit bir səslə:

– Henri, lütfən, o vərəqi mənə verin, – dedi. – Mən biza kömək edəndən oxa baxmaq istəyirəm. Bu vərəqi özümüzə bərabər götürək: maddə ki biz istiqaməti artıq bilirik, onu kaktus ağacında qoyub getmək mənasızdır.

Henri bacısının ondan nə üçün belə bir xahiş etdiyinin fərqiə verməyərək vərəqi ağacdən çıxarıb Luizanın dizləri üstə atdı.

Luiza vərəqin o biri üzündə bir ad oxuyub:

– Moris Cerald! – pıçıldadı. – Moris Cerald, – o, vərəqi döşündə gizlədərək həyəcanla təkrar etdi. – Sən kim olursan ol, haradan gəlirsən gəl, haraya gedirsən get, – bu gündən bizim müqəddəratımız birdir. Mən bunu bilirəm, mən bunu başımın üstündəki göy kimi aydın görürəm.

IV

fəsil

QARA ŞİMAL KÜLƏYİ

Luiza öz xülyalarına qapılaraq məftun olmuş kimi oturmuşdu. O, incə əlləri ilə gicgahlarını sıxaraq gələcəyini görmək üçün, sanki, qalbinin bütün qüvvəsini toplamışdı.

Lakin ətrafda başlanan yeni bir təşviş çox çəkmədən onu xəyal-larından ayırdı. O, qardaşının əndişəli səsinə eşitdi:

– Ata, baxsana! Məgər onları görmürsən?

– Həni, Henri, həni?

– Orada, furqonların dalında. İndi görürsənmi?

– Elədir, nə isə görürəm, ancaq nə olduğunu başa düşə bilmirəm. Onlar... – Poyndekster bir dəqiqəyə çəşib qaldı. – Doğrusu, mən bunun nə olduğunu anlamıram...

Şimal tərəfdən düzəngahın üzərində birdən-birə bir neçə qap-qara qasırğa sütunu yüksəldi. Onların müəyyən bir şəkli yox idi və ara vermədən şəkillərini və yerlərini dəyişirdilər: gah bir dəqiqəyə dayanır, gah ayaqlarına xızax taxmış nəhəng adamlar kimi yanib kömürə dönmüş yerin üzəriylə hərəkət edir, gah da əfsanəvi bir hal-da burulur, bir-birinin üstünə əylirdilər.

Belə qəribə hadisəni birinci dəfə görənlərin qorxuya düşmələri təəccüblü deyildi. Həmi anlayırdı ki, onlar təbii fəlakətə məruz qalmışlar...

Furqonlar dayandı. Dəhşətli səslər eşidildi. Atlar kişnəyir, qatırlar hayqırırdı.

Qara qüllələrə oxşayan qasırga tərəfindən şalələnin çağlmasını andıran bir uğultu eşidildi, bu uğultu bəzən tufənglərdən açılan yay-ılın atəşi kimi səslənir və ya uzaqda gurlayan göy gurultusunu andırırdı.

Gurultu getdikcə daha aydın eşidilirdi. Təhlükə get-gedə yaxınlaşırdı.

Bu anda bir çığırtı eşidildi; bu çığırtıda bir tələş olsa da, qorxudan donub qalmış adamları sevindirdi. Yolçular dönüb baxdıqda atını var gücü ilə onlara tərəf çapan atını gördülər.

Atını başdan-başa qara toz bassa da, onu tanıdılar. Bu, öz kəməndinin izini onlar üçün qoymuş həmin naməlum adam idi.

Karətdəki cavan qız onu birinci olaraq tanıdı.

Naməlum adam furqonlara yaxınlaşar-yaxınlaşmaz:

– İrəlilə! – qışqırırdı. – Mümkün qədər tez!

Qorxuya düşmüş plantasiya sahibi:

– Nə olub? – soruşdu. – Biz təhlükə qarşısında yoxmı?

– Bəli, mən sizi tərk edərkən bunu gözləmədim. Yalnız çaya yetişdikdə mən qorxunc əlamətlər gördüm.

– Nə olub, ser?

– Şimal küləyi!

– Siz tufanı beləmi adlandırırsınız?

– Bəli.

Kolxaun dedi:

– Mən heç bir zaman eşitməmişəm ki, qasırga quruda təhlükəli ola bilər. Əlbəttə, qasırganın ililərə işləyən bir soyuq gətirdiyini bilirəm, ancaq...

– Təkcə soyuq gətirmir, ser... Yubanmaq olmaz. Mister Poyndekster, – atlı səbirsizliklə və inadla plantasiya sahibinə müraciət etdi, – siz və sizin adamlarınızın hamısı təhlükədədir. Şimal küləyi həmişə qorxulu olmur, lakin bu, məni çox təşvişə salır. Siz o qara qasırga sütunlarını görürsünüzmü?

– Biz onları görürüksə də, nə olduğunu anlamıq.

– Onlar tufan olacağını xəbər verirsə də, özləri təhlükəli deyildir. Oraya baxın! Məgər göyün üzünü qaplayan o qara buludu görmürsünüzmü? Bax, siz o buluddan qorxmalısınız. Mən sizi boş-boşuna qorxutmaq istəmirəm, lakin deməliyəm ki, bu buludlar özləri ilə qasırga gətirirlər. Buludlar buraya gəlir. İndi yalnız sürətlə hərəkət edərək can qurtarmaq mümkündür. Onlar on dəqiqənin müddətində buraya çatacaqdır, onda... Ser, yalvarıram sizə, tez olun! Tufan buraya çatmamış, yənimiş düzəngahı keçib geridə buraxmaq üçün sürücülərinizə əmr edin ki, qatırları mümkün qədər tez qovsunlar.

Plantasiya sahibi bu inadlı tələbə tabe olaraq furqonları mümkün qədər tez sürməyi əmr etdi.

İstər heyvanları, istərsə də sürücüləri bürümüş qorxu qamçılarının işə salınmasını tələb etmədi.

Əvvəldə olduğu kimi, karəta və atlara qabaqda gedirdilər. Naməlum adam furqonları təhlükədən qoruyurmuş kimi arxada galirdi.

Arabir o, atını saxlayaraq dönüb geri baxır və hər dəfə də onun üzündə daha çox təşviş görünürdü. Plantasiya sahibi bunu sezarək atını ona yaxın sürüb soruşdu:

– Təhlükə hələ yetişməmişdirmi?

– Təəssüf ki, sizi təskin edən bir şey deyə bilmərəm. Mən güman edirdim ki, külək istiqamətini dəyişər.

– Külək? Mən bir külək olduğunu hiss etmirəm.

– Burada yoxdur. Amma orada şiddətli qasırgadır. Pərvədigara, qasırga ağıllaşmaz bir sürətlə yaxınlaşır! Yanmış düzəngahı keçib geridə buraxacağımıza mən şübhə edirəm.

Plantasiya sahibi vahiməyə düşərək:

– Bəs ələc nədir? – səsləndi.

– Sizin qatırları daha yəyin qaçmağa məcbur etmək olmazmı?

– Yox, bu mümkün deyildir.

– Belə olan surətdə qorxuram ki, gecikək.

Atlı bir daha geri dönüb onlara doğru gəlməkdə olan qara sütunlara baxdı: sanki, onların sürətini hesablayırdı.

– Bəli, artıq gecdir! – o səsləndi. – Onlar bizdən sürətlə, çox, çox sürətlə irəliləyir... Onlardan yaxa qurtarmağa ümid yoxdur.

– Pərvədigar! Ser, doğrudanmı, bir çıxış yolu yoxdur? – deyə plantasiya sahibi soruşdu.

Naməlum adam o saat cavab vermədi. O, bir neçə an susaraq nə haqqındasa dərinəndən düşündü.

O artıq göyə baxmırdı; onun nəzəri furqonlara zillənmişdi.

– Doğrudanmı, təhlükədən qurtarmaq mümkün deyildir? – deyə plantasiya sahibi ümitsiz halda çığırdı.

– Yox, mümkündür, – atlı cavab verdi; sanki, gözəl bir fikir onun üzünü işıqlandırdı. – Çıxş yolu var. Əvvəlcə bu, mənim ağıma gəlməmişdi. Tufandan yaxa qurtara bilməmək də, təhlükədən can qurtarmaq mümkündür. Cəld olun, mister Poyndekster! Adamlarınıza əmr edin, atların və qatırların başlarını sansınlar, yoxsa heyvanların gözləri tutular, çaxnaşmaya düşərlər. Adyal, baş yaylığı – hər şey yarayar. Bunu etdikdən sonra qoy hamı furqonların çadırları altına toplaşsın. Ancaq furqonları dörd bir tərəfdən kip örtmək lazımdır. Qalanları mənim boynuma.

Atlı bu göstərişləri verdikdən sonra atını kareyata tərəf sürdü; Poyndekster ilə nəzarətçi lazımı tapşırıqlar verdilər.

Atlı, kareyata yaxınlaşaraq nazakətlə dedi:

– Xanım, siz bütün pərdələri salmalısınız. Sizin sürücünüz kareyata girməlidir. Siz də kareyata girməlisiniz, – Henri və Kolxauna və yenicə onlara yaxınlaşmış Poyndekstərə müraciət etdi. – Yer hamıya çatır. Ancaq yalvarıram, tez olun! Yubanmayın. Bir neçə dəqiqədən sonra tufan bizim başımızın üstünü alacaqdır.

Plantasiya sahibi ilə oğlu cəld atlarından yerə sıçrayıb kareyata girdilər.

Kolxaun atdan düşməkdən boyun qaçırıb inad edərək atın belində oturmaqda davam etdi. Əynində Meksika paltarı olan bu adamın qaçıb gizlənmədiyi bir təhlükə qarşısında o nə üçün təslim olmalı idi?

Naməlum adam israr etmədi. O, nəzarətçiyə müraciət edərək onun da furqona girməsini tapşırırdı. Nəzarətçi etiraz etmədən ona təbə oldu.

İndi o özü haqqında düşünə bilirdi. Naməlum adam cəld bir hərəkətlə serapasını çıxarıb atın başına atdı və uclarını atın boğazı altına bağladı. Çin krepindən olan şərfini də eyni sürətlə öz şlyapasının ətrafına doladı, şərfi bir ucunu lentinə keçirdi, o biri ucunu da aşağı salladı, – bu sürətlə üzünü örtmək üçün rübəndə bənzər bir şey düzəldti.

Üzünü tamamilə örtmədən əvvəl o bir daha dönüb kareyata baxdı və öz təəccübünə rəğmən, Kolxaunun hələ də at üstündə oturduğunu gördü. Bu adama qarşı qəlbində istər-istəməz əmələ gələn ikraha qalib gəlib naməlum adam bir daha israr edərək:

– Əgər təcili olaraq kareyata girməsanız, məhv olacaqsınız, – qışqırdı.

Bu dəfə Kolxaun ona qulaq asdı: onların üzərinə gəlməkdə olan tufanın əlamətləri tamamilə göz qabağında idi. O, qorxmadığını göstərmək üçün asta-asta yəhərdən düşüb kareyata, kip örtülmüş pərdələrin altına keçdi.

Bundan sonra baş verənləri təsvir etmək çətinidir. Bu təbii fəlakət mənzərəsini heç kas görmədi: çünki heç kas cürət edib ona baxa bilmədi. Cürət edib baxan olsaydı da, heç bir şey görə bilməzdi.

Qatırların başlarını sandıqdan beş dəqiqə sonra karvanı zillə qaralıq бүürdü.

Yolçular yalnız qasırğanın başlanğıcını gördülər. Yaxınlaşan qasırğa sütunlarından biri furqona dəyərək parçalandı və havanı qara tozla doldurdu. Sonra, sanki domna sobasının ağızından çıxan isti hava hər tərəfi бүürdü. Bunun ardınca şiddətli bir külək yayıldı-yib uğuldadı, ətrafa dondurucu bir soyuq saçıdı. Yalnız küləyin viyılması və boğuş uğultusu eşidildi; furqonların çadırları şaqqıldadı. Qatırlar tamamilə sakit durmuşdu. Adamların zəif səsi qasırğanın fəryadı içərisində itib-batırdı. Hava bu şiddətli küləyin yanmış düzəngahdan qaldırdığı qara tozla dolmuşdu.

Burum-burum qara kül bir saata qədər havada hərhləndi. Yolçular bir saata qədər dustaq kimi oturub hətta bayıra baxmağa belə cürət etmədilər.

Nəhayət, onlar azadlığa çıxdılar. Karetanın lap pərdəsi yanında naməlum adamın səsi eşidildi.

– Çıxa bilərsiniz, – deyib şərfi üzündən açdı.

– Tufan hələ qurtarmamışdır, hələ iki-üç gün də davam edəcək, ancaq daha qorxulu bir şey yoxdur. Külək bütün külü sovrub aparılmışdır, özü də artıq ötüb-keçmişdir, Rio-Grandin o tayında o, bir də sizi çətin yaxalar.

Plantasiya sahibi kareyadan tələsik çıxaraq:

– Ser, – dedi, – biz sizə minnətdarıq...

– ...Hayatımızla! – Henri atasının fikrini tamamladı. – Lütfən, adınızı biza söyləyin.

– Moris Cerald, – naməlum adam cavab verdi. – Ancaq qalada məni Moris-mustanger¹ adı ilə tanıyırlar.

¹ Mustanger – vohşi atları ovlayan adam

– Mustanger! – Kolxaun həqarətlə donquldandı, lakin bu sözü elə alçaqdan dedi ki, onu yalnız Luiza eşidə bildi.

Onun bu etirafından bir qədər mayus olan zadəgan Poyndekster: “Eləcə mustanger” deyə düşündü.

Vəhşi atlar ovçusu:

– Mən daha sizə lazım deyiləm. Siz yolu mənsiz də tapa bilərsiniz, – dedi. – Sərv ağacı görünür, onu tutub gedin. Çayı keçdikdə qalanın üzərində dalğalanan bir bayraq görəcəksiniz. Siz qaranlıq düşmədən mənzilə çatı bilərsiniz. Mən isə sizi tərk edib getməliyəm.

Lakin nə onun qara kül basmış üzünün qərībā görünüşü, nə də belə bir adi işlə məşğul olduğunu etiraf etməsi naməlum adamı Luiza Poyndeksterin gözündən sala bilmədi.

V fəsil

MUSTANQ OVÇUSUNUN DAXMASI

Rio-de-Nuesesin¹ öz sulanını yüzlərcə çay qollarından və çeşmələrindən yığıdığı dərə-təpəli düzəngahda palıd və qoz meşələri xırda adalar kimi hər yərə səpələnmişdi.

Çayın hər iki sahilinə qalın yaşıl meşə uzanırdı, lakin bu yerdə tez-tez tikanlı cəngəlliklərə də rast gəlmək olar; burada akasiyalara birlilikdə kaktus, yabanı aloe, kəpəz balzamu, ağac növü yukka², ağ, sanki mumdan çiçəkləri olan atırlı qardeniya bitir. Qəşəng fukiya³ kol üzərində yüksələrək öz al çiçəyini bayraq kimi açır.

Burada nəbatət alimi və vəhşi təbiət həvaskarı üçün çoxlu maraqlı şey vardır. Ancaq bu yerlər əkinçini maraqlandırmır: əkinçi yaxşı bilir ki, bütün bu gözəl bitkilər qeyri-münbit torpaqda bitir.

Lakin burada münbit yerlər də var; bu yerlərdə qoz ağacı, qaragəç və bir neçə növ palıd ağacı bitir; bəzi yerlərdə sərv və qovaq ağaclarına da rast gəlmək olur.

Mədəni insan hələ bu qərīb yerlərə ayaq basmamışdır; buranın dolaşmaq meşə çığırılarında yenə də ancaq komançılar⁴ dolaşır.

Texasın heç bir yerində siz burada olduğu qədər maral və ürkək vəhşi keçilərə rast gələ bilməzsiniz! Onlar hey sizin qabağınızdan qaçırırlar.

Görünüş və rəngləri etibarilə gözəl olan quşlar buranın mənzərəsinə can verir. Kveli² qanadlarını xışıldadaraq havaya qalxır, şahin göydə süzür; vəhşi yekə hindtoyuğu qoz meşəsinin kənarında öz parlaq döşünü günəşdə qızdırır; yerli ovçular içərisində cənnət quşu adı ilə tanınmış dərziquşunun qayçıya oxşar uzun quyruğu akasiyalı budaqlar arasında görünür.

Əlvan kəpəklər qanadlarını açaraq gah havada uçur, gah da dincəlmək üçün çiçəyə qonub öz görünüşü və rəngləri ilə ona qarşı. İri, üstü məxmərə oxşar bal arıları çiçək açmış kolların arasında vızıldayır, boyca heç də özlərindən böyük olmayan kolibri quşlarına şirə yığmağa haqlı olduqlarını sübut edirlər.

Lakin unutmayın ki, bu gözəl təbiət içərisində insanın qəddar düşmənləri də vardır. Şimali Amerikanın heç bir yerində zıqırovlu ilan buradakı qədər böyük olmur: belə ilanlara hindu dilində “mokasin” deyilən zəhərli ilanların olduğu yerlərdə də rast gəlmək olur. Zəhərli hörümçəklər, aqrəblər və qırxayaqlar hər addımda insanın həyatını təhlükə qarşısında qoyur.

Çayların meşəlik sahillərindən xal-xal oselotlar³, pumalar⁴ və yaquar adlı yerli pələnglər dolaşır; bu pələnglərin doğub törədiyi şimal sərhədi buradan başlanır.

Meşə cəngəlliklərinin kənarında ariq, dınmaz yaquzaq – Texas cənəvanı görünür, onun cinsindən olan qorxaq çaqqallar sürü ilə açıq düzəngahda gəzərək özünə ov axtır.

Bu düzəngahda, yaşıl otlu çəmənlərdə heyvanlardan ən vacibi və gözəli, insanın dördəyaqlı dostlarından ən ağıllısı olan atlar otlayır. At burada insanın şıltaqlıqları ilə pozulmamış vəhşi halda azad yaşayır. Bu at yüyənində nə olduğunu bilmir, yəhər onun belini yağır etməmişdir.

Lakin yenə də elə olur ki, bu qərīb yerlərdə də at öz azadlığını

¹ Rio-de-Nueses – ispanca “Toz çayı” deməkdir.

² Yukka – ağac gövdlü nohəng zənbəq

³ Fukiya – uzun saplaqlı arı ucunda iri, tünd-qırmızı çiçəkləri olub Meksika və Texasda bitən yabanı bitki

⁴ Komançi – mübariz hindu qəbiləsi

² Kveli – Amerika cüllütü

³ Oselot – Meksika vəhşi pişiyi

⁴ Puma – Amerika vəhşi pişiyinin bir növü

itirir. Gözəl vəhşi at – xal-xal mustanq burada tutulub ahlələşdirilmişdir. Bu at məşhur at ovçusu Moris-mustangerin əlinə keçmişdir.

Rio-de-Nuesesin qollarından biri olan Alamo çayının kənarında sadə, lakin gözəl bir daxma vardır; Texasda belə daxmalar çoxdur.

Bu daxma ağac növlü yukkanın ikiyə bölünmüş və dikinə yərə basdırılmış gövdələrindən tikilmişdi. Daxmanın damına həmin bu bitkinin süngüyə oxşar yarpaqlar döşənmişdi. Texasdakı adətə görə, şaquli olaraq yərə basdırılmış dirəklərin arasındakı boşluqlara suvaq vurulardı, lakin buna vurulmamışdı. Daxmanın divarlarına içəridən at dərisi vurulmuşdu. Meksikada bitən aloenin tikanları mıxı əvəz edərək bu dəriləri divardan düşməyə qoymurdu.

Çayın sıldırım sahilləri daxma tikmək üçün yarayan ağaclarla dolu idi. Burada yukka, aloe və meyvə yetirməyən digər bitkilərdən ibarət vəhşi cəngəlliklər vardısı da, aşağıdakı münbit vadidə olan gözəl meşədə tut, qoz və palıd ağacları bitmişdi.

Çayın sahilli yanındakı meşədə yaşıl otlu dərələr göyə çarpırdı. Bizim təsvir etdiyimiz o sadə daxma da dörd bir tərəfi zümrüd kimi yaşıl otlarla əhatə olunmuş bu dərələrdən birində idi.

Daxmanı ağac kölgələri bürümüşdü. Onu ancaq çay tərəfindən, özü də daxma ilə üzbəüz dayandıqda görmək olurdu. Tikilişindəki ibtidai sadəlik və solmuş rəngləri bu daxmanı daha da görülməz edirdi.

Bu ev ordu alverçisi çadırından böyük olmazdı. Divarlardan birinin yanında düzəldilmiş kiçik buxan bacasını nəzərə almasaq, qapı bu evin yeganə dəşiyi idi. Qapı qaribə və sadə hazırlanmışdı: o, üzərinə at dərisi çəkilmiş taxta çərçivədən ibarət idi və eyni dəridən düzəldilmiş ilgəklər vasitəsilə açılıb-örtülürdü.

Daxmanın arxa tərəfində talvar vardı; talvarın üstünə yukka yarpaqları döşənmişdi, dörd tərəfinə də payalardan kiçik bir çəpər çəkilmişdi, payalar yaxındakı ağacların gövdələrinə bağlanmışdı.

Belə bir çəpər daxma ilə uçurum arasında, təqribən bir akr sahənin dövrəsinə də çəkilmişdi. Bura vəhşi atlar ağılı idi.

Doğrudan da, bu ağılin içərisində ondan da çox at vardı. Atların vəhşi və ürkək gözləri, coşqun hərəkətləri onların bu yaxınlarda tutulduqlarını, əsarətə çətinliklə dözdüklərini sübut edirdi.

Daxmanın içi özünə görə bəzənmişdi və pis də deyildi. Qara, kəhər, ala, ağ, yumşaq və qəşəng at dəriləri otağı bəzəyirdi.

Otağın əşyası çox ibtidai idi: burada at dərisi çəkilmiş, açılıb-bükülən bir çarpayı, əldəqayırma iki stul, yukka ağacı gövdəsinin yan taxtasından düzəldilmiş bir masa vardı. Küncdə ikinci yatağa oxşar bir şey görünürdü.

Kitab dolu rəflər, qələm, mürəkkəb və məktub yazmaq üçün kağız, masa üstündə isə qəzet bu sadə daxmada adamı təəccübləndirirdi.

Burada mədəniyyəti yada salan bir sıra başqa şeylər də vardı, bunlar da – bir gözəl meşin sandıq, bir qoşalülə tüfəng, üzü naxışlı bir gümüş stəkan, bir ovçu şeypuru və bir qamçı idi. Dəşəmədə çoxu tənəkədən düzəldilmiş bir neçə mətbəx lazımatı göyə çarpırdı, küncdə söyüd çubuğundan hörülmüş səbətə böyük bir şüşə qoyulmuşdu, görünür, şüşənin içində Alamo çayının suyundan daha tünd bir içki vardı.

Qalan şeylər də ümumi mənzərə ilə bir ziddiyyət təşkil etmirdi. Hündür qaşlı Meksika yəhəri, at qılından hörülmüş bir yüyən, eynən belə bir cilov, iki və ya üç serapə, bir neçə bağlama kandir, – bütün bunlar otaqda tamamilə öz yerində görünürdü. Mustangerin daxması belə idi.

Otağın ortasında, stulda bir adam oturmuşdu, o, yaqin, nökrədi. Bu, kürən saçlı, qırmızı sifətli, yoğun bir adamdı. Əynində iplik bric, qıclıqda getr vardı. Vaxtilə tünd-yaşıl olub, lakin çoxdan solduğu üçün indi, demək olar ki, qəhvəyi rəng almış məxmər gödəkçəsində müxtəlif həcmli çoxlu cib vardı. Kənarları yuxarı qaldırılmış və yan qoyulmuş şlyapası onun geyimini tamamlayırdı. Bunu da əlavə etmək olar ki, qaba çərçətdən tikilmiş köynəyinin boyunluğunu ətrafına qırmızı çitdən yaylıq dolamışdı, ayaqlarında isə İrlandiya çəkmələri vardı.

Bu adamın irlandiyalı olduğunu təkcə geyimi deyil, bütün xarici görünüşü də sübut edirdi.

Bu yoğun adam danışmağa başlarkən irlandiyalı olduğuna daha heç bir şübhə qalmırdı. Belə bir ləhcə ilə yalnız İrlandiyanın Qalveya qraflığında danışılır. Daxmada, tək olsa da, ara vermədən danışır. Əslində, o, tək deyildi. Böyük bir maral iti¹, onu sönməkdə olan buxanın qabağındakı at dərisi üstündə uzanıb bumnunu az qala külə soxmuşdu. Sanki o, öz həmsöhbətinin dilini başa düşürdü.

¹ Maral iti – İrlandiya cinsli maral ovlayan it

İplik bricli adam deyirdi:

– Mənim sərvətim, Tara, yoxsa Balibəlalaxa qayıtmaq istəyirsən?

Orada bir balaca kökəlsəydin, pils olmazdı. Yoxsa bax, qabırğalənn qıx. Dostum, elə mənim özümün də ürəyim oranı istəyir. Ancaq kim bilir, sahibimiz nə vaxt gəlib bizi özü ilə aparacaq! Eyib etməz, Tara, mənim qoca köpəyim, o, tezliklə settlement¹ getməlidir. Özü ilə bərabər bizi də oraya aparacağına söz vermişdi. Heç olmasa, gəl bununla təsəlli tapaq. Eh! İndi üç aydan çoxdur mən qalada olmamışam. Bəlkə də, orada, bu yaxınlarda gəlmiş əsgərlərin içərisində köhnə tanışlarımdan birinə rast gələrdim. Onda içkisiz olmayacağıq! Elə deyilmi, Tara? İt başını qaldırıb cavab əvəzinə yalnız fındırırdı.

Qalveyalı şərab şüşəsinə tərəf həris bir nazar salaraq sözlünə davam etdi:

– Mən heç indi də boğazımı yaşılamaqdan boyun qaçırmazdım. Ancaq şüşə, demək olar ki, boşdur, bir də içsəm, cavan sahibim məsələni duyar. Bundan başqa, axı icazə almadan içmək düz deyil. Elə deyilmi, Tara?

İt yenə də başını qaldırıb fındırırdı.

Qalveyalı yerindən qalxıb şüşə qoyulmuş küncə tərəf getdi; üzünü qapıya döndərib bir neçə saniyə dayanaraq, qulaq verdikdən sonra onu tamahsızlandıran spirt lənə götürdü, tıxacını açdı, sonra burnuna gətirib qoxulayaraq şüpti lyindən zövq almağa başladı.

Qapıya bir də gözəlti baxaraq:

– Nə ola, ola! – səsləndi. – Bu gözəl viskini iyləyib onu içmək-dən özünü kim saxlaya bilər? Nə ola, ola! Mən ancaq dilimin ucunu isladacağam.

Şüşənin ağzı onun dodaqlarına dayıkdə ağzına tökülən içkinin səsi eşidildi.

Qalveyalı ağzını ləzzətlə bir neçə dəfə marçıldadaraq şüşənin tıxacını yerinə soxub, onu öz yerinə qoyduqdan sonra yenə də stulun üstündə oturdu.

– Ay səni qoca, hiyləgər Tara! Mən sən yoldan çıxartdın. Eybi yoxdur, ağamızı bilməz. Bir də ki bu yaxınlarda o, qalaya gedəcəkdir, oradan yenə də gətirər.

Qalveyalı bir neçə an dinmədən oturdu. Kim bilir, o etdiyi yaramazlıq haqqındamı düşündürdü, ya içkinin təsirindən zövq alırdı?

¹ Settlement (ing.: settlement) – müstəmləkəçilərin qəsəbəsi

Çox çəkmədən o, yenə də danışmağa başladı:

– Heç başa düşə bilmirəm ki, bizim ağamızı settlementə niyə belə can atır. O deyirdi ki, xal-xal mustanqı tutan kimi oraya gedəcəkdir. Bu atı tutmaq haradan onun beyninə düşdü? Mənə elə gəlir ki, burada bir iş var. Ağam deyir ki, öz məqsədinə nail olmayınca bu işdən əl çəkməyəcəkdir. Birdən bütün ili burada qalmalı olanq! Hə! Hə, kimdir? Tara hürə-hürə qapıya cumdu.

– Felim! – bayırdan bir sas eşidildi. – Felim!

– Gələn ağamdır, deyə Felim öz-özünə söyləndi və stuldan qalxaraq itin dalınca qapıya tərəf cumdu.

VI

fəsil

XAL-XAL MUSTANQ

Felim səhv etməmişdi, bu, onun ağası Moris Ceraldın səsi idi.

Qalveyalı qapıdan çıxarkən mustangeri at üstündə gördü. Tərdən tamamilə islanmış kəhar at, demək olar ki, qara bir rəng almışdı, bəyürləri və boynu köpük içərisində idi.

Kəhar at tək deyildi. Yəhərin qaşına bağlanmış kəməndin tənir çəkilmiş ucunda o, əsir alınmış bir atı da dartıb gətirirdi.

Bu, tamamilə qeyri-adi rəngi olan bir mustanq idi. Hətta düzənqahlarda otlayan vəhşi atlardan ibarət böyük ilxalar içərisində belə bu rəngdə at az-tapılır.

Bu heyvanın qüsursuz boy-buxunu da rəngi kimi gözəldi. Bu, sinəsi enli, üstü hamar, ayaqları nazik, gözəl bir at idi.

Mustanger bu atı tutmaq üçün üç dəfə inadlı bir say göstərmişdisə də, hər dəfə də müvəffəqiyyətsizliyə uğramışdı. Dördüncü dəfədə o, öz məqsədinə çatmışdı. Moris, sürüşkən ilgəyi olan uzun bir kəmənd vasitəsilə xal-xal mustanqı, nəhayət, tuta bilmişdi.

Məhz bu atı tutmaq üçün olan sonsuz arzusunun səbəbi təkcə mustangerin özünə məlum idi.

Felim öz ağasını hələ heç bir zaman, hətta o, ovdan beş və altı at tutub qayıtdığı zaman belə indiki kimi həyəcanlı görməmişdi.

Lakin mustanger heç bir zaman belə gözəl bir at tutub gətirməmişdi. Kim olsaydı, bu xal-xal mustanqa tamaşa etməkdən özünü saxlaya bilməzdi.

Felim şlyapasını göyə ataraq:

– Hip, hip, ural! – qışqırdı. – Müqəddəs Patrik! eşq olsun, bizim gənc ağamız xal-xal madyanı tutmuşdur! Doğrudan da, gözəl atdır!.. Ağamız onun dalınca boş yerə gəzməmiş. Bu at bizim Ballinasloy bazarında olsaydı, onu istədiyimiz qiymətə sata bilərdik. Ah, nə gözəl atdır!.. Onu haraya aparacaq? Ağılarmı?

– Yox, bu təhlükəlidir: atı orada tapıqlayıb öldürə bilərlər. Biz onu talvarın altına bağlarıq. Kastro qonaq sevmən bir at olduğu üçün öz yerini ona verir, özü isə gecəni açıq havada keçirir. Felim, sən ömründə belə at görmüsənmi?

– Master Moris, mən ömrümdə hələ belə at görməmişəm. O qədər gözəldir ki, adam onu yemək istəyir, əslində isə, bir baxın, o özü də adamı yeyə bilər. Siz onu hələ heç minməmişsinizmi?

– Yox, Felim, mən onunla daha çox vaxtım olanda məşğul olacağam. Onu əməlli-başlı öyrətmək lazımdır. Axı belə gözəl bir at korlamaq cinayətdir. Mən onu settlmentə aparandan sonra əhliləşdirməyə başlayacağam.

– Siz oraya nə zaman gedəcəksiniz?

– Sabah. Dan yeri sökülərkən biz yola çıxmalyıq.

– Bu çox yaxşı oldu! Mən təki özüm üçün deyil, sizin yerinizə də sevinirəm, master Moris. Bilmirəm sizə bəllidir, yoxsa yox, ancaq viskimiz qurtarmaq üzəridir. Bu yalançı amerikalı yankilər, Allah onların balasını versin, adamı yaman aldadırlar: həm viskiyə su qatırlar, həm də az tökürlər. Buna görə də onlardan alınmış bir şüşə viskinin tez qurtarması heç də təəccüblü deyildir.

– Felim, viski sandan narahat olma, mənə, şüşədəki viski bu gün aşxama da, sabah yol üçün matramızı doldurmağa da kifayət edər. Dostum, fikir eləmə! Gedək indi qonağımızı yerbəyər eləyək, sonra isə sənin dünyada özündən başqa hər şeydən çox sevdiyin içkini almaq haqqında söhbət edək.

– Master Moris, bəs siz içkini sevmirsinizmi? – Felim hiyləgər-casına göz vuraraq soruşdu.

Mustanger gülümsəyib atdan yerə sıçradı.

¹ Müqəddəs Patrik – İrlandiyanın hamisi hesab olunurdu.

Xal-xal madyanı talvarın altına çəkdiilər, kastronu isə ağaca bağladılar. Yorulub təqətdən düşmüş mustanger cəld çarpayısına uzandı. O, hələ ömründə bu çöl atını qovduğu qədər uzun müddət ovda olmamışdı.

Bir neçə gün at belində olduğuna, son üç günü dinclik bilmədən xal-xal madyanın dalınca düşdüyünə və çox yorulduğuna baxmayaraq, mustanger yata bilmirdi. O, hərdən bir ayağa qalxaraq, daxmada obaş-bubaşa gəzinirdi.

Adama elə gəlirdi ki, ald ətdiyi müvəffəqiyyət onu sakitləşdir-mək əvəzinə daha da narahat etmişdir.

Nahayət, Felim süd qardaşı olmaq hüququndan istifadə edərək onun narahat olmasının səbəbini aydınlaşdırmağı qərara aldı.

– Master Moris, sizə nə olub? Mənə deyın, nə var?

– Heç bir şey, Felim, heç bir şey! Nə üçün sən bunu məndən soruşursan?

– Necə soruşmayım? Siz settlmentdən sonuncu dəfə qayıtdığınız gündən sonra mən də bir dəqiqə olsun yuxuya geda bilmirəm. Yəqin ki, bir şey sizin yuxunuzu qaçırmışdır. Bəlkə də, yuxunuzu meksikalı bir qız qaçırmışdır. Ancaq mən onların sizin xoşunuza gələcəyinə inanmıram.

– Felim, sən sarsaqlayırsan. Mənə heç bir şey olmayıb. Yaxşısi budur, qalx, bir şey ver yeyim. Ünutma ki, mən səhərdən bəri bir şey yeməmişəm. Yeməyə nəyin var?

– Boynuma almalyam ki, elə bir şeyimiz yoxdur. Mustanqı ovladığınız bu üç gün ərzində arzağımız artmamışdır. Bir azca soyuq maral əti və qarğıdalı çörəyi var. İstəyirsinizsə, əti bu dəqiqə qızdıraram.

– Yaxşı, mən gözləyə bilərəm.

– Əvvəlcə bir stakan çaxır içsəniz, yaxşı olmazmı?

– Etirazım yoxdur.

– Təmiz çaxır gətirim, yoxsa su ilə qarışdır?

– Bir stakan qroq gətir. Ancaq bulaqdan təzə su da gətir.

Felim günüş stakanı götürüb getmək istəyirdi ki, Tara birdən bərkədən hürə-hürə qapıya sən cürüdü. Felim ehtiyatla qapıya tərəf getdi.

İtin hürməsi sevincli zingiltisi ilə əvəz olundu. Sanki o, dostlarının birini salamlayırdı.

Felim:

– Qoca Zeb Stumpdur, – dedi və tapşığı yerinə yetirməyə getdi.

Təzə gəlmiş adam bu daxmanın sakinlərindən tamamilə fərqlənən bir adam idi.

O, ən azı, altı fut¹ hündürlüyündə ucaboy bir kişi idi. Onun ayaqlarında timsah dərisindən uzunboğaz çəkmə vardı; əldə toxunmuş, vaxtilə zoğalı boya ilə rənglənib, indi çirkədən rəngini itirmiş şalvarının baxlaqlarını çəkəməsinin geniş boğazlarına salmışdı. Maral dərisindən olan köynəyini çılpaq bədənə geymişdi. Bunun üstündən isə yerli hinduların toxuduğu cod parçadan tikilmiş və rəngi solmuş yaşıl kamzol² geymişdi. Köhnəlməmiş boz şlyapası onun yoxsul geyimini tamamlayırdı.

Zeb Stumpun Şimali Amerikanın meşə ovçularına xas olan ovçuluq ləvazimatı da geyimi kimi sadə idi. Patron çantası və bant tökmək üçün olan orağa bənzər buynuzu çiyindən aşırıdığını qayışın sağ tərəfindən asmışdı. Kamzolunun üstündən enli toqqa bağlamışdı. Toqqadan bıçaq qoburu sallanırdı: maral buynuzundan düzəldilmiş böyük ov bıçağının qaba dəstəsi qoburdan bayıra çıxmışdı.

Texas ovçularının adətində rəğmə, onun paltarı üzərində heç bir bəzək-düzək görünmürdü. Əynindəki hər şey sadə və demək olar ki, qaba idi, sanki qəşəng geyinmək onun xoşuna gəlmirdi.

Hətta peşəsinin başlıca aləti olan tüfəngi də olduqca ibtidai şəkildə düzəldilmişdi; bu tüfəng o qədər böyük idi ki, Zeb onu yerə qoyduqda lüləsi onun çiyinə çatırdı.

Zeb Stumpa üzdən alı yaş vermək olardı. O, qara-buğdayı idi; sifətinin cizgiləri isə ilk baxışda adama sərt görünürdü. Lakin bir qədər diqqətlə baxdıqda onun məzali bir adam olduğu hiss edilirdi.

Zeb Stump Kentukki ştatında doğulub orada böyümüşdü; o, öz gəncliyini Aşağı Mississipinin ayaq dəyməmiş meşələrində ovçuluqla keçirmişdi; indi də yaşının ahl vaxtında yenə bu sənətini davam etdirir, Cənub-Qərbi Texasın meşələrində ovçuluq edirdi.

Zeb iri bədənliyə qapının qabağını kəsərək dedi:

– Xoş gördük!

Ev sahibi də:

– Axşamın xeyir, mister Stump, – deyərək ayağa qalxıb qonağın qabağına getdi. – İçəri gəlin, aylaşın.

Ovçudan çox xahiş etmək lazım gəlmədi: o, daxmanın astanasından keçib, çox da möhkəm olmayan stulda aylaşdı. Stul çox alçaq

olduğundan Stumpun dizləri az qala çənəsinə çatırdı. Tüfənginin uzun lüləsi isə nəzə kimi onun başından bir neçə fut hündürə qalxmışdı.

Görünür, o, narahat oturmasından inciyirdi:

– Bu stulu görürsənmi! – deyindi. – Kötük min dəfə bundan yaxşıdır: heç olmasa, oturanda hiss edirsən ki, oturmusan, yoxlamısan.

Ev sahibi otağın bir küncünə qoyulmuş meşin sandığı göstərərək:

– Burada aylaşın, – dedi. – Deyəsən, bura möhkəmdir.

Qoca Zeb bu təklifə etiraz etmədən qalxıb sandığın üstündə oturdu.

– Mister Stump, yenə həmişəki kimi piyadamı gəlmisiniz?

– Yox, mənim qoca madyanıam oradadır, onu ağaca bağlamışam. Ovdan gəlmişəm.

– Siz, deyəsən, heç at ilə ova çıxırmısınız?

– Mən axmaq deyiləm ki, at ilə ova çıxam.

– Axı Texasda hamı at ilə ova çıxır.

– Hamı at ilə ov edirmi, etmirmi, ancaq bu, axmaq bir vədirdir, tənbel axmaqların vədirdir. Mən iki ayaqlarım üstündə bir gün içərisində madyan belində bir həftədə edilən ovdan daha çox ov vururam. Əlbəttə, sizin kimi mustanq ovçuları üçün at zəruridir. Lakin ayı, maral və ya vəhşi hindtoyuğu ovuna çıxdıqda siz at ilə yalnız onları ürküdərsiniz. Mən öz qoca madyanıma yalnız ovumu daşımaq üçün saxlayıram.

– Siz, deyəsən, atınızı açıq havada qoymuşsunuz? Qoy Felim onu talvann altına gətirsin. Axı siz burada gələcəyəcəksiniz, deyilmi?

– Çox sağ olun! Doğrusu, mən sizin qonaqpərvərliyinizə ümid edib gəlmişəm. Mənim atıma gəlincə, narahat olmayın, onu möhkəm bağlamışam.

– Bəlkə, nahar etmək istəyirsiniz? Felim şam yeməyi hazırlayır, təəssüf ki, maral ətindən başqa sizi heç bir şeyə qonaq edə bilməyəcəyəm.

– Ayı əti olmadıqda maral ətindən yaxşı nə ola bilər? Gəlin onu kabab edək, bişirməyə mən kömək edəram. Mister Felim, zəhmət olmasa, mənim madyanımin yanına gedin, vəhşi hindtoyuğunu gətirin. Hindtoyuğu yəhərimin qasına bağlanmışdır. Onu yolda vurmuşam.

– Çox gözəl! – mustanger səsləndi. – Bizim yemək ehtiyatımız tamamilə tükənmişdir. Mən üç gün idi gözəl bir mustanq ovuna

¹ Fut – 30,5 santimetrdir.

² Kamzol – jileti əvəz edən qolsuz, qısa kişi paltarı

çıxmışdım, buna görə də özüm ilə tüfəng götürməmişdim. Bu müddətdə Felim, mən, eləcə də Tara lap ac qalmışq.

Ovçu onun son sözlərinə əhəmiyyət vermirmiş kimi:

– Bu nə mustanqdır? – maraqla soruşdu.

– Ağ xalları olan tünd-şokolad rəngli bir madyandır. Çox gözəl atdır!

– Lənət şeytana! Axı mən elə o atın dalınca buraya gəlmişəm.

– Belə de!

– Mən o mustanqı görmüşəm, düzəngahda. Bir neçə dəfə görmüşəm. Siz deyirsiniz ki, o, madyandır? Mən bunu bilmirdim; çünki o, məni yarımlı yaxınlığına buraxmırdı. Mən istərdim ki, siz onu tutmağı sinəyiniz. Sizə deyim nə üçün? Mən settlementdə idim. Oraya bir adam gəlmişdi, mən onu hələ Missisipidən tanıyırdım. O, varlı bir plantasiya sahibidir. Gen-bol yaşardı və xüsusilə böyük qonaqlıqları ilə şöhrət qazanmışdı. Mən onun süfrəsi üçün çoxlu maral və hindtoyuğu aparardım. Onun adı Poyndeksterdir.

– Poyndekster?

– Bu adı Orleandan tə San-Luiyə qədər Missisipinin bütün sahələrində tanıyırlar. O, varlı idi, elə bilirəm indi də yoxsul deyildir; çünki özü ilə yüz kölə gətirmişdir. Bundan əlavə, Kolxaun adlı bacısı oğlu da onunla yaşayır; onun dolları vardır və bunları nə edəcəyini bilmədiyi üçün dayısına borc verir. İndi, mənim dostum, sənə ilə nə üçün görüşmək istədiyimi deyim. Plantasiya sahibinin yeganə bir qızı vardır ki, atası ondan heç cənunu da əsirgəməz. Bu qız atı sevir. Luizianada ən harın atları minərdi. Xal-xal mustanq haqqında qocaya nəğil etdiyimi bir dəfə o eşitmişdi. O zaman atasına rahatlıq vermirmiş; nəhayət, atası bu atı tutub gətirən adamdan pulunu əsirgəməyəcəyini ona vəd etmişdi. İki yüz dollar verəcəyini söyləmişdi. Mən bildirdim ki, bundan xəbər tutan kimi settlementin bütün mustangerləri bu atın dalınca düşəcəklər, buna görə də heç kəsə bir söz demədən öz qoca madyanıma minib sənəin yanına gəldim.

Gənc irlandiyalı:

– Mənimlə gedək, mister Stump, – dedi və stuldan qalxaraq qapıya tərəf yönəldi.

Ovçu, irlandiyalının bu gözənlilməz dəvətindən bir qədər təəccüblənmiş halda onun dalınca getdi.

Moris onu xal-xal mustanqın bağlanmış olduğu talvarın altına apardı.

– Mister Stump, bu at sizin dediyiniz o mustanqa az da olsa oxşayırmı?

– Mən lənətə gəlmişəm, əgər bu həmin mustanq deyilsə! Demək, tutmuşam, hazırdır! İki yüz dollar sizindir! Bu mustanq tamamilə bu məbləğə layıqdır. Nə gözəldir! Miss Poyndekster çox sevinəcək! O, sevincindən lap dalı olacaq!

VII

fəsil

TƏŞVİŞ İÇİNDƏ KEÇƏN GECƏ

Xal-xal mustanqın tutulması xəbəri qoca ovçunun kefini çox kökəltirdi. Felimin ehtiyat etməsinə baxmayaraq, şüşədə kifayət qədər viski qalbmış. Zeb Stumpun nəşələnməsinə bu da az kömək etmədi.

Süfrə başında oturanların qızgın söhbəti başlıca olaraq ovçuluq sərgüzəştləri və hindularla baş verən hadisələr haqqında idi.

Zeb Stump ovçuluq işlərini çox yaxşı bildiyindən onun hamıdan çox danışması təəccüblü deyildi. Felim isə bu maraqlı söhbətə qulaq asır, hərdən bir bərkdən öz heyratını bildirirdi.

Bununla belə, söhbət hələ gecə yandan çox-çox əvvəl kəsildi. Ehtimal ki, boşaldılmış şüşə onları istirahət haqqında düşünməyə hər şeydən artıq məcbur etmişdi.

Qoca ovçu öz madyanını uzun bir kəndirə bağladı ki, otlaya bilsin. Yəhərin üstündəki köhnə, saralmış adyalı da içəri gətirdi; bu, onun adı yataq dəsti idi.

– Mənim çarpayımda yatın, – ev yiyəsi nəzakətlə təklif etdi, – mənə at dərisini altıma salıb döşəmənin üstündə yataram.

– Yox, – qonaq etiraz etdi. – Zeb Stumpun uzanıb yatması üçün sizin heç bir şeyiniz ona lazım deyil. Mən torpaq üstündə daha yaxşı yatıram, bir də ki yerdə yatanda yuxulmaq təhlükəsi olmur.

– Madam ki yerdə yatmağı bu qədər xoşlayırsınız, onda döşəmə hamısından yaxşıdır, mən sizin altınıza dəri salaram.

– Cavan oğlan, lütfən, narahat olmayın – əbas yera vaxt itirməyə dəyməz. Mənim kimi bir oğlan heç bir döşəmə üstündə yata bilməz. Mənim yatağım – düzəngahın yaşıl otlarıdır.

Təəccüblənmiş mustanger qonağın adyali çiyinə salıb qapıya tərəf getdiyini gördükdə:

– Doğrudanmı, siz açıq havada yatmaq istəyirsiniz? – soruşdu.

– Bəli, mən başqa bir şey etmək niyyətində də deyiləm.

– Məna baxın, axı çox soyuqdur, üşüyorsunuz.

– Üşümərim. Üşüyəndə nə olar? Bu, dəmin altında havası qalib boğulmaqdan daha yaxşıdır.

– Mister Stump, zarafat etmirsiniz ki?

– Cavan oğlan, – ovçu cavab verdi. – Zeb Stump son altı il içərisində öz qoca sümüklərini hələ bir dəfə də olsun dam altında uzaqda yatmamışdır. Vaxtilə mənim qoca bir əncir ağacı koğuşunda evə bənzər bir yerim vardı. Bu, Missisipidə idi; onda mənim qanm hələ sağ idi, mən bu mənzilə onun xatirina saxlayırdım. O öldükəndən sonra mən Luizianaya, oradan da buraya köçdüm. O zamandan bəri Texasın səması gündüz də, gecə də mənim yeganə taptapuşumdur.

– Əgər siz bayırda yatmağı üstün tutursunuzsa...

– Bəli, üstün tutaram, – ovçu qısa bir cavab verərək qapıdan çıxıb daxmə ilə çayın arasında olan çəmənlilik tərəfə getdi.

O təkə köhnə adyalını götürməmişdi; at qılından toxunmuş altı-yeddi yard¹ uzunluğunda çatını da qolunun üstünə atmışdı. Bu, adətən, atları otlada bağlamaq üçün işlədilan bir parça çatı idi, lakin indi bu çatı başqa bir şey üçün lazım idi.

Ovçu ay işığında çəmənlili diqqətlə nəzərdən keçirib çatını hal-qəçəkində yərə sərdi.

Zeb Stump bu qərībā çəpərin içərisinə girərək adyala bürünüb sakitcə uzandı; bir dəqiqədən sonra o artıq yuxuya getmişdi.

Ancaq ona uzun müddət dincəlmək müyəssər olmadı. Təəccüb dolu bir cüt göz ovçunun hər bir hərəkətini üstünləşdi; bu gözlər Felim O'Nilin gözləri idi.

– Müqəddəs Patrik, – o piçildəyirdi, – bu nə deməkdir? Qoca nə üçün dövrəsinə kəndir çəkdi?

Qalveyalının marağı əvvəlcə nəzakət hissi ilə mübarizə edirdi, lakin sonra onun marağı üstün gəldi. Yatmış ovçunun xorultusu

təzəcə eşidilmişdi ki, qalveyali asta-asta onun yanına gedib onu maraqlandıran sualına cavab almaq üçün ovçunu silkələməyə başladı. Stump açıq-aydın bir narazılıqla:

– Görüm səni lənətə gələsən, irlandiyalı eşşək! – səsləndi. – Mən elə zənn etdim ki, artıq səhərdir. Kəndiri nə üçün dövrəmə sərmışəm? Nə üçün olacaq: hər cür yaramazdan özümü qorumaq üçün.

– Hansı yaramazdan, mister Stump? Demək istəyirsiniz ki, ilandan?

– Ay lənətə gəlmiş, əlbəttə, ilandan! Gedin, yatın.

Ovçunun sərt cavablarına baxmayaraq, Felim razı halda daxməyə qayıtdı. O, öz-özünə deyirdi: "Texasda adamı həmişə cana gətirən bir şey varsa, o da adamı yatmağa qoymayan bu mürdar ilanlardır". Buraya gəldiyi gündən bir gecə də olsun o, sakit yata bilməmişdi. Elə həmişə onların haqqında düşünər və ya onlar yuxusuna girərdi.

Felim bu tənha daxmədə yaşadığı üçün çox az-az adamla görüşmüşdü, buna görə də çatının səhrili xassələrindən xəbəri yox idi.

O, əldə etdiyi bilikdən istifadə etmək üçün yubanmadı. Yatmış ağasını oyatmamaq üçün asta-asta daxməyə gəlib divardan asılmış çatını götürdü, sonra qapıdan çıxıb onu daxmənin dövrəsinə sərdi. İrlandiyalı bu əməliyyatı qurtardıqdan sonra öz-özünə:

– Texasda nə qədər ilan olsa da, indi daha Felim O'Nil rahat yata bilər, – deyə-deyə içəri girdi.

Bundan sonra daxməyə sükut çökdü. Müqəddəs Patrikin yerlisi at dərisinin üstündə uzandı və daha ilandan qorxmayaaraq o dəqiqə yuxuya getdi.

Bir müddət elə oldu ki, sanki hamı, hətta Tara və tutulmuş mustang da yatıb dincəlirdi. Ümumi sükutu pozan yalnız Stumpun qoca madyanı idi; o, göy otu dişləriylə qopanb xırtaxırtla yeyirdi.

Lakin az sonra məlun oldu ki, qoca ovçu yatmamışdır. O, bir böyrü üstündən o biri böyrü üstünə çevrilirdi, sanki zəhlətökən bir fikir onun yuxusunu əlindən almışdı. Axırda o, özünü saxlaya bilməyib adyali üstündən ataraq qalxıb oturdur və narazılıqla ətrafına baxmağa başladı.

O hirsələ:

– Görüm səni lənətə gələsən, irlandiyalı axmaq! – dedi. – Məlun yuxuma haram qatdı. Gərək onu çaya ataydım. Yalnız ağasına olan

¹ Yard – 0,91 metrə bərabər olan ingilis uzunluq ölçüsü

hürmətim üzündən bunu etmədim. Deyəsən, daha səhərə qədər yata bilməyəcəyəm.

Ovçu bu sözləri deyib yenə də adyala bürünərək uzandı.

Lakin yenə də yata bilmədi. Yenə də bu böyür üstündən o böyür üstünə çevrilməyə başladı. Nəhayət, yenə qalxıb oturd və irlandiyalıni söyüdü.

Birdən oturduğu yerdən iyirmi fut uzaqda bir ilan gördü.

Gözlerini ilandan ayırmadan pıçıldı ilə dedi:

– İlan! Görəsən, hansı cinsdəndir. Zınqırovlı ilan deyil; çünki ondan böyükdür. Düzdür, bu yerlərdə bu böyüklükdə zınqırovlı ilanlara rast gəlmək olur. Yox, bu, zınqırovlı ilan deyil... Hə, indi başa düşürəm. Bu, yumurta axtaran "toyuq"dur. Ay çər dəymiş! Ona bax, birbaş mənim üstümə gəlir.

Onun səsinə qorxu hiss olunmurdu. Zeb Stump bildirdi ki, ilan at qılından toxunmuş çatıdan keçə bilməz və ona toxunub oddan qaçan kimi geri sürünəcəkdir.

Ovçu bu səhrli dairənin içərisindən ən zəhərli ilanı da arxayınlıqla izləyə bilərdi. Lakin bu ilan zəhərli ilan deyildi. Bu, koramalıdı, özü də xalqın "toyuq" adlandırdığı zərərsiz bir ilandı.

Zebin üzündə marağ görünürdü. "Toyuq" sürünüb lap çatıya yaxın gələrkə başını azca qaldırdı və başı çatıya dayan kimi dönüb geri süründü.

Ovçu maraqla onun hərəkətlərini izləyirdi.

– Yazıq heyvan! Qoy hara istəyirsə sürünüb getsin. Doğrudur, o, hindtoyuqlarının yumurtasını sorub hindtoyuğunun nəslini azaldır, ancaq axı bu, onun yeganə qidasıdır və mənim ona qəzəblənməyə əslə haqqım yoxdur. Ancaq bu məlun, axmaq irlandiyalıya bərk acığım tutub. Ona necə caza vermək olar?.. Tapdım! Lap yaxşı tapdım!

Qoca ovçu bu sözləri deyib yerindən qalxdı, sürünməkdə olan koramalıni dalınca qaçdı və dərhal onu tutdu.

– Mister Felim, indi özünü gözəl! Mən sənin qorxaq ürayinə ələ bir vəlvələ salım ki, səhərə qədər gözünə yuxu getməsin... "Toyuq", sən bu iltifatı mənə göstərsənmi?

Ovçu daxmaya tərəf getdi. Xəlvətcə daxmaya girib koramalı Felimin öz yerini diqqətlə çəpərlədiyi çatının içərisinə buraxdı; ot üstündəki yatağına qayıdıb yenə də adyali üstünə çəkərək öz-özünə dedi:

– Bu koramalı yanıma saata kimi irlandiyalı axmağın yanına sürünməsə, onda Zeb Stump axmaqdır. Dayan! Bu nədir? Lənət şeytana, yoxsa bu odur?

Bu anda ələ dəhşətli bir çığırtdı qopdu ki, çığırtdı bir neçə mil məsafədə bütün ətrafda olanları yuxudan oyada bilirdi.

Əvvəlcə insan çığırtdısı, daha doğrusu, yalnız Felim O'Nilin boğazından qopa bilən insan fəryadı eşidildi. Heyvanlar dərhal bu fəryada səs verdilər və çox çəkmədi ki, Felimin fəryadı vəhşi səslər içərisində eşidilməz oldu: it hürməsi at kişnəməsinə qanışdı.

Ev sahibi çarpayıdan sıçrayıb qorxuya düşmüş nökarinin yanına qaçdı:

– Nə olub? – soruşdu – Nədən qorxmusan? Bəlkə də, səni qara basib?

– Ah, master Moris, qara nədir! Məni ilan vurub! O, mənim bütün bədənimdə gəzməmişdi!.. Müqəddəs Patrik, mən yazıq və məhv olmuş bir günahkaram. Yəqin ki, indicə öləcəyəm.

Moris tələsik işığı yandırıb soruşdu:

– İlan vurub? De, haranı?

Moris daxmaya girməyə macal tapmış ovçu ilə Felimin bədənini gözdən keçirməyə başladı.

Mustanger nökarinin bədənini diqqətlə nəzərdən keçirdikdən sonra dedi:

– Mən ilan dişləməsinin heç bir əlamətini görmürəm.

Stump qısa olaraq:

– Hətta bədənini cızılmayıb da, – dedi.

– İlan vurmayıb? Lap yaxşı. Ancaq bütün bədənini gəzib. Mən ilanın bədəninin soyuqluğunu indi də hiss edirəm.

Moris şübhə ilə:

– Doğrudanmı, burada ilan vardı? – soruşdu. – Felim, bəlkə, bunların hamısını yuxuda görmüsən?

– Master Moris, yuxu nədir! İlandı ki vardı. Sizi inandırın ki, ilandı.

– Bəlkə də, ələ imiş, – ovçu söhbətə qanışdı. – Gələn axtaraq, bəlkə, tapdıq. Sizin evinizin ətrafına at qılından toxunmuş çatı çəkilmişdir. İlan onun üstündən necə aşmışdır?.. Dayan, odur ey!

Bunu deyib ovçu küncü göstərdi; koramalı halqa kimi burulub küncdə qıvrılmışdı.

Stump:

– Bu ki “toyuq” adlandırılan koramalıdır, – dedi, – o, göyərçin-dən qorxulu deyil. O, sizi vura bilməz, ancaq biz ona yenə də divan tutarıq.

Ovçu koramalı qaldırıb yerə vurdu. Koramalı yerindən tərpəyə bilmədi.

Zeb ağır dabanı ilə ilanın başını azıb:

– Vəssalam, mister Felim, – dedi. – İndi uzanıb arxayınca səhə-rədək yatın, ilanlar daha sizi narahat etməzlər.

Zeb Stump öldürülmüş koramalı ayağı ilə itələyərək gülə-gülə daxmadan çıxdı. O, üçüncü dəfə çəmənin otları üzərində düb-bədüz uzandı və nəhayət, yuxuya getdi.

VIII

fəsil

QIRXAYAQ

Koramal öldürüldükdən sonra hamı sakitləşdi. Felimin fəryadı ilə birlikdə it hümrəsi də kəsildi. Ağacların altındakı mustanqlar da sakit oldu.

Daxmada da sakitlik idi. Ancaq hərdən bir, çatının qüvvəsinə daha inanmayan qalveyalının at dərisi üzərində eşələndiyi eşidilirdi.

Daxmanın bayırında da sakitlik idi. Sükutu yalnız bir səs pozur-du. Bu səs təmsahın fısıltısı ilə qurbağanın qurultusu arasında bir səsə oxşayırdı. Lakin bu səs Zeb Stumpun burun deşiklərindən çıxdığı üçün ovçunun xorultusundan əlavə çətin ki başqa bir şey olaydı.

Bu konsert azı bir saat davam etdi.

Qalveyalı birdən:

– Köməyə gəlin! – qışqırdı və həm daxmada yatmış ağasını, həm də çöldəki qonağı yuxudan oyatdı. – Ya Həzrət Məryəm! Sən, ay günahı olmayan köməksiz insanların pənahı! Məni xilas elə! Məni xilas elə!

Moris Cerald bir daha öz çarpaysından sıçrayaraq işığı yandırdı və:

– Səni xilas edək? Nədən? – soruşdu. – Nə olmuşdur?

– Ağ, başqa bir ilan! Ah! Namusuma and olsun, bu, mister Stumpun öldürdüyündən daha pis ilan idi; bu, gürzə idi. Mənim bütün sinəmi dişləmişdir. Mənim bütün bədənim od tutub yanır, elə bil ki, qızmış dəmir ilə mənə dağ basıblar.

Çiyində adyal qapının ağzında görünən Zeb Stump:

– Görüm səni lənətə gələsən! – qışqırdı. – Axmaq, ikinci dəfə-dir məni yuxudan oyadırsan! Mister Cerald, üzr istəyirəm. Mənə elə gəlir ki, bütün ölkələrdə, Amerikada olduğu kimi, İrlandiyada da kifayət qədər axmaq adam var, ancaq belə bir axmağa heç yerdə rast gəlməmişəm. Bu ki bir baladır! Mən bilirəm ki, onu çayda çimdirməsək, bu gün yata bilməyəcəyik.

– Ah, mister Stump, belə deməyin! İkinciniz də canına and olsun ki, burada yenə də ilan var! Mən aminəm ki, o, hələ daxmadadır. Camisi birca daqiqə bundan əvvəl üstümdə süründüyünü hiss etdim.

Ovçu yumşaq bir ifadə ilə dedi:

– Yəqin, yuxuna girib. Mən sənə deyirəm ki, Texasda heç bir ilan çatını aşib keçməz. Birinci ilan, yaqın ki, sən daxmanın ətrafına çatını çəkməzdən əvvəl içəridə imiş. Ola bilməz ki, ikisi birdən içəri soxulsun. Bir də bunu bilmək çətin deyil.

İrlandiyalı köynəyini çıxararaq:

– Ah, məni xilas edin! – qışqırırdı. – İlanın izləri budur, qabırğa-larımadır. Düz demirəm? Ah, mərhəmətli Məryəm, mənim axı-nım necə olacaq? Mən yanırım, elə bil ki, od içindəyəm.

Stump bərk qorxmış qalveyalına yaxınlaşaraq şamı onun başı-nın üstündə tutub:

– İlan! – qışqırdı. – Doğrudan da, ilan vurub! And olsun ki, bu, ilan deyil! İlandan da pisdir!

Felim kədərlə dedi:

– İlandan da pisdir? Mister Stump, siz deyirsiniz ilandan da pis-dir? Sizcə, bu, qorxuludurmu?

– Nəcə deyim... Hamısı yaxında dərman tapıb-tapmayacağı-mdan asılıdır. Tapmasam, mən cavabdeh deyiləm...

– Ah, mister Stump, məni qorxutmayın!

İk baxışda Felimin sinəsində qıpqırmızı bir zolaq görmüş Moris soruşdu:

– Nə olub? Axı deyin görək bu nədir? – O, İrlandiyalının döşün-dəki bu qaribə izləri ovçunun diqqətlə nəzərdən keçirdiyini görüb

artmaqda olan bir narahatlıqla əlavə etdi: – Mən ömrümdə belə şey görməmişəm. Bu sizl təşvişəmi salır?

– Böyük təşvişə salır, mister Cerald, – Stump cavab verib mustangeri qapının dalına apardı və Felim eşitməmək üçün pıçılı ilə danışmağa başladı.

– Axı bu nədir? – Moris sualını həyəcanla təkrar etdi.

– Onun bədənində qırxayaq gəzməşdir.

– Zəhərli qırxayaqmı?! Doğrudanmı, onu sancmışdır?

– Yox, güman etmirəm. Ancaq sancması vacib də deyil. Qırxayağın bədənə gəzməsi kifayətdir, – bu, adamı öldürür.

– Parvədigara! Doğrudanmı, bu belə qorxuludur?

– Qorxuludur, mister Cerald. Bədənində belə zolaq olan adamları o dünyaya getdiklərini mən bir neçə dəfə öz gözümlə görmüşəm. Tədbir görülməyə, özü də təcili tədbir görülməyə, qıdız it tutduqdan sonra olduğu kimi əvvəlcə onun canına bərk qızdırma gələcək, sonra isə huşunu itirəcəkdir. Lakin mən nə etmək mümkün olub-olmadığını aydınlaşdırmağınca onu qorxutmaq lazım deyil. Bu yerlərdə bir ot bitir. Mən onu tapa bilsəm, Felimi müalicə etmək çətin olmayacaqdır. Bədbaxlıqdan, ay buludlar arasında gizlənməmişdir, odur ki bitkini qarasına axtarmalı ola-çağam. Mən bilərəm ki, uçurumda bu bitkidən çoxdur. Siz qayıdıb onu sakitləşdirin, mən görüm nəyləyəm. Bir dağıqadan sonra qayıdaram.

Söhbətin pıçılı ilə, özü də daxmanın qapısı dalında getməsi Felimi vahiməyə salmışdı.

Qoca ovçu hələ dərman otunu axtarmağa getməmişdi ki, qalveylə vəhşi fəryadla daxmadan bayıra qaçdı. Moris öz nökrəni sakitləşdirmək üçün çox əlişdi.

Bir neçə dağıqadan sonra Zeb Stump yenə də qapıda göründü. Onun sifətindəki ifadə otaqda olanları o saat sevindirdi: dərman otunun tapıldığı aydın idi. Ovçu sağ əlində bir neçə tünd-yaşıl uzunsov yarpaq tutmuşdu. Yarpaqların üstü bir bərabər də düzülüşü sivri tikanlarla dolu idi.

Moris bunların *cactus oregano*¹ adlı bitkinin yarpaqları olduğunu bildirdi.

Qoca ovçu qapıdan içəri girərək:

– Qorxma, mister Felim, – dedi, – daha qorxulu bir şey yoxdur. Sənin bədənindəki bütün gizliyyəni öz canına çəkəcək çiçəyi tapmışam.

¹ *Cactus oregano* – kaktusun bir növüdür.

Sənə deyirəm, daha ulama! Sən çayın aşağısına və yuxansına doğru yirmilə minlərlə masafədə bütün quşları, heyvanları və həşəratı yuxudan oyatdın. Sən yenə də qışqıraraq, bütün komandanları töklülüşə buraya gələr, bu isə qırxayaqdan da pis olar. Mister Cerald, mən bu yarpaqları yarana kimi siz də sarğı hazırlayın.

Ovçu, hər şeydən əvvəl, bıçaq ilə tikanları kəsdi. Sonra bitkinin qabığını soydu, kaktusu yağın dilimlərlə bölərək Felimin bədənindəki qızarmış zolağın üstünə qoydu, sonra xəstənin bədənini mustangerin hazırladığı təmiz əsgilə sarıdı. Zəbin fikirləşdiyi kimi Felimin bədənini ona görə qızarmamışdı ki, qırxayaq, sadəcə olaraq, onun bədənində gəzməmişdi: ona görə qızanb şişmişdi ki, qırxayaq öz zəhərli ağzı ilə yatmış qalveyalının qanını sormuşdu.

Kaktus öz təsirini tez göstərdi: bu bitkinin şirəsi qırxayağın zəhərini məhv edirdi. Felim sakitləşib yuxuya getdi. Qoca ovçu qırxayağı axtarırsa da, tapmadı, sonra çəmənlə qayıdıb səhərdə sakitcə yatdı...

Dan yeri söküləndə hamı yuxudan oyanmışdı. Qızardılmış hindtoyuğunun qalanını səhər yedikdən sonra yola hazırlaşmağa başladılar. Felim artıq özünü tamamilə sağlam hiss edir və vəhşi atları ovçu ilə birlikdə düzəngahdan sürüb aparmağa hazırlayırdı. Moris də öz atını və xal-xal madyanı yola çıxmaq üçün yəhərləyirdi. O, təzə tutduğu ata xüsusilə çox diqqət verirdi. Yalını və quyuğunu salıqla ilə darayır, onu qovduğu zaman parlaq dərisinə yapışmış palçıqı təmizləyirdi.

Mustangerin hərəkətlərini təəccüblə izləyən Zeb:

– Canım, boşlayın, – dedi, – Əbəz yera belə say edirsiniz. Vudli Poyndekster verdiyi sözdən qaçan adamlardan deyil. Sizin iki yüz dollar alacağınız mənəm adının Zeb Stump olduğu kimi bir həqiqətdir. Lənət şeytana, – axı bu at bu pula, doğrudan da, dəyər!

Moris heç bir cavab vermədi də, dodaqlarında görünən təbəssümdən belə düşünmək olardı ki, onun xal-xal mustanqa olan xüsusi diqqətinin səbəbini Zeb Stump anlamamışdı.

Hec bir saat da keçmədi ki, mustanger kəhər atına minib başına kəmənd salınmış gözəl əsir atı dalınca darta-darta yola düşdü. Qalan mustanqlar dördnəla çaparaq Felimin arxasına gedirdilər. Qoca madyanı minmiş Zeb Stump onlara güclə çatırdı.

Həmidən arxada tikanlı otlar üzərindən ehtiyatla adlaya-adlaya
Tara gedirdi.

Daxmanın keşiyini çəkmək üçün heç kəs qalmamışdı. Düzən-
gahın dördəyaqlı sakinləri içəri girməsin deyə yalnız üzünə at dərisi
çəkilmis qapını örtmüşdülər. Ətrafda hökm sürən sükutu bir müd-
dət yalnız yapalağın qışqırtısı, əslanın qulaqbatıncı nərlitisi və ac
canavanın qəmli ulaməsi pozdu.

IX fəsil

SƏRHƏD QALASI

İnc qalasının hündür bayraq ağacında, üzərində çoxlu ulduz
şəkli olan bir bayraq dalğalanırdı; bayrağın kölgəsi bura xas olan qəri-
bə bir mənzərəyə düşərək titrəyirdi.

Bu mənzərə yarıharbi, yarımülki, yarıvəhşi və yarımədəni olan
həqiqi sərhəd həyatının mənzərəsi idi.

Burada ağ və qara ırqdan olan adamların əynində müxtəlif
geyimlər görmək olardı.

Qalanın özünün də qeyri-adi bir görünüşü vardı. Onun na üstü örtü-
lü istehkamları, nə yeraltı yolları, nə xəndəkləri, nə də qlaşısları¹ vardı,
– demək olar ki, burada heç bir şey qalanı xatırlatmırdı. İki yüz at yerlə-
şən talvarın ətrafına isti ölkələrdə bitən alqorabiya ağacı gövdələrindən
hasar çəkilmişdi. Hasardan qıraqda onlarca sadə tikli göyə çarpırdı; bu
tikillərin çubuqdan hörülmüş divarlarına gildən suvaq vurulmuşdu.
Arxada hərbi xəstəxana və anbarlar yerləşmişdi; bir tərəfdə keşikçi
məntəqəsi, o biri tərəfdə isə aşxana və zabıtların mənzilləri görünürdü.

Hər şey dedikcə sadə, eyni zamanda təmiz və səliqəli idi. Suvan-
mış sadə divarlara əhəng çəkilmişdi. İnc qalası deyilən bu idi.

Yaxında başqa evlər də vardı; bu evlər qala adlanan yerdəki
evlərdən heç də böyük deyildi. Bu evlər də Amerika bayrağının hima-
yəsi altında idi; Amerika bayrağı onların üzərində dalğalanmasa da,
bu evləri amerikalılar tikmişdi və saxlayırdı. Bu evlər

Amerika hərbi məntəqəsinin yaxınlığında yarandıqdan sonra sürətlə
artıb böyük şəhər olan qəsəbələrəndən birinin təməli idi.

Hazırda qəsəbənin sakinləri – anbarında hərbi ərzəyə daxil
olmayan spirtli içkilər saxlayan bir alverçidən, mehmanxana sahibin-
dən (onun mehmanxanasının yanında bir meyxana vardı; meyxana-
nın torpaq döşəməsi tərtəmizdi; buraya gələn ayyaşları cəlb etmək
üçün rəflərinə içki şüşələri düzülmüşdü), yerli qarnizonun cibini
soyan usta qumarbazlardan, iyirmiyədək ovçudan, naxırçıdan, mus-
tangerdən və ümumiyyətlə, bütün ölkələrdə hər bir hərbi qəsəbə
üçün zəruri olub tərifi gəlməyən adamlardan ibarət idi.

Bu kiçik settlementin evləri bir qaydada yerləşmişdi. Görünür,
bu evlər bir adamın mülkü idi. Onlar bağçanın ətrafında tikilmişdi;
burada fənarlar və heykəllər əvəzinə tapdalanmış otlar üzərində sərv
ağacının qurumaqda olan gövdəsi və bir neçə kol görünürdü.

Bu yerdə Leona daralıb kiçik bir çay şəklini alırdı və qala ilə
qəsəbənin arasından axırdı. Çayın qabağı düzənlikdi, düzənlik züm-
rüd kimi yaşıl otlar örtülmüşdü, uzaqda da qara bir meşə görünürdü.
Meşədə bitən böyük palıd və qoz ağacları, qaraağac, tikanlı kak-
tus pöhrələri, demək olar ki, nəbatatçılara məlum olmayan saysız-
hesabsız sarmaşan və sürünən tüfeyli bitkilərlə öz varlıqları uğrunda
mübarizə edirdi. Kiçik çayın cənub və şərqinə doğru plantasiyalar-
dakı evlər nəzərə çarpırdı. Onların bir qismi daha ibtidai və yeni
tikintilərdi, lakin daha zərif üslubda olan bir qismi isə, görünür, çox-
dan tikilmişdi. Evlərdən biri diqqəti daha çox cəlb edirdi – bu, yas-
tı damı və diş-diş hasan olan böyük bir tikinti idi; evi üç tərəfdən
əhatə edən meşənin yaşıl fonunda evin ağ divarları daha çox nəzərə
çarpırdı. Bu, Kasa-del-Korvo malikanəsi idi.

Lakin budur, siz şimala döndükdə gözəlmədən qarşınızda konus
şəklində tək bir dağ yüksəlir. Bu dağın hündürlüyü bir neçə yüz fut olar;
onun arxasında dumanlı üfüqlərdə Qvadalupe dağlarının qınc xətti görünür.

Siz yuxarı baxdıqda başınız üzərində həm göy yaquta, həm də
firuzəyə çalan göy görürsünüz. Gündüzlər tərtəmiz və buludsız olan
bu göydə yalnız günəşin qızıl şafaqları görünür. Gecələri isə sanki
saf poladdan hazırlanmış ulduzlar göyə səpələnir və ay burada
adama gümüşdən tökülmüş kimi görünür.

Ay və ulduzlar batdıqdan sonra çiçəklərin atrini gətirən külək
Mataqord körfəzindən əsərkə aşağıya bəxir; siz elə alvar, elə parlaq,

¹ Qlaşıs – qala xəndəyi qabağındakı torpaq yığını

müxtəlif rənglər dolu elə bir mənzərə görürsünüz ki, bunu təsvir etmək, bəlkə də, heç mümkün deyil.

Siz Birləşmiş Ştatların piyada əsgərlərinin mavi rəngli geyimləri, draquonların göy, nişançılarının açıq-yaşıl mundirlərini görürsünüz. Tam hərbi geyimdə siz yalnız bir neçə növbətçi zabita rast gələ bilərsiniz. Onların yoldaşları boş vaxtlarından istifadə edərək, əyilərində qırmızı flaneldən köynək, başlarında yumşaq şlyapa və ayaqlarında təmizlənməmiş uzunboğaz çəkmə, ya barakların ətrafında, ya da tövlənin talvanı altında gəzişirlər.

Zabitlər heç də hərbi paltar geyməmiş adamlarla laqıqı vururlar. Bu ovcular maral dərindən gen paltar geymiş və eyni dərindən ayaqlarına boğazlıq keçirmişlər; çobanlar, mustangerlər Meksika paltar geymişlər; onların ayağında enli şalvar, çiyinlərində serape, başlarında sombrero deyilən yana ağıllıq şlyapa qara parلاق şlyapa var. Zabitlər ya ticarət işləri, ya da sülh müqavilələri bağlamaq üçün dostcasına danışqlar aparmaq məqsədilə gəlmiş hindularla söhbət edirlər; onların yaxınlıqdakı çadırları görünür. Evdə toxunmuş qırmızı, yaşıl və mavi şallara bürünmüş hinduların bədənəri olduqca bəzəkli və son dərəcə gözəl görünür. Hətta dərilərində döydürdükəri mənəşiz şəkillər, çirkəndən bir-birinə yapışan və at qılı bağlayıb daha da uzadılmış qara, uzun saçları da onların gözəlliyinə xələl gətirə bilmir.

Müxtəlif millətdən olan irq, yaşayış tərz və peşələrinin tələbinə görə müxtəlif paltar geymiş adamları təsəvvür edin; bunlara zabitlərin xidmətçilərini və ya yaxındakı settlementdə yaşayan plantasiya sahibinin qasidi olan qara zənciləri də əlavə edin; onların dəstə-dəstə söhbət etdiklərini və ya düzəndə furqonların arasında gəzindiklərini, arabanın üstünə qoyulmuş iki ağır topu, orijinallıq etmək üçün çadırdə yatmağı üstün tutan zabitlərin yaşadığı bir və ya iki ağ çadın, ucuna süngü taxılmış bir neçə tüfəngi də təsəvvür edin, – onda sizin gözləriniz qarşısında Texasın sərhədində, sivilizasiyadan kənar bir yerdə olan hərbi qalarnın haqiqi mənzərəsi canlanar.

Luizianalı plantasiya sahibi yeni evə gəldikdən bir həftə sonra İnc qalasının qabagındakı meydançada dayanmış üç zabit Kasa-del-Korvo malikanəsinə tamaşa edirdi.

Onların üçü də cavan idi; ən böyüyünün yaşı otuzdan çox olmazdı. Üzərində düzbucaqlı üçbucaq olan poqonları birinin kapitan rütbasında olduğunu göstərirdi; bir düzbucaqlı üçbucağı olan ikinci zabit baş leytenant, boş şevronundan¹ də göründüyü kimi üçüncü zabit yəqin ki, kiçik leytenant idi.

Onlar xidmətdən azad idilər və öz aralarında Kasa-del-Korvoya yeni gəlmiş adamlar haqqında danışdılar.

Qarnizonun bütün zabit heyətinin aldığı dəvətnaməni nəzərdə tutan piyada zabiti:

– Deyəsən, qəsəbəyə təzə gələnlar münasibətilə şənlik olacaqdır, – dedi. – Əvvəla nahar, sonra rəqs, hangamadır! Biz orada, yəqin ki, settlementin bütün əsilzadələrini və gözəllərini görə biləcəyik.

– Əsilzadələri? – draquon alayının leytenantı güldü. – Əsilzadələrimizin çox olduğunu demək olmaz, gözəllərimiz isə daha azdır.

– Qenkok, sən səhv edirsən. Leona sahillərində əsilzadə də, gözəl də tapmaq olar. Birləşmiş Ştatların bəzi adlı-sanlı adamları buraya köçüb gəlmişlər. Biz onları Poyndeksterin düzəltmə şənlikdə görəəcəyik, buna mənim şübhəm yoxdur. Əsilzadələrə gəlincə, evsahibi özü elə bir əsilzadədir ki, onun təkə şənlikdə olması bütün qonaqlara çox böyük təsir edəcəkdir. Gözəllərə gəlincə, mərc gəlirəm ki, onun qızı Sabina bu tərəfdə olan bütün qızlardan qəşəngdir. Komissarın qardaşı qızı birinci gözəl kimi tutduğu yeri ona güzəştə getməli olacaq.

Atıcı qoşun leytenantı səsinə mənalı bir ifadə ilə uzadaraq dedi:

– Belə de! Demək, miss Poyndekster çox gözəl qızıdır?

– Sizə deyirəm ki, o, çox qəşəngdir, ancaq ola bilər ki, mən onu Lafurşgildə axırıncı dəfə gördükdən sonra xarab olub. Orada bir neçə cavan oğlan var idi, hamısı özlərini ona bəyəndirmək istədiyindən az qalmışdı ki, iş duella qurtarsın.

– Görünür, çox nazlı-ışvalı qızıdır, – atıcı qeyd etdi.

– Zərrə qədər də, Krossman! Sizi inandırınam ki, əksinədir. O, ağıllı bir qızıdır və şit hərəkətlər xoşuna gəlmir. Təbəbbürlü olmaq atasından ona irsən keçmişdir. Bu, Poyndeksterlərin hamısına aid bir xasiyyətdir.

Gənc draquon zarafatla dedi:

¹ Şevron – hərbi rütbesi olanların qollarındakı bafı

– Bu qız lap mənim bəyəndiyim qızlardandır. Kapitan Sloman, o qız siz dediyiniz qədər qəşəng olarsa, onda, yaqın, mən ona vurulacağam. Mənim ürəyim azaddır, Krossmanın kimi deyil.

Kapitan təmkinlə:

– Mənə qulaq ver, Qenkok, – dedi. – Mən mərc gəlmək istəmirəm, ancaq sizi inandırmaq istəyirəm ki, Luiza Poyndeksteri gördükdən sonra onun haqqında daha belə danışmayacaqsınız.

– Sloman, lütfən, mən sandan nigaran olmayın. Mən gözəl gözələrin atası altında çox olmuşam, buna görə də bundan çox qorxmuram.

– Ancaq belə gözələrin yox.

– Lənət şeytana! Siz adamı heç görmədiyi bir qıza vurulmağa vadar edirsiniz. Sizin dediyinizdən belə çıxır ki, o, insanı heyran edir.

– Bəli, siz səhv etmişsiniz. Siz ona qəti olaraq vurulmamışdan əvvəl mən sizi xəbərdar etməliyəm ki, onların ailəsində sizə zərər yetirə biləcək bir adam vardır.

– Yaqın ki, qardaşıdır. Qızın qardaşı həmişə belə şeyə mane olur.

– Onun qardaşı var, ancaq iş qardaşında deyil. O, Poyndeksterlərin ailəsində yeganə gözəl bir oğlandır ki, təkbəbbür qurdu onun ürəyini gəmirir.

– Onda qızın əsilzadə atasıdır?

– Yox, qoca Poyndekster də deyil.

– Bəs onda kimdir?

– Onun bibisi oğlu Kassı Kolxaun. Çox qərībā bir vücuddur.

– Deyəsən, mən bu adı eşitmişəm.

Kiçik leytenant:

– Mən də eşitmişəm, – dedi.

– Meksika müharibəsi ilə bu və ya digər yolla əlaqəsi olan, yəni Skott yürüşündə iştirak etmiş hər kəs onun haqqında eşitmişdir. Demək lazımdır ki, Kolxaun yaxşı ad çıxarmışdır. Missisipi ştatında doğulduğu üçün o, Missisipi volontyorlarından ibarət alayda kapitan imiş. Ancaq onu çox vaxt alayın qarargahında deyil, arxada, qumar masasının arxasında görmüşlər. O, bir-iki iş tutur, bununla da dalaşqan adını qazanır. Lakin bu adı o, Meksika müharibəsindən əvvəl də qazanmışdı. Yeni Orleanda o, təhlükəli bir adam kimi məşhur imiş.

Gənc drağun bir qədər şübhə ilə:

– Nə olsun ki? – dedi. – Mister Kassı Kolxaunun təhlükəli və ya dinc adam olub-olmadığının kimə nə dəxli var! Doğrusu, mənim

üçün bunun fərqi yoxdur. Axı siz deyirsiniz ki, o, qızın ancaq bibisi oğludur.

– Heç də belə deyil. Mənə elə gəlir ki, kapitanın onda gözü var.

– Qızın da mi onda gözü var?

– Bunu bilmirəm. Görünür ki, atası onun xatirini çox istəyir. Çox məxfi olsa da, qızın atasının ona göstərdiyi hüsn-rəğbətə səbəbini mənə izah etmişlər. Bu, adi bir hadisədir: hər şey pul asılılığı üzərində qurulmuşdur. Poyndekster qabaqlarda olan kimi varlı deyildir, yoxsa biz onu heç bir zaman burada görməzdik.

Bu anda səhər baxışına toplaşmaq üçün şeypur çalındı. Bu mərasimə bu kiçik qalada da, ordu korpusunda olduğu kimi, riayət edilirdi.

Öz hissəsini baxışa hazırlamaq üçün üç zabitin üçü də hissələrinə gəldi; baxış, qalanın komandiri olan mayor keçirdi.

X

fəsil

KASA-DEL-KORVO

Kasa-del-Korvo qəsəbəsi və ya qasıyendəsi Leona çayının meşəlik sahilləri ilə üç mildən çox uzanır; düzənə, cənuba doğru isə iki dəfə artıq sahə tuturdu.

Meksika Amerikanında malikanələr adi malikanələrdən olsa da, yanlış olaraq qasıyenda adlandırılır. Kasa-del-Korvodakı bu malikanə Inc qalasından bir top atası mənzilində tikilmişdi. Onun ağ divarlarının bir hissəsi isə çayın sahilini haşıyay almış hündür ağacların kölgəsində gizlənmişdi. Burada çay nal şəklində kəskin surətdə döndürdü.

"Casa del Corvo", yəni, "Çay döngəsində ev" adı da buradan götürülmüşdür.

Ehtimala görə, evin yeri onu hindulardan daha yaxşı müdafiə etmək məqsədilə seçilmişdi; çünki Amerikanın müstəmləkə edildiyi ilk vaxtlarda hindular buraya köçmüş avropalılara tez-tez hücum edirlərmiş.

Malikanənin qabağı düzənə baxırdı; bu düzən də nəhayətsiz yaşı xali kimi ta üfüqdək uzanıb gedirdi.

Meksikadakı başqa malikanələr kimi, Kasa-del-Korvonun arxitekturası da Mavritaniya-Meksika üslubunda idi. Yastı damı olan bu birmərtəbə evin dövrəsinə taxta hasar çəkilmişdi. Həyata sal daşlar döşənmişdi; həyatın ortasında fəvvarə, dama qalxmaq üçün nərdivan və taxtadan düzəldilmiş böyük darvaza vardı. Darvazanın hər iki tərəfində dəmir barmalıq vurulmuş iki və ya üç pəncərə görünürdü. Hasarın bayır tərəfində bir neçə köhnə daxma vardı; bu daxmalarda zənci qullar yaşayırdı. Onların bu yoxsul daxmalardan plantasiya sahibinin evi ilə kəskin bir ziddiyyət təşkil edirdi.

Luizianlı plantasiya sahibinin aldığı malikanə belə bir malikanə idi.

Luiza Poyndekster fikrli halda güzgü qabağındakı kreslodə oturdu və kəlinizə əmr etdi ki, qonaqları qəbul etmək üçün onu geyindirsin və başını darəsin.

Bu, Poyndeksterin buraya köçməsi münasibətilə düzəltdiyi təntənəli nahardan təxminən bir saat əvvəl idi. Lakin gənc qızın hərəkətlərində hiss olunan rahatlıq; bununlami izah etmək lazım gəlirdi? Zənci kəlinin bu barədə öz rəyi vardı: bunu onların arasında gedən söhbət sübut edirdi.

Doğrudur, bunu söhbət adlandırmaq çətindir. Luiza fikrindəki-ləri, sadəcə olaraq, bərkən deyir, kənis isə onun dediklərini əks-səda kimi təkrar edirdi. Gənc qız bütün ömrü boyu kölə kəlinə bir əşya kimi baxmağa adət etmişdi. O, öz fikirlərini kürsüdə, masada, divandan və onun otağındakı başqa əşyadan gizlətmədiyi kimi, ondan da gizlətməyə bilirdi. Fərq yalnız bunda idi ki, Florinda nə təhər olsa, yenə də canlı bir məxluq idi və suallara cavab verə bilirdi.

Florinda otağa gəldikdən sonra on dərəcə boş-boş şeylər haqqında ara vermədən sallanan saçlaqlı İspaniya yosunudur. Yalnız rəngi yalnız ayrı-ayrı qeydlərdən ibarət olmuşdu. Zənci qız gənc xanımın qəşəng saçlarını darəya-darəya:

– Ah, miss Lui, – deyirdi, – sizin nə gözəl saçlarınız var! Sanki sərv ağacından sallanan saçlaqlı İspaniya yosunudur. Yalnız rəngi başqadır və şəkər şirəsi kimi parlayır.

Luiza Poyndekster kreol olduğundan saçlarının qaralığını çətin demək olardı. Zənci qızın sadələşməsinə, lakin çox düzgün olaraq dedi ki, bu saçlar İspaniya yosunu kimi yumşaqdı, ancaq qara deyildi. Onun saçları bəzən çanaqlı bağda və ya qışda tutulmuş samurda təsadüf edilən şabalıdı rəngdə idi.

– Ah, – Florinda sözüə davam etdi, – bu qıvrım zənci saçlarının əvəzində sizin gözəl saçlarınız mənə olsaydı, onlar hamısı, hamısı mənim ayaqlarıma döşənərdi.

Gənc qız, sanki, öz xəyallarından ayrılaraq:

– Sən nədən danışsən? – soruşdu. – Necə dedin? Sənin ayaqlarına döşənərdi? Kim?

– Məgər siz mənim dediklərimi anlamırsınız?

– İnanın ki, yox.

– Onları mənə sevməyə məcbur edərdim. Bax mən bunu demək istəyirəm.

– Axı kimi?

– Bütün ağ rəngli cənablara. Plantasiyanın gənc sahibini, qalanın zabitlərini, hamını, hamını. Bu saçlarla onların hamısını özümə məftun edərdim.

Luiza öz uzun saçlarını Florindada təsəvvür edib güldü:

– Ha-ha-ha! Sən elə bilirsən mənim saçlarımı sənə olsaydı, bir kişi də qabağındakı dayana bilməzdi?

– Yox, miss, mən istədim ki, təkcə saçlarınız yox, sizin sevimli çöhrəniz də, əhəng kimi ağ dəriniz də, çox gözəl biçimli bədəniniz də mənə olaydı... Bu, çox gözəl olardı. Ah, miss Lui, siz o qədər gözəlsiniz ki! Ağ rəngli cənabların sizin gözəlliyiniz haqqında danışdıqlarını eşitmişəm. Lakin onların dediklərini eşitmək mənə lazım da deyil, mən özüm görürəm.

– Florinda, sən yaltaqlanmağa öyrənmisən.

– Yox, miss, sizi inandırım ki, belədir. Sözlərimdə bir kəlmə də olsun yaltaqlıq yoxdur, bir kəlmə də! Sizin canınıza and içirəm! Həvərilərə and olsun!

Luizaya bir neçə dəfə baxmış adam üçün bu zənci qadının andları artıq görünərdi.

Luiza Poyndeksterin gözəl olduğunu demək – yalnız onu əhatə edən cəmiyyətin rəyini təkrar etmək idi. Onun gözəlliyi haqqında rəssam fırçası yalnız zəif təəssürat yarada bilirdi; heç bir

rəssam cansız kətan üzərində onun gözələrində parlayan işığı çəkməzdi.

Florindanın ciddi inandırılmasına qarşı qız ancaq gülüşlə cavab verirdi, lakin bu gülüşdə zərrə qədər də şübhə yox idi. Öz gözəlliyini ona xatırlatmağa gənc qızın ehtiyacı yox idi. Zənci qızın tərifli ona az təsir etdi və Luiza yenə də fikrə daldı.

Bu, Florindanı fikrindən döndərmədi. O, öz-özünə danışmış kimi dedi:

– Ah, gənc xanımın gözəlliyinin yarısı Florindədə olsaydı, o heç kəsə əhəmiyyət verməzdi, heç kəs üçün ah çəkməzdi!

Onun sözlərinə təəccüb etmiş Luiza:

– Ah çəkməzdi? – təkrar etdi. – Sən bununla nə demək istəyirsən?

– Miss Lui, Florində siz güman etdiyiniz qədər də nə kordur, nə də ki kar. O, sizin bir yerdə dinmədən oturub yalnız dəridən ah çəkdiyinizi çoxdan görür. Biz Luizianada olarkən siz heç bir zaman belə etməzdiniz.

– Florində! Sən, deyəsən, ağılnı itirmisən, ya da onu Luizianada qoyub gəlmisən. Görünür, buranın havası sənə pis təsir edir.

– Miss Lui, namusuma and olsun, siz bu barədə özünüzdən soruşmalısınız. Sizinlə belə açıq danışdıma kərə qəzəblənməyin.

– Yox, qəzəblənməyirəm. Mən nə üçün sənə qəzəblənməliyəm? Mən qəzəblənmirəm. Ancaq sən haqlı deyilsən. Sənin görüb-əşitdiklərin yalnız sənin uydurmalarıdır. Mənim ah çəkməyimə gəlincə, ah çəkməyə mənim heç vaxtım da yoxdur, indi mən yığadək qonağı qəbul etməliyəm və demək olar ki, onların heç birini tanıyıram. Onların içərisində sənin özünə məftun etmək istədiyən gənc plantasiya sahibləri və zabitlər olacaqdır. Ha-ha-ha! Mənim onları, onlardan heç birini məftun etmək arzumu yoxdur, mən onların hamısını sənə güzaştə gəda bilərəm.

– Ah, miss, – zənci qadın maraqla soruşdu, – Lui, doğrumu deyirsiniz? Deyirsiniz ki, bu cənablardan birini də bəyanmırsınız? Axı orada çox, çox gözəl kişilər olacaqdır. O gənc plantasiya sahibi, o iki gözəl zabit, yox, üç gözəl zabit də orada olacaqdır. Siz onları tanıyırsınız? Onların hamısı sizə qarşı çox diqqətli idi. Miss, siz əmin-sinizmi ki, onlardan biri üçün də olsun ah çəkmirsiniz?

– Yəni ah! – Luiza istəmədən güldü. – Kifayətdir, Florində, vaxt keçir. Unutma ki, bu gün böyük qonaqlıqdır və özümü toplayıb evin sahibəsi kimi yüksək bir rol oynamaq üçün mənə azı yarım saat vaxt lazımdır.

– Narahət olmayın, miss Lui, narahət olmayın. Sizi geyindirmək çətin deyil. Bütün paltarlar sizə yaraşır. Siz hətta plantasiyada işləyən qadının sadə paltarını geyinsəniz də, birinci gözəl olacaqsınız.

– Ancaq, Florində, yaltaqlatmağı yaman öyrənmişəm! Mənə elə gəlir ki, sənin mənədən bir təmənən var. Bəlkə də, istəyirsən ki, mən səni Pluto ilə bəndirəm?

– Yox, miss, Pluto bir də mənim dostum olmayacaqdır. O qara düzəndə bizi tufan yaxaladıqda o, elə bir qorxaqlıq göstərdi ki! Ah, miss Lui, o kəhar atlı cənab vaxtında bizim dadımızı çatmasaydı, biz nə edardıq?!

– Florində, o olmasaydı, yaqın ki, bizlərdən heç birimiz indi burada olmazdıq.

– Ah, miss! Necə gözəl oğlandı! Onun sifəti sizin yadınızdadır-mı? Onun sıx saçlarının rəngi lap sizin saçlarınızın rəngində idi, ancaq mənim saçlarıma kimi bir qədər qıvrımdı. Onun yanında gənc plantasiya sahibi və ya o zabitlər heç nədir! Heç bir şeyə yaramazlar. Biz zəncilər onları "ağ zibil" adlandıırıq. O gözəl kişi üçün ah çəkməyə dəyər. O, buna layıqdır.

Bu ana qədər gənc qız öz sakitliyini saxlayırdı; bundan sonra da sakit olmaq istədisə də, bacarmadı. Florində təsadüfənmi və ya qəsdənmi öz gənc xanımın ən gizli hisslərinə toxunmuşdu. Luiza sirini hətta öz kölgəsinə belə açmaq istəmirdi. Elə bu zaman həyat-dən əşidilən uca səslər onu sevindirdi. Öz bəzək-düzəyini qurtarmaq və davam etdirmək istəmədiyi söhbətə son vermək üçün bu çox yaxşı bəhanə idi.

XI

fəsil

GÖZLƏNİLMƏZ QONAQ

– Ey, zənci, ağən haradadır?

– Ser, mister Poyndeksteri? Qocası, yoxsa cavanı?

– Cavanı mənim nəyimə gərəkdir. Mən mister Poyndeksteri soruşuram, haradadır?

– Bəli, bəli, ser, onlar ikisi də evdədir, daha doğrusu, ikisi də evdə yoxdur: nə qoca ağam, nə də gənc mister Henri. Onlar aşağıda, çayın kənarındadırlar, hasarın çəkilməsinə baxırlar. Bəli, bəli, hər ikisini orada taparsınız.

– Aşağıda, çayın kənarında? Necə bilirsən, buradan uzaqdırmı?

– Bəli, ser! Zəncinin fikrinə, təxminən üç və ya dörd mil, bəlkə də, çoxdur.

– Üç və ya dörd mil? Sən lap axmaqsanmış ki. Məgər mister Poyndeksterin plantasiyası bu uzunluqdadır? O, özbaşınada topağına hasar çəkməz. Mənə bax, yaxşısı budur, de görüm, nə vaxt evə qayıdacaqdır? Ümidvaram ki, bunu bilərsən.

– Onlar hər ikisi çox tez qayıtmalıdır, mister Kolxaun da. Bu gün bizim evdə böyük bayramdır. Siz bunu mətbəxdən gələn qoxudan da bilərsiniz. Bu gün hər nə desəniz bəşirlərlər. Ağamız, Luiziana-də düzəldiklərindən pis qonaqlıq təşkil etməmişdir.

– Ah, mister Zebulon Stump, sizsinizmi? – gözəl bir səsesidildi və Luiza Poyndekster eyvanda göründü. O, sürəhiyə yaxın gələrək sözünə davam etdi. – Siz bu qədər tez görəcəyimi gözləməsəm də, gələn adamın siz olduğunu bildim. Mənə elə gəlirdi ki, siz uzaq bir səyahətə getmişsiniz. Siz burada görməyimə çox şadam. Atam və Henri sizin gəlişinizə çox sevinəcək... Pluto, bu saat Klunun yanına get, soruş gör mister Stumpu qonaq etmək üçün nəyi var... Axı siz nəhər etməmişsiniz, elə deyilmi? Başdan-ayağa toz içindəsiniz; uzağamı getmişdiniz?... Florinda, bu daqiqə bufeta qac, içməyə bir şey gətir. Mən şübhə etmirəm ki, belə isti bir gündə mister Stump bark susamışdır... Nə içmək istəyirsiniz: portveyn, şəri, klaretmi? Ah, indi yadıma düşdü: siz Mononqaxel viskisi içirsiniz. Deyəsən, varınızdır. Florinda, qac tez gətir... Mister Stump, eyvana qabın, lütfən, gəlin oturun. Siz atamı görmək istəyirsiniz? O, indilərdə qayıtmalıdır. O gəlincə mən sizi məşğul etməyə çalışaram.

Qız sözünü bundan tez qurtarsaydı, fərq yoxdu, sözlərinə bir-dən cavab ala bilməyəcəkdi. Hətta indi də Stump bir neçə saniyədən sonra sözü başladı. O, gözlərini qızdan ayırmadan dili tutulmuş kimi yerində donub qalmışdı.

– Miss Luiza, ey göyün qüvvələri! – deyə o, nəhayət, diləndi. – Mən sizi Missisipidə görərkən sizin bu dünyada ən gözəl bir məxluq olduğunuzu güman edirdim. Lakin indi mən əminəm ki, siz bu dünyanın deyil, göylərin də ən gözəl məxluqusunuz.

Gənc qızın yenicə darənmiş saçları gözəl bir surətdə parlayırdı. Üzünü soyuq su ilə yuduqdan sonra yanaqları qızarmışdı. Ağ hindu kisəyisindən tikilmiş paltarında o, doğrudan da, çox gözəldi.

– Vay, vay! Mister Stump, mən bunu sizdən gözləməzdim. Texas nəzakətli sözlər söyləməyi sizə öyrətməmişdir. Əgər siz bu cür davam etsəniz, qorxuram ki, qabaqlarda olduğu kimi, sadə danışmağı unudacaqsınız. Məncə, bu kimi lütfkarlıqdan sonra siz bir yaxşı içməlisiniz... Florinda, niyə dayanmısən? Tez ol... Gərək ki, dediniz viski xoşlayırsınız?

– Mən bunu deməşəm də, hər halda, bənə düşünürəm. Bu da eyni şeydir. Bəli, mən Amerika içkilərini xarici şərablardan daha üstün tuturam. Texas bu cəhətdən mənə dəyişdirə bilmədi.

Florinda viski ilə yansınadək doldurulmuş stakanı göstərərək:

– Mister Stump, siz viskiyə su qatırırsınızmi?

– Yox, azizim! Su nədir! Bu gün su içməkdən canım boğazıma gəlir. Şəhər açıldıqdan indiyədək dilimə bir damcı da içki daymayıb.

– Əzizim mister Stump, axı viskini susuz içmək olmaz, boğazınızı tamam yandırar. Bir az bal və ya şəkər götürün.

– Niyə gül kimi şeyi korlayım?! Viski bu şirin şeylərsiz də gözəl içkidir, xüsusilə siz ona nəzarətdən sonra. Viskini susuz içib-icə bilmədiyimi bu saat görürsünüz. Verin bir yoxlayım!

Qoca ovçu şərabı dodaqlarına qaldırıb, üç-dörd qurtumda stakanı boşaldıb Florindaya qayıtdı. Onun ağzının marçılığı gənc qızın və kəlinin dilindən çıxan heyrət nidalarını, demək olar ki, eşidilməz etdi.

– Deyirsiniz ki, boğazımı yandıracaq? Zərrə qədər də yox. Viski ancaq boğazımı yuyub-təmizlədi; indi mən xal-xal mustanq haqqında sizin atanızla danışmağa hazıram.

– Eləmi! Mən lap yadımdan çıxarmışdım... Yox, mən bunu demək istəmirəm. Mən elə bildirdim ki, bəs siz mustanq haqqında hələ bir şey öyrənməmişsiniz. Yoxsa bu gözəl at haqqında yeni bir xəbər var?

– Gözəl at haqqında, – bunu düz dediniz.

– Son dəfə bizdə olduğdan sonra o mustanq haqqında yeni bir şey eşitmişinizmi?

– Nəinki eşitmişəm, hətta görmüşəm də, əlimi də vurmuşam.

– Ola bilməz!

– Mustanq tutulub.

– Doğrudanmı? Çox gözəl xəbərdir! Mən onu görməklə nə qədər şad olacağam, onu minmək nə qədər yaxşı olacaq! Texasda olduğum zamandan bəri mənim heç yaxşı atım olmayıb. Nə qiy-mətə olursa-olsun bu mustanqı mənə alacağını atam vəd etmişdir. Onu tutan xoşbəxt adam kimdir?

– Əlbəttə ki, mustanger.

– Mustanger?

– Bəli, özü də ələ bir mustanger ki, bütün düzəndə tayı-bərabəri yoxdur. Nə at minməkdə, nə də mustanqın boynuna kəmənd salmaqda heç kəs onunla rəqabət edə bilməz. Bəlkə də, siz öz meksikalılarınızı mənə misal göstərə bilərsiniz? Mən ömrümdə hələ ələ bir meksikalı görməmişəm ki, o oğlan kimi at minə bilsin.

– Bəs onun adı nədir?

– Adı nədir? Sizə etiraf etməliyəm ki, mən onun familiyasını heç bir zaman eşitməmişəm, adı isə Morisdir. Qalanın civarlarında o, Moris-mustanger adı ilə məşhurdur.

Qızın son sualında səslənən kəskin marağı duymaq üçün qoca ovçu bir o qədər həssas deyildi. O həmçinin suala cavab verərəkən qızın yanaqlarının qızartısını da sezmədi.

Lakin bu, Floridanın gözündən qaçmadı.

– Ah, miss Lui, – o səsləndi, – bizi qara düzəndə xilas edən o gənc və igit cənabın adı belə idi axı!

– Bəli, – deyə ovçu tələsik cavab verdi. – O, bu əhvalatı mənə ələ bu səhər danışmışdır. Biz yola çıxmazdan əvvəl danışdı. Özünü ki var. Xal-xal mustanqı tutan da odur. İndi yoldadır, buraya gəlir. Qaranlıq düşməmiş burada olacaqdır. Mən isə qoca madyanıma çapıb gəldim ki, xal-xal mustanq haqqında sizin atanıza xəbər verim. Miss Luiza, mən bunu sizin üçün etdim.

– Siz nə qədər mərhəmətlisiniz, mister Stump! Mən sizə çox-çox minnətdaram! İndi isə mənə bağışlayın, mən bir dəqiqəliyə sizi tərk etməliyəm. Atam indilərdə qayıdır. Bu gün bizdə qonaqlıqdır. Mən təsərrüfatə dair bəzi sərəncamlar verməliyəm... Florinda, de ki, mister Stump-a yeməyə bir şey versinlər. Get bu dəqiqə tapşır... – Qız ovçuya yaxınlaşıb yavaşcadan aləvə etdi. – Mister Stump, əgər o oğlan... o oğlan gəlsə, burada onun tanıdığı qonaqlar olacaqdır, lütfən, diqqət yetirin, onun qeydina qalsınlar. Burada, eyvanda şərabımız var, buraya yemək də göstərəcəklər. Mister Stump, mənim nə dediyimi anlıyarsınız mı?

– Miss Luiza, əgər mən bir şey anlayırsam, lanətə gəlim. İcmək və başqa şeyləri mən anlayıram, ancaq sizin dediyiniz o oğlandan başım çıxmır.

– Niyə anlamırsınız? Mən mustanqı gətirməli olan oğlanı deyirəm.

– Hə-ə! Moris-mustanger! Demək, siz onun haqqında danışırsınız? Lakin dostcasına mən sizi xəbərdar etməliyəm ki, o oğlanı ikinci dərəcəli qonaq kimi qəbul etmək onu rancidə edər. Axı o, Missisipi-də bizlərin dediyi kimi – “Poyndekster kimi məğrurdur”. Belə danışdığım üçün üzr istəyirəm. Mən miss Poyndekster ilə – bu ailənin ən məğmur olmasa da, ən gözəl üzvü ilə danışdığımı unutmuşam.

– Ah, mister Stump, siz ürayınızdekiləri mənə deyə bilərsiniz. Siz bilirsiniz ki, mənim sizə acığım tutmaz. Lakin “ikinci dərəcəli qonaq” deyirən siz nəyi nəzərdə tutursunuz?

– Mən demək istəyirdim ki, sizin evinizdə yeyib-ıçmayı mustanq-gera mənim təklif etməyimin heç bir mənası yoxdur. Əgər sizin atanız özü bunu ona təklif etməzsə, o heç şeyə əl vurmədən çıxıb gedəcəkdir. Siz mənə anlıyarsınız mı, miss Luiza? Axı o, mətbəxə göndəriləsi adamlardan deyil.

Gənc qız birdən-birə cavab vermədi, sanki nəyinsə fikrinə daldığı üçün dərinlən düşünməyə başladı. Nəhayət, dedi:

– Eyib etməz, mister Stump, bu barədə narahat olmayın. Siz onu qonaq etməyin. O gələn kimi mənə xəbər verin. Lakin o, nəhər zamanı gələrsə, onu bir qədər ləngidir. Bunu mənə vəd edirsiniz mi?

– Yaxşı, bunu edəmə.

– Mən özüm ona yemək təklif edəcəyəm.

– Miss, ona yeməyi siz özünü təklif etsəniz, qorxuram ki, onun iştahını korlayasınız. Sizi gördükdə hətta ac canavar da heç bir şey yemək istəməz. Mən buraya gələrkən ələ ac idim ki, bir hindtoyğununu diri-diri yeməyə də hazırdım. İndi isə hindtoyuğu mənə lazım deyildir. İndi mən düz bir ay at yeməyə bilərəm.

Luiza qəhqəhəylə güldü.

Bu anda Florinda əlində məcməyi mətbəxin qapısı ağzında görünürdü. Əlində məcməyi olan Pluto da onun dalınca gəlirdi, lakin onun əlindəki məcməyi həddindən artıq böyük və xeyli ağır idi.

Luiza şən bir məhəmmətlə:

– Ah, sevimli nəhəng, – dedi. – İştahanızın belə asanlıqla korlanmasına inanmıram... Budur, Pluto ilə Florinda gəlirlər, onları

sizə gətirdikləri, sizin üçün mənədən daha şən həmsöhbət olar. Salamət qal, Zeb! Salamət qal!

Luiza yüngül addımlarla, kefi kök halda evyandan getdi, lakin otağına gəlib tək qalanda yenə də dərin fikrə daldı: "O, mənim taleyimdir. Mən bunu hiss edirəm. Bu taleyə qarşı durmaq məni dəhşətə gətirir, ondan yaxa qurtarmaq mənim əlimdə deyildir. Mən bunu bacarmıram və istəmirəm də!"

XII

fəsil

VƏHŞİ ATIN ƏHLİLƏŞDİRİLMƏSİ

Azoteya – Meksika evlərinin ən xoşa gələn yeridir. Evin yastı damı – onun döşəməsi, göyün mavi qübbəsi isə – damıdır.

Hava yaxşı olduqda (burada iqlim gözəl olduğundan hava həmişə yaxşı olur) azoteyanı qonaq otağından üstün tuturlar.

Nahardan sonra batmaqda olan günəş Orisaba, Popokatepetl və Taluka dağlarının qarlı zirvələrini cəhray rəngə boyadıqda meksikalı kabalyero bəzəkli, işləməli paltarında gözəl senyoritanın qarşısında şıqlıq edir, çəkdiyi siqarının tüstüsü də lap onun üzünə dəyir. Qaragöz donsella isə onun öz məhəbbəti haqqındakı etiraflarına qulaq asır. Qulaq asır? Bəlkə də, qulaq asmayıb qüssə ilə uzaqlara, onun sevimli kabalyerosunun yaşadığı səmtə baxır?!

Axşam çağını damda keçirmək bir adətdir. Meksika evlərində yaşayanların hamısı bu adətə əməl edir. Tamamilə təbiidir ki, Luizianadan gəlmiş plantasiya sahibinin ailəsi də qəbul olunmuş bu ənənədən imtina etməmişdi.

Bu gün də nahardan sonra yemək otağı boşaldıqda bütün qonaqlar qonaq otağına toplaşmaq əvəzinə dama yığışmışdılar. Batmaqda olan günəşin maili şüaları, Kasa-del-Korvodakı bir evin damında, bəlkə də, heç bir zaman toplaşmamış belə dəbdəbəli cəmiyyəti işıqlandırır. Hətta keçmişdə sahibkar yerli əsilzadələri öz evinə topladıq zaman belə burada indiki kimi gözəl qadınlar və igid kişilər olmamışdı.

Qonaqlığa lazımı dəbdəbə vermək üçün plantasiya sahibi nə pulunu, nə də zəhmətini əsirgəmişdi. Qonaqlığa dəvət edilən qala zabıtlarının parlaq poqonları, hərbi musiqi, Kasa-del-Korvonun zirzəmlərindən gətirilmiş gözəl köhnə şarəblər qonaqlığa elə bir zinat verirdi ki, Leonanın sahillərində indiyədək belə bir məclis olmamışdı.

Lakin buradakı məclisin ən başlıca zinatı plantasiya sahibinin gözəl qızı idi. Yüzlərcə göz ona dikilmişdi: bəziləri ona heyran-heyran, bəziləri də həsədlə baxırdı.

Qonaqlardan ibarət bu dəbdəbəli izdiham içərisində qıza hər hansı bir adamdan daha çox göz qoyan və onun hər bir hərəkətini izləyən bir nəfər vardı; bu, qızın bibisi oğlu Kassi Kolxaun idi.

Qız heç bir yərə tərpanə bilmirdi ki, Kolxaun onun dalınca gəlməsin – o, yerini dəyişə-dəyişə qızın dalınca kölgə kimi gəzirdi. Gah yuxarı çıxır, gah aşağı enir, gah da bir künca söykanib dayanır və özünü elə göstərirdi ki, guya, fikrə getmişdir, lakin gözələrini bir an da olsun gözəl qızdan ayırmırdı.

Qarıba burasıdır ki, kişilərin qıza kompliment söyləyib onu güldürmələrinə və qızın cavablarına Kolxaun əhəmiyyət vermirdi. Hətta draquon Qenkokun qıza açıqdan-açıq diqqət yetirməsi də, deyərsən, Kolxaunu narahat etmirdi.

Yalnız hamı evin damına qalxdıqdan sonra Kolxaunun hərəkətlərinin üstü açıldı. Luiza hərdən bir məhəccərə sarı gəlib uzaqlara baxdıqda Kolxaunun onu izləyən inadlı və sinayıcı nəzərlərini ətrafdakılar görməyə bilməzdi.

Qızın nə üçün uzaqlara baxdığını heç kəs bilmirdi və bu, Kassi Kolxaundan savayı heç kəsi maraqlandırmırdı. Bu yalnız Kolxaunu şübhələndirir və şübhə onun qəlbinə gəmirirdi.

Düzəndə batmaqda olan günəşin qızılı şüaları içərisində bir dəstə atlı göründükdə və damdan baxanlar bu dəstənin bir at ilksı olduğunu təyin etdikdə kapitanın daha şübhəsi qalmadı: bu atlı dəstənin başında kim gəldiyini o bilirdi.

Lakin at ilksı qonaqların diqqətini cəlb etmədən çox-çox əvvəl Luiza bu ilksı üfüqə qalxmış toz dumanında sezməmişdi. Doğrudur, bu toz dumanı hələ o qədər aydın görünmürdü və at ilksını yalnız onun indicə görünəcəyini gərginliklə gözləyən adam seçə bilərdi.

İnc qalasının komandiri olan mayor durbinə baxaraq:

– Vəhşi atlardır! – dedi və durbini ikinci dəfə gözələrinə yaxınlaşdıraraq əlavə etdi: – Kimsə atlan buraya gətirir. Həl İndi görürəm: gələn Moris-mustangerdir. O, bəzən bu atlan gətirib biza satır. Mister Poyndekster, deyəsan, o, birbaşa buraya gəlir.

– Çox güman ki, bu odur, – deyə Kasa-del-Korvonun sahibi cavab verdi. – Bu mustanger iyirmi-otuz at gətirməyi mənə boyun olmuşdur, ehtimal ki, onlan gətirir. – Durbiniə baxaraq: – Elədir ki, var, – dedi.

Plantasiya sahibinin oğlu:

– Mən aminəm ki, bu odur, – dedi. – O atının Moris Cerald olduğunu mən görürəm.

Plantasiya sahibinin qızı özünü elə göstərdi ki, guya, ətrafda baş verənlər onu zərrə qədər də maraqlandırmır. Bibisi oğlunun qəzəbli gözələrinin onu izlədiyini hiss etmişdi: bu baxışlar, sanki, onu yandırır.

Nəhayət, dəstə yaxınlaşdı. Dəstənin başında, doğrudan da, Moris-mustanger dururdu; xal-xal mustanqın başına kəmənd salıb dalınca gətirirdi.

Tutulmuş mustanq evə yaxın gətirildikdə bir neçə adam:

– Nə gözəl atdır! – səsləndi.

Mayorun diribəz arvadı:

– Aşağı enib belə mustanqa tamaşa etməyə dəyər, – dedi. – Mən siza aşağı enməyi təklif edirəm. Miss Poyndekster, siz buna nə deyirsiniz?

Başqa səslər içərisində gənc ev sahibəsinin:

– Əlbəttə! – cavabı eşidildi. – Aşağı enək, tez aşağı enək!

Qadınlar mayor arvadının ardınca daş pilləkəni aşağı endilər. Kişilər də onların dalınca getdi.

Bir neçə dəqiqədən sonra hələ də atından enməmiş mustanger öz əsir atı ilə birlikdə bu seçmə cəmiyyətin lap ortasında göründü. Henri Poyndekster hamıdan qabağa keçib mustangeri mehribanlığla salamladı.

Luiza Morisi yalnız azca təzim edərək salamladı. Bundan daha artıq salam yaxşı görünməzdi və qonaqların, yaqın ki, xoşuna gəlməzdi.

Bütün qadınlar içərisində yalnız mayorun arvadı mustanger ilə daha mehribanca salamlaşdı, lakin onun da səsinə bir tərənnüm vardı. Bunun əvəzində isə mustanger gənc Luizanın anı və mənəvi nəzarinə layiq oldu.

Dəmək lazımdır ki, mustangerə qarşı lütfkarlıq təkə Luizanın baxışlarında hiss olunmurdu. Yol gələrkən paltarı toza bulansa da, mustanger çox qəşəngdi. Gəldiyi iyirmi miltən artıq yol, sanki, onu

zərrə qədər də yormamışdı. Düzənlikdə əsən külək gənc irlandiyalının üzünə al rəng vermmişdi. Yaxası açıq köynəyindən onun kişilərə məxsus gözəlliyə dalalet edən qüvvəti və gündən yanib bürünc rəngi almış boynu görünürdü. Komissarın qəşəng qardaşı qızı heyran-heyran ona gülümsəyirdi. Deyirdilər ki, komissarın arvadı da ona bənd olmuşdur. Ancaq, yaqın ki, bu, qalının məşhur sözgəzdirləri olan hakim arvadının böhtanı idi.

Poyndekster tutulmuş mustanqı nəzərdən keçirərək dedi:

– Şübhə yoxdur ki, bu at Zeb Stumpun mənə demiş olduğu atdır.

Kömək etmək üçün Morisə yaxın gələn qoca ovçu:

– Bəli, həmin atdır – dedi. – Tamamilə doğrudur, mister Poyndekster, özünüzdü gördüyünüz kimi, bu, həmin o madyandır. Bu oğlan atı mən onunla danışmazdan əvvəl tutmuşdu. Yaxşı ki, mən özümü vaxtında yetirdim. Axı bu gözəl at başqalarının əlinə keçə bilərdi və bu, miss Luizanı çox məyus edardı.

Luiza dedi:

– Bu doğrudur, mister Stump. Siz mənə qarşı diqqətlisiniz. Bil-mirəm bu yaxşılığınız üçün sizə necə təşəkkür edim.

– Təşəkkür edəsiniz? Siz demək istəyirsiniz ki, mənəm xoşuma gələn bir şey etmək fikrindəsiniz, eləmi? Bu, sizin əlinizdə heç də çətin deyil. Axı mən elə böyük bir iş görməmişəm: at üstə düzəni gəlmişəm, vassalam. Başınızda lələkli şlyapa, aynınızda uzunbələqlı tuman bu madyanın üstündə sizin kimi gözəla tamaşa etmək, – bütün Qayalı dağlar silsiləsi boyu çapdığına görə Zeb Stumpun xəcalətindən çıxmaq üçün tamamilə kifayətdir!

– Ah, mister Stump, siz düzəlməz bir yaltaqsınız! Ətrafinıza baxın, sizin tarifiñizə mənədən çox layiq olan qadınlar taparsınız.

Zeb buradakı qadınlara öləri bir nəzər salıb dedi:

– Bəsdir, bəsdir! Burada çoxlu gözəl qadın olduğunu mən inkar etmirəm. Lanət şeytana! Doğrudan da, gözəl qadın çoxdur! Lakin bizim Luizanada deyildiyi kimi, Luiza Poyndekster təkdir.

Zəbin bu nəzakətli sözlərinə qarşı gurultulu bir qəhqəhə qopdu; bu qəhqəhə içərisində yalnız bir neçə qadın səsi eşidildi.

Plantasiya sahibi Morisə san dönərək xal-xal mustanqı göstərib dedi:

– Mən siza iki yüz dollar borcluyam. Mister Stump, gərək ki, bu barədə sizinlə danışib razılığa gəlmişdir.

Mustanger mənalı-mənali gülümsəyərək:

– Sizdən pul ala bilmərəm. Bu at satılıq deyildir, – dedi.

Plantasiya sahibi özünü qüruruna toxunulmuş kimi göstərərək geri çəkilib dedi:

– Doğrudanmı?

Plantasiya sahibinin dostları və qalanın zabitləri buna son dərəcə təəccüb etdiklərini gizlədə bilmədilər.

Adi qiyməti on dollardan iyirmi dollara qədər ikən bu xam mustanq iki yüz dollar vermək! Yəqin ki, mustanger aqlını itiribdir.

– Mister Poyndekster, – mustanger sözüna davam etdi, – siz o biri mustanqlara həttə tutulmadan əvvəl çox yaxşı qiymət verdiyiniz üçün, icazə verin, sizə təşəkkür edim. Biz İrlandiyalıların adəti belədir. Bundan əlavə, bizdə qayda belədir ki, hədiyyəni sazış bağladığın adama yox, onun ailə üzvlərindən birinə verirlər. İrlandiyadakı bu adəti Texasda dəb salmaq olmazmı?

Bir neçə səs buna:

– Əlbəttə, şübhəsiz ki, salmaq olar! – deyər cavab verdi.

Plantasiya sahibi cəmiyyətin iradəsi qarşısında öz mühafizəkarlığından əl çəkərək dedi:

– Etirazım yoxdur, mister Cerald, necə istəyirsiniz elə də edin.

Mustanger azca təzim edib minnətdarlığını cəmiyyətə bildirərək layəqətlə dedi:

– Təşəkkür edirəm, cənablar, təşəkkür edirəm. Bu at mənim əlimə təsadüfən keçmişdir. Miss Poyndekster onu qəbul etməyə razı olarsa, bu vəhşi atı ovlamaq üçün dincəlmədən keçirdiyim üç günün əvəzinə daha böyük mükafat aldığımı hiss edəməm. Bu at nə qədər hiyləgər olsaydı da, onu tutmaq heç də çətin olmazdı.

Gənc qız irəli gələrək dedi:

– Ser, mən sizin hədiyyənizi qəbul edirəm, özü də minnətdarlıqla qəbul edirəm. Ancaq mənə elə gəlir ki... – Sonra mustanqı göstərərək, eyni zamanda sualedici bir nəzərlə mustangerin gözlərinə baxaraq əlavə etdi: Mənə elə gəlir ki, sizin əsiriniz hələ əhliləşdirilməmişdir. O, indidən tir-tir əsir və yaqin ki, xoşuna gəlməsə, yüyən başından atmağa çalışacaqdır. Onda mən zavallı nə etməliyəm?

Bu sözlərin əsl mənasını ancaq Moris anlamışdı. Lakin bunu başa düşməyən mayor Morisə müraciətlə dedi:

– Düzdür, Moris, miss Poyndekster haqlıdır. Bu mustanq hələ xamdır. Bu, hamıya ayağındır. Mehriban dostum, lütfən, onun bir az

öyrədin! – Sonra mayor ətrafdakılara döndü: – Sizə deməliyəm ki, bu heç də pis olmaz, xüsusilə belə bir mənzərəni hələ görməmiş adamlar üçün lap maraqlı olar... Bura baxın, Moris, onun belinə atılın, düzənin bu vəhşi atını biza göstərin. Deyəsən, sizin məharətinizi at özü də sinəmaq istəyir.

– Bəli, siz haqlısınız, mayor, doğrudan da, at bunu istəyir, – deyər mustanger dördayaqlı əsirə deyil, geri çəkilib qonaqların içərisində gizlənən gənc qıza bir nəzər saldı.

Mayor təskinedici bir ifadə ilə dedi:

– Eyib etməz, Moris, eyib etməz. Atın gözlərindən od tökülsə də, mərc gəlirəm ki, siz onu ağıllandıracaqsınız. Bir sınayın!

Mustanger mayorun təklifini qəbul etməyə bilməzdi. Bu, bir çağırış idi. Texasda at minmək məharəti çox qiymətləndirilir.

Moris öz razılığını onunla bildirdi ki, çəld öz atından yerə sıçrayaraq yüyən Zeb Stumpa verdi və xal-xal mustanqla məşğul oldu; sonra o, yer eləməyi xahiş etdi.

Onun bu xahişi bir anda yerinə yetirildi: oraya yığışanların çoxu evin damına qalxdı.

Moris Cerald kəməndi atın ağına keçirdi və onu heyvanın başına yüyən kimi dolayaraq atın belinə sıçradı.

Vəhşi at birinci dəfə idi belə bir təhqir hiss edirdi. O, qulaqbatacı və kinli bir səsle kişiyəyərk onun azadlığına qəsd edilməsinə qarşı öz etirazını açıq-əçiyənə bildirdi.

At şahə qalxaraq müvazinətini bu vəziyyətdə bir neçə dəqiqə saxladı. Atlı özünü itirmədi: o, alları ilə atın boynunu qucaqladı; atın boğazını qüvvətlə sıxıb ayaqlarını bərk-bərk onun böyüklərinə yapışdırdı; o, belə etməsəydi, at arxası üstə çevilib onu altında aza bilərdi. Sonra mustanq öz sağınısını qaldırdı: vəhşi atlar belə hallarda həmişə bu üsuldən istifadə edirlər. Bu, atını çox çətin bir vəziyyətə saldı: at onu belindən yerə ata bilərdi. Öz qüvvəsinə əmin olan mustanger atın belinə yəhər qoymamış, üzəngi taxmamışdı, halbuki indi bunlar ona çox kömək edərdi. Lakin vəhşi atlan əhliləşdirən bir adam kimi tanınmış mustanger öz şərəfini ləkələnmək üçün qəsdən ata yəhərsiz və üzəngisiz minmişdi.

Mustanq iki-üç dəfə üstündəki adamı yerə çırpmağa çalışdı; hər dəfə atının çevikliyi qarşısında güzəştə getməli oldu. Qazablanmış heyvan, nəhayət, öz səylərinin əbas olduğunu anlayaraq ayaqlarını

daha yərə döymədi, yerindən qoparaq mustanger ilə birlikdə düzənə götürüldü.

Qonaqlar yerlərində sakitcə oturub mustangerin qayıtmasını gözləyirdilər. Damin üstündə oturanlar mustangerin atdan yıxılıb olacağı və ya heç olmasa, şikəst olacağı gümanını bir neçə dəfə təkrar etdilər. Burada olanlardan biri bunu ürayində arzu edirdi, bir başqası üçün isə bu, onun öz ölümünə bərabər idi.

Şəkar plantasiyalarının məğrur sahibkannın qızı, məşhur gözəl Luiza Poyndekster Texasın yoxsul bir ovçusuna niyə bənd olmuşdu, – bunu hətta qız özü də bilmirdi. Qız dərk edirdi ki, onun varlığında bu qeyri-adi adama qarşı qaribə bir maraq oyanmışdır: o, bu seçmə cəmiyyətdə gördüyü adamlardan son dərəcə fərqlənirdi! Qız eyni zamanda bunu da duyurdu ki, onun varlığında hiss sakitləşmək əvəzinə getdikcə artırdı.

Moris artıq vəhşi atın belində deyil, öyrədilmiş atın üstündə yenə də göründükdə Luizanın qəlbi daha bərk döyündü: at daha onu belindən yərə çırpmağa say etməyib sakitləşmişdi və mustangeri özünün sahibi bilib ona tabe olmuşdu.

Mustanger atdan yərə sıçrayıb onu qarşılayan gurultulu alqış sədalına əhəmiyyət vermədən:

– Miss Poyndekster, – dedi, – ata yaxınlaşıb kəməndi onun boynuna keçirməyi və onu tövləyə aparmağı sizdən xahiş edə bilərəm-mi? Siz bunu etsəniz, at ələ biləcək ki, onu siz əhliləşdirmisiniz və bundan sonra sizin iradənzə tabe olacaqdır.

Nazlı bir qız belə bir təklifdən boyun qaçırırdı, işvəkar bir qız onu rədd edərdi, qorxaq bir qız isə ata heç yaxın da durmazdı.

Lakin Luiza Poyndekster bir dəqiqə də olsun tərəddüd etmədən, naz satmadan və ya qorxaqlıq əlaməti göstərmədən ayağa qalxaraq yoldaşlarından ayrıldı. At qılından hörülmüş çatını mustangerin göstərişi ilə götürüb əhliləşdirilmiş atın boynuna keçirdi və Kasa-del-Korvonun tövləsinə apardı.

Mustangerin sözləri onun qulaqlarında səslənərək qəlbində əks-səda buraxırdı:

“At ələ biləcək ki, onu siz əhliləşdirmisiniz və bundan sonra sizin iradənzə tabe olacaqdır”.

XIII

fəsil

DÜZƏNDƏ KEF MƏCLİSİ

Çıxan günəşin ilk şüaları İnc qalasında zabitlərin mənzilləri qarşısında meydanı olan şeyləri işıqlandırdı.

Bir cüt Meksika qatırı qoşulmuş kiçik bir furqon bu şeylərin ortasında dayanmışdı. Qatırların dirnaqlarını səbirsizliklə yərə döyüb quyruqlarını hərəkətlərindən, qulaqlarını tərpəlmələrindən görürdü ki, onlar çoxdan arabaya qoşulub bir yerdə dayanmışdılar və yola düşmələrini çoxdan gözləyirdilər. Eyni zamanda qatırların hərəkəti əvəz adamları xəbərdar edirdi ki, yaxına gəlməsinlər, yoxsa onların dirnaqları altına düşsələr.

Lakin orada əvəz adam yox idi.

Alaqaaranlıqda yalnız bir adamı kölgə kimi seçmək olurdu. Bu, başına şlyapa qoymuş hündürboy bir adam idi. Onun qoca ovçu Zeb Stump olduğunu tanımaq çətin deyildi. O, qoca madyanını minmişdi. Madyan sanki yerində mıxlanmışdı.

Ətrafda isə quzğun bir hərəkət vardı. Adamlar yeyin-yeyin otarəf-butarəfə gedirdilər: onlar tələsə-tələsə zabitlər evinə gedib, yenə də furqonların yanına qayıdirdilər.

Orada təxminən on adam var idi; onlar bir-birindən öz paltarları və dərilərinin rəngi ilə fərqlənirdilər. Onların çoxu qeyri-sırayı əsgər idi, ikisi, yəqin ki, apaz, qalanları isə yerli zabitlərin xidmətçiləri idi.

Zabitlərin xidmətçiləri içərisində təşəxxüslə var edən zənci xüsusilə fərqlənirdi. O, qala komandiri olan mayorun nökrəri idi. Bu bir dəstə adama müvafiq forma geymiş serjant rəhbərlik edirdi; o, furqonu hər cür ərzaq və içki ilə yükləməyə vəkil edilmişdi.

Ərzaq və şərabın bol olduğuna baxmayaraq, əldə edilmiş nəticələrdən, kef məclisi hazırlayanların heç də hamısı məmnun deyildi. Narazı qalan Zeb Stump idi.

– Mənə bax, starsına, – deyə o, serjanta müraciət etdi, – mən qarğıdalı iyi duymuram və sənin furqona qarğıdalı yüklədiyini görmədim. Amma mənə ələ gəlir ki, düzəndə qarğıdalını “şampən”

kimi hər cür əcnəbi şeylərdən üstün tutan adamlar tapılacaqdır, – deyəsən, siz Fransa şarabını “şampən” adlandırırınsınız?

– Qarğıdalını şampən şarabından üstün tuturlar? Mister Stump, siz atlarını nəzərdə tutursunuz?

– Cəhənnəm olsun sənin atların da! Heç kəs at qarğıdalısı haqqında danışmır; mən Mononqaxel viskisini deyirəm.

– Ha, indi məsələ aydın oldu. Mister Stump, siz tamamilə haqlı-sınız, viskini unutmaq lazım deyil; mənə elə gəlir ki, mən orada kef məclisi üçün ayrılmış böyük bir şüşə görmüşəm.

Əlində böyük bir şüşə furqona yaxınlaşan mayor xidmətçisinin səsi eşidildi:

– Elədir ki var, cənab serjant.

Qoca ovçu hazırlığın artıq qurtarmış olduğunu hesab edərək yola çıxmağa tələsdi.

– Ha, starşına, hər şey hazırdır? Vaxtdır, yola düşmək lazımdır.

– Mister Stump, hələ hər şey hazır deyil. Əspaz deyir ki, cücaləri qızardıb qurtarmaq lazımdır. Cücaləri tavada indicə çevirmişdir.

– Görüm cücalər əspazla birlikdə lənətə gəlsin! Bizim düzənlərdə ki vəhşi hindtoyuqlarının yanında onlar nəyə yarayar?! Mayor onların ləzzətini yaxşı bilir. Bunun üçün də mənə yaxşı bir hindtoyuğu vurmağı əbəz yerə sifariş etməmişdir. Günəş göyda on mil səyahət etdikdən sonra o quşu necə ovlamaq olar? Bir yandan da bu araba bizdən ayrılmayacaq, dalimızca gələcək. İndi gəl götürüm quşu necə vurursan? Starşına, elə bilmə ki, quşlar da qalının əsgərləri kimi axmaqdır. Vəhşi hindtoyuğu düzəndə yaşayanların hamısından ağıldır; mənə inan ki, onu aldatmaq üçün, heç olmasa, yuxudan günəşlə birlikdə, bəlkə, daha tez qalmaq lazımdır.

– Düz deyirsiniz, mister Stump, mən bilərəm ki, mayor sizin ovçu-luq məharətinizə güvənir və hindtoyuğu ilə məzə etmək ümidindədir.

– Dostum, sənə açıq deməliyəm ki, onun üçün hindtoyuğu vuracağıma mayor nəinki güvənir, hətta vəhşi öküz dill və budu tapacağımı da gözləyir; halbuki bu heyvan indi Texasın heç bir yerində yoxdur və iyirmi ildir heç gözə də görünmür. Doğrudur, mən eşitmişəm ki, Avropa yazıçıları öz kitablarında tamamilə başqa şeylər yazırlar, xüsusilə Fransa yazıçıları bu barədə günah işləyirlər, – ancaq bu, onların öz vicdanlarına qalib. İndi bu yerlərdə vəhşi öküz yoxdur, kökü tamamilə kəsilmişdir... Burada ayı, maral, vəhşi

keçi, çoxlu vəhşi hindtoyuğu var; bunlar hamısı düzdür, ancaq nahara quş əti tapmaq üçün səhər yeməyini olduqca tezdən yemək lazımdır. Odur ki, starşına, bugünkü naharda adlı-sanlı qonaqlarının hindtoyuğu əti yemələrini istəyirsənsə, yola düşmək əmrini ver.

Qoca ovçunun bu inandırıcı sözləri serjanta təsir etdi, çox çəkmədən furqon yola düşdü; furqonun dalınca ağ və qara rəngli əsgərlər, dəstənin başında isə qoca madyanını minmiş Zeb Stump gedirdi. O, atını Leona ilə Qoz çayı arasında uzanan geniş düzənə sürürdü.

Ərzaq yüklənmiş furqonun yola düşməsindən heç iyirmi daqiqə keçməmişdi ki, həmin yerə başqa bir dəstə yığılmağa başladı.

Atlı xanımlar göründülər; onları kişilər – dostları və qohumları müşayiət edirdi. Dəmək olar ki, Poyndeksterin verdiyi qonaqlıqda iştirak edənlərin hamısı buraya toplaşmışdı.

Plantasiya sahibi, onun oğlu Henri, bacısı oğlu Kassi Kolxaun və qızı Luiza da gəldi. Gənc qız xal-xal mustanğı minmişdi.

Kef məclisi Poyndeksterin şərəfinə düzəlmişdi. Mayor və zabitlər – bu məclisin sahibləri, plantasiya sahibi ilə onun dostları isə davət olunmuş qonaqlardı. Qonaqlar şənəndirmək üçün vəhşi at ovuna çıxmaq nəzərdə tutulmuşdu.

Yalnız İnc qalasından iyirmi mil uzaqda olan düzən belə bir idman üçün münasib yer ola bilərdi. Buna görə də tezdan yola düşmək və kifayət qədər ərzaq götürmək lazımdı.

Günəş şüalanı Leona çayının güzgü kimi səthində oynar-oynamaz, dəstə iyirmi draquunun mühafizəsi ilə yola düşməyə hazır idi. Onlardan əvvəl furqonla yola çıxan dəstə kimi, bu dəstənin də öz bələdçisi vardı, lakin bunların bələdçisi əyninə rəngli solmuş kaftan geymiş, başına köhnə şlyapa qoymuş qoca meşə ovçusu deyil, vəhşi atlar ovlayan, Meksika mustangerlərinə məxsus qəşəng kostyum geyinmiş gözəl və gənc Moris idi.

Mayor həminin yığıldığını gördükdə:

– Moris, yola düşək! – dedi və sonra burada olanlara müraciət etdi: – Ledi və centlmenlər! Bu gənc oğlan vəhşi atları taniyan gözəl bir ovçudur. Texasda vəhşi atları necə ovlamağı bizə göstərə bilən bir adam tapılırsa, o da və ya oğlan, Moris-mustangerdir.

Gənc irlandiyalı hamıya nazakətlə təzim edib dedi:

– Mayor, mən belə təriflərə dəymərəm. Mən sizə yalnız mustanqların harada yaşadığını göstərməyi vəd edirəm.

"O nə qədər təvəzökardır!" – Luiza düşündü. Mustanger baş-da olmaqla şən dəstə yola düşdü.

Texasda yaşayanlar üçün at üstündə düzənə iyirmi mil yol getmək çox asan bir şeydir. Bu məsafə üç saatda qat edildi. Yolun axırında onların bərk əcdıqları hesaba alınmasa, yol çox müvəffəqiyyətə başa vurulmuşdu.

Xoşbəxtlikdən, ərzaq gətirən furqonu çox gözləmək lazım gəlmədi və hələ günortaya çox qalmış şən dəstə Rio-de-Nuesesin sahilindəki böyük qoz ağacının kölgəsində yerləşdi.

XIV

fəsil

MANADA

Vəhşi at ovlamaq və eyni zamanda aylanıb şənəlmək üçün Moris Ceraldın qonaqları gətirdiyi yerdən münasib yer seçmək olmazdı.

San-Antonio anbarlarından gətirilmiş bahalı alman şərabları köpüklənirdi. Şən söhbətin səsi duzənə yayılmışdı. Mavi göy daha dərin, yaşılıq isə zümrüd kimi görünürdü.

– Mustenos! – birdən Meksika vakerosunun¹ səsi eşidildi.

Moris cəld öz stakanındakı şərabı içib atına sıçrayaraq:

– Cavallada?² – deyə qışqırdı.

– Yox, – deyə meksikalı cavab verdi, – manada.

– Onlar nə boşboğazlıq edirlər? – deyə kapitan Koxaun soruşdu.

Mayor ona belə cavab verdi:

– Meksikada mustanqlara mustenos, vəhşi madyanlar ilxısına isə manada deyirlər. Bu zamanlar madyanlar ayğırlardan ayrı olaraq bir yerdə gəzirlər, ancaq...

– Nə ancaq? – kapitan onun sözünü kəsərək səbrsizliklə soruşdu.

Mayor məsum bir görünüş alaraq:

– Ancaq eşşəklər onlara hücum etməzlərsə, – deyə cavab verdi.

Həm gülüşdü.

¹ Vakero – ilxıçı

² Cavallada – vəhşi ayğır ilxısı

Bu aralıq madyan atlar ıxısı yaxınlaşdı.

– At belinə! – hər tərəfdən səslər eşidildi.

Görünür, vəhşi atlar ıxısı gözetçinin durduğu tapanın yamacından hərəkət edirdi.

Gözetçi atın belinə sıçradı; heç bir an da çəkmədi ki, o, əlində kəmənd olduğu halda artıq ıxının içərisində idi.

Atlar vəhşicəsinə fırxırlaraq onları izləyən təqibçidən yaxa qurtarmaq üçün döndəyərək qaçdılar. Onlar nə furqonu, nə də atılan görürdülər.

Moris qorxudan həyəcanlanmış atları görüb dedi:

– Onları qovurlar! – və ıxının kim tərəfindən qovulduğunu keşik çəkdiyi yerdən görməli olan meksikalıya qışqırdı: – Krespino, nə olub?

Həmi cavab gözlədiyi üçün susurdu. Üzlərdə qorxu və təşviş vardı. Olmaya, hindular mustanqların dalınca düşmüşdülər?

– Vəhşi eşşəkdir, – ispanca cavab eşidildi.

– Erkəkdir, – Krespino əlavə etdi.

– Hə də! Özüdür ki var. Bu yaramazı dayandırmaq lazımdır, yoxsa bütün ovumuzu korlayar. Vəhşi eşşək ıxını qovduqca atları heç bir qüvvə dayandıra bilməz... Üzaqdadırmı?

– Lap yaxındadır, don Morisio. Birbaşa mənim üstümə qaçır.

– Kəmənd at, tut. Kəməndə sala bilməsən, güllə ilə vur. Onu hər necə olsa rədd etmək lazımdır.

İlxını izləyən eşşəyin necə bir qüvvəyə malik olduğunu buradakılardan, demək olar ki, heç kas bilmirdi. "Vəhşi erkək eşşək" sözlərinin əsl mənasını yalnız mustanger anlaya bilərdi.

– Moris, izah edin, nə olub? – mayor xahiş etdi.

– Oraya baxın, – deyə mustanger dağın tapasını göstərdi.

Bir heyvan dağ silsiləsi ilə sürətlə qaçdı. Halbuki bu heyvana atəli və səfehliyin bir nümunəsi kimi baxmağa adət etmişlər.

Vəhşi eşşək, demək olar ki, onun qovduğu mustanqlar boyda idi. O, mustanqların ən yəqin qacarılarından sürətlə qaçmırdısa da, hər halda, özünün inadlı qaçışında onlardan geri qalmırdı.

Ona baxanlar öz fikirlərini bir neçə kəlmə ilə də olsa deməyə macal tapmamışdılar ki, vəhşi madyanlar az qala gəlib onların yanına çatdılar. Mustanqlar buraya çatdıqda, atlı dəstəsini birinci dəfə görülmüş kimi, mənfur düşməninə unudub yan tərəfə döndülər.

– Cənablar, yerinizdən tərpənməyin! Atları saxlayın! – Moris Ceraldın səsi eşidildi.

– Mən onların harada otlamağı xoşladıklarını bilirəm. İndi onlar həmin yərə qaçırar. Biz onların dalınca gedib yaxşı ov edirik. Burada isə onlar meşəyə dağılışa bilərlər və biz onları bir daha görmərik... Ey, senyor Krespino! O yaramaza atası açın. O, uzaqda deyil, gülləniz ona çatır.

Meksikalı, eskopet atlandırıdığı gödək tüfəngini cəld yəhərdən götürüb nişan alaraq vəhşi eşşəyə atası açdı.

Eşşək atası səsi eşidib anırdı; lakin bu ancaq atası bir cavabdı. Krespinonun gülləsi, görünür, boş çıxmışdı, eşşəyə dəyməmişdi.

– Mən onu dayandırmalıyam, – deyə mustanger səsləndi, – yoxsa o, atları gecəyə qədər qovacaqdır!

Mustanger kəskin bir hərəkətlə atını məhmizlədi. Kastro ildırım sürətiylə eşşəyin arxasınca şığıdı.

At bir neçə sıçrayışda öz sahibini gətirib eşşəklə bir kəməndlik məsafəyə çıxartdı. Daha bir an keçdi və kəməndin ilgəyi ildırım sürətiylə eşşəyin uzun qulaqları üstə endi, boynuna keçdi.

Moris kəməndi atdıqdan sonra atını əzca yana döndərdi; Kastro kəskin bir hərəkətlə döndü; sonra at eyni itaətkarlıqla yerində dayanıb kəndirin tanım çəkilməsini gözlədi.

Eşşək qabağa dartınaraq kəndiri tanım çəkdi, sonra dal ayaqları üstə qalxıb ürəyinin başından vurulmuş kimi yərə gəldi.

Lakin eşşək boğulmamışdı, onun yalnız qulaqları batmışdı.

Meksikalı iti bıçağını onun ürəyinə soxub öldürdü.

Hamı Moris-mustangerin indi nə edəcəyini gözləyirdi. Bu aralıq Moris kəməndi eşşəyin boynundan çıxarıb yığmağa başladı. Lakin İrlandiyanlının hərəkətlərində yenə də bir tələsiklik hiss olunurdu.

O, gözlənilmədən ata doğru sıçradı. Görünür, ortada yenə də bir tələsə vardı.

Luiza Poyndekster xal-xal mustanqın belində dördnəla çapırdı, sanki, o, ilxının dalına düşənlərin hamısını ötməyi qərara almışdı.

Vəhşi atları ovlayanlardan yalnız bir nəfər xal-xal mustanqın niyyətini düzgün başa düşmüşdü. Moris, xal-xal mustanqın sürətlə

qaçan bu ilxodan olduğunu duymuşdu. Şübhəsiz, mustanq öz yoldaşlarını gördükdə onlara qoşulmaq üçün atını götürüb qaçırdı.

Çox çəkmədən xal-xal mustanqın niyyətini hamı başa düşdü.

İncə bir nəzakət hissi ilə coşan Kolxaun, Qenkok, Krossman, onların ardınca da təxminən on nəfər cavan plantasiya sahibləri, vəkillər, məhkəmə məmurları atlarını qızın dalınca çapdılar.

Lakin həqiqətdə onlardan heç biri tələsə düşməmişdi. Luiza Poyndeksterin yaxşı bir at minən olduğunu hamı bilirdi.

Qızın qarşısında sirk meydançası kimi hamar, böyük bir düzən açılmışdı. Mustanq yorulub təqətdən düşüncəyədək qaçaçaqdı. Luiza o qədər də ciddi bir təhlükə qarşısında deyildi.

Yalnız bir nəfər bu fikirdə deyildi. Bu adam mustanger idi. Mustanger atını hamıdan axırda mindi. O, kəməndini yığdığı üçün yubanmışdı. Budur, o da atının belinə sıçrayıb qızın dalınca çapdı.

Onun rəqibləri artıq xeyli qabağa getmişdilər. Kolxaun hamıdan qabaqda, draquon ilə atıcı ondan bir qədər geridə idi; o birlikdə arxadan çapırdılar.

Morisin kəhər atı çox çəkmədən onların hamısını vurub ötdü. Kolxaun öz acizliyini görüb ona hiddətlə lanət yağdırdı.

Günorta günəşi tamamilə qeyri-adi bir mənzərəni işıqlandırır.

Vəhşi atlar ilxısı geniş düzənə ağılaşmıx bir sürətlə qaçır. Bu ilxodan olan bir at, belindəki atlı ilə, beş yüz addım aralı olaraq ilxının dalınca gedirdi. Xal-xal mustanqdan eyni məsafədə və əynində gözəl Meksika paltarı olan atlı da öz kəhər atını sürür, daha arxada isə bir dəstə atlı çapa-çapa gəlirdi.

Hamıdan arxada, əndişə içərisində əl-qollarını ölçən qadın və kişilərdən indicə aralanmış bir dəstə draquon atlarını dördnəla çapırdı.

Yirmi dəqiqədən sonra mənzərə başqa bir şəkli aldı. Adamlar eyni olaraq qalsa da, dəstələrin vəziyyəti dəyişildi: ilxı xal-xal mustanqdan, mustanq da kəhər atdan daha qabağa getmişdi, qalan rəqiblər isə artıq görünürmüzdülər və yalnız yaqut rəngli göyün yüksəkliyində qanad qalan qartal iti gözləri ilə onları seçə bilirdi.

Vəhşi atlar, qızın minmiş olduğu xal-xal mustanq və kəhər atın belindəki adam ucsuz-bucaqsız düzəndə tək qalmışdılar.

XV

fəsil

QIZA ÇATDILAR

Bir mil də çapandan sonra elə bir dəyişiklik olmadı.

Vəhşi madyanlar əvvəlki kimi sürətlə qaçırdı, lakin qorxudan daha həyəcanlanmadıqları üçün fırxıxı kışnamədilər. Onların arxasınca qaçan xal-xal mustanqın kasik-kasik kışnaməsi eşidildi, onun köhnə yoldaşları isə, sanki, bunu eşitmirdi. Luiza heç bir tələş əlaməti göstərmədən atın üstündə sakit oturmuşdu.

Kəhar atın belindəki mustanger isə böyük həyəcan keçirirdi: onun hərəkətlərində bir ümitsizlik və məyusluq hiss olunurdu. Moris səbirsizliklə:

– Kastro, tez ol! – səsləndi. – Bu gün sənə nə olub? Yadından çıxarma ki, çətinliklə olsa da, axı keçən dəfə ona çatan sən idin. Axı onun belində indi bir qız da var. Elə bir qız ki dünyada o, mənə hər şeydən azizdir, mən öz həyatımı da, sənin də həyatını onun uğrunda qurban verərdim. Dİ cəld ol! Cəld ol!..

"Mən onu gözədən itirsəm, nə olar? Axı o həlak olar!"

Moris getdikcə uzaqlaşan qızdan gözlərini ayırmadan atını çapırdı. O, hardanbiri narahat olduğunu andıran bir nəzarətlə onları bir-birindən ayıran məsafəni ölçürdü.

"Bəlkə, onun arxasınca qışqırım? – birdən ağlına gəldi, – bəlkə, səsim ona çatdı? Lakin o, mənim sözlərimi eşidəmi, təkliflərimi və məsləhətlərimi anlar mı? Buna bel bağlamaq çətindir".

Moris bu fikrindən qismən ona görə əl çəkdi ki, bu anda o, qaçan ata çatacağına ümid edirdi; buna qismən başqa bir səbəb vardı: o bilirdi ki, mustanqı sözlə deyil, hərəkətlə saxlamaq olar.

Atını çapdıqca o, bütün yol uzunluğunu ümid edirdi ki, indicə mustanq yaxınlaşıb kaməndi onun başına atacaq, onu özünə tabe edəcəkdi. Lakin o, bu ümidini getdikcə itirirdi.

İndi ilxı burada düzənin hər yerini örtən sıx meşəyə girirdi.

Bəzi yerlərdə bu meşələr bütöv bir cəngəlliyyə çevrilirdi.

Bu, mustangerin yenidən həyəcanlanmasına səbəb oldu. Atı qız cəngəlliyyə düşüb ayrı-ayrı meşə çıgırlarında, ağacların arxasında gözədən itə bilirdi.

Onun təsəvvüründə bir-birindən qorxunc mənzərələr – ölüm və fəlakət səhnələri canlanırdı.

Nəhayət, o dedi:

– Ey göylərin qüvvələri! Ağyırılar qaçıb buraya gəlsələr, nə olar! Axı bura onların sevdiyi yerdir. İndi onların çılğınlaşdığı vaxtdır.

Mustangerin məhmuzları yenə də kəhar atın böyütlərinə sancıldı. Bütün qüvvəsi ilə qaçan Kastro başını çevirib məzəmmətlə öz sahibinə baxdı.

Bu gərgin dəqiqədə vəhşi madyanlar cəngəllikdə gözədən itdi.

İlxının gözədən itməsi xal-xal mustanqa ecəzkar bir təsir bağışladı: o, birdən addımlarını yavaşladı, bir dəqiqədən sonra isə tamamilə dayandı.

Moris ağzı köpüklənmiş atını çapıb meşənin kəmənnə gəldikdə, Luizanın talanın ortasında mərmər heykəl kimi tərpənmədən yəhardə oturduğunu gördü. O, atını qızın yanına sürərək:

– Miss Poyndekster! – səsləndi. – Atın yenə də siza itaət etməsinə nə qədər şadam! Mən çox narahat olmuşdum ki...

– Ser, nədən narahat olmuşdunuz? – qız heyratla soruşdu.

Moris bir qədər fikrə gedərək:

– Siz təhlükə qarşısında idiniz, – cavab verdi.

– Mister Cerald, təşəkkür edirəm! Ancaq mən bir təhlükə olduğumu hiss etmədim. Doğrudanmı, mən təhlükə qarşısında idim?

İrlandiyalı daha da artan bir heyratla dedi:

– Siz, sizi boş bir düzənlə götürüb qaçan vəhşi atın üstündə təhlükə qarşısında idiniz...

– Burada təhlükəli nə var ki? Siz elə güman edərsiniz ki, o, mənə yerə çırpı bilər? Axı mən at minməyi yaxşı bacarıram; qoymazdım ki, o, mənə yerə çırpın.

– Bəli, bunlar hamısı elədir, lakin cəngəllikdə əzmi olduğunuzu təsəvvürünüza gətirin. Əsl təkəsli belə cəngəllikdə yolu güclə tapır. Belə bir halda at minmək məharətiniz siza çətin ki kömək edə bilər.

– Demək, siz zənn edirsiniz ki, mən azaram? Gör mən necə bir təhlükə qarşısında imişəm!

– Bundan savayı, çox şeylər baş verə bilər! Məsələn, sizə...

– ...hindular rast gələ bilirdi, – Luiza mustangərə cümləsini tamamlamağa macal vermədi. – Hindulara rast gəlsəydim, nə olardı? Axı indi komançılar bizimlə sülh bağlayıblar. Onların haqqında nə deyirlər-desinlər və mayor kimi mötəbər bir adam mənə nə qədər xəbərdarlıq edərsə etsin, mən onların amansız olduqlarına inanmıram. Yəqin bilin ki, belə bir təsadüf mənə hətta sevindirirdi; bu da olmasa, hər halda, belə bir təsadüfdən qaçmazdım. Öz düzənlərində at belində çapan bu alicanab vəhşiləri görməyi heç bilmirsiniz nə qədər arzu edirəm!

– Miss Poyndekster, bunlar hamısı çox gözəl və mən sizin igidliyinizə heyranam, lakin öz tərəfimdən mən də sizi xəbərdar etməliyəm və ümidvaram ki, mənim bir dost kimi verdiyim məsləhətə qulaq asarsınız: qırmızıdərilili adamlarla ehtiyatlı olun. Əgər siz onlara rast gəlsəydiniz və...

– ... və onlar mənə hücum etmək fikrinə düşsəydilər, mən atımı ildırım kimi çapıb dostlarıma yanına qaydardım. Yeyin qaçan Luna atım kimi sevimli bir xilətin belində mənə ötan adam çətin tapılar. Mister Cerald, etiraf edin ki, siz mənə asanlıqla çata bilmədiniz. Elə deyilmi? Mustanger geniş açılmış gözlərlə heyran-heyran, həm də təəcüb ilə qıza baxırdı.

İrlandiyalı xeyli sükutdan sonra, nəhayət, dedi:

– Doğrudanmı, siz bununla demək istəyirsiniz ki, mustanqı istədiyiniz zaman dayandırma bilərsiniz? Lakin mən əmin idim ki, o, sizi götürüb qaçır və siz onun əlində aciz qalmısınız...

Atlı qız özünü bir qədər itirərək tez:

– Yox, yox, – dedi. – Əvəlcə elə idi: mustanq, doğrudan da, mənə götürüb qaçırdı, sonra gördüm ki, yüyəni dartıb onu saxlaya bilərəm. Mən sizin gözlərinizin qabağında belə də etdim, – siz bunu gördünüz, elə deyilmi?

– Bəs siz atı bundan əvvəl saxlaya bilərdinizmi?

Bu sual mustangerin ağzından qeyri-ixtiyari çıxmışdı və odur ki səbirsizliklə öz sualının cavabını gözləyirdi.

– Bəlkə də, bəlkə də... Yüyəni bir az bərk çəksəydim, kifayət idi... Lakin, mister Cerald, sizə etiraf etməliyəm ki, mən atı bərk sürməyi, özü də düzəndə sürməyi çox sevirəm; çünki düzən çox yaxşı və genişdir, heç bir toyuğu və ya çovçanı basıb əzmək qorxusu yoxdur... Doğrusunu desəm, – deyə qız səmimi bir sadəliklə əlavə etdi,

– atın mənə götürüb qaçmasına təəssüf etmərdim. Boş-boş söhbətlər adamı yorur. Mən təzə həva udmaq və tək qalmaq istəyirdim. Mister Cerald, axırdı hər şey çox yaxşı qurtardı.

Mustanger məyus bir halda:

– Siz təkmil qalmaq istəyirdiniz? – soruşdu. – Mən çox təəssüf edirəm ki, sizin tək qalmağınıza mane oldum. Miss Poyndekster, sizi inandırırım ki, mən sizin arxanızca yalnız siz təhlükədə olduğunuz üçün gəlirdim.

– Ser, sizin tərəfinizdən bu, böyük lütfkarlıqdır. Mən sizə çox minnətdaram. Siz, yəqin, hindulann mənə hücum edəcəyindən qorxurdunuz?

– Yox, mənə düşündürən hindular deyildi.

– Bəs başqa nə təhlükə vardı? Lütfən, deyin, bundan sonra mən daha da ehtiyatlı olaram.

Moris birdən-birə cavab vermədi. Əşitdiyi səslər onu dönüb baxmağa məcbur etdi.

Qız Morisin diqqətinin nəyəsə cəlb olunduğunu anladı. O da qulaq verməyə başladı. Kəskin bir səs eşidildi. Sonra at ayaqlarının tappıltısı gəldi.

At ovlayan Moris üçün bu, bir sirr deyildi; onun ağzından çıxan sözlər qızın sualına cavab idi. O, əndişəli bir səslə:

– Vəhşi aygırlardır! – dedi. – Mən onların bu yerlərdə olduğunu bildirdim.

– Bu, sizin dediyiniz təhlükədirmi?

– Bəli, mənə düşündürən bu təhlükə idi.

– Axı bunlar vəhşi atlardan başqa bir şey deyillər. Onların nəyi qorxulu olsun?

– Adətən, onlardan qorxmurlar. Lakin indi, ilin bu fəslində onlar pələng kimi vəhşi və təhlükəli olurlar. Siz hətta bilmirsiniz ki, canavarın, babırdan və ya ayıdan daha çox qızmış vəhşi aygırdan qorxmaq lazımdır.

Luiza, onun həyatını bir dəfə fəlakətdən qurtarmış adamın gözlərinə təlaşla baxaraq:

– İndi biz nə edək? – soruşdu.

Moris dedi:

– Əgər onlar bizə hücum etsələr, bizim iki çıxış yolumuz olacaqdır. Birinci çıxış yolu, – atlarımızı onların ixtiyarına buraxıb bir ağac

başına dırmanmaqdan ibarətdir; onlar da bizim atları didib-parçala-yacaqlar.

– Bəs ikinci çıxış yolumuz? – qız səkitcə soruşdu. Bu səkitlik qızın cəsarətinə və hər cür sınaqdan çıxmağa hazır olduğuna dəlilət edirdi. – Mən hər şeyə hazırəm, lakin atlarımızı tərk etməyi istəmirəm. Bu, vəziyyətdən yaxşı çıxış yolu olmazdı.

– Biz belə etməyəcəyik; çünki burada bir danə də olsun böyük ağac yoxdur. Vəhşi atlar biza hücum etsə, birçə çəməz qalır: bu da atlarımızın yeyin qaçmasına ümid bağlamaqdan ibarətdir. – O xalxal mustanqı, sonra da öz atını diqqətlə gözədən keçirib sözlünə davam etdi: – Təəssüf ki, onlar bu gün çox yol getmiş və hər ikisi yorulmuşdur. Bizim başlıca fəlakətimiz də bundadır. Biz onların nə qədər çox istirahət etməsinə imkan versək, bir o qədər yaxşıdır. Bəlkə də, aygırlar heç buraya gəlmədi. Hətta gəlsələr də, bu o demək deyil ki onlar bizim üzərimizə cumacaqlar. Hər şey onların necə bir vəziyyətdə olmalarından asılıdır. Əgər onlar bir-birini didərlərsə, onda biz də təhlükə qarşısında olacağıq. Belə dəqiqələrdə onlar qızırsı və heç bir şeyi nəzərə almadan, hətta bellərində adam olub-olmadığına baxmayaraq, bir-birinə hücum edirlər... Həl Elədir ki var, onlar bir-biri ilə mübarizə edirlər. Mən bunu onların kişnəməsindən duyuram. Çox təəssüf ki, onlar buraya gəlirlər!

– Mister Cerald, onda bəs biz burada niyə durmuşuq?

– İndi hərəkət etməyin mənası yoxdur. Qabəğimiz açıq bir düzəndir və biz heç bir yerdə gizlənmə bilmərik. Onlar düzənə bizdən daha tez çatma bilər və bizi oradaca yaxalayarlar. Biz başqa tərəfə qaçmaq münasib bir yer tapmalıyıq. Eşitdiyim səslərdən aydın olur ki, onlar düz bura gəlirlər. Əgər biz vaxtından tez buradan hərəkət etsək, onlarla üz-üzə gəlib həlak olarıq. Biz gözləyib onların arxasından qaçmalıyıq. Bu mümkün olarsa və biz atlarımızı iki mil yolu dördnəla çapa bilərikse, onda xilas ola bilərik. Siz öz mustanqınızın öhdəsindən gələ biləcəyinizə əminsinizmi?

Qız cəld cavab verdi:

– Tamamilə əminəm.

XVI

fəsil

VƏHŞİ ATLAR

Atılar öz atlarının belində oturmaqda davam edirdilər. Luiza mustangerdən daha az həyəcan keçirirdi; çünki o, ümidini mustangera bağlamışdı. Luiza böyük bir qorxu olduğunu tamamilə dərk etməsə də, təhlükə qarşısında olduqlarını anlayırdı. Moris Cerald kimi bir adam talaşa düşmüşdüsə, demək, təhlükə ciddi idi. Heç bir şeyə baxmayaraq, öz əndişəsinin qismən qızın təhlükəsizliyi ilə əlaqədar olduğunu dərk etməsi mustangerin qalbinə sevincə doldururdu. Hələ də gələn səsləri dinləyən Moris dedi:

– Mənə elə gəlir ki, indi biz yola düşməyə cəsarət edə bilərik. Deyəsən, vəhşi atlar bizim geriə çəkilməli olduğumuz örtülü talanı geridə buraxmışlar. Sizə yalvarıram, atın öhdəsindən gəlmək üçün bütün qüvvənizi və diqqətinizi toplayın. Yəhərin üstündə möhkəm oturun və cilovdan bərk yapışın. Yolum imkan verdiyi yerlərində atınızı mənimlə yan-yanə çapın; bu mümkün olmasa, mənim atımın quyruğu uzunluğundan aralı olmayaraq mənə geri qalmayın. Yolu sizə göstərmək üçün mən qabaqda getməliyəm... Budur, onlar birbaşa talaya gedirlər! Onlar artıq talanı az qala ötüb-keçmişlər. İndi vaxtdır!

Düzənün dərin sükutu içərisində şiddətli bir səs-küy eşidildi. Bu səslər dəlxanadan gələn səsləri andırırdı. Vəhşi aygırların qulaqbatırıcı kişnəmələri çılğın dalların qışqırtısına oxşayırdı. Fərqi yalnız bunda idi ki, bu səslər onqat qüvvətli idi. Bu səslərə at ayaqlarının tapqıltısı, budaqların şaqçılıqı, vəhşi finxırtılar qarışdı; sonra kəskin diş qıcırılan eşidildi.

Bu başqıclandırıcı səslər, vəhşi aygırların bir-biri ilə şiddətli surətdə vuruşduğunu göstərirdi. Onlar hələ görünməsə də, yaxınlaşmaqda idilər.

Moris yola düşmək üçün işarə verərək vəhşi atlar ılıxı kollar arasından uzanan ensiz çıxırda göründü. Bir an sonra onlar dağ seli kimi açıq talaya doldular.

– Buraya! – Moris qışqırdı və atını məhmizləyərək ibxın arxasına doğru yol aldı. – Dəhşət! Onlar artıq bizi gömürlər. Tez olun, tez olun! Unutmayın ki, siz öz həyatınızı xilas edərsiniz!

Lakin bu sözlər artıq idi.

Vəhşi aygırlar açıq yerə çatıb atları gördükdə öz aralarındakı mübarizəni birdən-birə dayandırdılar. Onlar, sanki, başçılarının əmri ilə bir cərgəyə düzülüb hücumə hazır vəziyyət aldılar.

Bəlkə də, bu, gözənlilməz bir təəccübün təzahürü idi; lakin hər necə olsa, atılar üçün münasib bir an çatdı. Sakitlik içərisində keçən iyirmi saniyədə onlar düşmənin arxasına keçib özlərini xilas yoluna yetirə bildmişdilər.

Buna baxmayaraq onlar hələ də təhlükə qarşısında idilər. Vəhşi heyvanlar atıların qaçdığını görüb, fırxıra-fırxıra, kişnəyə-kişnəyə onların dalınca cumdular.

Bu andan etibarən belində adam olan atlarla belində adam olmayan atlar arasında yeyin qaçmaqda qızgın bir yarış başladı.

Moris hərdən bir dönüb arxaya baxdı: vəhşi atlarla onlar arasındakı məsafə azalmasa da, onun üzündə əvvəlki kimi yenə tələş görünürdü.

O, tək olsaydı, qətiyyənlə narahat olmazdı. O bildirdi ki, altındakı kəhər at heç kəsə onu ötməyə imkan verməyəcək. Bəla burasında idi ki, xal-xal mustanq getdikcə daha yavaş qaçırdı.

Mustanger öz yol yoldaşı ilə bir bərabərədə olmaq üçün atının başını çəkərək: "Bu nə deməkdir?" – təəccüb edirdi.

O, qıza müraciətlə:

– Əgər qarşımıza bir maneə çıxarsa, o zaman həlak olacağıq, – dedi. – Bizim üçün hər bir saniyə qiymətlidir.

– Axı onlar bizə çata bilmirlər, elə deyilmi?

– Hələlik çata bilmirlər. Bədbəxtlikdən, qarşımızda böyük bir maneə var. Sizin yaxşı at sürdüyünüzü mən bilərəm, lakin sizin atınız... Mən ona əmin deyiləm. Siz onu məndən yaxşı tanıyırsınız. Sizin atınız maneə üzərindən atıla bilərmi?

– Nə üzərindən, ser?

– İndicə özlünüz görəcəksiniz.

Onlar dördnala çaparaq, demək olar ki, daşıqədə bir mil yol gədirdilər.

Çox çəkmədən onlar geniş düzənin ortasında qaralan uçurum kimi böyük bir yarığın kənarına çatdılar. Bu yarığın eni on beş

futdan az olmazdı; dərinliyi bundan da çox idi; yarıq göz işlədikcə iki tərəfə uzanıb gedirdi.

Bu maneə üzərindən yalnız on beş fut uzunluqda bir məsafəni tullanaraq keçmək olardı. Moris kəhər atının onu darda qoymaya-cagını bilirdi; çünki o, dəfələrlə belə maneələr üzərindən sıçramışdı. Bəs xal-xal madyan?

Mustanger atını uçurumun kənarına sürərək narahat bir səsə soruşdu:

– Sizin atınız bu yarığın üzərindən atıla bilərmi?

– Şübhə etmirəm, – Luiza inamla cavab verdi.

Mustanger şübhə ilə dedi:

– Lakin, miss Poyndekster, birdən atıla bilməyə? Əgər buna zərər qədər şübhənz varsa, o zaman atı tərk etmək daha yaxşıdır. Mən bilərəm ki, mənim atım bizim hər ikimizi sağ-salamat yarığın o tayına keçirə bilər. Əgər biz xal-xal mustanqı qurban versək, ehtimal ki, vəhşi atlar da bizi təqib etməzlər. Vəhşi aygırlar... siz anlayırsınızımı...

– Atı tərk etməyi? Onu çılgın aygırların işgəncəsinə buraxmaq?! Yox, yox, mister Cerald! Mustanqı mən çox istəyirəm. Əgər bacarsaq, biz ikimiz də uçurumun üzərindən atılıb keçəcəyik. Bacarmasaq, ikimiz də onun dibinə düşüb məhv olacağıq... Mənim qəşəng atım! Gəl uçaq!

Bunu dedikdən sonra igid qız öz atını tələş göstərmədən uçurumun kənarına sürdü və təhlükəli maneə üzərindən fəvqəladə bir yüngüllüklə sıçradı.

Mustanger Luizaya baxarkən, onun qəlbində üç hiss var idi: bunlardan biri heyran, ikincisi pərəstiş, üçüncüsünü isə müəyyən etmək çətindi...

Lakin onlar yarıq üzərindən müvəffəqiyyətlə sıçramış olsalar da, hələ təhlükədən qurtara bilməmişdilər. Vəhşi aygırlar üçün yarıq maneə tərədə bilməzdi.

İndi təhlükə daha da artmışdı. Onlar yarıq üzərindən sıçrayarkən vaxt itirdikləridən bu, düşməyə yaxınlaşmaq imkanı vermişdi: aygırlar onları təqib etdiyi müddətdə Luiza ilə mustangərə bu qədər yaxın olmamışdılar. Onlar uçurum üzərindən yubanmadan atılıb keçə bilirdilər.

Bəs onda nə olsun?

Onlar yenə də atlarını dördnala çaparaq yan-yana gədirdilər.

Moris atını birdən saxladı. Gəlib ona çatan qıza dedi:

– Miss Poyndekster, qabağa düşüb atınızı tak sürün.

Qız atını saxlayaraq soruşdu:

– Nə üçün?

– Əgər belə davam edərsə, ağırlar bizə çatacaqlar. Bu vəhşi heyvanları saxlamaq üçün bir tədbir görmək lazımdır. İndi hələ imkan vardır. Lakin sonra gec olacaqdır. Lakin heç bir sual verməyin. On saniyə də geciksək, hər şey məhv olacaqdır. İrəliyə, bax oraya nəzər salın. Suyun səthini görürsünüzmü? Bu, göldür. Birbaşa oraya çapın. Orada siz özünüzi iki hündür hasarın arasında görəcəksiniz. Gölün yanında bu hasarlar birləşir. Siz orada ağıl və onun yanında payalar görəcəksiniz. Əgər mən özümü sizin arxanızca yetirməsəm, birbaşa atınızı ağıla sürüb atdan düşərsiniz və bu payalarla ağılin yolunu bağlarsınız.

– Ser, bəs siz?

– Məndən ötrü qorxmayın. Bu, mənim üçün elə bir təhlükə deyildir. Tez olun, irəli çapın! Gölü nəzarinizdən qaçırmayın. Qoy bu göl sizin üçün mayak olsun. Ağılin ağzını paya ilə tutmağı unutmayın. Tez olun! Tez!

Qız onu xilas etmək üçün, bəlkə də, öz həyatını təhlükəyə atan bu adəmdən ayrılmağı qəti edə bilməyib tərəddüd keçirirdi.

Xoşbəxtlikdən, o, ağır dəqiqədə öz xilaskarını məhv edən qorxaq və düşüncəsiz qızlardan deyildi. Qız ona məsləhət verən adamın gücünə arxayındı, onun biliyinə, onun nə etdiyinə inanırdı; buna görə də mustangərə itaət edib atını birbaşa gölə doğru çapdı.

Moris yol yoldaşından ayrıldıqdan sonra yəhər çantasından ən mühüm silahı çıxartdı; bu silah o hələ düzəndə yaşayan heyvanlara qarşı işlətməmişdi. Bu silah altıaçılan "Kolt" tapançası idi.

Atını məhmizləyərək indicə üzərindən atılıb keçdikləri yarığana doğru çapdı.

Hələ də yarığanın o tayında olan vəhşi at ilxısını nəzərdən qaçırmayaraq düşündü: "Onlar bizim sıçradığımız yerdənullanacaq. Əgər mən onlardan birini vurub yerə sərə bilsəm, bununla başqa atları da saxlayıb mustanqın qaçıb qurtarmasına imkan vermiş olaram. Daha vaxtdır!"

Ataş səsi eşidildi. Ən böyük bir kürən ağır yerə yıxılaraq öz bədəni ilə yolu kəsdi.

Arxadan sürətlə gələn bir neçə mustanq elə o saat dayandı, sonra da bütün ağırlar dayandı.

Mustanger vəhşi atların arasına düşmüş çaxnaşmadan istifadə edib bir dəqiqə də itirmədən atını qərbə tərəf döndərdi və gölə doğru çapdı. Xal-xal mustanq və onun belindəki qız artıq uzaqda idi.

Vəhşi ağırlar daha onları təqib etmədilər. Bəlkə də, başçıların ölümü onları çaşdırmışdı: ya bəlkə də, onun cəsədi yarığanın üzərindən sıçramağa imkan verən yeganə yerdə yolu kasib bir maneə törətmişdi.

Morisin atı gölə yaxınlaşdıqda Luiza artıq orada idi. Qız onun bütün göstərişlərini düzgün yerinə yetirmişdi, ancaq ağılin ağzını tutmamışdı; yol açıq idi, payalar yerə idi. Qız kırımsıca yəhərin üstündə oturmuşdu: o, son dərəcə həyəcanlı idi: belə ki, duyduğu böyük minnətdarlığı ifadə etməyə söz tapmırdı.

Təhlükə ötüb-keçmişdi.

XVII

fasil

MUSTANQLAR ÜÇÜN TƏLƏ

İndi, təhlükə ötüb-keçdikdən sonra gənc qız maraqla ətrafını seyr etdi.

Kiçik bir göl gördü. Gölün sahilini at dimaqları qazıq-qazıq etmişdi. Görünür, bura atların su içdiyi sevimli yer idi. Hündür bir hasar, gölün sahillə ilə uzanıb bir-birindən aralanan iki qanadı ilə düzənə doğru gedirdi.

Qız hasan göstərərək:

– Bu nədir? – soruşdu.

Moris dedi:

– Bu, mustanqlar üçün tələdir.

– Mustanqlar üçün tələ?

– Vəhşi atları tutmaq üçün ağıldır. Onlar hasarın içərisində gəzirirlər; gördüyünüz kimi, bu hasarlar bir-birindən ayrılaraq düzənə doğru uzanıb və çox uzağa gedir. Vəhşi atlar buraya su içməyə gəlirlər və ya onları buraya mustangerlər qovub gətirirlər. Belə olduqda

ağılın yolunu bağlayırlar və burada onları kəməndlə tutmaq çətin olur.

– Zavallı heyvanlar! Demək, bu tələni siz qurmusunuz? Axı siz mustangersiniz. Siz biza belə demişsiniz, eləmi?

– Bəli, mən mustangerəm, ancaq mən vəhşi atları takbaşına ovlayıram. Başqa mustangerlərlə mən az-az görüşürəm. Buna görə də mən bu üsuldən istifadə edə bilmirəm. Bunun üçün azı iyirmi adam lazımdır ki, atları qovub buraya gətirsin. Əgər belə demək mümkündürsə, mənim silahım bax bu kəmənddən ibarətdir.

– Siz onu çox məharətlə işlədirsiniz. Mən bunu eşitmişəm. Hələ bir az da gözəlləndirməyiniz.

– Siz çox lütfkarsınız. Bununla belə, mən tərifə layiq deyiləm. Düzənlərdə əsl kəmənd atanlar vardır. Onlar meksikalılardır. Sizə bir məharət kimi görünən şeyi onlar ağır hərəkət hesab edərdilər.

– Mister Cerald, mənə elə gəlir ki, sizin təvəzökarlığınız sizi öz rəqiblərinizi daha çox qiymətləndirməyə məcbur edir. Mən bunun tamamilə əksini eşitmişəm.

– Kimdən?

– Sizin dostunuz mister Zebulon Stumpdən.

– Ha-ha! Qoca Zeb bu məsələlərdə mötəbər adam ola bilməz. Gənc qız dedi:

– Kəmənd atmağı mən də öyrənmək istədim. Ancaq deyirlər ki, bu, qadın işi deyil.

– Qadın işi deyil? Kəmənd atmaq da xizək sürmək və ya ox atmaq kimi adi bir işdir. Mən bir qız tanıyıram, bu qız kəmənd atmağı çox gözəl bacarır.

– O qız amerikalıdır?

– Yox, meksikalıdır, özü də Rio-Grandın civarında yaşayır. Bəzən o, Leonaya gəlir: burada onun qohumları yaşayır.

– O, cavandır?

– Miss Poyndekster, elə bilirəm, siz yaşda olar.

– Hündürboydurmu?

– Sizdən bir az alçaqdır.

– Ancaq mənəndən çox-çox gözəldir. Mən eşitmişəm ki, meksikalı qızlar biz amerikalılardan daha gözəl olurlar.

Moris diplomatik bir incəliklə dedi:

– Mənə elə gəlir ki, kreol qızları bu sıradan deyillər.

Gənc kreol qız, sanki, komplimenti eşitməyərək sözlərinə davam etdi:

– Görəsən, mən kəmənd atmaq sənətini öyrənə bilərəmmi? Mənim bunu öyrənmək vaxtım keçməmişdirmi? Mən eşitmişəm ki, meksikalı qızlar bu işdə uşaqlıqdan adət edirlər. Buna görə də onlar kəmənd atmaq sənətini mükəmməl bilirlər.

– Yox, kəmənd atmağı öyrənmək üçün yaşınız həç də keçməmişdir, – Moris tələsik cavab verdi. – Bir-iki il təcrübə etdikdən sonra siz kəməndi məharətlə atə bilərsiniz. Məsələn, mən cəmisə üç ildir bu işlə məşğul oluram...

O susdu; çünki qıza özünü öyrən bir adam kimi görünmək istəmədi.

Qız Morisin gizlətdiyi fikri anlayaraq dedi:

– İndi isə siz bütün Texasda ən məharətli kəmənd atanınız, eləmi?

– Yox, yox, – deyərək Moris gülərək etiraz etdi. – Bu qoca Zeb səhv etmişdir; o, yaqın, özünü nəzərə alaraq məni tərifləyir.

– Bu nədir, təvəzökarlığımı? – qız düşündü. – Yoxsa bu adam məni ələ salıb? Yox, bu ola bilməz, yoxsa mən dəli olaram".

Moris qızı dalgın görərək dedi:

– Yaqın ki, siz öz dostlarınızın yanına qayıtmaq istəyirsiniz. Görünür, atanız bu qədər gec qayıtdığınız üçün sizin barədə narahat olmuşdur. Sizin qardaşınız, sizin bibiniz oğlu...

Qız həm inciklik, həm də təəssüf duyulan bir səslə:

– Bəli, siz haqlısınız, – tələsik cavab verdi. – Mən bu barədə fikirləşməmişdim. Ser, çox sağ olun ki, öz vəzifəmi mənə xatırlatdınız. Geri qayıtmaq lazımdır.

Onlar yenə də atlarına mindilər. Luiza yüyənə könlüsüz halda əlinə yığdı, ayaqlarını yavaş-yavaş üzəngiyə keçirdi; sanki, o, bu gözəl yeri tərk etmək istəmədi.

Yenə də düzəndə gedirdilər. Moris atını öz yol yoldaşı ilə birlikdə ən kəsə yol ilə kef məclisi olan yerə sürürdü.

Geriə qayıtdıqları "alaq otları düzənliyi"ndən keçirdi. Görünür, Amerikanın ilk müstəmləkəçiləri yer adı seçmək üçün çox da düşünməyib buranı belə adlandırmışdılar.

Luizianada anadan olmuş qız öz ətrafında böyük bir çiçəklik gördü. Burada rəngarəng çiçəklər vardı. Bu çiçəklik uzanıb mavi

göyün atəklərinə doğru gedirdi. Bu çiçəkliyi təbiət özü becərmişdi. Qız qeyri-ixtiyari olaraq atını saxlayaraq:

– Nə qədər gözəldir! – sevinclə səsləndi.

– Miss Poyndekster, bura sizin xoşunuza gəlirmi?

– Xoşuma gəlir də sözdür, ser! Mən qarşımda təbiətin ən gözəl şeylərini görürəm: mən yaşıl otları, ağacları, çiçəkləri, – insanın çox böyük zəhmətlə becərdiyi şeyləri görürəm. Lakin insan heç bir zaman öz gözəlliyi etibarilə buna tay olan bir şey yarada bilməz. Bura heç bir şey əlavə etmək olmaz; bu, öz mükəmməlliyi etibarilə təbiətin qüsursuz bir parçasıdır!

– Ancaq burada çatışmayan şey – evlərdir.

– Lakin evlərin damı və bacaları bu mənzərənin gözəlliyini poza bilərdi. Görün ağaclar nə qədər qəşəngdir! Mən onların kölgəsi altında yaşamaq, mən onların kölgəsi altında...

"Sevmək" sözü az qalmışdı onun dodaqlarından qopsun, lakin qız birdən dayandı və hətta özü üçün də gözənilməz olaraq bu sözü "ölmək" sözü ilə əvəz etdi.

İrlandiyalı da onun keçirdiyi hissləri keçirirdi, qızın dediyi sözlər, sanki, onun duyğularının bir əks-sədası idi.

Lakin onun verdiyi cavab quru sözlərdən ibarət idi.

– Miss, qorxuram ki, belə bir həyat sizi tezliklə usandıracaq: yurtsuz, cəmiyyətsiz və...

– Bəs siz necə, ser? Bəs bu həyat niyə sizi usandırmır? Mənim tamamilə inandığım və sizin dostunuz olan mister Stump mənə deyirdi ki, siz artıq bir neçə ildir belə bir həyat keçirirsiniz. Bu doğrudumu?

– Tamamilə doğrudur.

– Ah, mən sizə necə də qıtbə edirəm! Mən əminəm ki, təbiətin bu gözəlliyi içərisində mən sonsuz dərəcədə xoşbəxt olardım və belə bir həyat heç bir zaman məni usandırmazdı.

– Təkmilə? Dostsuzmu? Hətta evsiz-eşiksizmi?

– Mən bunu demədim... Lakin siz necə yaşadığınızı mənə söyləmədiniz. Sizin eviniz varmı?

– Mənim daxmam belə yüksək bir ada layiq deyil, – mustanger gülərək cavab verdi. – Mənim komam, daha doğrusu, mənim daxmam bizim ölkədə ən sadə mənzillərdən biridir.

– Mənziliniz haradadır? Bu gün bizim olduğumuz yerlərdən uzaqdadırmı?

– Buradan çox uzaqda deyil, bir mildən çox olmaz... Siz qərb tərəfdəki o ağacı görürsünüzmü? Bu ağac mənim komamı günəşdən və fırtınadan qoruyur.

– Belə deyil! Bilsəniz komanıza baxmağı nə qədər istərdim! Deyirsiniz əsl komadır, hə?

– Bəli, əsl komadır.

– Özü də təkidirmi?

– Ətrafında on mil məsafədə birçə koma da yoxdur.

– Ağaclar arasındamı? Mənzərəli yerdədimi?

– Bu hərəyə bir cür görünə bilər.

– Mən sizin komanıza baxıb, bu barədə öz rəyimi söyləmək istərdim... Deyirsiniz buradan cəmi bir mil uzaqdadır?

– Bir mil oraya, bir mil geriyyə – cəmi iki mil.

– Bu, uzaq deyil; iyirmi dəqiqə bizə kifayət edərdi.

– Qorxuram ki, sizin yaxın adamlarınızın səbrindən sui-istifadə etmiş olaq...

– Bəlkə də, demək istəyirsiniz ki, sizin qonaqpərvərliyinizdən? (Uz istəyirəm, mister Cerald. – Gənc qızın üzündə kədər əlaməti göründü. – Mən bu barədə fikirləşməmişdim. Yəqin ki, siz tək yaşamırsınız? Sizin komanızda sizdən başqa daha bir adam yaşayırmı?)

– Əlbəttə, yaşayır! Mən tək yaşamıram. Mənimlə birlikdə dostum yaşayır. O zamandan bəri ki...

Mustanger sözünü deyib qurtarmamışdı ki, onun dostunu Luiza öz xəyalında canlandırdı. Onun yaşlarında, bürünc rəngli dərisi, badam kimi uzunsov gözləri olan bir qız. Yəqin ki, bu qızın dişləri incidən də ağıdır; yanaqları qırmızıdır; saçları Kastronun quyruğundan da uzundur; boynuna muncuq salmışdır, ayaqlarında və qollarında biləzik var, əyninə qəşəng işləməli qısa tuman geymişdir. Kiçik ayaqlarında maral dərisindən tikilmiş çəkmə var. Luiza mustangerin "dostunu" belə təsəvvür edirdi.

– Bəlkə də, evinizə qonaq gəlməsi, özü də yad adamın gəlməsi sizin dostunuzun xoşuna gəlmədi?

– Yox, əksinə. İstər yad, istərsə dost olsun, o, qonaq gəlməsindən həmişə çox şad olur. Mənim süd qardaşım cəmiyyət sevən adamdır, lakin yazıq indi çox az-az adamları görüşə bilər.

– Sizin süd qardaşınız?

– Bali. Onun adı Felim O'Nildir: o da İrlandiyalıdır. Lakin onun İrlandiya ləhcəsi mənimdən daha pisdir. O, Qalveya qraflığında anadan olmuşdur.

– Ah, mən necə də ona qulaq asmaq istərdim! Axı orada çox gülməli danışirlar. Düz deyilmə?

– Mən özüm qalveyalı olduğum üçün bu barədə fikir yürütmək mənə üçün çətindir. Lakin siz Felimin yarımsaatlıq qonaqpərvərliyindən istifadə etməyə razılıq versəniz, o zaman bu barədə özünüzdən şəxsi rəyinizi bildirmək üçün yaxşı imkanınız olacaqdır.

– Mən çox sevinirəm! Bu, mənim üçün maraqlı və çox yeni ola-cqdır! Gey atam da, o biriləri də gözəlsinlər. Orada mənə başqa da qadınlar var, gənc kişilər isə qoy bizim izimizi tapmaq üçün bir az zəhmət çəksinlər. Axı biz hələ mustanq ovuna çıxmıyıq, güman edirdik. Mən sizin qonaqpərvərliyinizdən məmnuniyyətlə istifadə edəcəyəm.

– Qorxuram ki, mənim qonaqpərvərliyim çox sadə olsun. Felim bir neçə gündür tək qalmışdır. O özü ovçu olmadığından, görünür, heç bir yemək ehtiyatı da yoxdur. Yaxşı ki, at sizi götürüb qaçmazdan əvvəl qalxanaltı etmişsiniz.

Əlbəttə, Luiza Poyndeksterin öz yolunu dəyişməsinə Felimin qonaqpərvərliyi haqqındakı söhbət səbəb olmamışdır. İrlandiyalının pozuq tələffüzü də onu bir o qədər maraqlandırmırdı. O, mustangerin komasını görmək arzusuna da qapılmamışdı. Ona daha qüvvətli bir hiss təkan verirdi ki, bu hissə zidd etmək iqtidandan deyildi.

Luiza mustangerin Almodakı komasına gəlmişdi, içəri girdi; onun damı altında, sanki, o, bu qaribə koma ilə maraqlanırdı. Komada kitab, kağız, yazı ləvazimatı və koma sahibinin mədəni bir adam olduğunu göstərən digər xırda-xuruş şeylər gördükdə buna çox təəccüb etdi, həm də bundan xoşlandı. Felimin gülməli danışığını maraqla dinlədi. Qalveyalının xoşladığı içkisdən başqa, ona təklif edilən heç bir yeməkdən imtina etmədi. Nahayət, şən və kefişik çox getdi.

Lakin onun əhvali-ruhiyyəsi tezliklə dəyişdi. Yeni təəssüratından doğan sevinci yox oldu. Qız yenə də çiçəklərlə örtülmüş düzənə gəl-dikdə indicə aldığı təəssüratı xatirində götür-qoy etməyə başladı və bir-

dən onun başında doğan bir fikir onun qəlbində azabverici soyuq bir külək kimi əsdi.

Qıza azab verən, öz yaxın adamlarını və dostlarını bu qədər gözəldib onları machulluq və tələş işarəsində buraxması idimi?

Yox, Luizaya azab verən bu deyildi.

Bütün gün ərzində, qaladan kef məclisinin olduğu yərə qədər uza-nan yolda – taladakı görtüşdə, vəhşi aygırların onları qovduqları və Moris Ceraldin bu zaman onun müdafiəçisi olduğu dəhşətli anlarda, göl kənarında dincəldikləri dəqiqələrdə, geriye qayıdarkən Morisin evində – bütün bu müddətdə mustanger Luiza ilə yalnız və yalnız nəzakətli olmuşdu. O, ciddi bir nəzakət dairəsindən kənara çıxmamışdı.

VIII

fəsil

QISQANCLIQ ONLARI İZLƏYİR

Luizanı xilas etmək üçün yola düşmüş qırx atlıdan böyük bir məsafəni qət etmək səbəti çox azında tapıldı. Atılar vəhşi ilxını, xal-xal mustanqı və mustangeri gözəndən itirdikdən sonra bir-birini də itirməyə başladılar. Çox çəkmədi ki, onlar tək-tək, iki-iki və ya üç-dörd adamdan ibarət dəstələrə bölünüb düzənə səpələndilər. Onla-rın çoxu bu yərə bələd olmadığından ilxının izini itirib başqa bir izlə getmişdi; bəlkə də, bu iz ilxının bundan əvvəlki izi idi.

Yalnız bir atlı yolu düz gedirdi. O, şabalıd rəngli, qüvvətli bir at minmişdi. Bu at öz gözəlliyi ilə fərqlənməyə də, dözümlü və yeyin qaçan bir at idi. Atının əynindəki göy hərbi paltar və başındakı göy furajka göstərirdi ki, bu adam istefaya çıxmış süvari kapitani Kassi Kolxaundur. O, öz atını düz ilxının izi ilə sürürdü. Gəlib cəngəlliyə və çox çəkmədən talaya çatdı. Xal-xal mustanq birdən-birə həmin bu talada dayanmışdı. Kolxaun bu yərə qədər asanlıqla gəlmişdisə də, burada çəşib qaldı.

İndi haraya getsin? İlxının izləri arasında at nalı izləri yox idi. Kolxaun lapirlərin ətrafını dolanıb onlara diqqətlə baxdısa da, heç bir şey anlamadı.

Birdən o, bir atının yaxınlaşdığını gördü və buna çox təəccüb etdi. Bu böyük gövdəli atının Zeb Stump olduğunu tanıdı.

Qoca ovçu ona xas olmayan bir cəldliklə soruşdu:

– Mister Kolxaun, gənc ledi haqqında bir şey bilirsinizmi? Yox, siz heç bir şey bilmirsiniz. – O, Kolxaunun üzünə baxaraq belə bir nəticəyə gəlmişdi. – Lənət şeytana! Bu lənətə gəlmiş madyan at qız haraya apardı? Qəribədir! Bu necə oldu? Axı miss Poyndekster çox yaxşı at minəndir. Eybi yoxdur, burada elə böyük bir təhlükə ola bilməz. Mustanger kəmənd atb madyanı tutar. Bəs siz niyə burada dayanmışsınız?

– Mən başa düşürəm onlar atlarını hansı tərəfə sürmüşlər. Bu izlərdən belə bir qənaətə gəlmək olar ki, onlar burada dayanıblarmış. Lakin mən bu izlərin sonra haraya getdiyini görmürəm.

– Bəli, bəli, siz haqlısınız, mister Kolxaun. Onlar burada atlarını saxdayblarmış. Üzü də bir-birinə çox yaxınmışlar, izlər bunu da göstərir. Buraya çatdıqda onlar vəhşi madyanları daha təqib etməmişlər. Bu yəqindir. Ancaq buradan haraya gediblər?

Zeb Stump atının üst tərəflərini diqqətlə nəzərdən keçirməyə başlayaraq öz sualına cavab tapmağa çalışırdı.

Kapitan dedi:

– Mən onların izlərini heç yerdə tapa bilmirəm.

– Tapa bilmirsiniz? Mənsə tapa bilərəm. Buraya baxın! Məgər siz əzilmiş ot üzərindəki izləri görmürsünüz?

– Yox, görmürəm.

– Necə görmürsünüz! Bir yaxşı baxın! Bu, böyük nalin, onun yanındakı da kiçik nalin izidir... Onlar atlarını bu istiqamətdə çapmışlar. Demək, onlar bu yerdən sonra vəhşi madyanları təqib etməmişlər. İrəliyə baxmaq lazımdır.

– Mütlaq baxmaq lazımdır.

Zeb Stump daha danışmadan izləri tutub yola düşdü.

– Allo! – qoca ovçu birdən səsləndi. – Burada nə olmuşdur? Bunu aydınlaşdırmaq maraqlıdır.

Kolxaun:

– Mən yalnız vəhşi madyanların izini görürəm, – dedi. – Onlar, sanki, dairə vurub yenə də geri qayıtmışlar.

– Onlar burada öz rollarını dəyişmişlər.

– Siz bununla nə demək istəyirsiniz?

– Onu demək istəyirəm ki, bu yerdən sonra atılar madyanları deyil,

madyanlar atılan təqib etmişdir. Madyanlar yox – göyün qüvvələri! Baxın, bunlar iri at dimaqlarının izidir. Doğrudanmı...

– Nə olmuşdur?

Qoca ovçu təfəssilat verməyərək atını iz ilə sürdü. Kolxaun cavab almaq istəyərək onun arxasınca getdi.

Zeb yalnız əlini yelləyərək, sanki: "Əl çək, mən məşğulam" deyirdi.

O, öz diqqətini bir müddət yalnız izlərin öyrənilməsinə verdi. Nallanmış atların izlərini seçmək olduqca çətindi; çünki aygırlar öz dimaqları ilə bu izləri tapdarmışdılar.

Yalnız yağrının kənarına çatdıqdan sonra dərin qorxu əlaməti Zebin üzündən çəkildi. O, yalnız indi məsələni izah etməyə razı oldu.

– Buraya baxın!

– Bir aygır öldürülmüşdür! Bu nə deməkdir?

– Bu o deməkdir ki, onu mustanger öldürmüşdür. Beləliklə də, qalan vəhşi atları elə qorxutmuşdur ki, onlar atılan təqib etməkdən əl çəkmişlər.

– Siz Luiza ilə mustangerin bu yağrının üzərindən sıçradıqlarını ehtimal edirsiniz? Axı bu, mümkün olan şey deyil!

– Əlbəttə, sıçramışlar. Məgər siz uçurumun bu tayında və o tayındakı at ayaqlarının izlərini görmürsünüz?

Kolxaun tez dedi:

– Onda geri dönək, daha burada bizim bir işimiz yoxdur.

Zeb ehməlcə öz madyanından düşüb bıçağını çıxartdı:

– Rica edirəm, tələsməyin. On dəqiqə mənə gözləyin.

– Gözləyim? Nə üçün?

– Mən bu aygırın dərisini soymalıyam. Nə qəşəng dəridir! Yəqin, bizim siltməndə mən bu dəriyə beş dollar alacağam.

Kolxaun tez dedi:

– Cəhənnəm olsun dəri də! Başlayın, gəlin gedək.

Zeb kefini pozmadan soyuqqanlıqla:

– Heç yera gedəsi deyiləm, – bıçağın ucu ilə, öldürülmüş heyvanın qarnından başlayıb dərinə soymağa girişdi. – Mister Kolxaun, əgər istəyirsinizsə, siz gədə bilərsiniz, Zeb Stump isə bu dərinə öz qoca atına yükləməyincə bir addım da atmayacaqdır.

Qısqancılıq Kassi Kolxaunu tez geriə qayıtmağa məcbur etmişdi. Bu qısqancılıq ona ilk dəfə olaraq yanmış düzəndə azab vermişdi. O vaxtdan bəri qısqancılıq hiss etdikcə daha da şiddətlənirdi. Kolxaun nə edəcəyini bilmirdi.

Əslinə qalanda vəhşi at ovçusunun aşağı təbəqədən olması Kolxaunun qorxması üçün böyük bir əsas ola bilməzdi, lakin o, Luiza Poyndeksterin xasiyyətinə yaxşı bələd olmasaydı, bir o qədər də həyəcan keçirməzdi: Luiza kiçik yaşlarından tam müstəqil olmağı sevirdi və onun qarşısında, başqa bir qadını dayandırmaqla heç bir maneə yox idi.

Ağır fikirlərə dalmış Kolxaun atını kef məclisinin olduğu yərə çapırdı. Hətta uzaqda görünən iki atlaya təsadüf etməsi belə onu sevindirmədi. Kolxaun bu atları dərhal tanıdı. Onlar Kolxaunun ağır iztirab keçirməsinə səbəb olan adamlardı.

Onlar bir-birinə yaxın olaraq atlarını yanaşı sürürdülər. Görünür, atları maraqlı bir söhbətlə məşğul olduqlarından Kolxaunun yaxınlaşmasını sezməmişdilər.

Onlar atlarını yavaş sürürdülər, görünür, kef məclisinin olduğu yərə qayıtmağa bir o qədər də tələsmirdilər.

Onların yanaşı getməsi, atın üstündə oturmaları, ətrafdakilərə diqqət verməmələri və nəhayət, atlarını yavaş-yavaş sürmələri kapitanın şübhələrini daha da artırırdı. O, səbri tükəndiyini hiss edirdi.

Kapitanın ağlına gələn birinci fikir atını bərk sürərək onların səmini gəzintisinə maneə olmaqdan ibarət oldu. O, yorulmuş atını bir daha yeyin qaçmağa məcbur etdi.

Bir neçə dəqiqədən sonra Kolxaun, sanki, öz qərarını dəyişərək atının yüyənini dartdı. Atılar onun at ayağının səsinə hələ də eşitməmişdilər. Halbuki kapitan onlardan cəmi iki yüz addım arxada idi. Kapitan dayısı qızının cingiltili səsinə eşidirdi. Görünür, söhbəti aparən dayısı qızı idi.

Birçün onların nədən danışdıqlarını kənardan eşidə bilsəydi!

Onların başı söhbətə elə qızışmışdı ki, Kolxaun kənardan onların danışdıqlarına qulaq asa bilirdi. Buradakı otlar məxmər kimi yumşaq olduğundan at ayağının səsi, bəlkə də, heç eşidilməzdi.

Bir neçə saniyədən sonra Kolxaun atılara lap yaxınlaşıb atının başını çəkdi.

Lakin şabalıd rəngli yorulmuş atın ayaq tappıltısı Kolxaunu bürüdə verdi. Xal-xal mustanq və kəhar at başlarını yırğalayıb bərkdən kişnadılar.

— Ah! Bibi oğlu! — Luiza səsləndi: onun səsinə təəccübədən çox təəssüf hiss olunurdu. — Sən buradasan? Bəs atam, Henri, bəs qalanlar hansı?

— Lu, sən niyə bunu məndən soruşursan? Onlar haqqında sən bildiyin qədər də mən bilərəm.

— Mən elə zənn etdim ki, sən bizi qarşılamağa gəlmisən. Sənin atın başdan-başə köpük içərisindədir. Atının görkəmi uzun bir yol çapdığına dəlalət edir. Görünür, sən də bizim qədər yol getmisən.

— Belədir ki var. Mən sənə kömək etmək ümidi ilə lap əvvəlcədən atımı sənin dalınca çapdım.

— Doğrudanmı? Mənsə sənin bizim dalımızca gəldiyini bilmirdim. Sağ ol, Kassi! Mən indicə mister Ceralda təşəkkür edirdim. O, mənə və mənim atıma çox böyük bir fəlakətdən, dəyərdim ki, dəhşətli bir ölümədən fədakarlıqla xilas etdi. Təsəvvür et ki, bizim arxamızca vəhşi aygırlar düşmüşdü, az qalmışdı bizi parça-parça etsinlər.

— Bəli, mən bunu bilərəm.

— Demək, onların bizi təqib etdiklərini sən görmüsən?

— Yox. Mən bunu ancaq at ayaqları izindən öyrəndim.

— At ayağı izindən? Sən bunu müəyyən edə bildinmi?

— Bəli, Zeb Stumpun izahatı sayəsində.

— Ah! O, səninlə bərabər idimi? Siz bizim arxamızca bu qədərimi çapmısınız?

— Yərgənə qədər. Zəbin dediyinə görə, sən yağmanın üzərindən sıçramısan. Elədimmi?

— Atım Luna sıçrayıb.

— Səninlə birlikdəmi?

Qız gülürək:

— Əlbəttə, mənimlə birlikdə, Kassi, bu nə qəribə sualdır? — dedi və səsinin ahəngini gözənilmədən dəyişərək soruşdu: — Sən də yağarın üzərindən sıçradınmı, bizim izimizi tutub gəldinmi?

— Yox, Lu. Mən atımı yağandan birbaşa buraya çapdım. Sənin məndən əvvəl geri qayıtmış olduğunu güman edirdim.

Deyəsən, bu cavab Luizanı qane etmişdi.

– Mən görüşdüyümüza çox şadam. Biz atlarımızı yavaş-yavaş sürürdük. Yazıq Luna çox yorulmuşdur. Heç bilirməm evimizə necə qayıdacağıq.

Kolxaunla üz-üzə gəldikdən sonra mustanger bir kəlmə də olsun danışmamışdı. Sanki, gənc qızla xoş keçən dəqiqələrdən heç bir təəssüf etmədən əl çəkib bələdçilik vəzifəsini yerinə yetirmiş kimi, dinnədən atını qabaqda sürürdü.

Buna baxmayaraq kapitan öz sinayıcı nəzərlərini ondan ayırmırdı. Luizanın arabir sevincle mustangərə baxdığını gördükdə kapitanın gözləri dəhşətli bir kınla parıldırdı.

Üç atlının uzun müddət davam edən səyahəti faciəli bir nəticəyə səbəb ola bilərdi. Lakin kef məclisində iştirak edən adamların görünməsi belə bir nəticənin qarşısını aldı. Müvəqqəti olaraq hər cür başqa fikirləri unudaraq qonaqlar qızı sevincle qarşıladılar.

XIX

fəsil

SU İLƏ QARIŞIQ VİSKİ

İnc qalası yanında salınmış kiçik şəhərdəki mehmanxana buranın ən görkəmli binası idi. Bu kiçik şəhər bu cəhətdən bir istisna təşkil etmirdi. Texasın istər yeni və istərsə də bu ölkənin müstəmləkə edilməsinin ilk zamanlarında salınmış hər bir şəhərində eyni mənzərəyə rast gəlmək olar.

Yalnız ispaniyalılar və meksikalılar tərəfindən salınıb indiyədək qalan az-az şəhərlərdə qalalar və monastırlar başqa binalardan hündür olur. Lakin keçmişin bu qalıqları da əksəriyyət etibarilə mehmanxanaya çevrilmişdir.

İnc qaləsindəki mehmanxana şəhərin ən böyük binası olsa da, ələ xüsusi bir gözəlliyə malik deyildi. Onun xarici görünüşü memarlıq cəhətdən diqqəti cəlb etmirdi. Bu bina "T" hərfi şəklində ağac bir tikintidən ibarətdi. Aşxana və gələn qonaqların yerləşdiyi otaqlar "T" hərfinə bənzər binanın uzununa olan hissəsində idi. Evin qabaq hissəsi böyük bir

binadan ibarətdi ki, burada bar və ya Amerikada deyildiyi kimi, "salun" düzəldilmişdi. Burada içir, papiros çəkir və söhbət edirdilər.

Mehmanxananın girəcəyində palıd ağacına vurulmuş bir lövhəni külək yırğalayır. Lövhədə yerli qəhrəmanlardan birinin general paltarında şəkl çəkilmişdi. Şəklin altında isə "Xoş gəlmisiniz" yazılmışdı. Bu, mehmanxananın adı idi.

Bütün Amerikadakı mehmanxanalarda olduğu kimi, Texasdakı mehmanxana da eyni zamanda birja və klub idi. "Xoş gəlmisiniz" mehmanxanası bu cəhətdən istisna təşkil etmirdi. Bu mehmanxananın yalnız bir xüsusiyyəti vardı: onun sahibi Amerikanın Şimal ştatlarında anadan olmuş möhtəkir bir yankı olmayıb, sakit, soyuq-qanlı bir alman idi. Yerli əhali ona "Qoca Duffer" deyirdi, halbuki vətəninə o, Oberdofer ailəsi ilə tanınmışdı.

İnc qaləsindəki mehmanxanaya təsis edildiyi zamandan bəri, ehtimal ki, təsvir etdiyimiz kef məclisindən sonrakı aşxamda olduğu qədər adam toplanmamışdı.

Qadınlar istisna olmaqla, gəzintidə iştirak edənlərin, demək olar ki, hamısı aşxamı barda başa vurmağı lazım bilmişdi. Hələ saat on biri vurmamışdı ki, camaat mehmanxanaya dolmağa başladı. Qalanın zabıtları, yerli plantasiya sahibləri, mal tədarük edənlər və fırıldaqçılar dəstə-dəstə, bir-birinin ardınca buraya gəlirdilər. İçəri girən hər kas birbaşa piştaxtaya tərəf gedib sevdii içkini tələb edir, sonra öz tanışlarına qoşulurdu.

Dəstələrdən biri xüsusilə diqqəti cəlb edirdi. Bu dəstə səkkiz və ya on adamdan ibarət idi. Artıq oxucuya tanış olan üç zabıt, yəni piyada hissə kapitanı ilə iki leytenant-draçun Qenkok və atıcı Krossman da bu dəstədə idi. Mayor da onların içərisində idi.

Söhbət edənlər tamamilə sərbəst danışirdilər. Söhbətin mövzusu bu günün hadisələri idi.

– Mayor, lütfən deyın, yaqın ki, miss Poyndeksterin haraya getmiş olduğu sizə məlumdur? – Qenkok soruşdu.

– Mən haradan bilim? – mayor cavab verdi. – Bu barədə mister Kassi Kolxaundan soruşun.

– Biz ondan soruşduq, lakin əməlli bir şey öyrənmə bilmədik. Aydındır ki, o, bizdən çox bilirmir. Kolxaun onlara geri qayıtdıqları zaman, özü də bizim kef məclisimizdə olduğu yerin yaxınlığında rast gəlmişdir. Onlar uzun müddət yola çıxmışlar və onların tərəlyib

köpüklənmiş atlarından demək olar ki, çox uzaqlara gediblərmiş. Bu müddət ərzində onlar atlarını Rio-Granda və hətta daha uzaqlara çapa bilirdilər.

– Kolxaun qaydarkən siz onun sifətinə diqqət yetirdinizmi? – deyə piyada kapitani soruşdu. – O, bulud kimi tutulmuşdu və yaqın, tamamilə xoşa gəlməyən bir şey onu təşvişə salmışdı.

– Bəli, onun üzündən zəhrimar yağdı, – deyə mayor cavab verdi. – Lakin, kapitan Sloman, güman etmirəm ki, siz bunun...

– Qışqanclıqmi? Bəli, mən bunun qışqanclıq olduğuna əminəm. Başqa heç bir şey ola bilməz.

– Doğrudanmı, Kolxaun qızı Moris-mustangera qışqarı? Ha-hal Bu, mümkün deyildir. Hər halda, buna o qədər də inanmaq olmaz.

– Nə üçün?

– Əzizim Sloman, Luiza Poyndekster ledidir, Moris Cerald isə...

– ...at alverçisi! – Krossman onun sözünü tamamladı. –

Mayor haqlıdır, bu, mümkün olan şey deyil.

Sloman başını mənalı-mənalı yırğalayaraq sözüna davam etdi:

– Siz nə başa düşürsünüz?! Siz miss Poyndeksteri mənim kimi tanırsınız. Hər şeydən əvvəl, o, çox qarıba bir qızıdır. Yaqın, siz özünüz də bunu duymusunuz?

Mayor istehza ilə dedi:

– Davam edin, davam edin, Sloman. Siz, deyəsən, qeybat etməyə başlayırsınız. Özünüzu arvadların düşməni kimi göstərməyinizə baxmayaraq, deyəsən, miss Poyndekstərə bənd olmusunuz. Siz əgər onu leytenant Qenkoka və ya Krossmana qışqansaydınız, bu aydın olardı, lakin sadə bir mustangera...

Qenkok içəri girən mustangeri görüb mayorun sözünü kəsdi:

– Budur, özü də gəldi. Qoy o özü biza söyləsin. O, sadə bir oğlandır və biz ondan hər şeyi öyrənərik.

Moris dinmədən piştaxtaya yaxınlaşıb boş yerdə durdu.

– Rica edirəm, bir stəkan su qarışıq viski verin, – o, təvazökarlıqla meyxana sahibinə müraciət etdi.

– Su qarışıq viski? – meyxana sahibi nəzakətsizliklə onun sözlərini təkrar etdi. – Siz su qarışıq viskimi istəyirsiniz? Bunun stəkanı iki pennidir.

– Mən neçəyə olduğunu soruşmürəm. Mən sizdən bir stəkan su qarışıq viski verməyinizi xahiş edirəm. Vərinizdirmi?

Mustangerin səmindəki kəskin ahəngdən qorxuya düşmüş alman:

– Var, var! – tələsik cavab verdi. – Nə qədər istəyirsiniz, su qarışıq viski nə qədər istəyirsiniz var! Buyurun!

Meyxana sahibi mustangera viski tökdüyü zaman o, dönüb zabitlərə salam verdi. Mustanger zabitlərin çoxu ilə tanış idi.

Zabitlər onları maraqlandıran məsələ haqqında mustangera müraciət etməyə hazırlaşmışdılar ki, içəri girən Kassi Kolxaunu görüb gözləməyi qərara aldılar. O, burada iken bu məsələni müzakirə etmək heç də münasib deyildi.

Kassi Kolxaun ona xas olan təbəbbürə hərbiçilərdən və mülki adamlardan ibarət dəstəyə yaxınlaşıb salam verdi; onun salami bütün günü bir yerdə keçirib yalnız qısa bir müddət üçün öz dəstəsindən ayrılmış bir adamın salamina oxşayırdı.

Kapitan sərxoş olmasa da, hər halda, çox nəşəl idi. Onun gözləri qarıba bir halda parıldayırdı, rəngi ağarmışdı.

– Gəlin içək! – o, mayora və mayorun ətrafındakı adamlara müraciət etdi. – Özü də çox içək; elə içək ki, meyxana sahibi bizim üçün şamı əbas yerə yandırdığını deməsin. Sizin fikriniz nədir?

– İçək, içək! – bir neçə səs cavab verdi.

– Mayor, bas siz?

– Məmnuniyyətlə, kapitan Kolxaun.

Bütün dəstə piştaxtaya yaxınlaşdı və hər kəs özünə içki sifariş etdi. Bir neçə adam da onlara qoşuldu.

Kolxaun kanardakı yeri tutarkən təsadüf olaraqmı, ya bəlkə də, qəsdən Moris Ceraldla yan-yanə düşdü. Moris sakitcə bir kanarda dayanıb su qarışıq viskini içir və siqar çəkirdi. Onlar elə bil bir-birini görmürdü.

Kolxaun öz stəkanını piştaxtanın üstündən götürüb:

– Sağlıq! – qışqırdı.

– Sağlıq deyir! – bir neçə səs cavab verdi.

– Yaşasın Amerika, amerikalılar üçün! Qoy hər cür yadelli gəlmələr, xüsusilə məlun irlandiyalılar məhv olsun!

Kolxaun bu sağlığı deyib bir addım geri çəkildi və stəkanını indi-cə ağzına apararaq mustangeri dirsəyi ilə itələdi.

Viski stəkanda çalxalanıb mustangerin köynəyinə töküldü.

Bu, bir təsadüfmü idi? Lakin bunun təsadüf olduğuna heç kəs inanmadı.

Hamı təhqir olunan adamın dərhal təhqir edən adam üzərinə atılacağını gözləyirdi. Mustangerin yubanması onları məyus etdi və hətta təəccübləndirdi. Bəziləri hətta güman edirdilər ki, mustanger bu təhqirə dözəcək, dinməyəcəkdir.

– O susarsa, – Qənkok Slomanın qulağına pıçıldadı, – onda onu buradan qovmaq lazımdır.

Piyada hissə kapitani da pıçıltı ilə dedi:

– Lütfən, bu barədə narahat olmayın. Siz deyən olmayacaq. Sənə məlum olduğu kimi, mən mərc gəlməyi xoşlamıram, lakin bir aylıq məaşıma mərc gəlirəm ki, mustanger ona yaxşıca cavab verəcəkdir. Həmçinin buna da şübhəm yoxdur ki, Kolxaun belə bir adama sataşmaqdan xeyir görməyəcəkdir; lakin indi elə bil onu Kolxaunun təhqirindən daha çox köynəyinin bulanması narahat edir. O, çox qəribə adamdır.

Onlar pıçıldaşarkən Moris sakitcə piştaxtanın yanında dayanmışdı. O, öz stəkanını yəre qoydu, ipək yaylığını cibindən çıxarıb viski tökülmüş köynəyini silməyə başladı.

Onun hərəkətlərində böyük bir təmkinlik vardı, lakin bunu heç də qorxu adlandırmmaq olmazdı.

Mustanger yaylığını cibinə qoyub:

– Mən irlandiyalıyam, – dedi.

Bu cavab çox sadə və bir qədər gecikmiş göründüdə də, bu sözlərin mənasını hamı anladı. Bu, çağırış idi. Cavabın qısa olması təhqir olunmuş adamın niyyətinin ciddi olduğuna daləət edirdi.

Kolxaun ona tərəf dönüb əllərini oynadaraq haqarətlə dedi:

– Sizmi? Sizmi? – Gözləriylə mustangeri başdan-ayağa süzüb əlavə etdi: – Siz irlandiyalısınız? Ola bilməz. Mən heç zaman bunu ağlıma gətirməzdim. Sizin geyiminizə və köynəyinizdəki işləməyə baxıb mən sizin məksikali olduğunuzu deyərdim.

– Mister Kolxaun, mən başa düşürəm, sizin mənim geyimimlə nə işiniz var. Ancaq siz mənim köynəyimi viskiyə buladığınız üçün, ica-zə verin, mən də sizin köynəyinizi viskiyə bulayım və köynəyinizdəki kraxmal yuyum.

Mustanger bunu deyib öz stəkanını götürdü və kapitan çevril-məyə macal tapmamış stəkanın dibindəki viskini onun üzünə atdı. Kolxaunun öskürüb tez-tez asqırması burada olanların çoxuna ləz-zət verdi.

Ağızlardan qeyri-ixtiyari olaraq qoparı təqdir səsləri dərhal kəsildi. Çox gərgin bir an idi. İşin ciddi bir vəziyyət aldığı hamı anlayırdı. Əhvalat duel ilə qurtarmalı idi. Sanki heç bir qüvvə bunun qarşısını ala bilməzdi.

XX

fasil

TƏHLÜKƏLİ VƏZİYYƏT

Kolxaun tapançasını çıxartdı.

Bunu qabaqcadan duyan mustanger də eynən belə bir tapança çıxarıb atəş açmaq üçün hazır vəziyyət aldı.

Meyxanada olanlardan daha qorxaqları çaxnaşmaya düşərək bir-birini itələyə-itələyə qapiyə tərəf cumdular; bəziləri əhvalatı tamamilə başa düşmədikləri üçün, bəziləri də qəsdən meyxanada qaldılar. Görünür, meyxanaları tərk etməyənlər ağıllı bir ehtiyat hissi üzün-dən qaçarkən güllənin kürəklərindən dayəcəyindən qorxduqları üçün meyxanada qalmışdılar.

Yenə də ortalığa bir neçə saniyə davam edən ağır sükut çökdü. Bu, mühakimənin çıxardığı qərarın hərəkətə çevrildiyi bir an idi.

Rəqiblər başqa adamlar olsaydı, bu fasilə çox qısa olardı. Daha az təcrübəsi olan iki adam dərhal təhlükələri çəkərdi. Lakin bu iki rəqib küçələrdə baş verən təkbətək atışma təcrübəsindən güllənin boşə çıxmasının nə demək olduğunu bilirdi. Meyxanadan bayıra çıxanlara və hətta başlanğı qapıdan içəri salmağa cürət etməyənlərə bu fasilə, demək olar ki, əzab verirdi. Bu adamlar birdən atəş əvəzinə mayorun hündür, təmkinli səsinə eşitdilər.

Mayor qılıncını çıxarıb onunla rəqibləri bir-birindən ayırdı və:

– Dayanın! – əmr etdi. – İkinizə də əmr edirəm, atəş açmayın! Əllərinizi yanınıza salın, yoxsa tətbiyə birinci toxunan adamın əlin-dən tapançasını alacağam! Siza deyirəm, dayanın!

Kininin coşqunluğundan rəngi göyərmiş Kolxaun:

– Niyə? – qışqırdı, – Niyə, mayor Rinqvud? Belə bir təhqirdən sonramı, özü də belə bir yaramazın təhqirindən sonramı?!

– Kapitan Kolxaun, əvvəlcə siz başlamısınız.

– Nə olsun ki? Görüm onu lanətə gəlsin! Mən təhqirə dözən adamlardan deyiləm! Mayor, yoldan çəkilin. Savaşa bizi və sizin bizim işimizə qarışmağa ixtiyarınız yoxdur.

– Beləmi? Ha-ha! Sloman, Qenkok, Krossman, eşidirsinizmi? Mənim onların işinə qarışmağa ixtiyarım yoxmuş! Kapitan Kassi Kolxaun, harada olduğunuzu yadırdan çıxarmayın. Düşünməyin ki, siz Missisipi ştatında, qullara əzab verən adamlar arasındasınız. Ser, bura hərbi qaladır və bu qala hərbi nizamnaməyə tabedir; bu qalaya komandanlıq etmək mənə, sizin itaətkar bandanıza tapşırılmışdır. Buna görə də mən sizə əmr edirəm, tapançanızı haradan çıxarmırsınız, oraya da qoyun. Özü də bu, dəqiqə, yoxsa mən sizi adi bir əsgər kimi həbsxanaya göndərəm.

Kolxaun acıqlı-acıqlı dedi:

– Siz Texasi belə gözəl bir ölkəyə çevirəcəksiniz! Demək, insan necə təhqir olunursa-olsun, mayor Rinqvud, sizin icazəniz olmadan duela çımağa onun ixtiyar yoxdur. Özü də bu bütün ölkə üçün bir qanunmu hesab edilir?

– Heç də yox! – mayor cavab verdi. – Mən dalışmanın namusla həll olunmasına maneçilik göstərən adamlardan deyiləm. Əgər xoşunuza gəlsə, bir-birinizi öldürməyi sizə və sizin düşməninizə heç kəs qadağan etmir. Ancaq indi yox. Mister Kolxaun, siz anlaşırsınız ki, sizin atışmanız bu işdə heç bir xeyri olmayan başqa insanların həyatı üçün qorxuludur. Mən heç də özümü başqasına atılan gülləyə hədəf etmək istəmirəm. Hamımız təhlükəsiz bir yerə çəkilincəyə qədər gözləyin. Bundan sonra, lütfən, ürayiniz istəyən qədr atəş açın. Güman edirəm ki, indi siz mənə razı qaldınız!

Mayorun yerinə başqa bir adam olsaydı, onun verdiyi əmrə qulaq asmazdı. Lakin o həm qalanın yüksək rütbəli zabıtlarından, həm də yaşca böyükdü; bundan əlavə, yaxşı da güllə atmağı bacarırdı. Onun əmrindən çıxan adamların hamısı buna yaxşı bələddi.

O, qılıncını qınından çıxarmışdı, özü də bunu boş-boşuna etməmişdi. Rəqiblər bunu bildirdilər. Onlar əllərini, demək olar ki, eyni zamanda yanlarına saldırlarsa da, tapançaları əllərində tutmaqda davam etdilər.

Kolxaun dişlərini qıcayaraq vəhşi, qana susamış yırtıcı heyvan kimi qəzəblə dayanmışdı, sanki bu heyvanın öz ovu üzərinə atılmasına mane olmuşdular. Mustanger isə heç bir qəzəb əlaməti və daxilə etiraz göstərmədən mayorun əmrinə tabe oldu.

Mayor rəqibləri bəşşirə bilməyəcəyini yaxşı başa düşdüyü üçün dedi:

– Güman edirəm ki, siz təkbətək atışmaqdan imtina etməyəcəksiniz.

– Mənim imtina etməyə əla xüsusi bir arzum yoxdur, – deyə Moris təvəzökarlıqla cavab verdi. – Lakin mister Kolxaun üzr istərsə...

– O, üzr istəməlidir: dalışmağı o başlamışdır! – bu hadisənin şahidi olan bir neçə adam sözlə qarışdı.

– Heç vaxt! – istefaya çəmiş kapitan cavab verdi. – Kassi Kolxaun üzr istəməyə alışmamışdır. Özü də belə bazanmış bir meymundan! İrlandiyalı birinci dəfə olaraq, doğrudan da, qəzəbləndi:

– Kifayətdir! – qışqırdı. – Mən öz həyatımı xilas etmək üçün ona imkan vermək istəyirdim. O, bundan imtina etdi. İndi isə namusuma and olsun, biz ölüncəyə qədər atışacağıq! Mayor! Sizdən və sizin dostlarınızdan buradan çıxıb getməyi çox xahiş edirəm. Mən bu təhqirlərə daha dözə bilmərəm!

Kolxaunun həqəratlı qəhqəhəsi eşidildi.

– Ha-ha-ha! Həyatımı xilas etmək üçün mənə imkan vermək istəyir! Çıxın gedin! Həminiz çıxın! Mən bilərəm ona nə edərləm!

Mayor arxasını duela çıxanlara çevirməyə cürət etməyərək qışqırdı:

– Dayanın! Belə olmaz! Bəlkə də, siz tapançanızın tətiyini lazım olduğundan bir saniyə əvvəl çəkdiniz. Siz atışmadan əvvəl biz buradan çıxmalyıq. – Otaqda olanlara müraciətə sözlünə davam etdi: – Bundan başqa, bir qayda-qanuna da riayət etmək lazımdır. Bir halda ki onlar atışmağı qərara almışlar, qoy onda bu duel qayda-qanunla olsun. Onlar, hər şeydən əvvəl, eyni silaha malik olub bir-birinə namuslu münasibət göstərməlidirlər.

Onları yarımdövrrəyə almış izdiham:

– Əlbəttə! Siz haqlısınız! – mayorun bu təklifinin necə qəbul ediləcəyini diqqətlə izləməyə başladı.

– Əminəm ki, sizdən heç biriniz buna etiraz etməzsiz, – mayor əlavə etdi.

– Mən bu ədalətli tələbə etiraz edə bilmərəm, – irlandiyalı sakitcə cavab verdi.

– Mən əlimdə tutmuş olduğum silahdan atəş açacağam, – Kolxaun dikbaşlıqla cavab verdi.

Onun rəqibi dedi:

– Rəziyam. Bu, ələ mənim üçün də müasib silahdır.

Mayor onların tapançalarını nəzərdən keçirdi:

– Mən görürəm ki, hər ikinizin tapançası altıaçılan iki nömrəli "Kolt" tapançasıdır. Hələlik hər şey öz qaydasındadır. Sizin ikinizin də silahınız eynidir.

Gənc Qenkok kapitanın mundirinin altında bıçaq ola biləcəyindən şübhələnib soruşdu:

– Onların başqa bir silahı yoxdur ki?

– Mənim başqa heç bir silahım yoxdur, – mustanger səmimiyyətlə cavab verdi və onun bu səmimiyyəti sözlərinin doğruluğuna heç bir şübhə qoymadı.

Hamı Kolxauna baxdı: o susub cavab vermirdi. Kapitan anladı ki, başqa bir silahı olduğunu etiraf etməlidir:

– Mənim bıçağım da var. Əminəm ki, siz onu məndən almağa cəhəsiniz. Mənə ələ gəlir ki, öz yanında olan silahı saxlamağa hər kəsin ixtiyarı var.

– Lakin, kapitan Kolxaun, – Qenkok sözlünə davam etdi, – sizin rəqibinizin bıçağı yoxdur. Siz onunla eyni hüquqda atışmaqdan qorxursunuzsa, öz bıçağınızdan əl çəkməlisiniz.

Bir neçə adam da qışqıraraq dedi:

– Bəli, əlbəttə, əl çəkməlidir!

– O, əl çəkməlidir, əl çəkməlidir!

Mayor amirana bir səsle:

– Kapitan Kolxaun, bıçağı mənə verin, – dedi. – Altıaçılan bir tapança doğru düşünən hər bir adamı təmin etməlidir. Axı siz tətiyi çəkmə kimi ikinizdən biriniz...

– Cəhənnəm olsun bıçaq – Kolxaun qışqırıb mundirinin düyməsini açdı. Bıçağı çıxarıb otağın o biri küncünə tulladı və təhdidli bir səsle dedi: – Bu bəzaklı quş üçün bıçaq mənə lazım deyildir. Mən ilk atəşdə onu yerə sərəcəyəm.

– Bu barədə danışmağa hələ vaxtınız var! Mister Kolxaun, siz məni qorxutmayın... Xahiş edirəm, tez dağılın! Mən onun bu oyun-mələrinə və mürdər sözlərinə son qoymalıyam.

– Köpək! – kapitan pıçıldadı. – Məlun İrlandiya köpəyi! Mən səni öz it damında ulamağa göndərəm. Mən...

Hamının hiddətləndiyini görən mayor:

– Kapitan Kolxaun, utanın! – onun sözünü kəsdi. – Bunlar tamamilə lazımsız sözlərdir; bir də ki ləyaqətli bir məclisdə özünüzü belə aparmağınız yaxşı deyil. Daha bir dəqiqə gözləyin, sonra nə istəyirsiniz deyin. İndi bir şərtim də var: biz buradan çıxmayınca siz atəş açmamalısınız.

Bu şərti yerinə yetirmək çox çətin idi. Ehtirasların coşduğu bir zamanda, sadəcə olaraq, vəd vermək heç də kifayət deyildi. Rəqiblər, heç olmasa, onlardan biri, tapançanı atmağa nə zaman icazə verilməsi ilə çətin ki hesablaşacaqdı.

Mayor belə bir təklif etdi:

– Siz signal üzrə atəş açmamalısınız. Bu signal verilməyincə sizdən heç biriniz atəş açmamalısınız. Kim dəyə bilər: bu signal necə olmalıdır?

Kapitan Sloman dedi:

– Mənim bir təklifim var. Qoy mister Kolxaun və mister Cerald bizimlə bərabər bayıra çıxsınlar. Meyxananın üz-üzə baxan iki qapısı vardır, bunu, yaqın, siz də görmüşsünüz. Bayıra çıxdıqdan sonra qoy onlar yenə də binaya girsinlər, ancaq birisi bir qapıdan, o birisi digər qapıdan; içəri girməmiş atəş açmayacaqlar.

Bir neçə səs eşidildi:

– Gözəl təklifdir! Lap biz istəyəndir.

– Bəs signal nədən ibarət olmalıdır? – mayor soruşdu. – Atəşdənmi?

– Yox, meyxananın zəngindən.

Mayor:

– Bundan yaxşısını fikirləşmək olmaz. Bu, çox gözəldir, – deyərkən qapıya sarı getdi.

Meyxananın sahibi olan alman qaça-qaça piştaxtanın arxasından çıxdı; o, qorxusundan indiyə qədər burada donub qalmışdı.

– Dayanın, dayanın, mayor! – o qışqırdı. – Doğrudanmı, onlar mənim meyxanamin içərisində atəşacaqlar? Ah! Axı onlar mənim bütün şərab şüşələrimi, gözəl güzgülərimi, saatımı, vazalarımdı sındıraçaqlar. Bilirsinizmi, bunlar mənə neçəyə başa gəlmişdir! Mən bunlara iki yüz dollar xərcləmişəm. Onlar mənim ən gözəl şərablarıma yerə tökəcəklər. Ah, mayor! Bu, məni müflis edəcəkdir. Mən axı neyləyim! Axı bu...

– Narahat olmayın, Oberdofer, – mayor cavab verdi. – Sizin zərərlərinizin ödəniləcəyinə mənim şübhəm yoxdur. Hər halda, siz indi bir yerə gəlməlisiniz. Əgər siz burada qalsanız, şübhəsiz ki, bir gülləyə qurban olacaqsınız, bu isə sizin şüşələrinizin sınımasından daha pisdir.

Bu sözləri dedikdən sonra mayor özünü itirmiş meyxana sahibindən ayrılıb tez küçəyə çıxdı və küçədə ondan qabaq ayn-ayn qapıdan bayıra çıxmış rəqibləri gördü.

Oberdofer yerində çox dayanmadı. Mayor çıxdığı qapını yenica örtmüşdü ki, başqa bir qapı meyxana sahibinin dalınca örtüldü. Əlvan rənglərə çalan şüşələrlə dolu, qiymətli güzgülər və parlaq lampalar olan salona dərin bir sükut çökdü. Bu sükut içərisində yalnız saatın ahəngdar çıqqıltısı eşidildi.

XXI

fəsil

MEYXANADA DÜEL

Mayor meyxanadan çıxdıqdan sonra daha bu işə qarışmadı. Duel hətta müəyyən edilmiş tələblərə uyğun olaraq baş versəydi də, onun bu işə razılıq verməsi özü heç də qala komandanına yaraşan bir şey deyildi. Buna görə də gənc zabitlər bu məsələ ilə məşğul oldular.

Bunun üçün çox vaxt lazım deyildi. Şərtlər artıq məlum idi. Yalnız burada olanlardan birindən zəngi çalmağı xahiş etmək lazımdı. Belə şərtləşdilər ki, zəng səsi duelin başlanması üçün signal olmalıdır.

Qaranlıq bir gecə olsa da, mehmanxana qarşısındakı bulvarda toplaşan izdihamı seçmək üçün kifayət qədər işıqlı idi. Burada yalnız meyxanadan çıxan zabitlər toplaşmamışdı. Baş vermiş hadisə haqqındakı xəbər dərhal bütün qalaya yayılmışdı. Zabitlərin yoldaşları, habelə əsgərlər bu maraqlı mənzərəyə tamaşa etmək üçün keşikçidən yayınıb buraya gəlmişdilər. Burada qadınlar da var idi. Onlar məsələnin təfəsilatına varmaq istəyən bir neçə gümrəh sənyoritadan ibarət idi. Pıçıltı ilə danışırıdılar. Burada mayorun və qalının digər görkəmli şəxslərinin olduğu da bilindi.

Hadisə ilə maraqlanan izdiham meyxanadan bir qədər kənarda dayanmış olsa da, bütün gözlər meyxanaya zillənmişdi. Həmin baş verəcək hadisəni gözləyirdi.

Moris çöldə mehmanxananın bir başında, Kolxaun da o biri başında durmuşdu; onlar gırəcəkləri qapıya diqqətlə baxırdılar.

Onlar bu qapılardan içəri gırəcəkdə, bəlkə də, bir daha buradan geri dönməyəcəkdilər. Hər kəs tapançasını əlində bərk-bərk sıxdı.

Kiminsə uca səsi eşidildi:

– Zəngi çal!

Zəngi bərkdən çaldılar. Adətən, sevinc əlaməti olan, camaatı toy məclisində iştirak etməyə çağıran bu zəng səsi bu dəfə ölüm-dirim mübarizəsinə çağırırdı.

Zəng çox çalınmadı. Zəngin səsi ən çoxu iyirmi dəfə dalğalandı. Sonra daha buna ehtiyac olmadı: rəqiblərin meyxananın qapısı arxasında gözədan itmələri, atılan tapançaların gürultusu, sınımış şüşələrin cingiltisi zəngin səsinə kəsdi.

Zəng çalınan kimi hər iki rəqib meyxanaya girmişdi. Tapançalar atılırkən otağı tüstü bürümüşdü. Lakin yaralı olduqlarına baxmayaraq, hər iki rəqib ayaq üstə durmaqda idi. Qanlar axıb döşəməyə töküürdü. İkinci atəş səsi hər iki tərəfdən eyni zamanda eşidildi. Lakin bu dəfə onlar hədəfi görmədən atəş açmışdılar; çünki tüstü mane olurdu. Sonra yenə bir-birinin dalınca atəş səsi eşidildi və birdən ətrafa tam bir sükut çökdü.

Onlar bir-birini öldürmüşdülərmi? Yenidən eşidilən atəş səsinədən güman etmək olardı ki, hər ikisi sağdır. Rəqiblər ona görə fasilə vermişdilər ki, tüstü içərisində diqqətlə baxaraq bir-birini görməyə çalışmışdılar. Öz yerlərini bildirməmək üçün nə kapitan, nə də Cerald yerdən tərpənmirdi.

Sükutu daldadıl açılan iki atəş səsi pozdu. Bundan sonra döşəməyə düşən iki insan bədəninə gumbultusu eşidildi.

Daha sonra yuxarı stulların səsi gəldi.

Nəhayət, daha bir atəş səsi eşidildi. Bu, on birinci atəş idi. İzdiham nəfəsini dərmədən on ikinci atəşi gözləyirdi.

Atəş əvəzinə insan səsi eşidildi. Danışan mustanger idi:

– Mənim tapançamın lüləsi sizin gıgəhinizə dırənmişdir! Mənim hələ bir gülləm qalmışdır. Ya üzr istəyin, ya da siz öləcəksiniz!

İndi adamlar başa düşdülər ki, mübarizə qurtarmaq üzərdi. Cəsarətli olanlar pəncərədən içəri baxdı. Onlar döşəmə üstünə yığılmış iki kişi gördülər. İkisinin də paltarı qana bulaşmışdı, ikisi də ağır yaralı idi. Onlardan birinin əyində velvet¹ şalvar, belində də qırmızı qurşaq vardı; bu adam o birisinin üstünə əylərək tapançasını gıgəhinə dirəyib onu ölümlə təhdid edirdi.

¹ Velvet – məxmərə oxşar iplik parça

Pəncərədən baxanlar barıt tüstüsü arasında belə bir mənzərə görmüşdülər.

Bu anda Kolxaunun səsi eşidildi. Onun səsinə daha əvvəlki sirtlıq yox idi. O, aciz bir halda piçildəyərək deyirdi:

– Bəsdır!.. Tapançanı endirin... Mən üzr istəyirəm...

XXII

fəsil

SİRLİ HƏDİYYƏ

Texasda duel qərribə bir şey deyildir. Üç gün keçəndən sonra duel haqqında artıq danışılır, bir həftə sonra bu həftə tamamilə unudulur.

Orada küçə savaşmaları adı bir haldır. Belə savaşmalar bir baş səkinin üstündə başlanır və çox vaxt təsadüfən yoldan keçən bir adamın ölümü ilə nəticələnir.

Texas qanunları qisas almağın bu qərribə üsuluna qurban gədənəri "bədbəxt hadisələr" cədvəlinə daxil edir və müqəssirlərə heç bir cəza verilmir.

Bununla belə, Kassı Kolxaunla Moris Cerald arasındakı duel çox böyük bir marağa səbəb olmuşdu. İstər Kassı Kolxaun və istərsə Moris Cerald settlementin yerli əhəlisindən olmasa da, onların arasında baş vermiş duel haqqında düz doqquz gün danışdılar. Kapitanın murdar və acı xasiyyəti, mustangerin sadə və namuslu olması hamıya yaxşı məlum idi. Duelin nəticəsi camaatı tamamilə razı salmışdı.

Duelin nəticəsinə Kassı Kolxaunun necə dözdüyünü heç kəs bilmirdi. Həmişə gəlirdi meyhanada onu daha görmürdülər. Aldığı ağır yaralar onu uzun müddət yorğan-düşəyə salmışdı.

Morisin səhəti bir o qədər təhlükəli olmasa da, ona da yatmaq lazım gəldi. Mehmanxanada kiçik bir otaq tutub orada qaldı. Ona yaxşı baxmırdılar. Morisin qələbə çalmasına baxmayaraq, meyhanə sahibli özünün ona olan həmişəki münasibətini dəyişməmişdi.

Xoşbəxtlikdən, Felim onun yanında idi, yoxsa Morisin vəziyyəti çox pis olardı.

Onun sadıq nöqari içini çəkərək:

– Müqəddəs Patrik! – deyirdi... – Biz bu it damından nə vaxt xilas olacağıq? Başdan-başa blabırılıqdır! Nə yeməyə doyunca xörək verirlər, nə içməyə su. Burada biza verilən xörəyi, yaqın, heç donuz da yeməz. Bununla belə, bu məlun Oberdoferin hələ bir danışmağa dili də var!..

– Oberdoferin dedikləri məni qətiyyənlə maraqlandırmır; əgər istəyirsən ki, sənin dediklərini o eşitməsin, onda, lütfən, bir az alçaqdan danış. Yəndən çıxarma ki, səs bu arakasmənin o tərəfində eşidilir.

– Arakasmə də cəhənnəm olsun! Qoy lap yənsin! Sizin haqqınızda o nə deyir-desin, bu, sizi heç maraqlandırmır? Onda onun da dediylə məni maraqlandırmır, qoy dediklərimi eşitsin, bundan pis olma-yacaq ki. Ancaq bildiyimi sizə danışacağam: siz bunu bilməlisiniz.

– Yaxşı, de. O, nə danışır?

– Qulaq asın. Meyhanaya gələnərdən birinə deyib ki, sizi nəinki otağın kirasini verməyə, həm də bütün sınımsı şərab şüşələrinin, güzgünün, o gecə sındır-b-dağıtdığınız digər bütün şeylərin pulunu verməyə məcbur edəcəkdir.

– Məni məcbur edəcək?

– Bəli, mister Moris, yalnız sizi. O, yankidən bir qara qəpik də almayacaq. Heç belə də şey olar? O məlun almandan başqa heç kəsə başına belə bir fikir gəlməz. Pul vermək lazım gəlsə, siz yox, qoy bu oyunu çıxaran adam versin.

– Eşitmədimmi, hər şeyin pulunu verməyə bəs niyə məni məcbur edir?

– Deymiş ki, əlinə siz keçdiyiniz üçün sizdən də alacaqdır, özü də bütün pulları verməyincə sizi buradan buraxmayacaqdır.

– Eyib etməz, tezlikdə bir balaca səhv etdiyini görər. Qoy pulunu, başını kola soxub gizlənen adamdan alsın. Mən zərərin yənsini ödəməyə hazırəm, ancaq bir qəpik də artıq verməyəcəyəm. Söz düşsə, bunu ona deyə bilərsiniz. Doğrusunu desəm, heç bilmirəm bu pulu haradan tapıb verəcəyəm. Yaqın, meyhanada çox şey sınıb-dağılmışdır. Yəndədir, biz atışanda böyük bir şey bərk cingildəyib yerə töküldü. Sənin, deyəsən, güzgü idi, ya saatdı, ya da bunlara bənzər bir şeydi.

– Mister Moris, sənin böyük bir güzgü və saatdır. Deyirlər ki, hamının qiyməti iki yüz dollar eləyir. Boş sözdür! Yüz dollardan artıq eləməz.

– Lap belə olsa da, indi bu pulu tapmaq mənim üçün çox çətin-dir. Qorxuram ki, sən Alamoya gedib oradakı bütün sərvətimizi gətir-məli olasan. Bu borcu vermək üçün mən öz məhmuzlarımdan, gümüş qədəhimdən, bəlkə də, tütəngimdən ayrılmalı olacağam.

– Mister Moris, nə eləyirsiniz eləyin, ancaq tütəngə daymayın. Tütəngi satsaq, onda biz necə dolanacaq?

– Dolanacaq. Kamənd bizə kömək edər.

– Özü də, yaqın ki, yediyimiz xörək bu şeytan oğlunun bizə ver-diyi xörəkdən pis olmayacaq. Mən burada nahar edərkən hər dəfə qənim ağrır.

Bu zaman qapı döyülmədən açıldı və mehmanxanada işləyən qul-çu qız içəri kirdi. Onun alində bir səbət var idi.

Felim soruşdu:

– Gertruda, bu nədir?

– Bir cənab bunu siza verməyi xahiş etdi, – qız cavab verib səbati ona sən uzatdı.

– Gertruda, kim dedin? Hansı cənab?

– Mən onu tanımıram. Qabaqlarda da heç görməmişəm.

– Bir cənab göndərmişdir? Felim, o kim ola bilər? Bir bax gör səbətdə nə var?

Felim səbətin ağzını açdı. Səbətin içində bir şüşə şərab, peçen-ye, qutab və qızardılmış at vardı. Ancaq məktub yox idi; hətta kiçik bir kağız da göndərilmişdi.

Şeylərin səliqə ilə qoyulmasından məlum olurdu ki, bu hədiyyəni qadın əli hazırlamışdır.

Moris göndərilmiş hədiyyəni diqqətlə nəzərdən keçirməyə başladı. Bu hədiyyə lap yerinə düşmüşdü, özü də xəstənin yatdığı belə bir şəraitdə!

Moris hədiyyəni göndərən adamın kim olduğunu fikirləşib tap-mağa çalışdı. Onun xəyalında ixtiyarsız olaraq Luiza Poyndeksterin surəti canlandı.

Bu bir qədər doğru olmasa da, Moris bu fikirdə idi ki, hədiyyəni Luiza göndərmişdir və buna görə də ürəyində sevinirdi. Lakin daha çox düşündükcə, şübhəsi bir o qədər artırdı.

– Bir cənab göndərmişdir, – Felim təkrar etdi. – Gertruda dedi ki, bir cənab göndərmişdir. Görünür, mehriban adamdır. Ancaq bu kim ola bilər?

– Heç cür ağıma sığışdıra bilmirəm, Felim! Bəlkə də, qalanın zabit-lərindən biri göndərmişdir? Burasını da bilmirəm ki, onlardan bu fikir kimin ağına gələ bilər.

– Siza deməliyəm ki, zabitlərin buraya daxil yoxdur. (Ümumiyyətlə, göndərən adam kişi deyil. Bu, qadın işidir. Şeyləri necə qabaşdırdı-ğını görmürsünüzmü?)

– Boş-boş danışma, Felim. Mən elə bir qadın tanımıram ki, mənə bu cür diqqət yetirmiş olsun.

– Bax bu, doğru deyildir, mister Moris! Mən isə bunu kimin etməli olduğunu bilirəm. Əgər o qadın bunu etməsəydi, o zaman nankor-luq olardı. Məgər siz o əhvalat baş verdikdə həmin qadının həyatını xilas etməyibsinizmi?

– Felim, sən kimdən danışırısan?

– Ağə, elə bil ki, özünü bilmirsiniz! Əlbəttə, o zaman sizinlə bir-likdə bizim komamıza gəlmiş o gözəl qızdan danışırıam. O qız xal-xal mustanqı minib gəlmişdi. Axı, siz o at üçün qızdan bir qara qapık da almadınız. İndi sizin üzlaşdığınız təhlükəni bilsə, o gözəl qız nə deyirdi?

– Əlbəttə, təhlükə hələ vardır. Həkim dedi ki, mən ən azı bir həf-tədən sonra ayağa qalxa bilərəm. Ancaq, dostum, sən fikir çək-mə.

– Yox, mən elə-belə deyirəm. Mən təhlükə haqqında düşünü-rəm. Bəlkə də, sizin ürəyiniz yaralıdır. Bəzən qaşəng gözlər ürəyi qur-ğuşun güllədən daha ağır yaralayır. Bəlkə də, sizin gözləriniz birini yaralamışdır. O da bu hədiyyəni bizə göndərmişdir. Kim bilir, baş açmaq mümkün deyil.

– Felim, sən məsələni lap dolaşıdırın. Hədiyyəni kim isə qaladan göndərmişdir. Ancaq kim tərəfindən göndərilmiş olsa da, onun nazı-ya oynamaq üçün heç bir səbəb görmürəm. Gəl bir onun dadına baxaq.

Səbətin içindəki dadlı yeməklər xəstəyə böyük bir zövq versə də, xəyalən o daha çox zövq alırdı: onun xəyalı ona bu qədər diqqət yetirən qızın yanında idi.

Doğrudanmı, bu hədiyyəni o gənc qız, Morisin ən qəddar düş-məninin dayısı qız göndərmişdi? Belə bir şeyə Moris az inanırdı.

Bəs o deyilsə, kim göndərmişdir?

Hədiyyənin Luiza Poyndekster tərəfindən göndərildiyinin doğru olduğunu bilmək üçün mustanger bir çox şeyindən keçməyə hazır idi.

Günlər keçirdi, sirr isə açılmamış qalmışdı.

Çox çəkmədən ikinci dəfə belə bir hədiyyə gətirib xəstəni sevin-dirdilər. Əvvəlki kimi – bir səbat içində yeni şarab şüşələri və təze yeməklər var idi.

Səbati gətirən xidmətçi qıza yenə də suallar verildisə də, nəticə eynilə qaldı: "Bir cənab, tanış olmayan bir cənab, həmin adam gətir-mişdir". Bu dəfə xidmətçi qız yalnız bunu əlavə edə bildi ki, "O adam qapqara idi, başında gözəl bir şlyapası vardı və meyxanaya qatıra minib gəlmişdi". Moris bürüzə verməsə də, bu təfəsilat onu az məm-nun etdi. Mustangerin bütün bu müddət içərisində ürayında gizlət-diylə xəyalları hətta Felim də bilmirdi.

Başına gözəl şlyapa qoymuş həmin cənab tərəfindən üçüncü səbat gətirildikdən iki gün sonra Moris öz xəyallarından ayrılmalı oldu. O biri səbatlardan fərqlənməyən bu səbatda bir məktub vardı. Moris məktubdakı xəttə baxaraq, yavaşca dedi:

– Bunu göndərən İsidora imiş.

Zərfi etinasızlıqla cımb məktubu oxumağa başladı. Məktubun məzmunu bundan ibarət idi:

"Əziz senyor!

Bir həftə idi ki, əmim *Silviogildə* qonaq idim. Xəstə olduğunuzu, həmçinin mehmanxanada sizə pis qulluq etdiklərini eşitdim. Sizin xəstəliyinizi bir qədər yüngülləşdirmək istədim. Lütfən, bu hədiyyəni o zaman mənə göstərdiyiniz böyük xidmətin bir xatirəsi kimi qəbul edin. Bu məktubu atın üstündə, *Rio-Granda* yola düşərkən yazıram.

Mənim xeyrixahım, mənim həyatımın, bundan əlavə, mənim namusumun xilasları! Əhvida, əhvida!

İsidora Kovarubio de Los-Lanos."

Mustanger məktubu büküb etinasızlıqla ədyalın üstünə ataraq:

– Sağ ol, sağ ol, sevimli İsidora! – pıçıldadı. – Sən həmişə hörmətli, diqqətli və mehriban olmusan... Əgər Luiza Poyndekster olmasaydı, bəlkə də, mən sənə sevdədim...

İNTİQAM ANDI

Kolxaun yarası sağalana kimi öz bəzəkli otağında yatdı. Son dəfəyə xudpəsənd olduğundan o, dostluğa inanmırdı və buna görə də onun dostu yox idi. Onun həddindən artıq ağır cismani iztirabla-rını, tənhəlik hissindən doğan mənəvi əzablar daha da dərinləşdirirdi. O sağalıb ayağa duracaqdımı? Bu heç kəsi maraqlandırmırdı! Onun haqqında heç kəs ciddi surətdə narahat olmurdu: o, bunu bilirdi.

Ona bir az diqqət yetirdilərsə, bu da yalnız qohumluq vəzifələri üzündən idi. Başqa cür də ola bilməzdi. Dayısı qızına və dayısı oğlu-na qarşı göstərdiyi hərəkət çətin ki ona hörmət doğura bilirdi. Məğ-rur Vudli Poyndekster ona qarşı özündə qorxu ilə qarışıq bir nifrət hiss edirdi.

Doğrudur, bacısı oğluna belə bir münasibət qoca plantasiya sahibində yalnız bu yaxınlarda əmələ gəlmişdi.

Artıq deyildiyi kimi, Poyndekster öz bacısı oğluna borclu idi. Bu borc o qədər böyük idi ki, əslində, Kassi Kolxaun Kasa-del-Korvonun sahibi olmuşdu və bunu istədiyi zaman elan edə bilirdi.

Kolxaun Luizanı almaq üçün son zamanlarda öz vəziyyətindən istifadə etmək cidd-cəhd göstərirdi. Çoxdandı Luizaya bərk vurulmuşdu; lakin qızın qəlbinə sahib ola bilməmişdi və Luiza bunu ondan gizlətmirdi. Buna görə də Kolxaun öz məqsədinə qızın atası vasitəsilə çatmağı qərara almışdı; çünki qızın atası üzərində öz haki-miyyətini dərk edirdi.

Burası təəccüblü deyildi ki, kapitan ağır yaralı yatdığı zaman ona qarşı daha az diqqət hiss olunurdu.

O, ölüm qorxusu hiss etdiyi vaxtda ətrafındakılara qarşı özünü mehriban göstərirdi. Lakin bu, uzun sürmədi. Kolxaunun təhlükə-nin keçdiyini hiss edə-bilməz rüsvay halda məğlub olduğunu dərk etməsindən şiddətlənən vəhşi əzgünlüyü yenə də baş qaldırdı.

O, gözdən pərdə asmağı sevirdi; özünü bir qəhrəman kimi qələ-mə verməyi, camaata qarşı öz üstünlüyünü göstərməyi xoşlayırdı.

İndi bu imkan əldən çıxmışdı. Texas camaatının gözündə o, özünü hörmətdən salmışdı. Bunu dərk etməsi ona böyük azab verirdi. Onu alçaldan da məhəbbətdə onun rəqibi olan adamdı; bunu dərk etmək ona çox ağır gəlirdi.

Moris-mustanger ölməli idi. Kassi Kolxaunun əlində ölməyə də, başqa bir adamın əlində ölməli idi. Kolxaun Texasın geniş düzənliklərində onu pul ilə öldürə biləcək bir adam tapacağına şübhə etmirdi. Axı qız hər şeyə qadir olan bir metaldır. Kolxaunun isə kifayət qədər qızılı vardı və pul verib bir canı tapmaq onun üçün çətin deyildi.

O, yəralı halda öz tənha otağında yatarkən mustangeri öldürmək planını düşünür, mustangeri pul ilə öldürən bir adam tapmaq istayırdı.

Yədinə bir adam düşdü; bu adam onun tapşığını yerinə yetirə bilirdi. O da Moris kimi mustanger olan bir meksikalı idi. Kolxaun bu iki adam arasında dostluq münasibətlərinin olmadığını bilirdi.

Texasda bu qərībā peşə sahibləri haqqında çox pis-pis şeylər danışılırdı. Mustangerlik peşəsi ilə, adətən, mədəni cəmiyyətin tör-töküntüləri məşğul olurdu.

Mustangerlər settlementdə yaşadığın zaman həmişə araya qarışıqlıq salıb dinc əhalini cana gətirirdilər. Onlara düzəndə rast gəlmək isə həyatı təhlükəyə atmaq deməkdi.

Kassi Kolxaun onlardan birini xatırladı. O, bu adama meyxanada bir neçə dəfə rast gəldiyini, duel baş verən gecə onu gördüyünü yədinə saldı. Bu mustanger o məşum dueldən sonra onu xərkədə gətirənlərdən biri idi. Kolxaunun fikrinə həmçinin meksikalı tərəfindən Moris Ceraldın dalınca deyilmiş bir söz də gəldi. Bu söz onun Morisə düşmənçəsinə bir münasibət göstərdiyini açıq-aydın sübut edirdi. Sonradan Kolxaun öyrənə bildi ki, meksikalı Morisin ən qəddar düşmənidir.

Kolxaun bu adamdan istifadə etmək qərarına gəldi. Meksikalını öz yanına çağırırdı və bundan sonra onlar qapını bağlayaraq bir neçə dəfə görüşüb söhbət etdilər.

Bu, ətrafdakı camaatda şübhə doğurmurdu. Kolxaunun yanına gələn adam at və qaramal alverçisi idi. Bu bərədə onların arasında işgüzar bir münasibət ola bilərdi. Belə bir ehtimal tamamilə təbii idi. Meksikalı mustanger hətta əvvəlcə kapitanla olan görüşünə məhz belə baxırdı.

Onların danışığı, demək olar ki, uzun zaman yalnız işgüzar bir xarakter daşıdı: Missisipi ştatının hiyləgər törəməsi az tanındığı bir adama öz niyyətlərini açmazdı. Yalnız meksikalı üçün çox mənafeətlı bir sazişdən və möhkəm içdikdən sonra Kolxaun meksikalının Moris-mustangera olan münasibətini daha ətraflı öyrənməyə səy etdi.

Söhbətdən kapitan bu qənaətə gəldi ki, bu adama tamamilə bel bağlaya bilər; o, kapitana istədiyi xidməti göstərər və adamı öldürmək lazım gəlsə, öldürə də bilər.

Meksikalı gənc mustangera olan nifrətini gizlətmədi. Bu nifrətin səbəbi Kassi Kolxaunu Morisə düşmən edən eyni səbəbdı: nifrət qədin üzündən əmələ gəlmişdi.

Moris-mustanger hərdənbir Rio-Grandin sahillərində yaşayan qaragöz bir donselləyə dəyərdi. Qız İrlandiyalı mustangerlə görüşüb danışmağı meksikalı mustangerlə görüşüb danışmaqdan daha üstün tutmağa başlamışdı. O, bu qızın adını demədi. Kolxaun da onun adını öyrənməyə çalışmadı.

Moris yəralanıb yataqda yatarkən kapitan meksikalı mustangerlə dəfələrlə görüşmüşdü və ikilikdə xeyli söhbət etmişdilər. Bu müddət ərzində onlar hərəkət planını düşünə bilmişdilər.

Bu planın hazırlanıb-hazırlanmadığı və bu planda iştirak edənlərin dəhşətli niyyətləri yalnız onlara məlum idi. Ətrafdakı adamlar yalnız bunu sezmışdılar ki, Kassi Kolxaun və El-Koyot¹ laqəbini daşıyan Miquel Dias dost olmuşlar və bir çoxları bu qərībā dostluğa heyrat edirdi.

XXIV

fəsil

DAMIN ÜSTÜNDƏ

Texas plantasiyalarında iş günəşin doğması ilə başlanırdı. Qara kölələri işə çağırən zəng səsi kölə sahiblərini də yuxudan oyadırdı.

Kasa-del-Korvoda köhnə sahibkarn vaxtında belə idi. Amerikalı plantasiya sahibinin ailəsi bu adətə ilaf çıxmamışdı; lakin onlar

¹ El-Koyot – çöl canavarı

anənənı saxlamaq ıstıdıkları üçün deyil, tabiatın öz tələbatı üzündən bu adətı pozmamışdılar.

Demək olar ki, bütün ili yaz olan günəşli Texasın atırlı səhərini yataqda keçirmək çox heyfdir.

Səhər şafaqlı kimi gözəl olan Luiza damın məhəccarına söykənib dayanmışdı. O, gözələrini günəş doğan tərəfə zilləmişdi.

Onun gözəli yol çəkirdi, – görünür, fikirləri çox uzaqlarda idi. Hətta oxuyan quşların sasını belə eşitmirdi. Ətrafında heç bir şey görmürdü. Onun simasını qəm bürümüşdü. Qeyri-ixtiyari olaraq dodaqlarından qopan bir pıçlı ürayındakıları bürüzə verdi:

– Bəlkə də, o, ağır yaralıdır? Bəlkə də, yarası ölümcüldür? Mən onun yanına hətta heç kəsi göndərə də bilmirəm. Mən heç kəsə etibar etmirəm. O, harada yatır? Onun yanında kim var? Ona kömək etmək, onun halına qalmağ lazımdır... Bu Zeb Stump harada itibatmışdır? Çoxdandır bizə gəlmir.

Gənc qız İnc qalasına gedən yola baxdı. Zeb Stump bu yol ilə tez-tez gəlir-gedərdi, ancaq indi onu görmədi.

Bir azdan sonra Luiza yenə dönüb baxdı: ona elə gəlirdi ki, düzənin qarşı tərəfində kim isə at üstündə gəlir. O, səhv etməmişdi. Meşənin ağacları arasından bir atlı çıxdı. Qıza əvvəl elə gəldi ki, atın üstündə gələn kişidir. Lakin sonra bu adamın kişi paltarını geymiş qadın olduğunu gördü. O, atı kişi qaydası ilə minmişdi. Qadının üzü şəffaf bir şərflə, demək olar ki, tamamilə örtülü olduğu üçün sifətini görmək çətindi. Buna baxmayaraq Luiza onun girdə, qarayanz sifətini gördü; qadının yanaqları qıpqırmızı idi. Luiza həmçinin onun ulduz kimi parıldayan qəşəng və qara gözələrini də gördü.

Naməlum qadının arxasınca başqa bir atlı da gəlirdi. Yəqin, bu, onun nökrəri idi.

– Bu kim ola bilər? – Luiza Poyndekster pıçıldadı və bu qaribə atlını yaxşı görmək üçün cəld lorneti gözələrinə yaxınlaşdırdı. – Əlbəttə, meksikalıdır, qatının üstündəki adam isə onun nökrəridir... Görünür, adlı-sanlı bir senyoritadır... Mən elə bildirdim ki, onların hamısı Rio-Grandin o biri sahilinə köçüb. Nökrərin əlində səbət vardır... Qaribədir. Görəsən, bu səbətin içindəki nədir? Görəsən, onlar niyə settlementa gedirlər? Bu, üçüncü dəfədir ki, onun bizim evin yanından keçdiyini görürəm. Görünür, bu qadın çayın aşağısındakı plantasiyalarda yaşayır. Bu necə at sürməkdir? Mən eşit-

mişdim ki, meksikalı qızlar atı belə minirlər. Mən də atımı belə minəydim, nə olardı? Onda bizim protestant analarımızın necə hiddətlənəcəklərini təsəvvür edərdim! Ha-ha-ha! Mən onların necə dəhşətə gələcəklərini xəyalıma gətirirəm.

Pöhrənliyin arasından çıxan dağkeçisi yolda göründü. Atlı qadın üzündəki pərdəni götürüb sağ əli ilə havada bir neçə dairəvi hərəkət etdi.

– O nə edir? – Luiza pıçıldadı. – Hə! Kəmənd atır.

Meksikalı senyorita, görünür ki, bu milli silaha mükəmməl yiyələnmişdi; o, kəməndi çox asanlıqla dağkeçisinin boynuna atdı, darıb onu boğdu və heyvan yerə yıxdı.

Onun nökrəri qatının cəld keçinin yanına sürüb yerə sıçradı və bıçağı ilə heyvanı öldürdü; bundan sonra heyvanın cəmdəyini qatının tərkinə bağlayıb yenə də sıçrayaraq yəhərə mindi və atlı qadının dalınca çapdı. Senyorita isə artıq kəməndini yığmışdı və şərfin üzünə salaraq heç bir şey olmamış kimi yoluna davam edirdi.

Luizanı bir həyəcan bürüdü.

“Doğrudanmı, doğrudanmı, bu odur? O deyirdi ki, mən yaşadadır, boyu məndən bir az alçaqdır. Rio-Grandda yaşayır. Hər dənsir Leona qonaq gəlir. Bu kimdir? Görəsən, niyə mən onun adını soruşmadım. Doğrudanmı, bu o qızdır?”

XXV

fəsil

VERİLMƏMİŞ HƏDİYYƏ

Luiza gözələrini uzaqlaşmaqda olan atılardan ayırmadan acı düşüncələr içərisində yerində dayanmaqda davam edirdi. Lakin atılar hələ meşədə gözəndə itməmişdilər ki, orada başqa bir atlı görünür: görünür, o, malikanəyə gəlirdi.

Luizanın üzünü birdən sevincli bir təbəssüm bürüdü: gələn qoca ovçu Zeb Stump idi.

Luiza yüngül bir nəfəs alaraq:

– Nə böyük xoşbəxtlikdir, o, mənə nə qədər lazımdır! – səsləndi. – Bəlkə də, onun vasitəsilə bir xəbər öyrəndim. Yəqin ki, Zeb

o qızın kim olduğunu bilir. Lakin baş vermiş əhvalatdan sonra mən hətta onunla da ehtiyatla davranmalıyam. Ah, Morisin xoşuna gəldiyimi bilsəydim, heç bir şeyə əhəmiyyət verməzdim. Onun mənə qarşı olan laqeydliyi nə qədər dəhşətlidir! Özü də kimə, Luiza Poyndeksterə! Lakin bu, axır qədər belə davam edə bilməz: mən bədbəxt olsam da, bu əsarətdən xilas olmalıyam.

Bu zaman Zeb Stump artıq malikanəyə yaxınlaşıb atını saxlamışdı.

– Əzizim mister Stump! – Luiza ovçunu sevinclə salamladı. – Sizi gördüyüma çox şadam! Atıdan düşüb mənim yanıma gəlin. Mən sizin dik çıxmağı yaxşı bacardığınızı bilərəm və bu pilləkənləri qalxmaq sizin üçün bir şey deyil. Siz buradan çox gözəl bir mənzərə görə bilərsiniz və buraya çıxdığınızda heyifsilənməyəcəksiniz.

– Miss Luiza, sizi görmək mənim üçün ən gözəl mükafatdır. Bir dəqiqə gözləyin, qoca madyanımlı tövləyə bağlayıb sizin yanınıza qalxaram.

Bu zaman gələn zənci Pluto atı ovçunun əlindən aldı və Zeb Stump bir addımda iki-üç pilləni çıxaraq cəld damın üstünə qalxdı. Gənc ev sahibəsi qocanı fərahla bir daha salamladı və onu damın üstündə tənha bir yerə apardı. Qoca ovçu qızın həyəcanlı olduğunu dərhal hiss edib buraya yalnız, gözəl mənzərəyə tamaşa etmək üçün dəvət olunmadığını anladı.

Luiza onun qoluna toxunaraq sualedici bir nəzərlə ona baxdı:

– Mister Stump, mənə deyın, siz, yaqın, bilirsiniz. Onun səhhəti necədir? Yarası qorxulu deyil ki?

– Siz mister Kolxaunu soruşursunuz? Elə deyilmi?

– Yox, yox, onun haqqında mən hər şeyi bilərəm. Mən onun barəsində danışmıram.

– Mənim bildiyimə görə, iki adam yaralanmışdır. Onlardan biri də Moris-mustangerdir. Ola bilməli ki, məndən məhz onu soruşursunuz?

– Bəli, bəli, onu soruşuram. Bilirsinizmi, bibim oğlu ilə dalaşdığına baxmayaraq, mən bu adama qarşı etinasız ola bilmirəm. Axı siz bilirsiniz ki, Moris Cerald mənim həyatımı iki dəfə xilas etmişdir. O, ağır-mi yaralanmışdır?

Bu sözlər elə bir həyəcanla deyilmişdi ki, zarafatın yeri deyildi. Odur ki Zeb tələsik cavab verdi:

– Heç bir təhlükə yoxdur. Bir güllə topuq sümüyünün yuxarısından dəymişdir, bu yara heç də qorxulu deyil. İkinci güllə sol qoluna dəymişdir. Bu da ciddi bir şey deyil. Ancaq xeyli qan itirmişdir. Özü-nu yaxşı hiss edir və bir neçə gündən sonra yataqdan qalxa bilər. Deyir ki, atını minib düzəni dolansa, bu onu Texasin bütün hakimlərindən daha tez sağaldar. Məncə də belədir. Onu qalanın cərrahı müalicə edir. Hələ ayağa qalxmasına hakim icazə vermir.

– O, harada yatır?

– Mehmanxanada. Dalaşdıqları yerdə.

– Eşitdiyimə görə, Oberdoferin mehmanxanası pisdir. Yaqın, xəstənin bir çox şeyə ehtiyacı var... Mister Stump, bir dəqiqə gözləyin, bu saat qayıdaram. Mən ona şey göndərmək istəyirəm. Bilirəm ki, mənim xatirimə bu şeyi siz ona apararsınız. Doğru deyilmi? Mən buna əminəm.

Luiza cavab gözləmədən pilləkənə tərəf gedib cəld aşağı endi. Çox çəkəndən əlində bir sabet geri qayıtdı.

Əzizim mister Stump, siz bunu mister Ceraldə verərsiniz, elə deyilmi? Burada bir qədər şərab, mürəbbə və başqa şeylər var. Adam xəstə olanda ləzzətli şeylər etmək istəyir, mehmanxanada isə belə şeyləri tapmaq çətindir. Ancaq bu şeylərin kim tərəfindən göndərildiyini nə ona, nə də başqalarına söyləməyin. Mən bilərəm ki, siz bunu demərsiniz. Axı siz bizim məhrəban pəhləvanımsınız!

– Miss Luiza, siz qoca Zeb Stumpa belə bağlaya bilərsiniz. Mən indicə eşitdim ki, bir meksikalı ona bəzi şeylər gətirmişdir. Camisi bir neçə dəqiqə bundan əvvəl sizin malikanənin yaxınlığında ona rast gəldim. O, atını kişi kimi minən gənc bir qadını müşayiət edirdi. Meksikalının əlindəki sabet mister Morisin elə bu günlərdə aldığı sabetin eyni idi. Görünür, meksikalı, xəstə üçün yenə də müxtəlif şeylər aparırdı.

Bir neçə sözlə çox şey deyilmişdi. Hər şey tamamilə aydındı: Luiza Poyndeksterin rəqibi vardı. Kamənd atan meksikalı qız, yaqın, Morisin nişanlısı, bəlkə də, mustangerin sevgilisi idi.

Yaqın ki, damın məhaccarına qoyulan və qızın yapıdığı sabet təsadüfi olaraq birdən yerə düşmədi. Sabetin içindəki şərab şüşələri və bərnilər həyatın sal daşlarına dəyib çilik-çilik oldu, şüşələrin və bərnilərin içindəkilər isə sıçrayıb ətrafa dağıldı.

Luiza öz həyəcanını bürüzə verməməyə çalışaraq dedi:

– Ah, çox təəssüflü Florinda nə deyəcəkdir? Eybi yoxdur, mister Ceralda elə qulluq göstərilir ki, mənim hədiyyəm heç ona lazım olmaz. Mən çox şadam ki, onu yaddan çıxarmırlar, axı mən ona çox borcluyam! Lakin, mister Stump, lütfən, heç kəsə bir söz deməyin. Həmçinin mənim onu soruşduğumu da deməyin. Duel mənim bibim oğlu ilə olduğu bu, lazımsız söhbətlərə səbəb ola bilər. Sevimli Zeb, bunu mənə boyun olursunuz, deyilmi?

– Əgər belə istəyirsinizsə, and içirəm ki, heç kəsə demərəm. Miss Luiza, heç kəsə bir kəlmə də demərəm. Siz qoca Zeba arxayın ola bilərsiniz.

– Mən bunu bilirəm. İndi isə buradan gedək. Günəş adamı yanıdırmağa başlayır. Gəlin aşağı enək və görək orada sizin sevdığınız Mononqaxel viskisi tapa bilərikmi. Gedək!

Bunu deyib gənc qız saxta bir fərəhlə mahnı oxuya-oxuya pilləkənə tərəf yönəldi.

Çox çəkmədən Luiza ovçu ilə sağollaşdı. İndi onun burada olması Luizanı daha maraqlandırmırdı. Tək qalmaq üçün öz otağına getməyə tələsirdi.

Luiza Poyndekster həyatında birinci dəfə idi qışqancılıq azabı çəkirdi. Bu, onun ilk həqiqi məhəbbəti idi. O, Moris Ceraldi sevirdi – buna heç bir şübhə yox idi.

Meksikalı senyoritanın Moris Ceralda göstərdiyi diqqəti sadə bir dostluq kimi izah etmək olmazdı. Görünür, onları daha sıx əlaqə bir-birinə bağlamışdı.

Luiza dinclik bilmirdi. Meksikalı qızı bir daha görüb, onun üzünə diqqətlə baxmaq Luiza üçün bir zərurət olmuşdu.

Zeb Stump gedən kimi Luiza xal-xal mustanqı yəhərləməyi xahiş etdi.

Qalaya yaxınlaşarkən, güman etdiyi kimi, öz rəqibinə rast gəldi.

Burada ağacların kölgəsi yola düşmüşdü. Meksikalı qız şərfini necə gəldi çiyninə salaraq başı açıq halda atını sürürdü. Onun gur, şəvə kimi qara saçları arasından qəşəng, sənyəniz siması görünürdü.

Hər iki qız nəzakət qaydalarına riayət edərək, qarşılaşarkən bir-birlərinə öləri bir nəzarətdilər. Lakin bir qədər aralıqdan sonra özlərini saxdaya bilməyib yenə gizlicə bir-birinə baxmaq üçün hər ikisi çevrildi.

Görünür, meksikalı senyorita haqqında Luiza eşitdiyi kimi, o da Luizanı tanıyırdı.

Luizanın fikirləri daha tutqun oldu.

O, öz rəqibinin yanından keçərkən düşündü: "Qəşəngdir! Belə gözəl bir qız onun yalnız dostu ola bilməz. Mənim zərrə qədər də şübhəm yoxdur ki, o, bu qızı sevir. Onun mənə qarşı laqeydliyini yalnız bununla izah etmək olar. Onu unutmaq, ürayımı bu iztirabdan xilas etmək lazımdır... Unutmaq! Bunu demək asandır. Ancaq mən onu unuda bilərdimmi? Mən onunla bir daha görüşməliyəm. Axı o, niyə mənə belə azab verir? Ah, Moris Ceralda, mən niyə səni sevdim!"

XXVI

fasil

YENƏ DƏ DAMIN ÜSTÜNDƏ

Luiza Poyndekster onu bürümüş hisslərlə asanlıqla mübarizə edə bilmirdi.

Əvvəl ona elə gəlirdi ki, qəlbindəki iztirabı iradəsinin gücü ilə rədd edə biləcək və fitri fərəh də buna kömək edəcəkdir. Lakin günlər keçir, qəlbində bir yüngüllük hiss etmirdi. Moris Ceralda onun qəlbinə çox qüvvətlə hakim kəşilmişdi.

Elə dəqiqələr olurdu ki, Luiza ona nifrət edir və ya, daha doğrusu, nifrət etmək istəyirdi. Bu zaman ona elə gəlirdi ki, o özü Ceraldi təəssüf etmədən öldürə bilərdi. Lakin bu, yalnız öləri bir coşğunluq idi.

Daha çox düşündükcə, o dərk edirdi ki, Moris Ceralda onun ən qəddar düşməni olsa da, onu sevməkdən əl çəkə bilməyəcək.

Luiza ona nifrət etmək iqtidarında deyildi. O, yalnız Moris Ceralda qarşı laqeyd olmağa say edirdi.

Lakin bu, əbəb bir say idi. O, hər gün, demək olar ki, hər saat damın üstünə çıxıb yola baxırdı.

Bundan əlavə, onu bədbəxt edən adamla görüşməyəcəyini qət etsə də, atına minib, yalnız onu görmək niyyətiylə settlementin küçələriylə gedirdi.

Luiza öz rəqibi ilə birinci dəfə görüşdükdən üç gün sonra damdan baxarkən onu yenə də gördü. Meksikalı qız yenə də əvvəlki kimi gedir, atlı da onun dalınca gəlirdi: onun qolundan yenə də səbət

asılmışdı. Qısqancılıqdan tir-tir əsən Luiza, xəstəyə ondan əvvəl qayğı göstərməyə fürsət tapan bu qıza həsəd aparırdı.

İndi Luiza o qədər çox olmasa da, bu qız haqqında əvvəldə olduğundan daha artıq bilirdi. Bu donya İsidora Kovarubio de Los-Lanos, Rio-Grandda böyük bir malikanə sahibinin qızı və Leonada yaşayan bir malikanə sahibinin qardaşı qızı idi.

Bu gənc meksikalı qız yalnız kəmənd atmağı bacaran, özünün şəxsi şıltaqlıqlarından başqa hər hansı mustanqı əhliləşdirmək istədinə malik olan bir qızıdı.

Settlimentdə yaşayan amerikalılarda bu meksikalı senyorita haqqında belə bir rəy əmələ gəlmişdi.

Lakin bu məlumat Luizanin dardını azaltmadı, — əksinə, onun qısqancılığı daha da şiddətləndi. Gənc qıza elə gəlirdi ki, elə məhz belə keyfiyyətlər kişiləri meksikalı qızın parəstışkən etməli idi. Moris Cerald da, yəqin ki, belə kişilərdən idi.

Daha bir neçə gün keçdi, lakin kəməndi qız daha görünmədi.

"Moris Ceraldın yaralanmışdır və artıq onun bu arasıkəsilməz diqqətə ehtiyacı yoxdur", — gənc qız öz-özünə düşünürdü.

O, damın üstündə dayanıb uzaqları seyr edərək belə düşünürdü. Bu əhvalat günəş çıxdıqdan bir az sonra, sübh tezdən olmuşdu. Adətən, bu zamanlar atlı qız gəlib yoldan keçirdi.

Gözlənilməz bir şeydən heyratə gəlmiş Luiza birdən yerində dondu: at belində yol ilə gələn Moris Ceraldı gördü.

O, atın üstündə möhkəm oturmamışdı; atını əstədən sürürdü.

Gənc qız onu tanıdıqda damın məhəccəri arxasında gizləndi; onun sinəsindən boğuş bir qışqırtı qopdu. Bu qışqırtı təəccüb əlaməti deyildi. Bu qışqırtı Morisin üzündəki solğunluğu və boynundan asılmış yaralı qolunu görərkən qopan qışqırtı da deyildi. Bu, ağrıyan bir qəlbın iniltisi idi.

Xəstənin yarası sağalmışdı. İndi onun şəfqət bacısının köməyinə ehtiyacı yoxdu. İndi o özü onun yanına gedirdi.

Luiza çiçək açmış yuxka ağacının arxasından Ceraldın hər bir hərəkətini diqqətlə izləyirdi.

Morisin Kasa-del-Korvoya bir neçə dəfə nəzarət saldığını gördükdə Luiza ürəyində bir yüngüllük hiss etdi; o, pöhrəliyin yanında dayanıb uzun müddət diqqətlə malikanəyə tərəf baxdıqda qızın sevinci daha da artdı.

Onda belə bir ümid əmələ gəldi ki, malikanəyə baxan Moris onu düşünür. Lakin bu, ötəri bir sevinc idi. Bu sevinci yenə də məşum bir kədər əvəz etdi.

O, hara gedirdi? Əlbəttə, donya İsidora Kovarubio de Los-Lanos görməyə!

Doğrudur, o, bir saatdan sonra geri qayıtdı, lakin onlar ki meşə-də görüşə bilirdilər...

Yoldan keçərkən mustangerin yenə də malikanəyə və təkrar meşənin yanında dayanıb Kasa-del-Korvoya tərəf uzun-uzadı baxmasının nə mənası vardı? Bu, yalnız hiyləgərlik əlaməti ola bilərdi. Mustangerin hərəkətini Luiza öz-özünə belə izah edirdi.

Mustanger özünün qəlib çıxdığını hiss edərək yalnız onun yaralanmış qanatmaq istəyirdi. Lakin belə bir amansızlıq nəyə lazımdı? Dodaqlarında İsidoranın öpüşlərinin yeri hələ soyumadığı halda o nə, üçün burada dayanır?

XXVII

fasil

ETİRAF

Luiza Poyndekster yenə də damın üstünə çıxmışdı, yenə də o, qısqancılıqdan doğan azabların pəncəsində idi. Dünan dama çıxma-yacağına and içmişdi. Lakin bu gün hələ günəş düzəndəki otlara düşüb şəhi qurutmamış o, öz andını pozdu.

Dünənkimi, yenə də damın üstündə dayanıb uzaqları seyr edirdi. Yenə də yoldan keçən atını gördü. Yenə keçib məhəccərin arxasında gizləndi.

Atlı yol ilə gedirdi; o, dünənkimi, malikanəyə nəzarət saldıqdan sonra meşənin yanında atını saxlayaraq uzun zaman Kasa-del-Korvoya tərəf baxdı.

Gənc qızın ürəyi ümid və qorxu ilə çırpındı. O, məhəccərin arxasından çıxıb özünü göstərmək istəyirdi ki, qorxu ona üstün gəldi və bir dəqiqədən sonra atlı gözəndi.

Haraya getdi? Əlbəttə, İsidora ilə görüşməyə! Buna şübhə ola bilməzdi!

Əgər belədirsə, bunu tezliklə aydınlaşdırmaq lazımdır. Həç yirmi daqıq keçməmiş həmin yolda bəbir rəngli başqa bir at göründü.

Qızın qışqınc ürəyi daha şübhələr içərisində azab çəkməyə başladı. Həç bir həqiqət ona duyduğu şübhələrdən çəkdiyi iztirab qədər azab verə bilməzdi. Buna görə də o, həqiqəti öyrənməyi qərara aldı.

Luiza yirmi daqıq bundan əvvəl mustangerin girdiyi meşəyə tərəf yollandı. Akasiyaların yola düşmüş kölgələri titrəşirdi. Luiza atını hündür və yumşaq otların üstü ilə tamamilə səssiz sürürdü. O, qorxurdu ki, atın dırnağı daşa dəyib səssiz salsın.

Qız meşəni diqqətlə gözden keçirdi. Sonra tapənin üstünə qalxdı. Oradan dörd bir tərəfində hündür ağaclar bitmiş bir ev gördü. Bu evin İsidoranın əmisi Silvio Martinetsin olduğunu bilirdi. Aşağıda – düzəndə başqa evlər də görünürdü, lakin qızın sualedici nəzərləri tapədəki evə və yola zillənmişdi. Ancaq atlı görünmürdü.

"Senyorita Morisin qabağına çıxa bilər, ya bəlkə, Moris onların evinə getmişdir. Görəsən, indi onlar haradadırlar: meşədə, yoxsa evdə? Əgər evdədirlərsə, don Silvionun bundan xəbəri varmı?"

At kışnaması və daşa dəyən nal səsləri Luizanı fikrindən ayırdı.

Luiza aşağıya baxdı. Mustanger uçurumlu yamac ilə atını birbaşa ona tərəf sürürdü. O, atını yaxın sürərək:

– Xoş gördük, miss Poyndekster, – dedi. – Siz taksinizmi?

– Təkmən, ser. Niyə təkmən olmayım?

– Elədir, siz at ilə təkmən gəzməyi sevdiyinizi mənə demişdiniz.

– Mister Cerald, deyərsən, siz də təkmən seyrə çıxmağı xoşlayırsınız.

Yoxsa mən səhv edirəm?

– Siz haqlısınız: camaatın gözüna görünməmək üçün mən təkmən gəzməyi sevirəm. Təəssüf ki, meyhanada, sahibinin qürurla adlandırdığı mehmanxanada yaşamaq bədbəxtlikli mənə qismət oldu. Ora çox hay-küyü yerdir; mənə bunu xüsusilə kəskin hiss edirəm. At üstündə sakit yerləri, özü də akasiyaların kölgəsində seyrə çıxmaq mənə çox böyük zövq verir. Siz də bu fikirdə deyilsinizmi?

– Bunu siz yaxşı bilirsiniz. Axı siz at üstündə tez-tez gəzməyə çıxırsınız.

– Tez-tez?! Mən camisi ikinci dəfə buradan keçirəm. Mən xəstəlikdən sonra yataqdan təzəcə qalxmışam. Miss Poyndekster, üz istəyirəm... lütfən, mənə deyin: mənim buradan keçdiyimi siz haradan bilirsiniz?

Luiza özünü itirirək:

– Mən bunu görməyə bilirdimmi! – cavab verdi. – Mən günün çoxunu damın üstündə keçirməyi adət etmişəm. Ora çox yaxşıdır, xüsusilə səhərlər. Siz yol ilə keçərkən mən sizi görməyə bilməzdim, lakin akasiyaların altında isə mən sizi görməmişəm.

– Demək, siz mənə görmüşsünüz?

– Əlbəttə, görmüşəm. Axı yol bizim evin lap yaxınlığından keçir.

Mən hətta atını həmin yol ilə sürən o xanıma da görmüşəm, həmçinin kəməndini məharətlə atıb yazıq və kiçik bir dağkeçisinin boğazına keçirdiyini görmək şərəfinə də nail olmuşam. Əminəm ki, bu gənc qız o zaman sizin mənə dediyiniz qızıdır.

– İsidoramı?

– İsidora!!

– Hə, axı o əmisigildə qonaqdır.

– Özü də mister Cerald qarşı çox diqqətli olub, eləmi?

– Bəli, siz haqlısınız. Mənim ona minnətdarlıq etməyə hələ imkanı olmamışsa da, o, doğrudan da, mənə qarşı çox mehriban olmuşdur. Mənimlə olan bütün dostluğuna baxmayaraq, o, gəlmələri sevmir və mister Oberdoferin mehmanxanasına qədəm basmağa həç bir zaman razı olmazdı.

– Doğrudanmı? Yəqin, sizinlə akasiyanın kölgəsi altında görüşməyi daha çox xoşlayır.

– Mən, ümumiyyətlə, onunla çoxdandır görüşməmişəm və ehtimal ki, bir neçə ay da onu görməyəcəyəm; çünki o, Rio-Granda getmişdir.

– Mister Cerald, siz doğrumu deyirsiniz? Əmisigildən getdikdən sonra siz onu görməmişsiniz?

– Bəli, mən onu görməmişəm, – Moris təəccüblə cavab verdi. – Onun burada qonaq olduğunu isə mənə dadlı yeməklər göndərirdi üçün bilirəm. Doğrusunu desəm, bu yeməklər yaralı olduğum zaman lap yerinə düşdü. Oberdoferin mehmanxanasındakı mətbəxdə bişən xörəklər bir şeyə dəyməz; bundan əlavə, onun mənə olan münasibəti o qədər də yaxşı deyil. Demək lazımdır ki, dənizə İsidora mənim vaxtına ona göstərmiş olduğum kiçik xidmətin əvəzini çox səxavətlə çıxdı.

– Xidmət? Mister Cerald, bilmək olarmı, bu nə xidmətdir?

– Əlbəttə! Mən bir dəfə dənizə İsidoranı hindulardan əlindən qurtara bilmişəm. İsidora Rio-Graddan Leonaya gedərkən onlar yoldadı

onun üzərinə hücum etmişdilər və mən vaxtında özümü yetirməydim, hindulann əlindən çətin qurtaracağdı.

– Siz bunu kiçik bir xidmətmi adlandırsınız? Mister Cerald, siz verdiyiniz qiymətlərdə çox təvəzökarsınız. Belə bir xidməti bir adam mənə göstərmiş olsaydı...

– Siz əvəzində nə edərdiniz? – mustanger açıq-aydın bir həyəcanla soruşdu.

– Mən onu sevardım, – Luiza cəld cavab verdi.

– Əgər belədirsə, – deyə Moris Luizaya tərəf əylərək pıçıldadı, – sizi hindulann əlində görmək üçün həyatımın yansını, sizi onlardan xilas etmək üçün isə həyatımın o biri yansını verərdim.

– Bu, doğrudurmu, Moris Cerald? Mənimlə zarafat etməyin. Axı mən uşaq deyiləm. Doğrusunu deyin. Siz, doğrudanmı, dediklərinizi düşünürsünüz?

– Bəli, bu, həqiqətdir. Sizin canınıza and içirəm!

Bu etiraf Luizanın qəlbini səadətə doldurdu.

XXVIII fəsil

QADAĞAN EDİLMİŞ SEVİNC

Müstəmləkəçi avropalılar Texasa gəldikdən sonra hindularla müna-sibət Texas camaatını həyəcanlandırıan ən mühüm bir mövzu olmuşdu.

Ölkənin qanuni sahibləri müstəmləkəçilərlə açıqdan-açığa müha-ribə etdi-etmədi və ya sakitlik oldu-olmadı, fərqi yoxdur, yenə də onlar haqqında danışdılar. Mühəribə baş verdikdə təhlükə haqqında fikir yürüdü, sakitlik olduqda isə qırmızıdərilili başçıların öz tomaqavk-larını¹ uzun müddətəmi yera qoyduqları məsələsini müzakirə edirdilər.

Bu mövzu həmişə, hər yerdə, səhər və axşam yeməyində də, nahar vaxtında da danışılırdı. İstər plantasiya sahibinin malikanəsi və istərsə ovçunun daxması olsun, "ayı", "puma"², "pekari"³ sözləri

¹ Tomaqavk – hindulann silah kimi işlətdiyi kiçik balta

² Puma – iri vəhşi pişik

³ Pekari – Amerikada vəhşi donuz

"hindu" sözündən daha az və yüngül bir qorxu ilə çəkildirdi. Hindu-larla Texasdakı uşaqlar qorxudurdular. Hindular haqqındakı nağıl-lar təkcə uşaqlar deyil, hətta onların ata-analarını da dinc yatmağa qoymurdu.

Hətta Kasa-del-Korvonun hündür daş divarları belə, malikanə-də yaşayanları da bu iztirabdan qurtara bilmirdi. Ağbənizli amerika-lılar kimi, Poyndekstergilin ailəsi də qırmızı dərililərdən qorxurdu.

Qaladan alınmış rəsmi məlumat bu təhlükənin doğru olduğunu təsdiq etdi. Bu xəbər kəf məclisindən iki həftə sonra alınmışdı.

Şübhə tezdən plantasiya sahibinin ailəsi səhər yeməyi yeyərkən qaladan göndərilmiş çapar Poyndekstərə bir məktub verdi. Poyndekster məktubu cəld oxuyaraq:

– Pis xəbər var! – səsləndi. – Bir halda ki mayor özü buna inanır, demək, şübhə etməyə dəyməz.

Poyndeksterin qızı qıpqırmızı qızaraq soruşdu:

– Ata, pis xəbər var?

Bunu deyib dərhal özü haqqında düşündü: "Mayor nə yaza bilərdi? Mən dünən ona pöhrənlikdə rast gəldim. O, mənə onunla... gördü. Bu ola bilməzi? Pərvərdigara! Atam bilsə nə olar!.."

Poyndekster dedi:

– Mayor yazır ki, "Komançılar qəbiləsi bizim üstümüza gəlir".

Bu xəbərdə qorxulu heç bir şey yox imiş kimi, Luiza nəfəsini dararaq:

– Elə bumu? – soruşdu. – Sən bizi qorxutdun. Mən elə bildim ki, daha qorxulu bir şey haqqında xəbər verirlər.

– Daha qorxulu bir şey haqqında? Qızım, bu nə axmaq sözdür sən danışsən? Texasda komançılardan qorxulu heç bir şey yoxdur. Bu, ən böyük təhlükədir.

Luiza başqa bir fikirdə olsa da, daha etiraz etmədi.

Kolxaun soruşdu:

– Mayor hindulann bizim üstümüza gəldiklərinə əmindirmi? Dayı, o, nə yazır?

– Yazır ki, qabaqlar bu şayələrə o elə də əhəmiyyət vermirdi. Dünən gecə isə seminollann başçısı – Vəhşi Pişik – bu qəbilənin bir neçə nümayəndəsi ilə birlikdə qalaya gəlmişdir. Onlar bildirmişdi-lər ki, komançılar bütün Texasda öz kəndlərində qırmızı dirəklər bas-dırmişlər, bir aydır bu vəhşilər mühəribə rəqsi oynayırlar, onlardan

bazıları hücumə keçmiş və onları settlementin ətrafında hər dəqiqə gözləmək olar.

Luiza soruşdu:

– Vəhşi Pişik? Məgər bu xalqə inanmaq olarmı? Yəqin ki, o, öz xalqının düşməni olduğu kimi, müstəmləkəçilərin də düşmənidir.

– Sən doğru deyirsən, qızım. Mayor bu məktubunda onun haqqında eyni sözləri yazır. O, bu ikizli alçaq ilə ehtiyatla dolaşmağı məsləhət görür. Əlbəttə, fürsət düşən kimi o, komançilərin tərəfinə keçəcəkdir. Nə etmək, – deyər plantasiya sahibi məktubu bir tərəfə qoydu və yenə də qəhvəsini içməyə, vafisini yeməyə başladı. – Belə ümid etməliyəm ki, komançılar bizim üstümüza gəlsələr də, Kasad-Korvonun diş-diş divarları qarşısında geri çəkilməyəcək və bizim malikanəmizə toxunmağa cürət etməyəcəklər.

Bu anda hamının səhər yeməyi yediyi otağın qapısı ağzında bir zənci görünürdü. Onun səfəti gülürdü. Poyndekster soruşdu:

– Pluto, sən nə istəyirsən?

– Mister Vudli, mən sizin yanınıza gəlmədim. Mən miss Luizaya demək istəyirdim ki, at yəhərlənmişdir. Xal-xal mustaq həyatın daşları üzərində dayanmağı xoşlamır, o, düzənin yumşaq otlarına doğru can atır.

Plantasiya sahibi açıqca bir narazılıqla:

– Luiza, sən gəzməyami gedirsən? – soruşdu.

– Bəli, ata. Bir az gəzmək istəyirdim.

– Sən bunu etməməlisən.

– Nə üçün?

– Mən sənin tək gəzməyə çıxmağını istəmirəm. Bu, yaxşı deyil.

– Nə üçün, ata? Axı mən çox tez-tez tək gəzməyə çıxıram.

– Bəli, təəssüf ki, çox tez-tez.

Atasının son sözləri qızı azca qızarmağa məcbur etdi. Lakin bu sözlərinə nə demək olduğunu Luiza tamamilə anlamamışdı.

– Ata, bir halda ki sən bunu istəmirsən, mən gəzməyə getmərim; lakin doğrudanmı, sən mənə bu evdə, dörd divar arasında saxlamağı qərara almısan? Siz kişilərə nə var ki, – siz hər gün işə gedirsiniz. Görünür, sən bu sevimli Texasda mənim üçün maraqlı bir həyat qurmaq fikrindəsən!

– Luiza, sən mənə düz başa düşmədin. Mən sənin gəzməyə çıxmağının əslə əleyhinə deyiləm, ürəyini nə qədər istəyirsə gəz, ancaq qoy səninlə bir adam gəlsin: ya Henri, ya da Kassi ilə gət. Mən sənin

tək gəzməyə çıxmağını istəmirəm. Bunu demək üçün mənim əlimdə əsasım var.

– Əsasın? Nə kimi əsasın?

Bu sual Luizanın dodaqlarından qeyri-ixtiyari qopmuşdu. O, təmkinli ola bilmədiyinə təəssüf etdi və atasının cavabını narahatlıqla gözlədi.

Atasının cavabı onu bir qədər sakit etdi:

– Sən bu əsası bilməmi istəyirsən? Unutma ki, Texas, qızların at belində sakit gəzə bildikləri Luiziana deyildir. Burada hər addım təhlükəlidir. Məsələn, hindun götür...

– Mən hindulardan niyə qorxum ki. Mən heç vaxt malikanədən beş mildən çox uzaqlaşmıram.

– Beş mill – kapitan istehza ilə səsləndi. – Bu, əlli mil uzaqlaşmaq deməkdir. Sən darvazadan yüz addım uzaqda da, yüz mil məsafədə də hindulara rast gələ bilərsən. Hindular hərbi səfərə çıxanda onlara istədiyin vaxt, istədiyin yerdə rast gələ bilərsən. Məncə, dayım Vudli haqlıdır. Tək getmək sənin tərəfindən böyük bir ehtiyatsızlıqdır.

Qız üzünü bibisi oğluna çevirib kinaya ilə dedi:

– Sən beləmi güman edirsən? Lütfən, mənə söylə: əgər mən komançılara, doğrudan da, rast gəlsəm, sənin mənə köməyin nədən ibarət olacaqdır? Halbuki onlara rast gələcəyimə mən, ümumiyyətlə, çox şübhə edirəm. Onda qərribə bir mənzərə olar: biz ikimiz də özümüzü dəriləri rənglənmiş vəhşilərin dalaşqan qəbiləsi içərisində görürük. Ha-ha! Təhlükədə mən yox, sən qalarsan. Şübhə etməm ki, mən atımı çapıb qaçaram və sənə divan tutarlar. Evdən beş mil uzaqda böyük bir təhlükə! Sən Texasda elə bir atlı tap ki, sevimli Lunamin belində olduqda mənə çata bilsin. Sən çətin belə bir adam taparsan!

Poyndekster ciddiyyətlə dedi:

– Sus, Luiza! Sən belə danışdıqda mənim xoşuma gəlmirsən. Kassi, ona fikir vermə. Hindulardan əlavə, burada hər cür adam desən, var. Unutma ki, indi tək gəzməyə çıxmağı mən sənə qadağan edirəm.

Luiza masanın arxasından qalxaraq dedi:

– Ata, qoy sən deyənlə olsun. Əlbəttə, mən sənə tabe olmalıyam. Lakin bunu bilməlisən ki, hərəkətsiz otursam, mən öz səhhatimi

korlaya bilərəm. – Qız hələ də qapının ağzında durub gülümsəməkdə olan zənciyə müraciətə dedi: – Pluto, get Lunanı çəmənləyə, haraya istəyirsən burax. Xoşu gəlirsə, qoy qaçıb düzənə getsin. O daha mənə lazım deyildir.

Qız bu sözləri deyib otaqdan çıxdı.

"Atam nədən xəbər tuta bilər? Bəlkə, o, yalnız şübhələnir? Kim ona bir şey deyə bilər? Onun bizim görüşümüzədən xəbəri varmı?"

XXIX fəsil

EL-KOYOT ÖZ EVİNDƏ

Kolxaun da, Luiza kimi, masanın arxasından gözlənilmədən qalxdı. Bu dəfə öz otağına girməyib, evdən çıxdı.

Onun yaralanı hələ ağrısı da, bədəni xeyli möhkəmlənmişdi, indi evin ətrafında gəzə bilirdi.

Lakin bu dəfə o daha uzaqlara getdi. Baş verən söhbətin təsiri iləmi, ya alınmış xəbərlə əlaqədar olaraqmi, o, birdən-birə qoltuq ağacları ilə qayıyuxan və qalaya tərəf getmək üçün özündə kifayət qədər güc hiss etdi.

Malikanədən ta üfüqlərə qədər uzanan və otu günəşdən tamamilə yanan düzənə xeyli getdikdən sonra, daha yüksək ağacların kölgəsində bitmiş alçaq akasiya pöhrənliliyinə yaxınlaşdı. Ağacların lap sıx yerində çubuqdan hörülmüş və gil ilə suvaqlanmış bir daxma var idi. Bu, Cənub-Qərbi Texasda xakale adlanan daxmalardan biri idi.

Meksikalı mustanger Miquel Dias burada yaşayırdı. Bu daxma qanıqan, yanımvəşli sahibinə tamamilə yaraşırı; əbəs yerə bu adama "El-Koyot" ləqəbi verilməmişdi.

Bu canavan öz zağasında az-az tapmaq olardı. O, burada təsadüfən-təsadüfə gecalardı. Yalnız hərdən müvəffəqiyyətli ovdan sonra o, settləmənin yanında azca yaşayıb, buradakı əlverişli "əyləncələrdən" istifadə edərdi. Dias qalan vaxtını düzəndə keçirərdi.

Kolxaunun bəxti gətirdi: ev sahibini sərxoş olsa da, öz daxma-sında tapdı. Adətən, o, həmişə sərxoş olardı. El-Koyot qonağı qapının ağzında gördükdə:

– Allo, senyor! – deyə qışqırdı: – Səndən nə əcab? Güman etmirdim ki, sizi görərim! Stulu altınıza çəkin. Odur, oradadır! Stull! Ha-ha-ha!

Onun qəhqəhasına səbəb stul adlandırdığı şey idi. Bu şey də stul əvəzi olan adicə bir mustanq kəlləsi idi. Bu miskin daxmanın bütün əşyası yuxarı ağacı tör-töküntüsündən hazırlanmış bir masadan, qamışdan düzəldilmiş eynilə belə bir çarpayıdan ibarəti.

Uzun gəzintidən yorğun düşmüş Kolxaun ev sahibinin dəvətindən istifadə edərək kəllənin üstündə oturdu və fürsət əldən verməyib dərhal işə başladı:

– Senyor Dias, mən buraya...

Yarımsərxoş ovçu bərkədən səsləndi:

– Senyor amerikano, artıq nəyə lazım! Caramba!¹ Sizin bura nə üçün gəldiyinizi mən çox gözəl bilirəm! Siz istəyirsiniz ki, mən o məlun irlandiyalıni vurub yerə sərim!

– Elədir!

– Axı mən siza vəd etmişəm ki, fürsət düşən kimi bunu sizin xatirinə beş yüz qızla edəcəyəm. Miquel Dias öz vədini həmişə yerinə yetirir. Lakin hələ vaxt çatmamışdır, hələ münasib fürsət ələ düşməmişdir. Adami əməlli-başlı öldürmək üçün məharət lazımdır. Hətta düzəndə də adami ələ öldürmək lazımdır ki, izini tapmasınlar. İzini tapdıqda isə bu, mənim üçün oyun-oyuncaq olmayacaqdır. Senyor, siz mənim meksikalı olduğumu unudursunuz. Əgər mən sizin kimi amerikalı olsaydım, onu asanlıqla öldürə bilərdim. Deyərdim ki, daləşib öldürmüşəm və işin içindən salamat çıxardım. Lakin biz meksikalılarda iş başqa cürdür. Bizlərdə adamin qanını tökdükdə bunu cinayət adlandırırlar. Bundan sonra da siz amerikalılar özünüzlə xəmaq məhkəməyinizdə on iki "namuslu" hakimnin tələbi ilə "boğazdan asmaq" hökmünü çıxarırsınız. Cindaro!² Sizin kimi, mənim də irlandiyalıni görməyə gözümlə yoxdur. Lakin xəmaya düşməklə işim yoxdur. Mən münasib bir fürsət gözləməliyəm.

– Bu saat münasib fürsət var, – Kolxaun tələsik bildirdi. – Siz deyirsiniz ki, hindularla dava başlanan kimi onu asanlıqla öldürə bilərsiniz.

¹ Caramba – lənət şeytanı!

² Cindaro – bayağı ifadədir

- Əlbəttə, mən bunu deyirdim, bu belə olsaydı, onda...
- Demək, sizin hələ xəbəriniz yoxdur?
- Nədən?
- Axı komançilər hərbi səfərə çıxıblar.
- El-Koyot qamışdan düzəldilmiş çarpayısından sıçrayaraq:
- Caramba! – səsləndi. – Müqəddəs Maryəm! Senyor, bu, doğrudurmu?

– Tamamilə doğrudur. Bu xəbər qaladan indicə alınmışdır. Mən komendantın özündən məlumat almışam.

Meksikalı fikirli-fikirli dedi:

– Belə olan halda, don Morisio ölə bilər. Komançilər onu öldürə bilər. Ha-ha-ha!

– Siz buna əminsizsinizmi?

– Əgər onun kəlləsi üçün beş yüz əvəzinə mənə min dollar versəydilər, mən buna daha çox əmin olardım.

– Onun kəlləsi bu qiymətə dəyər.

– Hansı qiymətə?

– Min dollara.

– Bunu vəd edərsinizmi?

– Bəli, mən bunu vəd edirəm.

– Belə olduqda, senyor kapitan, komançilər onun başının dərisini soyarlar. Siz Kasa-del-Korvoya qayıdıb rahat yata bilərsiniz. Əmin olun ki, fürsət düşən kimi sizin düşməniniz saçsız qalacaqdır. Siz mənə anlaşırsınız?

– Bəli, əlbəttə.

– İndi isə min qızılı hazırlayın.

– Min qızıl sizi gözləyir.

Kolxaun gedən kimi El-Koyot bərkdən dedi:

– Caray!¹ Mən bu qızılları asanlıqla qazandım! Salamət qalın, salamət qalın!.. Müqəddəs Maryəm! Bəxtim gətirdi! Bu adamı mən onsuz da öldürmək istəyirdim; buradan da min dollar gəlir! Komançilər hərbi səfərdədir! Əgər belədirsə, mən öz geyimimi bu mas-karad üçün hazırlamalıyam. Çoxdandır hindularla bu uzun banışıq illərində bu geyim mənə gərəkdir olmayıb.

XXX

fəsil

HAVA POÇTU

Müxtəlif idman növləri ilə aynlanan Luiza Poyndekster ox atmaqla da məşğul olurdu. O, yaxşı ox atırdı. Ox atmağı hələ Missisipida olarkən qum qəbiləsinin hindulərindən öyrənmişdi.

Texasa köçdükdən sonra ox atmağa, məşq etməyə vaxt tapmamışdı. Onun portaqal ağacından düzəldilmiş kaman və oxları dolabda yatıb qalmışdı.

Lakin elə bir an çatdı ki, onlar işə yaradılar. Bu, səhər yeməyi zamanı atasının Luizaya at ilə tərk etməyə çıxmağı qadağan etməsindən azca sonra oldu.

Luiza atasının bu tapşırığına sözsüz tabe olmuşdu: o nainki atla təkcə gəzməyə çıxırdı, hətta öz qardaşının və bibisi oğlunun müşayiəti ilə də atla seyrə çıxmaqdan imtina etmişdi.

Xal-xal mustanq tövlədə qalıb dənərdi. Lakin Luiza öz sevimli atını unutmamışdı: onu minməyə də, tez-tez yanına gedir, yaxşı yem verilməsinə diqqət yetirirdi.

Luiza at ilə gəzintiye çıxmaqdan imtina etdikdən sonra kaman-dan ox atmaqla məşğul oldu. İndi o, demək olar ki, bütün vaxtını bu idmana həsr etmişdi. Bu idman üçün o, Leonanın çox sevdiyi sahilini seçmişdi: burada qoca fındıq, tut və sidr ağacları bitmişdi.

O, burada tamamilə təkdi; heç kəs ona mane olmurdu; son zamanlar isə o həmişə olduğundan daha çox yalqız qalmağı istəyirdi. Atası hətta ən qəzəbli olduğu dəqiqələrdə də bu sadə əyləncə ilə məşğul olmağı qızına qadağan edə bilməzdi. O, öz qızından arxayındı: Kasa-del-Korvonun hündür divarları və Leonanın dərin suları qızın etibarlı müdafiəçisi idi. Plantasiya sahibi qızının bu tək-tənha gəzintilərinə nainki etiraz etmirdi, bəlkə də, əksinə, bunun üçün onu alqışlayırdı. Onda əmələ gələn şübhələr, özü də əsaslı şübhələr, tezliklə yox oldu.

Söylənən sözlər adi bir dedi-qodu da ola bilərdi. Pis dillər həmişə boş-boş danışmalıdır. Görünür, bu dəfə bu pis dillər onun qızını

¹ Caray – kor şeytandır

özlərinə qurban seçmişdilər. Çox ehtimal ki, onun qızının Moris-mustangerlə görüşməsi adı bir təsadüf imiş. Onlar pöhrənlikdə göz-lənilmədən bir-birlərinə rast gələ bilirdilər. Luiza isə onun həyatını iki dəfə xilas etmiş bir adamı görməziyə vurub keçə bilməzdi. Bəlkə də, bu görüşdə adı nəzakətdən başqa heç bir şey olmamışdır.

Qızın dörd divar arasında qalmağa asanlıqla razı olması bu ehtimalı təsdiq edirdi. Axı, adətən, onun iradəsinə qarşı getmək, özü də onun iradəsinə arzularına zidd olaraq qımağa o qədər də asan deyildi. Vudli Poyndekster qızına o qədər də hakim olmadığını bildirdi. Qızının hərəkə-tindən atasının məmnun qalması təəccüblü deyildi. Yalnız bağdakı kiçik quşlara xətar yetirə bilən kaman və ox ilə oynamaq onu sevindirirdi.

Lakin gözəl Luizanın əlli yaşlı atası, görünür, öz gəncliyini unut-muşdu. Luiza öz oxlarını quşlara atmırdı. O, başqa bir ov edirdi: o, bir kağız parçasını oxun ucuna bağlayıb çayın qarşı sahilində bitmiş akasiya ağacları pöhrəliyinə atırdı. Bir qəddərdən sonra isə onun başqa bir kamana taxılıb atılan oxu, ucunda bir parça başqa kağızla geri qayıdırdı.

Məhəbbət üçün maneə yoxdur.

Moris və Luiza bir-biri ilə görüşmək imkanından məhrum olduq-dan sonra bu "hava poçtu" vasitəsilə aralarında əlaqə yaratmışdılar.

XXXI

fəsil

ÇAYDAN MÜVƏFFƏQİYYƏTLƏ KEÇDİ

Yazışma uzun zaman davam etmədi. Sevgililər bir-birini görməyə can atırdılar. Luiza ilə Morisin qəlbində alovlanan məhəbbət heç bir maneə qarşısında dayanmırdı.

Çox çəkmədən, görüşmək üçün bir yol tapdılar.

Sevgililər artıq iki dəfə idi ki, bağa çıkmış gecə sükutu içərisində görüşə bilmişdilər. Onlar sayrışan ulduzların işığı altında məhəb-bətlərində doğru olacaqlarına iki dəfə and içmişdilər. Üçüncü dəfə görüşmək üçün də vaxt təyin edilmişdi.

Mağrur plantasiya sahibinin isə heç bir şeydən xəbəri yox idi.

O, yeganə qızının, iltifarı olan qızının onu belə amansızcasına aldadacağını ağına gətirə bilirdimi? O, çoxdan bu fikirdə idi ki, gözəl qızını varlı və adlı-sanlı bir adama verib öz işlərini düzəldəcək. Qızının, mənsub olduğu cəmiyyətin qaydalarını unudaraq, gecələr adı bir at ovçusu ilə görüşdüyünü o, təsəvvür edə bilirdimi?

Əlbəttə, indi onun öz qızına zərər qədər də şübhəsi yox idi. Bu məsələdən o xəbərdar olsaydı, bu, ona olduğu dəhşətli bir şey kimi görünərdi. Luizanın etiraz etmədən onun tələbinə təbə olmasından və at belində gəzməyə çıxmamasından o məmnun idi. Bununla belə, qızı üçün adı olmayan bu itaətkarlıq onu bir az narahat edirdi. O hətta at belində gəzməyə çıxmıyıq qadağan etməsinə bəzən təəssüf edirdi.

Aylı bir gecə idi. Belə gecələr yalnız cənubda olur. Ay firuzə rəngli göydə asta-asta hərəkət edirdi.

Dağların əzəmətli cizgiləri şəffaf havada görünürdü. Ağacların yar-paqları tərənəmirdi, sanki onlar heyvanları, quşları və haşəratın gecə səslərinə qulaq asırdı. Sevişən adamlar belə gecədə çətin yata bilirlər.

Atlı Oberdoferin mehmanxanasının darvazasından çıxdıqda gecə yarıya yaxın idi. O, atını Leona çayının aşağılarına doğru enən yol ilə sürüb, çox çəkmədən settlementə tələssən gecikmiş yolçuların gözündən itdi.

Bu yol Leona çayının qarşı sahilinə ilə gedib Kasa-del-Korvo mali-kanəsinin yanından keçən yol idi. Atlı akasiya pöhrəliyinə çatdıqda yera sıçrayıb atını ağaca bağladı. Sonra yəhərinin qasından at qılın-dan toxunmuş uzun bir çatı çıxarıb halqa kimi doladı və qoluna keçirərək sakit addımlarla malikanəyə tərəf getdi.

O, ağacların qalın kölgəsi arasında çıxılmazdan əvvəl diqqətlə göyə və parlaq işıqlı aya baxdı. O, qaşılı bir halda düşündü:

"Bu gözəl ayın batmasını gözləyib burada yubanmağın heç mənası yoxdur. Görünür, ay səhərə kimi burada hökmranlıq etməyi qərara almışdır".

Sonra onu çayın sahilindən ayıran açıq yeri gözəyən ölçdü. Kasa-del-Korvo malikanəsi qarşı sahilə yerləşmişdi.

"Birdən orada bir adam oldu? Gecənin bu vaxtında bu, çətin ki mümkün olsun. Yalnız qara fikirləri üzündən yata bilməyən adam

bələ edə bilər. Pəho! Orada bələ bir adam var! Əgər o yatmayıbsa, onda, yaqın ki, mənə görəcəkdir. Əlac nədir? Ayın batmasını gözləmək olmaz axı, göyde isə birca parça da bulud yoxdur. Mən Luizanı gözlədə bilmərəm. Mən cəsarətli olmaliyəm. Demək, irəlil!

Bu sözləri deyib o, yeyin və ehtiyatlı addımlarla açıq yer ilə çaya tərəf getdi və çox çəkmədən Leonanın uçurumlu sahilinə yaxınlaşdı. O, burada yubanmayıb uçurumun ayrı-üyrü çıxını ilə cəld aşağı enərək lap çayın qırağına gəldi.

Elə üzbəüzdə, o biri sahilə, böyük bir qovaq ağacı kölgəsində kiçik bir qayıq var idi.

O, bir müddət, sanki, çayın enini gözəyan ölçdü və eyni zamanda diqqətlə qarşı sahiləki pöhrəniyi nəzərdən keçirdi.

Orada heç kəsini olmadığını yaqın etdikdən sonra kəməndini götürüb, onu məharətli bir hərəkətlə çayın o biri sahilinə atdı. Kəməndin ilgəyi qayığın burnuna ilişdi; kəməndi dartıb qayığı özünə tərəf çəkməyə başladı. Qayığın içərisində avarlar vardı.

Kasa-del-Korvonun gecə qonağı qayıq ilə çayın o biri sahilinə keçdi; qayığı bağladıqdan sonra qovaq ağacının kölgəsində dayandı. Güman ki, bu adamın Moris-mustanger olduğunu izah etməyə ehtiyac yoxdur.

XXXII

fəsil

İŞIQ VƏ KÖLGƏ

Moris qovaq ağacının altında çox gözləməli olmadı. O, qayığa minərək Kasa-del-Korvo malikanəsində, bağ tərəfdəki pəncərə açılmışdı. Ayın işığında pəncərənin açılmış çərçivəsindən tutan kiçik ağ əl görmək olurdu.

Luiza Poyndekster bir neçə dəqiqədən sonra artıq daş pilləkənlə bağa enməkdə idi.

O, bir saniyə dayanıb qulaq verdi. O səs suya dəyən avarların səsidirmi? Yoxsa ona bələ gəlir? Cırcıramaların cıltısı havanı doldurmuşdu, buna görə də çox asanlıqla səhv etmək olardı. Görüş vaxtı gəlib çatmışdı və artıq gözləməyə səbri çatmırdı.

Luiza addımlarını daş pilləkəndə ehtiyatla ataraq aşağı düşüb bağa getdi; kolların arasından yavaşca keçərək marmar heykəlləri geridə buraxdı və nəhayət, gəlib qovaq ağacının altına çatdı. Bura-da onu mustangerin nəvəzişli ağuşu gözləyirdi.

– Əzizim, sabah gecə biz yenə də görüşəcəyikmi?

– Əgər imkanım olsaydı, deyərdim: bəli, sabah da, biri gün də, hər gün də, mənim əzizim.

– Niyə də mümkün olmasın? Sən nə üçün bunu deyə bilmirsən?

– Sabah sübh tezdən mən Alamoya getməliyəm.

– Bələ də! Alamoya getmək sənə çox vacibdir?

Bu sual qeyri-ixtiyari deyilən bir məzəmmət kimi səsləndi. Qız Alamodakı tənha daxmanın adını hər dəfə eşitdikdə onun qəlbində xoşa gəlməyən bir hiss doğurdu. Nə üçün? Bunu o özü də bilmirdi.

– Bunun üçün mənim ciddi əsasım var.

– Ciddi əsasın? Yoxsa səni orada bir adam gözləyəcək?

– Mənim dostum Felimdən başqa heç kəs. Güman edirəm ki, onun başına bir iş gəlməmişdir. Mən onu oraya on gün bundan əvvəl, hindular haqqında şayiə hələ yayılmamışkən göndərmişəm.

– Felimdən başqa heç kəs? Moris, doğrumu deyirsən? Əzizim, ancaq mənə aldatma. Dedin ki, yalnız o gözləyəcək?

– Luiza, nə üçün bunu məndən soruşursan?

– Səbəbini sənə deyə bilmərəm. Bəzən başıma gələn fikri sənə etiraf etsəydim, xəcalətimdən ölərdim.

– Qorxma, düşüncələrinin hamısını mənə de. Mən səndən heç bir şey gizlədə bilməzdim. De, mənim sevincim.

– Moris, sən bunu bilmək istəyirsənmi?

– Əlbəttə ki istəyirəm. Mən çox yaxşı bilirəm ki, sənin bütün qaranlıq fikirlərini həll edə bilərəm. Aydındır ki, bizim aramızdakı münasibəti bilən olsa, sənin haqqında xoşagəlməyən söhbətlər başlanacaqdır. Buna görə də Alamoya getməyi mən vacib sayıram.

– Orada qalmaq üçün müdirləşirəm?

– Cəmiyyəti bir və ya iki günlüyə gedirəm. Öz şeylərimi yığışdın düşündəki həyatıma son dəfə "əlvəda" demək üçün gedirəm.

– Bələ də!

– Deyəsən, sən narazısan?

– Yox! Mən yalnız fikirlirəm. Mən səni anlaya bilmirəm. Yəqin ki, heç bir zaman da səni anlamaq mənə müyassər olmayacaqdır.

– Məsələ aydındır. Mən mühüm bir qərara gəlmişəm və əminəm ki, sən bunu bildikdən sonra məni bağışlayacaqsan.

– Moris, səni bağışlamaq? Nə üçün?

– Onun üçün ki, mən öz sirrimi sənə açmamışam. Mən sənin düşündüyün adam deyiləm.

– Mən yalnız bunu bilirəm ki, sən alıcınab, gözəl və cəsur bir adamsan, qalanlarının mənim üçün əhəmiyyəti yoxdur. Ah, Moris! Əgər sənin mənə nə qədər əziz olduğunu və səni nə qədər sevdiyi-mi bilsəydin!

– Əzizim, biz ikimiz də eyni bir məhəbbətlə yaşayırıq. Biz səadətimizi qorumaq üçün ayrılmağa qərar verməliyik.

– Ayrılmağa?

– Bəli, sevgilim, biz qısa bir zaman üçün ayrılmalıyıq.

– Nəçə günlüyə?

– Atlantik okeanından keçib yenə də geri qayıtmaq üçün gəmiyə lazım olan bir vaxt qədər.

– Bu ki tam bir əbədiyyətdir! Axı nə üçün ayrılmalıyıq?

– Bilirsənmi, mən vətənimə, İrlandiyaya getməliyəm. Qayıtdıqdan sonra mən sənin məxsus atana sübut edəçəyəm ki, onun qızının qəlbinə hakim olan yoxsul mustanger... Luiza, mən sənin qəlbinə hakim olmuşammi?

– Sən özün bunu gözəl bilirsən. Məhəbbət mənim bütün düşüncələrimə, hisslərimə və arzularıma hakim olmuşdur.

Yenə də qucaqlaşdılar. Yenə də məhəbbətlərində doğru olacaqlarına and içdilər və yenə də nəvazişlə öpüşdülər.

Cırcıramaların səsinin birdən-birə kəsildiyini, gecaqışunun susduğunu, xırda daş tökülmüş yoldan gələn addım səsinin onlar hətta eşitmədilər.

Onlar, gah mərmər heykəllərin arxasında gizlənərək, gah da kolları arasından ötür, çiçəklərin içərisindən keçib gələn, sonra da ağac gövdəsinin arxasında gizlənən qara bir kölgəni görmədilər və Kassı Kolxaunun onların hər bir hərəkətini, onların məhəbbətdə bir-birlərinə doğru olacaqlarına içdikləri andın hər bir sözünü eşitdiyini bilmədilər.

XXXIII

fəsil

ƏZAB VERƏN HƏQİQƏT

Mənasız bir təsadüf Kolxaun üçün əzablı olan bir həqiqəti meydana çıxartmaqda ona kömək etdi.

Kapitan malikanənin damına çıxıb orada sakit-sakit siqar çəkərək artıq gecəyanı idi. Bu anda narahat olmaq üçün onun elə bir əsası yox idi. Mustangerin ona vurduğu yaralar artıq sağalmışdı; doğrudur, məğlub olduğunu xətrilədiqda o hələ də əzab çəkirdi, lakin bu yaxınlarda intiqam alacağı fikri bu acılan bir qədər azaldırdı.

Kassı Kolxaun, eləcə də Luizanın atası, Luizanın at belində uzaq yerlərə gəzməyə çıxmamasından çox məmnun idi; burası da var ki, qızın dörd divar arasında qalmasına səbəb Kolxaun olmuşdu. Luizanın atası kimi, o da Luizanın yeni idmanla – kamandan ox atmaqla əylənməsinin səbəbini bilmirdi və buna sadə bir aylanca kimi baxırdı.

O hətta belə bir şirin xəyalda idi ki, Luizanın ona göstərdiyi etinasızlıq olsa-olsa, qız tərəfindən edilən bir hiyləgərlikdi. Son zamanlar Luiza onunla əvvəlki kimi sərt rəftar etmirdi. Kapitan öz qısqancılıq gümanlarına şübhə etməyə hazır idi.

Beləliklə, o, özünü çaya tərəf döndərib sakit-sakit siqar çəkirdi. Yolda bir atının görünməsi onu təəccübləndirmədi. Bir adamın isti günəşin şüaları altında deyil, sərin havadan istifadə edib gecə yola çıxmaq arzusunun o anlayırdı.

Ay işığında atını tanımadı; bir də ki ona xüsusi diqqət yetirmirdi. O, ancaq qeyri-ixtiyari olaraq onu nəzarətlə ilə ötürürdü. Atlı pöhrələyə girdikdə bu, Kolxauna qərībā göründü.

O düşündü: "Bu nə deməkdir? Atdan enib buraya, çayın burulduğu yerə gəlir. Uçurumdan düşdü. Yəqin ki, bu yer yaxşı tanıyır... O nə istəyir? Yoxsa bağa girmək fikrindədir? Nəçə girəcək? Üzə-üzəmi? Olmaya, oğrudur?"

Bu, onun başına gələn birinci fikir idi, lakin öz ehtimalının əsassız olduğunu dərhal hiss etdi.

"Suya dayan avarların səsi eşidilir... O, qayıdışı özünə tərəf çəkib çayın o biri sahilinə keçir. Axı onun burada nə işi var?"

Kolxaun az qalmışdı ki, belə bir qərara gəlsin: səs salmadan aşağı ensin, kişiləri oyatsın və gedib o adama tutsun.

Getmək istəyirdi ki, qulağına gələn başqa bir səs onun bu qərarını dəyişdi. Qapınınımı, yoxsa açılan pəncərəninmi cıltısı eşidildi. Bu cıltı aşağıda, az qala onun durduğu yerin altından eşidildi.

Kolxaun məhəccərdən boylanıb nə olduğunu bilmək üçün aşağı baxdı və birdən onun üzü ölü üzü kimi ağappaq ağardı: açılan pəncərə dayısı qızının pəncərəsi idi. Başdan-ayağa ağ paltar geymiş Luiza isə bağa enən pilləkəndə dayanmışdı.

Kolxaun dərhal anladı ki, qızın burada görünməsi qayıqdakı adamın yaxınlaşması ilə əlaqədardır. O, eyni zamanda çayı keçən adamın Moris-mustanger olduğunu da anladı.

Yerindən tərpanmaya iqtidarı olmayan Kolxaun şəşqin halda dayanmışdı. Yalnız ağ paltarlı Luiza gözdən itdikdən və bağda səslər eşidildikdən sonra onun başına yeni bir fikir gəldi.

O, indi heç kəsi yuxudan oyatmaq lazım gəlmədiyini qərara aldı: Luizanın rüsvayçılığına təkə özü şahid olacaqdı. Kassi Kolxaun hiddətindən tir-tir əsərək tələsik qızın dalınca getdi.

Kolxaun onların andını, məhəbbət etiraflarını, mustangerin səhər tezdən getməyi qərara aldığı, tezliklə qayıdacağına verdiyi vədi eşitdi. Morisin və Luizanın bir-birini ehtirasla qucaqladıqlarının şahidi oldu.

Onda, bıçağını öz rəqibinin ürəyinə saplamaq, onu öldürüb sevgilisinin ayaqları altına atmaq arzusu oyandı. Lakin buna cürət edə bilmədi. Bəlkə də, o, ay işığında mustangerin toqqasında altıaçılan "Kolt" tapançasının parladığını gördüyü üçün bunu edə bilməmişdi...

Kapitan onları tərk edərək tələsik getdi.

XXXIV

fəsil

"CƏNGAVƏRLƏRƏ MƏXSUS" DUYĞULAR

Kassi Kolxaun haraya getdi?

Əlbəttə ki, öz otağına getmədi. Bu kimi azablar içərisində çırpınan bir adam yatmağa gedə bilərdimi?

O, dayısı oğlu Henri Poyndeksterin otağına getdi. Hətta vaxt itirməmək üçün şam da götürmədi: birbaşa oraya yollandı. Onsuz da şaməhtiyac yox idi: ayın şüalanı otağı lazımınca işıqlandırır. Otağın əşyası çox sadə idi. Burada əlüzuyuyan, kiçik bir masa, bir cüt stul və üzərində cunayı miçətkən qurulmuş bir carpayı vardı. Miçətkən zahlətökən miçməğəllərdən qorunmaq üçün idi.

Kolxaun miçətkəni qaldıraraq rahatca yatmış gənc oğlanı oyatmağa başladı; onun çiyindən tutub bərk-bərk silkələyərək dedi:

– Oyan, Henri, oyan!

– Kassi, sənəni! Nə olub? Yoxsa hindular basqın edib?

– Bundan da pis, daha pis! Tez ol! Qalx, tamaşa elə! Tez ol, yoxsa gecikərsən! Qalx və ələməzin rüsvayçılığına tamaşa elə! Tez ol, yoxsa bütün Texasda Poyndeksterləri ələ salacaqlar.

Məlumdur ki, belə bir xəbərdarlıqdan sonra Poyndekster ailəsinin heç bir üzvü yatmaq istəməzdi. Gənc oğlan bir anda ayağa qalxıb heyranlıq bəbəyi oğlunun üzünə baxdı. Həyəcanlanmış kapitan dedi:

– Geyinmək üçün vaxt itirmə. Tez ol! Tez ol!

Gənc Henriyin, adətən, geydiyi sadə kostyum bir neçə saniyədən sonra artıq onun əynində idi. Gənc oğlan kapitanın arxa-sınca tələsik bağlandı.

Kolxaun dayanmaq lazım gəldiyini ona işarə ilə anırdı.

– Kassi, nə olub! Söylə görüm, bütün bunlar nə deməkdir?

– Özün bax. Gəl mənim yanımda dayan. Ağacın arasından oraya, sən qayıdının hamısa dayandığı yərə bax. Orada bir şey görürsənmi?

– Ağ paltarlı bir adam görürəm. Deyəsən, qadın paltarına oxşayır. O, qadındır.

- Düz deyirsən, qadındır. Necə bilirsən, o kimdir?
- Bilmiyəm. Kassı, onun kim olduğunu sən bilirsən?
- Onun yanında qara paltarlı başqa bir adam var.
- Deyəsən, o, kişidir... Bəli, kişidir.
- Sənçə, o kimdir?
- Kassı, mən bunu haradan bilə bilərəm. Sən bilirsənmi?
- Bəli, bilərəm. O kişi - Moris-mustangerdir.
- Bəs qadın?

- O da mustangerin ağuşuna sığınmış bacın Luizadır.

Gənc oğlan irəli sıçradı. Kolxaun onu tutaraq:

- Dayan! - dedi. - Unutma ki, sənin silahın yoxdur, mustange-

rin isə silahı var. Mən bunu bilirəm. - Kolxaun öz bıçağını və tapançasını ona verərək əlavə etdi: - Al bunları. Bunları mən özüm işə salmaq istəyirdim, lakin düşündüm ki, bacının qardaşı və müdafiəçisi kimi bunu sən etsən, daha yaxşıdır. İrəli, Henri! Ancaq gözlə, birdən güllə bacına dəyər. Xəlvətcə get, xəbərdarlıq etmək lazım deyil. Gülləni onun qarnına vur. Altı güllə onu öldürməsə, onda bıçaqla işini bitir. Mən yaxında olacağam, sənin köməyinə gələyəm. Di yüyür!

Henri Poyndeksterin bu alçaq məsləhətlərə ehtiyacı yox idi. Öz bacısının namusunu müdafiə etmək üçün o, irəli atıldı.

- Məlun, alçaq! - çığırdı. - Luizə, kənara çək! Qoy onu mən öldürüm. - Çəkil, bacı, çəkil deyirəm sənə!

Moris-mustanger tapançasını çıxarıb özünü müdafiə etmək əvəzinə yalnız qızın qucağından ayrılmaq istədi, o, qıza güllə dəyməsindən qorxurdu, lakin qız daha da bərk-bərk onun qucağına sığındı.

Mustangera atası açmaq - Henri üçün bacısının hayatını təhlükə altına almaq deməkdi. Odu ki Henri dayanıb tətbiqi çəkmədi.

Onun yubanması hamısını xilas etdi. Luizə mustangerdən ayrılıb qardaşının əllərindən yapışdı. O bilirdi ki, Morisdən qorxmaq lazım deyildir, yalnız qardaşını saxlamaq lazım idi. Hiddətlənmiş qardaşını tutub saxlamağa çalışaraq mustangera:

- Qaç, qaç! - qışqırırdı, - Henri, sənə düzünü deməmişlər, mən hamısını sənə özüm izah edəyəm. Tez ol, Moris, tez ol, qaç, qurtar!

Qızın dostcasına məsləhətini yerinə yetirməyə artıq hazır olan gənc irlandiyalı:

- Henri Poyndekster, - dedi, - Siz mənə əbəş yerə alçaq hesab edirsiniz. Möhlət verin, mən sizin bacınızın hörmət və məhəbbətina

layiq olmasam, o zaman siz mənə qorxaq bir çaqqal kimi hamının gözü qabağında öldürə bilərsiniz. İndi isə salamat qalın.

Henrinin bacısının qollar arasından çıxmaq arzusu tədricən zəifləyirdi: mustangerin dedikləri onu sakitləşdirmişdi. Onun göstərdiyi müqavimət getdikcə azalırdı və Moris çaya tullanıb üzə-üzə o biri sahilə keçərkən gənc oğlanın əlləri yanına düşdü.

Luizə bərkdən dedi:

- Qardaşım, sən onu tanıyırsan. İnandırınam ki, sən onu tanıyırsan! Ah, Henri, əgər onun nə qədər gözəl bir insan olduğunu bilsəydin! O, mənim təhqir olunmağıma heç vaxt yol verməz, özü də heç vaxt mənə rəncidə etməz. Mən onu sevməyə bilmərəm və onun kim olub-olmamasının mənim üçün fərqi yoxdur.

- Luizə, mənə doğrusunu de. Mənimlə elə danış ki, sanki öz-özünə danışırısan. Burada gördüklərimdən anladım ki, sən o adamı sevirsən. Mənə doğrusunu de: o, doğrudan da, sənə qarşı namuslu bir adam olmusmu? O, sənin ona inanmadığından sui-istifadə etməmişdir ki?

- Yox! Yox! Sənə and içirəm. Henri, layiq olmadığı halda sən nə üçün onu belə təhqir etdin?

- Mən onu təhqir etdim?

- Bəli, Henri, sən onu təhqir etdin, özü də qaba və haqsız olaraq təhqir etdin.

- Mən ondan üzr istəməyə hazıram. Mən onun dalınca gedib əsəbiləşdiyim üçün ondan üzr istəyəcəyəm. Bacı, əgər sən düzünü deyirsənsə, mən bunu etməliyəm. Axı sən bilirsən ki, ilk dəfə gördüyüm andan o, mənim xoşuma gəlib. İndi isə, Luizə, öz otağına gedib yat. Mən bu saat mehmanxanaya gedirəm, bəlkə də, onu orada tapdım. Öz səhvimi düzəltməyincə rahat ola bilmərəm.

Qardaş ilə bacı evə girdikdə indiyə qədər kol dalında gizlənən Kolxaun da onları arxasında gördü. O da mustangerin ardınca getmək fikrinə düşdü.

XXXV

fəsil

QONAQ SEVMƏYƏN EV SAHİBİ

"Miskin qorxaq! Axmaq! Belə bir ümidə olduğum üçün mən özüm də axmaqam. Qızın bu küçüyü yola gətirəcəyini və o alçağa qaçmaq imkanı verəcəyini mən qabaqcadan görməli idim. Mən heç bir şey itirmədən ağacların dalından özüm onu vurub öldürə bilərdim. Bunun üçün dayım Vudli yalnız mənə təşəkkür edərdi. Settiməndə hamı mənim bu hərəkətimə bəraət qazandırardı. Alçaq yaramaz! Mənfur alverçil! Ona ədalətli bir divan tutmağa kim etiraz edə bilərdi? Allah bilir, indi nə vaxt belə bir fürsət ələ düşəcəkdir!" Malikanəyə qayıdan və Luiza ilə Henridən bir az aralı gələn kapitan belə düşünürdü. Qapıdan içəri girərkən öz-özünə donquldanırdı:

– Qənibədir, hələ ağzından süd iyi gələn bu səfeh, onun bacısını ələ salmış bir adamdan, doğrudanmı, üzr istəmək fikrindədir? Bəli, görünür fikri ciddidir, yoxsa tövlədəki bu sas-küylü nə ilə izah etmək olar? Yoxsa tövlədən atını çıxarmağa çalışır?

Tövlədən at ilə bərabər pləş geymiş və başına panama qoymuş bir adam çıxdı. Kolxaun Henridi tanıdı. Oğlan ona yaxınlaşdıqda kapitan acıqlı-acıqlı donquldandı:

– Axmaq! Onu aldan buraxdın! Bıçağı və tapançanı geri ver. Bu oyuncaqlar sənəin zərif əllərin üçün deyil. De görüm, niyə sənə dediyim kimi hərəkət etmədin? Niyə belə axmaqlıq elədin!

Gənc plantasiya sahibi sakit bir halda dedi:

– Bəli, mən, doğrudan da, axmaqlıq elədim. Mən bunu bilərəm. Mən abırılı bir adamı qaba surətdə və layiq olmadığı halda təhqir etdim.

– Abırılı bir adamı təhqir etdin? Ha-ha-ha! Sən ağılını itirmisən!

– Kassı, əgər mən sənəin məsləhətinə qulaq asmış olsaydım, ağılımı itirmiş olardım. Yaxşı ki, bunu etmədim. Nə olur-olsun, mən bu saat gedib ondan üzr istəyəcəyəm.

– Hara gedirsən?

– Öz yaramaz hərəkətimə görə Moris-mustangerdən üzr istəmək üçün onun dalınca gedirəm.

– Yaxşı hərəkət deyil! Ha-ha-ha! Əlbəttə, sən zarafat edirsən.

– Yox. Mən tamamilə ciddi deyirəm. Əgər mənimlə bərabər gət-sən, bunu öz gözələnlə görərsən.

– Onda mən sənəin, doğrudan da, dəli olduğunu bir daha deyə-rəm. Özü də dəli yox, sadə bir axmaq.

– Kassı, sən bir o qədər də nəzakətli deyilsən!

Oğlan bu sözləri deyib atını məhmızladı və bərk çapıb getdi.

At gözəndən itincəyə qədər Kolxaun yerindən tərpənmədi. Sonra o, qəti addımlarla evə tərəf getdi, cəld eyvandan keçib öz otağına girdi. Çox çəkmədən köhnə bir pləşə bürünmüş halda otağından çıxdı, tövləyə gəlib yəhərlənmiş atının yüyənindən tutaraq eşiyə çıxartdı.

O, atını daş döşənməmiş həyatdan tamamilə səssizcə bayıra çıxartdı, sanki atı oğurlayırdı. Sonra yəhərə sıçrayıb cəld malikanədən uzaqlaşdı. Bir-iki mil Henri Poyndeksterin arxasınca sürdü. Ancaq fikri artıq uzaqlaşmış olan Henriyə çatmaq deyildi, Kolxaun tələsmirdi.

Qalaya gedən yolu yarı etdikdə Kolxaun atını ayladı və yaxındakı pöhrəliyi diqqətlə nəzərdən keçirdikdən sonra atını yan tərəfdəki cığıra döndərüb çaya tərəf yol aldı.

"Hələ əlimdə yaxşı bir fürsət var, lakin bu fürsət əldən buraxdığım fürsətdən daha bahadır. Bu fürsət mənə min dollara başa gələcək. Əlac nədir. Mən, nəhayət, bu yaramaz irlandiyalıdan yaxamı qurtarma-liyəm. Əgər yalan demirdisə, o, səhər təzədən öz daxmasına gedəcək. Nə vaxt gedəcəyini bilmək maraqlıdır. Düzəndə yaşayanlar üçün, deyəsən, sübh təzədən yuxudan qalxmaq çox gecdir. Eyib etməz. Hələ vaxtımız var. Koyot Morisi qabaqlaya bilər. Deyəsən, onun daxması buralardadır. Meksikalılar onun daxmasının yerini bilməsələr də, oraya gedən yolu bilməlidirlər. Bu isə kifayətdir. Qoy daxmasında onu gözlä-sinlər. Ha gözläsinlər ki, gələcək; axı yolda o, hindulara rast gələ bilər".

Kapitan bu fikirlərlə meksikalı mustangerin komasına yaxınlaşdı. Qapı taybatay açıqdı. İçəridən yatmış adamın xorultusu gəlirdi.

Bu xorultunu gah qısa bir sükut, gah donuz xorultusuna bənzər səslər, gah da aydın eşidilməyən: "Caramba! Şeytan oğlu! Ya İsa! Müqəddəs Məryəm!" nidaları pozurdu. Kapitan astanada dayanıb qulaq asdı. Sonra ucadan dedi:

– Bu heyvan lap lülqənbərdir ki!

İnsan səsinəin şüuru azca yerinə gəlmiş daxma sahibi:

– Allo, senyor! – səsləndi. – Bu şərəfli sözü kimə deyirsən? Yox, bunu demək istəmədim! Mən sizi gördüyümə şadam, mən Miquel Dias El-Koyotam, məni belə adlandırırlar. Ha-ha-ha! Koyot! Pah, bəs sizin adınız nədir? Sizin adınız nədir, senyor? Lənət şeytana! Siz kimsiniz?

El-Koyot qamışdan düzəldilmiş çarpayısında azca qalxaraq bir müddət oturub, sərxoş halda gördüyü yuxularına mane olmuş gözənilməz qonağa mat-mat baxdı.

Sonra o, aydın olmayan səslər çıxıb yenə də çarpayısına uzandı. Onun vəhşi hayqırıllarının gurultulu xorultu ilə əvəz edilməsi göstərirdi ki, ev sahibi qonağın burada olmasını daha hiss etmir.

Kolxaun dönüb çıxmaq istərkən acıqlı-acıqlı dedi:

– Bir fürsət də əldən çıxdı. Məlun! Bütün gecəni bəxtim gətirmir! Bu donuz ayılınca ən azı üç saat çəkəcəkdir. Tam üç saat! Onda çox gec olacaq, çox gec...

Kolxaun bu sözləri deyib hara gedəcəyini bilmədən öz atının yüyənindən yapışdı.

– Burada qalmağın heç bir mənası yoxdur. O ayıldıqda artıq hava işıqlanmış olacaq. Mən evə qayıdıb orada gözəyə bilərəm və ya da...

O, öz qərarını bərkənd demədi. Lakin bu qərar nədən ibarət olursa-olsun, onun tərəddüdü sona çatmışdı.

Kolxaun atının yüyənini açaraq yəhərə sıçradı və onu El-Koyotun daxmasına gətirən yol ilə geri qayıtdı.

XXXVI

fəsil

BİR YOLDA ÜÇ ADAM

Heç kəs inkar etməz ki, yumşaq otlu düzənə səyahət etmək dünyanın ən gözəl zövqlərindən biridir.

Atını sizinlə yan-yanə çapan, təbiətin gözəlliyinə və əzəmətinə sizin kimi heyran olan dostunuz, bir çox illər bu səyahəti yaddan çıxarmağa qoymaz.

Bələliklə, siz düzənə doğru yol alsanız və təsəvvütdən çıxıb beş-altı atın ayağının izi qalmış böyük yoldan atınızı yana döndərsəniz, saatlarla, həftələrlə, aylarla, bəlkə də, tam bir il yol getdiyiniz halda bir adama belə rast gəlməzsəniz.

Yalnız Texasın böyük düzənində səyahət etmək adam bu düzənə nə qədər geniş olduğunu görə bilər. Hətta genişlikdə okean belə bu təsiri buraxmır. Siz okeanla getdikdə irəliləyən hərəkət etdiyinizi göstərən əlamətlər görmürsünüz. Açıq-mavi rəngli geniş su səthi, onun üzərində rəngi bir qədər açıq yenə də ləvəvə göy qübbəsi hər zaman ətrafınızda, başınızın üzərindədir və siz heç bir dəyişiklik görmürsünüz. Sizə elə gəlir ki, böyük bir günbəzin mərkəzindəsiniz və intahsız su ənginliyinin əzəmətinə bütünlüklə duymağa imkanınız olmur.

Düzən isə başqa cürdür. Ada kimi meşələr, təpələr, ağaclar, dağ silsilələri, qayalar, sanki, bir-birini əvəz edib sizin intahsız bir ənginliklə getdiyinizi göstərir.

Düzənə səyahətə çıxmış, xüsusilə Cənub-Qərbi Texasın düzənində səyahətə çıxmış adam üçün bu düzənin vəhşi gözəlliyinə təklildə tamaşa etmək çox vaxt qorxulu olur: burada, adətən, iki-iki, lakin çox vaxt on və ya iyirmi nəfərlik dəstə ilə səyahətə çıxırlar; çünki təkmək qorxuludur.

Çox nadir hallarda siz burada təkməyə yola çıxan adama rast gələ bilərsiniz. Məsələn, o gecə Kasa-del-Korvonun yanında baş verən hadisə zamanı üç atlı Leonanın cənub-qərb sahilindən başlayaraq uzanan düzən ilə atlarını təkmək sürürdülər.

Kolxaunun meksikalı mustangerin daxmasından uzaqlaşdığı vaxtda yola çıxan adamlardan birinin öz atını təsəvvütdən kənarı ilə sürdüyünü görmək olardı. O, Nueces çayına və ya onun qollarından birinə doğru gedirdi.

Məlumdur ki, onun atlı olduğunu əlavə etmək artıqdır; çünki şəhər və ya plantasiyalar daxilində olanlardan başqa, Texasda heç kəs piyada gəzmir.

O, gözəl bir ata minmişdi. Atın qüvvətli və çevik hərəkətləri göstərirdi ki, bu at çox uzun bir səyahətə yorulmadan davam gətirə bilər.

Atın üstündəki adam on millərlə yol getməyə hazırlanmış Texas atlıları kimi geyinmişdi. Etinasızlıqla çiyinə saldığı alvan rəngli hindu şalı gecənin rütubətindən qorumaq üçün idi.

Lakin həmin gecə hava tamamilə quru olduğundan, görünür, bu adam, doğrudan da, uzaq yola çıxmışdı: çünki atını sürdüüyü istiqamətin yaxınlığında bir dənə də olsun settlment yox idi.

Buna baxmayaraq o heç də tələsmirdi, sanki, getdiyi yərə nə vaxt çatıb-çatmamasının onun üçün fərqi yox idi.

O, öz fikirlərinə və ya ola bilər ki, xatirələrinə dalararaq onu əhatə edən xarici aləmə qətiyyənlə diqqət vermirdi.

At özbaşına gedirdi; atın yüyənini boynundan sallanmışdansa da, o, dayanmadan, sanki, tanış olduğu bir yol ilə gedirdi.

Tamamilə sakit olan atlı ayın güclə işıqlandırdığı dumanlı üfüqdə gözdan tincəyə qədər atını beləcə sürdü. Birinci atlının gözdan itdiyi anda settlmentin kənarında eyni yolu tutub gedən ikinci atlı göründü.

Onun geyimindən belə məlum olurdu ki, ehtimal, o da uzaq bir səfərə çıxmışdır. Onun əynində qabaq tərəfdən bərk-bərk əyninə yapışmış, arxadan isə sərbəst büzmələrlə sallanan qara və geniş bir pləş vardı.

Birinci atlıdan fərqli olaraq bu atlının haraya isə tələsdiiyi aydınca görünürdü: o, bütün yol uzununu atını qırmanclayıb məhmizləyirdi, sanki, kimsə çatmaq istəyirdi.

Bəlkə də, o, qabaqda gedən atlıya çatmaq istəyirdi. Hər dəfə birləşib diqqətlə uzaqlara baxırdı.

Bir qədərən sonra ikinci atlı da ondan əvvəlki atlının gözdan itdiyi yerdə yox oldu. Qaladan və ya settlmentdən onlara baxan olsaydı, yalnız belə düşünə bilərdi.

Hənsi bir qarıbə təsadüfə görə isə ikinci atlının gözdan itdiyi anda settlmentin kənarında üçüncü atlı göründü. O da atını ondan əvvəlki iki atlının getdiyi yol ilə sürdü.

Bu atlı da uzaq yola hazırlanmış kimi geyinmişdi. Onun əynində bütün bədənini örtən qırmızı rəngli pləş vardı. Pləşin geniş atəyi altından yəhərə bağlanmış qısa bir tufəng görünürdü.

Birinci atlı kimi, o da tələsmədən, atını yavaş-yavaş sürürdü, belə ki, yola çıxan hər hənsi bir adam onu vurub keçərdi. Eyni zamanda o, böyük bir narahatlıqla içərisində idi və bu cəhətdən ondan qabaqda gedən ikinci atlıya oxşayırdı.

Bununla belə, onların hərəkətlərində böyük bir fərq vardı. İkinci atlı atını çaparaq, sanki, kimsə çatmağa çalışırdı; üçüncü atlı isə, əksinə, tez-tez dönüb geriye baxırdı, sanki, arxadan kiminsə onu qovub-

qovmadığını bilmək istəyirdi. Bəzən yəhərin üstündə azca geriye dönür, bəzən atını döndərir və bütün yol uzununu tutub getdiyi iza diqqət yetirirdi.

Çox çəkmədən bu atlı da qovulmadan və heç kəsə çatmadan uzaqlarda gözdan itdi.

Hər üç atlı, aralarında, demək olar ki, eyni məsafə olmaqla, bir-birini görmədən atlarını düzənə sürürdü. Uca bir ağacın başından baxan yapalaqdan və ya gecə kəpənlərini ovlamaq üçün göyde süzən çobanaldadan qışından başqa heç kəs bu üç atlıni birdən-birə görə bilməzdi.

Bir saatdan sonra İnc qalasından on mil uzaqda üç atlının qarşılıqlı vəziyyəti xeyli dəyişdi.

Birinci atlı meşənin cəngəllikləri içərisindən xiyaban kimi uzanan uzun meşə yoluna yenidən yaxınlaşmışdı. Bu cəngəlliklər yolun sağ və sol tərəfindən göz işlədikcə uzanıb gedirdi. Meşə içərisindən keçən bu yolu geniş bir boğaza oxşatmaq olardı. Yolun hər iki tərəfindəki ağacların üzərində digər ağacların daha tünd-yaşıl zirvələri səhildəki su səthi kimi qaralırdı. Ay bu yolun ancaq yansını işıqlandırır. Bir qədər uzaqda isə bu yol birdən-birə yana ayılır və onu ağaclardan düşən qalın kölgə bürüyürdü.

Meşə yoluna girmədən əvvəl üç atlıdan birincisi atının başını saxlayıb bir-iki saniyə diqqətlə irəliləyib baxdı.

Lakin bu vəziyyətdə çox qalmadı. Görünür, yolunu bu istiqamətdə davam etdirmək üçün qabaqda ona mane ola biləcək heç bir şey yox idi. O, atını məhmizləyib irəlilədi.

Elə bu anda eyni yol ilə arxasınca gələn ikinci atlı onu gördü; indi o, birinci atlıdan yarım mil uzaqda idi.

Qara pləşli adam öz qarşısındakı atını gördükdə yavaşdan səsləndi. O, atını daha bərk məhmizləyərək meşə yoluna girdi. Lakin birinci atlı yolun dönəcəyində qalın kölgələr içində artıq gözdan itmişdi.

İkinci atlı təəddüd etmədən onun dalınca getdi.

Üçüncü atlı da ikinci atlıdan xeyli sonra bu yərə gəlib çatdı. Əvvəlki iki atlı kimi o, meşə yoluna çıxmayıb, atını pöhrəliyin qırağına sürdü və burada gözdan itdi. Atını ağaca bağlayıb, cəngəlliklər içindən meşə yoluna çıxdı.

O, yenə də dönüb geriə baxırdı, sanki geridə olan bir şey onu qabaqdadakından daha çox maraqlandırır. O, meşə yolundakı kölgəli yerə gəlir o biri atıllar kimi qaranlıqda gözdan itdi. İsti ölkələrə mənsub olan cəngəlliklərdə gecə sükutunu iki dəfə at dırnaqlarının səsi və bir dəfə insan addımlarının tapılması pozdu.

Birdən atası eşidildi.

Bu səsi eşidildikdə düzəndə ulayan canavarın səsi, vəhşi pişiyin miyovultusu, hətta yaqarın nərlisi belə kəsildi.

Lakin bu tufəng səsinin ardınca nə yaranmış bir adamın iniltisi, nə də güllə ilə vurulmuş bir heyvanın həyqırtısı eşidildi: yaqar yenə də öz xınlıq nərəsi ilə meşə heyvanlarını qorxuya salmağa başladı. Yaqarın dostu və düşmənləri olan quşlar, yırtıcı heyvanlar, həşərat və sürünənlər onun nərsinə əhəmiyyət vermədən özlərinin qulaq-batırıcı nəğmələrini yenə də davam etdirdilər.

XXXVII

fəsil

CAVANIN YOXA ÇIXMASI

Kasa-del-Korvonun zəngləri zənciləri səhər yeməyinə çağırırdı. Malikanənin yaxınlığında işləyən kölələr ot üzərində oturub iştahla yeməyə başladılar.

Plantasiya sahibinin yemək otağına toplanmış ailəsi masa arxasına oturmağa hazırlamışdı ki, ailə üzvlərindən birinin hələ gəlir baxmadığı məlum oldu: o da Henri idi.

Əvvəlcə buna heç bir əhəmiyyət vermədilər və hamı gözləyirdi ki, o da indicə gələcəkdir. Bir neçə dəqiqə keçdi, lakin Henri gəlir baxmadı. Plantasiya sahibi oğlunun nə səbəbə burada olmamasına təəccüb etdi.

Amerikanın cənub-qərbində belə bir adət vardır: bütün ailə səhər yeməyə eyni vaxtda və müəyyən saatda toplaşmalıdır. Buna görə də plantasiya sahibinin təəccüb etməsi tamamilə təbii idi.

Plantasiya sahibi dördüncü dəfə idi ki, soruşurdu:

– Bu axı harada qaldı?

Nə Kolxaun, nə də Luiza bir söz demədi.

Kolxaun otağa girəndən bəri bir kəlmə də olsun danışmamışdı. O, gözələrini qaldırıb Luizaya da baxmırdı.

Masa arxasında oturub bərk əsəbiləşirdi. Hətta nökr içəri girdikdə bir-iki dəfə diksinmişdi də. Kapitan ağır həyəcan içində idi, buna heç şübhə ola bilməzdi.

– Henrinin süfrə başında olmaması çox qəribədir, – plantasiya sahibi az qala onuncu dəfə idi təkrar edirdi. – Doğrudanmı, o hələ də yatır? Yox, yox, Henri heç vaxt yuxudan belə gec durmur. Hətta bir yerə getmiş olsaydı belə, zəng səslərini eşitməyə də, şeypurun ki səsinə eşidərdi. Bəlkə də, o, öz otağındadır?.. Pluto!

– Mən burdayam, mister Vudli!

Pluto sürücülük vəzifəsindən əlavə, süfrəyə qulluq edən nökr vəzifəsini də yerinə yetirirdi.

– Henrinin otağına get. Orada olsa, de ki, biz artıq səhər yeməyini qurtarıq.

– Mister Vudli, Henri orada yoxdur.

– Sən onun otağına getmişdinmi?

– Bəli... daha doğrusu, mən demək istəyirdim ki, yox. Mən onun otağına getməmişdim, ancaq mən tövləyə getmişdim, onun atına yem vermək istəyirdim. Atı orada görmədim, yəhəri də yoxdur, yüyənə də. Cənab Henri də yoxdur. Görünür, o, atını çoxdan minib getmişdir.

Bu xəbərdən ciddi surətdə həyəcanlanan plantasiya sahibi soruşdu:

– Sən buna əminsənmi?

– Əlbəttə, əminəm, mister Vudli. Tövlədə yalnız cənab Kolxaunun atı var. Xal-xal mustaqq cəməndədir. Cənab Henrinin atı isə yoxdur.

– Bu hələ o demək deyil ki mister Henri öz otağında yoxdur. Bu saat gedib baxarsan.

– Mister, mən bu dəqiqə ora gedərəm, ancaq özünü görəcəksiniz ki, Pluto doğru deyir: gənc ağa orada yoxdur. Mən bilirəm ki, atı harada olsa, mister Henri də oradadır.

Pluto otaqdan çıxdıqdan sonra plantasiya sahibi dedi:

– Heç bir şey anlaya bilmirəm. Henri evdən getmişdir, özü də hələ gəca iken. O, haraya getmişdir? Gəca vaxtı onun bir adamın yanına gəda biləcəyini təsəvvürümə gətirmirəm. Ümidvaram ki, meyhanaya getməmişdir.

Sanki plantasiya sahibindən az qayğılı olmayan Kobxaun söhbətə qarışdı:

– Yox canım, əlbəttə, meyhanaya getməz.

Kapitan bağdakı hadisə haqqında bir kəlmə də söyləmədi.

– Ümid etmək olar ki, Kobxaun bu barədə heç bir şey bilmir, – Luiza fikirləşdi. – Əgər belədirsə, bu əhvalət mənimlə qardaşım arasında bir sır olaraq qalmalıdır. Mənə elə gəlir ki, mən Henri ilə ümumi bir dil taparam. Lakin nə üçün o, İndiyədək gəlib çıxmamış? Mən bütün gecəni oturub onu gözləmişəm. Ehtimal ki, o, Morisa çatıb onunla bənşib. Yağın ki, bu belədir”.

Bu anda Pluto qapıda görünür. Onun üzü elə kədərli idi ki, soruşmamış da fikrini bilmək olardı.

Plantasiya sahibi nökrənin məlumatını gözləmədən:

– Nə oldu, orada yoxdur? – deyə qışqırdı.

Zənci həyəcan içində dedi:

– Yoxdur, mister Vudli. Cənab Henri orada yoxdur. Lakin, lakin... – Pluto tərəddüd edirdi. – Pluto deməlidir ki, onun atı oradadır.

– Atı oradadır? Ümidvaram, otağında deyil?

– Yox, ser. Lakin at tövlədə də deyil. Darvazanın ağzındadır.

– Atı darvazanın ağzındadır? Yaxşı, bu nə üçün səni kədərləndir-mişdir?

– Çünki mister Vudli, çünki... cənab Henri'nin atı... çünki heyvan... – Yaxşı da, sözünü de! Nə “çünki”, “çünki”? Yağın ki, atın başı yerindədir! Ya bəlkə, quyruğu yoxdur?

– Ah, mister Vudli, sizin zəncinizi qorxudan bu deyil! Qoy atın başı da, quyruğu da olmasın. Pluto qorxur ki, at öz sahibini itirmişdir.

– Necə? At Henri'ni yərə yuxab? Boş sözdür, Pluto! Mənim oğlum kimi bir at minəni atın yuxması mümkün deyildir. Mümkün deyildir!

– Mən demədim ki, onu at yuxab. Ah, əziz ağam, mən daha ayrı bir söz deməyəcəyəm. Özünüz darvazaya çıxıb baxın.

Plutonun səsinə və hərəkətlərinə getdikcə daha böyük bir həyəcan duyulurdu.

Həm tez-tələsik malikanənin darvazasına tərəf getdi. Zənci də onların ardınca getdi.

Onların gördüyü şey yalnız ən kədərli ehtimallar doğura bilərdi. Kölə zəncilərdən biri yəhərlənmiş atın cilovundan tutmuşdu. Gecə

şehi atı tamamilə islatmışdı. At dirəqlərini yerə döyür, fınxırırdı; o, öz kəhər dərisindən daha tutqun, qara bir şeyə bulaşmışdı. Bütün bədənli, ayaqları, üstündəki yəhər, hər şey laxtalanmış tutqun qan ləkələri içərisində idi.

At düzəndən qaçıb gəlmişdi. Zənci onu çöldə tutmuşdu. At sövq-təbii ilə malikanəyə qaçıb gəlmişdi. Cilovu onun ayaqlarına dolaşmış. Bu, Henri Poyndeksterin atı idi.

Atın kimin qanına bulaşdığını heç kəs soruşmamış. Atası, bacısı və bibisi oğlu dalgın nəzarətlə baxdıqları bu qara ləkələrin Henri Poyndeksterin qanı olduğuna şübhə etmirdilər.

XXXVIII

fəsil

AXTARIŞ

Vudli Poyndekster çilgün bir halda qanlı yəhərə sıçrayıb düz qalaya tərəf çapdı. Kolxaun da öz atına minib onun dalınca getdi.

Bu xəbər çox çəkmədən bütün mahala yayıldı. Atılar bu xəbəri çayın aşağı və yuxarısına, settlementin ən uzaq plantasiyalılarına yaydılar.

Demək, hindular artıq soyğunçuluğa başlayıb, Henri Poyndekster onların birinci qurbanı olub. Henri Poyndekster, bu sakit və mülayim gənc! Bütün Texasda onun bir nəfər də olsun düşməni yox idi. Komançilərdən başqa onun qanını kim tökə bilərdi?

İnc qalasınnın qarşısındakı meydançaya toplaşmış atılar izdihamında bu cinayətin komançilər tərəfindən edildiyinə heç kəs şübhə etmədi. Məsələ yalnız Henri Poyndeksterin necə, harada və nə zaman öldürülməsində idi.

Qanlı ləkələrin çoxu atın sağ böyründə idi. Bu qan ləkələrini, yağı ki, atlı ölümcül halda atdan yuxarıdakı öz bədənli ilə atın böyrünə yaxmışdı. Onu ya güllə ilə vurmuş, ya da nizə ilə öldürmüşlər.

Orada olanlardan bəziləri hətta cinayətin vaxtını belə müəyyən etdilər. Onların dediyinə görə, Henri'nin qanı ən uzağı on saat bundan əvvəl axdılmışdı. Artıq günorta idi, demək, cinayət gecə saat ikidə baş vermişdi.

Görünür ki, üçüncü məsələ ən çətin məsələ idi.

Cinayət harada baş vermişdi? Meyiti harada axtarmalı? Canlıları harada axtarıb tapmalı?

Settlemətdə yaşayan hərbi adamların və vətəndaşların İnc qalasında qala komandanının sədrliyi ilə təcili olaraq çağırılan müşavirəsində müzakirə edilən məsələlər bunlardan ibarət idi. Dərd-qəmə batmış ata dinmədən bir kənarda dayanmışdı.

Canlıları və cinayət yerini haradan axtarıb tapmalı?

Komandaların olduğu yer qərbdə idi. Lakin bu olduqca qeyri-müəyyən idi; çünki onların yaşadığı yer yüz millərlə bir sahəni əhatə edirdi.

Həç bir şey bilmədən yola çıxmaq da ağlısızlıq olardı.

Bundan əlavə, indi hindular hərbi səfərə çıxmışdılar: belə bir halda onlar şərq tərəfdən də gələ bilirdilər. Bu da mümkün idi ki, onlar strateji bir hiyləgərlik də işlədə bilirdilər.

Ayrı-ayrı xırda dəstələrə bölünüb müxtəlif istiqamətlərdə yola çıxmaq təklifi bəyənilmədi və mayor bu təklifi rədd etdi.

Hindular min nəfərlik bir dəstədən ibarət ola bilirdilər. Onların qarşısına isə bu miqdarın yalnız ondan bir hissəsi qədər adam göndərmək mümkün idi. Qalada isə cəmi 500 drağun var idi və settlementin dinc əhalisi içərisindən də bu qədər atlı yağmaq olardı.

Çox da az görünməmək üçün hamının bir yerdə olması lazımdı.

Bu dəlil əsaslı bir dəlil idi. Hətta Poyndekster və onun bacısı oğlu da mayor tərəfindən müdafiə edilən bir rəyə şərik oldular.

Beləliklə, axtarış böyük bir dəstənin gedəcəyi qərara alındı.

Lakin bu dəstə hansı tərəfə getməli idi?

Piyada hissə kapitani ağıllı bir adamdı; o, bunu Henri Poyndeksterlə axırıncı dəfə görüşmüş adamlardan soruşmağı təklif etdi.

Bas Henri Poyndeksteri axırıncı dəfə kim görmüşdü? Şübhəsiz ki, atası və bibisi oğlu görmüşdü.

Plantasiya sahibi oğlunu axırıncı dəfə axşam yeməyində görmüşdü və yeməkdən sonra onun yatmağa getdiyini güman edirdi.

Kolxaunun cavabı çox da müəyyən deyildi. O, öz dayısı oğlu ilə axşam yeməyindən sonra söhbət etmişdi və bundan sonra da, görünür, Henri yatmağa getmişdi.

Bas Kolxaun gördüyü şeyləri nə üçün gizləyirdi? O, nə üçün bağda şahidi olduğu hadisədən bir söz demirdi?

Nadansə, o, həqiqəti açıb söyləmədi.

Lakin məsələ həç də gözlənilmədən başqa bir şəkli aldı. Mehmanxana sahibi Oberdofer dəvət ediləcəyini gözləmədən bu təcili müşavirəyə özü gəldi. O, izdihamı yanb keçərək bəzi ifadələr vermək istədiyini bildirdi. Onda olan məlumat, ehtimal ki, Henri Poyndeksterin axırıncı dəfə harada görüldüyü və onun hansı istiqamətlə getdiyi sualına cavab verməyə kömək edə bilirdi.

O, ingilis dilində qırıq-sökük bir ifadə ilə bunları bildirdi.

– Kapitan Kolxaunla dueldən sonra mənim mehmanxanamda qalan Moris-mustanger o gecə hara isə çıxıb getdi. Bundan əvvəl də o, bir gecə belə etmişdi. Mehmanxanaya da çox gec qayıtdı. Cavanlar kef etdikləri üçün mehmanxana açıq idi. Mustanger çoxdan bəri vermədiyi haqq-hesabı tələb etdi və hesabda göstərilən məbləği son pennisinə qədər verdi, bu da mənə çox təəccüblü göründü.

Onun bu pulu haradan tapdığı həç kəsə məlum deyildi və tələsik hara çıxıb getdiyi də aydın deyildi. Oberdofer yalnız bunu bildirir ki, Moris Cerald onun mehmanxanasını tərk edərkən özünün bütün ləvazimatını götürmüşdü; o, yalnız vəhşi mustanqları ovlamağa gedərkən bütün ləvazimatını aparardı.

Mustanger getdikdən iyirmi dəqiqə sonra Henri Poyndekster qapını döydü. O, Moris Ceraldı görmək istəyirdi. Moris Ceraldın getdiyini ona dedikdə, onun nə zaman və hansı istiqamətlə getdiyini soruşdu. Gənc Poyndekster lazımi məlumat aldıqdan sonra, sanki, Moris Ceraldın dalınca çatmaq niyyəti ilə ona göstərilən istiqamətdə çıxdı.

Bu sözlərdə bəzi aydın olmayan cəhətlər vardı, bununla belə, verilən məlumat axtarış üçün əsas kimi qəbul edildi. İtmış adam Moris-mustanger ilə getmişdisə və ya atını onun dalınca sürmüşdüsə, demək, onu mustangerin getməli olduğu yolda axtarmaq lazımdı.

– Moris-mustangerin evi haradadır? – almandan soruşuldu.

Bunu həç kəs dəqiq bilmirdi. Bəziləri güman edirdi ki, onun evi Nueces çayının yuxarı tərəflərində, çayın Alamo qolunda bir yerdə olmalıdır.

Beləliklə də, itmiş Henri'nin izini və ya onun meyitini tapmaq üçün Alamo tərəfə hərəkət etmək qərara alındı: bəlkə, elə orada Moris-mustangerin özünün də meyitini tapdılar. Belə olduqda bu amansız qatlin intiqamını almaq lazım gələcəkdi.

QAN ÇALASI

Axtarış çıxan dəstə çox ehtiyatla hərəkət edirdi. Bunun üçün ciddi əsaslar var idi: hindular hərbi səfərə çıxmışdılar.

Qabaqda kaşfiyyatçılar və peşakar izaxtaranlar gedirdi. Onların vəzifəsi izləri tapıb əhəmiyyətini öyrənmək idi.

Leonanın ətraflarında heç bir iz tapılmadı.

Qaladan on mil uzaqda cəngəllik vardı. Bu cəngəlliklər şimal-qərbə və cənub-şərqə doğru ta üfüqlərə qədər uzanırdı. Vəhşi sarmaşqlarla dolu olan bu Texas cəngəllikləri atlar və insan üçün, demək olar ki, keçilməz idi.

Qala ilə üzbəüz olan bu cəngəlliklər içindən bir yol keçirdi. Bu yol Nüses çayının yuxarı tərəflərinə gedən ən qısa yol idi. Hər iki tərəfində sıra ilə ağaclar bitən bu meşə yolu xiyabana oxşayırdı. Bu, təbiətinmi işi idi, ya bunu insanı salmışdı? Bəlkə də, bu xiyaban komançələrin Tamolipa, Koaquila və Yeni Leona üzərinə hərbi səfərləri zamanı salınmış köhnə hərbi yol idi?

Izaxtaranlar bu xiyabanın Alamoya getdiyini bildikləri üçün bütün dəstə bu meşə yolu ilə hərəkət etməyi qərara aldı.

Çox çəkmədən izaxtaranlardan biri cəngəlliyn kənarında dayanıb, sanki, o nəse demək istəyirdi.

Mayor atını sürüb ona yaxınlaşaraq soruşdu:

– Nə var? İzmə görmüsən?

– Bəli, mayor, özü də çoxlu iz. Bir buraya baxın! Görürsünüzmü?

– At dirəqlərinin izidir!

Izaxtaran:

– Mayor, bir yox, iki atın dirəq izidir, – onun səhvini düzəltdi.

– Doğrudur.

– Sonra, elə bil ki, dörd iz gedir, lakin bu izlər həmin iki at tərəfindən buraxılmışdır. Bu izlər əvvəlcə bu meşə yolu ilə yuxarı gedib, sonra geri qaydır.

– Yaxşı, dostum Spenqlər, bu barədə fikrin nədir?

Hərbi düşərgədə kaşfiyyatçı vəzifəsində işləyən Spenqlər:

– Hələ bir çox şey mənə aydın deyil, – cavab verdi. – Lakin qəti təəssüflə mənə aydındır.

– Sənin nə kimi sübutların var? Yoxsa sən meyit tapmısan?

– Yox. Meyiti hələ tapmamışam.

– Bəs onda nə tapmısan?

– Qan. Böyük bir qan çalası! Elə bil ki, bu qan vəhşi öküzün damarlarından axmışdır. Gələn özünü baxın. Lakin, – o əlavə etdi, – mənim bu izləri yaxşı öyrənməyimi istəyirsinizsə, qalan adamların hamısının öz yerlərində dayanmalarını əmr edin.

– Yaxşı, qoy sən deyənlə olsun. – Dəstənin üzvlərinə müraciətə dedi: – Hamıdan xahiş edirəm ki, bir neçə dəqiqəyə heç kəs öz yerindən tərpənməsin. Mənim izaxtaranım indi bir təhqiqat aparmalıdır, bu təhqiqat bütün sahənin onun ixtiyarına verilməsini tələb edir.

Mayorun bu tələbini hətta bilavasitə ona tabe olmayanlar da sözsüz olaraq yerinə yetirdilər.

Spenqlər əlli addım irəli gedib atını mahmızladı.

– Bunu görürsünüzmü? – o, yeri göstərdi.

– Onu görməyən kordur ki, – mayor cavab verdi. – Sən deyənlə kimi, qan çalası o qədər böyükdür ki, vəhşi öküz kəsildiyini güman etmək olar. Əgər bu qan insan damarından axmışdırsa, bu insanın artıq sağ olmadığını mən təsdiq edirəm.

Izaxtaran dedi:

– Ölmüşdür. Hələ qanı qaralmamışdan əvvəl ölmüşdür.

– Spenqlər, sən necə düşünürsən, bu qan kimin qanıdır?

– Bu qan indi bizim axtardığımız adamın qanıdır: qoca plantasiya sahibinin oğlunun qanıdır. Buna görə də mən onun buraya gəlməsini istəmədim.

– Məncə, həqiqəti ondan gizlətmək lazım deyil. Gec-tez o, bu həqiqəti biləcəkdir.

– Burası doğrudur, mayor. Lakin mənə elə gəlir ki, biz əvvəlcə bu cinayətin baş verdiyi şəraiti aydınlaşdırmalıyıq. Mən bunu heç cür anlaya bilmirəm.

– Necə yəni anlaya bilmirəm? Məsələ aydındır. Onu hindular öldürmüşdür! Onu komançələr öldürmüşdür!

İz axtaran inamla dedi:

– Qətiyyən yox!

– Spenqlər, sən na üçün belə deyirsən?

– Burada hindular olsaydılar, onda biz iki atın deyil, qırx atın izini gördük.

– Əlbəttə, bu, doğrudur. Komançələrin tək-tək hücum etməsi şübhəlidir.

– Komançələrdən heç birisi, ümumiyyətlə, hindulardan heç kəs bu cinayəti etməmişdir. Meşə yolunda yalnız iki atın ayaqlarının izi görünür. Bu izlər də nallanmış at dırnaqlarının izidir. Komançələr nallanmış at minmirlər. Hər iki atlı qırmızıdərilə deyil, ağbənzilə atlılar imiş. İzin bir cərgəsi mustanqın, o biri cərgəsi isə Amerika atının izidir. Qərbə doğru irəliləyərkən mustanq qabaqda gedirmiş. Geri qayıtdıqda isə Amerika atı qabaqda, mustanq isə onun dalınca gəlirmiş. Bir atının o biri atının dalınca hansı məsafədə gəldiyini müəyyən etmək çətindir. Hər iki atının dönüb geri qayıtdıqları yərə qədər getsək, ehtimal ki, bu, bizə aydın olar. Yəqin ki, o yer yaxındadır.

Mayor dedi:

– Yaxşı, oraya gedək. Bu saat əmr edəmə heç kəs öz yerindən tərpənməsin.

Mayor tapşırıq verdikdən sonra izaxtaranın arxasınca getdi.

At ayaqlarının izi, demək olar ki, daha beş yüz addım uzanırdı. İzaxtaranın qərbə doğru gedərkən mustanqın qabaqda irəlilədiyini, geri qayıtdıqda isə mustanqın amerikan atının dalınca gəlməsi haqqındakı fikri təsdiq olundu.

İzaxtaran dayandı.

İz burada qurtardı; burada hər iki at dönüb geri qayıtmışdı.

İzaxtaran atdan yərə düşüb bu sahəni diqqətlə öyrənməyə başladı.

O, gözlərini yerdən ayırmadan, bir neçə dəqiqə sonra dedi:

– Onlar burada bir yerdə olmuşlar. Özü də uzun müddət bərabər olmuşlar. Lakin heç biri atdan düşməmişdir. Onların mehrbancasına söhbət etdikləri də aydındır. Bütün bunlar məsələni daha da dolaşdırır.

– Spenqlər, əgər sən doğrusunu deyirsənsə, onda əsl sehrbazsan. Lütən, söylə, sən bunları necə bildin?

– İzərdən, mayor, izlərdən. Bu olduqca sadə bir şeydir. Mən izlərin bəzi yerə bir-birinə yaxın olduğunu görürəm. Görünür ki, atılar bir-birinə yaxın dayanmışlar, atlar da oynaqalayb ayaqlarını yərə döymüşlər. Atılar burada xeyli dayanmışlar: hərəsi bir siqar çəkmişdir, bu da siqarların kötyüyü, görürsünüzmü, siqarları axıra qədər çəkmişlər.

İzaxtaran ayaqlı siqar kötyüyünü yerdən götürərək mayora verdi:

– Bundan mən belə bir nəticəyə gəldim ki, o iki atlı kim olursun, bir-birinə düşmən ola bilməzdi. Adamlar, adətən, siqarı bir yerdə ona görə çəkmirlər ki, bir dəqiqədən sonra bir-birinin boğazını üzünlər. Onlar yalnız siqarını çəkib qurtardıqdan sonra savaşa bilirlər. Onların savaşıqlarına da mən şübhə etmərəm. Mən tamamilə əminəm ki, onlardan biri digərini öldürmüşdür. Öldürən adamın kim olduğu tamamilə aydındır. Zavallı qoca Poyndekster öz oğlunu bir də sağ görməyəcəkdir.

– Bunların hamısı çox sirlidir, – mayor qeyd etdi.

– Bəli, çox sirlidir.

– Bəs meyt? Meyit harada ola bilər?

– Məni hər şeydən çox dolaşdıran da budur. Onu öldürən hindular olsaydı, o zaman meytin yox olması məni zərər qədər də təəccübləndirməzdi. Onlar meytə apara bilirlər. Lakin burada hindulardan heç bir əlamət yoxdur. Mayor, mənə inanın ki, bu iki atlıdan biri o birisini öldürmüşdür. Lakin meytə hara apardığı mənim üçün bir sirdir.

– Çox qarıbdır! – mayor səsləndi. – Çox sirlə bir işdir.

Spenqlər dedi:

– Bəlkə də, biz bu sirri öyrənə bildik. Bunun üçün də cinayətin olduğu yeri tərk etdikdən sonra atların izini tapmaq lazımdır. Bəlkə də, bir şey öyrənə bildik. Burada daha heç bir işimiz yoxdur! Necə bilirsiniz, bu barədə ona demək lazımdır?

– Mister Poyndeksterəmi demək istəyirsən?

– Bəli.

– Sən onun oğlunun öldürüldüyünə əminsənmi?

– Əlbəttə, yox! Mən buna o qədər də əmin deyiləm. Mən yalnız buna əminəm ki, qoca Poyndekster buraya cinayətin şahidi olan iki atdan birini minib gəlmişdir. Mən izləri bir-biriylə tutuşdurum. Əgər gənc Poyndekster bu atı minibmişsə, o zaman onu sağ görməyə az ümid vardır. İkinci atının onun dalınca gəlməsi mənim xoşuma gəlmir.

– Spenqlər, sən kimdən şübhələnirsən, onu öldürən kimdir?

– Başa düşürəm. Qoca Oberdoferin dedikləri olmasaydı, mən heç vaxt Moris-mustangeri fikrimə gətirməzdim. Doğrudur, bu iz nallanmış mustanqın izidir, lakin mən qəti deyə bilmərəm ki, bu iz ancaq onun mustanqının izidir. Əlbəttə, bu ola bilməz. Gənc irlandiyalı boş çar

şey üstündə adam öldürən deyil. Mənə elə gəlir ki, Moris belə bir cinayəti xüsusi bir haqq-hesaba görə edən adamlardan biridir.

– Mənca, sən haqlısən.

– Demək, əgər gənc Poyndekster öldürülmüşsə, özü də Moris Cerald tərəfindən öldürülmüşsə, ehtimal ki, onların arasında namuslu bir mübarizə olmuş və plantasiya sahibinin oğlu məğlub edilmişdir. Mən bunu belə anlayıram. Meyitin yox olmasına və axıdılan qanın çoxluğuna gəlinə, bu, mənə heç də aydın deyildir. İzi tutub irəli getmək lazımdır. Bəlkə də, müəyyən bir nəticəyə gələ bildik. Düşündüklərimi qocaya demək lazımdır?

– Yox, mənca, demək lazım deyil. Qoca onsuz da bu barədə çox bilir. Bəlkə də, bu dəhşətli həqiqəti tədricən öyrənmək onun üçün daha asan olsun. Gördüklerimiz haqqında ona heç bir şey demə. Sən izləri öyrənməklə məşğul ol, mən isə hamını bu yerdən kənara aparmağa çalışaram.

İzaxtaran:

– Yaxşı, mayor, – dedi. – Mənə elə gəlir ki, geriye qayıdan atların izlərinin haradan başladığını başa düşürəm. Bu iş üçün mənə on daqiqə möhlət verin. Sonra isə mənim işləmələrimə gəlin.

Spenqlər bunu deyib atını yenə də qan çalası olan yerə sürdü. Orada izləri təkrar diqqətlə nəzərdən keçirdikdən sonra yan tərəfə gedən yola döndü.

Şərtləşdikləri vaxtda onun kəskin fit səsi eşidildi. Bu səsdən təyin etmək olardı ki, izaxtaran, az qala bir mil yana getmişdir.

Mayor hərəkət əmrini verdi. O, qoca Poyndeksterlə və bu yerin adlı-sanlı bir neçə adamı ilə qabaqda gedirdi. Lakin dəstənin başçısı olan mayor izaxtaranın qorxunc və sirli kəşflərini heç kəsə demədi.

XL

fasil

NİŞAN VURULMUŞ GÜLLƏ

Dəstə meşə yolu ilə deyil, cəngəlliklərin içi ilə getdi. Mayor bu yolu ona görə seçmişdi ki, qoca qan çalmasını görməsin.

İndi dəstə iki atının güclə yanaşı gedə bildiyi ensiz bir yol ilə gedirdi: bəzi yerdə yol genişlənir, sonra yenə də daralırdı.

Bu arada kiçik bir hadisə baş verdi.

Dəstənin getdiyi yolda olan talalardan birində cəngəlliklər arasında bir yaqvar sıçrayıb çıxdı. Bu heyvan öz gözəlliyi etibarilə hətta isti ölkələrin cəngəlliklərində də çox nadir tapılan heyvandı. Təbiət onun san dərisi üzərində qəşəng qara naxışlar, dairələr, bir-birinə uyğun bəzəklər çəkmişdir. Böyük və alabazək yaqvar çevik, qüvvətli və elastiki bir sıçrayışla talaya atılarkən, dəstənin qarşısında ciddi bir vəzifə durduğunu baxmayaraq, onların diqqətini özünə cəlb etməyə bilməzdi.

Heyvan son dərəcə ovçuları maraqlandırdığı üçün dəstədən iki adam tufənginin tətini çəkdi.

Onlardan biri Kassı Kolxaun, o birisi də onunla yanaşı gedən gənc bir plantasiya sahibi idi.

Güllələrdən biri hədəfə dəyib cəngəlliyn bu gözəl heyvanını yerə sardı.

Müvəffəqiyyətlə atılan güllə onlardan hansının idi? Həm Kolxaun, həm də gənc plantasiya sahibi bunu öz adına çıxırdı.

Kapitan atından düşərək inamla dedi:

– Mən sizə sübut edəram. – Bıçağını çıxan oradakilərə müraciətla dedi: – Əgər bu güllə mənim gülləmdirsə, onun üzərində "K.K.K." hərfləri olmalıdır. Mənim güllələrim xüsusi bir şifarişlə hazırlanmışdır; vurub öldürdüyüm ovu həmişə tanıya bilərəm.

Gülləni çıxaran Kolxaunun aldığı məğrur görünüşü onun düz dediyini sübut edirdi. Bununla ən çox maraqlanan adamlar yaxınlaş baxdılar: güllənin üstündə, doğrudan da, kapitanın rütbəsinin, adının və fəmiyyəsinin baş hərfləri qeyd olunmuşdu.

Bu əhvalatdan az sonra adamlar izaxtaranın gözlədiyi yerə gəldilər və atlarını yeni iz ilə sürdülər.

Bu izlər artıq iki nallanmış atın izi deyildi.

İzaxtaran yalnız bir atın izini görürdü; bu iz də o qədər üzəndi ki, bəzi yerlərdə izaxtaranın özündən başqa heç kəs onu görə bilmirdi.

Bu iz cəngəlliklərin içərisindən keçir, bəzən talaya çıxırdı və nəhayət, bir dairə vuraraq bir az qərbə doğru gedib açıq bir yerə gəlirdi.

Spenqlər bu izi tutub atını bərk sürürdü. Dəstə onun dalınca irəliləyirdi. Spenqlər bildirdi ki, bu iz, nallanının izi qovaq ağacının

altında, məhrəncasına çəkilib atılmış iki siqar kötüyünün olduğu və izlərin qan qalasına qədər gəldiyi yerdə gördüyü mustanqın izidir.

İzaxtaran tək qaldığı bu qısa müddət içərisində Amerika atının izini də öyrənə bilmişdi. Ona aydın idi ki, bu izlər onların buraya gəldikləri düzənə qayıdacaq və sonra, ehtimal ki, Leonadakı tətilləməyə gedəcəkdir.

Lakin qanlı faciənin sirri bunda deyildi; mustanqın buraxdığı iz, dəyənən, daha çox şeylər vəd edirdi. Çox ehtimal ki, bu iz həmin qanlı sirri öyrənməyə, bəlkə də, canının məskəninə gedib çıxmağa səbəb ola bilərdi.

Lakin bu iz onu qovaq ağacının altında gördüyü bir-birinə qarşılıqlı izlərdən az düşündürmürdü.

Bu iz cəngəlliklərin içərisindən keçir, bəzən qabaqda gedərkən buraxdığı adı izlər kimi düz getmirdi.

İzlər gah burulur, gah da kiçik bir dairə vuraraq düz gedir, sonra yenə də dövrə vururdu. Elə bir təəssürat yaranırdı ki, ya mustanqın üzərində atlı yox imiş, ya da atın üstündəki adam atın belində oturmağa yatmış.

Bu izlər indicə işlədiyi cinayətdən sonra qaçıb gizlənen canının çapdığı atın izi ola bilərdimi?

Spenqlər bu fikirdə deyildi. Ümumiyyətlə, o, artıq nə düşünmək lazım gəldiyini bilmirdi. O hər zaman olduğundan daha çox fikirlidi. Bunu mayora etiraf etdi.

Dəstə irəliləməkdə davam edirdi. Həmin qeyri-müəyyən bir məsələnin əzabverən ağır hissi bürümüşdü. Lakin gözlənilmədən bu hissi dəhşətli bir şey əvəz etdi.

Siz birdən ilk baxışda, hər bir atı kimi öz atını düzənə sürən və atın üstündə sakit oturan bir adam görsəydiniz, nə düşündünüz? Təsəvvür edin ki, siz daha diqqətlə baxarkən görürsünüz bu atlının... başı yoxdur! Belə bir şey sizi dəhşətə gətirməyə, əlbəttə, çox qəribə olar.

Dəstə ilə gedən atlılar belə bir mənzərə gördülər. Onlar hamısı öz atının başını eyni zamanda sərt bir hərəkətlə çəkdi, onların qarşısında dərin bir uçurum açılmışdı. Günəş artıq üfucə yaxınlaşmış, az qala otların səthinə enmişdi; onun şüaları atlıların gözünü qamaşdırır, görməyə imkan vermirdi. Bununla belə, hamı öz gözləri qarşısındakı bu qəribə şeyin başsız atlı olduğunu aydınca gördü.

Əgər onu burada olanlardan ancaq biri görsəydi, yəqin ki, hamı onu ələ salar, ona dəli deyər. Lakin iyirmi-otuz nəfər adamın eyni vaxtda gördüyünə şübhə etmək olmazdı.

Başsız atlı meşə yoluna san gedirdi. Bu yolun o biri ucunda bizim atlılar dayanmışdı. Başsız atlı yoluna davam etsəydi, birbaşa gəlib onların üstünə çıxardı; əlbəttə, bu şərtlə ki, oradakı atlılar bundan qorxub qaçmayaydılar.

Bu qorxunc mənzərəni görənlər nə təyfə, nə təbiətdə olmayan bir şeyə inanən adamlar deyildi. Onların bir çoxu dünyanın ən uzaq guşələrində olmuş, təbiətin ən gözəlliklərindən hadisələri ilə qarşılaşıb mübarizə etmişdilər. Belə adamlar təyfə inanmazdılar.

Buna baxmayaraq təbiətə tamamilə zidd olan bu mənzərəni gördükdə hətta ən sağlam düşüncəli olanlar belə, bunun həqiqət olduğuna şübhə etməyə başladılar və ürəklərində: "Bu, təyfidir. Axı həqiqətdə bu ola bilməz!" – deyə təkrar etdilər.

Lakin filosofluq etmək üçün vaxt yox idi. Onlar əllərini günəşdən qamaşan gözlərinin üstünə qoyub dəhşətlə bu sirli atlıya baxırdılar.

Onun nə paltanının, nə də atının rəngini seçmək olmurdu. Belə bir işıqda rəngləri seçmək olmur. Onun yalnız bir cizgiləri görünürdü. Bu atlı günün qızılı şüaları önündə qara bir kölgə kimi görünürdü.

Dünyagörmüş və heç bir şeydən qorxmayan sərhəddilərdən biri qışqıraraq dedi:

– Bu at üstündə gedən iblisdir! And olsun Allaha, bu, iblisdir! Atlı öz səsinə qorxmış kimi birdən atının başını döndərdi. At vəhşi bir səslə kişnəyərək dəstədən qırağa qaçdı.

Başsız atlı günəşə doğru yönələrək gözdən itincəyə qədər öz yoluna davam etdi.

XLI

fəsil

DÖRD ATLI

Bu unudulmaz səhərdə İnc qalasından, mayor başda olmaqla, yalnız bir dəstə atlı yola çıxmamışdı. Onlardan daha çox əvvəl dan

yeri ağararkən dörd atlı eyni istiqamətlə, yəni Nuses çayına doğru yola düşmüşdü.

Onlar Henri Poyndeksteri axtarmaq məqsədilə yola çıxmamışdı. Bu zaman heç kas bu gəncin həlak olduğunu bilmirdi, hətta onun yox olmasından da xəbərdar deyildi.

Bu dörd atlı meksikalılardan ibarət idi.

Bunu təyin etmək çox asandır. Onların at sürmələri, ayaqlarının qüvvətli əzələləri, çiynilərindən salanan əlvan rəngli hindu şalı, məxmər şalvarları, uzunboğaz cəkmələrindəki məhmizlər, başlarındakı qara sombrero onların meksikalı olduğunu və ya meksikalıları təqild edən adamlar olduğunu göstərirdi. Lakin bu dörd atlı, şübhəsiz ki, meksikalı idi.

Onların qarayanız üzələri, qara sıx saçları, ucu şiş saqqalları vardı: üzələrinin cizgiləri düzgündü; bu sima indi qədim asteklərin¹ torpağında yaşayan ispan-meksika tipli adamlar üçün səciyyəvidir.

Atılardan biri o birlərinə nisbətən bədənca daha möhkəm idi. O, ən gözəl ata minmişdi; onun geydiyi paltar daha qiymətli, silahı daha səliqə ilə hazırlanmışdı. Bundan əlavə, qalan bütün əlamətlərdən görünürdü ki, bu, dörd nəfərin başçısıdır.

Bu adamın otuz-qırx yaşı olardı. Onun soyuq, yirtici heyvan baxışı, qaba və sərt təbiətli olduğunu göstərən yıpranmış üzü olmasaydı, onu hətta gözəl də hesab etmək olardı.

Bu adam Çöl Canavarı – El-Koyot idi.

Necə olmuşdu ki, El-Koyot sübh tezdən, özü də tamamilə ayıq bir halda digər yoldaşlarına başçılıq edərək atını düzənə sürürdü? Axı camisi bir neçə saat bundan əvvəl onu sərxoş görmüşdülər!

Bu gözəllənmiş və bir qədər qarıbə olan dəyişikliyi izah etmək o qədər də çətin deyil.

Kolxaun atını minib gedərək daxmanın qapısını bağlamamışdı; qapı səhərə qədər açıq qalmışdı.

Səhər açılarkən El-Koyotu ayaz yuxudan oyatdı. Bu, onu sərxoşluqdan bir qədər ayıtdı. Çarpayıdan sıçrayaraq səndirləyə-səndirləyə daxmada dolaşmağa, soyuğa və bu soyuğu içəri buraxan qarıya lənət yağdırmağa başladı.

¹ *Asteklər* – qədim mədəniyyətə malik olan hindu xalqıdır. Onlar Meksikada yaşamış və Amerika köşf ediləndən sonra başda Kortes olmaqla ispanlar tərəfindən istila edilmişdir. Onların ağ daşdan tikilmiş evləri, şəhərləri dağıdıldı, kitabları yandırıldı, Tenoçtitlan adlı gözəl paytaxtı darmadağın edildi.

Səhərin boz işığı hələ daxmanı çox zəif işıqlandırır. El-Koyot ayağı ayağına dolaşa-dolaşa, soyuq yağdıra-yağdıra hər tərəfi gəzib, nəhayət, axtardığını, yəni, adətən, içində içki saxladığı böyük qabı tapdı. İçki qabını silkaləyərək qəzabla:

– Allah bəlanı versin! – qışqırdı. – Bir damcı qalmayıb! Dilim damağıma yapışır, boğazım od tutub yanıb, elə bil ki, bir xəndəz közü boğazıma tökmüşən. Belə də şey olar! Daha mən buna döza bilmirəm. Nə etmək? Artıq hava işıqlanıb. Şəhərə getmək lazımdır. Yəqin ki, senyor Dofer səhər quşlarını tutmaq üçün artıq öz tələsini qurmuşdur. Belə isə El-Koyot da onun müştərisi olar.

İçki qabının qayışını çiynindən keçirdi, hindu şalını çiyninə atdı və səttiməntə yola düşdü.

Yirmi dəqiqədən sonra meyxaşaya çatdı.

Onun bəxti gətirdi: Oberdofer meyxaşanı açmışdı. O, bir neçə müştəriyə xidmət edirdi: bunlar da şərab içmək üçün qarovul yanından siyışib gəlmiş bir neçə asqar idi.

Meyxana sahibi təzə gələn müştərini:

– Pərvərdigara, mister Dias! – salamladı və nişə içən altı qonağı buraxıb bir nəfər nağd içənin yanına gəldi. Bu adamın pulu nağd verdiyini bilirdi. – Nə acab belə səhər tezdən durmusunuz? Nə istədiyinizi bilirəm. İstəyirsiniz ki, mən sizin qabınızı Meksika şərabı olan aq...aq... onu necə adlandırırınsınız?

– Aqvadiyente!¹ Kabalyero, siz tapdınız! Bu elə mənim istədiyim şərabdır.

– Bir dollar. Bu şərabın qiyməti bir dollardır.

– Caramba! Mən bu şərabı çox tez-tez aldığım üçün qiymətini də bilirəm. Alın! Bu pul, bu da qab! Doldurun, ancaq cəld olun.

– Mister Dias, siz tələsirsinizmi? Siz ləngitməyəcəyəm. Yəqin ki, siz vəhşi atları ovlamağa tələsirsiniz. Qorxuram ki, ibularda olan yaxşı atları irlandiyalı sizdən tez tutmuş olsun. O, mənim evimdən gecə ikən çıxıb getmişdir. Bu mister Moris Cerald qarıbə müştəridir! Heç kas onun nə edəcəyini bilmir. Mən onun aleyhinə bir söz deyə bilmərəm. O, mənim üçün yaxşı bir müştəri olmuşdur. Varlı bir adam kimi bütün borcunu verdi. Onun cib dollar ilə dolu idi.

Oberdoferin verdiyi məlumat meksikalını çox maraqlandırdı.

¹ *Aqvadiyente* – tünd şərabdır.

Bu marağını o, yüngül bir təəccüblə və səbirsiz hərəkətlərlə bürünə verdi.

Lakin o, bunun duyulmasını istəmirdi. Oberdoferi sorğu-suala tutub, beləliklə də öz təəccübünü bürünə vermək əvəzinə, o, etinasız bir halda dedi:

– Kəbalyero, bunun mənə dəxli yoxdur. Düzəndə kifayət qədər mustanq vardır, hamıya çatar. Senyor, salamat qalın və mənim əqvadiyentemi verin.

Qeybat eləməyə imkan verilmədiyi üçün bir qədər məyus olmuş alman, qabı cəld doldurmağa başladı. Söhbəti davam etdirməyə səy göstərməyərək qabı meksikalıya uzatdı, bir dolları alıb həmişə mey-xanaya gələn müştərilərinin yanına qayıtdı.

Dias ürəyinin yanmasına baxmayaraq, içki qabını açmadı və sanki onu tamamilə unutmış halda mey-xanadan çıxdı. İndi onu şərabdan daha çox başqa bir şey maraqlandırır.

O, bir dəqiqə də yubanmadan öz mustanqına minib settlementin kənarında olan üç daxmaya dəydikdən sonra öz daxmasına qayıtdı; yolda öz daxmasının yanında nallanmış at dirnaqlarının izini gördü.

“Caramba! Amerikalı kapitan bu gecə buraya gəlibmiş. Gör hal! Bunu mən dumanlı surətdə xatırlayıram, ancaq onda mənə elə gəlirdi ki, yuxu görürəm. Nə üçün buraya gəldiyini indi anlayıram. O, don Morisionun getməsindən xəbə tutubmuş. Yəqin, bir də gələcəkdir. Ha-ha! Hər şey onsuz da yerinə yetiriləcəkdir. Daha onun göstərişlərinə mənim ehtiyacım yoxdur. Milpesos! Bu nə xoşbəxtlikdir! Pul-an alan kimi Rio-Granda gedəcəyəm və onda İsidora ilə aranı necə sazlayacağımıza baxarıq”.

El-Koyot öz daxmasında çox qalmadı. O tələsik bir neçə parça qızarmış at yeyib, üstündən əqvadiyente içdi, sonra dincələn atını tutub yəhərlədi, böyük məhmızlarını çəkəməsinin dabanına taxdı, kiçik karabin tüfəngini yəhərə bağladı, iki tapançanı toqqasına keçirdi, yəhərə sıçrayaraq atını cəld çapdı. Düzənə yola çıxmadan əvvəl o, bir daha settlementin kənarına gəlib yoldaşları ilə görüşdü.

El-Koyotun üç yoldaşı, sanki, onun planındam xəbərdar idi. Hər halda, onlar əhvalatın Alamoda baş verəcəyini bilirdilər. Yolum başlanğıcında Dias atını yana döndərdikdə onlar qışqırıb yolu düz getmədiyini dedilər.

¹ Milpesos – min qızıl

Onlardan mustanger olan birisi dedi:

– Mən Alamonu yaxşı tanıyıram. Orada çox ov etmişəm. O yer buranın cənub-şərqindədir. Oraya ən kəsə yol, bax, bu meşə yolu-dur. Siz, don Miquel, atınızı haddindən artıq qərbə döndərdiniz.

– Doğrudanmı? – Dias həqarətlə cavab verdi. – Senyor Visente Baraxo, siz unudursunuz ki, bizim atlarımız nallanmışdır. Hindular İnc qalasından birbaşa Alamoya getmirlər. Dediklərimi anlayırsınızımı?

Baraxo:

– Siz haqlısınız! – dedi. – Caramba! Mən heç bunu düşünməmişdim.

El-Koyotun üç yoldaşı daha bir söz söyləməyib atlarını onun arxasınca sürdülər. Onlar gəlib meşəyə çatıncaya qədər bir kalma da danışmadılar.

Cəngəlliye çatdıqda dördü də atdan düşüb atlan ağaclara bağladı.

XLII

fəsil

QUZĞUNLAR UÇUB GƏLİR

Qara quzğunların düzən üzərində dəstə ilə uçması Cənubi Texas üçün adi bir mənzərədir və burada səyahət etmiş adam, əlbəttə, bu mənzərəni görmüşdür.

Qara quzğunlar yüz-yüz uçuşaraq havada dövrə vurur və ya spiral şəkildə uçuşurlar; onlar gah aşağı enib az qala otlara və ya ağacların başına toxunur, gah da qanadlarını açaraq birdən-birə havaya millanirlər. Göydə onlar qara kölgə kimi görünür.

Bu mənzərəni birinci dəfə görə adam quşlara tamaşa etmək üçün atını qeyri-ixtiyari olaraq saxlayır. Hətta quzğun dəstələrini bir neçə dəfə görə adam da bu yırtıcı quşların nə üçün toplaşdığını düşünmədən ötüb-keçə bilmir. Onlar nəhaq yerə dövrə vurmurlar. Onlar ov olduğunu hiss edirlər.

O adam görsə də, görməsə də, bilir ki, yerdə, bu yırtıcı quşların dövrə vurduğu yerə ölmüş bir heyvan, ya insan meyiti, ya da ölməkdə olan bir insan vardır.

Üç atlinin düzəndən keçdiyi o məşum gecənin səhəri dəstə-dəstə qara quzğunların meşə yolunun döndüyü yerdə, meşənin üzərində dövrə vurduqlarını görmək olardı. Sübh təzədən hələ bir quzğun da olsun görünmürdü. Lakin bir saat keçməmişdi ki, yüzlərcə quzğun qanadlarını geniş açaraq burada süzürdü; onların qara kölgələri meşənin yamaşıl ağacları üzərində tutqun kölgələr buraxırdı.

Quzğunlar abas yerə havada dövrə vurmurdu.

Meşədə, artıq oxucuya məlum olan qan çalasından dörd mil kənarda gözəl üzlü cavan bir oğlan yerdə sərilib qalmışdı.

O ölmüşdü mü?

İlk baxışda hər kəs onun öldüyünü zənn edərdi. Onun bədəninin vəziyyəti və üzünün ifadəsi bunu sübut edirdi. O, sanki, qollarını və ayaqlarını idarə etmək iqtidarını itirərək əl-qolunu uzadıb, daşlı yerdə uzanmışdı.

Yaxında böyük bir palıd ağacı vardı; lakin bu ağacın kölgəsi onun üstünə düşmürdü: ağ panaməsi isə başını azca örtmüşdü; pöhrəliyə yenincə süzüldü düşməkdə olan günəşin şüalanı onun göyə tərəf çevrilmiş solğun üzünü işıqlandırır. O ölmüşdü, ya yox?

Quzğunların havada dolanmasından onun öldüyünü güman etmək olardı.

Lakin bu dəfə hissiyyətləri yırtıcı quşları aldatmışdı: əl-qolunu uzatmış adam gözlərini açdı.

Onun düz üzünü işıqlandıran günəş şüalarını buna səbəb olmuşdu, ya bəlkə, dincəldiyi üçün o, yenidən həyata qayıtmışdı, hər halda, onun gözləri açıldı və oğlan tərpəndi.

Çox çəkmədən o, dırsəyinə söykənərək azca qalxıb təəccüblə ətrafına baxdı.

Quzğunlar çox yüksəkdə dövrə vururdular.

– Mən ölmüşəm, yoxsa sağam? – oğlan pıçıldadı. – Bu, yuxumu, yoxsa həqiqətmə? Bu nə deməkdir? Mən haradayam?

Günəş işığı onun gözlərini qamaşdırırdı. O, əlini gözünün üstünə qoymamış baxa bilmirdi; belə də etdikdə hər şeyi duman içərisində görürdü. Oğlan bir qədər düşündükdən sonra dedi:

– Başımın üstündə, dövrəmdə ağaqlardır... Altım daşdır. Mən buraya necə gəlmişəm?.. Ah, yadıma düşdü. Mənim başım ağaca

daydı. Bax bu ağaca. Məni vurub yəhərdən yerə salan həmin bax bu budaqdır... Sol ayağım ağrıyır... Bu nədir? Yoxsa ayağım sınımışdır?

Oğlan ayağa qalxmağa çalışdısa da, bacarmadı: ağrıyan ayağı hərəkət etmirdi – dizi bərk şişmişdi.

“Bas atım hanı? Yəqin ki, gedib. At indi, ehtimal ki, Kasa-dəl-Korvonun tövləsindədir. Onun üçün narahat olmağın mənası yoxdur.

Hətta o, burada mənim yanımda dayansaıdı da, mən onu mənə bilməzdim. Pərvərdigara, o nə manzərə idi! Atın ürkməsi heç də təəccüblü deyildi. Bas mən nə edim? Ayağım, yəqin ki, sınımışdır. Özənin köməyi olmadan mən yerimdən tərpənə bilmərəm. Buraya bir adamın gələcəyinə güman varmı? Uf, bu məlun yırtıcı quşlar! Onlar mənim öldüyümə şübhə etməyərək dimdiklərini buraya uzadırlar!.. Mən burada çoxmu uzanıb qalmışam? Günəş çox da qalbmamışdır, mənə şübhə açılarda ata mınmışdım. Görünür, şüurumu itirdiyim bir saat olar. İşim xarəbdir. Ayağım, yəqin ki, sınımışdır. Burada cərrah yoxdur... Texas cəngəllikləri içərisində daş yataq... Cəngəlliklər dörd bir tərəfimdə bir neçə mil uzanıb gedir; özümün buradan çıxma biləcəyim ümid yoxdur. Heç kəs də buraya gəlməyəcəkdir. Yerdə canavarlar, göyda quzğunlar... Necə oldu ki, mən yüyənə yığmamış atımı sürürdüm?!”

Oğlanın siması tutqunlaşdı. Öz vəziyyətinin təhlükəli olduğunu dərk etdikcə onun üzü daha da tutqunlaşırdı.

O, bir daha ayağa qalxmaq istədi, çox çətinliklə qalxdısa da, dərhal anladı ki, yalnız birca ayağı ona itaət edir, o biri ayağını yerə basa bilmirdi.

Yenə də uzanmalı oldu.

Beləliklə, daha iki saat hərəkət etmədən uzandı. Hərdən bir meşədə onun köməyə çağıran səsi eşidilirdi. O, səsinə heç kəsini eşitmədiyinə əmin oluncaya qədər qışqırdı.

Qışqırmaqdan boğazı qurumuş və ürəyi yanırdı. Yanğısı getdikcə artırdı; bu, o dərəcəyə gəldi ki, onun başqa hisslərini, hətta ayağının ağrısını belə ona unutdurdu.

“Mən burada qalsam, susuzluqdan həlak olacağam, – yaralı düşündürdü. – Bütün qüvvəmi toplayıb su olan yerə qədər getməliyəm. Yadımdadır, burada harada isə yaxında çay olmalıdır. Mən heç olmasa, iməkləyə-iməkləyə çaya qədər getməliyəm.

İməkləyə-iməkləyə? Axı mənim bir dizim hərəkət etmirdi. Bas nə etmək? Hər necə olsa bunu etmək lazımdır. Burada nə qədər çox qalsam, mənim üçün bir o qədər pis olacaqdır.

Günəş adamı yandırmağa başlayır. Artıq, başımı yandırmaqdadır. Mən şüurumu itirə bilərəm. Onda canavarlar, quzğunlar..."

O, bu dəhşətli fikirdən diksinib susdu.

Bir neçə dəqiqədən sonra yaralı yenə də danışmağa başladı:

– Əgər yolu tanısaydım! Mən çayın olduğunu yaxşı bilirəm. Çay buradan cənub-şərqə, tabaşir düzəninə axır. Bu istiqaməti tutub gedəcəyəm. Xoşbəxtlikdən, mən indi çayı günəş vasitəsilə tapa bilərəm. Ancaq gücüm çatmaydı!

Yaralı bu sözləri deyib sürünə-sürünə pöhrəliklərin arası ilə özünü yol açmağa başladı. O, kartənkələ kimi daşı torpağın üzəri ilə sürünür, yaralı ayağını dalınca dartırdı.

Dincəlib yeni qüvvə toplamaq üçün tez-tez dayanmalı olurdu. Axı insan üçün belə təbii olmayan bir vəziyyətdə iməkləyə-iməkləyə, xüsusilə dizinin biri itaət etmədikdə getmək asan deyildir.

Oğlan yavaş-yavaş hərəkət edirdi, lakin doğru istiqamətlə gedib-getmədiyini bilmirdi, bəlkə də, onun bütün səyləri əbəs idi? Bu da ona böyük azab verirdi. Yalnız ölüm təhlükəsi onu yolu davam etdirməyə məcbur edirdi.

Yaralı sürünə-sürünə dördəbir mil yol getmişdi. Birdən onun ağına bir şey gəldi: başqa cür hərəkət edə bilərmidi?

"Ayaq üstə yeriyə bilsəm, pis olmaz, ancaq bunun üçün qoltuqağacı lazımdır... Yadıma düşdü: axı bığağım yanımdadır! Bu da münasib ağac, cırdan palıd ağacı".

O, ovçu bığağını toqqasından çıxarıb ağac kəsdi və ondan qoltuqağacı düzəltdi. Qoltuqağacına söykənib ayağa qalxdı və yenə də cənub-şərqə tərəf irəlilədi.

O, başlıca olaraq günəşə görə istiqamət alırdı. Meşənin cəngəllikləri tez-tez onu yolunu dəyişməyə məcbur edirdi; çünki daha seyrək olan yerlərdən keçmək üçün dövrə vurmaq lazım gəlirdi. O, çayın balaca bir dərədə olduğunu bilirdi, buna görə də ətrafına baxa-baxa gedirdi.

Bələlikdə, dincələ-dincələ, dayana-dayana bir mil yol getdi. Bura da o, yırtıcı heyvanların izlərini gördü. Bu izlər güclə görünərsə də, düz bir istiqamətlə gedirdi. Görünür, bu, su olan yerə – bir çaya, gölə və yaxud da çeşməyə gedən yol idi.

Yaralı daha nə günəşə, nə dıqlara, nə də dərələrə əhəmiyyət vermədən heyvanların izini tutub gedirdi. Hər dəfə yenə də iməkləyə-

iməkləyə yoluna davam edirdi; çünki qoltuqağacı ilə getmək onu çox yorurdu.

Lakin çox çəkmədən onun sevinci mayusluqla əvəz olundu, heyvanların açdığı ciğir gəlib dörd bir tərəfi sıx pöhrəliklə əhatə olunmuş talada qurtarırdı. Oğlan suyun burada deyil, ciğirnin o biri başında olduğunu anladı.

Geriyyə dönməkdən başqa çərə yox idi.

Yaralı susuzluqdan yanırdı; o, son qüvvəsini topladı, lakin qüvvəsinin getdikcə azaldığını hiss edirdi. Arasından keçdiyi ağacların da kölgəsi çox az idi, bu ağacların çoxu haşıya kimi yarpaqları olan akasiya, kaktus və ud ağaclarından ibarət idi. Günorta günəşi onu rəhm-sizcasına yandırırdı. Yaralını tər basmışdı; yanğısı ona daha çox azab verirdi.

Bir neçə dəfə gözüna şirəli mezkət meyvəsi daydı, – əlini uzat saydı, onları dəfə bilirdi. Lakin oğlan bilirdi ki, çox şirəli olan bu meyvələr yanğı söndürməz, kaktus və ud ağacının pis dad verən şirəsi də ona kömək edə bilməzdi.

Düzgün bir yol ilə getməsinə baxmayaraq, çaya çatmaq üçün gücünün çatıb-çatmayacağına olan şübhəsi ona getdikcə daha çox azab verirdi. Yaralının ayağı həddindən artıq şişmişdi. Ona elə gəlirdi ki, uzanıb ölməkdən başqa bir alac qalmamışdır.

Ölüm dərhal gəlmir. Nə başın, nə də dizin yaranlanması adamı tez öldürmür. Bütün ölümlərdən ən dəhşətli olan susuzluqdan ölmək qorxusu var idi.

Bu fikir yaralını öz gücünü bir daha toplamağa məcbur etdi. Ayağının bərk ağrımalarına və çətin hərəkət etməsinə baxmayaraq, o, irəliləməyə can atırdı.

Qara quzğunlar yenə də onun başı üstündə dövrə vurmaqda idi. Onların sayı get-gedə artırdı. Quzğunların göz altına aldıqları şey, hələ hərəkət etsə də, onlar sövq-təbii ilə gənc oğlanın tezliklə öləcəyini hiss edirdilər.

Onların qara kölgələri yaralının yolu üzərində görünürdü. Sanki onun başı üstündə uçan ölümün özü idi.

Ətrafda tam sükut var idi. Quzğunlar da ovlarını tezliklə parçalayacaqlarını duyaraq səs çıxartmırdılar. Cırcıramalar və qurbağalar yandırıcı günəşin təsirindən susmuşdu. Gümüş çalan kartənkələlər daş altında mürgüləyirdi.

Meşənin dərin sükutunu pozan yeganə səs, azab çəkən adamın tikanlı bitkilərə ilişən paltarının xışlısı və hərdən bir abas yerə yarıma çağırən qışqırtısı idi.

Kaktus və ud ağaclarının tikanları onun üzünü və əlini cırmışdı. Üzdən tərə qarışmış qan axırdı.

Yaralı tamamilə təqətdən düşərək üzüqoylu yığıldı və xilas olacağına bir daha inanmadı.

Lakin o, üzüqoylu yığıldıqda tamamilə gözlənilmədən canını qurtardı. Uzanıb qulağını yerə dayayarkən zəif, güclə seçilən bir səs eşitdi. Bu, həsrətini çəkdiyi çayın sınıltısı idi.

Yaralı sevincli bir səs qoparıb qoltuqağacına söykənərək ayağa qalxdı və yeni bir qüvvə ilə yoluna davam etdi; yaralı ayağı da, sanki ona daha yaxşı itaət etməyə başlamışdı.

Bu, gümrahlığın və həyata olan məhəbbətin ölüm qorxusuna qarşı mübarizəsi idi.

Həyata məhəbbəti qalib çıxdı. Yaralı on dəqiqədən sonra büllür kimi çayın yanında, otlar üstündə əl-qolunu açaraq uzanıb susuzluğun necə də ona belə qorxunc azablar verdiyinə təəccüblənirdi.

XLIII

fəsil

MUSTANGERİN DAXMASINDA

Mustangerin daxmasına bir nəzər salağ. Onun sədaqətli nöqəri Felim otağın ortasında, kürsünü at kimi minərək oturmuşdu. Köpəyi də ocağın qabağında dəri üstündə uzanmışdı.

Mustanq dərisi vurulmuş qapı yənə də öz yerində idi. Yənə də əvvəlki ibtidai masa, çarpay və kürsülər göyə çarpırdı.

Viski şüşəsi əvvəlki kimi yənə də küncdə idi. Bu şüşə Felimin gözüne daxmada olan başqa şeylərdən daha tez-tez dəyirdi; çünki hara baxırdısa, nəzərləri həmişə onu özünə cəlb edən bu şüşəyə çevrilirdi; şüşə də söyüd çubuqlarından toxunmuş səbat içində idi.

O, şüşəyə xeyli baxandan sonra dedi:

– Ah, mənim həyatım, sən burdasanmış! Axı sənin mədəndə iki kvartdan çox viski var. Əgər onun ondan bir hissəsi mənim mədəmə

girsəydi, yeməyi həzm etmək üçün mənə nə qədər mənfəət verərdi! Tara, belə deyilmi? Mənim qoca köpəyim, sən nə fikirdəsən?

İt öz adını eşidərək başını qaldırdı, ondan na istadlıqlarını soruşmuş kimi sualedici bir nəzərlə ətrafına baxdı.

– Dostum, mən heç də bütün şüşə haqqında sənədən soruşmaram. Özüm bilirəm ki, belə yaramaz. Söhbət yalnız birçə stəkan haqqındadır. Lakin ağamın mənə dediklərindən sonra bir zərrə də olsun içməyə cürət etmirəm. Bu yır-yığış mənə lap əldən saldı. Dilim damağıma yapışmışdır. Heyif ki, mister Morisə şüşəyə əl vurmayaçağını vəd etmişəm. Axı bu şüşə kima lazımdır? O özü dedi ki, settlment-dən qayıtdıqdan sonra burada camisi birçə gecə qalacaqdır. İki kvart viskini bir axşamda ki içməyəcək! Amma qoca günahkar Stump onunla gəlsə, hamısını içəcəklər. Onda gör nə olacaq! O bundan da çox içər. Mənə təskinlik verən budur ki, buradan çıxıb Ballibaxla gedəcəyik. Orada mən könlüm istəyən qədər İrlandiya arağı içəcəyəm! Adam ələ bunu fikrinə gətirdikdə az qalır aqlını itirsin.

Felim bir müddət dinmədən oturdu, sanki, xəyalında onu Ballibaxda gözləyən sevincli götür-qoy edirdi. Lakin çox çəkmədən onun xəyalı şimikdirici şüşə qoyulmuş küncə tərəf uçdu. İrlandiyalının gözləri yənə də hərisliklə arzu etdiyi o bucağa zilləndi. Felim şüşəyə müraciətlə dedi:

– Mənim həyatım! Sənə deməliyəm ki, sən çox qəşəngsən. Mən sənə birçə dəfə öpsəm, sirrimi ki verməzsən. Birçə öpüş! Burada nə pis bir iş var? Ağam da yır-yığış edib yorulduğumu bilsə, bir söz deməz. Gör nə qədər toz uduşmam! Bir də axı biz gedirik. Yol üstə içməmək olarmı? Bunsuz olmaz. Mən əla, ağaya belə də deyərdəm və onun açığı tutmaz. Bundan əlavə, axı, o düz on saat gecikmişdir. Ona deyərdəm ki, mən vur-tut birçə qurtum içmişəm ki, gözlərimə heç bir şey görünməsin. Qoy na olur-olsun! Mən yalnız bir azca qoxulayaçağam, sonra na olur-olsun... Uzan, Tara, mən getmirəm.

İt Felimin qapıya tərəf getdiyini görüb yerindən qalxdı. Tara Felimin niyyətini anlamışdı. Felim yalnız ağasının gəlib-gəlmədiyinə və düşündüyü planını yerinə yetirmək üçün ona mane olub-olmayacağına baxmaq üçün otaqdan çıxmışdı.

Felim heç kəsini gəlmədiyinə əmin olduqdan sonra cəld otağın küncünə tərəf gəlib şüşəni açdı, dodaqlarına yaxınlaşdırıb bir qurtumdan bir az çox içdi.

Şüşəni yerinə qoyduqdan sonra qayıdıb kürsüdə oturdu. Yəni də öz-özünə danışmağa başladı:

– Başa düşürəm, ağam niyə bu qədər yubandı. O demişdi ki, səhər saat səkkizə yaxın qayıdacağam. Texasın günəşi yalan danışmırsa, indi artıq axşam saat altıdır. Yəqin, bir şeyə görə yubanıbmışdır. Tara, sən necə fikirləşirsən?

Tara bu dəfə təsdiq əlaməti olaraq fınxırdı: onun burnuna küldüşmüşdü.

– Bəlkə, bir hadisə baş vermişdir? Tara, onda biz necə olacağıq? Ah, mənim qoca köpəyim! Onda biz Ballibalaxı uzun zaman görə bilməyəcəyik. Ağamızın köhnə-möhnəsini satmaqdan başqa əlacımız qalmayacaq.

Felim ayağa qalxıb qapıya tərəf getdi.

– Gedək, Tara! – qışqırdı. – Gedək, qoca köpək, görək ağamız gəlmir ki. Mister Moris narahat olduğumuzu gördükdə xoşlanacaqdır.

Felim Tara ilə birlikdə Alamonun uçurumlu sahilinə getdi. Əvvəlcə aşağı ilə gedib sıx pöhrəliklər arasından keçdikdən sonra yamaça tərəf yollandılar və yuxarı dırmaşmağa başladılar. Bir az sonra qayanın başına çıxdılar.

Düzən onların gözələrinin qarşısında uzanıb gedirdi.

Günəş artıq üföqlərə enmişdisə də, düzəni hələ yaxşı işıqlandırır. Dündüz yer üzərində əncir və ya tak-tək yukkə ağacı görünürdü. Düzənin yeknəsəqliyini bundan başqa heç bir şey pozmurdu və üföqlərin qarşısını heç bir şey kəsmirdi. Adama elə gəlirdi ki, bir yaqar düzənə qaçsa, onu asanlıqla görmək olar.

– Uzaqlarda cəngəlliklərin tutqun zolağı görünürdü.

Felim dinmədən ağasını gözlədiyi istiqamətə baxırdı.

O, çox gözləməli olmadı. Üfüqdə ağaclar arxasından çıxan bir atlı göründü. Atlı Alamoya tərəf gəlirdi.

Onun hələ bir mil uzaqda olmasına baxmayaraq, sədaqətli nökr gələn atlının öz ağası olduğunu tanıdı. O, ağasını əlvan rəngli zol-zol hindu şalından tanıyırdı: meksikalılardan heç kəsin belə bir şalı yox idi. Bunu navaxo qəbiləsinin hinduları toxumuşdu.

Ancaq Felim belə böyük havada ağasının şalı çiyninə salmasına təəccüb etdi. Şalı büküb yəhərə bağlamaq daha yaxşı olmazdı?

– Tara, mənim itim! Odur, ağamız gəlir! Ancaq indi elə istidir ki, daş üstündə ət qızartmaq olar, amma, deyəsən, ağamız bunu hiss

etmir. Yoxsa Oberdoferin meyhanasında, o it damında ona soyuq dəymişdir? Donuz donuzluğu ilə orada qalmaq istəməz. Bizim daxmamız onun yanında həqiqi bir salondur.

Felim dinmədən atlıni müşahidə edirdi. Atlı artıq ondan yarım mil uzaqda idi və yaxınlaşmaqda davam edirdi.

– Ya Məryəm! – Felim qışqırdı. – Onun fikri nədir? Yox, Tara, yaqın, bu, elə-belə, zarafat üçündür. O, bizi təəccübləndirmək istəyir. Bizimlə zarafat etmək fikrindədir... Müqəddəs Patrik! Bu nə qəribə işdir! Elə bil onun başı yoxdur. Doğrudan da, yoxdur! Bu nə deməkdir? Müqəddəs Məryəm! Əgər onun ağamız olduğunu bilməsəydik, o zaman, doğrudan da, qorxmaq olardı... Gələn ağamızdır-mı? Deyəsən, bizim ağamız boyca bir qədər hündürdür. Bəs başı? Müqəddəs Patrik, özün bizi hiylə ilə, onun başı hani? Axı onun başı şalın altında ola bilməz. Yox, buna da oxşamır. Tara, bütün bunlar nə deməkdir?

Felim səsində bir dəhşət vardı.

İt Felimdən bir az qabaqda dayanmışdı. O, parlaq və geniş açılmış gözələrinin artıq cəmi yüz əlli addım onlardan uzaqda olan sahibinə zilləmişdi.

Felim son sualı verib uzun söhbətini bitirdikdə Tara cavab olaraq, yalnız yazıq-yazıq uladı.

Bundan sonra it güllə kimi yerindən qopub atlınin qabağına qaçdı. O, sürətlə irəli qaçaraq qulaqbatnıcı bir səslə zingildəyirdi; onun bu zingiltisi, adətən, evinə qayıdan mustangeri qarşılayarkən qopardığı o gözəl hümməyə oxşamırdı.

Felim sahibinin kəhər atını çoxdan tanıyırdı, at birdən dönüb gəniyə, düzənə qaçdı.

Felim gözələrinin atlıdan ayırmadan titrəməyə başladı; qalibini dol-duran yeni dəhşətdən yerində donub qaldı. At dönərkən o, at üstündə oturmuş adamın başını gördü; bu isə hər şeydən dəhşətli idi; lakin baş öz yerində, adamın çiynləri üstündə deyil, atlınin əlində, yəhərin qabaq qaşının yanında idi.

At çevrildikdə Felim ölünün laxtalanmış qana bulaşmış dəhşətli üzünü gördü və ya bəlkə də, ona belə gəldi.

O, daha bir şey görmədi. Arxasını düzənə çevirib titrəyən ayaqlarının qüvvəsi yetdikcə dik aşağı qaçmağa başladı.

DÖRD KOMANÇI

Felim dayanmadan və arxasına baxmadan qaçırdı. Onun külərən saçları dağılıb havada yellənirdi.

Felim qaçıb daxməyə gəldikdən sonra mustanq dərisi vurulmuş qapını bağladı, döşəmə üstündə olan döşək və bağlamalan qapının arxasına qoyub özünə sənərgə düzəltdi.

Lakin bu zaman da o, özünü təhlükəsizlikdə hiss etmirdi. Məgər qapı, hətta arxasına şeylər qoyulmuş bu qapı, indi gördüyündən onu müdafiə edə bilirdimi?

İndi gördüyü isə, əlbəttə, təbiətdə olmayan, o dünyaya aid bir şey idi. Yer üzündə hələ belə möcüzələr olmayıb! Məgər kimsə ömründə belə bir mənzərə görmüşmü: at minmiş adam öz başını əlində tutsun? Kim ömründə belə bir hadisə eşitmişdir? Kim eşidibsa, eşitsin, ancaq Felim O'Nil belə bir şey eşitməyib.

Dəhşətdən özünü itirmiş nökrə daxmədə otarəf-butərəfə qaçır, gah kürsüdə oturur, gah ayağa qayıb xəlvətcə qapının yanına gəlirdi, lakin nə qapını açmağa, nə də deşikdən baxmağa belə cürət edirdi. Bəzən o, saçlarını yolar, əlləri ilə gicgahlarını sıxır, gözlərini silərək, sanki, yatmadığına və bu dəhşətli insan surətini həqiqətdə gördüyünə inanmaq istəyirdi.

Təhlükəsizlik içərisində olduğundan deyil, gördüyü şeyi anlamaq zərurətini hiss etdiyindən onun dili yavaş-yavaş açıldı və öz-özünə çoxlu sual verməyə və ah-vay etməyə başladı. O, yalnız özünə müraciət edərək danışdı. Tara evdə olmadığı üçün bu söhbətdə iştirak edə bilmədi.

O, piçilti ilə danışdı, sanki, daxmənin divan arxasında bir adamın xəlvətcə ona qulaq asacağından qorxurdu.

– Ah! Ah! – o, köksünü ötürürdü. – Bu adam o ola bilməz! Müqəddəs Patrik, özün məni hifz et! Bəs onda bu nə idi! Axı o şeylər hamısı onun idi: onun atı, zol-zol şalı, yaqar dərisindən uzunboğaz çəkmələri, onun başı... Ancaq üzü onun sifətinə oxşamırdı. Mən

onun üzünə də baxdım. Ancaq qana bulaşmış bir adamın üzünü necə tanımaq olar? Ah! Bu, mister Moris ola bilməz! Heç vaxt! Heç vaxt!.. Bu, yuxu idi, yaqın ki, mən yatıb belə bir yuxu görmüşəm və ya bəlkə də, bu, viskinin təsirindəndir... Yox, mən sərxoş deyildim... Bu da ola bilməzdi. Axı bunları gördüyüm vaxtdan heç yarım saat keçməmişdi. İndi bu içki mənim üçün çox xeyirli olardı. Yoxsa bütün gecəni yatmayıb düşünəcəyəm. Ah! Ah! Axı bu nə ola bilərdi? Bu adam o deyilsə, bəs onda mənim ağam hanı? Müqəddəs Patrik! Dövrəsini təyflər və xəyallar bürümüş bu yazıq, bu günahkar bəndəni özün qor!

İrlandiyalı, katoliklərin müqəddəs Patrikinə müraciət etdikdən sonra lap qədimdən Vax¹ adı ilə tanınmış olan başqa bir allahı da yadına saldı. Bu allah onun yalvaşlarını eşitdi.

Felim bütperəstlərin, içərisində Mononqaxel viskisi olan şüşə surətinə girmiş bu allahının məhrəbi qarşısında diz çökdükdən yarım saat sonra günahlardan canını qurtarmasa da, bütün iztirablardan xilas oldu. O, daxmənin döşəməsi üstündə sərilib qalmışdı; ürəyinə qədər işləyən dəhşətli mənzərəni, hətta öz varlığını belə dark etmirdi.

Qaranlıq düşmüşdü. Moris-mustangerin daxməsindən səs-samir eşidilmirdi.

Yalnız divarın dalından səs gəlirdi; bunlar da gecə vaxtı meşədən gələn çay şırlıtısı, küləkdən yellənən yarpaqların xışlıtısı və cırcıramaların səsi idi. Bəzən də yırtıcı bir heyvanın nərlitisi eşidilirdi.

Ay parlaq işıq saçdı. Onun gümüşü işığı yer üzünü işıqlandıraraq məşənin ən qalın yerlərinə nüfuz edir, ağacların qara kölgələri arasına zolaq-zolaq işıq salırdı.

Atilar qaranlığı işıqdan daha üstün tutaraq irəliləyirdilər.

Onlar cəməsi dörd nəfər olsa da, görkəmləri çox dəhşətli idi. Onların qırmızı rənglə boyanmış çıpaq bədənləri, yanaqlarındakı döydürmə şəkillər, başlarında yellənən al lələklər, əllərindəki parlaq silahlar vəhşi və qorxunc bir qüvvə olduqlarını göstərirdi. Onlar komançilərə məxsus hərbi paltar geymişdilər.

Onlar haradan gəlirdilər?

¹ Vax – Roma əsərinə görə şərab və şənlik allahı

Atılar daxmaya tərəf gəlirdi. Daxmada yaşayanlardan birisi süürünü itirmiş halda yerdə uzanıb qalmışdı. Görünür onlar öz soyğunçuluq məqsədləri üçün Moris Ceraldin daxmasını seçmişdilər.

Onlar daxmanın yaxınlığında atlarından sıçradılar, onları ağaclara bağlayıb yolun qalanını piyada gəldilər.

Onlar sına-sına gəlir və tökülmüş yarpaqların üstü ilə tamamilə səssizcə irəliləyirdilər.

Bacardıqca kölgə ilə gəlməyə çalışırdılar. Tez-tez dayanıb irəliyə baxır, qulaq verirdilər. Onların başçısı dinməyib yalnız əli ilə komanıda verirdi.

Daxmanın içərisini tam bir sükut bürümüşdü. Oradan bir səs belə eşidilmirdi.

Dörd komançı xəlvətcə qapıya tərəf gəldi. Qapı bağlı olsa da, onun yanlarından deşiklər var idi. Bu dörd vəhşi qulaqlarını eyni zamanda bu deşiklərə qoyub nəfəs almıdılar qulaq verirdilər.

Xorultu, nəfəs, ümumiyyətlə, heç bir səs eşidilmirdi. Başçı ispan dilində:

– Bəlkə də, o hələ evə qayıtmamışdır, – deyirdi. – Ancaq o gərəklə çoxdan evdə olaydı. Bəlkə də, təzədən bir yerə getmişdir? Yadımdadır, evin arxasında atlar üçün bir çardağ olmalıdır. Mustanger evdə olsa, biz onun atını orada tapanıq. Dostlar, siz burada gözləyin, mən gedib baxım, gəlirəm.

Bir neçə dəqiqə sonra başçı, hələ də qapının ağzında dayanmış yoldaşlarının yanına qayıtdı.

– Bizimki gətirmir! – o, uca səslə diləndi. – Burada yoxdur. Özü də son günlər burada olmayıb.

Onlardan birisi ispan dilində, özü də yaxşı bir tələffüzlə danışaraq təklif etdi:

– Daxmanın içinə girib öz gözümlə gəlsəydik, pis olmazdı. İrəliləməyimizin düzəndəki mənzilini necə düzəltməyinizə baxmaq bəddir olmaz.

Üçüncü adam da ispan dilində dedi:

– Əlbəttə, bu, pis iş deyil. Gəlirəm dəhlizə də baxaq. O qədər acam ki, çiyət yeməyə hazırəm.

– Lənət şeytana! – dördüncü və axırıncı adam eyni dildə əlavə etdi. – Mən eşitmişəm ki, onun anbanı da var. Əgər belədirsə...

Başçı ona sözünü qurtarmağa imkan vermədi. Görünür, anbarın açılması onu hərəkət etməyə məcbur etdi.

O, ayağı ilə qapını itələdisə də, qapı açılmadı.

– Caramba! Qapı içəridən kilidlidir: yaqın, bağlayıblar ki, sirlər, pələnglər, ayılar, vəhşi öküzlər və ehtimal, hətta hindular içəri girməsin. Ha-ha-ha!

O, ayağı ilə qapını seyrəklə itələdi, lakin qapı açılmadı.

– Qapının arxasına şey yığıblar, özü də xeyli ağır şeylər. Bu saat baxıb işin nə yerdə olduğunu öyrənərik.

Bıçağı işə saldılar. Mustangerin qapıya çəkdiyi darıd böyük bir deşik əmələ gəldi. Hindu əlini bu deşiyə soxaraq dörd bir tərəfə gəzdirib qapının arxasındakı şeyləri yoxladı.

Qapının arxasındakı döşək və bağlamaları geriye itələdilər və qapı taybatay açıldı.

Vəhşilər içəri girdilər. Ayın parlaq işığı qapıdan içəri düşüb daxmanı işıqlandırdı.

Bir adam daxmanın ortasında döşəmə üstə uzanıb əl-qolunu açmışdı.

– Caray!

– Bu nədir? Yatıbdımı?

– Yaqın ki, ölmüşdür, yoxsa bizim səsimizi eşidirdi.

Başçı yerdə uzanmış adamı nəzərdən keçirərək dedi:

– Yox, o ölməyib, ancaq lül-qənbərdir. Bu, mustangerin nökrəsidir. Onu görmək mənə müəssər olmuşdu. Yaqın, ağası evdə yoxdur. Ümidvaram ki, bu heyvan içkinin hamısını içməmişdir! Budur, bu da şüşə. Qızıl kimi tər şadır. Bizim də payımız qalmışdır. İçməklər.

Mononqaxel viskiyi bir neçə saniyə içində burada olanların arasında paylaşındı. Hərəsi bir dəfə içdi, başçının payına daha çox düşdü.

Ev sahibi gec-tez qayıtmalı idi. Qonaqlar onunla görüşmək istəyirdilər, yoxsa gecənin bu vaxtında buraya gəlməzdilər.

Bu dörd hindu Moris-mustangerdən nə istəyirdi?

Onlar mustangeri öldürməyimi gəlmışdilər?

Bununla belə, komançı adı ilə gələnlərin kim olduğu, yaqın ki, oxucuya məlumdur. Bu komançılar – meksikalılardı və onların başçısı mustanger Miquel Dias idi.

El-Koyot dedi:

– Biz pusquda durub onu gözləməliyik. Yaqın ki, tez gəlir çıxar. Baraxo, siz qaya olan yerə gedib onun düzəndə nə vaxt görünəcəyinə diqqət yetirin; qalanlar isə qoy mənimlə qalsınlar. O, Leona

tərəfdən gələcəkdir. Biz ona dərədə, böyük sərv ağacı altında rast gələ bilərik. Bu, ən münasib bir yerdir.

Qanıçan Baraxo Felimi göstərək:

– Bunu vurub öldürsək, yaxşı olmazmı? – taklif etdi.

– Ölüni vurub öldürməyə nə var! – yoldaşlardan digəri onun fikrinə şərik oldu.

– Mənası nədir? Onsuz da bu heç kəsini əl-ayağına dolaşmır. Bu səfəhi sakit buraxın. Mən yalnız onun ağasını öldürməyi boyun olmuşam. Yaxşı, Baraxo, yola düş. Qayanın başına çıx. Don Morisio hər bir dəqiqə gələ bilər. Səhv etmədən hərəkət etmək lazımdır. Bəlkə də, belə fürsət bir daha əlimizə düşməsin. Qayanın tapəsindən bax. Belə ay işığında siz onu uzaqdan da görə bilərsiniz. Onu görən kimi tələsik buraya gəlib bizi xəbərdar edin. Bax, bunu elə etmək lazımdır ki, biz sərv ağacının yanına gəlməyə macal tapaq.

Baraxo bu əmri o saat yerinə yetirmədi. Keçən gecə onunku gətirməmişdi və qumarda El-Koyota bərk uduzmuşdu. İndi uduzduqlarını geri almaq istəyirdi. O, getdikdən sonra yoldaşlarının nə ilə məşğul olacaqlarını yaxşı bildirdi.

Diaz onun daxmadan həvassız çıxdığını görərək:

– Senyor Visente, cəld olun! – komanda verdi. – Əgər biz bu işdə uduzsaq, onda siz də monte¹ oyununda uda biləcəyinizdən daha çox uduzmuş olarsınız. Gedin, mənim dostum, – El-Koyot ürəkverici bir ahənglə əlavə etdi. – Bir saata kimi gəlib çıxmasa, birimiz sizi əvəz edər. Di gedin!

Baraxo bu əmrə tabe oldu.

Daxmadan çıxaraq qayaya tərəf yönəldi. Qalanları daxmada oturdular. Masa üstünə axşam yeməyi əvəzinə, hər bir meksikalı finl daqqının ayrılmaz yol yoldaşı olan bir dəstə İspaniya kartı qoydular.

Oyun qızdıqda vaxtın necə keçdiyini hiss etməsən. Bir saat keçmişdi. Gümüş dollarlar masa üstündə cingildəyirdi. Kart kağızının xışltısı eşidilirdi.

Kəskin bir səs birdən-birə oyunu dayandırdı.

Bu səs ayrılmış Felimin qışqırtısı idi. Felim onunla birlikdə daxmanın içərində özlərinə yer etmiş bu qarıbə adamları indəcə görmüşdü.

Qumar oynayanlar masanın arxasından sıçradılar və hər üçü bıçağını çıxartdı. Felimin həyatı təhlükədə idi.

¹ Monte – qumar oyunudur.

Baraxonun birdən-birə gəlməsi irlandiyalıni ölümdən qurtardı.

– O gəlir! Artıq qayaya yaxınlaşmaqdadır. Tez olun, dostlar, tez olun! – Baraxo tez-tez pıçıldadı.

Felimi öldürməyə vaxt olmadı.

Paltarlarını dəyişmiş adamlar bir neçə saniyədən sonra artıq qayanın dibində idilər. Onlar böyük sərv ağacının altında pusquda durub Morisin yaxınlaşmasını gözləyirdilər.

Çox keçmədən at ayağının səsi eşidildi. Sonra nal səsi gəldi. Bu səslər bir bərabərdə eşidilmirdi, sanki, at hamar olmayan bir yer ilə qaçdı. Yəqin ki, atlı yamaca enirdi. Lakin hələ görünmürdü. Yamaca və eləcə də aşağıdakı dərəyə sərv ağacının kölgəsi düşmüşdü. Ay yalnız ensiz bir yeri işıqlandırır.

– Onu öldürməyib, – Miquel Dias amirana bir səsle pıçıldadı. – İndi hələ təzdir. Qoy bir qədər də yaşasın. Belə lazımdır. Onun özünü və atını tutub saxlayaq. Müqavimət göstərsə, öldürərik. Şərtimizi unutmayın: birinci gülləni mən atacağam.

Etiraz edən olmadı. Sui-qəsdçilər böyük yoldaşlarına tabe olmağı vəd etdilər. Çox gözləmək lazım gəlmədi.

Yaxınlaşmaqda olan atlinin qabağına sıçrayan El-Koyotun səsi eşidildi:

– Abajo las armas! A tierra!!

El-Koyot atın yüyənindən yapışdı, qalan üç nəfər atlinin üzərinə atıldı.

Atlı heç bir müqavimət göstərmədi. O nə çirpini, nə silahı ilə özünü müdafiə edir, nə də bir kəlmə söz danışdı.

Onlar bu adamın at üstündə oturduğunu gözləri ilə görür, allərini onun bədənində sürtürdülər. Lakin bu bədən, sanki, heç bir şey hiss etmədi. Yalnız at müqavimət göstərirdi. At şahə qalxaraq geri qəkilir və hücum edən quldurları özü ilə geri dartırdı.

Onlar gəlib ay işıqlandırdığı yerə çıxdılar.

Meksikalılar dəhşət içində qışqıraraq geri atıldılar. Var gücləri ilə atlarını bağladılar yerə qaçdılar, cəld yəhərə sıçrayıb qaçmağa başladılar. Onlar daha igid adamları dəhşətə gətirmiş başsız atlini görmüşdülər.

¹ Silahını ver! Atıdan düş!

XLV
fəsil

İTMİŞ İZ

Mayor başda olmaqla axtanışa çıxan dəstə, başsız atlıni başqalarından daha əvvəl görmüşdü.

Günəş onların gözlərini qamaşdırmışdı. Onlar atlınin ümumi şəklindən başqa heç bir şey görməmişdilər. Settlimentdən gələn atlılar başsız atlıda Moris-mustangərə oxşayan heç bir şey sezməmişdi.

Felim, arxasını batmaqda olan günəşə tərəf çevirərək atlıya baxmışdı. O, atlıni öz ağasına oxşatmışdı.

Moris-mustangeri tanıyan dörd meksikalı da belə bir nəticəyə gəlmişdi.

Həm Felim, həm də meksikalılar ən ağır bir dəhşət hiss etmişdi. Mayorun dəstəsindən olanlar da bu sirli atlıni gördükdə bərk həyəcanlanmış və belə qərībā bir hadisəni necə izah etmək lazım gəldiyini bilməmişdilər.

Atlı gözdən itdikdən sonra mayor öz yol yoldaşlarına dönüb soruşdu:

– Bu nədir? Canablar, bu barədə siz nə düşünürsünüz? Etiraf edirəm ki, mənə bərk fikir götürmüşdür.

Kim isə dedi:

– Hinduların finldağı olmasın? Bizi dövrəyə almaq üçün bir tələ deyilmi?

Bir başqası əlavə etdi:

– Mən dəyərdim ki, çox pis tələdir. Hər halda, mən belə bir tələyə düşmərim.

Mayor sözə qarışdı:

– Məncə, burada hinduların əli yoxdur. Spənqlər, bu barədə sənlin fikrin nədir?

İzxtaran cavab olaraq yalnız başını yırğaladı.

– Bu atlı, paltanı dəyişmiş hindu ola bilərmi? – mayor yenə də ona müraciət etdi.

– Mayor, mən sizdən çox bilmirəm, – izxtaran cavab verdi. – Ehtimal ki, belə bir şeydir. İki şeydən biridir: ya adamdır, ya da ki uyuq!

Bir neçə səs birdən ded:

– Əlbəttə, uyuqdur.

Öz ağıllı fikrini bir dəfə söyləmiş dəstə üzvlərindən birisi dedi:

– Kim olur-olsun, – ya adam olsun, ya şeytan olsun, ya uyuq olsun, hər halda, belə bir şey varsa, niyə biz onun izinin haraya getdiyini öyrənməyək?!

Spənqlər dedi:

– Əgər izi qalmışsa biz bunu tez öyrəne bilərik. Bizim yolumuz da elə o tərəfədir. Mayor, hərəkət etmək olarmı?

– Əlbəttə. Belə boş bir şey vəzifəmizi yerinə yetirməyə bizə mane ola bilməz. İrəlil!

Atlılar yenə də irəlilədilər: onlardan bəziləri tərəddüd edirdi. Dəstənin içərisində elə adamlar vardı ki, ixtiyar sahibi olsaydılar, atlını cəld geri döndərərdilər. Kəlxan da bu adamlardan biri idi. O, başqalarından daha çox sarsılmışdı. Başsız atlıni gördükdə onun gözləri birdən bərələ qaldı, dodaqları ağardı, alt çənəsi sallandı.

Ümumi qarğışıqlıq olmasaydı, onun bu qərībā siması, əlbəttə, ətrafdakıların nəzərindən qaçmazdı. O qərībā atlı gözədən itincəyə qədər hamı sehlənmiş kimi bir nöqtəyə baxırdı. Dəstə irəliləyərkən kapitan başqalarının nəzərini hiss etməmək üçün atını hamıdan arxada sürürdü.

Spənqlər haqlı idi: dəstənin yolu sirli atlınin bir az dayandığı yerdən keçirdi.

Lakin atlı, özünün həqiqət olmadığını sübut etmiş kimi, özündən sonra heç bir iz buraxmamışdı.

Bununla belə, vəziyyət tamamilə təbii idi. Atlının döndüyü yerdən təbəşirli düzən başlanırdı. Burada yerin səthini çoxlu ağ çaqıl daşları örtmüşdü. Bəzən daşların üzərində cızıqlara rast gəlmək olurdu. Görünür, bunları atın nali cızmışdı. Lakin bu izləri çox çətin seçmək olurdu və onları yalnız izxtaranın iti gözləri görürdü. Ancaq güclə görünən bu iz də daşların arasında tamamilə itmişdi.

Günəş batdıqda Spənqlər axtanışdan boyun qaçırdı. Məşəyə qayıdıb kolların arasında düşərgə salmaqdan başqa əlac yox idi.

Səhər tezdən axtanışı davam etdirmək qərarına alındı.

Lakin bu mümkün olmadı – gözənilməz hadisələr buna mane oldu. Dəstə düşərgə salmağa macal tapmamışdı ki, çapar, mayor üçün bir kağız gətirdi. Kağız San-Antonio de Beksardakı qarargahdan, mahal komandanından idi.

Kağızda San-Antonio rayonunda, Leonanın əlli milliyində komançaların hücumu keçdikləri xəbər verilirdi. Mayor hücumu hazırlamaq üçün draqlara təcili olaraq qalaya qayıtmağı əmr etdi. Özü də atını tələsik oraya sürdü.

Əlbəttə, burada qalan mülki atlılar axtarışı davam etdirə bilirdilər, lakin dəstə ilə gələnlərin çoxusu özü ilə ərzaq götürməmişdi. Açıq hiss olunmaqda idi.

Heç kəs başlanmış işdən boyun qaçırmaq istəməirdi. Yalnız atları dayışmaq və ərzaq götürmək lazım idi. Bu zaman axtarışa yenə də başlamaq olardı.

Spenqlərin başçılığı altında kiçik bir dəstə Amerika atının yolunu izləmək vəzifəsini öz üzərinə götürdü. Qalanlar isə draqlarla birlikdə qalaya getdi.

Mayor, Poyndekster və onun dostları ilə vidalaşmadan əvvəl Spenqlərin faciəli kəşflərindən onları xəbərdar etməyi özünə borc bildi. Bu sirrin açılmasına kömək üçün qanlı çala haqqında da məlumat vermək lazım gəldi.

Mayor, həmişə çox yaxşı münasibətdə olduğu gənc İrlandiyalı haqqındakı şübhəsini kədərli bildirdi. O, Moris-mustangerin müqəssir olduğuna inanmasa da, daha doğrusu, bunun həqiqətə az oxşar olduğunu hesab etsə də, Morisə qarşı ciddi əsasların olduğunu da etiraf etməyə bilməzdi. Qalanlarına gəlincə, mustangerin müqəssir olması onlar üçün şübhəsi idi. Moris Cerald hamı tərəfindən canı elan edilmişdi. Məsələ elə bil tamamilə aydındı.

Oberdoferin dedikləri bu faciəli hadisənin yalnız başlanğıcından xəbər verirdi. Henri Poyndeksterin başdan-baş qana bulaşmış atı, atın qanlı yəhəri faciəyə bir hadisənin nəticəsini göstərirdi. Bu qanlı işin başlanğıcı ilə sonu arasında olan mərhələ qismən Spenqlərin sözləri əsasında, qismən də yeni alınmış məlumatla təzliklə müəyyən edildi.

İnsanı belə bir cinayət işləməyə nə məcbur edə bilərdi? Heç kəs özünə belə bir sual vermirdi. Heç kəs bu barədə ciddi düşünmürdü. Kolxaunla Morisin savaşıması bu şübhələri həll etmək üçün bir əsas kimi götürülmüşdü. Elə güman edilirdi ki, Moris

Kolxauna olan düşmən münasibətini bütün Poyndeksterlər ailəsinə aid etmişdir.

Poyndekster bu əhvali-ruhiyyə və fikirlərlə dostlarından ayrıldı. Ertəsi günün səhəri axtarışı davam etdirmək qərarına alındı. Hər iki izi axıra qədər öyrənib, yox olmuş iki adamın ölüsünü və ya dirisini tapmaq lazım idi.

Spenqlərin başçılığı altında olan dəstə mayorun göstərdiyi yerdə düşərgə saldı.

Onlar təxminən on nəfər idi. İndi bundan daha güclü bir dəstəyə ehtiyac hiss edilirdi. Bu rayona komançaların gəlməsi təhlükəsi artıq yox idi. Sanki qarşıda başqa təhlükələr də görünmürdü.

Bütün dəstə uzanıb yatmaq əvəzinə, tonqalın ətrafına toplasıldı. Axsam yeməyinə başladılar. Məzə və içki bol idi.

Tonqaldakı odunun çırtı ilə yanmasına və spirtli içkilərin çoxluğuna baxmayaraq, dəstədəkilərin kefi pis idi. Başsız atının qərribə surəti hələ də onların gözləri qarşısında idi və onun buraxdığı qorxunc hiss bu təzlikdə yox ola bilməzdi. Heç kəsə aydın olmayan belə bir hadisəni nə ilə izah etmək mümkün olduğunu əvvəlki kimi yenə də heç kəs bilmirdi. Bu, Spenqlərə aydın olmadığı kimi, Kolxauna da aydın deyildi.

Sanki Kolxaun hamıdan çox sarsılmışdı. O, ağacların kölgəsi altında tonqaldan kənarda oturub qaşqabağını tökmüşdü. Draqları getdiyi andan bəri o, bir kəlmə də olsun danışmamışdı, sanki, içkidən şənlanmış dəstəyə qoşulmağa da həvəsi yox idi. Əvvəlki kimi gözləri yenə də qeyri-təbii və soyuq bir parıltı ilə işləyir, qorxu əlaməti yenə də üzündən çəkilmirdi.

Artıq xeyli içmiş bir gənc qışqıraraq dedi:

– Bəri bax, Kolxaun! Dostum, bura gəl. Gəl, tonqalın yanında bizimlə bərabər otur. Biz hamımız sənin dardına şərik oluruq, sənin və qohumlarının qisasını almaq üçün əlimizdən gələni edəcəyik. Axı həmişə qaşqabaqlı gəzmək olmaz. Gəl bizimlə Mononqaxel viskisi iç. İnandırın ki, bu, sənə çox xeyir verər.

Kolxaun bu dostyana dəvəti qəbul edərək tonqalın yanında, içki içən cavanların arasında oturdu. Çox çəkmədən onun tutqun

əhvali-ruhiyyəsinə asar belə qalmadı. O qədər şənlandı ki, hətta ətrafındakıları təəccübə gətirdi. Güman edildi ki, elə bu səhər dayısı oğlu öldürülmüş bir adamın özünü belə aparması aydın deyildi. Tonqalın başına qonaq kimi gəldiyi halda, çox çəkmədən özünü ağa kimi aparmağa başladı.

Şərab qədəhlərə doldurulur və cavanlar getdikcə daha da şənlanırdılar. Danışır, oxuyur, oynayırdı, hətta otun üstü ilə dığırlandırdılar. Bununla belə, süni şənliyi tezliklə yatmaq arzusu əvəz etdi. Onlar otun üstə uzanıb yuxuya getdilər.

Yalnız Kolxaun yatmamışdı. Həminin yatdığına əmin olduqdan sonra ayağa qalxıb xəlvətə öz atına tərəf getdi. Atını açıb cəld yəhərə sıçradı və çapdı. Onun bütün hərəkətlərində azca da olsa sərxoş olduğu hiss edilirdi.

O, nə etmək istəyirdi? Bəlkə də, həlak olmuş dayısı oğluna bələdiyi məhəbbət üzündən onu axtarmağa getmişdi? Bəlkə, yola tək çıxmaqla xüsusi bir say göstərmək fikrində idi?

Ağzından çıxan sözdən anlamaq olardı ki, onun, doğrudan da, belə bir niyyəti vardı.

– Allaha şükür ki, ay işıq saçır, sübhün açılmasına hələ düz altı saat var. İki mil məsafədə cəngəlliklərin hər yerini axtarmağa vaxt çatır. Əgər meyit oradadırsa, mən onu tapmalıyam. Ancaq bu nə demək idi? Əgər onu təkcə mən görsəydim, dəli olduğumu düşünərdim. Amma onu hamı, hamı gördü. Pərvədigara, bu nə ola bilər?

Bu sözləri deyib qurtarmamışdı ki, birdən dəhşət içində qışqırdı. Gözlənilməz bir təhlükə qarşısında imiş kimi atının başını dartıb saxladı.

Kolxaun atını yandan gedən cığırla artıq biza məlum olan meşə yoluna sürürdü. Meşə yoluna elə təzəcə çıxmaq istəyirdi ki, hansı bir atlinin isə meşə ilə getdiyini gördü.

Atlı öz atını meşə yolu ilə bərk sürürdü.

Atlı ona xeyli qalmış Kolxaun bunun yenə də başsız atlı olduğunu gördü.

O, səhv edə bilməzdi. Ayın gümüşü şüaları atlinin çiyinlərini işıqlandırır – onun başı yox idi. Bu, ay işığının yaratdığı bir xəyal ola bilməzdi. Kolxaun bu atlini günəşin parlaq işığında da görmüşdü.

İndi Kolxaun atı, atlinin çiyindəki zol-zol şalı, pələng dərisindən tikilmiş uzunboğaz çəkməni tanıdı: bunlar hamısı Moris-mustangerin idi.

Hər şeyi ətraflı olaraq gözəndən keçirmək üçün kapitanın xeyli vaxtı var idi. O, dəhşətdən donaraq yandakı cığırda dayanıb yerindən tərpənə bilmirdi.

Qarıbə atlinin atı vəhşi bir səslə fındırdıqdan və buna cavab olaraq dalınca gedən itin ulamasından sonra, başsız atlinin atı dönüb öz yolu ilə çapdı; Kolxaun yalnız bu zaman bir yüngüllük hiss etdi, yalnız bu zaman dili söz tutdu.

O, titrək bir səslə dedi:

– Pərvədigara! Bunlar nə deməkdir? Bu nədir – insandımı? Yoxsa şeytan mənə ələ salır? Yoxsa bütün bu gün dəhşətli bir yuxudan ibarət olmuşdur? Yoxsa mən dəli olmuşam? Dəli olmuşam, dəli olmuşam!

O daha bir söz demədi. Qəti bir hərəkətlə atının başını döndərdi, görünür, o, əvvəlki məqsədindən əl çəkmişdi; atını geriye çapmağa başladı.

Sonra xəlvətə tonqalın yanına gəlib, yatmış gənclərin arasında özünə yer elədi, lakin gözüne yuxu getmədi. Gözlərini bir dəqiqə də olsun yummadı. Qızdırmalı adam kimi tir-tir əsirdi və səhərin açılmasını səbirsizliklə gözləyirdi. Açılan səhərin zəif işığı onun üzündəki sənliyi və çuxura düşmüş gözlərinin dəhşətli parıltısını işıqlandırır.

XLVI

fəsil

GİZLİ ETİRAF

Dan yeri təzəcə ağarmağa başlayırdı ki, Kasa-del-Korvo malikanəsinin ətrafında həyat artıq qaynayır.

Adamlar həyatə dolmuşdu. Onlar hərbiçilərlə, silahlı idilər. Bəziləri birlüləli iri, ya qoşalüla kiçik ov tufəngi götürmüş, bəziləri də tapança ilə, iri bıçaqla və hətta balta ilə silahlanmışdılar.

Bu adamların paltarları da xeyli müxtəlif idi: onların əynində qırmızı köynəklə bərabər, hinduların toxuduğu alvan parçadan tikilmiş anaxlıq, evdə toxunmuş qəhvəyi yun parçadan və mavi rəngli iplik parçadan şalvar, yun şypa, meşin şapka, uzunboğaz gön çəkmə, maral dərisindən tikilmiş ayaqqabı görmək olardı.

Bu müxtəlif paltarlı və silahlı adamlar niyə buraya yığılmışdır?
Buraya yığılanlar reqlaytorlar¹ idi.

Bu adamlar plantasiya sahibinin itmiş oğlunu axtarmaq üçün Kasa-del-Korvo malikanəsinin yanında toplanmışdı. Onlardan bəziləri dünənki axtarda iştirak etmişdi, bəziləri də onlara yeni qoşulmuşdu. Onlara yeni qoşulanlar daha uzaq settlementdə yaşayanlar və dünən evlərində olmayan ovçulardı. Onlar Henri Poyndeksterin öldürülməsindən danışır, Moris-mustangeri cani hesab edirdilər.

Düzenlikdə başsız atının görünməsindən də söhbət gedirdi. Bəziləri bunun uydurma olduğunu zənn edir, buna inanmırdı, lakin çox çəkmədən onlar başsız atını öz gözləri ilə görənlərin inadlı sözləri qarşısında təslim oldular.

Həm Vudli Poyndeksteri gözləyirdi. O, bugünkü dəstənin başında durmalı idi. Onun sərəncamını gözləyirdilər.

Plantasiya sahibi, Alamoya gedən yolu göstərə biləcək və dəstəni Moris-mustangerin daxmasına apara biləcək bir bələdçi tapmaq ümidi ilə yubanıb yola düşmüşdü. Belə bir adam tapılmadı. Plantasiya sahibləri, tacirlər, dükancılar, vəkillər, ovçular, at və kölə alverçilərindən heç biri Alamodakı daxmanın yerini bilmirdi.

Sonra aydın oldu ki, settlementdə bu vəzifəni yalnız bir adam öz üzərinə götürə bilərdi: o da qoca Zeb Stump idi. Lakin Zeb Stumpu axtarıb tapmaq olmurdu. O, həmişə olduğu kimi, çox uzaqlara ova getmişdi. Müxtəlif istiqamətlərdə onun dalınca bir neçə adam göndərilirdi, lakin onlar hamısı alibos qayıtdı.

Malikanədə mustangerin daxmasına gedən yolu səhv etmədən göstərə biləcək bir qadın var idi, lakin Vudli Poyndekster bunu bilmirdi.

Elə yaxşı ki, bunu bilmirdi. Məğrur plantasiya sahibi qızının Alamodakı tənha daxmaya bələdçilik edə biləcəyindən xəbərdar olsaydı, qızının pis yola düşməsi üzündən dərdi daha da artardı.

Zeb Stumpu tapmaq üçün göndərilən axırıncı adam da malikanəyə tək qayıtdı. Artıq gözləmək mümkün deyildi – malikanəyə toplanmış adamlar intiqam odu ilə yanırdılar.

Bələdçi olmasa da, yola çıxmağı qərara aldılar.

Dəstə Kasa-del-Korvodan yenidən hərəkət etmişdi ki, malikanənin divarları içərisində iki adam görüldü. Bu adamların hər ikisi Alamoya gedən yolu çox yaxşı bilirdi. Bu görüşdə nə bir pislilik, nə də əvvəlcədən düşünülmüş bir şey vardı. Bu, sadəcə bir təsadüf idi. Zeb Stump ovdan təzəcə qayıtmışdı və plantasiya sahibi üçün quş ovlayıb gətirmişdi.

Əlbəttə, Zeb Stump üçün Luiza Poyndekster evdə idi. Bundan başqa, qız onu səbirsizliklə gözləyirdi. Qoca ovçunu görmək arzusu ilə dünən o, bütün günü, günəş doğandan batana qədər gözlerini yoldan ayırmamışdı.

Dəstədə iştirak edənlərin hay-küylü izdihamı yenidən gözəndən itmişdi ki, qız ovçunu qoca madyanda gələn gördü. At çoxlu ovun ağırlığı altında yavaş-yavaş hərəkət edirdi. Çayın o biri sahilə ilə gələn Zeb Stump artıq atını malikanəyə döndərməkdə idi.

Luiza qocanın böyük bədənini gördükdə çox sevindi. O, bu adamı öz dostu bilirdi: ən gizli sırlarını ona açmışdı.

Zeb Stumpun həyatə gəlməsinə hələ çox qalmışdı, lakin gənc qız damın üstə çıxıb onu gözləyirdi.

Ovçu atını yavaş-yavaş malikanəyə tərəf sürürdü: o, fərahli idi, heç bir fikri yox idi və baş vermiş bədbəxtlikdən xəbərdar deyildi.

Malikanənin darvazasının kilidli olduğunu gördükdə onun sifə-tində bir heyrat əmələ gəldi. Poyndeksterin evində darvazanı kilidləmək adət deyildi. Zəncinin tutqun görünüşü Zeb Stumpu daha çox təəccləndirdi.

– Dostum Pluto, sənə nə olub? Buluddan da tutqunsan. Bu nədir, günün günortaçağı darvazanı kilidləmişən? Yoxsa bir hadisə üz verib?

– Bəli, bəli, mister Stump, hadisə üz verib. Bədbəxtlik olub, bədbəxtlik! Böyük, böyük bədbəxtlik!

Ovçu bərkəndə dedi:

– Tez ol, de! De görüm, nə olub? Sənin üz-gözündə görünəndən də dəhşətli heç bir şey ola bilməz. Yoxsa xanımının başına bir iş gəlib? Bu ola bilməz! Miss Luiza...

– Yox, yox, miss Luizaya heç bir şey olmayıb. Buna yaxın bir şey olub. Gənc xanım evdədir. Buyurun, mister Stump. Dəhşətli yeniliyi sizə o özü nəql edər.

¹ Reqlaytorlar – könüllü milis dəstələridir, onların canını həbs etməyə ixtiyarı var.

– Bəs sənin ağan? O, evdədir, elə deyilmi?

– Yox, yox! İndi o, evdə deyil. Ağam İndi evdən çox uzaqdadır. O, on beş dəqiqə bundan əvvəl getmişdir. İndi o, evdə yoxdur. O, vəhşi atların yaşadığı düzənliyə gedib. Bir ay bundan əvvəl ov olan yərə.

– Vəhşi atların olduğu düzənliyə? Oraya nə üçün gedibdir? Onunla kim gedib?

– Pa! Onunla mister Kolxaun və çoxlu camaat gedib. Pa! Onlar çoxdur. Pluto sizə doğrusunu deyir.

– Bəs gənc mister Henri – yaqın, o da onlarla bərabər gedib, eləmi?

– Ah, mister Stump, elə bizi kədərlandirən də budur. Mister Henri də getmişdi. Ancaq o, bir daha geri qayıtmayacaq. Onun adı başdan-ayağa qan içində evə qaçıb gəlmişdir. Ah, ah, adamlar deyirlər ki, mister Henri ölmüşdür.

– Ölmüşdür? Zənci, sən doğrumu deyirsən?

– Ah! Mister Stump, lap doğru deyirəm. Bunu demək mənim üçün çətindir. Hamı onun meyitini axtarıb tapmağa getmişdir.

– Yaxşı, bunları mətbəxə apar. Burada hindtoyuğu da var, çöltoyuğu da. Mən miss Luizanı görməliyəm.

Ovcuya yaxşı tanış olan, lakin bu dəfə çox kədərli olduğu üçün Zeb Stumpun güclə tanıdığı bir səs eşidildi:

– Mən buradayam, mister Stump. Buyurun! Çox təəssüf ki, Plutonun sizə dedikləri doğrudur. Qardaşım itmişdir. Sırağagün axşamdan sonra onu heç kəs görməmişdir. Ah, Zeb, bu barədə hətta düşünmək belə adama dəhşətli görünür.

– Bəli, bu, çox ağır xəbərdir. O, hara işə getmiş, onun adı isə evə tak qayıtmışdır. Miss Luiza, mən sizin ürəyinizin ağsını artırmaq istəmirəm, lakin, bəlkə də, bu işdə mənim sizə köməyim dəydi; bunun üçün mən hər şeyi müfəssəl bilməliyəm.

Luiza bildiklərinin hamısını Zebə nəgill elədi. Luiza yalnız bağda olanı və bundan əvvəlki əhvalatı ondan gizlətdi. O, Oberdoferin dediklərinə əsaslanaraq təsdiq etdi ki, Henri, yaqın, mustangerin dalışınca getmişdir.

Onun dedikləri Zeb Stumpu bərk həyəcanlandırdı. Luiza, Henrini Morisin öldürdüyü xəbərini söylədikdə ovcunun həyəcanı həddini aşdı.

– Bu, yalandır! – ovcu qışqırdı. – Böhəndir! Yalnız murdar heyvanlar bunu uydura bilərlər! Bu, mümkün olan şey deyil! Mustan-

ger belə bir işə qol qoyan adamlardan deyil, mən buna heç vaxt inanmaram. Axı bu, onun nəyinə gərəkdir? Aralan pis olsaydı, yenə də inanmaq olardı; onların ki arası pis deyildi. Mən Moris-mustangerin sizin qardaşınıza olan münasibətini bilirəm: bunu mənə o özü demişdir. Burası doğrudur ki, sizin bibiniz oğlu Kassidən onun zəhləsi gedirdi. Ancaq mən bilmək istəyirəm: Kassiya kim nifrət etmir? Belə danışdığım üçün mənə bağışlayın. Əgər sizin qardaşınızla mustanger arasında dava-dalaş olubsa, onda...

Qız dərdinin çoxluğundan hər şeyi unudaraq:

– Yox, yox! – qışqırdı. – Qardaşımın mister Cerald arasında hər şey yoluna düşmüşdü. Henri mənə belə demişdi, Moris isə...

Mister Stumpun baxışı qızı susmağa məcbur etdi. O, əlləriylə üzünü örtüb höknürtü ilə ağlamağa başladı.

Zeb yavaşca dedi:

– Demək, onların arasında bir şey varmış, Miss Luiza, siz dediniz ki, qardaşınızla onun arasında dalaşma olmuşdur və...

Qız əllərini üzündən götürüb özünü itirmiş ovcunun düz gözlüyünə baxaraq bərkənd dedi:

– Mənim əzizim Zeb, söz verin ki, heç kəsə, heç kəsə deməyəcəksiniz! Bir dost kimi, namuslu və etibarlı bir adam kimi bunu mənə vəd edin. Vəd edirsiniz, deyilmi?

Ovcu iri əlini qaldırıb döşünə vurdu: bu, vədi yerinə yetirəcəyinə and içmək deməkdi.

Bəş dəqiqə sonra o, adətən, qadınların gizlətdiyi bir sirdən artıq hali idi. Qadınlar bu kimi sirləri ən çox etibar etdikləri adamlara söyləyirlər.

Zeb Stump qızın bu etirafına gözlənilməyindən daha az təəccüb etdi. O, qızın halına yanaraq:

– Miss Luiza, bu, elə bir şey deyil! – dedi. – Zeb Stump burada utanlası heç bir şey görmür. Qadınlar həmişə qadın olaraq qalırlar: dünyanın hər yerində olduğu kimi, düzəndə də belədir. Siz ürəyinizi mustangərə verərək lazım olmayan bir adamı sevdiyinizi kim təsdiq etməyə çalışsınız, çox səhv etmiş olar. O, çox yaxşı adamdır və sizin məhəbbətinizə layiqdir. O biri sözləriniz də mənim dediyimi təsdiq edir: mustanger belə bir çirkin iş tutmaz. Əldə nə kimi sübutlar var? Əldə sübut olaraq yalnız bu vardır ki, at geri qayıtmışdır və onun yəhərində qan ləkələri vardır?

– Təəssüf ki, başqa sübutlar da vardır. Düən bütün günü axtırış davam etmişdir. İzləri tutub çox gəzmışlər və nə isə tapmışlar, bunu demək istəmişlər. Mənə elə gəlirdi ki, atam bunu mənə demək istəmiş. Başqalarından soruşmağa isə cəsəətlim çatmadı. Onlar bu gün yenə də sizi gördüyümdən bir az əvvəl getdilər.

– Bəs mustanger? Özüna bəraət qazandırmaq üçün o nə deyir?

– Ah, mən elə bilirdim siz bundan xəbərdarsınız! Axı onun özünü də tapa bilmir. Balkə də, qardaşımı öldürən adam elə onu da öldürmüşdür!

– Dediniz ki, onlar izi tutub getmişlər? Nə oldu, onun izini tapırlarmı? Əgər o sağdırsa, Alamoda olacaqdır. Niyə oraya getmədilər? Ha, anlayıram. Yəqin ki, heç kəs Alamonun harada olduğunu lazımınca bilmir. Onlara, hələ də ağzından süd iyi gələn o Spenqlər bələdçilik etmişsə, onda, əlbəttə, tabaşır düzənliyində onlar heç bir şey tapa bilməmişlər. Demək, onlar yenə də oraya getmişlər?

– Buna görə də mən sizi görmək istəyirdim. Bu dəfə atamla çoxlu adam getmişdir. Onların içərisində reqlayatorlar da var. Onlar yola düşərkən deyirdilər ki, Moris əlimizə düşsə, işini bitirəcəyik. Onlardan bəziləri qisas almağa and içdilər. Zeb, bircə fikir edin: onlar Morisi tapsalar və o, özünün müqəssir olmadığını lazımınca sübut edə bilməsə, nə olar?.. Axı kindən çıxmış, özü də Kassı Kolxaun kimi köməkçiləri olan bu adamlar, bir təsəvvür edin ki, onun başına nə iş gətirə bilərlər. Əzizim Zeb, mənim xatirəmə, onun xatirəmə, dostluğumuz xatirəmə oraya gedin. Tez gedin! Onları qabaqlayıb Morisi xəbərdar etmək lazımdır. Sizin atınız yeyin qaçan atlardan deyil. Mənim atıma minin, tövləmizdə olan istədiyiniz atlardan birini götürün... Tələsin...

Getməyə hazırlaşan ovçu onun sözünü kəsdi:

– Siz haqlısınız. Əlbəttə, bu işin axır gənc mustanger üçün pis nəticə ilə qurtara bilər. Ona kömək etmək üçün əlimdən gələni edərim. Narahat olmayın, miss Luiza. Mən öz qoca atımda da onlara çatıram. Mənim atım bu yolu yaxşı tanıyır. Biz tezliklə çatanaq. Sizin xalx atınızı isə minməyə o qədər də meylim yoxdur. Bundan əlavə, mənim atım yəhərlənib hazırır. Salamət qalın. Qəm yeməyin, balkə də, sizin qardaşınız pis bir hadisə üz verməyib. Moris-mustangerin bu işdə ali olmaması isə mənim üçün aydındır, tamamilə aydındır.

XLVII

fəsil

ƏLƏ KEÇİRİLMİŞ MƏKTUB

Qorxudan vahiməyə düşmüş El-Koyot və onun üç yoldaşı cəld atlarının yanına qaçib tələsik yəhərə sıçradılar. Onlar mustangerin daxmasına qayıtmaq istədikləri anı belə gətirmirdilər, əksinə, onların fikrində bir şey varısa da, tənha daxmadan mümkün qədər uzaq qaçmaq idi.

Başsız atının "don Moriso" olduğuna heç kəs şübhə etmirdi. Hər üçü onu tanıyırdı, Dias isə hamıdan yaxşı tanıyırdı. O birilər də başsız atının İrlandiyalı olduğunu yaxın bilirdi.

Onlar mustangerin atını, pələng yaquar tikilmiş uzunboğaz çək-məsini, şlyapasını, navaxo qəbiləsi hindulan tərəfindən toxunmuş və öz rəngləri, üzərindəki gülləri etibarilə adı Meksika şallarından fərqlənən şalını tanımışdılar.

Lakin at dayanmadığı üçün başına yaxşı baxa bilməmişdilər. Atının başında, adətən, Moris-mustangerin qoyduğu şəvə kimi qara şlyapa vardı. Ay işığında bu şlyapa onların gözləri qarşısında parıldamışdı. Bundan başqa, onlar iri bir it görmüşdülər və Dias bu itin İrlandiyalının iti olduğunu dərhal tanımışdı. Köpək quduz bir mınltı ilə onların üstünə atılmışdı.

Doğrudur, itin onların üstünə atılması artıqdı; çünki onsuz da qaçmağa başlamışdılar.

Atılar cəngəlliklər boyu dördnala çapırdılar. Onlar mustangeri öldürmək istədikləri uçurumlu yamaca dərədən keçib çıxmıdılar; yamaca başqa bir tərəfdən çıxıb, nəhayət, düzənliyə çatdılar, lakin burada da bir dəqiqə dayanmayıb atlarını dördnala çapırdı və yenə də gəlib cəngəlliyə çıxdılar. Bir az əvvəl onlar bu cəngəllikdə paltarlarını müvəffəqiyyətlə dəyişib özlərini komançılara oxşatmışdılar.

Onlar paltarlarını yenidən dəyişmək üçün çox diqqət sərf etmədilər, bədənələri sürtdükləri döyüş rəngini tələsik yudular (onlar özləri ilə böyük qablarda su götürmüşdülər), ağac köşgüsündə gizlətdikləri

Meksika paltarlarını cald çıxartdılar və eyni bir tələsikliklə paltarlarını dəyişib atlarını mindilər, Leonaya tərəf çapdılar.

Geriya qaydırdan onlar yalnız başsız atlıdan danışdırlar. Qorxudan vahiməyə düşmüş meksikalı mustangerlər təbiətdən canar olan bu hadisəni özlərinə aydınlaşdırma bilmirdilər. Onlar həll edilməyən şübhələr içində settlementin kənarında bir-biri ilə salamatlaşıb öz daxmalarına gətdilər.

El-Koyot öz daxmasının qapısından içəri girib çarpayığı atıaraq:

– Caray! – səsləndi. – Bundan sonra da adamın gözüne yuxu gedərmə?! Pərvərdigar! Bu nə qorxunc mənzərə idi! Adamın xanı damarlarında donur. Özümə gəlmək üçün bir şey də yoxdur ki, içib qızışam. Qab boşdur, meyxana da bağlıdır. Hamı yatır. Ya Məryəm, bu nə ola bilərdi? Xəyalımı? Yox! Mən onun bədənini və sümüklərini gördüm... Bu, sadəcə, bir uyuqdursa, bəs bu nəyə və kimə lazımdır? Düzəndə karnaval düzəltmək mənə və mənim yoldaşlarımdan başqa kimə lazımdır! Lənət şeytana! Nə qorxunc maskarad idi!.. Dayan, yoxsa mənə qabaqlamışlar? Bəlkə də, o, öldürülmüş, başı kəsilmiş, əlində öz başını tutmuş irlandiyalı idi?.. Yox, ola bilməz. Dəhşətdir, buna inanmaq olmaz, bu, həqiqətə oxşamır!.. Bəs onda nədir? Ha, anladım, bizim oraya gətirdiyimizi ya qabaqcadan ona xəbər vermişlər, ya da, hər halda, o özü bundan xəbər tutmuşdur. Bizi qorxutmaq üçün o, belə bir məzhəkə düzəltmişdir. Yəqin ki, bizim biabırcasına qaçdığımızı o, öz gözləri ilə görmüşdür. Lənətə gəlsin onu! Axı bizi kim ələ verə bilər! Heç kəs. Əlbəttə, bizim niyyətimizdən heç kəs xəbərdar deyildi. Belə isə bu oyunu o necə hazırlaya bilmişdir?.. Ha! Yadıma düşdü: biz axı düzən ilə günün günortaçağı gedirdik. Bizi görə bilərdilər. Yəqin ki, elə belədir. Məşəndə paltarlarımızı dəyişərkən bizi pusub belə bir oyun düzəltmişlər. Başqa cür ola bilməz... Axmaq olmuşuq! Uyuqdan qorxmışuq!.. Caram! Mən elə günü səhər yenə də Alamoya gedəcəyəm. Lap bir il də sərf etmək lazım gəlsə, mən o min dollan qazanacağam. Necə olur-olsun, işi görüb qurtarmaq lazımdır. İsidoranı əldən verməyim kifayətdir. Bəlkə də, belə deyil, ancaq İsidoranın əldən çıxması fikri dözülməz bir şeydir. Əgər İsidoranın onu sevdini, o vaxtdan sonra görüşdüklerini bilsəmsə... Pərvərdigar! Mən dəli olaram. Özüm də dəli olub təkcə İsidoranın sevdidi adamı deyil, öz sevdidi qadını da məhv edərdim. Ah, donya İsidora! Gözəllik

mələkəsi, hiyləgərlik iblisi! Mən səni öz ağuşumda boğmağı da, xəncərlə öldürməyi də bacararam! Bunlardan birini özün seç!

Təhlükənin, sanki, artıq keçmiş olduğunu hesab edib bir qədər sakitləşən El-Koyot yeni əmələ gələn fikirdən bir təskinlik duyaraq tezliklə yuxuya getdi.

Səhər işığı onun qapısına düşəndə və onunla birlikdə qonağı da qapı ağzında göründükdə, o, yuxudan oyandı. El-Koyot heyrət və sevinclə qışqırdı:

– Xose! Sən buradasanmı?

– Bəli, senyor, mənəm...

– Səni gördüyümə şadam, dostum Xose. Donya İsidora da buradadırmı? Demək istəyirəm ki, Leonadadırmı?

– Bəli, senyor.

– Nə tez qayıtmırsınız? Axı heç iki həftə də keçməmişdir, elə deyilmədi? Mən settlementdə yox idim, ancaq bunu eşitmişəm. Mən sənə xəbər gözləyirdim. Niyə sən mənə xəbərdar etməmişən?

– Senyor don Miquel, yalnız ona görə ki, etibarlı bir adam yox idi. Mən sizə bəzi şeyləri xəbər verməli idim, bunları isə yad adama etibar etmək olmazdı. Təəssüf ki, xəbər verəcəklərim üçün mənə təşəkkür etməyəcəksiniz. Mənim həyatım sizin əlinizdədir. Axı mən hər şeyin sizə məlum olacağını vəd etmişdim.

Düzən Canavanı ilan vurmuş kimi yerindən sıçradı.

– Həm oğlan haqqında, həm də qız haqqında! Mən bunu sənin üzündən görürəm. Sənin xanımın onunla görüşmüşdümmü?

– Yox, senyor. Hər halda, mənə məlum olduğuna görə, onlar birinci görüşdən sonra görüşməmişlər.

Dias bir qədər sakitləşib soruşdu:

– Bəs onda nə olubdur? O, meyxanada yaşadığa İsidora buraya gəlirdimi? Onların arasında bir əlaqə varmı?

– Bəli, don Miquel, əlaqələri var idi. Özüm vasitəçilik etdiyim üçün bunu yaxşı bilirəm. Mən donya İsidoranın göndərdiyi içi yeməklə dolu səbət üç dəfə ona aparmışam. Axırncı dəfə səbətin içinə məktub da qoyulmuşdu.

– Məktub! Sən məktubun məzmunundan xəbərdarsanmı, onu oxumusanmı?

– Sizin sayınızda, sizin mərhəmətiniz sayəsində yazıq bir nökrar bunu edə bilmişdir, hətta mən məktubun üzünü də köçürmüşəm.

– Yanındadırmı?

– Bəli! Görüşünüzü, don Miquel, siz mənə abəs yerə məktəbə göndərməyibsiniz. Bu da donya İsidoranın məktubu.

Dias tələsik məktubu onun alından qapıb acgözlüklə oxumağa başladı. Lakin bu məktub, sanki, onu sakitləşdirdi. Məktubu səliqəsiz surətdə bükərək dedi:

– Caramba! Dostum Xose, burada ələ bir şey yoxdur. Məktubda mustangerin göstərdiyi xidmət üçün təşəkkürdən başqa heç bir şey yazılmamışdır. Mənə deyəcəklərinin hamısı budurmu?..

– Yox, hələ hamısı deyil. Mən bunun üçün sizin yanınıza gəlmişəm: settlmentə tapşırıq aparıram. Alın oxuyun.

– Hə! Bu, başqa məktubdurmu?

– Bəli, senyor. Bu dəfə məktub daha uzun yazılmışdır. Özü də mən özünü köçürməmişəm.

Dias ona uzadılmış kağız titrəyən əlləri ilə aldı, açdı oxumağa başladı: "Senyor don Morisio Ceralda.

Əziz dostum, mən yəni də burada əmin Silvogildə qonağam. Sizin xəbər tutmadan yaşamaq iqtidarında deyiləm. Bu, mənə azab verir. Söyləyin, xəstəlikdən sonra yaxşılaşmışsınız? Kaş bu, belə olaydı. Sizin tamamilə sağaldığınızı əmin olmaq üçün mən sizin gözlerinizi – sizin qəşəng, mənalı gözlerinizi, bilirsinizmi, necə görmək istəyirəm! Mənə dost olub, bu imkanı məndən asırgəməyin. Yarım saat sonra mən təpərin başında, əminin evinin arxasında olacağam.

Gəlin, mən sizi gözləyirəm!

İsidora Kovarubio de Los-Lanos".

XLVIII

fəsil

İSİDORA

Günəş düzənin üfüqlərindən yenidən qalxmışdı. Günəşin qızı qalxanı andıran dəyirmi lövhəsi öz səfaqlarını hündür otlara səpirdi. Zərin şüalan düzənin ora-burasındakı qalın meşələrə düşürdü. Akaşyalardan hələ də iri şəhər damları salınub, onların tüklü yarpaqlarını

ağırlaşdırır, göz yaşı kimi axıb yerə tökülürdü. Adama ələ gəlirdi ki, ağaclar gecə ilə ayıldıqlarına matəm tutur, sərənlik və nəmşiklikdən ayıldıqlarına təəssüf edir, gündüzün yandırıcı istisi ilə qarşılaşmaqdan qorxurlar. Ağacların budaqlarında şəhər-şəhər ötən quşlar, sanki, çıxan günəşi salamlayırdılar.

Lakin belə erkən bir vaxtda düzənə çıxan adama Texasın düzənliklərindən başqa heç yerdə rast gəlmək olmaz.

Leona çayının sahilində, İnc qalasından üç mil uzaqda bir atlı görünürdü. Atın üstündə otumasından, geyimindən, çiyindəki hindu şalından, başındakı sombrero dan hər kəs onun kişi olduğunu düşünürdü. Lakin unutmək lazım deyildir ki, bu əhvalat Texasın cənub-qərbində baş verir – burada qadınlar da kişilər kimi ata minir, kişilər kimi də geyinirlər.

Bəli, şəhər təzədən düzəndə görünən bu atlı da kişi deyil, qadın idi. Bunu asanlıqla bilmək olardı. Bunun üçün də atın yüyənindən yapışmış kiçik ələ, üzəngiyə keçirilmiş kiçik ayağa, zərif və qəşəng qadın boy-buxununa, sombrero altındakı gözəl saçlara baxmaq kifayət idi; onda bu atlının qadın olduğunu şübhə edilməzdi.

Bu qadın donya İsidora Kovarubio de Los-Lanos idi.

Bu meksikalı qızın iyirmi yaşı təzəcə tamam olmuşdu. O, qaranıq, çox gözəl idi. Lakin onun gözəlliyi diş pələng gözəlliyi idi; bu gözəllik insanda zərif bir məhəbbətdən daha çox, qorxu doğururdu.

Onun üzündə heç bir zəiflik və heç bir qorxu əlaməti görünmürdü. Onun gənc simasında səbat, qətiyyət, igidlik, qadınlar üçün həddindən artıq olan zəka nişanələri vardı. Üzünün rəngi qarabuğdayı olsa da, yanaqları qıpqırmızı idi. Ölüm təhlükəsi qarşısında da bu yanaqların solmayacağı hiss olunurdu.

Qız atını Leonanın meşəlik sahilinə sürürdü.

Yaxında bir ev görünürdü, lakin qız get-gedə bu evdən uzaqlaşdı. Bu ev onun əmisini don Silvio Martinetsin malikanəsi idi.

Gənc meksikalı qız atın üstündə sərbəst və əminiyətlə oturmuşdu. Onun mindiyi at qızın atı idi; lakin siz bu gənc atlı sandan narahat olmayın: o, öz atını çox yaxşı sürürdü.

Yüngül kəməndini səliqə ilə büküb yəharinin qasından asmışdı. İsidora kəmənd atmağı heç bir meksikalı mustangerdən pis bilmirdi və bununla fəxr edirdi.

İsidora çayın sahilinə uzanan böyük yol ilə deyil, yandakı cığırda gəlirdi. Bu cığır onun əmisinin malikanəsindən başlayıb Leonanın

aşağılarındakı yeganə tapanın başına qalxardı. İsidora tapanın başına qalxaraq atın yüyanını çəkdi, lakin bunu atın dincəlməsi üçün etmədi. O qalib istədiyi yerə çatmışdı. Bu yerdə cığır gedış-galış yolu ilə birləşirdi; yolun yaxınlığında iki və ya üç akr böyüklükdə bir tala vardı. Bu talada ot bitmişdisə də, ağac adına bir şey yox idi. Bura, sanki, kiçik bir düzəndi. Talanın dörd bir tərəfini tikanlı meşə pöhrəliyi bürümüşdü. Taladan güclə seçilən üç cığır qalın kollar arasından keçərək müxtəlif istiqamətlərə gedirdi.

İsidora atını talanın ortasına sürərək dayandı və atını sakit etmək üçün ali ilə onun boynunu sığalladı. Lakin bunu etməyə heç də ehtiyac yox idi: dik yoxuş atı o qədər yormuşdu ki, artıq at qabağa getməyə can atmır və səbirsizlik göstərmirdi.

Gənc atlı qız hindu şalı altından qız saatını çıxarıb baxdı:

– Mən təyin edilmiş vaxtdan tez gəlmişəm!.. Bəlkə də, o heç gəlməyəcəkdi? Ah, gəlsaydı!..

Bu nədir, mən tir-tir asıram?! Bu, əsəbilikdən doğan bir titrəyişdir. Mən indiye qədər belə həyəcanlanmamışam. Yoxsa bu, qorxudur? Bəli, yaqın ki!..

Qarıbədir, mən sevdiyim bir adamdan, ümumiyyətlə, sevmiş olduğum yeganə bir adamdan qorxuram. Mənim Miquel ilə olan münasibətimi heç də məhəbbət adlandırmıq olmazdı. Mən öz-özümü aldadırdım; bu, xəyalı bir oyun idi. Xoşbəxtlikdən, onun qorxaq olduğunu görərək mən tez özümə gəldim. Mənim romantik xəyallərinin qəhrəmanı durduğu yüksəklikdən endi və mən onu sevdimə pəşman oldum. Mən buna nə qədər sevinirəm! Don Miquelin quldur olduğunu eşitdikdən sonra mən ancaq ona nifrət edirəm. İlahi, doğrudanmı, o, quldur olmuşdur!..

Lakin mən hətta bu tənha yerdə onunla üz-üzə gəlməkdən qorxmazdım.

Çox qarıbədir: insanlar içərisində ən nəcib, ən gözəl hesab etdiyim sevimli bir adamdan qorxduğum halda, bütün amansızlıqlarına və hiylələrinə bələd olub darin nifrət etdiyini başqa bir adamdan qorxmırsan!

Hər halda, burada qarıbə bir şey yoxdur. Mən təhlükədən deyil, sevləməyəcəyimdən qorxuram. Bax mən indi buna görə tir-tir asıram, buna görə Moris Cerald məni hinduların əlindən xilas etdiyi gündən bəri gecələr sakit yata bilmirəm...

Mən öz hisslərim haqqında ona heç bir şey deməmişəm. O, mənim etirafımı necə qəbul edəcək, – bu, hələ məlum deyil. Lakin o hər şeyi bilməlidir. Bu azabverici məchulluğa artıq döza bilmirəm. Xəyalıma mənı aldadarsa, məyus olmaq, hətta ölmək daha yaxşıdır.

Hə! Mən at ayaqlarının səsinə eşidirəm. Bu odurmu? Bəli! Mən ağacların arasından onun paltarlarının parlaq rəngini görürəm. Moris Cerald, adətən, belə paltar geyir. Bu paltar ona çox yaraşır...

Müqəddəs Maryəm! Mənim ciyimdə hindu şalı, başımda sombrero vardır... O, məni kişi hesab edəcəkdir! Qoy bu murdar maska rədd olsun! Mən qadınam və o, öz qarşısında qadın görməlidir!..

İsidora bir anda şalını və şlyapasını götürdü, – hətta səhnədə belə bu tezliklə paltar dəyişmək mümkün ola bilməzdi. Budur, indi yaşılıqlar içərisində gözəl bir qadın və heykəltarəs Kanova¹ layihə olan qəşəng bir baş göründü. O, ayaqlarını üzəngiyə dayayaraq azca qalxıb bədənini irəli verdi və gələn adamı bütün varlığı ilə gözəlməyə başladı.

İsidora dediyi sözlərə baxmayaraq, ürəyində zərrə qədər də qorxu hiss etmirdi; dodaqları titrəmir, üzündə solğunluq görünmürdü. Əksinə, onun irəliyə zillənmiş gözələrində təbəbbürlü bir məhəbbətin, öz qartalını gözəylən dişi qartalın çağırışı vardı.

Lakin birdən-birə baş verən bu qarıbə dəyişiklik nədir? Zər işləmə İsidoranı çəşdirmişdi. Meksika paltarı geyən atlı Moris Cerald deyil, Miquel Dias idi.

İsidoranın kefi pozuldu, həyəcanını kədər əvəz etdi. Tamamilə məyus olmuş qız yəhərə oturdu və onun sinəsindən ümidsizlik nidalərini andıran dərin ahlal qopdu.

Birinci olaraq El-Koyot danışdı:

– Xoş gördük, senyorita! Kim güman edərdi ki, sizi bu tikanlı pöhrəlikdə görmək olar?

– Don Miquel Dias, bu heç də sizə aid deyil.

– Qarıbə cavabdır, senyorita! Əlbəttə, bu, mənə aiddir və mənə də aid olmalıdır. Sizi necə çilgünlüklə sevdiyimi gözəl bilirsiniz. Sizin qulunuz olduğumu etiraf edərkən mən axmaqlıq eləmişəm. Sizin hisslərinizi soyudan da bu olmuşdur.

– Siz səhv edirsiniz, senyor! Mən heç vaxt deməmişəm ki, sizi sevirəm, əgər mən sizin at minməyinizi bəyanmışam və bunu sizə demişəm, hər halda, bundan başqa nəticə çıxarmaq lazım deyil. Mənim

¹ Kanova, Antonio (1797-1822) – məşhur italyan heykəltarəsi

xoşuma siz özünüz deyil, yalnız sizin at minmək məharətiniz gəlirdi. Özü də bu, üç il bundan əvvəl olmuşdu. O zaman mən hələ kiçik bir qız idim. O yaşda qıza elə şeylər qüvvətli təsir buraxır. Onu mənəvi keyfiyyətlər yox, xarici panlı heyran edir. Lakin indi mən böyümüşəm və təbii ki, bir çox şeyə başqa cür münasibət bəsləməyə başlamışam.

– Elə isə nə üçün siz mənə yalançı ümidlər doğurdunuz? Ən qəzəbli bir öküzü ram etdirdim, sizin atanızın ibarətindəki ən vəhşi bir at öz itaətim altına aldığım günü xatırlayırınsınız? Axı heç bir çoban onlara yaxınlaşmağa cürət etmirdi. Onda siz mənə gülümsədiniz və mən sizin baxışınızda mənə sevdini və bu sevgini etiraf etdiyinizi oxudum. Donya İsidora, bunu inkar etməyin. Mən adamları çox yaxşı öyrənmişəm, sizin nə düşündüyünüzü və nə hiss etdiyinizi sizin üzünüzdən oxuya bilirdim. Lakin indi hər şey dəyişmişdir. Nə üçün? Ona görə ki, sizin füsunkarlığınız mənə məftun etmişdi, yaxud, daha doğrusu, ona görə ki, mən bunu etiraf etməklə axmaqlıq eləmişəm. Siz isə, adətən, qadınların etdiyi kimi, mənə qələbə çalıb, bu qələbədən xəbərdar olduğdan sonra, məğlub olmuş adama göstərdiyiniz marağı itirirsiniz. Senyorita, bu belədir, bunu inkar etməyin.

– Yox, bu belə deyil, don Miquel Dias. Mən heç bir zaman nə sözlərimlə, nə də baxışlarla sizi sevdimi etiraf etməmişəm. Siz mənim üçün yalnız, sadəcə olaraq, məharətli bir at minən idiniz, yaxud da bu, mənə belə gəlirdi. Lakin indi siz kimsiniz? Bilirsinizmi, burada, özü də təkcə burada deyil, Rio-Granda sizin haqqınızda nə danışirlar?

– Mən böhtanlara cavab verməyi lazım bilmirəm; fərqi yoxdur, bu böhtanları ya satqın dostlar, ya da yalançı düşmənlər desin. Mən buraya izahat verməyə yox, izahat almağa gəlmişəm.

– Kimdən?

– Sizdən, gözəl donya İsidora.

– Don Miquel Dias, siz özünü həddindən artıq əminsiz. Senyor, kiminlə danışdığınızı unutmayın. Yalnızdan çıxarmayın ki, mən...

– ... Rio-Granda ən məğrur plantasiya sahiblərindən birinin qızı və ondan az məğrur olmayan bir Texas mülkədarının qardaşı qızısınız. Mən bunların hamısını fikirləşmişəm. Bunu da xatırlamışam ki, vaxtilə mənim də malikanəm var idi. İndi isə yalnız bir at ovcusu-yam. Caramba! Nə olsun? Siz, yoxsul olduğunuz insana nifrət edən qadınlardan deyilsiniz. Yəqin ki, yoxsul mustanger yüzlərə

ixlısı olan bir adam kimi sizin əlinizdən xoşbəxtlik tapa bilər. Sizin əhəmiyyətiniz haqqında mənim sübutum var.

– Na kimi sübut? – qız birinci dəfə olaraq rahatsızlıq göstərər soruşdu. – Bu sübut haradadır?

– Bu gözəl məktubda. Altında donya İsidora Kovarubio de Los-Lanosun imza atdığı o məktub bax budur, mənim əlimdədir. Məktub mənim kimi yoxsul olan bir mustangərə göndərilmişdir. Mən onu siza verməyi lazım bilmirəm. Siz məktubu uzaqdan da tanıya bilərsiniz.

İsidora məktubu tanıdı. Onun qəzəbli baxışı sirini bürünə verdi. Qız öz nifrətini gizlətməyə çalışmayaraq soruşdu:

– Bu məktub sizin əlinizə necə keçmişdir?

– Bunun əhəmiyyəti yoxdur. Məktub mənim əlimdədir. Mən çoxdan buna çalışırdım. Özü də mənimlə artıq maraqlanmadığınızı bilmək üçün yox, – bu, mənim üçün onsuz da aydın idi, – meylinizi başqa bir adama saldıığınızı sübut etmək üçün lazım idi. Bu məktub sizin Moris-mustangeri sevdini, onun gözəl gözlərinə baxmaq arzusunda olduğunuzu göstərir. Amma bilin ki, siz onu heç bir zaman görməyəcəksiniz.

– Don Miquel Dias, bu nə deməkdir?

İsidora bu sualı titrək bir səslə vermişdi; o, bu sualın cavabından qorxurdu. Burası qəraba deyil ki, El-Koyotun sifətindəki ifadə qızın ürəyinə qorxu salmalı idi.

El-Koyot bunu sezarək dedi:

– Siz qorxmaqda tamamilə haqlısınız. Donya İsidora, mən sizi itirdimsə də, siz başqa heç bir kəsin də olmayacaqsınız. Mən bunu qat etmişəm.

– Nəyi qat etmişiniz?

– Dediymi: başqa heç bir kəs, xüsusilə Moris-mustanger sizi özününkü adlandırmayacaq.

– Belə deyini!

– Bəli! Mənə söz verin ki, siz onunla bir daha görüşməyəcəksiniz. Söz verməsəniz, buradan getməyəcəksiniz.

– Siz zarafat edirsiniz, don Miquel, eləmi?

– Yox, donya İsidora, mən tamamilə ciddi deyirəm.

Bu sözlərin ürəkdən deyildiyi tamamilə aydın idi. El-Koyot qorxaq olsa da, onun nəzərində soyuq və əmansız bir qətiyyət vardı, əlləri isə artıq xəncərin dəstəyindən tutmuşdu.

Hətta igid İsidora belə özünü itirdi. El-Koyotun təhdidi tamamilə aydındı: təhlükədən yaxa qurtarmaq, bəlkə də, mümkün olmaya-
caqdı. El-Koyot gələrkən İsidoranın ürəyi qorxudan bir az titri-
mişdisə də, o, dostunun gəlib çıxacağına və onu müdafiə edəcəyinə
də ümid etmişdi. Söhbətin əvvəlində gənc meksikalı qızın qulağı
səsdə idi: at ağağı səsinin gəlib-gəlmədiyini bilmək istəyir və hərdən bir
bu səsin gəlməli olduğu cəngəlliklərə tərəf nəzarət salırdı.

İndi bu ümid yox olmuşdu. Məktub öz yiyəsinə çatmamışdı;
kömək gözləməyin mənası yox idi. Qız qaçmaq haqqında düşünürdü.
Lakin bu, çox çətindi və çox da təhlükəli idi. El-Koyot onu arxadan
vura bilərdi, çünki onun tapançası da xəncəri kimi əlinin altında idi.

İsidora öz vəziyyətinin təhlükəli olduğunu tamamilə anlıyırdı.
Onun yerinə hər hansı bir başqa qadın olsaydı, özünü itirərdi, lakin
İsidora Kovarubio qorxaq qadınlardan deyildi. El-Koyotun təhdidi-
nin ona bir təsir bağışladığını heç bürüzə vermədi.

Qız bərkdən dedi:

– Bu, boş sözdür! Senyor, siz mənimlə oynayrsınız. Siz məni
qorxutmaq istəyirsiniz. Ha-ha-ha! Mən sizin nəyinizdən qorxaca-
ğam?! Mən at sürməyi sizdən pis bacarmıram. Kəməndi də sizin kimi
asanlıqla və sizin kimi uzağa ata bilərəm. Bir baxın, mən kəmənd
atmağı necə bacarıram!

Bu sözləri gülümsəyərək deyən qız yəhərin qasındakı kəməndi çıx-
arıb öz məharətini göstərmək istəyirmiş kimi, qoluna dolamağa başladı.

Lakin qızın niyyəti başqa idi. Dias bunu anlamamışdı. O, qızın
hərəkətlərinə fikir verirdi üçün dinmədən atın üstündə oturmuşdu.

Dias ancaq kəməndin ilgəyinin öz qollarına dolanıb dartıldığını
hiss etdikdə qızın niyyətini anladı. Lakin artıq gec idi. Daha bir an
keçdi, onun qolları yanlarına möhkəm-möhkəm bağlandı. O, artıq
nə xəncərini, nə də tapançasını çıxara bilirdi. El-Koyot kəməndə əl
vurmağa macal tapmamışdı ki, kəmənd onu daha bərk-bərk sandı.
Qüvvətli bir təkənə yəhərdən asındı.

İsidora atını döndərərək qışqırdı:

– Don Miquel Dias, bir də məni hədələməyin! Özü də xilas
olmağa say göstərməyin! Barmaqlarınızı belə tərpətsəniz, mən atını
irəli çapacağam. Hiyləgər zalım! Sənin kimi bir qorxaq məni öldür-
mək istəyirdi, mən bunu sənin gözlərindən görürdüm. Lakin bizim
rollarımız dəyişildi və indi...

Qız cavab eşitmədiyi üçün susdu. Onun kəməndi bərk dartıl-
mışdı və gözüni yerə yıxılmış adamdan çəkmiirdi.

El-Koyot hərəkət etmədən yerdə uzanmışdı; kəmənd onun
bədəninə dolanmışdı. Atıdan yxılarkən şüurunu itirmişdi. Elə bil ki,
ölmüşdü.

İsidora öz atını bir qədər dala çəkərək dedi:

– Mühəddəs Maryəm! Yoxsa mən onu öldürdüm? Mən bunu
istəmərdim. Lakin o, ölmüş olsa da, heç kəs məni məzəmmət edə
bilməz: ax o, məni öldürməyi möhkəm qərara almışdı. O ölmüşdür-
mü, ya qasdən belə edir ki, mən ona yaxınlaşım? Qoy bunu öz gələ-
ri hallə etsin. İndi mən qorxmadan evə gedə bilərəm, o, mənə çata bil-
məz. Həyatı təhlükədə olarsa, kömək üçün malikanədən adam
göndərəm. Əlvəda, don Miquel Dias!

İsidora bu sözləri deyib korsağından kiçik bir xəncər çıxardı, kəmənd-
in ipini yəhərin qası yanından kəsdi və vicdanı azab duymadan El-
Koyotu yerə sarılmış halda qoyub atını evə çapdı.

XLIX

fəsil

KƏMƏND AÇILDI

Luiza Zeb Stumpla söhbət etdikdən sonra öz otağına gedərək
diz çöküdü və dua etməyə başladı. Bütün kreollar kimi, o da katolik
dininə etiqad edirdi və madonnanın ona kömək edəcəyinə inanırdı.
Onun duası həm qarıba, həm də kədərli idi: o, qardaşının qatili hesab
edilən adam üçün dua edirdi.

Luiza bu dəhşətli cinayətdə Moris Ceraldın müqəssir olmadığına
bir dəqiqə də olsun şübhə etmirdi. O, Moris Ceraldın əfv edilməsi
üçün yox, onun müdafiəsi üçün dua edirdi. Ağlayış hökürətləri dua-
nın sözlərini boğurdu. Luiza öz qardaşını bacılara məxsus olan bir
məhəbbətlə sevirdi. Kədər onu dərindən sarsıtmışdı, lakin bu kədər
qohumluq əlaqələrindən daha qüvvətli olan başqa bir hissi boğa
bilməmişdi. Qız qardaşının əldən getməsinin dərindən çəkməklə bəra-
bər, sevgilisinin xilası üçün də dua edirdi.

Qız ayağa qalxdıqda təsadüfən gözləri məhəbbət məktubları göndərilməkdə onun işinə yaranan oxa sataşdı.

"Ah, bir ox atıb Morisi təhlükədən xəbərdar edə bilsəydimi!"

Lakin dərhal fikrinə başqa bir şey gəldi: onların gizlin görüşləri-nin izi qala bilməzdimi? Luiza xatırladı ki, ogecəki görüşdən sonra Moris çayın üzə qaşıqla keçmişdi. Onun kəməndi, yaqın ki, qaşıqda qalmışdı. Dünən dərd onu sarıtdığı üçün bu barədə düşünməmişdi. Onların gecə görüşlərinin sirri aşkar ola bilərdi.

Günəş xeyli yüksəlməyi və aynabənd qapıdan düşüb içəriyə işıqlandırdı. Bağa enmək və yaqının yanına getmək üçün Luiza aynabənd qapını təybatay açdı. Lakin yuxarıdan gələn səsləri eşidib eynəyə dayandı. Danışanlar Florində ilə Pluto idi; ağalın burada olmadığından təmiz hava almaq üçün damın üstünə çıxmışdılar. Aşağıdan onların hər bir sözünü aydın eşitmək olardı, lakin onların söhbəti Luizanı az maraqlandırır. Yalnız sevdiyi adamın adını eşitdikdə qulaq asmağa başladı.

— Onlar gənc Ceraldin adını çəkirlər. Onun adı Moris Ceraldıdır. Deyirlər ki, irlandiyalıdır, əgər bu doğrudursa, o, mənim Yeni Orlean-da gördüyüm irlandiyalıları əslə oxşamır. O, nəcib bir oğlana daha çox oxşayır. Bəli, çox oxşayır.

— Pluto, sən də mi cənab Henri'nin onun öldürdüyünü güman edirsən?

— Mən belə bir şeyi ağlıma gətirmirəm! Ha-hal! O, cənab Henri'nin öldürmüşdür! Gör bir nə uydururlar! Bu ona oxşayır ki, guya, cənab Henri'nin mən öldürmüşəm. O nədir? Florində, bir bax! Görürsənmi?

— Həni?

— Odur bax, orada, çayın o biri tərəfində. O at üstündəki kişini görürsənmi? Axı bu, Moris Ceraldıdır, qara düzəndə rast gəldiyimiz oğlandır... Xal-xal atı miss Luya bağışlayan oğlandır. İndi onu olmadığı bir yerdə axtarırlar!

— Pluto, mən əminəm ki, o, müqəssir deyildir. O nə qədər gözəl və ıqid bir ağadır!

Luiza gərsinə qulaq asmadı. O, evə qayıdıb sakit addımlarla damın üstünə çıxdı. Nökrələrin qarşısında öz həyəcanını gizlətmək onun üçün çətindi.

Luiza saxta bir ciddiyyətlə soruşdu:

— Kimin haqqında danışırırsınız?

— Ah, miss Luiza, bir oraya baxın! O oğlan...

— Hansı oğlan?

— Axtarıdığınız oğlan, o oğlan ki...

— Mən heç bir şey görmürəm.

— Ha-hal! O, indici ağacların arasına girib yox oldu. Oraya, oraya baxın... Siz par-par panlıdayan o qara şlyapanı, məxmər pəncəyi və parlaq gümüş düymələri görürsünüzü? Bu odur. Əminəm ki, bu, həmin oğlandır.

— Pluto, sən, yaqın ki, səhv edirsən. Burada çoxdan belə geyinirlər. Belə uzaq bir məsafədən, özü də, demək olar ki, gözdən itdiyi bir halda adama tanımaq çox çətindir. Yaxşı, hər nə... Florində, qaç aşağı, mənim şlyapanı və amazonkəmi¹ gətir. Mən at minmək istəyirəm. Sən isə, Pluto, mənim Lunanı mümkün qədər tez yəharla. Di, cəld ol, cəld ol!

Nökrələr pilləkəndə gözəndən itər-itməz Luiza həyəcanla bir daha damın məhəccərinə yaxınlaşdı. İndi tapanın üstündə, cəngəlliklər arasındakı adamın kim olduğuna yaxşı-yaxşı baxmaq üçün heç kəs ona mane olmurdur.

Lakin artıq gec idi: atlı gözəndən itmişdi.

"Oxşamağına çox oxşayır, ancaq, deyəsən, bu, o deyildir. Əgər bu, Moris Ceraldıdırsa, bas nə üçün bu istiqamətlə getdi?"

On dəqiqədən sonra Luiza artıq çayın o biri sahilində idi və atlı-nın gözəndən itmiş olduğu cəngəlliyə girirdi. O, atını yeyin-yeyin sürə-rək diqqətlə irəliləyir. Luiza tapanın başına çıxdıqda birdən atı-rı dayandırdı. Eşitdiyi səslər onu atını saxlamağa məcbur etmişdi.

O, qulaq verdi. Səslər uzaqdan gəlsə və güclə eşidilsə də, bun-ların birinin qadın, birinin də kişi səsinəndən ibarət olduğunu seçmək olurdu. Bunun hansı kişi səsi, hansı qadın səsi idi? Luizanın ürəyi yenə də iztirab içində çırpındı. O, atını yaxın sürdü. Yenə də dayan-dı. Təkrar qulaq verdi. İspan dilində danışdılar. Luiza bu dili yaxşı bildiyindən söhbətin mənasını anlaya bilərdi. Lakin hələ çox uzaqda olduğu üçün sözləri seçmək mümkün deyildi. Danışanlar uca-dan danışdılar; sanki, hər ikisi olduqca həyəcanlı idi. Luiza atını bir az da irəli sürdü. Kişi səsi artıq eşidilmirdi. Qadının səsi isə tamamilə aydın olaraq hədə yağdırırdı.

Səslər Luizanın yaxşı tanıdığı taladan gəlirdi: onun əziz xatirələri bu yerlə bağlı idi. Lap yaxına çatdıqda qız atını bir daha saxladı. O, irə-liyə getməkdən, acı həqiqəti öyrənməkdən qorxurdu.

Nəhayət, atın yüyənini tərpatdı.

¹ Amazonka – at minerkən geyilən uzun qadın paltarı

Yəhərli bir at talanı obaş-bubaşa qaçırdı. Qolları bağlı bir adam yerdə uzanmışdı.

Bir sombrero ilə bir hindu şalı onun yanına düşmüşdü, lakin, görünür, onlar bu adamın deyildi. Burada nə kimi bir hadisə baş verə bilər?

Kişi meksikalılara məxsus rəngarəng paltar geymişdi. Atın üstündə meksikalılar tərəfindən toxunmuş bəzəkli bir yəhəraltı vardı.

Luizanın qalbi sevinclə doldu. Bu adam ölmüşdü mü, sağdımı, şübhəsiz, damın üstündən gördüyü adam idi. Özü də bu, Moris Cerald deyildi. Luiza atını yaxın sürüb yerdə uzanan adama baxdı. Bu adamın meksikalı olduğu aydındı.

"Gözlə üzün var", – o, düşündü.

Lakin bu fikir Luizanı atdan düşməyə və yerdə uzanan adamın üzünə aylıq onə qayğı ilə baxmağa vadar etməmişdi. Qolları bağlı adamın burada görməyə qorxduğu adam olmamasından doğan sevinc onu belə bir insənpərvər hərəkətə məcbur etmişdi.

"O ölməmişdir: onun nəfəs aldığına mən eşidirəm".

Luiza kəməndin ilgəyini açdı.

"İndi o, sərbəst nəfəs ala bilər. Lakin burada nə kimi bir hadisə baş verə bilər? Ah, o, özünə gəlir... Allaha şükür! Mən bu saat hamısını bilərəm".

– Ser, indi özünü də yaxşı hiss edirsiniz?

Don Miquel Dias başını qaldıraraq narahat halda ətrafını gözəndirtdi.

– Senyorita, siz kimsiniz? – soruşdu – O qız haradadır?

– Siz kimin haqqında danışırınsınız? Mən burada sizdən başqa heç kəsi görməmişəm.

– Caramba! Çox qəribədir! Siz boz at minmiş bir qadına rast gəlmədiyinizmi?

– Mən buraya yaxınlaşarkən qadın səsi eşitdim.

– Daha doğrusu, ıblis səsinə oxşar bir səslə! Bu, İsidora Kovarubio de Los-Lanos üçün daha yaxşı tərifdir.

– Məgər bunu o etmişdir?

– Görüm onu lənətə gəlsin! Bəli! O haradadır? Senyorita, deyin, o haradadır?

– Bilmirəm. At dırnaqlarının səsinə görə, o, ehtimal ki, cığır ilə aşağı enmişdir. Görünür, bu belədir. Mən atımı o biri tərəfdən sürüb gəlirdim.

– Həl Demək, evə gedib. Senyorita, siz çox mərhəmətlisiniz. Məni bu ilgəkdən xilas etdiyiniz üçün sizə çox minnətdaram. Bəlkə də, siz öz mərhəmətinizi davam etdirib atıma minmək üçün kömək edirsiniz? Güman edirəm ki, yəhərin üstündə otura bilərəm; mən yalnız yəhərin üstünə mindirmək lazımdır. Hər halda, mən daha burada qala bilmərəm. Mənim düşmənlərim buradan uzaqda deyildir. Karlito, buraya gəl, – deyə o, atını səslədi və qərībā bir fit çaldı. – Yaxın gəl, bu sevimli qadından ürkmə, bizimlə pis zarafat edən və bizi bir-birimizdən ayıran bu qadın deyil. Di, buraya gəl, mənim atım, qorxma! At fit səsi eşidərək sahibinin yanına qaçıb gəldi və yüyəndən yapışmaq üçün ona icazə verdi.

– Siz mənə azca kömək etsəniz, elə bilərəm atıma minərəm. Atımı minən kimi dalımcə gələcəklərdən əsla qorxmayacağam.

– Siz elə güman edirsiniz ki, sizi təqib edəcəklər?

– Sizi inandıraram ki, mənim düşmənlərim var. Lakin bunlar hamısı keçib-gedər. Mən özümü çox zəif hiss edirəm. Siz mənə kömək etməkdən boyun qaçırmazsınız ki?

– Əlbəttə yox. Bacardığım hər bir köməyi havasla etməyə hazıram.

– Senyorita, sizə çox minnətdaram. Çox minnətdaram!

Gənc qız meksikalını güc-bələ yəhərin üstünə oturmağa bildi.

El-Koyot dedi:

– Salamət qalın, senyorita. Mən sizin kim olduğunuzu bilmirəm.

Ancaq görürəm ki, meksikalı deyilsiniz. Məncə, amerikalısınız. Ancaq fərqi yoxdur. Siz gözəl olduğunuz qədər də mərhəmətlisiniz. Əgər fürsət düşsə, Miquel Dias bu xidmətiniz üçün sizə borclu qalmaz.

El-Koyot bunu deyib atını tərptədi. Müvazinətini güclə saxlaya bildiyi üçün atını addım-addım sürürdü. Çox çəkmədən ağacların arasında gözəndirtdi.

Bütün bunlar gənc qıza qərībā bir yuxu kimi görünürdü.

Lakin Diasdan qalmış məktubu yerdən qaldırarkən onun əhvalı birdən-birə dəyişdi. Məktub Moris Ceraldın adına idi. Məktubun altında "İsidora Kovarubio" yazılmışdı.

Luiza atına güclə mindi.

Kasa-del-Korvoyə dönrəkən Leona çayından keçdikdə atını çayın ortasında saxladı. O, qərībā və donuq bir baxışla uzun-uzadı suya baxdı. Onun üzündə dərin bir məyusluq nişəni görünürdü. Atını bir az da irəlilədirsəydi, Leonanın dalğaları onu alıb aparacaqdı.

L
fəsil

ÇÖL CANAVARLARI İLƏ ÇARPIŞMA

Yaralı, tikanlı pöhrəliklər içərisindən əzabla keçib, nəhayət, çaya çatdıqda Texas axşamlarının bənövşə rəngli kölgələri artıq yer üzünə enməkdə idi.

O, yangısını söndürdükdən sonra otların üstündə uzandı.

Ayağı indi bir o qədər də bərk ağrıdı. İndi o, gələcəyi haqqında düşünmürdü; çünki yorğunluq buna mane olurdu. Quzğunlar uçub yatmağa getmişdilər. Akasiya ağaclarının haşiyəyə bənzər yarpaqlarını yelləndirən sərin külək ona layla çalır və iztirab çəkən adam bunun təsiri ilə tezliklə yuxuya gəlir.

Lakin o, çox yata bilmədi. Yaralanı yenə də göynədiyi üçün yuxudan oyandı.

O, ancaq ölümlərə hücum edən qorxaq çöl canavarlarından qorxmırdı. O, ölümün yaxın olduğunu ağına gətirmirdi.

Gecə bu iztirab çəkən adama çox uzun görünür və səhərin açılmasını intizarla gözləyirdi. Nəhayət, səhər açıldı. Lakin bu səhər də ona sevinc gətirmədi. Səhər açılına yenə də qara quzğunlar göyde göründü. Quzğunların qara kölgələri yenə də onun başı üstündə hərəlməyə başladı. Aclıq ona güc gəlirdi. Yemək axtarmaq lazımdı.

Yaxında bir fındıq ağacı bitmişdi. Lakin onun budaqlarındakı fındıqlar hündürdə, yerdən altı fut yüksəkdə idi.

Yaralı ağır iztirablara dözməli oldusa da, ağacın dibinə qədər sürünüb gələ bildi. Qoltuqağacı ilə bir neçə fındıq vurub sala bildi; bu da onun səhər yeməyi oldu.

Bəs sonra nə etmək lazımdı?

Buradan getmək mümkün deyildi. Kiçik bir hərəkət dözülməz ağrıya səbəb olurdu. Bu bədbəxt adam bir insan tərəfindən kömək ala biləcəyinə, demək olar ki, inanmırdı. O, boğazı tutulana qədər qışqırırmışdısa da, səsinə səs verən olmamışdı. Buna baxmayaraq, hərdən bir yenə də onun boğuş qışqırtısı eşidilirdi. Bu qışqırtı ümid-sizliklə mübarizə edən ümidin zəif şölələri idi.

Başqa əlac yox idi. Yerində oturub qalmalı idi. Yaralı bu qərar gəldikdən sonra rahatca otların üstündə uzandı və mümkün qədər səbirlil olmağı qəət etdi.

O, hərdən bir inilirdiyirdi. Ağrı onu tamamilə əldən saldıqı üçün ətrafında nələ baş verdiyini artıq sezmirdi. Qara quzğunlar əvvəlki kimi yenə də başının üstündə hərələnirdi. Lakin o, artıq buna adət etmişdi, quzğunlardan bəziləri lap aşağılara enib qanadlarını, az qala, onun başına toxundurduqda belə o, buna əhəmiyyət vermirdi.

Bu nədir? Yenə də səslər eşidildi...

Çayın qumlu sahilinə dayən kiçik ayaqların tapplıtsı eşidildi. Bundan sonra kasik-kasik nəfəs səsi gəldi. Yaralı nələ olduğunu bilmək üçün ətrafına baxdı.

Sahildə oyan-buyana qaçısan bir sürü yırtıcı heyvan gördükdə: "Hə, bunlar canavarımız ki" – düşündü.

İndiyə qədər o, qorxu hiss etməmişdi; bu qorxaq heyvanlar onda yalnız nifrət doğururdu.

Adətən, canavarlar insana hücum etmirlər; lakin insanın zəif olduğunu və özünü müdafiə etmək iqtidarında olmadığını hiss edər-etməz cəsəmətə gəlirlər.

Kaktus ağaclarının tikanları onun bədənini yaralamışdı və ondan çoxlu qan axmışdı.

Canavarlar qan iy duymuşdular; bu iy onları rahat qoymurdu. Yaralı, bir şeyi hiss etmişdi: canavarlar onu yemək istəyirdilər.

Yaralının ov bıçağından başqa heç bir silahı yox idi, bu da onun toqquşasında idi. Yəhərə bağladığı tüfəngi və tapançası atın üstündə qalmışdı. Yaralı bıçağını çıxanb sağ dizinə söykənərək müdafiəyə hazırlaşdı. Bir dəqiqə yubansaydı, artıq gec olacaqdı. Qan iyindən quduzlaşmış canavarlar yaralının üstünə atıldılar. Onlardan altısı eyni zamanda dişlərini onun qollarına, ayaqlarına və bədənə keçirdi. Birdən əvvəlcə at ayaqlarının səsi, sonra bərkədən it hümrəsi eşidildi.

Yaralı bütün gücünü toplayıb özünü bıçaqla müdafiə edərkən canavarları qovdu. Canavarlardan biri və ya ikisi yaralandığı üçün vəhşiləşib səs ilə ulayaraq kənara qaçdı. Mübarizə ölüm-dirim mübarizəsinə çevrildi. Yaralı bir neçə heyvanı öldürmüşdü. Lakin bu, o birlərini dayandırmadı. Onlar daha əmansızcasına hücum etdilər. Yaralının vəziyyəti ümid-siz bir şəkildə alırdı. Canavarlar dişlərini onun bədənə keçirmək üçün bir-birinin üzərinə tullanırdılar. Yaralı öz

biçağını otaraf-butarəfə hərəlayırdı, lakin onun əli zəifləyir, bıçaq zər-bələri hədəfə daha az-az dəyirdi. Getdikcə onun qüvvəsi tükənirdi. Ölüm düz onun gözələrinin içinə baxırdı.

Bu ümidisizlik dəqiqəsində yaralı bir daha ucadan qışqırdı. Qəribədir, bu, kədərli bir qışqırtı deyildi: bu, onun dodaqlarından qoparı sevinc qışqırtısı idi. Burası da təəccüblüdür ki, canavarlar bu səsi eşitdikdə hücumlarını dayandırdılar. Qızgın çarpışma ara verdi. Bir dəqiqəlik hər yərə sükut çökdü. Əvvəlcə at ayaqlarının səsi, sonra bərkən it hümrəsi eşidildi.

Yaralı qışqırmaqda davam edib köməyə çağırırdı. Sanki, at tamamilə yaxında idi. Atlı onun səsinə eşitməyə bilməzdi. Lakin cavab eşidilmədi. Atlı onun yanından ötüb-getdi. At ayaqlarının səsi getdikcə eşidilməz oldu. Bədbəxt yaralı yenə də kədər bürüdü.

Cəsəmə gəlmiş yirticilər yenə hücumə keçdilər. Yenə də mübarizə başladı. Qüvvədən düşmüş yaralı özünü ölümə məhkum hesab edirdi və yalnız atətlə özünü müdafiə edirdi.

Birdən canavarlar ondan əl çəkildilər: bu dəfə gələn müdafiəçi öz gəlişi ilə bu bədbəxt adamı ruhlandırır və onun qəlbinə ümidlə doldurdu.

Atlı onun səsinə səss vermədi, lakin it onun imdadına çatmışdı. Böyük bir it özünü çarpışma tərəfə verdi. O, bərkən hürə-hürə güllə kimi sıçrayıb cəngəlliklərin içindən çıxmışdı.

– Dostum! Bu nə xoşbəxtlikdir! Dostum!

Məşənin qalınlığından çıxan it, ağzını açaraq canavarların üstünə atıldı. Canavarlar onu gördükdə yaralıni buraxdılar və vahimə içində geri çəkilməyə başladılar. It canavarlardan birinin boğazından tutub onu bir sıçovul kimi silkeləyərək yərə çırpdı.

Başqa bir canavarın da aqibəti belə oldu. O biri canavarlar quyruqlarını qısaraq kədərli bir səslə ulaya-ulaya qaçdılar; onlar hamısı sıx cəngəlliklərin arasında gözəndə itdi.

Təqətdən düşmüş adam daha heç bir şey görmürdü. Onun qüvvəsi tükənmişdi. O, yalnız əlini uzadıb gülümsəyərək öz xilaskarını qucaqladı və alçaqdan nə isə deyib özündən getdi.

Onun bu vəziyyəti çox davam etmədi. Yaralı tezliklə öləmə gəldi və dirsəyinə söykənərək sualedici nəzərlə ətrafına baxdı.

Çarpışma yerinə baxanda adamın atı ürəşirdi. Lakin yaralı süürünü itirməsəydi, bundan daha qorxunc bir mənzərənin şahidi olardı.

O, özündən gedərək başsız atlı talada görünmüşdü. Onun atı yangısını söndürmək üçün çaya enmişdi. At su içdikdən sonra dik sahilə çıxmış, yaralının uzanmış olduğu taladan keçib cəngəllikdə gözəndə itmişdi. It yenə də onun dalınca getmişdi, lakin çox çəkmədən qayıdıb yaralının yanında uzanmışdı.

Elə bu anda yaralı öləmə gəlmişdi. Iti oxşadıqdan sonra o, yenə də uzandı, plaşının atəyini başına çəkib yandırıcı günəşdən özünü qoruyaraq yuxuya getdi.

It də yaralının ayaqları yanında uzanaraq mürgüləyirdi. Lakin o, tez-tez oyanır və sanki, qulağı səsdə idi. Hər dəfə başını qaldırıb qazabla ulayırdı; quzğunlar aşağıya endikdə onları qovurdu.

Yaralı yuxuda sayıqlayırdı. Onun qurumuş dodaqlarından qərribə sözlər qopurdu. Bu sözlər gah ehtiraslı bir məhəbbət çağırışı, gah da hansı bir cinayət haqqında isə deyilən rabitəsiz sözlər idi.

LI

fəsil

İKİ DƏFƏ SƏRXOŞ

Yenə də, ev sahibi olmadan qumarbazların oturub qumar oynadıqları və birdən-birə tərk etdikləri Alamedəki tənha daxməyə qaydaq.

Ertəsi gün günortaya yaxın idi, ev sahibi isə hələ də qayıtmamışdı. Felim əvvəlki kimi bu evin yeganə sakinini olaraq qalmışdı.

Əvvəlki kimi sərxoş halda yerdə sərilib qalmışdı.

Məsələni aydınlaşdırmaq üçün qumar oynayanların daxməni birdən-birə tərk etdikləri o gecədə daha nələr baş verdiyini nəgill etmək lazımdır.

Məşənin ətrafında oturub qumar oynayan üç qırmızıdərilə vəhşinin görkəmi Felimi yuxudan ayıltırdı.

Sonra nələr olduğunu o, aydın surətdə təsəvvür edə bilmirdi. Yadında ancaq bir şey qalmışdı: dərilərinə rəngləmiş üç hindu birdən-birə oyunu dayandıraraq kartları döşəmənin üstünə atdılar,

xəncərlərini çəkərək onun üstünə cumdular. Sonra yenə birdən Felimi buraxıb, onların arxasınca gələn dördüncü hinduyu itaət edib tələsik daxmadən çıxdılar.

Bunlar hamısı camisi yirmi saniyənin içərisində baş vermişdi. Felim özünə gəldikdə daxmada artıq heç kəs yox idi.

O yatmışdımı və ya oyaqımı idi? Sərxoş olduğu üçün bunlar onun gözlərini görmüşdü, yoxsa yuxudamı görmüşdü? Bu, həqiqət idi və ya onun ağı çatmayan yeni və indiyə qədər da xatirindən çıxmayan başsız atlı kimi yeni bir hadisə idi?

Yox, bu, onun gözlərinə görünə bilməzdi. O, vəhşiləri çox yaxında görmüşdü və onların asl ad olmalarında səhv edə bilməzdi. Felim vəhşilərin ona aydın olmayan bir dildə danışdıqlarını eşitmişdi. Bundan başqa, onların kartı da dösəmənin üstündə qalmışdı.

Bu kartların, doğrudan da, kalt olub-olmadığını yəqin etmək üçün Felim onlardan birini də yerdən götürməyi ağına gətirmədi. O, kifayət qədər ayılmışdı, lakin bunu etmək üçün, sadəcə olaraq, cəsarəti çatmırdı. Bu qəribə kartların onun barmaqlarını yandırmayacağına o əmin ola bilərdimi? Nə bilmək olar, bu kartlar şeytan kartı da ola bilərdi.

Düşüncələrinin qanışıq olmasına baxmayaraq, Felim yenə də daxmada qalmağın təhlükəli olduğunu anıyırdı. Qumarbazlar oyunu davam etdirmək üçün qayıdıb gələ bilərdilər. Onlar burada nəinki kartlarını qoymuşdular, hətta daxmanın əmlakını da aparmamışdılar. Doğrudur, onları daxmadan birdən-birə çıxıb getməyə nə isə mühüm bir şey məcbur etmişdi, lakin onlar yenə də gözlənilmədən qayıda bilərdilər.

İrlandiyalı bunu düşünüb hərəkət etmək qərarına gəldi. Ehtiyat üçün şamı söndürərək xəlvətcə daxmadan çıxdı. Qapıdan çıxmağa cəsarət etmədi. Ay evin qarşısındakı meydançanı işıqlandırır. Vəhşilər yaxında ola bilərdi. Felim divarı əvəz edən at dərisini kəsib qopartdı və əmələ gələn deşikdən sıvişib çıxdı və sinə-sinə ağac kölgəsi altına gəldi.

O, uzaqlaşmağa macal tapmamışdı ki, qabaqda bir neçə qara şey gözüna daydı. Səsler eşidildi, sanki atlar ot gövsəyirdilər. Hər-dən-bir at dimaqlarının səsi eşidildi. Felim dayanıb səv ağacının arxasında gizləndi.

Çox çəkmədən İrlandiyalı bunların, doğrudan da, at olduğuna inandı. Şübhəsiz, bu atlar mustangerin daxmasını qumarxanaya

döndərən o dörd vəhşinin idi. Görünür, atlar ağaclara bağlanmışdı, lakin sahibləri də onların yanında ola bilərdi.

Bunu düşündükcə Felim dönüb başqa tərəfə getmək istədi. Lakin bu anda qabaqdan gələn səsleri eşitdi. Bu səsler kimi isə hədələyən bir neçə kişinin səsi idi. Sonra qorxu andıran kasik-kasik nidalar eşidildi və bundan sonra it hərdü. Sonra sakitlik oldu; bu sakitliyi yalnız qınlı budaqların xışlıtı pozurdu, sanki bir neçə adam vəhilməyə düşüb cəngəlliklər arasında qaçaraq canlarını qurtarırdı.

Felim qulaq verməkdə davam etdi: adamlar səv ağacına yaxınlaşırdılar. Bir neçə saniyə sonra onlar artıq öz atlarının yanında idilər və dayanmadan yəhərə sıçrayıb atlarını çapdılar.

Bu qaçan adamlar ayn işıqlandırdığı yerə çıxdıqda Felim onların çılpaq bədənələrinin qıpqırmızı rəngini aydınca gördü: bunlar daxmada olan həmin dörd hindu idi.

Felim eşidilməkdə olan at ayaqlarının səsinə atılaraq dik yoxuşu qalxıb düzənə çıxdıqlarını və atlarını düzənə dördnala çapdıqlarını müəyyən etməyincə yerindən tərpənmədi.

O, gizləndiyi yerdən çıxıb, əllərini bir-birinə vuraraq dedi:

– Müqəddəs Patrik! Bu nə deməkdir? Bu şeytanların burada nə işi vardı? Görəsən, onları təqib etmək kimin ağına gəlmişdi? Görünür, kim isə onları bərk qorxutmuşdur. Qəribədir: bəlkə də, bu elə odur? And içirəm ki, belədir. Mən itin uladıqları eşitdim, axı it onun dalınca qaçmışdı. Ah, pərvərdigara, bu nədir? Bircə o, vəhşiləri qovaqova bu tərəfə gəlməsin!

Başsız atlı ilə bir də üz-üzə gəlmək qorxusu Felimi təkrar ağacın dalında gizlənməyə məcbur etdi. O, intizar içində tir-tir əsərək ağacın arxasında bir qədər dayandı.

“Bu, yəqin ki, mister Morisin zarafatından başqa bir şey deyil. O, evə qayıtmış və mənə qorxutmaq istəmişdi. Yaxşı ki, elə lap vaxtında özünü yetirib qırmızdarılı adamları qorxutdu, axı onlar bizi öldürmək və qarət etmək istəyirdilər. Yəqin ki, xeyli vaxt keçmişdir. Əməlli-başlı içdim yadımdadır. Amma indi, elə bil ki, içməmişəm... Burası qəribədir: görəsən, mənim viski şüşəm hinduların gözüna sataşmışdır ki? Onların içkini biz ağlardan əz xoşlamadıqlarını eşitmişəm. Pərvərdigara, onlar viskinin iyini duymuşsa, yəqin ki, orada bir damla da içki qalmayıb. Qayıdıb yoxlamaq lazımdır. İndi onlardan qorxmaq lazım deyil. Atlarını çapmalarından görünür ki, çoxdan çıxıb gediblər”.

Felim sərvi ağacının arxasından çıxaraq daxməyə tərəf gətdi. O, sinəsinə gəlirdi; yaxında bir adam olub-olmadığını yoxlamaq üçün bir neçə dəfə dayandı. Özlünü sakitləşdirmək üçün uydurduğu fərzəyə baxaraq, başsız atlı ilə bir daha üzbeüz gələcəyindən qorxurdu.

Bununla belə, içmək arzusu onun qorxusuna üstün gəldi və qorxa-qorxa olsa da, yoluna davam etdi. Nəhayət, yavaşca daxməyə girdi.

Ehtiyac olmadığı üçün işığı yandırmadı. Viski şüşəsini qaranlıqda ali ilə axtarıb tapmaq onun üçün çətin deyildi: şüşənin qoyulduğu yeri çox yaxşı tanıyırdı.

Lakin şüşəni qoyduğu yerdə tapmadı.

– Görüm onları lənətə gəlsin! Deyəsən, şüşəni tapıblar! Yoxsa nə üçün yerində olmasın? Mən onu buraya qoymuşdum. Lap yaxşı yadımdadır ki, onu öz yerinə qoymuşdum... – Felim, nəhayət, axtardığını ali ilə yoxlayıb tapdıqda sözüünə davam etdi. – Gör bir mənim sərvətim haradadır! Ah, heyvan uşağı, hamısını içiblər! Görüm o dünyada şeytanlar bu qırmızıdarıli oğruların bədənini oda tutub yandırır. Qoy yatmış adamın şərabını oğurlamağın nə demək olduğunu o dünyada onlara göstərsinlər! Vay-vay! İndi nə edəcəyəm?! Yəni uzanıb yatmaq mı? Adamın başında onların və birisinin fikri olduqda yata biləmi? Yəqin ki, içki olmadan dincələ bilməyəcəyəm. Amma bir damla da qalmamışdır... Dayan! Mühəddəs Patrik! Yadıma düşdü! Düz bir qab! Mən onu sandıqda gizlətmişəm. Mister Moris sonuncu dəfə settlementə getməyə hazırlaşarkən ona vermək üçün ağzına qədər doldurmuşdum. O da qabı özüylə götürməyi unudub axı. Allah eləməsin ki, hindular öz mürdar pəncələrini bu qaba uzatmış olsunlar, onda mən dəli olaram!... – Bir neçə dəqiqə davam edən süketdən sonra (bu süket zamanı onun sandığı necə eşələdiyi eşidilirdi) Felim qışqırdı: – Ura! Nə böyük xoşbəxtlik! Qırmızıdarıli adamlar sandığa baxmağı ağıllarına gətirməmişlər! Qab doludur, heç kəs əl də vurmamışdır!

Bu sevindirici kəşfdən sonra irlandiyalı daxmanın qaranlığı içəri-sində oynamağa başladı.

Sonra sakitlik çökdü. Bundan sonra qabın ağzından tökülən viskinin səsi eşidildi.

Bir qədər sonra bu səsi ağır marçılıtsı və xoş nidalar əvəz etdi.

Boş qab yerə düşüb səslənincəyə qədər qabın ağzından tökülən viskinin səsi və ağır marçılıtsı davam etdi.

Sonra isə sərxoş olmuş Felimin qışqırıqları qınc-qınc oxunan sərxoş mahnılar, vəhşi qəhqəhələr, qırmızıdarıli adamlar, komandçılar və başsız atlı haqqında rabitasız mülahizələr əvəz etdi. Keçirdiyi qorxular haqqındakı eyni sözlər təkrar-təkrar, lakin getdikcə daha yavaş-yavaş eşidildi və nəhayət, bunlar sərxoş olmuş "nətiqin" ara verməyən xorultusu ilə əvəz olundu.

LII
fasil

AYILMA

Felimin ikinci yuxusu birinci yuxusundan çox davam etdi. O, özünə gəlib ayıldıqda günortaya yaxın idi; həm də o, öz iradəsi ilə deyil, başına tökülən bir vedrə soyuq sudan ayılmışdı. Soyuq su onu qırmızıdarıli vəhşilərin görkəmindən heç də pis ayıltmamışdı.

Suyu onun başına Zeb Stump tökmüşdü.

Qoca ovçu Kasa-del-Korvonun darvazasından çıxaraq atını ən kəsa yol ilə Nueses çayının mənbəyinə tərəf sürdü. Stump çox yaxşı bələd olduğu çıxır ilə gəlirdi.

Luiza Poyndeksterin dediklərindən qoca ovçu anlamışdı ki, Moris Cerald böyük təhlükə qarşıssındadır. Stump, Poyndeksterin dəstələrinə rast gəlmək üçün Alamoya onlardan tez gəlməyə çalışırdı.

O bilirdi ki, reqlaytorlar ilə üz-üzə gəlsə, güman edilən qatilin evinin yolunu istər-istəməz onlara göstərməli olacaq.

Stump öz atını daxmadan bir qədər uzaqda, Alamonun alçaq sahilindəki cəngəllikdə bağlayıb piyada gəldi.

Daxmanın mustanq dərisi vurulmuş qapısı bağlı idi, lakin onun ortasında bir dəşik vardı. Bu nə deməkdi?

Qoca ovçu səssiz addımlarla daxmanın o biri tərəfinə keçdi, ağacların altı ilə sinəsinə yaxınlaşdı, dizi üstə çöküb qulaq verməyə başladı.

Daxmadan bərk xorultu səsi gəlirdi. Zeb Stump deşikdən baxıb döşəmə üzərində yatan Felimi gördü.

İndi ehtiyat etmək artıq idi. Ovçu ayağa qalxdı və yenə də daxmanı dolanıb qapıdan içəri girdi. Qapı kilidlidi deyildi; odur ki Felimi hələlik oyatmağa ehtiyac yox idi. Zeb dayanıb fikrə gəldi:

"Səylər yola çımaq üçün qablaşdırılmışdır. Hə! Yadıma düşdü: Moris deyirdi ki, bu günlərdə buradan çıxıb getməyə hazırlaşır. Bu qoçaq isə yatmayıb, o, lül-qənbərdir. Qəribədir, görəsən, heç olmasa, bir damla içki saxlayıbmı? Çətin... Budur, ağzı açıq şüşə yanı üstə düşmüşdür, onun yanındakı qab da boşdur. Görüm Allah bu ayaşın balasını versin! O, lap dəniz qədar içkini qamına töke bilər!.. İspaniya kartı! Bir dəstə kart döşəməyə tökülmüşdür! Bu kartlar onun nəyinə gərəkdir? Görünür, içərək kart oynamışdır. Bəs qapıdakı dəyiş kim açmışdır, bəs divardakı dəşik haradan? Yəqin, o, mənə izah edə bilər. Oyadıb soruşacağam".

– Felim, Felim!

Felim cavab vermədi.

– Felim, mənəm! Felim!

Yenə bərkdən qışqırmasına və bu qışqırının, ehtimal ki, yarım mil məsafədə eşidilməsinə baxmayaraq, Felim rahat-rahat yatırdı. Zeb var gücü ilə onu sükətləndirməyə başladı. Cavab olaraq yalnız xırıltı eşidildi. Lakin bu da dərhal əvvəlki kimi xorultu ilə əvəz olundu.

"Əgər xoruldamasaydı, elə güman edərdim ki, ölmüşdür. Ancaq o lül-qənbərdir... Buna şübhə yoxdur. Görəsən, onu necə özünə gətirmək olar?"

Qoca ovcunun gözü küncdəki vedraya sataşdı. Vedra ağzına qədər su ilə dolu idi. Zeb gülərək vedrəni qaldırıb yatmış adamın üzünə tökdü.

Bu, istənilən nəticəni verdi: Felim ayıldısa da, hələ tamamilə özünə gəlmədi.

Onun ağzından qopan səslər qoca ovcunun şən qəhqəhələrinə qarşıdı.

Nəhayət, hər ikisi sakitləşib ciddi söhbətə başlaya bildilər. Felim hələ də keçirdiyi dəhşətlərin təsirindən qurtarmamışdı. Zəbin zərər-fətlər onun xatirinə dəymirdi. Felim, nəhayət, öz təəssüratını bir adama deyə biləcəyi üçün şad idi. Zeb bu qarıba başsız atlı haqqında birinci dəfə ondan eşitdi.

Əvvəlcə Zeb qoca ayağı "qara basırmış" deyə lağa qoydu. Bununla belə, Felim bunun həqiqət olduğunu israr edib durduqda o, fikrə getdi.

– Burada heç bir səhv ola bilməz! – İrlandiyalı etiraz etdi. – Məgər mən mister Morisi indi sizi gördüyüm qədər aydın görmədimmi? Başından savağı hamısını gördüm. Ancaq atını döndərdikdə

başını da gördüm, bundan əlavə, o, Meksika şalını çiyinə salmışdı, ayaqlarında yaqar dərisindən uzunboğaz çəkmə vardı. Mən heç onun gözəl atını tanımayam bilmədimmi? Deyəsən, Taranın da arxasınca çıxıb getdiyini deməyi yadımdan çıxartdım. Sonra Taranın hindulərə necə hüdrüyünü eşitdim.

Ovcu başını şübhə ilə yırğalayaraq dedi:

– Hindular? İspaniya kartı ilə oynayan hindulərmi?

– Siz elə zənn edirsiniz, onlar hindular deyilməmiş?

– Mənim nə zənn edib-etmədiyim əhəmiyyətli deyildir. İndi müzakirə etməyə vaxt yoxdur. Davam et, gördüklərini və eşitdiklərini axıra qədər nəgill elə.

Felim öz sözünü söylədikdən sonra Zeb daha ona sual vermədi; dərindən çıxıb otun üstünə uzandı.

O, öz fikirlərini aydınlaşdırmaq istəyirdi. Felimin söylədikləri bütün işi daha da dolaşdırmışdı.

Bu vaxta qədər yalnız Henri Poyndeksterin yoxa çıxması məlum idi; indi isə, nökrin dediyinə görə, hələ dünyanın səhər evə gəlməli olan mustangerin geri qayıtmaması məsələni daha da mürəkkəbləşdirirdi.

Mustangerin başsız atlı surətində, ya da başını əlində tutaraq görünməsi heç də ağla sığmırdı. Bu, yalnız kiminsə hiyləsi ola bilərdi.

Əlbəttə, cinayətin yenidən işləndiyi və settlment əhalisinin yansı qatili axtardığı bir zamanda bu kimi zərər-fətlər etmək qarıba idi. Bu bir də ona görə qarıba idi ki, cinayətin təqsirini Moris Ceralddan başqa heç kəsə görmürdülər.

Zeb Stumpun gözləri önündə qarıba vəziyyətlər silsiləsi, daha doğrusu, bir-birinin üzünə qalaqlanmış hadisələr mənzərəsi canlanırdı. Səbəbləri aydın olmayan bir hadisə, nəticələri aydın olmayan bir səbəb, səbəbi anlaşılmayan bir cinayət... Sirlə və anlaşılmaz bir şey...

Moris Ceraldın gecə Luiza Poyndeksterlə görüşməsi, bu görüş nəticəsində qızın öz qardaşı ilə sözləşməsi, Morisin düzənə getməsi, Henrinin üzr istəmək üçün Morisin dalınca getməsi – bütün bunlar tamamilə təbii və aydın idi. Lakin bundan sonra dolaşılıqlı və ziddiyyətlər başlayır.

Zeb Stump Moris Ceraldın Henri Poyndeksterin xətrini istədiyini bilirdi. Moris Henri Poyndekster haqqında bir neçə dəfə danışmış və heç vaxt ona zərər qədər də düşmən olduğunu bünuzə verməmişdi;

aksina, o, bu oğlanın gözəl bir qalbə malik olduğuna heyran idi. Moris tən birdən-birə dostdan dönüb oğlanın canısı olması haqqındakı ehtimal, haqiqətə həç də müvafiq görünmürdü.

Zeb Stump fəvqaladə dərəcədə aydın bir zəka sahibi olsa da, bu mürəkkəb faciəni aydınlaşdırma bilmirdi. Onun şübhə etmədiyi bir şey var idi, o da bu idi: onun fikrinə, mustangerin daxmasına başqın edən dörd atlı hindular deyildi. Onların cinayətlə əlaqədar olmaları mümkün idi. Bununla belə, bu adamların daxınaya gəlmələri və ev sahibinin evdə olmaması Stumpdə daha kədərli ehtimallar doğururdu: indi ona elə gəlirdi ki, təkcə bir nəfər öldürülməmişdir: cəngəlliklərdə iki nəfərin meyitini axtarmaq lazımdır. Bunu düşündükdə qoca ovçunun sinasından dərin bir ah qopdu. O, cavan İrlandiyalı, demək olar ki, bir ata məhəbbəti ilə sevirdi. Moris Ceraldın qaranlıq cəngəlliklərdə xalncasına öldürülməsi, onun cəsədinin quzğunlar və canavarlar tərəfindən parça-parça edilməsi fikri qocaya dözülməz dərəcədə iztirab verirdi. O, düşündükcə daha dərinə ah çəkirdi. Nəhayət, bu azabverici fikirlərə daha davam gətirə bilmədiyini hiss edib ayağa qalxdı və sürətlə var-gəl etməyə başladı. O, qisas almaq qərarına gəldi.

Qoca ovçu o qədər acı fikirlərə dalmışdı ki, mustangerin böyük köpəyinin yanından qaçıb keçdiyini hiss etmədi.

Felim itin qayıdıb gəlməsini sevinc dolu bağırışı ilə qarşıladı. Zeb Stump Felimin bərkədən onu çağırmasını eşidincəyə qədər bu hadisəyə laqəy qaldı.

– Ah, mister Stump, Taraya baxın! Baxın, onun boynuna nə isə bağlanmışdır. İt buradan getdikdə boynunda belə bir şey yox idi. Sizin fikrinizcə, bu nədir?

Doğrudan da, itin boynunda maral gönündən bir qayıq vardı, qayıqın altında da balaca bir düyüncə görünürdü.

Zeb ov bıçağını çıxarıb ita tərəf əylidi; it qorxarəç geri sıçradısa da, sonra burada pis niyyət olmadığına inanıb Zebin yaxınlaşmasına imkan verdi.

Zeb qayıqı kəsdi, düyüncəni açdı; düyüncənin içində vizit vərəqi vardı. Vərəqəyə, sanki, qırmızı mürəkkəblə, görünür, qan ilə, nə isə yazılmışdı.

Zeb oxumağa başladı. Yazılanlar çox sürətlə oxuyub başa düşdü. Onun sinasından sevincli bir ah qopdu.

– Felim, o sağdır! O sağdır! Bir buna bax!.. Eh, sən ki savadsızsan! Qoca müəllim sağ olsun ki, oxumağı mənə öyrətməmişdir. Hər nə! O sağdır!

– Kim sağdır? Mister Morismi? Allaha şükür etmək lazımdır!

– Dayan! Bunun üçün indi vaxt yoxdur. Adaylı və qayıqları gətir. Mən öz məyayimin dalınca gedib gəlincə sən bunları hazırla. Özü də tez ol! Bir dəqiqə də yubanmaq olmaz, yoxsa gec olar.

LIII

fəsil

LAP VAXTINDA

Qoca ovçu bu sözləri deyib yola düşdü.

O, tamamilə haqlı idi: birca dəqiqə də yubanmaq olmazdı. Qoca ovçu qanı ilə yazı yazmış adamın imdadına tələsiyi bir zamanda, o bədbəxt yenə də ölüm təhlükəsi qarşısında idi: canavarların ikinci hücumundan sonra onun üstünə daha dəhşətli bir düşmən gəlirdi və sanki, o bədbəxt ömrünün son dəqiqələrini yaşayırdı.

Ehtimal ki, başında panama, aynında plaş olan yaralı adamın Moris Cerald olduğu oxucuya artıq məlumdur. Təranın işə qarışması nəticəsində canavarlarla gedən mübarizə müvəffəqiyyətlə qurtarıqdan sonra, o lap təqətdən düşdüyünü hiss etdi və yatmaq istədi.

Moris vəfalı köpəyin burada olması ilə sakitləşdi; sədaqətli köpəyin indi onu tək qoymayıb həm quzğunlardan, həm də yırtıcı heyvanlardan müdafiə edəcəyini bildiyi üçün çox çəkmədən dərin yuxuya getdi.

Bir neçə saat sonra yuxudan oyandıqda özündə yeni bir qüvvə hiss etdi: indi o, öz vəziyyəti haqqında sakitcə düşünmək iqtidarında idi.

İt onu canavarlardan xilas etmişdi; şübhə yox idi ki, yeni hücumlar olacağı təqdirdə o, yenə də itin köməyinə arxalana bilərdi. Lakin sonra? Axı it onu evə apara bilməzdi; burada qalmağa isə acından, bəlkə də, aldığı yaralardan ölmək deməkdi.

Yaralı ayağa qalxdı, lakin belini düzəldə bilmədi; bu vəziyyətdə o, bir-iki addım atmaq istədissə də, yenə də uzanmağa məcbur oldu. Bərk zəiflədiyi üçün başı hərfləndi.

Bu ağır dəliqədə birdən onun ağılına gözəl bir fikir gəldi: "Tara evə məktub apara bilər".

– Əgər mən onu getməyə məcbur edə bilsəydim, o, sinayıcı nəzarətlərlə ita bəxdı və dil bilməyən dostuna dedi: – Buraya gəl, mənəm əzzim, mən istəyirəm ki, sən mənəm poçtalyonum olub məktub aparasan. Başa düşürsənmi? Dayan, qoy yazıb qurtanım, onda sənə daha yaxşı başa salaram.

Moris alını cibinə salıb oradan vizit vərəqəsi çıxartdı.

– Yaxşı ki, yazmağa bir şey var. Karandaş yoxdur. Ancaq bunun eybi yoxdur. İstədiyin qədər mürəkkəb var. Qələm əvəzini isə bax ud ağacının tikanı görür.

Ağaca qədər sürünüb bir yarpağın ucundakı uzun tikanlardan birini qopardı, canavarın qanına batıb yazmağa başladı.

Məktubu yazıb qurtardıqdan sonra maral gönündən hazırlanmış qayış çıxarıb itin boynuna doladı; vizit vərəqəsini panamasının astanından qopardığı bir parça dəriyə diqqətlə büküldükdən sonra itin boynuna sandığı qayışın arasına keçirdi.

İndi iti poçtalyon vəzifəsini görməyə məcbur etməkdən başqa ayn bir iş qalmırdı.

Bu, çətin iş idi. Vəfalı köpək ağıllı olsa da, hədsiz dərəcədə sədaqətli olduğu bir adamı fəlakət içərisində buraxıb getməyi heç cür anlaya bilmirdi. O, öz sahibinin sözlərinə əvvəl qulaq asmadı. Bir az əvvəl xilas etdiyi adam saxta bir qazabla onun üstünə qışqırıb qoltuqağacı ilə onu vurduqdan sonra köpək itaət edib getdi.

Lakin o, yenə də bir neçə dəfə dönüb sahibinə məzəmmətə bəxdı.

Tara cəngəlliklər içərisində gözəndən itdikdə Moris təəssüflə dedi:

– Yazıq! Bu, özünü və ya ən yaxın dostunu döyməyə bərabərdir. Eybi yoxdur, mən onun xəcalətindən çıxaram. İndi isə mən, canavarlar yenidən hücum edəcəkləri təqdirdə özümü müdafiə etmək haqqında düşünməliyəm. Yəqin ki, onlar mənim tək qaldığımı hiss edib yenə də gələcəklər.

Hərəkət planı artıq hazır idi.

Fındıq ağacının yaxınlığında iki budağı üfüqi olaraq uzanmış başqa bir ağac vardı. Bu budaqlar bir-birinə yaxın bitmişdi, yerdən də 6-7 fut hündür idi.

Cerald öz plaşının ataklarını bıçaqla bir neçə yerdən dəşdi; sonra krep şərfini aqıb uzununa ikiyə böldü. Beləliklə, bir neçə yard uzunluqda kəndir kimi bir şey alındı. Bundan sonra plaşını budaqlar arasına sərib onu şərfi ilə qarmaq şəklində ağaca bağladı.

Moris bildirdi ki, canavarlar ağaca çıxma bilmirlər və bu ağacdən asılan yatağında yerləşərsə, tamamilə sakit halda onlara tamaşa edə bilər.

Bu yatağı düzəldərkən o, öz qüvvəsini əsirgəmədi; çünki canavarların qaydacağını yəqin bildirdi. Doğrudan da, çox çəkmədən canavarlar göründü. Onlar sına-sına gəlirdilər. İki addım irəli gəlir, sonra dayanaraq ətrafa baxırdılar. Onlar yenə də əvvəlki vuruşma yerinə gəlirdilər. Canavarlar itin burada olmadığını bildikdən sonra çox çəkmədən hamısı yığışib gəldi.

Moris bu qorxaq heyvanlara xas olan iyrənc bir hadisənin şahidi oldu: onlar əvvəlcə həlak olmuş yoldaşlarının leşini yeməyə başladılar. Bundan sonra yarasının yerləşdiyi ağacın altına yığışdılar.

Mustanger qaməti asarkən onu gizlətməyə çalışmamışdı. O, yerdən kifayət qədər hündürdü; Morisə elə gəlirdi ki, bununla da təhlükəsizliyi təmin edilmişdir.

Görünür, qanlı nahar yırtıcıların iştahını daha da artırmışdı; indi onlar ağacın altında dayanıb qana bulaşmış ağacın altına yalayırdılar.

Bu qorxaq heyvanlar tullanaraq az qala onun ayaqlarına toxunduqda belə Moris canavarlara əhəmiyyət vermirdi.

Lakin indi başqa bir təhlükə üz verdi ki, Moris bunu əvvəlcədən təsəvvür edə bilməmişdi. Yırtıcı heyvanlar öz səylərinin səmərəsiz olduğunu görüb tövsüyə-tövsüyə ağacın altında uzandılar. Əslində, bu, gərəkdir mustangeri qorxuya salmayaydı; çünki o, özünü təhlükəsiz bir yerdə hesab edirdi. Lakin susuzluqdan ürəyi yandığını hiss etməsəydi, o, narahat olmazdı da. Susuzluq isə getdikcə onu daha çox əldən salırdı.

Bunu vaxtında anlamadığı üçün özünə acığı tutdu: axı ağaca çıxmazdan əvvəl bu barədə düşünmək mümkün idi! Buraya su gətirmək çətin deyildi. Çay lap yaxında idi, ud ağacının yarıymulu yarpaqları isə qabı əvəz edə bilərdi.

Lakin indi artıq gec idi. Susuzluqdan ürəyi getdikcə daha çox yanırdı. Canavarların içindən keçib çaya yaxınlaşmaq mümkün deyildi: bu, ölümə bərabərdir.

Çox qan itirdikdən sonra ürək yangısı adama xüsusilə azab verir. Onun azabları artıq dözülməz oldu. Keçirdiyi azabdan əlavə, bu dəfə onu qara basmağa başladı, sanki canavarların miqdarı onqat artmışdı; indi onlar yüz deyil, minlərlə idi və bütün talanı bürümüşdülər; getdikcə də yaxınlaşırdılar; gözləri qorxunc bir pənlü ilə ışıldayırdı; qırmızı dilləri ağacdən asılmış plaşa toxunurdu; dişləri ilə plaşı didirdirdilər; ağaca sıçradıqda onların üfunətli nəfəsləri Morisin burnuna dayırdı.

Mustanger özünə gəldikdə bütün bunların xəstə bir təəvvür nəticəsi olduğunu gördü. Canavarlar ot üstündə sakitcə uzanıb öz əsirlərinin keşiyini çəkirdilər.

Bela anlardan birində Cerald gözənilməz və anlaşılmaz bir dəyişiklik gördü: canavarlar birdən ayağa qalxıb meşənin qalın yerinə qaçdılar. Həmişə gözəndi.

Onları qorxuya salan nə ola bilərdi?

Morisin sinəsindən sevincli bir qışqırtı qopdu. Yəqin ki, Tara qağıdıb gəlmişdi! Bəlkə, Felim də onunla bərabər gəlmişdi. Axı kəfəyə qədər vaxt keçmişdi: canavarların pusqusu iki saata qədər davam etmişdi. Moris aşağı əyilib dövrəsinə baxdı. Nə iti, nə də nökrəni gördü. Ətrafında budaqlardan və kollardan başqa heç bir şey yox idi. O, qulaq verdi. Geri çəkilməkdə davam edən canavarların ulamasından başqa bir səs eşidilmirdi. Yoxsa onu yenə də qara basırdı? Onları qaçmağa vadar edən nə idi? Lakin yolda heç kəs görünmürdü. İndi çaya getmək qorxulu deyildi. Su onun gözləri qarşısından ışıldayırdı. Onun şılınısı Morisin qulağını oxşayırdı.

Ağacdən enib çayın kənarına getdi. Suya ayrılmazdan əvvəl bir daha geri dönüb baxdıqda ağaclar arasından bir yaqarın xal-xal sən dərsini aydınca gördü. Yaqar öz uzun, nazik bədənini ilan kimi aya-aya ağaclar arasından sivişib gəlirdi.

Canavarların nə üçün qaçdıqları indi aydın oldu.

Bu yırtıcı heyvanın da niyyəti tamamilə aydındı: o, qan iyi duyub gəlirdi.

Yaqar əvvəlcə Morisə tərəf sürünə-sürünə, yavaş-yavaş gəlirdi; sonra tez-tez gəlməyə və onun üstünə atılmağa hazırlaşdı. Ağaca çıxmağın xeyri yox idi: yaqar ağaca pişik kimi dırmaşır. Mustanger bunu bilirdi, bilməsəydi də, artıq gec idi. Yırtıcı heyvan mustangerin sığındığı ağacın yanından keçmişdi, yaxında da ələ bir ağac yox idi ki, ona çıxma bilaydı.

Bədbəxt insan sövq-təbi ilə hərəkətə gələrək özünü birbaşa çayın içinə atdı. Lakin yaqar nəinki ağaca asanlıqla dırmaşır, həm də su samuru kimi üzməyi də bacarır. Quruda olduğu kimi, o, suda da qorxuludur.

Moris Cerald qurşağa qədər suya girib tam ümidsizlik içində dayandı. Başqa heç bir əlac yox idi. Özünü müdafiə etmək üçün onun nə tufəngi, nə tapançası, nə bıçağı, nə də hətta qoltuqağacı vardı.

Xal-xal yırtıcı heyvan onun üzərinə atılmağa hazırlaşdıqda bədbəxtin sinəsindən vəhşi bir bağırıtı qopdu.

Lakin eyni zamanda yaqar da hayqırdı. Özü də Morisin üzərinə atılmaq əvəzinə, ölümçül halda suya düşdü.

Mustangerin qışqığına cavab olaraq, sanki başqa bir qışqıq əks-səda kimi səsləndi və bunun ardınca yaqarın hayqırısından səbəb olan güllə səsi eşidildi. İri bir köpək cəngəlliklər arasından çıxaraq suya sıçradı. Nəhənggövdəli bir adam cəld çayın qırağına yaxınlaşdı. Alçaqboylu başqa bir adam da sevinidiyindən qışqıra-qışqıra onun dalınca gəlirdi.

Bu səslər mustangərə qeyri-adi səslər kimi görünürdü: bu qorxulu gundə bu, onun son təəssüratı idi. Bundan sonra o daha heç bir şey anlamır və nə etdiyini bilmirdi. Xəstə ona yalmanan sadaqətli köpəyini boğmaq istəyir və onu sudan çıxarmağa çalışan dostunun qüvvətli qolları arasında çıxmağa çalışırdı.

Keçirilən bütün bu dəhşətlər səbəb üçün olduqca ağır idi. Moris bu gərginliyə davam gətirə bilmədi. O artıq nələr olduğunu duymurdu: indi o, şüurunu itirmişdi. Onda qızdırma böhranı başlamışdı.

LIV

fəsil

DÜZƏNGAH XƏRƏYİ

Mustangerin harayına gələn Zeb Stump idi. Qoca ovçu məktubda yazılanlara riayət edib deyilən yərə tez çatmaq üçün bacardıqca tələsmişdi.

O, lap vaxtında, yaqar Morisin üstünə atılmaq istərken gəlib çıxmışdı. Xoşbəxtlikdən, Zeb yaquardan bir atəş məsafəsində idi.

Amansız heyvanın ürəyini deşmiş güllə onun sıçramasına mane ola bilməmişdi. Lakin bu, onun son sıçrayışı olmuşdu.

Qoca ovçu özünü suya atmışdı.

Lakin bu zaman o özü hücumə məruz qaldı: ancaq bu, yaqar deyil, indicə ölümədən xilas etdiyi adam idi.

Zebin xoşbəxtliyindən, mustangerin bıçağı yanında deyildi; ağılı itirmiş mustanger öz xilaskarını boğmaq istəyirdi. Zeb tufəngini bir kənərə atıb gözənilməz hücumdan özünü müdafiə etməyə başladı. Mübarizə uzun müddət davam etdi. Zeb, nəhayət, gənc irlandiyalının əllərindən tutub onu çayın kənarına çıxara bildi.

Lakin xəstə özünü sərbəst hiss edə-bilməz yerindən qopub fındıq ağacına doğru elə bir sürətlə qaçdı ki, sanki yaralı ayağı onu daha incitmirdi.

Qoca ovçu ağılı itirmiş mustangerin niyyətini anladı: o, plaş üstündə panldayan bıçağın iti ağzını gördü. Mustanger bıçağın ardınca qaçır. Zeb onun ardınca yüyürdü, bir daha onu tutub ağacdən kənərə çəkdi.

Zeb qışqırdı:

– Felim, cəld ol! Bıçağı gizlət. Bu, ağılı itirib. Bütün bədənə od içində yanır. Qızdırıb.

Felim dərhal onun buyruğunu yerinə yetirdi.

Lakin mübarizə yenə də qurtarmadı. Xəstə yumruqlarını düynləyib öz xilaskarının üzərinə atıldı. O, ucadan qışqırır, hədələyir, onun gözləri vəhşicəsinə panldayır. Onlar on dəqiqə bir-biri ilə əllaşdılar. Nəhayət, Cerald tamamilə təqətdən düşərək otun üstünə yaldı, bədənə bir neçə dəfə itirədikdən və dərin nəfəs aldıqdan sonra tamamilə sakitləşdi. Sanki onun varlığında son həyat qığılcımı sönmüşdü.

Felim onun başı üstündə durub, öz ağasını oxşaya-oxşaya ucadan ağlamağa başladı.

Zeb qışqırdı:

– Ağlama, məlun axmaq! Ruhun bədənədən ayrılması üçün təkcə sənin ulamağın kifayətdir. O ölməyib, özündən gedib. Mənimlə əllaşması göstərir ki, onda ciddi bir şey yoxdur.

Ağasının ölmədiyindən və həyatının təhlükədə olmamasından sevinən Felim birdən-birə məşum kədərini unudub sevincə və gülməli bir şəkildə oynamağa başladı.

Onun sevinci Taraya da təsir etdi. İt, Felimin dövrəsində atılıb-düşərək onun oynadığı çilgiri irlandiya rəqsinə qoşuldu.

Zeb bu gülməli tamaşaya fikir vermirdi. O, bir daha xəstənin üzərinə ayıldı. Morisin bədənində qorxulu bir yara olmadığını yaqın etdikdən sonra yerə dağılmış şeyləri nəzərdən keçirməyə başladı. Sonra hələ də mustangerin başında olan panamaya diqqət etdi.

Qayakvil otundan hörlümüş şlyapalara düzgün olmayaaraq panama deyirlər; bu şlyapalar bütün cənubda, eləcə də Texasda çox dəbdir. Lakin ovçu bilirdi ki, gənc irlandiyalı tamamilə başqa tipli şlyapa, yəni Meksika sombrero su qoymağa adət etmişdir. Bəlkə də, mustanger bu dəfə öz adətini pozmuşdu. Zəbə elə gəldi ki, bu şlyapanı kiminsə başında görmüşdür. Ovçu panamanın içinə baxıb orada şlyapa hazırlanan fabrikinin sahibinin nişanını və əl ilə yazılmış "Henri Poyndekster" sözlərini gördü.

Plaşı yoxlamağa başladı. Plaşın üzərində də onun Henriyə məxsus olduğunu göstərən əlamətlər vardı.

Qoca yerə baxıb dərin fikrə getdi və öz-özünə dedi:

– Allah bilir bunlar nə deməkdir! Nə şlyapalar öz sahiblərinin başında, nə də başlar öz yerindədir. Namusuma and olsun ki, burada nə isə sirli bir şey var. Əgər bu qocağın vurduğu yumruqdan sol gözümlün altındakı ağrı hiss etməsəydim, öz kəlləmin yerində olub-olmadığına şübhələnmərdim. – Zeb Morisa baxaraq əlavə etdi: – İndi bundan izahat gözləməyinizə dəyməz. Onun çilgünlüyü keçdikdən sonra buna ümid etmək olar. Ancaq kim bilir, onun çilgünlüyü nə vaxt keçəcəkdir!.. – Ovçu bir qədər susduqdan sonra sözlünə davam etdi: – Yaxşı, burada dayanmağın mənası yoxdur. Biz xəstəni daxməyə aparmalıyıq; bunun üçün onu necə aparmaq haqqında düşünmək lazımdır. – Zeb Tara ilə söhbət etməklə məşğul olan Felimə baxdı: – Onsuz da bu adam bir şey bacarmayacaq. Görünür, itin ağı onun ağılindən çoxdur. Eybi yoxdur. Ona da iş çatar. Necə etməli? Xarək düzəltməliyəm. Xarəyi bir cüt payadan, plaşdan və ya Felimin gətirdiyi adyaldan düzəltmək olar. Bəli, indi bizə lazım olan ancaq xarəkdir.

Bu dəfə o, irlandiyalıni köməyə çağırırdı.

Hərəsi təqribən on fut uzunluğunda iki ağac kəsib yondular, kəndəlin qoymaq üçün onlardan bir az gödək olan daha iki ağac kəsildilər. Əvvəlcə ağacların üzərinə adyalı, sonra da onun üstündən plaşı saldılar. Beləliklə də, əldəqayırma xarək hazır oldu. Zeb Stump

xəstənin yenidən çılgınlaşa biləcəyini nəzərə alıb onu xərayə bağladı. Xərayə iki adam aparmırdı. İş başqa cür təşkil edilmişdi: ağacların qabaq ucları ata bağlanmışdı, arxadan da onları adam tutmuşdu; bu isə Felim idi.

Zeb qabaqda başçı sifəti ilə irəliləyirdi.

Moris Ceraldı əldəqayınmış xərkədə daxməyə gətirdilər.

Bu qəribə mərasim mustangerin daxməsinə gəlib çatdıqda artıq qaranlıq düşmüşdü.

Övcü öz qüvvətli əlləri ilə xəstəni ehtiyatla xərkədən gətirib daxmədəki çarpayaya qoydu.

Cerald harada olduğunu və ona tərəf əyilmiş dostu Zebi tanıyırdı. İndi o, çılgınlıq etməsə də, fikirləri hələ də dolaşıq idi. Sakitlik dövrü başlanmışdı.

Xəstə susmurdu, lakin verilən nəvazişli sualları cavabsız buraxırdı: onun dodaqlarından sirtli nidalar qopurdu.

Mustangerin dostları onun yarasını bacardıqları kimi sandılar, onların əlindən başqa bir şey gəlmədi. Səhərin açılmasını gözləmək lazımdı.

Zeb Felimə gedib yatmasını əmr etdi, özü isə xəstənin yatağı yanında qaldı:

Bu barədə qoca ovçunun öz mülahizələri vardı. Onun sayıqların malarnı özündən başqa heç kəsini, hətta Felimin belə eşitməsini istəmirdi. Odur ki bütün gecəni Morisin yatağı yanında oturub onun hər bir sözüne diqqət yetirirdi.

Xəstənin öz məhəbbət andlarından həmişə Luizanın adını təkrar etməsi Zeb Stump üçün qəribə deyildi.

Lakin xəstənin ağzından tez-tez başqa ad da eşidilirdi. Daha az xoş gələn sözlər bu ad ilə əlaqədardı. Bu ad Luizanın qardaşının adı idi. Bu addan sonra rabitəsiz, dəhşətli və mənasız sözlər eşidilirdi.

Zeb Stump oturaraq eşitdiklərini artıq ona məlum olan dəlillərlə tutuşdururdu və səhər açıldıqda Henri Poyndeksterin ölmüş olduğuna artıq şübhə etmirdi.

LV

fəsil

YENİLİKLƏR GÜNÜ

Don Silvio Martinez, şimal müstəmləkəçiləri ölkəni işğal etdikdən sonra Texasda az-az qalmış Meksika varlılarından biri idi. O, siyasətlə az maraqlanırdı, öz təbiəti etibarlı və sülhsevər bir adamdı. Yaşı ötmüşdü, buna görə də yeni vəziyyətlə asanlıqla başa gəlirdi. O, belə düşündü ki, milli istiqlaliyyətin itirilməsi nəticəsində müstəmləkəçilər buraya gəlmədən əvvəl ölkəni talan edən komançələrin başqınları təhlükəsiz olmuşdur. Doğrudur, vəhşilər hələ tamamilə itaət altına alınmamışdısa da, onun indi az-az başqın edirdilər.

Qoca meksikalı artıq bunu böyük nailiyyət hesab edirdi.

Don Silvio "qanadero" idi, yəni çoxlu mal-qara saxlayırdı. Onun otlaqları eninə və uzununa bir neçə mil uzanırdı, at ıxası və qaramal sürüsündə minlərlə heyvan vardı. Onun birmərtəbəli uzun və ensiz malikanəsi yaşayış mənzilindən çox, həbsxanaya xatırladırdı. Malikanənin dörd bir tərəfi mal-qara ağılı idi.

Adətən, burada həyat çox sakit keçirdi. Lakin payız bayramı – heyvanlara damğa vurmaq bayramı gəldikdə qonaqların şən hay-küyü bir neçə gün ətrafı bürüyürdü. Lakin bu bayram ildə yalnız bir dəfə olurdu. Qoca və indiyədək subay olan malikanə sahibi qalan vaxtını sakit və tək-tənha keçirirdi. Onunla birlikdə, onun özündən daha qoca olan bacısı yaşayırdı.

Doğrudur, onun qəşəng qardaşı qızı Rio-Qrandin sahillərindən onlara qonaq gəldikdə sakit malikanə canlanırdı. İsidoranın gəlməsinə burada həmişə sevinirdilər. O, istədiyi vaxt gəlir-gedirdi.

Əmisinin evində ona kefi istəyən hər şeyi etməyə icazə verirdilər. İsidoranın cəldliyi və ondakı gümrəhlik qocanın xoşuna gəlirdi; qoca özü də o qədər qaşqabaqlı adam deyildi. İsidoranın bəzi xasiyyətləri başqa ölkələrdə, bəlkə də, kobud hesab edilirdi; lakin şəhərdən kənardakı evlərin başdan-başa qalaya çevrildiyi və burada həmişə ev yiyələrinin qanı töküldüyü ölkədə İsidoranın bu xasiyyətləri çox təbii idi.

Don Silvio Martines gəncliyini daimi təhlükə içində keçirmişdi. O, bir çox ağılsız hərəkətlərin şahidi olmuşdu. Burası təəccüblü deyildi ki, o, İsidoranın çox vaxt qarşısızlığa bənzəyən çılğın hərəkətlərinə mane olmurdu.

Qoca meksikalı öz qardaşı qızını elə bir nəzakətlə sevirdi ki, insan yalnız öz qızını belə sevmə bilər. Həmi də bilirdi ki, İsidora onun bütün dövlətinin varisi olacaqdır.

Buna görə də İsidoranın Silvio Martinesin evində yaşayanların hamısının hörmətini qazanması və ona evin gələcək sahibəsi kimi baxmaları təəccüblü deyildi. İsidoraya şəxsi sifətləri üçün, xüsusilə qoçaqlığı üçün ətraf adamlar da hörmət edirdilər və igid meksikalı gənclər içərisində onu müdafiə etmək üçün öz Meksika bıçağını qınından çıxarmayan bir adam tapılmazdı.

Son zamanlar İsidora əmininin yanına daha tez-tez gəlməyə başlamışdı. Lakin o, əminisi daha çox istədiyi üçün və qocalıq çağında ona təskinlik vermək üçün gəlmirdi; buna başqa bir səbəb vardı. İsidora Moris Cerald ilə görüşmək ümidiylə Leonaya gəlirdi. İsidora mustangeri sevirdi. Mustanger onu hindulardan əlindən xilas etdiyi gündən İsidoranın qəlbinə hakim kəsilmişdi.

İsidora rahatlıq bilmirdi. Öz təbii etibarilə çılğın olan bu qız qeyri-müəyyənliyə artıq tab gətirə bilmirdi. O, öz sevgisini açıb söyləməyi və dürüst cavab almağı qat etmişdi, o, sevilib-sevilmədiyini bilmək istəyirdi. İsidora Ceraldla görüş təyin etmişdisə də, oğlan bu görüşə gəlməmişdi.

İsidora tələsə-tələsə öz əmininin malikanəsinə dönərkən düşündü: "Miquel Dias bizim aramıza girsin!"

İsidora altındakı boz atını dördnala sürürdü. Şlyapası başında deyildi: saçları dağılmışdı, qəşəng, qara hörkləri çiyindən aşağı sallanırdı, gözləri həyəcanla parıldırdı. Yanaqları qıpqırmızı qızarmışdı. İsidora evə yaxınlaşdıqda atın başını çəkdi. At yavaşlən yortdu, sonra addım-addım getdi və nəhayət, yolun ortasında dayandı. İsidora fikrə getdi.

"Yaxşısı budur, ona deyməyim. Yoxsa dava qopar. Mənim görüşüm haqqında hələlik heç kəs bir şey bilmir. Ah, bütün bunları mehriban texasilərə söyləsəm, onu amansız surətdə cəzalandırmaq üçün təkə mənim gətirdiyim sübutlar kifayətdir! Lakin qoy yaşasın... O, alçaq adamdır, mən ondan qorxmuram. Baş verən hadisədən sonra onun mənə yaxın durmağa cəsarəti çatmaz. Müqəddəs Maryəm! Mənim ax

onun nəyindən xoşum gəlmişdi!.. Onun əl-qolunu açmaq üçün bir adam göndərmək lazımdır. Elə adam ki, mənim sirimi verməsin. Kimi göndərmək? – Benitonu, baş çobanı? O, sədaqətli və igid oğlandır. Budur, özü də gəlir! Həmişəki kimi yenə də mal-qaranı sayır."

– Benito! Benito!

– Senyorita, qulluğunuzda hazıram!

– Benito, mənim dostum, mən səndən bir şey xahiş etmək istəyirəm. Mənə kömək etməyə razısanmı?

Meksikalı alçaqdan təzim edərək cavab verdi:

– Sizin əmrinizi yerinə yetirməyə şadam.

Bu, əmr deyil; mənə kömək göstərməyini xahiş edirəm.

– Senyorita, sizi dinləyirəm.

– Təpənin başında, üç yolun birləşdiyi yeri tanıyırsanmı?

– Sizin əminizin otlığını və malikanəsini tanıdığım kimi.

– Yaxşı. Oraya get. Son orada bir adam görəcəksən. Onun qolları kəməndlə bağlıdır. Onun qollarını aç, qoy rədd olub getsin. Əgər yaralanmışsa, əlindən gələn köməyi elə. Lakin kim tərəfindən göndərildiyini demə. Bəlkə də, sən onu tanıyırsan. Mənə elə gəlir ki, tanıyırsan, lakin bunun əhəmiyyəti yoxdur. Ona heç bir sual vermə və səndən bir şey soruşsa, suallarını cavabsız burax. Sən onu ayaq üstə qaldıran kimi qoy kefi haraya istəyir çəpə getsin. Dediklərimi anladınmı?

– Həmişə tamamilə aydındır, senyorita. Sizin əmriniz düüst yerinə yerinəcəkdir.

– Sağ ol, dostum Benito! Səndən bir xahişim də var. Mənim üçün etdiklərinə yalnız üç adam bilməlidir, vəssalam. Üçüncü adam da səni yanına göndərdiyim adamdır. Qalan iki nəfəri sən tanıyırsan.

– Mən sizi anlayıram, senyorita! Sizin əmriniz mənim üçün qanundur.

Benito atını məhmizlədi.

– Dayan! Yadımdan çıxdı! – İsidora qışqırdı. – Sən orada mənim hindu şalımı və şlyapamı görəcəksən. Onları götür, gəl. Mən səni burada gözləyəcəyəm, ya da yolda qabağına çıxacağam.

Benito təzim edərək atını sürdü. Lakin İsidora onu yenə də dayandırdı:

– Benito, mən səninlə gedirəm.

Don Silvionun nökrəri gələcək sahibəsinin şıltaqlıqlarına artıq alışmışdı.

O, qabaqda gedir, İsidora atını onun arxasınca sürürdü.

Lakin Benito öz mülahizələrində yanlışmışdı. Senyorita İsidora onu şiltəliq üzündən müşayiət etmirdi. Bu barədə onun özünün ciddi mülahizələri vardı. O, nəinki şalını və şlyapasını, həm də ona bu qədər azyiat verən məktubu da unutmuşdu. Benito bunu bilməməli idi.

Məktub El-Koyotun əlinə necə düşmüşdü? Məktubu ona Xosemi vermişdi? Onun nökrəi xainmi çumışdı? Ya da Dias ona rast gələrək məktubu güclə ondan almışdı? Bunların hər ikisi həqiqətə müvafiq idi.

Nəhayət, gəlib o yera çatdılar. İsidora atını Benitonun atı ilə yanaşı olaraq talaya sürdü.

Miquel Dias orada yox idi.

Lakin qızı an çox mayus edən məktubun da burada olmaması idi.

Yerdə öz şlyapasından, şalından və kəməndin ilgəyindən başqa bir şey görmədi.

– Benito, sən geri qayıda bilərsən. Atdan yıxılmış adam özünə gəlib, yaqin ki, getmişdir. Mən buna sevinirəm. Benito, ancaq unutma ki, bütün bunlar səninlə mənim aramda qalmalıdır. Anlayırsanmı?

– Anlayıram, donya İsidora.

Benito atını sürüb getdi və çox çəkmədən tapanın o tərəfində gözdan itdi.

İsidora talada tak qaldı.

Atdan düşüb şalı çiyninə saldı, şlyapasını başına qoydu, yena da gənc hidalqo görünüşü aldı. O, yavaş-yavaş atının belinə qalxdı; görünür, fikirləri uzaqlarda dolaşırdı.

Elə atına təzəcə minmişdi ki, Xose qaça-qaça talaya gəldi. İsidora dərhal ondan soruşdu:

– De görüm, məktubu neyləmişən?

– Senyorita, məktubu aparıb verməşəm.

– Kima?

Xose ağardı və dili tutula-tutula dedi:

– Mən məktubu mehmanxanada qoydum. Don Morisi orada tapmadım.

– Yalan deyirsən, alçaq! Sən onu Miquel Diasa vermisen. Danma, mən məktubu özüm görmüşəm.

– Ah, senyorita, əfv edin, bağışlayın! Sizi inandırınram ki, mən müqəssir deyiləm, təqsir məndə deyil!

– Səfeh, sən özün-özünü ala verdin. Bu xəyanətin üçün don Miquel sənə nə qədər pul vermişdir?

– Xanım, and içirəm ki, bu, xəyanət deyildir. O... o... mənə hədələyərək, döyərək buna məcbur etdi. Mən... mən... mənə... Həç bir şey verməmişdir.

– Onda mən verəram. Sən mənə daha lazım deyilsən, haraya istəyirsən gedə bilərsən. Bunun əvəzində isə al, all...

İsidora bu sözləri on dəfə təkrar etdi və hər dəfə təkrar etdikdə onun qamçısı nökrəin belinə enib-qalırdı. Nökrə qaçmağa başladı. Əbəsl! İsidora onun dalınca çapdı və nökrə qızımsı atın ayaqları altına düşəcəyindən qorxaraq dayandı. Yalnız onun qarayanız dərisində göy zolaqlar əmələ gəldikdə İsidora ondan əl çəkdi.

– İndi isə rədd ol buradan! Bir də gözümə görünmə! Rədd ol! Nökrə qorxmus pişik kimi taladan götürüldü. Tikanlı cəngəlliklər arasında gizlənməsinə sevindi. Özü ilə bərabər, rüsvayçılıq da burada gizləndi.

İsidora da talada çox qalmadı. Onun qəzəbinə dərin bir kədər əvəz etdi. Onun görüşməsinə mane olmuşlar az imiş kimi, ürək sirri də xainin əlinə keçmişdi.

Atını evə sürdü.

Malikanənin yanında bir qanşılıq vardı. Zəmidə işləyən peonlar¹, çobanlar, mehtarlar, Silvio Martinesin malikanəsində xidmət edən bütün nökrələr oraya-buraya qaçırdı: zəmidən otağa, otaqdan həyata yüyürür, nə işə qışqırırdılar. Kişilər silahlanmışdı. Qadınlardan hüz çöküb Allahdan kömək istəyirdilər.

İsidora heyratla soruşdu:

– Nə olmuşdur?

Yaxında duran Benito cavab verdi:

– Düzəndə adam öldürmüşlər. Ölən, bu yaxınlarda Kasa-del-Korvo malikanəsinə köçən plantasiya sahibinin oğlu – bir amerikalıdır. Deyirlər ki, bu cinayəti hindular etmişlər.

Hindular!

Don Silvionun adamlarının əl-ayağa düşməsinə səbəb bu idi.

¹ Peonlar – plantasiya sahibinə olan borclarını verə bilmədikləri üçün kölə vəziyyətinə düşmüş Meksika kondilliləri

Bir adamın öldürülməsi bu ölkə üçün elə böyük bir hadisə deyildi. Bu hadisə xüsusilə öldürülən adamın yad bir amerikalı olduğu üçün belə həyəcana səbəb olmasdı. Lakin bu adamın hindular tərəfindən öldürülməsi xəbəri tamamilə başqa bir iş idi. Demək, hindular tərəfindən təhlükə üz vermişdi. İsidora bu xəbərə olduqca etinasız yanaşdı.

Bir neçə saat keçdi. Cinayət haqqında yeni şayiələr yayıldı. Cinayət komançılar tərəfindən deyil, ağ bir adam – Moris-mustanger tərəfindən edilmişdi! Yaxında hindular görünmürdü.

Bu yeni xəbərlər Silvionun nökrələrini sakitləşdirdisə də, onun qardaşı qızına tamamilə əks təsir bağışladı. Qız rahat ola bilmirdi. İsidora yanın saatdan sonra atını mehmanxananın qapısı ağzında saxladı.

Gənc meksikalı qız ingilis dilində azca danışa bildirdi. Bir neçə həftə idi bu dili sayılı öyrənirdi, buna görə də öldürülən adam haqqında deyil, cinayətdə ittiham olunan adam haqqında sonuşmaq üçün söz ehtiyatı kifayət etdi.

Onu tanıyan mehmanxana sahibi qızın suallarına çox ehtiyatla cavab verirdi.

Meksikalı qız qəm-qüssə içində Martinesin malikanəsinə qayıtdı. Orada yenə də təşviş vardı. Eyni qorxunc bir xəbər alınmışdı: Nües çayının ətrafında başsız atlı peyda olmuşdur.

İsidora Rio-Granda qayıtmamış qərara aldı; heç bir şey onu yolundan saxlaya bilməzdi. Keçəcəyi düzəngahda adam öldürülməsinin ona nə dəxli var! Başsız atının görünməsi onu daha az narahat edirdi. Bundan əlavə, qız tək gedəcəyini bildirdi. Don Silvio qıza on nəfər silahlı vakero götürməsinə təklif etdi. İsidora qəti olaraq bunu rədd etdi. Bəlkə də, Benitonu özü ilə götürərdi! Yox, o, tək getməyi üstün tuturdu. O, belə qərara almışdı.

* * *

Ertəsi gün səhər tezdən İsidora, doğrudan da, yola düşdü. Dan yeri yenicə ağardı ki, o, artıq atın belində idi. Heç iki saat keçməmişdi, meksikalı qız uzaqlarda idi; lakin o, Rio-Granda gedən düz yol ilə deyil, Alamo çayının sahililə gəlirdi.

LVI

fəsil

İBLİSƏ GÜLLƏ ATDI

Xəstə bütün gecəni gözələrini yummadı: o gah dinmədən tamamilə sakit uzanırdı, gah da sayıqlayaraq yerində çırpınırdı. Qoca ovçu bütün gecəni onun yanından ayrılmadı, xəstanin rabitasız olaraq söylədiyi hər sözlünə diqqət yetirdi.

Dalaşma. Şlyapa. Plaş... Zəbin düşüncələri, sanki, qaranlıq, asrarəngiz dolanbac yollarda dolaşırdı. Ovçunun açıq fikri hələ ömründə belə çətinliklər qarşısında qalmamışdı. Zeb Stump öz acizliyini hiss edərkən inləyirdi.

Səhərə yaxın, ayın işığı artıq sübhün işığı ilə qarışdıqda cəngəlliklər arasında dolaşan Taranın uzun və zingiltili ulaməsi eşidildi.

Zeb işığı söndürərək yavaşca əşiyə çıxdı və qulaq verməyə başladı. İsti ölkələrin cəngəlliklərinə məxsus olan gecə səsləri eşidilmirdi. Bəs onda Taranı zingildəməyə məcbur edən nə idi?

Ovçu əvvəlcə evin qarşısındakı talaya nəzarət saldı, sonra cəngəlliklərin kənarına, daha sonra ağacların kölgəsinə baxdı; heç bir şey görünmürdü. Qaya ay işığı altında qalırdı. Dağların qabanıqlığını orada bitmiş ağacların başı bir qədər azaldırdı. Yuxarıda, uçurumun o tayında düzən uzanırdı. Ayın işığı düz qayanın üzərinə düşmüşdü və ətraf o qədər aydın görünürdü ki, sanki, yerlə sürünən bir ilan da gözəndən qaça bilməzdi.

Lakin heç kəs görünmürdü.

Bir səs eşidildi. Bu səs düzən tərəfdən, sanki, qayanın yanından gəlirdi. Bu səs daşlara dayan at ayaqlarının səsinə andırırdı.

Zəbə belə gəldi.

Qoca ovçu səhv etməmişdi. Çox çəkmədən ağacların arxasından, doğrudan da, bir at çıxdı. Atın üstündə bir adam oturmuşdu. Göyün firuzə rəngli fonunda atının qara silueti görünürdü. Onun bədənini yalnız yəhərdən çiyinlərinə qədər görünürdü; çiyindən yuxarı isə heç bir şey görünmürdü.

Zeb Stump gözələrini sildisə də, atlı vəziyyətini dəyişmədi.

Zeb başı olmayan qarıba atının arxasınca uzun-uzadı baxdı. Bu, xəyal deyildi və Zebi qara basmamışdı. Atlı yavaş-yavaş uzaqlaşmış getdi. Uçurumun üzərindəki ağaclar arxasında atın əvvəl başı, sonra boynu, bədəninin qabaq hissəsi, daha sonra atın üstündəki adam – dəhşətli insan surəti görünməz oldu.

– İosafat! – özünü itirmiş ovçu səsləndi. Ovçunu bir şey həyəcana gətirdikdə həmişə bu sözü söylərdi. O, qorxmaq adam deyildi, bununla belə, indi onu dəhşət bürümüşdü.

Zeb bir müddət dinmədi, sanki bu dəhşətli manzərədən onun dili tutulmuşdu. Nəhayət, səsləndi:

– Lanət şeytana! İrlandiyalı haqlı imiş! Mən elə zənn edirdim ki, sarıxış olduğu üçün bu, onun gözüne görünmüşdür. Amma yox! O, doğrudan da, mən gördüyümü görmüşdür. Özünün də qorxması təəccüblü deyildir. Mənim özümün ürəyim tir-tir əsir. – Bir qədər fikirləşdikdən sonra təkrar etdi: – İosafat! Bu nə olan şeydir?.. Əgər mən bu sirrin üstünü açmasam, qoy Allah lap mənə qənim olsun! Gündüz olsaydı, o atını yaxşı görə bilərdim. Ona yaxın getmək lazımdır; ümidvaram ki, lap iblis də olsa, mənə yeməz. Əgər başsız atlı, doğrudan da, iblis olarsa, onda atası açığa, gülləmin onu atdan yerə yıxıb-yıxmadığını yoxlaram. Beləliklə, yaxına gedib bunun nə olduğunu öyrənmək lazımdır.

Ovçu bu sözləri deyib sıldırım sahilə gedən cığıra tərəf yollandı. Tüfəngi yanında idi: itin hümməsini eşidib daxmadan əsiyə çıxanda tüfəngini özü ilə götürmüşdü. Zeb öz hərəkətini yaxşı hesablamışdı: yoxuş ilə qalxıb çox çəkmədən atını gördü. Atlı uçurumun lap qırağında dayanmışdı.

Lakin o, öz niyyətini yerinə yetirməyi möhkəm qərara almışdı: bu atının insan və ya iblis olduğunu bilməli idi.

Zeb tüfəngini qaldıraraq nişan aldı. Bir az keçməyəydi, güllə bu sirli atının bədənini dəşəcəkdə. Lakin ovçunun başına belə bir fikir gəldi: bəlkə də, bununla o, bir cinayət işləmiş olar? Tüfəngini endirib bir dəqiqə tərəddüd etdi.

– Allo, naməlum adam! – qışqırdı. – Gecənin bu vaxtında burarlarda nə gəzirsən? De görüm, başınızı harada yadınızdan çıxarmısınız? Cavab eşidilmədi. Yalnız at insan səsi eşidib fırxırdı.

– Mənə bax, naməlum adam! Səninlə danışan Kentukki ştatından qoca Zeb Stumpdur. Onunla zarafat etmək olmaz. Mən istəyirəm ki, siz

öz oyununuzu mənə izah edəsiniz. Əgər siz özünüzlü ölüliyə vurmuşsunuzsa, əlinizi yuxarı qaldırmağı xahiş edirəm. Di, cavab verin, yoxsa sizi güllə ilə vuracağam.

Yenə də heç bir cavab eşidilmədi.

Ovçu yenə qışqıra-qışqıra dedi:

– Sizi götürüm lanətə gələsiniz! Daha altı saniyə vaxt verirəm! Mən sizə altı saniyə vaxt verirəm. Bu müddətdə mənə cavab vermasanız, atası açacağam. Əgər siz ancaq uyusqunuzsa, onda gülləm sizə zərər yetirməz. Əgər iblissinizsə, gərək yenə də gülləm sizə xəsarət verəsin. Lakin özünüzlü ölüliyə vurmuşsunuzsa, səfəhliyiniz üçün bir gülləyə layiqsiniz. – Zeb getdikcə artmaqda olan bir qəzəblə sözüna davam etdi: – Mənə cavab verin! Eşidirsiniz, yoxsa yox? Cavab vermək istəmirsinizmi? Yaxşı! Mən atası açiram! Bir, iki, üç, dörd, beş, altı!

Bu sözlərin arxasında atası səsi eşidildi.

Ataşa cavab olaraq at vəhşi səslə kişnədi. Atlı isə əvvəlki kimi yəhərin üstündə oturmuşdu.

At götürüldü, özünü itirmiş Zeb isə yerində qaldı.

Bir neçə saniyə yerindən tərpanə bilmədi və yerə mıxlanmış kimi dayanmaqda davam etdi.

Zeb Stump qorxudan donub qalmışdı. Qoca ovçu tamamilə əmin idi ki, güllə atının ürəyinə, ürəyinə də olmasa, hər halda, insanın ürəyi olduğu yere dəymişdi.

Zeb qaçmaq istədisə də, qaça bilmədi. O, uzaqlaşmaqda olan bu möcüzənin arxasınca baxırdı. Yalnız başsız atlı gözdən itdikdə yenə də daxmaya qayıtmaq üçün özündə qüvvə hiss etdi və yalnız daxmaya girdikdən sonra bu qarıba hadisə haqqında sakit düşünmək iqtidarında oldu.

O, xeyli vaxt bunun iblis olduğunu başından çıxara bilmədi. Lakin sağlam düşüncələri belə bir ehtimalın heç də doğru olmadığına onu inandırıldı. Ancaq bunun nə olduğunu o, yenə də anlaya bilmədi.

Hava işıqlanırdı. Xəstənin yatağı yanında öz növbəsini çəkmək üçün Felimi yuxudan oyatmaq vaxtı idi. Artıq tamamilə ayılmış irəndiyəli bu vəzifəni həvəslə üzərinə götürdü. Lakin qoca ovçu yerini

təcürbəsiz müavininə verməzdən əvvəl xəstənin yaralarını yenidən açıb-bağladı.

Zeb bitkilərin müalicəvi xüsusiyyətlərinə yaxşı bələd idi. Xəstənin yarasına kaktus ağacı növündən olan nopəl adlı məşhur bir bitki qoydu. Qoca öz təcürbəsidən bilirdi ki, o, bu bitkinin şirəsi yaraya yaxşı təsir edir; bir gündən sonra yaralar bitməyə, üç gündən sonra isə tamamilə sağalmağa başlayır.

Kaktus ağacının vətəninə yaşayanların əksəriyyəti kimi, Zeb də həkimlərə inanmırdı. Hətta imkan olsaydı da, o, bu həkimlərdən heç birini xəstənin üstünə çağırmazdı. Bundan əlavə, bu qoca ara həkimi bu yaralarda heç bir təhlükəli şey görmürdü. Moris Cerald üçün təhlükə başqa bir şeydə idi.

Zeb yaraları sarıyıb dedi:

– Hə, Mister Felim, biz bu sahədə əlimizdən gələn hər şeyi elədik; indi də xəstəni yedirtmək haqqında düşünməliyik. Yemək üçün səndə bir şey tapırlarmı?

– Heç şey yoxdur, mister Stump. Lap pisi burasıdır ki, bir damcı şərbət də yoxdur.

– Ah, yaramaz, axı bu, sənin kələyindir! – Zeb qazabla qışqırdı. – Əgər sən olmasaydın, araq xəstə sağalınca yəqin kifayət edərdi. İndi nə edək?

– Mister Stump, siz nəhaq yerə mənə acıqlanırsınız! Mən ancaq balaca qabdadı araqı içmişəm. Böyük şüşəni hindular boşaldıblar. Buna əmin olun!

– Yalan danışma! Məgər sən qabdadı araqı içməklə sərxoş ola bilərdin? Mən buna inanmıram; çünki sənin o lənətə gəlmiş nəfsinə yaxşı bələdəm. Sən böyük şüşədəki araqdan da az içməmişən.

– Bütün övliyalardan and olsun ki, yox!

– Lütfən, övliyalardan əl çək və onları rahat burax. Ağlı başında olan heç kəs bu əfsanələrə inanmaz. Əlbəttə, inanmaz. Bu söhbəti kəsək. Sən qarğıdalıdan çəkilmiş içkinin hamısını içmişən. Bu içkini əldə etmək üçün iyirmi mil yol getmək lazımdır. Yaxında isə heç yerdə tapmaq mümkün deyil. Onsuz keçinmək lazım gələcəkdir.

– Bəs indi nə edək?

– Səsinə kəs və dediklərimə qulaq as. İçkisiz yola gedə bilərik, lakin acından ölmək üçün əsas yoxdur. Mən şübhə etmərəm ki, xəstəmi bərk acmışdır. Mənə gəlincə, mən elə acmışam ki, hindtoyuğu bir

yana qalsın, canavar da olsa yeyərəm. Sən burada qalıb xəstənin yanında otur, mənə çaya gedim, bəlkə, bir şey vura bildim.

– Nə rahat olmayın, mister Stump, mən lazım olan hər şeyi edə-
ram... Namusuma and olsun ki...

– Sus, sözümü qurtarmadım!

– Daha bir kəlmə də danışmaram.

– İndi mənə qulaq as. Mən istəyirəm ki, bir şeydən göz-qulaq olasan. Məsələ belədir: mən burada olmayanda buraya bir adam gəlsə, mənə xəbər ver. Özü də bir dəqiqə də olsun yubanma, dərhal xəbər ver.

– Arxayın olun, bunu edəram.

– Bax mənə aldatma hal!

– Mister Stump, dediyiniz hamısı yaxşıdır, ancaq mən sizə necə xəbər verim? Birdən siz uzağa getsəniz və mənim səsimi eşitməsəniz, onda necə olsun?

– Yəqin ki, uzağa getmək lazım olmayacaqdır. Elə yaxında da vəhşi bir hindtoyuğu vurmaq çətin deyildir... – Zeb bir az düşündük-
dən sonra sözüna davam etdi – Bir də nə bilmək olar? Tüfəngin varmı? Tapança da işə yarayar.

– Nə tüfəngim var, nə də tapançam. Ağam özü ilə aparmışdır.

– Qərbdədir... Bəli, sən haqlısan, mən sənin qışqırtını eşitməyə bilərəm.

Zeb qapıdan çıxmaq istəyirdi ki, dayanıb fikrə getdi. Bir qədər düşündükdən sonra:

– Tapdım! – deyə səsləndi. – Fikirləşib tapdım. Mənim qoca madyanıma görürsənmi?

– Necə ki görmürəm, mister Stump, əlbəttə, görürəm.

– Yaxşı. İrəliyə bax, bax, orada – talanın lap kənarındakı tikanlı kaktus ağaclarını görürsənmi?

– Ovcumun içi kimi görürəm.

– Afərin! İndi qulaq as. Gözün qapıda olsun. Mən burada olmayanda bir adam gəlsə, birbaşa kaktus ağacının yanına qəç. Bir budaq kəs, özü də tikanlı budaq olsun, bu budağı mənim madyanıma quyruğunun altına sox.

– Müqəddəs Patrik! Bu niyə?

– Bilirsənmi, Felim, buraya bir adam gəlsə, mən bunu bilmə-
liyəm! Mən uzağa getməyəcəyəm; ancaq yəni də ola bilər ki, sənin

sasını eşitməyim. Qoy mənim madyanıam qışqırsın. Onun səsi sənin səsinə ucadır. Anladınmı, Felim? Bax dediklərimin hamısını elə.

Qoca ovçu son tapşırıqlarını verib tüfəngini çiyinə salaraq daxmadən çıxdı.

Felim düşündü: "Bu qoca axmaq deyil".

Zeb azca uzaqlaşan kimi Felim də daxmadan çıxıb qapının yanına də keşikçi kimi dayandı.

LVII

fəsil

ŞƏRTİ İŞARƏ

Felim az keşik çəkməli oldu. On daqiqə keçməmişdi ki, at ayaqlarının səsinə eşitdi. Kim isə atını sahil boyu sürüb daxmaya yaxınlaşdı. Felimin ürəyi uçundu: "Birdən yenə də o olar, ha?"

Ağaclar, yaxınlaşmaqda olan atının görünməsinə mane olurdu. Əvvəlcə Felim talaya qaçıb Zebin tapşırığını yerinə yetirmək istədi, lakin qorxu onu yerindən tərpənməyə qoymadı: elə yerindəcə mıxlanıb qaldı. Çox çəkmədi ki, qorxusunun əbəş olduğuna inandı. Nəməlum atının başı yerində idi.

Atlı ağacların arasından çıxıb talanın o biri başında dayandıqda Felim dedi:

– Elədir ki var, başı yerindədir. Həqiqi başdır. Özü də gözəl üzli bir baş! Ancaq yazıq nədən isə narazıdır. Elə düşünmək olar ki, nəəsinə indicə basdırmışdır. Necə qəşəng oğlandır! Gör ayaqları necə xırdadır!.. Müqəddəs övliyalar, bu ki qadındır!

Felim diqqətlə baxdıqda tamamilə inandı ki, nəməlum atının cinsini doğru müəyyən edib.

Gələn İsidora idi.

Felim meksikalı qızı birinci dəfə idi gördü. Qız da onu tanıyırdı. Qızın üzü kədərli idi, hətta onun üzündə bir ümitsizlik görü-

nürdü. İsidora ağacların arasından çıxdıqda onun baxışlarında bir qorxu duyulurdu. Atını talaya sürdükdə onun üzü peşmançılıq, təəcüb ifadə edirdi.

İsidora ingilis dilində təəddüdlə soruşdu:

– Mən səhv etməmişəm ki? Üzr istəyirəm, lakin mən... mən güman edirdim ki, don Morisio burada yaşayır.

– Nə dediniz, don Morişo? Yox. Burada elə adam olmur. Don Morişo... Mən Moriş familiyalı adam tanıyırdım. O, Ballibalaxın yaxınlığında olurdu. Ancaq onun adı Don deyildi, Pat idi. Onu Pat Moriş çağırırdılar.

– Don Morisio, Moris, Moris.

– Hə, Moris! Bəlkə, siz mənim ağam mister Ceraldı soruşursunuz?

– Bəli, bəli! Senyor Cerald.

– Mister Cerald elə bu daxmada olur, daha doğrusu, vəhşi atlan ovladıqdan sonra bu daxmaya gəlir. O, yalnız ov etdiyi müddətdə burada yaşayır. Amma siz onun həmişə yaşadığı qəşəng evi görsəydiniz, onun həsrətini çəkən mavi gözlü, gözəl qıza baxsaydınız! Yazıq qız göz yaşları axıdıb onun qayıtmasını gözləyir. Ah, əgər siz onu görsəydiniz!

Felim pozuq-pozuq danışsa da, atlı onun bu danışığının mənasını aydın anladı. Felim "o qız" sözünü dedikdə İsidoranın sinəsinə aha bənzər bir şey qopdu.

– Mən heç də "o qızı" görmək istəmirəm. – İsidora tələsik cavab verdi. – Mən Morisyonu görmək istəyirəm. O, evdədirmi?

– Evdədirmi? Sual qatidir. Tutaım ki, mən sizə dedim evdədir, onda nə olsun?

– Mən onu görmək istəyirəm.

– Hə, belə deyil! Siz gözləməlisiniz. İndi qonaq qəbul etmək vaxtı deyil; mənim gözəlim, onun yanına yalnız həkim, ya da keşikçi buraxmaq olar. Sizi isə buraxmayacağam.

– Axı onu görmək mənə çox vacibdir.

– Hm, siz onu görmək istəyirsiniz, eləmi? Bu, sizə müyəssər olmayacaqdır. Felim O'Nil gözəlləri, xüsusilə sizin kimi qara gözlü gözəlləri az-az rədd edir. Ancaq mümkün olmadıqda alac nədir!

– Axı niyə olmaz?

– Niyəsi yoxdur! Birincisi, ona görə ki, indi onun qonaq qəbul etməyə həli yoxdur, xüsusilə də bu qonaq qadın ola.

- Senyor, axı niyə, niyə?
- Çünki o, tamamilə geyinməmişdir. Qoca Zebin onun bədən-nə sandığı köhnə cır-cındır hesaba almasaq, onun əynində köynəkdən başqa heç bir şey yoxdur. Bu cır-cındır da ona tam bir kostyum-pencək, jilet və şalvar tikmək üçün kifayət edərli.
- Senyor, mən sizi anlamıram.
- Ah, anlamırsınız. Onun yataqda olduğunu, doğrudan da mən kifayət qədər aydın demədim?
- Günün bu vaxtında yataqda? Əminəm ki, ona heç bir şey...
- Demək istəyirsiniz ki, heç bir şey olmamışdır? Çox təəssüf ki, olmuşdur. Pis işlər baş vermişdir. O, hələ yorğan altında bir neçə həftə yatmalıdır.
- Ah, senyor, yoxsa o, xəstədir?
- Mən də elə siza bunu dedim.
- Demək, o, xəstədir. Ah, ser, söyləyin, xəstəliyi nədir? Nə üçün xəstələnmişdir?
- Yaxşı, ancaq mən sizin bircə sualınıza, birinci sualınıza cavab verə bilərəm. Onun xəstəliyi pis rəftar üzündən baş vermişdir, ancaq bunda kimin müqəssir olduğunu Allah bilir. Onun ayaqları ağrıyır. Dəri isə elə bir vəziyyətdədir ki, sanki iyrəmi acıqlı pişiklə bir torbada oturubmuş. Ah, siz onu görsəydiniz! Sağ yeri qalmamışdır! Hətta sizin əliniz böyüklükdə yaralanmamış bir parça dəri tapmaz-sınız. Daha pisi budur ki, o, özündə deyil.
- Özündə deyil?
- Bəli, özündə deyil. O, bərk sayıqlayır, yalnız adam həddindən çox içdikdə belə sayıqlayır. Mənə elə gəlir ki, bir damla şərab onun üçün ən yaxşı dərman olardı. Lakin şərab olmadıqda nə etmək olar! Qab da, şüşə də boşdur. Yanınızda içməyə bir şey yoxdur ki? Sizin dediyiniz kimi, bir azca aqvardiyente? Mən bundan da pis içkilər içməli olmuşam. Əminəm ki, bu mayenin bir damlası ağaya çox kömək edərli. Xanım, mənə düzünü deyin: yanınızda, heç olmasa, bir damla şərab varmı?
- Yox, senyor. Təəssüf ki, yanımda bir damla da olsun şərab yoxdur.
- Çox təəssüf! Mister Morisin əvəzinə mən təəssüf edirəm. Bu lap yerinə düşmüş olardı.
- Lakin, senyor, doğrudanmı, onu görmək olmaz?

- Əlbəttə, doğrudan; bir də onu görmək nəyinizə gərəkdir? Onsuz da o, sizi öz nənəsindən ayırmayacaqdır. Təkrar edirəm: onunla çox pis rəftar etmişlər və o, özünü bilmir.

- Bunun üçün də mən onu görməliyəm. Bəlkə də, mən ona kömək edə bildim. Mən ona borcuyam...

- Ha, siz ona borclusunuz, borcunuzu qaytarmaq istəyirsiniz, eləmi? Bu, tamamilə başqa bir şey! Elə isə sizin onu görməyə ehtiyacınız yoxdur. Mən onun vəkilliyəm və onun bütün işləri mənim əlimdən gəlir-keçir. Doğrudur, mən yazmağı bacarmıram. Ancaq sizin qəbzinizin üstündə xaç şəklində qoya bilərəm, sənəd üçün isə bu da kifayətdir. Bu pulları cəsarətlə mənə verin; sizə söz verirəm ki, mənəm ağam onları ikinci dəfə sizdən tələb etməyəcəkdir. İndi bu lap yerinə düşər: bu yaxında gedəcəyik, onun üçün pul bizə lazımdır. Demək belə, pullar yanınızdadırsa, qalan şeyi, yəni kağız, qələm və mürəkkəb taparq. Siz yalnız razı olduğunuzu deyin və mən siza qəbz verərəm.

- Yox, yox, yox! Mən pul barəsində danışmıram. Bu, minnətdarlıq borcudur.

- Ah, yalnız minnətdarlıq borcu? Bu borcu ödəmək çətin deyil, özü də qəbzə ehtiyac yoxdur. Lakin indi belə borcları ödəmək vaxtı deyildir. Onsuz da ağam heç bir şey anlamayacaqdır. O, özünə gəldikdə deyərəm ki, siz gəlmişdiniz. Sizdən daha heç bir şey tələb olunmur.

- Mənə deyin, onu görmək olarmı?

- Dedim ki, indi olmaz.

- Axı mən onu görməliyəm!

- Bu da sözdür, görməliyəm! Mənə bura keşikçi qoyublar və ciddi surətdə əmr ediblər ki, içəri heç kəsi buraxmayım.

- Bu əmrin mənə daxil ola bilməz. Mən onun dostuyam. Don Morisionun dostu!

- Felim O'Nil bunu haradan bilsin? Siz gözəl olsanız da, onun qəddar düşməni çıxə bilərsiniz.

- Lakin mən onu görməliyəm. Mən bunu istəyirəm və onu görəyəm də.

İsdirə bu sözləri deyib atdan yerə sıçradı və qapıya tərəf getdi. İrlandiyalı, qadının üzündə qətiyyət ifadəsi görüb anladı ki, Zeb Stumpun dediklərini yerinə yetirmək vaxtı çatmışdır.

O tələsik daxmaya girdi; əlində balta oradan çıxdı və qəti addımlarla irəlilədi də, birdən dayandı: qadın əlindəki tapançanı birbaşa onun gicgahına tutmuşdu.

– Abajo la hacha! – İsidora qışqırdı. – Zavallı qorxaq, əlini qaldırmağa cəsarət etsən, öləcəksən.

Felim yavaşca dedi:

– Xanım, siza hücum etmək? Müqəddəs Məryəm! Silah heç də siza qarşı deyildir. Bütün müqəddəs övliyalara and içirəm!

Meksikalı qız öz səhvini başa düşüb, tapançanı aşağı salaraq soruşdu:

– Bəs onu nə üçün götürmüşsünüz? Bəs onda niyə belə silahlanmısınız?

– Sizə and içirəm ki, yalnız kaktus ağacını kəsmək üçün. Odur, orada bitmiş kaktus ağacını! Mən bu ağacı atın quyruğunun altına saxmıliyam. Axı siz buna etiraz etməzsiniz.

Senyorita dinmədi. Belə qərribə bir niyyəti necə anlamalı olduğunu bilmirdi.

Onun qarşısında dayanan bu səfeh adam çətin ki onu qorxuda bilirdi. İrlandiyanın bütün görünüşü, hərəkətləri təhdidedici olmayan çox, gülməli idi.

Felim sakitləşmişdi:

– Sükut – razılıq əlamətidir, – dedi.

O yüyürə-yüyürə taladan keçib qoca Zebin dediklərinin hamısını dürtür yerinə yetirdi.

Madyanın qopardığı vəhşi hayqırtı ilə dimaqlarının səsi bir-birinə qarışdı. İt də bir yandan ulamaya başladı.

İsidora təəccüblə durub baxırdı. Bu dəhşətli səs davam etdikcə heç bir izahat almaq olmazdı.

Felim daxmanın qapısına qayıdıb, öz rolunu yaxşı oynamış artist kimi çox məmnun halda yenə keşikdə dayandı,

¹ Silahı at!

LVIII
fəsil

ZƏHƏRLƏNMİŞ ÖPÜŞ

Bu vəhşi konsert on dəqiqə davam etdi. Madyan at, boğazı tamamilə kəsilməmiş donuz potası kimi çığır, it də iniltli bir səslə kəşik-kəşik ulayırdı. Bu səslər bir millik məsafədə eşidilirdi. Zeb Stump da bundan uzağa getmədiyi üçün səslər, yaqın ki, ona çatırdı.

Heç demə, Morisin bir müdafiəçisi də varmış. Bu, daxmanın qapısını gözləyən Tara idi. Bu çağınlmamış qonağa it də inanmırdı. Meksikalı qızın hərəkətləri itə düşmən hərəkətləri kimi göründüyü üçün Tara birbaşa Felimin qabağında dayanıb qapının ağzını kəsdimişdi.

İsidora zorla içəri girmək istəmirdi.

O, yerində mıxlanmış kimi dayanıb gözləyirdi. Şübhəsiz, belə gurlultulu bir konsertin özünə də müvafiq bir sonu olacaqdı. İsidora çox maraqlandığı üçün bu tamaşanın axırını səbirsizliklə gözləyirdi. Əynində rangi solmuş kaftan, çiyində uzun tüfəng olan irigövdəli bir adam ağaclar arasından görünəncəyə qədər o, beləcə dayandı: onun üzündə heyrat və acizlik ifadəsi vardı.

Zeb İsidoranı görərək dodağı altında nə isə söylədi; lakin onun söylədiyini hələ də davam etməkdə olan səs-küydan eşitmək mümkün olmadı. Stump cəld ata tərəf gedib onun quyruğunu qaldırdı və atı bu əziyyətli işgəncədən xilas etdi. Yəni də sükut çökdü, İsidora hələ də heç bir şey anlamırdı.

Stump zəhmli bir görünüşlə daxmanın qapısına tərəf döndükdə Felim özünü itirdi. Hətta gözəl qızın burada olması belə Stumpun söyləşlərinin qarşısını ala bilmədi.

– Ay axmaq! İrlandiya səfehli! De görüm, mənə niyə çağırırsan? Mən otuz gırənkə ağırlığında böyük bir hindtoyğunu təzəcə nişan almışdım. Mən tətiyi çəkməyə macal tapmamış madyanın lənətə gəlmiş səsi onu hürküdüb qaçırdı. Səhər yeməyi də əlimizdən çıxdı.

– Mister Stump, axı siz özünüzdə dediniz ki, daxmaya bir adam yaxınlaşarsa...

– Lap axmaqsan, ha! Bunun arvada nə daxlı var? Səhehin biri, səfehli

– Axi mən onun arvad olduğunu haradan biləydim? Siz onun necə at mindiyini görsəydiniz! Lap kişi kimi at minmişdi.

– Nə olsun ki? Bütün meksikalı qızlar atı belə minirlər. Bunu mən bir neçə dəfə görmüşəm, bu barədə eşitmişəm də. Bilmirəm onu buraya gəlməyə nə vadar etmişdir. O özü də çətin ki bunu izah edə bilsin, o, yalnız Meksika dilində danışır. Mənçə, Meksika dilində azca danışsınız, eləmi? Lap yaxşı. Onda...

– Mister Stump, siz səhv edirsiniz. O, ingiliscə də danışır. Elə deyilmi, xanım?

İndiyədək dinmədən qulaq asan meksikalı qız:

– Bir az, – cavab verdi.

Bir qədər tutulmuş Zeb dedi:

– Eləmi? Üz istəyirəm, senyorita. Siz ingilis dilində?! Heç bir şey anlamıram, anlamaq da istəmirəm. Buraya nə üçün gəldiyinizi mənə söyləyə bilərsiniz. Yəqin ki, yol azmayırsınız?

– Yox, senyor... – qız bir qədər təəddüdlə cavab verdi.

– Onda burada nə işiniz var?

– Senyor, mənə... mənə... Bu, don Morisio Ceraldin evidirimi?

– Bəli, elədir. Bu daxmanı ev adlandırmaq çətin olsa da, nə eləyən ki, belədir. Mən güman edirəm ki, siz daxmanın sahibini görmək istəyirsiniz?

– Bəli, senyor, elədir! Mən elə bunun üçün də buraya gəlmişəm.

– Nə olar. Mənə elə gəlir ki, etiraz ola bilməz. Əminəm ki, sizin pis bir niyyətiniz yoxdur, elə deyilmi? Ancaq onunla danışmağa dayarmı? O, sizi tanıya bilməyəcəkdir.

– O, xəstədirmi? Ona bir bədbəxtlik üz veribmi? Bu əsgər onun xəstə olduğunu mənə söylədi.

Əsgər adlandırılması Felimin çox xoşuna gəldi. O, qürurla:

– Bəli, bunu ona mən demişəm, – söhbətə qanşdı.

Zeb dedi:

– Doğrudur. O, yaralıdır. İndi o, azca sayıqlayır. Zənnimcə, elə ciddi bir şey yoxdur. Ümid etmək olar ki, tezliklə özünə gələcəkdir.

– Ser, mən şəfqət bacısı vəzifəsini görə bilərəm. Zavallı! İcaza verin, içəri girim. Mən ona qulluq edəərəm. Mən onun sədaqətli dostuyam.

– Nə olar, mən burada pis bir şey görmürəm. Deyirlər ki, xəstələrə qulluq etmək qadınların işidir. Mən öz qanımı Missisipinin

sahillərində dəfn etdikdən sonra bunu öz üzərimdə yoxlamaq imkanında olmamışam. Əgər siz xəstənin yatağı yanında oturmaq istəyirsinizsə və özünü onun dostu adlandırsınızsa, o zaman buyurun. Biz qayıdıb gəlinçəyədək onun yanında qala bilərsiniz. Ancaq gözləyin ki, carpayıdan sıçrayıb qalxmasın və mənim sandığım sarğıları qoparıb atmasın.

– Ser, mənə inanın. Mən onu bacardığım qədər qoruyacağam. Ancaq deyin: bütün bunlar necə olmuşdur? Hindularmı bunu etmişlər? Axi yaxında hindular yoxdur. Yoxsa bir adamla savaşıb?

– Senyorita, bu barədə mən sizdən çox bilmirəm. Görünür, o, canavarlarla vuruşub. Lakin onun dizinə nə olduğu kimsəyə məlum deyildir. Canavarların buna daxil yoxdur. Dünan mən onu uzaq cəngəlliklərdə tapdım. O, qurşağa qədər çaya girmişdi; çayın kənarından isə bir yırtıcı heyvan onun üstünə atılmağa hazırlaşdı. Bu heyvana siz meksikalılar pələng deyirsiniz. Mən Morisi bu kiçik təhlükədən qurtardım. Lakin bundan əvvəl olanlar mənim üçün böyük bir sirdir. Oğlan şüurunı itirmişdir. İndi ondan bir şey öyrənmək mümkün deyil. Buna görə də gözləməkdən başqa çarəmiz yoxdur.

– Lakin, ser, onə ciddi bir şey olmadığınca siz əminsinizmi? Onun yaralanı qorxulu deyil ki?

– Yox, bir qədər qızdırması var. Yaralanna gəlinçə, bunlar yalnız cırmaq yeridir. Əminəm ki, bu yaralar bir həftədən sonra tamamilə sağalacaqdır.

– Mən ona şəfqətlə qulluq edəcəyəm.

– Siz çox mehribansınız, lakin... lakin...

Zeb təəddüd etməyə başladı. Onun ağlına gözlənilməz bir fikir gəldi. Bu fikri başqa fikirlər təqib etdi. O, belə düşündü: "Bu, yəqin, mehmarxanaya onun üçün hədiyyə göndərən xanımdır. Onu sevdiyinə şübhə ola bilməz. Bu, aydındır. Özü də çox bərk vurulmuşdur. O biri qız da vurulmuşdur. Burası da kifayət qədər aydındır ki, oğlan o biri qızın həsrətini çəkir. Xəstənin məhəbbət sayıqlamalarnı eşitməməsi üçün bu qara gözlü gözəli yola gətirib onun yanına getməməyə razı sala bilsəydim, yaxşı olardı".

Nəhayət, Stump səbirsizlikdən alışıb-yanan meksikalı qıza müraciət etdi:

– Lakin, miss, sizin evə getməyiniz daha yaxşı olmazmı? Moris sağaldıqdan sonra gələrsiniz. Axi o, sizi tanımayacaqdır. Ona qulluq

etmək üçün burada qalmağın mənası yoxdur: onun xəstəliyi çox də ciddi deyildir, ölməyə də hazırlaşmır.

– O, mənə tanımasa da, eybi yoxdur. Hər necə olsa mən onu görməliyəm. Bəlkə də, ona bir şey lazımdır? Mən ona nə istəsə taparam, Zeb fikirli-fikirli:

– Demək, siz qalmağı qat etmişsiniz, – dedi. – Nə olar, məsləhət sizindir! Ancaq onun sözlərindən inciməyin. O, cinayətdən və buna bənzər şeylərdən danışacaq. Adam sayıqladıqda, xüsusilə yaralı olduqda bunlar təbiidir. Bundan əlavə, siz başqa bir şey də eşidəcəksiniz: o, yaqın ki, bir qadın haqqında çox danışacaqdır – onu heç bir zaman yadından çıxarmır.

– Qadın haqqında?

– Bəli, qadın haqqında. Siz onun adını eşidəcəksiniz.

– Onun adını? Senyor, onun adı nədir?

– Görünür, bu, onun bacısının adıdır. Mən hətta əminəm ki, o, məhz bacısını xatırlayır.

Felim soruşdu:

– Mister Stump, siz bunu mister Moris haqqındamı deyirsiniz?

– Sus, axmaq! Lütfən, bizim işimizə qarışma. Bu, sənin ağılın kəsən iş deyil. Gedək mənimlə. Mən istəyirəm ki, bir qədər mənimlə gəzib-dolaşasan. Mən sahil boyu yuxarı qalxarkən bir ilan öldürüb orada qoymuşam. Bir müftaxor onu götürüb aparmayıbsa, evə gətir.

– İlan? Demək istəyirsiniz ki, əfi ilan?

– Hə də!

– Mister Stump, siz ki onu yeməyəcəksiniz? Axı zəhərlənmək olar.

– Sən nə qanırısan! Onda zəhər qalmayıb. Mən onun başını vurub üzmüşəm, başı ilə bərabər bütün zəhər də yox olub.

– Tfu! Acından ölsən də, mən onun murdar atından bir tika də ağzıma almaram.

– Acından ölürsən, öl! Heç kəs sənə məcbur etmir ki, onun atından yeyəsən. Mən yalnız istəyirəm ki, ilanı evə gətirəsən. Yaxşı, yeri, sənə nə deyirlər onu elə, yoxsa ilanı başı və bütün içəliyi ilə sənə yedirdərəm.

– Mister Stump, namusuma and olsun ki, mən sizin sözlünüzdən əsla çıxmaq istəmədim. Sizi inandırnam ki, Felim O'Nil dediklərinizin hamısını yerinə yetirəcəkdir. Mən hətta ilanı da udməyə hazıram! Müqəddəs Patrik, öz günahkar bəndəni əfv et!

– Sənin o müqəddəs Patrikin cəhənnəm olsun! Gedək! Felim daha bir söz deməyib ovçunun arxasınca meşəyə getdi.

İsidora daxməyə girib xəstənin yatağına yaxınlaşdı. Onun alışığının alını və qurumuş dodaqlarını ehtirasla öpüşlərə qarışdı. Birdən qız, aqırab sancmış kimi, geriyyə sıçradı. Onu geriyyə sıçramğa məcbur edən şey aqrəbin zəhərindən daha pis idi. Bu, yalnız birca söz, birca qısa söz idi.

LIX

fəsil

DAXMADA GÖRÜŞ

Luiza Poyndeksterin Miquel Diası azad etdiyi gün qız üçün məşum bir gün, bəlkə də, bütün ömründə ən məşum bir gün idi.

Tələf olmuş qardaşının kədəri və sevdili adam haqqındakı tələfi bir-birinə qarışmışdı. Qısqıncıq bu kədəri daha da dərinləşdirirdi. Buna səbəb İsidoranın Ceralda yazdığı məktub idi.

Məktubun məzmunundan görünürdü ki, Moris Ceralda meksikalı qızın arasındakı münasibət onun deyindən daha səmimi bir xarakter daşıyırdı. Demək, Moris onu aldatmışdı. Belə olmasaydı, bu qadın öz hissləri haqqında ona açıqdan-açıq məktub yazarmı? Məktubda dostluq haqqında bir işarə də yox idi.

Bu məktubda qızın bir məhəbbətin nəfəsi duyulurdu.

Bir də ki bu görüş!

Doğrudur, meksikalı qız ona bir xahişlə müraciət edirdi. Lakin bu, özünə əmin olan bir qadının ancaq naz-qəmzəsi idi.

Məktub xahiş ilə yox, amirana bir ahənglə qurtarırdı:

“Gəlin! Mən sizi gözəylirəm”.

Luiza bu sətirləri oxuduqdan sonra məktubu bərk əzizdirdi.

O, dərdli-dərdli dedi:

– Bəli, indi hər şey mənə aydındır! Belə xahişlərə o, birinci dəfə deyil cavab verir. Onlar bu yerdə birinci dəfə deyil ki, görüşürlər. “Əmin evinin arxasındakı tapə”. Bu, onların həmişə görüşdükləri yerdirdi.

O gün Luizanın həyatında ən məşum günlərdən biri idi.

Bir neçə saat davam edən coşqun iztirabdan sonra o, bir qədər sakitləşməyə və daha ağıllı düşünməyə başladı. Məktubu yenə də oxuyub fikirləşdi. Hələ bir ümid yeri var idi: çox mümkün idi ki, Moris Cerald settlementdə olmasın.

Əmələ gəlmiş vəziyyətdə bunu yoxlamaq Luiza Poyndekster üçün çətin idi, lakin başqa çıxış yolu yox idi. Qaranlıq düşər-düşməz o, öz mustanqını minib settlementə yola düşdü və meyhanənin qapısı ağzında atını ayladı.

Bu axşam qəsəbə tamamilə boş idi. Qəsəbənin bütün əhalisi getmişdi. Bəziləri cinayətin izi ilə getmişdi, bəziləri də komançılara qarşı səfərə çıxmışdı. Oberdofer Luizanın bu xoşagəlməz hərəkətinin yeganə şahidi idi.

Luiza, Moris-mustangeri onun birinci olaraq soruşmadığını və ondan əvvəl başqa bir qadının eyni sualları verdiyini eşitdikdə mayus olaraq atını geriye, Kasa-del-Korvoya sürdü.

Bütün gecəni yatmayaraq çırpındı, rahat ola bilmədi. Bir balaca huşa gedən kimi dəhşətli yuxurlar ona əzab verirdi. Səhər açıldıqda Luiza yenə rahat ola bilmədi, lakin möhkəm, cəsarətli, demək olar ki, çilgün bir qərara gəldi. O, Alamo sahillərinə getməkdən başqa çıxış yolu görmürdü. Onu saxlaya bilən, ona "Getmə!" deyənlər bir adam yox idi.

Cinayət xətarəsi bütün gecəni davam etmişdi və hələ heç kəs qayıtmamışdı.

Luiza bütün həqiqəti bilmək istəyirdi. İki şeydən biri olmalı idi: ya öz ürəyini sakitləşdirəcək, ya da ürəyi parçalanacaqdı. Hətta ona elə gəlirdi ki, ürəyinin parçalanması onun keçirdiyi əzəbli şübhələrdən daha yaxşı idi. Atası belə onu bu səfərdən çətin saxlaya bilərdi.

Luiza atına mindikdə günəş çıxmışdı. O, Kasa-del-Korvonun darvazasından çıxıb atını tanış olan çığır ilə sürdü. Kasa-del-Korvo ilə mustangerin tənha daxması arasında iyirmi millik bir məsafə vardı. Heç iki saat keçməmişdi ki, Luiza yeyin qaçan mustanqından artıq daxmaya yaxınlaşmaqda idi. Luiza daha mayusluq hiss etmirdi: onun kədərli qəlbinə ümid qığılcımları işıqlandırıldı.

Lakin daxmanın qapısından içeri girər-girməz bu qığılcımlar söndü. Onun sinəsindən boğucu bir çığır çıxdı. Sanki bu çığır onun ağrıyan qəlbinin son fəryadı idi.

Daxmada bir qadın vardı.

Gənc qız üçün indi hər şey aydındır... O, öz qarşısında məhəbbət məktubunu yazan qadını görürdü. Görünür, onların görüşü baş tutmuşdu.

Luizanın sualın qəlbinin ağrısını sözlə ifadə etmək çətinidir.

İsidoranın xəbərdarlığı nəticələr də bundan az aydın, bundan az əzəbli deyildi. Meksikalı qız anladı ki, Morisin qəlbində artıq onun üçün yer yoxdur. Acı həqiqətə şübhə etməmək üçün xəstənin rəhbərlik sözlərinə xeyli qulaq asmışdı. Qapıda onun yerini tutan qadın dayanmışdı.

Onlar qarşı-qarşıya durub odlu gözlərlə bir-birinə baxırdılar. Hər ikisi eyni adama ehtirasla vurulmuşdu. Hər ikisinə qısqıncılıq əzab verirdi, hər ikisi onun yanında idi: lakin xəstə onların burada olduğunu duymurdu. Bu qadınlar bir-birini xoşbəxt hesab edirdi. Luiza Morisin sözlərini eşitməmişdi, bu sözləri eşitsəydi, rahat olardı; lakin bu sözlər İsidoranın qulaqlarında səslənir, onun qəlbinə parçalayırdı.

Bu, lal düşməncilik səhnəsi idi. Onlar bir-birinə bir kəlmə də olsun söz demədi; bir-birindən izahat istəmadi, – buna ehtiyac yox idi. Elə dəqiqələr olur ki, söz söyləmək lazım gəlmir. Onların bu hərəkəti təhqir olunmuş məhəbbətin tələbi idi; bu da yalnız odlu nəzarətlər və dodaqlarının kənarındakı haqəratlı qışqırlarla ifadə edilirdi.

Bu səhnə iyrimi saniyədən çox davam etmədi. Bu səhnə onunla qurtardı ki, Luiza Poyndekster qayıdıb qapıya tərəf getdi. Moris Ceraldın daxmasında onun yeri yox idi!

İsidora da onun dalınca az qala öz rəqibinin uzun donunun balağını ayaqlayaraq bayıra çıxdı. Onun da başında bir fikir var idi: Moris Ceraldın daxmasında onun yeri yox idi!

Sanki onlar hər ikisi daxmanı mümkün qədər tez tərk etmək istəyirdi. Boz at yaxında, mustanq isə bir qədər uzaqda idi. İsidora birinci olaraq yəhərin üstünə qalxdı. Luizanın yanından keçdikdə Luiza da artıq atını minib yola düşməyə hazırlaşmışdı. Rəqiblər yenə də bir-birinə baxdılar. Bu baxışlarından heç birində qəlibiyyət ifadəsi yox idi, lakin bu baxışlarda güzəşt də görünürdü.

Luizanın gözləri kədər, qəzab və təəccüblə, İsidoranın son baxışı və söylədiyi bayağı "Caray!" sözü acizlik duyulan bir kin ilə dolu idi.

LX

fasil

ÇUĞULLUQ

İsidora başında qaranlıq düşüncələrlə Alamonun üzərində parlayan işıqlı günəşin altında gedirdi. Onun qəlbini intiqam odu parçalayırdı.

Bu intiqamla o, acı da olsa, qəlbinə təsəlli vermək istəyirdi. Bu hiss onu məyusluqdan xilas edirdi.

İsidora atını dik yoxuşun qabağında saxladı. O, sərv ağacının böyük və qara budaqları altında dayanmışdı. Ağacın tutqun kölgəsi onun ağrıyan qəlbinə günəşin sevinc verən şüallərindən daha çox yaxın idi.

"Mən qarək onu yerində öldürəydim. Onu ölüm-dirim savaşına çağırmaq üçün, bəlkə də, atımı geri döndərim? Lakin mən o qızı öldürsəm, bundan bir nəfər çıxarmı? Axı bununla mustangerin qəlbini ələ almaq olmaz. Onun ürəyi mənim üçün həmişəlik itmişdir... Onun ürəyində yalnız bu qızın surəti hökm sürür. Mənim üçün həтта ümid qığılcımı belə qalmamışdır. Yox, Moris ölməlidir! Mənim ürəyimi parçalayan adam ölməlidir... Lakin mən Morisi öldürsəm, onda nə olar? Onda mənim həyatım nəyə döner? Dözülməz bir işgəncəyə! Bəs indi mən əzab çəkmirəmmi? Artıq mən dözü bilmərəm! Mən qisas almaqdan başqa çıxış yolu görmürəm. Qız da, o da – hər ikisi ölməlidir!.. Moris ancaq indi yox, kimin əli ilə həlak olduğunu dərk edə bildikdə ölməlidir! Qoy o, mənim qisasımın qüvvəsini hiss etsin!.. Müqəddəs Məryəm, intiqam almaq üçün mənə qüvvət ver!"

İsidora atını məhrimləyib cəld yoxuşa qalxdı. Düzənliyə çatdıqda atını qəzəblə bərk sürdü.

Özbaşına buraxılmış at Leonaya tərəf çapırdı. Sanki atlı qız, buna heç bir əhəmiyyət vermirdi. O, başını ayıb dərin fikirlərə getdiyi üçün ətrafında heç bir şey görmürdü.

Ondan bir qədər uzaqda gözlənilmədən bir dəstə atlı göründü.

"Hindulardır? Yox, ağlardır, texaslılardır", – deyərək qət etdi.

Meksikalı qız atılardan qətiyyətlə qorxmırdı, lakin onlarla indi görüşmək istəmirdi. Başqa bir vaxt olsaydı, atıllarla görüşmək istədi.

Lakin dərd çəkdiyi dəqiqələrdə o, suallara və maraqla dolu nazarlara məruz qalmaq istəmirdi.

Gizlənmək üçün hələ vaxt var idi. Görünür, atılları onu hələ görməmişdi. Atın başını birdən-birə döndərərək meşədə gözdən itə bilirdi.

Lakin İsidora bunu etməyə məcal tapmamışdı ki, atı bərkdən kişnədi. Daha iyirmi at onun səsinə səssizlik verdi.

Lakin yenə də qaçmaq olardı. Yəqin ki, atılları onu tutmaq istəyəcəkdi.

Lakin İsidora çox yaxşı tanıdığı bu ayrı-ayrı meşə yolu ilə gedərsə, ona çatmağa bilirdilərmi? Qız atını məhrimləmək istəyirdi ki, bir dəstə atlinin çapa-çapa onun üstünə gəldiyini gördü.

"Yoxsa quldurlardır? Yox! Quldura oxşamırlar, çox yaxşı geyinmişlər. Görünür, bu dəstə, öldürülmüş Henrinin atası başda olmaqla, kaşfiyyatçılar dəstəsidir! Bəli, bəli, onlardır. Pərvərdigara! Intiqam almaq üçün imkan vardır, bu imkan mənim əlimdədir. Görünür, bu, Allahın iradəsidir.

İsidora atını cəngəlliyə döndərmək əvəzinə açıq bir yerə çıxıb təşəbbüslə atılların qabağına çapdı. Onun başında bir xəyanət planı hazır idi. Bir dəqiqədən sonra meksikalı qız onu dörd bir tərəfdən dövrəyə alan dəstənin ortasında idi.

Bu vəziyyət onu zərər qədər də qorxutmurdu. Qız, onu dövrəyə almış adamlardan ehtiyat eləmədi, bəzilərinə üzdan tanıyırdı. Onların başçısı olan yaşlı adamı o heç bir zaman görməmişdi. Yəqin ki, bu adam öldürülmüş oğlanın və İsidoranın öldürmək istədiyi, bu da olmasa, rüsvay etmək arzusunda olduğu qızın atası idi. Ah, nə yaxşı təsadüf!

Vudli Poyndekster:

– Xanım, siz fransızca danışa bilərsinizmi? – soruşdu.

– Ser, çox az. Yaxşısı budur, ingiliscə danışın.

– Ah, ingiliscəmi? Bizim üçün daha yaxşı olar. Miss, lütfən, mənə deyən, siz yolda bir adama rast gəlmədiyiniz ki? Demək istəyirəm ki, atıllara və ya bəlkə də, bir düşərgəyə rast gəlmədiyinizmi?

İsidora ya təəddüd edir, ya da verəcəyi cavabı düşünürdü.

Plantasiya sahibi öz suallarını olduqca nazakətlə davam etdirdi:

– İcaza verin, sizin harada yaşadığınızı soruşum.

– Mən Rio-Grandə yaşayıram, sənyor.

– Siz indi birbaşa oradanmı gəlisiniz?

– Yox, Leonadan gəlirəm.

– Leonadan!

Burada olanlardan biri:

– Bu qız qoca Martinəsin qardaşı qızıdır, – izah etdi. – Mister Poyndekster, onun plantasiyası sizin plantasiyanıza yapışıqdır.

– Bəli, mən don Silvio Martinəsin qardaşı qızıyam.

– Demək, siz birbaşa evdən gəlrirsiniz? Bağışlayın, bəlkə də, bu, mənim tərəfimdən sizə uzunçuluq görünsün. Lakin, miss, sizi inan-dırnam ki, mən sizi maraqlandığım üçün sorğu-suala tutmuram. Bizi bu işə çox ciddi səbəblər vadar edir.

– Bəli, mən birbaşa Martinəsin malikanəsindən gəlirəm, – deyə İsidora cavab verdi və özünü ələ göstərdi ki, guya, plantasiya sahi-binin son cümləsinə fikir vermir. – Mən əminin evindən düz iki saat bundan əvvəl çıxmışam.

– Onda şübhəsiz, qətl törədildiyini eşitmisiniz.

– Bəli, səhər, dünən əmin Silvionun evində bu barədə danışdılar.

– Siz bu gün evdən çıxanda təhlükədə yeni bir xəbər vardı.

– Yalnız onu eşitdim ki, adamlar qatili axtarmağa yollanıblar...

Sizin dəstənziddi, səhər?

– Bəli, onlar bizi nəzərdə tuturdular. – Plantator yenə soruşdu:

– Miss, siz yolda heç kəsə rast gəlmədiniz ki?

– Rast gəldim.

– Kimə? Lütfən, rast gəldiyiniz adamı bizə təsvir edin.

– Mənim rast gəldiyim adam qadın idi.

– Qadın? – deyə bir neçə səs əks-səda kimi səsləndi.

– Bəli, səhər.

– Rast gəldiyiniz kim idi?

– Amerikalı qız.

– Amerikalı qız? Burada? Təqmi idi?

– Bəli.

– Kim idi?

– Tanımıram.

– Siz onu tanıyırsınız? Onun görünüşü necə idi?

– Görünüşü necə idi?

– Bəli, əyninə nə geymişdi?

– Atlılara məxsus bir paltar.

– Demək, atlı idi?

– Atlı idi.

– Dediğiniz qadına harada rast gəldiniz?

– Buradan bir qədər uzaqda. Lakin meşənin o biri tərəfində.

– O hansı tərəfə gedirdi? Orada bir mənzil varmı?

– Yalnız birca dəxmə var.

– Bu dəxmə kimindir?

– Don Morisio-mustangerindir.

İzdiham içərisindən sevincli bir uğultu qopdu. İki gün davam edən və səmərəsiz olduğu qədər də inadlı olan yorucu axtarışdan sonra, nəhayət, onlar qatili izini tapmışdılar.

Atlarındən düşmüş olanlar da yenə yəhərə sıçrayıb yola düşmək üçün hazır vəziyyət aldılar.

– Miss Martinə, biz sizə zəhmət vermək istəmirdik, lakin o yerə gedən yolu göstərməyinizi sizdən xahiş etməyə məcburmuş.

– Bunun üçün mən geriye dönməliyəm. Yaxşı, gedək. Əgər siz oraya getməyi qəti qərara almırsınızsa, mən sizə bələdçilik edərdəm. İsidora yenə də cəngəlliklər içindən keçdi. Atlılar onun arxasınca gəldilər.

Bələdçi cəngəlliklərin qərb qurtaracağında atını saxladı. Cəngəlliklər ilə Alamo arasında açıq düzəngah uzanırdı.

İsidora:

– Odur, orada! Üfüqdəki qara nöqtəni görürsünüzü? – dedi.

– Sərv ağacının başını deyirəm. O ağac Alamonun aşağı sahilində bitmişdir. Oraya gedin, orada bir eniş var; bu enişlə dərəyə enmək olar. Aşağı enin, bir qədər kənarda sizə dediğim dəxməni tapa bilərsiniz.

Kaşfiyyatçılardan daha heç bir şey soruşmadılar. Yolu onlara göstərən qız, demək olar ki, unudub atlarını düzənliklə sərv ağacına tərəf çapdılar.

Yalnız atlılardan biri yerindən tərpənmədi. O, İsidoranın dilini, demək olar ki, öz ana dili kimi bilirdi.

O, az qala yalvacı bir ifadə ilə dedi:

– Səhər, lütfən, deyin: o qızın minmiş olduğu atı gördünüzü?

– Əlbəttə! Atı gürməmək olarmı!

– Nə rəngdə idi?

– Xal-xal mustanq idi.

– Xal-xal mustanq? Pərvərdigara! – Kassi Kolxaun inildədi və atını dəstənin arxasınca çapdı.

İsidoraya aydın oldu ki, bu adam da onun kimi sönməz məhəbbət atəşləri yanır; bu atəş qarşısında isə ölümdən başqa hər şey aciz idi.

XƏSTƏNİN YATAĞI YANINDA

Rəqibinin cəld və gözənilmədən qaçması Luiza Poyndeksteri çaşdırmışdı. O, öz Lunasını məhəbbətlə izləyirdi ki, bunu etmədi və baş verən hadisənin təsiri altında bir qərara gələ bilmədi.

Yalnız bir dəqiqə əvvəl daxməyə nəzarət salarkən yadına düşdü ki, özünü bu evin sahibəsi hiss edən o qadını görmüşdü.

Onun birdən-birə qaçmasını necə anlamalı? Bu nifrətlə dolu baxışı nə ilə izah etməli? Nə üçün bu baxışda qalib gəlmək və öz gücünü dərk etdiyini göstərən bir əlamət yox idi?

İsidoranın nəzəri Luizanı təhqir etmədi, əksinə, onun qəlbində gizli bir sevinc oyatdı. Luiza Poyndekster atını düzənə çapmaq əvəzinə, bir daha atdan enib daxməyə girdi.

O, sevdiliyi adamın üzündəki xəstə solğunluğu və vəhşi-vəhşi baxan gözələrini gördükdə təhqir olduğunu müvəqqəti də olsa unutdu.

Cəld yatağa yaxınlaşaraq dedi:

– Pərvərdigar! O, yarıldır... Ötür... Bunu edən kimdir?

Cavab eşidilmədi. Yalnız rabitasız sözlər eşidildi.

– Moris! Moris! Mana cavab ver! Məni tanıyırsanmı? Luizanı! Sənin Luizanı! Axı sən məni belə adlandırdın! Sən bu adı unutmamısan ki?

Moris sayqlamaqda davam edərək onun sualına cavab vermiş kimi:

– Luiza... Luiza... sevirəm... – inildədi.

Morisin onu sevdiliyi etiraf etməsi Luizanı indiki qədər heç bir zaman xoşbəxt etməmişdi. Hətta bu sözü akasiya ağacının kölgəsində birinci dəfə eşitdikdə, sevgilisi bu sözü tam şüurlu halda, özü də qızgın bir məhəbbətin bütün atəşi ilə dediği zaman belə Luizaya bu qədər qüvvətli təsir buraxmamışdı. Ah, o nə qədər xoşbəxt idi!

O, xəstənin alışıb-yanan alnını və qurumuş dodaqlarını zərif öpüşlərə qorqutdu.

Luiza əlini düşünə sıxaraq iftixarla dayanmışdı. O, xoşbəxt idi, yalnız məhəbbətin məstədiqi dəqiqələrinin olduqca tez ötür-keçməsindən qorxurdu.

Heyhat, onun bu qorxusu doğru çıxdı.

Daxmənin qapısı ağzında bir adam göründü.

Luiza bu adamın səfeh Felim olduğunu gördü. O, bir əlində balta, o biri əlində isə böyük bir əfi ilan tutmuşdu.

Felim əlindəki bu qarıba şeyləri yerə atıb bərkədən dedi:

– Müqəddəs Patrik! Yəqin ki, mən lap dəli olmuşam! Elədir ki var. Bu, doğrudanmı, sizsiniz, miss Poyndekster? Bu ola bilməz!

– Elədir ki var, mister O'Nil. Məni belə tez unutduğunuz sizin tərəfinizdən yaxşı iş deyil!

– Sizi unutmam? Nə danışırırsınız! Bunda məni müqəssir etmək olmaz! Sizi kim unuda bilər? Uzağa niyə gedək! Sayıqlayıb hər dəqiqə sizin adınızı çəkən adam budur.

Qalveyalı mənalı-mənalı cərpayığı baxdı. Luizanın bədənini sevincli bir titrəyiş bürüdü.

Felim burada əmələ gələn dəyişiklikdən bəhs edərək dedi:

– Axı bu nə deməkdir? O oğlan və yaxud qadın haradadır? Miss Poyndekster, siz burada heç kəsi görmədinizmi?

– Gördüm, gördüm.

– Demək, gördünüz? Bas o hanı?

– Yəqin ki, çıxıb getdi.

– Çıxıb getdi? Demək, nə istədiyini o heç özü də bilmir. Mən cəmi on dəqiqə əvvəl onu daxmədə qoyub getmişəm. O, başına qoyduğu kişi şlyapasını çıxarıb öz evi kimi burada qaldı. Dediniz ki, çıxıb getdi? Nə böyük xoşbəxtlikdir! Mən buna qətiyyən təəssüf etmirəm. Belə bir qadından uzaq olmaq yaxşıdır. Miss Poyndekster, desəm inanmazsınız, o, tapançasının lüləsini birbaşa mənim üzümə tutdu.

– Pərvərdigar! O, bunu niyə etdi?

– Yalnız ona görə ki, mən onu daxməyə buraxmırdım. Ancaq buna baxmayaraq yenə də içəri girdi. Zeb qayıdıb gəldikdə qıza mane olmadı. Qız dedi ki, mister Cerald onun dostudur, xəstəyə qulluq etmək istəyir.

Luiza fikrə gedərək:

– Doğrudanmı? Bu, çox qarıbədir, bu, çox qarıbədir, – dodaqları arasında pıclıdadi.

– Siz doğru dediniz. Burada çox qarıbə işlər olur.

– Özüm Felim, söyləyir, nə olub?

– Yaxşı, miss, lakin bunun üçün siz şlyapanızı çıxarıb burada bir qədər qalmısınız. Sırağagündən bəri baş verən hadisələrin hamısını nəql etmək üçün çoxlu vaxt lazımdır.

– Bu müddətdə burada kim olub?

– Eh, burada çox-çox adamlar olmuşdur! Hər kəsədən əvvəl buraya bir zarafatçı adam gəlmişdi. Mən onun haqqında sizə danışmağa cəsarət etmirdim. Bu, sizi qorxuda bilər, miss.

– Söyləyin, mən qorxmuram.

– Yaxşı, ancaq onun nə olduğunu mən özüm də anlaya bilmirdim. Bir atlı idi, ancaq başı yox idi.

– Başı yox idi?!

– Hamısından təəccüblüsi bu idi ki, o, lap mister Morisə oxşayırdı. Əgər mənim nə qədər qorxdığımı bilsəydiniz! Lap ürəyim düşdü!

– Mister O'Nil, siz onu harada gördünüz?

– Orada, uçuşumun üstündə. Mən ağamı qarşılamağa çıxmışdım. O, həmin günün səhəri qayıdacağını vəd etmişdi. Əvvəlcə elə bildim ki, gələn mister Morisdir. Birdən gördüm ki, onun... başı yoxdur... Şlyapanızı çıxarın, sandığın üstündə əyləşin; sandıq üstündə oturmaq kürsüdə oturmaqdan rahatdır. Lütfən, əyləşin. Mən hələ hamısını söyləyib qurtarmamışam.

– Mən sandan narahat olmayın. Davam edin. Bu qəribə atlıdan başqa, buraya daha kim gəlmişdi? Görünür, kim isə sizinlə zarafat etmişdir, eləmi?

– Zarafat edib! Bunu mənə qoca Zeb də dedi.

– Demək, Zeb də buraya gəlmişdi?

– Bəli, ancaq onlardan sonra...

– Kimlərdən?

– Bəli, miss. Zeb yalnız dünən səhər gəlmişdir. Onlar isə sırağagün gecə gəlmişdilər. Özü də gecədən xəyli keçmişdi. Bilirsiniz, mən şirin-şirin yatmışdım. Onlar gəlib məni oyatdılar.

– Axı onlar kim idi?

– Sizcə, kim ola bilər? Hindular!

– Hindular?

– Hə də! Bütün bir qəbilə olardı! Miss, təsəvvür edin ki, sizə dediyim kimi, sakit-sakit yatmışdım. Birdən kağız xışiltısı eşitdim, sanki kim isə kart paylayırdı... Müqəddəs Patrik, bu nədir?

– Nayı deyirsiniz?

– Məgər siz heç bir şey eşitmirsiniz? Budur, yenə gəlirlər! At ayaqlarının səsi eşidilir!

Felim qapıya doğru qaçdı:

– Müqəddəs övliyalər! Bir dəstə atlı bizi dövrəyə almışdır. Mən nəfər olar. Qoca Zeba xəbər vermək lazımdır. Pərvərdigar! Balıca da, artıq gecdir.

Felim kaktus budağını qapıb daxmadan çıxdı.

Luiza səsləndi:

– Pərvərdigar! Onlardır! Mənim atam... Ona nə deyəcəyəm?! Müqəddəs Məryəm, məni rüsvayçılıqdan qor!

Luiza qeyri-şüari olaraq yüyürüb qapını bağladı. Lakin bir qədər düşündükdən sonra bunun mənasız olduğunu anladı. Bayırda olanları çətin ki belə bir maneə saxlaya bilərdi. Luiza reqlulyatorları səslərindən tanıdı.

Divardakı dəşik onun gözüne sataşdı. Qaçmaqmi?

Lakin artıq gec idi. Evin arxasında at ayaqlarının səsi eşidildi. Atlılar daxmanı dörd bir tərəfdən dövrəyə almışdı.

Onsuz da Luizanın burada olması bir sır olaraq qala bilməzdi. Xal-xal mustanq daxmanın yanında bağlanmışdı; atı tanımamaq qeyri-mümkün idi. Bundan əlavə, qızın qaçmasına bir şey də mane olurdu: Moris təhlükədə idi. Luiza xəstəni müdafiə etməli idi.

Qız düşündü: "Qoy mənim yaxşı adım batsın; qoy atamı, dostlarımı, hər şeyi itirir, – yalnız onu itirməyim. O, mənim təleyimdir. Mən rüsvay olsam da, olmasam da, ona sadıq qalacağam".

Bunu deyib Luiza sakitləşdi və xəstənin xətinə hər şeyi, hətta həyatını belə qurban verməyi qərara alıb onun yatağı yanında oturdu.

LXII

fəsil

GƏRGİN İNTİZAR İÇİNDƏ

Mustangerin daxması yanında, hətta onun ağılı yeni tutulmuş vəhşi atlarla dolu olduqda belə, bu qədər at dirnaqlarının tappılısı eşidilməmişdi.

Qapıdan çıxıb qaçan Felimi onlarca adamın səsi dayandırdı. Bir səssə o biri səslərdən daha bərkdən eşidildi; İrlandiyalı anladı ki, bu adam dəstənin başçısıdır.

– Dayan, yaramaz! Qaçmaq faydasızdır! Bir addım da atsan, bir daha yerindən tərpənməyəcəksən. Sənə deyirlər, dayan! Qalveyalının itaət etməkdən başqa çarəsi qalmadı.

Amansız nəzərlər və onun üstünə qaldırılmış tüfənglərin təhdidi altında qalmış Felimi titrək bir səslə dedi:

– Cənablar, sizi inandırnam ki, mən heç də qaçmağa hazırlaşmırdım. Mənim belə niyyətim olmamışdır. Mən yalnız hazırlaşdım ki...

– Əgər bacarırsansa qaç. Hələ ki bəd gətirmir... Dik Trosi! Adamları buraya gətir! Onun əl-ayağını bağlayın! Lənət şeytana! Heç inanmıram bu, bizim axtardığımız adam olsun.

– Yox, yox! Bu, o deyil... Con, bu, onun nökaridir.

– Adə ey, daxmanı dövrəyə alın! Gözünüzdə daxmadan çəkəmyin. Biz hələ əsl canını tapmamışıq. Heç kəsin qaçmasına imkan verməyin. İndi də görün, orada kim var?

– Daxmanın içindəmi?

Trosi əlindəki kəndirə qalveyalını vurub dedi:

– Axmaq, verilən suallara cavab ver! Daxmanın içində kim var? Yenincə gəlib çıxmış Vudli Poyndekster xal-xal mustanqı görüb soruşdu:

– Qəribədir. Bu nə deməkdir? Bu ki Luizanın atdır.

Atını onunla yanaşı sürən Kassi Kolxaun dedi:

– Bəli, onun atdır, dayı.

– Çox maraqlıdır. Bu atı buraya kim gətirib?

– Yəqin ki, Luiza minib gəlmişdir.

– Bu nə axmaq sözdür! Kassi, sən zərəfatını edirsən?

– Yox, dayı, mən tamamilə ciddi deyirəm.

– Sən demək istəyirsən ki, mənim qızım burada olmuşdur?

– O indi də buradadır. Mən buna şübhə etmirəm.

– Bu ola bilməz?

– Bir oraya baxın.

Daxmanın geniş açılmış qapısından bir qadın görünürdü.

– Pərvədigara, o ki mənim qızımdır!

Poyndekster cəld atdan düşüb tələsik daxmaya yönəldi. Kolxaun da onun arxasınca getdi. Hər ikisi daxmaya girdi.

– Luiza, bu nə deməkdir? Yaxşı? O kimdir? Henridirmi?

Plantasiya sahibi qızının verəcəyi cavabı eşitməzdən əvvəl gözələri Henrinin şlyapasına və plajına sataşdı.

– Bu odur! O, sağdır! Allaha şükür!

Poyndekster yatağa sanı yüyürdü.

Onun sevinci bir an içərisində yox oldu. Plantasiya sahibi inlaya inlaya geri çəkildi.

Sanki Kolxaun ondan az həyəcanlanmamışdı. Onun dodaqlarından dəhşətli bir nida qopdu. Büzüşürək yavaşca daxmadan çıxdı.

– Bu nədir? – plantasiya sahibi pıçıldadı. – Bu nədir? Luiza, sən bunu mənə izah edə bilərsənmi?

– Yox, mən bunu izah edə bilmərəm, ata. Mən cəmi bir neçə daqiqədir buradayam. Mən gəlib onu bu vəziyyətdə gördüm. O, şüurunu itirmişdir.

– Bas... bas... Henri?

– Onlar mənə bir şey demədilər. Mən içəri girdikdə mister Cerald tək idi. Onun nökarı burada yox idi, o, indici qayıdıb gəlmişdir. Mən hələ ondan bir söz soruşmağa macal tapmamışam.

– Bas... bas... sən buraya necə gəlmisən?

– Mən evdə qala bilmədim. Bir məchulluq məni üzürdü. Mən tamamilə tək idim. Bu, çox dəhşətli idi!.. Mən artıq döza bilmirdim. Bədbəxt qardaşıma haqqındakı fikirlər isə... Pərvədigara! Pərvədigara!

Poyndekster çaşqın nəzərlərlə qızına baxdı. Onun nəzərlərində hələ də bir sual var idi.

– Mən elə güman etdim ki, bəlkə də, Henrini burada tapdım.

– Burada... Bəs sən buranın yolunu haradan bilirsən? Səni buraya kim gətirmişdir? Burada təkmisən?

– Ata, mən yolu tanıyırdım. Ov günü mustanqın məni götürüb qaçdığını xatırlayırsan? Geri qayıtdıqda mister Cerald harada yaşadığını mənə göstərdi. Bu yerlər mənim xatirimdə qalmışdı.

Poyndekster əvvəlki kimi qayğılı görünürdü, lakin qızının sözlərindən onun üzünü tutunmuşdu.

– Qızım, bu, sənə tərəfindən ehtiyatsızlıqdır. Bu hərəkətin nəzakətsiz və tamamilə qorxulu bir hərəkətdir. Sən səfəh bir qız kimi hərəkət etməsən. Sən bu saat buradan çıxıb gəlməlisən! Gedək! Bura qızların yeri deyildir. Atını minib evə qayıt. Səni bir adam yola

salar. Burada hər cür xoşa gəlməyən işlər baş verə bilər. Sən burada qalmamılsan. Yaxşı, gedək, gedək!

Atası daxmadan çıxdı, qız isə tamamilə könülsüz olaraq onun arxasınca getdi.

Atilar atdan düşüb daxmanın qabağındakı talaya yığırdılar.

Kolxaun hamını vəziyyətdən xəbərdar etdi. Adamlar dəstələrə bölündü. Bəziləri dindən dayanmışdı, bəziləri də söhbət edirdi. Felimin ətrafına çox adam toplaşmışdı. O, əli-qolu bağlı halda yerdə uzanmışdı. Ona çoxlu sual verirdilər, eyni zamanda onun cavabları, nə xüsusi əhəmiyyət vermirdilər.

Ata ilə qız gəldikdə hamı dönüb onlara baxdı. Gələnlərdən çoxu qızı tanıyırdı. Qızı burada gördükdə hamı təəccüb etdi; hətta bundan heyratə gəldilər. Öldürülmüş oğlanın bacısı qatilin evində! Mustangerin canı olduğuna indi hamı daha çox əmin idi. Kolxaun daxmada tapılmış şlyapa və pləş haqqında xəbər verdi.

Bəs nə üçün Luiza Poyndekster burada təkdir? Niyə onun bələdçisi yoxdur?

İzdihamı bir piçilti bürüdü. Hətta bu qaba adamlar belə ata hissi-təhqir etməkdən qorxuqları üçün səbirsizliklə izahat gözləyirdilər.

– Luiza, atını min. Mister Yansi səni evə yola salar.

Poyndeksterin müraciət etdiyi gənc plantasiya sahibi bundan çox sevindi. O, Kassı Kolxaunun xəstəhalı xoşbəxtliyinə həsəd apararlardan biri idi.

Qız atasından soruşdu:

– Nə üçün mən səni gözləməyim? Sən ki burada çox qalmıyaçaqsan.

– Qızım, mən istəyirəm ki, sən mən deyən kimi edəsan.

Luiza könülsüz olaraq ata mindi. Gənc plantasiya sahibi atını qabaqda sürür, Luiza yavaş-yavaş onun arxasınca gedirdi. Yansi öz sevincini, qız isə öz kədərini gizlədə bilmirdi.

Lakin Luizanın üzü birdən-birə dəyişildi. Onun üzünü sanki bir ümid işıqlandırtdı.

Atını saxladı. Onu yola salan oğlan da atını aylamalı oldu.

Qız bir qədər sükutdan sonra dedi:

– Mister Yansi, yəhərimin qayıışı boşalmışdır. Yəhər üstündə rahat otura bilmirəm. Lütfən, bunu bərkidin.

Yansi atdan sıçrayıb yəhərin qayıışını gözədən keçirtirdi.

Ona elə gəldi ki, qayıışı bundan çox dərtdir bərkitmək olmaz. Lakin o, bunu boynuna almaq istəməyib qayıışı var gücü ilə dərtdir bərkittirdi.

Atlı qız dedi:

– Bir dəqiqə dayanın. Qoy mən atdan düşüm, onda sizə asan olar.

Luiza onun kömək etməsini gözləmədən atdan yerə sıçrayıb mustanqın yanında dayandı.

– Miss Poyndekster, mənə elə gəlir ki, indi qayıış möhkəmdir.

Qız alını yəhərinin qayıışına qoyub yəhəri yoxladıqdan sonra:

– Bəli, belə yaxşı olar, – cavab verdi. – Ancaq bilirsiniz nə var: mən buraya indicə gəlmişəm və bütün yolu atı çapmışam. Mənim zavallı Lunam hələ dincələ bilməmişdir. Gəlin bir az burada oturaraq; at da dincini alar. Axı dincələmədən onu geriye qovmaq insafsızlıqdır.

– Bəs sizin atanız... O istəyirdi ki, siz...

– İstəyirdi ki, mən bu dəqiqə evəmi qayıdım? Bunun eyni yoxdur.

O, ancaq istəmədi ki, mən o qaba izdihamın içərisində qalım. Vəssalam. Bir halda ki mən atımı sürüb kənara gəlmişəm, o daha narahat olmayacaqdır. Bura nə qədər gözəldir! Ağacın altı nə qədər sərin! Düzəndə isə günəş adamı yandırır. Ah, mister Yansi, bir baxın, çayda nə gözəl kiçik balıqlar üzür! Odur bax, gümüş pullu balığı görürsünüzmü?

Gənc plantasiya sahibi özünü məmnun hiss etdi. Ondən çox xahiş etmək lazım gəlmədi.

– Miss Poyndekster, mən tamamilə sizin ixtiyarınızdayam və ürəyiniz istəyəni yerinə yetirmək mənim üçün xoşbəxtlikdir. Gəlin burada oturuq.

– Yalnız Luna dincələndə. Sizə deməliyəm ki, dəstənz gəlib çıxdıqda mən atdan təzəcə düşmüşdüm. Bir Lunaya baxın, görün zavallı bu qədər yolu çaplıqdan sonra necə təqətdən düşmüşdür.

Luizanın atının nə vəziyyətdə olması Yansini heç də maraqlandırmırdı. O, yol yoldaşının ən kiçik bir arzusunu yerinə yetirməkdən xoşbəxt idi.

Onlar çayın sahilində dayandılar.

Gənc plantasiya sahibi Luizanın balıqlara az diqqət yetirdiyini sezip bir qədər təəccübləndi və qızın, demək olar ki, ona nəzarəti yitirmədiyini görüb kədərlandı. Luiza ətrafına baxır, daxmanın qarşısındakı taladan gələnlər bir səs diqqətlə dinləyirdi.

Yansi qıza uysa da, qeyri-ixtiyari olaraq bu səslərə qulaq asırdı. Ehtimal ki, daxmanın yanında ciddi hadisələr baş verirdi.

Bir neçə kişi səsinə aydın eşitmək olurdu. Bu səslərdən biri o birlərinə nisbətən daha bərkdən eşidilirdi.

Luiza bu səsi tanıdı. Danışan onun bibisi oğlu Kassi idi; o, izdi-hama nə isə deyir, nəyi isə sübut edirdi. Onun danışığında bir kün duyulurdu. Budur, o danışır qurtardı. Həmin saat onun sözlərinə qüvvət verən gurultulu səslər eşidildi.

Yəni qulaq asdığı üçün yaxındakı gözəl qızın burada olduğunu unutmuşdu. Luiza yalnız yerindən sıçrayıb daxməyə tərəf qaçdıqda o, qızı xatırladı.

LXIII

fəsil

LİNÇ MƏHKƏMƏSİ

Gənc qızı yerindən belə sürətlə sıçrayıb qaçmağa vadar edən o qışqır, həm məhkəmənin qərar çıxardığını, həm də qərarın nə mahiyyətə olduğunu göstərirdi.

Luiza "asılıns" sözünü eşitdiyi üçün mustangerin daxməsinə tərəf yüyürmüşdü.

İndi adamlar dəstələrlə bölünüb dayanmamışdılar; onlar dövrə vurub bir yera toplaşmışdılar. Dövrənin ortasında reqlyatorlar raisinin iri gövdəsi ucalırdı; Vudli Poyndekster də orada idi; Kassi Kolxaun, isə onunla yanaşı dayanmışdı. Vudli Poyndekster ilə Kassi Kolxaun görünür, baş verməkdə olan bu məhkəmə faciəsinin şahidi sifəti ilə iştirak edirdilər; qəti sözü o birlər deməli idi.

Bu cinayəti araşdıran və hökm çıxaran məhkəmə – Linç məhkəməsi idi. Reqlyatorların başçısı ittihamçı sifəti ilə çıxış edirdi. Həbs edilmiş iki adəmdən başqa, bütün izdiham məhkəmə iclasçılarının rolunu oynayırdı.

Moris Cerald və onun nökarı Felim onları dövrəyə almış izdihamın ortasında idi. Onların hər ikisinin əllərini və ayaqlarını möhkəm kəndlirlə bağlayıb otun üstünə uzatmışdılar. Onları danışmağa qoy-murdular. Felimi hədələyib susmağa məcbur edirdilər; ağası isə ağzı-nə taxta tıxac tıxandığına görə dinə bilmirdi. Bərk-bərk dərtilmiş

kəndlirlər xəstənin hərəkət etməsinə mane ola bilmirdi. İki adam Morisin çiynlərindən yapışmışdı, üçüncü adam isə onun dizləri üstün-də dayanıb qışları yeri basırdı.

İttihamın ağırlığı başlıca olaraq Moris Ceraldın üzərinə düşürdü; Felim isə bu işdə iştirak edən bir adam kimi təqsirli sayılırdı.

Onu bildiyinin hamısını deməyə məcbur etdilər. Felimin hindu-lar və yaqar haqqında söylədiklərini "məhkəməni çaşdırmaq məqsədilə düzəldilmiş bir uydurma" adlandırdılar.

Məhkəmə on daşıqadan çox davam etmədi. Nəticə aydın idi. Burada olanların çoxunda belə bir qənaət hasil olmuşdu ki, Henri Poyndekster öldürmüşdür və onun ölümündə Moris Cerald müqəssirdir.

Artıq əvvəlcədən məlum olan hər bir hadisə yenidən müzakirə edilmişdi; bu hadisələrə indicə daxmədə əldə edilmiş yeni dəlillər əlavə olunmuşdu. Yeni dəlillərdən ən inandırıcısı da bu idi ki, öldürülən adəmin şlyapası və plaşı daxmədən tapılmışdı.

Baziləri özünü saxlaya bilməyib: "Qatil asılıns!" – deyə qışqırırdı.

Görünür, hökm əvvəlcədən çıxarılmışdı. Yerdə ucu ilgəklə bir kəndir var idi. Bu, kəmənd olsa da, adəmə asmaq üçün tamamilə yara-yardı. Əncir ağacının üfüqi uzanmış budağı isə dar ağacını lap yaxşıca əvəz edə bilirdi.

Burada olanların çoxu adəmə hökmü çıxarılmasının tərəfdarı idi. Baziləri ittiham edilən adəmə lanətlər yağdırır və qərarlarına qüvvət verirdilər. Bəs niyə hökm yerinə yetirilmir? Niyə? Ona görə ki, tam yekdillik yox idi. Burada olanların heç də hamısı hökmə razı deyildi. Hakimlər içərisində Morisin adəmə edilməsi əleyhinə olanlar da vardı; onlar az olsa da, sakit-sakit və tam bir əminliklə "yox" deyirdilər.

Reqlyatorların raisi Sem Menli də azlıqda qalanlar içərisində idi. – Vətəndaşlar! – o, hündürdən izdihamı müraciət etdi. – Belə ciddi bir qərara gəlmək üçün bizim əlimizdə kifayət qədər dəlil yoxdur. Müttahimin deyəcəklərinə qulaq asmaq lazımdır, albatə, o zaman ki, o, danışmaq iqtidarında olacaq. İndi özünüz görürsünüz ki, ona müraciət etməyin mənası yoxdur. Buna görə də mən məhkəmə qərarını taxirə salmağı təklif edirəm...

Kassi Kolxaunun hündür səsi onun sözünü kəsdi:

– Taxirə salmağın nə mənası var? Sem Menli, siz bunu niyə taxirə salırsınız? Əgər sizin təqsiri olmadan öldürülmüş bir dostunuz və ya qardaşınız olsaydı, onda siz başqa cür düşünərdiniz. Bu alçağın

müqəssir olduğuna inanmaq üçün sizə daha nə lazımdır? Əlavə dəlillərimi?

– Bəli, kapitan Kolxaun.

– Kassi Kolxaun, siz başqa bir şey əlavə edə bilərsinizmi? – kimi isə soruşdu.

– Mənə elə gəlir ki, dəlil həttə lazım olduğundan daha çoxdur. Ancaq istəyirsinizsə, mən əlavə etməyə hazıram.

Onlarca səs ucaldı:

– Deyin, deyini!

Kolxaun izdihama müraciətə dedi:

– Cənablar! Siz həminiz bu adamla mənim aramda nə olduğunı yaxşı bilərsiniz. Mən istəməzdim ki, ondan qisas aldığımı düşündülər. Mənim qisas almaq arzum yoxdur. Əgər cinayətin onun tərəfindən işləndiyi mənə başımın öz yerində olduğu kimi yaxın olmasaydı...

Kolxaun, ağzından qeyri-ixtiyari olaraq çıxan son cümlənin ətraf-dakılara qarıba bir təsir bağışladığını gördükdə onun dili dolaşdı.

– Əgər mən, – o, sözünə davam etdi, – buna əmin olmasaydım, o zaman gördüyüm, daha doğrusu, eşitdiyim haqqında heç bir şey danışmazdım.

Requyatorların başçısı soruşdu:

– Mister Kolxaun, siz nə eşitmisiniz? Mənə elə gəlir ki, sizinlə müttəhim arasında baş verən hadisənin sizin dəlillərinizə heç bir əldiyəti yoxdur: burada olanların da hamısı bu hadisədən xəbərdardır. Heç kəs sizi yalançı bir şahid kimi ittiham etmək istəmir. Lütfən, buyurun. Siz nə eşitmisiniz? Nə zaman və harada eşitmisiniz?

– Bu əhvalat çərşənbə axşamı gecəsi, mənim dayım oğlu itən zaman olmuşdur.

– Çərşənbə axşamı gecəsi? Sonra.

– Mən artıq öz otağıma getmişdim. Bərk isti idi; ağcaqanad göz açmağa qoymurdu; yatmaq mümkün deyildi. Mən qalxıb bir siqar yandırdım. Siqarımı otaqda bir qədər çəkəndən sonra dəmin üstünə çıxdım. Gecə yarısı, ya bəlkə, bir az tezmi idi, bilmirəm, saatə baxmışdım. Siqarı çəlib başqa bir siqar yandırmaq istəyirdim ki, çaydan səs gəldiyini eşitdim: haradasa bərkdən və açıqlı söhbət gedirdi. Yəqin ki, dalaşan vardı. Qulaq verib səslərdən birini tanıdım;

sonra o birisini də tanıdım. Birinci səs dayım oğlu Henrinin, ikinci səs isə bax bu qatlin səsi idi.

– Davam edin, mister Kolxaun. Biz əvvəlcə sizin dəlillərinizə qulaq asmaq istəyirik; çıxaracağınız nəticələri isə sonra deyə bilərsiniz.

– Cənablar, siz başa düşürsünüz ki, dayım oğlunun səsinə eşitdikdə mən bir qədər təəccübləndim: mən elə zənn edirdim ki, o, çoxdan yatmışdır. Bununla belə, mən yaxın bilirdim ki, bu odur; buna görə də gedib onun otağına baxmadım. Mənim üçün bu da aydın idi ki, mübahisə edənlərdən ikincisi mustangerdir. Gecənin bu vaxtında Henrinin bayıra çıxması mənə çox qarıba görünürdü; çünki o, belə şey etməzdi. Qarıba da görünsə, bu, bir həqiqət idi. Onların nə barədə mübahisə etdiklərini bilmək üçün mən qulaq verməyə başladım. Səslər zəif eşidilirdi. Eşidə bildiyim yeganə şey bu oldu ki, Henri mustangeri bərk söylürdü. Dayım oğlunun təhqir olunduğu aydındı. Sonra mustangerin hədələrini aydın eşitdim. Hər ikisi bir-birinin adını hündürdən çəkdiyi üçün mənim daha heç bir şübhəm qalmadı. Mən oraya gedib məsələnin nə yerdə olduğunu aydınlaşdırmalı idim. Lakin mənim ayaqlarımda gecə ayaqqabısı vardı. Mən Henrinin tezliklə evə qayıdacağını güman edib yanıma saatə qədər gözlədim də, o, gəlmədi. Mən onun meyhanaya getdiyini güman etdim. Henri orada, qaladakı tanışlarına rast gəlib uzun zaman meyhanada otura bilirdi. Üzanıb yatmağı qərara aldım. Cənablar, mən bildiklərimin hamısını sizə dedim. Zəvali Henri bu əhvalatdan sonra bir daha Kasa-del-Korvoya qayıtmadı. O gecə onun yatağı boş qaldı; o, düzəndəmi, məşədəmi qaldı, bunu yalnız bu adam bilir.

O, əli ilə müttəhimi göstərdi.

Kolxaunun dedikləri təsirsiz qalmadı. Onun sözlərinin səmimi olduğuna kimsə şübhə etmədi. İzdiham yənə də həyəcana gəldi.

– Asılın! Asılın! – hər tərəfdən qışqırdılar.

Həttə hakimin özü də, dəyəsan, tərəddüd etməyə başlamışdı. Etiraz edənlərin sayı azaldı. Gərginlik daha da artdı.

Kolxaunla nə haqqında isə indicə pıçıldayan sərhəd başkəsənlərindən biri kəndirə yaxınlaşdı, əylidi və ilgəyi, əvvəlki kimi heç bir şey dərk etməyən müttəhimin boğazına keçirdi.

Heç kəs calladın əlini saxlamadı, heç kəs əsir qorumağa cəsaret etmədi.

İlgəyi Morisin boynuna salmışdılar. Kəndirin o biri ucunu işə
əncir ağacından keçirmişdilər.
Burada olanlar: "Moris Cerald tezliklə həyatı ilə vidalaşacaq", –
deyə düşünürdü.

LXIV fəsil

GÖZLƏNİLMƏZ MANEƏ

Tabiatın qucağında, ağacların altında baş verən bu faciənin hər
bir iştirakçısı: "Moris Cerald tezliklə həyatı ilə vidalaşacaq", – deyə
düşünürdü.

Lakin bu zaman oyunda gözənilmədən bir fəsilə oldu: faciə bir-
dən məzhəkəyə çevrildi. Bu məzhəkənin də qəhrmanı Felim idi.

Kolxaunun intiqam hissini daha da qüvvələndirən "ilhamlı" nit-
qindən sonra reqlaytorların diqqəti tamamilə Morisdə idi. Onlar nökrə
unutmuşdular. Kinlə dolu baxışlar yalnız mustangərə dikilmişdi. Oduq
ki Felimin qaçmasına fürsət vardı; o da bu fürsəti əldən vermədi.

Felim otun üzərinə digirlənərək bədəninə sarınmış kəndiri
boşaltmışdı, əl-ayağını açmışdı və xəlvətcə adamların ayağı altından sivişib
qaçmışdı. Onun bu hərəkətini heç kəs görmədi. Adamlar həyəcanlan-
mışdılar, bir-birini itələyir, dar ağacını əzəz edən əncir ağacından
gözlərini çəkmirdilər.

Felim heç də öz ağasını başlı-başına qoyub getmək fikrində
deyildi. Əksinə, o yenə Moris Ceraldə kömək etmək istəyirdi. İndi
onun bütün ümidi Zeb Stumpa idi, buna görə də artıq biza məlum
olan üsul ilə onu mümkün qədər tez çağırmağı qərara almışdı.

Felim izdihamın içərisindən sivişib qaçaraq xəlvətcə qoca mad-
yanın otlağına yerə gəlmişdi. Buraya gələnlərin atlan meşənin kənarına
başlanmışdı. Onlar bir-birinin yanında dayanaraq tam bir divar
əmələ gətirmişdi. Felim atların yanı ilə gedib istədiyi yerə çatmışdı.

Ancak burada bildi ki, lazım olan şeyləri özü ilə gətirməmişdi.
Kaktus ağacının budağını onu birinci dəfə tutduqları yerdə salmışdı.
Bıçağı da yox idi ki, kaktusdan kəsin.

Qalveyalı kədərli bir halda fikrə gedib nə edəcəyini bilmirdi. Vaxt
itirmədən hərəkət etmək lazım idi. Keçən hər bir dəqiqə onun ağası
üçün məşum bir nəticə ilə qurtara bilərdi. Lakin sədaqətli nökrə
lazım gəlsə, lap özünü qurban verməyə hazır idi. Felim tikanlı kaktus
ağacına tərəf yüyürüb çıpaq əlləri ilə bir budaq qopardı.

Onun əlləri qanamışdı. Lakin bir insanın müqəddaratı həl olu-
narkən belə boş şeylərə əhəmiyyət vermək olarmı?! İrəndiyəli,
madyana tərəf qaçıb qəfilən tikanı quşqunun altına qoydu.

Bu aralıq işə talada hadisə öz qaydası ilə davam edirdi. İlgək
həzr idi; ağacın budağına keçirilmiş kəndirin o biri ucu artıq könlüllü
cəlladların əlində idi. Onlar son əmri gözləyirdilər. İzdiham yerində
donmuşdu; ətrafdakı ağac gövdələri kimi dinmədən və hərəkət
etmədən dayanmışdılar. Lakin heç kəs bu məşum əmri verməyə
cəsarət etmirdi. Hətta Kolxaun da cəlladlara işarə etmək vəzifəsindən
boyun qaçınırdı.

Bu gərgin anda qoca madyan (onun Zeb Stumpun at olduğunu
hamı bilirdi), sanki, birdən-birə dəli oldu. Madyan dal ayaqları ilə
şllaq atıb otların üstündə oynamağa və çılğın bir halda kişnəməyə
başladı. Onun yanında dayanan atlar da kişnədi və madyan kimi
dalıcısına atılıb-düşməyə başladılar.

Adamların əhvali-ruhiyyəsi birdən-birə dəyişdi. Sifətlərdə bir
tələş göründü, qorxu andıran qışqırıqlar eşidildi.

Reqlaytorlar silaha və atlarına doğru cumdular.

– Hindular!

Yalnız komandçilərin basqını belə bir qarışıqlığa səbəb ola bilərdi.

Atlılar öz atlarının yanına gəlib çıxıncaya qədər həyəcan davam
etdi. Atlar sakitləşdi, yalnız Zebin madyanı öz çılğınlığında davam
edirdi.

İzdiham ancaq indi bu tələşin əsl səbəbini bildi. Qalveyalının da
yox olduğu meydana çıxdı.

Felim ehtiyatkarlıq üzündən kolların arasında gizlənməmişdi və bu,
onu xilas etdi; yoxsa onun həyatı öz ağasının həyatı kimi təhlükəyə
məruz qalacaqdı.

İyirmi adam tüfəngini götürüb bu tələşə səbəb olan madyanı
nişan aldı. Lakin onlar tətiyi çəkməyə macal tapmamışdılar ki,
yanında dayananlardan kim işə kəməndi atın boynuna keçirtməyi
bununla da onu susmağa məcbur etdi.

Yenə də sakitlik oldu. Hamının diqqəti yenə də müqəssirdə idi. Reqlulyatorlar əvvəlki kimi qəzablı idilər. Bu səh-küylü hadisə onları fərəhləndirməyib, əksinə, qəzablarını daha da artırmışdı. Yenə də müqəssirin edam olunmasını tələb edən səslər eşidildi.

İntiqam odu ilə yanan izdiham yenə də müqəssirin ətrafında dövrə vurdu.

Quldurlar yenə də kəndirdən yapışdılar; burada olanların hər birinin başından yenə də: "Moris Cerald tezliklə həyatı ilə vidaləşəcəkdir" – fikri keçdi.

Yenə də fəsilə oldu.

Gözəl bir qız ağaclarnın arasından çıxıb günəşin parlaq işığı altında qaça-qaça gəldi.

Luiza axan ulduz kimi izdihamın içərisinə girib dinmədən otlar üzərində uzanmış müqəssirin üzünə ayıldı. O, hər iki əli ilə kəndirdən yapışib onu cəlladların əlindən almağa çalışdı.

Qız hiddətlə qışqırdı:

– Texaslılar! Alçaqlar! Bu, rüsvayçılıqdır! Rüsvayçılıqdır!

Təəccüblənmiş cəlladlar kəndiri əllərindən yəre saldılar.

– Məhkəmə! Bu, məhkəmədirmi?! Müttəhim vəkiləşiz olaraq, özünə bəraət qazandırmaq üçün bir kəlmə söz deməyə imkan olmasın cəzalandırılır. Siz bunu ədalətli adlandırırırsınız?! Bu, Texas ədalətidirmi?! Utanın! Siz, insan deyil, yırtıcısınız. Qatillər!

Poyndekster irəli atılıb, qızının qollarından tutaraq qışqırdı:

– Bu nə deməkdir, Lu? Sən ağlını itimisan! Sən tamamilə dəli olmusan, Lu! Sən lap dəli olmusan! Sən buraya necə gəlib çıxdın? Mən sənə demədimmi evə get? Bu dəqiqə çıx get, sənə daxil olmayan işə qanışma!

– Ata, bunun mənə daxil var!

– Sənə daxil var? Ah, doğrudan da, sən axı Henrinin bacısısan. Bu adam sənin qardaşının qatildir.

– Mən buna heç vaxt inanmaram! Heç vaxt! Ah, doğrudan da, siz insansınızsa, onda yırtıcılar kimi hərəkət etməyin! Ədalətli məhkəmə lazımdır, onda... onda...

– Ədalətlə mühakimə edilməlidir! – izdihamın içərisindən kimi isə qışqırdı. – Onun müqəssir olduğuna kimsə şübhə etmir. Sizin qar-

deşinizi yalnız o öldürmüşdür. Belə dediyimə görə üz istəyirəm, lakin mustangeri layiq olduğu cəzadan xilas etməyə çalışmağınız sizin tərəfinizdən heç də yaxşı deyildir.

Bir neçə adam bu sözü deyən adama qışqırdı.

– Doğrudur!

– O, öz hərəkətlərinə görə cəzalandırılmalıdır, – kimi isə izdiham içindən qışqırdı.

– Cəzalandırılmalıdır! Cəzalandırılmalıdır! – tam bir xor əks-səda kimi səsləndi.

– Biz çox təəssüf edirik ki, sizin tələbinizi yerinə yetirə bilməyəcəyik. Lakin biz sizdən buradan çıxıb getməyinizi xahiş etməliyik... Mister Poyndekster, qızınızı buradan aparsaydınız, yaxşı olardı.

– Gedək, Lu! Bura sənin yerin deyildir. Getmək lazımdır... Sən boyun qaçırsan? Bu nədir? Sən mənə tabe olmaqdan boyun qaçırsan?.. Kassı, onun əllərindən yapışib kənara apar!.. Luiza, sən könüllü olaraq getməsən, biz səni buna məcbur edirik. Ağillı ol. Səndən nə xahiş edirəm, onu elə. Çıx get!

– Yox, ata! Mən buradan getməyəcəyəm, əgər sən mənə söz verməsən, hamı mənə söz verməyə ki...

– Miss, nə qədər istəsək də, biz sizə söz verə bilməyəcəyik. Bir də, ümumiyyətlə, bu, qadın işi deyil. Cinayət işlənmiş, adam öldürülmüşdür, bunu ki, siz özünüz də bilirsiniz. Həkimlərə təzyiq göstərmək olmaz. Qatillə aman yoxdur!

Onlarca kinli səh bir əks-səda kimi:

– Aman yoxdur! – səsləndi.

– O asılın! Asılın!

Gözəl qızın burada olması reqlulyatorları daha təşvişə salmırdı.

Kassı Kolxaun nəzakəti unudub Luizanı qaba surətdə dartıb apardı. Qız onun əllərindən çıxağa çalışır, göz yaşları axıdır və bu vəhşi divana qarşı ucadan etiraz edirdi.

– Vəhşilər! Qatillər! – o, qışqırdı.

Lakin qız artıq izdihamdan uzaqda idi və öz həyatını belə uğrunda qurban verməyə hazır olduğu adama kömək etmək ümidini itirmişdi.

XLV

fəsil

DAHA BİR GÖZLƏNİLMƏZ MANEƏ

Daxmanın ətrafına üçüncü dəfə olaraq məşum bir sükut çökdü. Bu dahşətli faciənin tamaşaçıları və iştirakçıları yenə də öz yerlərini tutdular.

Kaməndin ucu bir daha ağacın budağına atıldı. Həmin iki cəllad ipin o biri ucundan yapışdı. Bu dəfə onlar ipi bərk-bərk dərtdilər. "Moris Cerald tezliklə həyatı ilə vidalaşacaq!"

İndi zavallı Moris lap ölüm ayağında idi. Hətta məhəbbət də onu xilas edə bilmədi. Onu ölümdən daha hansı qüvvə qurtara bilərdi?

Sanki daha ona kömək etmək imkanı yox idi, bunun üçün daha vaxt qalmamışdı. Reqlaytorların əmansız nəzarətlərində rəhm görünmürdü, onlar tələsirdi. Cəlladlar da yeni bir şeyin onları yubandıracağından qorxaraq tələsirdilər. Onlar peşəkar cəlladlar kimi kəndiri çox ustalıqla idarə edirdilər. Cəmisə altmış saniyədən sonra izdihamın çuxartdığı hökm yerinə yetiriləcəkdi. Cəlladlardan biri əmri gözləməyi qərara alıb o birisindən soruşdu:

– Hə, Bill, hər şey hazırdırmı?

– Hər şey hazırdır, – Bill cavab verdi. – Bu alçağın işini bitir! Kəndiri dart!

Kəndiri dərtdilər, lakin müttəhimin bədənini yerdən qaldıracaq qədər qüvvətlə dartmadılar. İlgək yalnız onun başını yerdən qaldırdı. Öz yoldaşının acizliyindən təəccüblənmiş Bill:

– Dartsana, məlun! – qışqırdı. – Nə ağzını açıb durmusan?!

Bill arxası meşəyə tərəf dayandığı üçün ağaclar arasından çıxıb gələn adamı görmürdü.

– Dartsana! – baş icraçı qışqırdı. – Gəl bir yerdə dartaq! Yuxarıya! İşini bitir!

– Yox, o, bunu edə bilməyəcək! – göy gurultusunu andıran bir səss eşidildi.

İlgövdəli, çiyindən tüfəng asmış bir adam kolların arasından sıçırayıb çıxdı. Daha bir an keçdi və Zeb Stump izdihamın içərisində

görüldü. Ovçu yerdə uzanmış adamın üzərinə ayıldı, uzun tüfənginin lüləsini cəlladlara tərəf döndərərək:

– Yox, siz bunu edə bilməyəcəksiniz, – təkrar etdi. – Kəndiri buraxın, yoxsa atası açacağam! Ey, Bill Qrifin, ağər sən ilgəyi azca da dartsan, güllə qarnını dəşəcək və çətin ki sənəin mədən bu həbi həzm edə bilsin! Kəndiri buraxın, məlunlar!

Hətta madyanın vəhşi hayqırtısı belə izdihamı Zeb Stumpun gəlməsi qədər qüvvətli təsir buraxmamışdı.

Onu burada olanların, demək olar ki, hamısı tanıyırdı. Ona hörmət edirdilər, çoxları isə ondan qorxurdu. Ondan qorxanlardan biri də Bill Qrifin və onun yoldaşı idi. "Kəndiri buraxın!" deyə Zeb Stumpun əmrini eşitdikdə kəndir onların əlindən düşdü. Ovçu heyratdan donub qalmış izdihamı dedi:

– Bu nə axmaq oyundur, yoxsa siz xəstəni asmaq istəyirsiniz?

Kim isə sət dedi:

– Biz elə bunu istəyirik.

– Niyə də asmayaq? – başqa birisi soruşdu.

– Niyə də asmayaq? Məhkəmə olmadan bir Texas vətəndaşını asmağa sizə kim haqq verib?!

– Çox böyük vətəndaş imiş! Bir də ki məhkəmə adalatlı idi.

– Belə de! Şüurunı itirmiş bir adam edam cəzasına məhkum edilmişdir! O heç bir şey dərk etmədiyi halda o dünyaya göndərilir! Özü də siz bunu adalatlı məhkəmə adlandırırınsınız?

– Onun müqəssir olduğunu bildiyimiz halda bunun bizə nə daxli var? Biz hamımız onun müqəssir olduğuna əminik.

– Əminsiniz? Yaxşı. Cənab Stordas, mən sənəinlə bu barədə heç danışmayacağam da. Ancaq sən – Sən Menli və siz – mister Poyndekster, axı siz burada baş verən vəhşiliklə barışa bilməzsiniz? Məncə, bu, cinayətdən başqa bir şey deyildir.

Reqlaytorların başçısı bu işdə iştirak etdiyinə bəraət qazandırmaq üçün dedi:

– Zeb Stump, məsələdən sənəin xəbərin yoxdur. Bizim əlimizdə dəlillər var.

– Cəhənnəm olsun sizin dəlilləriniz! Mən heç bir şey eşitməmişəm! Əsl məhkəmə olduqda bu dəlilləri götür-qoy etməyə vaxtımız çatır. Əlbəttə, heç kəs haqiqi məhkəmənin əleyhinə çıxmayacaqdır.

Kassi Kolxaun işə qanşdı:

– Zeb Stump, siz özlünüzdən çox bədgümansınız. Öldürülən adam nə sizin oğlunuzdur, nə də qardaşınız, belə olsaydı, yaqın ki, başqa cür danışırdınız. Anlamıram, siz nə üçün bu işə qanşırsınız?

– Hər şeydən əvvəl, ona görə ki, bu oğlan gəlmə olsa da, mənim dostumdur. İkincisi, ona görə ki, alçaq bir oyun həttə Texasın düzən-lərində baş versə də, Zeb Stump buna döza bilməz.

– Alçaq oyun? Siz bunu alçaq oyunmu adlandırsınız? Texaslı-lar, doğrudanmı, bu boşboğazdan qorxursunuz? Bu məsələni qur-tarmaq lazımdır. Öldürülmüş Henri Poyndeksterin qanı intiqama çağırır. Kəndirdən yapışın!

– Elə mən də bunu istəyirəm! Buna birinci cəsarət edən adam kəndirdən yapışmamış özü yerə sarılacaqdır. Zeb Stumpun bədəni hissiz halda otlar üzərinə düşmədikcə və sizlərdən bir neçə adam onunla yanaşı uzanmadıqca siz bu zavallını asə bilməyəcəksiniz. Hə! Mən bəxə görmək istəyirəm, kim kəndirdən yapışacağıdır!

Ortalığa tam bir sükut çökdü. Adamlar qismən qorxuqlan üçün, qismən də, ovçunun igidliyinə və alicənablığına hörmət etdik-lərinə görə yerlərindən tərpənmirdilər. Zeb Stump bu fürsətdən isti-fadə edərək öz dediyində ısrar etdi:

– Onu adalətlə mühakimə edin. Gəlin onu settlmentə aparaq, qoy orada bu oğlanı mühakimə etsinlər.

Bu çirkin işdə onun iştirak etdiyini göstərən açıq-aydın dəlilləri-niz yoxdur. Məni lənətə gəlim ki, öz gözələrimlə görməsəm, buna inanmıram! Mən onun gənc Poyndekstera necə münasibət bəslə-diyni bildirdim. O nəinki gənc Poyndeksterin düşməni deyildi, bəlkə də, ən yaxın dostu idi.

– Mister Stump, indici bizim eşitdiklərimizdən sizin xəbəriniz yoxdur.

– Siz nə eşitmisiniz?

– Sizin dediklərinizin əksini göstərən dəlillər. Bizim əlimizdə Cerald ilə gənc Poyndeksterin həmin gecə dalaşması haqqında dəlillər vardır.

– Sem Menli, bunu kim deyir?

– Mən deyirəm, – Kolxaun cavab verdi və Zebin onu görməsi üçün irəli çıxdı.

– Hə, bu sizsiniz, mister Kassi Kolxaun? Siz onları hər ikisinin öz-lərindən çıxıldığını bilirsiniz? Onların dalaşmasında siz iştirak etmisiniz?

– Zeb Stump, mən bunu deməmişəm. Bundan əlavə, mən heç də sizin suallarınıza cavab vermək istəmirəm. Canablar, mənca, çıxarılmış qərarla siz həmin razısınız. Mən anlamıram ki, bu qoca axmaq nə üçün bizim işimizə qanışmalıdır.

– “Qoca axmaq”! – ovçu qışqırdı. – Siz məni qoca axmaqı adlandırsınız? And içirəm ki, siz bu sözlərinizi geri götürməli olacaqsınız, bunu sizə kəntukklid Zeb Stump deyir. Hələ bu barədə danışmağa dəyməz. Hər şeyin öz vaxtı var. Mister Kassi Kolxaun, sizin də vaxtınız gəlib çatır, bəlkə də, düşündüyünüzdən daha tez gəlib çatır. – Zeb rəqulyatorların başçısına müraciətə sözlünə davam etdi: – Henri Poyndeksterlə bu cavan oğlanın dalaşmasına gəlincə, mən buna inanmıram. Özü də boşboğazlıqdan daha inandırıcı dəlillər olmadıqca heç bir zaman da inanmayacağam. Mənim bildiklərimdən bu nəticələri çıxmaq olmaz. Siz deyirsiniz ki, əlinizdə yeni dəlillər var, eləmi? Mənim də dəlillərim var, özü də mənə elə gəlir ki, bu dəlillər bu sirli işi bir qədər aydınlığa bilər.

– Nə kimi dəlillər? – Sem Menli soruşdu. – Zeb Stump, biz səni dinləyirik.

– Bu dəlillər bir neçədir. Hər şeydən əvvəl, özlünüz görürsünüz ki, bu oğlan yaralıdır. Mən cırmaqlar haqqında danışıram. Mən elə güman edirəm ki, onu çanavarlar cırmaqlamışdır. Lakin siz onun dizinə baxın. Bu heç də canavarların işi deyildir. Sem Menli, bu barədə sənin fikrin nədir?

– Burada ehtimal edirlər ki, bu, onunla vuruşanda olmuşdur və...

– Kiminlə vuruşanda? – Zeb kəskin bir səslə soruşdu.

– İtkin düşmüş adamlar.

İzdihamın içərisindən kimsə dedi:

– Bəli, bizim fikrimiz belədir. Biz hamımız birlik ki, Henri Poyndekster özüünün bir dana kimi öldürülməsinə icazə verməzdi. Onlar vuruşmuş və ehtimal ki, mustanger atdan yerə yıxılarkən dizi daşə dəymişdir. Dizindəki şişi bununla izah etmək lazımdır. Bundan əlavə, onun başında güllə yarasını andıran bir yara vardır. Cırmaqlara gəlincə isə bizim bundan xəbərimiz yoxdur, bunlar ya bitkilərin tikanlarından, ya da sizin güman etdiyiniz kimi, canavarların caynaqlarından əmələ gəlmişdir. Burada safəh bir adam yaquar haqqında bir əfsanə danışdı, ancaq biz bu əfsanəyə inanmırıq.

– Siz hansı safəh adam haqqında danışırsınız? Siz Felimimi deyirsiniz? Bas o, haradadır?

– Başını götürüb qaçmışdır. Biz bu işi qurtaran kimi onu axtarıb tapacağıq. Dar ağacının dadını ona göstərəcəyik. Onda doğrusunu danışar.

– Əgər siz yaqar haqqında bir şey bilmək istəyirsinizsə, yeni heç bir şey öyrənməyəcəksiniz. Mən yaqarı özüm görmüşəm və bu oğlanı onun caynaqlarından xilas etmək üçün güclə özümü ona yetirmişəm. Lakin məsələ bunda deyil. O oğlan siza daha nə demişdir?

– Hindular haqqında uzun bir əhvalat. Ancaq kim buna inanır?!

– Bu barədə o, mənə də danışmışdır. Bütün bunlar həqiqətə oxşayırdı. O deyirdi ki, hindular qumar oynayırdılar. Baxın, mən daxmədə döşəmənin üstündə bir dəstə kart tapmışam. Bunlar İspaniya kartıdır.

Zeb cibindən bir dəstə kart çıxarıb rəqulyatorların başçısına uzatdı. O, hər bir kartı diqqətlə nəzərdən keçirdikdən sonra bunların Meksika kartı olduğunu və adətən, belə kartların monte oyununda işlədiyini söylədi.

İzdiham içindən kiminsə səsi eşidildi:

– Bu harada görünüb ki, komançilər kart oynasınlar?! Bu, çox gülüncdür!

On iki aya yaxın komançilərin əlində əsir qalmış ovçulardan birisi:

– Siz dediniz, gülüncdür? Bəlkə də, bu, gülüncdür, bununla bərabər, həqiqətdir. Mən vəhşilərin masa əvəzinə öküz dərisi üzərində qumar oynadıqlarını dəfərlə görmüşəm. Onlar məhz meksikalılar kimi oynayırdılar; görünür, bu oyunu öz əsirlərindən öyrənmişlər. Nə olur-olsun, komançilərin qumar oynadıqları bir həqiqətdir, – deyib sözünü qurtardı.

Bu bəyanat Zeb Stumpu sevindirdi.

Hinduların ətrafda görünmələri rəqulyatorların işə olan münasibətini dəyişirdi. Onlar indiyədək komançilərin səltəməntin yalnız o biri tərəfində soyğunçuluq etdiklərini güman edirdilər.

Zeb məhkəməni taxıra salmağın zəruri olduğunu buradakılara inandırmaq məqsədilə dedi:

– Əlbəttə, belədir. Burada ya hindular, ya da, hər halda, onlara oxşayan adamlar olmuşdur... İosafat! O qız haradan belə çapa-çapa gəlir?

Bu anda qaya tərəfdən gələn at ayaqlarının səsi aydın eşidildi.

Qayanın üstündə atını dördnala çapan bir atlı qız göründü. Onun saçları dağılmışdı, şlyapası başından düşmüşdü. Qız onsuz

da var qüvvəsi ilə çapan atını gah qamçı ilə vurur, gah məhmizləyir, gah da qışqıraraq qovurdu.

Həmi bu çılğın atının yarım saat bundan əvvəl daxmanın yolunu göstərən atlı qız olduğunu tanıdı.

LXVI

fəsil

KOMANÇİLƏR QOVAN QIZ

İsidora birdən göründü. Onu geri qayıtmağa nə vadar etmişdi? O, atını nə üçün dördnala çapırdı?

Bunu aydınlaşdırmaq üçün texaslılarla olan görüşdən sonra onun ağır düşüncələrinə qayıtmaq lazımdır.

İsidora onlardan ayrıldıqdan sonra Leonaya qayıtmaq və ya daxməyə dönüb orada baş verəcək hadisənin şahidi olmaq üçün keyli tarəddüd etdi.

O, atını cəngəllikdə, ağacların kölgəsində saxlayıb Alamonun sıldırım sahilı üzərində yüksələn sərv ağacının başına ixtiyarsız nəzər saldı. Onun qəlbini ağır şübhələr bürümüşdü.

Dəstəni daxməyə göndərməklə o, nə etmişdi?! Onun nifrət etdiyi qadının təhqir olunması ilə sevdiyi adam da məhv ola bilərdi.

– Ya Məryəm! – o pıçıldadı. – Mən nə etdim! Əgər bu amansız hakimlər onun müqəssir olduğu barədə qərar çıxarsalar, nəticəsi nə olacaqdır? Ölümlə! Ah, mən bunu istəmirəm! Moris onların əli ilə ölməməlidir! Yox, yox! Mən yolu onlara göstərdikdə atlarını necə də hərisliklə qabağa çapdılar! Onlar artıq əvvəlcədən Morisionun ölməli olduğunu qərara almışdılar. O, burada tamamilə yaddır, başqa ölkədən gəlmişdir. Onun dostu yoxdur, o, təkdir, onu yalnız düşmənlər əhatə etmişlər...

Qızın kədərli baxışları düzəni dolaşırdı. Birdən onun atı yavaşcadan kişənəyib, başını cəngəlliklərə tərəf çevirdi.

Orada bir adam olmasın?

İsidora da dönüb indicə gəlidi çıxıra diqqətlə baxmağa başladı. Bu yol Leonaya gedirdi. Yolu yalnız bir hissəsi görünürdü. Sonra

isə dönüb cəngəlliklər içərisində gözənd itirdi. Yolda iki və ya üç anq canavardan başqa heç nə görünmürdü.

Bəs onda İsidoranın atı nə üçün dərux, yerində dayanmaq istəmir, fırxır və bərkən kışnayırdı? Bir neçə at kışnaməsi eşidildi; görünür, atlar yol ilə gedirdi, lakin cəngəllik onları hələ də gizləyirdi. Yalnız yerə dayan at dırnaqlarının səsi eşidilirdi.

Sonra yenə də sakitlik oldu. Atlar ya dayanmışdı, ya da yüngül, eşidilməz addımla irəliləyirdi.

İsidora boz atını güclə sakitləşdirdi, bütün diqqətini toplayaraq qulaq verdi. Cəngəlliklərin o tərəfində zəif bir uğultu eşidildi. Bu, pıçıldayan adamların səsi idi.

Sonra yenə də sakitlik oldu. Görünür, atlılar dayanmışdı.

Bu hadisə İsidoranı az narahat edirdi.

"Ehtimal ki, Rio-Granda tərəf gedən atlılardır; bəlkə də, onlar Texasdan gələn dastanın arxada qalmış adamlarıdır. Hindular burada ola bilməzlər; məlumdur ki, onlar başqa yerdə hərbi səfərə çıxmışlar. Lakin bu atlılar kim olur-olsun, hər halda, ehtiyatlı olmaq lazımdır".

İsidora bunu düşünüb atını kənara sürdü və akasiyalara arxasında gizləndi. Yenə də qulaq verməyə başladı. Çox çəkmədən ona aydın oldu ki, naməlum adamlar İsidoraya yol ilə deyil, cəngəlliyin sıx yerləri ilə yaxınlaşırlar.

Onların niyyətini haradan bilmək olardı? İsidoranı həyəcan bürüdü. İndiyədək o, sakit idi, indi isə atlıların hərəkəti ona çox şübhəli görünürdü. Onlar yol gedən atlı olsaydı, cəngəlliklərin içi ilə gizlicə gəlməyib atlarını yolla sürərdilər.

İsidora ətrafına nəzər salıb, gizlənmək üçün bir yer tapmağa çalışdı: akasiya ağaclarının yarpaqları gizlənmək üçün heç də yaxşı yer deyildi.

İsidora atını məhmızılayib cəngəlliklər içindən çıxaraq dərə ilə Alamoya tərəf çapmağa başladı. O, bu yerdən üç yüz yard uzaqlaşmaq istəyirdi. Bu məsafədə ona nə ox, nə də güllə çata bilərdi. Üç yüz yard çapdıqdan sonra atını saxlayıb, yaxınlaşmaqda olanların dostmu, ya düşməni olduğunu biləcəkd.

Lakin İsidora bunu edə bilmədi. Sırlı atlılar onu təqib etməyə başladılar.

İsidora geri dönüb baxarkən yarıçıpaq adamların bürünc rəngli dərisini, şəkil çəkilmiş üzlərinin qırmızı rəngini və saçlarına keçirdikləri qırmızı lələkləri gördü.

Meksikalı qız dəhşət içərisində:

– Los indios!¹ – pıçıldadı və atının başını sərv ağacına tərəf döndərərək onu daha şiddətlə məhmızladı.

O vaxtdak İsidora düzənin qırmızıdəril köçəriləri ilə üz-üzə gəlməkdən az qorxurdu. Artıq bir neçə il idi bu köçərilər istər texaslılar, istərsə də meksikalılar ilə dinc münasibətdə idi. Onlar yalnız sərxoş olduqda təhlükəli olurdular. Onlar tez-tez içirdilər. İsidora bunu bir dəfə hiss etmişdi. İndi isə vəziyyət dəyişmişdi.

Sülh dövrü keçmişdi. Havadan müharibə qoxusu gəlirdi. İndi onu təqib edənlər ayıq idi: onlar qana susamışdı. İndi o, özünü sərxoş adamların təhqirindən qorunmalı idi, eyni zamanda onun həyatı da qorxunc bir təhlükə qarşısında idi.

İsidora öz quzğun atını həylayır, qamçı ilə vururdu, məhmızılayıb qorurdu.

Təkcə onun səsi eşidilirdi. Onu qovən adamlar isə əsla dinmirdi. Onlar dörd idi, İsidora tək.

Yeganə ümid – özünü texaslılara yetirib onlardan imdad gözləməkdən ibarətdi.

İsidora atını sərv ağacına doğru çapırdı.

LXVII

fəsil

HİNDULAR!

Təqib olunan atlı qız, üzərində sərv ağacı yüksələn uçurumun üç yüz yardlığında idi.

Qabaqda çapan hindu kəməndini yəhərinin qaşından çıxarıb başının üzərində hərləyirdi.

İsidora atını dərəyə sürməyə macal tapmamış, kəməndin ilgayı onun boğazına dolanacaqdı. O zaman...

Birdən İsidoranın ağına gözəl bir fikir gəldi.

Alamonun üzərində yüksələn qaya çaya ənən dərədən daha yaxın idi. İsidora bu qayanın dərindən gördüyünü xətinə gətirdi.

¹ Hindular!

Atlı qız cəld istiqamətini dəyişdi və atını sərv ağacına tərəf sürmək əvəzinə, birbaşa uçuruma doğru çapdı.

Onu təqib edənlər bundan şad oldular: onlar bu yeri yaxşı tanıyırdılar və qızın çıxılmaz vəziyyətdə olduğunu anlayırdılar. Şübhə yox idi ki, burada qız onların əlinə keçəcəkdə.

Onların başçısı yenə də kəməndə əl atdı. Mükəffəqiyyətinə əmin olduğu üçün kəməndi atmağa tələsmirdi. O:

– Cingaro! – səslədi. – O qız bir az da çapsa, gözünü açib özünü uçurumda görəcekdir.

Lakin o, səhv etmişdi. İsidora atını uçuruma yox, irəli çapırdı. Atını daha bir dəfə sürətlə döndərərək sıldırım boyunca çapmağa başladı; bu yer uçurumun qırağına o qədər yaxın idi ki, texaslıların diqqətini özünə cəlb etdi və Zebin "İosafat!" deməsinə səbəb oldu.

Sanki ona cavab olaraq atlı qızın qışqırtısı eşidildi:

– Los indios! Los indios!

Cənubi Texasda, heç olmasa, üç gün yaşamış bir adam bu sözlər nə dildə deyilsə deyərsin, onların mənasını anlamaqda səhv etməz. Bu sözlər tələsdən doğan bir qışqırtıdır və üç yüz ildir ki üç min milik sərhəd boyunca eşidilməkdədir.

– Texaslılar, xilas edin! Xilas edin! Məni hindular təqib edir!

Hinduların başçısı atını uçurumun kənarı ilə qızın dalınca çapırdı. Onun kəməndi yenə də havada hərliyəndi. Birdən atası səsi eşidildi. Qolunu göynədən ağır hindunu kəməndi yerə salmağa və hey-rətlə ətrafına baxmağa məcbur etdi.

Aşağıda – dərədə silahlanmış adamların başı üzərində tüstü dumanı qalxdı.

Aralarında şərt qoymuş kimi, hinduların dördü də atlarını döndərərək, buraya gəldikləri kimi də geri çapdılar.

Zeb Stump tufəngini doldura-doldura deyirdi:

– Çox təəssüf! Əgər qız olmasaydı, mən onları aşağı enməyə məcbur edərdim. Onları asir tutsaydıq, bu sirli iş haqqında bir şey öyrəne bilərdik. Ancaq indi onlara çata bilmərik.

Hinduların görünməsi mustangerin daxması yanına toplaşan adamların əhvali-ruhiyyəsini dəyişdi.

Kolxaun və onun quldurları artıq vəziyyətə hakim deyildilər. Reqlaytorların başçısı məhkəmənin təxirə salındığını elan etdi.

Buradaca yeni hərəkət planı tərtib olundu. Mütəəmmim təhlükəyə gətirilməli, burada məmləkətin qanunları üzrə məhkəmə təyin edilməli idi. Buradakıların çoxu bu təklifi qəbul etdi. Bas hindularla nə etməli?

Onları təqib etməli? Əlbəttə ki! Lakin nə zaman? İndi, elə bu dəqiqəmi? İndi təqib etmək olmazdı: hələlik ehtiyatlı olmaq lazımdı. Onlar yalnız dörd hindunu görmüşlər; lakin bu dörd hindu yüzlərcə hindunun ön dəstəsi ola bilirdi.

Texaslılardan kimsə:

– Yaxşısı budur, uçurumun üstü ilə atını çapan qadını gözləyib hindular haqqında ondan soruşaq, – məsləhət gördü.

İndi hamı İsidoranı gözləyirdi.

Bu aralıq Zeb Stump tıxacı bədbəxt əsirin ağzından çıxartdı və bark-bark sərinmiş ipi açdı. Luiza Poyndekster uzaqdan diqqətlə tamaşa edirdi.

Bas don Silvio Martinesin qardaşı qızı haradadır?

İndiyə qədər gəlib çıxmamışdır. Hətta onun atının ayaqlarının səsi də daha eşidilmir.

İsidoranın gəlməməsi təəccübə, həyəcan və qorxuya səbəb oldu. Burada olanların çoxusu meksikalı qıza pərəstiş edirdi. Bəlkə, onu asir almışdılar?

Texaslıların izzət-nəfsi təhqir olunmuşdu. Axı: "Texaslılar, xilas edin!" – deyə qız onları köməyə çağırırdı.

Budur, mustangərə qarşı olan intiqam hissi başqa tərəfə çevrildi: qırmızıdırillərdən qisas almaq lazımdı.

Daha gənc və daha coşqun olanlar bu məchulluğa dözə bilmədlər; onlar cəld atlarını belinə sıçrayıb qızı axtarmaq, ya onu xilas etməyi, ya da ölməyi qərara aldıklarını ucadan bildirdilər.

Cavanları heç kəs saxlamadı. Onlar İsidoranı qurtarmağa və dözən quldurlarını təqib etməyə getdilər.

Yerda qalanlar az idi; Zeb Stump da onların içində idi.

Ovçu bütün varlığı ilə xəstanin müdafiəsində durmuşdu; reqlaytorlar hələ də onun keşiyini çəkirdilər. Lakin mustangərə bədbəxtlik iş verdiyi dəqiqədə ona təkcə Zeb sədaqətli qalmamışdı. Gözəl Luiza da qızın sürətində ona tərəfdar olduğunu başqalarından gizlətməyə məcbur olsa da, nəzarətlərini əvvəlki kimi ondan çəkmirdi.

Budur, Felim də göründü. O da öz ağasına kömək etməyə tələsirdi. Bütün bu müddət ərzində o, ağacın arxasında gizləni baxmanın yanında baş verən hadisələrə tamaşa edirdi. Vəziyyətin dəyişməsi, nəhayət, qorxmadan ağacdan yerə enmək üçün ona imkan vermişdi.

Moris Ceraldın qeyri-rəsmi mühakiməsi belə qurtardı.

Bundan sonra hadisələr artıq Alamonun sahillərindən uzaqda inkişaf edəcəkdir.

Bir saatdan sonra daxma boşalacaq və Moris-mustanger, bəlkə də, artıq heç bir zaman bu qonaqpərvər daxmada yaşamayacaqdı.

LXVIII

fəsil

UĞURSUZ YÜRÜŞ

Komançılara qarşı yürüş üç və ya dörd gündən artıq sürmədi. Demə, qərb düzənlərində yaşayan hindular heç də ciddi olaraq müharibə etmək fikrində deyilmişlər. Onların settlement etdikləri başqın igid adı almağa can atan gənclərin, sadəcə, dəcəlliyindən başqa bir şey deyilmiş.

Kiçik bir eskadronun ibarət atlı nişançılar qırmızıdərililərə San-Sabanın ucqarında rast gəlmişdilər. Onlar öz qənimətlərindən əl çəkməyə məcbur edilmiş və qaçaraq canlarını qurtarmışdılar.

Komançılar bitərəf səhədən o tərəfə çəkildikləri üçün onlara qarşı göndərilmiş dəstədə iştirak edənlərin öz hissələrinə qayıtmıqdan və baş qaragahdan yeni sərəncam gözləməkdən başqa çarələri qalmadı.

Hərbi igidlik göstərmək atəşi ilə yanan gənc texaslılar üçün bu, böyük bir mayusluq oldu. Onlar burada olmadıqları müddətdə hindulərin həmçinin şərqdə, Leonanın o tərəfində də görüldüklərini eşitdikdə, yeni bir dəstə düzələcəyi ümidi onları yenə də vəcdə gətirdi. Lakin bundan da bir şey çıxmadı.

İsidoranı xilas etmək üçün yollanmış bir dəstə gənc Alamonun ətrafında bir nəfər də hindu tapmadan tezliklə geri döndü. Bundan əlavə, belə güman etmək olardı ki, mustangerin daxması yanında qırmızıdərililərin görünməsi bir firıldaqqı. Bunlar heç də hindu olmayan, hindu donuna girmiş ağlar idi.

Öz fikirlərini sübut etmək üçün dəstədə iştirak edənlər bir neçə şey gətirmişdilər. Bu şeylər belə bir oyunun doğru olduğunu aydın sübut edirdi. Bu şeylər at qılından toxunmuş parikdən, yaşıl və qırmızı rəngə boyanmış xoruz lələyindən, maral dərisindən tikilmiş şalvardan və bir neçə qutu rəngdən ibarət idi. Bütün bu şeylər qoca qovaq ağacının oyugunda tapılmışdı.

Hindulara qarşı yenidən səfərə çıxmaq haqqında düşünməyə belə dəyməzdi. İgidlik axtaranlar öz coşqunluqlarını sakitləşdirməli və dinc bir həyatla kifayətlənməli oldular.

İnc qalasının böyük və mədəni bir mərkəzdən uzaq olmasına baxmayaraq, burada həyat heç də sönük keçmirdi. Hər şeydən əvvəl, lap bu yaxınlarda misilsiz dərəcədə gözəl olan gənc bir qız buraya köçüb gəlmişdi.

Sonra – onun qardaşının sirli surətdə yoxa çıxması və öldürüldüyünün güman edilməsi. Daha sonra – başsız atının bundan daha sirli olaraq meydana çıxması, hindu paltarları geymiş ağzılıqlı olan əhvalat və nəhayət, özünün əhəmiyyəti etibarilə yox, say etibarilə axırıncı olsa da, Henri Poyndeksterin öldürülməsində ittiham edilən adamın tutulması və bu ağılı tirmiş adamın həbsxanada yatması haqqındakı yeni xəbər...

İsidora Kovarubio de Los-Lanosun, bu gözəl qızın adı müzakirələrdə ən sevimli bir mövzu oldu. Hətta belə şeylər gətirdi ki, hamını bu qədər həyəcanlandıran sirli əhvalat ilə onun da əlaqəsi vardır.

Alamoda baş verən bütün hadisələr: öz daxmasında xəstə halda tapılmış mustanger, onu asmaq üçün izdihamin qıxdığı hökm, Luiza Poyndeksterin işə qanşması ilə əlaqədar olaraq hökmlün yerinə yetirilməsinin yubandırılması, Zeb Stumpun igidcəsinə köməyi sayəsində işə baxılmasının təxirə salınması əhalini təşvişə salmış və bu barədə cürbəcür mülahizələr və dedi-qodular söylənirdi.

Lakin Henri Poyndeksterin öldürülməsində ittiham edilən mustangerin müqəssir olub-olmaması məsələsi ətrafındakı mübahisələr daha qızğın idi.

Filosof əhvali-ruhiyyəli kapitan Sloman deyirdi:

– Adam öldürmək cinayətdir; mənə, Moris-mustanger belə bir işi tutmaz. Mənə elə gəlir ki, bunu təsdiq etmək üçün mən o oğlanı kifayət qədər yaxşı tanıyıram.

– Siz inkar edə bilməzsiniz ki, bütün dəlillər bunun əksini göstərir, – Krossman qeyd etdi. – Onun müqəssir olduğuna, demək olar ki, heç bir şübhə yoxdur.

Krossman heç vaxt gənc irlandiyalıya hüsn-rəğbət göstərməmişdi. Bir dəfə ona əl gəlmişdi ki, komissarın qalada birinci gözəl sayılan qardaşı qızı mustangərə çox şövqlə baxmışdı.

Sloman dedi:

– Mən heç qız sizinlə razılaşa bilmərəm.

– Lakin buna da şübhə etmək lazım deyil ki, gənc Poyndekster öldürülmüşdür. Buna söz ola bilməz. Yaxşı, onda bəs bunu özgə kim edə bilər? Kolxaun and içir ki, gənc Poyndeksterlə Ceraldin dalaşmasına gizlicə qulaq asıb.

Draqun Qenkok söhbətə qarışdı:

– Bu qiymətli biblioluq öz xeyrinə hər şeyə and içər. Bundan əlavə, onun mustangerlə dalaşması onun gətirdiyi sübutları şübhə altına alır. Belə deyilmi?

Piyada zabiti sözlünə davam etdi:

– Təbii ki, gənc Poyndekster mustangerlə savaşıdır. Bundan nə olsun? Bu, hələ cinayət olduğunu sübut etmir.

– Demək, siz güman edirsiniz ki, bu oğlan Poyndeksteri təkbətək vuruşma zamanı öldürmüşdür, eləmi?

– Çox mümkündür.

– Elə isə onlar nə üstündə savaşıblar? – Qenkok soruşdu.

– Mən eşitmişəm ki, mustangerin Kolxaunla savaşmasına baxmayaraq, gənc Poyndekster onunla dostluq edirmiş. Belə isə onlar nəyin üstündə dalaşa bilirdilər?

– Leytenant Qenkok, sizin bu sualınız qərribə sualdır, – piyada zabiti cavab verdi. – Məgər kişilər qadından başqa bir şey üstündə dalaşarlarmı?

– Qadından başqa bir şey üstündəmi? – draqun söhbətə qarışdı. – Mən anlamıram, hansı qadın üstündə? Gənc Poyndeksterin bacısı üstündə olmayacaq ki!

Sloman çiyinlərini mənalı-mənalı çəkərək dedi:

– Nə bilmək olar!

– Qərribədir! – Krossman səsləndi. – Heç təsəvvür etmək olarmı ki, at ovlayan bir adam miss Poyndeksteri sevmək xəyalına düşsün? Tamamilə axmaq sözdür!

– Krossman, siz çox çılgın zadəgansınız. Məgər bilmirsinizmi ki, məhəbbət adamın kim olub-olmaması kimi mənasız şeylərə hesablaşmır? Mən heç bir şey təsdiq etmək fikrində deyiləm. Onlar miss Poyndeksterin üstündə savaşmaya da bilərlər. Axı bizim settledində başqa qızlarımız da var ki, bunların üstündə də dalaşmağa dəyər. Hələ mən qələmizi xoşbəxt edən gözəl qızlar haqqında danışmıram...

Atıcı hissə leytenantı onun sözünü sət kəsdi:

– Kapitan Sloman! Deməliyəm ki, siz rütbədə bir adam üçün bu mühakimələr qərribədir. Bizim qarnizonun xanımları belə eyhamlar üçün, yəqin ki, sizə çox minnətdardırlar.

– Ser, nə kimi eyhamlar?

– Doğrudanımı, siz elə zənn edirsiniz ki, onların içərisində bu adamlarla danışmağa razı olan bir nəfər də qadın var?

– Hansı adamlar? Mən iki adamın adını çəkdim.

– Sloman, siz məni, mən də sizi lazımcına yaxşı anlayıq. Əlbəttə, bizim qadınlar çox məmnun olacaqlar ki, onların adı bu alçaq fırıldaqçı ilə – at oğrusu və cinayətdə ittiham edilən bir adamın adı ilə yanaşı çəkilir.

– Moris-mustangeri cinayətdə ittiham etmək çətinidir. Özü də o, at oğrusu və fırıldaqçı deyildir. Mən gənc irlandiyalı ilə sizdən daha çox görüşməli olmuşam və təsdiq edirəm ki, özünün mədəni səviyyəsi etibarilə bizim heç birimizdən geri qalmır. Qoy bizim qadınlar onunla tanış olmaqdan xəcalət çəkməsinlər. Biz bu mövzuya toxunduğumuz üçün əlavə məlumatım ki, xanımlarımız, heç olmasa, onların bəziləri, imkan düşərsə, onunla yaxından tanış olmaqdan çəkinməzlər. Mənim müşahidə etdiyim kimi, Moris-mustanger özünü bizim xanımların yanında haqqı bir cənab kimi təvəzökarlıqla aparmışdır. Bir də bütün bunlardan əlavə, onun bu qadınlardan biri ilə maraqlana biləcəyinə mən çox şübhə edirəm.

– Doğrudanımı? Maraqlanmaq istəmərsə, onun rəqibi ola biləcək adam üçün bu ki xoşbəxtlikdir!

– Elədir ki var, – piyada kapitanı sakitcə cavab verdi.

Qenkok mənalı-mənalı dedi:

– Nə bilmək olar... Əgər onlar, doğrudan da, savaşıbsa, bunun nə üstündə baş verdiyini necə bilərsən. Bəlkə də, indi haqqında çox danışılan gözəl sənyorita üstündə savaşıblar? Bu qadın haqqında eşitdiklərim mənə belə düşünməyə imkan verir ki, kişilər onun

üstündə bir-birlərinin boğazını üzə bilərler... Mustangeri həbsxanaya salmışlar. O səfeh nökrə də onun yanındadır. Ancaq maraqlı budur ki, mayor keşikçilərin sayını birə-iki artırmağı əmr etmişdir. Kapitan Sloman, bu nə deməkdir? Siz, yəqin ki, bunu başqalardan daha yaxşı izah edə bilərsiniz. Axı ola bilməz ki, o, həbsxanadan qaçmağa təşəbbüs göstərsin, elə deyilmi?

– Çətin, – piyada zabiti cavab verdi, – xüsusilə onu nəzərə almaq lazımdır ki, xəstə mustanger hətta harada olduğunu da bilmir. Mən indicə onun yanında idim. O, ağılını elə itirmişdir ki, güzgüyə baxdıqda özünü tanımır.

Qenkok soruşdu:

– Ağılını itirib? Siz bununla nə demək istəyirsiniz?

– O, qızdırma içində yanır.

– Demək, buna görə də keşikçilərin sayını artırmışlar! Çox qəribədir! Görünür, mayor özü də ağılını bir qədər itirmişdir. Bəlkə də, bu, mayorun arvadının əmridir? Ha-ha-ha!

– Bu nə deməkdir? Doğrudanmı, qoca mayor mustangerin qaçağından qorxur?

– Yox, mənəcə, məsələ bunda deyil. Ehtimal, bunun əksindən qorxurlar. Mən demək istəyirəm ki, Moris-mustanger üçün həbsxanada qalmaq, həbsxanadan xaricdə olmaqdan daha təhlükəsizdir. Qəribə adamlar gəlib yenə də Linc məhkəməsi haqqında danışır. Ya rəqulyatorlar məhkəmənin taxırə salınmasına təəssüf edirlər, ya da kim isə ictimaiyyətin rəyini bu istiqamətdə ciddi surətdə hazırlayır. Mustangerin bəxti onda gətirdi ki, qoca ovçu onun sədaqətli dostu çıxdı. Yaxşı ki, bizim dəstə də vaxtında qayıdıb gəldi və keşikçilərin sayını artırmaq mümkün oldu. Bir gün də keçsəydi, Moris Cerald artıq ölmüşdü. Lakin indi hər şey öz qaydasındadır və yazıq oğlını tam ədalətlə mühakimə edəcaqlar.

– Məhkəmə nə vaxt olacaq?

– Şüuru özüne qayıdan kimi.

– Axı bu, həftələrlə davam edə bilər.

– Bəlkə də, hər şey bir neçə gündə, hətta bir neçə saatdan sonra qurtarsın. Mustanger bədanəcə o qədər də pis deyildir. Görünür, o, ağır sarsıntılar keçirib. Dəyişiklik bir gün içərisində baş verə bilər. Deyirlər ki, rəqulyatorlar xəstə özüne gələn kimi onun mühakimə olunmasını istəyirlər.

Qenkok dedi:

– Bəlkə, o, özüne bəraət qazandıra bildi? Güman edirəm ki, belə də olacaq.

– Mən buna çox şübhə edirəm, – Krossman cavab verdi.

– Görək.

Sloman dedi:

– Mən buna əminəm. Yaşayanq – görürük.

LXIX

fəsil

SİRR və MATƏM

Kasa-del-Korvo malikanəsində kədər və matəm var. Vudli Poyndeksterin ailəsinin üzvləri bir-birinə qərībā bir münasibət başlayır. İndi üç nəfərdir. Onlar əvvəlkindən daha az-az görüşür və bir-birinə olan münasibətlərində bir gərginlik hiss olunur. Onlar yalnız süfrə başında görüşürlər. Yalnız ən vacib şeylərdən danışirlər.

Bu kədərin səbəbini anlamaq çətin deyildi. Onların dınməmələri müəyyən dərəcədə aydındı.

Artıq heç kəs şübhə etmədiyi ölüm – yeganə oğlun, yeganə qardaşın gözənilmədən və sirli ölümü həm ata üçün, həm də bacı üçün dahşətli bir zərbə idi. Kassi Kolxaunu, öldürülmüş adamın bibisi oğlunu da məşum kədərlərə qarq edən bu ölüm deyildimi?

Onlar hətta ailənin dərdi haqqında danışmalı olduqları zaman da bir-biri ilə çox təmkinlə davranırdılar.

Ümumi kədərdən əlavə, sanki, onlardan hər birinin daha bir sirri var idi ki, bunu açmırdılar və açə da bilməzdilər.

Vaxtilə mağnır olan plantasiya sahibi indi küçəyə çıxmırdı. O, saatlarla bu otaqdan-o otağa və ya dahlizə gedib-gəlir, gəzinirdi. Müsibətin ağırlığı onun qürununu sındırmış, qəlbini parçalamışdı. Bununla belə, qocaya azab verən yalnız həlak olmuş oğlunun qüssəsi deyildi; bəzən onun dodaqlarından qopən anlaşılmaz lənətlər də başqa hissirləri bürüzə verirdi.

Kolxaun həmişə hara işə gedir, yalnız masa arxasına oturmaq və ya yatmaq lazım gəldikdə görünürdü.

Luiza vaxtının çoxunu öz otağında keçirirdi. Doğrudur, hardan onu damın üstündə də tənha və dalgın halda görmək olurdu. Orada, mavi göyün qübbəsi altında, Luiza öz iztirablarına, həlak olmuş qardaşının müsbətinə, sevdiyi adamını itirmək qorxusuna, bəlkə də, onun adı ilə bağlı olan dalaşma haqqındakı pis fikirlərə daha asanlıqla dözürdü.

Luiza Moris Ceraldın həbsxanaya salındığını bilirdi. Hərbi həbsxananın möhkəm divarları onu dövrəyə almışdı.

Lakin qarıbədir: bu divarların möhkəm olması onu narahat etmirdi, əksinə, o, bu divarların kifayət qədər möhkəm olmamasından qorxurdu.

Qorxmaq üçün Luizanın əlində əsas vardı. Linç məhkəməsi haqqında söhbət gedirdi: bu dəfə baş hakim sifəti ilə Sem Menli və məhkəmə iclasçıları sifəti ilə də rəqulaytorlar deyil, daha amansız adamlar, hər bir sərhəd qalası ətrafında kifayət qədər olan quldurlar çıxış edəcəkdilər. Bu söhbətlər hamını təəccübləndirirdi. Məhbusun qanuni məhkəmə əvəzinə, nə üçün yenə də izdihamın ixtiyarına verilməli olduğunu anlamaq çətindi. Axır vaxtlar aydın olan dəlillər vəziyyəti dəyişmirdi; hər halda, onun müqəssir olduğunu göstərən heç bir yeni dəlil yox idi.

Baş onda məhbusa qarşı nə üçün yenə də düşmənçilik belə artmışdı? Burada na işə qaribə bir şey vardı.

Yalnız üç adam bu düşmənçiliyin səbəbini anlayır və ya şübhə edirdi. Bunlar da Zeb Stump, Luiza Poyndekster və Kassi Kolxaun idi.

Baş verən hadisələri diqqətlə izləyən qoca ovçu bu qaranlıq işin mənasını sövq-təbii ilə hiss edib anlayırdı. Kassi Kolxaun satqın adamlar vasitəsilə hərəkət edirdi. Miquel Dias və onun yerli quldurlardan toplanmış onlarca adamlı əlaqə saxlayan yoldaşları Kassi Kolxaunun kinli tələbini yerinə yetirirdi.

Zeb Stump öz şübhələrinə haqqında Luizanı xəbərdar etdi. Luiza bu şübhələrin doğruluğunu təsdiqlədi. Onda əzablı bir təlaş doğurdu ki, bu idi.

Luiza hər bir yeni şeyəyə diqqətlə qulaq asırdı.

O, Kasa-del-Korvono qala ilə birləşdirən yola diqqətlə baxır, sanki, oradan ya ölüm hökmü, ya da həyat ümidi gətirəcək bir

qasid gözləyirdi. Luiza həbsxananın ətrafında görünməyə cəsarət etmirdi. Keşikçilərin dayanmasına baxmayaraq, həbsxananın həyatı həmişə adamlı dolu olurdu: bu adamlar ağlını itirmiş xəstənin sayıqlamasına diqqətlə qulaq asırdı. Bu avara adamların içindən keçmək və onların sualedici nəzərlərinə məruz qalmaq çox ağır idi.

Əgər Luizanı özbaşına buraxsaydılar, o, hər necə olsa, həbsxanaya gedərdi; lakin atası onu izləyirdi; atası onsuz da ondan şübhələnəməyə başlamışdı. Bundan başqa, daha bir qohumu onu ictimai mayırdan heç də atasından az qorumurdu. Buna görə də Luiza həbsxanaya gedə bilmirdi. Evdə oturmaqdan başqa çərəsi qalmamışdı.

Zeb Stump dördüncü günü Kasa-del-Korvoda göründü. O, hindulərə qarşı göndərilən atıcılardan qalaya qayıtmaları xəbərini gətirdikdə Luiza çox sevindi. İndi mustangerin düşmənlərinin onu həbsxanadan oğurlayıb aparacağılarından qorxmaq lazım deyildi.

Zeb əminliklə dedi:

– Daha narahat olmaya bilərsiniz. Miss Luiza, indi təhlükə sonuşmuşdur və mən müəyyən tədbirlər görmüşəm.

– Zeb, bunu necə etdiniz?

– Hər şeydən əvvəl, mayor qayıdan kimi mən onunla görüşdüm. Mənə məlum olan əhvalatın hamısını ona nəğil etdim. Xoşbəxtlikdən, o, gənc irlandiyalıya yaxşı münasibət göstərməkdədir. Sonra mən amerikalılardan, meksikalılardan və sairələrdən ibarət olan bu murdar quldur dəstəsi haqqında ona danışdım. Demək olar ki, onların içində ən zərərli olan o rəzil Dias haqqında deməyi də unutmadım. Naticada mayor keşikçilərin sayını birə-iki artırmağı əmr etdi.

– Mən nə qədər sevinirəm! Sizcə, bu cəhətdən daha təhlükə yoxdur ki?

– Yəqin, siz mister Miquel Diasın quldur dəstəsini nəzərdə tutursunuz? Sizi əmin edə bilərəm ki, indi onlardan qorxmağa dəyməz. Qoy, Dias əvvəlcə özü həbsxanadan çıxsın.

– Necə? Dias həbsxanadadır? Bu necə oldu? Nə zaman oldu? Haradadır?

– Miss Luiza, siz mənə bir yığın sual verirsiniz. Nə olar! Münasib olmaq üçün gəlin axırıncı sualınızdan başlayaq. Demək, siz soruşursunuz ki, o, haradadır? Bu yerlərdə ancaq bir həbsxana var,

başqası yoxdur. Demək istəyirəm ki, bu da qala həbsxanasıdır. Dias oradadır.

– Onunla...

– Mən bilirəm, siz o gəncin adını çəkmək istədiniz. Bəli, onlar bir kamerada olmasalar da, bir binadadırlar. Onların arasında arakasma vardır. Bu arakasmada, hər şey eşidilir və könülləri istəsəydi, danışa bilərdilər. Həbsxanada, meksikalının qonşuluğunda onun üç dostu da yatmaqdadır. Bu üç nəfər, yaqın ki, öz aralarında danışmağa bir söz taparlar.

– Zeb, bu, yaxşı bir xəbərdir. Siz dünən mənə dediniz ki, Dias istəyirdi ki...

– ...Bəli, görünür, özünün həbsxanaya düşməsinə istəyirdi. O, buna müyəssər oldu. Yaxşı ki, özü ilə ayağı ilə dustaqlanaya girdi. Yoxsa, hər necə olsa, bir başqası onu həbsxanaya salacaqdı.

– Deyin: onu nə zaman həbsxanaya salmışlar? Axı mən heç bir şey bilmirəm.

– Ah, siz nə qədər tələsirsiniz! Qoyun bir dəqiqə nəfəsimi dərim. Sizin ikinci sualınız budur ki, onu nə zaman həbsxanaya salmışlar? Buna cavab vermək çətin deyildir. Təqribən bir saat bundan əvvəl həbsxana qapısının onun dalınca örtüldüyünü özümlə gördüm. Bundan sonra mən birbaşa buraya gəldim.

– Lakin siz mənə onun nə üçün həbs olunduğunu demədiniz.

– Bunu deməyə hələlik mənim imkanım olmamışdır. Bu, uzun bir əhvalatdır və çoxlu vaxt istəyir. Siz bu əhvalatı indimi və ya sonramı...

– Mister Stump, nədən sonra?

– Necə deyim... miss Luiza, mən düşündürdüm ki... öz qoca madyanımı tövləyə aparıqdan sonra. Görünür, madyan qarğıdalıdan-zaddan bir şey gövsəmək və su içib boğazını yaşlamaq istəyir. Biz uzun bir yol gəlmişik.

– Üzr istəyirəm, əzizim mister Stump. Bu heç mənim ağılıma gəlməyib... Pluto, mister Stumpun atını tövləyə aparıb yaxşıca yedir... Florinda! Florinda!... Mister Stump, nə yeyəcəksiniz?

– Miss Luiza, mən sandan nigarən olmayın, çox sağ olun. Mən yalnız madyanın dardını çəkirdim. Mənə gəlincə, mən hələlik iki saat yemədən keçinə bilərəm. Ancaq sizin evinizdə Mononqaxel viskisinə-zaddan bir şey olarsa, kefimi kök saxlamaq üçün bu, tamamilə xeyirli olardı.

– Mononqaxel viskisi nə qədər istəsəniz var. Ancaq, icaza verin, sizə bundan daha yaxşı bir şey versinlər.

– Mononqaxel viskisinə yaxşı bir şey?

– Bəli. Şerri-brendi, şampan şarabı – ürəyiniz hansını istəyir?

– Yox, bu fransız içkiləri mənlilik deyil. Pittsburg zavodlarında çəkilmiş təmiz qarğıdalı şirasından yaxşı nə ola bilər!

– Florinda! Florinda!

Nə üçün çağırıldığını xidmətçiyə deməmək də olardı. Zeb Stumpun burada olması Florindadan nə tələb olunduğunu lazımınca aydın göstərirdi. Xidmətçi qadın ona tapşırıq vermələrini gözləmədən evdən çıxıb bir dəqiqədən sonra yənisinə qədər doldurulmuş qarfin ilə qayıtdı. Qoca ovçu qrafindəkini "təmiz qarğıdalı şirəsi" adlandırırdsı da, həqiqətdə bu, çovdardan çəkilmiş araq idi.

Zebdən xahiş etmək lazım gəlmədi. Qrafindəki mayenin çox çəkmədən üçdəbəri yox oldu. Zeb mayenin üçdəki hissəsini artıq danışmağa hazırlaşdığı uzun əhvalatı söyləyərkən boğazını yaşlamaq üçün saxlamışdı.

LXX

fəsil

YAXŞI YOL, ZEB!

Qoca ovçu heç bir işi tələsik görməyi sevmirdi. Hətta o, içkini də tələsik içməzdi. O, viskisini yavaş-yavaş içirdi.

Sabirsizlikdən yanan qız onun danışmasını gözləmədi. Xidmətçi qadını geri göndərdikdən sonra dedi:

– Əzizim Zeb, deyin, o meksikalını nə üçün həbs etmişlər? Mən Miquel Diası demək istəyirəm... Mənə elə gəlir ki, onun haqqında bəzi şeylər bilirəm.

– Miss Luiza, o alçağın hiylələrindən tək siz yox, bir çoxları xəbərdardır. Sizin qardaşınız... yaxşı, bu barədə hələlik danışmayacağıq. Zeb Stumpun bildikləri və ya çox şübhə etdiyi budur ki, Miquel Diasın... Nə dediyimi anlayırsınız?

– Davam edin, mister Stump.

– Masələ belədir. Biz Alamodan qayıtdıqdan sonra, atlanın hinduların dalınca qovan oğlanlar da qayıdıb gəldilər. Siz, əlbəttə, bunu eşitmişsiniz. Ağacın oyugunda tapılmış maskarad əşyaları aydın sübut edir ki, uçurumun üzərində gördüyümüz adamlar ağ adamlar imiş. Daxmada kartı tapdıqda da mən elə bu cür düşünmüşdüm.

– Demək, onlar gecə ikən daxmaya basqın etmiş və Felimin görmüş olduğu həmin adamlar imiş?

– Şübhəsiz, həmin meksikalılar imiş.

– Onların meksikalı olduğunu güman etmək üçün sizin əlinizdə nə kimi əsaslar vardır?

– Çox böyük əsaslar. Mən özüm buna əmin oldum. Mən bu quldur dəstəsində olan hər bir adamın harada gizləndiyini təqib edib özüm gördüm.

Gənc qız daha suallar vermədi. O, dinmədən dayanıb əhvalatın sonrasını gərgin bir diqqətlə gözləyirdi.

– Görürsünüzmü, miss Luiza, kartlar, habelə qalveyalı tərəfindən deyilmiş bir neçə söz məndə belə bir fikir oyadı ki, bu adamlar meksikalılardır. Buna əmin olduqdan sonra bu adamların haradan gələ biləcəklərini təxmini olaraq müəyyən etmək mənim üçün çətin olmadı. Mən yerli meksikalıların kifayət qədər tanıdığım üçün onların hər birinin təsvirindən bu dörd nəfərin hər birini tanıya bildim. Bundan əlavə, mən öz nişanımı onlardan birinə qoymuşdum.

– Nişanınızı?

– Mənim atəş açdığım yadınızdadırmı? Mən daxmanın qapısı yanında ona atəş açdım.

– Mən sizin tətiyi çəkdiyinizi gördüm, lakin gülləni kimə atdığınızı bilmədim.

– Beləliklə də, miss Luiza, qoca Stump çox az-az olar ki, tətiyi çəkəndə qan axıtmasın. Mən güllənin o daləduza daydığını bildirdim. Uzaqdan atəş açmalı olduğum üçün güllə bir qədər kənara yayınmışdısa da, ancaq güllənin ona daydığını əmin idim. Ağrıdan onun necə dıksındığını gördükdə mən belə düşünmüşdüm: "Əgər onun dərisində bir dəşik açılmamışsa, o zaman mən öz dərimi onun dərisi ilə dəyişməyə hazıram". Bundan sonra bizim qoçaqlar geri qayıdıb, qırmızıdərililər haqqında yox, ağ adamlar haqqında danışdılar. Mən bu hinduların kim olduğunu yaxşıca bildirdim və onları tutmaq da əlimdən gələrdi, lakin mən bunu etmədim.

– Nə üçün, mister Stump? Bəlkə, bu adamlar elə mənim zavallı qardaşımı öldürmüş adamlardır!..

– Məhz buna görə də mən hələlik onlara toxunmadım. Başqa bir səbəb də var idi. Mən qaladan uzaq getmək istəmədim, qorxurdum ki, mən getdikdən sonra bir hadisə üz versin. Dediylimi anlayırsınız? Bir də, bundan əlavə, mən işi hələlik axıra çatdırmağın tez olduğunu hesab edirdim. Mən bu işi səhsiz olaraq görmək istəyirdim. Beləliklə, mən atıcıların qayıdıb gəlməsini gözlədim, bundan sonra mister Morisi etibarlı keşikçilərin yanında rahatca qoyub gedə bildirdim. Yalnız bundan sonra öz qoca madyanımı yəhərlədim və biz bu qoçaqların öz maskarad əşyalarını gizlətmiş olduqları yeri yoxlandıq. Bizim oğlanların dediklərindən mən o yeri tez tapdım. Lazım olanın heç yansını belə onların müəyyən edə bilməməsi qərībā deyildir, – axı onlara hələ ağzından süd iyi gələn Spenqlər bələdçilik etmişdi. Qalan şeylərin hamısını özüm axtarıb tapmalı oldum. Mən öz zənnimdə səhv etməmişdim. Vaxtilə düzəndə olmuş hər bir axmaq, bu saxta komandaların geri qayıdarkən buraxdıqları izi tapa bilirdi. Hər hansı bir tacir də onları düzəndə təqib edə bilirdi. Bununla belə, nə mister Spenqlər, nə də o birilər bunu etməyi bacarmamışdılar. İzlərin "təcrübəli" izaxtaranların atlarının dirəqləri ilə bərk tapdalanmasına baxmayaraq, mən hər şeyi zarafat edə-eda yoxladım.

– Bəs bundan sonra?

– Bundan sonra mən mayorla danışdım. Yarım saatdan sonra o dörd nəfər gözəl oğlan özlərini həbsxananın barmaqlığı arasında gördü. Onların başçısını birinci olaraq tutdular, yoxsa qaça bilirdi, mən öz nişanımı mister Miquel Diasın bədənində qoymaqda səhv etməmişdim.

Luiza qeyri-ixtiyari olaraq belə bir sual verdi:

– Demək, bu odur? Çox qərībdir. Mən onu talada, bizim tapadək cəngəlliklər arasında görmüşəm. Bəs, meksikalı qadın – İsidora? Ah! Burada nə işə bir sirr var! – Luiza ovçuya yaxın gəlib soruşdu: – Söyləyin, əzizim Zeb, bu meksikalı qadın... demək istəyirəm ki, orada olmuş qadın... onun yanına tez-tezmi gəlirdi?

– Kimin yanına? Miss Luiza, siz kimi soruşursunuz?

– Zeb, məgər siz başa düşmürsünüzmü? Mən mister Ceraldı deyirəm.

– Bəlkə də, tez-tez gəlmiş, bəlkə də, heç gəlməmiş, – nə bundan, nə də o birindən xəbərim yoxdur. Axı mən özümlə də oraya gəc-gec gedirdim. Adatan, mən o yerlərdə ov etmərəm. Yalnız bəzən havamı dəyişmək üçün oraya gedirəm. Əgər siz mənim fikrimi soruşursunuzsa, mənə, o qız əvvəllərdə heç bir zaman orada olmamışdır. Hər halda, mən bu barədə heç bir şey eşitməmişəm. Yəqin ki, Felim boşboğazlıq edərdi. Mən ancaq o daxməyə qonaq gəlmiş bir qadın haqqında eşitmişəm.

– Bu qadın kimdir? – Luiza cəld soruşdusa da, dərhal buna təəssüf etdi. Zəbin mənalı nəzarətini gördükdə qızın yanaqları qıpırtı qızdı. O, cavab gözləmədən sözlərinə davam etdi: – Bunun əhəmiyyəti yoxdur. Beləliklə, Zeb, siz güman edirsiniz ki, bu adamların, o meksikalıların qardaşının öldürülməsində əlləri var?

– Əgər doğrusunu bilmək istəyirsinizsə, mən nə fikirləşməli olduğumu hələ bilmirəm. İndiyədək düzənlərdə belə sirli bir hadisə baş verməmişdir. Bəzən mənə elə gəlir ki, bu, meksikalıların işidir. Bəzən də elə gəlir ki, bu işdə başqa bir adamın əli var. Bunun məhz kim olduğunu hələlik mən sizə deməyəcəyəm.

– Hər halda, o deyildir, Zeb, o deyildir, eləmi?

– Yox, bu adam mustanger deyil. Mustangerin əleyhinə çox şeylər deyilsə də, mən onun müqəssir olmadığına bir dəqiqə də şübhə etmirəm.

– Lakin bunu necə sübut etməli? Deyirlər ki, bütün dəlillər onun əleyhinədir. Heç kəs onu müdafiə etmək üçün bir kəlmə də danışmaq istəmir.

– Bu heç də belə deyil. Mən hələ bu işi lazımınca aydınlaşdırma bilməmişəm. Bunun üçün vaxt çatmamışdır. Lakin indi mənim belə bir imkanım var və bu imkandan təcili olaraq istifadə edəcəyəm. Düzən dediyin, miss Poyndekster, böyük bir kitabdır, maraqlı və böyük bir kitab! Onu yalnız oxumağı bacarmaq lazımdır. Zeb Stump başqa cəhətdən o qədər də böyük alim olmasa da, bu hikmətə yaxşı yiyələnmişdir. Bəlkə də, biz Morisin xeyrinə olaraq sübutlar tapa bilərik. Mənim köhnə müəllimim deyirdi ki, bəzən daşlar da danışır.

– Siz cinayətin izini tapa biləcəyinizi güman edirsiniz?

– Gedib hər şeyi yaxşıca yoxlamaq lazımdır. Məni xüsusilə gənc İrlandiyalıni yaqarın çaynaqlarında gördüyüm yer maraqlandırır. Oraya daha tez getmək lazım idi, lakin mənim belə bir imkanım yox idi.

Xoşbəxtlikdən, bu müddətdə yağış yağmamışdır və hətta bir həftə tarixi olan izləri belə çətinlik çəkmədən oxumaq olar. Əlbəttə, vərdiş etmədən bu izlərdən heç bir şey anlamazsan... Yaxşı, miss Luiza, artıq yola çıxmaq vaxtıdır. Mən qalada nələr baş verdiyini sizə nəgill etmək üçün bir dəqiqəliyə qaçıb gəlmişdim. Fərsəti aldan vermək olmaz. Bu gün səhər məni məhbusun yanına buraxmışdılar. Onun vəziyyəti xeyli yaxşılaşmışdır, ağıl yerinə gəlməyə başlamışdır. Reql-vəziyorlar məhkəmənin mümkün qədər tez təyin edilməsini də israr edirlər. Bəlkə də, məhkəmə elə üç gündən sonra olsun. Mən məhkəmə başlanandanak qayıtmalıyam.

– Gedin, Zeb. Xeyrixah işində bütün qəlbimlə sizə müvəffəqiyyət arzu edirəm. Onun müqəssir olmadığını göstərən dəlillərlə qayıdın. Bu, mənim üçün öz həyatımdan da qiymətli və mən sizin bu xidmətinizi heç bir zaman, heç bir zaman unutmayacağam!

LXXI

fasil

KÜRƏN AT

Ovçu, qızın bu odlı sözlərindən vəcdə gələrək atının bağlanmış olduğu tövləyə getdi.

Madyan qarğıdalı yeyirdi – Pluto xəsislik etməyib onu yaxşıca qonaq ələmişdi.

Pluto da burada idi. Adətən, çox danışan zənci mehtər bu dəfə heç danışmırdı. Ehtimal, nəynənsə fikrini çəkirdi.

Onun vəziyyətini anlamaq çətin deyildi. Qızgın bir məhəbbətlə sevdili gənc ağasının yoxa çıxması, habelə çox sədaqətli olduğu gənc xanımın qüssəsi, bir də, yəqin ki, kapitan Kassi Kolxaunun uzunboğaz çəkənməsindən yeddiyi zərbə yazıq zəncini üzürdü.

Zeb öz fikirləri ilə çox məşğul olduğundan kölənin simasındakı kədər görmədi. Tələsdirdi üçün o hətta madyanın kifayət qədər qarğıdalı yeyib, qarnını doyundurmasına da imkan vermədi. Atın burnundan tutaraq yüyənini onun dişləri arasına keçirdi, yüyənlin qayışını atın boynuna atıb tez döndərdi və tövlədən çıxarmaq istədi.

Madyan öz sahibinə çox havəssiz olaraq itaat göstərdiyi üçün ləzzətli yemədən onu güclə ayırmaq lazım gəldi.

Pluto dedi:

– Vay-vay, mister Stump, nə üçün belə tələsirsiniz? Yazıq madyan hələ doymamışdır. Qoyun doyuncaya qədər.

– Dostum, vaxtım yoxdur, mən uzaq bir yola çıxıram. Yüz milə yaxın yol qat etməliyəm, vaxtım isə iki saatdan da azdır.

– Siz nə danışsınız, mister Stump? Mən hələ ömrümdə belə bir sürət eşitməmişəm. Siz zarafat etmirsiniz ki?

– Yox, ciddi sözümdür.

– Adam lap təəccüb qalır, bu düzənlərdə nə yaman bərk gedirlər. Yəqin ki, bu at da bir gecədə iki yüz mil yol getmişdir.

– Hansı at?

– Budur, qapının kənarına bağlanmış kürən at, mister Kolxaunun atı.

– Nə üçün sən elə güman edirsən ki, bu at iki yüz mil yol getmişdir?

– Çünki başdan-ayağa köpük içində idi. Mən onu çaya sulamağa aparıqda isə təzə doğulmuş buzov kimi ayaqları yer tutmurdur. Ah, əgər siz onun necə əzgin olduğunu görsəydiniz!

– Pluto, bu, nə zaman olmuşdur?

– Nə zaman? Qoyun fikirləşim... hə də, əlbəttə ki, bu, mister Henrinin yoxa çıxdığı həmin gecə olmuşdur. Səhər tezdan, günəş göydə göründükdən yarım saat sonra. Ancaq səhər açılanda işə çıxdığım üçün kürən atı görməmişdim. Mən tövləyə gəldikdə bu heyvanın tamamilə tərdən ıslanmış olduğunu gördüm. Elə bil ki, o, böyük bir çaydan keçmişdi, başdan-ayağa köpük içində idi.

– O gecə atı kim minmişdi?

– Bunu bilmirəm, mister Stump. Lakin onu mister Kolxaundan başqa heç kəs minmir. Heç kəsini onu minməyə ixtiyarı belə yoxdur.

– Demək, atı o minibmiş?

– Bilmirəm, mister Stump, mən heç bir şey bilmirəm. Mən kapitənin onu tövlədən çıxartdığını görməmişdim, necə geri qayıtdığını da görmədim.

– Əgər sən onun başdan-ayağa köpük içində olduğunu doğru deyirsənsə, demək, kim isə onu minib sürmüşdür.

– Bəli, bəli, kim isə minmişdi.

– Mənə bax, Pluto, mənə, sən doğru deyirsən və o gecə kürən atı kimin mindiyindən, doğrudan da, xəbərdar deyilsən. Ancaq, sənə, o adam kim ola bilər? Mən bunu yalnız ona görə soruşuram ki, sənə məlum olduğu kimi, mister Poyndekster mənim dostumdur və onun əmlakı ilə belə pis rəftar etmək, təbii ki, məni narahat edir. Bu narahatlığım kapitan Kolxaunun da əmlakına aiddir. Yəqin ki, plantasiyada işləyən zəncilərdən birisi zavallı heyvanı xalvəyə aparıb, bütün düzəni eninə-uzununa çapmışdır. Sən necə bilirsən?

– Yox, mister Stump, mən bunun belə olduğunu düşünmürəm. Plantasiyada işləyən kölələri buraya buraxmağa icazə yoxdur. Onlar buraya gəlməyə cəsarət etməzlər. Plantasiyada işləyən zənci kəhər atı apara bilməz.

– Lənət şeytana, bəs onda atı kim apara bilər? Bəlkə də, bu, nəzarətçi imiş? Bu barədə fikrin nədir?

– Yox, o deyil.

– Əgər atın sahibi aparmamışsa, bəs onda kim aparmışdır? Atın sahibi aparmışsa, o zaman hər şey öz qaydasındadır. Onun öz atını kefi istəyən yərə, hətta cəhənnəmin özünə qədər çapmağa ixtiyarı var. Bu, mənim işim deyildir.

– Mister Stump, mənim də işim deyil. Çox təəssüf ki, bu gün səhər tezdan bu fikir mənim başıma gəlmişdir.

– Sən nə üçün buna təəssüf edirsən? Bu səhər nə olmuşdur? Niyə kədərliyə?

– Ah, bu gün səhər nə olmuşdur! Böyük bir bədbəxtlik, çox böyük bədbəxtlik!

– Nə olmuşdur?

– Ah, mister Stump, bu gün məni kötəklədilər. Günortadan bir saat keçmiş kötəklədilər.

– Kötəklədilər?

– Bəli, mən ağrıdan tövləni dörd dolanırdım.

– Hə, anlayıram: demək istəyirsən ki, sən atı vurmuşdur. Səni incidən hansı atdır?

– Yox, siz səhv edirsiniz, məni at yox, atın sahibi kötəklədi. Mister Kolxaun məni təpəyi ilə döydü. Zənci heç bir pis iş görməmişdi. Mən kapitandan yalnız o gecə, ata nə olduğunu və nə üçün belə əzgin qayıdıb gəldiyini soruşdum. O, mənə dedi ki, bu, sənin işin deyil.

va təpili ilə mani döyməyə başladı. Sonra qamçı ilə döydü, sonra da mani hədələdi. Dedi ki, bu barədə bir də ağzından bir söz qaçırsan, yüz şallaq yeyəcəksən. O, mani söydü. Ah, mani necə söydü! Pluto mister Kobxaunu hələ ömründə bu qədər qazabl görməmişdi.

– Bəs indi özü haradadır? Bu gün o heç yerdə görünürmür. Zəncinimcə, heç bir yera getməmişdir; çünki kürən atı buradadır.

– Yox, mister Stump, o, indi burada yoxdur. O getmişdir. Son günlər o, həmişə haraya isə gedib, çox gec qayıdır.

– At ilamı?

– Bəli. İndi o, boz atı minir. Kürən atı minmir. İndicə haqqında danışdığımız o gecədən sonra kürən atı birçə dəfə minmişdir. Balkə də, kürənin dincəlməsini istəyir.

Zeb bir neçə daqiqə fikrə getdikdən sonra dedi:

– Mana bax, Pluto, son doğru deyirsən, mənim qoca madyarım qamını qarğıdalı ilə bir az da bərkitsə, haqiqətən, pis olmaz. O hələ çox yol getməlidir. Sonra tab gətirə bilməz. Buna görə də qoy kefi istəyən qədər yesin. Nə qədər ki gövsəyir, mən də belə bir işlə məşğul ola bilərəm. Get mətbəxə, gör orada ağzına atmağa bir şey tapa bilərsənmi. Bir parça soyutma ət, bir tükə qarğıdalı çörəyi olsa bəsdir. Sənin xanımın nahar etməyi mənə təklif etsə də, gecikəyimdən qorxub boyun qaçırdım. İndi isə fikrimi dəyişdim: heyvanıma yazığım gəldi. Gözləmək lazım gələcəkdir. Bir az yesəm, mənim kefim durulur.

– Bu daqiqə, mister Stump, bu saat gətirim.

Pluto bunu deyib qapıdan çıxaraq mətbəxə yüyürdü.

Zeb Stump tövlədə tak qaldı.

Zənci gedər-getməz Zeb kürən atın dayanmış olduğu yərə gəldi. Heyvan ürkdü, bütün bədənini asdı və divara sığındı.

– Dayan! Sakit ol, axmaq heyvan! – Zeb deyindi. – Mən sənə pislik etməyəcəyəm. Sənin də xasiyyətin lap sahibinin xasiyyətinə oxşayır. Sakit ol deyirəm sənə! Qoy nallarına baxım.

Zeb bunu deyib ayıldı və atın ayağından yaşımaq istədi.

Bu, ona müyassər olmadı. At birdən dirəqlərini yərə döyüb fınırmağa başladı. Sanki onunla pis bir zarafət etmək istəyirdilər.

– Görüm sənə lanətə gələsən, heyvan! – deyə Zeb qazabla qışqırdı. – Bir daqiqə sakit dayana bilməzsənmi! Sənə incidənmi var?! Axmaq heyvan, yaxın gəl görüm. Mən ancaq sənin nallarıb-nallanmadığını bilmək istəyirəm.

O, yenə də atın ayağını qaldırmaq istədisə də, heyvan inadla müqavimət göstərdi.

Zeb bu çətinliyi aradan qaldırmaq üçün bir şey tapmaq ümidi ilə ətrafına göz gəzdirdikdən sonra deyindi:

– Mən belə bir maneə gözləməyirdim. Nə etmək? Zəncini köməyə çağırmaq olmaz. O, bu barədə heç bir şey bilməməlidir.

Ovçu bir neçə daqiqə fikrə getdi. O, yenə də dedi:

– Görüm bu yaramaz heyvanı lanətə gəlsin! Az qala istəyirəm bunu yerindəcə öldürəm!.. Hə! Tapdım! Kaş zənci mənə maneə olmasın. Ümid etmək olar ki, Florinda onu langidəcək... Bir dayan, mən sənə sakit dayanmağa məcbur edəcəyəm, ya da boğub öldürəcəyəm! Bu kəndir boğazına keçdikdən sonra yerindən tarpanmazsən!

Zeb öz yəhərindən kəməndi çıxarıb ilgayını kürən atın boynuna keçirdi və kəndirin o biri ucundan dartdı. At xınlıdayıb tövləni dörd dolanmağa başladı. Lakin çox çəkmədən onun xınlısı bunun dəşiklərindən çətinliklə çıxan və fiti andıran bir səsə çevrildi.

İndi Zeb ata anıyınca yaxın dura bilərdi. O, kəndirin ucunu bərk-bərk bağlayaraq atın hər bir dirəqlərini diqqətlə gözədən keçirməyə başladı.

Növbə atın arxadakı sol ayağına gəldikdə isə məlum oldu ki, nalin yansı sınımışdır.

Ovçu iri ov biçəyini çıxarıb nalin altına saldı, nal qingini atın dirəyindən çıxardı və onu bütün mıdan ilə kaftanının dərin cibinə qoydu. Sonra cəld bir hərəkətlə kəndiri açdı və kürən ata sərbəst nəfəs almaq imkanı verdi.

Bir daqiqə sonra Pluto bol naharla qayıdıb gəldi. Məcməyədə Mononqaxel viskisi ilə dolu kiçik bir qrafın da vardı. Zeb dərhal yeməyə başladı.

Lakin mehtar ata bir şey üz verdiyini dərhal hiss etdi: kürən atın bütün bədənini titrəyirdi və qorxa-qorxa ətrafına baxırdı.

Zənci bərkdən dedi:

– Ata nə olmuşdu? Elə bil ki, o, sizdən qorxur.

– Hə, – deyib Zeb saxta bir laqeydliliklə səsinə uzatdı. – Mümkündür ki, o bir az məndən qorxur. O, mənim qoca madyarıma yaxın gəldi, mən də kəndirlə bir-iki dəfə vurdum.

Bu izahat Plutonun tamamilə qane etdiyi üçün söhbət bununla qurtardı.

Zeb yenə də danışmağa başladı:

– Mənə də görüm, Pluto, sizin atları kim nallayır? Yəqin, sizin öz dəmirçiniz var?

– Bəli, bəli. Bizim atları Sarı Cek nallayır... Mister Stump, bunu niyə sorursunuz?

– Mən öz qoca madyanımlı nallatmalıyam. Yəqin ki, Cek bunu mənim üçün etməkdən boyun qaçırmaz.

– Əlbəttə, əlbəttə, o, bunu böyük məmnuniyyətlə edər.

– Sənçə, iki nal vurmaq üçün nə qədər vaxt lazımdır?

– Bu, uzun çəkməz, mister Stump. Cek yaxşı ustadır. Bunu hamı deyir.

– Bəlkə də, onun ehtiyat üçün hazır nalları olsun? O, sizin atları çoxdanmı nallamışdır?

– O zamandan bir həftədən çox keçmişdir. O, sonuncu dəfə miss Luizanın xal-xal mustanqını nallamışdır. Əminəm ki, onda hazır nalları tapılar. Mən bunu ona görə bilərəm ki, Cek kürən atı nallamağa hazırlaşdı; çünki onun nallının biri sınımışdır. Bu, on gün bundan əvvəl olmuşdur. Mister Kolxaun sınımış nallı çıxarmağı əmr etmişdi. Elə bu gün səhər bu barədə Ceka dedi.

Zeb, sanki, öz fikrini birdən-birə dəyişərək dedi:

– Bilirsənmi, qorxuram vaxtım çatmasın. Yaxşısı budur, nal məsələsini mən qayıdandan sonraya saxlayaq. Zənnimcə, mənim qoca madyanımlı bunsuz da yola gedər. Düzenliklə gedən yol yumşaqdır və at yaxşı qaça bilər...

Zeb tövlədən həyata çıxıb göyə baxdı.

– Bəli, tərpanmək vaxtıdır... Əzizim, daha gövşədiyin bəsidir. Qarğıdalı əvəzinə bu dəmir parçasını ağzına almalı olacaqsan. Afərin!

Zeb yüyənini atın başına keçirib yəhərə sıçradı və cilovlu tərpatdı.

LXXII

fəsil

ZEB STUMP İZİ TAPIR

Qoca ovçu Kasa-del-Korvonun darvazasından çıxaraq atını çayın sahilinə ilə qalaya tərəf sürdü. Hec on beş dəqiqə keçməmişdi ki,

qalaya çatdı. Atından düşüb komendantın mənzilinə girdi. Madyan meydanı qaldı. İnc qalasının baş rəisi ilə görüşmək qoca ovçu üçün çətin deyildi. Hərbiçin içərisində Zeb Stumpa xüsusi bir meyil vardı və qapılar istənilən vaxt onun üzünə açıqdı. Keşikçilər onu öz adamları kimi içəri buraxdılar. Növbətçi zabıt onu sevincilə salamladı, rəisin yavəri isə onun gəlişini yubanmadan mayora bildirdi. Görünür, mayor onun gəlməsini gözləyirdi.

– Ha, mister Stump, sizi gördüyümə şadam! Təzə nə var, nə yox? Buraya belə tez qayıtmağınızdan anlıyıram ki, yeni bir xəbər var. Güman edirəm ki, o yazıq mustangerin xeyrinə olan bir xəbər gətirmisiniz. Nə öyrənə bildiniz?

Zeb Stump şlyapasını çıxararaq dedi:

– Mayor, sizə deməliyəm ki, hələlik məndə elə bir yeni xəbər yoxdur. Lakin buraya qayıtmağı lazım bildim. Mən sizinlə danışmalıyam.

– Mən sizə qulaq asıram. Danışın. Nə olub?

– Mən sizdən xahiş etmək istəyirəm ki, məhkəmənin başlanmasını mümkün qədər yubandırasınız. Xaricdən sizə təzyiq edəcəkləri bilərəm. Həmçinin bunu da bilərəm ki, bu təzyiqə qarşı durmaq üçün siz kifayət qədər hakimiyyətə maliksiniz və bunu havasla edəcəyinizə tamamilə əminəm.

– Siz haqlısınız. Mən o bədbəxtə kömək etmək istəyirəm. Lakin siz bilirsiniz ki, bizim respublikada, məmləkətə də hərbi vəziyyət elan olunduğu hallar müstəsna olmaqla, hərbi hakimiyyət idarələri həmişə mülki idarələrə tabedir. Müəyyən olunmuş qanunların pozulmasına qarşı mən alimdən gələni edə bilərəm, lakin qanunun aleyhinə gedə bilmərəm.

– Qanunun aleyhinə getməyiniz heç də lazım deyildir. Qətiyyətlə yox, mayor. Sizin yalnız qanunu öz əllərinə alıb bu qanunu öz xeyirlərinə olaraq pozmaq istəyənlərə qarşı olmağınız lazımdır. Belə adamlar isə bizim settlementdə vardır və onlara mane olunmazsa, qanunu pozurlar. Xüsusilə bir adam çox təhlükəlidir...

– O kimdir?

– Xahiş edirəm, mayor, bunu gizlin saxlayasınız. Mən bilərəm ki, siz bunu mənə vəd edərsiniz.

– Mister Stump, burada söylənilənlərin hamısı tamamilə gizlin saxlanılır. Səkitcə fikrinizi söyləyin.

– Məncə, bu cinayəti edən adam Moris-mustanger deyildir.

– Mənim də fikrim belədir. Siz mənə daha nə deyə bilərsiniz?
– Mən daha bəzi şeylər əlavə edə bilərdim. Lakin deyəcəyim yalnız mənim gümanımdır. Bunlar doğru olmaya da bilər. Nüeses çayının sahillərindən qayıdıb gəlincəyə qədər bu barədə danışmasam, daha yaxşıdır. Qayıdıb gəldikdən sonra indi məndə olan və bəlkə də, düzəndə toplaya biləcəyim məlumatları sizə məmnuniyyətlə söyləyəm. Siz mənə üç gün vaxt verə bilərsinizmi?

– Üç gün?
– Məhkəmənin başlanğıcına qədər.
– Mister Stump, mən bunu sizə boyun oluram. Bəlkə də, öz vəziyyətimi qorxu altına salmalı olacağam. Lakin sizə söz verirəm ki, Moris-mustanger üç gün həbsxanadan çıxmayacaqdır. O, müqəssir olmasa da, müqəssir olsa da, bu üç gündə mən onu müdafiə edib saxlayacağam.

– Mayor, siz sədaqətli dostsunuz. Bir zaman gələ, bunu nə qədər qiymətləndirdiyimi mən sizə sübut edəram. Mənim daha sizə deyisi sözüm yoxdur, yalnız bütün bunları gizlin saxlamağınızı xahiş edirəm. Burada elə adamlar vardır ki, mənim çalışdığımı bilər, bilməz, niyyətlərimə mane olmaq üçün dünyanı dağıtmağa hazır olacaqlar.

– Mister Stump, onlar məndən kömək görməzlər. Siz mənə arxayın ola bilərsiniz.

– Mən bunu bilirəm, mayor, bilirəm. Xeyrixahlığınıza görə sağ olun!

Ovçu mayorla salamatlaşdıqdan sonra qoca madyanın dayanacağı meydançaya getdi.

Zeb, Poyndeksterlərin plantasiyasının sərhədinə çatmamış atını dik yoxuşla düzənə tərəf sürməyə başladı. Buraya çatdıqda akasiya ağacı altında dayanıb düşünməyə başladı.

Dodaqaltı öz-özünə dedi:

– Lanət şeytana! O gecə Kolxaunun atı tövlədə olmamış, evə köpük içində qayıtmışdır. Bu nə deməkdir? Əgər onun əli bu mürdar işə bulaşmayıbsa, mənə lanətə gəlim! Mən həmişə belə də düşünürdüm. Lakin Kolxaunun öz dayısı oğlunu öldürdüyünü güman etmək olduqca səfehlikdir. Əlbəttə, onun əlindən hər cür alçaqlıq gələr. Lakin anlamıram, bu, onun nəyinə gərəkdir. Əgər qoca öldükdən sonra var-dövlətə varis olmaq istəyirsə, bunu anlamaq mümkün

kündür. Lakin bu, belə deyildir: bir akr yer qoca Poyndekstərə məxsus olmadığı kimi, bir zənci də onunku deyildir. Bu alçaq hər şeyi öz əlinə keçirmişdir. Belə isə o, nə üçün dayısı oğlundan yaxa qurtarmaq istəyib? Onlar heç bir zaman pis münasibətdə olmamışlar. Lakin burada mustanger işə qanşdırılmış; sonra dalaşma, saxta hindular, meksikalı qız, başsız atı, Allah bilir daha nələr meydana çıxmışdır! İosafat! Bütün bunlar ən ağıllı vəkilin də fikrini dolaşıra bilər... Bununla belə, qiymətli vaxtı itirmək olmaz. Əlimdəki bu dəmirin vasitəsilə qanlı hadisənin, heç olmasa, bir qismini, bəlkə də, hamısını öyrənmək mənə müyassər oldu... Yaxşı, haraya getməli?

Zeb elə bil cavab axtara-axtara ətrafa baxdı.
Qalanın, yaxud settimentin ətrafını axtarmağa başlamaq mənəzsizdir. Orda hər yer atların dirnaqları altında qalıb. Yaxşısı budur, dərhal düzənliyə gedib Rio-Granda gedən yola tərəf üz tutasan. Bəli, belə daha düzgün olacaq.

Zeb Nüeses gölünə doğru bir miləcan gedib qərbə döndü. Qoca ovçu irəli ayaqlıb çıxdınn hər iki tərəfindəki otluğa diqqətlə baxdı.
O, bir miləcan getdi, amma qəfildən nəsa onu diksinməyə və cəld yüyəni çəkməyə məcbur elədi.

Madyan dayandı. Zeb yəhərdən sıçrayıb düşdü, irəli bir-iki addım atdı və dizləri üstə çökdü; sonra cibindən nal çıxarıb onu otluqda aydın görünən dirnaq izinə qoydu.

– Dübbədüz gəlir! – ovçu səsləndi. – Satqının, bəlkə də elə qatilin izi budur!

LXXIII

fəsil

DÜZƏNDƏ ADA

Azad düzəndə otlayan yüz, bəzən də üç yüz atdan ibarət vəhşi liba yolçunun diqqətini qeyri-ixtiyari olaraq özünə cəlb edir və yolçu bu azamatlı mənzərəyə heyran qalaraq mütləq yerində dayanır. Texasda doğulmuş adam isə atını bu libanın yanından laqeydliliklə sürərək yalnız öz-özünə: "Mustanqlar ıbxası", – deyə düşünür. Lakin bir atın

O, atın üstə azca irəliyə əylilərək oturub, sanki atın yerdəki otu rahat yeyə bilməsi üçün əylib. Yüən də ata mane olmur: çox uzun olduğu və başlı-başına buraxıldığı üçün heyvan həttə başında yüən olduğunu hiss etmir.

Onun başını gördüklerini təsdiq edənlər doğru deyirdilər.

Zər baftalı qara sombrero qoyulmuş baş, atının sol budunun yanında idi; lakin bu başı yalnız atıyla soldan baxan adam görə bilərdi. Başın çənəsi atının dizinə toxunurdu. Bəzən üzünü də görmək olurdu. Bu uzun xətləri gözəl olsa da, lakin qorxunc bir ifadəsi vardı. Yanaçılmış ağzın göyərmiş dodaqları dəhşətli bir təbəssümlə donub qalmışdı; iki cərgə ağ diş görünməkdə idi.

İndiyədən bu sirli atlı tək gəzirdi, indisə onun yol yoldaşları var: onlarca düzən canavar atının dövrəsində sıçrayaraq onu addım-addım izləyirdi.

Şübhə yoxdur ki, onlar atı cana gətirmişdi; bu canavarlardan birisi ata çox yaxın gəldikdə at fınxıb dırnaqlarını yerə döyürdü. Atlı canavarlara da, çiyinləri üzərində hərflənən iri quzğun sürülərinə olduğu kimi sayğısız münasibət göstərirdi.

Başsız atlı gah düzənin göy otunu arxayın-arxayın yeyən, gah da canavarların və quzğunların hücumunu dəf edən at üzərində sakitcə oturub bu balaca meşənin ətrafında dolaşmaqda idi.

LXXIV

fəsil

TƏQİB

Başsız atını yeni yol yoldaşları ilə, yəni canavarlar və quzğunların onun dalınca gəzdiyi zaman görən olmuşdumu? Bəli, olmuşdu.

Onu bir adam görmüşdü və bu adam bütün Texasda hələ heç kəsin anlaya bilmədiyi sirri birinci olaraq anlamağa başlamışdı.

Lakin onun üçün də hələlik hər şey aydın deyildi. O artıq bilirdi ki, başsız atlı nə uyuy, nə də ibləsdir. Lakin bu, onu hamını dəhşətə salan mənzərənin doğurduğu qorxudan qurtara bilmirdi. O, meşənin kənarında, ağaclar arasında gizlənərək başsız atlıya baxır və görünür ki, bu pusqudan çıxmaq xəyalında deyildi.

Bu adam dəhşətli bir qorxu hiss etsə də və gözə görünmək istəməsə də, həmişə atını izləyirdi. O, başsız atının meşəyə yaxınlaşmadığını, meşənin kənarından həmişə eyni bir məsafədə uzaqda dolaşdığını görmüşdü.

“Görüm səni lanətə gələsən! Heç olmasa, onun iyirmi yardlığını da olsaydım, gülləm ona dəyərdi. İndi ataş açmaq isə, bəlkə də, onu həmişəlik əldən çıxarmaq deməkdir”.

O, öz hesabını bir daha yoxlamaq istəyirmiş kimi özünü başsız atından ayıran məsafəni gözləyən ölçməyə başladı. Gödək tüfəngini əlində hazır tutmuşdu. O, öz-özünə deyirdi:

– Mənası yoxdur. Güllə ona çatmayacaq, ancaq atı ürküdəcəkdir. Mən, at yaxına gəlməyə qədər sabirli olub onu gözləməliyəm. Görüm bu canavarları lanətə gəlsin! Nə qədər ki onlar atı izləyirlər, at həmişə meşədən kənarda gəzəcəkdir. Bu, lanətə gəlmiş bütün Texas mustanlıqlarının xasiyyətidir! Qaribədir, görəsən, atı bir şeylə aldatmaq olmazmı? Mənim atımı görərsə, bəlkə, o dəfə olduğu kimi, onun yanına gəlsin. Doğrudur, o dəfə bu, ay işığında olmuşdu; bundan əlavə, o dəfə onun arxasınca bir it hürə-hürə qaçdı. Atın öz belində Allah bilir kimi isə gəzdirərək vəhşiləşməsi qaribə deyildir. Axı bu ola bilməz ki...

Öz-özü ilə danışan adam bu sözləri deyib atının başını birdən çıxaraq saxladı. Ağacların yarpaqları arasından daha yaxşı görmək üçün özünü irəli verib meşənin ətrafında yavaş-yavaş dövrə vuran qaribə atıyla diqqətlə baxdı.

“Bu, onun atıdır, buna şübhə ola bilməz. Yəhər də, şal da, hər şey onundu. Hansı bir yaramaz bütün bu şeyləri başqa bir adama verə bilmişdir? Bu, bir oyun olsa da, olmasa da, hər halda, çirkin bir işdir. Özü də bu adam o gecə baş vermiş hər şeyi bilməlidir. Gör bir mən necə axmağam! Heç belə şeylə də oynamaq olarmı!.. Mənimki yaman gətirir!.. Atlı inad edib eşitmək atın xoşuna gəldi? Qorxur! Nə etməli? Bəlkə də, insan səsi eşitmək atın xoşuna gəldi? Əgər səs eşidib iyirmi yard yaxınlaşarsa, o zaman mən tamamilə razı qalaram. Bunu sınaqdan keçirmək lazımdır”.

Cəngəlliyin kənarına azca yaxınlaşaraq atı çağırmağa başladı: – Ağillı at, yaxın gəl! Qəşəng at, bəri gəl!

O, atı nəhaq yerə çağırırdı: at yaxın durmadı, əksinə, ürküdü. O, ağzındakı otu yerə salıb başını silkləyərək vəhşi bir səs ilə

xırıldadı. Sanki eşitdiyi səs onu canavarlardan və quzğunlardan daha çox qorxutmuşdu.

At yaxında insan olduğunu duyaraq geniş düzənə dördəm çapmağa başladı.

Mayus ovçu açıqlığa gəlib əldən çıxmış ova fənatlər yağdırdı.

Aciz bir kindən doğan coşğunluq ilə atın arxasınca atılmış güllə hədəfə çatmadı: başsız atlı uzaqda idi.

LXXV

fəsil

İZ İLƏ

Zeb Stump nal izləri tapdığı yerdə çox qalmadı. O, dərhal ayağa qalxıb iz ilə getməyə başladı. O, piyada gedirdi. Qoca madyan isə Zebdən xeyli aralı itaətlə onun arxasınca gəlirdi.

Zeb nal izlərinin az göründüyü yerlərdə gah addımlarını yavaşca, gah da izlər daha aydın olduqda addımlarını yeyinlədərək bir mıldan çox yol getdi. Tamamilə öz tədqiqatına dalmış ovçu, sanki, ətrafda heç bir şey sezmirdi. O, ətrafında yaşıl bir xalı kimi sarılmış ucsuz-bucaqsız düzənə, başı üzərindəki sonsuz mavi göyə tamaşa etmirdi. Yalnız ayaqlarının altındakı ota diqqətlə baxırdı.

Birdən-birə eşidilən səs Zebi dönlüb geri baxmağa məcbur etdi. Bu səs uzaqdan gələn tufəng səsi idi.

Zeb dayanıb başını qaldırırsa da, bədənini doğrultmadı. Qoca ovçu anı bir nəzərlə üfüqü gözədən keçirdi. Göyümtül bir tüstü öz dairəvi şəklini hələ də saxlayaraq meşə üzərində mavi göyə doğru yavaş-yavaş ucalırdı.

Həm uzaqda qaralan meşə, həm tufəngin buraxdığı tüstü o qədər tutqun bir şəkildə görünür, səs də o qədər uzaqdan gəlirdi ki, bunu ancaq ovçunun təcürbəli gözləri görə, iti qulaqları eşidə bilərdi. Zeb tüstünü görmüş, tufəng səsinə eşitmişdi. O, kəlam şitili aken bostançı vəziyyətində dayanaraq dedi:

– Çox qəribədir! Çox qəribədir! Belə bir yerdə ov etmək kimin əqlinə gəlmişdir? Axı orada ov üçün heç bir şey yoxdur. Heç atdığı gülləyə dəyməz. Orada canavarlardan başqa heç zəhərimə də tapil-

maz... – Bir qədər sükutdan sonra sözüna davam etdi: – Hə, yaqın, tacirlərdən biri, onların özlərinin dediyi kimi, “sayəhətə” çıxıb, bu tufeyillərə ataş açıq, sonra öyünüb deyəcəkdir ki, canavar ovuna çıxmışdım. Qoy olsun, bunun mənə daxli yoxdur... Dayan! Kimsə atını buraya sürür! Atını elə qovur ki, sanki qızmar yaba ilə silahlanmış bir dəstə şeytanın əlindən qurtarmağa çalışır. And içərim ki, bu, başsız atlıdır! Odur!

Qoca ovçu düz deyirdi. Başsız atlı ona tərəf çapırdı.

Texasda qoca ovçu kimi igid bir adam çətin tapılırdı. O, nə yaqarlar, nə aslanlar, nə də aylarla üz-üzə gəlməkdən qorxardı; onu vəhşi hindular da qorxuya salmırdı. O, bir dəstə komançı ilə üz-üzə gəlsəydi də, özünü itirməzdi. Lakin başsız atlıni gördükdə özünü itirdi.

Vəhşi bir təbiət şəraitində bərkimiş, bu ağıllı müəllimin sədiq şagirdi olan Zeb Stump, qərībā olsa da, bəzi mövhumata inanırdı.

O nainki qorxmışdu, hətta qorxudan tir-tir əsirdi və gizlənmək üçün yer axtarırdı.

Yaxındakı kollar gizlənmək üçün yaxşı bir yer idi. Yəhərli at onu bürünə vərə bilirdi. Lakin Zeb bunu da nəzərə aldı. Onu çox gözəl anlayan dördəyaqlı yoldaşına müraciətlə qışırırdı:

– Uzan! Tez yərə uzan, yoxsa cəhənnəmə vasil olarsan!

Öz sahibinin təlaşlı səsinə qorxmış madyan dərhal qabaq ayaqlarını bükdü, sonra dal ayaqlarını yığib dincəlirmiş kimi otun üstündə uzandı.

Zeb və onun atı yenicə gizlənməmişdi ki, sirli atlı dördnəla onların yanından çapıb keçdi.

Atlı, görünür, dayanmaq fikrində deyildi. O, var qüvvəsi ilə çapırdı; bu isə Zebi çox sevindirirdi.

Zeb dizləri üstündə dayanıb gizləndiyi yerdən diqqətlə onun arxasınca baxırdı.

At Zebin gizlənməmiş olduğu kolların yanına çatdıqda külək atının çiyindəki şalın ucunu qaldırmışdı. Ovçu, şalın altında yaxşı tanıdığı paltan görmüşdü. Bu, mavi rəngli iplik parçadan tikilmiş döşü büz-məli geniş bir köynəkdi. Köynəyin üstündə qan ləkəsi aydınca görünürdü.

Zeb Stump fikrə getdi. Ağ yəhər, zol-zol şal, mavi köynək, şal- var, hətta başındakı şlyapa ona tanış idi.

Qoca ovçu nə sözlə, nə də hərəkətlə, uzaqlaşmaqda olan atını dayandırmaq üçün heç bir şey göstərmədi: bu dəhşətli atının kim olduğunu indi o anlamışdı.

– İosafat! Demək, bu, həqiqətmiş... Zavallı gənc! O öldürüldü!

LXXVI

fəsil

TABAŞIRLI DÜZƏNDƏ İTMİŞ İZ

Zeb Stump gizləndiyi yerdən uzaqlaşmaqda olan atın arxasınca xeyli baxdı. Atlı yalnız akasiya meşəsinə girib gözəndən itdikdə qoca ovçu ayağa qalxaraq bədənini dikəltirdi.

Bu qərribə və gözənilməz hadisə onun fikrini qanşdırdı: sınımış nalın buraxmış olduğu izimi, ya onun yanından sürətlə ötüb-keçən atın yolunu tutub getməli?

Ovçu tufəng tüstüsünün qalxmış olduğu yerə tərəf dönərkən onu yenə də akasiya ağaclarının yaşıllığı içərisində gizlənməyə məcbur edən bir şey gördü.

Bu dəfə Zeb at üstündə gələn bir adam, başı çiyinləri üstə olan həqiqi bir atlı gördü.

Atlı bədənini bir az irəli verərək atını sürdüüyü cığıra diqqətlə baxırdı.

Onun nə ilə məşğul olduğunu müəyyən etmək çətin deyildi: namalum adam başsız atının izini axtarırdı.

– Hə, indi başa düşdüm! – Zeb pıclıdadi. – Bu sirri təkcə mən öyrənmək istəmirəm. Bunu məndən başqa öyrənən adam, görəsən, kimdir?

Zeb uzun müddət düşünməli olmadı. Çox çəkmədən atlı o qədər yaxınlaşdı ki, ovçu onun kim olduğunu asanlıqla seçə bildi.

Zeb yavaşca dedi:

– İosafat! Mən bunu əvvəlcədən başa düşməli idim. Əgər səhv etmərsə, həmin kitabın yeni bir fəslə buradan başlayır; bu, mənə dəlilləri bərpa etmək üçün kömək edəcək... Sakit uzan, heyvan! Əgər tərpənsən, boğazını üzəram!

Zeb bu sözləri madyanına dedikdən sonra başını akasiyalıq yaşıllığı içində gizlədərək susdu; yaxınlaşmaqda olan atlıya diqqətlə baxmağa başladı.

Gələn Kassi Kobxaun idi.

Kapitan silahlı olsa da, qoca ovçu onunla üzbəüz gəlməkdən qorxmurdu. Zeb öz gözələri qarşısında nələr olduğunu daha yaxşı görə bilmək üçün ağaclar arasından çıxmadı.

Kolxaun başsız atının izinə diqqətlə baxa-baxa onun yanından ötdü.

Birinci atlı gizlədən kiçik meşə kapitanı da gizlədənə qədər Zeb Stump gözlerini ondan ayırmadı.

Zeb Stump lap əvvəldən də başsız atının izi ilə getmək istəmişdi. İndi isə bunu mütləq etmək lazım idi.

Azca düşündükdən sonra qəti qərara gəldi.

Hazırkı çətin olmadı: Zeb atının yüyənindən yapışaraq qoca madyanının böyründən itələdi, madyanı dərhal ayağa qalxdı.

Ovçu akasiya pöhrəliyindən çıxıb Kassi Kobxaunun indicə keçib-getmiş olduğu cığırda yollandı.

O hər iki atının gözəndən itdiyi kiçik akasiya meşəsinə keçərkən buradan tabaşirli düzənin başladığını gördü. Tabaşirli düzəndən yalnız başsız atlı keçib-getmişdi.

Zeb özündən bir qədər qabaqda kapitanı gördü. Kobxaun şaşqın halda eyni yerdə otarəf-butarəfə gedib-gəlirdi; izi itirdiyi üçün söylə onu tapmağa çalışırdı.

Ovçu akasiya ağaclarının altında gizlənib Kobxaunun hərəkətlərinə fikir verirdi.

Kapitan bu səhəni eninə-uzununa gəzdikdən sonra, görünür, öz fikrindən əl çəkməyi qərara aldı. O, atını qəzəblə məhmizləyib Leonaya tərəf yollandı.

Kolxaun gözəndən itən kimi Zeb öz məharətini sınaqdan keçirdi. Lakin bütün təcrübəsinə baxmayaraq, o da təslim olmalı oldu.

Qızmar günəş adamı rəhmsizcəsinə yandırır, od kimi qızmış tabaşlı düzən göz qamaşdırırdı. Burada heç kəs kartənkələdən başqa bir şey görə bilməzdi.

Başqa çarə qalmadığından qoca ovçu geri dönməyi və indicə öyrənməyə başladığı iz ilə məşğul olmağı qərara aldı.

İndi o, tamamilə əmin idi ki, zəhməti hədəf etməyəcək və maraqlı şeylər kəşf edəcək.

Çox çəkmədi, Zeb yenə də əvvəlki yerinə gəldi.

Vaxt itirmədən yeyin addımlarla izi tutub gedirdi. Madyan da onun arxasınca gəlirdi.

Zeb yalnız birca dəfə, o da iki başqa atın buraxdığı izlərin onun tutub getdiyi iz ilə birləşdiyi yerdə dayandı. Hər üç iz bir-birinə qarışmışdı. Bəzi yerdə bu izlər ayrılıb, təqribən iyirmi yard məsafədə müvazi olaraq gedir, sonra yenə də bir-birini kəsirdi.

Atların hamısı nallanmışdı. Ovçu nalların buraxdığı izlərə baxmaq üçün dayandı. Üç atdan birinin Amerika cinsli, o birisinin iri mustanq olduğu ona aydın oldu; mustanqın dırnağı, demək olar ki, Amerika atının dırnağı böyüklükdə idi.

Amerika atı mustanqın arxasınca gedirdi. Axırda nali sınıq at gəlirdi.

Hər üç at eyni yol ilə, ancaq müxtəlif vaxtlarda və tək-tək atını sürüb getmişdi. Zeb Stump bunu, termometrin cədvəlindəki dərəcəni müəyyən edən adam kimi asanlıqla və əminliklə aydınlaşdırdı.

– Yaxşı, – deyib irəliləməkdə davam etdi. O, işin gedişindən razı idi.

Madyan tələsmədən onun arxasınca gəlirdi. Qoca yenə də dayanıb durduğu yeri nəzərdən keçirərək dedi:

– Onlar buraya çatdıqda ayrılmışlar. Mustanq və Amerika atı yan-yanə gedirmiş; demək istəyirəm ki, onlar eyni yol ilə çapırmışlar. Sınıq nal isə başqa bir istiqamətə dönüb. Qaribadır, görəsən, nə üçün dönmüşdür? Mən ömrümdə bu cür dolaşq izlərə üz-üzə gəlməli olmamışam. Görəsən, mən bu izlərin hansını birinci olaraq tutub getməliyəm? Əgər mən o iki izin arxasınca getsəm, bu izlərin haraya getdiyi məna qabaqcandan məlumdur. Bu izlər məni aparıb qan çəlasına çıxarmalıdır. Yaxşısı budur, üçüncü izi yoxlayım və görək bu iz haraya gedir... Qoca madyan, sağa dön, məndən uzaqlaşma, yoxsa itərsən, canavarlar sənin piyini yeyib kökəllər.

Qoca madyana deyilmiş bu sözdən sonra ovçu üçüncü atın izi gedən tərəfə döndü. İz cəngəlliyin kənarına gedirdi; bir-birinə qarışmış üç iz ovçunu elə indicə gətirib buraya çıxarmışdı.

Qarşıda ovçunun artıq yaxşı tanıdığı xiyabanı andıran geniş meşə yolu uzanırdı. Sınıq nallın izi bir qədər kənara gedib meşənin qalınlığına dönürdü. Burada, meşənin kənarından cəmi ali addım qıraqda, Zeb atın ağaca bağlanmış olduğu bir yer tapdı. Zeb belə bir qərara gəldi ki, at bu yerdən o tərəfə getməmişdir; geri qayıdan iz də, eyni cığırla olmasa da, buradan ötüb düzənə gedirdi.

Sınıq nali olan atın minmiş adam cəngəlliyin içərilərinə piyada getmişdi. Suyu azalmış çayın yanındakı yapışqan kimi torpaq üstündə adam ayaqlarının lapiriyə aydın görünürdü. At da bu çayın yanında bağlanmışdı.

Ovçu, qoca madyanını həmin bu "tövle" də qoyaraq adamın lapiriyə izi gəlirdi.

Çox çəkmədi, o, iki belə izin olduğunu aydınlaşdırdı: bu izlərdən biri qabağa gedir, digəri isə geri qayıdırdı. Zeb birinci izi tutub getdi. İzin qan çəlasının olduğu yerin yaxınlığındakı xiyabana çəkdiyi gördükdə zərrə qədər də təəccüblənmədi. Qan artıq yox idi: canavarlar qanı yalamışdı.

Zeb öz yolu üzərində çox qəribə kəşflər edə bildi. Sıx kolluqların arasında bir yer gözüne dəydi. Görünür, o adam bu yerdə xeyli dayanmışdı. Burada ot yox idi və yumşaq torpaq uzunboğaz çəkmiş və ya botinka ilə tamamilə tapdınmışdı.

Bu ayaq izləri birbaşa qan çəlasına doğru gedirdi, lapirlərin biri oraya gedir, eynən bu kimi lapirlər geri qayıdırdı. Zeb bu iki yer arasında olan ağacın budaqlarında elə bir şey tapdı ki, bunu nə saysız-hesabsız kəşfiyyatçılar, nə də izaxtaranların başçısı Spenqlər tapa bilməmişdi. Bu, yanib yarısı qaralmış bir parça kağız idi; görünür, bu, patrona tıxac yerinə işlədilmiş. Kağız parçası ağacın tikanlarından birinə ilişərək onun budağından asılmışdı.

Qoca ovçu, görünür, külayın buraya gətirdiyi kağız parçasını tikəndən çıxarıb açdı və geniş qaba ovçunun içinə sərdi. Əzilmiş kağızda tanış bir ad aydın görünürdü. Rütbəsinə də daxil edərək, həmin adamın adını, familiyasını göstərən "K. K. K." hərfləri kağıza yazılmışdı.

LXXVII

fəsil

BƏŞQƏ BİR FƏSİL

Zeb bu maraqlı sənədi tədqiq etdikdə onun üzündə heyrətdən çox, bir məmnuniyyət ifadəsi göründü. Zeb Stump deyirdi:

– Bu, zərflər parçasıdır. Bu, çox şeyə dəlalət edir. Məktubun özündən heç də bundan çox şey öyrənmək olmazdı. Bu məktub tıxac yerinə işlədilib. Nə olar, bu məqsəd üçün ayağa bükülmüş bir parça maral dərisi işləmək əvəzinə, hər cür ziribli işləməyin nə demək olduğunu qoy başa düşsünlər. Məktub qadın əli ilə yazılmışdır, – deyərək o, sözlərinə davam etdi və yenə də kağız nəzərdən keçirməyə başladı. – Bunun heç bir əhəmiyyəti yoxdur. Kağız ona yazılmışdır və demək, ona da məxsusdur. Bunu saxlamaq lazımdır!

Qoca ovçu bu sözləri dedikdən sonra papiros alışqanını qoydu, gəlinin kisəsini çıxartdı, tapmış olduğu kağız parçasını səliqə ilə kisinin içinə qoydu.

Zeb yenə də öz-özünə danışmağa başladı:

– Qoca Zebulon Stump, nə olar, işdən belə məlum olur ki, bu sirli dolaşq məsələni sən çox yaxşı aydınlaşdırırsan. Bəzi şeylər hələ aydınlaşdırılmamış qalmışdır; bəzi yerdə tellər qılır, ancaq bunun eyni yoxdur. Öldürülmüş adam kim olur-olsun, qan başqa olan yerdə olmuşdur. Təfəvüti yoxdur. Söhbət kimin haqqında gedirsə getsin, öldürən adam həmin ağacın arxasında dayanmışdır. Əgər ağacın süd tıy gələn o adamlar işi korlamasa, mən başqa şeylər də öyrənə bilirdim. İndi isə əlimdən bir şey gəlmir. İzləri rəhmətçisinə tapdılar. Bu istiqaməti tutub irəliləmək mənasızdır. İndi mümkün olarsa, geriyyə qayıdan işi tutub getmək və nəli sınımış atın öz sahibini ovdan sonra haraya apardığını öyrənmək daha yaxşıdır. Buna görə də, qoca Stump, geriyyə qayıdan çəkən izi ilə getməli olacaqsınız.

Bunu deyib qoca ovçu canının geriyyə qayıtdığı yolu axtarmağa getdi. Yalnız bir və ya iki yerdə adam ağacının lapırlarını birtəhər seçə bildi. Lakin Zeb artıq duymuşdu ki, bu lapırları buraxan adam, nəhayət, atının bağlanmış olduğu yerdə qayıdıb.

Zeb piyada getmiş adamın izindən müvəqqəti olaraq al çəkəyi qərara aldı. Geri dönüb böyük bir talaya çıxdı. Bu talada o, əlavə müşahidələr aparmaq istəyirdi.

Çox çəkmədən Zeb, aydın olan, lakin tamamilə başqa şəkili izlər gördü. Bu, talanın bir tərəfindən gələn o biri tərəfindən çıxan yaxşıca tapdalanmış bir çıxır idi. Zeb bu çıxırın vəhşi heyvan çıxır olduğunu bildi. Zeb dönüb taladan çıxmaq istəyirdi ki, yenə də dayandı.

– Bu izlə ətraf qədər getməməyə adam heyiflənir, ancaq vaxt yoxdur. Cəhənnamə ki, hər halda, bir qədər getməyi sınaqdan keçirmək lazımdır! Qoy qoca madyan məni gözləsin.

O, vəhşi heyvanların açdığı çıxır ilə getdi. Spənqlərin başçılıq etmiş olduğu dəstənin atılan da bu çıxır ilə keçib-gəlmədi.

Zeb bir yerdə çatdıqda dayandı. Bura tamamilə ot bitməyən, daşlarla örtülü qumlu bir sahə idi.

Bu sahədə böyük bir ağac bitmişdi. Ağacın budaqları üfüqi olaraq yana uzanmışdı. Bu budaqlardan biri çıxırın üstündən keçirdi və o qədər alçaqda bitmişdi ki, atlı, əyilmədən onun altından keçə bilməzdi. Zeb Stump diqqətlə baxmağa başladı. Budağın bir yerində qabığın zədələndiyini gördü. Bu zədə böyük olmasa da, nə isə bərk şeyin ona toxunmasından əmələ gəlmişdi. Ovçu dedi:

– Bunu adam başı zədələyib: at üstündə oturmuş bir adamın başı! Belə bir zərbədən sonra o, yerdə yığılmalıdır... – Ovçu sevincle qışqırdı: – Ura! Mən belə də düşünürdüm. Bu da yerdə yığılmış atların buraxdığı iz! Budur, o, bura ilə sürünmüşdür. İndi o sirli şişin nədən əmələ gəldiyini mən anlayıram. Mən bildirdim ki, bu şiş canavarların çaynaqlarından əmələ gəlməyib!

Zeb Stump ağacın bitmiş olduğu yeri sevincle tərk etdi. O, yüngül addımlarla heyvanların saldıdığı çıxır ilə deyil, belə əməlsiz bir fələkə düşər olmuş adamın izi ilə getdi.

Zeb, bəlkə də, adi göz üçün aydın olmayan nişanələri tutub gedirdi. Lakin bu nişanələr, dirəklərə vurulmuş yol göstərən yazılar kimi ona aydındı. Kənara əyilmiş budaq, sürünən bitkilərin bir-birinə qarışmış ucları, yerin azılmış səthi buradan bir adam keçdiyini göstərirdi.

Zeb Stump çayın kənarına qədər getmiş o bədbəxtin yolunu öyrəncəyə qədər öz yoluna davam etdi.

– Qırılmış tellin bir hissəsi də bərpa edilmişdi. Bir az da keçsəydi, sirr açılacaqdı.

LXXVIII

fasil

AT MÜBADİLƏSİ

Kolxaun, başsız atının izlərinin itmiş olduğu tabaşirli düzəni tərk etmək üçün lanətlər yağdıra-yağdırma atının başını döndərdi.

"Daha qabağa getməyin mənası yoxdur! Onun öz atını haraya çapdığını heç kəs bilmir. Çaya tərəf getsəm, bəlkə, yenə də ona rast gələdim. Lakin mustangerin ağrını mənə özünə yaxın buraxmaq istəmir, sanki, bu heyvan mənə nə lazım olduğunu bilir. Müvəffəqiyyətlə atılmış bir güllə ilə mən onun gəzintisini dayandırardım. Görəsən, mustanqa çata bilən bir at mən haradan tapa bilərəm? Qoy bu at lap iki yüz, üç yüz dollar olsun".

Kolxaun bu fikirlərdən sonra tabaşirli düzəni tərk etdi. O, taqətdən düşmüş atını sürətlə çapır, ona heç yazığı da gəlmirdi. Bir saat keçməmişdi ki, Kolxaun Kasa-del-Korvo plantasyasına bitişik olan akasiya ağaclarından ibarət kiçik meşəyə girdi.

Birdən at ayaqlarının səsi eşidildi. Kolxaun at üstündə gələn İsidora Kovarubio de Los-Lanosu gördü.

İsidora Kolxaunun bir qadına vurulduğunu bilirdi. İsidora bu qadına nifrət edirdi. Kolxaun da onun nifrət etdiyi bir adama İsidora-nın vurulduğunu bilirdi. Bu adama isə Kolxaun nainki nifrət edirdi, bəlkə də, onu məhv etməyi qərara almışdı. Ehtimal ki, onların hər ikisi bir-birlərini görmək istəmirdi. İsidora onun yanından keçərkən yalnız başı ilə salam verməklə kifayətlənərdi. – Kolxauna bundan artıq diqqət yetirmək lazım deyildi. Yəqin, Kolxaun da beləcə edərdi. Bununla belə, Kolxaunun başına birdən-birə gəlmiş fikir onun niyyətini tamamilə dəyişdi. O, öz atının yüyənini dərəcə gənc meksikalı qızın yolunu kəsdi və fərjakasını çənb ədəblə təzim edərək onunla söhbətə girişdi.

Çara yox idi: İsidora təbə olmalı oldu.

Kolxaun dedi:

– Senyorita, üzr istəyirəm. Sizi bu üsul ilə, özü də təəssüf ki, sizə tamamilə yad olan bir adam üçün saxlamağın çox nəzakətsiz olduğunu mən bilərəm.

– Lütən, senyor, üzr istəməyin. Səhv etmərsə, axı biz sizinlə Nüesə yanında, düzəndə bir dəfə görüşmüşük.

Kolxaun bunun ona xətriləndirilməsini istəmədiyi üçün dili dolaşa-dolaşa:

– Bəli, bəli, siz haqlısınız, – dedi. – Mən sizinlə bu barədə yox, sizin atınızı uçurumun kənarı ilə çapdıqdan sonra başınıza nələr gəldiyi haqqında danışmaq istəyirdim. Sizin birdən-birə yox olmağınız bizim hamımızı heyratə saldı.

– Kəbalyero, burada nə təəccüblü bir şey var? Sizlərdən kiminsə etdiyi güllə mənə taqibdən xilas etdi. Mən onların geri döndüyünü görüb öz yoluma davam etməyi qərara aldım.

– Senyorita, mən demirəm ki, sizin birdən-birə yox olmağınız təəccüb edənlərdən biri də mən idim. Mən elə güman etdim ki, yaqın, sizin öz mülahizələriniz var və bu mülahizələrə görə də bizim yanımıza gəlmədiniz. Bizim hamımızı heyran edən sizin at minmək maharatını idi. Özü də nə qədər qəşəng atınız vardı! Sanki o uçurdu. Əgər səhv etmərsə, siz indi də o atı minmişsiniz. Bu kimi boş şeyləri sizdən soruşduğum üçün üzr istəyirəm.

– Dayanın, yadıma salım... Mən çox ata minirəm. Bəli, mənə elə gəlir ki, o gün məhz bu atı minmişdim. Bəli, bəli, tamamilə doğrudur. Bu atın mənə necə xəyanət etdiyini xatırlayaram.

– Sizə xəyanət edib? Nə təhər?

– O, mənə iki dəfə xəyanət etmişdir. Birinci dəfə sizin dəstənin yaxınlaşarkən, ikinci dəfə isə hindular cəngəlliklərin içi ilə xəlvətə mənə yaxın gələrkən. Pərvərdigara, sonra mənə dedilər ki, onlar hindu deyilmiş!

– Axı at hansı hərəkəti ilə sizə xəyanət etmişdir?

– O kişməmişdi. Yaxşı təlim görmüş at heç vaxt belə etməz. Mən Rio-Granda qayıdan kimi onu başımdan edəcəyəm. Qoy yenə də otağa qayıtsın.

– Siz nə danışsınız, senyorita! Bəlkə də, mən bunu sizə deməməli idim, ancaq, mənə, bu, çox ədalətsizlik olar.

– Niyə?

– Boş bir şey üstündə belə gözəl atdan əl çəkmək! Belə bir ata sahib olmaq üçün mən çox şeydən keçərdim.

– Kəbalyero, siz zərərət edirsiniz! Bu atın elə bir məziyyəti yoxdur. Bəlkə də, bu, adi atdan bir qədər qəşəngdir, bir qədər də yeyin

qaçır. Mənim atamın beş min belə atı var; onlardan çoxu bundan qaşəngdir və şübhəsiz ki, bundan da yeyin qaçır. Doğrudur, bu at dözümlüdür və uzaq yol getmək üçün yaxşıdır, buna görə də indi mən onu minmişəm. Mən Rio-Granda gedirəm. Əgər ora getməsəydim, mən bu atı sizə, ya da ona sahib olmağı həddən artıq arzu edən bir adama məmnuniyyətlə verərdim.

Kolxaun işgüzar bir vəziyyət alaraq bir qədər tərəddüdlə dedi:

– Məni bağışlayın, senyorita. Əgər siz boz mustanqınızı belə qiymətləndirirsinizsə, atımı sizinlə dəyişməyə şadam. Mənim atım sizin atınız kimi qaşəng olmasa da, cəsarat edib sizə vəd edə bilərəm ki, o, sizi sağ-salamat evinizə aparıb çıxardar və bundan sonra da sizə yaxşı xidmət edər.

İsidora təəccübünü gizlətməyərk:

– Nə danışırınsınız, senyor! – dedi. – Sizin qaşəng Amerika atınız Meksika mustanqına dəyişmək? Bu, çox alıcanab bir təklifdir və zarafata oxşayır. Bilirsinizmi, Rio-Granda sizin atınızın əvəzinə üç, bəlkə də, altı mustanq verərlər.

Kolxaun bunu çox yaxşı bilirdi. Lakin eyni zamanda şübhə etmirdi ki, iti qaçan mustanq altındakı on belə atdan ona daha çox lazım idi. Düzenliyin bu yetirməsi üçün kapitan nəinki özünün bu tənbəl atını, hətta istənilən qədər pul da verməyə hazır idi.

İsidora hələ də şübhə içərisində dedi:

– Senyor, əgər zarafat etmirsinizsə, mən atlanımı dəyişdirmək əleyhinə deyiləm.

– Mən tamamilə ciddi deyirəm, senyorita.

İsidora atdan yerə sıçrayıb onun qarnaltsını aç-aça:

– İndi ki ciddi deyirsiniz, alın, – dedi. – Yəhərləri dəyişə bilməyəcəyik: sizin yəhəriniz mənim üçün çox böyük olar.

Kolxaun həddindən artıq sevindi və minnətdarlıq etmək üçün söz tapmadı. Yəhəri atın üstündən götürmək üçün qıza kömək etməyə tələsdı. Qızın yəhərini götürdükdən sonra öz yəhərini götürdü.

Həç beş dəqiqə keçməmiş at mübadiləsi qurtardı. Yəhər və yüyənlər öz sahiblərində qaldı.

Bütün bunlar İsidoraya çox maraqlı göründü. O, özünü gülməkdən güclə saxlayırdı.

Kolxaun isə bu işə tamamilə başqa münasibət bəsləyirdi. Onun qarşısında çox ciddi bir məqsəd vardı. Onlar ayn bir söz danışmadan,

yalnız "salamat qalın" deyə ayrıldılar. İsidora Amerika atında getdi, kapitan isə boz mustanqın belində Kasa-del-Korvo malikanəsinə tərəf yollandı.

LXXIX

fəsil

YORULMAZ İZAXTARAN

Zeb dərhal mədyanının bağlandığı yerə qayıtdı. O, cəngəlliklərə yaxşı bələd olduğu üçün kasa yol seçdi.

Yenə da sınıq nalın izini tutub getdi. O, bu izin gedib Kasa-del-Korvoya çıxacağına tamamilə əmindir.

Düzənin bəzi yerlərində torpaq o qədər bərk idi ki, üstündə heç bir iz qalmamışdı. Adi bir yolçu elə güman edərdi ki, bu yol ilə o, birinci olaraq gedir, Zeb Stump daha nəm və daha yumşaq yerda izin yenə də görünəcəyini bilirdi.

Ovçu artıq Poyndeksterin plantasiyasına yaxınlaşmaqda idi. Damin üstündəki diş-diş məhəccər akasiya ağaclarının başı üstündən görünürdü. Zeb yolda na isə görərək atını birdən-birə saxladı. O, yerə sıçrayıb yüyəni qoca mədyanın boynuna atdı və yoluna piyada davam etdi.

Təcrübəsiz bir adam Zebin nə üçün birdən-birə atından yerə düşdüyünü çətin təyin edə biləydi. Zeb yavaşca:

– Evə qayıdarkən onun buraxdığı iz, – dedi.

Bunu dedikdən sonra tələsən ovçu yavaş-yavaş izi tutub getdi. Zeb Kolxaunun arxasınca düşüb onu nəzərdən qaçırmamaq istəmərdi. Bunun mənası yox idi. Ovçu yoluna yavaş-yavaş davam edib daha Kasa-del-Korvoya qədər dayanmayacağını zənn edirdi.

Lakin qoca ovçu bu dəfə səhv etmişdi. Məgər o, yolda Kassi Kolxaunun İsidora Kovarubio de Los-Lanos ilə görüşü kimi bir maneəyə rast gələcəyini qabaqcadan görə bilərdimi? Zeb bunu heç bir vəchlə gözəlmirdi.

Zeb yavaşca geri dönərək öz mədyanının qulağına nəşə pıçıldayıb akasiya pöhrəliyinə tərəf getdi.

Madyan da yavaş-yavaş və itaətlə onun arxasınca getdi. Bir az getdikdən sonra Zeb dayandı. Yaşılığın əmələ gətirdiyi qalın divar ovucunu qızgın surətdə söhbət edən İsidora ilə Kolxaundan gizlədirdi. Zeb Kolxaun ilə İsidoranın danışqlarının hamısını eşitdi. Onlar yalnız salamatlaşdıqdan və hərə öz yolunu tutub getdikdən sonra Zeb gizlədiyi yerdən çıxdı. Ovçu indicə at mübadiləsi olmuş yerdə dayanaraq:
– İosafat! İki iblis arasında ittifaq bağlanmışdır, – səsləndi.

LXXX fəsil

KEŞİYİ YAXŞI ÇƏKİLƏN QAPI

Atını dəyişmək Kolxaunun nəyinə lazım idi? Zeb meksikalı qızın doğru dediyini bilirdi. Həqiqətən, bazarda Amerika atı mustanqdan qat-qat baha idi. Zeb həmçinin bunu da bilirdi ki, belə bir alverdə Kassı Kolxaun özünün aldadılmasına yol verən adamlardan deyil. Bəs nə üçün o, buna yol vermişdi?

Qoca ovçu yun şlyapasını çıxarıb əlini pırtlaşmış saçlarına iki dəfə çəkdikdən sonra saqqalını tumarladı. Nəhayət, o:

– Bunun yalnız bir izahı ola bilər, – dedi. – Buna şübhə yoxdur ki, boz mustanq Amerika atından bərk qaçır. Mister Kassı bu atı minib başsız atlıya çatmaq istəyir. Bu, mənim adımın Zebulon Stump olduğu qədər doğrudur. – O, öz atına dönərək sözlərinə davam etdi: – Heyvan, gedək. Sən hələ bütün gecəni də olmasa, bir-iki saat burada otulmısan. Eybi yoxdur, mənim qoca atım. Buranın otu pis deyildir və onu otlamaq üçün sənə vaxtın çatır. Onsuz da sənə qamın hələ doludur.

Zeb yüyən atın ağzından qıxdı, cilovunu cəngəlliyin qalınlığında bir ağaca bağladıqdan sonra Kolxaunun izi ilə getdi.

Ovçu cəngəllikdən çıxıb açıq bir düzənə çatdı. Düzənin o biri tərəfində Kasa-del-Korvo malikanəsi görünürdü.

Malikanənin əhənglə ağardılmış qabaq tərəfində bir atlı görünürdü. Budur, atlı darvazadan içəri girib gözdən itdi.

Zeb öz-özünə dedi:

– Mən buradan onun darvazadan çıxacağını görə bilərəm. Lap səhərə qədər gözləməli olsam da, buradan getməyəcəyəm. Beləliklə, səbirli olmaq lazımdır.

Zeb Stump yerə oturub arxasını ağacın gövdəsinə söykədi. Böyük cibindən kiçik bir kəsə çıxartdı. Bu kəsənin içində bir parça qarğıdalı çörəyi, bir parça qızardılmış donuz eti, bir də Mononqaxel viskisi ilə dolu bir qab vardı.

Ovçu çörəyin və atın yarsını yedikdən sonra qalanını yenə kəsəyə qoydu və ağacdən asdı. Qabdan xeyli viski içdikdən sonra çubuğunu çəkdi: sonra yenə də arxasını ağaca söykədi, əllərini döşündə çarpazlayaraq gözlərini Kasa-del-Korvonun darvazasından çəkəməyərək qabağa baxmağa başladı.

Beləliklə, iki saat oturdu.

Onun gözündən heç bir şey qaçmırdı. Malikanənin darvazasından kişilər və arvadlar çıxıb-girirdi. Uzaq olsa da, Zeb bunların ancaq kölə olduğunu görürdü. Onlar hamısı piyada idi. Zebin gözlədiyi adam isə at belində görünməli idi.

Artıq günəş üfüqdə gizlənməkdə idi. Hava yavaş-yavaş qaralırdı. Zeb tələsmədən ayağa qalxıb ağaca söykəndi, sanki bu vəziyyətdə daha rahat düşünmək olardı.

O, belə fikirləşdi: "Çox mümkündür ki, bu tülkü gecə ikən sivişib getsin. Bəlkə də, səhərə yaxın getdi. O, düzənin hansı tərəfinə gedəcək? Bunu mən mütləq bilməliyəm. Madyanı öz dalımcı aparmanın mənası yoxdur. O, ancaq mənə mane olacaqdır. Bir də ki indi gecələr ay ziyası olduğu üçün onu görə bilərlər".

Qoca ovçu öz atına tərəf getdi, yəhəri belindən götürdü, heyvanın boynuna uzun bir mütirlə keçirib, onu ağaca bağladıqdan sonra köhnə yun adyalını yəhərdən açdı, onu qolunun üstünə salıb Kasa-del-Korvoya tərəf getdi.

Müşahidə üçün daha yaxın bir yer seçmək lazım gəlirdi. Zeb çox ehtiyatla gedirdi. Yer tamamilə açıqlıq idi. Ovçu gizlənə-gizlənə gah yeyin-yeyin, gah yavaş-yavaş, gah da ayıla-ayıla gedirdi.

Zeb istədiyi yerə çatdıqda günəş artıq batmışdı. O, təxminən malikanədən iki yüz yard uzaqda dayandı. Burada kiçik bir kol bitmişdi. Zeb bu kolun dibində uzanaraq gözlərini Kasa-del-Korvonun darvazasına dikdi.

Qoca ovçu bütün gecəni iki gözünün ikisini də birdən yummadı: gözələrindən biri həmişə açıq olurdu. Qocanı buna vadar edən səbəblərin həddindən artıq olduğunu anlamaq üçün onun qeyridi bir görkəm almış ciddi üzünə baxmaq kifayət idi.

Əvvəlcə o, kölələrə məxsus olan binadan gələn səsləri eşidirdi. Gecəyansına az qalmışdı ki, onların da səsi kəsildi; indi ətrafda hökkm sürən sükutu yalnız veyl-veyl gəzib canavarların ulamağına səss verən itlərin hürüşməsi pozurdu.

Zeb gündüz çox yorulduğu üçün yuxuya getməkdən özünü güclə saxlayırdı. Bir dəfə bərk yuxusu gələrkən o sıçrayıb ayağa qalxdı. Otun üstü ilə iki dəfə otarəf-butarəfə getdi. Sonra yenə də uzanıb başını kolun altında gizlədərək çubuq çəkdi.

O, bütün gecəni gözünü malikanənin böyük darvazasından çəkədi.

Günəş çıxdıqda isə ovçu yenidən öz müşahidə məntəqəsini dəyişməli oldu.

Şəfaqın zərif rəngləri üfúqda yenidən görünmüşdü ki, Zeb yavaşca ayağa qalxıb adyali çiyinə atdı və arxasını Kasa-del-Korvoyə tərəf çevirərək yavaş-yavaş irəlilədi. O, dünyanın axşam buraya gəldiyi cığırta gedirdi.

Zeb dünyanın gəca axşam yeməyini yediylə ağacın yanına gəlincəyə qədər dayanmadı.

Buraya çatdıqda yenə də oturub arxasını ağaca söykəyərək səhər yeməyini yedi.

Qarğıdalı çörəyinin və atın qalan yansı da tezəcə yox oldu. Zeb bunları yedikdən sonra qabın dibində qalmış viskini də içdi.

Çubuğunu doldurub yandırmaq istəyirdi ki, birdən alışqanını cəld kisəsinə qoydu.

Kasa-del-Korvonun darvazası açıldı. Orada kiçik, boz bir at üstündə bir adam göründü. O çıxan kimi darvaza dərhal onun arxasınca bağlandı.

Zeb Stump tez qoca madyanın yanına gəldi, onu cəld yəhərlədi və cəngəlliyin elə bir yerinə gətirdi ki, burada gözə görünmədən müşahidə aparmaq olardı. Qoca ovçu burada gizlənib atının yaxın-

laşmasını gözləməyə başladı. O, bu atının Kassi Kolxaun olduğuna şübhə etmirdi. Kapitan cəngəllikləri keçib səhərin dumanlı işığına bürünmüş düzəndə gözdən itincəyə qədər Zeb Stump durub gözlədi.

Zeb Stump yalnız bu zaman atını minib qovdu.

O, atını Kassi Kolxaunun arxasınca sürürdü.

Üzünə şəh düşmüş otlar bu qoca izaxtaran üçün təmiz bir kağız parçası, boz mustanqın ayaqlarının izi isə, kitabda çap edilmiş sətirələrin hərfləri kimi aydın idi.

LXXXI

fəsil

VAHİMƏYƏ DÜŞÜB QAÇDI

Kassi Kolxaun boz mustanqı yəhərləyən Plutodan başqa onu heç kəsini görmədiyinə şübhə etmədən gəlib düzənə çatdı. Cəngəlliklər içindən çıxdıqdan sonra atını dördnəla Nueses çayı sahillərinə tərəf sürdü.

Atın Texas maralı kimi sürətlə qaçmasına baxmayaraq, Kolxaun müvəffəqiyyət qazanacağına bir o qədər də əmin deyildi. Çox ola bilər ki, başsız atı bu gün onun gözüna dəyməsin. Başsız atıya iki dəfə rast gəldiyi bir yer vardı. Bəlkə, bu dəfə də bəxti gətirdi, başsız atını orada gördü.

Bu yer cinayətin baş verdiyini güman etdikləri yerin yaxınlığındaydı, açıq taladadır. Geniş meşə yolu da yaxından keçirdi.

Kolxaun düşünərək öz-özünə deyirdi: "Çox qəribədir: o, həmişə buraya qayıdır. Elə bil ki, o, buranı xoşlayır. Bir də at bu yerlərə buranın otu çox ləzzətli olduğu üçün gəlir. Bəlkə, bu gün rast gələcəyəm. Əgər rast gəlməsəm, onda cəngəlliyə gedib özümü asmaqdan başqa çarəm yoxdur... Bir də mustanger sağ-salamat həbsxanada olduğu halda mən nədən qorxmalıyam? Əldə nə kimi dəlillər var? Yalnız bir qırıq qurğuşun? Lakin mən atı qova-qova bağrını çatlat-sam da, bu qurğuşunu əldə etməliyəm".

– Pərvərdigara! O nədir?

Kolxaun son sözləri bərkədən deyib dahşət içində atın yüyənini çəkdi: onun mustanqı az qala şahə qalmışdı.

Günəş düzənliyin üföqlərində göründü. Günəş atının arxa tərəfindən qalxmışdı. Onun qarşısında göyün etayına yasəmən rəngli duman çökmüşdü: bu, yaxındakı cəngəllikdən qalxan buxar idi. Ağaclər sanki yasəmən rəngli tül pərdənin arxasında gizlənmışdi.

Bu pərdənin önündə, ya da onun arxasında hərəkət edən şey göründü. Bu şey o qədər qəribə idi ki, onu əvvəlləri görməyən adama bu, həqiqətə həç də oxşamayan bir xəyal kimi görünərdi. Bu, başsız atlı idi.

Ləkin, Kolxaun da daxil olmaqla, onu indiyədək həç kəs bu şəkildə görməmişdi. Yox! İndi atının tamamilə başqa bir görünüşü vardı. O, cizgilərinə görə eyni adam olsa da, həcm etibarilə on dəfə böyükdü.

Bu, artıq insan deyil, bir nəhəng idi. At da ata oxşamayıb, qüllə qədər hündür, atabənzər bir heyvandı. Məsələ bununla qurtarmırdı. Onun görkəmində daha böyük bir dəyişiklik əmələ gəlmişdi; bu dəyişiklik də anlaşılmaz bir şeydi: o, yer ilə deyil, göy ilə gedirdi. Özü də həm atın, həm də adamın ayaqlarını göydə, başları isə yerdə idi. Atın dirəqləri dumanın yuxarı kənarında aydınca görünürdü; atının çiyinləri isə az qala üföqə toxunurdu.

Atının çiyindəki şal cazibə qəzanunə zidd olaraq yərə düşmürdü. Həmçinin atın yüyənli və uzun quyruğu da aşağı sallanmırdı.

Bu dəhşətli kabus yavaş-yavaş, tələsmədən yeriyirdi. Kolxaun qorxudan yerində donmuş halda ona baxırdı.

Ləkin budur, düzən otlarına dəyən at ayaqlarının xəlif səsi eşidildi. Kolxaun həqiqi atının (əgər bunu həqiqi atlı adlandırmaq mümkünürsə) onun qarşısında durduğunu anladı: dəhşətli kölgə də həç demə onun kölgəsi imiş.

– Bu, ilğimdir! – kapitan səsləndi. – Gör mən nə qədər axmağam ki, belə bir aldanışa qapılmışam! Budur, məni qorxudan atlı gəlir! Axı elə mən onu axtarıram. Özü də gör nə qədər yaxındadır! İndi qovub ona çatmaq lazımdır! Lap Texasın qurtaracağına qədər olsa da, onu qovub tutacağam.

Geniş düzəndə iki adam atını var gücü ilə çapırdı. Onların ikisi də yeyin qaçan mustanq minmişdi. Birinin altında kəhər, o birisinin altında isə boz at vardı. Atılardan biri o birisini təqib edirdi.

Təqib olunan başsız atlı idi. Təqib edən isə – başlı atlı idi. Bu başlı atlı ağılsız bir qərara gəlmişdi.

Başsız atının təqib edilməsi çox davam etmədi. Kolxaun artıq müvəffəqiyyətinə əmindir. Boz atın kəhər ata çatacağı aydındır. Kolxaun tufəngini çiyindən çıxartdı. Qaçan atı vurmaq, bununla da təqibə son qoymaq istədi.

Gülləsinin boşə çıxacağından qorxmasaydı, dərhal atəş açardı. Ləkin o tərəddüd edərkən belində başsız adam olan kəhər cəld dönüşlə cəngəlliyə girdi.

Kapitan bunu gözəlmirdi. Yənə də onu təqib etməli oldu.

Kolxaun qorxunc atlıya bir daha çatdı. Özü də onun o qədər yaxınında idi ki, boz mustanqın pəralənmiş burnu az qala kəhər atın uzanmış quyruğuna toxunurdu. Kapitan tufəngi sol əlində hazır tutmuşdu, sağ əlinin barmağı tətikdə idi. O, yalnız daha yaxşı nişan almaq üçün hədəf axtarırdı.

Daha bir an keçsəydi, güllə qabaqda qaçan ata dayəcəkdi. Ləkin at, sanki, təhlükə olduğunu duyaraq cəld kənara sıçradı və şillaq atıb onu təqib edən mustanqın ağzına bir təpik vuraraq qaçmasına davam etdi.

Boz mustanq dayandı; yalnız itı məhmızı onu yənə də qaçmağa məcbur etdi.

Kolxaunun səbri tükenmişdi. O, kəhər atın birbaş cəngəlliklərin qalın yerinə tərəf qaçdığını gördü. Bu ov yənə də həç bir nəticə vermədən qurtara bilərdi. Kolxaun qəzəblənərək yənə də tufəngindən yayırdı.

Başsız atının bədəninin yansı artıq sıx ağaclər arasında idi. Kapitan qaçmaqda olan kəhəri nişan aldı. Tufəngin lüləsindən tüstü çıxdı. Atəş səsi eşidildi və qara bir şey tappıltı ilə yərə düşüb tullandı, diyrilənə-diyrilənə birbaş Kolxaunun atının ayaqlarına altına gəldi.

Boz mustanq fışqırıb geri çəkildi. Atlı vəhşi bir səslə qışqırdı: aşağıda, ot üzərində bir adam başı vardı. Möhkəm və girdə kanarları olan şlyapa hələ də onun başında idi.

Başın solğun, qəna bulanmış, büzüşmüş üzü düz Kolxauna sarı çevrilmişdi. Onun gözələri açıqdı; bu gözələr şuşadan düzəldilmiş iki

kürə kimi soyuq, cansız və müdhiş nəzərlərlə Kolxauna baxırdı. Onun ağ dişləri göyərmiş dodaqları arasında parlayırdı.

Kassi Kolxaun bu başa dəhşətlə baxırdı.

Onlar bir-birinə çox baxmadı. Şlyapalı baş yumşaq otluqda hələ də tərpanırdı ki, Kolxaun atının başını çevirdi, onu bərk məhmizləyərək dördəm çapmağa başladı.

O, cəngəlliklər içində hələ də özünə yol açmaqda olan başsız atını təqib etmədi. Kolxaun atını geriye, Kasa-del-Korvoya çapırdı.

LXXXII

fəsil

DƏHŞƏTLİ BAĞLAMA

Cəngəlliklər içindən çıxan qoca ovçu kapitanın izini tutub yavaş-yavaş gedirdi. Onun üzündə səbirsizlik və təşviş oxunurdu.

Zeb yavaş-yavaş və ehtiyatla irəliləyərək, nəhayət, kapitanın başsız atıya çatdığı yərə gəldi. İzləri diqqətlə nəzərdən keçirib dedi:

– Demək, bu alçaq onu axtarıb tapa bilməmişdir. Lakin bu hələ o demək deyil ki, atını tutmaq kapitana müyəssər olmuşdur... Bəs mən niyə axmaq kimi burada dayanmışam? İndi vaxt itirmək olarmı?! Əgər Kolxaun başsız atıya çataraq lazım olan şeyi onun bədənindən çıxarmışsa, onda heç, daha mən heç bir şey edə bilmərəm. Tələsmək lazımdır! Mənim qoca madyanım, getdik! Yanım saat bundan əvvəl buradan keçmiş boz ata çatmağa çalış. İndi onlardan pis qəçmədiyini sübut et. Getdik.

Qoca ovçu yeganə məhmizi ilə atın böyrünə vurdu və at yortmağa başladı. Ondən hələ sürətlə qaçmaq da tələb olunmurdu. Zeb əvvəlki kimi ehtiyatla gedir və diqqətlə irəli baxırdı.

– İzin getdiyi istiqamətdən belə görünür ki, onun haraya gedib çıxacağını mən lazımı qədər dürüst müəyyən edə bilərəm, – qoca ovçu düşündürdü. – Sanki bütün yollar oraya gedir. Geriyə qayıtmalı olmayan o zavalı da bu yol ilə gedibmiş. Ələc nədir? Əgər bunu yenidən həyata qaytarmaq mümkün deyilsə, onun həyatına qiymiş alçaqdan intiqam almaq lazımdır... Dayan! Bu da ol! Bu da başsız

atlı! İosafat! Dördnala çapır! And içirəm ki, boz mustanq kahərə çatə bilər. Onlar buraya gəlmirlər, bizə gizlənmək lazım gəlməyəcəkdir. Sakit dayan! İndi qaçmaq olmaz, yoxsa bizi görələr. Qorxm! O, öz oyunu ilə çox məşğul olduğu üçün qarşısındakı şeydən başqa heç nə görmür... Belə. Mən elə bunu da gözləyirdim: onlar birbaş meşə yoluna getdilər. Hə, mənim madyanım, qabağa getdik!

Zeb Stump gözəlini meşə yolundan ayırmadan atını sürüb cəngəlliyə yaxınlaşdı.

Tüfəng səsi Zebi o qədər də təəccübləndirmədi. Əksinə, Kolxaun başsız atını təqib edən dəqiqədən etibarən o, bu ataşı gözləyirdi.

Qoca ovçu sonra Kolxaunun öz atını dəhşət içində geri çapdığı gördükdə təəccübləndi. Zeb yavaşca dedi:

– Lənət şeytana! Nə qərribə şeylər olur! Onların arasında nə isə baş verib. Ha-ha-hal! Elə qaçır ki, elə bil dalınca cın düşüb. Bəlkə də, İndi onlar rollarını dəyişib: İndi başsız adam kapitanı təqib edir? Elə belədir ki var. Belə bir manzaraya tamaşa etmək üçün mən gülmüş bir dolları əsirgəməzdim. Ha-ha-hal!

Ovçu atdan düşüb madyanı ilə birlikdə cəngəlliklər içində gizləndi ki, qaçıb canını qurtaran atlı onları görməsin. Lakin Kolxaun atını elə sürətlə sürürdü və o qədər dalğın idi ki, Zeb hətta açıq bir yerdə onun qarşısında dayanmış olsaydı da, onu görməzdi.

Ovçu, kapitanın dəhşət ifadə edən üzünü görər-görməz öz-özünə dedi: "İosafat! Əgər onu qovan cın-şəyatin deyilsə, yaqın ki, belə bir qüvvə onun daxilindədir. Mən hələ ömrümdə bu qədər qorxunc sima görməmişəm. Onun arvadı olacaq qadına mənim əvvəlcədən yazığım gəlir. Zavallı miss Poyndekster! Ümidvaram ki, o, birtəhər canını qurtaracaq və belə bir quldur onun əri olmayacaq... Yaxşı, görəsən, nə olmuşdur? Heç kəs görünmür. Amma o, hələ də qaçmaqda davam edir. Görəsən, o, haraya qaçır! Təqib etmək lazımdır". Zeb cəngəlliyin kənarına çıxaraq Kolxaunun atını Kasa-del-Korvo malikanəsinə tərəf çapmaqda davam etdiyini gördükdə:

– Hə, evə gedir! – səsləndi. – Evə getdiyinə şübhə yoxdur! – Zeb boz at gözəndən itdikdə sözünə davam etdi: – İndi, mənim qoca madyanım, bərabər gedib, onun nə üçün ataş açdığını öyrənək.

On dəqiqə sonra Zeb madyandan düşüb yerdəki bir şey qaldırdı. Hətta ən amansız adam belə çıncılaşmadan bu şeyə toxuna bilməzdi. Lakin qoca ovçuda belə bir hiss yox idi. O, yerdəki başı üsulluca

götürdü. Ölüm bu başın qana bulaşmış, büzülmüş üzünü tamamilə dəyişmişdi; Zeb həlak olmuş gəncin ona aziz olan cizgilərini tanıdı.

Zeb ölünün başındakı şlyapanı çıxarmaq istədisə də, bacarmadı: baş o qədər şişmişdi ki, şlyapanın dövrəsinə sənmiş lent az qalardı partlasın. Ovçu, nəhayət, dedi:

– Pərvərdigar! Pərvərdigar! Bəla bir şeyi onun atasına aparmaq olarmı? Bunu buradan aparmaq lazım deyil, bunu burada basdırıb heç kəsə bu barədə bir söz deməməliyəm... Yox, bəla etmək olmaz: bu baş bir şahid kimi məhkəməyə lazım olacaq.

Zeb bunu deyib köhnə yun adyalını açdı, başı adyala büküdükdən sonra bu qorxunc bağlamayı yəharin qaşından asıb mədyanına mindi və təhlükəyə yollandı.

LXXXIII

fəsil

QANUNU MÜHAFİZƏ EDƏNLƏR

Herbi həbsxanaya salınandan üç gün sonra Moris Ceraldın qızdirması kəsildi; o daha sayıqlamırdı. Dördüncü günü isə o, demək olar ki, sağalmışdı. Məhkəmə beşinci günə təyin edilmişdi.

Texasda adamı iyirmi dörd saat içərində mühakimə edib əsa bildikləri üçün bəla bir tələsiklik qeyri-adi görünə bilməzdi. Məhbusun sayəsiz-hesabsız düşmənləri öz mülahizələrinə görə məsələni tez qurtarmağa çalışırdılar; lakin onun düşmənlərindən keyli az olan dostları isə onlara müqavimət göstərmək üçün kifayət qədər qüvvəyə malik deyildilər.

Əhalinin çoxu birinci dəstənin tərəfində idi və məsələnin tez həll edilib cəza verilməsinə tələb edirdi.

Gözlənilmədən bu əhvali-ruhiyyəyə kənardan da havadar çıxan oldu. Məsələ bəla idi: vilayət məhkəməsi bu zaman məhəl dələndiyindən İnc qalası üçün qeyd edilən günlər elə bu müddətlə düz gəlirdi.

Bu surətdə də, sanki, Moris Ceraldın və onunla birlikdə digər canlıların işinə məhz bu günlərdə baxılmalı idi. Özü də heç kəs məhkəmənin təxirə salınmasını xahiş etmirdi. Məhkəmə həmin ayın on

beşinə təyin edilmişdi. Mütəhəmmə vəkilin köməyi lazım ola bilərdi, lakin təhlükədə bu peşəni yaxşı bilən bir adam yox idi. Vəkillər, adətən, məhkəmə orqanları ilə gəzdikləri üçün onlar İnc qalasından hələ çox uzaqda idilər. Lakin buna baxmayaraq təhlükəyə məşhur bir hüquqşünas gəlib çıxdı. Bu adam mustangeri müdafiə etmək üçün San-Antoniodan gəlmişdi. Deyirdilər ki, hansı bir qadına, çoxlu pul verərək bu hüquqşünası buraya gətirmişdir. Başqa bir vəkildə də gəldi.

O, İnc qalasına İrlandiyadan yalnız Moris Ceraldla görüşmək üçün gəlmişdi. Oberdoferin məhəmməxanasında Moris Ceraldın həbsxanada olduğunu eşidəndə o, çox təəccüb etdi. Məhbusla görüşməyə icazə verilməsinə tələb etdi. Texasın hakimiyyət dairələri üçün onun Moris Ceraldla görüşməsinə icazə verməmək yaxşı olmadığından vəkildə Ceraldın yanına girmək üçün icazə aldı. İrlandiyalı vəkildə gəlməsi qalada və təhlükədə bir çox danışığlara səbəb olmuşdu. Bəla bir şeyə yayılmışdı ki, guya, Moris Cerald bu vəkildə dəhşətli bir əhvalat danışmışdır. Lakin bu əhvalatın məzmunu məchul qalmışdı və təhlükədə yaşayanlar bununla çox bərk maraqlanırdılar.

Bundan yalnız bir adam xəbərdar ola bilərdi; o da Zeb Stump idi. Ancaq qoca ovçu görünmürdü. Onu yalnız bir dəfə İrlandiyalı vəkildə ilə söhbət edənlər görmüşdülər. Bundan sonra ovçu yox olmuşdu. Həmin əla güman edirdi ki, Zeb Stump yenə də maral, ayı və ya vəhşi hindtoyuğu ovuna getmişdir.

Lakin həmin səhv edirdi. Bu dəfə Zeb Stump meşələri ov üçün dolaşmırdı; o, başsız atını ovlamağa getmişdi.

LXXXIV

fəsil

NƏZAKƏTLİ BACIOĞLU

"Allah, sənə şükür, səhər onun məhkəməsidir!

Bu məlun atı İndiyədək bir adamın tutduğuna inanmaq olmaz! Ümidvar olaq ki, bu heç mümkün də deyil. Mənimlə başqa bir şeydən qorxum yoxdur. Bu olmadan görüş necə sübut edirlər!

Qarıbədir, görəsən, bu İrlandiyalı fırılacaqçı buraya nə üçün gəlmişdir? O biri hüquqşünas nə üçün gəlmişdir? Maraqlıdır, onu kim göndərmişdir və nə üçün göndərmişdir? Yəqin ki, ona yaxşıca pul veriblər...

Görüm onları lənətə gəlsin! Hər halda, mən qorxmuram!

Bu cinayəti Ceraldın etməsindən əlavə onlar nə fikirləşə bilərlər? Bütün dəlillər onun əleyhinədir.

Məni narahat edən ancaq Zeb Stimpdur. Ondan şübhələni-
rəm. İlandır, ilanı! Onu heç yerdə tapa bilmirəm. Qarıbədir, görəsən, o, harada itib-batır? Deyirlər ki, ovdadır. Buna oxşamır. Birdən Zeb onun arxasında gətse? Birdən onu tutsa?

Mən onu tutmaq üçün bir də gedərdim, ancaq daha gecdir. Sabah axşam hər şey qurtaracaqdır.

Bəs sonra məsələnin üstü açılarsa? Cəhənnəmə ki, bu barədə düşünməyəcəyik. Yalnız indi hər şeyin öz qaydasında olması lazımdır. Birini asdıqdan sonra digərini ittiham etmək kimin ağlına gələr?!]

Mənə elə gəlir ki, reqlayatorların mənimlə arası sazdır. Hətta, deyərsən, Sem Menli də kifayət qədər əmin olub. O gecə eşitdiklərimi Sem Menliyə dedikdə onun şübhələri dağılır.

Lənətə gəlmişlər!.. Ancaq bu daha olub-keçib. Qız onunla görüşmüşdür; bununla başmaq lazımdır. Lakin onu bir də görməyəcəkdir. Bu, yaqındır; onu ancaq o dünyada görə bilər.

Nə etmək, bu, Luizanin özündən asılı olacaqdır.... Güman etmirəm ki, onların arasında ciddi bir şey olsun. Vəhşi xasiyyətlərinə baxmayaraq, qız elə qızlardan deyil. Bəlkə də, bu, onun tərəfindən göstərilən etiraf imiş.

Yox, yox! Sadə bir etiraf xətinə gəcənin yansı yataqdan qalxıb bağın içərilərinə görüşə getməzlər. Qız onu sevir, onu sevir!

Goy sevsin. Cerald heç bir zaman onun olmayacaq. Əgər Luiza inad edərsə, onu bir də görməyəcək. İlğayı onun boynuna keçirmək üçün qızın birca sözü kifayətdir. Boyun qaçarsa, onda öz gücünü onlara göstərəm. Onda həm bu İrlandiyalı ilə olan fırılacaq qurtaracaq, həm də onun ölümünə qız özü bəis olacaq. Qız onu itirdiyi kimi, plantasiyanı da, evi də, zənciləri də – hər şeyi itirəcəkdir..."

Kolxaun öz otağında takbaşına belə düşündü.

– Hə, Vudli day! Mən sizi görmək istəyirdim.
Plantasiya sahibi Kasa-del-Korvonun koridorlarını məyus-məyus dolaşırdı. O, öz bacısı oğlunun otağına müəyyən bir iş üçün deyil, təsadüfən girmişdi.

– Kassı, sən mənimlə görmək istəyirdin?

Dərddən üzülmüş qocanın səsinə bir mütlilik vardı. Qarşısında iki yüz kölənin tir-tir əsdiyi təbəbbürlü Poyndekster indi öz hakim qarşısında dayanmışdı. Doğrudur, bu hakim onun doğma bacısının oğlu idi, lakin qoca bundan heç bir yüngüllük hiss etmirdi.

– Mən sizinlə Lu haqqında danışmaq istəyirdim, – Kolxaun cavab verdi.

Bu, elə Vudli Poyndeksterin söhbət açmaq istəmədiyi bir mövzu idi. O hətta bu barədə düşünməkdən belə qorxurdu.

Söhbətə başlayarkən Kolxaunun səsinə duyulan ahəng yaxşı bir şey vəd etmirdi. Bu səsdə xəşidən çox, tələb vardı.

Poyndekster saxta bir sakitliklə:

– Lu barədə? Nə olub? – deyə soruşdu.

Kolxaun söhbətə başlamağa cəsarət etmirmiş kimi bir qədər tərəddüddən sonra dedi:

– Məsələ bundadır ki... mən... mən istəyirdim ki...

Plantasiya sahibi dedi:

– Mənsə hələlik o barədə danışmaq istəməzdim. – O, bunu az qala bir yalvarışla dedi.

Kolxaun bu etirazdan razı qalmayaraq qəti bir səslə soruşdu:

– Axı nə üçün, day?

– Sən özün bilirən – nə üçün!

– Ağır vaxt olduğunu mən anlayıram. Zavallı Henri yox olmuşdur. Güman edirlər ki, o... Axı o qayıdıb gələ bilər və onda hər şey yaxşı olar.

– Heç vaxt! Biz onun nə dirisini, nə də ölüsünü daha heç vaxt görməyəcəyik. Daha mənim oğlum yoxdur!

– Lakin sizin qızınız var, qızınız isə...

– Qızım məni rüsvay edib!

– Mən buna inanmıram, yox...

– Bas onda öz görüb eşitdiklərimi necə izah etmək olar? Onu iyirmi mi uzaqda olan adı bir at alverçisinin daxmasına getməyə nə vadar etmişdir? Pərvədigara! Görəsən, o, nə üçün mustangeri, mənim oğlunun qatilini, öz qardaşının qatilini müdafiə edir? Pərvədigara!

– Bunu hər bir qadın edərdi.

– Ah, əgər mən sənin dediklərinə inanarsaydım! Mənim yazıq qızım! İndi oğlum əlimdən getdikdən sonra o, mənim üçün daha əzizdir.

– Oğlunuz... həlak olmuş oğlunuzu var qüvvəsi ilə əvəz etməyə çalışın və artıq sizə yaxın olan bir adamı yalnız o, sizə qaytara bilər. Vudli dayı, mən dolanbac yollarla danışmaq istəmirəm. Kimi dediyimi siz bilirsiniz. Mən istəyirəm ki, Lu mənim olsun.

Plantasiya sahibi bunu eşitdikdə zərrə qədər də təəccüblənmədi: o, bu sözü gözləyirdi. Bununla bərabər, onun kədəri daha da artdı.

Bu, qərībā görünə bilirdi. Son zamanlara qədər Poyndekster onların evlənməsinə tərəfdar idi və doğrudur, çox ehtiyatla da olsa, bir neçə dəfə öz qızını yola gətirməyə çalışmışdı.

Texasa gəlməzdən əvvəl Poyndekster öz bacısı oğlunu yaxşı tanıyırdı. Kolxaun böyüyüb boy-aşa çatdırdıqdan və Missisipi ştatının vətəndaşı olduqdan sonra vaxtının çoxunu çilgin şənlik şəhəri olan Yeni Orleanda keçirmişdi. Vudli Poyndekster öz bacısı oğlunu Luizianadakı plantasiyaya təsadüfən-təsadüfə gələrkən görürdü. Lakin sonra Luiza böyüyüb gözəl bir qız olduqda Kolxaun tez-tez gələr və onlarda daha çox qonaq qalırdı.

Sonra Kassi Meksika müharibəsində iştirak etdi; orada doqquz ay qalıb kapitan rütbəsi aldı. Vuruşmada igidlilik göstərdikdən sonra vətəninə qayıtdı və Luiza ilə evlənməyi qəti qərara aldı.

O zamandan etibarən Kolxaun, demək olar ki, öz dayısının evini tərk etmədi. Gənc qızın hörmətini qazanmasa da, hər halda, onun atasının hörmətli bir qonağı idi.

Vaxtilə varlı bir adam olan plantasiya sahibinin son illərdə əli aşağı düşmüşdü. Onu israfçılıq müflis etmişdi. Bacısı oğlunun pul-ları sayəsində Vudli Poyndekster yenə də özünü düzəltmişdi. Poyndekster öz vətəninə hələ də qonşularının gözündən düşməmişdi. Pul cəhətdən bacısı oğlundan asılı olması orda çox az-az adama məlum idi. Yalnız Texasa köçüb gəldikdən sonra bu asılılıq plantasiya sahibinə iztirab verməyə başladı. Onun bacısı oğlu ilə olan

münasibəti, kapitanın yenilməz Luizanın qəlbinə sahib olmaq üçün göstərdiyi bir neçə uğursuz saydan sonra daha çox kəskinləşmişdi.

İndi plantasiya sahibinin öz bacısı oğlunun xasiyyətini yaxından öyrənməyə imkanı vardı. Kasa-del-Korvoyə köçüb gəldikdən sonra onun mayusluğu gündən-günə artırdı. Bir qohum kimi bacısı oğlunun tərəfini saxlamalı olsa da, Kolxaunun mustangerlə dalaşması və bu dalaşmanın nəticəsi qoca Poyndeksterin bacısı oğluna olan hörmətini artırmamışdı.

– Kassi, əgər mən səni düzgün anlayırsam, sən toy haqqında danışsən. Evdə yas olduğu bir zamanda bu barədə düşünmək vaxtı deyil. Əgər settimentdə bundan xəbər tutsalar, böyük bir rüsvayçılıq olar.

– Dayı, siz səhv edirsiniz. Mən evlənmək haqqında, daha doğrusu, yaxın vaxtda evlənəcəyim haqqında danışmıram... Mən yalnız buna az da olsa əmin olmaq istədim, mən daha münasib bir an gözləməyə razıyam.

– Kassi, mən səni anlamıram.

– Mən sizə hər şeyi izah edəram. Qulaq asın.

– Danış.

– Mən bunu demək istəyirəm. Mən evlənməyi qərara almışam.

Özünü bilirsiniz ki, bu yaxınlarda mənim otuz yaşı tamam olacaqdır. Belə yaşda olan bir adam üçün dünyanı dolaşmaq usandırıcıdır. Bu, mənə çox yormuşdur və bundan sonra tək qalmaq niyyətində deyiləm. Luizanın arvadım olmasını istəyirəm. Tələsmək lazım deyildir. Mən yalnız onun bunu vəd etməsini istəyirəm. Heç bir anlaşılmaz məsələ qalmasın deyə, o, öz vədini kağıza yazıb altından qol çəkməli və bu kağız möhürlə təsdiq edilməlidir. Ölmüş qardaşının qüssəsi yaddan çıxdıqdan sonra toy və bu kimi şeylər haqqında danışmağa vaxt tapılar.

"Qardaş" sözü bu "işgüzar" danışqla heç tutmurdu; buna görə qocaya çox pis təsir etdi, Vudli Poyndeksterin təkabbürrü yenə də baş qaldırdı; o, bərk həyəcanlanmışdı.

Bununla belə, bu hiss dərhal söndü. Bir tərəfdən plantasiya, kölələr, dövlət, cəmiyyət içindəki mövqeyi, digər tərəfdən də ölümü andiran yoxsulluq onun gözləri qabağına gəldi. Buna baxmayaraq o, təslim olmadı. Tərəddüd içində dedi:

– Nə olar, Kassi, sənə haqq vermək lazımdır. Sənə lazım olan şeyi kifayət qədər aydın izah etdin. Lakin mən qızımın sənə xüsusi

bir hörmət etdiyini görmürəm. Sən onu almaq istəyirsən. Görək bəs onun fikri nədir? Mənə elə gəlir ki, bununla hesablaşmaq lazımdır.

– Day, mənə, bu, sızdən çox asılıdır. Sız ata olduğunuz üçün onu yola gətirə bilərsiniz.

– Mən buna əmin deyiləm. O, elə qızlardan deyil ki, öz iradəsinə qarşı olan bir şeyi güclə ona etdirərsən. Kassı, sən də bunu mənim kimi çox yaxşı bilirən.

– Mən yalnız bir şeyi bilirəm: evlənməyi və Lunu Kasa-del-Korvonun sahibəsi etməyi möhkəm qərara almışam.

Hayasızcasına deyilmiş bu sözlər Vudli Poyndeksterin ürəyinə hər şeydən çox toxundu. Birinci dəfə idi ki, ona Kasa-del-Korvonun sahibi olmadığı deyildi.

Dövlət – plantasiya, kölələr, cəmiyyətdəki mövqeyi, bir tərəfdən də yoxsulluq və onun gətirəcəyi bədbəxtliklər yenə də tam mənası ilə onun təsəvvüründə canlandı....

Vudli Poyndekster öz qızının xoşbəxtliyini qurban verməyi qərara aldı. Luizadan əra etmək üçün razılıq almaqda Kolxauna kömək etməyi vəd etdi.

– Lu!

– Ata!

– Mənim səndən bir xahişim var.

– Xahişin nədir, ata?

– Sən bilirənmi ki, bibin oğlu Kassı səni sevir və səninlə evlənmək istəyir?

– Ancaq mən ona əra etmək istəmirəm. Yox, ata, ölüm bundan yaxşıdır! Özündən bədgüman olan alçaq! Bunun nə demək olduğunu mən bilirəm. O, səni bura göndərmişdir ki, bu təklifi mənə sən edəsən! Ona deyərsən ki, onun arvadı olmaqdasə, mən düzənə qaçıb vəhşi at ovlayaraq bir parça çörək qazanmağa hazıram! Lütfən, bunu ona yetirin.

– Mənə qulaq ver, qızım, yaqın, sən bilmərsən ki...

– Mənim bibim oğlu sənə borc pul verib? Əziz atam, mən bunların hamısını bilirəm. Mən həmçinin bunu da bilirəm ki, sən Vudli Poyndekstersən, mən də sənin qıznam.

Öz ləyaqətini dərk etmək hissi və təbəbbürlük plantasiya sahibinə qalib gəldi:

– Əzizim Luiza! Sən necə də anana oxşayırsan! Lakin mən sənə şübhə edirdim. Qaşəng qızım, üz istəyirəm. Keçmiş unudaq! Ürəyin sənə deyənin kimi hərəkət et. Mən daha sənə bir kəlmə də söz deməyəcəyəm!

LXXXV

fəsil

MƏRHƏMƏTLİ BİBİOĞLU

Luiza Poyndekster atasının ona verdiyi azadlıqdan tamamilə istifadə etdi. Həç bir saat keçməmişdi ki, Kolxaunu qəti surətdə rədd etdi.

Kolxaun üçüncü dəfə idi evlənməyi ona təklif edirdi. Doğrudur, əvvəllər iki dəfə təklif edərkən o, eyhamlarla danışmış və məsələni açıq-açıqına söyləməyə cəsarət etməmişdi...

Üçüncü dəfə o, sadəcə olaraq, lakin tamamilə aydın surətdə rədd edildi. Qız ona qısaca: "Yox" dedi və bunun da üstündən: "Həç vaxt" deyə əlavə etdi.

Kolxaun, sanki, onu dinmədən dinlədi. Üzündəki bir əzələ də tərpənmədi. Görünür, o, bunu gözləyirdi.

– Lu, sən bunu ciddi demirsən, eləmi?

– Tamamilə ciddi deyirəm, ser. Belə şeylə də zərəfat edərləmi?

– Sən, deyərsən, həç fikirləşmədən cavab verdin.

– Nəyi fikirləşmək?

– Bir çox şeyləri.

– Nələri ax?

– Hər şeydən əvvəl, mənim səni çox sevdiyimi.

Luiza dinmədi.

Kolxaun sözlünə davam etdi:

– Mən səni sevirəm. Lu, mənim sənə sevgim mənəndən güclüdür.

Bu hiss yalnız mən ölərkən məhv ola bilər. Sən olsən də, bu hiss sönməyəcəkdir.

Cavab eşidilmədi.

– Mənim məhəbbətimin tarixini danışmağın nə mənası! Bu məhəbbət mənim qəlbimdə səni birinci dəfə gördüyüm gün, hətta birinci dəfə gördüyüm saatda doğub. Altı il əvvəl sənin atanın evinə gələrkən, mən atdan düşər-düşməz sən süfrə hazır oluncayadək bağrı barabər gəzməyi məndən xahiş etdin. O zaman sən kiçik bir qız idin, lakin indiki qədər gözəl idin! Sən mənim qolumdan yapışb çınqıl döşənmiş yol ilə apararkən, əlinin mənə toxunması ilə məndə necə həyəcanlar doğurduğunu bilmədim. Bu hiss ömrümün axırına qədər mənim yadımdan çıxmıyacaq. Bu hissi nə zaman, nə məsafə, nə də mənim keçirdiyim nizamsız həyat tərzinə məhv edə bilmədi...

– Kassi, mənə olan bu hissini əbəsdir, – Luiza onun sözünü kəsdi. – Mən bunu sənə açıq deməliyəm. Mən səni sevmirəm... Mən səni sevməyirəm.

– Demək, sən mənə əra gəlməyəcəksən?

– Bax bu, çox mənasız sualdır. Dedim ki, mən səni sevmirəm, mənə elə gəlir ki, bu kifayətdir.

– Mən də dedim ki, səni sevirəm. Özü də, bu mənim arvadım olmağımı istəməyimin səbəblərindən yalnız biridir. Lakin başqa səbəblər də vardır. Sən bu səbəblərin hamısını eşitmək istəyirsənmi?

– Deyirsən başqa səbəblər də var? Söylə, mən səni axıra qədər dinləməkdən qorxmuram.

Kassi kinaya ilə gülümsədi:

– Belə də. Sən qorxmursan.

– Yox, qorxmuram. Nədən qorxacağam?

– Doğrudur, sən yox, sənin atan qorxmaldır.

– Atama aid olan şeyə mən laqeyd ola bilmərəm. Mən onun qızıyam. Taəssüf ki, indi yeganə övladıyam... Kassi, davam et. Biza hansı bədbəxtlik üz verəcək?

– Lu, bədbəxtlik yox, lakin çox ciddi çətinliklər. Elə çətinliklər ki atan bunların öhdəsindən gəlmək iqtidarında deyildir. Sən məni, sənin heç də bilməli olmadığın şeylər haqqında danışmağa məcbur edirsən.

– Doğrudanmı? Kassi, sən səhv edirsən. Mən artıq hamısını bilərəm. Atamın sənə borclu olduğu və ona pulu sənin verdiyin mənə məlumdur. Mən bunu duymaya bilərdimmi? Bizim evimizdə göstərdiyin ləqəliq, nöqərlərdən utanmadan həmişə bürzə verdiyin sır-

ıqlıq, hətta onlar üçün belə evimizdə vəziyyətin yaxşı olmadığını göstərən kafi dəlildir. Sən Kasa-del-Korvonun sahibisən. Mən bunu bilirəm. Lakin mənim hakimim deyilsən.

Kolxaun işlətdiyi üsulun müvəffəqiyyətsiz olduğunu görərək başqa tellərə toxunmağı qərara aldı.

– Bəli, bu belədir, – o, kinayəli bir təbəssümlə cavab verdi. – Nə olar, sənin ürayinin hakimi olmasam da, hər halda, sənin xoşbəxtliyin mənim əlimdədir. Mən səni imtinaya məcbur edən o rəzil alçağı tanıyıram, səni o...

– Sən kimin haqqında danışsən?

– Anlamırsanmı?

– Yox. Balka da, sən özünü rəzil alçaq adlandırırsan? Bu barədə mən səninlə tamamilə şərikəm.

Kapitan hirsindən qıpqırmızı qızardı, lakin yenə də özünü saxlayaraq dedi:

– Qoy belə olsun. Bir halda ki sən məni rəzil hesab edirsən, səninlə nə etmək fikrində olduğumu söyləsam, çətin ki sənin gözümdən düşəm.

– Mənimlə nə etmək istədiyini? Sən özündən çox bədgüman-sən, Kassi. Sən elə danışsən ki, guya, mən sənin kölənam. Xoşbəxtlikdən, bu, belə deyildir.

Kolxaun Luizanın gözlərində ifadə olunan nifrətdən qorxaraq dınmadı. Qız sözünə davam etdi:

– Mənimlə nə etmək fikrində olduğunu eşitmək maraqlıdır.

– Bunu sənə deyərəm.

– Sən məni başlı-başına düzənə buraxmaq və ya monastıra salıb qapını üzüməni bağlamaq istəyirsən? Balka da, həbsxanaya salmaq fikrindəsən?

– Sonuncu ehtimal sənin ürayinə daha çox yatar. O mənə da ki, əlbəttə, səni onunla bir yerə salalar...

Luiza kinaya ilə dedi:

– Lütfən, söylə, məni nə kimi aqibat gözləyir? Mənim səbrim tükanmışdır.

– Tələsmə. Birinci pərdəni sən səhəb görəcəksən.

– Belə tezmi? Harada görəcəyimi bilmək olarmı?

– Məhkəmədə. Çox sadə. Sən, hakim və on iki iclasçı qarşısında duracaqsan.

– Kapitan Kolxaun, bu məzəli sözlər sizin xoşunuza gəlirmi? Lakin mən deməliyəm ki, sizin bu zarafatlarınızı mən xoşlamıram.

– Zarafat nədir? Məhkəmə sabaha təyin edilmişdir. Mister Moris Cerald və ya Mak-Svini, ya da O'Qoqermi – onu necə adlandırırsan adlandır – sənin qardaşının qatili kimi müttəhimlər kürsüsündə dayanacaqdır.

– Bu yalandır! Ola bilməz ki, Moris Cerald...

– Bu cinayəti törədə bilsin, hə? Bunu yoxlamaq lazımdır. Mən şübhə etmərəm ki, onun müqəssir olduğu sübuta yetiriləcəkdir. Özü də onun əleyhinə olan ən kəskin dəlilləri biz sənin ağzından eşidəcəyik.

Luiza ürkmüş ceyran kimi, qorxu və heyrət dolu nəzərlərlə Kolxauna baxdı.

Luiza danışmaq iqtidarında oluncaya qədər bir neçə saniyə keçdi. O, birdən-birə qəlbə dolmuş şübhə və qorxu üzündən susmuşdu. Nəhayət, dedi:

– Sənin nə demək istədiyini anlamıram. Sən deyirsən ki, mən məhkəməyə çağıracağam. Nə üçün? Mən öldürülmüş adamın bacısı olsam da, heç bir şeydən xəbərim yoxdur və həminin dediyinə heç bir şey əlavə edə bilmərəm.

– Beləmi? Yox, sən öz gələcəyindən daha çox şey deyə bilərsən. Məsələn, o gecə Ceraldla bağda olan görüşün haqqında heç kəs bir şey bilmir. Bu gizlin görüş zamanı nələrlə olduğunu – Henrinin bu işə necə qarışdığını, təkcə bacısının yox, bütün ailənin rüsvay olduğunu düşündükdə Henrinin necə hiddətləndiyini, nəhayət, o adama öldürmək istədiyini və həyasızcasına aldadılmış bir qadının buna necə mane olduğunu səndən yaxşı heç kəs bilmir. Sonra Henrinin axmaqlıq edərək, özü də hansı niyyətlə o yaramazın dalınca qaçdığını da heç kəs bilmir. Bu iki adamdan başqa, onların ayrılmalarının şahidi olan daha iki adam vardır.

– İki adam? Onlar kimdir?

– Onların biri Kassı Kolxaun, o biri də Luiza Poyndeksterdir.

Luiza dilsinmədi və buna zərər qədər də təəccüb etmədi. O, yalnız hiddətlə dedi:

– Sonra?

Kolxaun sözlərinin quza heç bir təsir etmədiyindən part oldu:

– Sonra mənə elə gəlir ki, sən indi anlamalısan ki...

– Əvvəldə anladığımdan çox anlamıram.

– Sən istəyirsənmi söhbətin ardını davam etdirim?

– Ürəyin necə istəyir, elə et.

– Onda mən sənə izah edirəm. Luiza, mən deyirəm ki, atanı tamamilə iflas olmaqdən və səni rüsvayçılıqdan xilas etmək üçün ancaq bir yol vardır. Nədən danışdığımı anlayırsanmı?

– Deyəsən, anlayıram.

– İndi məni rədd etməzsən ki?

– İndi əvvəlkindən daha tez rədd edəmə.

– Qoy sən deyənlə olsun. Demək, sabah sən məhkəmədə şahid kimi iştirak edəcəksən, eləmi?

– Alçaq casus! Rədd ol gözümdən! Bu dəqiqə rədd ol, yoxsa atanı çağıraram!

– Özüne zəhmət vermə. Əgər mənim burada olduğum sənə xoş gəlmirsə, mən daha səni usandırmayacağam. Hər şeyi yaxşı-yaxşı fikirləş. Bəlkə də, məhkəmənin başlanğıcına qədər öz qərarını dəyişdin. Əgər belə olarsa, aminəm ki, məhkəməyə çağırılmamaq üçün vaxtında məni xəbərdar edərsən. Gecən xeyrə qalsın, Lu. Mən sənin xəyalınla yatmağa gedirəm.

Kolxaun dodaqlarında acı bir tabassümlə öz otağına getdi. O heç də qalib gəlmiş adama oxşamırdı.

Luiza, onun addımlarının səsi koridordan gəlincəyə qədər səssiz qulaq asdı. Sonra qollarını bərk-bərk döşünə sıxaraq, başqa vaxtlardan daha çox qorxmış halda kresloya oturdu.

LXXXVI

fəsil

TEXAS MƏHKƏMƏSİ

Ertəsi günün səhəri gəlib çatdı.

Texas düzənli üzərindəki al şafaq üç qalasına da işıqlandırdı.

Səhər açılınca hər tərəfdən hərbi şəhərciyə gələn atılar görünürdü. Onlar iki-iki, üç-üç, bəzən də altı nəfərdən ibarət dəstələrə gəlirdilər. Mənzilə çatdıqda tələsir, atlarını çapara, çöldə işə payaya

bağlayırdılar. Sonra dasta-dasta meydançaya toplaşır, bəziləri isə qasabəyə yollanıb meyxanaya girirdilər.

Buraya milliyətçə və tip etibarilə müxtəlif adamlar toplaşmışdı. Bunların çoxu hindularla müharibə edib, onları qan ilə suvanmış torpaqdan qovaraq viqvam¹ olan yerlərdə özlərinə taxta daxmalar tikan ilk köçərilərin nəslinə mənsub enlikürək və hüdürbəy adamları idi. Onlar Missisipinin sahillərində meşə qırmaqla məşğul olaraq yaşayırdılar. Onlardan bəziləri meşədən təmizlənən sahədə qarğıdalı əkməyə, bəziləri də pambıq becərməyə başladılar. Missisipi ştatının cənub ucaqlarından bir çoxları Texasa şəkər və ya tütün sənayesi ilə məşğul olmağa gəlmişdilər.

Siz burada maldarlara, ovçulara, qaramal alıb-satanlara, kələ alverçilərinə və hər cür möhtəkirə rast gəlsəniz də, onların çoxusunun peşəsi plantasiyaçılıqdır.

Burada həm hüquqşünaslar, yerölçənlər, torpaq alverçiləri, həm də lap mal-qara damğalamağa, komançılarla müharibə etməyə belə hazır olan, yaxud Rio-Grandin o biri tərəfinə qarətə gedən və müəyyən peşəsi olmayan sair fındaqçılar da vardı.

Onların geyimləri də məşğələləri kimi müxtəlifdir. Biz onların geyimini təsvir etməmişik: bunlar bir neçə gün əvvəl Kasa-del-Korvonun həyatına toplaşan adamlardı. İndi isə fərq yalnız burasında idi ki, bu gün adamlar daha çox idi.

Bu izdiham bir cəhətcə keçəndəfəki izdihamdan fərqlənirdi: indi kişilərlə birlikdə qadınlar da gəlmişdi; bunlar da gələnlərin arvadı, bacısı və qızı idi. Onlardan bəzisi at minib gəlmişdi; başlarına qoyduqları yumşaq və kənarları endirilmiş şlyapalar onların gözlərini günəşin parlaq işığından qoruyurdu. Bəziləri də üzərinə ağ pərdə çəkilmiş furçonlara, yaxud da şüşələrində tül pərdə çəkilmiş karetilər də oturmuşdular.

Məhkəmə bu günə təyin edilmişdi. Həmin məhkəmənin başlanmasını sabirsizliklə gözləyirdi.

Settleməntə Moris-mustanger adı ilə məşhur olan Moris Ceraldin mühakimə ediləcəyini demək, yəqin ki, artıqdır.

Həm də onun Henri Poyndeksterin öldürülməsində ittiham olunduğunu əlavə etməyin də əhəmiyyəti yoxdur.

Həmin bu işlə əlaqədar olan o sirli əhvalatla maraqlanırdı (son zamanlar settlementdə yalnız bu barədə danışırırdılar). Həmin elə ümid edirdi ki, məhkəmə hələ heç kəsin bilmədiyi bu sirri aydınlaşdıracaqdır.

Əlbəttə, bu izdiham arasında buraya boş bir maraqlı üzündən deyil, müttəhimin müqəddəratı ilə ürəkdan maraqlandığıları üçün gələnlər də vardı. Burada elələri də vardı ki, onları daha dərin və kədərli bir hissə həyəcanlandırırdı: bunlar da itkin düşmüş oğlanın dostları və qohumları idi. Unutmaq lazım deyil ki, onun, doğrudan da, öldürüldüyünü təsdiq etmək üçün hələ kifayət qədər dəlil yox idi.

Bununla belə, buna kimsə şübhə etmirdi. Bir-birindən asılı olmayan bir neçə şey cinayətin, doğrudan da, işləndiyini güman etməyə imkan verirdi. Adamlar bu fikrə o qədər alışmışdılar ki, özləri bu kədərli hadisənin şahidi imişlər kimi danışırırdılar.

Onlar yalnız bu hadisəni təfəssilatı ilə eşitməyi gözləyir, bu hadisənin necə, nə zaman və nə üstündə baş verdiyini bilmək istəyirdilər.

Saat on idi. Məhkəmə iclası başlandı.

Hərbçilər səhər rəsm-keçidini qurtardıqdan sonra boş vaxtlarını mülki adamlarla bir yerdə keçirməyi qərara aldılar. İclasda plantasiya sahibləri, ovçular, alverçilər və fındaqçılarla birlikdə draquonlar, atıcılar, piyadalar, topçular da gəlmişdi.

Məhkəmə gedir.

Yəqin ki, sizin gözləriniz qarşısında ciddi məhkəmə mənzərəsi canlanır.

Lakin sərhəd qasabəsi olan Texasda məhkəmə iclası şəraitli, dünyanın başqa yerlərində ənənə ilə müəyyən edilmiş məhkəmə iclası şəraitindən bir qədər fərqlənir.

Burada hər cür yığıncaq keçirilən bir otaq olsa da, xüsusi məhkəmə binası yox idi. Məhkəmə iclası da elə bu otaqda olurdu.

Hava çox isti olduğundan məhkəmə iclasını binada yox, qoca palıd ağacı kölgəsində açmaq qərara alınmışdı. Buraya böyük bir

¹ Viqvam – Şimali Amerika hindularının ağac qabığından və ya dəridən tikilmiş komaları

masa, üzərinə meşin çəkilmiş açılıb-bükülən on-on beş kürsü, masanın üstünə kağız, qaz lələyi, məhkəmə qanunvericiliyinin qalın bir cildi qoyuldu. Mürəkkəbqabı, bir qrafın konyak və bir neçə qədəh, bir qutu Havana siqarı və bir qutu da kibrit gətirdilər.

Hakim masa arxasına keçdi. Onun əyində İngiltərədə adət olduğu kimi, nə qaqqu mantıyası, nə də hətta pencək vardı: isti olduğu üçün hakim işə, sadəcə olaraq, bir köynəkdə baxmağı qərara almışdı. O, panamasını başına yan qoymuşdu, ağzında siqar vardı.

Qalan kürsülərdə vəkllər, qalanın komandiri, keşiş, hakim, zabıtlar və müayyən peşəsi olmayan bir neçə adam aylaşmışdı.

Onlardan kənarda on iki məhkəmə iclasçısı oturmuşdu. Onlardan bəziləri qaba surətdə düzəldilmiş skamyada, bəziləri isə ot üstündə aylaşmışdı. Müxtəlif geyimli və müxtəlif biçimli adamlar hakimi və məhkəmə iclasçılarını dövrəyə almışdı. Bir qədər kənarda qəşəng paltarlar geymiş xanımlar furqonlarda və minik arabalarında yerləşmişdi.

Əvvəlcə təkcə Moris Ceraldı yox, yoldaşları ilə birlikdə Miquel Diası və Felim O'Nili də mühakimə etmək istəyirdilər. Lakin ilkin istintaq zamanı meksikalı mustanger həm özünə, həm də yoldaşlarına bəraət qazandırmışdı.

Onlar hindu paltarı geydiklərini etiraf etmişdilər. Bu dəlil bundan qabaq da sübut edilirdi üçün bunu etiraf etməkdən başqa çarələri qalmamışdı. Lakin onlar bunu bir zərəfat kimi qələmə vermişdilər. Henri Poyndeksterin yoxa çıxdığı gecə onların hamısının evdə, Diasın isə lülqənərbər olduğu müayyən edildiyi üçün onları daha sorğu-sual etmədilər.

Felima gəlincə, onu müttəhimlər kürsüsündə oturtmağı lazım bilmədilər; çünki şahid kimi onun daha çox xeyir verəcəyini hesab edirdilər.

Beləlikdə də, müttəhimlər kürsüsündə yalnız Moris-mustanger oturmuşdu.

LXXXVII

fəsil

YALANÇI ŞAHİD

Burada olanların çox azı müttəhimi şəxsən tanıyırdı. Onlar Moris-mustangeri yaxşı, gözəl, igid, atlara yaxşı bələd olan və qadın ürəklərini çalan bir oğlan hesab edirdilər. Onun həmişə ağıllı hərəkət etdiyini, igidliyinin heç bir zaman çılğınlıq dərəcəsinə çatmadığını, təmkinlə danışdığını, boşboğaz olmadığını və biabırçı söylüşlər etmədiyini də bilirdilər.

Onun haradan gəldiyini, nə üçün Texasda yaşadığını və fındıqlar kimi at ovu ilə məşğul olduğunu heç kəs bilmirdi.

Beləliklə də, cinayətdə ittiham edilərək rüsvayçılıq damğası ilə ləkələnmiş Moris Ceraldı saysız-hesabsız izdihamın qarşısında dayanmışdı.

Bəziləri ona sadə bir maraqla, bəziləri sualedici nəzərlə, əksəriyyəti isə kin və nifrətlə baxırdı.

Eyni zamanda ona bir cüt göz də baxırdı. Bu gözlərdə siz həm tələş, həm nəvaziş, həm də yenilməz bir səbat oxuyardınız.

Məhkəmə iclası xüsusi bir rəsmiyyət olmadan başlandı, hakim panamasını çıxartdı, sönmüş siqarını yandırdı. Altı qullab vurduqdan sonra siqarını ağzından çıxartdı, masanın kənərinə qoyub aşağıdakı sözləri dedi:

— Cənablar və məhkəmə iclasçıları! Biz buraya bir cinayətə baxmaq üçün toplaşmışıq; güman etmək lazımdır ki, bu cinayətin təfətləri sizin hamınıza məlumdur. Bizim ən hörmətli vətəndaşlarımızdan birinin oğlu öldürülmüşdür. Qarşınızda gördüyünüz məhbus bu cinayətdə ittiham edilir. İfadələrə qulaq asdıqdan sonra onun doğruluğu ittiham edilib-edilmədiyini siz qərara almalısınız.

Bundan sonra müttəhimə ənənəvi bir sual verildi:

— Siz özünüzlə müqəssir hesab edirsinizmi?

– Yox, – sakit, lakin qəti bir cavab eşidildi.

Kassi Kolxaun və yerli əhəlinin onunla yanaşı durmuş bir neçə adam kinaya ilə gülümsədi.

Hakim dindirmək üçün şahidləri çağırmağa başladı. Birinci olaraq Frans Oberdoferi çağırıdılar.

Oberdofer əvvəllər demiş olduğunu təkrar etdi. O, gənc Poyndeksterin yoxa çıxdığı gecədə Moris Ceraldın mehmanxanası necə tərk etdiyini və bütün borclarını verdiyini söylədi. Görünür, o, puldan çoxluq çəkirmiş.

Mehmanxana sahibi öz ifadələrində qeyd etdi ki, həm Moris Cerald, həm də Henri Poyndekster qətiyyətlə içməmişdilər və hər ikisi çox həyəcanlı görünürdü. Moris Ceraldın hərəkətində açıq bir qəzəb hiss olunurdu. Mustangerin mehmanxanadan tez çıxıb getməsi şahidi olduqca təəccübləndirmişdi. Əvvəlcədən güman edildiyi kimi, mehmanxanadan səhər çıxıb getmək avəzinə, o, gədən çox keçmiş yola düşmüşdü.

Bununla da Oberdoferin dindirilməsi qurtardı.

Onun dedikləri müttəhimin xeyrinə deyildi. Ceraldın yola çıxmaq vaxtını dəyişməsi xüsusilə şübhəli görünürdü.

Bəs Henri Poyndekster nə üçün həyəcanlı imiş? Nə üçün o, Ceraldla çatmağa tələsirmiş və adətənə xilaf olaraq gecenin bu vaxtında niyə onun arxasınca gəlirmiş?

Bir neçə şahid çağırıldı. Lakin onların verdiyi ifadələr məsələni daha da dolaşdırdı. Onlar müttəhimin Henri Poyndeksterlə dost olduğunu təsdiq etdilər.

Nəhayət, kapitan Kassi Kolxaun çıxış etdi.

Onun dedikləri məsələni tamamilə dəyişdi. O nəinki cinayətin səbəblərini açıb göstərdi, həm də cinayəti çox tutqun rənglərlə təsvir etdi.

Kolxaun hər şeydən – mustangerin Luiza ilə görüşməsindən, Henri Poyndeksterin mustangerlə dalaşmasından danışdı. Onun sözlərindən belə çıxırdı ki, mustanger Henri Poyndeksteri hədələyib getmişdi. Kolxaun, Henri'nin mustangerin arxasınca getdiyini xatırladı: lakin onun arxasınca getməsinin səbəbini söyləmədi. Bütün bu əhvalatda öz rolunu da açıb göstərmədi.

Kolxaunun bu ifşası hamını təəccübləndirdi. Hamı – hakim də, məhkəmə iclasçıları da, camaat da heyətdə qalmışdılar. Adamlar

deynməyə başladı. Mustangərə qarşı hiddətli səslər ucaldı. Cinayətin ağırlığı ikiqat artdı: o nəinki Poyndeksterin oğlunu öldürmüş, onun qızını da rüsvay etmişdi.

Kolxaun danışarkən camaat içindən bir iniltili səs eşidildi: bu səs zavallı qoca plantasiya sahibinin sinəsindən qopmuşdu.

Lakin buraya yığışanların gözləri uzun zaman Poyndekstərə zillənib qalmadı. Nəzarətlər hamını öz gözəlliyi ilə heyran edən qızın mindiyi karetağa çevrildi.

– Luiza Poyndekster! – şahidləri çağıran carçının səsi eşidildi. Kolxaun öz sözlünə əməl etmişdi.

LXXXVIII

fasil

ÇARƏSİZLİKDƏN ŞAHİD DURAN QIZ

Luiza Poyndeksteri yeknəsəq bir səslə üç dəfə çağırmamışdılar ki, o, karetanın pilləsinə ayaq qoydu.

Cəsarətlə gəlir hakimin qarşısında zərri qədər də qonmadan dayandı.

İttihamçı qızdan soruşdu:

– Miss Poyndekster, qardaşınız itən gecə siz harada idiniz?

– Evdə, atamın malikanəsində.

– Bağa düşmüşdünüzmü?

– Bəli, bağa düşmüşdüm.

– Lütfən, saat neçədə düşdüyünüzü deyin.

– Gecəyarısı olduğu yaxşı yadımdadır.

– Təqmi idiniz?

– Həmişə yox.

– Demək, vaxtın bir hissəsini kiminləsə olmusunuz?

– Bəli.

– O adam kim idi?

– O adam mənim qardaşım idi.

– Qardaşınız gəlincəyədək bağda sizinlə daha bir adam varmı?

– Bəli.

– Biz onun adını eşitmək istəyirik. Ümidvaram ki, bu adamın adını gizlətməyəcəksiniz.

– O adam mister Moris Cerald idi.

Bu cavab camaatın nainki heyratına, həm də nifrət və hiddətinə səbəb oldu.

Müttəhimin gözələrində isə bir sevinc parladı.

– İcəzə verin soruşum: bu görüş təsadüfmi idi, yoxsa qabaqcadan təyin edilmişdi?

– Qabaqcadan təyin edilmişdi.

– Mən siza qeyri-təvazökar bir sual verməliyəm. Məni bağışlayın, miss Poyndekster, bunu iş tələb edir. Sizin görüşünüzün xarakteri, daha doğrusu, məqsədi nədən ibarət idi?

Luiza yalnız bir anlığa tərəddüd etdi. O, qəddini düzəltdi və ətrafındakılara cəsarətlə baxaraq dedi:

– Xarakter və ya məqsədi – nəticə etibarilə bunlar ikisi də bir şeydir. Mən heç bir şeyi gizlətmək istəmirəm. Mən, burada sizin qarşınızda qatil kimi dayanmasına baxmayaraq, indiyədək də sevdiyim sevimli bir adamla görüşmək üçün bağçaya çıxmışdım. İndi, ser, əminəm ki, siz istədiyiniz cavabı alınız.

İttihamçı camaatı bürümüş uğultuya əhəmiyyət vermədən öz istintaqını davam etdirdi:

– Yox, bu hələ hamısı deyil. Miss Poyndekster, mən siza daha bir sual verməliyəm. Sizdən qabaq çıxış etmiş şahidin dediklərini eşitdinizmi? Doğrudurmu ki, sizin qardaşınız müttəhimlə dalaşib ayrılmışdı?

– Tamamilə doğrudur.

Camaat hiddətlənib coşdu. Bu cavab Kolxaunun dediklərini təsdiq etdi. İndi cinayətin səbəbi aydın idi. “Onu asın! Onu asın!” – deyə səslər eşidildi.

Hakim qışqırdı:

– Mən sizi qayda-qanuna riayət etməyə çağırıram!

Miss Poyndekster sual verilməsini gözləməyib səbi halda sözlünə davam etdi:

– Mənim qardaşım onun təqsirindən keçdi. Qardaşım üzr istəmək üçün onun arxasınca getmişdi.

Kolxaun məhkəmə üçün müəyyən edilmiş qayda-qanunu pozaraq:

– Mən bəzi şeylər əlavə etməliyəm, – sözü qarşdı. – Onlar yolda dalaşmışdılar. Damin üstündə dayandığım üçün mən hamısını eşitdim.

Hakim onun sözünü kəsdi:

– Mister Kolxaun, məhkəmə siza söz verdikdə danışırsınız. Hələlik isə mane olmamağınızı xahiş edirəm.

Daha bir neçə əlavə sualdan sonra Luiza Poyndekster şahid qismindən azad edildi.

O, öz yerinə qayıtdı: onun qəlbini ağır bir azab sıxdı. Qız həqiqəti söyləməklə kömək etmək istədiyi adama yalnız zərər verdiyini anladı. İddiamın içindən keçərkən adamların nifrətlə ona baxdığını hiss etdi.

Kolxaunu bir daha çağırıldı. Şahid kimi o bir daha çıxış etdi. Onun hər sözü yalan olsa da, iddihamda müttəhimə qarşı olan nifrətə daha da artırıldı.

Yenə də hiddət dalğası qopdu. Camaat: “Onu asın!” – deyə daha inadla və daha çox kinlə qışqırdı.

Hakim Robertsın vəziyyəti yaxşı deyildi. Qanun tanımayan Linç məhkəməsinin qüvvəyə minməsi təhlükəsi vardı.

Onda nə olacaqdı? Onda məhkəmə istintaqı qurtaracaq və hökm aydın olduğu üçün onu yalnız icra etməkdən başqa çərə qalmayacaqdı.

Təcürbəli cəlladlar bunu çox tez edə bilirdi. Moris-mustanger bir neçə dəqiqənin içində, İndi onun başı üstündə qol-qanad atmış palıd ağacının budagından asılacaqdı.

Burada iştirak edənlərin, demək olar ki, hamısı qanunsuz məhkəmənin başlanmasına bir bəhanə axtarırdı.

Lakin müttəhimin baxtdan burada iştirak edənlərin içində başqa cür düşüncələr də vardı.

Bir dəstə hərbi adam həyəcanla müşavirə edirdi. Bunlar, komandır başda olmaqla, qalanın zabıtları idilər. Bir neçə saniyədən sonra öz qərarlarını verdilər. Mayorun əmri ilə şeypur çalındı.

Demək olar ki, dərhal qırx draqundan ibarət bir dəstə və eyni miqdarda atıcı hasarın arxasından çıxdı, onlar sıra ilə bir-birinin ardınca gələrək məhkəmə üzvlərini bir zəncir kimi üç tərəfdən dövrəyə aldılar.

Camaat sakitləşdi.

İndi Linç məhkəməsi daha mümkün deyildi. Dövlət qanunu yenə də qüvvədə mündi. Hakim Roberts öz vəzifəsini ifa etməyə başladı.

O, qışqıraraq camaata dedi:

– Vətəndaşlar! Qanunun tələblərinə tabe olmaq lazımdır! Axı özünə bəraət qazandırmmaq üçün bir kəlmə də olsun söyləməyə imkan vermədən adamı asmaq olmaz. Bu, bir cinayət olar.

Kolxaunun yaxınlığında dayanan quldurlardan biri:

– Məgər qətl törədilməmişdirmi? – qışqırdı. – Onu da öldürmək lazımdır.

– Bu hələ sübut edilməmişdir. Siz hələ şahidlərin hamısını ifadəsinə əitləməmişsiniz. Digər tərəfdən olan şahidlərin də ifadəsinə əitləmək lazımdır.

Hakimin əmri ilə carçı Felim O'Nill çağırırdı.

Mustangerin nökrinin bəzi yerləri həqiqətə heç də oxşamayan dolışıq ifadəsi ağası üçün çox az xeyirli oldu.

İkinci şahidi də çağırıdılar.

– Zebulon Stump!

Qocanın iri gövdəsi izdihamın içində göründü, settlimentin ən mahir ovçusu kimi onu hamı yaxşı tanıyırdı.

Təməşəçilər nəfəslərini qısaraq ona qulaq asmağa hazırlaşdılar. Belə ümumi bir fikir yaranmışdı ki, Zeb Stump bu sirri açacaqdır.

Qoca ovçu məhkəmə sədrinin üzünə baxaraq sözə başladı:

– Nə olar, cənab hakim, mən bu işlər haqqında bildiklərimin hamısını söyləməyə hazıram. Məhkəmə iclasçıları, əgər siz də etiraz etmərsinizsə, mən əvvəlcə bu gəncin izahat verəməsinə üstün tutardım. O danışdıqdan sonra mən öz ifadəmi verərəm və bu da, yaqin ki, onun sözlərini təsdiq edəcəkdir.

Hakim soruşdu:

– Siz hansı oğlanı deirsiniz?

– Mustangeri deyirəm. Gənc Poyndeksterin öldürülməsində ittiham edilən adamı.

Hakim dedi:

– Bu, müəyyən edilmiş qanun-qaydanı bir qədər pozmaq deməkdir. Lakin eybi yoxdur, bizim əsas məqsədimiz həqiqəti bilməkdir. Mənə gəlincə, mən işin rəsmi cəhətinə çox da əhəmiyyət vermərəm; əgər məhkəmə iclasçıları etiraz etmərlərsə, qoy siz deyən kimi olsun.

Məhkəmənin on iki iclasçısı öz razılığını bildirdi.

LXXXIX

fəsil

MÜTTƏHİMİN NİTQI

Müttəhim irəli gəldi; mühafizəçilər də iki addım aralı onun arxasınca gəldilər. Ortaya ağır bir sükut çökdü. Hamı mustangərə baxırdı. Müttəhimin bir sözünü də buraxmamaq üçün hamı nəfəsini qısaraq diqqətlə qulaq asmağa başladı: bu, onun son sözü idi.

Cerald nitqinə Texasda qəbul olunmuş qayda ilə başlayaraq dedi:

– Cənab hakim və məhkəmə iclasçıları! Mənə danışmaq imkanı verdiyiniz üçün sizə çox minnətdaram. Hər şeydən əvvəl, mən deməliyəm ki, burada xatırladılan sirli əhvalata baxmayaraq, mənim deyəcəyim çox sadə olacaq və bu sirrin bir hissəsini izah edəcəkdir. Sizin burada eşitdiklərinizin hamısı doğru deyildir. Verilən ifadələrin bir qismi yalan olduğu kimi, bu ifadə verən adam da yalançıdır.

Müttəhim nifrətlə Kassı Kolxauna baxdı. Kolxaun bu nəzərdən büzüşdü, sanki tapançanın lüləsi ona çevrilmişdi.

– Miss Poyndeksterlə görüşdüyüm təməşəçilərlə bəzən. Bu qızın açıq etirafı mənə burada təməşəçilərlə bəzən danışmaq imkanını verdi, yoxsa mən bütün həqiqəti deməyə cəsarət etməzdim. Xahiş edirəm, mənim bundan sonra deyəcəklərimə də inanarsınız. Doğrudur, bizim görüşümüz gizli bir görüş idi və buna Henri Poyndekster mane oldu. Bu da doğrudur ki, biz onunla dalaşdıq, daha doğrusu, o, mənə deyirdi. Lakin bizim sonradan yenə də dalaşmağımız haqqındakı deyilən sözlər yalandır. Bunun doğruluğuna and içən adam, mənim onun duələri çağırmaq imkanım olsaydı, bunu deməyə cəsarət etməzdi.

Müttəhimin nəzarətləri camaat içində qorxa-qorxa gizlənen Kolxauna zilləndi.

Cerald sözünə davam etdi:

– Əksinə, Henri Poyndekster baş vermiş hadisə haqqında öz təəssüfünü mənə izhar etdi. Mənə gəlincə, bənşəyiniz üçün mən xoşbəxt idim.

Morisin bir anlığı susmasından istifadə edən hakim:

– Demək, siz bənşəyiniz? – deyə soruşdu. – Siz harada bənşəyiniz?

– Taqribən qatlin baş verdiyi yerdən dörd yüz yard uzaqda.
Hakim ayağa qalxdı. Camaat içindən təəccüb səsləri eşidildi:
müttəhim cinayət törədilmiş yerin adını birinci olaraq çəkirdi.
– Siz qan axıdılan yerimi nəzərdə tutursunuz? – hakim tərəddüd-
lə soruşdu.

– Mən Henri Poyndeksterin qətlə yetirildiyi yeri nəzərdə tuturam.
Yenə də səslər ucaldı. Piçiltılar və boğuş nidaları eşidildi. Eyni
zamanda qoca Poyndekster inlədi. İndi o, artıq oğlunun tələf oldu-
ğuna şübhə etmirdi. İndiyədək onun ürayında Henrinin, bəlkə, hələ
də sağ olduğu ümidi vardı. Bu ana qədər onun oğlunun öldüyünü
açıqdan-açığa göstərən dəlillər yox idi, yalnız ayrı-ayrı təsadüfi və
o qədər də inandırıcı olmayan ehtimallar vardı. İndi isə ümid etməli
bir şey yox idi: müttəhim, Henrinin öldürüldüyünü özü təsdiq edirdi.

İttihamçı məhbus mustəngərdən soruşdu:

– Demək, siz Henri Poyndeksterin öldüyünə əminsiz?

Müttəhim cavab verdi:

– Tamamilə əminəm. Əgər mənim gördüklərimi siz görsəydiniz,
o zaman bu sualınız yersiz olduğunu anlardınız.

İttihamçı yenə də soruşdu:

– Demək, siz meyiti görmüşsünüz?

Vəkil işə qanışdı:

– Mən belə bir istintaq üsuluna etiraz etməliyəm. Bu, nizamnə-
mənin açıqca pozulması deməkdir.

İrlandiyalı hüquqşünas əlavə etdi:

– Bizim ölkəmizin məhkəməsi buna yol verməz. Bizim ölkədə
sual vermək vaxtı çatmayınca ittihamçının danışmağa ixtiyarı yoxdur.

Hakim məhkəmə qanun-qaydasını pozanı əli ilə hədələyərək dedi:

– Bizim ölkəmizin də qanunları belədir. Müttəhim, siz sözünüzü
davam etdirə bilərsiniz. Sizin vəkiliniz lazım bildiyi sualları sizə verə
bilər, lakin siz sözünüzü qurtarmayınca heç kəs sizə sual verə bil-
məz. Sizin deyə biləcəyiniz hər şeyi biz eşitmək istəyirik.

Müttəhim sözüna davam etdi:

– Mən bənşəyimiz haqqında danışdım və harada bənşəyimizi
sizə söylədim. İndi mən qalan şeyləri izah etməliyəm. Siz bizim, yəni
miss Poyndeksterin, onun qardaşının və mənim necə ayrıldığımızı
artıq bilirsiniz. Mən onları tərk edib üzə-üzə çaydan keçdim. Çünki
bağa nə cür gəldiyimi Henrinin bilməsini istəmirdim. Bunun üçün

mənim özümün əsaslanmı vardı. Çayı üzə-üzə keçdikdən sonra mən
settimentə getdim. Yəqin ki, sizdən bir çoxunuzun yadındadır ki, o
gecə hava isti idi. Mən mehmanxanaya çatıncayadək paltarım quru-
muşdu. Meyxana hələ də açıq idi və onun sahibi piştaxtanın arxasın-
da dayanmışdı. Deməliyəm ki, mən o qədər də xoşuma gəlməyən
mehmanxanada qalmaq istəmirdim. Gecənin sərinliyindən istifadə
edərək Alamoyna qayıtmağı qərara aldım. Ümumiyyətlə, settimentdə
artıq mənim heç bir işim yox idi. Mən öz nökrərimi qabaqca göndə-
rib, özüm isə ertəsi günün səhəri yola düşmək fikrində idim. Lakin
Kasa-del-Korvoda baş verən hadisə mənə tez yola çıxmısa vadar etdi.
Mən Oberdofera olan borcumu verib yola düşdüm.

İttihamçı soruşdu:

– Siz bu pulları haradan almışdınız?

Vəkil onun sözünü kəsdi:

– Mən etiraz edirəm!

İrlandiyalı hüquqşünas hiddətlə ittihamçıya baxaraq dedi:

– Belə də qanun-qayda olarmı! Əgər bu, İrlandiyada olsaydı,

sizinlə başqa cür danışardılar.

Hakim amirana bir səsle:

– Canablar, sakit olun! – dedi. – Qoy müttəhim öz nitqini davam
etdirdirsin.

– Mən atımı yavaş-yavaş sürürdüm: tələsmirdim. O gecə mən
yata bilməzdim, odur ki gecəni harada keçməyimin mənə üçün
fərqi yox idi: ya düzəndə olsun, ya da öz daxxamda. Mən bildirdim ki,
səhər açılınca Alamoyna çatacağam. Bu isə mənə üçün kifayət idi.

Fikrə daldığım üçün dönüb geriə baxmırdım; doğrusunu
desəm, mən zərər qədər də şübhə etmirdim ki, arxamca bir adam
gələ bilər. Məşənin içi ilə təxminən yarım mil getdikdən sonra mən
yolun Rio-Granda getdiyi yerdə fikirdən ayrıldım və arxadan at
ayaqlarının səsinə eşitdim.

Burada yol döndüyündən atımın başını çevirdimsə də, atımı
görə bilmədim. Lakin onun atını yortə-yortə mənə yaxınlaşdığını
eşidirdim. Mən düzəndə keçirdiyim həyatın mənə verdiyi varidislə
atımı qeyri-ixtiyari olaraq məşənin qalın yerinə döndərdim, atlı
yaxınlaşıncayadək orada qaldım.

Mən bundan bir az əvvəl hirsilərək ayrıldığımız adama gördük-
də nə qədər təəccüb etdiyimi özünüz təsəvvür edə bilərsiniz!

Mən hirsilənərək dedikdə, – öz haqqımda danışmıram, – bu yalnız ona aiddir. Mən onun indiki vəziyyətindən xəbərdar deyildim, bəlkə də, o, bacısını rüsvay etdiyimdən gühəhlənərək məndən bunun həyfini çıxmaq istəyirdi. Hənrini görərkən belə bir fikrə düşdüyümü məhkəmədən gizlətməyəcəyəm.

Lakin özümü müqəssir hesab etmədiyim üçün daha gizlənmədim. Doğrudur, onun bacısı ilə gizlin görüşməyimin təsiri nə mənə, nə də qızda idi, bunda başqaları müqəssirdi. Mən onu bütün qəlbimlə, ən pak və incə bir məhəbbətlə sevirəm. Bu hiss indi də mənim qəlbimdə yaşayır.

Luiza Poyndekster pərdələri salınmış karetdə oturmuş olsa da, müttahimin hər bir sözünü eşidirdi. Onun solğun yanaqları qıpqırmızı qızardı; lakin bu, xəcalətdən doğan qızartı deyildi: onun üzü sevincindən qızarmışdı.

XC

fəsil

İCLASIN BİRDƏN-BİRƏ KƏSİLMƏSİ

Müttahimin Luiza Poyndeksterin ürəyini sevinclə doldurmuş son sözləri başqalarına tamamilə başqa cür təsir etdi.

Cəməat içində yenə də uğultu eşidildi. Kolxanunun alətləri yenə də səs-küy saldı. Mayor mənalı-mənalı yenə də öz dəstəsinə baxdı. Həkim amirana bir səsle dedi:

– Sakit!

Həyəcan sakitləşdi. Müttahimin yenə də danışmağa imkanı oldu.

O, öz sözünə davam edərək dedi:

– Mən Henri Poyndeksteri tanıdıqda meşənin qalınlığından çıxıb öz atımı dayandırdım. Hava kifayət qədər işıqlı olduğu üçün o, mənə dərhal tanıdı. Əlini bir dost kimi mənə uzadaraq özünü saxlaya bil-məyib qəzəbləndiyinə görə məndən üzr istədi.

Mən də bu əli, mehriban bir gəncin əlini hərərətlə sıxdım...

Cənab məhkəmə iclasçıları Mən aramızda olmuş danışığı təkrar etməklə sizin vaxtınızı almayacağam, – bu söhbətin məhkəməyə heç bir dəxli yoxdur.

Beləliklə də, biz bənşəddən sonra atlanımızı xeyli yan-yana sür-dük. Sonra bir ağacın altında dayandıq. Burada mən onun sıqarın-dan çəkdim, o da mənim. Dostluq münasibətlərimizi möhkəmlən-dirmək üçün mən şlyapam ilə pləşımı ona, o da özününküləri mənə verdi. Bu adəti mən komançılardan öyrənmişdim. Mən Meksika somb-teromu və navaxo hindularının toxumuş olduğu zol-zol şalımı ona verib əvəzində onun pləşını və şlyapasını aldım.

Bundan sonra biz ayrıldıq: o, atını sürüb getdi, mənə yerimdə qaldım.

Nə üçün yoluma davam edib Alamoya getməyərək yerimdə qal-dığımı özüm də yaxşı bilmirəm. Mən buradaca, bənşəddim ağacın altında gecələmək istədim.

Atdan düşüb atı ağaca bağladım; özüm də pləşıma bürünərək şlyapanı çıxarmadan otun üstündə uzandım.

Bir neçə saniyədən sonra yuxuya getdim. Belə şeylər başıma nadir hallarda gəlir. Mən bunu keçirdiyim həyəcanlardan sonra çox bir sakitlik hissi duymağımla izah edə bilərəm.

Çox yatmadım. Bir neçə dəqiqə keçməmiş kəskin bir səs, mənə elə gəldi ki, güllə səsi mənə yuxudan oyatdı.

Mənim atım qulaqlarını şəkəlyib fırxırdı. Mən yerimdən sıçraya-ra qulaq verdim. Daha heç bir şey olmadı, heç bir səs eşitmədim. Mustanq sakitləşdi və mən hər ikimizin səhv etdiyimizi qərar aldım. Mən elə düşündüm ki, at meşədə dolayan vəhşi heyvanın yaxında olduğunu hiss etmiş və bəlkə də, güllə səsi deyil, heyvanın ayaqları altında xışıldayan budaqların səsinə eşitmişdir.

Yenə də ot üstünə uzanıb yuxuya getdim. Bu dəfə səhərə qədər yat-dım və yalnız ilklərimə qədər işləyən soyuq bir nəmişlikdən oyandım.

Daha ağacın altında qalmaq istəmədim. Yola hazırlaşmağa baş-ladım. Lakin güllə səsi halə də qulaqlarımda guruldayırdı: mənə elə gəlirdi ki, bu güllə səsi Henri Poyndeksterin getmiş olduğu tərəfdən gəlmişdi. Mənə bir hiss narahət etməyə başladı və mən həmin istiqə-mətlə gedib məsələnin nə yerdə olduğunu aydınlaşdırmaq arzuma qalib gələ bilmədim.

Çox getmək lazım gəlmədi. Parvədigara! Mən nə gördüm... Mən gördüm ki...

– Başsız atlı! – izdihamın içindən kim isə qışqırdı. Həmi dönüb geri baxdı.

– Başsız atlı! – allı səs əks-sədə kimi eşidildi.
– Odur, gəlir. Oraya baxın! Oraya!
– Yox, buraya gəlir! Baxın! O, birbaş atını qalaya çapır!
Doğrudan da, başsız atlı o istiqamətdə çapırdı. Lakin o, atını
birdən-birə düzənin ortasında, ağacın ətrafında toplaşmış izdihamla
üzbəüz saxladı.

Görünür, atın görmüş olduğu manzərə xoşuna gəlməmişdi. At bərk-
dən fırvardı, sonra daha bərkdən kışnadı; yenə də geriye – düzənə qaçdı.
Müttahimin sözlərindən doğan maraq dərhal söndü.

Bir çoxdan öz adına tərəf yüyürdü. Hətta məhkəmə iclasçıları belə
onlardan geri qalmadı; hər halda, on iki məhkəmə iclasçısından
altısı sirli atını qovaniqlara qoşuldu.

XCI
fasil

BƏSSİZ ATLININ CƏNGƏLLİKLƏRDƏ TƏQİB EDİLMƏSİ

Onlar atlarını düzəndən keçib on mil məsafədə olan cəngəllik-
lərlə qovurdular. Yolda atların sırası tədricən seyrəkləşirdi. Onların
atları bu uzunsürən çılgın qaç-qova təb gətirmirdi.

Məşəyə az adam yaxınlaşdı. Qabaqda sürətlə çapan başsız atlı-
ya yalnız iki nəfər az və ya çox yaxın olaraq cəngəlliyə girdi.

Boz mustanqı minən adam ona hamıdan yaxın idi. O, qızıdığı
üçün yeyin qaçan atına nəm etməyib qamçı və məhmizlərini işə
salır, qışqıraraq onu insafsızcasına qovurdu.

Onun ardınca, lakin ondan xeyli aralı, başına yun şlyapa qoy-
muş hündürboy bir adam qoca yabısını minib çapırdı.

Bələ bir atın bu cür sürətlə çapması qəribə görünə bilər; onun
belindəki adam atını nə qamçılıyır, nə məhmizləyir, nə də ona qış-
qırırdı. O daha amansız bir üsula əl atmışdı: o, öz iti bıçağını hər-
dandır atın bel sümüyünə yaxın bir yerdən sağısına soxurdu.

Başsız atının arxasınca hamıdan qabaqda iki atlı gedirdi. Onlar-
dan biri Kassı Kolxaun, biri də Zeb Stump idi.

Qabaqda, sıx cəngəlliklərin içi ilə üç atlı çapırdı.

Kolxaun əlini mayuscasına yelləyərək deyirdi:
– Görüm sən lənətə gələsən! Yəni də aliməndən çıxacaqdır! Kaş
məndən başqa burada heç kəs olmayaydı! Ancaq bu dəfə mən təb
deyləm! O kaftar da atını buraya sürür. Məşənin qalınlığına girərkən
gördüm. Biz bir-birimizdən cəmi üç yüz yard aralıyıq. Allaha and
olsun ki, bu saat onu vurub yerə salmaq olar!

Kapitan bu sözləri deyib atının başını çəkdi, atı azca geri döndər-
ib indicə gəlmiş olduğu çıxın diqqətlə nəzərdən keçirdi. Kolxaun eyni
zamanda tüfənginə əl atdı. Lakin tərəddüd edirdi. O, öz-özünə söyləndi:

– Yox, belə yaramaz. Arxamca həddindən çox adam gəlir. Onlar-
dan bir çoxu iz tanımağı bacarır. Onlar meyiti mütləq taparlar, bun-
dan əlavə, tüfəng səsinə eşidərlər. Yox, yox! Belə olmaz!

Kapitan daha bir qədər yerində qalib qulaq verdi.

“Bəli, deyəsən, o yaxınlaşır. Qoca axmağın bu işə qarışması
heç də yaxşı olmadı. Əgər yubansam, bu kaftar mənə çatacaq və
onda hər şey əldən çıxacaqdır. Buna yol vermək olmaz!”

Kolxaun yenə də atını məhmizləyərək cəngəlliklərin içindəki
dolanbac çıxır ilə irəliləyirdi.

Bir neçə saniyə sonra o həm şad, həm də bir az təəccüblü hal-
da atını saxladı.

Başsız atlı lap yaxında idi.

At başını sakit-sakit yerə sallamışdı; görünür, heyvan akasiya
ağacının qabığını gəmirirdi.

Kolxaun cəld tüfəngini qaldırırsa da, dərhal yenə də aşağı saldı.
Onun nişan almaq istədiyi at indi daha sakit dayanmışdı və akasiya
ağacını da gəmirirdi; başının yansı kolun arasında idi.

Atın yüyən budəyə dolamışdı; at onu budaqdan qoparmaya çalışırdı.

“Axır ki, tutdum! Allaha şükür, Allaha şükür!”

Kolxaun sevincle atını irəliləyirdi.

Bir saniyədən sonra o, artıq başsız atının yanında idi: belə bir anı
o, uzun müddət əbəz yerə ələ keçirməyə çalışmamışdı.

XCII

fəsil

GERİ QAYITMAĞA MƏCBUR OLDU

Kolxaun atın yüyənindən yapışdı; atı bərk-bərk ağaca bağladı. Qalib gəlmiş adamın dodaqlarından qeyri-ixtiyari olaraq sevinc nidaları qopdu. Kolxaun ətrafına baxdı və bir saniyə qulaq verdikdən sonra işə başladı.

Bıçağını çıxartdı, şalın ucunu qaldırıb atlaya tərəf əylədi, sanki bıçağı onun ürəyinə soxmaq istəyirdi. Lakin birdən əlini geri çəkdi. Cəngəlliklər arasından görünən Zeb Stumpun səsi eşidildi. Zeb atını sürətlə sürüb yaxınlaşdı:

– Qurtarı bu oyunu! – qışqırdı. – Sizə deyirəm, qurtarı! Kapitan özünü itirib bıçağını xəlvətə gizlətdi.

– Hansı oyunu? – soruşdu. – Nə qışqırırsınız? Bu heyvan kollara dolamışdır. Mən yenə də əldən çıxacağımdan qorxdum; nəhayət, bu işə son qoymaq üçün onun boğazını kəsmək istəyirdim.

– Hə, belə deyil! Ancaq mən elə güman edirəm ki, onun boğazını kəsmək lazım deyil. Məncə, qan axıtmamaq da olar. Lakin siz kimin boğazı haqqında danışırırsınız? Atınmı? Siz düzgünmi anlamışam?

– Əlbəttə, mən atı nəzərdə tuturam.

– Belə. Bəs siz bu adam haqqında nə deyə bilərsiniz? Onun boğazını kim kəsmişdir? Mister Kassı Kolxaun, bu barədə sizin fikriniz nədir?

– Allah bilir! Mən heç şey anlaya bilmirəm. Ona lazımınca baxmaq üçün hələ vaxtım olmayıb. Mən elə indicə buraya gəlmişəm... Pərvərdigara! – deyə o, saxta bir təəcüblə sözünə davam etdi. – Məncə, bu, insan bədənidir. Özü də... ölmüşdür.

– Son qeydiniz tamamilə doğrudur. Baş bədənində olmayan bir adam çətin diri ola bilər. Gördüyü kimi, sanki, bu paltarın altında heç bir şey gizlədilməmişdir, elə deyilmi?

– Məna də elə gəlir ki, orada heç bir şey yoxdur.

– Şəli azca qaldırılıb baxın.

– Mən əlimi ona vurmaq istəmirəm. Çox dəhşətlidir.

– Çox qəribədir! Bir dəqiqə əvvəl siz bundan qorxmurdunuz. İndi nə oldu?

Kolxaun dili tutula-tutula dedi:

– Ah! Onu qovduğum üçün çox həyəcanlı idim. Çox da acıqlanmışdım. Onun oyununa son qoymağı qərara almışdım.

Zeb dedi:

– Yaxşı, onda bu məsələ ilə özüm məşğul olaram... Belə, belə.

– Ovçu yaxınlaşıb başsız atlına nəzərdən keçirərək sözünə davam etdi: – Bəli, bu, doğrudan da, insan bədənidir. Ölmüşdür, özü də qaxaca dönmüşdür... – Zeb şalın ucunu qaldıraraq səsləndi: – Dayanın! Bu ki həmin adamın meyitidir! Elə bunun öldürüldüyünə görə məhkəmə işə baxır! Sizin dayınız oğlu Henri Poyndekstedir. Pərvərdigara, bu odur!

– Məna elə gəlir ki, siz haqlısınız...

Zeb sözünə davam etdi:

– Pərvərdigara! Bu, doğrudan da, odur! İsfat! Burada düşüncələr içində vaxt keçirməyinə dəyməz. Yaxşısı budur, onu yəhərin üstündə oturduğu halda aparacağ. Görünür, o, atın belində möhkəm oturmuşdur. Mən bu atı tanıyıram. Zənnimcə, mənim mədyanımın arxasınca inad etmədən gedər... Hə, qoca mədyan, onunla salamlaş görüm. Məgər öz köhnə dostunu görmürsənmi? Doğrudur, son zamanlar o, bir qədər azıyyət çəkmişdir, o özü də xeyli vəhşiləşmişdir.

Ovçu bunu deyərək kəhar at ilə qoca mədyan bir-birini iylədilər və bir-birini salamlamaq əlaməti olaraq fındıxdılar.

Zeb, akasiya ağacına dolamış yüyənə açaraq dedi:

– Mən belə də düşündürdüm! Bu aygır mənim mədyanımın arxasınca sakitcə gedəcəkdir. Hər halda, onun boğazını üzməyə ehtiyac yoxdur. – Ovçu kapitana müraciət edib, sinayıcı bir nəzarətlə ona baxdı. – Mister Kolxaun, necə bilirsiniz, yola çıxmaq vaxtı deyilmi? Ehtimal, məhkəmə davam etməkdədir. Əgər məhkəmə davam edərsə, əlbəttə, bizim də orada iştirakımız yaxşı olar. Məna elə gəlir ki, indi bizim yanımızda olan şahid bu məsələni işıqlandırır bilər. Onda ya mustangiri asarlar, ya da ona bəraət verirlər. Hə, geri getməyə hazırsınız?

– Əlbəttə! Siz haqlısınız, burada qalmağın mənası yoxdur.

Zeb əsir alınmış atı arxasınca çəpə-çəpə birinci olaraq yola düşdü.

Kolxaun atını onun ardınca yavaş-yavaş, görünür, könülsüz bir halda sürürdü.

Cığır döndükdə o, atının başını çəkdi, sanki, irəliyə getmək və ya atını geri döndərməkdə tərəddüd edirdi. Onun üzündə ağır bir həyəcən görünürdü.

Zeb Stump at ayağının səsinə eşitmədikdə atının başını çəkdi, madyanı döndərdi və sualedici bir nəzərlə kapitana baxdı. Zeb onun üzündəki həyəcanı görüb məsələnin nə yerdə olduğunu dərhal anladı. Qoca ovçu bir kəlmə də demədən tüfənginin lüləsini kapitana tərəf çevirdi. Kolxaun, sanki, heç bir şey görmürmüş kimi yenə də öz yoluna davam etdi.

İndi Zeb Stump arxadan gəlirdi. Onlar atlarını cəngəlliklərin içi ilə yavaş-yavaş sürürdülər. Gəlib açıq düzənə çıxdılar. Kolxaun burada atını bir daha əylədi. Onun varlığını vahimali bir qorxu bürümüşdü. "Nə etməli? Atı düzənə sürüb adamların gözündən itməkmə və ya cəsarət edib qorxunc fırtınaya qarşı getməkmə?"

Bu zəhlətökən Zeb Stumpdan, heç olmasa, onca dəqiqə yaxa qurtarıb başsız atlı ilə ikiləkdə qalmağın üçün o, bütün dövlətini, gələcəkdə sahib olmaq ümidində olduğu hər şeyini, hətta Luiza Poyndeksteri də verməyə hazırdı.

Axı Zeb Stump nə deyə bilərdi və ya nə edə bilərdi? Bəlkə də, hər şey yaxşılaşdı qurtardı? Doğrudur, Zeb açıqdan-açığa şübhə edir, lakin bundan qorxmaq lazımdır? Axı Kassi Kolxaunun dostları çoxdur. Əgər bu kiçik əhvalat üzə çıxmasa, onda hər şey öz qaydası ilə gedəcək. Yəqin, atılan güllə onun bədənindən keçib cəngəlliyin bir yerinə düşmüşdür.

Kolxaun bu ümiddən ruhlanaraq yenə atını irəli sürdü. Zeb Stump qoca madyanının belində onun arxasınca gedir, Henri Poyndeksterin meyitini gəzdiran kəhər at da onun ardınca gəlirdi.

XCIII

fəsil

BAŞI KƏSİLMİŞ MEYİT

Hakimin fəsilə elan etməkdən başqa heç bir əlacı qalmadı. Bir saat keçdi. Bu müddətdə hakim iki siqar çəkdi və bir neçə

qədəh konyak içdi. Məhkəmədə iştirak edənlər bu sirli hadisəni öyrənmək üstündə düşünür və başsız atını təqib edənlərin qayıtlarını səbirsizliklə gözləyirdilər. Onlar başsız atının əsir alınacağına ümid edir, bununla əlaqədar olaraq sirli hadisənin açarının nəinki tapılacağına, həm də cinayətin aydınlaşacağına inanırdılar.

Həmişə diqqətlə düzənə baxırdı. Həmişə başsız atını təqib edən iki nəfərin nə zaman görünəcəyini və başsız atını da özləri ilə bərabər gətirəcəklərini gözləyirdi.

Bir saat keçsə də, lakin heç kas görünmürdü. Məhkəməni yenə də təxirə salmaq lazımdır?

İttihamçı təcili olaraq yenə də işə baxılmasında ısrar edir, vəkil isə daha qızgınlıqla bunun əksini tələb edirdi. Vəkil mühüm bir şahidin, hələ öz ifadələrini verməmiş olan Zeb Stumpun burada olmadığını əsas gətirərək işi sabaha təxirə salmağı lazım bilirdi.

Məhkəmənin davam etdirilməsini tələb edən səslər eşidildi.

Satqın şəxslər tərəfindən təbliğ edilən camaatın ısrar etməsi ilə məhkəmə iclasına yenidən başlamaq qərarı alındı. Məhkəməni hələlik bu şahid olmadan da davam etdirmək olardı. Bəlkə də, o, vaxtında qayıdıb gələcək. Qayıtmazsa, məhkəməni təxirə salmaq çətin deyildir.

Hakim belə təklif edirdi. Məhkəmə iclasçıları bu təklifə şərik idilər. Məhkəmədə iştirak edən camaat etiraz etmirdi.

Yenə də müttəəhmi çağırıdılar. O, birdən-birə kəsilmiş ifadəsinə davam etdi.

Vəkil, Moris Ceralda müraciət edərək dedi:

– Siz gördüklərinizi demək istəyirsiniz. Davam edin, biz sizi dinləyirik.

– Mən ot üstündə sərilib qalmış bir adam gördüm.

– Yatmışdımı?

– Bəli, əbədi bir yuxuya getmişdi.

– Ölmüşdümü?

– Ölmək nədir; mən onun üzərinə əylərkən başının kəsildiyini gördüm.

– Baş kəsilmişdi?

– Bəli, kəsilmişdi. Onun üzünə aylımədikcə mən bunu görməmişdim. O, üzü üstə düşdüylü üçün başı tabii bir vəziyyətdə idi. Hətta şlyapası da başında idi. Mən na isə bir şey hiss etməsə də, onun yatdığı güman etmək istəyirdim. O, əllərini və ayaqlarını ölü kimi uzatmışdı. Yerdə də qara bir şey görünürdü; səhərin zəif işığında bunun nə olduğunu mən birdən-birə seçə bilmədim. Daha artıq aylıkdə burnuma qan iyi gəldi. Qarşımda bir meyit uzandığına artıq şübhə qalmamışdı. Mən onun boynunun ardında dərin bir yara və ləxtələnmiş qan gördüm. Lap yaxından baxdıqda aydın oldu ki, baş tamamilə kəsilmişdi.

Camaatı dəhşət bürüdü.

– Siz o adamı tanıdınız mı?

– Təəssüflər olsun ki, tanıdım.

– Hətta onun üzünə baxmadan mı tanıdınız?

– Buna ehtiyac yox idi. Onun paltarı hər şeyi aydın göstərirdi.

– Hansı paltarı?

– Çiyindəki zol-zol şal, başındakı sombrero. Onlar mənim idi. Əgər biz paltarlarımızı dəyişməsaydıq, yerdə uzanan adamın özüm olduğunu düşünərdim. O, Henri Poyndekster idi.

Camaatın həyəcanlı pıçılısı ilə birlikdə yəna də ürəkparçalayan bir inilti eşidildi. Vəkil dedi:

– Davam edin, ser. Söyləyin, siz orada daha nəyi aşkara çıxara bilərsiniz?

– Mən onun bədənini toxunduqda bu bədənə soyuq olduğunu və tamamilə qaxaca döndüyünü hiss etdim. Mən anladım ki, o, bir neçə saat bundan əvvəl öldürülmüşdür. Qan ləxtələnmişdi və səhərin zəif işığında qara rəngə çalırdı. Kəsilmiş baş, onun nədən ölməsi məsələsində məni asanlıqla çaşıdırı bilərdi. Lakin güllə səsi hələ də qulaqlarımda gurulayırdı: onun bədəninin bir yerində güllə yarası olmalı idi. Mən səhv etməmişdim. Meyiti arxası üstə çevirdikdə gözlərimə şaldı bir dəşik dəydi. Dəşiyin ətrafındakı parça qana bulaşmışdı. Şalın ucunu qaldırıb mərhumun köynəyinin yaxasını açdıqda onun sinəsində göy-qırmızı bir ləkə gördüm. Bunun güllə yarası olduğunu müəyyən etmək çətin deyildi. Lakin belində belə bir yara yox idi. Görünür, güllə çıxmamışdı.

– Sizcə, bu adamı öldürmək üçün bir güllə kifayətmi idi, yoxsa o, başı kəsildikdən sonra öldürüldü?

– Mən güllənin ölümcül olduğuna şübhə etmirəm. O darhal ölümüşdüyü də, hər halda, bir neçə dəqiqədən, bəlkə də, hətta bir neçə saniyədən sonra ölməli idi.

– Siz dediniz ki, onun başı kəsilmişdi. Bədənə tamamilə ayrılmışdı mı?

– Bədəninə lap bitişik olsa da, tamamilə ayrılmışdı. Adamda ələ təsir oyadırdı ki, zərbə endirilərkən onun nə bir əzələsi, nə də başı tərpanmışdı.

– Sizcə, bu zərbə hansı silahla endirilib?

– Məna ələ gəlir ki, onun başı ya balta ilə, ya da ovçu bıçağı ilə kəsilmişdi.

– Sizdə bir şübhə oyanmadı mı?

– Mən o qədər heyranlanmışdım ki, heç şey haqqında düşünə bilmirdim. Mən bunun həqiqət ola biləcəyinə çətinliklə inanırdım. Bir qədər özümə gəldikdə düşündüyüm yeganə şey bu oldu: onu komançilər öldürmüşlər. Lakin onun paltarını soyundurmamışdılar, hətta şlyapası da başında idi.

– Demək, onun hindular tərəfindən öldürüldüyünü güman etmirsiniz?

– Yox!

– Siz kimdən şübhələnirsiniz?

– O dəqiqədə mən heç kəsədən şübhələnmə bilməzdim. Mən Henri Poyndeksterin na burada, nə də, ümumiyyətlə, bir yerdə düşməni olduğunu heç bir zaman eşitməmişdim. Lakin sonra mənə şübhə oyandı. Bu şübhə indiyədək də mənə qalır.

– Siz şübhələrinizi dəyərsizləndirirsiniz?

– Mən belə istintaq üsuluna etiraz etmirəm, – deyə ittihamçı işə qarşı. – Müttəhimin şübhələri ilə tanış olmaq bizi heç də maraqlandırmır. Məncə, onun söylədiyi “həqiqətə oxşayan” əhvalatı dinləmək bizim üçün kifayətdir.

Hakim yeni bir sığır yandıraraq dedi:

– Qoy o, sözüne davam etsin.

Vəkil soruşdu:

– Söyləyin, siz özünü necə hərəkət etdiniz? Bunu bildikdən sonra na kimi bir tədbir gördünüz?

– Gördüyüm şeydən sarsıldığım üçün mən əvvəlcə nə etmək lazım gəldiyini bilmədim.

Mən əmin idim ki, bu oğlan mənim eşitdiyim güllə səsinəndən ölmüşdür. Lakin atəş açan kim idi? Əlbəttə, hindular deyildi. Mən buna şübhə etmirəm.

Mən quldurları xəyalıma gətirdim, lakin bu da həqiqətə oxşamırdı. Navaxo hindulannın toxuduğu şalın ən azı yüz dollar qiyməti var. Quldurlar olsaydı, bu şalı götürərdilər. Ümumiyyətlə, onun əynindən heç bir şey çıxanılmamışdı, hətta qızıl saati belə cibində idi. Bunun intiqam olduğu aydındı.

Mən gənc Poyndeksterin bir adamla dalaşmış-dalaşmadığını xatırlamaq istədim. Lakin ağılıma heç bir şey gəlmədi. Bir də, onun başını kəsmək nəyə lazım imiş? Məni hər şeydən çox təəccübləndirən və dəhşətə salan bu idi.

Bu qorxunc və sirli cinayətdən baş çıxara bilmədiyim üçün meyiti nə etmək haqqında düşünməyə başladım.

Onun yanında qalmaq mənasız idi. Onu orada basdırmaq da olmazdı. Belə olduqda mən qalaya qayıdıb, mərhumu Kasa-del-Korvoya gətirmək üçün bir adamdan kömək istəməyi qərara aldım.

Lakin mən onu məşədə qoysaydım, canavarlar və quzğunlar meyiti tapıb, mən qaladan qayıdıb gəlinçayəyə onu parça-parça edərdi. Onsuz da onun bədənini nə hala salınmışdı; mən yol verə bilməzdim ki, onu daha da eybəcərləşdirlsinlər. Mən onun yaxın adamlarının haqqında düşündüm. Onun öldürülməsi onsuz da böyük bir müsibət idi.

XCIV

fəsil

SİRR AÇILIR

Müttəhim susdu. Heç kəs onu tələsdirmir, heç kəs ona sual vermirdi.

Həmisi hiss edirdi ki, sirrin açılacağı an gəlib çatmışdır.

Hakim, məhkəmə iclasçısı, bura toplaşmış bütün camaat nəfəslərini qısaraq və gözələrini müttəhimdən ayırmadan qulaq verirdilər.

Sükut içində yenə Moris Ceraldin səsi eşidildi:

– Sonra mənim başıma başqa bir fikir gəldi: meyiti onun hələ də üstündə olan şala büküb öz plashıma da üstə salmaq istədim. Mən qayıdıb gəlinçayəyə bu vasitə ilə onu yirtici heyvanlardan qorumaq ümidində idim.

Plashımı təzəcə çıxarmışdım ki, başıma daha ağıllı bir fikir gəldi: tək qalaya qayıtmadımsa, mərhumun meyitini də özümə bərabər aparmağı qərara aldım.

Bu məqsədlə mən öz atımı gətirib meyiti onun üzərinə qaldırmaq istəyirdim ki, Henri Poyndeksterin atını gördüm. Heyvan, heç bir şey baş verməmiş kimi, sakitcə otlayırdı. Yüyanı yerlə süründüyü üçün onu tutmaq mənə çətin deyildi. Atı sakit durmağa, xüsusilə sahibinin meyiti yanına gətirdikdə sakit dayanmağa məcbur etmək çətin idi.

Mən meyiti atın belinə qaldıra bildimsə də, onun yəhərdə möhkəm oturmasına heç cür nail ola bilmədim: meyit qaxaca döndüyündən sürüşüb düşürdü. Keyli çalışdıqdan sonra bunun heç bir nəticə verməyəcəyini gördüm.

Bu zaman mənim başıma daha bir fikir gəldi. Bir dəfə mən bir kitabda oxumuşdum ki, Cənubi Amerikanın düzənliklərində hindular öz yoldaşlarının meyitini atın üstünə qoyub yəhərə bağlayırlar. Baş onda mən nə üçün Henri Poyndeksterin meyitini yəhərə bağlamayım?

Mən əvvəlcə mərhumu öz atına qoymaq istədim; lakin onun yəhəri kifayət qədər darın deyildi. Meyit atın üstə dayanmırdı.

İndi ancaq bir imkan qalırdı. Atın dayışmaq lazım idi. Mən öz atımın müqavimət göstərməyəcəyini bilirdim. Bundan əlavə, Meksika yəhərinin oturacağı yeri darın olduğu üçün bu məqsədə gözəl yarayardı.

Çox çəkmədən mən mərhumu ata mindirib ayaqlarını üzəngiyə keçirə bildim. Bundan sonra kəməndimdən bir qədər kəsib meyiti yəhərə sandım. İndi o daha sürüşüb düşmədi.

Bundan sonra başı haraya qoymaq haqqında düşünmək lazım idi. Başı yerdən qaldırdım, şlyapanı çıxarmaq istədim. Bu, qətiyyətlə mümkün olmadı: baş o qədər şişmişdi ki, şlyapa çıxmırdı. Şlyapanın onun başından çıxmayacağına əmin olduğdan sonra şlyapanın hal-qasına bir kəndir keçirib bağladım və onu yəhərin qasından asdım. Bununla da hazırlığım qurtardı.

Vaxt itirmədən Henri Poyndeksterin atına mindim. Kəhər də itaət-lə mənim ərazimə gəlirdi. Beləliklə də, biz settlementə tərəf yola çıxdıq.

Hec beş daqiqə keçməmişdi ki, məni vurub yəhərdən saldılar; şüurumu itirdim. Əgər mən şüurumu itirməsəydim, burada sizin qarşınızda bir müttəhim kimi dayanmazdım.

Hakim soruşdu:

– Yəhərdən vurub saldılar? Bu, necə oldu?

– Bu, adi bir təsadüf idi, daha doğrusu, bu, mənim ehtiyatsızlığım üzündən baş vermişdi. Mən özgə atna minmişdim və atın yüyənindən tutmamışdım. Mən öz atımı yalnız səsim və dizlərimlə idarə etməyə alışmışdım. Bez yenica yola düşmüşdük ki, at başını döndərdi və ürəkək kənara sıçrayıb, sürətlə qaçmağa başladı: o, öz arxasında qarıbə bir adam görmüşdü. Mən onun yüyənindən yapışmaq istədimsə də, bu o qədər də asan deyildi: at qorxu içində qaçırdı, yüyəni sürüşüb düşdüyü üçün əlim yüyənə çatmırdı.

Mən öz səhvimi düzəltmək və yüyəndən yapışmağa çalışdığım üçün atın məni haraya götürüb qaçdığına fikir vermirdim. Yalnız bir budaq özümə dəyib ağrıdıqda mən açıq bir yola deyil, cəngəlliyə düşdüyümüzü gördüm. Bundan sonra mən bütün diqqətimi yalnız yolun üstündəki akasiya ağacının tikanlı budaqlarını kənar etməyə verdim: çünki bu budaqlar məni asanlıqla vurub yerə sala bilərdi. Əllərimi tikan dağıtsa da, bu maneə ilə müvəffəqiyyətlə mübarizə etdim. Lakin böyük bir ağacın yoğun və üfüqi olaraq uzanmış bir budağı mənim yolumu kəsdi: bu budağın hündürlüyü yerdən mənim döşümə çatdı. Ürkümüş at birbə özünü bu budağın altına vurdu. Sonra onun haraya çapıb getməsinə mən bilmirəm. Yəqin ki, siz bunu məndən daha yaxşı bilirsiniz. Sizə yalnız bunu deyə bilərəm ki, başımda böyük bir yara və dizim şişmiş halda bu ağacın altındakı otlar üzərində sarılıb qalmışdım.

Lakin mən bunu iki saat sonra, huşum özümə qayıtdıqda gördüm.

Mən özümə gəldikdə gördüm ki, günəş artıq ortalıqda, mənim üzərimdə isə quzğunlar uçmaqdadır. Susuzluqdan yanırıdım; su axtarmağa getməyi qərara aldım; lakin ayağa qalxdıqda bir addım da ata bilmədim. Mən hətta ayaq üstə güclə dura bilirdim. Orada qalmaq isə ölümə bərabər idi – mən bunu yaxşı başa düşürdüm.

Beləliklə, mən ağrıya baxmayaraq, var gücümü toplayıb yola düşdüm. Mənə elə gəlirdi ki, yaxında gərək çay olsun. Mən gah iməkləyərək, gah da buradaca düzəltdiyim qoltuqağacına söykənərək

hər bir hərəkətimdən azab çəkə-çəkə, nəhayət, çaya çatıb susuzluğumu dəf etdim və yatdım...

Yuxudan aylarken gördüm ki, canavarlar məni dörd bir tərəfdən dövrəyə alıb. Onlar mənə yaxınlaşmağa başladılar və çox çəkmədən üstümə atıldılar. Xoşbəxtlikdən, ov bıçağım yanımda idi və mən özümü müdafiə edə bildim. Bizim aramızda qızgın bir mübarizə başladı.

Əlbəttə, xoşbəxt bir hadisə üz verməseydi, mən bu iyrənc heyvanların qurbanı olacaqdım: mənim sədaqətli dostum, itim Tara harayına çatdı. Görünür, o, uzun zaman meşəni dolaşaraq məni axtarırmış. İt məni ölümün pəncəsindən qurtarmaq üçün lap vaxtında gəlib çıxmışdı. O, bir neçə canavanı dərhal boğdu, qalan canavarlar da qaçıb dağıldı.

Tağıtdan düşüb yorulduğum üçün mən dərhal yuxuya getdim, daha doğrusu, huşumu itirdim. Özümə gələndə vəziyyətimi düşünmək iqtidarında idim. İtdən poçtalyon kimi istifadə edərək evə məktub göndərməyi qərara aldım. Bu məqsədlə öz vizit vərəqimdə bir neçə kəlmə söz yazdım. Nökrərimin savadsız olmasına baxmayaraq, bu vərəqin kim tərəfindən göndərildiyini biləcəyinə şübhə etmirdim: o, mənim vizit vərəqimi tanıyacaqdı; əlbəttə, mənim vizit vərəqəmi tanıdıqdan sonra o, izahat almaq üçün bir adama müraciət edəcəkdə; çünki mən vərəqi qanla yazmışdım.

Mən vərəqi şypapamın astarından qopardığım bir parça dəriyə büküb itin xaltasına keçirtirdim. İndi ən çətin məsələ qalırdı: iti yola salmaq lazım idi. O, məni qoyub getmək istəmirdi. Nəhayət, onu evə göndərə bildim. Mənim göndərdiyim məktub gedib yerinə çatmışdı, mən bunu ancaq dünən öyrəndim.

İt getdikdən sonra bu yerlərdə ən yirtici heyvan olan yaquar sinəsinə mənə tərəf gəldi. Bu xoşagəlməz görüşün nə ilə qurtardığını deyə bilmərəm; çünki məni qızdırma tutmuşdu, şüurumu itirmişdim. Qoy bu mübarizə haqqında mənim igid xilaskarım Zeb Stump danışsın. Ümidvaram ki, öz ifadələrini vermək üçün o, vaxtında buraya gəlib çıxacaq. Bu hadisə mənim üçün bir sır olaraq qalıb.

O andan sonra yalnız məni qara basdığını və eyni zamanda yaxşı yuxular gördüyümü xatırlayıram. Mənim ağlım yalnız dünyanın başına gəlmişdir. Aylıqdakı özümü həbsxanada, cinayətdə ittiham edilən bir qatil vəziyyətində gördüm.

Daha mənim əlavə etməyə bir sözlüm yoxdur.

Müttəhəminin sadə və səmimi etirafı orada olanlara çox böyük təsir bağışladı. Bir çoxları onun müqəssir olmadığına artıq şübhə etmirdi. Lakin onun dedikləri yalnız sözdən ibarət idi. İttihamı onun üzərindən götürmək üçün şahidlərin bu sözləri təsdiqləyici ifadələri də lazımdı. Bu şahid harada idi? Axı ondan çox şey asılı idi. Zeb Stump haradadır?

Həmişə sualedici bir nəzərlə firuzə rəngli göyün zümrüd rəngli düzənə birləşdiyi yərə baxırdı.

XCV

fəsil

SON ŞAHİD

Həmişə ətrafı bürüyən dərin sükut içində böyük bir intizarla Zeb Stumpu gözləyirdi. Bu, on dərəcə davam etdi.

Bu müddətdə üç dəfə nida səsləri eşidildi. Bir neçə adamın gözüne üfüqdə qara bir nöqtə görünmüşdü. Əslində isə heç bir şey yox idi. Lakin qəflətən, dördüncü dəfə daha bərk və daha inamlı bir nida eşidilərkən yorucu intizar artıq son həddinə çatmışdı. Bu dəfə camaatın ümidi boş çıxmamışdı: üfüqdə, doğrudan da, üç atlı göründü. Palıd ağacının altına toplaşmış izdiham sevinərək bərkdən "ura" dedi.

Atılardan ikisini tanımaq çətin deyildi: onlardan biri Zeb Stump, digəri Kassi Kolxaun idi. Üçüncü atlını tanımaqda kim səhv edə bilərdi? O, başsız atlı idi!

Gurultulu səslər o dərəcə kəsildi. Ortalığa yenə də sükut çökdü.

Atılar yaxınlaşdıqda yalnız qorxu andıran pıçılı eşidildi.

Üç atlı camaatın yanında dayandı. Camaat dərhal onları dövrəyə aldı. Yeni gələnlərdən ikisi atından düşdü, üçüncü atlı isə yəhərdə qaldı.

Kolxaun atını bir kənara çəkib camaatın içində gözəndi. Onun burada olması daha heç kəsi maraqlandırmırdı.

Zeb Stump öz qoca madyanının başını buraxdı, başsız adamın atının yüyənindən yapışib onu məhkəmənin iclas etdiyi palıd ağacının altına gətirdi.

Qoca ovçu:

– Cənab hakim və on iki məhkəmə iclasçısı, – dedi, – bu da sizin şahid! Bu çətin işdən baş çıxarmaqda o, sizə kömək edə bilər. – Pərvədigara, bu odur? – dəhşətli bir səs eşidildi və hündürbəy bir qoca irəliləyən başsız atının yanında dayandı.

Bu qoca onun atası idi. Uzaqdan bir qadın qışqırtısı və boğuş bir inilti eşidildi. Bu, onun bacısının səsi idi. Bir qəddardan sonra Vudli Poyndeksteri bir kənara apardılar. O, müqavimət göstərmirdi; ehtimal ki, ətrafında nələr olduğunu da heç bilmirdi. Onu aparıb karetdə qızı ilə yanaşı oturdular. Lakin kareta yerindən tərpənmədi. Luiza Poyndekster məhkəmə qurtarmayınca getmək istəmirdi.

Zeb Stumpa şahidlər üçün olan yeri tutmağı təklif etdilər.

O, həmişə olduğu kimi, sərbəst danışaraq dedi:

– Mən bu çirkin iş haqqında birinci dəfə, Henri Poyndeksterin yoxa çıxmasının ikinci günü eşitdim, o gündəlik mən ovda idim. Mənə dedilər ki, mustangeri cinayətdə təqsirləndirirlər. Mən bildirdim ki, Moris Ceraldın əlindən belə iş gəlməz və buna görə də onunla görüşməyə getdim. O, evdə yox idi. Evdə mən yalnız onun nökrarı Felini tapdım. Felim baş vermiş hər cür hadisədən o qədər qorxmışdı ki, onun dediklərindən mən, demək olar ki, heç bir şey anlamadım. Beləliklə də, o, mülahizələr yürüdərək it qaça-qaça gəldi, onun boynuna nə isə bağlanmışdı. Mən baxdıqda bunun vizit vərəqi olduğunu gördüm. Vizit vərəqinin üzərinə qanlı bir neçə söz yazılmışdı. Bu sözlər oğlanı harada tapmaq mümkün olduğunu göstərirdi. Mən Felimi və iti özümə barəbər götürüb oraya getdim. Mustangeri yaqarın caynağından xilas etmək üçün biz özümüzü lap vaxtında yetirmişdik. Mən o xal-xal yaqarın qanlı bir neçə söz yerində qaldı... Daha nə deyim. Bundan sonra biz mustangeri onun daxmasına gətirdik. Biz onu xarak kimi bir şeydə gətirməli isə onun daxmasına gətirdik. Biz onu xarak kimi bir şeydə gətirməli isə onun ağı yaz vaxtındakı hindtoyuğundan çox şey kəsmirdi. Beləliklə, biz xəstəni daxmaya gətirdik. Reqlulyatorlardan ibarət dəstə gəlib oraya çıxana və onu tapanadək mustanger yatıb qaldı.

Şahid bir dəqiqəliyə susdu. O, mustangerin daxmasında baş verən bütün əhvalatı danışib-danışmamaq haqqında düşündürdü. Bunları söyləmək daha yaxşı olmazmı?

Buna baxmayaraq ittihamçı sual verərək o anadək olmuş hər şeyi ona söylədi.

– İndi isə, – Zeb Stump sözüna davam etdi, – mən daha bəzi şeylər əlavə etmək istəyirəm.

San-Antoniodan gəlmiş vəklin səsi eşidildi:

– Danışın, mister Stump.

– Demək, belə. Deyəcəklərim, müttahimdən çox, onun yerini tutmalı olan adama aiddir. Mən onun adını indi çəkməyəcəyəm. Mən yalnız öyrənə bildiklərimi deyəcəyəm. Məhkəmə iclasçıları, qalanını siz özünü başa düşərsiniz.

Goca ovçu bir dəqiqəliyə dayanaraq nəfəsini dərdi, sanki, o, ətrafı bir nitq söyləməyə hazırlaşdı. Cəmaat intizar içində gözləyirdi.

– Cənablar, – deyə Zeb sözüna davam etdi, – o eşitdiyim və xüsusilə gördüyüm şeylərdən sonra mən gənc Henrinin həlak olduğunu anladım. Mən həmçinin buna da möhkəm əmin idim ki, bu çirkin işə mustanger Moris Cerald əl atmamışdır. Bəs onda bu, kimin işi idi? Bir çox başqaları kimi, mənə də azab verən bu sual idi. İrlandiyalının müqəssir olmadığına şübhə etmədiyim üçün mən bütün həqiqəti aydınlaşdırmağı qərara aldım. Bir çox şey onun əleyhinə idi. Buna baxmayaraq bu, mənə inandırıcı bilməzdi. Mən düzəndəki izləri öyrənməyi qərara aldım. Bir at dirəqlərinin izi mənə xüsusilə maraqlandırır. Bu iz Amerika atının nallanmış dirəqlərinin izi idi. Onun dörd nalından birisi sınmışdı. Bu da həmin sınmış nal.

Şahid əlini kamzolonun dərin cibinə salıb sınmış nalı çıxartdı.

– Mən aydınlaşdırdım ki, cinayət baş verən gecə bu at düzənə çıpmışdır. O, öldürülmüş gəncin, həmçinin burada cinayətdə ittiham edilən adamın atının izini tutaraq gedibmiş. Cinayətin baş verdiyi yerin yaxınlığında bu izlər kəsiliirdi. Lakin atın üstündə getmiş adam buradan o yana yoluna piyada davam etmişdi. Özü də qan çalısının yanınadək gedib. Qanı o axıdıb. Qatili buraya nalı sınmış at gətiribmiş.

Hakim:

– Davam edin, mister Stump, – dedi. – Bununla nə demək istədiyinizi izah edin.

– Mən aşağıdakıları demək istəyirəm: dediyim adam meşənin qalın yerində gizlənib oradan atdığı gulla ilə gənc Poyndeksteri öldürmüşdür.

– Hansı adam? O kimdir? Onun adını deyin! Adını deyin! – bir neçə səs eyni zamanda ucaldı.

– Harada?

– Burada – başsız adamın bədənində. Buraya baxın, – şahid yerindən tərpənməyən bədəni göstərdi. – Siz şaldakı qan ləkəsini, ortada isə güllənin açmış olduğu deşiyi görürsünüz, belə deşik onun belində olmadığı üçün mən güllənin çıxmadığını güman edirəm. Gəlin onu soyundurub baxaq.

Kimsə etiraz etmədi. Burada olanlardan iki və ya üç adam irəli çıxdı, Sem Menli də onların içində idi. Onlar şalı ehmalca meyitin üstündən götdürdülər.

Ətrafa ağır bir sükut çökmüşdü; hətta pıçılı belə eşidilmirdi. Həmi gözünü ayırmadan baxırdı.

Güllə meyitin iki yerindən dəymişdi: biri ürək nahiyəsindən, biri də bir qədər aşağıdan. Qan yalnız aşağıdakı yaranın ətrafında lax-talanmışdı. Yuxarıdakı yara isə güllə ilə açılmış və əsla qanamamış bir deşik idi.

Zeb Stump yuxarıdakı deşiyi göstərib:

– Bunun əhəmiyyəti yoxdur, – dedi. – Siz görürsünüz ki, burada qan yoxdur, bu isə onu sübut edir ki, güllə, ölmüş bir adama dəymişdir. Bu gülləni mustangerin daxması yanında ona mən vurmuşam. Amma ikinci güllə yarası başqa məsələdir. Onu öldürən də elə bu yarıdır. Mən əminəm ki, güllə onun bədənindən çıxmamışdır. Demək, kəsib baxmaq lazımdır.

Meyiti açib yəhərdən düşürdülər.

Mərhum gəncin bədənini ehtiyatla otun üstünə uzatdılar. Sem Menli baş cərrah vəzifəsini gördü.

Nəhayət, gülləni çıxartdılar. Onu məhkəmə iclasçılarına verdilər. Güllənin üstündə "K. K. K." hərfləri aydın görünürdü.

Yaquar ovunda iştirak edənlər bu güllənin kimə məxsus olduğunu çətinlik çəkmədən anladılar.

– Mister Stump, bu barədə nə deyə bilərsiniz? – vəkil soruşdu.

– Bu, sadə, hətta hər bir uşağa aydın olan bir məsələdir. Oğlanı bu güllə öldürmüşdür.

– Sizin fikrinizcə, bu gülləni kim atıb?

– Bunu anlamaq o qədər də çətin deyildir. Bir adam öz adını bir məktubda yazırsa, bu məktubun kim tərəfindən göndərilməsində kimsə səhv etmər. Biz də belə bir hadisə ilə üz-üzə durmuşuq. Doğrudur, burada yalnız üç hərf var, lakin mənə elə gəlir ki, bu hərflərin mənasını anlamaq çətin deyil.

– Burası doğrudur ki, güllənin üstündə nişan var, – deyər ittihamçı sözə qanşmağa tələsdi. – Bu güllənin settlməntdə yaxşı tanınan bir cənabə məxsus olması mümkündür. Təbii ki, bu belədir. Lakin bu hələ heç bir şeyi sübut etmir. Oğurlanmış bir silahla cinayət etmək olduqca adi bir işdir. Bundan əlavə, lütfən, söyləyin: belə bir cinayəti nə ilə izah etmək olar? Bu cinayətin şübhə altına alıb rüsvay etdiyiniz bir adam tərəfindən törədildiyini güman etməyinizin səbəbi nədir? Adını çəkmədən biz hamımız bu hərflərin kimə məxsus olduğunu bilirik. Mən əminəm ki, həmin cənab bu hərflərin ona məxsus olduğunu özü inkar etmər. Bununla belə, bu hərflər həlakət heç bir şeyi göstərmir. Onun adını bu cinayətlə bağlayan başqa dəlillər yoxdur.

Zeb Stump:

– Siz beləmi güman edirsiniz? – dedi. – Bəs siz buna nə deyirsiniz?

Zeb bu sözləri deyib kisəsindən yanları yanmış və bantdan qaratılmış bir parça kağız çıxartdı.

Qoca ovçu kağızı məhkəmə iclasçılarna verib:

– Mən bu kağızı cəngəllikdə, cinayət yerinin yaxınlığında tapmışam, – dedi. – Kağız akasiya ağacının tikanına ilişmişdi; kağız oraya güllənin çıxmış olduğu həmin tufəngin lüləsindən düşmüşdür. Mənim anladığıma görə, bu, tıxac əvəzinə işlədilən zərf parçasıdır. Maraqlıdır ki, bu kağız parçası üzərində güllənin üstündəki hərflərlə tamamilə uyğun gələn ad yazılmışdır. Cənab məhkəmə iclasçıları, lütfən, onu oxuyun.

Məhkəmə iclasçılarından biri kağızı götürüb açdı və oxudu:

– "Kapitan Kassi Kolxaun"!

XCVI

fəsil

QAÇDI!

Bu ad məhkəmə üzvlərinə çox böyük təsir bağışladı. Eyni zamanda camaat içindən qışqırtı qopdu. Bu qışqırtı təəcüb əlaməti deyildi. Yox! Bu qışqırtı müttəhimə bəraət qazandıraraq və ən qəddar bir müttəhimə təqsirləndirən qışqırtı idi. Zeb Stumpun ifadəsi Henri Poyndeksterin öldürülməsində Moris Ceraldin əli olmadığını aydınca sübut edirdi.

İndi buna heç kəs şübhə etmirdi. Eyni zamanda qatilin Kassi Kolxaun olduğuna da möhkəm bir qənaət hasil oldu. Yanmış kağız parçası bu dəlillərin əxncısı idi.

Zəbə yenə də söz verildi. O, Kolxaundan necə şübhələnməyə başladığını, düzəndə cinayətin izlərini necə gördüyünü danışdı. Bütün təfəsilatı danışarkən at mubadiləsini də xatırlatdı. Lakin onun söylədiyi camaat üçün artıq maraqlı deyildi.

Camaat içindən qışqırdılar:

– İrlandiyalı azad edin, onun təqsiri yoxdur! Bizə daha dəlil lazım deyildir! Hər şey aydındır! Onu buraxın!

Bunun kimi tələbkər səslər də eşidildi:

– Kassi Kolxaunu tutun! Onu məhkəməyə verin! Cinayəti o etmişdir! Buna görə də o, mustangeri ləkələməyə çalışır. Əgər o, müqəssir deyilsə, qoy onda sübut ələsin. Onu məhkəməyə verin! Məhkəməyə verin!.. Hakim, biz sizin icazənizi gözləyirik: əmr edin, Kolxaunu müttəhimlər kürsüsündə oturtsunlar. Təqsiri olmayan adam bu yerdə çox oturub!

Hakim əksəriyyətin tələbinə zidd gedə bilmədi: Kassi Kolxaunu məhkəməyə çağırıdılar.

Carçı onun adını üç dəfə çəkdi. Cavab eşidilmədi. Həmin nəzərləri ilə kapitanı axtardı.

Zeb Stump indici ifadə verdiyi yeni birdən-birə tərk edib cəld qoca madyanına yaxınlaşdı.

O, buradakıların hamısını heyran qoyan bir cəldliklə atının belinə sıçrayıb palıd ağacından uzaqlaşdı.

Eyni zamanda bir başqasının, kənara bağlanmış atların arası ilə keçdiyini də gördülər. Bu adam ehtiyatla hərəkət etsə də, tələsirdi.

Hər tərəfdən qışqırdılar:

– Odur! Kolxaundur! Qaçmaq istəyir!

– Onu tutun! – hakimin səsi eşidildi. – Tutub buraya gətirin!

Bu əmrı təkrar etmək lazım gəlmədi: onlarca adam eyni zamanda öz atlarına sarı yüyürdü.

Kolxaun birinci olaraq öz mustanqına çatıb cəld onun belinə sıxdı. O dönüb geri baxdıqdan sonra atını çilgınlıqla düzənə doğru çapdı.

Mayorun “Onun ya dirisini, ya da ölüsünü gətirin” sözlərindən ruhlanmış əlli atlı onun ardınca çapdı.

Kapitanın həyatı hələ indiyədək belə təhlükə qarşısında olmamışdı. O, atını Rio-Granda tərəf çapırdı, lakin Meksika sərhədini keçmək üçün çapmırdı; o burada özünə sığınacaq tapmaq fikrində deyildi: o, komançılar yurdunda gizlənmək istəyirdi.

Qarşıdakı çətinliklər arxadan onu təqib edən çətinliklərlə heç də müqayisə edilməzdi. Bəlkə də, o, sonralar bu ağılsız hərəkəti üçün pəşman olacaqdı. O, sərvətini, dostlarını, mədəni cəmiyyəti içərişindəki mövqeyini itirəcəkdi; bundan daha ağır – sevdidiyi qadından ayrılmaq təhlükəsi vardı. Lakin indi onun haqqında düşünməyə belə vaxtı yox idi. Kassı Kolxaun üçün həyat məhəbbətdən daha qiymətli idi.

Boz mustanq qatili bir ərəb atı sürəti ilə aparırdı. O, bu qızgın qaç-qova davam gətirə biləcəkdimi?

“Nə yaxşı oldu ki, mən atımı meksikalı qızla dəyişdim, – Kassı Kolxaun fikirləşirdi. – Əgər onun atı olmasaydı, indi mən amansız bir məhkəmə və kinli camaat qarşısında dayanardım”.

Kassı Kolxaun bu müdhiş əqibətindən artıq qorxmayıb təhlükənin keçmiş olduğu fikri ilə özünü təskin edirdi. O, geri dönüb baxdıqda atıların çox uzaqda qaldığını gördü.

Kapitan irəli baxdı: meşə uzaqdan düzənün zümrüdü kimi yaşılı-

ğında qara bir xətti andırırdı. Cəmi meşəyə çatdıqda canını qurtara-
cağına şübhə etmirdi.

CXVII

fəsil

QATİLİN TƏQİB EDİLMƏSİ

Ağacın altında qalanlar qeyri-ixtiyari olaraq soruşdular:

– Doğrudanmı, onlar canıya çatmayacaqlar?

Düzən ilə hərbi və mülki adamlardan ibarət əlli atlı çapırdı; Zeb Stump da onların içində idi.

– Ola bilməz ki, çatmasınlar!

Bu anda daha bir atlı təqib edənlərə qoşuldu: bu, yeyin qaçan mustanqına minən Moris Cerald idi.

Həmişə diqqətlə onun arxasınca baxırdı; canıya çatacaqlarına, onu tutub məhkəməyə gətirəcəklərinə artıq kimsə şübhə etmirdi.

Kolxaun canını qurtardığına yenidən əmin olmuşdu ki, dönüb geriyyə baxarkən kəhər atı gördü. Lakin onun üstündəki adam başı kəsilməmiş meyit deyil, Moris-mustanger idi. Onun alından qaçıb qurtarmaq olmazdı!

Canının bədəni gizlədildi. Lakin cəngəlliklərin yaxında olduğunu gördükdə ürayında yenə də bir ümid doğdu. Taqətdən düşmüş boz mustanqı yenə də məhmizlədi.

Bu da meşə yolu. Kolxaun atını bu yola sürdü. Bu da yolun döngəsi. Qalan cəngəllikdə gizlənmək olardı.

Lakin, yox!

O, arxada kəhər mustanqın ayaq tappılısını eşitdi. Mustanger qışqırıb kapitanın dayanmasını tələb edirdi.

Kassı Kolxaun ümitsiz bir qışqırta ilə atın yüyənini eşitdi, eyni zamanda tapançasına əl atdı. Güllə səsi eşidildi. Güllə havada viyıldı. Elə o anda fırlılıb bir səs eşidildi: sanki uzun bir ilan kapitanın başı üzərində qıvrıldı.

Tətiyi ikinci dəfə çəkməyə macal olmadı. Hətta kəməndənən yaxa qurtarmaq üçün də vaxt tapılmadı: kəməndin ilgəyi onun

çiyinlərinə endi. "Təslim ol, qatıl!" – deyə bir səs eşidildi. Kəssi Kolxaun kəhər atın arxasından necə ona tərəf çevildiyini gördü və bir an sonra yəhərdən yerə yıxıldı.

Bundan sonra kapitan heç bir şey eşitmədi, heç bir şey görmədi və hiss etmədi. Yerə dəydiyi üçün şüurunu itirmişdi.

XCVIII

fəsil

HƏLƏ SAĞDIR

Qatıl yerə sərilib qalmışdı. Onun qolları kəndirlə bağlanmışdı. Sanki o ölmüşdü.

Lakin onu asir etmiş adam başqa fikirdə idi. Onun fikrinə, kapitan ya özündən getmişdi, ya da biclik edirdi. Moris onun biclik etməsindən şübhələndiyi üçün atdan yerə düşməyib kəməndi daram halda saxlamışdı.

Sahibinin iradəsinə tabe olan at yerindən tərpənməyib hər dəqiqə ya geri çəkilməyə, ya da irəli sıçramağa hazır vəziyyətdə durmuşdu.

Mustanger öz-özünə deyirdi:

– Onun necə bir cinayət törətdiyini düşünmək belə dəhşətlidir! Öz dayısı oğlunu öldürmüş, onun başını kəşmişdir! Şübhə yoxdur ki, hər ikisi onun işidir. Lakin onu buna nə vadar etmişdir? Bunu yalnız onun özü izah edə bilər.

– Siz səhv edirsiniz, – kənərdən bir səs eşidildi. – Bütün bu suallara cavab verə biləcək bir adam vardır. Qoca Zeb Stump sizin qulluğunuzdadır. Lakin indi bu barədə danışmaq vaxtı deyildir. Biz onu palid ağacının yanına aparmalıyıq. Qatıl orada öz layiqli cəzasına çatar.

– Lakin biz onu palid ağacının yanına necə aparacağıq? Onun atı qaçib getmişdir.

– Bu, çox asandır, mister Cerald. O ancaq özündən getmişdir, bəlkə də, bu çoxaq özünü ölülməyə vurmuşdur. Piyada gedə bilməzsə, qoy at belində getsin, – mənim madyanıam onu aparar. At minməkdən bərk usanmışam; deyərsən, mən də öz qoca madyanıamı o ki lazımdı cana gətirmişəm. Əgər o, özünü bicliyə vurub atın üstün-

də lazımcına oturmasa, onda biz onu maral cəmdəyi kimi atın üstünə yıxarıq... Dayan! Deyəsən, özünə gəlir... – Zeb Kolxaunun yaxasından tutub silkələdi. – Dostum, ayağa qalın! Sizə deyirlər, ayağa qalın, gedək. Sizi gözləyirlər. Bəzi adamlar sizinlə danışmaq istəyir.

Əsir özünə gəlib ətrafına göz gəzdirərək soruşdu:

– Kim? Harada? Mənimlə kim danışmaq istəyir?

– Hər kəsədən əvvəl mən.

– Hə! Bu, sizsinizmi, Zeb Stump?

– Bu da mister Moris Cerald, mustangerdir. Siz, görə ki, əvvəllərdə ona rast gəlmisiniz. O da sizinlə danışmaq istəyir. Bundan başqa, orada, qalanın yanında adamlar sizi gözləyir. Yaxşıdır budur, tez ayağa qalın, bərabər gedək.

Kolxaun yavaş-yavaş ayağa qalxdı. Onun qolları kəməndilə bərk bərk sarınmışdı.

– Bas mənim atım? – deyə o, ətrafına göz gəzdirərək qışqırdı.

– Mənim atım haradadır?

– Allah bilir haraya qaçıb. Bəlkə də, evə, Rio-Granda qayıtmışdır. Siz onu elə çəpmisiniz ki, görünür, zavallı heyvan onu dəyişdiyinizə lanət yağdın, bir qədər dincəlmək üçün öz doğma çəmənləyinə qaçıb.

Kolxaun heyətlə qoca ovçuya bəxdı. Dəyişmək? O hətta bunu da bilir!

Zeb səbirsizliklə sözüünə davam etdi:

– Hə, məhkəməni ləngitmək yaxşı deyil. Hazırsınızımı?

– Nəyə?

– Əvvəla, mənimlə və mister Ceraldla qayıtmağa. İkincisi, sizin məhkəmə qarşısında dayanmağınız xüsusilə əhəmiyyətlidir.

– Məhkəmə? Mən məhkəmə qarşısında dayanmalıyam?

– Bəli, siz məhkəmə qarşısında dayanmalısınız, mister Kolxaun.

– Hansı təqsirə görə?

– Siz dəyiniz oğlu Henri Poyndeksterin öldürülməsində ittiham edilirsiniz.

– Bu, yalandır! Kim deyir-desin, alçaqcasına bir yalandır!

Zeb Stump amirana bir səslə qışqırdı:

– Səsinizi kəsin! Boş danışqlarla özünüzi yormayın. Əgər Zeb Stump səhv etmərsə, siz hələ çox danışmalı olacaqsınız. İndi isə gedək. Həkim, məhkəmə iclasçılar, habelə altmış nəfər rekvizitor sizi gözləyir.

Kolxaun həyasızcasına dedi:

– Mən getməyəcəyəm! Məna əmr etməyə kim sizə haqq vermişdir? Sizi buna heç kəs vəkil etməyib...

– Doğrudanmı? – deyə Zeb onun sözünü kəsdi və tufəngindən yapışib sözünə davam etdi: – Bu haqqı mənə ədalət özü vermişdir. Bunu görürsünüzmü? Mən öz hüququmdan istifadə edəcəyəm. Yaxşısı budur, danışığı başlayın. Mən qulaqlarını sallayıb sizi dinləyən adamlardan deyiləm. Yaxşısı budur, mənim mədyanımı minib sakitcə yola düşün. Yoxsa sizi adi bir yük kimi ata bağlamalı olacağıq. Siz getməlisiniz, vassalam.

Kolxaun cavab vermədi. O, ümitsiz nəzərlərlə gah Stumpa, gah Ceralda baxır, gah ətrafına göz gəzdirir, sonra oğrun-oğrun sürtükünün qoltuq cibindəki ikinci tapançasına nəzarət salırdı; o, tapançasını çıxarmağa say etdi. Kamənd, bir də öz tufənginin lüləsini ona tərəf tuşlamış qoca Zeb ona mane olurdu.

Ovcu qışqırdı:

– Cəld olun! Mister Kolxaun, atın belinə qalxın! Qoca mədyan sizi gözləyir. Sizə deyirəm, atın belinə qalxın!

Kapitan qeyri-iradi bir mütləklə qoca ovcunun əmrinə tabe olub ata mindi. O, bunu ölüm təhdiidi ilə etdi. Zeb Stump mədyanın yüyənindən yapışib onu dalınca apardı. Mustanger dalgın halda arxadan gəlirdi. Mustanger onu sonsuz dərəcədə sevan və bütün qəlbinə hakim olan qadın haqqında düşündürdü.

XCIX

fasil

İKİ ATƏŞ

Birinciden daha uzun olan ikinci gözənilməz fasilədən sonra məhkəmə palid ağacı altındakı iclasını yenə də davam etdirdi. Axsam olurdu. Batan günəşin şüaları ağacın sıx yaşıllığının kölgə saldığı sahəni işıqlandırirdi. Bu şüalar gündüzkü kimi qızıl rəngində olmayıb qıpqırmızı idi: onlar tufan olacağını bildirirdi.

Müttəhimlər kürsüsündə artıq Moris Ceralda yox, Kassi Kolxaun oturmuşdu.

Məhkəmədə bu, demək olar ki, yeganə dəyişiklik idi.

Hakim, məhkəmə iclasçılar eyni adamlar idi; camaat da eyni camaatdı. Fərq yalnız onların müttəhimə olan münasibətində nəzərə çarpırdı. Onun müqəssir olmasına artıq heç kəs şübhə etmirdi. Onun təqsiri aydındı. Bütün dalillər göz qabağında idi.

İndi ancaq bir şey çatışmırdı: cinayətin səbəbi aydınlaşdırılmamışdı. Kassi Kolxaun nə üçün öz dayısı oğlunu öldürmüşdü? Nə üçün onun başını kəsmişdi? Qatilin özündən başqa heç kəs bu suala cavab verə bilməzdi. Məhkəmə işə tez baxıb qurtardı. "Müqəssirdir" hökmü çıxarıldı. Hakim panaməsini başından götürüb hökmü elan etmək üçün ölümün məşum əlaməti olan qara papağı başına qoymaq istayırdı.

Rəsmiyyətə riayət edərək müttəhimə son sözünü söyləməsinə təklif etdilər.

O diksindi. Bu təklif onun qulaqlarında matəm marşı kimi səsləndi. Vəhşi nəzərlərlə ətrafına göz gəzdirdi, ümitsizcəsinə baxdı, heç kəsə özünə qarşı zərrə qədər də olsun mərhəmət görmədi.

Hakim ondan soruşdu:

– Ölüm hökmünü rədd edib, özünüza bəraət qazandırmaq üçün bir şey söyləyə bilərsinizmi?

– Yox, – o cavab verdi. – Mənim deməyə sözüm yoxdur. Çıxarılan hökm ədalətlidir. Mən edam olunmağa layiqəm. Tamamilə doğrudur ki, Henri Poyndeksteri mən öldürmüşəm, məşənin qalınlığında onu güllə ilə mən vurmuşam.

Camaat içindən kiminsə qeyri-ixtiyari olaraq qışqırtısı eşidildi. Bu, hiddətdən çox, dəhşəti andıran bir qışqırtı idi. Öldürülmüş oğlanın atasının sinəsindən də biləixtiyar bir inilti qopdu.

– Bu ətirədən sonra mən bağışlanacağıma ümid edərsəm, bu, qəribə görünür. Mən amansız bir cəzaya tamamilə layiqəm. Lakin buna baxmayaraq, mən qəddar bir qatil rüsvayçılığı ilə ölmək istəmirəm. Siz onu nə üçün öldürdüyümi və bu cinayətə mənə nə sövq etdiyini soruşursunuz? Məni bu cinayətə sövq edən heç bir şey olmayıb.

Camaat yenidən həyəcanlandı. Hamı bu sözə ham təəccüb edir, həm maraqlanır, həm də bundan hiddətlənirdi.

Lakin hamı susur, onun sözünü kəsməyə heç bir say göstərmirdi.

– Bu, sizə təəccübümü gəlir? Bunun izahı çox sadədir: mən onu səhvən öldürmüşəm.

Camaat içindən təəccübü andıran səslər eşidildi. Müttəhim davam etdi:

– Bəli, səhvən. Bu aydın olduqda mənim necə iztirab çəkdiyimi təsvir etmək çətinidir. Mən bütün bunlar haqqında azca sonra xəbər tutdum.

Müttəhim özünə qarşı rəğbət qazandıra biləcəyinə ümid edirmiş kimi başını qaldırdı. Lakin amansız sifətlərdə mərhəmət görmədi. Kolxaun dedi:

– Mən inkar etmirəm, mən inkar edə bilmərəm ki, öldürmək istədiyim bir adam vardı; mən onun adını gizlətməyəcəyəm. O, budur, burada, mənim qarşımda dayanan bu alçaqdır!

Kolxaun Moris Ceralda nifrətlə baxdı.

Moris Cerald da ona tamamilə sakit, laqeydliklə dolu bir baxışla cavab verdi:

– Bəli, mən onu öldürmək istəyirdim. Bunun üçün mənim əlimdə əsaslanmı vardı. Mən bu barədə danışmıyacağam. İndi bundan danışmağa dəyməz. Mən onu öldürdüyümü güman edirdim, lakin məşum bir səhv üzündən, demə, mən öz dayım oğlunu öldürmüşəm. Bu irlandiyalı köpəyin öz şalını və şypasını Henri Poyndeksterlə dəyişdirdiyini mən haradan biləydim?! Qalanı siza məlumdur. Mən gülləmi düşməyə atdığım halda, dostuma dəymişdi. Güllə ölümcül oldu və atlı yerə yuxaldı. Lakin şübhə qalmamaq üçün bıçağımı çıxartdım və lanəta gəlmiş şal məni hələ də aldatdığı üçün o bədbəxtin başını kəsdim.

Qisas tələb edən qışqırıqlar eşidildi.

Həyəcan bir qədər sakitləşdikdə Kolxaun qışqırdı:

– İndi isə bunun hamısından sizin xəbəriniz vardır, lakin bunun nə ilə qurtaracağı hələ sizə məlum deyil! Siz mənim ölüm ayağında olduğumu görürsünüz, lakin mən onu da öldürməyincə qəbrə enməyəcəyəm. Allaha and olsun ki, başqa cür də edə bilmərəm! Bu anda dalbadal iki güllə açıldı.

İki adam üzü üstə yerə sərilirdi. Onların başı az qala bir-birinə toxunurdu.

Bunlardan biri mustanger Moris Cerald, o biri də süvari kapitanı Kassi Kolxaun idi.

Camaat onları dövrəyə aldı. Görünür, hər ikisi ölmüşdü.

Gərgin sükut içindən bir qadının ürəkparçalayan qışqırtısı eşidildi.

C
fəsil

SEVİNC

Sevinc!

Güllə atan adamın yalnız özünü öldürüb, o biri adamı öldürə bilmədiyi aşkar olduqda böyük palıd ağacının altında dayanmış Luiza böyük bir sevinc duydu.

Facianə hadisənin doğurmuş olduğu kədər onun ürəyini hələ də ağıtırsa da, xoşbəxt hisslər fırtınasını boğmaq iqtidarında deyildi. Bunda gənc qızı kim günahləndirə bilər?

Mən ki günahkar saya bilmərəm. Səməmi olsanız, siz də günahkar saymazsınız.

Kassi Kolxaunun Moris Ceraldın ürəyinə atdığı güllə, Luizanın məhəbbət nişanəsi olaraq hədiyyə etdiyi amuleta dəyib kənara sıçramışdı. Ürəyin başında saxlanılan bu kiçik şey onu ölümdən xilas etmişdi.

Buna baxmayaraq güllə təsirsiz qalmamışdı.

Bu gözlənilməz zərbə gənc irlandiyalının onsuz da yorğun asab sistemini yenə də sarsıtmış, yenə də onun xəstələnməsinə səbəb olmuşdu.

Lakin xəstə indi cəngəllikdə, yırtıcı canavarların və qara quzğunların arasında, daxmada və demək olar ki, heç kəsin qulluq etmədiyi həbsxanada deyildi.

O, gözlərini açarkən sevdidiyi qızı – Luiza Poyndeksteri yatağının yanında gördü.

İndi xəstəyə qulluq etmək üçün qıza heç kəs, hətta atası belə mane olmurdu.

Başına gələn müsibət qoca plantasiya sahibinin qınurunu qırılmışdı.

O, qızının Moris Ceralda əra getməsinə daha etiraz etmirdi. Doğrusunu desək, etiraz etməyə də bir səbəb yox idi.

Gənc İrlandiyalı at ovçusu olmayıb, mədəni bir ailədən çıxmış və təhsil görmüş bir oğlandı. O, Texasda bu qədər pis ad qazanmış olan mustangerlər dəstəsinə mənsub deyildi.

Bundan başqa, yenə bir məsələ vardı. Bu da Vudli Poyndeksterin ürayına yatmaya bilməzdi. İrlandiyadan gəlmiş hüquqşünas, Moris Ceralda sonsuz ölmüş varlı əmisindən sonra onun varisi olmaq hüququnu verdi.

Məlum oldu ki, Kassi Kolxaun evli imiş və onun əmlakı Yeni Orleanda yaşayan oğluna keçdi.

Toydan sonra Luiza və Moris Cerald Avropanı səyahətə çıxdılar. Onlar Morisin vətəninə də oldular.

Gənc İrlandiyalının həsrətini çəkən mavi gözlü gözəl qız, demə, Felimin uydurması imiş. İrlandiyada olduqları müddətdə Moris Ceraldın gənc arvadı bir dəfə də olsun qısqancılıq hissi duymadı. Yalnız Kasa-del-Korvoya qayıdarkən o, bu əzablı hissi daha bir dəfə duydu. Bir gün onun əri qucağında gözəl bir qadın olduğu halda evə qayıtdı. Onun sinəsindəki yaradan qan axırdı. Qadın hələ sağ olsa da, artıq son dəqiqələrini yaşayırdı.

"Səni kim yaralayıb?" – sualına qadın ancaq "Dias, Dias!" – deyə cavab verə bildi.

Bu, İsidora Kovarubio de Los-Lanosun son sözləri oldu. İsidora ilə birlikdə Luizanın qısqancılıq hissləri də öldü. Bu hiss onun qəlbini bir daha həyəcanlandırmadı.

Qısqancılıq hissini bədbəxt sənyoritaya olan mərhəmət hissi əvəz etdi. Moris qatili qovub ondan intiqam almaq qərarına gələrkən, kəhər mustanqı yəhərləməkdə Luiza özü ərinə kömək etdi.

Luiza mustangerin kəməndinin ilgayını Diasın boğazında gördükdə sevindi. O həttə bir dəstə reqlayator, Diasa cəza verilməsi məsələsini həl edib onu buradaca ağacdən asarkən belə meksikalını müdafiə etmədi.

* * *

Bundan on il keçdi. Bu müddətdə Texasda, xüsusilə Leonanın və Nüsesin ətrafındakı settimentlərdə böyük dəyişikliklər əmələ gəlmişdi.

Əvvəllərdə keçilməz cəngəlliklər olan yerlərdə indi plantasiyalar

görünürdü. Vaxtilə mustanq ıxılının otlağı vəhşi düzəndə böyük şəhərlər salınımışdı.

İndi siz yeni adamların, yerlərin və kəndlərin adını eşidərsiniz.

Ləkin köhnə Kasa-del-Korvo malikanəsi öz adını dəyişməmişdir. Siz orada tanıdığınız adamları da görə bilərsiniz.

Bu malikanənin sahibi Texasda ən gözəl kişilərdən biri, onun arvadı da bu mahalın ən gözəl qadınlarından biridir. Bu, Moris Ceraldla Luiza idi.

Siz orada qoca Vudli Poyndekstərə də rast gələ bilərsiniz.

O, sizi mal saxlayan ağıllara aparar, mal-qarasını göstərər və onun plantasiyalının çəmənlərində otlayan at ıxılından ixtiyarlı danışar.

Bu malikanədə siz altı uşağın şən səsinə eşidərsiniz. Bunlar Poyndeksterin qoca yaşlarında ona təskinlik verən nəvələridir.

Əgər siz tövləyə nəzarətsəniz, köhnə tanışımız Felim O'Nili orada görərsiniz. O, Kasa-del-Korvonun mehtəri vəzifəsində işləyir. Burada qadardanlı Plutoya da rast gələrsiniz. Pluto indi ev sahibinin kərətasını sürür; o, qozlaya çıxıb cilovlan əlinə almayınca, çox az hallarda atlara baxmaqla məşğul olur.

Oxucuya tanış olan Florinda da Plutonun arvadıdır. Kasa-del-Korvonun yemək masası arxasında siz daha bir tanış adamın adını – qoca ovçu Zeb Stumpun adını eşidərsiniz. Qızardılmış hindtoyuğu və ya maral əti yemək masasının üstünə qoyular-qoyulmaz Zeb Stumpdan söhbət başlanır. Masanın üstündə şərab göründükdə onu daha çox xatırlayırlar.

Doğrudur, Zebin özü orada siz az-az təsadüf edərsiniz. O, malikanədə yaşayanların hamısı hələ yataqda ikən gedər, onlar yatdıqda və ya yatmaq üçün yatağa uzandıqda qayıdardı. Lakin ovdan gətirdiyi qanımaqlar qoca Stumpun bu evin adamlarından olduğunu aydınca göstərirdi.

Kasa-del-Korvoda olduğunuz zaman siz, yaqin ki, az qala əfsanəyə çevrilmiş sirli bir əhvalatdan bəzi şeylər eşidərsiniz.

Nöqərlər bu əhvalatı sizə başdan-ayağa, ləkin pıçılı ilə söyləməkdən imtina etməzlər. Bu, evdə qadağan edilmiş bir mövzudur: bu mövzu malikanə sahiblərinin kədərlə xatirələrinə səbəb olur.

Bu, başsız atı haqqında hekayədir.

OTSEOLA –
SEMİNOLLARIN
BAŞÇISI

Otseola – seminolların başçısı

I
fəsil

ÇİÇƏKLƏR DİYARI

İNDİ FLORİDA! Gəzəl çiçəklər diyarı! Sənin sahillərini öz karavellasının burnundan ilk dəfə görən macərə həvaskarı, cəsur ispaniyalı səni belə salamlamışdı¹.

Pasxa öncəsinin axıncı bazar günü Çiçək bayramı idi və mömin kastiliyalı bu təsadüfə yaxşı əlamət sanmışdı. O, səni Florida adlandırmışdı və sən, həqiqətən, bu vüqarlı ada layiq idin.

O vaxtdan üç yüz il keçib². Tam üç yüz il ötüb-bitibdir, ancaq sən elə ilk kəşf olunduğun gün kimi, bu zərif adı daşımağa layiqsən. Üç yüz il öncə Xuan de Leon ilk dəfə sənin sahillərinə ayaq basan zaman necə idinsə, elə indi də o cürsən, başdan-başa çiçəklərlə örtülmüsən. Sən elə bu gün də dünyanın heçdən var edildiyi gündə olduğutək gözəlsən!

Sənin cəngəlliklərin hələ də bakirə və toxunulmazdır, sənin savanaların başdan-başa yarpaşıldır, sənin meşələrin anis, portağal, mərsin və maqnoliya rəyihəsi ilə ətir saçır. Mavi iksiya sənin düzəngəhlarında bərq vurur, qızılı nımfeya sənin sularında əks olunur. Sənin bataqlıqlarında azman sərvlər, nəhəng sidrlər, evkaliptlər və dəfnə ağacları ucalır. Şam ağacları sənin gümüşü qumla örtülü tapalarını ahatayə alıblar və öz iynəyarpaq budaqlarını palmanın yarpaqlarına qarşıdınlr. Təbiətin şıltaqlığı qəribədir. Bu mülayim, bərəkətli diyarda nəbatətin hər növünə rast gəlinir – quzeyin və günəyin ağacları böyür-böyürə bitərək, budaqlarını bir-birinə dolaşıdırlar.

¹ Florida 1513-cü ildə ispan dənizçisi Xuan Ponse de Leon tərəfindən avropalılar üçün kəşf olunmuşdur.

² Mayn Rid "Oseola – seminolların başçısı" romanını 1858-ci ildə yazmışdır.

Gözlə Florida! Kimdir sənə həyəcənsiz bəxa bilən, kimdir sənin şafəli diyar olduğuna şəkk eləyən, kimdir birinci sayıqların kimi, sənin qoynundan qaynaqlanan sehlri bulaqların gəncliyi qaytarmasına və abadi həyat verdiyinə inanmayan?! Təəccüblü deyil ki, bu şirin və cəlbəddici arzu çoxlarının ağlına başından alıb – özünün əsiri edib. Bu, Meksikanın gümüşündən və ya Perunun qızılından qat-qat artıq şən-söhrət sənin göz yəşitək duru sularında gəncliklərini yendən özlərinə qaytarmağa can atan minlərlə macərə həvəskarını buraya çəkib gətirib. Nə qədər dəliqanlılar bu qeyri-real ilğım dalınca qaçaraq, bu xətalı səyahətlərdə vaxtsız-vədəsiz qocalığa və hətta ölümə gəvəşiblər. Ancaq belə divanə əməllərə təəccüb etməyinə dəyərmidi? Hətta bizim günlərdə belə, bunu xan xəyal andırdırmaq çətindirsə, həmin romantik çağlarda bu arzunu qarşak sanmaq daha asan idi. Əgər Yeni Dünya tapılıbsa, onda nədən yeni bir yaşam üsulu da tapılmasın? Adamlar yarpaqların daim xışıldadığı, çiçəklərin heç vaxt solmadığı, quşların səs-səsa verərək dayanmadan oxuduğu bu ölkəni gördülər. Bu həmin ölkədir ki, burada na payız olur, nə qış. Burada ömrün xəzanını və qışını heç nə yada salmır. Adamları belə şafəli bir diyarın rəyləhələrini kökslərinə çəkərək, həmişəyaxar olacaqlarına inanmağa vadar edən bu möcüzələr deyildirmi?

Bu sadəlövh arzu çoxdan çəkilib gedib, onu doğuran gözəlliklə yaşamaqdadır. Gözlə Florida, sən elə həmin o çiçəklər diyarı olaraq qalmısan! Sənin meşələrin əvvəlkitək yaşllaşır, sənin səmələnin buludsuzdur, sənin suların göz yəşitək durudur, sən elə əvvəlkitək gözəllik saçırсан! Və buna baxmayaraq, burada nə işə dəyişilib. Təbiət elə həmin o təbiətdir. Baş adamlar?

Üzləri mis rənginə çalan, sənin yedirib-icirtməyin, böyüdü-bəsləməyin həmin xalq hansı? Mən indi sənin çölündə-düzündə ağları və çənciləri görürəm, ancaq qırmızıdarililəri görmürəm; avropalıları və afrikalıları görürəm, ancaq hinduları görə bilmirəm. Doğrudanmı, vaxtilə bu yerlərdə dövrən sürən qədim xalq qeybə çəkildi?

Bəs hansı hindulardır? Onlar yoxdurlar! Onlar daha çiçəklərin basdığı cığırılara gəzib-dolanmırlar, daha sənin dupduru çaylarında onların qayıqları şütüyüb getmir, onların səsləri sənin rəyləhəli sərinliklə dolub-daşan meşələrində eşidilmir, onların kamanlarının dartılması yəni daha ağacların arasında cingildəmir. Onlar gediblər – uzaqlara və həmişəlik.

Ancaq onlar könüllü getməyiblər. Axı səni kim öz xoşu ilə tərk eləyər? Yox, gözəl Florida, sənin qırmızıdarililə övladların sənə sadıq qalıblar və səndən ayrılmıqları onlara heç də asan olmayıb. Onlar ömürlərinin ən şirin gənclik çağlarını sürdükkləri əziz torpaqlarını üzün zaman qoruyublar; əsrlərlə onlara şən-söhrət gətirən fədakar çarpışmalarını uzun zaman davam etdiriblər. Ağüzlülərə onları doğma torpaqların hüdudlarından sıxışdırıb çıxarmaqla, yalnız amansız döyüşlərdən sonra və bütöv orduların məhvi bahasına başa gəlib. Hə, onlar könüllü getməyiblər. Onları səndən, bala qurdu anasından qoparan kimi, zorla qoparıb Qərbdə doğru uzaqlara sıxışdırıblar. Onlar qürub edən günəşə doğru asta-asta uzaqlaşan zaman ürəkləri həsrətdən parçalanıbdır. Onlar buralardan susaraq, gözüyaşlı gediblər. Onların arasında sürgünə özxoşuna gedən birca nəfər belə olmayıb.

Bu, təəccüblü deyil ki, onları səndən ayrılmıqla istəməyiblər. Mən onların nisgilliyini bütün dərinliyini gözəl anlayıram. Mən də Çiçəklər Diyarının gözəlliyindən həzz almışam və səndən, Florida, beləcə könülsüz ayrılmışam. Ancaq mən, gəncliyə qayıtmaq ümidi ilə deyil, yaşamın və cənsəğlilərinin aydın və fərhəli duyumu ilə sənin əzəmətli meşələrinin kölgəsində gəzib dolanmışam və sənin duru sulu çaylarına baş vurmuşam. Mən tez-tez sənin palma və maqnoliyalərinin enli yarpaqları altında uzanmışam və sənin savannalarının yaşıl ənginliklərində dincəlib rahatlanmışam. Və baxışlarıma səmanın mavi sonsuzluqlarına yönəldərək, öz-özümə şəirin sözlərini təkrarlamışam:

Ah! Əgər Yer üzündə var işə cənnət,
Onda qarşındadır – budur o əlbət!

II fəsil

İNDİQO PLANTASIYASI

Amanın indiqo plantasıyası olub. Onun adı Rendolf idi və elə məni də beləcə, onun kimi çağırırlar: Corc Rendolf.

Mənim damarlarımda hindu qanının qanışığı var, belə ki, atam Roanok çayı sahillərindən olan Rendolflar ailəsinə mənsub idi və öz məşəyini şahzadə xanım Pokaxontasdan¹ götürürdü. O, özünün hindu məşəyi ilə qürur duyurdu – bununla, əqala, ləvğalanırdı. Ola bilsin, bu, avropalıya qarıbə görünər, ancaq balıdır ki, Amerika hindu əcdadları olan ağ adamlar öz məşələri ilə öyünürlər. Metis² olmaq üzüqaralıq sayılmır, xüsusən də yerlilərin törəməsi yetərinə varlıdır. Hindulərin alıcənablığı və böyüklüyü haqqında yazılan neçə-neçə cildlər bizim onları utarıb-sulmadan öz əcdadlarımız olaraq qəbul etməmiş kimi sadə bir faktdan daha əinandındır. Yüzlərlə ağ aləllər var ki, onlar virginiyalı şahzadə xanımın törəmələri olduqlarını təsdiq edirlər. Onların iddiaları doğrudursa, onda gözəl Pokaxontas öz əri üçün ziğıymət bir dəfinə olubmuş.

Atamın, doğrudan da, onun nəslindən olduğunu düşünürəm. O, hər halda, qədim, məğrur müstəmləkəçi ailəsinə mənsub olub. Gəncliyində onun yüzlərlə qara qulları var imiş, ancaq qonaqçılığı ilə bir arada israfçılığı onun zəngin mirasını heçə endirir. O, özü üçün belə alçaldıcı durumla barışa bilmir, öz mal-mülkünün qalıqlarını toplayır və orada yeni bir həyata başlamaq üçün günəyə yola düşür. Mən hələ atamın həyatındakı bu dəyişikliyə qədər doğulmuşam və mənim vətənim Virginiyadır, ancaq özümü ilk olaraq Floridada, gözəl Suoni çayının sahillərində xatırlayıram. Uşaqlığım burada keçib, mən gəncliyin ilk zövq-səfalərini, gənclik sevdasının ilk alovlarını burada görüb-duymuşam. Biz həmişə uşaqlığımızı keçdiyi yerləri aydın bir şəkildə və ömürlük yadda saxlayırıq.

Mən palid ağacından qaynaraq ağ rəngə boyanmış, pəncərələrinə yaşıl jaluzilər olan qəşəng evi yenidən qarşımda görürəm. Onu, damını oyma ağac sütunlarını saxladığı geniş evyan əhatə edir. Yüngül barmaqlıqları olan alçaq sürəhi evi gültər çəmənləkdən ayrır. Evdən sağda portağallı, solda gənşib bağ yerləşir. Çəmənliliyin arxasında, demək olar ki, çayın özünəçən məillərin yaşıl tala uzanır gedir. Çay bu yerdə meşəli sahilləri və sanki, havadan asılmış kiçik adacqları

¹ Pokaxontas (toq. 1519–1617). – hindu başçısı Pouxattanın qızı. Bu başçının əsl adı Matoaka olub. "Pokaxontas" hinduların dilində "şən", "zarafətli" deməkdir. O, 1614-cü ildə ingilis Çox Rəfiyə ora gedib. Nəkah siyasi önəm daşıyırdı, belə ki, ingilislərlə hindular arasında münasibətlərin yaxşılaşması bununla başlandı. 1616-cı ildə Pokaxontas İngiltərəyə gəlir. Roanokdan (Virginiya Ştatı) olan Rendolflar ailəsi, hökqotən, Pokaxontasın nəslindən hesab olunur.

² Metislər – ağlarla hindular arasındakı qarışıq nəhəngdən törəyənlər.

olan böyük gölə bənzəyən bir dırsək əmələ gətirir. Hər yanda çoxlu quşlar uçur və üzür. Göldə ağ quşların üzür, daha sonra isə hər cür quşların havalandığı və cildləşib cəh-cəh vurduğu meşə başlanır.

Talada uzun, sivri uclyarpaqları olan böyük palmarlar və enli yelpikvari yarpaqlı kiçik palmettolər bitir. Burada maqnoilya, xoş ətir saçan anis, orada – gözoxşayan yukkə çatırı çiçək açır. Bütün bunlar yerli bitkilərdir. Talada bu yerlilərin daha bir yetirməsi – üfqi budaqları və qabıq kimi bərk həmişəyaxıl yarpaqları otların üzərinə geniş kölgə salan nəhəng palid ucalır.

Kölgəlikdə yüngül yay paltarında olan füsunkar bir qız görürəm. Onun başını örtən ağ ləçəyinin altından, qızılın bütün çalarları ilə parlayan uzun saçları görünür. Bu, mənim kiçik, yeganə bacım Virginiyadır. Qızılı saçları ona anasından irsən keçmişdir və bunlardan onun hindu məşəyi haqqında heç cür fikir söyləmək olmaz. O, özünün sevimliləri – xallı maral və kiçik, ala-bula maral balası ilə oynayır. Bacım onları şirin portağal ləti ilə yemləyir və bu, onların yaman xoşuna gəlir. Onun yanında bacımın daha bir sevimlisi zəncirdə oturub – bu, işlədayan dərisi və çıraq quyuğu olan sincabdır. Onun şux sıçrayışları maral balasını hürküdərək onu sincabın yanından əkilməyə və anasına qısılmağa, ya da bacımaya sığınmağa vadar edir.

Quş səsləri aləmi başına götürüb. Portağallıqda yuva qurmuş, qızıl tükərlər rəngdən-rəngə çalan sanköynayın fit səsi eşidilir, evyandakı qəfəsdən isə qılıçqabəşə ona züy tutur. O, maqnoilyalar arasında uçşan al-qırmızı kardinalların və göy soələrini məhənlərinə şən əksədə ilə həy verir. O, çayın sahilində bitən uca sərv ağaclarında toxumları dimdikləyən yaşıl tutuquşların laqqırtılarını yamsılayıb onlara sətəşir. Hərəndəbir gümüşü qanadlarını göy üzündə parıldadan ispan ala cüllütlərinin kəskin çığırtılarını və ya göldəki uzaq adacıqlardan eşidilən qaraleylək fitini də təkrar edir. Bu misilsiz nəğməkar ən çeşidli səsləri – itlərin hürüşünü, pişiklərin miyovultusunu, qatırların qışqırtılarını, atların kişmərtlərini, hətta adam səslərini belə çınar.

Evin arxasında o qədər calbedici olmasa da, canlılığı ondan heç də əz olmayan tamamilə başqa tür mənzərə açılır. Burada iş bulaq kimi qaymayır. Evə ətrafı metal torla çəpərlənmiş geniş bir sahə birləşir. Onun ortasında yarım əkrəli¹ sahəni tutan böyük bir talvar ucalır. Onu möhkəm ağac sütunları saxlayır. Talvarın altında sərv

¹ / Akr – 4647 kv.m-lik torpaq sahəsi

ağacı gövdələrindən yonulub düzəldilmiş zorba, uzunsov çənlar görünür. Bir-birinin üzərində qurulmuş üç çən, öz aralarında lülək vasitəsilə birləşiblər. Bu çənlərdə qiymətli bitki – indiçiq islağa qoyularaq yumşaldılır və ondan göy rəngli boya əldə olunur.

Bir qədər aralıda cərgə-cərgə düzülmüş, bir-birinə oxşayan xırda evlər görünür. Bunlar zənci kornaləndir. Onların hər biri, elə bil, portağal ağaclarından ibarət olan talada gizlədilib. Yetmişmiş meyvələr və sanımlı ağ, kəhrəbə rəngli çiçəklər havanı rəyişə ilə doldurur. Burada, evin qarşısındakı çəmənliliy bazayən həmin o azəmətli palmalar gah evlərin damları üzərində ucalır, gah da onların üzərinə sallanır.

Bəninin içərisində başqa binalar da var. Bunlar yonulmamış tirlərdən yöndəmsiz quraşdırılmış taxta damlı tikililərdir. Onlarda tövlə, taxıl anban və mətbəx yerləşir. Axıncısı əsas bina, damı taxta qınqlan ilə örtülən və ətrili sifir ağacından düzəldilmiş dirəklərə söykənən açıq evyanla birləşibdir.

Bəninin arxasında, sərv meşələrinin üföçü gizlədən tutqun zolağı ilə həşiyələnən geniş əkin yerləri uzanıb gedir. Elə indiçiq də burada bitir. Bundan başqa, burada qarğıdalı, şirin kartof, çəltik və şəkər qamışı kimi başqa bitkilər də vardır. Ancaq onlar satış üçün deyil, şəxsi istifadə üçündür.

İndiqonu düz sıralarla, ara qoya-qoya əkilir. Bu bitkilər inkişaf tempi ilə bir-birindən fərqlənir: bəziləri təzə-təzə cücərdikləri vaxt yarpaqları təzə üçarpaq yoncaya bənzəyir, digərləri hündürlüyü iki futdan artıq olmaqla tam çiçəklənmiş dövründədir və qijini xatırladır. Onlar bütün qınlı bitkilər kimi – indiçiq bu fəsiləyə aiddir – açıq-yaşıl rəngli lələkləri yarpaqları ilə fərqlənir. Onların kəpənəyə bənzəyən çiçəkləri bəzən açılır, ancaq tam çiçəklənməsinə nadir hallarda yol verilir. Onları başqa bir əqibət gözləyir: al-qırmızı çiçəkləri aman vermədən kəsib atırlar.

Bəninin içərisində və tarlalarda yüzlərlə adam hərəkətdədir. Onların bir-ikisini çıxmaqla, hamısı afrikalıdır, hamısı qullardır. Onların əksər hissəsi zəncilərdir, amma onların heç də hamısı qaradərili deyildir. Burada mulatlar¹ də, sambolar² də, kvarteronlar³ da vardır.

¹ Mulatlar – zəncilər və ağlar arasındakı qarışıq nikahdan törəyənlər.

² Sambolar – zəncilər və mulatlar, yaxud hindular arasındakı qarışıq nikahdan törəyənlər.

³ Kvarteronlar – Ağlar və tertişeronlar (tertişeronlar – ağların və mulatların törəmələri) arasındakı qarışıq nikahdan törəyənlər.

Hətta damarlarında təmiz afrikalı qanı axan adamların da dəriləri qara deyil, tunc rəngindədir. Onlardan bəziləri xeyli dərəcədə kifirdirlər – qalın dodaqları, bətiq alınları, yastı burunları var və onlar heç də boy-buxunları ilə seçilmirlər. Bəziləri yaxşı bədən quruluşuna malikdir, bəzilərinə hətta cazibədar saymaq mümkündür. Orada, demək olar ki, ağ qadınlar – kvarteronlar da gözə dəyir. Onların çoxusu yaraşıqlıdır, bəziləri isə sadəcə gözəldirlər.

Hamısı iş paltarı geyinmişlər. Kişilərin geyimi yüngül kətan şalvardan, parlaq boyanmış köynəkdən və palma yarpaqlarından düzəlməmiş şlyapadan ibarətdir. Öz geyimi ilə çox az adam öyünə bilər. Bəziləri qurşağadək soyunublar və onların qara dəriləri günün altında abnos ağacitək parıldayır. Qadınlar daha əlvan geyiniblər, əyintilərində zol-zol çit don, başlarında parlaq dama-dama parçadan Madras yaylıqları var. Bəzilərinin donları zövqlə tikilib və çox qəşəngdir. Çəlməyə bənzəyən saç formaları qadınlara xüsusi bir əlvanlıq da verir.

Kişilər də, qadınlar kimi indiçiq plantasiyasında çalışırlar. Bəziləri bitkiləri kəsib onlardan dərz bağlayırlar; başqaları bu dərzləri əkin yerindən talvarın altına daşıyırlar; orada onu üst təknəyə – "islatma çənina" atırlar, üçüncülər sudan çıxarıb "sıxırlar". Qalan işçilər çöküntü küreklərlə buraxıcı kanala küürüylər, bir neçə nəfər isə boyatunu qurudulması və qalıblanması ilə məşğuldur. Hamı müəyyən olunmuş işi yerinə yetirir və demək gərəkdir ki, bunu edərəkən yetərinca şən görünürlər. Adamlar gülür, laqırtı vurur, oxuyur, zarafatlaşırlar və şən səslər daim sizin qulaqlarınızda cingildəyir.

Ancaq onlar hamısı qullardır – mənim atamın qulları. Atam onları yaxşı davranır, burada hələm-hələm camaçıya əl atırmır və bəlkə, buna görə işçilər əhvalca şən, gərkəmcə gülməhdirlər.

Bax, mənim yaddaşımda belə xoş lövhələr həkk olunub.

Mənim uşaqlığım burada keçib, şüurlu həyatımın başlanğıcı burada qoyulub.

III
fəsil

CEKLƏR

Hər plantasiyanın "zalım qulyabanısı" vardır, onlar bəzən bir nəfərlə ola bilər, ancaq onlardan birisi həmişə ən qorxunc yaramaz olur. Bəzə belə bir qulyabanı San Cek idi.

Bu, çox da kifir olmayan, ancaq özünün pis və öcəşkan xasiyyəti ilə seçilən gənc bir mulat idi. O, hərdən çox kəskin qəzəb və qəddarlıq göstərirdi. Belə təbiətli adamlara zəncilərə nisbətən mulatların arasında daha çox rast gəlinir. Bu psixoloji xüsusiyyət onunla izah olunur ki, mulatlar özlərinin sarı dəriləri ilə qürrələnilir və özlərini istər aqil, istərsə də fiziki cəhətdən zəncilərdən üstün tuturlar, buna görə isə öz həqiqi durumlarını daha kəskin duyurlar.

Təmiz qanlı zəncilərə gəlincə, onların arasında dəşürekli vəhşilər az-az çıxır. Onlar insan həyatının faciəsində zalim deyil, qurbanlardır. Hərada olursa-olsun – istər öz doğma ölkələri, istərsə də qürbət, – onlar hər yerdə əzab çəkməlidirlər, ancaq onların qəlbələri kinküdurət və qəddarlıqdan uzaqdır. Bütün dünyanı axtarsan, Afrika zəncisinin sinəsində döyünən qəddər xeyrixah ürək tapamırsan.

San Cek həmişə özünün zalımlığı ilə fərqlənirdi. Bu zalımlıq onun təbiətinin fitri cizgisi idi və heç şübhəsiz ki, ona lirsən keçmişdi. O, ispan mulatı idi, qatılma doğrusu, ata tərəfi ispan, ana tərəfi zənci idi. Onu mənim atamə öz doğmaca atası satmışdı!

Əgər ana kölədirsə, onun oğlu da kölədir. Əgər ata azad adamsa, bu onun törəmələri üçün heç bir önəm daşmır. Amerikada qırmızıdərililərin və qaralının arasında uşaq ananın təleyini paylaşır. Yalnız ağ qadın ağ uşaqların anası ola bilər!

Plantasiyada başqa bir Cek də yaşayırdı ki, birincindən fərqli olaraq, onu Qara Cek deyər çağırırdılar. Onların arasında, eyni yaşda və eyni boyda olmalarından savayı, azacıq da olsa, bənzərlik yox idi. Onlar bir-birindən zəhəri görkəmlərinə və üzlərinin rənginə nisbətən, təbiətcə daha kəskin fərqləndirildilər. San Cekin dərisinin rəngi daha açıq idi, amma avazında Qara Cekin xeyrixah ürəyi vardı.

Onların üzlərinin ifadəsində belə əməlli-başlı fərq nəzərə çarpırdı: birinin şənlə, məmnun görkəmi var idi, o birinin isə acıqlı baxışı. Zəncinin düməg dişləri daim təbəssümdən parlayırdı, San Cek isə ancaq bir yaramazlığın-zadın qəsdində olan zaman gülümsəyirdi.

Qara Cek Virginiyada dünyaya gəlmişdi. O, hələ köhnə plantasiyada bizimlə yaşayırdı və oradan bizimlə birlikdə gəlmişdi. O, mənim atamə yaman bağlanmışdı; ağa ilə qul arasında belə münasibətin yaranması elə də nadir hadisələrdən sayılır. O, özünü bizim allanın özüydü deyirdi və bizim adımızı daşması kimi bir durumdan qürur duyurdu. O, "köhnə müstəmləkədə" doğulan bütün zəncilər kimi, özünün doğulduğu yerlə fəxr edirdi. Bizim zəncilər arasında "virginiyalılar" ayrı hörmətə malik idilər.

Qara Cekin üz-gözü pis deyildi, o, üz cizgilərinə görə zəncidən daha çox mulata bənzəyirdi. Zəncilər üçün qalın dodaqlar, yastı burun, maili alın səciyyəvidir. Cekdə bu əlamətlərin heç biri yox idi. Mən düzgün üz cizgiləri olan zəncilərlə qarşılaşmışam. Qara Cek də belələrindən idi. O, özünün qədd-qamətinə görə tamamilə həbəş Apollonu sayla bilirdi.

Məndən başqa da kim isə Qara Cekin öz san adasından qat-qat cazibədar olduğu qənaətində idi. Bu, bizim plantasiyanın birinci gözəli olan kvarteron qız Viola idi. Hər iki Cek çoxdan idi ki, Violaya görə rəqəbat edirdilər. Hər ikisi onun təbəssümünə nail olmaq üçün xeyli say göstərirdi, bu təbəssümü qazanmaq isə elə də asan deyildi, çünki Viola şıltaq və hərdəmxəyal bir qız idi. Hər ikisinin onu qışqandıqlarını isə heç deməyinə dəymir. Qız, nəhayət, açıq-aşkar üstünlüyü zənciyə verməyə başladı. Buna görə mulatın öz rəqibinə qarşı duyduğu nifrət heç bir andazaya sığmırdı. Hər iki Cek dəfələrlə bir-birlə güc sınaqına çıxmışdılar və hər dəfə də zənci qalib çıxmışdı. Bəlkə də, Viola, onun zəhəri görkəminə görə deyil, məhz buna görə onu öz təbəssümü ilə mülkəfatlandırdı. Bütün dünyada və bütün zamanlarda gözəllik igidliyə və güc-qüvvətə pərəstış edibdir. San Cek bizim odunçumuz idi, Qara Cek isə mehtar və arabaçı vəziyyətini yerinə yetirirdi.

Ceklərin sevgi və qışqanclıq əhvalatı bizim plantasiya həyatının ən adi təzahürlərindən idi. Bu əhvalat özlüyündə elə də xüsusi bir maraq kəsb eləmir və mən bunu yalnız ona görə qeyd etdim ki, bu, mənim sonrakı həyatıma mühüm təsir edən hadisələrin bütöv bir zəncirinə başlanğıc vermişdi.

Onların birincisi budur: Sanı Cek rəqibinin necə bir uğura malik olduğunu görərək, Violanı açıq-açıqına təqib etməyə başlamışdı, O bir gün qızı təsadüfən meşədə, evdən uzaqda görərək, ona mənfur təklif etməyə cürət etmişdi. Violanın ikrahla boyun qaçırması onu yaramaz hərəkət etmək fikrinə salmışdı. Yalnız mənim bacımın gözənilmədən gəlib çıxması mulata mane olmuşdu. Onu, başlıca olaraq, bacımın təkidinə görə cəzalandırmışdılar.

Sanı Cek ilk dəfə idi ki, cəzalandırılırdı, amma bu onun cəzaya layiq hərəkət etdiyi ilk kərə deyildi. Atam ona qarşı həddən artıq mərhəmətli idi, hətta hamı bu fikirdə idi ki, hədsiz dərəcədə mərhəmətlidir. Atam tez-tez ona təkcə qəbahətləri deyil, həm də cinayətləri belə bağışlayırdı. Atam təbiət etibarı ilə olduqca ürəyi yumşaq adam idi və hələm-hələm qəmçi işlətməyə əli gələn deyildi, ancaq bu dəfə bacım cəza verilməsində qəti ısrarlı oldu. Viola onun qulluq-cusu idi və mulatın mənfur hərəkətini cəzasız qoymaq olmazdı.

Gazanılmış tənbəh onu yaramaz hərəkətlərə mübtəlalıqdan müalicə edə bilmədi.

Tezliklə Sanı Cekin kinli adam olduğuna dalalat edən daha bir hadisə baş verdi.

Bacımın istəklisini, qəşəng xallı maralı, gölün sahilində ölmüş halda tapdılar. O, adı ölümlə ölə bilməzdi: onun hələ bir saat öncə cəmənləkdə hoppanıb-düşdüyünü görən olmuşdu. Ona nə canavar, nə də əlillə qorxunmuşdu. Onun bədənində nə bir cızıq, nə bir yara – heç bir qan izi tapılmadı!

Tezliklə ballı oldu ki, onu boğublar. Onu mulat boğmuşdu, Qara Cek isə bunu görmüşdü. O, portaqal meşəsində işləyirmiş və cinayətin şahidi olmuşdu. Sanı Cek ikinci dəfə qəmçi ilə cəzalandırıldı.

Sonra üçüncü hadisə – zənci ilə mulat arasında əsl qanlı çarpışmaya çevrilən qovğa baş verdi. Sanı Cek giravədən istifadə etmək və zəncidən dərhal istər özünün sevgidə rəqibi kimi, istərsə də az öncəki öz cinayətinin şahidi kimi qisas almaq fikrinə düşdü.

Toqquşma sadəcə dava-dalaşla sona çatmadı. Mulat, öz ispan əcdadlarından irsən keçmiş instinktlərə uyaraq, bıçaq çıxardı və öz silahsız rəqibini çox pis yaraladı.

Bu dəfə onu daha sərt cəzalandırdılar. Mənim qəzabımın hədd-hüddü yox idi – axı Qara Cek mənim "cəngüdənim" və aziz bir adamı idi.

Zənci, özünün şən xasiyyəti və gülərlülüyü ilə çox gözəl bir yoldaş idi. Mənim uşaqlıq çağlarımda o bir addım belə aralanmadan məni hər yerdə – çayda da, meşədə də müşayiət edərdi.

Ədalət cəza tələb edirdi və Sanı Cek onu tam qədərincə aldı. Ancaq bu boşuna idi: mulat islaholunanlardan deyilmiş. Sanki, onun qəlbinə cin-şeytan girmişdi.

IV

fəsil

FLORİDA QUYUSU

Portaqal meşəsinin arxasında yerdə qənbə bir çökəklik vardı – bu xüsusiyyət, mənim gümanıma görə, yalnız Floridaya xas olan bir şeydi.

Diametri qırx yarda¹ qədər olan çevrilmiş kəllə qənd formalı dəyirmi nohur, neçə futlarla yerin dərinliyinə işləyirdi. Bu nohurun dibində, bir-birindən qayaliq divarlarla ayrılan, düzgün silindrik formalı bir neçə oyuq, yaxud quyu var idi. Bunlar sındırılmış şanların olan an pətiyəyə çox oxşayırdı.

Bəzən belə quyular quru olur, ancaq çox vaxt onların dibində su yığılır ki, bütün çökəkliyi doldurur. Bu kimi təbii su anbarları düzənliklərdə yerləşsələr də, həmişəyaşıl maqnoliya, çəhray dafnə, palıd, tut və palmet pöhrəlləri ilə örtülən təpələr və ya qaya parçaları ilə əhatə olunurlar. Belə quyulara tez-tez şam meşələri ərazilərində təsadüf olunur, bəzən isə onlar okeandakı xırda adacıqlar kimi, yaşıl savannaların arasında əmələ gəlirlər.

Bu elə "xommokların" – hindu savaşları tarixində məşhur olan Florida quyularının özüdür.

Onların biri elə portaqal meşəsinin lap arxasında yerləşirdi. Yaxınlıqda həmişəyaşıl ağacların tünd yarpaqları ilə örtülən boz rəngli qayalar qövs şəklində ucalırdılar. Su burada duru və təmiz idi. Onun bülür kimi şəffaf dərinliyində qızıl və qırmızı balıq, çapaq və ələ-bəzak xanı balığı sürüləri oynayırdılar. Bu nohur bizi balıqla təmin edirdi və

¹ Yard – uzunluq ölçüsü: 91,44 sm.

elə buradaca biz hamımız çimirdik. Floridanın isti iqlimində çimmək təkcə kef üçün deyildi, sadəcə bu bir zərurət idi.

Evdən nohura portağal meşəsinin içi ilə qumdan yol salınmış və daşdan bir neçə pillə düzəldilmişdi ki, bununla suyun yanına rahat gedib çatmaq olurdur. Əlbəttə, çimməkdan həzz almağa yalnız aqların icazəsi var idi.

Nohurun arxasında, uzaqda uca sərv və sidr ağacı meşələri ilə köbələnen becərilmiş tarlalar yayılırdı. Ətrafda keçilməz çeyilliklər neçə mil məsafədə göz işlədikcə uzanıb gedirdi.

Plantasiyanın bir tərəfi qalın ot bitmiş geniş düzənlik idi. Bura savanna – atların və ev heyvanlarının otlaqları təbii otlaq idi. Burada tez-tez marallar və vəhşi hindtoyuğu sürüləri görünürdü.

Mən məhz elə bir yaşda idim ki, yeniyetmə oğlanları həmin yaşda ov cəlb eləyir. Güney ştatlarından olan, başı işə elə də qarışmayan gənclərin əksəriyyəti kimi, mənəm də başlıca əyləncəm ov idi. Atam özünün qiymət təzalarını mənə bağışlamışdı.

Mənim ən sevimli əyləncəm quyuda gizlənmək və maralların, yaxud hindtoyuqlarının yaxınlaşmalarını gözləmək, sonra isə yaşıl düzəngahda onların ardınca düşərək təqib etmək idi. Mənə artıq çoxlu maral və hindtoyuğu tutmaq müyəssər olmuşdu; itlər bunların hər ikisini çox gözəl götürürlər. Vəhşi hindtoyuqlarını təzaların köməyi ilə asanlıqla ovlamaq olur.

Mən, adətən, sübh tezdan, hələ həminin yatdığı bir vaxtda evdən çıxdım. Bu, ov üçün ən yaxşı vaxtdır.

Bir dəfə səhər mən quyudakı öz daldalanacağıma yollandım və həmişəkitək qayaya çıxdım, burada mənə və itlərə yetərinə yer var idi. Bu qüllədən qarşımda bütün düzəngah əl içi kimi görünürdü və mən kimsəyə görünmədən oradakı bütün baş verənləri izləyə bilirdim. Maqnoliyanın enli yarpaqları başımın üzərində talvar kimi bir şey əmələ gətirirdi və mən yarpaqların arasından öz müşahidəmi apara bilirdim.

Mən həmin gün ora dan yeri söküləndən öncə gəlmişdim. Hələ atlar tövlədə, mal-qara isə pəyədə idi. Savannada bir ins-cins belə gözə dəymirdi. Onun geniş düzlərində heç bir maral-filan görünmürdü.

Mən bir qədər məyus oldum. Anamın bu gün qonaqları olasıydı və nahara quş ovlamağı mənə xahiş etmişdi. Mən, əlbəttə, söz

vermişdim, indi isə boş savannaya baxaraq, bərk ümitsizliyə qapılmışdım.

Düzü, bu o dərəcədə qeyri-adi bir şey idi ki, mən bərk təəccüb etdim. Geniş düzənlikdə hər səhər marallar görünürdülər. Lakin, ola bilsin, burada mənəndən öncə ov edən olub. Tamamilə mümkündür. Belkə, bu, qonşu plantasiyadan olan gənc Rinqolddur, ya da, sanki, yuxu-filan nə olduğunu bilməyən ovçu-hindulardan biridir. Birca şey aydındır ki, artıq burada kim isə olub və ovu hükrüdüv qaçıb.

Savanna şəxsi mülkiyyət sayılmırdı və plantasiyaların heç birinin şəxsi mülkiyyətinə aid deyildi: hər bir kəs onun genişliklərində sərbəst ov edə bilərdi. Bu torpaqlar dövlətə məxsus idi və hələ heç kimə satılmamışdı.

Beləcə, mən nahara maral əti götürə bilməyəcəkdim. Düzdür, mən hələ hindtoyuğu vura bilərdim, onlar, adətən, daha gec görünürdülər. Onların ağac kəllələrində qaçqıldaşdıqlarını eşidirdim. Uca səslər səhərin sakit havasında aydın bir surətdə ətrafa yayılırdı. Ancaq həmin ərəfədə mən bu quşların anadan ayrılmış balalardan ibarət bütöv bir dəstəsini vura bilməmişdim və bizim anbar artıq onlarla dolu idi. İndi mənə gərək olan yalnız maral idi.

Mən özümə tufəng götürmüşdüm və maral arxasınca meşəyə yollana bilərdim. Ya da ən yaxşısı qoca Hikmenin komasına getmək idi, o, mənə yardım edə bilərdi. O əgər bu gün ov etmişdisə, evində maral əti olmalıydı və mən ondan bir az götürə bilərdim.

Günəş həlqəsi indicə üfüqdən boylanmışdı və onun şüaları yaşıllıq yarpaqlarının başlarını qızılı rəngə boyayırdı, onların açıq-yaşıl yarpaqları isə qızılın bütün çarları ilə parlalırdı.

Mən öz qülləmdən enməzdən öncə bir daha savannaya göz gəzdirdim və elə bir şey gördüm ki, bu məni, niyyətimi dəyişərək, qayada qalmağa məcbur etdi.

Maral sürüsü, becərilən tarlaların savannadan çapırla ayrıldığı yerin yaxınlığında, sərv meşəsinin kənarında görünürdü.

"Aha! – düşündüm. – Onlar qarğıdalı tarlasından keçərək gələ bilərlər".

Mən maralların çıxmış olduqlarını zənn etdiyim həmin yərə tərəf boylanırdım. Orada çapərin küncündə, adətən, taxtalarla örtülən bir dalıq olduğunu bilirdim. Mən həmin dalıyı aydın görürdüm, ancaq bütün taxtalar öz yerlərində idi. Deməli, marallar bu tərəfdən gəlmə-

mişdilər. Çətin ki, onlar çəpərin üstündən hoppanıb aşaydılar. Bu, dirəkləri və dayaqları olan hündür bir hasar idi. Taxtalar dəliyi hasarın bütün hündürliyi boyunca bağlayırdılar. Demək ki, marallar meşədən çıxıb gəlmişdilər?

Mən bəzi başqa şeylər də seyr etdim. Marallar, sanki, düşmən tərəfindən həyəcənlandırılaçaq, addımla deyil, yeyin-yeyin qaçaçaq gəlmişdilər.

Olson ki, onları kim isə təqib edirdi. Axı bu, kim ola bilərdi? Qoca Hikmət, yoxsa Rinqold? Mən meşənin kənarından gözlerimi ayırmırdım, ancaq heç kim gözü dəymirdi.

Bəs əgər maralları ayı, yaxud vəşəq qorxuzmuşsa? Onda onlar uzaq getməzlər və mən hələ itlərlə onlara çatı bilərdim. Ola bilsin...

Mənim düşüncələrimin zənciri, maralları qorxudanın peyda olmasıyla, qəflətlən qırıldı. Məlum oldu ki, bu nə ayı, nə də vəşəqdır. Bu adam imiş.

O, sərv ağaclarının qatı kölgəliyindən zahir oldu. Günəşin süalən hələ ki yalnız ağacların başlarını şəfəqləndirirdi, lakin adamı seçmək üçün artıq yetərinə işıqlı idi. Bu nə Rinqold, nə Hikmət, nə də hindu deyildi. O, göy kiş şalvar, zolaqlı köynək və palmet yarpağından şlyapa geyinmişdi. Geyimindən öz oduncumuzu dərhal tanıdım. Bu, San Cek idi.

V

fəsil

MULAT VƏ ONUN CİĞİRDASI

Məni bu kəşf bir qədər təəccübləndirdi. Mulatın belə erkən saatda meşədə nə işi var idi? Qənaətkarlıq və ehtiyatkarlıq ona xas olan xüsusiyyətlərdən deyildi; əksinə, onun adi gündəlik işinin qulpundan yapışmağa məcbur etmək böyük zəhmət bahasına başa gəlirdi. Onda ovçu-luq xüsusiyyəti yox idi. Mən onun ov dalınca düşdüyünü heç vaxt görməmişdim, hərçənd ki, o, daim meşədə olmaqla, bütün xəlvət yerlərə və dalmə-deşiklərə, eləcə də heyvanların adət və xasiyyətlərinə yaxşı bələd idi. Bəs onu bu gün tezdan meşəyə çəkib gətirən nə idi?

Mən qüllədə qaldım və eyni zamanda, maralları da gözəndə qoy-maqla, onu seyr etməkdə davam etdim. Tezliklə mulatın onları təqib etmədiyi bəlli oldu. O, meşədən çıxaraq, sürüyə doğru deyil, tamamilə başqa tərəfə, qarğıdalı tarlasına apararı yola buruldu.

Mən onun aramla, bir az əylə-əylə gəldiyini gördüm. Məna elə gəldi ki, onun ayaqlarının yanında bir heyvan fırlanırdı – yəqin ki, bu, xırdaca bir it, ya da opossum¹ idi. O opossum kimi açıq rəngli idi, ancaq mən belə bir məsafədən bunun opossum, yaxud küçük olduğunu ayırd edə bilmirdim. Düşündüm ki, San Cek heyvancığızı meşədən tutub və onu iplə arxasınca çəkirdi.

Onun hərəkətlərində qəraba heç nə yox idi. Mulat hələ dünyanın opossumun yuvasını tapa və orada duzaq qura bilərdi. Yəqin, gecə opossum talayə düşmüşdü və mulat indi onu çəkib evə aparırdı. Məni yalnız o təəccübləndirdi ki, mulat birdən dönüb ovçu olub, ancaq mən buna da bir izahat tapa bilmədim. Mən zəncilərin opossum əlini çox xoşladığını və San Cekin də istisnada qalmadığını xatırladım. O, heyvancığızı asanlıqla ələ keçirməyin mümkün olduğunu anlayıb və özünə qovurma əldə etmək fikrinə düşüb.

Ancaq o, nəyə görə öz qanımətini əlində deyil, iplə aparırdı, daha doğrusu, arxasınca dartırdı? O, hardanbır, elə bil ki, heyvancığızı tutmaqla üçün, ona tərəf ayılırdı. Mən çəşib qaldım: deməli, bu, opossum deyilmiş!

Mən mulatı o vaxtdakı izlədim ki, o, çəpərdəki dəliyə yaxınlaşdı. Onun sadəcə çəpərin üstündən aşib keçəcəyini düşündüm, belə ki, evə ən yaxın yol qarğıdalı tarlasından keçirdi. Əlbəttə, o, tarla ilə gedəcək. Ancaq o, məni təəccübləndirərək, taxtaları bir-birinin ardınca çıxarmağa başladı. Sonra o, bunları bir qırağa tulladı və dəliyi açıq saxladı.

O, dəliyə girdi, ayaqlar tarlaya keçdi və enli qarğıdalı yarpaqları arasında gözəndə itdi. Mən onu bir müddət, belə qəraba bir şəkildə arxasınca sürüldüyü ağı heyvancığızla birlikdə, tamamilə gözəndə itirdim. Yenidən, artıq sakitləşən və savannanın ortasında rahatca otlayan maralları izləməyə başladım.

Ancaq mulatın qəraba davranışı barədə fikirlər məni rahat buraxmadı və mən yenidən onun ardınca baxdım. O, hələ də qarğıdalı pöhrəliyinin arxasından görünürdü. Amma mən birdən elə bir şey gördüm ki, bu, məni dedikcə təəccübləndirdi. Məhz San Cekin

¹ Opossum – pişiyooxşar məməli canlı

məşədən çıxdığı yerdən birbaşa savannaya doğru hərəkət edən bir vücut peyda oldu. Bu, adama bənzəyən, alları üstə sürünərək ayaqlarını yerlə sürüyüb çəkən bir qaramıl fiqur idi.

lik anlar mənə elə gəldi ki, bu, adamdır, amma ağ deyil, zənci, yaxud hindudur. O, hərəkətlərindən hindunu xatırladırdı, ancaq biz hindularla sülhdə idik. Axı dinc hindunun mulatı izləməsinə nə səbəb ola bilirdi? Mən "izləmək" deyirəm, çünki bu qaribə vücudun poza və hərəkətləri açıq-aşkar deyirdi ki, o, Sarı Cekin izi ilə gedir.

"Bəlkə, bu, Qara Cekdir?" – düşündüm. Mən zənci və mulat arasında olan vendettanı¹ və Sarı Cekin bıcaq işə saldığı davanı xatırladım.

Əlbəttə, o cəzalandırılmışdı, amma bunu Qara Cekin özü etməmişdi axı. İncidlən adam özü incidəndən əvaz çıxmağa cəhd etmərdi ki?

Məni çaşqınlığa salan bu görüntüləri belə izah etmək olardı. Ancaq zəncinin buna qadir olduğunu təsəvvür etmək çətin idi – o, həddən artıq alıcanaq adam idi. Qara Cek özünün alçaq düşməninə qarşı necə bir qəzəblə tutaşır-tutaşsın, o, xain və rəzil bir künc-bucaq qisasına qadir deyildi. Bu, onun təbiətinə xas deyildi. Yox, bu, o ola bilməzdi.

Nə o, nə də başqa biri!

Bu an qızıl günəş savannanı işıqlandırır. Onun şüaları yaşıllıqla sürüşərək, ağacları tapədən kötlükərinəcan işıqlandırır. Qaramıl vücut sürünərək kölgədən çıxdı və qarğıdalı tarlasına doğru hərəkət etdi. Onun zirehə bənzər pulcuqları günəşin altında parıldadı. İndi artıq aydın görmək olurdur ki, bu nə zənci, nə də hindudur və bu, ümumiyyətlə, adam deyildi. Bu, alligator idi.

VI
fəsil

ALLİQATOR

Florida əhli üçün alligator ya bir gözəllik, ya da xüsusi bir müd-hişlik ifadəçisi-zadı deyildir. Məsələ ondadır ki, o, özünün bütün

¹ Vendetta – qan qisası adət

eybəcarlığına baxmayaraq, – alligator isə bütün canlıların içində ən lyrəcindir, – onu əməlli-başlı öyrənilərə xüsusi bir qorxu-filan-təqlin eləmir. Bununla belə, hamı ona ehtiyatla yanaşır. Alligatorun verdişlərinə və şəkərlərinə bələd olmayan bir adam onu görəndə canına vic-vicə düşür və o, qorxu içində kənara atılaraq qaçmağa üz qoyur. Bataqlıq və göllərin yaxınlığında yaşayan yerli əhalidən olan adamlar – dərisinin rənginin qırmızı, ağ, yaxud qara olmasından asılı olmadan – bu nəhəng kərtənkələyə ehtiyatla yaxınlaşırlar.

Bir sıra kabinet təbiətçi-əlimləri təsdiq edirlər ki, alligator insana hücum eləmir. Lakin onlar onun atlan və qaramalı məhv etdiyi ni etiraf edirlər. Onlar yaquarlara və "zalılara" münasibətdə də eyni şeyi söyləyirlər. Qaribə təsdiqnamədir, xüsusən də bunun əksinə şəhadət verən minlərlə sübut olan yerlə.

Doğrudan da, alligator, ona belə fürsət düşən halların heç də hamısında insana hücum eləmir. Ancaq burası da var ki, şir və pələng də eyni cür hərəkət edir. Ancaq əsasən səhvlər edən Buf-fon¹ da, çətin ki, alligatora fəqir heyvan deməyə cürət edəydi. Əgər Kolumb zamanından bəri alligator qanqululuğuna qurban getmiş adamların hesabı aparılsaydı, onda çox böyük bir rəqəm alınardı. Bu say eyni dövr üçün Hindistan pələnginin, yaxud Afrika aslanının qurbanlarının sayından əskik olmazdı. Humboldt², onun Güney Amerikada qısamüddətli səyahəti zamanı çoxlu belə hadisələr danışmışdır. Mənə gəldikdə isə alligatorun dışlarında ölənlər haqqında nə qədər hadisələr bilərəm və bu nəhəngin şikast etdiyi neçə-neçə adamları öz gözlərimlə görmüşəm.

Tropik Amerikanın sularında kaymanların, alligatorların və əsl timsahların çoxlu növlərinə rast gəlmək olar. Onların biri daha çox, digəri daha az yırtıcıdır və səyyahların hekayətlərindəki fikir ayrılığı da elə buradan gəlir. Hətta eyni növlər də, misal üçün, fərqli çaylarda yaşadığında heç də tam bir-birinə bənzəmir. Alligatorlara, elə başqa heyvanlara da, xarici amillər təsir eləyir. İqlim, adamların yaxınlığı, heyvanın böyüklüyü – hamısı öz təsirini göstərir və hətta

¹ Buffon Core Lui Lekler (1707 – 1788) – fransız təbiətşünası, 36 cildlik "Təbii tarix" in müəllifi.

² Humboldt Aleksandr Fridrix Vilhelm (1769 – 1859) – möşür alman təbiətşünası və səyyahı. 1799 – 1804-cü illərdə Morkozı və Güney Amerikada soyahət-lərdə olmuşdur.

alliqatorun təbiətində yaxınlaşmaq məskunlaşan insanların irqi xüsusiyyətləri belə əks olunur ki, belə bir şey, olduqca qərribə görünə bilər.

Güney Amerikanın bəzi çaylarının sahillərində fəril silahı olmayan, xoşagəlməz hindular yaşayırlar və burada kaymanlar müstəsna dərəcədə cəsarətlidirlər, onlara yaxınlaşmaq çox təhlükəlidir. Onların həmcinsləri olan quzey alliqatorları da eynən bu cür idirlər, daha doğrusu, bir əlində balta, digərində tüfəng olan igid meşə sakinləri onlara insanlardan qorxmaq öyrətməyincə belə idirlər. Bu isə ona sübutdur ki, bu sürünənlər, hər halda, müəyyən mənada ağır payından məhrum deyillər. Elə indinin özündə də Floridanın bir çox bataqlıq və çaylarında iri alliqatorlar yaşayırlar ki, onlara yaxınlaşmaq, xüsusən də yaz oyunları zamanı və insan məskənlərindən uzaq yerlərdə, heç də təhlükəsiz deyildir. Floridada elə çaylar və dənizkənarı sūtutları var ki, oralarda üzmək, köpək balıqları ilə qaynaşan dənizə baş vurmaq kimi bir şeydir – hər iki halda üzgüçünün sağ qalmağ şansı eynidir.

Təhlükə az qala daimi bir şey olan zaman, bu gerçək təhlükənin özünə belə saymazayana yanaşmaq olur. Sərv və ağ sıldır ağaclarının sıx-sıx bitdiyi bataqlıqların sakinləri, bədheybət alliqatoru görən zaman bir elə də həyəcanlanmırlar. Onun görünməsi Florida sakinlərinin marağına səbəb olur, o yalnız zəncilərin və bir də ovcuların diqqətini çəkir ki, birincilər onun quyruğundan qida kimi istifadə edirlərsə, ikincilər üçün onun dərisi gəlir mənbəyi rolunu oynayır.

Əgər alliqatorun mulatın hərəkətlərini xatırladan qərribə hərəkətləri olmasaydı, onda onun savannanın kənarında görünməsi, mənə də heç bir şübhə-filan doğurmazdı. Mən, alliqatorla mulat arasında bir bağlantı ola biləcəyi kimi fikirlərdən qurtula bilmirdim. Hər halda, bu iyrənc sürünənin adamın ardınca getdiyi şübhəsiz idi.

O, mulatı görmüşdü, yoxsa onu duyğusu idi adamın ardınca çəkib aparan? Bunu deyə bilməzdim. Axıncısı mənə daha ağlabatan görünürdü, belə ki, alliqator mulatdan xeyli sonra meşə kənarında görünmüşdü və çətin ki, onu qarğıdalı tarlasında görə biləydi.

Alliqator çəməniliyi keçərək, birbaşa izlə Cəkin çəpəri sökdüyü yerə tərəf süründü. O, arabir dayanır, guya, dincəlirmiş kimi, qarni üstə uzanır, yerə sıxılır və bir neçə saniyəliyə bu vəziyyətdə qalır. Sonra bədənini yerdən təqribən bir yard qədər qaldırır və sanki, onu irəli çəkib aparan gücə tabe olaraq, yenidən sürünməyə başlayır.

Alliqator quruda çox yavaş – ördəkdən, yaxud qazdan yeyin olmadı gedir. Onun gerçək mühiti sudur ki, o, burada, demək olar, balıq sürətilə şütlüyür.

O, nəhayət, çəpərə yaxınlaşdı, bir qədər dayandı və uzun, tutqun bədənini sürüyüb dəlikdən içəri saldı. Mən onun qarğıdalı tarlasında, məhz mulatın gözəndən itdiyi həmin yerdə zahir olduğunu gördüm. Mən artıq heç şübhə etmirdim ki, timsah adamın dalınca düşübür və adamın da bundan xəbəri yox deyildir. Biri də, digəri də aydın idi. Birincini mən özüm görmüşdüm, ikinci üçün isə mənim qənaətbəxş sübutum var idi. Mulatın qərribə rəftarı və hərəkətləri, onun taxtalan çıxararaq dəliyi açıq saxlaması və daim arxasına boylanması – bax bu, onun arxasınca gələndən xəbəri olduğunun sübutu idi. Şübhə yox ki, o, bunu bilirdi!

Ancaq mənim əminliyim heç bir vəchlə bu sirri başa düşməyimə yardım etmirdi. Bir şey aydın idi: mulat sürünəni elə bir şeylə tovlayıb ki, o, bunun qarşısında davam gətirə bilməyib. Bu, nə ola bilər? Bir cadugərlik-filan olmasın?

Bu sualı mən özümə verəndə, canımdan mövhümana bir titrəyiş keçdi. Mən zəncilərin arasında böyümüşdüm və zənci qadın tərəfindən başlanmışdım – heç təəccüblü deyil ki, mənim gənc ağılım hər cür xurafatla dolu idi. Bilirdim ki, sərv ağacları ilə əhatə olunan bataqlıqda, onun ən uzaq künc-bucaqlarında alliqatorlar – bəzən çox böyük ölçülü alliqatorlar yaşayırlar. Ancaq San Cek onların birini qıtdıqda olmadığım bir bulmaca idi. Mən heç bir gerçək səbəb tapa bilmirdim, buna görə də ağılım qeyri-iradi olaraq müəmmalar və qeyri-təbiiqlər aləminə yönəlmişdi.

Mən uzun zaman çaşqın halda dayanıb qaldım, hətta maralları belə unutmışdım. Onlar çəmənilikdə sakitcə otlamaqda davam edirdilər. Mulatın və onun suda-quruda yaşayan ciğirdaşının müəmmalı hərəkətləri mənim gənc ağılımı yerindən xeyli oynatmışdı.

VII
fəsil

TISBAĞA YUVASI

Mulat və alliqator qarğıdalı tarlasında qaldıqca, mən nə onu gördüm, nə də o birini. Qarğıdalının hündürülüüyü özünün ən yüksək həddinə çatmışdı və onun hündür gövdəsilə enli mızraqşəkilli yarpaqları atını belə gözəndən itirə bilirdi. Həmişəyaşıl ağacların cəngəlliyi də baxış üçün bunca keçilməz deyildi. Bir qədər sağa çəkilsəydim, böyük bir sahəni gözəndən keçirə bilərdim, ancaq onda daldalanacağımdan çıxmış olardım və onda mulat məni görə bilirdi. Bir sıra səbəblərə görə, bu, mənim ürəyimcə deyildi və mən öz sığınacağımı qalmaqda davam elədim.

Mulatın qarğıdalı tarlası ilə gətdiyinə və tezliklə – o, açıq yera çıxantək – onu görəcəyimə əmin idim.

Nohurla qarğıdalı tarlası arasında indiqo əkilmiş sahə uzanırdı. Evə yaxınlaşmaq üçün indiqo bitkilərinin iki futacan yüksəldiyi bu sahədən keçmək vacib idi. Bu fürsəti əldən qaçıra bilməzdim və mulatın görünəcəyi ani səbirsizliklə gözləyirdim. Mənim fikirlərim hələ də müəmmə və qeyri-təbii hüdudlarında azıb qalmışdı.

O, yavaş, çox yavaş gedirdi, ancaq mən onun irəli gətdiyini bilirdim. Onun hərəkətini qarğıdalı yarpaqları və qıçalarının tərpənişlərinə əsasən izləyə bilirdim. Səhər səssiz-səmirsiz idi, havada heç bir tərpəniş yox idi. Mulatın arxasınca yarpaqların tərpənməsi alliqatorun ondan əl çəkmədiyini göstərirdi.

Mən gərgin bir halda, qarğıdalı yarpaqlarına göz qoyurdum. Mulatın cərgələri deyil, onları çəpəki kəsərək keçib gətdiyi aydın idi. Maqsədi nə idi? Heç cür anlaya bilmirdim. O, hər hansı bir şırımın kənarına getsəydi, düz evə gedib çıxardı. Onun şırımlardan keçərək, daha çətin yolla getmək nəyinə gerek idi? Ancaq mən tezliklə bu ziqzaqvari hərəkətdə maqsədin nədən ibarət olduğunu başa düşdüm.

O, indi demək olar ki, sahənin kənarına yaxınlaşmışdı. Indiqo sahəsi elə də geniş deyildi və mulat mənə elə yaxın bir məsafədə idi ki, mən aralanan gövdələrin xışlısını belə eşidə bilirdim.

Yalnız indi mənə it ulartısını xatırladan başqa səslər də gəlir çətirdi. Mən qulaq verdim – bu, böyük it deyil, daha çox zəif kiçik ulaməsi idi.

İlk öncə mənə elə gəldi ki, bu səsi çıxaran alliqatorudur. Ancaq bu sürünənlər yalnız kiçik yaşda olarkən kiçik kimi zingildəşirlər, mulatın arxasınca sürünən bucağaz isə artıq tamamilə yaşa dolmuş kimi görünürdü. O, bu cür zingildəyə bilməzdi. Bundan başqa, mən tezliklə aşkar etdim ki, zingilti səsi adamın gətdiyi tərəfdən gəlir. Mən Cəkin arxasınca çəkib apardığı ağ heyvanı xatırladım. Deməli, bu oposum deyil, it imiş.

Mən yenidən həmin səsi eşitdim – əlbəttə, kiçik idi zingildəyə. Əgər qulağım məni aldadırdısa da, gözlərim haqlı olduğumu təsdiqləyirdi. Mən mulatın qarğıdalıların arasından çıxdığını gördüm. O, arxasınca ipdə balaca ağ küçüyü çəkib aparırdı. İndi artıq bunun bizim qulluqçumuz San Cek olduğuna heç bir şübhə yeri qalmırdı.

O, qarğıdalı sahəsindən çıxmazdan, elə bil, ətrafa fəza gəzdimək üçün bir dəqiqəyə ayaq saxladı. Mulat bütün boyu ilə dikələrək dayanmışdı. Qarğıdalıların içində gizlənmək çətin deyildi, amma indiqo yaxşı bir sığınacaq kimi əl vermirdi və o, görünür, nəzərə çarpmaqdan irəli getməyin yollarını götür-qoy edirdi. Güman ki, o, kənardan görünməsinə istəmirdi. Ancaq nəyə görə? Başa düşə bilmirdim.

Indiqonun bu növü "yalançı Qvatemala" adlanırdı. Plantasiyada onun bir neçə növü becərilirdi, ancaq bu ən hündürü idi. İndi tam çiçəklənmə dövründə olan bəzi bitkilər yerdən üç fut qədər yüksəlirdilər. Adam belə tarlada yerişəndə onu görmək olur. Ancaq əylənsən, gözə daymadan yalnız imakləyib getmək mümkün idi. Görünür, mulatın da ağılına bu fikir gəlmişdi. Bir qədər taraddıddən sonra iki əl və iki ayağı üstündə dayandı və indiqo tarlası ilə imaklədi. Ona bir çəpər-filan aşmaq gerek deyildi – bütün becərilən sahə bir çəpərlə əhatə olunmuşdu və yalnız böyük olmayan açıq sahə indiqoqların əhatə olunmuşdu, onda oğrun-oğrun irəliləyən bic mulat onun iki cərgəsi arasında sərhəd rolunu oynayırdı. Əgər mən sahə ilə eyni səviyyədə olsaydım, onda oğrun-oğrun irəliləyən bic mulat mənəndən tamamilə görünməz olardı, ancaq mən qullada idim və onun bütün hərəkətlərini izləyə bilirdim. O, arıbr dayanıb küçüyü özünə tərəf dartırdı, bu zaman heyvancığaz, sanki, bərk ağından var gücü ilə zingildəyirdi. Mulat yaxına imakləyəndə mən onun küçüyün qulağından tutub dardığını gördüm.

Mulatın əlli addımlığına qarğıdalıların arasında nəhəng bir kərkənklə gördükdə və indiqo plantasiyası ilə süründü. Bu an mənə, elə bil ki, zülmətdən işığa çıxartdılar və mən hər şeyi başa düşdüm. Daha qəzəbli ruhlar və şeytanlar haqqında düşünmürdüm. Sırrın üstü açılmışdı: sən demə, mulat alliqatoru küçüklə tovlayırmış!

Təəccüb qaldım, necə olub ki, bu fikir öncədən ağıma gəlməyib. Axı mən artıq bu haqda eşitmişdim, özü də o adamlardan ki, onlara inanmaq olardı – alliqator ovçularının özlərindən. Onlar tez-tez bu sürünənləri belə yollarla talayə salırdılar və nağıl edirdilər ki, alliqatorlar, xüsusən də qoca erkəklər zingildəyən itin arxasınca meşə ilə neçə mil desən, getməyə hazırdılar. Hikmətən güman edirdi ki, bu qəddar valideynlər itin zingiltisini, adətən, məmnuniyyətlə yedikləri öz balalarının səsi kimi qəbul edirlər.

Ancaq alliqatorların bu müdhiş xüsusiyyətlərindən başqa, yaxşı məlumdur ki, itlər onların ən çox xoşladıqları qənimətlər sırasında. Ovu təqibin qızgın yerində, çay, yaxud gölü üzüb keçməyə cürət edən zavallı təzənin bu eybəcər heyvanın cəhənginə düşmək üçün bütün şansı var idi.

Sırr açılmışdı – an azı alliqatoru mulatın arxasınca getməyə vadar edən səbəb aşkar olmuşdu. Ancaq bir iş qarənliq qalırdı: mulat bu qərübə manevri hansı məqsədlə edirdi?

Onun imakləyərək getdiyini görərək düşünmüşdüm ki, o, evə hiss edilmədən çatmaq istəyir. Amma sonra fikrimdən başqa bir şey keçdi. Mən onun tez-tez və narahatlıqla geri boylandığına, elə bil ki, alliqatordan gizlənmək istədiyinə diqqət yetirdim.

Onu da seyr etdim ki, mulat, sanki, alliqatorla öz arasında bitkilərdən maneə yaratmağa çalışaraq, tez-tez istiqamətini dəyişir.

Nə olsun ki, vur-tut bir vəhşi xülya glib beyninə. Alliqatorların tovlamağın bir məzali üsulundan xəbər tutub – bəlkə, ona qoca Hikmət bunun nə cür edildiyini göstərüb? Ya da bataqlığın yaxınlığında ağac qırarkən bunu özü düşünüb tapıb. O, hansısa anlaşılmaz bir məqsədlə alliqatoru arxasınca evə tərəf aparırdı – bəlkə, onu yoldaşlarına göstərmək istəyirdi, ya da onlarla sadəcə zarafat etmək fikrində idi, yaxud da alliqatorla itlər arasında döyüş düzənləmək və ya bu qəbildən olan başqa bir iş tutmaq ağına gəlmişdi.

Onun niyyətindən baş açə bilmirdim və yaqın ki, iki-üç kiçik cəhat diqqətimli çəkməsəydi, heç bu haqda düşünməzdim də.

Mulatın öz məqsədini uğurla həyata keçirmək üçün göstərdiyi bu xüsusi inədkarlıq mənə heyətləndirdi. O nə gücünü, nə də vaxtını asirgəmərdi. Düzdür, iş günü deyil, bayram günü idi və Sanı Cek vaxtını istədiyi kimi keçirə bilirdi. Amma belə tez durmaq mulatın adətincə deyildi və bundan başqa, onun tərəfindən sərf olunan güc-qüvvət heç də onun həmişəki əhliqef tənbelliyi ilə bir araya sığmırdı. Görünür, vacib bir şey onu fəaliyyətə sövq edirdi. Ancaq məhz nə? Mən, sadəcə olaraq, çaşib qalmışdım. Mən ona göz qoymağa hiss etdim ki, halım özümədə deyil. Bu hissi ifadə etmək mümkün deyil və mən bunu ancaq onunla izah edə bilərəm ki, mulat bədnəyyət idi, yaxşı adam deyildi. Mən onun istənilən əclaflığa qədər olduğunu bildirdim. Amma o, alliqatorun yardımını ilə hansı şərxətəni törətmək istəyirdi? Axı quruda alliqatorların qorxub-ədən yoxdur, burada o, heç kim üçün təhlükəli deyildir.

Əgər bu hissiyyət olmasaydı, mən onları izləməkdən vaz keçər və yenidən, artıq həmin vaxt üçün mənim sığınacağıma lap yaqın gəlmiş marallara fikir verərdim. Amma mən nəfəsimə üstün gəldim və yenidən mulatı izləməkdə davam etdim.

Tezliklə çaşqınlığım sona çatdı. Sanı Cek nohurən kənənnə yaqınlaşdı, ancaq ora girmədi. Pöhrəliyin yanından dövrə vurub keçərək, portağallığa doğru yönəldi. Burada kiçik bir darvaza var idi; mulat oradan keçdi və qapını açıq qoydu. O, vaxtaşın kücüyü zingildəyirdi, hərçənd buna elə də ehtiyac yox idi, belə ki, alliqator tamam yaqınlıqda idi.

Bu müdhiş heyvanı yaqşıca gözənd keçirə bildim. O, böyük alliqatorlar növünə aid deyildi, hərçənd burnundan quyruğunun ucuna kimi on iki futcan olardı. Alliqator, hərəkətdə olarkən, enli, pərdəli pancalarının cəyənəqlərini yerə işlədirirdi. Onun kələ-kötür göyümtül-qəhvəyi dərisi günün altında azacıq parıldayan sürüşkən seliklə örtülmüşdü, rombabənər pulcuqlarının arasına isə bataqlıq çənginin iri topalanı yapışmışdı. Yaqın ki, alliqator möhkəmcə qızışmışdı və itin hər bir hərəkəti zamanı aydın bilinən əzginliq əlamətləri bürünə verirdi. O, qüvvətli pancaları üzərində dikəlir, sanki, qənimətini görə-mək istəyi ilə başını yuxarı atır, quyruğu ilə havanı yarı və az qala, öz adı yəqunluğunun iki qatı qədər özünü şişirdib köpdürürdü. Məni zamanı, o, uzaqdan gələn göy gurultusunu andıran səslər qəyən, ondan yayılan müşk qoxusu isə havanı boğucu bir buxarla doldururdu.

heyvanı aşkar edəcək və öldürəcəklər, ancaq buna qədər çoxlu gözəl baliqlar məhv ediləcəkdilər.

Heç kimin ağlına da gələ bilməzdi ki, kim isə alliqatoru tovlayıb bura gətirmək fikrinə düşə bilər. Onların, ehtimal ki, birbaşa suya doğru yönəlməyə məcbur edən müəmmalı instinktlə cəlb olunaraq, çaydan və ya qonşu göllərdən gəlib bura girmələri birinci dəfə deyildi. San Cekin fikirləri və təxminləri, mənim zənnimcə, belə idi. Nəticədə belli oldu ki, mən yalnız yarıyacan düşmüşübmüşəm. Mən hələ o qədər gənc və təcrübəsiz idim ki, insan kin-küdurətinin hansı hədlərə çatdı biləcəyini təsəvvür belə edə bilmirdim. Mənim düşündüyüm birinci şey mulatın ardınca evə getmək, orada onun nə törətdiyini elan etmək və onu cəzalandırmaq idi, sonra da adamlarla nohura qayıtmaq olardı ki, alliqator baliqların axınına çıxmamış onu məhv eləyək.

Ancaq bu vaxt marallar diqqətimi yenidən cəlb elədilər. Şəxəli buynuzları olan seyyizdən və bir neçə diş maraldan ibarət olan sürü nohurun yaxınlığında otlayırdı. Marallarla mənim aramda məsafə iki yüz yarda qədər olardı. Həm də ki anama nahar üçün qovurma atı çatdıracağımı söz verdiyimi xatırladım. Söz vermisənsə, görək, əməl eləyəsən. Mən hələ maral ovlamalıyam!

İndi risk etmək olardı. Alliqator artıq bütöv bir küçüyü udaraq, qarnını bərkitmişdi. O, nohurun məzə ilə üzən sakinlərini, çətin ki, bir neçə saat ərzində narahət edaydı.

Bu mülahizələr məni ilkin plandan əl çəkməyə və bütün diqqətimi marallara cəmləşdirməyə məcbur etdi. Bu arada onlar yenə bir az uzaqlaşdılar və artıq mənim onlara güllə atmağımı mümkünəşdirdilər. Və mən maralların yenə yaxına gələcəyinə ümid edərək, sabr ilə gözlədim.

Ancaq mənim gözləməyim əbəsdə idi. Marallar göllərdən qorxurlar. Onlar həmişəyaşıl adacığı xatəli yer hesab edir və adətən, ondan bir qədər gen gəzirir. Özü də bu, tamamilə anlaşılandır: hindu oxlarının cingiltisi səsi və ya ovçu tüfənginin şallaq səsinə bənzəyən şəqqillisi onları məhz daha çox buradan müjdələyir. Ölümsəncə ox və ya güllə onları məhz burada haqlayır. Mən, maralların yaxına gəlmədiklərini, əksinə, getdikcə uzaqlaşdıqlarını görüb, təzədən onların üzünə salıxdırmağı qətdim və ağacıdan keçərək qayadan düşənliyə endim.

Ora – açıq yerə çatan kimi, o dəqiqə itləri qayıqdan açıb buraxdım və qışqırıraq, irəli yüyürdüm.

Bu, qiyamət bir ov idi. Hələ heç vaxt marallar, bu sürü qocaman seyyiz başlığı altında yüyürdüylü kimi – belə bir sürətlə qaçmamışdılar. İtlər onları, demək olar ki, haqlamışdılar. Onlar eni bir mildən az olmayan savannanı, az qala, bir neçə saniyəyə ötüb keçdilər. Mən bütün bunları çox gözəl görürdüm, belə ki, preriyanın bu sahəsində mal-qara otları yemişdi, bütün sahədə birca kol belə bitmirdi. Bu, itlərlə marallar arasında çılğın bir sürət yarışması idi. Marallar ələ cəld qaçırdılar ki, mən artıq havəsində olduğum ovu əldə edəcəyimə şübhələnməyə başladım. Ancaq mənim şübhələrimə çox tez son qoyuldu. Savannanın kənarında ov, nəhayət, sone çatdı. İtlərdən biri qəflətən bir neçə sıçrayışla diş marala çatdı və onun boğazından yapışdı. O biri itlər də özlərini yetirdilər və onu araya aldılar. Mən onların yanına tələsdim və artıq on dəqiqə sonra maralın işi tamam oldu. İtlərdən, ovdan və öz şəxsi rəşadətindən razı halda, öldürülmüş diş maralı cəynimə aşdırdım və öz vədimə əməl edə bildiyimə sevinərək, qalıbiyyətlə evə tələsdim.

Birdən günəş şaşaqlarla dolub-daşan savannada qabab-enən qanadların kölgəsini gördüm. Başımı qaldırdım. Mənim üzərimdə iki böyük quş uçurdu. Onların uçduqları yüksəklik ələ də çox deyildi və onları daha yuxarı qabırmağa can atmırdılar. Əksinə, onlar hər dövrədə daha da aşağı enə-enə, havada geniş spirallar çürdülər. Əvvəlcə günəş şüaları gözələrimi qamaşdırdı və mən başım üzərində qanadların səsləndirən bu quşların hansı quşlar olduğunu bilmədim. Çevrilib günəşin əksinə dayandım və indi artıq quşların parlaq işıqlarını sanmırlı-ağ işıqlarını görə bildim. Mən bu quşların qırflar, yaxud başqa cür deyilənlərini görə bildim. Mən bu quşların nümayəndələrini sayılan – “Kral diyi kimi, çalağanlar növünün ən gözəl nümayəndələri sayılan – “Kral diyi kimi, çalağanlar” olduğunu müəyyən etdim. Mən, hətta, bunların dünyanın ən gözəl quşları olduqlarını düşünməyə meyilli idim. Hər halda, qırflar ornitologiya dünyasında ən saygılı yerlərdən birini tuturlar.

Çiçəklər Diyanının yetirməsi olan bu quşlar quzeyə doğru uzaqlara uçurlar. Onlar “everqleydz” kimi qərribə adı olan hündür otlaqlara uçurlar. Onlar “everqleydz” kimi qərribə adı olan hündür otlaqların bitdiyi yaşıl bataqlıq ovalarda, Floridanın vəhşi savannalarında, Orinoko çayının lyanoslarında¹ və Apur düzənliklərində yaşayırlar. Floridanın bəzi yerlərində onlara az-az rast gəlinir. Plantasiyalarda onların onları görünməsi də qatılın görünməsi kimi, həmişə

¹ Lyanoslar – otlarla, ağac və kolluqların ayrı-ayrı qrupları ilə örtülən düzənliklər

maraq doğurur; halbuki çalağanların qarğalar qədar adı olan başqa bir növünə – katartlara heç kim diqqət yetirmir. Qrillərin nadir quşlardan olduğunu sübut üçün onu deyə bilərəm ki, bacımın on iki yaşı olmasına və onun Floridada doğulmasına baxmayaraq o, heç vaxt yaxınlıqda bu quşların birini də görməyib. Düzdür, o, hələ heç vaxt evdən uzaqlara getməmişdi və plantasiyanın hüdudlarını belə nadir hallarda tərk edirdi. Bacımın bu gözəl quşları yaxından görmək arzusunu dəfələrlə dilə gətirdiyini xatırladım və ona bu zövqü yaşatmağı qat etdim.

Quşlar elə aşağı enmişdilər ki, onların yaşıl boyunlarını, başlarının dəli mercanı-qırmızı pipikləri və dimdiklərinin altındakı nənəci bükükləri aydın görmək olurdu. Onlar mənim kifayət qədər yaxınlığımda, tufəngimin atəş məsafəsində idilər. Amma onlar elə iti uçurdular ki, onları güllə ilə vurmaq üçün məndən qat-qat sərrast nişançı olmaq tələb olunurdu. Mən hədəfi vura bilməyəcəyimdən ehtiyatlanaraq, atəş açıb-açmamayı kasdirə bilmirdim. Burada ağılıma başqa fikirlər gəldi və mən yubanmadan düşüncələrimi həyata keçirməyə başladım. Mən hiss etdim ki, qrilləri çiynimdə apardığım maral cəmdəyi cəlb eləyir. Buna görə də onlar başımın üzərində dövrə vururdular. Planım dedikcə sadə idi. Cəmdəyi yərə qoyub, özüm buradan əlli yardıq bir məsafədə olan ağaclığa tərəf yüyürdüm.

Uzun zaman gözləyəsi olmadım. Qrillər heç nədən şübhələn-mədən aşağı enməyə başladılar. Onlardan birinin ayaqları yərə dəyər-dəyməz atəş açdım və bu gözəl quş cansız halda otların üzəri-nə düşdü. Güllə səsinə qorxuya düşən o biri qrif, sarı ağaclarının üzəri-lə uçaraq yuxarı qalxıb gözəndi.

Mən yenidən maralı çiynimə asırdım və quşu əlimdə apararaq, evə tərəf yönəldim. Ürayım gizlin bir fərəhlə dolub-daşırdı. Mən evə yetişməklə çatdıracağım iki sevincin ikici fərahini indidən yaşayır-dım. Həyatda mənə hər şeydən əziz olan iki adamımı – sevimli ana-mı və istəklili bacımı sevirəcəkdim.

Təzliklə savannanı arxada qoydum və portağallığa gəlib çatdım. Doqqaza tərəf dönmədən, birbaşa hasardan aşib keçdim. Elə xoş-bəxt idim ki, yüküm mənə bir quş tükü kimi yüngül gəlirdi. Mən məh-sulun ağırlığından ayrılan budaqları aralayaraq və yol boyu qızılı kürə-cləri vurub salaraq sevinclə yolun kəsəsilə gedirdim. Floridada yərə salınmış bir neçə portağalın dərdini çəkənmə var!

Mən çiçək ləklərinə yaxınlaşan zaman anam evəndə idi və o, məni sevinc nidalan ilə qarşıladı. Mən qəniməti onun qarşısında yərə atdım.

– Bu, nə quşdur? – o, soruşdu.

– Bu, Kral çalağanıdır – Virjiniya üçün hədiyyədir. Həni o?... Hələ qalxmayıb? Ay səni, balaca tənbal. Gedim onu oyadım. Belə qiyamət səhəri yuxuya vermək ayıb işdir!

– Yox, Corc, o artıq bir saatdan çoxdur ki, qalxıb. Bir az bağda oynayıb getdi.

– Bəs haradadır? Qonaq otağında?

– Yox, o, çimməyə getdi.

– Çimməyə?

– Hə, çimməyə. Hecə ki?

– Of, ana, ana!

– Corc, nə olub?

– Aman tanrım! Alliqator!!!

IX

fəsil

ÇİMMƏ

– Sən Ceki Alliqator!!

Mən bir-cə bunu deyə bildim. Anam yalvararaq məndən nə baş verdiyini soruşurdu, ancaq mən bir-cə kəlmə belə demək iqtidarında deyildim. Anamı məni bürüyən qorxu kimi dəli bir qorxunun içində buraxıb qaçmağa başladım.

Mən nohura tərəf ayrı-üyrü çığır-la deyil, qabağıma çıxan bütün manealəri hoppanıb keçərək, ən kəsə yolla qaçırdım. Alaş barının üstündən sıçrayıb aşdım və portağallıqdan qasırga kimi keçdim. Bir-cə budaqların xırçılısı eşidilirdi, bir də vurub saldıqım portağallar yərə tökülürdü. Qulaqlarım hər bir səsi incəliyinə qədər tuturdu.

Axamca hay-küy güclənirdi. Anamın tam ümidsizliklə dolu fərdiyini eşitdim. Onun qışqırığı bütün evi vələləyə saldı, qulluqucu

¹ Alliqator – timsahlar ailəsindən olan yırtıcı heyvan

və kənzilər üyüyürb gəldilər. Qəfil çaxnaşmadan həyəcana gələn itlər hürüşməyə başladılar. Ev və nəğməkar çöl quşlarının qulaq batıran çığır-bağırları ələmi başına götürmüşdü.

Bütün bu səslər plantasiyadan gəlirdi. Ancaq məni narahət edən bunlar deyildi, mən nohurdan gələn səslərə qulaq asırdım. Və budur, suyun şəpplətisini və bacımın aydın gülmüşü səsiyazını eşidirəm. "Ha-ha-ha!" – o, cingiltli səslə güldü. Allaha şükür, bacım hələ sağ-salamatdır!

Mən ayaq saxladım və bərkdən qışqırdım:

– Virginiya! Virginiya!

Səbirsizliklə cavab gözlədim. Amma cavab yox idi: bəlkə, suyun şəpplətişi idi səsimi batıran?

Bir daha, bu dəfə daha bərkdən çağırıdım:

– Virginiya! Bacı! Virginiya!

Bu dəfə səsimi eşitdilər.

– Məni çağıran kimdir? Corc, bu, sənə?

– Hə, bu, mənəm, Virginiya.

– Qaqəş, sənə nə lazımdır?

– Bacı, tez sudan çıx!

– Nə üçün? Məgər qonaqlar gəlib?... Belə tez? Hə, qoy gözləsinlər, əziz Corc. Onların yanına get və bir şeylə başlarını qat. Mən isə hələ bir az üzəcəyəm – qəşəng səhərdir, su isə sadəcə qıyamırdı... Düzdü, Viola? Gəl bir də nohurun dövrəsinə üzək!

Yenidən suyun şəpplətişi və bacımla onun qulluqçusunun şən güllüşləri eşidildi.

Var gücümle çığırıdım:

– Virginiya, əziz bacım! Allah xatirinə, tez sudan çıx!

Birdən şən səslər kəsildi, qısa, qırıq-qırıq səslər, ardınca isə az qala ani olaraq, çarəsiz bir qışqır eşidildi. Mən bunun mənim çağırışına cavab olmadığını başa düşdüm.

Mənim xəhişim bacımı həyəcanlandıra bilirdi, ancaq indi onun səsinə dəhşət var idi. Mən Virginiyanın sözlərini eşidə bildim:

– Viola, bax! Əcəb dəhşətdir! Aman allah, o, bura üzür! Köməyə gəlin! Corc, kömək et! Xilas et, xilas et məni!

Bu rabitəsiz sözlərin və ümitsiz fəryadların mənasını yaxşı anladım və bağırıdım:

– Gəlirəm, bacı, gəlirəm!

İdirim sürətilə məni nohurdan ayıran kolluğa atıldım. Ancaq gec deyilmi? Bəlkə, bu, bir can çəkilmə qışqıqları idi və bacım artıq alliqatorun cəhəngində idi?

Daha on sırayış və mən ağaclıqdan sırayıb çıxdım. Tısağa yuxasının səhili ilə üzünəşə; yumalanıb nohurun kənarına gəlib düşdüm. Gözlərim önündə tükürpərdici mənzərə açıldı.

Bacım nohurun ortasında səhila doğru üzürdü, burada isə dəhşət və naümidlikdən ciyildəyən kvarteronka¹ pərişan halda, dızcacac suyun içində dayanmışdı. Bacımın arxasında nəhəng kərtənkələ görünürdü; onun bədənini, qabaq pəncələri və caynaqları şəffaf dalgələrdən aydın nəzərə çarpırdı, pullu belı sudan bayıra çıxdı, sifəti və quyruğu isə daha yuxarıda idi. Alliqator quyruğunu suya çırpıdıqca nohurun üzündə ağ köpük yaranırdı. Onun nəzərdə tutduğu qurbanına çatmasına on futdan da az məsafə qalırdı. Dəhşətli cənəlar az qala suda şleyf kimi bacımın arxasında uzanan yaşıl yun tumana toxunurdu. Bacımın yaşıl yun yubkəsi bir şleyf kimi suda onun arxasında toxunurdu və alliqatorun dəhşətli cənələri, demək olar ki, bu tumana toxunmaq üzrə idi. Alliqator hər an irəli atıla və onu qarmalaya bilirdi.

Bacım var gücü ilə üzürdü. O, yaxşı üzgüçü idi, amma bu, ona, çətin ki, kömək edəydi. Çımarlıq paltarı yalnız ona mane olurdu. Alliqator bacımı istənilən an tuta bilirdi – bunun üçün ona ən cüzi bir say etmək bəs idi. Amma o, hələ ki bacıma toxunmurdu.

Bu, məni indinin özüncə təəccübləndirir. Alliqatorun davranışı beləcə də müəmmalı qaldı. Ola bilsin ki, qurbanın tamamilə ixtiyarında olduğundan o əmin idi və şicanla oynayan bir pişik kimi, öz qüdrətini duymaqdan həzz alırdı.

Mən bütün bunları – tüləngi ayağa çəkdiyim bir anın içində ağılımdan keçirdim.

Nişan aldım və atdım. Alliqatorun bədənində yalnız iki yer var ki, ora dayan güllə öldürücü ola bilər – göz və sol qolun altı, ürəyə yaxın yer. Mən gözü nişan aldım, ancaq gülləm onun ciyninə dəydi. Güllə sət pullu dəridən, qarın qayadan sırayan kimi, geri sıçradı. Rom-bənzər pulda o yalnız ağımtıl sınırtı buraxdı – vassalam!

Oyun yırtıcıni təngə getirdi. Görünür, güllə onu ağımtımsı, hər halda, alliqatoru daha qəti hərəkətə sövq etdi və onu sonuncu sırayış etməyə məcbur etdi.

¹ Kvarteronka – (quarta isp.) zənci ilə qarışmış qandan olan adam

Alliqator enli quyruğunu suya çıxaraq, irəli atıldı. Onun nəhəng çənəsi şaquli olaraq yuxarı ətə qaldı ki, nəhəng qırmızı boğazı açıldı və növbəti anda bacımın yubkası onun dəhşətli cəhənginə keçdi. Özümlə suya atdım və əlimdə tufəng, üzüməyə başladım. Amma tufəng mənə mane olmurdu. Mən onu bir kənara fırlatdım və o, suyun dibinə getdi.

Virginiyanı lap vaxtında – alliqator onu suyun altına çəkməyə hazır olduğu bir məqamda tuta bildim.

Var gücümle bacımla birlikdə suyun üzündə qalmağa çalışırdım. Silahım yox idi. Lap ağır olsaydı da, onu işə sala bilməzdim: axı hər iki əlim məşğul idi. Mən alliqatoru qorxutmaq və onu qənimətim buraxmağa vadar etmək ümidilə var gücümle qışqırırdım. Ancaq hamısı abəs idi: o, öz qurbanını möhkəmcə tutub saxlayırdı.

Aman tanrı! Alliqator hər ikimizi suyun altına çəkəcək, qarq edəcək və tika-tika edəcək!

Amma birdən şəppilti eşidildi. Kim isə cəsarətlə böyük yüksəklikdən nohura tullandı, onun uzun qara saçları və qarabuğdayı çöhrəsi var idi, muncuq tikməli geyiminin sinəsi günəş şüalarıyla parlaq bərq vururdu. Kişimi idi? Yoxsa oğlanımı?

Axı bu, biza yardıma atılan tanımadığım gənc oğlan kim idi?

O artıq biza və dəhşətli düşmənimizə lap yaxınlıqda üzürdü. Gəncin od yağın baxışları əzm və qətiyyətlə dolu idi. O, birca kəlmə də demədi. Bir əlini nəhəng kartəkələnin çiyinə söykədi və qəflədən onun belinə tullandı. O, bunu yəhərə atılıb minən atlıdan daha çevik etdi.

Oğlanın əlində bıçaq parıldadı və onun tiyəsi bir göz qırpımında alliqatorun gözüne sancıldı.

Yırtıcı ağından nəridədi. Su onun quyruğunun zərbələri altında köpükləndi və sıçrantıların bütöv bir fəvvarəsi bizim üzərimizdə yüksəldi. Alliqator öz qənimətini buraxdı və mən bacımla birlikdə sahila üzürdüm.

Mən dönüb baxdıqda inanılmaz mənzərə gördüm: alliqator belindəki cəsur minicisi ilə birlikdə suyun dibinə cümmuşdü. Bu gənc oğlan həlak oldu! Həlak oldu!

Bələ acı fikirilərlə üzməkdə davam etdim. Sahilə çıxaraq, dərin bayğınlıq içində olan bacımı torpağın üstünə qoydum. Sonra... yenidən geri baxdım.

Ah, nə yaxşı! Tanımadığım gənc sudan baş vurub çıxdı və sahila tərəf yönəldi. Nohurun qarşı tərəfində yırtıcının mənfur bədəni görünürdü. Alliqator ölüm öncəsi can çəkişərək var qüvvəsi ilə çılğınca-sına çabalayırdı.

Xoşbəxtlikdən, bacıma xəter toxunmamışdı. Köpüb qabarmış yubkası onun həyatını qurtarmışdı. Virginiyanın zərif dərisində yalnız ahamiyyətətsiz sıyrıntılar gözü dəyirdi. O, indi qayğıkeş əllərdə idi, ona istək dolu baxışlarla baxırdılar, ona nəvazişli sözlər deyirdilər. Onu ehtiyatla qaldırdılar və az qala, həyatını itirəcəyi həmin yerdən uzaqlaşdırdılar.

X

fəsil

METİS

Alliqatorun tezliklə nəfəsini kəsdi və onu sahila çıxartdılar ki, bu da plantasiyanın bütün zəncilərinin çox böyük məmnunluğuna səbəb oldu. Mən heç kəmə heç nə deməmişdim və bu səbəbdən onun bura nə cür gəlib çıxdığını heç kim anlaya bilmirdi. Əvvəllər də belə şeylərə təsadüf olunduğu üçün hamı alliqatorun nohura çaydan və ya suatdan¹ gəldiyini düşünürdü. Bu qorxunc heyvanın məhv edilməsində hamıdan çox canfəşanlıq edən Sarı Cek də bu ehtimalı bir neçə dəfə dilə gətirmişdi. Yaramaz heç ağına da gətirmirdi ki, onun sirri fəş olub! Mən düşünürdüm ki, onun yaramazlığından xəbərdar tutan birca mənam. Ancaq, sən demə, səhvim varmış.

Qulluqçular alliqatorun nəhəng bədəninə kəndirlərlə bağlayıb sürüya-sürüya aparıb atdılar və havanı zəfər qışqırıqları ilə doldurub evə qayıtdılar. Mən öz cəsur xilaskarımıza minnətdarlığımı bildirmək istəyi ilə onunla ikilikdə qaldım.

Anam, atam – hamı ona təşəkkür etdi və onun ıgıdlıyına həyranlıq bildirdilər. Hətta bacım da huş gələrək, ona razılığını bildirən bir neçə istə söz dedi.

¹ Suat – su hövzəsinə yaxınlaşmağa (enməyə, ondan su götürməyə...) imkan verən eniş, orada bu məqsədlərə yaranan su hissəsi

O susurdu. Təşəkkür və təbriklərə yalnız təbəssümlə və yüngül-cə baş endirməklə cavab verirdi. O, yaşına görə hələ oğlan uşağı idi, amma özünü bir kişi kimi ciddi tuturdu.

Qartal burnu ona bu quşa bənzərlik verirdi – bu, bəzi Quzey Amerika qəbilələrinin fərqləndirici xüsusiyyətləri idi. Onun ən çox mülayimlik ifadə edən gözləri tez tutuşub alovlanırdı. O, həyəcanlı olan zaman, onlar, mənim artıq gördüyüm kimi, vahiməli bir atəşlə parlayırdı.

Ağ irqin qan qarışığı onun hindu tipli üzünün qəhrəmanlıq əzəməti ifadəsini hiylə elayan sərt, amma mükəmməlcəsinə düzgün çizgilərinə bir qədər yumşaqılıq verirdi. Onun qara saçları hindularda olduğundan daha qəşəng idi, amma parlaqlığı və sıxlığı eyni cür idi. Uzun sözün qəsəsi, qərribə yad adamın bütün görünüşü, bu, alıcanab və cəzbedici gəncin ikicə ilə misilsiz qəşənglikdə bir kişiyyə çevriləcəyindən xəbər verirdi. O, indinin özündə belə elə müstəsna xüsusiyyətlə fərqlənirdi ki, onu bir dəfə görə bir daha unuda bilməzdi.

Mən onun əsl hindu kimi geyindiğini dilə gətirdim. Amma onun geyimi ovda əldə edilən dərilərdən düzəlməmişdi. Floridada artıq çoxdan maral dərisindən şalvara təsadüf olunmurdu. Onun aynında qırmızı mahuddan şalvar və ala-bəzək iplik materialdan olan köynək var idi. Təkcə mokasinləri aşılənmiş maral dərisindən düzəldilmişdi. Bütün bunlar naxışlar və muncuqlarla qəşəngcə bəzədilmişdi. Bir də aynadakı kəmə – vampa, başında isə hindularda qartal qədar sayğıya malik olan üç qrif lələyi ilə bəzədilən sarğı fərqli idi. Metisin boynuna rəngbəhrəng muncuqlardan boyunbağı dolanmışdı, sinəsində isə bir-birinin üstündə üç gümüş aypara parıldaırdı.

Gəncin bütün geyimi bundan ibarət idi. Başdan ayağacan islanmasına baxmayaraq, onun nəci və şairanə görkəmi vardı.

– Siz əminsiniz ki, yaralı deyilsiniz? – mən ondan bir daha soruşdum.

– Əlbəttə, əminəm. Birca cızıq belə yoxdur.

– Siz başdan-ayağacan islanmışsınız. Müsəidənizlə, sizə ayninizi dəyişməyi təklif etmək istədim. Mənə elə gəlir ki, mənim paltarlarım sizin aynınızda gələr.

– Minnətdaram. Mən belə geyimə öyrəşməmişəm. Günəş bərk isidir və aynım tez bir zamanda quruyar.

– Gedək, bizdə kəmərimizin altını bərkidək.

– Sağ olun, az öncə yemişəm.

– Bəlkə, könlünü şərab istəyər?

– Yox, sağ olun. Mən yalnız su içirəm.

Öz yeni tanışına nə deyəcəyimi bilmirdim. O, qonaqsevərlikdən imtina etmişdi, ancaq hələ də yanımda dayanmaqda davam edirdi. O, bizim evə baş çəkmək istəmirdi və eyni zamanda mənim ondan məndən uzaqlaşib getmək kimi bir istəyini də hiss eləməyirdim.

Məndən gözlədiyi nə idi? Öz xidmətinə görə mükafatı? Bəlkə, tərif və xoş sözlərdən daha əhəmiyyətli olan bir şey umurdu?

Bu, mənə tamamilə ağlabatan görünürdü. Oğlan necə qanışın olursa-olsun, o, hər halda, hindudur. Artıq onun qulağı təriflərdən yetərincə doyub. Hindular boş sözləri xoşlayan deyillər. Bəlkə, o daha nə isə gözləyirdi – bu, tamamilə təbii idi. Elə mənim bu haqda düşünməyimdə də qeyri-təbii bir şey yox idi.

Tez cibimdən pul kisəmi çıxardım və onun ovcuna qoydum. Amma növbəti anda pul kisəsi nohurun dibinə göndərilirdi.

O, böyük narazılıqla dollarları suya fırladaraq:

– Mən sizdən pul-zad istəməmişdim, – dedi.

Mən ham incidim, ham da vicdan əzabı çəkdim – daha çox, vicdan əzabı çəkdim. Nohura atıldım və suya baş vurdum. Ancaq pul kisəsinə görə deyil, tüfəngə görə bunu etdim, onun nohurun daşlı dibində düşüb-qaldığını gördürdüm. Mən onu götürdüm və sahələ çıxaraq, metisə verdim.

O, bir növ, xüsusi bir tərzdə gülümsündü və mən səhvimli düzəlt-diyimi və onun azadə təbəbbürünü sındıra bildiyimi başa düşdüm.

Metis:

– İndi növbə mənimdir, – dedi. – Müsəidənizlə sizin pul kisənizi çıxarım və qabalığa görə sizdən üzr istəyim.

Mən ona mane olmağa macal tapana qədər, suya atıldı və suyun dibinə çumdu. Tezliklə əlində pul kisəsi, peyda oldu və onu mənə verdi.

– Bu, qiyamət hədiyyədir, – deyərək, o, tüfəngi gözəndən keçirə-keçirə dilləndi, – sizə cavab hədiyyəsi təklif etmək üçün evdə olmam. Bəlkə, İndi biz hindularda, ağlının dayarlandığı çox şey tapamırsanız, torpaqlarımızdan başqa! (O, bu sözləri xüsusi vurğu ilə tələffüz etdi.) Bizim məmulatlar, – davam etdi, – sizinki ilə müqayisədə

heç nəyə dəymir. Sizlər üçün bu, ən yaxşı halda, maraqlı bir bəzək-düzəkdir. Anma bir dayanın... siz ki ovçusunuz? Bəlkə, siz moka-sinlər və patronlaş götürərsiniz? Mayumi onları qiyamət düzəldir.

– Mayumi?

– Bacımı deyirəm. Görəcəksiniz, moka-sinlərdə ov etmək sizin geydiyiniz bu ağır çəkmələrdə olduğundan qat-qat rahatdır. Moka-sinlərdə səş salmadan üsulluca hərəkət etmək olar.

– Ən əsası odur ki, mən bu moka-sinləri sizdən hədiyyə alaram!

– Çox şadam ki, bu sizə zövq bəxş edəcək. Mayumi sizə həm moka-sinlər və həm də patronlaş düzəldər.

“Mayumi! – öz-özümə təkrar etdim. – Füsunkar, nəməlum ad! Doğrudanmı, bu, odur?”

Bir dəfə meşə çıxımında qarşılaşdığım olduqca gözəl qız yadıma düşdü. Bu arzusunun özü, ilahi bir xəyal idi – o, dünyəvi bir yaranış olmaqdan ötrü həddən artıq gözəl idi.

Mən meşələrdə, rəyihəli atır saçan ağaclarıqlarda dolaşan zaman bu xəyal hindu-qız surətində yolum üstə çıxmışdı. Mən onu çiçəklərin açdığı göy çəməndə gördüm. Bu, təbiətin güney meşəsini xüsusi bir səxavətlə zینətləndirdiyi yerlərdən idi. Qız bu misilsiz mənzərənin ayrılmaz bir hissəsi təqə zühür etmişdi.

Ona heç baxmağa də macal tapmamış, artıq yox oldu. Onun dalınca qaçdım, lakin əbəş yərə onu axtanb tapmağa can atdım. Bir ucan xəyal kimi ağaclarıqdakı çıxımın dolanbaclarında yoxa çıxdı və mən onu daha görmədim. Ancaq onun gözəlirəmdən iraq olan surətinə həfizəmdə xələl gəlmədi və o zamandan bəri bu füsunkar xəyal arzularıma hakim kəsildi. Görən, bən, Mayumi idimi?

– Sizin adınız nədir? – mən artıq çıxıb gətməyə hazırlaşan gəncdən soruşdum.

– Ağlar məni, mərhum atamın adı ilə, Pauel deyə çağırırlar. O, ağlardan idi. Anam sağdır. Onun hindu olduğunu deməyə bir gərəx yox... Gətmək vaxtıdır, – deyə o, bir anlıq susaraq, əlavə etdi. – Ancaq öncə sizə bir sual verməyimə izn verin. O sizə qəba görünə bilər, ancaq mənim öz səbəblərim var. Qullarınızın arasında aillənizə ədəvət baslayan bədnəyyat birisi ola bilərmi?

– Deyəsən, var. Hər halda, onda şübhələnmək üçün əlimdə əsasım yox deyildir.

– Onun izlərini tanıya bilərsinizmi?

– Düşünürəm ki, tanıyaram.

– Onda mənimlə gedək!

– Gərəx deyil. Bilirəm, məni hara aparmaq istəyirsiniz. Mən hər şeyi bilirəm: o mənim bacımı tələf etmək üçün alliqatoru bura tovlayib gətirib.

– Uff! – gənc hindu bir qədər təəccüblə səsləndi. – Siz bunu haradan öyrənə bildiniz?

– Mən, bax, o qayanın arxasından hər şeyi gördüm. Bəs sizin öyrənəməz necə oldu?

– İzlə gedirdim – adamın, itin və alliqatorun iziylə. Bataqlıqda ov edərkən izləri gördüm. Mən nə isə yaxşılaşma olmayan bir işdən şübhələndim və əkin yerini keçdim. Pöhrəliyə çatdım və qışqınq eşitdim. Bax, budur, lap vaxtında özümü yetirdim. Uff!

– Bəli, ən son anda, yoxsa, yaramaz öz xəbəş niyyətinə çatacaqdı. Ancaq, dostum, narahat olmaya bilərsiniz, o, öz payını ala-cıqdır!

– Yaxşı. O, cəzasını almalıdır. Ümidvaram ki, sizinlə hələ görüşəcəyik! – Biz bir-birimizə daha bir neçə sözlər dedik və bir-birimizin alını möhkəmcə sıxaraq, sağollaşdıq.

XI
fəsil

OV

Mulatın günahkar olduğuna daha heç bir şübhə-məzəddim yox idi. Balıqları məhv etmək onun yeganə niyyəti ola bilməzdi. O, bəla boş bir şeyə görə bu qədər qüvvə sərf etməzdi. Yox, o daha dəhşətli bir şeyin qəsdində imiş, bu, dərinə düşünülmiş bir qısa planı olub: o, mənim bacımı, ya da Violanı, bəlkə də, hər ikisini birdən məhv etməkdən alləşirmiş! Bu kimi təxminlər müdhiş görünürdü, ancaq şübhə-filan yox idi: hər şey bunu təsdiq edirdi. Gənc hindu də mulatın məramını duya bilməmişdi. Bacım ilin bu vaxtları, az qala, hər gün çimirdi və bütün plantasiya onun bu adətini bilirdi. Mən maral-ların dalınca düşən zaman bunu unutmışdım, yoxsa, albatça ki,

tamam ayrı cür hərəkət edərdim. Ancaq belə dahşətli bir cinayətin baş verəcəyi kimin ağına gələrdi? Mulatın xainliyi onun kinli xasiyyətinə uyğun idi. Əgər təsadüfi şahidlər tapılmasaydı, niyyət gerçəkləşə bilərdi və bacım qurban gedərdi. Cinayətin müqəssirini kim deyə bilərdi? Hamı hesab edərdi ki, bacımın ölümünün təbii səbəbi – allıqatordur. Mulatdan şübhələnmək heç kimin ağına belə gəlməzdi. Axı sən yaramaz hər şeyi bir iblis məharətilə fikirləşmişdi.

Qəzəbdən od tutub yanırdım. Mənim zavallı, məsum bacım! Onun heç xəbəri də yox idi ki, uğradığı bu ölümcül təhlükə xəbiri bir niyyət üzündən baş verib. Virginiya mulatın ondan açığı gəldiyini bilirdi, ancaq onun belə iblisənə nifrətinə tuş olduğu bacımın heç ağına da gəlmirdi. Mən artıq öz duyğularımı cilovlamaq iqtidarında deyildim. Cinayətkar cəzasını yubanmadan almalıdır! Onu gələcək də belə qəsdlər törətmək imkanından məhrum etmək gərəkdir. Ona necə bir cəza verilməlidir – indi bu haqda düşünmürdüm. Qoy bu məsələni böyük həll etsinlər. Qamçının xeyri olmadığı, bəlkə, onu qandallar ağıllandırır... Hər halda, o daha bu plantasiyada qala bilməz. Ölümlə cəzası fikri ağıma gəlmirdi, hərçənd bu yaramaz ona da layiq idi. Qəzəbdən özümlə yer tapmasam da, insanpərvər bir ata tərəfindən tərbiyə olunduğum üçün belə ifratçılığa varə bilmirdim. Hesab edirdim ki, canını qamçı ilə cəzalandırmaq, onu qandallamaq və müqəddəs Mark, yaxud müqəddəs Avqustin fortuna, həbsxanaya göndərək yetər.

Bilirdim ki, bu məsələni həll edən tək atam olmayacaq, onda bütün ətrafdakı plantatorlar iştirak edəcəklər və onları tezliklə məşverətə yığmaq vacibdir. Şübhəsiz ki, mulatın mərhəmətli yiyəsindən daha tələbkər hakimlər bu cinayətin baxılması ilə məşğul olacaqdılar. Mən daha tərəddüd-filan etmədim və məhkəmənin dərhal baş tutmalı olduğunu qat etdim. Buna görə də hər şeyi atama danışmaq üçün birbaşa cəngəllikdən keçib evə tələsdim.

Heç bir neçə addım atmamışdım ki, yaxınlığımda bir xışlı eşitdim. Ətrafda ins-cins yox idi, ancaq, görünür, kim isə xəlvəti ağacların arasında keçirdi. Ola bilsin, qullardan hansısa, ümumi çaxnaşmadan istifadə edərək, portaqal yemək həvəsinə düşmüşdü.

Bütün bunlar məni qayğılandıran məsələ ilə müqayisədə mənə ən boş bir şey kimi göründü və ayaq saxlamağı belə gərəklili bilmədim. Bircə namalım şəxsi səsledim və cavab almadan ötüb getdim.

Evə yaxınlaşaraq atamı və qullara nəzarət edən adamı böyük tələvərin altında gördüm. Alligator ovçusu qoca Hikmə və iş üçün təsadüfən atama baş çəkməyə gəlmiş bir neçə qonşu da burada idi. Mən səhər baş verənlər haqqında ətrafı danışdım. Hamı ildırım vurmuş kimi quruyub qalmışdı. Hikmə o daqiqə elan etdi ki, yaqın, hər şey elə bu cür olub, hərçənd sözlərimdə həqiqi olduğuma bir şəkkləyən də yox idi. Yeganə şübhə mulatın niyyətinə dair ola bilərdi. Doğrudanmı, o, insan həyatını puç etmək istəyirmiş? Belə bir misli görünməmiş qəddarlıq inanmaq çətin idi. Amma elə həmin an bütün şübhələrin sonu gəlib çatdı. Mənim dediklərimi təsdiqləyən və əlavələr edən şahid tapıldı. Bu şahid Qara Cek idi.

Bu səhər – vur-tut yarım saat öncə – o, San Cekin ən uca palidərdən birinə dırmaşdığını görmüşdü, oradan nohur yaxşı görünürdü. Bu məhz o vaxt olmuşdu ki, "ağ miss" və Viola çımmaya getmişdilər. San Cek onların suya girdiklərini görmüşdü.

Zənci belə nalayiq hərəkətdən qəzəblənərək, mulata qışqırıq ki, o, ağacdən düşsün və ondan şikayət edəcəyi ilə hədələyir. Ancaq mulat bütün plantasiya sakinlərinin sevimli çərəzi olan palid qozası yığdığını bildirir. Və ancaq zənci öz təhdidini təkrar edəndən sonra San Cek, nəhayət, yəqə düşür, ancaq onun əllərində bircə palid qozası belə yox imiş.

– O, palid qozası üçün ora dırmaşmamışdı, mister Rendolf: bu san avara pis işlərin qəsində imiş, – Qara Çek öz göstərişlərini belə təməmlədi.

İndi artıq Mulatın cinayətkar niyyətinə şübhə etməmək olardı. O, düşündüyü cinayətin baş tutduğuna əmin olmaq arzusu ilə ağacə çıxır; o, qızların nohura girdiklərini görür. O, suda necə bir təhlükə gəzildiyini bilir, ancaq onlara yardım etmək və ya həyəcən qaldırmaq üçün barmağını belə tərpətmir. Əksinə, qızlar yardıma çağırən zaman, o, nohura ən axırıncı qaçıb gələnlərdən biri olur. Şahidlərin çoxu bunu təsdiq elədi. Onun əleyhinə olan bütün dəlillər göz qabağında idi.

Qara Cekin hekayəti hamını həyəcana gətirdi. Ağlar və qaralar, ağalar və qullar – hamı bu müdhiş cinayətdən eyni dərəcədə qəzəblənmişdi. Hər tərəfdən qışqırıqlar ucalırdı: "Hamı San Cek?"

Zəncilər, ağlar, mulatlar – hamı axtanışa atıldı, hamı San Cek cəzasına çatdırmaq üçün bu canavanı tutmaq həvəsində idi.

Axi o, hara yox oldu? Onu ucadan çağırdılar, ona əmr edirdilər, ona hədə-qorxu gəlirdilər. Lakin hədə yerə: cavab yox idi. Göran o harı? Hər yeri axtardılar: tövləri, əlavə tikilləri, mətbəxi, zəncilərin komalarını, hətta taxıl anbanını, ancaq mulat heç yerdə yox idi. O hara itib-batdı? Onu lap az öncə, o, allıqatoru dartıb gətirməyə kömək edən zaman görmüşdülər. Adamlar öldürülmüş heyvanı ağıla gətirmiş və donuzların yeməsi üçün ora atmışdılar. Sən Cek burada da hərənmişdi və işə sayıl kömək etmişdi, amma indi harada idi – bilən yox idi.

Bu an portaqallıqda xışılı eşitdiyimi xatırladım. Sən Cek orada gizlənməmiş olmasın? Belə olan halda, o, görünür, mənim gənc hindu ilə söhbətimi, heç olmazsa, onun son hissəsini xəlvəti dinləmişdi və indi artıq harada işə uzaqlarda idi.

Onu portaqallıqda və nohurun ətrafındakı pöhrəlikdə axtarmağa başladılar, ancaq hədə yerə: sanki, yer ayrılıb mulatı udmuşdu. Onda qayanın zirvəsinə, öz seyr məntəqəmə dırmaşmaq ağıla gəldi və mən dərhal indiqo plantasiyası ilə sürünərək gizlicə qarğıdalı tarlasına tərəf gedən qaçqını gördüm. Daha onu izləməkdə davam etmədim və qayadan hoppanaraq, təqibə atıldım. Atam, Hikmen və başqaları ardınca gəldilər. Təqib heç də gizlin aparılmırdı və Sən Cek bizim qışqıqlardan tezliklə anladı ki, onu izləyirlər. Artıq gizlənmək üçün heç bir imkan qalmamışdı və o, sıçrayaraq, var gücü ilə qaçmağa başladı. O, tezliklə qarğıdalı tarlasına yetişdi; onun arxasınca izləyicilərin qışqıqları ucaldı. Mən hələ, demək olar ki, uşaq idim, amma hamıdan iti qaçırdım. Bilirdim ki, hökmən ona çatacağam; birca o gözdan itib gizlənmə bilməyirdi. O, ehtimal ki, özünü bataqlığa çatdırmaq və orada palmetto pöhrəliyinə soxulmaq istəyirdi. Burada o artıq asanlıqla elə gizlənmə bilirdi ki, heç kim onu tapa bilməsin. Buna mane olmaq üçün var gücümle qaçmağa başladım və lap meşənin kənarında qaçqının yolunu kəsdim. Onun gödəkçəsindən tutmağa müvəffəq oldum.

Bu, əlbəttə, ağılsız bir cəhd idi. Mənə ancaq bir fikir hakim idi: onu tutmaq! Heç düşünmürdüm ki, o, dirənmiş göstərəcək, hərçənd ümidsizlik dərəcəsinə çatdırılmış bir adamdan bunu gözləmək olardı. Mənə təbə olmalınna adət etmişdim və sadəlövhəsinə, onu tutan-tək, itaətlə dayanacağını güman edirdim. Ancaq səhvim varmış. Sürətli qaçırdan tamam təngnəfəs olmuşdum və o qədər zəifləmiş-

dim ki, pişiyi belə tutub saxlamağa gücüm yetməzdi. Sən Cek çətinlik çəkmədən alimdən dartsınıb çıxdı. Mən onun götürüləcəyini güman edirdim, ancaq o, bunun əvəzinə çevrildi və bıçaq çıxararaq, onu alıma sancdı. O, ürəyimi nişan almışdı, ancaq mən bu an təsadüfən alimi qaldırdım və bununla fəlakətli zərbəni özüməndə yayındırdım.

Mulat yenidən bıçağı qolayladı və əgər üçüncü iştirakçı mücadiləyə qatılmasaydı, onu ikinci dəfə mənə sancacaqdı. Ölümsəçən tiyə mənə toxunmamış, Qara Cekin qüvvətli əlləri mulatı qamarladı. Əclaf canını qurtarmağa çalışaraq, əzginəsinə dirənmiş göstərdi, ancaq Hikmen və bütün qalanları özərləri çatdırırmayana kimi, onun köhnə rəqibinin möhkəm qucağı aralanmadı. Tezliklə mulatı möhkəm qayışlarla sandılar və o, indi köməksiz və zişansız bir halda, qarşımızda sərilib qalmışdı.

XII

fəsil

AMANSIZ QƏRAR

Bütün bu hadisələr, təbii ki, evimizin hüduqlarından kənarda da böyük həyəcan doğurdu. Çay boyunca bir qəsəbə təşkil edən plantasiyalar sırası uzanırdı. Bizdə baş verənlər haqda xəbər inanılmaz bir tezliklə yayıldı və təxminən, bir saat sonra, ağ qonşular hər yandan axışib bizə tərəf gəlməyə başladılar. Onların bəziləri – böyük plantasiyaların yaşayan yoxsul ovçular – piyada gəldilər, başqaları isə – plantatorlar və onlann nəzarətçiləri – at belində çaparaq gəldilər. Onlann hamısı tüfənglər və tapançalarla silahlanmışdılar. Kənar seyrçi onları toplanmaya yığılan millis dəstəsi kimi qəbul edə bilirdi, hərçənd onlann ciddi üz ifadələri daha çox sərhəddə hindulann hücumunu dəf etmək üçün toplaşdıqlarını düşünməyə əsas verirdi.

Bir saat ərzində əlli nəfərə yaxın adam – demək olar ki, qəsəbənin bütün sakinləri gəlib çıxdı. Sən Cekin işinin araşdırılması üçün məhkəmə təyin olundu. Məhkəmə prosesi qanunun ciddi müddəalarına uyğun aparılmırdı, amma bəzi hüquqi rəsmliklər, çox kobud

formada olsa da, hər halda, gözəlndirdi. Bu adamlar burada tam səlahiyyətə malik idilər, onlar torpağın yiyəsi idilər və bu kimi hallarda, çətinlik çıkmadan özünəməxsus bir məhkəmə tribunali təşkil edə bildirdilər. Onlar öz aralarından andılan və məhkəmə hakiminə – bizim ən yaxın qonşumuz, Rinqoldu seçdilər. Atam məhkəməyə qatılmaqdan boyun qaçırdı.

İlkin istintaq çox vaxt aparmadı – faktlar göz qabağında idi. Mən yəni əlim sanqlı halda, hakimlərin qarşısında dayanmışdım. Hər şey bəlli idi – suç sübuta yetirilmişdi. Mulat ağların həyatına qəsd eləmişdi. Deməli, o, ölümlə cəzasına layiq idi.

Ancaq onu hansı ölümlə edam etməli? Bəziləri asmağı təklif edirdilər, bəşqaları bu hökmü həddən artıq yumşaq saydılar. Əksəriyyət canını diri-diri yandırmaq təklifini bəyənirdi. Bu vəhşicəsinə qərara hakim də qoşuldu.

Atam hökmü yüngülləşdirməyi – heç olmasa, cinayətə əzab verməməyi xahiş etdi. Ancaq daşürəkli hakimlər ona qulaq asmadılar. Bütün plantatorlar qulların qaçması kimi çoxlu hallarla üzləşirdilər ki, bu da hinduların yaxınlıqları ilə izah olunurdu. Və budur, kölə yiyələri atamı gərəksiz yumşaqılıqda suçlayaraq, qət etdilər ki, qaçqın kölələrin dərsləri möhkəm verilməlidir. İlk qurban isə San Cek olacaqdı, onu diri-diri yandıracaqdılar.

Onlar belə mühakimə elədilər, onların səsləndirdikləri qərar belə oldu!

Adətən, Quzey Amerika hindularının həmişə öz əsirlərinə işgəncə verdiklərini düşünürlər. Bu, tamamilə yanlış fikirdir! Hinduların amansızlığı dürüst təsdiqlənmiş əksər hallarda, əvvəllər onlara qarşı törədilmiş həmsiya yolverilməz ədalətsizliyə cavab olub və əsirə əzab verilməsi yalnız əvəz kimi ortaya çıxıb. İnsan təbiəti bütün dövrlərdə qisas almaq meylinin əsiri olub. Təkcə qırmızıdərililəri deyil, tam eyni əsaslarla ağlara da qəddarlıqda suçlamaq olar. Əgər sərhəd mühəribələri və onların ərazilərinin qəsb olunması tarixini hindular özləri yazsaydılar, onda bütün dünya, çox güman ki, onların "daşürəkliyi" deyilən şey haqqında öz fikrini dəyişərdi.

Çətin ki, ağlarla hinduların mühəribələrinin bütün tarixi ərzində, ağların zəncilərlə münasibətdə yol verdikləri qəddarlıq nümunələrinə bənzər bir şey tapmaq mümkün olsun. Kölə zənciləri sözlə edilmiş adi bir incikliyə və əlbəttə, hərəkətlə edilən təhqirə görə – məsə-

lən, şilləyə və ya vurulan başqa bir zərbəyə görə – şikəst edirdilər, işgəncələrə uğradılırdılar, ölümlə məhkum edirdilər. Çünki ağ adamlar tərəfindən cızılan qanunlar belə idi.

Hinduların qəddarlığı, demək olar ki, həmişə yalnız əvəz çıxmaq kimi baş verirdi. Sivilizasiyalı qanıqların adamlara işgəncə verdikdə isə qisas heç də onların hərəkətlərinə bəraət qazandıran bir bəhanə sayıla bilməzdi. Əgər bu lap qisas da olsa, haqsızlığa qarşı insan ürayında özünə yer alan adı bir intiqam yangısı deyildi, sadəcə alçaq və qorxaq müstəbdlərin öz hökmranlıqları altında olan zəif yaranmışlara qarşı tez-tez bürüzə verdikləri rəzil bir kin-küdurətdi.

San Cek ağır bir cinayət etmişdi və sözsüz ki, ölümə layiq idi. Ancaq hakimlər hələ bir onə işgəncə vermək fikrinə də düşmüşdülər. Atam və bir neçə ayn qonşular buna qəti etiraz etdilər, ancaq sas çoxluğu üstün gəldi və müdhiş qərar təsdiqləndi. Və bu qərar çıxarılar yubanmadan onun icrasına hazırlıq görməyə başladılar.

Centlmenin mallıkanəsi – edam üçün yaraşmayan bir yerdirdi. Buna görə evdən bir qədər kənara, gölə tərəf alarlanmağı qət etdilər. Sahildən iki yüz yardlıq məsafədə münasib bir ağac tapdılar və bütün izdiham məhkəmənin ardınca ora yürüş etdi. San Cek ağaca sandılar və tonqal qalamğa başladılar.

Atam edamda iştirak etməkdən boyun qaçırdı. Bizim bütün ailəmədən birca mən camaatın ardınca gətdim. Mulat mənə gördü və söyüş yağışına tutaraq, mənə yara vurduğu ilə güyndü. Görünür, o, mənə özünün ən qəti düşməni sayırdı. Düzdür, mən təsadüfən San Cekin cinayətinin şahidi olmuşdum və onu başlıca olaraq mənim ifadələrimin sayəsində mühakimə etmişdilər, ancaq mən kin saxlayan adam deyildim və onu təhdid edən daşəşli aqibatdan, heç olmasa, işgəncələrdən qurtarmağa hazır idim.

Biz edam yerinə yaxınlaşdıq. Adamlar artıq orada əlləşirdilər: bəziləri çirpi yığır və onu ağacın ətrafına qalaqlayırdı, o birlər od qalayırıdılar. İzdihamın arasından gülüş və zərəfat səsləri eşidilirdi, ancaq ağ ırqdan olmayan adamların hamısına qarşı açıq-aydın nifrət duyulan sədalar da eşidilməkdə idi. Öz ailəsinin ən pis xüsusiyyətlərini irsən əxz eləyən azgün, amansız yeniyetmə Rinqold bu yönə də xüsusilə canfəşənlik edirdi.

Onun bacımdan xoşu gəldiyini bildirdim. Bacıma xüsusi diqqət göstərdiyini və onun gənc dostlarına qarşı qısqıncılıq duyğularını

gizlətmədiyini tez-tez hiss edirdim. Onun atası bütün qasəbənin ən varlı plantatoru idi və ötkəm oğluba özünü hər yerdə istəklilə qonaq sayırdı. Mən bacımın ondan xoşu gəldiyini düşünürəm. Bununla belə, yaqın deyə bilmərəm – bu, çox incə bir məsələdir: özünü yalnız xayalən yetkin hesab edən yeniyetmə bir qızdan kimisə sevib-sevmədiyini soruşasan.

Rinqold nə qəşəngliyi, nə də nəcibliyi ilə fərqlənənlərdəndi. Ola bilsin ki, o, axmaq deyildi, ancaq özündən aşağıda dayanan adamlara təşəxxüs satmaq, – varlı valideynlərin oğullarının adı xasiyyəti-dir. Onun xasiyyətə kinli olduğunu deyirdilər. Üstəlik, o, israfçı idi, ən aşağı tövrlü meyxanalarda avaralanardı, xoruz döyüşləri təşkil edərdi.

Onu xoşlamırdım və heç vaxt onunla ünsiyyətə can atmırdım. O, məndən yaşda bir az böyük idi, ancaq iş təkə bəndə deyil – onun təbiəti və meyilləri xoşuma gəlmirdi. Lakin valideynlərim ona əslə bu cür yanaşırdılar. Onlar, görünür, Rinqoldu öz gələcək kürəkənləri sayaraq, onu evdə güllər üzlə qarşılayırdılar. Onlar onun xüsurlarını görmürdülər – gözələrimizin qızıl panlısından qamaşması adı bir haldır.

Bu cavan oğlan mülətin ölümünü inadla tələb edənlərin sırasındadır. O, edamə hazırlıq işlərində hamıdan çox canfəşanlıq edirdi. Bu, qismən fitri insaniyyətsizliklə də izah olunurdu – gənc Rinqoldu və onun atasını daşırdıqlı plantatorlar sayırdılar və bizim müstəmləkənin bütün qulları üçün ən qorxunc hədə onları "massa Rinqolda" satmaq vədi idi.

Lakin gənc Rinqoldun rəftarı başqa bir səbəblə də izah olunurdu: o, ələ xayal edirdi ki, ailəmə, başlıcası isə Virginiyaya dostyana duyğular göstərməklə, alıcınab hərəkət edir. Amma o səhv edirdi: bu cür qəddarlıq bizim rəğbətimizə səbəb ola bilməzdi. Ələ mənlim xeyirxah bacımın da buna görə ona məhrəban təbəssüm bəxş edə biləcəyini güman etmərəm.

Gənc metis Pauel də burada idi. O, təqib hay-küyünü eşidərək geri dönmüşdü və indi izdihamın arasında idi, ancaq heç nədə iştirak eləməirdi.

Rinqold hindunu gördü və onun gözələrində qaribə bir ifadə hiss olundu. O artıq qarabağdağı gəncin Virginiyanı xilas etdiyini bilirdi, ancaq özündə ona qarşı heç də minnətdarlıq-filan duymurdu.

Əksinə, onun qəlbində başqa bir hiss od almışdı: bu onun dodaqlarında oynayan həqəratlı təbəssümdən də aydın görünürdü.

O, Pauela kobudcasına müraciət edən zaman bu daha aydın seziildi.

– Ey! Qırmızıdarilil! – o, qışqırdı. – Sən bu işə qol qoymamısan ki? Eşidirsən, qırmızıdarilil, sənini layəm.

– Mənə qırmızıdarilil deyirsən? – metis, sataşana məğrur bir bəxş firlədarə, hiddətlə səsləndi. – Hər halda, mənim dərimin rəngi sizinkindən yaxşıdır, qorxaq müqəvə.

Rinqoldun üzünün rəngi bir qədər sarımtıl idi. Zərbə dürtü endirilmişdi. Təhqir Rinqoldun ağlını ildırım sürətlə yetişdi, ancaq o, hindunun bu cür rəftarından ələ həyratlanmışdı və ələ qəzəblənmişdi ki, bir anlığa danışmaq qabiliyyətini itirdi. O, hən-hün edib ağzından bir söz çıxarana qədər, kim isə qışqırdı:

– Lanət şeytan! Bu hindu orada nə cəvənəyir?

– Təkrar et, görüm nə dedin! – özünə gələn Rinqold çıxmırdı.

– Meyliniz çəkirsə, buyurun: qorxaq müqəvə! – metis son sözləri xüsusilə vurğulayaraq qışqırdı.

O, bu sözləri ancaq deyə bilmişdi ki, Rinqold atası açdı, ancaq güllə metisdən yan keçdi. Növbəti anda rəqiblər irəli atıldılar və bir-birinin boğazından yapırdılar.

Hər ikisi yərə yuxıldı, ancaq üstünlük metisin tərəfində idi. O, yuxarıda görünürdü, əlindəki bıçaq panlıdadı və əgər izdihamdan kimsə bıçağı metisin əlindən vurub salmaq müyəssər olmasaydı, yaqın ki, Rinqold o biri dünyaya yollanmalı olacaqdı. Bir neçə adam onlara tərəf atıldı və rəqibləri bir-birindən ayırdılar.

Bəziləri hindunun rəftarından hiddətləndilər və ona ölüm cəzası tələb etdilər. Ancaq haqq-ədalət barədə daha nəcib düşünən adamlar da tapıldı, onlar Rinqoldun özünü həyasız aparmasının şahidi olmuşdular və Rinqoldlar ailəsinin nüfuzuna və iqtidana baxmayaraq, bu qətlə etiraz etməyə başladılar. Mən metisi son imkana qədər müdafiə etmək əzmində idim.

Demək çatırdır ki, bütün bunlar nə ilə bitə bilirdi... Ancaq birdən kim isə qışqırdı:

– Sən Cek qaçdı!

XIII

fəsil

TƏQİB

Man dönüb baxdım. Mulat, haqiqədən, qaçmışdı! Adamlar Rinqoldla hindunun tutaşmalarına uymuşdular və mulat yaddan çıxmışdı. Paelin əlindən kiminsə vurub saldıqı bıçaq San Cekin ayaqları yanına düşmüşdü. O qarışıqlıqdan istifadə edərək bıçağı qaldıraraq ağaca bağladığı kəndiri kəsərək, qaçmağa üz qoymuşdu.

Bazıları onu tutmağa cəhd elədilər, ancaq o, bu adamların əlindən sivişib çıxıb bildi. O, bir neçə sıçrayışla izdihamı geridə qoydu və gölə tərəf yüyürdü. Bu, ağlısız cəhd idi. Onu ya güllə ilə vuracaq, ya da qovub tutacaqdılar. Hə, amma labüd ölümdən xilas olmağa cəhd etmək – və hansı ölümdən! – məgər bu ağlısızlıqdır?

Qaçqının ardınca əvvəl tapançalardan, sonra tüfənglərdən atılan güllələr gurultu saldı. Tüfəngləri ağaclara və hasara dayayaq bir qədər kənarda saxlamışdılar. Həmi onların ardınca yüyürdü. Atıcılar bir-birinin ardınca nişan aldılar – piyada dəstəsinin təlim atışına bənzərən quru qaşqılıq səsləri eşidildi. Ağların arasında sərrast atıcılar çox idi, ancaq həyatını qurtarmağa can atan, kötürk və kolları arasıyla hər an istiqamətini dəyişərək qaçan bir adamı vurmaq asan iş deyil. Ehtimal ki, güllələrin heç biri hədəfə dəyməmişdi. Hər halda, tüstü dağılan zaman, mulatın gölə atıldığını və üzməyə başladığını görə bildik.

Bazıları tüfənglərini yenidən doldurmağa başladılar, başqaları isə hədəf yerə vaxt itirdiklərini görərək, tələm-tələsik şlyapalarını, gödəkçələrini, çəkmələrini çıxarıb atdılar və qaçqının ardınca suya atıldılar.

Üç dəqiqə sonra mənzərə tamamilə dəyişildi. Edam yeri boşaldı. Bir qisim qışqıraraq və əl-qolunu oynadaraq sahilə yığıldı, başqaları – iyirmiye qədər adam – sakitcə üzürdülər və sudan təkcə başları dikəlirdi. Xeyli öndə – onlardan əlli futa qədər məsafədə – izləyicilərdən qurtulmaq üçün var gücünü sərf edən tənha üzücünün qara qıvrın saçları, sarı boynu və çiyinləri görünürdü.

Bu, qərībā bir səhnə idi! Sanki, bu, bir maral ovu idi – o, hər tərəfdən dövrəyə alınır və suya atılır, itlər isə hürə-hürə cəsarətlə onun ardınca cumur. Ancaq burada daha böyük həyəcan hökm sürürdü, adamlar da, itlər də heyvan deyil, adam ovuna çıxmışdılar. İtlər də yiyələri ilə birlikdə qızgın təqibə atılmışdılar. Bu, doğrudan da, çox qərībā səhnə idi!

Sahildən silahlar gurlamaqda davam edirdi: orada qalanlar yenidən tüfənglərini doldururdu. Güllələr tez-tez üzücünün yaxınlığında suyu şəppildadirdi, ancaq biri də ona çatmırdı. O artıq atası mənzilindən kənarda idi.

Bütün bunlar mənə bir yuxu kimi gəlirdi. Hədisələr bir-birini ələ sürətlə dəyişirdi ki, mən, az qala, öz duyğularıma inana bilmirdim və bütün baş verənlərin haqiqiliyinə şübhə edirdim. Cinayətkar bundan bir an öncə əl-qolu bağlı və köməksiz halda, yandırılmaq üçün hazırlanan çırpı qalağının önündə uzanmışdı. O, indi azad idi və irəli üzürdü, onun calladları isə ümitsizcəsinə ondan geri qalırdılar. Dəyişiklik o qədər tez vəqə olmuşdu ki, ona inanmaq çətin idi. Həlbuki bütün bunlar gözlerimin önündə baş vermişdi.

Xeyli vaxt keçdi. Suda təqib qurduğundan çox şeydə fərqlənir. Bunun ölüm-dirim məsələsi olmasına baxmayaraq, qaçqın və onu izləyənlər irəli çox ləng gedirdilər. Biz – sahilə qalanlar, təxminən, yarım saat ərzində bu qeyri-adi yarışmanın şahidi olduq. İlk dəqiqələrin qızgınlığı sakitləşmişdi, ancaq, bununla belə, təməşacılardan marağı əskilmirdi; adamlar hələ güllə atmaqda və əsəbi vəziyyətdə qalmaqda davam edirdilər, hərçənd nə atışma, nə də qışqırıqla, əlbəttə ki, umulan nəticəni əldə etmək olmazdı. Həç bir şövqləndirmə harayları izləyicilərə kömək etmirdi. Qaçqının daha cəld üzməsi üçün heç bir təhdid-filan gerek deyildi...

Nə qədər ki sahilə dayanmışdıq, fikirləşmək üçün yetərinə vaxtımız var idi. Mulatın suya atılmasının səbəbi bizə aydın idi. O, çöl-lüklə qaçmağa cəhd eləsəydi, ya itlərin qənimətinə çevrilirdi, ya da daha cəld qaçanlar tərəfindən haqlanardı. Suda isə onunla bəhsə girə bilənlər çox deyildi. Buna görə də o, gölü üzüb keçməyi və özü-nü meşəyə yetirməyi qərar etmişdi.

Lakin onun tamam qaçıb gizlənməyi mümkünsüz idi. Onun üzürdü ada sahilədən yarım mil məsafədə idi, ancaq onun ardınca eni bir mildən çox olan su zolağı uzanırdı. Mulat adada izləyicilərdən

gizləne bilirdi. Bəs sonra? O ki cəngəllikdə gizlənməklə nicat tapacağına ümid edə bilməzdi! Orada cəmi bir neçə əkrılıq bir səhədə uca ağaclar bitmişdi. Onların bəziləri lap suyun kənarında idi, onların budaqları gülmüşü tilləndisiyə – xoruzotu ilə bəzənmişdi və suyun üzünə sallanmışdı. Ancaq bu nə verə bilirdi? Burada ayı və ya qovularaq əldən düşmüş qurd özünə sığınacaq və nicat tapa bilirdi, təqib olunan bir adam, yiyəsinə biçəq qaldırmağa cürət etmiş bir kələ isə buna müvəffəq ola bilməzdi. Yox, yox! Adada hər kolun dibini axtaracaqdılar və gizlənməyə heç bir imkan yox idi.

Ola bilsin, mulat adada yalnız dincini almaq və nəfəsini dəərək, qarşədəki sahələ üzmək istəyirdi? Yaxşı üzücü buna risk eləyə bilirdi, amma mulat üçün bu yol kəsilməmişdi. Çayda çoxlu qayıqlar və piroqalar¹ vardı, adamlar artıq onların ardınca getmişdilər və mulat hələ sahilədən aralanmağa macal tapmamış artıq onun arxasınca bir neçə qayıq üzəcəkdi. Yox, yox, onun durumu çəlməzdir! O özünü hara atırsın – suya, yaxud adaya – onu har yanda tutacaqdılar! Təqibi izləyən seyrçilər sahilədə bu cür mühakimə edirdilər.

Üzücü getdikcə adaya yaxınlaşırdı və o, oraya yaxınlaşıdıca həyəcan daha da artırdı. İş indicə sona çatacaqdı, lakin bu son bizim güman etdiyimiz kimi yox, tamam fərqli olmalıymış. Hamı fikirləşirdi ki, qaçqın, adaya çataraq sahələ çıxacaq və ağacların arasına sığınacaq, onun ardınca isə izləyicilər daban-dabana gedəcəklər və bəlkə, onu o, hələ özünü meşəyə çatdırana qədər yaxalaya biləcəklər. Adamlar əmin idi ki, hər şey məhz belə baş verəcək, – axı mulat lap adanın yaxınlığında idi: daha bir neçə dəfə möhkəm qol atsa, sahilədə olacaqdı. O artıq ağacların tutqun kölgəsinin altı ilə üzürdü, budaqlar onun başı üzərində lap aşağı sallanmışdı. Elə bil ki, onlardan yapışmaq üçün ona əlini qaldırması yetərli idi. Üzücülərin əksəriyyəti ondan əlli yarda qədər geri qalmışdı, ancaq bəziləri o birlərini qabaqlayaraq, artıq ondan iyirmi beş yardlıq bir məsafədə idilər. Sahildən adama elə gəlirdi ki, onlar qaçqınla, az qala, yanaşı üzürlər onu istənilən an tutu bilirlər.

İşin sonu yaxınlaşırdı, ancaq bu son bizim gözlədiyimiz deyil, tamam ayrı bir şey oldu. Nə seyrçilər, nə izləyənlər təqibin nə ilə bitəcəyini ağıllarına belə gətirmirdilər. Heç mulat özü də onu necə bir yeni və qorxunc təhlükənin gözlədiyini xayal eləməzdi. Adanın

sahilindəki ağacların kölgəsi artıq üzücünün üzünə düşürdü və biz onun hər an ora girərək gözdən itəcəyini güman edirdik. Ancaq o birdən kəskin şəkildə döndü və sahil boyu üzdü.

Biz bu manevri təəccüblə izləyirdik və bunun nəyə gətirəcəyini başa düşmürdük, çünki təqib edənlər məhz diaqonal üzrə qaçqına doğru üzürdülər və elə bu saat onu haqlaya bilirdilər. Onun məqsədi nə idi? Bəlkə, ona sahələ çıxmaq üçün bir münasib yer tapmaq müəssər olmuşdu? Əgər bu lap belə də olsaydı, o, yenə budaqları yapışaraq quruya çıxma bilirdi. Ancaq bizim çaşqınlığımız uzun davam etmədi: biz suda üzən tutqun cismnin heç də quru ağac gövşəsi olmadığını görə bildik; ağac canlı idi və tərəpəndi və tezliklə nəhəng bir kartənkələ – mənfur alligator şəklini aldı.

Onun müdhiş cənaletləri geniş açılmışdı, pullu quyruğu yuxarı qalxmışdı, birçə bədəni suda idi. O, tez-tez bir tərəfdən o biri tərəfə döndürdü, vaxtaşırı quyruğunu çırpırdı və sıçrantılar fəvvarə kimi uçuşdu. Onun nərilisi üzbaşlı sahilədən əks-səda verirdi, sanki, bütün göl onun xırıltılı səsinə lərzəyə gəlmişdi. Meşə quşları qışqıq salaraq ətrafda uçurdular, ağ durna isə hürək qaçaqlı ilə dövrə vura-vura yuxarı qalırdı.

Seyrçilər qorxu içində donub qaldılar, üzücülər üzməyə ara veridilər. Tak birçə mulat öz həyatını qurtarmaq üçün bütün gücünü sərf edirdi. Alligator eləcə ona gözlərini zilləmişdi. O, nə üçün başqalarına deyil, ona dirəşmişdi? Bütün üzücülər eyni dərəcədə yaxın idilər. Bəlkə, bu qalxan tanrının qisas əli idi? Daha bir hərəkət, zorlu quyruğun daha bir zərbəsi – və nəhəng alligator öz qurbanının başının üstünü kəsdirəcəkdik...

Mulatın cinayətləri barədə unutmşudum – az qala ona ürayım yanırı: doğrudanmı, onun xiləsi üçün heç bir ümid yoxdur? Budur, o, ağac budağından yapışaraq, sudan qalxmaya və müdhiş təhlükədən canını qurtarmağa çalışır. İlahi, onun qoluna qüvvət ver! Çox gecdir! Artıq alligator cəhəngini aralayıb... Birdən şaqillti eşidildi – budaq sındı! Mulat yuxıldı və suyun dibinə gedərək, gözdən itdi, onun ardınca isə cənaletləri beləcə qapamadan, nəhəng kartənkələ suya daldı. Hər ikisi gözdən itdilər. Dalgələr köpüklənərək, sınımsız budağın yarpaqlarını döyəclədilər.

Biz nəfəsimizi qısaraq, bu səhnəni izləyirdik. Sudakı ən kiçik lap belə gözümüzədən yayınmırdı. Ancaq suyun səthində heç bir

¹ Piroqa – adi qayıqlardan fərqli, uzunsov qayıq növü

təpənış gözə dəymirdi. Onun dərinliklərində nə adamdan, nə də yırtıcıdan əsər-əlamət görünmürdü və tezliklə gölün səthi yenidən sakit və hamar bir şəkli aldı. Alligator, şübhəsiz ki, öz işini bitirmişdi. Gören o, tannın qisas vasitəsi deyildi ki? Məni əhatə edən adamlar bu cür deyirdilər.

Bizim üzücülər geri döndülər. Heç kim adanın sahilinə, ağacaların tutqun kölgəsinin altına üzməyə ürək eləmədi. Adamlar çoxdan suda idilər və zəifləmişdilər. Bəziləri çətin ki, sahiləcan üzə biləydilər, ancaq qayıqlar və piroqalar onlara yardıma tələsirdi. Bəzi üzücülər qayıqları gördülər və daha astə üzdülər, başqaları dayandılar və onların yaxınlaşmalarını gözlədilər. Onların hamısını tez-tələsik sudan çıxardılar. İndi hamı adamlar, həm də itlər sağ-salamat sahilə gətirildilər.

Axtarış itlərin yardımı ilə davam etdirmək qat olundu, belə ki, qaçqının taleyi hələ də məchul qalmağa idi. İzleyicilər qayıqlardan düşdülər, itlər kollarında vumuxmağa başladı, adamlar isə sahil boyunca bütün bunların baş verdiyi yere tərəf getdilər.

Amma adada mulatın izi-tozu belə qalmamışdı. Ancaq əvəzində suda nə isə aşkar etdilər: qırmızı köpük tapdılar və bunun mulatın qanı olduğunu qət etdilər.

– Uşaqlar, hər şey qaydasındadır! – kiminsə qaba səsi eşidildi, – mərc gəlirəm ki, bu, qaradənlinin qanıdır. O, suyun dibinə gedib, buna şübhə-zad ola bilməz. Bu murdar sürünənə Allah belasını versin! Qoymadı, adam kimi kef eləyək.

Bu zarafat gurultulu qəhəqəhə ilə qarşılandı. Adamlar bu cür söhbətlər edə-eda, yavaş-yavaş evlərinə dağılıdılar.

XIV

fəsil

RİNQOLDUN QİSASI

Ağ adamların arasında yalnız ən hissiyatsız olanlar bu olay haqqında layiq olmayan bir yüngülməcaziqlə danışsınlar; başqaları, daha həssaslar və nəciblər bu işə layiqincə ciddi yanaşırlar, bəzilə-

rində isə o, hələ bir növ qorxu da oyatmışdı. Sanki, bu işə tannın ali qanışmışdı və canının başqaları üçün hazırladığı bir ölümə onun özünü cəzalandırmışdı.

Dəhşətli ölümdür, ancaq adamlar tərəfindən mulata kəsilən edam cəzası daha dəhşətli idi. Göylər, cəzanı yüngülləşdirərək, ona qarşı, yerli hakimlərdən daha mərhəmətli oldular.

Mən hindunu axtara-axtara ətrafa boylandım və onun izdihamını içində olmadığından razı qaldım. Onun Rinqoldla toqquşması qəfil bitmişdi, ancaq mən bunun elə-belə ötürməyəcəyindən qorxurdum. Metisin sözləri plantatorları qəzəbləndirmiş, onların diqqətini Cekkən yayındırmışdı və canı bunun sayəsində qaça bilmişdi. Əgər mulat, hətta qatən, qaçb canını qurtara bilsəydi, bu, yaxın ki, gələcək yamanlıqlara səbəb olacaqdı. Ancaq mən indinin özündə də hindunu heç bir təhlükə gözləmədiyindən əmin deyildim. O, öz torpaqlarında deyildi – hinduların əraziləri çayın o biri sahilə boyu uzanırdı və buna görə yerli sakinlər onun gəlişini qanundan kənar hesab edə bilirdilər. Düzdür, biz hindularla bənsə idik, ancaq buna baxmayaraq, ürəklərinin dərinliklərində hər iki tərəf bir-birinə həddən artıq kin bəsləyirdi. 1818-ci il savaşında¹ alınan yaralar hələ sağalmamışdı.

Rinqoldun kinli adam olduğunu bildirdim. O, dost-taşağın gözləri önündə alçaldılmışdı, metis qısa tutuşmada üstün gəlmişdi. Rinqold bunu bağışlayan deyil və əlbəttə, ondan qisas almaq üçün firsət gözləyəcəkdir.

Elə buna görə də metisin getməyinə sevindim. Ola bilsin ki, o, özü təhlükəni hiss edərək çayın o tayına getmişdi ki, artıq orada onu heç nə təhdid edə bilməzdi. Heç Rinqold da onun ardınca ora getməyə risk eləməzdi, belə ki, müqaviləni cəzasız olaraq pozmaq olmazdı və ən qoçaq skvatterlər² da bunu bilirdilər. Hindularla yenidən

¹ 1818-ci il savaş – Birleşmiş Ştatlarn İspaniya ilə həmin vaxt İspaniyaya məxsus olan Floridani birləşdirmək üçün başladığı istila müharibəsi. Bohanə o olmuşdu ki, krik və seminol hindu qəbilələri plantasiyalardan qaçan quillara sığınacaq vermişdilər. 1818-ci ildə Amerika qoşunları Floridaya soxulmuş və onu zəbt etmişdi. İspaniya 1819-cu ildə pul qarşılığında müqabiləni Floridani Birleşmiş Ştatlara güzəştə getməyə məcbur olmuşdu.

² Skvatterlər – dövlət torpaqları sahəsini, onu öldürmək üçün becərən ilk mübəcirlər.

savaş alovlarına birlərdi, hədsiz prinsipliliyi ilə elə də fərqlənməyən dövlətin isə hazırda ayrı planları vardı.

Eva getməyə hazırlaşdım ki, birdən Rinqoldla yaxınlaşmaq və onun davranışını təqdir etmədiyimi ona demək fikri ağlıma gəldi. Elə hiddətlənmişdim ki, onun haqqında düşüncələrimin hamısını üzümə vurmaq fikrində idim. Rinqold mənəndən yaşda da, boya da böyük idi, ancaq mən ondan qorxmurdum. Əksinə, onun mənəndən çəkinmədiyini bilirdim. Rinqold, cəmi bir saat öncə biza görə həyatı ilə risk etmiş bir adamı təhqir etmişdi və mən buna görə onu töhmətləndirmək istəyirdim. Rinqoldu izdihamın arasında axtarmağa başladım, amma o, heç yerdə yox idi.

– Siz Arens Rinqoldu görməmişsiniz? – qoca Hikməndən soruşdum.

– O, elə indicə getdi, – deyə cavab verdi.

– Hansı istiqamətdə?

– Çayla üzüyuxan. O, Bill Uilyams və Ned Spenslə çapıb getdi. Elə görkəmdə idilər ki, elə bil, onları orada taxirəsalınmaz bir iş gözləyirmiş.

– Hikməni, – ovçuya müraciət etdim, – öz atınızı mənə birca saatlığa verərsinizmi?

– Mənim yabımı? Məmnuniyyətlə! İstəyirsinizsə, bir günlüyə götürün. Ancaq siz yaralı əlinizlə necə gedəcəksiniz?

– Eyb etməz! Birca mənə yəhərə minməyə yardım edin.

Qoca ovçu xahişinə əməl etdi və daha bir qədər onunla söhbətlaşıb, çayla üzüyuxan getdim.

Bir qədər yuxarıda çayda bərə işləyirdi və yaqın ki, gənc hindu öz qayığını elə orada qoymuşdu. Bu səbəbdən də, ona evə dönmək üçün bu yöndə getmək gərək idi, halbuki Rinqold ora getməli deyildi – onun plantasiyası tamam ayrı tərəfdə idi. Elə buna görə də, Rinqoldun, həm də belə bir dastədə çayla üzüyuxan getməsi mənə şübhəli görünürdü. Bütün ətraf plantasiyalarda Hikmənin dediyi Rinqoldun bu curlarından daha pis yaramadığı ələ düşməzdi. Onların öz başçıların tam təsiri altında olduqlarına da əmin idim.

Onların hindunun ardınca və əlbəttə, xoş olmayan niyyətlərlə çapdıqlarını təxmin edirdim. Çaya yaxınlaşdıqda öz təxminlərimin əsaslı olduğuna əmin oldum. Yaş qumun üzərində bərəyə tərəf gedən at ayaqlarının və hindu mokasinlərinin izləri aydın görünürdü. Bilirdim ki, hindunun paltarı hələ qurumayıb və onun mokasinlərində su hopub. Mən atımı məhmizlədim.

Amma bərəyə yaxınlaşdıqda heç nə görmədim, çünki mənimlə suyun arasını ağaclar kəsmişdi. Amma acıqlı səslər eşidirdim. Bu, mənim təxminlərimin doğru olduğunu sübut edirdi.

Vaxt itirmədən və dayanıb dinləmədən, atımı birbaşa səslə gələn tərəfə sürdüm. Yolum döngəsində ağaca bağlanmış üç at gördüm. Onların yanından çaparaq keçdim və həqiqətən, gözlədiyim kimi, suyun kənarında üç ağ adamı və onların arasında metisi gördüm. O, bu adamların ixtiyarında idi! Onlar atlarını ağacın yanında saxlamış, arxadan xəlvəti ona yaxınlaşmış və onu məhz qayığa atılıb minməyə hazırlaşdığı anda yaxalamışdılar.

Metisin silahı yox imiş. Ona bağışladığım tüfəng hələ islaq idi, onun bıçağını isə mulat çırpışdırmışdı. Elə buna görə də metisin onlara dirənisi göstərə bilməmişdi və dərhal onun əl-qolunu bağlamağa müvəffəq olmuşdular.

Onlar vaxt itirmədən metisin ovçu köynəyini çıxarmış və onu ağaca sarırmışdılar. Bu adamlar, nəhayət ki, öz yığılıb qalmış qazablarını boşaltmaq üçün onun çılpaq kürayını qırıqla qamçılamağa hazırlaşmışdılar. Əgər özümü vaxtında yetirməsəydim, onun işi pis olacaqdı.

– Bir utanın, Arens Rinqold! – qışqıraraq, onlara yaxınlaşdım. – Xələt çəkin! Bu əcləfiqdir. Qorxaqlara layiq hərəkətdir və mən bu haqda bütün qəsbəyə danışacağam.

Mənim gelişim elə qafil olmuşdu ki, Rinqold kənə qalmışdı. O, deyəsan, üzr istəyərək burnunun altında nə isə mızıldanırdı.

– Lənətə gəlmiş hindu buna layiqdir! – Uilyams mınıldandı.

– Nəyə görə, mister Uilyams? – soruşdum.

– Ona görə ki, bu həyasız, ağ adamlara hücum etmək kimi bir yekəbaşlıq edib.

– Onun burada nə işi var?! – Spens işə qarışdı. – O, hansı haqla çayın bu sahilində veyillənir?

– Sizin isə mənə toxunmaq hüququnuz olmadığı kimi, eynilə onu da nə bu, nə də o biri sahilə icitmək kimi bir haqqınız yoxdur.

– Ha, ha, ha! Biz elə sizinlə də bacaranq! – Spens masqara ilə səsləndi.

Damalarımda qanım coşdu.

– Amma bu elə də asan deyil! – qışqıraraq, atın üstündən yerə atıldım və onlara tərəf yüyürdüm.

Səğ alım zədəsizdi. Məsələnin qalızlaşacağını öncədən görərək, Hikmənin tapançasını almışdım və indi onu qaldıraraq nişan aldım. Əsirle yanaşı dayanaraq:

– Hə, centlmenlər, – dedim, – indi onu incidə bilərsiniz! Lakin sizi xəbərdar edirəm ki, gülləri ona əl qaldırmağa cürət edən birinci kəsin alınə çaxacağam.

Onların hər üçü, demək olar ki, uşaq idilər, lakin həmin dövrün adətincə, onlar üstlərində silah – bıçaq və tapançalar – gəzdirdilər. Spens, elə bil ki, öz təhdidini yerinə yetirməyə hamıdan çox meyilli idi. Ancaq başçılarının, Rinqoldun geri çəkildiyini görərək, o və (Jil-yams da onun kimi etdilər. Rinqold geri çəkildi, çünki onun, dostlarından fərqli olaraq, bizim ailəmlə arası dəyərsə, itirə biləcəyi şeylər var idi. Onun, öz canının həyətə qalmasıdan əlavə, həm də başqa planları var idi. Nəhayət, onların fikrincə, mənə əslə daxil olmayan qovğaya mənim davətsiz müdaxiləmdən narazı qalaraq, hər üçü çıxıb getdi. Onlar kənə-küdrətdən alışıraq, döyüş meydanını biabırçılıqla tərk elədilər.

Mən yubanmadan hindunu azad etdim. O, mənə cəmi bir neçə söz dedi, lakin vida məqamında əlimi sıxarkən, onun baxışları onun bütün minnətdarlığını izhar edirdi:

– Nə vaxt istəsəniz, çayın o biri sahilinə gələ bilərsiniz. Heç bir hindu sizə toxunmaz. Siz həmişə bizim yerlərin ən aziz qonağı olacaqsınız!

XV

fəsil

MAYUMI

Bu cür tanışlıq elə-bələ bitə bilməzdi. Bu, dostluqdan ayrılma bitməli idi ki? Metis bütün centlmen sifətlərinə malik olan nəcib bir gənc idi. Mən onun davətini qəbul etməyə və onun meşədəki evinə gəlmək qərarına gəldim. Onun mənə dediyinə görə, onun anasının daxması buradan çox da uzaq deyildi, gölün o biri tərəfində, geniş Suoni çayına tökülən kiçik bir iməğin sahilində idi.

Mən bu göstərişləri gizli fərhələ dinlədim. Onun, barəsində dediyi iməğin yaxşı tanıyırdım. Mən hələ az öncə onda qayıqla üzmüşdüm və məhz onun sahillərində ilk dəfə o füsunkar varlığı – gözəlliyi mənə belə güclü təsir bağışlayan meşə pərisini görmüşdüm.

Lakin bu Mayumi idimi? Mən buna təzliklə əmin olmaq istəyirdim. Əgər mənim alim əvara güc edə biləcək qədər sağlamsaydı! Bu yubanma məni incidir və yorub əldən salırdı. Ancaq vaxt keçdi, vədə tamam oldu və mən, nəhayət, sağaldım.

Səfərimi ecəzkar və aydın bir səhərə təyin etdim və özümle it və tüfəng götürərək, yola hazırlaşdım. Artıq qayıq əyləşib sahiləndən aralanmağa hazırlaşdım ki, kim isə məni çağırırdı. Dönüb baxdıqda bacımı gördüm.

Yazıq kiçik Virginiya! O, son vaxtlar çox dəyişmişdi, öz əvvəlki şüxluğunu itirmiş, yaman qayğılı olmuşdu. O, allıqatorla olan qorxunc əhvalatdan sonra hələ tam özünə gələ bilməmişdi.

– Corc, hara gedirsən, – o, mənə yaxınlaşıaraq, soruşdu.

– Bilmək istəyirsən, Virginiya?

– Hə, mənə de, ya da məni özünlə götür!

– Necə? Səni meşəyə götürürəm?

– Nə üçün də yox? Mən çoxdandır ki, meşədə olmamışam. Əcəb qaçaqsan, məni heç vaxt özünə aparmırsan!

– Amma, bacıcan, sən əvvəllər heç vaxt bunu məndən xahiş etməmişən.

– Nə olsun, bunun mənim üçün necə xoş olduğunu özün də başa düşə bilərdin. Meşədə gəzməyi elə çox istəyirəm ki! Bir azad quş, ya kəpənək, ya da başqa bir qanadlı varlıq olmaq necə də gözəl olardı. Onda mən bu gözəl meşələri təkbəşinə gəzib dolaşardım və xudbin qardaşımı məni özümle götürməyə dilə tutmazdım.

– Virginiya, başqa vaxt, birca bu gün yox!

– Nədən bu gün yox? Bir bax, necə gözəl səhərdir!

– Düzünü desəm, bu gün meşəyə yox, başqa bir tərəfə səmt alıram.

– Bəs sən hara səmt alırsan, Corc? "Səmt almaq", deyəsən, gəmilər haqda belə deyirlər?

– Gənc Pauelin yanına gedirəm. Mən ona baş çəkəcəyəm söz vermişdim.

– Bəs, belə dəl – səslənərək, bacımın birdən rəngi qırmızı o fıkra daldı.

Paelin adı dəhşətli səhnəni onun yadına saldı və mən onun adı ni çəkəməyə təəssüf etdim.

– Gör sənə nə deyirəm, qardaşım! – o, bir qədər susaraq, sözü başladı. – Dünyada hər şeydən çox, hindu komasına baxmaq istədim. Öziz Corc, mənə də özlənlə götür!

Xahiş elə atəşin səsənləmişdi ki, bunun qarşısında dayana bilmədim, hərçənd, əlbəttə, tələf etməkdə istədim. Elə bir sırım var idi ki, bunu heç istəkil bacım da bölüşə bilməzdi. Bundan başqa, anlaşılmaz bir hiss, bacımı evdən belə uzağa, heç özümün də yaxşı tanımadığım bir yerə götürməli olmadığımı mənə təlqin edirdi.

O, yenidən mənə dilə tutmağa başladı.

– Hə, yaxşı, əgər anam icazə versə...

– Eybi yox, Corc, anam acıqlanmaz. Evə nə üçün qayıdım? Görürsən, mən hazırəm, gilyapımı da qoymuşam. Biz hələ kiminsə yadına düşənəcən qayıtmağa macal tapmaq. Axı bu, uzaq deyil...

– Hə, yaxşı, bacıcan, arxa tərəfdə otur, sükənə tut. Yola düşürük! Axı güclü deyildi və biz yarım saat ərzində kiçik çayın ağzına çataraq, üzüyuxan üzməyə başladılar. Bu, ensiz, amma qayıq və ya hindu piroqalan üçün yetərinə dərin olan bir ırmıq idi. Günəş qalxmışdı, ancaq onun şüalanı bizi yandırmırdı – çayın üzərində bir yaşıl qübbə kimi hörülən süx bitmiş ağacların budaqları şüalanın yoluna sədd çəkirdi. Çayağzından yarım mil məsafədə ağaclar seyrəlməyə başladı. Biz qarğıdalı sapılmış və batat – şirin kartof, qınlı istiot, qovun və balqabaq əkilən becaçılardan tarlaqları gördük. Sahil yaxınlığında hasar və bir neçə kiçik evlər ilə dövrələnən yetərinə böyük bir ev ucalırdı. Bu, taxtadan tikilən və yapışıq ətəyinin sütunlarını primitiv naxışlar örtən bir bina idi. Tarlalarda qullar – zəncilər və hindular çalışırdılar.

Bu, ağ adamın plantasiyası ola bilməzdi – çayın bu tərəfində ağlar yaşamırdılar. Biz bu mülkün torpağa və qullara yiye olan varlı bir hinduyu məxsus olduğunu kəsirdik.

Bəs dostumuzun koması həyanda qaldı? O demişdi ki, bu, çayağzından yarım mildən çox olmayan məsafədə, çayın sahilindədir. Bəlkə, biz komanı görmədən ötüb keçmişik, ya da onu haradasa, ırlıd axtarmamız gərəkdir?

– Bəs bu artırmada dayanan kimdir belə?

– Aha, sən mənədən yaxşı görmüştün! Axı bu gənc hindudur

– onun özüdür ki, var! Ancaq ola bilməz ki, o, burada yaşasın...

Bəyəm bu, komadır? Bilirsən nə var? O, yaqın, bura qonaq gəlib. Bir bax, o, bizə tərəf gəlir!

Mən danışdığım müddətdə hindu evdən çıxdı və tələsik biza tərəf yollandı. O bir neçə saniyə sonra sahilə çatdı və biza hara yan almamızı göstərdi. O, elə bizim tanışlığımızın ilk günündə olduğu kimi parlaq, zəngin naxışlı paltarda idi və başında lələkli baş geyimi vardı. Onun qamətinin mükəmməl biçimi sahilə səməninin fonunda daha aydın nəzərə çarpırdı, o, döyüşçünün miniatür heykəlinə daha çox bənzəyirdi; metis hələ, demək olar ki, uşaq idi və olduqca şairanə görünürdü. Mən onun vəhşi əzəmətinə, az qala, qibtə edirdim.

Bacım ona, mənə göründüyü kimi, heyranlıqla baxırdı, hərçənd bəzən onun baxışında qorxuya bənzər bir şey hiss olunurdu. O gah qızır, gah da ağardı; mən hindunun görkəminin ona nohurda həmin müdhiş səhnəni xatırladığını düşündüm. Və yenidən onu özləmlə götürdüyümə təəssüfləndim.

Bizim gəlməmiş, görünür, hindunu əsla kəşf etməmişdi. O, özünü sakit və təmkinli tuturdu, sanki, elə bizim gəlməmişimizə gözləyirdi. Lakin o, əlbəttə ki, bizim ikilikdə gələcəyimizi təxmin edə bilməzdi. Onun raftarında heç də soyuqluq hiss olunmurdu. Biz sahilə yan alan kimi, o, qayıqın burnundan tutdu, onu sahilə kip yaxınlaşdırdı və nümunəvi bir centlmen nəzakəti ilə qayıqdan düşməməyə yardım etdi.

O:

– Xoş gəlmisiniz! – dedi və Virginiyaya baxaraq, əlavə etdi: – Ümidvaram ki, senyorita özünü yaxşı hiss edir?.. Sizin barənizdə isə, senyor, deməyənə dəymir: əgər siz axına qarşı avar çəkə bilmirsinizsə, deməli, tamamilə sağlamsınız!

"Senyor" və "senyorita" sözləri uzun illərdən bəri seminollar və ispanlar arasında mövcud olmuş münasibətlərdən qalan və hələ də qorunub saxlanan ispan təsirin izlərinə işarə idi. Elə bizim yeni tanışlığımızın üzərində də Əndəlusda gəzdirilən şeylər, – boyuna taxılan gülmüş xaç, açıq-qırmızı kəmərlər və kəmərin dalında uzun üçbucaq tiyə var idi. Elə landsaftın özü də ispanısağa idi: burada ekzotik bitkilər – çin portağalı, dəbdəbəli papay balqabağı, qınlı istiot və pomidorlar vardı. Bütün bunlar ispan kolonistlərinin mülləri üçün səciyyəvi idi. Ev özündə kastiliya memarlıq üslubunun əlamətlərini bünəyə verirdi. Onun üzərində naxışlar da hindu mənşəli deyildi.

– Bu, sizin evdir? – deyə, bir qədər sula-sula soruşdum. Məsələ ondaydı ki, o bizi ev yiyəsi kimi salamlamışdı, ancaq mən burada heç bir koma-filan görmürdüm. Onun cavabı məni sakitləşdirdi. O dedi ki, bu onun evidir, daha doğrusu, anasının evidir. Onun atası artıq çoxdan ölmüşdü və onlar – anası, bacısı və o olmaqla, üçlükdə yaşayırdılar.

– Bəs bunlar kimdir? – mən işçiləri göstərərək, soruşdum.

– Bunlar bizim qullardır, – o, təbəssümlə cavab verdi. – Siz görürsünüz ki, biz hindular da təcridcən sivilizasiyaya qoşuluruq.

– Lakin onlar axı hamısı zənci deyillər! Mən burada hindulan görürəm. Məgər onlar da qullardır?

– Hə, elə bütün qalanları kimi. Görürəm ki, təəccüb edirsiniz. Bu hindular bizim qəbilədən deyillər. Bizim xalq bir vaxtlar Yamassı qəbiləsini fəth etmişdi və esirlərin çoxunu bizim qullarımız kimi qalmışdılar.

Biz evə yaxınlaşdıq. Gəncin əsl hindu qadın olan anası bizi qapının ağzında qarşıladı. O, milli hindu geyimində idi. Görünür, o, gəncliyində olduqca gözəl olmuşdu və bizə ən xoş təəssüratlar bağışladı. Onda xüsusilə ağıl itiliyi ilə zərif ana qayğıkeşliyinin vəhdəti diqqəti çəkirdi.

Biz evə girdik. Hər şeydə – avadanlıqda, ovçu qənimətlərində, yəhər-qayıq ləvazimatında – İspan təsiri hiss olunurdu. Biz hətta gitara və kitablar da gördük. Hindu damının altındakı bu sivilizasiya nişanaları bacımın bizi heyran etdi.

– Nə yaxşı ki, siz gəldiniz! – gənc, elə bil ki, nə isə xatırlayaraq, səsləndi. – Sizin mokasinlər artıq hazırdır... Ana, onlar hanı?.. Bəs Mayumi hanı?

O, sanki, mənim fikirlərimi, bu fikirləri əks-səda kimi qaytaran sözlə ifadə etdi.

– Bu Mayumi kimdir? – Virjiniya pıçılı ilə məndən soruşdu.

– Hindu qızıdır. Deyəsən, bu, onun bacısıdır. Bax, özü də gəldi! Naxışlı mokasinlərdə kiçik ayaqlar, müstəsna dərəcədə elastik, mükəmməl qamət, şəffaf dərisi olan tunc rəngli çöhrə, al yanaqlar, al-qırmızı dodaqlar, yuxarı ayaqların uzun kirkpiklərlə hələlənməsi qara gözlər, sıx qaşlar və qəşəng qara saçlar...

Hindu taxayışının qadın olduğu və nəfisliyin və gözəlliyin bütün cəhətləri ilə geyinib-kecinmiş bir qız təsəvvür edin, onun arəb atalarının

təsəvvirə sığmayan məlahəti ilə rəqabətə girən yerini təsəvvür edin – və siz Mayumi haqqında ancaq uzaq dərəcəli bir təsəvvür alarsınız. Mənim zavallı qəlbim! Bu, o idi – mənim meşə ilahəm idi!

Mən bu qonaqsevər evdən çıxıb getmək istəmədim, ancaq bacımın halı, sanki, özündə deyildi. Elə bil ki, onu uğursuz olay haqqında xatirələr izləyirdi.

Biz orada bir saata yaxın qaldıq. Mən bu qısa zamanda kişiyə çevrildim. Geri dönməyə avarları yellədən zaman hiss etdim ki, ürəyim orada, arxada qalıb...

XVI

fəsil

ADA

Hinduların yanında bir daha olmağı çox istəyirdim və mən bu istəyimi yerinə yetirməyi ləngitmədim. Ümumiyyətlə desək, qeyri-məhdud dərəcədə azad idim və bu azadlıqdan faydalanaraq, ürəyim istəyən kimi ömrü sürürdüm. Nə atam, nə anam mənim işlərimə qarışmırdı və mənim uzun müddət haralarda olmağımla heç kim maraqlanmırdı. Hamı düşünürdü ki, mən ova gedirəm. Həmişə məni müşayiət edən tüfəng və itlər, evə gətirdiyim ov buna sübut idi.

Ov yürüşlərim mənə həmişə ancaq bir səmtə – məlum şeydir hansı səmtə – çəkib aparırdı! Mən böyük çay keçirdim və qayığımın alt tiri yenidən onun qolu olan ırmağın sularını döndə-döndə yarıb keçirdi. Tezliklə mən onların sahillərindəki hər ağaca bələd oldum.

Mənim gənc Pauel ilə tanışlığım get-gedə yaxın dostluğa çevrildi. Biz, az qala, hər gün göldə və ya meşədə görüşürdük, birlikdə ov edirdik və xeyli maral, vəhşi hindtoyuğu vurmuşduq. Dostum artıq təcrübəli ovçu idi və mən ondan meşənin çoxlu sirlərini öyrənmişdim.

Bununla belə, indi mənə o elə də cəlb etməzdi. Mən onun bitməsinə daha üstün tuturdum. Geri qayıdandan hindulara baş çəkir

və onlarda oymalı balqabaqdan bir neçə qurtum, bal qatılaraq şişmiş artmış "konte" içirdim. Bu içki onu mənim üçün gətirənin təbəssümü – Mayuminin gülümsəməsi ilə mənə daha şirin gəlirdi!

Mən bir neçə həftəni – bu, mənim üçün necə də tez keçib getdi! – sanki, yuxuda keçirdim. Sonrakı həyatımın heç bir sevinci bu bəxtiyar çağlarla müqayisə edilə bilməzdi. Şən-şöhrət və hakimiyyət yalnız məmnunluq verəndir, bəxtiyarlığı təkcə sevgi bəxş edir – özünün ilk çıxış açığındakı ən saf və şirin bəxtiyarlığı.

Virginiya məni vəhşi meşələrə bu gəzintilərdə tez-tez müşayiət edirdi. O, meşələrə könül vermişdi və yaşıl cəngəlliklərdə böyük həzzlə gəzib-dolaşdığını mənə deyirdi. Mən hərdən təki getməyi üstün tuturdum, ancaq ona etiraz etməyə ürəyim gəlmirdi. O, Mayumiyə bağlanmışdı və bunda təəccüblü heç nə yox idi.

Mayumi də bacımə könül bağlanmışdı, hərçənd bu iki qız arasında nə xasiyyətə, nə də görünüşə zərəcə olsun bənzərlik yox idi. Virginiya qızılı saçları olan sarışın qız idi, Mayuminin qara hörükləri, əsmar bənizi var idi. Bacım göyərçin kimi ağciyər idi; hindu qız – qızıq kimi cəsur idi. Bununla belə, bu cür ziddiyyət, ola bilsin, onların dostluğunu daha da möhkəm edirdi. Belə şeylər həyatda tez-tez baş verir.

Mənim hər iki qıza münasibətimdə heç bir məntiqi ardıcılıq yox idi: bacımın onun mülayimliyinə və incəliyinə görə çox istəyirdim, Mayumi isə, əksinə, məni özünün ötkəm şücaəti ilə cəlb eləyirdi. Əlbəttə, bu duyğular, onlara səbəb olan kəsir bir-birinə bənzəmədikləri kimi, tamamilə fərqli idilər.

Biz Pauel ilə ov edəyimiz müddətdə bacılarımız evdə qalırdılar, yaxud çöllükdə, ağacılıqda, ya da bağda gəzirdilər. Onlar oynayırdılar, nəğmə oxuyurdular, kitablara həvəs göstərirdilər. Mayumi, özünün geyiminə baxmayaraq, heç də vəhşi bir qız deyildi. Onun, ispanların gedişindən sonra qalmış olan kitabları və gitarası (daha doğrusu, mandolinaya bənzər bir aləti) var idi. Mayumi kitab oxumağı və gitara çalmağı bacarırdı. O, özünün zəhni inkişafına görə Rendolf kimi məğrur bir adamın qızı üçün belə layiqli rəfiqə idi. Gənc Pauel eynilə mənim kimi, bəlkə, hələ daha yaxşı təhsil almışdı. Onların atası öz valideynlik borcuna sayğısız yanaşmamışdı.

Həmişə bir bərabərlik haqqında fikirlər Virginiya ilə bizim ağılmıza belə gəlmirdi. Biz hər ikimiz təbəqə xurafatı haqqda təsəvvürlərə

malik olmaq üçün həddən artıq gənc idik və yalnız özümüzün xəlal gəlməmiş təbiətimizin meyilləri ilə hərəkət edirdik. Biz nə isə yolverməz bir iş tutduğumuz haqqda heç düşünmürdük da.

Qızlar tez-tez bizimlə birlikdə meşəyə gedirdilər və biz, ovcular, etiraz etmirdik. Biz həmişə çəvik maralların ardınca düşmürdük, tez-tez sincab və başqa xırda heyvanları ovlayırdıq. Və onda bacılarımız, əlbəttə ki, bizi müşayiət edə bilirdilər. Mayumiyə gəlincə, o, anadangəlmə ovcu və qonçaq bir minici idi. O, at belində bərk çaparaq getməyi xoşlayırdı. Bunun qarşılığında mənim bacım hələ indi-indi qorxa-qorxa at minmək öyrənirdi.

Başım sincab ovuna qısqıdığı üçün itləri tez-tez evdə saxlamağa başladım və evə nadir hallarda olanmış heyvan atı gətirdim. Biz öz yürüşlərimizdə təkcə meşə ilə kifayətlənmişdik: çox vaxt göldəki quşlar – qaraleylək, vağ və ağ duma kimi su quşları da bizim ov coşğunluğumuzun qurbanı olurdu.

Göldə qiyamət bir ada var idi, ancaq bu az öncəki faciənin meydanına çevrilən deyil, əyn, daha irəliddə, çayağundan çox da uzaq olmayan bir ada idi. Yeterincə böyük olan bu adanın orta hissəsi dərəpəli idi və hər tərəfi həmişəyaşıl ağaclarla – palıdlar, maqnoliyalar, ulduz oxşar anis və yabanı portağal ağacları ilə dolu idi. Bütün bunlar Flordanın yetirmələri idi. Orada parlaq sarı çiçəkləri olan sanbaş kollarına, atırlı parlaq-qırmızı dərenələrə və çoxlu başqa atırsaqan bitkilərə rast gəlmək olardı.

Əzəmətli palmalar bütün ağacların üzərində ucalırdılar. Onların geniş çatırları, elə bil ki, yaşıllığın ikinci yarısını yaradırdı. Ağacların yetərinəcə sıx bitmələrinə baxmayaraq, burada keçilməz cəngəllik yox idi. Düzdür, bəzi yerlərdə sürünən lianlar və tüfeyli bitkilər – epifitlər, yaxud parazitlər yolu kəsirdilər, onların arasında isə yabanı üzümün cadar-cadar olmuş böyük tənəkləri uzanırdı, beqoniya, bromeliya və atırlı səhləb çiçək açırdı. Lakin ən böyük ağaclar təktək dayanmışdılar, onların arasında isə çiçəklər səpələnmiş və otlarla örtülmüş gözəl çəmənliliklər yayılırdı.

Bu qərribə adacığ evlərimiz arasındakı yolun lap yaxınlığında idi və biz Pauel ilə çox vaxt məhz burada görüşür və ov edirdik. Budaqlarda arabir sincablar gözə dəyirdilər, vəhşi hindtoyuqları uçub havaya qalxırdılar, hərdən açıqlıqdan marallar qaçaraq keçirdilər, gölün sahillərində isə göldə qayğısız-qayğısız oynayaşan su quşlarını

ovlayırdıq. Biz bir neçə dəfə bu neytral torpaqlarda görüşdük və bizim bacılarımız həmişə bizi müşayiət edirdilər. Onlar bu heyranedic qışaya sevgi bağlamışdılar. Adətən, onlar təpəliyə dırmaşmış çəxə, uca palmanın birinin kölgəsində gözənd itirdilər, biz ovcular isə bu zaman ovun daha bol olduğu aşıqlarda dolayırdıq və onda meşədə bizim güllələrin əks-sədası gurultu salırdı. Adətən, ov etmək bizi təngə gətirəndə, biz də tapaya qalırıd ki, öz qanımlarımızla qızların qarşısında öyünək, xüsusən də əgər biza onların marağına və heyranlığına səbəb olan nadir quşlardan birini vurmaq müyassər olubsa. Bu uğurlu və ya uğursuz olar məni dostumdan daha tez təngə gətirirdi. Mənə yumşaq otun üzərində bizim qızların yanında istirahət etmək daha xoş idi. Mayuminin səsi mənə tufəng atəşindən daha şirin gəlirdi, onun gözəllərini seyr etmək isə ova göz qoymaqdan daha xoş idi.

Onun yanında oturmaq, onu dinləmək, ona baxmaq – mənim sevgim bir cə bunulla aşkarlanırdı. Biz Mayumi ilə bir-birimizə bir cə zərif söz də deməmişdik və mən heç sevilmiş-sevilmədiyimi də bilmirdim. Mənə xoşbəxt saatlar heç də həmişə qismət deyildi, sevgi göyləri heç də həmişə qızılqul rənglərinə boyanmırdı. Mayuminin sevgisinə şübhələr bu göyün buludları idi və bu, məni tez-tez əndişələndirirdi.

Qismətimdə tezliklə daha bir durumdan mayus olmaq var imiş. Mən gördüm, yaxud mənə elə gəldi ki, Virginiya Mayuminin qarşısına bənd olub və o da ona qarşılıqlı duyğularla cavab verir. Həm təəccübləndim və həm də kədərləndim. Nə üçün bütün bunların mənə təəccüb və iztirab aşıladığını heç özüm də izah edə bilmirəm.

Artıq demişəm ki, biz bacımla üstün təbəqələr və irqlər haqqında formalaşdırılan fikirləri paylaşmaq üçün həddən artıq gənc idik. Amma bu, tam mənada, düzgün deyildi. Mən dumanlı da olsa, yaqin artıq hiss edirdim ki, gənc hindularla dostluq etməkdə yaxşı iş tutmurduq. Yoxsa, mənim əhvalımı daha nə poza bilərdi? Mənə elə gəlirdi ki, Virginiya da bu duyğunu mənimlə paylaşır. Bizim hər ikimiz, necə deyirlər, halımızın yivəsi deyildik, halbuki bir-birimizə heç nə deməmişdik. Düşüncələrimin bacıma da bəlli olacağından şəkinirdim, elə o da, şübhəsiz ki, mənə öz sirlərini eyni könlüslüklə etibar edirdi.

Əgər bu gənc sevgiyə azad mövcudluq imkanı verilsəydi, daha sonra nə baş verərdi? O, öz-özünə sönüb gedərdimi, yoxsa çiyərən-

ma və xayanət etmə məqamına yetişərdi, yaxud, nəhayət, əbədi bağlılığa çevrilərdi? Əgər bu duyğunu heç nə qırmasaydı, kim bilir, onun sonrakı yüksəlişi necə olacaqdı? Ancaq ona sərbəst yüksəlmək qismət deyilmiş.

Bizim dostluğumuz tamamilə gözənilmədən qırıldı.

Nə bacım, nə mən bizim tanışlığımız haqqında nə atama, nə də anama bir söz deməmişdik, amma bu sirmizmi gizlətmək üçün də heç bir hiyləyə əl atmamışdıq. Biz, adətən, hər şeydə onlarla məsləhətləşərdik. Əgər onlar bizdən belə tez-tez hara getdiyimizi soruşsaydılar, biz düzüünü söylərdik. Ancaq bizim yürüşlərimizə təəccüb etmək heç kimin əqlinə gəlmirdi və biz özümüz də onların mənasını aməlli-başlı dark eləmərdik. Valideynlərimizi bir qədər təəccübləndirən Virginiyanın meşəni çox sevməsi və məni tez-tez müşayiət etməsi idi. Amma tezliklə onlar buna öyrəşdilər və biz sərbəst evdən çıxıb gedirdik, uzun müddət itib-batırdıq və geri qayıdırdıq, bizdən də heç kim heç nə soruşmırdı. Mən artıq dedim ki, bizim vəhşi meşələrdə sayahətlərimizdə yoldaşlarımızın kimlər olduğunu biz heç gizlətmək fikrində deyildik, amma bu, tamam da doğru deyil. Bizim susmağımız özlüyündə özünəməxsus bir hiylə idi. Yoxsa, biz bunu gizli saxlamağa nədən cən atardıq?

Beləcə, bizim dinc səadətimize həmişə davam etmək qismət deyilmiş və onun sonu tamamilə gözənilmədən gəldi.

Bir dəfə biz hamımız dörlükdə adada idik. Ondan sonra Pael və mən bacılarımızın yanına qayıtdıq və onlarla söhbətləşməyə başladıq. Biz, eyni zamanda, baxışlarımızla – sevginin lal dilində danışdıq. Mən Mayuminin gözələrinə başqa ətrafda baş verənlərdən heç nə görüb duymurdum. Mən bacımın və gənc hindunun da bu cür baxışlarla paylaşıqlarını hiss etmişdim. Mənim üçün bu dəqiqələrdə dünyada Mayuminin təbəssümündən ayrı heç nə yox idi...

Ancaq bizi izləyən, bizim baxışlarımızı, sözlərimizi və hərəkətlərimizi görüb bilən gözərlər tapıldı. Bizim itlər gözənilmədən sıçrayıb durdular və mənə ilə cəngəlliyə tərəf atıldılar. Budaqların xırtiləsi biza adamların yaxın olmalarından xəbər verirdi. İtlər minləmədə ara verdilər və quyruqlarını bulaya-bulaya geri döndüldü. Deməli, gələnlər tanışlar, dostlar idilər... Görən, kimlərdi?

Ağacın arxasından anam və atam göründü. Onları görən kimi, Virginiya ilə mən qorxu içində sıçrayıb, yerimizdən qalxdıq. Biz

məşum bir şey olacağını hiss etdik. Şübhəsiz ki, biz düz hərəkət etmədiyimizi anlayırdıq. Atam da, anam da – hər ikisi qaşqabaqlı idilər, əsəbi və acıqlı görünürdülər. Anam ilk olaraq biza yaxınlaşdı, onun dodaqları nifrətlə yumulmuşdu. O, özünü əsl-nəcəbəti ilə Rendofun törəmələrindən daha çox fəxr edirdi.

– Bu, nə deməkdir? – o, ucadan səsləndi. – Mənim uşaqlarım hindularla oturub-durur!

Pauel ayağa durdu, amma heç nə demədi. Onun duyulan onun baxışlarında əks olundu. O, eyhamı səhsiz anlamışdı.

Mənim valideynlərimə qürurla baxaraq, başının hərəkəti ilə bacısına arxasınca gəlməyi əmr etdi və onunla birlikdə uzaqlaşdı.

Virginiya və mən, sanki, danışmaq qabiliyyətimizi itirmişdik və dostlarımıza vida olaraq birca söz belə deməyə cürət etmədik. Biz valideynlərimizlə onların qayıqlarına tərəf etdik. Avar çəkən zəncilərdən başqa hər iki – ata və oğul – Rinqoldları qayıqda idilər.

Virginiya valideynlərimlə birlikdə getdi. Mən evə öz qayıqmda tək qayıtdım. Hindunun yayığı kiçik çayın mənsəbinə daxil olan zaman mən dönüb baxdım və hindu ilə bacısının da mənə baxdıqlarını gördüm. Onlar mənə gözəlirni çəkmirdilər, ancaq mən onlara vida salamı göndərə bilmədim, hərçənd bizim uzun müddətə, bəlkə də... həmişəlik ayrılacağımız ağıma gəlirdi və bundan ürəyim bərk sızılırdı.

Əfsus! Ağıma gələnlər başıma gəlirdi. Mən artıq üç gündən sonra uzaq qüzeyə, Uest-Poyntdakı hərbi məktəbə gedirdim. Virginiyanı isə qadın məktəblərinin birinə göndərdilər, bu cür məktəblər qüzey ştatlarının, demək olar ki, hər bir şəhərində vardı. Bizim doğma Çiçaklar Diyarımız yenidən görməmiş qədər uzun, xeyli uzun zamanlar keçdi...

XVII

fəsil

ÜEST-POYNT

Uest-Poyntdakı hərbi məktəb – Birləşmiş Ştatlarda ən yaxşı tədris müəssisələrindən biridir. Nə dövlət başçılarının, nə kilsə atalarının ona hökmü çatmır. Orada həqiqi biliklər tədris olunur və onların

qavranılması vacibdir, yoxsa, çıxarımaq qorxusu gündəmə gəlir. Bu məktəbi bitirən kas oradan oxumuş adam olaraq çıxır, bununla belə, o, ölü dillərdə yeyin-yeyin doğrayıb-tökən, bütün şeir ahəng və ölçülərini bilən Oksford, yaxud Kembrid tutuşularına qatıya bənzəmir. Yox, Uest-Poyntu bitirən kas gerçək əcnəbi dilləri əsaslı surətdə bilir. O, elmlərin əsasını dərinlən öyrənərək, incəsənətə xər baxmır və o, eyni zamanda – botanikdir, cərtəyoğcudur, geoloqdur, astronomdur, mühəndisdir, əsgərdir – nə istəyirsiniz, odur! Uzun sözün qəssəsi, o – dövlətdə yüksək qulluqlar tutmağa qadir olan, rəhbərlik və komandirlik etməyə qadir olan və bu zaman təbə olmağı və tapşırılan işi dağıq yerinə yetirməyi də bacaran bir adamdır.

Əgər mənim elmlərə xüsusi bir həvəsim olmasaydı belə, yəni də bu məktəbdə təhsildən boyun qaçımağı özümə rəva bilə bilmədim. Uest-Poyntda geridə qalanlar və "kütəbəylər" yoxdur və orada adlı-sanlılara və varlılara xeyirxahlıq-şifə göstərmirlər. Prezidentin oğlu belə, əgər pis oxusaydı, o, məktəbdən xaric olundardı. Mən çıxarılmış qorxusu altında, biabırçılıq təhlükəsi altında istər-istəməz çalışqan bir şagird oldum və vaxt gəldi ki, irəliləyib kadetlərin ön sıralarında yer aldım.

Kadet həyatının təfərrüatları xüsusi bir maraq mövzusu təşkil etmir. Bu, cansıxıcı hərbi mükəlləfiyyətlərin adı gündəlik icra edilməsindən başqa bir şey deyildir, ancaq Uest-Poyntda daha sət nizam-intizam hökm sürür. Bütün bunlar adı əsgərin qul həyatından əs fərqlənir. Deyə bilmərlər ki, hərbdə mənə böyük mənsəblərə çatmaq arzusu idarə edirdi. Yox, bu daha çox yoldaşlarla yaşnmayə can atma idi, geri qalanlar sırasında olmağı heç istəmədim. Düzdür, mənə evdə malik olduğum azadlıqdan bunca fərqli olan bu həyatın ağır göründüyü dağıqlar da olurdu. Doğma meşə və savannaların, daha çox isə tərək edilmiş dostların xiffətini çəkirdim.

Mayımının sevgisi hələ ürəyimdə yaşamaqda idi, ayrılıq onu sondura bilməmişdi. Mənə elə gəlirdi ki, bu hicranın doğurduğu könül boşluğunu heç nə doldura bilməz. Heç bir şey qəlbimdə mənim gənclik sevgim haqda xatirələri əvəz edə bilməz, yaxud həfizəmdən onları silə bilməz. Bu qızın füsunkar surəti gecə-gündüz gözələrim önündə idi: gündüz – arzularımda, gecə – rəylərlərimdə. Bu cür uzun müddət davam etdi – mənə elə gəlirdi ki, bu, əbədi belə olacaq. Mənə heç nə daha artıq səadət gətirən deyil.

Onan çox şeyləri soruşub öyrənmək istəyirdim, ancaq bizim uşaq sadəlvhlüyümüz çəkilib getmişdi, ədəb qaydaları isə onun ürək-könül məsələlərinə kobud qarışmağına imkan vermirdi. Biz keçmiş barədə – daha doğrusu, meşələrə bu azad gəzintilər barədə, göldə sayahətlər barədə, adada palma kölgəsi altında görüşlər barədə – heç vaxt söz açmırdıq.

Tez-tez özümün soruşurdum: bacım olub-keçənləri xatırlayırmı və mənim duyduqlarımı o da duyurmu? Mən bundan heç vaxt qəti əmin deyildim. Məna fitri etimadsızlıqla yanaşı, bir qədər gözləclilik də xas idi, amma buna baxmayaraq, mənim, hər halda, diqqətsiz keşikçi və səhlənkar hamı olduğum belli oldu.

Əlbəttə, mənim gümanlarım ədalətli idi, yoxsa, o, nə üçün bizim hər ikimizin bu cür həzz aldığımız şeylər barədə susurdu? Belkə, onun dilini-ağızını bağlayan valideynlərimiz qarşısında gecikmiş günahkarlıq duyğusu idi? Yoxsa, o, kübar zövq-səfalının burulğasında burula-burula öz uşaqlıq illərinin təvazökar dostlarını haqarətə xatırlayırdı?

Tez-tez fikirləşirdim: sevgi onun qəlbində yaşamışdı? Əgər yaşamışdısa, onda bu yaşam indiyə qədər davam edirdimi? Mənim sona qədər heç vaxt başa düşmədiyim şey bax, bu idi. Qarşılıqlı etirafılar üçün olan dövrün keçib getmişdi və o, bir daha dönməyəcəkdi.

"Gənc hinduya qarşı rıqqət duyğusunun – əgər o, ümumiyyətlə, olmuşsa – indiyəqan yaşamasa ağlabatan deyildi, – deyə xəyal edirdim. – O, artıq unudulub, onun qəlbindən və ola bilsin, xatirindən də silinib. Onu yeni dostların – ona daim yaltaqlanan bu təmtəraqlı və təşəxxüslü kavalərlərin əhatə etdiyi bir zamanda bu duyğunun yaşamasa ağlabatan deyildi. O, mənədən daha tez unutmali idi. Məgər mən unutmadım?"

Biz dörd nəfər idik və qəribədir ki, mən ancaq öz sevgim haqda bilirdim. Gənc hindunun məftun nəzarətlə bacıma baxıb-baxmadığını və onun da eyni şeylə cavab verib-vermədiyini mən bilmirdim. Mən ancaq güman edirdim, şübhələndirdim, sezdirdim. Daha təəccüblüsü odur ki, məni hər şeydən çox maraqlandıran qəlbə hansı duyğuların gizləndiyini mən heç vaxt bilmədim. Düzdür, arzularımda sevilən olduğumu xəyal edirdim. Ötəri baxışlara və jestlərə, sözlərə deyil, cüzi hərəkətlərə ürək qızdıraraq, köksümdə dadlı bir ümid

gizləndirdim... Ancaq, eyni zamanda məna, çox vaxt şübhələr güc gəlirdi. Nəhayət, ola bilsin ki, Mayumi məni heç sevir-əlamırdı!

Bu acı düşüncələr məni yaman çox iztirab çəkməyə məcbur edirdi. Amma, qəribədir ki, məhz onlar daha çox mənə Mayumi haqqında xatirələr oyadırdı və mənim sevgim əvvəlki gücüylə alışdı.

İncidilan heysiyyət! O elə sevginin özü qədər qüdrətlidir. Və elə sevgi azabları qədər bərk yaralayır.

Qəndildəki şamların pənlisi sönlükləşirdi, bal raqsları qasırğasında önümdə sayrışan gözəl-göyçək simalar solğun görünürdülər... Düşüncələrim yenidən Çiçəklər Diyarına, gölə, adaya, Mayumiyə tərəf çəkiliirdi!

Beş il keçdi və mənim Üest-Poynt məktəbində təhsil müddətim başa çatdı. Mən son çətin imtahanlardan uğurla çıxdım, yüksək qiymətlər və fərqlənmə diplomu aldım. Bu, məna gələcək xidmətim üçün silah növü seçməyə imkan verdi. Piyada, artilleriya, süvari və mühəndis qoşunları arasında seçim etmək imkanım var idi, amma mən həmişə tüfəngə üstünlük verirdim. Beləcə, piyada qoşununu seçdim və atıcı alaya daxil edildim. Məna leytenant rütbəsi verildiyi qəzetlərdə dərc edildi. Tezliklə yaxınlaşma baş çəkmək üçün məna məzunüyyət verildi.

Bacım da qadın məktəbindəki kursu fərqlənmə ilə bitirdi. Biz evə birlikdə getdik.

Atam artıq bizi qarşılamadı, təkca dul qalmış anam gelişimizi göz yaşları ilə müjdələdi.

XVIII

fəsil

SEMİNOLLAR

Mən Floridaya qayıdan zaman, vatanimin başı üzərinə qara buludlar almışdı. İlk hərbi sınağım da doğma yuvanın müdafiəsi oldu.

Artıq qismən buna hazırlıqlı idim. Hərbi məktəbin divarları arasında savaş – ən maraqlı mövzudur və biz gələcək savaşın mümkün-lüyünü və perspektivlərini tam təfərrüatı ilə müzakirə edirdik.

On il ərzində Birləşmiş Ştatlar bütün qalan dövlətlərlə barış içində yaşayırdı. "Qoca Hikorinin"¹ dəmir əlləri sərhədlərdə hindulan dəhşətə salırdı. Artıq on ildən çox idi ki, onlar qisası dayandırmış-dılar və hər yanda əmin-amanlıq idi. Ancaq, ən nəhayət, s t a t u s q u o² dincliyi sona yetdi.

Hindular bir daha öz hüquqlarının müdafiəsinə qalxdılar və hamı da bunu uzaq Qərb sərhədlərində deyil, gözlənilməyən bir yerdə – Çiçəklər Diyarının lap ortasında etdilər.

Bəli, indən belə Floridaya, sahəsində yeni hərbi dram oynanılan müharibə teatrı olmaq qismət imiş.

Floridanın dünyanı haqda bir neçə söz demək gərəkdir, çünki bu povest gerçək tarixi faktlara əsaslanmışdır.

1821-ci ildə ispan bayrağının Müqəddəs Avqustin və Müqəddəs Mark fortlarının bürclərində dalğalanması sona yetdi. İspaniya özü-nün Amerikadakı son mülklərindən biri olan bu gözəl vilayətə iddia-sından əl çəkdi. Düzdür, ispanların Floridada əməliyyat meydanları vardı ki, onlar bundan tutub dayanmaqda davam edirdilər.

Hindular təcridən ispanları ölkənin geniş sahələrindən qalalara sıxışdırmışdılar. İspan asiencləri³ xarəbazarlığa çevrilmişdi. Atlar və inəklər vəhşiləşmişdilər və savannada gəzib dolayırdılar; vaxtilə çiçəklənən plantasiyalara əlaq bəsmişdi. İspanlar yüzillər boyu ölkənin iyyəsi olmuşdular və bu müddətdə çoxlu dəbdəbəli binalar tikmiş-dilər. Onların yerini tutan, anqlosaksların tikdiklərindən qat-qat gör-kəmli olan bu binaların xarəbələri elə indinin özündə də İspaniyanın öncəki əzəmətindən və güdrətindən soraq verir.

Lakin hindulara döyüşərək geri aldıqları bu torpaqlara uzun zaman yiyələn etmək qismət deyilmiş. Ağ adamların igrilikdə və qüvvədə onlara tən olan başqa qəbilələri quzeydən gəlmişdilər. Qırmızılərili-lər öz mülklərini gec-tez güzəştə getməli olacaqlarını görürdülər.

Onlar artıq solğunbənzili işğalçılarla bir dəfə toqquşmalı olmuşdu-lar. Bu qəsbkarlar irəliyə doğru, indi prezident kürsüsünü tutan zabı-təli əsgərin¹ başlığı altında gedirdilər. Onda onlar məğlubiyyətə uğra-mışdılar və günəyə doğru daha da geri çəkilməli olmuşdular. Amma burada onların toxunulmazlığı müqavilə ilə təmin olunmuşdu. Təntənəli bir durumda bağlanmış və təntənəli and ilə təsdiqlənən müqavilə onla-nın torpaq hüququna təminat verirdi və seminollar razı salmışdı.

Əfsus! Güclülər və zəiflər arasında bağlaşmalar həmişə şərti olur və onlar birincilərin istəyi ilə pozulur. Bu halda da şərtlər biabır-casına pozulmuşdu.

Ağ macəra axtaranlar gəldilər və hinduların torpaqlarında dolayırdılar və bu, boşuna deyildi. Onlar torpaqlara baxır və bunların qiyamət olduğunu görürdülər; görürdülər ki, onlarda çəltik və pambıq, şəkər-qamışı və indiqo, zeytun və portağal yetişdirmək olar. Onlarda bu torpaqlara malik olmaq kimi dəfənilməz bir arzu baş qaldırdı. Arzu arzuluğunda, onlar bu torpaqların onlara məxsus olacağını möhkəmcə qat etdilər.

Düzdür, müqavilə mövcud idi, ancaq onların gözlərinə müqavilə-zad görünmürdü! Asan qazanc cəngavərləri, Corciyadan və Karoli-nadan olan ac plantatorlar, Quzey ştatlarının hər yerindən olan zən-ci alverçiləri – müqavilə, xüsusən də qırmızıləriliyə bağlanan bir müqavilə onların nəzarətində nə idi ki? Müqavilə ləğv olunmalıdır! Ondan xilas olmaq gərəkdir!

İncə-mincəlikdə onlardan heç də irəli getməyən "Böyük Ata"² bu planı bəyəndi.

O:

– Bəli, – dedi, – torpağı seminollardan almaq gərəkdir! Onlar ayrı yərə getməlidirlər.

Biz onlara Batudakı böyük düzənlərdə yeni yurd tapırıq. Orada onlara ov etmək üçün geniş açıqlıqlar tapılır. O yerlər onların olar, özü də həmişəlik.

– Yox, – seminollar üzə durdular, – biz köç etmək istəmirik. Biz öz torpaqlarımızdan məmnunluq, biz öz vətənimizi sevirik və onu tərk etmək istəmirik. Biz gedən deyilik!

¹ E.Cekson nəzərdə tutulur (öncəki səhifədəki qeydə bax.)

² E.Ceksonun ləqəblərindən biri

¹ "Qoca Hikori" – Endrü Cekson (1767 – 1845), 1829 – 1837-ci illərdə ABS prezidenti olub. Xirda fermerlərin, esnafların və fəhrlərin maraqlarını qoruyan bəzi mütorəqqi tədbirlər həyata keçirib. Eyni zamanda, hinduların amansız düşməni olub. "H i k o r i" – xüsusi möhkəmliyi ilə fərqlənən amerika fındıq ağacı növüdür.

² Mövcud vəziyyət (lat.)

³ Asienda – iri malikanə

Deməli, öz xoşunuzla çıxıb getmək istəmirsiniz? Qoy olsun! Ancaq biz zorluyuq, siz zorsuz. Biz sizi köç etməyə zorla məcbur edirik! Əgər Ceksonun seminollara cavabı hərfi-hərfinə belə deyildisə də, anlamı məhz belə idi.

Ancaq dünyada ictimai rəy deyilən bir şey var və o da təmin olunmalıdır. Heç müstəbidlər də müqaviləni açıq-açıqına pozmadığı sevmirlər. İndiki halda siyasi partiyaların maraqları hələ dünyadakı ictimai rəydən də artıq rol oynadı və bu partiyaların əməllərinə, heç olmasa, qanunilik görüntüləri vermək vacib oldu.

Hindular dırmaşmada davam edirdilər – onlar doğma torpaqlarını sevdilər. Onlar onu tərk etmək istəmədilər – bunda təəccüblü nə var ki?

Hinduların onların öz ölkəsindən çıxarmaq üçün səbəb gərək idi. Hinduların, guya, tənbəl, avara ovcu olduqları və öz torpaqlarını becarmədikləri kimi əski doğrultmalar işə yaramırdı. Bu, sadəcə, yalan idi. Seminollar təkcə ovcu deyil, həm də əkinçi idilər. Onların torpağı becarmək üsulları, bəlkə də, qaba və primitiv sayıla bilər, ancaq məgər bu onları oradan qovub çıxarmaq üçün yetərli səbəbdirmi?

Bu bəhanə yaramırdı, əvəzində başqaları asanlıqla tapıldı. "Böyük Ata" tərəfindən hinduların yanına göndərilən birc müvəkkil tezliklə fərqli birləşmələr düşüncə tapdı. Bu, "su bulandırmaq" sənətini mükəmməl şəkildə öyrənmiş adamlardan idi və o, bu sənəti ən parlaq surətdə tətbiq elədi.

Tezliklə hinduların azğınlıqları barədə şeyxələr hər tərəfə yayıldı: mal-heyvanın və atların oğurlanması, plantasiyaların dağıdılması, səyyahların qətl və qəzet olunması – bütün bunlar, guya ki, "vəhşi seminolların" işləri imiş.

Satqın sərhəd mətbuatı ümumi hiddət və kin-küdurət hissinə qızıqdırmağa həmişə hazır idi. O, bu fürsəti əldən vermədi və bu şeyxələri işiərtməyi özünün vəzifə borcu bildi. Ancaq qəzetlərdə o biri tərəfin, yəni hinduların törətdikləri fitnə-fəsad, qisasçılıq, ədalətsizlik və qəddarlıq halları haqqında məhz kim idi yazanlar? Bütün bu qarənli şəxsiyyətlər ciddi-cəhdlə gizləndirildilər.

Ölkədə tez bir zamanda seminollara qarşı düşmənçilik duyğuları alovlandı.

Bu duyğular: "Vəhşilər yox etmək!.. Onlara göz verib-ışığı verməmək! Onları ölkədən qovmaq!.. Onları Batıya sürmək!" – sözlərlə bildirilirdi, hər yanda belə qışqırıqlar səslənirdi.

Birləşmiş Ştatların vətəndaşı hər hansı bir arzusunu bildirərkən, xüsusən də bu arzu hökumətin baxışı ilə uyğun gələn zaman, onun tez gerçəkləşmək kimi şansı olur. İndiki halda da belə oldu. Bu işin qulpundan hökumət özü yapırdı.

Həmi düşündü ki, ümumi istəyə əməl etmək – hinduların torpaq hüquqlarını ləğv etmək, onları bir-birinə salıxdırmaq, sürgün etmək – elə də çətin deyil. Lakin ortalıqda müqavilə var idi axı. Bütün dünyanın diqqəti Amerikaya dikilmişdi. Bundan başqa isə, hələ düşünən azlıq da var idi ki, onlar bu qışqır-bağır və ağlaşmaya qarşı dayanırdılar və onlara məhəl qoymamaq olmazdı. Günün günorta çağ, haminin gözü önündə müqaviləni pozmaq – yox, belə yaramaz! Bəs, hər halda, bu müqavilədən necə yaxa qurtarmalı?

Bəs belə edin! Qəbilələrin ağsaqqallarını bir yerdə yığın və onların müqaviləni ləğv etmək üçün başdan etməyə çalışın. Qəbilə başçıları adama bələndir, onlar xoşsuldurlar, bəziləri də sərxoşluğa meyillidir. Burada bəxşilər də kömək edər, "odlu su" isə daha çox iş görər. Onlara ikinəməli əsasları olan yeni müqavilə tərtib edin və cəhəl vəhşiləri bütün bu incəliklərdən baş çıxara bilən deyillər. Birtəhər onların imzalarını əldə edin və işlər tamamdır!

Zirək prezident agent, bu iblisənə planı özün qurdun, özün də onu gerçəkləşdirəcəksən!

Bu cür də etdilər. 1832-ci il may ayının 9-da seminol başçıları t a m h e y a t d a Oklavaha çayının sahilində şurada bir araya gəldilər və dədə-baba torpaqlarını v e r d i l e r !

Qəzetlər bütün dünyaya bu cür xəbər yaydılar. Ancaq bu, ağ yalan idi. Bu, başçıların t a m h e y a t d a şuraları deyildi, xaimlərin, satqınların və namərdlərin yığıncağı idi, qorxudulmuş və ya gözələrinə kül üfürülmüş gücsüz adamların iclası idi. Heç təəccüblü deyil ki, seminollar əl altından bağlanmış bu müqaviləni tanımaqdan boyun qaçırdılar. Təəccüblü deyil ki, onlar onun şərtlərini qəbul etmədilər. Daha bir sərə qaçırmaq gərək idi ki, xalqın arzusu özünün daha azad və tam təsdiqini tapsın.

Tezliklə seminolların böyük əksəriyyətinin müqaviləni rədd etdikləri bəlli oldu. Başçıların çoxu ona qol çəkdiklərini dandılar. Baş başçı, Onopa da bunu dandı. Bəzi başçılar müqaviləyə qol çəkdiklərini boyunlarına aldılar, ancaq bildirdilər ki, bunu başqa başçıların təsiri altında ediblər. Yalnız ən qüdrətli qəbilə başçıları – Oməla qardaşları,

Qara Gıl və Böyük Döyüşçü bu sənədi, həqiqətən, imzaladıqlarını açığıca bəyan etdilər.

Bütün qəbilələr onlara etimadsızlıq göstərdilər, tamamilə haqlı olaraq, onları dönük saydılar. Bu başçıların həyatları təhlükədə idi; onların öz əlaltıları belə onların törətdiklərini bəyənmirdilər.

İşlərin nə yerdə olduğunu anlamaq üçün, seminolların siyasi sistemi haqqında bir neçə kəlmə demək vacibdir. Onların idarə üsulu sırf respublikasayağıdır, həqiqi mənada demokratikdir.

Ola bilsin, dünyanın heç bir yerində azad cəmiyyətin yaradılması üçün daha yaxşı şərait mövcud deyildi. Mən: "Daha xoşbəxt cəmiyyət" ifadəsinə əlavə edə bilərdim, çünki xoşbəxtlik vur-tut azadlığın təbii nəticəsidir.

Seminolların siyasi quruluşunu Şotland dağ klanları¹ ilə müqayisə edirdilər. Bu müqayisə yalnız bir yanaşmada doğrudur. Seminollar da qəllər – şotlandiyalılar kimi ümumi dövlət təşkilatına malik deyildilər. Onlar ayrı-ayrı qəbilələr şəklində, biri-birindən uzaqda, öz qonşularından siyasi cəhətdən asılı olmadan yaşayırdılar. Həm də qəbilələr arasında münasibətlərin tamamilə dostyana olmasına baxmayaraq, onlarda məcbur etmək gücünə malik olan ümumi hakimiyyət mövcud deyildi. Seminollarda "baş başçı" var idi, ancaq onu kral adlandırmıq olmaz, çünki "miko" – onun hindu titulu heç də "kral" demək deyildir. Seminolların məğrur ruhu heç vaxt bunca alçalmağa razı olmazdı. Onlar hələ təbii insan haqlarından əl çəkməmişdilər. Yalnız bu haqlar barədə anlayışlar təhrif olunduqdan və bəşəriyyət həqarətə məruz qoyulduqdan sonra "monarxiya" ideyası xalqlar arasında hökmranlıq etməyə başladı.

Seminolların başçısının – "mikonun" – yalnız adı başçıdır. Onun hakimiyyəti sırf nominaldır, onun seminolların canına və malına sərəncam vermək kimi bir hüququ yoxdur. Bəzən başçı əhalinin ən varlı deyil, əksinə, ən yoxsul hissəsinə mənsub olurdu. Xeyriyyəçilik tələblərinə başqalarından daha həssas olan başçı xalqa deyil, şəxsən ona məxsus olan nemətləri həmişə əsirgəmədən paylamağa hazır idi. Buna görə də o, nadir hallarda varlı olurdu. O, barbarcasına cah-cəlalı və təmtəraqlı məyyətin əhatəsində deyildi, onu Şərq rəcələrində, yaxud Qərbin daha ısrafçı tacirlər hakimiyyətində olduğu kimi, quyrucubulayan və qəbdiyalayan saray adamları müşayiət

¹ Şotlandiyada və İrlandiyada qəbilə icmaları

etməkdirlər. Əksinə, onun geyimi nəzərə çarpmırdı, çox vaxt onu əhatə edənlərin geyim-kecimindən daha pis olurdu. Çoxlu sadə döyüşçülər başçıdan xeyli dəbdəbəli geyimdə olurdular.

Ayrı-ayrı qəbilələrin başçıları ilə də məsələ eyni cür idi. Onlar öz təbəələrinin canı və mali üzərində hakimiyyətə malik deyildilər, onlar cəza təyin edə bilməzdilər. Bu hüquq yalnız andılar məhkəməsinə məxsus idi.

Cəsərat edib bildirirəm ki, sivilizasiyalı dünyanın ali məhkəmə instansiyalarında çıxarılan hökmlərlə müqayisədə, bu adamlarda cinayətlə cəzaların qarşılığı daha ədalətli nisbətə olurdu.

Bu, bir ideyadan – yeni, ümumi bərabərlik ideyasından xali olan ən düzgün respublika azadlığı idi. Hörmət və nüfuz yalnız xidmətlə qazanılırdı. Mülkiyyət ümumi sayılmırdı, hərçənd əmək qismən belə idi. Lakin bu əmək birliyi qarşılıqlı razılığa əsaslanırdı. Alə telləri dünyada hər şeydən daha müqəddəs və qırılmaz sayılırdı.

Vəhşilər, qırmızıdarlı vəhşilər əslində bu cür idilər və onları hüquqlarından məhrum etmək istəyirdilər, evlərindən və doğma torpaqlarından qovub çıxarmaq istəyirdilər, öz gözəl ölkələrindən sürərək vəhşi, bərsiz-bəhərsiz səhralara göndərmək istəyirdilər, vəhşi heyvanları kimi təqib etmək və məhv etmək istəyirdilər!

Harfi anlamda – vəhşi heyvanlar kimi, çünki onları ov iti sürüləri ilə qovurdular və təqib edirdilər.

XIX

fasil

HINDU QƏHRƏMANI

Oklaxava sahillərində bağlanan müqavilə, seminollar üçün bir sıra səbəblərə görə məcburi sayıla bilməzdi. İlk olaraq, o, başçıların əksəriyyəti tərəfindən imzalanmamışdı: yalnız on altı böyük və kiçik başçı ona qol çəkmişdilər. Bütün qəbilələrdə isə onların sayı beş dəfə artıq idi.

İkincisi, bu, həqiqətdə, heç də müqavilə deyil, şərti bağlaşma idi. Onun şərtliliyi ondan ibarət idi ki, seminollardan Batıda (Uayt

Riverdə) ayrılmış torpaqlara nümayəndə heyəti göndiriləcəkdə ki, bu heyət torpaqlara baxış keçirəcək və hesabla xalqın yanına qaydacaqdı. Belə bir şərtin xüsusiyyətinin özü onu göstərir ki, torpaqlar baxışdan keçirilməyənə qədər, seminolların çıxıb getməsi haqqında razılaşma qüvvəyə minmiş sayıla bilməzdi.

Beləcə, təftiş başladı. Yeddi başçı, hökumət agentinin müşayiəti ilə uzaq Batiya, torpaqlara göz gəzdirməyə yollandı.

İndi agentin hiyləgərliyinə diqqət edin. Bu yeddi başçı o kəslərin içərisindən seçilmişdi ki, onlar seminolların köçürülməsinə razı idilər. Oməta qardaşları və Qara Gil onların arasında idi. Düzdür, orada hələ vətənsəvarlar sırasından olan Hoyt-metti (Çapağan) da var idi, ancaq bu igid döyüşçünün üzərindən çox hinduların lənəti əşkik deyildi – o, "odlu suyu" sevirdi və onları müşayiət edən agent, Freqen, onun bu zəifliyini yaxşı bilirdi.

Belə bir bəclik düşünülmüş və yerinə yetirilmişdi. Seçilmişləri qonaqsevərliklə qəbul etdilər və Arkanzas çayı yaxınlığındakı Qibson fortunda qonaq etdilər. Hoyt-metti kefli idi. Köçürülmə haqqında müqaviləni yeddi başçının önündə açdılar və onların hamısı ona qol qoydu. Fokus baş tutdu!

Lakin heç bunun özü də Oklavaha sahillərində bağlanan müqavilənin tam qüvvəyə minməsi anlamını vermirdi. Heyət hesabata geri dönməli və xalqın iradəsini öyrənməliydi. Xalqın öz sözünü deyə bilməsi üçün isə başçılar və döyüşçüləri bir daha toplamaq gerek idi. Əlbəttə, bu, quru rəsmiyyət idi, çünki xalqın bu yeddi başçını bəyənmədiyini və ona dəstək verməyəcəyini hamı yaxşı bilirdi. Xalqın heç də köçmək fikri yox idi.

Bağlaşmanın başqa bəndləri hər gün pozulurdu və bu, xüsusilə aydın idi. Məsələn, qaçqın qulların qaytarılması haqqında maddədə ki, Oklavaha müqaviləsini imzalayan başçılar onları iyilərinə qaytarmağı boyun olmuşdular, indiki seminollar onları aqlara vermirdilər. Əksinə, zəncilər hinduların arasında ən etibarlı sığınacaq tapırdılar. Agent bütün bunları bilirdi. O, yeni şura çağırırdı, hərçənd onu da ancaq boş rəsmiyyətçilik sayırdı. Ola bilsin, hinduları müqaviləyə qol çəkməyə razı salmaq ona müyassər ola; əgər olmazsa, onda o, onları qorxutmaq, yaxud onları buna süngülərin yardımı ilə vadar etmək niyyətində idi. O, elə bu cür demişdi. Bu arada hökumət qoşunları hər tərəfdən agentin yaşadığı yərə

– Kinq¹ fortuna tərəf cəmlənməkdə idi, digər qüvvələr isə günbəgün Tampa buxtasına gətirilirdi. Hökumət tədbirlər görürdü və zərurət olarsa, zor tətbiq etmək qat olunmuşdu.

Man, əslində, işlərin nə yerdə olduğunu bilirdim. Mənim yoldaşlarım, hərbi məktəbin kadetləri, hinduların işlərindən yaxşıca baxışçırdılar. Bu məsələlər hamının, xüsusən məktəb divarları arasında tez əkilib getməyə can atənlərin həqiqi marağına səbəb olurdu. Batıda yenica bitən "Qara Qırğının Savaşı"² artıq çoxlarına döyüşlərdə fərqlənmək imkanı vermişdi və igidlik həsrətində olan gənclər gözlemlərini Floridaya çevirmişdilər.

Lakin özünə belə bir savaşıda şöhrət əldə etmək fikri, az qala, hamıya sadəcə gülməli gəlirdi. Bu savaşda zəfərin çox rahatlıqla əldə olunacağına şübhə edən yox idi: "Düşmən ciddi diqqətimizə layiq deyildir", – deyə onları iddia edirdilər. Bir ovuc vəhşinin nizamı asgər bölüyünə qarşı dayanması çətin məsələdir. Hindulər ələ ilk toqquşmadaca ya məhv ediləcək, ya da asir götürülməkdir, – onların az-çox uzun müddətdə dirəniş göstərmələrinə kiçikcik belə şans yoxdur. Bədbəxtlikdən, buna heç bir şans yoxdur!

Mənim məktəb yoldaşlarımla inanclar belə idi, o dövrdə bütün ölkənin də ümumi rəyi belə idi. Orduda bu baxışları paylaşırdılar. Məsələn, bir zabit ləvzəlanıb deyirdi ki, özüylə birçə kapral götürər və bütün hindu arazılarının bu başından vurub, o başından çıxar. Bir başqası isə hökumətin ona savaşı öz hesabına aparmaq hüququ verməsi kimi bir arzu ilə gətirirdi. O, uzaq başı, on min dollar sərf eləyər və müharibəni bitirər.

O günlərin əhval-ruhıyısı belə idi. Heç kim inanmırdı ki, hindular bizimlə uzun zaman savaşmaq istəyər, yaxud bunu edə bilər. Onların, ümumiyyətlə, dirəniş göstərəcəklərini çox az adam düşünürdü.

¹ Kinq Fortu – Amerika ordusunun döyüşlərdə fərqlənən zabitlərindən birinin şərəfinə belə adlandırılıb. Şərəhə fortlarına ad qoyulması zamanı adət belə idi.

² "Qara Qırğının Savaşı" – 1830-cu ildə prezident Ceksonun dövründə hinduların sürgün edilməsi haqqında qərar çıxarılmışdı. Bir çox hindu qəbilələri doğma torpaqlarını tərk edərək Qərbi cəkilimə məcbur olmuşdular. Ancaq amerikalı kolonistlər hələ də sakların qəbiləsində qalan torpaqları zəbt etməyə qərar verərək, illik ova gedən döyüşçülərin olmamasından yararlanırdılar və hindulara məxsus olan torpaqları tutdular. Hinduların başçısı Qara Qırğı 1832-ci ildə aqlarla mübarizəyə başlıq etdi və bir sıra qələbələr qazandı. Ancaq, nəhayət, öz qəbiləsi ilə birlikdə Qərbi cəkilimə məcbur oldu.

Hindular yalnız özlərinə daha sərfəli şərtlər qazanmağa ümid edirlər və iş silahlı toqquşmaya çatan kimi geri çəkirlər.

Mənə gəlincə, mən bu barədə tamamilə ayn fikirdə idim. Mən səmionların onlar haqda fikir yürüdənlərin çoxundan yaxşı tanıyırdım. Mən onların ölkəsinə daha yaxşı bələd idim və hesab edirdim ki, qüvvələrin bərabərsizliyinə və mücadilənin bütün ümitsizliyinə baxmayaraq, onlar rüsvayçı şərtlərə razılaşan deyillər, onlarla bacarmaq isə elə də asan olmayacaq. Lakin bu yalnız mənim şəxsi təxminlərim idi və mən səhv də edə bilirdim. Hər halda, yoldaşlarımla mübahisəyə başlayan zaman onlar mənə gülüldülər və bəlkə də, mən onların rüşdünə layiq idim.

Biz bütün təfərrüatları qəzetlərdən öyrənirdik. Eləcə də, Üst-Poyntu bitirən və indi Floridada xidmət edən yoldaşlarımızdan daim məktublar alırdıq. Heç bir təfəssilat gözdən qaçmırdıq və hindu başçılarının çoxlarının adlarını bilirdik, bununla yanaşı, qəbilələrin iç siyasətinə də bələd olurduq. Ehtimal ki, onların arasında fikir ayrılığı vardı. Omatla qardaşlarından birinin başçılıq etdiyi dəstə hökumətə güzəştə getməyə razılıq verirdi. Bu, namərdlər dəstəsi idi və o, azlıq təmsil edirdi. Vətənsəvarlər daha çoxsaylı idilər. Ən başlıca "miko" və qüdrətli başçılar – Holata, Koa-xaco və zənci Abram bu qəbilədən idilər.

Vətənsəvarlər arasında həmin dövrdə ad çıxmış biri var idi ki, onun adı mətbuatda və dostlarımızın məktublarında getdikcə daha tez-tez hallanırdı. Bu, son aylar öz qəbiləsinə möhkəm təsir edən gənc döyüşçünün, kiçik başçılardan birinin adı idi. O, köçürülmanın ən qızgın əleyhdarlarından biri idi və tezliklə dirəniş dəstəsinin ilhamçısına çevrilərək, daha qocaman və qüdrətli başçıları arxasına apardı. Biz – Üst-Poynt kadetləri, bu gənc oğlana valeh olmuşduq. Qəhrəmana xas olan bütün sifətləri onun adına yazırdılar, – onun nəcib görkəmi var, o, cəsurdur, yaraşıqlıdır, ağıllıdır... Ümumiyyətlə, onun fiziki və əqli məziyyətləri barədə elə coşğun rəylər var idi ki, lap adama şişirtmə kimi gəlirdi. Deyirdilər ki, onun boy-buxunu Apollona bənzəyir, sən demə, Adonis¹ və ya Endimion² kimi yaraşıqlıdır. O, hər

¹ Adonis – qədim yunan mifologiyasında sevgi ilahəsi Afroditanın sevgilisi olan çox gənc gənc. Onda çöldənuzunun ona vurduğu yaradan ölüür.

² Endimion – qədim yunan mifologiyasında öz yaraşığı ilə məşhur olan gənc

şeydə birinci idi – ən sərrast atıcı idi, ən təcrübəli üzücü idi, ən mahir minici idi, ən yeyin qaçıcı idi, ən uğurlu ovçu idi. O istər baş vaxtı, istərsə də savaşa çox görkəmli adam idi – uzun sözün kəsəsi, Kira¹ bənzəyirdi. Onun şöhrətini əbədləşdirmək üçün, yetərinəcə sayda Ksenofontlar² tapılırdı.

Birləşmiş Ştatlar xalqı hindularla uzun zaman əmin-amanlıq içində yaşamışdı. Romantik vəhşilər haradasa uzaqlarda ölkənin sərhədlərində idilər. Qasabələrdə hindulan nadir hallarda görmək, yaxud onlar haqqında maraqlı bir şey eşitmək olardı. Qəbilələrdən deputat heyətləri artıq çoxdan idi ki, şəhərlərdə görünməz olmuşdu. İndi bu meşə övladları hamıda şiddətli maraq oyatmışdı. Birca hindu qəhrəmanı çatışmırdı və budur, bu gənc başçı peyda oldu. Onun adı Otseola idi.

XX

fəsil

SƏRHƏDDƏ ƏDALƏT MƏHKƏMƏSİ

Doğma evdə həyatdan həzz almağım uzun sürmədi. Gəlişimdən bir neçə gün sonra Kinq fortuna yollanmaq haqqında əmr alırdım. Seminolları işləri üzrə idarə və Florida ordusunun baş qərargahı burada yerləşirdi. Bu ordunun komandanı general Kinq idi və mənə onun qərargahına ezam etmişdilər.

Əməlli-başlı diltor olmuşdum, ancaq yola düşməyə də hazırlaşmalı idim. Məni bu cür şəfqətlə sevin və uzun müddət ayn qaldığım adamlardan ayrılıb getməyimi kədərli idi. Anam və bacım da qüs-sələnirdilər. Onlar mənə istefaya çıxmaq və həmişəlik evdə qalmaq üçün dilə tuturdular.

Mən onlara məmnuniyyətlə qulaq asardım, çünki vəzifəmin görməyi tələb etdiyi işə əslə rəğbətım yox idi. Ancaq belə böhranlı bir anda onların məsləhətinə əməl edə bilməzdim: mənə satqın kimi,

¹ Kir – qədim fars şahı (y.e.ə. 558 – 529-cu illərdə şahlıq edib.)

² Ksenofont (b.e.ə. təx. 430 – 355/54) – qədim yunan tarixçisi; onun əsərləri arasında "Kiropeidiya" ("Kinin təlim-təربiyəsi") traktatı var.

qorxaq kimi lələləyirdilər. Vətən mənim silaha sarılmağımı tələb edirdi. Bunun haqq, ya nəhaq olduğunu araşdırmaq mənim işim deyildi. Lakin mən könüllü, ya könülsüz, əldə silah vuruşmalı idim. Buna vətənsəvarlik deyirdilər. Evdən könülsüz ayrılmamın bir səbəbi də var idi. Bunun izahına lüzum görmürəm. Qayıtdığım vaxtdan bəri tez-tez gölün qarşı sahilinə baxırdım, ecəkar yaşıl adadan gözümü çəke bilmirdim. Ah, mən Mayumini unutmamışdım!

Duyğularınmın kələfi yamanca dolaşib düyün düşmüşdü və mən onlardan çətinliklə baş açırdım. Gəncliyimin sevgisi yeni həvəslərin üzərində zəfər çalaraq, sinəmdə yenidən tutaşmışdı, neçə müddət yavaş-yavaş közdəydi külün altından baş qaldıraraq, alovlanmışdı... Pəşimliliğin də, vicdan əzabının da, şübhənin də, qışqıqlığın da, təhlükənin də qarışdığı sevgim... Bütün bunlar qəlbimdə müca-dilə edir və onu təlatümləndirirdi.

Qayıtdığım vaxtdan bəri mən bu qədər cəlb eləyən yerlərə baş çəkməyə bir dəfə də olsun, cürət etməmişdim. Anamın mənə daim göz qoyduğunu görürdüm və öz şübhələrimi dağıtmaq üçün birca sual belə verməyə ürək eləməirdim. Ancaq mən hər şeyin qaydasında olmadığını hiss edirdim və ürəyimə daman qara fikirlərdən qurtula bilmirdim.

Mayumi sağdırmı? Məni xatırlayırmı? Ancaq, əslində, haqqım varmı ki, onun məni sevilib-sevmədiyini bilmədiyim bir halda, onun sadıqlığına iddia eləyim?

Mən istəsəydim, ilk sualına cavab ala bilərdim. Ancaq mən onun adını ən yaxın adamlarıma belə pıçıldaya bilmirdim.

Anamla və bacımla vidalaşaraq, yola hazırlaşdım. Onlar tələşməyirdilər – bizim plantasiya dayımın mühafizəsi altında idi. Tezliklə evə dönəcəyimə əmin idim və bu mənə ayrılıq acısını unutturdu. Bundan başqa, hərbi əməliyyatların keçiriləcəyi yer bir elə uzaq deyildi və əgər nəzərdə tutulan kompaniya uzansaydı da, həmişə evə baş çəkmək imkanım olacaqdı. Dayım da, elə bütün qalanları kimi, hərbi əməliyyatların, ümumiyyətlə, olmayacağını güman edirdi. O deyirdi ki, hindular müvəkkillərini təklif etdiyi şərtlərlə təslim olacaqlar. Əgər olmasalar, onda çox səfəhlik etmiş olacaqlar, qoy günahı özlərində görsünlər.

Kinq fortu uzaq deyildi. O, sərhəddən on dörd mil məsafədə, bizim plantasiyadan isə bir qədər daha uzaqda idi və hinduların ara-

zısında yerləşirdi. Forta qədər bir günlükdən çox yol olmazdı. Məni şux və qayğısız Qara Cek müşayiət edirdi və onunla birlikdə bu səfər mənə uzun gəlməməli idi. Biz tövlədəki atların iki ən yaxşısını yəhər-lədik və tapədən-dırnağacan yaraqlandıq.

Çaynı qəlib, rezervasiya¹ adlanan hindu torpaqlarına qədəm qoy-duq.

Cığır ırmağın sahili boyu, sahilədən bir qədər aralı olmaqla uza-naraq, Paelin anasının malikanəsinin yaxınlığından keçirdi. Mən mərəzə çatən zaman cığırın ayrıcına nəzər saldım. Onların biri ilə sinəmdə təlatüt, az gəzib-dolanmamışdım. Mən qərarəsizlik içində dayandım. Ağlımda qəribə duyğular dolaşırdı. Gah qərara gəlir, gah fikrimi dəyişirdim, gah cəlovu buraxır, gah da yenidən onları dartırdım. Bir neçə dəfə atımı məhmizləmək istədim, ancaq bunu etmədim.

"Nədən ora getməyim və onun üzünü bir daha görməyim? O zərif sevginin fərəhli həyəcanını bir daha yaşayaydım! Bir daha... Lakin, bəlkə, artıq gecdir? Bəlkə, mən artıq arzu edilən qonaq deyildim? Bəlkə, məni düşmənçiliklə qarşılayarlar? Nə etməli, ola bilər!"

– Massa Corc, sizə nə olub? Axı biz tamam başqa yolla gedirik, – deyə Cek məni fikirdən ayırdı.

– Bilirəm, Cek. Ancaq mən bir anlığa xanım Pauela baş çəkmək istəyirdim.

– Mem Pauela? Aman tənən! Massa Corc, siz, doğrudanmı, heç nə eşitməmişsiniz?

– Nə haqda? – mən ürək döyüntüsü ilə soruşdum.

– Artıq iki ildir ki, Pauellərdən heç kim burada olmur.

– Bəs onlar hara gediblər?

– Heç kim bilmir. Bəlkə, başqa malikanəyə gediblər, ola bilsin ki, daha başqa bir yərə gediblər.

– Bəs indi burada kim olur?

– Heç kim. Ev bom-boşdur.

– Axı nə səbəbə xanım Pauel buradan gedib?

– Əşi, uzun əhvalatdır... Massa Corc, siz, doğrudanmı, heç nə eşitməmişsiniz?

¹ Rezervasiya – 1823-cü il Moultri fortunda başlanan müqaviləyə əsasən Floridanın seminollar üçün ayrılan hissəsi. Bu, yarımadaın mərkəzi hissəsində yerləşən böyük bir ərazidir.

– Yox, heç nə eşitməmişəm.

– Onda mən sizə danışaram. İndi isə gedək. Artıq gecdir və axşam çağı meşə ilə yol getmək yaramır.

Atımı döndərdim və biz böyük yolla yanaşı getdik. Mən ürək ağnsı ilə zəncinin söhbətini dinlədim.

– Görürsünüzmü, massa Corc, bütün bu işlərin binasını qoca boss¹ Rinqold qoydu, ancaq mən düşünürəm ki, qoca ilə birlikdə cavanın da burada əli vardır. Mem Pauelin bir neçə qulunu oğurlamışdılar. Bunu ağlar etmişdilər. Deyirlər ki, Rinqold kimin burada daha çox can yandırıdığını hamıdan yaxşı bilirmiş. Ned Spensi və Bill Uilyamsı da suçlu bilirdilər. Və onda mem Pael çay boyuncə bir qədər aşağıda yaşayan vəkil Qrabbin yanına gedir. Massa Qrabb isə massa Rinqoldla yaxın dostdurlar. Bax, elə ikilikdə hindu qadını aldatmaq üçün dilbər olublar.

– Hansı yolla?

– Necə deyim, massa Corc, heç bilmirəm düzdür, ya yox. Mən bunu ancaq zəncilərdən eşitməmişəm. Ağlar tamam başqa söz deyirlər. Mən isə bunu zənci Pompdan, massa Rinqoldun oduncusundan eşitməmişəm. Massa Corc, siz onu tanıyırsınız? O deyirdi ki, onlar zavallı hindu qadını ikilikdə aldatmağı kəsdinblər.

– Hansı yolla, Cek? – səbirsizliklə təkrar etdim.

– Görürsünüzmü, massa Corc, vəkil onun hansısa kağızlara qol çəkmasını istəyib. Deyəsən, “etibarnamə” olub, ya orada ona necə deyirlər. Bax, elə Pomp da deyirdi ki, onlar onu bu kağıza qol çək-məyə məcbur edəblər. O oxumağı bilmir və qol çəkib. Vuf! Bu isə heç də “etibarnamə” deyil, hüquqşünaslar dediyi kimi “qəbz” olub. Belə alınıb ki, guya, mem Pael özünün bütün zəncilərini və bütün plantasiyasını massa Qrabba satmış.

– Əclaflığa bir bax.

– Massa Qrabb sonra məhkəmədə and içirmiş ki, pulun hamısını dollarla nağd ödəyib, mem Pael isə bunun tamam ayrı cür olduğuna and içirmiş – ancaq heç nə çıxmayıb. Məhkəmə işi massa Qrabbin xeyrinə həll edib, çünki massa Rinqold onun tərəfində şahidlik edirmiş. Adamlar deyirlər ki, indi bu kağızın yiyəsi massa Rinqold özüdür. O ki hamısını özü düzüb-qoşmuşdu.

¹ Boss – sahibkar, yaxud müəssisə yiyəsi. Bu söz bütün güney Ştatlarında istifadə olunur. O, holland mənşəli “baas” sözündən əmələ gəlmiş.

– Mənfur əclafl! Ah, yaramaz! Amma, Cek, mənə də görüm, bu xanım Pael sonra necə oldu?

– Mem Pael özü də, sizin tanıdığınız o yaraşıqlı gənc oğlan da, buralarda gözəlliyi ilə ad çıxaran hindu qız da, – hə, massa Corc, onlar hamısı bəlli deyil hara çıxıb getdilər.

Bu an meşə bir az səyrəldi və mən ağacların arasından köhnə evi gördüm. Ev əvvəlki dəbdəbəsi ilə portağal və zeytun ağaclarının arasında dayanmışdı, ancaq qılmış barmaqlıq, divarların dibində sıx bitən ot və bəzi yerlərində kiramitləri qılmış dam – bütün bunlar həzin bir yalqızlıqdan və vıranlıqdan soraq verirdi.

Həsret ürəyimi sıxdı və mən qəmgin-qəmgin üzümü çevirdim.

XXI

fəsil

HİNDU QULLARI

Qara Cekin mənə dediklərinə zərəcə şübhə ələmərdim. Adətən, zəncilər nə desəydilər, hamısa doğru çıxardı. Bütün bunları Rinqoldlardan və vəkil Qrabbdan tamamilə gözləmək olardı. Bu ikincisi yan plan-tator və yan rəsmi, həm də olduqca uğursuz ad çıxarmış bir vəkil idi.

Ardınca Cek mənə nağıl etdi ki, məhkəmə istintaqı zamanı Spens və Uilyams hara isə yox olubmuşlar. O bitəndən sonra isə onlar yenidən peyda olmuşdular, ancaq daha onları məsuliyyətə cəlb edə biləcək adamlardan kimsə yox idi.

Oğurlanmış qullardan isə nə bir soraq verən vardı, nə də onları nə vaxtsa ölkənin bu hissəsində görüb-ədən olmuşdu. Görünür, onları Mobildəki, yaxud Yeni Orleandakı qul bazanına göndərmiş və orada yetərinə yüksək qiymətə satmışdılar ki, göstərdiyi xidmətlərə görə vəkil Qrabbı və eyni zamanda, Uilyamsı və Spensi mükafatlandırsınlar. Qulların satılmasında məqsəd də elə bu idi. Rinqold da elə onların Floridadan na vaxt qovulub-çıxarılaacağını gözləyirdi ki, onların torpağına yiyələnsin.

İki ağ adam arasında bu cür sözləşmə yekə bir dələduzluq, cinayət saylardı. Burada isə ağlar özlərini buna inanmış kimi göstərdilər.

əmtəənin əvəzini nə ilə ödəyə bilərdi? Buna cavab vermək çox asandır: atlar və qaramal ilə. Seminollar böyük sürülərə malik idilər. İspanların gedişindən sonra savannalarda vəhşiləşmiş at ibrələri və andalus cinsindən olan öküz sürüləri qalmışdı. Hindular onları tutur və yenidən ahlılaşdırırdılar. Özünəməxsus bir *quiproquo* alınırdı: dördəyaxlıları ikiyəyaxlılara dəyişirdilər.

Hinduların suçlandırıldığıları başlıca cinayət mal-qara oğurluğu idi, çünki ağların da öz sürüləri olurdu.

Seminollar onların da arasında pis adamların – zərərsizləşdirmək heç də asan olmayan namərd yaramazların – olduğunu inkar etmirdilər. Lakin siz elə bir cəmiyyət tapa bilərsiniz ki, avaralardan xali olsun?

Bir məsələ sübhəşiz idi: hindu başçılara mal-qaranın oğurluğu şikayəti ilə müraciət olunanda, onlar həmişə zərəri ödəmək üçün əllərindən gələni etməyə çalışırdılar və qanun pozucusunu sərhədin bu tayındakı qonşularında eşidilməmiş bir sərtliklə cəzalandırırdılar.

Lakin ağlar heç də bununla hesablaşmırdılar. Bir halda ki iti asmağ fikrinə düşüblər, demək, onun quduz olduğunu da təsdiq etmək lazım imiş. Sərhəddə bütün oğurluq-quldurluqlar hinduların ayağına yazılırdı. Ağ çapovulçulara yalnız üzlerini xurmayı boya ilə boyamaq yetərdi. Bu boya altında kimin gizləndiyini isə ədliyyəçilər görə bilmirdilər.

XXII

fasil

BİC SÖVDƏLƏŞMƏ

Yol gedə-gedə ağılımdan keçən fikirlər bu yöndə idi. Onlara zəncinin kədərli hekayəti səbəb olmuşdu. Və guya ki, gerçəkdən mənim nəticələrimi təsdiqləmək üçün başımıza belə bir iş gəldi.

Kimsəsiz evdən bir az aralanmışdıq ki, qaramal izlərinə rast gəldik. Buradan – görünür, elə bizim getdiyimiz istiqamətdə, yəni hindu rezər-

vasiyələrinə tərəf – iyirmi başlıq bir sürü keçmişdi. İzlər, demək olar ki, təzə kimi görünürdü. Mən bir təcürbəli ovçu olaraq müəyyən etdim ki, buradan mal-qaranın sürüldüyü vaxtdan heç bir saat da keçməyib. Düzdür, mən hərbi məktəbin divarları arasında uzun zaman qapalı qalmışdım, amma, hər halda, gənc Pavelin bir vaxtlar mənə öyrətdiyi meşə həyatı elmini unutmamışdım.

Ev heyvanlarının izləri, istər yenisi olsun, istərsə əskisi, mənə heç bir xüsusi təəssürat bağışlamazdı, bunda diqqətləyiq heç nə yox idi. Sadəcə hindu çobanları öz sürülərini evlərinə tərəf sürüb-müşlər; pəncirdəki məkəsin izlərindən bunun həqiqətən hindular olduğunu görə bildim. Düzdür, sərhəd yaxınlığında yaşayan bəzi ağlar da məkəsin geyirdilər, ancaq bunlar onların izləri deyildi. Ayaqların pəncəsində ayrılıq¹, üst hissəsinin hündürüylüyü və güclə duyulan başqa əlamətlər ki, mən onları özümün erkən gəncliyimdəki təlimlər sayəsində səhvsiz ayırd və izah edə bilirdim – bütün bunlar bunun hindu izləri olduğunu sübut edirdi. Cek də mənimlə razılaşdı. Meşədə isə o əsl əfəl və yəndəməzlərdən deyildi. O, məhir vəhşi hindutoyruqları ovlamaqla məşğul olmuşdu. Mən onunla birlikdə maral, gümsüşi tülkü və vəhşi zolaqlı pişik ovuna çıxardım. Mən olmadığım müddətdə isə o daha təcürbəli olmuşdu. İndi o, öz keçmiş rəqibinin əvəzinə odunculuq edirdi və hər gün meşədə çalığı olduğu üçün daim meşə sakinlərinin xasiyyət və vərdişlərini izləməli olurdu. O, bunun sayəsində daha məhir bir ovçu olmuşdu. Zəncilərin yaxşı bir ovçuya qarşı olduğu qədər iti ağıla malik ola bilməyəcəklərini düşüncələrindən yanılırlar. Zəncilər tanıyıram ki, meşədə fərqli əlamətlərə görə istiqamətlənməyi və izlə getməyi bacarırdılar. Bu zaman fəhm və fərsət göstərməkdə istənilən hindudan, ya ağ adamdan heç də geri qalmırdılar. Qara Cek də bu qabiliyyətləri mənimsəmişdi.

Onun bu sahədə indiki məni xeyli üstələdiyini tezliklə anladım. Demək olar ki, o saatca onun fərsətinə təəccüblənməli oldum.

Mən artıq dedim ki, biz bu izlərə diqqət yetirməzdik, əgər bir durum olmasaydı. Elə təzəcə səmtimizi dəyişmək istəyirdik ki, birdən yol yoldaşım atının başını çəkdi və nə cürsə ayrı bir tərəfdə

¹ Dolaşıqlıq, anlaşılmazlıq; hərfor: birinin əvəzinə o biri ('lat.)

¹ Bu xüsusiyyət anadangəlmə deyil, beşikdən başlayan qeyri-təbii bir inkişafdır.

qışkırdı – bu cür səslənmə yalnız zəncilərə xasdır: nə isə “vuf” səsi, nə oxşar bir şey ki, hükrüdülmüş qabandan eşitmək olar.

Mən Ceka baxdım və onun üz ifadəsindən nəyi isə aşkar etdiyini anladım.

– Cek, nə olub?

– İlahil Massa Corc, siz, doğrudanmı, görmürsünüz?

– Axı nəyi?

– Budur, bunu, yerdəkinini deyirəm?

– Mən buradan sürü keçdiyini götürürəm, başqa heç nə görmürəm.

– Bəs bax, bunu, böyük izi deyirəm?

– Hə, elədir, izlərin biri o birlərdən böyükdür.

– Axı sən! Axı bu ki bizim böyük öküz Boldfeysin izidir. Mən onu min danə bağçasının arasında taniyaram. Bu qoca öküz öz yiyəsinə nə qədər sərv tirləri daşımışdı!

– Hə, indi Boldfeysi xatırlayıram. Cek, sən güman edirsən ki, buradan bizim sürü keçib?

– Yox, massa Corc. Mən bunun vəkil Qrabbin mal-qarası olduğunu düşünürəm. Qoca massa Boldfeysi massa Qrabba satmışdı. Axı mən ki öz heyvanımın izlərinə bələdəm!

– Mister Qrabbin öküzləri nə minvalla hindu ərazilərinə, onun plantasiyasından bu qədər uzağa gəlib çıxa bilərdi? Hələ bu hindu qodarlar haradan çıxdılar?

– Bax, elə bunu başa düşə bilmirəm, massa Corc.

Durum haqiqətən təəccüblü idi. Fikirləşməmək və qəribəlikləri gözdərləməmək olmurdu. Qaramal özbaşına belə uzağa gəlib çıxa bilməzdi, həm də ki, çayı üzüb keçmək gerekdi. O, yaqın ki, baş götürüb hara gəldi getmirdi, onu, görünür, sürürdülər, özü də müəyyən bir istiqamətdə. Onu hindular sürürdülər. Bəlkə, bu basqındır? Yaxud öküzləri oğurlayıblar?

Şübhələr öz-özünə yaranırdı, ancaq yetərli dəlil, hər halda, yox idi. Öküzləri işlək yolla sürürdülər ki, burada sürüyə onun yiyələri rahatca gəlib çata bilərdilər, qarətçilər isə – əgər bunlar qarətçilər idisə – göründüyü kimi, izlərini itirmək üçün heç bir ehtiyat tədbirləri görməmişdilər.

Bu, qarətə həm oxşayırdı, həm də oxşamırdı. Bu, bizim marağımızı elə alışırdı ki, biz izlə getmək və nəhayət, işlərin nə yerdə olduğunu aşkar etmək qarənnə gəlirdi.

Təxminən, bir milə qədər məsafədə izlər bizim yolumuzla uyğun gəlirdi, lakin sonra o, birdən kəskin surətdə sola burularaq, birbaşa sıx meşəliyə dönürdü.

Biz öz niyyətimizdən dönməməyi kəsirdik. Görünür, sürü buradan elə az öncə keçmişdi və ona çox tezliklə çatmaq olardı. Bir qədər götür-qoy edərək, təqibi davam etdirməyi qətdik. Biz sıx meşəliyə girəndən əzca sonra adam səsləri və öküz böyürtüləri aydın bir surətdə bizə yetişməyə başladı.

Atlardan düşüb onları ağaca bağlayaraq, irəliyə piyada gətdik. Biz səslərin və sürüdə gələn böyürtülərin bir-birinə qarşıaraq aramsız uğultuya çevrildiyi səmtə oğrun-oğrun və susaraq gedirdik. Aydın idi ki, elə indici yolla keçən həmin öküzlər böyürtürdülər. Ancaq danışanlar onları buraya sürüb gətirən adamlar deyildilər.

Hindunun danışığını ağ adamın danışığından çox asanlıqla ayırmıq olar. Səsləri bizə gəlib yetişən adamlar, şübhəsiz ki, ağlar idi. Onlar öz söhbətlərini ədəbsiz ifadələrlə bazaya-bazaya ingiliscə danışdılar. Mənim yol yoldaşım hələ bunların kim olduqlarını da tanıdı.

– İlahil, massa Corc, axı bu, həmin o iki adibatmışlardır – Spens və Bill Uilyams!

Cek tamamilə haqlı idi. Biz yaxına gəldik. Həmişəyaşıl ağaclar bizi gizlədirdi, ancaq biz bütün baş verənləri aydın görürdük. Sürü böyük olmayan talada toplaşmışdı, yaxınlıqda isə onu sürüb gətirən iki hindu və yuxarıda göstərilən dəyərli adamlar dayanmışdılar.

Biz kölgədə dayanaraq izləyir və dinləyirdik. Və mən artıq bir neçə dəqiqə sonra Cekin etdiyi işarələr və him-cimlər sayəsində işlərin nə yerdə olduğunu tam anladım.

Biz olay yerinə çatanda, sövdə artıq bitmişdi və hindular məhz öz qanımətlərini ağlara təhvil verirdilər. Sürünü artıq özləri sürüb aparmalı olan yeni sahiblər isə elə məhz hindulara (şübhəsiz ki, öz qəbilələrinin mənfur tör-töküntülərinə) onların mükafatını – bir neçə şüşə viskini və bir ovuc bəzək-düzəyi təqdim edirdilər. Bu, gənc isinə – vəkil Qrabbin otlığından mal-qaranın oğurlanıb aparılmasına görə ödənc idi. Hindular işlərini görüb qurtararaq, aralanıb gədə və öz evlərinə ürəkləri istəyən qədər sarıxoşluq edə bilərdilər. Onlar daha qarət deyildilər. Spens və Uilyams isə indi sürünü hara isə daha uzaqlara qovub apara və onu xeyli böyük məbləğdə pula sata bilərdilər. Yaxud, daha ağılabatını, onlar sürünü geriye, Qrabba aparıb

qaytararaq onu hinduların soyğunçu dəstəsindən ligidliklə geri aldıqları ilə gopa basa bilərdilər. Plantasiyanın bir yelində, yanan buxanın önündə qiymət bir nağıll

Bu, elə polis və hökumət üçün göydəndişmə bir şey olardı.

Ah, bu vəhşi quldurlar, seminollar – onlarla çoxdan haqq-hesabı çürütmək gerekdi, onları çoxdan Floridadan qovub rədd etmək gerekdi!

Sürü vəkil Qrabba məxsus olduğu üçün mən bu əhvalatla müdaxilə etmədim. Mən hər şeyi başqa bir yerdə və başqa bir durumda da danışa bilərdim. Buna görə biz Cek ilə özümüzü heç kəsə göstərmədən, atların yanına qayıtdıq və dərin fikirlərə dalaraq, yolu-muza davam etdik. Mən zərrəcə şübhə etmirdim ki, sərxoş hindular Spens və Uilyams tərəfindən təlimatlandırılıblar. Bu ikisi isə, öz növbəsində, bu çirkin oyunda Qrabba xidmət edirdilər. Uzun sözün kasəsi, "əl-əl yuyar, əl də üzli" məsələsi.

Nə yollasa suyu bulandırmaq gerekmiş, zavallı hinduların ümitsiz duruma salmaq gerekmiş...

XXIII

fəsil

YOLDA DÜŞÜNDÜKLƏRİM BARƏDƏ

Məktəbdə, elə ondan kanarda da məni hinduların müdafiə etdiyi-mə görə tez-tez ələ salırdılar. Əlbəttə, hindu əcdadlarını da unut-murdular. Deyirdilər ki, qədim Pokaxontasin qanı iki yüz il ağların qanı ilə qarışandan sonra mənim damarlarımda güc-bələ ilə axmalı olduğu halda, qəflətən yenidən qaynayıb coşubmuş. Məni qınayırdılar ki, söhbət millətin düşmənlərindən getdiyi və bu kimi məqamlar üçün səciyyəvi olan hay-küyün qopduğu belə bir vaxtda qıraqda qal-mışam, kütənin ümumi qışqır-bağınna qoşulmamışam. Və buna görə mənim vətənsəvarlıyımı şübhə altına alırdılar.

Millətlər də ayrı-ayrı adamlar kimidir. Siz onları razı salmaq üçün elə onların özü qədər naqis olmalısınız, onların duyduqlarını siz də duymalı və ya dilə gətirməlisiniz ki, mahiyyətə eyni şeydir, onların

sevgilərini də, nifrətlərini də paylaşmalısınız, xülasə, bəxş və məslək azadlığından əl çəkməli və əksəriyyət ilə birlikdə "Çərmixal" – deyə bəğirməlisiniz.

Müasir cəmiyyətdə yaşayan adam belədir və o, vətənsəvar sayılır! Bir kimsə öz fikirlərini həqiqət qaynağından götürürsə və insanlı xurafatların mənasız axınının önünə sədd çəkmək istəyirsə – o kəs özünün bütün həyatı boyu qəbul olunmur. Öləndən sonra, bəlkə də, özünün bütün həyatı boyu qəbul olunmur. Öləndən sonra, bəlkə də, ancaq sağlığında heç zaman! Peru istilasıçısının¹ həsrətində olduğu "sağ işən şöhrətə" belə bir adam can atmalı deyil və o, ona çatan da deyil. Əgər xalis bir vətənsəvar mükafat olaraq şən-şöhrət almaq istəyirsə, o, bunu yalnız gələcək nəsilə, onun sümükləri də qəbir-də çürüyəndən sonra gözləməlidir.

Xoşbəxtlikdən başqa bir mükafat da vardır. Təmiz insan vicdanı – bu boş və mənasız söz deyildir. Adamlar var ki, onu yüksək dəyərləndirirlər və şirin pıçılılan onlara yeni güc və fərəh bəxş edir.

Mənim məcburen gəldiyim qənaətim yetərinə fərəhsiz idi ki, mən ona təkcə təsadüfən seyr etməli olduğum epizoddan sonra deyil, həm də az öncələr keyli çox eşitdiyim ayrı qəziyyətlərdən sonra gəl-mişdim. Amma mən, hər halda, belə bir yol seçdiyimə görə özümü təbrik etdim. Özümün birca sözümlə, birca hərəkətimlə belə, bütün ədalətsizliklərə bir tük qədər də olsa, əlavələr etməmişdim. Mənim özümü suçlamaq üçün bir səbəbim-zadım yox idi. Mənim vicdanım tezliklə savaşa bir düşməntək qarşılaşmalı olacağı mənə zavallı xalqın qarşısında tam təmiz idi.

Mən bu əsas məsələ üzərində çox düşünmədim – tezliklə üzəri-mə dostluq və sevgi haqda xatirələr nəsinin sızırub gətirdiyi daha qəmgin fikirlər axıb töküldü. Mən var-yoxu əlindən alınırsam dul qadın haqda, onun uşaqları haqda, Mayumi haqda düşündürdüm. Düzünü desəm, bütün ailəyə bağlansam da, daha çox onun haqqında düşündürdüm. Onun bütün yaxınları mənə əziz idilər, ancaq onun özü həmişə əziz idi. Ürəyim həmişə yanırdı, həmin fikrini edirdim, lakin ən çox ümidlərimlə bağlı kədər daha sarsıdıcı idi.

İndi bu ailə haradadır? Onlar hara gediblər? Gümanlar, əndişələr və qorxular getdikcə idrakıma daha çox hakim kəşidlər. Gözlərim önünə ən qəmgin lövhələr gəlirdi. Bu cinayət törədən adamlar istənilən

¹ Peru istilasıçı – Fransisko Pizqaro (1471 – 1541), Perunu ispan taxt-tacına tətbiq edən moqşur ispan istilasıçı

başqasına – məhkəmə sənədlərinə nə vaxtlarsa yazılmış cinayətlərin ən dəhşətlisinə belə qadir idilər. Mənim gənclik dostlarımla qismətina hansı tale düşmüşdü?

Yol yoldaşım onların taleyin bu zərbələrinə məruz qaldıqdan sonrakı aqibəti barədə heç nə bilmirdi. O güman edirdi ki, onlar başqa bir hindu məskəninə köçüb gediblər, çünki qonşulardan heç kim onlar haqda sonra heç nə eşitməyib. Lakin bu yalnız təxmin idi.

Sürətlə dəyişən təbiət mənzərələri məni ağır düşüncələrdən ayırdı və bir növ, mənə yüngüllük gətirdi. Əvvəlcə yolumuz şam meşəliyindən keçirdi. Biz günortaya yaxın geniş bir açıqlığa çıxdıq, sağda və solda qarşımıza xommoklar – florida quyuları çıxdı. Yol bu quyulardan arasından keçirdi. Bütün mənzərə, sanki, sehirli tamamilə dəyişmişdi. Hər şey – başımız üstə yarpaq da, ayağımız altında torpaq da – tamamilə ayrı cür olmuşdu. Şam ağacları həmişəyaşıl ağacların enli, qalıq kimi bərk, cılız, parlaq yarpaqları olan cəngəllikləri ilə dəyişilmişdi. Məsələn, burada özünün tam hündürüylünə çatan maqnoliyalıq bu cür idi. Ətrafımızda palıdlar, tut, dəfnə ağacları, dəmirəgəclar bitmişdi, onların üzərində isə, sanki, aşağıda xışıldayan öz sadə dostlarını salamlayaraq, vüqarla yığılanaq palma ağacları ucalırdı. Biz bir müddət yolumuza ağacların və onların ətrafını bürüyən parazit bitkilərin saldığı qatı kölgə ilə davam etdik; yarpaqlarla yüklənmiş nəhəng üzüm tənəkləri, sürünən lilanlar, gümüşü tıllandıyanın xırda kolları – bütün bunlar səmanı nəzərlərimizdən gizlədirdi. Əyri-üyrü çıxır meşədə dolaşırdı; onu yuxıdan ağac gövdələri və üzüm tənəklərinin bir-birinə dolaşmış şpalerləri kəsirdi. Onların budaqları gəmi burazları kimi yolun üzərindən aşaraq ağacdən-ağaca keçirdi.

Landşaftın bir qədər qəmli görkəmi vardı, amma o, əvəzində, möhtəşəm duyğulara səbəb olurdu. O, əhvalıma olduqca uyğun gəlirdi və mənə açıq, bol havalı şam meşəsindən daha sakitləşdirici təsir edirdi.

Biz qaranlıq meşədən çıxaraq, yuxarıda təsvir etdiyim Florida quyulunun birinə – xırda tapəçiklər və karpic rəngli qayalarla əhatə olunmuş dairəvi nohura aparan yola çatdıq. Bu, görünür, bir vaxtlar sönlüb gedən vulkan krateri idi. Anqlosaks mühacirlərin barbar jargonunda onların adına "kloaka" deyirlər. Bu ad qətiyyətlə uyğun

deyil, çünki əgər onlarda su olurdusa, bu su həmişə büllür kimi duru və təmiz olurdu. Bizim yaxınlaşdığımız nohuru da şəffaf su ilə dolu idi. Və biz özümüz də, bizim atlarımız da içmək istəyirdik, çünki günün ən isti vaxtı idi. Meşə arxamızda indi elə də sıx və kölgəli görünmürdü. Biz dincimizi almaq və bir qədər qəlyanaltı etmək üçün düşgəlməməyi qərara aldığımız.

Mən özümə tutumlu azuqa torbası götürmüşdüm ki, onun şişmiş böyürləri (buradan iki-üç şişənin boğazları görünürdü), evdə bizi əhatə eləyən könüllüxəşməyə qayğıkeşlikdən xəbər verirdi. At belində səfərdən iştahım açılmışdı, isti hava isə dözülməz susuzluğa səbəb olurdu. Torbanın içindəkilər bizi tez doyuzdurdu, sərin bulaqdan götürülən su ilə qanşındırılmış bir stəkan qırmızı şərab isə susuzluğumuzu yaxşıca yatırırdı. Açıq havadakı bütün bu qonaqlığı sıqar tamamladı. Mən onu çəkkə-çəkkə kölgəli maqnoliyanın şaxdan altında uzandım və yuxarı baxdım. Göy tündü burumları cılız yarpaqlar arasından yuxarı soyulur və hünərləri kənara uçmağa vadar edirdi. Mənim həyəcanım azaldı, fikirlərim yayılmağa başladı. Mərcani qozalardan və maqnoliyanın iri ağ çiçəklərindən yayılan kəskin atır mənə məstəddici təsir etdi. Mən yuxuya getdim.

XXIV

fəsil

QƏRİBƏ ƏHVALAT

Ehtimal ki, mən bu huşsuz durumda bir neçə dəqiqə qalmışdım. Ancaq birdən su şəpəllisi məni oyatdı, sanki, kim isə özünü nohura atmışdı. Mən çox da qorxmıdım və durub baxmaq bir yana, heç gözlərimi də açmadım.

"Yəqin, bu, Cekkird, suya baş vurub, – deyə kəsəldirdim. – Qiyamət fikirdir. Sonra mən də çıxmaram".

Ancaq səhv etmişdim. Zəncinin suya atılmaq ağına da gəlmirdi, o, sahilə, yatmağa uzandıqı yerin yaxınlığında dayanmışdı. Onu da sas oyatmışdı və o, tez qalmışdı. Mən Cekin səsinə eşitdim:

– Massa Corc, bir baxın, əcəb zirpədir! Vuf!

Bir az qalxdım və nohura tərəf baxdım. Ceklik burada bir iş-zad olmadığı belli oldu: bu, azman bir alligator idi, baş vurub suyun üzünə çıxmışdı. O üzərək bizim uzadığımız yərə yaxınlaşdı və güclü pəncələri olan zorba sinəsini qabağa verərək, aşkar bir maraqla diqqətlə bizə baxdı. Onun başı suyun üzündən yuxarı qalxmışdı, quyruğu isə ıqıdçasına yuxarı qatlanmışdı. Alligator, eyni zamanda gülməli və iyrənc bir təəssürat doğururdu.

Mən pıçılı ilə:

– Cek, tufəngi bura ver görüm, – dedim. – Amma yavaş ol, yoxsa, onu qorxudaraq.

Cek tufəngi götürmək üçün ehməlcə irəli yeridi. Ancaq alligator, guya ki, niyyətini başa düşdü. Mən əlimi tufəngə uzadan kimi, o, qəflədən cəvrildi və ildırım sürətilə suyun dibinə cumdu. Mən bir müddət əlimdə tufəng, onun yenidən peyda olacağını gözlədim, amma abas yərə. Görünür, o, əvvəllər də hücumə məruz qalbmış və bizim xətlə düşmənlər olduğumuzu duymuşdu. Nohur işlək yolun yaxınlığında yerləşdiyi üçün bu ehtimal tamamilə ağlabatan idi.

Əlbəttə, əgər bizim plantasiyada nohurda baş verən dəhşətli sah-nə gözələrimizin önünə gəlməsəydi, nə mən, nə də yol yoldaşım bu epizoda diqqət yetirməzdik. Bütün durum: nohur, qayalar, ətrafdakı ağaclar, hətta sürünənin ölçüsü, ümumi şəklə və qəddar, iyrənc görkəmi – hər şey, indi barəsində bütöv əfsanələr düzəldilən həmin alligatoru yadıma salırdı. Mən həmin əlamətdar günün bütün vəhşi və vahiməli olaylarını aydın bir surətdə xatırladım; bu, sanki, dünən olubmuş kimi, bütün təfəssilatı ilə mənim yaddaşımda yenidən canlandı: müdhiş alligatorun mulat tərəfindən cəz olunması, nohurda öldürücü savaşıma, təqib, mulatın əsir edilməsi, məhkəmə və tonqalda yandırmaq hökmü, qaçış, göldə uzun sürən izləmə və gözənilməyən müdhiş sonluq. Məna hətta elə gəldi ki, suyun dibinə gedən qurbanın ümitsiz fəryadını yenidən eşidirdim. Bunu xatırlamaq bizim hər ikimiz üçün elə də xoş deyildi və biz tezliklə bu mövzuda söhbəti tamam kəsdik. Və guya ki, elə bizim fikrimizi yayındırmaq üçün yaxınlıqda vəhşi hindtoyuğunun qaçqılığı eşidildi. Cek onu ovlamaq üçün məndən icazə istədi, mənim tufəngimi götürüb getdi.

Yenidən öz siqanını yandırım, yumşaq otun üstündə uzandım, göyümtül tüstü haqlarını seyr edərək və maqnoiliyanın adamın ağlığını başından alan ətrinə uyaraq, yenidən yuxuladım. Mən bu dəfə yuxu

gördüm; bu yuxuda həmin müdhiş günün bütün olaylarını, sanki, yenidən yaşadım. Lakin bu yuxu gerçəklikdən fərqli idi. Yuxuda gördüm ki, mulat yenidən sudan adanın sahilinə dırmaşır, guya, o, canını sağ-salamat qurtara bilib və indi qisas almaq üçün geri döndüb və guya ki, mən onun əlinə düşmüşəm və o, mənə öldürməyə hazırdır!

Bu böhranlı anda yenidən ayıldım, ancaq bu dəfə mən yuxudan edən su şappıltısı deyil, harada isə yaxınlıqda gurultu salan güllə səsi oldu.

"Aha, demək, Cek hindtoyuğuna atəş açdı, – düşündüm. – Ümidvaram ki, o, dəqiq nişan alıb. Özümə forta, heç olmasa, bir hindtoyuğu götürməkdən məmnun olardım. O, bizim süfrəmizdə yaman kara gələrdi. Eşitmisəm ki, orada elə də yaxşı yedizdirmirlər. Cek – yaxşı atıcıdır və çətin ki, yan atsın. Baş birdən..."

Fikirlərim ikinci güllə səsiylə qafıl qırıldı. Mən səsindən onun tufəngdən atıldığını müəyyən etdim.

"Bu, nə ola bilər? – Həyəcanla özüməndən soruşdum. – Cekkəki mənim təklilə tufəngim idi, o, belə qısa müddətdə onu ikinci dəfə doldura bilməzdi".

Ola bilməzi ki, birinci atəş yuxuda eşidim? Yox əşi, mən onu ayrılıqda eşitmisəm, şübhəsiz. Elə mənə oyadan da o oldu. Şübhəsiz ki, iki güllə atılıb, mən səhv edə bilməzdim.

Heyrat içində dik atılaraq, ayağa durdum. Mən öz yoldaşıma görə narahat idim. Atəşlərin iki tufəngdən edildiyinə şübhə yox idi. Bu ikinci atıcı kimdir belə? Bəlkə düşməndir? Biz xətlə zonada idik.

Ceki səslədim və o, haradansa mənə hay verəndə bir qədər sakitləşdim. Ancaq növbəti anda yenidən təşvişə düşdüm, çünki Cekin səsinə aşkar bir vahimə duyulurdu.

Çaşqınlıq və həyəcan içində tapançamı qapdım və cəngəlliyə atıldım. Cekin səsi yaxınlıqda aydın eşidilirdi, ancaq divar kimi sıx yaşıllığın arxasından onun qaramtıl bədənini görə bilmirdim. O qışırmaqda davam edirdi və mən indi sözləri ayır edə bilirdim.

– Rəhmətli tanrı, – o, dəhşətin son həddini bildiren bir səslə fəğan edirdi, – massa Corc, siz yəralı deyilsiniz?

– Mən kimi, hansı məlun yaralaya bilərdi ki?

Əgər iki atəş olmasaydı, düşünərdim ki, o, mənə uzanan tərəfə atəş açıb və ona elə gəlir ki, təsadüfən mənə dəyib.

– Siz öldürməyiblər? Şükür tanrıya ki, siz öldürməyiblər, massa Corc!

– Cek, qulaq as, bütün bunlar nə deməkdir?

O, bu dəqiqədə ağacların arxasından göründü və mən onu yaxşıca gözdan keçirdim. Nə isə qorxunc bir şey baş verdiyini anladım. Cek özünün bütün görkəmi ilə dəhşət təəssüm edirdi. Onun gözləri vəhşicəsinə bəralmışdı və gözünün ağları elə parıldaırdı ki, göz bəbəkləri, demək olar ki, görünmürdü. Onun dodaqları qansız və solğun olmuşdu. Qara bənizi bozarmışdı, dişləri şaqıldayırdı. Hərəkətlərindən onun dəhşətli qorxu içində olduğu görünürdü.

Cek məni görüb qabağıma yüyürdü və indicə qaçaraq gəldiyi tərəfə həyəcanla bax-baxa, qolumdan yapışdı. O, elə baxırdı ki, elə bil, arxadan onu ölüm təhlükəsi izlayırdı.

Bilirdim ki, Cek, ümumiyyətlə desək, qorxaq adam deyil – tam əksinə! Deməli, nə isə bir xətar var imiş... Bas hansı? Mən gərgin bir halda diqqət verdim, ancaq meşənin qaranlıq dərinliyində ağacların tutqun gövdələrindən başqa bir şey seçə bilmədim. Onda mən yenidən Cekə sorğu-sual etməyə başladım.

– İlahi! Bu... bu, o idi! Mən əminəm ki, o idi!

– Sən axı kimi deyirsən?

– Ax, massa Corc, demək, siz, doğrudan, yaralanmamısınız? O, sizə güllə atdı. Mən onun ni... ni... nişan aldığını gördüm... Mən ona güllə atdım, ancaq vura bilmədim, və... o qaçdı...

– Axı kim atəş açdı? Kim qaçdı? Allah xatirinə, izah et görüm, kim idi o?

– Ka... kabus qaçdı.

– Hansı kabus? Bəlkə, sən elə iblisin özünü görmüsən?

– Elədir, massa Corc, elədir! Mən iblisi görmüşəm. Bu, San Cek idi!

– San Cek?

XXV

fəsil

GÜLLƏ ATAN KİM İDİ?

– San Cek, – mexaniki surətdə və əlbəttə, yol yoldaşımın məlumatına heç də inanmadan təkrar etdim. – Deyirsən ki, San Cekı gördün?

– Hə, massa Corc, – silahdaşıyanım qorxudan bir az özünə gələrək, cavab verdi. – Bax, bu güydəki günəş kimi ya onun özünü, ya da kabusunu gördüm.

– Əcəb cəfəngiyyətdir! Kabus-filan olmur. Ağacların kölgəsi gözlerini örtüb. Bütün bunlar sadəcə gözüne görünüb.

– Aman allah, massa Corc! – zənci qızgın bir əminliklə etiraz etdi. – And olsun ki, mən onu görmüşəm, səhrə-zadə düşməmişəm... Mən gördüm – bu, San Cek idi, ya da onun ruhu idi...

– Yox, bu mümkün deyil!

– Hə, qoy mümkün olmasın, ancaq hər necə olsa da düzdür. İncilə and olsun! San Cek bax, o evkaliptin arxasından sizə güllə atdı. Sonra mən ona atəş açdım. Axı siz iki güllə səsi eşitdiniz?

– Hə, mən iki güllə səsi eşitdim, ancaq bu, mənə belə gələ bilirdi.

– Yox, sizə elə gəlməyib! Vuf! Lanətə gəlmiş əclaf! Əlbəttə ki, o atdı!... Bir bura baxın!

Biz nohura yaxınlaşdıq və mənim kölgəsində yatdığım maqnoiliyanın yanında dayandım. Cek əyildi və ağacın gövdəsindəki, görünür, güllə zədəsi olan qabığın qopmuş yerini göstərdi. Güllə ağacın ortasından dəşib keçmişdi. Yara yaşıl və təzə idi və ondan şirə süzülürdü. Kim isə mənə güllə atmış və vur-tut bir neçə düyüm yanılmışdı, bu, şübhəsiz idi. Güllə, məhz mən yol torbama başımın altına qoyaraq dincələndən zaman, başımın üstündən vıyıldayıb keçmişdi. O, az qala, lap qulağımın dibindən keçmişdi, çünki mən indi, ilk atəşlə, demək olar ki, eyni zamanda güllə vıyıldısını eşitdiyimi xatırladım.

– İndi siz mənə inanırsınız, massa Corc? – özünün fərsətindən dedikcə rəzi qalmış zənci soruşdu. – Görürsünüzmü ki, bu, sizə elə gəlməyib?

– Hə, indi başa düşürəm ki, mənə kim isə güllə atıb.

– San Cek, massa Corc, San Cek! Allaha and olsun! – yol yoldaşım həyəcanla səsləndi. – Mən bu sənı yaramazı bax, bu ağacı gördüyüm kimi, aydın gördüm.

– Di, kim atır-atsın, qırmızıdərilili olsun, ya sandərəli, biz buradan nə qədər tez çıxıb getsək, o qədər yaxşıdır. Tüfəngimi ver görüm. Sən atlan yəhərleyənəcn, mən keşik çəkəram.

Cek tüfəngi doldurub ağac gövdəsinin arxasından dayanaraq, zənci atlan yəhərleyənə və şeylərımızı yığana qədər, xətar gözələnən tərəfə diqqətlə baxmağa başladım. Mənim necə bir qorxu və həyəcanla

gözlədiyimi deməyə ehtiyac yoxdur. Mənim həyatıma qəsd ondan xəbər verirdi ki, mənə qarşı dayanan düşmən, kim olursa-olsun, qəti düşməndir. Zəncinin, gülləni San Cekin atması kimi təxmini mənə sadəcə cəfəng göründü və mən buna güldüm. Axı mən mulatın müdhiş bir ölümü öldüyünü öz gözümlə görmüşdüm. Onun kabusunun, yaxud onun ölünün görünməsinə inanmadım üçün mənə, Qara Cekin şahidliyindən daha ciddi sübutlar gerekdi. Zənci bu günəşin zorla işıqlandırdığı meşənin fərhətsiz cəngəlliyində məchul düşməni görəndə onun təxəyyülü oynamış və ona elə gəlmişdi ki, atası açan San Cekdir. Amma atası ki, külyəvi deyildi! Və nə üçün məhz bu anda mən yuxuda mulatı görürdüm? Və nə üçün belə bir yuxu? Zəncinin gözüne görünən eyni şeylər mənim də xəyalıma gəldi.

Bu qəribə uyğunluğu düşünən zaman bədənimdən üşütmə keçdi və damarlarımda qarım dondu. Onda dəhşətli bir şey gizlə-nirdi və bu elə ağlabatan idi ki, mən zəncinin təntənəli inandırma-larında gerçək bir şey olduğuna inanmaq istəyirdim. Bütün bunlar barədə nə qədər çox düşündümsə, əvvəlcə mənə tam inanılmaz görünən şeylərə bir o qədər tez inanmağa hazır idim.

Məsələn, nə üçün hindu heç bir ballı səbəb-zad olmadan məni özüne hədəf seçmək fikrinə düşə bilərdi? Doğrudur, hindular və ağlar arasında münasibətlər düşmənçilik kimi səciyələndirilirdi, lakin axı savaşı, hər halda, başlanmamışdı. İş hələ bu yerəçən çatmamışdı. Ağsaqqallar şurası hələ toplanmamışdı, o, ertəsi günə təyin olunmuşdu. Onun qərarı ballı olmayınca, çətin ki, hansı bir tərəfdənsə düşmənçilik hərəkətinə yol verilis. Bu, şuranın gələcək qərarına ciddi təsir göstərə bilərdi. Hindular da öz düşmənləri qədər, onlar-dan da xeyli artıq dərəcədə, barışın qorunmasında maraqlı idilər. Onlar bu qəbildən olan yersiz və vaxtsız-vadəsiz nümayişkarlığın heç də onlara xeyir verməyəcəyini bilməyə bilməzdilər. Əksinə, bu, köçürülmə tərəfdarları dəstəsi üçün uyğun bəhanə ola bilərdi. Hin-du belə bir durumda mənim həyatıma qəsd eləyə bilərdimi?

Bəs əgər nişan alan hindu deyildisə, onda mən kim və nə üçün öldürmək istəyirdi? Mən hələ kimisə o dərəcədə incitməmişdim ki, onun başmıyan nifrətinə səbəb olum, hər halda, bu kimi birçə hal belə xatırlırdım. Birdən mənim yadıma sarıxos öküzlər çödərlən düşdü. Onların müqavilə na vəclərinə idi, ya içləs-şura qərarları? At, yəhər-yüyan, tufəng, hər hansı bir bazək-düzək onlara bütöv bir qəbilənin tələyindən

daha önəmli idi. Görünür, onların hər ikisi əsl quldur idi. Eynilə ağların arasında olduğu kimi, hinduların da arasında qarətçilərə rast gəlinir.

Amma yox, bunlar çödərlər deyildilər. Biz onların yanlarından keçən zaman, onlar bizi görməmişdilər, amma lap əgər görsəydilər da, onda, çətin ki, belə tez bura gəlib çata biləydilər. Biz atlanmızı səyirdib gəlmişdik, onlar isə piyada idilər və deməli, bizə çata bil-məzdilər. At belində olan və Cekin əsl yaramaz kimi qələmə verdiyi Spensə və Uilyamsa gəlinəcə, bu adamlar da bizi görməmişdilər. Həm də onlar sürüdə aralana bilməzdilər.

Aha! Nəhayət, mənə elə gəldi ki, səbəbi tapmışam. Yəqin, mənə atası açan ağlardan ömürlük qisas alacağına and içən və acığını yolu üstə çıxan ilk adamın üstə tökən bir qaçqın qul imiş. Ola bilsin, bu San Ceka bir az oxşayan olan bir mulat imiş (zəncilər kimi, dərisinin rəngi san olan bütün adamlar da bir-birinə oxşayırlar). Görünür, mənim yol yoldaşımı aldadan da elə bu olub. Məni bu fikir həlalik sakitləşdirdi.

Bu dəmdə Cek artıq hər hazırlığı görüb qurtarmışdı. Biz bu sirri açmaq cəhdini bir qırağa qoyaraq, yəhərə qalxıb yola düzəldik. Atlan-mızı bir müddət var gücümüzlə çəpdik. Yol seyrək məşəlikdən keçirdi və həm irəlini, həm də gerini yaxşı görmək olurdu, ancaq nə öndən, nə də arxadan heç bir nə qara, nə qırmızı, nə də san düş-mən görünüb-eləmədi. Biz Kinq fortuna çatana qədər birçə dənə də olsun, canlı varlığa rast gəlmədik. Günəş üfüqdəki qaranlıq meşə zirvələrində gizlənen zaman biz fortə girdik.

XXVI

fəsil

SƏRHƏD FORTU

"Fort" sözü bizdə çıxıntılan və mazağallan¹, bürcləri və qlaşısları² olan böyük bir tikili haqda – bir sözlə, möhkəm bir istehkam haqda

¹ Mazağal – müdafiə tikililərinə: qala divarlarında, qüllələrdə və qalaçalarda (qalalarda, hərbi qəbilələrdə top, pulemyot və s. üçün sığınacaq yer) atış dəliyi.

² Qlaşıs – istehkamin bayır xəndəyinin önündə tökmə torpaq topası. İste-hkamin önündə uzananların gizlədilməsi üçün və ön tərəfi atışa tutmağı asan-laşdırmaq üçün qaldırılırdı.

tasəvvür yaranmasına səbəb olur. İspanlar, həqiqətən, Florida və başqa yerlərdə bu cür fortlar tikirdilər. Bu fortların çoxu hələ də mövcudluğunu qoruyur, qalanların xarabalıqları isə onların divarları üzərində bəbir təsviri olan bayrağın vüqarla dalgalandığı çağların əzəmətindən və şən-şöhrətindən soraq verir. Lakin İspanların və başqa Avropa xalqlarının müstəmləkə memarlığı üslubları arasında böyük fərq vardır. Onlar Amerikada öz istehkamlarını əmək və pul məsəflərinə əhəmiyyət vermədən tikdirmişlər, guya ki, onlar öz hökumətlərinin daimi sürəcəyini düşünmüşlər. Onların heç xəyallarına da gəlməzdi ki, onların Floridada ağalıqları bu qədər gödək olacaq, onları qarşıda qovulmaq gözləyir.

Nəhayət, bu nəhəng qalaları onların kənnə yaxşıca gəlmişdi. Onları qoruyub yamassılar, sonra isə yenilməz seminollar artıq çoxdan İspanları çiçəklənən yarımadadan, hələ hinduları ayrı bir ölkənin hakimiyyəti altına verənə qədər¹, süsüdüncü çıxardılar.

Birləşmiş Ştatların Floridada öz böyük daş qalaları vardı, lakin sərhəd səvaşları tarixində adları çəkilən "fortlar" onlara heç də bənzəmir. Bu tikililər bir nəhəng zəncir kimi Birləşmiş Ştatların bütün ərazilərini əhatə edir. Burada qayalarından yonulmuş diş-diş divarları, bəhali qalaçaları və gərəksiz memarlıq bəzək-düzəklərini görə bilərsiniz. Bu, əksər hallarda, ağacdən olan qaba müvəqqəti tikililərdir ki, həm ucuz başa gəlir və həm də sürətli gərəksizliklərdə sərhədləri daim dəyişdiyi vaxt heyyətin gəlmədən atıb getmək olur.

Düşmən əhvali-ruhiyyəli hindulardan etibarlı qorunmanı təmin etmək üçün, aşağıdakı kimi hərəkət etməlisiniz: bir neçə yüz ədəd ağac tapın, onları kəsin və mişarlayaraq, on səkkiz fut uzunluğunda tirlər çıxarın, onları ortadan yarıp, yastı tərəfi içəri olmaqla bir-birinə kipp dayayaraq dördbucaqlı şəklində qurun, onları kəndələn taxtalarla bir yerdə müdayın, onların yuxarı uclarını itiləyin, yerdən səkkiz fut yüksəklikdə mazgallar düzəldin, mazgalların altında ayaqaltılar və taxtabəndlər qurun, dışından xəndək qazın, üzəüz künclərdə bürclər tikin və öz toplanızı orada yerləşdirin, möhkəm darvazalar taxın və siz sərhəd fortu tikmiş olarsınız!

Bu, üçbucaqlı, yaxud dördbucaqlı, yaxud da istənilən ayrı çoxbucaqlı ola bilər, əsas odur ki, hazırkı yerə ən yaxşı şəkildə düz gəlsin.

¹ Burada Floridanın Birləşmiş Ştatlar tərəfindən İspaniyadan alınması nəzərdə tutulur.

Ardınca siz asqarlar və arzaq ehtiyatı üçün yer gərəkdir. Həsənn içərisində möhkəm blokhaular tikin; əgər istəsəniz, onların da küncələrində mazgallar qurun – dışın hasənn hücumla alınacağı hal üçün. Bütün bunlar başa çatdı zaman, hesab etmək olar ki, fort hazırdır.

Şam ağacları ən yaxşı tikinti materialıdır. Onların budaqsız hündür gövdələrini asanlıqla qırmaq və gərəklən uzunluqda tirlər mişarlayıb çıxarmaq olar. Amma Floridada fort tikintisi üçün daha əlverişli olan ağac növü vardır – bu, "balqabaq palməsi" adlanan ağacdır. Onun möhkəm oduncuğu güllədən elə də tez parçalanmır və güllələr sadəcə onda ilişir qalır. Kinq fortu da belə ağaclardan tikilmişdi.

Bu cür möhkəmləndirilmiş olan bir fort təsəvvür edin və ora bir neçə yüz əsgər yerləşdirin. Onların bəziləri çirkli ağ qatımlı olan rəngi gətirmiş mavi mündirlərdədir (piyadalar), başqaları – qırmızı köbəli tünd-göy mündirlərdədir (artilleriya), üçüncüləri – tünd-yaşıl mündirlərdədir (karabinyerlər), bir ayrıları sarı rəngə çalan daha təsirli mündirlər geyiniblər (draquonlar). Səliqsiz geyimli bu əsgərlərin fortunda boş-boş veyilləndiklərini və ya dasta-dasta təhəssiz duruşlarda dayandıqlarını təsəvvür edin və yalnız bəzələrinin görkəmləri səliqəlidir: kəmərləri ağ gil ilə yaxşı-yaxşı təmizlənib, süngülər birləşdirilib – bunlar postdakı qarovullardır. Onların arasında pinti geyimli qadınlar – onların arvadları və paltaryuvarları – dolışırlar, onların sırasında bir neçə qarabugdayı skvolar¹ da vardır; buradaca ağaclar bərkədən ağlayırlar. Bəzən zabıtlar tələsik keçib-gedirlər ki, onları sürməyi rəngli tutjuvalarından asanlıqla tanımaq olar. Yanlarında isə mülki geyimli centlmenlər vardır – bunlar müsəfirilər, yaxud fortun ştatdankənar xidmətçiləridir. Sonra daha əsil-nəcəbətsiz camaat – markitantlar², öküzlə alverçilər, çodalar, qassalar, baladçılar, oyunçular, yaxud sadəcə veyil və avaralar gəlir. Orada-burada nökrələr – zəncilər və dost əhvali-ruhiyyəli hindular gözə dəyir. Nəhayət, siz dəyərli hökumət agentləri ilə qarşılaşa bilərsiniz... Təsəvvür edin ki, bütün bunların üzərində Amerika bayrağı – mavi fonda ağ ulduzlar dalgələnir və gözləriniz önündə mən Kinq fortuna giran zaman gör-düyüm səhnə canlanacaq.

¹ Skvo – hindu qadınların ingilis dilinə keçən adları.

² Markitantlar – ordunu yürüşdə müşayiət edərək, yeyinti şeyləri və əsgər mişoş əşyaları satan alverçilər.

Son zamanlar at sürməyi yadırgamışdım və bu səfər mənə yaman yorub əldən salmışdı. Oyatma signalını eşitsəm də, hələ ki xidməti vəzifələrimin icrasına bağlamamışdım, ona görə də ona heç bir əhəmiyyət vermadım və yatıb qaldım. Məni ikinci kərə açıq pəncərədən gələn boru və təbii səsləri oyatdı. Parad marşının melodiyalarını tanıdım və cəld yataqdan qalxdım. Bu vaxt Cəf gəldi ki, mənə geyinməyə kömək etsin.

– Bir baxın, massa Corc, – deyə o, pəncərəyə baxaraq səsləndi. – Deyəsən, bütün Floridadan seminollar yığışib gəliblər! Vuf, bir gör nə qədərdir!

Pəncərəyə baxdım. Əlvan və heybətli manzərə idi. Fortun hasarlarının içərisində əsgərlər hər tərəfdən yüyürüb gəlir və böllüklərlə düzülərək parada hazırlaşırdılar. İndi onların hamısı səliqə ilə geyinmişdilər və bərk-bərk düymələnmiş mundirləri, qoçaqçasına ayrı qoyulmuş şapkalı, tartamiz tamizləyən gündün altında panldayib səfəq verən kəmərləri, tüfəngləri, süngüləri və düymələri ilə birlikdə hərbi qüdrətin parlaq bir manzərəsinə təcəssüm etdirirdilər. Əsgərlərin arasında tamtaraqlı mundirləri və panldayan epoletləri olan zabıtlar gəzişirdilər. Bir qədər aralıda general dayanmışdı, onu qarargah zabıtları əhatə etmişdilər. Onları qırmızı və ağ xoruz lələkləri taxılmış şlyapaları ilə ayırd etmək olardı. Tam parad formasını geyinmiş olan general rütbəli müvəkkil də burada idi. Bütün bu parad yalnız hindularda təəssürat yaratmaq üçün nəzərdə tutulmuşdu. Burada hərbiçilərdən savayı, yaxşı geyim-kecimə olan bir neçə mülki şəxs də var idi. Bunlar ətraf plantatorlar idilər; mən onların arasında ata və oğul Rinqoldları gördüm. Ancaq fortun hasarından o tərəfə daha qıyamaq bir manzərə var idi.

Fortun önündə bir neçə yüz yard uzanan geniş düzənlikdə hindu döyüşçüləri öz tamtaraqlı hərbi geyimlərində böyük olmayan qruplarla yerbəyer olmuşdular. Onların hamısı lələklərdən olan baş geyimində idilər və tətuorokvələrlə bəzənmişdilər. Onların hərbi geyim-kecimlərində nə isə bir ümumi səpki var idisə də, əmmə, bununla belə, onların hamısı fərqli geyinmişdilər. Bəzələrinin əyində saçaqlar, muncuqlarla və zərlə zəngin işləməli ovçu köynəkləri, şalvarları və maral dərisindən mokasinlər var idi.

Başqaları zol-zol və ya rəngli çitdən ala-bəzək geyimlər və mahuddan – göy, yaşıl, yaxud qırmızı şalvarlar geymişdi ki, didən aşağı düymələnirdi; qıclarından muncuqlarla bəzədilmiş zər və gülbətin işləməli getr salınır. Vampumlar¹ ən parlaq bəzələrlə bəllərinə sarınmışdı, onların arxasına uzun bıçaqlar, tomoqavklar, bəzələrinə isə zəngin gülmüş səğanlaqları panldayan tapançalar sancılmışdı, – bütün bu əşyalar hindularda ispanlardan miras olaraq keçən şeylər idi. Qeyriləri kəmərlərinə əvəzinə al-qırmızı ipəkdən ispan şərfi qurşanmışdılar və onun saçaqlarla tikmələnməmiş ətəkləri, ön tərəfdən aşağı sallanaraq, geyimə xüsusi bir gözəllik əlavə edirdi. Baş geyimlərinin müxtəlifliyi heç də o biri geyimlərdən asqıq deyildi: bəzələri rəngbərəng lələklərdən düzəldilən diademada idilər, başqaları qara sincab, vəşaq və yenot dərisindən dəbilqəyəbənzər papaqlar qoymuşdular. Bunlarda heyvanın səfəti çox zaman ən fantastik bir surətdə hindunun üzünün üstündə görünürdü. Çoxları başlarını naxışlı parçadan enli lentlərlə bəzənmişdilər ki, bunlardan da qrif lələkləri və ya durna lələyinin ən zərif telləri görünürdü. Döyüşçülərin bəzələri Afrikanın ən böyük quşunun – dəvəquşunun lələkləri ilə bəzədilmişdi.

Bütün hindulər uzun ovçu tüfəngləri ilə silahlanmışdılar; hər birinin çiyinlərindən asırdıqları qayıqda içərisində bant olan buynuz və patrondaş asılmışdı. Ox və yaylar yalnız yaşlılarla birlikdə buraya gəlməsi yeniyyətə oğlanlarda idi.

Bir az aralıda meşənin kənarına səpələnmiş çadırlar görünürdü. Orada hindulər öz düşərgələrini qurmuşdular. Çadırların üzərində dalgələyən bayraqlar, bu çadırların məxsus olduğu fərqli qəbilələrə işarə edirdi. Uzun paltarlı qadınlar çadırların arasında dolaşırdılar, onların qarşın körpələri isə onların üzərində qurdalanırdılar.

Hindulər, onların artıq fortun hasarı önündə toplaşarkən gördüm. Onlar böyük olmayan qruplarla dayanmışdılar və söhbət edirdilər, bəzələri qrupdan-qrupa adlayırdılar, görünür, məsləhətləşirdilər. Bu adamların məğrur duruşları nəzərimi cəlb etdi. Mən onların təlim görmüş əsgərin qəliblənmiş yerinə bənzər bənzəməyən sərbəst, cəsərdli hərəkətlərinə bəxə həzz alırdım. Müqayisə açıq-aydın

¹ Vampum – bəliqquqlağından yonulub düzəldilmiş xırda muncuqlar. Bəzək qismində istifadə olunurdu, həmçinin ticarət münasibətlərində sikkə rolunu oynayırdı. Vampumu saplarla kəndəlon toxumaqla, ondan kəmərlər və sağıqlar düzəldirdilər.

hinduların xeyrinə idi. Mən sırada çiyin-çiyinə, ayaq-ayağa dayanan, sanki, donmuş əsgərlərə, sonra isə doğma torpaqlarında məğrur-məğrur addımlayan, lələklərlə bəzənmiş hindu döyüşçülərinə baxan zaman, bir fikri özümə uzaqlaşdırı bilmirdim ki, biz onları yalnız sayca üstün olduğumuza görə məğlub edə bilərik. Əgər mən belə bir mülahizəni dilə gətirmək fikrinə düşsəydim, mənə lağa qoyardılar. Bu, ağlının sərhəddəki igidlikləri barədə deyilənlərə, ən çox isə hap-goplara əsaslanan təcürbəyə zidd idi. İndiyə qədər hindular ağlara həmişə güzəştə getmişdilər, amma məgər onlar ağlardan gücdə və igidlikdə geri qaldıqlarına görəmi güzəştə getmişdilər? Yox, bərabərsizlik sayla, daha çox isə silahla bağlı olurdu. Bizim üstünlüyümüzün sirri bunda gizləndi. Əslində yaydan buraxılan ox ilə tufəngdən uçan ölümsəçən güllədən necə qorunmaq olar? Ancaq indi bu bərabərsizlik aradan qalxmışdı, indi hindularda da odlu silah var idi və onlar bu silahdan elə ağlar qədər məharətlə istifadə edə bilirdilər.

Hindular fortun önündə yanmıdairə şəklində yerləşmişdilər. Başçılar ön tərəfdə otun üstündə otumuşdular, onların arxasında kiçik başçılar və daha şən-şöhrətli döyüşçülər yer almışdılar, daha sonra isə qəbilənin bütün qalan nümayəndələri yer tutmuşdular. Hətta qadınlar, uşaqlar da yaxına gəlmiş, bir yere toplaşmışdılar və sükutla, ancaq şiddətli bir maraqla kişilərin hərəkətlərini izləyirdilər.

Hindular qeyri-adi dərəcədə ciddi və azdanışan idilər. Ümumiyyətlə götürəndə, bu, onların təbiətinə uyğun gəlirdi, nədən ki, seminollar gülüb-aylanmayı və çənə döyməyi xoşlayandılar. Hətta qayğısız zəncilər belə çətin ki, şad-xürrəmlikdə onlara tay ola bilsinlər. Ancaq indi onlar özlərini başqa cür tuturdular. Başçılar, döyüşçülər, qadınlar, hətta öz oyunlarını yaddan çıxarmış uşaqlar da – hamı qeyri-adi dərəcədə təntənəli görünürdü. Aydın məsələdir: gündəmdə olan həmişəki işlərin müzakirə olunduğu adı bir toplantı deyildi, elə bir şura idi ki, burada onların hər birinin taleyi həll olunurdu, onlar üçün dünyada hər şeydən aziz olan şey həll olunurdu, – bu elə bir şura idi ki, onları doğma torpaqlarından həmişəlik ayrı sala bilirdi. Təəccüblü deyil ki, onlar bu gün həmişəkitək şən və gülürüz deyildilər.

Ləkin hamısının dərdli görkəmdə olduqlarını da demək olmazdı. Bəzi başçılar məsələyə özgə cür baxırdılar və köçürülməyə qarşı

etiraz etmirdilər. Bunlar ağlar tərəfindən ələ alınan və əxlaqı düz olmayan başçılar idilər, öz qəbiləsinin və öz millətinin dönükləri idilər. Onlar az deyildilər və öz-özlüyündə müəyyən bir qüvvə təşkil edirdilər. Qüdrətli başçıların bir neçəsini yola gətirmək mümkün olmuşdu və onlar öz xalqının hüququnu satmağa razı olmuşdular. Ancaq seminollar onların xəyanətindən şübhələnirdilər və elə buna görə də qarşı dastənin nümayəndələri bu cür qayğılı idilər. Başçılar arasında ikitərəfli olmasaydı, Vətənsəvarlar partiyası asanlıqla üstünlüyü ələ ala və xalqın xeyrinə məsələnin həllinə nail ola bilərdi. Ancaq indi vətənsəvarlar satqınların namərdliyindən çəkinirdilər.

Orkestr marş çaldı və qoşun parad cərgələri ilə darvazadan keçib getdi. Mən cəld mundirimi geyindim və generalın qarargahına tələsdim. Biz bir neçə dəqiqə sonra artıq hinduların başçıları ilə üzbəüz dayanmışdıq. Qoşun sıraya düzülmüşdü. Onların önündə, bayrağın yanında general, onunla yanaşı isə – hökumət agenti dayanmışdı. Daha sonra qarargah zabıtları, karguzarlar, dilmanclar və eləcə də bəzi daha iri plantatorlar toplaşmışdılar. Hər iki Rinqoldlar da burada idilər. Onları lütfkarlıqdan şurada iştirak etməyə davət etmişdilər.

Zabıtlar başçılarla bir-birlərinin əllərini sıxdılar, barışıq qəlyanı bütün sıraları dolaşdı və nəhayət, şura təntənəli şəkildə açıq elan edildi.

XXVII

fəsil

ŞURA

lik olaraq hökumət agenti çıxış etdi. Bu nitq onun bütün təfərrüatlarına varmamız üçün həddən artıq uzun idi. O, hər şeydən öncə, hinduları Oklavaya müqaviləsinin şərtlərinə dincliklə itaət etməyə, Floridadakı öz torpaqlarını ağlara güzəştə getməyə, Batiya, Arkanzasə, onlar üçün Uayt-Riverdə ayrılmış olan yerə köçüb getməyə – bir sözlə, hökumətin tapşırığıyla onun hindulərə bildirdiyi bütün tələblərə əməl etməyə çağırırdı. O, hinduları inandırmaq üçün bütün sayları göstərdi, köçürülmənin onlara yalnız xeyir gətirəcəyinə

əmin etdi, onların yeni yaşayış yerini bir Yer cənnəti kimi təsvir etdi; bəs, preriylər ov heyvanları ilə dolu imiş, orada sığınlar, antiloplar və kəllər gəzib-dolaşmışlar, bəs, çaylar balıqla dolub-daşmış, suları bülür qədər şəffaf, səmaları buludsuz imiş!

Əgər seminollar ona inansaydılar, onda gerçəkdən xəyal edə bilirdilər ki, onların mövhumı təsəvvürlərinə görə, göylərdə yerləşən həmin ov üçün səfəli yerləri ilə həqiqətdə, Yerdə də tapmaq olarmış.

Sonra o, əgər hindular boyun qaçıraqlarsa, bunun hansı nəticələrə gətirəcəyini onlara təsvir etdi: ağlar bütün sərhəd boyu zonaları tez bir zamanda məskun edəcəklər, onların ən yavalan hindu torpaqlarına soxulacaqlar. Dava-dalaş başlayacaq və qan axıdılacaq. Qırmızıderililər ağların məhkəməsi önündə cavab verəcəklər ki, burada, qanuna əsasən, hindunun andı qəbul edilmir və buna görə onlar hər cür haqsızlıqlara uğramalı olacaqlar.

Cənab hökumət agentii Layli Tompson tərəfindən 1835-ci ilin aprelində Kinq fortundakı şurada¹ ifadə olunan fikir-müləhizələr bu yöndə idi. Mən onun öz sözlərini göstərəcəyəm, ağların hindularla münasibətdə "namuslu" və "düzgün" siyasətinin örnəyi kimi sitat gətməyina dəyər. Onun dedikləri bunlardır:

– Mümkünsüz bir şeyi, yəni sizə daha bir neçə il burada qalmaq icazə veriləcəyini fərz eləyək. Siz hansı duruma düşəcəksiniz? Torpaq tezliklə məzlənlənəcək, satılacaq və ağlar tərəfindən məskunlaşdırılacaq. Ora artıq indi yerlilər göndərilə bilər. Siz tezliklə hökumət qanunlarının təsiri altına düşəcəksiniz. Sizin qanunlarınız ləğv olunacaq, sizin başçılarınız başçı-filan olmayacaqlar. Yava ağ adamlar sizə qarşı pul iddiaları və sizin zəncilərinizə qarşı öz hüquq iddialarını irəli sürəcəklər və iş hətta adam öldürmədə suçlamalara qədər gedib çıxıb bilər. Sizlər ağ adamların məhkəməsi önündə dayanmalı olacaqsınız. Məhkəmə prosesləri ağların qanunları əsasında həll olunacaq. Sizə qarşı şahid kimi ağlar çıxış edəcəklər. Hindulara isə şahid qismində çıxış etməyə icazə verilməyəcək. Siz bir neçə il sonra yoxsulluq çəkəcəksiniz və bəlli olacaq ki, düşüydünüz durum çılmazdır. Siz olmanız bir səfəltə düçar ediləcəksiniz. Aclıq sizi, yalvararaq bir tük çörək dilənməyə məcbur edəndə – bəlkə də, o kəsdən ki, sizi müflis edib – sizi "hindu köpəyi" deyə qovacaqlar, yaxanızdan tutub, bayıra atacaqlar. Bax, buna görə sizin Böyük

¹ Tarixi faktlara uyğundur.

Atanız (!), sizi bu dəhşətli fəlakətlərdən qorumaq üçün, sizlərin Batya köçürülməni istəyir!..

Bu qəbildən olan nitq Moultri fortunda, hindulara onların Floridada qalmasına təminat verən müqavilənin bağlanmasıdan az sonra səsləndirilmişdi! Bu müqavilənin üçüncü maddəsi bəyan edirdi: "Birləşmiş Ştatlar Florida hindularını öz müdafiəsi və himayəsi altına alır və onları istənilən şəxsin istənilən qəsd-qərəzindən qoruyacaqdır".

O tempora! O mores!*

Bütün nitq özlüyündə gəh yalvarıcı avazda, gəh də təbəbbürlə və sirtıcasına sözlənmiş dolaylı fənd-fellərin və gizli təhdidlərin həlmaşığından ibarət idi. Bu, heç bir vaxtla ağıllı iş deyildi – agent, hər bir halda həddini aşdı.

Onun özü seminollara kin bəsləmədi. Və ancaq o başçılara qazablandırdı ki, artıq onun planlarına qarşı fikir bildirmişdilər. Onların birinə o lap nifrət edirdi. Ancaq onu şövqləndirən başlıca hədəf hökumət tərəfindən ona həvalə olunmuş tapşırığı mümkün qədər yaxşı yerinə yetirmək və bu yolla özünə təcürbəli diplomat şöhrəti və etibarını əldə etmək idi. O, dövlət məmurlarının əksəriyyəti kimi, bu qurbangahə öz şəxsi istiqlalını, məslək azadlığını və şərəf-namusunun qurban verməyə hazır idi. Məsələn heç də krala xidmət zərurətində deyildi. "Kral" əvəzinə "konqres" sözünü qoyun və budur, bizim agentin şüarı önünüzdə olacaqdır!

Onun çıxışı xüsusi bir dərinliklə fərqlənirdi, amma o, hər halda, müəyyən təəssürat yaratmaqda zəiflənmiş və qarışıqlıq edən təsirini göstərdi. Onlara yeni torpaqlarda həyat durumu, xüsusən də onları burada gözləyən hədələyən perspektivlə müqayisədə cəlbədiçilərin, belə ki, agent tərəfindən çəkilən mənzərə bəzilərində müəyyən təəssürat yaradı.

Müharibə çağışları səslənən zaman, seminollar xeyli az taxıl əkərək, əkin üçün münasib vaxtı əldən buraxmışdılar. Deməli, yaxşı məhsul olmayacaq – nə qarğıdalı, nə düyü, nə batat (şirin kartof) olmayacaq. Və bu cür tədibirsizliyin nəticələri özünü göstərməyə başlamışdı. Seminollar artıq indidən çin itbumusu² kökləri və palıd

* Ah dövrən! Ah adətlər! (lat.)

² Seminollar çin itbumusunun köklərindən "konti" – jəle kimi bir şey olan dadlı və qidalı yemək hazırlayırlar.

qozası toplayırdılar. Baş qışda nə olacaq? Təəccüblü deyil ki, çoxlan taşıvış içində idilər; mən onların üzlərində vahimə sezdim. Hətta vətənsəvar başçılar da, elə bil, şuranın nəticəsindən narahat idilər.

Amma onlar özlərini itirmirdilər. Qısa fasilədən sonra Hoyatlı-metti söz aldı, o köçürülmənin ən səbatlı aleyhdarlarından idi. Hindularda belə hallarda çuxş üçün yaş üstünlüyü baxımından heç bir növbəlilik gözlənilir. Hər bir qəbilənin öz tanınmış natiqləri vardır ki, adətən, onlara bütün qəlanların fikr və qayğılarını izhar etmək imkanı verilir. Ali başçı Onopa da burada idi. O, dairənin ortasında oturmuşdu və onun başında Amerika inqilabının¹ yadigan olan Britaniya tacı nəzərə çarpırdı. Ancaq Onopa yaxşı nətiq deyildi və öz haqqından imtina edərək, danışmağı kürəkəni Hoyatlı-mettinin öhdəsinə buraxdı ki, o da seminollar arasında təkcə müdrik məsləhətçi və igid döyüşçü deyil, həm də gözəl bir natiq kimi şöhrət tapmışdı. O, Onopada "baş nazir" idi, antik dövrlə müqayisədə isə, onu öz xalqının Odissey² adlandırmaq olardı. Bu, üzünün sərt, qartalvari cizgiləri və bir qədər qorxunc ifadəsi olan ucaboy, anq, qarabuğdayı bir adam idi.

O, mənşəcə seminol qəbiləsinə mənsub deyildi və özü özünü hələ ispan hökumranlığının erkən dövründə Floridani məskun edən qədim qəbilələrdən birinin nəslindən hesab edirdi. Ola bilsin ki, o, Yamassi qəbiləsinə mənsub idi; onun qarabuğdayı dərisi belə bir ehtimalı tamamilə təsdiqləyə bilərdi.

Hoyatlı-mettinin natiqlik istedadı barədə onun nitqinə əsasən fikr söyləmək olar. O, bəyan etdi:

– Moultri müqaviləsi müayyən edib ki, biz iyirmi il öncə bizim mülkiyyətimiz olaraq tanınan bir torpaqda əmin-amanlıq içində yaşayacağıq. Bütün mübahisəli məsələlər yoluna qoyulmuşdu və

¹ Amerika inqilabı – 1775-1783-cü illərdə Quzey Amerikadakı ingilis müstəmləkələrinin müstəqilliyi uğrunda müharibə. 3 sentyabr 1783-cü ildə Sülh müqaviləsinin imzalanması ilə bitmişdir ki, İngiltərə bu müqaviləyə görə Birləşmiş Ştatların müstəqilliyini tanımışdı. Müstəqillik uğrunda müharibə zamanı hinduların bir hissəsi biterofliyi gözləmədi, bir hissə üsyan edənlərin tərəfində çıxış edirdi, ancaq oksoniyot ingilislərin tərəfində vuruşurdu.

² Odissey (Ulliss) – qədim yunan eposunun qəhrəmanı, İtaka adasının əfsanəvi çarı, yunanların Troya yürüşlərinin iştirakçısı. Homerin "Odisseyə"sində Odissey Troya müharibəsindən vətənə döndükdən, onun başına gələn macəraları təsvir olunmuşdur. Odissey özünün casusluğu, ağı və xüsusi bəylüqləri ilə məşhur idi.

bizi inandırirdilər ki, biz ağ adamlar tərəfindən törədilən zorakılıqdan deyil, təbii ölümə öləcəyik. Ağacı şimşək sındırmalı və məhv etməli deyildir, onun hayat şirəsini qocalığın ayazı qurutmalıdır və onda yarpaqlar soluxacaqlar və yerə töküləcəklər, budaqlar isə ölü, yarıçürük gövdədən qopub düşəcəklər.

Oklavahadakı şura bizim seçilmişləri göndərmişdi ki, onlar ancaq bizi köçürmək istedikləri torpaqlara baxsınlar və sonra onun barəsində xalqa danışsınlar. Biz razılıq verdik və bu torpaqlardan keçdik. O, atırlı və dadlı bar-bəhar gətirir və orada hava da sağlamdır, ancaq o, zalım və düşmən qonşuları əhatə olunubdur, yaman qonşuluğun bəhrəsi isə müharibə və yağınlardır. Qan torpağı murdarlayır, alov isə qaynaqları qurudur. Pouni qəbiləsindən olan hindular bizim bir neçə atları oğurladılar və bizim atları öz yüklərini bellərində daşımalı oldular. Siz bizi pis hindulərin arasında yerləşdirmək istəyirsiniz, onlar isə bizə heç zaman rahatlıq verməyəcəklər.

Biz torpaqlara göz gəzdirdən zaman heç nə demədik, ancaq Birləşmiş Ştatların agentləri bizi kağıza qol çəkməyə məcbur etdilər və indi siz deyirsiniz ki, onda bizim köç etmək arzumuz bildirilibmiş! Biz isə ancaq bildirmişdik ki, torpaq bizim xoşumuza gəlir, ancaq qarara xalq gəlməlidir. Biz bundan artığına vəkil edilməmişdik.

Sizin nitqiniz qiyamətdir, ancaq mənəm xalqım bu saat dəyə bil-məz ki, o köç edəcək. Bəziləri bir cür, başqaları başqa cür fikirlişir və adamlara vaxt verilməlidir ki, onlar düşünsünlər. Bizim xalqımız çox gədə bilmir, o, getmək istəmir! Əgər onların dodaqları "ha" deyirsə də, amma ürəkləri "yox" dəyə səslənir və onları yalançı adlandı-rır. Biz özgə torpaqları istəmirik. Onlar nəyimizə qarakdır? Biz öz doğma torpaqlarımızı sevirik, biz burada xoşbəxtlik! Əgər biz öz ürəklərimizi qəfildən torpaqdan qoparsaq, onda ürəklərimizin telləri qınılar. Biz köçürülmə ilə razılaşa bilmərik, biz gədən deyilik!

Hoyatlı-mettindən sonra köçürülmənin tərəfdarı olan dəstə başçı-larının biri çıxış etdi. Bu, qəbilənin ən qüdrətli başçılarından biri olan Omatla idi ki, onun agent ilə gizli ittifaqa girməsindən şübhələ-nirdilər. Onun nitqi başındıncı səciyyə daşıyırdı və o öz qırmızıdarili qaradərlərinə heç bir əngəl törətməməyi, doğru hərəkət etməyi və Oklavaha müqaviləsinin şərtləri ilə razılaşmağı tövsiyə etdi.

Bu başçının کنار təsir altında olduğu aydın bilindi. O, eyni zamanda, görünür, vətənsəvarların qisasından çəkinərək, açıq-açıqına

hökumət agentinin tərəfini tutmaqdan qorxurdu. O qalxıb danışmağa başladığı zaman, vətənsəvar döyüşçülər ona bəyənmişcəsinə baxırdılar, onların başçıları – Arpiuki, Koa-Hajo və başqaları isə tez onun sözünü kəsirdilər. Lusta Hajo (Qara Gil) da bu səpgidə, ancaq daha cəsarətlə danışdı. O, özünün son dərəcə ötkəm çıxışında yeni dəlil-sübut az getirdi, ancaq bir qədər xayanatkarlar dəstəsini təqdir etdi və artıq hövsələsizlik göstərməyə və əsəbiləşməyə başlayan agentini sakitləşdirdi.

Onun ardınca Holata-miko, yüngülvari centlimen ədalən olan hindu, başçıların ən hörmətliarından biri ayağa durdu. O, sağlam deyildi və buna görə onun nitqi, gözlənilməyindən əksinə olaraq, daha dinc səciyyə daşıdı – axı o, köçürülmənin ən səbatlı aleyhdarlarından biri kimi tanınırdı. O:

– Biz bu gün bura məsləhətləşməyə toplaşmışıq, – dedi. – Biz hamımız Ülu Ruh tərəfindən yaradılmışıq, hamımız onun uşaqlarıyıq, hamımız bir anadan əmələ gəlmişik və eyni bir sinədən bəslənmişik. Deməli, biz hamımız qardaşlarıq, qardaşlar isə öz aralarında düşmənçilik etməli və bir-birinin qanını tökməli deyillər. Əgər bizlərdən birinin qanı onun qardaşının zərbəsindən yera tökülərsə, onda qana batmış torpaq bərkdən qisasa çağıracaq və Ülu Ruhun qəzabı üstümüza töküləcək. Mən xəstəyəm. Qoy başqaları, kimlər ki, məndən daha möhkəmdir, fikirlərini desinlər.

Sonra bir-birinin ardınca bir neçə başçı qalxdı və öz fikirlərini bildirdi. Köçürülmə tərəfdarları Omatla və Qara Gil ilə eyni səpgidə danışdılar. Bunlar Ohala (Böyük Döyüşçü), İtolasse qardaşları, Çariz Omatla və daha bir neçə az tanınan başçılar idi.

Onlara zidd olaraq vətənsəvarlar çıxış etdilər: Akola, Yaha Hajo (Çılğın Qurd), Eha Matta (Su İlanı), Poşalla (Cirtədən) və zənci Abram. Sonuncu na vaxtsa Pensakoladan qaçmışdı və indi Mikosok qəbiləsi ilə yaşayan zəncilərin başçısı və Onopanin məsləhətçilərindən idi, özü də, onun üzərində məhdud olmayan təsirə malik idi. O, ingiliscə sərbəst danışdı və şurada da, Oklavahadakı müzakirədə olduğu kimi, hindular tərəfindən əsas dilmanc kimi çıxış edirdi. O, safqanlı zənci idi. Qalın dodaqları, itali çıxan almacıq sümüyü və onun irqinə xas olan başqa fiziki xüsusiyyətlər onun sübut edirdi. O, igid, soyuq-qanlı və fərasətli idi və sonacən onu öz inamı ilə müqafatlandıran xalqın sədaqətli dostu olaraq qaldı. O, təmkin və təvəzö ilə danışdırdı,

ancaq, bununla belə, agentin planlarına qarşı çıxmaqda möhkəm bir səbat göstərdi.

Əsas başçı hələ ki öz sözünü deməmişdi və nəhayət, agent ona mürrəciat etdi.

Onopa, uca boylu biçimsiz bir adam idi və sanki, xüsusi bir zakayla fərqlənirdi, ancaq şəxsi ləyaqət hissindən də məhrum deyildi. O, nətiqlik qabiliyyəti ilə seçilmirdi və hərçənd xalqın baş "mikosu" idi, amma döyüşçülər arasında bəzi kiçik başçılardan da az nüfuzə malik idi. Buna görə də onun rəyinə heç bir vaxtla qəlanları üçün həlledici, yaxud məcbureddici bir şey kimi baxıla bilməzdi, ancaq o, "miko-miko" (başçıların başçısı) adını daşımaqla və əslində ən böyük Mikosok qəbiləsinin başçısı olmaqla, hər halda, tərəzinin gözünü bu və ya başqa tərəfə aya bilirdi. Əgər o, köçürülmənin lehinə fikir demiş olsaydı, vətənsəvarlar öz işlərini udzulmuş sayı bilərdilər.

Hamı nəfəsini qısmışdı. Ağlar da, qırmızıdanlılar da gözlərini əsas başçıya yönəltmişdilər. Onun düşüncə tərzindən çox az adamlar məlumətli idilər və əksəriyyət onun hansı rəy bildirəcəyindən xəbərsiz idi. Buna görə hamının onun nitqini necə bir həyəcanla gözlədikləri anlaşılan idi.

Ancaq bu böhranlı anda Onopanin arxasında dayanmış döyüşçülərin arasında bir canlanma başlandı və onlar aralananıq, görünür ki, böyük hörmətə malik olan yeni başçıya yol verdilər.

O, bir dəqiqə sonra ön tərəfdə göründü. Bu, zəngin bazadılmış geyimdə olan, nəciş üz cizgiləri diqqəti çəkən gənc bir döyüşçü idi. O, başçının fərqləndirmə işanlarını qəzdirirdi. Ancaq onlarız da, onun təkəə görkəmindən hiss olunurdu ki, o, adamları arxasınca aparacaq üçün doğulmuşlardandır. Onun geyimi zəngin idi, ancaq onda parlaq və əlvan rənglər gözə dəymirdi. Belində rəngbəreng vampaum kəmərlə sıxılmış köynəyi qəşəng qırçınlarla aşağı sallanırdı, biçimli ayaqlarını isə qırmızı məhəddən olan getr sıxmışdı. Qədd-qaməti qiya-mət idi, onun bədəninin müənasızlığı göz oxşayırdı. Başında çiynilərinə qədər sallanan üç qara dəvəquşu lələyi olan rəngbəreng sanq var idi. Boynundan cürbəcür zinatlər asılmışdı. Onların biri diqqəti xüsusilə çəkirdi: bu, onun sinəsindən asılan dairəvi altın lövhəcik idi. Lövhəciny üzərində bir mərkəzdən radiuslarla yayılan şüalar həkk olunmuşdu. Bu, doğan Günəşin təsviri idi.

Onun üzü qırmızı rənglə rənglənmişdi, ancaq, buna baxmayaraq, bütün cizgiləri tamamilə aydın görünürdü. Qaşangca cızılmış ağız və çənə, nazik dodaqlar, iradə möhkəmliyindən xəbər verən üzün alt hissəsi, qartalvari burun, hündür, enli alın və qartalınkına bənzəyən və gözqamaşdıncı Günəşə yumulmadan baxmağa qadir olan gözlər.

Bu gözəl insan görünən zaman, sanki, hamının bədənindən elektrik axını keçdi. Teatrda, çıxışını hamının səbirsizliklə gözlədiyi faciə aktyoru səhnədə görünən zaman belə olur.

Gənc başçı özünü çox sadə aparırdı. Mən onun ədasından deyil, başqalarının həyəcanından kəsirdim ki, əsl qəhrəmanı görürəm.

İndiyə qədər çıxış edən iştirakçı şəxslər yalnız ikinci dərəcəli oyunçular imişlər. Seminolların hamısının gözlədiyi isə bu gənc başçının özü imiş!

Hindulann sıralarından bir tərəpniş keçdi, piçilti, ardınca isə uğultu səsləri yayıldı. İldiham ümumi bir coşğunluqla diksindi və ardınca eyni vaxtda, sanki, bir sinədən qopmuş kimi, ad səsləndi: "Otseolal".

XXVIII

fəsil

DOĞAN GÜNƏŞ

Bəli, bu, Otseola idi ki, seminolların dilində "Doğan Günəş" deməkdir. Bu, həmin Otseola idi ki, şöhrətli ölkənin ən ucqar guşələrinə qədər gedib çatmışdı və həmin Otseola idi ki, bizim məktəbdə də, şəhərin küçələrində də, kübar salonlarında da bu cür şiddətli maraqla oyandırılmışdı. Başçıların arasında belə, gözlənilmədən peyda olan o idi.

Bu gənc oğlan haqqında bir neçə kalma demək istərdim.

O, əvvəlcə sadə bir döyüşçü, sonra kiçik başçı olmuşdu, amma birdən, demək olar tərəfdarları olmayan bu adam, sanki, sehr ilə bütün bir xalqın etimadını qazanmışdı. İndi vətənsəvarlar bütün ümidlərini ona bağlamışdılar. Onun mərdliyi onları ruhlandırır və nüfuzu günbəgün artırdı. Onun adı da özünə heç olmayan kimi yaraşırdı. Əgər bu onun öz haqqı adı olmasaydı, düşünmək olardı ki, o, bu adı təsadüfən deyil,

bilərkən seçib. Onda peyğəmbərcəsinə söylənmiş, rəmzi bir şey var idi, çünki o, indiki, həqiqətən, seminollar üçün bir "Doğan Günəş" idi.

Hiss olunurdu ki, Otseola döyüşçülərə möhkəm təsir bağışlayıb. Güman ki, o artıq çoxdan burada idi, ancaq indiyə qədər rəhbərlərin ön sıralarına çıxmamışdı. Cəsarətsizlər və bədriyələr onun gəlişi ilə ürək-ləndilər və rahat nəfəs aldılar, dönlük başçılar isə onun baxışları altında qorxudan bütüldülər. Omatla qardaşlarının, hətta zalım Lusta Həjonun gözəlilə bilməyən bir həyəcanla ona nəzarət saldıqlarını seyr etdim.

Otseolanın gəlişi təkcə hindulann deyil, bəzi başçıları da mət qoymuşdu. Mən öz yerimdən agentin üzünü gördüm. O kırıxmışdı, rəngi avazmışdı. Aydın idi ki, Doğan Günəşin zühuru onu asla qane etmir. Mən general Klinçlə yanaşı dayanmışdım və onun tələsik generala nə pıçıldadığını eşitməyə bilməzdim.

O, əsəbi avazla:

– Bax, bizimki gətirmədi! – deyirdi. – Əgər o olmasaydı, biz sözsüz ki, qalib gələrdik. Mən onları onun gəlişinəcən ala almağa ümid edirdim. Qasdan ona ayrın saat dedim – nə faydası! Onun başı batsın! O, indiki bizim bütün işlərimizi korlayacaq... Bax, Onopaya nə isə pıçıldayır, qoca sarsaq isə gözlərini uşaqlar kimi onun üzünə dikib... Bax, indiki o, ona bir tiftil kimi hər şeydə itaət edəcək! Hə, o, elə saqqallı bir uşaqlıdır ki, var. General, indiki hər şey bitdi. Bizim üçün müharibə qaçılmazdır!

Mən bu söhbəti eşidərək, bir daha diqqətlə Otseolaya nəzarət saldım. O, Onopadan arxada dayanaraq, yüngülcə ona tərəf ayılmışdı və mən onun öz doğma dilində pıçiltı ilə ona nə isə dediyini eşidirdim. Onun nə dediyini yalnız dilmanclar anlaya bilərdilər, lakin onlar onun sözlərini eşitməkdən ötrü həddən artıq uzaqda dayanmışdılar. Otseolanın ciddi və həyəcanlı görkəmindən, onun agentə tərəf fırlatdığı qəzəbli baxışlardan, onun heç də gəzəst etmə fikrinə olmadığını və başçısına da eyni şeyi məsləhət etdiyini anlamıqla olardı. Bir neçə saniyə sakitlik hökm sürdü. Yalnız bir tərəfdən agentin, o biri tərəfdən Otseolanın pıçiltısı onu pozurdu. Ancaq tezliklə hər ikisi susdu. Gərgin bir gözləmə daqiqəsi başladı. Onopanın qərarı hamı üçün vacib idi, barış, ya savaşı, yaşama, ya ölüm bundan asılı idi. Hətta sırada əsgərlər də boyunlarını uzadaraq, diqqət kəsilməmişdilər. Hindu oğlanları və qucaqlarında uşaqlar olan qadınları da döyüşçülərin dairəsinin arxasında toplaşmışdılar. Onların əsas başçının qərarını böyük həyəcanla gözlədikləri hiss olunurdu.

Agent hövsələdən çıxmağa başladı, onun üzü pul kimi qızarmışdı. Mən onun asəbi və açıqlı olduğunu görürdüm, hərçənd o, var gücüylə sakitliyini qorumağa çalışırdı. O özünü elə tuturdu ki, guya, Otseolani görmür, hərçənd bu an onun yalnız Doğan Günaş haqda düşündüyünə heç bir şübhə yox idi. O, generala söhbətinə davam edərək, gənc başçıya kəc-kəc baxırdı.

Bu, uzun sürmədi. Agentin səbir kasası tamam doldu və o, üzünü dilmanca tutdu:

– Onpaya deyir ki, şura onun qərarını gözləyir.

Dilman əmrini yerinə yetirdi.

– Yalnız bir şey deyəcəyəm, – əzdanışan başçılar başçısı, yerindən qalxmağı belə rəva bilmədən cavab verdi. – Mən yaşadığım yerdən razıyam və doğma diyarları qoyub gedən deyiləm.

Bu bəyanata cavab olaraq, vətənsəvarlar tərəfindən razılıq harayları gürüldü. Ola bilsin, bu, qoca Onopa tərəfindən nə vaxtsa söylənilmiş olan nitqlərin ən təsirli idi. O, bu dəqiqədən etibarən, həqiqətən, kral olmuşdu və öz xalqına ürəyi istəyən qədər hökm elaya bilirdi.

Mən başçılara nəzər saldım. Holata-mikonun üzünün mülayim cizgiləri təbəssümdən işıqlanmışdı, Hoyatı-mettinin qaraqabaq çöhrəsi fərhədən şafəq saçdı; Alliqator, Bulud və Arpiuki sevincdən vəcdə gəlmişdilər və hətta zənci Abramın qalın dodaqları da açılaraq fil sümüyü kimi ağpəpək dişlərin ikiqat cərgəsini qalıbanə bir gülümsəmə ilə nümayiş etdirirdi. Omatta qardaşları və onların dastası gecədən də qara olmuşdu. Tutqun baxışları onların narazılığını bürünə verirdi, onların hamısının bərk tələbə düşükləri aydın bilirdi. Buna əsasları da var idi: indiyədək onların xəyanətindən yalnız şübhələnirdilər, indi isə onların sətinliqləri şübhəsiz idi. Onların xoşbəxtliyindən Kinq fortu yaxında idi və bütün bunlar silahlı əsgərlərin gözləri önündə baş verirdi. Amerika süngüləri namərdlərə qəzəblənmiş xalqdan müdafiə üçün gerək ola bilərdi!

Agent bəsbütün özündən çıxdı. O, rəsmi nümayəndənin hər cür şərəf-ləyaqətini itirdi və qəzəb nidaları və zəharli kinayələr yağdırmağa başladı. O, başçıları adları ilə çağıraraq onları yalançıqlıqda və hiyləgərlikdə suçladı. O, Onopani Oklavaxa müqaviləsini imzalamaqda qınadı. Onopa bunu danmağa başlayan zaman, agent bildirdi ki, o, yalan danışır. Hətta vəhşi də bunca kobud bir suçlamaları

cavablandırmağı gerək bilmədi, yalnız lal bir nifrətlə susdu. Agent zəharini bir çox başçılara boşaldandan sonra, öndə dayanan döyüşçüyə üz tutdu və bərkənd, qeyzlə bağırdı:

– Bütün bunları siz törətdiniz, Pael!

Mən səksəndim və bu sözlərin kimə aid olduğunu, agentin bu adla kimi çağırıldığını öyrənmək üçün ətrafa boylandım.

Agentin baxışı və jesti mənə yardım etdi. O, əlini təhdidlə uzadaraq, gənc başçı Otseolani göstərdi. Sanki, yatmışdım, ayıldım. Mübham xatirələr artıq həfizəmdə üzə çıxdı. Mənə elə gəldi ki, parlaq-qırmızı boyanın arxasından əvvəllər nə vaxtsa gördüyüm cizgiləri seçirəm.

İndi mən hər şeyi xatırladım. Gənc hindu-qəhrəmandə uşaqlıq dostum, bacımın xilaskarını, Mayuminin qardaşını görüb tanıdım!

XXIX

fəsil

ULTIMATUM

Bəli, Pael və Otseola – eyni bir şəxsdi. Gözlənilməli kimi, oğlan çıxaklanan bir kişiye, qəhrəmana çevrilmişdi! Mən birdən canlanan – əvvəlki dostluq və indiki heyranlıq duyğularının təsiri altında onunla qucaqlaşmaq üçün atılmağa hazır idim, ancaq indi dostluq duyğularını izhar zamanı olmadığını dərk edərək, özümü saxladım. Maqam və vəzifə borcu bunu etməyə imkan vermədi. Mən var gücümle özümü o yerə qoymamağa və sakitliyimi qorumağa çalışdım, hərçənd indi daha çox heyran olduğum o kəsdən gözümlü ayrılma bilmirdim.

Düşünmək zamanı deyildi. Agentin qışqığından sonra yaranan sükut pozuldu və onu Otseolanın özü pozdu. Gənc başçı, bütün baxışları ona zilləndiyini görərək, iki addım qabağa çıxdı və agentin önündə dayandı. Onun diqqətli baxışları sərt deyildi, ancaq qətiyyətli idi.

– Siz, deyəsan, mənimləsiniz? – o, nə bir həyəcan, nə bir qəzəb duyulan avazla soruşdu.

– Bəs başqa kiminlə? – agent kəskin cavab verdi. – Mən sizi Pael deyə çağırırdım.

– Ancaq mənim adım Pael deyil.

– Necə yeni Pael deyil?

– Yox! – hindu səsinə qaldıraraq və agentə meydan oxuyurcasına nəzar salaraq, cavab verdi. – Siz, general (laylı) Tompson, ağır bu sizə xoşdursa, məni Pael deyə çağır bilərsiniz, – o, agentin tam hərbi rütbəsinə rixşəndlə deyə-deyə aramla davam etdi. – Ancaq, ser, bilin ki, mən aqların mənə verdikləri ada nifrət edirəm. Mən – öz anamın oğluyam¹, və mənim adım Otseoladır.

Agentə öz qəzəbini cilovlamaq üçün böyük iradə gücü gerek oldu. Onun plebey soyadının masqaraya qoyulması onun nazik damanna toxunmuşdu: Otseola "Tompson" adının heç də aristokratik olmadığını anlamaq üçün ingilis dilini yetərinca bildirdi. Onun atması düz hədəfə dəymişdi.

Agent o qədər özündən çəmniydi ki, ixtiyar olsaydı, Otseolayı yerində edam etmək əmrini verərdi. Ancaq onun belə bir səlahiyyəti yox idi. Bundan başqa, yaxınlaşda üç yüz silahlı hindudan ibarət bütöv bir dəstə dayanmışdı ki, onların hər birinin əllərində tüfəng vardı. Agent anlayırdı ki, Amerika hökuməti onu belə yersiz əsəbiliyə görə çox da tanıfılamaz. Hətta Rinqoldlar da – onlar yaxın dostlar və məsləhətçilər olsalar da və Doğan Günəşi məhv etmək üçün qəlbərinin darınlıklarında kin-küdurətli planlar yatırırsalar da, – bu hərəkət tərzinə təşviq etməməyə əgillən çatdı. Tompson, Otseolaya cavab vermədən, yenidən başçılara üz tutdu.

– Yetər danışdıq! – o, tabeliyində olanları ram edən bir rəis avazıyla səsləndi. – Biz artıq yetərinca hər şeyi müzakirə etdik. Siz uşaqlar kimi, yaxud səfərlər kimi mühakimə edirsiniz. Mən daha sizi dinləmək istəmirəm! İndi isə əşidin sizin Böyük Atanız nə deyib və sizə nə çatdırmağı mənə tapşırıb. O, bu kağızı qarşınıza qoymağı buyurub. – Agent burada perqament lüləsini çıxarıb açdı. – Bu, Oklavaha müqaviləsidir. Sözlərin çoxunuz artıq ona qol çəkmişsiniz. Mən onlardan bura yaxınlaşmağı və öz imzalarını yenidən təsdiqləməyi xahiş edirəm.

Arxa tərəfində dayanan Otseolanın hiss olunmadan dümsüklüyü Onopa:

– Mən müqaviləyə qol çəkməmişəm və çəkmə də deyiləm! – dedi.

– Qoy başqaları necə istəyirlər, etsinlər. Mən evimi qoyub getməyəcəyəm! Mən Floridadan getməyəcəyəm!

– Mən də getməyəcəyəm, – Hoyatlı-metti qətiyyətlə bildirdi.

– Mənim əlli çəllək bantım var. Onlarda od tutub alışan birçə bant dəncəyi qalmayana qədər, mən öz doğma torpağımdan ayrınl deyiləm!

– O, mənim də fikrimi bildirdi! – Holata səsləndi.

– Mənim də! – Arpiuki səsləndi.

– Mənim də! – Poşalla, Koa-Hajo, Bulud və zənci Abram səsləri ucaltdılar.

Danışanlar təkcə vətənsəvərlər idilər; dönüklər birçə söz belə demədilər. Müqaviləyə yenidən qol çəkmək onlar üçün həddən artıq ağır sınaq olardı. Onlar, Oklavahada nəyə razılıq vermişdilsə, onu təsdiqləməyə cürət eləmədilər və indi, bütün seminollar burada olduğu bir zamanda, müqaviləni dəstəkləməkdən qorxdular. Və onlar susdular.

– Yetər! – Otseola səsləndi. O, hələ öz fikrini bildirməmişdi, ancaq onun nitqini hamı gözləyirdi. Həminin baxışları ona dikilmişdi. – Başçılar nə düşündüklərini dedilər, onlar müqaviləyə qol çəkmək istəmirlər! Onlar bütün millətin arzusunı bildirdilər və xalq onları dəstəkləyir. Agent bizi uşağ və səfəh adlandırdı. Söyüş söymək elə də çətin deyil. Biz bilirik ki, aramızda səfəhlər də, uşaqlar da var. Daha pisi isə odur ki, bizim aramızda xainlər var! Amma əvəzində kişilər də var ki, igidlikdə və sədaqətdə agentin özündən geri qalın deyillər. O daha bizimlə danışmaq istəmir – qoy belə olsun! Elə bizim də ona deyiləsi sözümlər qalmadı, o artıq bizim cavabımızı aldı. O qala və ya çıxıb gedə bilər... Qardaşlar! – deyə Otseola başçılara və döyüşçülərə tərəf dönərək və sanki, aqlara əhəmiyyət vermədən sözləyə davam etdi. – Siz düz iş gördünüz. Siz millətin iradəsini bildirdiniz və xalq bunu bəyanır. Bu, bir yalandır ki, biz öz doğma torpaqlarımızı tərk etmək və Batıya getmək istəyirik! O kəslər ki belə deyirlər – yalançıdır! Onlar yad sözləri təkrar edirlər. Biz heç də bizləri göndərmək istədikləri o arzuolunan yerlərə can atmırıq. Ora heç də bizim torpaqlar kimi gözəl deyildir. Ora vəhşi və barsız-bəhərsiz bir çöllükdür. Yaxda orada bulaqlar quruyur, su tapmaq çətinidir və ovçular susuzluqdan ölürlər. Qışda yarpaqlar budaqlardan tökülür, qar yer örtür və torpaq tamam donur.

¹ Uşağ ananın taleyini paylaşır. Bu adət təkcə seminollarda deyil, həm də, ümumiyyətlə, bütün Amerika hindularında mövcuddur.

Soyuq adamların iliyinə işləyir – onlar titrəyirlər və əzab içində ölürlər. Həmin ölkədə, elə bil ki, bütün torpaq ölüdü. Qardaşlar! Biz həmin donmuş torpaqlarda yaşamaq istəyirik, biz öz vətənimizi sevirik. Bizi böyük yandıran zaman biz palıdın, uca dəfnə ağacının və ya nəcib palmanın kölgəsində sərinlik tapırıq. Biz doğrudanmı, palmalar ölkəsini qoyub gedəcəyik? Yox! Biz onun kölgəsi altında yaşamışıq, onun kölgəsi altında da olacağık!

Otseolanın görünməsinin ilk dəqiqəsindən ta bu yekun sözlərinə qədər dinləyənlər arasında həyəcan elə hey artırdı. Həqiqətən, bu səhnə elə güclü təəssürat doğurdu ki, onu sözlə ifadə etmək çətindir. Yalnız rəssam bu lövhəni təsvir edə bilirdi. Bu, həqiqətən, təsirli mənzərə idi: bir tərəfdə cınlənib özündən çıxmış agent və o biri tərəfdə – xatircam başçılar. Bu, duyğuların açıq-aşkar təzadı idi. Qadınlar çılın-çılpaq uşaqlarına ot üstündə hoppanıb-düşmək imkanı vermişdilər, özləri isə döyüşçülərlə birlikdə şuranın ətrafında toplaşaraq, gizlin də olsa, amma gərgin bir maraqla diqqət kəsilmişdilər. Onlar Otseolanın hər baxışını, hər sözünü göydə tuturdular. O – mərd, qıvrıq, qədd-qamətli döyüşçü, – onlara sakit və ciddiyyətlə baxırdı. Onun nazik, möhkəm xıslmış dodaqları yenilməz bir qətiyyətdən xəbər verirdi. Onun görkəmi əzmkar və alıcnab idi, ancaq o, təkabürlü deyildi. O, özünü sakit və ləyaqətli tuturdu, qısa və təsirli danışdı və danışığı bitirib, başını yüksəyə qaldıraraq və əllərini sinəsinə qoyaraq, sakitcə dayanırdı. Ancaq agent, Otseola onun yalan saydığı və ya həqiqətin bilərəkdən təhrif olunduğu bir fikir söyləyən anda, elektrik cərəyanı vurubmuş kimi, dərhal qızışırdı. Belə anlarda onun qəzəbli baxışlarında, sanki, şimşək çaxır, həqarətli bir gülümsəmə dodaqlarını ayırırdı, o, ayaqları ilə yeri təppirdirdi, əl-qolunu cıynadı, yumruqlarını sıvırdı. Onun sinəsi, qasırga gurlayan okeanın coşqun dalğaları kimi, ağır-ağır qabarırdı. Sonra isə o, yenidən melanxolik sakitliyə qapılaraq sakitliyin və rahatlığın elə pozasında donub qalırdı ki, antik heykəltəraşlar bunu Yunan tanrı və qəhrəmanlarına verməyi xoşlayırdılar.

Otseolanın nitqindən sonra durum böhran həddinə çatdı. Agentin səbri tükənirdi. Prezidentin ona səlahiyyət verdiyi ultimatumu təqdim etmənin zamanı çatmışdı. O, öz qaba əvazını yumşaltmadan, təhdidlərə keçdi:

– Siz müqaviləyə qol çəkmək istəmirsiniz, siz çıxıb getmək

istəmirsiniz? Çox acəb! Belə olan halda, mən bəyan edirəm ki, siz çıxıb getməlisiniz! Yoxsa, sizə hər bə elan olunacaq! Sizin torpaqlara qoşun zorla girəcək! Süngülər sizi onun tərk etməyə məcbur edəcək!

Otseola haqarətli qəhqəhə ilə:

– Bəs belə! – səsləndi. – Onda qoy siz dəyən kimi olsun. Qoy biza hər bə elan etsinlər! Biz sühlü sevirik, ancaq hərbdən çəkinmirik! Biz sizin güclü olduğunuzu, sayca bizdən milyonlarca üstün olduğunuzu bilirik! Ancaq siz daha çox olsaydınız belə, hər necə olsa da, bizi haqsızlıqla bənsməyə məcbur edə bilməzdiniz. Biz bu rüsvayçılığa dözməkəndə, ölməyin daha yaxşı olduğunu qat etmişdik! Qoy biza hər bə elan edilsin! Öz qoşununuzu bizim ölkəmizə göndərin, ancaq düşünməyin ki, bizi buradan sıxışdırıb çıxarmaq sizin xəyal etdiyiniz qədər asan olacaq. Sizin tüfənglərə qarşı bizim də tüfənglərimiz var, sizin süngülərdən isə tomoqavqlarımızla qorunaçaq. Sizin nişəstələnmiş əsgərlərinizin seminol döyüşçülərilə üz-üzə gəlməli olacaqlar! Qoy hər bə elan edilsin! Biz onun tufanlarına həzin! Dolu, çiçəyin gövdəsini vurub sındırır, möhkəm palıd isə sarsılmadan və qarşısı alınmadan öz çətinliyi göylərə, tufanlara qarşı qalır.

Bu alovlu sözlərdən hindulann köksündən qışqırıq qopdu, onda açıq-aydın çəğins duyulurdu. Şura həyəcana gəldi – hər şey fəlakətin astanasında idi. Otseolanın çəğirindən coşan bəzi başçılar cəld yerdən durdular və gözlərini endirərək, əllərini qəzəblə və təhdidlə qaldıraraq, dayandılar.

Zabitlər öz yerlərini tutdular və yavaşdan əsgərlərə hazır olmaq əmrini verdilər. Bu dəmdə topçuların toplanı yanında dayandıqlarını və bürclərdə yandırılmış fitillərin zəif göy tüstüsünün artıq qalxdığını görmək olurdu.

Ancaq həqiqi təhlükə hələ yox idi. Nə bu, nə o biri tərəf silahlı toqquşmaya hazırlaşmırdı. Hindular şuraya düşmənçilik niyyətə qatmadan gəlməmişdilər, yoxsa, onlar arvad və uşaqlarını evdə qoyub gələrdilər. Ailələri yanlarında olduqca, onlar ağlara hücum etməzdilər, ağlar isə ciddi bir səbəb olmadan, ilk hücum etməyi qat etməzdilər. İndi baş verənlər yalnız bir an içində alışıyan həyəcanın nəticəsi idi, amma o, tez yatdı və yenidən sakitlik çökdü.

Agent nəyə gücü çatdırsa, etdi, ancaq nə təhdidlər, nə yaltaqlanmalar heç bir təsir göstərmədi. O, öz planlarının alt-üst olduğunu görürdü.

Ancaq hələ hər şey itirilməmişdi. Bunu başa düşən ağıllı başlar tapıldı: bunlar fərasətli, qoca döyüşçü Klinç və hiyləgər Rinqoldlar idilər. Onlar agentə yaxınlaşdılar və ona başqa taktikaya al atmağı məsləhət gördülər.

– Hindulara fikirləşmək üçün vaxt verin, – onlar təklif etdilər, – Sabaha daha bir şura təyin edin. Gey başçılar gizli yığışınlar və bütün işləri indiki kimi, bütün qəbilənin hüsurunda deyil, öz aralarında müzakirə etsinlər. Onlar, daha sakit müzakirələrdən sonra, döyüşçülərdən çəkinmədən, ola bilsin, ayrı qərar verərlər. Xüsusən indi, onları nə gözlədiyini biləndən sonra.

– Ola bilsin, – özünün bütün mənfəi kəfiyyətləri ilə birlikdə çevik diplomat qabiliyyətlərinə malik olan Arens Rinqold əlavə etdi, – biza düşmən olan başçılar heç sabahkı yığıncağa qalməsınlar. Axı biza bütün imzalar heç gərək da deyill!

Bu fikirdən yarışan agent:

– Düzdür, – dedi, – düzdür. Elə bu cür də etmək gərəkdir.

O, bu qısa xülasədən sonra yenidən başçıların şurasına müraciət etdi.

– Qardaşlar, – o, əvvəlki yaltaq avazla sözbə başladı, – igid Holata demişik, biz hamımız qardaşlıq. Bəs nə üçün biz dalaşacaq və düşmən kimi ayrılacaq? Sizin böyük atanız, bizim bu cür ayrıldığımızı eşitsə, mayus olar. Mən, əsla istəmirəm ki, siz bu çox mühüm məsələni tələm-tələsik həll edəsiniz. Öz qadrlarınıza qaydın, özünüzün şuranızı yığın və işi öz aranızda, sərbəst və dostcasına müzakirə edin. Gəlin sabah yenidən görüşək – bir artıq gün hər iki tərəf üçün heç nə demək deyil. Onda mənə öz qərarınızı bildirəsiniz, hələlik isə biz dostlar və qardaşlar olaraq qalırlıq!

Bəzi başçılar bu təklifə cavab verdilər ki, bu "yaxşı sözlərdir" və onlar razıdır. Ardınca hamı dağılışıma başladı. Ancaq mən onların arasında həmfikirlik olmadığını müşahidə etdim. Razılaşanlar əsas etibarilə Omətalaların dəstəsindən olan başçılar idi. Vətənsəvarlar isə açıq-aydın bildirdilər ki, onlar gedirlər və daha qayıtmayacaqlar.

XXX

fəsil

MASA ARXASINDA SÖHBƏT

Mən nahar vaxtı zabıt masası arxasında yeni çox şeylər eşitdim. Çaxır süzlən zaman dillər açıqlar, şampan şərəbinin təsiri altında isə ən ağıllı adam çarənciyə çevrilir.

Agent nə öz xüsusi planlarını, nə də prezidentin məramlarını gizlətmirdi. Ancaq çoxları bunları artıq özləri başa düşürdülər.

Bu günün uğursuzluğu onun ovqatını bir az tələ ələmişdi. Agenti, hər şeydən çox, onun diplomat şərəfinin sönəcəyi fikri dıxort edirdi. Budur Birləşmiş Ştatlar hökuməti agentlərinin hər birinin dəlicəsinə can atdığı şey – məhir diplomat sayılmaq! Bundan başqa, agent, Otseolanın və başqa başçıların sayğısız münasibətlərindən sınımsıdı. Çünki soyuqqanlı, təmkinli hindular tündməcaz və yetərincə düşünmədən hərəkət edən adamlara nifrət edirlər, o isə bugünkü şurada məhz bu məziyyətlərə gətirmiş və ona bu zəifliyinə görə nifrət etmələri üçün hindulara bəhanə vermişdi. O, özünü yenilmiş, alqaldılmış hiss edirdi və onun sinəsində bütün qırmızadərililərə qarşı nifrət qaynayırdı. Ancaq özünü bu ümidlə təskin edirdi ki, sabah onları öz qəzəbinin gücünü duyumağa vadar edər. Onlara göstərsin ki, hətta qəzəbin coşğunluğunda da möhkəm və cəsür ola bilər. O, bütün bunları biza, şərəb onun əhvalını qaldıran və ürəyi açılan zaman lovgə bir avazla bəyan etdi.

Zabıtlara gəlinca, onlar bu işin təfərrüatı ilə az maraqlanırdılar və müzakirələrə, demək olar, qatılmırdılar. Onlar öz təxminlərində yalnız silahlı toqquşmanın mümkünlüyünə toxunurdular. Savaş olacaq, ya olmayacaq? Bu sual qılınc cəngavərlərinin kəskin marağına səbəb olurdu. Mən, çoxlarının bizim üstünlüyümüzə öyünərək, bu zaman öz gələcək rəqiblərinin mərdlik və igidliyini əskiltməyə çalışdıklarını eşidirdim. Onlara hindularla müharibə veteranları etiraz edirdilər, ancaq onlar bizim məsələnin arxasında az idilər.

Otseolanın özünün də qızgın mübahisələrin mövzusu olduğunu deməyə ehtiyac yoxdur. Gənc başçı haqda söylənilən fikirlər, yaxşı

və onların bu fəvqəltəbii məxluqlar qarşısındakı vahimələri əsl qorxaqlıqdır ki, var.

Mən zəncilər haqqındakı bu söhbət əsnasında, həmsöhbətlərimin, xüsusən də mülki geyimdə olan plantatorların necə bir qəzab bürüzə verdiklərinə diqqət yetirməyə bilməzdim. Bəziləri öz qeyzlərini söyləşlə bildirərək, ağır bu qaçqınlar əsir düşərlərsə, onları bütün mümkün cəza növləri ilə hədələyirdilər. Onlar bu zənciləri öz əllərinə keçirməyin mümkünlüyündən və yaxın qisasın manzarələrindən həzz alırdılar. Əsir düşə biləcək zavallı qaçqını cəzalarını ən mükəmməl və qorxuncu gözləyirdi.

Siz bu ehtiraslar ələmindən uzaqlarda yaşayırsınız və Amerikada ağlar və rənglilər arasında mövcud olan münasibətləri anlaya bilməzsiniz. Adı şəraitdə onlar arasında heç bir kəskin düşmənçilik yoxdur – əksinə! Ağ adam özünün rəngli "qardaşına" yetərinə məhrəbən münasibət bəslər, amma bu, yalnız sonuncunun nədəsə öz iradəsi bürüzə verməyinə qədər davam edir. Ağ adam kiçik bir müqavimətə üzlaşan kimi, onda düşmənçilik duyğuları baş qaldırır, ədalət və mərhəmət kimi şeylər mövcudluğunu itirir və təkcə qarşısı alınmaz qisas yangısı qalmaqda davam edir.

Bu, ümumi qaydadır. Bütün quldarlar özlərini məhz bu cür aparırlar. Ayn-ayn hallarda isə münasibətlər daha pis formalaşır. Güney ştatlarında ağlar var ki, zəncinin həyatını yetərinə ucuz – məhz onun bazar qiyməti ilə dəyərləndirirlər.

Mənim "silahdaşıyım" olan Qara Cekin bir gün öncə, gənc Rinqoldun bioqrafiyasından mənə danışdığı olay bu vəziyyətin ayanı mənzərəsidir. Bu gənc özünün eynən özü kimi yava olan bir neçə dostları ilə meşədə ov edirmiş, itlər bəlli olmayan bir istiqamətdə və eyni uzağa qaçıb gedirlər ki, artıq onların səsləri eşidilməz olur. Təqib dayandırmaq, atıları dayanırlar, yəhərdən enirlər və atlarını ağaca bağlayırlar. Təzəliklə onların səsləri uzun zaman eşidilməz olur və ovçular darıxmağa başlayırlar. Onlar vaxtlarını necə daha şən keçirmək barədə düşünməyə başlayırlar.

Onların yaxınlığında zənci oğlan – qonşu plantasiyanın qullarından biri odun doğrayırmış. Onların hamısı oğlanı lap yaxşı tanıyırmış.

– Gələn, bu qarışıqla məzələnək, – ovçulardan biri təklif edir.

– Necə məzələnək?

– Gələn götürək məzə üçün onu asaq!

Təklif, əlbəttə ki, ümumi gülüşə səbəb olur.

– Zərəfat bir yana! – birinci qeyd edir. – Mən çoxdan bilmək istəyirdim ki, zənci ölmədən nə qədər asılı qala bilər. Bu, yaman maraqlıdır.

– Elə mən də, – ikincisi ona qoşulur.

– Mən də buna varam! – deyə üçüncü əlavə edir. Təklif hamının xoşuna gəlir və hamıya yetərinə məzəli görünür.

– Gələn, qabaqca onun üzərində məhkəmə keçirək! Yaxşısı bundan başlamaqdır, – kim isə təklif edir.

Bəlaliklə, zəncini mühakimə etməyə başlayırlar. Mən olmuş hadisəni danışırıam!

Zavallı oğlanı tuturlar, onun boynuna ilgək salırlar və budaqdan asırlar. Bu məqamda təzi sürüsü maralı qovub talaya çıxar. Ovçular atlarına tərəf atılırlar və qarışıqlıqda onların iblisinə zərəfatlarını qurbanının asıldığı kəndiri kəsməyi unudurlar. Biri-birine ümid olurlar və xülasə, hamısı bunu etməyi unudur. Ov bitdikdə və onlar geri döndükdə zənci hələ də ağacdən asılı imiş – o ölübmüş!

Məhkəmə istintaqı aparılır, ancaq bu, daha çox, istintaqın əsl məzhakəli yamsılanması olur! Hakimler və andılar canlarının qohumları imişlər. Hökmdə belə deyilir: zəncinin dəyəri ödənməlidir. Zəncinin yiyəsi qiymətdən tamamilə razı qalır, ədalət isə təmin olunur və ya yəqin ki, təmin olunur. Bu haqiqi fakti eşidən yüzlarla ağ xristianın belə qiymət zərəfatına ürəkdan güldükdən Cəkkə özü eşidibmiş. Arens Rinqoldun özü də bu haqda tez-tez nəgiz edirmiş.

Siz Atlantik okeanının o tayında əllərinizi göyə qaldırırsınız və səsinizi ucaldırırsınız: "Dəhşətə bax!" Siz əminsiz ki, sizdə qullar yoxdur və bu kimi vəhşiliklər də yoxdur. Siz kobudcasına yanırırsınız! Mən sizə söhbətin təbii qurbanından getdiyi müstəsna olaydan danışdım. Fəhləxanalar və məhəbəsi ölkəsi!! Sənin qurbanlarının adı – legiondur!

Xaçpərəst, sən gülümsəyirsən! Sən öz canıyanarlığını seyr üçün nümayiş etdirirsən. Amma sən axı səfaləti özün yaratdın, o səfaləti ki, sən öz yaxınlarına olan bu canıyanarlığına səbəb olur. Sən insan azadlarını doğuran cəmiyyət sistemini bütünlüklə dəstəkləyirsən və sakitcə qəbul edirsən. Hərçənd ki sən cinayətin və səfalətin yaranmasını

¹ Mayın Ridi İngiltərəni nəzərdə tutur. Bu ölkədə 14 avqust 1834-cü ildə fəhləxanalar (fəhlə evləri) haqqında qanun qəbul olunmuşdu ki, burada himayəyə götürülən işçilərlə katorqaçı kimi davranırdılar.

tabiatın təbii qanunları ilə izah etməklə özünü təskin etməyə çalışırsan, ancaq bil ki, təbiətə qarşı çıxmaz və cəzasız qalmaq olmaz.

Siz əbəz yərə şəxsi məsuliyyətdən yayınmağa çalışırsınız! Siz atılan hər bir göz yaşına, öz qurbanlarınızın bədənindəki hər bir yaraya görə ali ədalət qarşısında cavab verəcəksiniz!

Qəçqin qullar haqqında söhbət, təbii ki, bir gün öncə mənimlə baş vermiş olan başqa, daha müəmmali əhvalatı xatırlamağa məni məcbur etdi. Mən bu haqda qeyd etdim və hamı məndən daha ətraflı danışmağı xahiş etdi. Mən onların xahişinə əməl etdim və əlbəttə ki, bu zaman mənim həyatıma qəsd edənlin San Cek ola biləcəyi fikrini yaxına belə buraxmadım. Nəhəddə işitirək edənlərin çoxu mulatın tarixçəsindən və onun ölüm hadisəsindən xəbərdar idi.

Ancaq məni bir şey təəccübləndirdi: mən onun adını çəkdikdə və bu zaman öz qara silahdaşınının təntənəli inandırılması haqda danışanda, – Arens Rinqold nədənsə birdən-birə ağardı, səksəndi və atasına tərəf əylirək, onun qulağına na işə pıçıldadı.

XXXI

fəsil

XAIN BAŞÇILAR

Bundan sonra tez bir zamanda masanın arxasından qalxıb fort-da gəzməyə çıxdım.

Günəş artıq batmışdı. Fortun hüduqlarını tərk etməmək əməli verilmişdi, ancaq bu yalnız əsgərlərə aid idi. Buna görə də darvazadan çıxmamış qat etdim.

Qələbimin gizlin səsi məni irəli getməyə sövq edirdi. Hindu düşərgəsində başçıların və döyüşçülərin arvadları, bacıları və qızları var idi... Bəs o, nəyə görə hamı ilə birlikdə bura gəlməsin?

İçimdən gələn sə məni onun burada olduğunu deyirdi, hərçənd mən onu bütün gün ərzində əbəz yərə axtarmışdım. Şüarının ətrafına

toplaşan qadınların arasında o yox idi: mən bütün qadınların üzünə diqqətlə baxmışdım, bircəyini belə buraxmamışdım.

Seminolların düşərgəsinə getməyi qat etdim. Mən orada Otseolanın qadını taparam, orada Mayumini də görə bilərəm!

İndi hinduların düşərgəsinə getmək təhlükəli deyildi, belə ki, hətta düşmənlər başçılar belə hələ bizimlə sülhə idilər, Pauel İsa, söz yox ki, əvvəlkitək mənim dostum olaraq qalırdı. O, məni bütün təhlükə və təhqirlərdən qoruyardı. Mən gənc başçının əlini sıxmaq kimi coşqun bir istək duyurdum və bunun özü də onunla görüşə axtarmaq üçün yetərli bir səbəbdə. Onda ötən illərin dostyana etimadını oyandımaq, ürək üçün aziz olan vaxtlardan danışmaq, qayğısız gəncliyin bəxtəvər günlərini xatırlamaq istədim. Mən onun yumşaq və keyinax ürayını sərt başçı və sərkərdə borcunun hələ dəşə döndərmediyinə ümid edirdim. Ağlar tərəfindən edilən ədalətsizliklər, şübhəli ki, onu (və tamamilə haqlı olaraq!) qəzəbləndirmiş və bizə qarşı qaldırmışdı, ancaq mən, hər halda, onun qəzabının mənim üzərimə töküləcəyindən qorxmurdum. Mən, necə olur olsun, onu tapmağı və bir daha ona dostluq əlini uzatmağı qat etdim.

Artıq yola düşməyə hazırlaşmışdım ki, generalın çapan yubanmadan qəragahə gəlmək əmrini mənə çatdırdı.

Yaman mayus oldum, ancaq nə edəsen – əmrə tabe olmalısən! Qəragahədə general və yüksək rütbəli zabıtlar var idi, həmçinin Rinqoldlar və vacib sayılan daha bir neçə mülki şəxslər orada idilər.

İçəri girərkən orada iclas getdiyini gördüm, burada onların işləyib hazırladıqları hərəkət planı müzakirə olunurdu.

General Klinc qalanlarına müraciətla:

– Plan qiyamətdir, – dedi, – ancaq biz Omatla və Qara Gilla necə görüşək? Onları buraya dəvət etsək, şübhəyə səbəb ola bilər: onlar hiss olunmadan forta keçə bilməzlər.

Böyük Rinqold, buradakıların arasında ən hiyləgər diplomat:

– General Klinc, – dedi, – əgər siz və general Tompson dost hindularla fortdan kənarda görüşsəydiniz, onda necə...

– Tamamilə doğrudur, – agent onun sözünü kəsdi, – mən artıq bunun qeydinə qalmışam. Omatların yanına adam göndərmişəm, görək biz onunla xəlvtə harada görüşə bilərik. Əlbəttə, ən yaxşısı, neytral torpaqda görüşmək olardı... Amma budur, o qayıdıb gəldi, onun addım səslərini eşidirəm.

Bu an iclasda iştirak edən dilmancın biri içəri girdi. O, agentin qulağına bir para sözlər pıçıldayıb uzaqlaşdı.

– Cənablar, hər şey qaydasındadır, – agent bildirdi, – Omatla bir saat sonra Qara Gil ilə birlikdə bizi qarşılayacaq. Onlar görüş yerini Bataqlıq yarığında, fortan qüzeydə təyin ediblər. Biz oraya xəlvaşi keçib gedə bilərik. Deməli, gedirik, general?

– Mən hazıram, – general Klinç, planını çiyinə salaraq cavab verdi. – Bəs dilmancılar necə olsun, general Tompson? Onlara belə vacib bir hərbi sirri etibar etmək olarmı?

Agent, görünür, tərəddüd edirdi.

– Bu, ola bilsin ki, ağıllı iş deyil, – o, elə bil, tərəddüd içində cavab verdi.

– Eybi yox, eybi yox, – general Klinç onu sakitləşdirdi. – Güman edirmə ki, onlarız da keçinirik. – Leytenant Rendolf, – deyə o, mənə müraciət etdi, – siz seminolların dilini sərbəst bilirsiniz?

– Tam sərbəst yox, general, ancaq anlaşı bilirim.

– Çevirə bilərsiniz?

– Düşünürəm ki, bəli, general.

– Əla. Onda siz bizimlə gedirsiniz.

Bu, mənim bütün planlarımı pozurdu. Amma mən, təəssüf duyğusunu boğdum, dinnməzə təbə olaraq, agentin və öz fərqlənən nişanlarını plaşın altında gizlədən və sadə zabıt furajkası geyinən generalın ardınca getdim.

Darvazadan çıxdıq və fortu geridə qoyaraq, qüzeyə döndük. Hindulann düşərgəsi cənub-qərbdə yerləşirdi. Onların çadırları qüzeyə uzanan geniş meşə zolağının kənarı boyunca səpələnmişdi. Başqa bir meşə ondan savanna və adda-budda şam ağacları bitən çəmənliklə ayrılmışdı. Bataqlıq yarığın da elə burada yerləşirdi. O, fortun yarım milliyində idi. Biz qararlığın sayəsində heç kimin gözüna görünmədən ora yaxınlaşdıq. Biz oraya çatanda başçılar artıq bizi gözləyirdilər. Onlar ağacların kölgə saldığı nohurun kənarında dayanmışdılar.

Bunun bu qədər xoşagəlməz olacağını ağıma belə gətirmədən, öz vəzifəmə başladım.

– Omatladan onun qəbiləsinin, Qara Gilin və bizim tərəfimizdə dayanmış başqa başçıların qəbilələrinin sayını soruşun.

Mən sualı çevirdim.

– Bu qəbilələr bütün seminolların üçdən birini təşkil edir, – cavab gəldi.

– Deyin ki, biza dost başçılara Batiya çatanda on min dollar veriləcək. Onlar bu məbləği öz aralarında necə istəsələr, elə də böla bilərlər. Bu məbləğ, bütün qəbilənin alacağı pul müavinətindən asılı olmadan ödənəcəkdir.

– Yaxşı, – başçılar, bu təklifin mahiyyəti onlara izah olunarkən donqudandılar.

– Omatla və onun dostları necə düşünürlər: sabah yığıncaqda bütün başçılar olacaqmı?

– Xeyr, hamı yox.

– Bəs kim olmayacaq?

– Miko-miko gəlməyəcək.

– Bəs belə! Omatla bundan əmindirmi?

– Bəli, əmindir. Onopa çadırlarını yığışdırıb və artıq düşərgəni tərk edib.

– O, hara gedib?

– Geriyə, öz məskəninə.

– Bəs onun adamları?

– Onların çoxu onunla gedib.

Hər iki general bir neçə dəqiqə pıçılı ilə öz aralarında söhbət etdilər, ancaq mən onların söhbətini eşitmədim. Görünür, onlar bu vacib məlumatdan tamamilə razı qalmışdılar.

– Bəs daha hansı başçılar sabah gəlməyə bilərlər?

– Bircə Qırmızı Dayanaklar qəbiləsinin başçılar.

– Bəs Hoyatı-metti?

– Yox, o, buradadır, o da qalır.

– Onlardan soruşun, necə düşünürlər, Otseola sabah yığıncaqda olacaqmı?

Mən, hər iki generalın cavabı necə bir gərginliklə gözləmələrinə başa düşdüm ki, bu onları hər şeydən çox maraqlandırmış.

– Nə? Otseola? – başçılar səsləndilər. – Əlbəttə, Doğan Güneş mütləq gələcək. O, bütün bunların nə ilə bitəcəyini bilmək istəyir.

– Əla! – agent qeyri-ixtiyari ağızından qaçırdı və o, yenidən generala pıçıldamağa başladı.

Mən bu dəfə onların nədən danışdıqlarını eşitdim.

– Görünür, qəzavü-qədərini özü biza yardım edir. Mən planımın

baş tutacağına, demək olar ki, əminəm. Ehtiyatsız hindunun qəzabından coşub özündən çıxması üçün birca söz bəs edər... Və mən Otselani həbs etmək bəhanəsini asanca taparam. İndi, Onopa öz tərəfdarları ilə uzaqlaşandan sonra, biz istənilən gözənilməzliyi cəsarətlə göz önünə ala bilərik. Başçıların, taxminən, yəni biza tərəf olacaqlar, qalan aclıqlar isə çətin ki, diraniş göstərsinlər.

– Bundan qorxmağına dəyməz! – general Klinç bəyan etdi.

– Amma nə gözəl! Bir həlaldə ki o, bizim əlimizdə olacaq, onda hər cür diraniş qılacaq. Qalanları o dəqiqə razılaşacaqlar. Axı onları məhz o qorxudur və müqaviləyə qol çəkməyə qoymur.

Klinç dalgın-dalgın:

– Doğrudur, – dedi. – Amma bəs hökumət? Necə düşüncürsünüz, o, bu cür hərəkəti bəyanarmı?

– Güman edirəm ki, hə. Gərək, bəyənəsin, hər həlaldə. Prezidentin son təlimatında bu qəbildən olan ehyamlar var. Əgər siz hərəkət etməyə razısınızsa, onda mən bütün riski öz üzərimə götürürəm.

– Onda mən sizin sərəncamlarınıza itaət etməyə hazıram, – deyə, görünür, agentin planını bəyanməyə meyilli olan, ancaq məsuliyyəti onunla bölüşməyə əsla meyilli olmayan komandan cavab verdi. – Mənim borcum – hökumətin iradəsinə əməl etməkdir! Mən sizinlə əməkdaşlığa hazıram.

– Deməli, hər şey aydındır. Hər şey biz istəyənin kimi olacaq... Başçıların soruşun, – Tompson mənə müraciət etdi: – onlar müqaviləyə səhər qol çəkməkdən qorxmurlar ki?

– Onlar qol çəkməkdən qorxmurlar, ancaq sonra nə baş verəcəksə, ondan qorxurlar.

– Bəs sonra nə olacaq?

– Onlar düşməni tirə tərəfindən hücumə məruz qoyulmaqdan qorxurlar. Onlar öz həyatlarına görə qəhinirlər.

– Biz onların müdafiəsi üçün nə edə bilərik?

– Omatla deyir ki, əgər siz onlara Tallaxassidəki¹ öz dostlarının yanına getməyə imkan versəniz, onlar xilas olarlar. Onlar orada köçürmə baş verənə qədər qalacaqlar. Onlar sizin yanınıza Tampaya², yaxud siz onları hara çağırırsınız, ora gəlməyə söz verirlər.

¹ Tallaxassi – Florida şəhəri, Ştatın paytaxtı. Ağlının bu yerdə ilk məskunlaşmasının əsası 1818-ci ildə qoyulmuşdur.

² Tampa – Floridanın qərb sahilində liman

iki general yenidən pıclı ilə məsləhətləşməyə başladılar. Bu gözənilməz təklifi müzakirə etmək vacib idi.

Omatla bu arada əlavə etdi:

– Əgər biza Tallaxassiyə getmək olmazsa, biz burada, özümüzlükülərin arasında qala bilərik... cürət eləmirik. Onda biz sığınacağı fərdə axtarmalıyıq.

– Sizin Tallaxassiyə getməliyə gəlincə, – agent cavab verdi, – biz bu məsələyə baxarız və sizə səhər cavab verərik. Hələlik isə, heç nədən çəkinməyə bilərsiniz. Bu, ağlının əsas başçısıdır, o, sizi qoruyur!

Klinç, özünü dartaraq:

– Bəli, – dedi, – mənim döyüşçülərim çoxsaylı və güclüdür. Fortda onlar çoxdurlar, buraya gəlməkdə olanlar isə daha çoxdurlar. Heç nədən qorxmaya bilərsiniz.

– Bu, yaxşıdır, – deyə başçıları cavab verdilər. – Əgər bizim işlərimiz pis gətirsə, biz müdafiəni sizdə axtaracağıq. Siz biza onu vəd etmişiniz – bu, yaxşıdır!

– Başçıların soruşun, – ağlını yeni fikir gələn agent mənə müraciət etdi: – onlar bilirmi, səhər Holata-miko yığıncağa gələcək, ya yox?

– İndi biz bunu bilmirik. Holata-miko öz niyyətlərini açmadı. Ancaq biz tezliklə bunu öyrənərik. Əgər o qalmağa hazırlıqsa, onda onun çadırların günəşin doğuşuna qədər yığılmaq. Əgər yox – onda onlar ay batana qədər yığılmalı olacaq. Ay batır və biz tezliklə bilərik, o gedir, ya qalır.

– Başçıların çadırları fərdədən görünür?

– Yox. Onlar ağacların arxasında gizlədilib.

– Siz biza Holata-miko barəsində xəbər verə bilərsinizmi?

– Hə, amma yalnız bu yerdə. Fortda bizim elçimiz nəzərə çatacaq. Biz buraya qayıd və sizlərdən biri ilə görüşə bilərik.

– Düzdür, belə yaxşı olar, – agent olayların gedişatından razı həlaldə cavab verdi.

Bir neçə dəqiqə keçdi. Hər iki general pıclı ilə məsləhətləşməni davam etdirdilər. Başçıları heykəl kimi hərəkətsiz və səssiz həlaldə bir kənarda dayanmışdılar. Nəhayət, general Klinç mənə müraciət etdi:

– Leytenant! Siz burada başçıların qayıtmasını gözləyirsiniz. Cavabla birbaşa mənim yanıma – qarargahə gələrsiniz!

Sonra bir-birlərinə təzim etdilər. İki Amerika generalı öz fortları-
na yollandı, hindu başçıları isə əks istiqamətdə gözədən itdilər.
Mən təq qaldım.

XXXII

fasil

SUDA KÖLGƏLƏR

Mən öz fikirlərimi baş-baş qaldım. Bu fikirlər ələm duyğusu-
na boyanmışdı. Bunun bir neçə səbəbi vardı. Mənim ümidverici
planların pozulmuşdu, qəlbim dostluğun işıqlı və sakit çağlarının
fərəhinə qayıtmaq həsrətində idi, ancaq şübhələr mənə azab verirdi,
qeyri-müəyyənlik və məchulluq məni incidirdi. İztirabların başqa
duygularla da şiddətlənirdi. Mənim oynamam gərəkmə rol mənə
lənətdir. Məndən məkr və şər aləti düzəlmişdilər, mən öz hərbi
karyerəmi satınalma və xəyanətə əsaslanan sui-qəsdlə başlamalı
olmuşdum. Və mən öz iradəmlə hərəkət etmədiyimə baxmayaraq,
öz vəzifələrimin bütün biabırçılığını duyurdum və onları rəf olunma-
yan bir ikrahla yerinə yetirirdim.

Hətta sakit gecenin gözəlliyi belə məni aram etmirdi. Mənə elə
gəlirdi ki, tufan mənim əhvalıma daha uyğundur.

Hər halda, bu, qərībā gecə idi! Torpaq və hava lal səssizlik için-
də donmuşdu. Hərdən səmadə, lap ucalarda lələkli kiçik buludlar
ötüb keçirdi, ancaq onlar elə şəffaf idi ki, ay hələsinə yalnız gümüşü
rəngə çalan zəif dumanla örtürdülər və o gözqamaşdırıcı şüaların
birini də itirmədən öz parlaq işığını meşəyə saçırdı. Ay işığının cəllalı
əzəməti, dəfnə ağacının cəllalı yarpaqlarından əks olunaraq, bütün
meşəni, sanki, onda milyonlarla güzgü parlaymış kimi göstərirdi.
İşıldaquş böcəklər bu manzaraya ayrıca bir effekt verirdi. Onlar
ağcların kölgəsilə bütün buludlar kimi topalarla uçurdular və
meşənin qaranlıq qübbəsinə rəngbə-rəng – al-qırmızı, göy, qızıl qığıl-
cılarla işıqlandırılırdılar... Onlar gah yuxarı, gah aşağı, gah düzünə
uçurdular, gah da hansısa çətin bir rəqsin dolanbacı ilə hərəkət
edərək, fırlanırdılar. Bu parlayan dəbdəbənin ortasında, həmçinin

oyma düzbucaqlı çərçivədə güzgü kimi ışıldayan xırdaca bir göl
vardı.

Hava ən şirin rəylərlə dolmuşdu. Gecə yetərinə sərin idi,
ancaq soyuq deyildi. Çox çiçəklər öz taclarını qapamamışdılar – onla-
rın hamısı günəşə adaxlı deyildi, bu çiçəklərin bəziləri öz ətlərini
aya ərməgən edirdi. Ətrafda sassafraslar və dəfnə ağacları çiçək
açmışdılar, onların qoxuları anisən və portaqalın qoxuları ilə qarşı-
raq, havanı həyrənedici rəyihə ilə doldururdu.

Hər tərəfdə sakitlik hökm sürürdü, ancaq bu, səssəmsizlik
deyildi. Günəş meşələri gecələr heç vaxt səssəmsiz olmur. Ağac
qurbağaları və cırcıramalar öz qulaqbatran konsertlərini günəş batan-
dan az sonra başlayırlar, Amerika meşələrinin şöhrətli müğənnisi
– qılıçqabaş isə özünün ən yaxşı nəğmələrini ay işığında oxuyur.
Onların biri gölün kənarındakı uca ağacın başına qonmuşdu və elə
bil, mənim kədərimi ən müxtəlif melodiyalarla dağıtmağa çalışırdı.

Mən başqa səslərə də eşidirdim: fort əsgərlərinin sədalı uğultu
ilə yayılaraq hindu düşərgəsindən gələn zəif səslərə qarışırdı. Hər-
dən yeknəsək sakitliyi kim isə ucadan söyüşlə, həyləmə, yaxud gülüş-
lə pozurdu.

Hinduların qayıtmalarını neçə saat gözlədiyimi bilmirəm – bir, iki
saat, ya daha artıq olardı. Mən saatı ayın hərəkətinə görə təyin edir-
dim. Hindular edəcədik ki, Holata ya ayın parlaq hələsi batana qədər
düşərgəni tərk etməyə, ya da qalacaq. Ən çoxu iki saatla hər şey
aydınlaşar və mən azad olaram. Mən bütün günü ayaq üstə keçirməli
olmuşdum və ölümcül yorğun idim. Gölün lap qırağındakı qaya par-
çaları arasında münasib bir daş tapıb onun üstünə çökdüm.

Baxışlarımı gölə zillədim. Onun bir yansı kölgə ilə örtülü idi,
qalan yansıma isə gümüşü ay işığı düşürdü və şəffaf suya işləyərək
onu elə işıqlandırır ki, suyun dibindəki ağ balıqçılalılar və parlaq
çinçillər görünürdü. İşığın və qaranlığın bir-birləyi qarşılaşdığı xətt
boyunca nəcib palmaların siluetləri görünürdü. Onların uca gövdə-
ləri və möhtəşəm çatırları, sanki, yerin ən dərinliklərindən uzanırdı;
sanki, onlar ayaqlarının altında uzanan ayın, daha cəllalı göy qübbə-
sinə mənsub idilər. Suda əks olunan palmalar gölün qərb sahilini
boyunca uzanan və ay işığının qabağını tutan təpəlikdə bitmişdilər.

Bir müddət bu göy qübbəsi oxşarına baxa-baxa oturdum və
mənim baxışların mexaniki surətdə palmaların nəhəng yelpikşakili

üst tərəfini izlədi. Mən birdən suyun üzündə kiminsə əksini gördü, səksəndim. Bu surat, yaxud daha çox kölgə, qəfildən palma gövdələri arasında peyda oldu. Bu, yaqın ki, adam fiquru idi, hərçənd ölçüləri böyüdülmüşdü... Bali, şübhəsiz ki, adam idi, ancaq kişi deyildi.

Balaca, heç nə ilə örtülməyən baş, çiyinlərin zərif mailliyi, qamətin yumşaq, oval şəkli və qırçınlarla yera sallanan gen-bol paltar – bütün bunlar qarşımdakının qadın olduğunu məni inandırır. Mən onu ilk dəfə sezdə, o, palma sıralarının arası ilə gedirdi. O, tezliklə dayandı və bir neçə saniyə hərəkətsiz durdu. Mən onun qadın olduğunu elə onda müşahidə etdim. İlk arzum dönmək və əksi bunca cazibədar olan kimsəyə baxmaq oldu. Gölənin qərb tərəfində idim və təpələri mənim arxamda uzanırdı, belə ki, mən nə onların zirvələrini, nə də palmaları görə bilmirdim. Hətta yerimdən qəlxəm də, hər halda, heç nə görə bilməzdim, çünki altında oturdugum nəhəng palıd ağacı mənim bütün görüş sahəmin qabağını kəsmişdi. Cəld kənara bir neçə addım atdım və təpələrin zirvəsini və palmaları gördüm. Ancaq qadın gözəndən itmişdi. Mən diqqətlə təpələri gözəndən keçirdim, ancaq orada heç kim yox idi. Yalnız palmaların yelpikvəni çatırlarını gördüm. Sonra yenidən öz yerimə qayıtdım və suya baxmağa başladım. Palmalar eləcə əks olunurdular, ancaq qadının əksi yox olmuşdu.

Bunda təəccüblü heç nə yox idi. Mən bunun qarabasma olmadığını qat etdim. Sadəcə kim isə – yaqın ki, qadın – tapədə imiş və aşağı, ağacların kölgəsinə enibmiş. Bu, təbii izah idi və məni qane edirdi.

Eyni zamanda, səssiz xəyal məndə maraqlı oyatmaya bilməzdi və mən xəyalpərəst düşüncələrə qapılaraq oturub qalmaq əvəzinə, ayağa durdum, ətrafa baxa-baxa, gərgincəsinə qulaq asdım.

Bu qadın kim ola bilərdi? Əlbəttə, hindudur. Ağ qadın belə vaxtda belə bir yerə gəlib çıxma bilməzdi. Elə paltarına görə də, şübhəsiz ki, hindu qadın idi. Axı o, bu xalqat yerdə tək-tənha nə edirdi?

Bu suala cavab vermək asan deyildi. Amma, burada qaribə heç nə yox idi. Məşə övladlarında zaman bizdəki kimi deyil, başqa cür hərəkət edir. Gecə də, eləcə gündüz kimi, iş və ayləncələrlə dolu ola bilər. Hindu qadının gecə geyintisinin öz məqsədi ola bilər. Ola bilsin, o, sadəcə çimmək fikrinə düşmüşdü... Ola da bilsin, bu aşıq bir qız idi ki, xalvat meşələrin kölgəsində öz sevgilisinə görüş təyin etmişdi...

Birdən ağın ağulu bir ox tək ürayimi sancdı: "Bəs birdən bu, Mayumi olsa?"

Mənə bu fikrin nə qədər pis təsir etdiyini sözlərlə vermək çətindir. Mən artıq bütün günü, ağır bir şübhənin təəssüratı altında idim ki, bu təəssürat mənim yanımda bir gənc zabit tərəfindən atılan bir neçə sözlərdən sonra yaranmışdı. Onlar, ehtimal ki, forta yaxşı ballı olan bir hindu qız barəsində idi. Mən gənc adamın avazındakı lovğalığı və təntənəni tutdum. Onun hər sözünü diqqətlə dinlədim və təkcə onun deyil, həm də onu dinləyənlərin üznlərinin ifadəsinə göz qoydum. Mən onu iki kateqoriyadan – gopçular, yaxud qaliblər – hansına aid etməli olduğumu qat etməli idim. Zabitin öz sözlərinə görə, onun qünuruna zərbə vurulmuşdu, onun dinləyiciləri isə, hər halda, onların əksəriyyəti onun tam səadətə çatdığını mümkün hesab edirdilər.

Qızın adı çəkilməmişdi. Heç bir aşkar ehyam-filan olmamışdı, ancaq "hindu qız" və "dilibər" sözləri yetərli idi ki, ürayim həyəcanla çırpınmağa başlasın. Əlbəttə, zabita sadəcə bir sual verməklə, özümü asanca aram edə bilirdim. Ancaq mən elə məhz bunu etməyi kəsdirə bilmədim. Buna görə bütün günü məchulluqdan və şübhələrdən azab çəkdim. Bax, buna görə suda əksi görün zaman fikrimdən keçən həmin azablı gümana tamamilə hazır idim.

Ancaq mənim azablandı uzun sürmədi. Yüngülləşmə tezəcə, demək olar ki, anı olaraq gəldi. Gölənin sahilini tutuban bir fiqur sürüşüb getdi; o, ay şüalənin parlaq işıqlandırmasında, mənim altı addım-lığımda peyda oldu. Mən onu əməlli-başlı gözəndən keçirə bildim. Bu, hindu qadın idi. Ancaq Mayumi deyildi!

XXXIII

fasil

HAYO¹-YEVA

Qarşımda bir vaxtlar gözəl-göycək olmuş, sonra isə rüsvayçılığa və həqarətə uğramış, orta yaşlarında, ucaboy bir qadın gördüm. O, keçmiş gözəlliyinin tamam itib gedə bilməyən izlərini hifz etmişdi.

¹ Hajo – hərfi mənada "ağlıni itirmiş qadın"

Bu cür yunan ilahəsinin vandalları əli ilə sındırılan heykəli, hətta qəlpələrində belə, özünün çox böyük dəyərini hifz eləyir.

O, özünün cazibəsini hələ tamam itirməmişdi. Adamlar var ki, yetişmiş gözəlliyə məftun olurlar, o, hələ onlar üçün cəzbedici görünümlü. Zaman onun sinəsinin, dolğun, oval əllərinin nəci bərkəsinə rəhm eləmişdi. Mən bu haqda mühakimə edə bilərdim, çünki onun uşağ çağlarında olduğu kimi, qurşağacan qılpaq olan bütün qamətli, parlaq ay işığında qər q olmuş halda qarşımda durmuşdu. Ancaq vəhşi bir səhmansızlıqla çiyninə tökülən qara saçları onun bədənini bir qədər örtürdü. Zaman onlara da rəhm eləmişdi: qarğa qanadı kimi qara hörüklərdə birca dənə də gümüşü tel gözə dəymirdi. Zaman onun çöhrəsinə də toxunmamışdı. Hər şey hifz olunmuşdu – çənənin dəyirmiliyi də, dodaqların ovalığı da, parələrini inçə, qəşəng bükükləri olan qırğı burun da, amma gözlər... bu nədir? Nə üçün onlarda belə gerçək olmayan parlı var? Nə üçün onlarda belə vəhşi, mənasız bir ifadə var? Ah, bu baxışları! Mərhəmətli göylər! Bu qadın divanədir!

– Heyhat, bu, doğru idi! Qarşımda dayanan dəli idi. Onun baxışları hətta təsadüfi seyrçini belə inandırardı ki, idrak burada taxtdan devilmişdir. Ancaq mənə onun gözlərinə baxmaq gerek deyildi – mən onun bütün bədbəxtliklərinin tarixini bilirdim. Mən Hajo-Yeva¹ ilə, mikosoklar qəbiləsinin divanə kraliçası ilə tez-tez görüşməli olurdu.

Onun bütün gözəlliyinə baxmayaraq, ondan qorxmaq, hətta daha artıq – dəhşətə gəlmək çətin deyildi: boyunbağı əvəzinə onun boynunda yaşıl ilan vardı, belinin çevrəsində ay işığında par-par yanan isə qırılmış nəhəng zıqırovlı ilanın bədənini imiş.

Bəli, hər iki sürünən canlı varlıqlar idi: yaşıl ilanın başı qadının sinəsinə enmişdi, daha təhlükəli ilan isə onun belinin dövrəsinə dolanmışdı. Onun zıqırovlı quyuğu böyükdən sallanırdı, barmaqlarının arasında isə divanə, gözləri brilyant kimi bərk vuran ilanın başını tutmuşdu.

Hajo-Yevanın başı heç nə ilə örtülməmişdi, ancaq sıx qara saçları onu günəşdən və yağışdan qoruyurdu. Onun çıqlarında yerəcan buraxılan uzun "xunna" ilə örtülmüş məkənlər vardı. Bu, onun mün-

¹ Hərfor: divanə qadın; Hajo – divanə və Ewa, yaxud Awa – qadın, filoloq mikosoklar qəbiləsinin bu sözünün, "bəziyyətin anası" mənasını verən yəhudi adı ilə uyğunluğuna diqqət yetirmişlər.

cuqlarla zəngin tikilmiş, yaşıl tutuquşu lələkləri ilə bəzədilmiş və vəhşi ördək lələkləri və yırtıcı heyvan dəriləri ilə köbələnmiş yeganə paltar idi.

Mən, əgər onunla həyatımda ilk dəfə qarşılaşsaydım, qorxa bilərdim. Ancaq mən bütün bunları qabaqlar görmüşdüm: yaşıl ilan da, zıqırovlı ilan – krotalusu da, uzun saç çəngələrinə da, divanə gözlərin vəhşi parlılığı da. Bütün bunlar xətersiz, zərərsiz idi – heç olmazsa, mənim üçün.

– Hajo-Yeva – deyə mən, o, yaxınlaşan zaman çağırırdım.

– İe-ela!¹ – o, heyratla səsləndi. – Gənc Rendolf! Ağzülülərin başçısı. Sən bədbəxt Hajo-Yevanı unutmamısan?

– Yox, Yeva, unutmamışam. Siz burada kimi axtarırsınız?

– Səni, mənim balaca mikom.

– Məni?

– Bəli, səni. Axtarmıram, tapmışam.

– Bəs mənə nə istəyirsiniz?

– Ancaq sənin həyatını, sənin gənc həyatını xilas etmək, aziz miko! Sənin qiyamət həyatını, sənin çox dəyərli həyatını... Ax, onun üçün, yazıq meşə quşcuğazı üçün çox dəyərli həyatını. Ax, mənim çün də çox dəyərli kimsə vardı, çoxdan, çoxdan! Ho, ho, ho!²

Ah, niyə inandım mən o xoş sözlərə

Ağ adamla düşdüm sıx ormanlara?..

Ho, ho, ho!

Nədən mənə yalançı dil aldatdı

Pak qəlbimə ağı ilə yol tapdı?

Ho, ho, ho!

– Sakit, çitta-miko!³ – o, məhnisini kəsərək və mənə görüb, boyunu uzadan və açıq-aydın qəzəb bürüzə verməyə başlayan ilana müraciət edərək səsləndi. – Sakit, ilanlar şahı! Bu, dostdur, düşmən paltarında olsa da! Sakit, yoxsa sənin başını əzərəm!..

İe-ela! – o, sanki, yeni bir fikirdən heyratla düşərək, yenidən səsləndi. – Mən köhnə nəğmələrə vaxt itirirəm! O qeyb oldu, o qeyb

¹ Adətən uzun tələffüz edilən heyrat nidası.

² Hərfor: "Bəli, bəli, bəli!"

³ Çitta-miko – "İlanlar şahı"; seminollar zıqırovlı ilanı, ölkələrindəki ən qorbu ilanı bu cür adlandırırlar.

oldu və onu qaytaramazsan! Bəs mən bura nə üçün gəldim, gənc miko? Nə üçün gəldim?

O, sanki, nə isə xatırlamağa çalışaraq, əlini alnında gəzdirdi.
– A, xatırladım! Halvuk! Mən əbəz yərə vaxt itirirəm. Səni öldürə bilərlər, gənc başçı, səni öldürə bilərlər və onda... Get, forta qaç, qaç və orada qıfılan, öz adamlarıyla qal, öz göy əsgərlərindən aralanma! Məşələrdə gəzib-dolaşma! Sən xətar qarşısındanan.

Onun əvazının ciddiyyəti mənə heyralandırdı və mən dünyanın həyatına edilən sui-qəsdə xatırlayaraq, mübhəm bir həyəcan duyurdum. Mən, divanənin fikrinin aydınlaşdığı anların olduğunu bilirdim. O bu cür anlarda tamamilə ağıllı və həttə təəccüblü dərəcədə aydın bir idrakla düşüncə və hərəkət edirdi. Olsun ki, indi də belə məqamlardan biri idi. O, mənə hazırlanan sui-qəsdə xəbər tutaraq, mənə xəbərdar etməyə gəlmişdi.

Ancaq mənim qatı düşmənim kim ola bilərdi və o, bu düşmənin niyyətlərindən necə xəbər tutula bilməmişdi?

Bunu aydınlaşdırmağı qat edərək ona dedim:

– Mənim düşmənlərim yoxdur. Kim mənim ölümümü istəyə bilər?

– Mənim balaca mikom, sənə deyirəm ki, sənin düşmənlərin var. İlə-elə! Məgər sən bunu bilmirsən?

– Ancaq mən ömür boyu heç bir hinduya pislik etməmişəm!

– Hinduya? Məgər mən dedim – hinduya? Yox, əziz Rendolf. Semi-nollar ölkəsində heç bir hindu sənin başının bircə tükünə belə toxunmaz. Əgər beləsi tapılırdı, o, onda Doğan Günəşə nə edərdi? O həmin kəsi meşə yangını kimi yaxardı. Qırmızıdərilərdən qorxma. Sənin düşmənlərin – başqa rəngdən olan adamlardır.

– Bəs belə! Qırmızıdərilə yox. Bəs onda kim?

– Ağlar var, amma sənlar da var.

– Bu nə cəfəngiyatdır, Yeva? Mən heç bir ağ adama ziyan vurmamışam!

– Bala! Axı sən ancaq balaca bir maral balasısan! Görünür, anan sənə meşələrdə vumuxan yırtıcı heyvanlardan danışmayıb. Belə zalım adamlar olur, onlar heç bir səbəb olmadan sənin düşməninə çevrilirlər. Səni o kəsər öldürmək istəyirlər ki, sən onlara ömür boyu pislik etməmişən.

¹ Halvuk – pisdir.

– Ancaq kimdir onlar? Və nəyə görə?..

– Soruşma, bala! İndi buna vaxt yoxdur. Sənə ancaq bir şey deyəcəyəm: sən varlı plantasiyanın yiyəsinə və orada zəncilər sənin üçün göy boya düzəltdirlər. Sənin qəşəng bacın var, çox qəşəng. Məgər o, ay ziyasına bənzəmir? Mən də nə vaxtlarsa gözəl olmuşam... o, belə deyirdi. Ax, gözəl olmaq necə də pisdir! Ho, ho, ho!

Ah, niyə inandım mən o xoş sözlərə

Ho, ho, ho!

Ağ adamlar düşdüm...

– Halvuk! – o, səsləndi və yenidən oxumasını qəfil kəsdi. – Dəliyəm, ancaq xatırlayıram... Get, çıx get! Sənə deyirəm, çıx get! Sən axı maralsan və ovçular sənin dalınca düşüblər. Forta get, qaç, qaç!

– Bacarmaram, Yeva. Mənim burada işim var. Birisi buraya gələ-nə qədər mən gözləməliyəm.

– Birisi buraya gələ-nə qədər? Pisdir! Tezliklə buraya onlar gələ-cəklər!

– Kimlər?

– Düşmənlərin, səni öldürmək istəyənlər. Yazıq xallı maral isə olar, onun qəlbi qan ağlar. O, ağırlı itirir və Hajo-Yeva necədirsə, o cür olar!

– Sən kimdən danışsən?

– Sakit, sakit! Gedir! Onlar gəlirlər! Onlar gəlirlər! Onların suda kölgələrini görürsən?

Yevanın göstərdiyi səmtə baxdım. Həqiqətən gölün üzərində, mənim qabaq Yevanı gördüyüm yerdə, hansısa kölgələr görünürdü. Bu, kişilər idi, onlar dörd nəfər idilər. Onlar palımların arası ilə tapəlik boyunca gedirdilər. Bir neçə saniyə sonra kölgələr qeyb oldu. Görünür, adamlar yamacla enmiş və meşəyə girmişdilər.

– Çox gedir! – sanki, bu ləhzədə şüuru bütünlüklə aydınlaşan dəli piçildədi. – Sənə açıqlığa çıxmaq olmaz. Onlar səni görürlər... Sən cəngəllikdə gizlənməlisən... Bura! – deyə o, əlimdən tutaraq, davam etdi. Sonra möhkəm hərəkətlə mənə palıdın gövdəsinə tərəf itələdi. – Bu sənin xilas üçün yeganə ümidindir. Tez yuxarı qalx! Orada gizlan! Mən qayıtmayınca, birca söz belə demə! Hinklas!!

¹ Hinklas – yaxşı

Mənim qərībā məsləhətçim bu sözləri deyib ağacların kölgəsinə çəkildi, cəngəlliyə girib gözəndi. Mən onun dediyi kimi etdim, palıd ağacına dırmaşdım və böyük bir budağın üstündə oturub, xətersizlik üçün gülmüşü xoruzotu hörükəri arxasında gizləndim. Onlar budaqlardan sallanaraq, ətrafda şəffaf pərdəyə bənzər bir şey əmələ gətirmişdilər ki, bu məni tamamilə görünməz edirdi. Özüm isə ağacın sıx yarpaqları arasından gölü, hər halda, onun ayın işıqlandırdığı hissəsinə görürdüm.

Əvvəlcə mənə elə gəldi ki, mən çox mənasız bir oyun oynayıram. Bütün bu həyatı təhdid edən düşmən əhvalatı, sadəcə dumanlanmış idrakin divanə fantaziyası ola bilərdi. Kölgələrini gördüyüm həmin adamlar isə, ola bilsin, elə mənim gözlədiyim həmin hindulər idi. Onlar təyin olunmuş yerdə məni görmədikdə, çox güman ki, geri qayıdacaqdılar. Mən onda generalın yanına hansı məlumatla gedəcəyəm? Bütün bunlar həm gülünc, həm də mənasız idi, ancaq mənim üçün dediklə acınacaqlı bitə bilərdi. Mən artıq yaxşı-yaxşı fikirləşəndən sonra yerdə düşməyə və qərİblər kim olurlarsa-olsunlar, onlara görsənməkdə risk etməyə hazır idim, amma birdən fikirləşdim ki, başçılar ancaq iki adam idilər, kölgələr isə dörd! Və mən hələlik daldalanacaqda qalmaqı qəti etdim.

Əlbəttə, başçılar onların döyüşçüləri mühafizə üçün müşayiət edə bilərdilər ki, bu da onların missiyasının xayanatkar səciyyəsi nəzərə alınsa, gərəksiz deyildi. Ancaq kölgələrin sürətlə hərəkət etmələrinə baxmayaraq, mən onların hindulər olmadıqlarını seçə bildim. Onların nə uzun paltarları, nə də lələkdən baş geyimləri vardı. Mənə hələ elə gəldi ki, onlar ağlarnı gəzdirdikləri şeyə geyinmişlər. Sonuncu mülahizə məni Həjo-Yevanın buyruğına itaət etməyə məcbur etdi. Elə ayrı cəhətlər də mənim bu qərarımı möhkəmləndirdilər: hindu qadının qərībā təsdiqləmələri, onun hadisələrdən məlumatlı olması, mənə yaxşı bəlli olan simalara və dünənkə olaya müəmmalı eynəmlər. Bütün bunları götür-qoy edərək, heç olmazsa, daha bir neçə dəqiqə öz müşahidə qülləmdə qalmağı qəti etdim.

Məni gözlədiyimdən daha tez aşkar edə bilərdilər. Qəmildənmədən, güclə nəfəs alaraq, ətrafda baş verənləri diqqətlə izləyir və hər bir səsi sayıqlıqla tuturdum.

Səbrim uzun-uzadı sınağa məruz qoyulmadı. Mən elə bir şey gördüm və eşitdim ki, bədənimdən üşütmə keçdi, qanımda damarlarımda

da dondu. İnsan qəlbində mənim ömür boyu heç vaxt eşitmədiyim və hətta kitablarda belə oxumadığım hədsiz-hüdsuz şər gizləni bilmiş və mən buna beşcə dəqiqə sonra inanmağa məcbur oldum.

Mənim qabağımdan bir-birinin ardınca dörd iblis öttü keçdi. Bunlar şübhəsiz ki, iblislər idi, ona görə ki, onların baxışları, sözləri, hərəkətləri və niyyətləri – mənim gördüyüm və eşitdiyim hər şey bu adı tam doğruldu. Onlar gölün ətrafına dövrə vurdular. Mən onların ay işığında aydın görünən üzünə baxdım: Auren Rinqoldun solğun, anq bənizi, Spensin məşum, qırğı cizgiləri, Uilyamsin girdə, vahşiyənə sir-sifəti...

Amma dördüncü kim idi?

Doğrudanmı, sayıqlayıram? Yaxud gözlərim məni aldadır? Doğrudanmı, bütün bunlar gerçəkədə baş verir? Yoxsa, hissiyyətim məni aldadır? Yaxud bu yalnız təsadüfi bir uyğunluqdur? Yox! Yox! Yox! Bu, kabus deyil – bu, canlı adamdır. Bu qara, qıvrım saçlar, bu sanqahvəyi dəri, bu bədən və bu yerləş – hər şey, hər şey onunkudur! Mərhəmətli tanrı! Bu, odur – San Cekdir!

XXXIV

fəsil

İBLİSİNƏ SÖZLƏŞMƏ

Bunu qəbul etməmək – öz şəxsi duyğunluğun doğruluğına şübhə etmək demək idi. Qarşımda dayanan mulat idi, o, xatirimdə necə qalmışdısa, eynən o cür idi, ancaq başqa bir paltarda idi və deyəsən, bir qədər kökəlmişdi. Ancaq üz cizgiləri və ümumi görkəmi həmin ki idi – qarşımda dayanan, bizim plantasiyadan olan keçmiş oduncu San Cek idi.

Amma doğrudanmı bu, o idi? Hələ üstəlik Rinqoldun, özünün ən fəal və amansız izləyicilərindən və zalımlarından birinin dəstəsində. Yox, bu, inanılmazdır, mümkünsüzdür! Yoxsa, mən səhv edirəm və gözlərim məni aldadırdı?

Amma yox! Çünki mənim adam gördüyüm necə səhiv idisə, bu adamın mulat Cek olması da eləcə danılmaz idi. O, mənim

budaqlarda gizləndiyim yerdən ən çoxu iyirmi futluq bir məsafədə dayanmışdı, ay onu, demək olar ki, gündüzkü kimi işıqlandırır. Mən onun gözələrinin açıqlı ifadəsini, onun mənfur mimikasını seza bildirdim, bunlar mənə çoxdan tanış idi. Bəli, bu, Sarı Cek idi!

Əlavə olaraq xatırladım ki, dünən Qara Cek mənim bütün inandırmaclarıma və məsarəclarıma baxmayaraq, təslim olmaq və bunun yalnız mülata bənzər bir adam olduğunu etiraf etmək istəmədi. Zənci dediyindən dönmədi: o, Sarı Cekin özünü, yaxud onun kabusunu görmüşdü və bundan əla möhkəm əmin idi ki, mən onu fikrindən dəşdirə bilmədim. Mən işin başqa tərəfini – nəhərdən sonrakı söhbət vaxtı Rinqoldun qərribə davranışını da xatırladım. Bu, artıq onda mənim diqqətimə cəlb etmişdi. İndi isə tamam çəşib qalmışdım. Burada, qabağımda həminin ölü saydığı bir adam dayanmışdı və yanında isə onun ölümünün üç fəal bəisi dayanmışdı, həm də onların biri onun ən zalim cəlladlarından idi. İndi isə dördü də, görünür, ürək dostu olmuşdu. Ölünün bu əcaib dirilməsini və düşmənlərlə tanışmasını necə izah etmək?

Çəşib qalmışdım. Bu, bir dəqiqə ərzində açılması qəlizlikdə sırt deyildi. Sui-qəsdçilər özləri mənə bunda yardım etməsəydilər, mən onu bilməzdim.

Mənə onların söhbətinə qulaq asmaq müyəssər oldu. Və o şeyləri ki mən eşitdim, onlar mənə təkə Sarı Cekin hələ də bu dünyada sağ-salamat qaldığına deyil, həm də Hajo-Yevanın mənim həyatımın təhlükədə olmasını təsdiqləyərkən doğru dediyinə inanırdı.

– Ax, lanət şeytana! O, burada yoxdur. Axı o, hansı cəhənnəmədə ola bilər? – Rinqold səsləndi. Səsinin avazından onun açıqlandığı və təəccübləndiyi hiss olunurdu.

Onun müşayiətçisinin sözlərindən bəlli oldu ki, bu sual mənə aidmiş. Səsinə dərhal tanıdığım Üliyams soruşdu:

– Arens, siz onun generala birlikdə forta dönmədiyinə əminsiniz?

– Tam əminəm. Onlar qayıdarkən mən darvazanın yanında dayanmışdım. Onlar ikicə nəfər idi – general və agent. Ancaq məsələ bax, bundadır: o, göldən onlarla birlikdə aralanmayıb ki? Bu nə axmaqlıqdır, etdik! Biz nəhaq yerə onlar bura gələn zaman dallarında düşmədik. Vaxtında özümüzü çatdırısaydıq, onların harada ayrıldığını öyrənərdik. Ancaq kim düşüncə bilirdi ki, o, onlardan geri qalacaq?

Əgər mən bilsəydim... Cek, sən deyirsən ki, birbaşa hindu düşərgəsindən gəliрсən. O, sənə görə bilməzdi?

– Karaxo! Əlbəttə, yox, səniyər Arens!

Bu səs, bu köhnə ispan küfrü mənə uşaqlıq yaşlarımdan tanış idi. Əgər mənə hələ hansısa şübhələr qalmışdasa da, İndi onlar yox olmuşdular. Gözün inana bilmədiyi bir şeyi qulaq təsdiqləmişdi. Bu, Sarı Cek idi! O davam etdi:

– Mən birbaşa səminolların düşərgəsindən gəlirəm. Mən orada ancaq iki başçı ilə qarşılaşdım. Mən palmaların altında gizləndim və onlar mənə görmədilər. Əminəm ki, görmədilər.

– Lanətə gəlsin onu, hara it-bat oldu? Heç izi-tozu da qalmayıb. Mən bilərəm ki, onun hindu düşərgəsinə yollanmaq üçün əsasları ola bilərdi, – bəli, mən bunu bilərəm. Ancaq o necə aradan çıxıb ki, Cekin gözüna dəyməyib?

– Bəlkə, o, yan keçərək başqa yolla gedib?

– Açıq düzənlikdən?

– Yox, bu, ağlabatan deyil, – deyər Rinqold cavab verdi. – İndi bir şey fikirləşmək qalır: o, generalardan fortun darvazasına çatmadan ayrılmışdır və hasar boyu markitanton evinə tərəf getmişdir.

Rinqold bütün bunları, sanki, öz-özünə danışmış kimi dedi.

– Məlun! – o, səbrsizliklə səsləndi. – Belə fürsət daha əla düşməz.

– Qorxmayın, mister Arens, – Üliyams onu sakitləşdirdi. – Qorxmayın. Təzliklə savaş başlanacaq və belə fürsətlər hələ əla düşəcəkdir.

– Biz onları tapmağa çalışırıq! – ilk dəfə dilə gələn Spens qızgınlıqla söhbətə qatıldı.

– Cənablar, ancaq burada həlledici rolü Cek oynamalıdır! Biz bu işə qarışa bilmərik. Bunun üstü açıla bilər və onda bizim işimiz yaxşılar. Cek üçünsə heç bir təhlükə yoxdur. Axı o ölüb – və qanun onu yaxalamaz!.. Cek, mənim sarı balam, məgər belə deyil?

– Bəli, səniyər! Nərahat olmayın, massa Arens! Mən təzliklə münasib fürsət taparam. Cek onu yolunuzdan yığıdır və siz onun haqda daha heç vaxt eşitməsiniz. Mən onu tələyə salaram. Dünən mən yatdım. Tüfəng pisdirdi, don Arens. Belə tüfənglə ova çıxmaq olmaz!

– O, forta dönməyib, mən bunu bilərəm, – deyər Rinqold öz-

¹ Karaxo – ispan söylüşü

özünə donquidlandı. – Olsun ki, o, harada isə düşərgədədir. Amma o, nə vaxtsa evə qayıtmalıdır axı! Yəqin ay batanda qayıdır. O, evə qaranlıqda, xəlvəti girmək istəyər... Cek, eşidirsən, nə deyirəm?

– Bəli, senyor! Cek eşidir.

– Çox yaxşı! Vaxtdır, indi biz getməliyik. Cek, mənə diqqətlə qulaq as... Əgər...

Burada Rinqoldun səsi pıçiltıya keçdi və mən ancaq ayrı-ayrı sözləri eşidə bildim. Tez-tez bacımın və kvarteron qız Violanın adı çəkilirdi. Mənə bu cür cümlə qınqları gəlir: "yolumuzun üstə duran bircə odur", "anasını razı salmaq asan olacaq", "mən onların plantasiyasında yiyə olan zaman", "sənə iki yüz dollar ödəyərdim...". Bu qəbildən olan söyləmələr, bu iki yaramazın hələ qabaqlar mənə öldürmək barədə dilbir olduqlarından mənə əmin etdi. Və bu anlaşılmaz söhbət, yalnız iyrənc sözləşmənin təkrarından başqa bir şey deyildi. Mənim həyatıma görə qiymət alveri gedirdi. Təəccüblü deyil ki, gicgahlandıran soyuq tər çıxdı və damcı-damcı alnımla diyirləndi. Təəccüblü deyil ki, mən öz qülləmdə oturmaq ağcaqovaq yarpağıtək əsirdim. Mənim əsməyim öz həyatımdan daha çox, bu müdhiş cinayətkarlığın mənə təlqin etdiyi dəhşət və nifrətdən idi. Mən daha şiddətlə titrəyirdim, ancaq iradəmin çox güclü səyləri ilə sinəmdə qaynayan hiddəti boğa bildim.

Mənim özümü bürüzə verməmək və dayanıb qalmaq üçün özümüm çatdı. Mən tamamilə ağıllı iş gördüm: əgər həmin an özümü aşkar etsaydım, evə sağ qayıla bilməzdim. Bunu yaqin bilirdim və buna görə az da olsa, səs çıxarmamağa çalışdım ki, bununla da özümün burada olmağımı ballı etmədim.

İnsan ölümünü soyuqcanlı halda müzakirə edən bu dörd yaramazın söhbətlərini dinləmək nə qədər iyrənc idi! Guya ki, söhbət hansısa ticarət razılaşmasından gedirmiş. Bu zaman onların hər biri qarşıdakı alverdən məhz onun hansı mənfəəti götürəcəyinin intizarını çəkirdi.

Məndə hansı duyğunun – qəzabın, ya qorxunun daha çox şiddət etdiyini bilmirəm. Ancaq düşmənlər dörd nəfər idi, hamısı da silahlı. Mənim qılıncım və tapançalarımdı, ancaq bu silah dörd qəddar yaramazla təkbəşinə savaşımaq üçün azlıq edirdi. Onlar yalnız iki nəfər, – deyək ki, mulat və Rinqold, – olsaydılar, mən yaqin qəzabımı cilovlamaqdan vaz keçərdim və onlarla açıq, üzbəüz qarşı-

laşmaya risk edərdim, orada isə ya nəşib, ya qismət! Ancaq mən özümü saxladım və onlar gedənə qədər sakitcə ağacda oturmaqda davam etdim. Mən Rinqoldun və onun əlaltılarının forta yollandıqlarını, mulatın isə yavaş-yavaş hindu düşərgəsi səmtinə getdiyini gördüm.

XXXV

fəsil

QARANLIQDAN SONRA İŞİQ

Onlar gözdən itəndən sonra uzun müddət qımıldanmadan oturdum. Ağlımda harc-mərclik və tələş hökm sürürdü. Nə düşünəcəyimi, necə hərəkət edəcəyimi bilmirdim və ağaca muxlanmış kimi oturmuşdum. Nəhayət, gördüklərimin və eşitdiklərimin hamısını sakit fikirləşməyə çalışdım. Ola bilsin ki, bu, mənə qorxutmaq üçün oynanılmış bir oyun olsun? Yox, dörd nəfərdən heç birinin oyun personajına bənzəri yox idi. San Cekin axırat dünyasından qərba və qeyri-təbii zühuru isə komediya epizodu olmaqdan ötrü həddən artıq dramatik, həddən artıq ciddi bir şey idi.

Bu eşitdiyim, çox güman ki, nəzərdə tutulan faciə tamaşasının proloqu idi və mən orada qurban rolunu oynamalı idim. Bu adamlar, şübhəsiz ki, mənim həyatıma qəsd hazırlayırdılar. Onlar dörd nəfər idilər və mən heç vaxt onların heç birini heç nə ilə ciddi incitməmişdim. Mən bu dördlüyün hamısının heç vaxt mənə sevmədiklərini bilirdim. Amma Spensin və Uilyamsın qədimlərdə olub keçən və mən tərəfdən çoxdan unudulan uşaq qovqasından başqa, inciklik üçün bir səbəbləri yox idi. Ancaq onlar Rinqoldun təsiri altında hərəkət edirdilər. Mulata gəldikdə isə, mən onun mənə olan düşmənciliyinin səbəbini başa düşürdüm – bu, ən qəti düşməncilik idi!

Bəs Arens Rinqold necə! O, açıq-aydın qəsdin başında idi və mənə öldürmək barədə fikirləşirdi. Təhsil görmüş adam, cəmiyyətdəki durumu mənə bərabər, özü də centlmen!

Bilirdim ki, onun məndən həmişə acığı gəlir, axır zamanlarda isə daha çox zəhləsi gedirdi. Səbəb də mənə ballı idi. Mən onun bacımla nikahının yolunda bir maneə kimi dayanmışdım. Hər halda,

onun özü belə düşündü. Özü də o, haqlı idi. Atam ölən çağdan bəri mən ailəmizin işlərində daha artıq iştirak edirdim. Açıqca bildirdim ki, Rinqold mənim razılıqla heç vaxt bacımın əri olmayaçaq. Mən onun hirsindən cılov gəmirdiyini anlıyurdum, ancaq qəzəbin insanı bu cür iblisənə niyyətə sürükləyə biləcəyini təsəvvürümə belə gətirə bilmirdim.

Onun: "yolumuzun üstə duran birçə odur", "anasını razı salmaq asan olacaq", "mən onların plantasiyasında yiye olan zaman" kimi cümlələri, sözləşənlərin mənə aradan qaldırmaq, tin dalından vurmaq niyyətində olduqlarını açıq-aydın bildirdi.

– Ho! Ho! Gənc miko indi düşə bilər, – birdən səssiz oldu. – Pis adamlar getdilər. Yaxşı! Tez aşağı düş, sevimli miko, tez ol!

Mən tələm-tələsik əməl etdim və yenidən divanə kraliçanın önündə dayandım.

– Gənc miko, sən indi Hajo-Yevaya inanırsan? Görürsən ki, sənin düşmənlərin var, düz dörd düşmən və sənin həyatın təhlükədədir?

– Sən mənim həyatımı qurtardın, Hajo-Yeva! Mən sənə necə təşəkkür edirəm?

– Ona vəfa göstər... vəfa...vəfa...

– Kimə?

– Ülu Ruh! O artıq onu unudub! Vəfasız gənc miko! Vəfasız ağüzü! Nə üçün səni qurtardım? Nə üçün sənin qanının tökülməsinə imkan vermədim?

– Yeva!

– Pisdirl! Yazıq meşə quşcuğazı! Bütün quşların ən gözəli! Onun qəlbi qan ağlar və ölər, ağıl isə onu tərk edər!

– Yeva, axı de görüm, nə məsələdir?

– Pisdirl! Qoy o, onu atınca, ölsün, belə yaxşıdır. Vəfasız ağüzü, ah, əgər o, yazıq Yevanın qəlbini sındırmazdan qabaq özü ölsəydi! Onda Yeva ancaq öz qəlbini itirirdi. Ağıl, ağıl isə – daha pisdirl! Ho, ho, ho!

Ah, niyə inandım mən o xoş sözlərə

Ho, ho, ho!

Ağ adamlar düşdüm...

– Yeva! – elə coşğunluqla səsləndim ki, bu onu öz divanə nəğməsinə kəsməyə məcbur etdi. – De görüm, kim haqda deyirsən?

– Ülu Ruh, eşit, o nə deyir! Kim haqda? Kim haqda? Burada bircəcikdən çoxdur! Ho, ho, ho! Bircəcikdən çoxdur, vəfəli dost isə unutdu. Yeva nə deyə bilər? O hansı əhvalatı danışa bilər? Yazıq quşcuğaz! Onun qəlbi qan ağlar, ağıl isə çaşar. Ho, ho, ho! İki Hajo-Yeva olar, mikosoklamlı iki divanə kraliçası olar!

– Bütün müqəddəslər naminə, sən gəl mənə əzab vermə! Əziz, mehriban Yeva, de görüm, kim haqda deyirsən? Doğrudanmı...

Ən əziz ad dilimin ucundan çıxağa hazır idi, ancaq mən hələ də onu deməyə cürət etmirdim. Mən sual verməkdən qorxurdum, mənfi cavab almaqdan qorxurdum.

Ancaq uzun müddət qərarızsızlıq edə bilmədim: mən geri çəkilmək üçün həddən artıq uzaqlara gedib çıxmışdım və mən həsrətli ürəyimi həddən artıq üzmüşdüm. Bundan artıq gözləmək iqtidarımda deyildim. Yeva isə mənim şübhələrimi dağıda bilirdi və mən soruşmağı qəti etdim:

– Sən Mayumini haqqında danışmırsan ki?

Divanə bir neçə ləhzə dinmədən mənə baxdı.

Onun gözlərinin sirrini anlama bilmirdim: sonuncu beş dəqiqə onlarda qınaq və nifrət parlamışdı. Mən bu sözləri deyən zaman onun çöhrəsi olmazın bir heyrat ifadə etdi, sonra isə gözləri diqqətə mənə dikildi, elə bil ki, fikirlərimi duymaq istəyirdi.

– Əgər bu Mayumidirsə, – mən onun cavabını gözləmədən, yenidən tutuşmuş duyğu ilə sövq edilərək: – onda bil ki, mən onu sevirəm – Mayumini sevirəm, – dedim.

– Sən Mayumini sevirsən? Hələ də onu sevirsən? – Hajo-Yeva cəld soruşdu.

– Həyatuma and olsun...

– Yox! Yox! And içmə! Bu, onun andıdır. O isə vəfasız çıxdı! Bir də de, mənim gənc mikom, de ki, haqiqəti deyirsən, ancaq and içmə...

– Mən haqiqəti deyirəm, saf haqiqəti!

– Yaxşı! – divanə fərhəla səsləndi. – Miko düz dedi. Ağüzü miko düzdən danışdır və dilbər xoşbəxt olacaq...

İllər keçsə də yenə xatırlayaq gəncliyi,
Palmaların altında o ötüşən illəri...
İndi budur, burada, ikimizik talada
Sevda göyərçinləri qonubdu bir budağa

Sən öz sevdə quşuna, vəhşi göyərçininə
O zərif quşcuğa bir nəzər sal yenidən!
O, sərin kölgəlikdə dostuyla bir budaqda,
Şirin-şirin danışır meşənin kənarında
Və başqa heç kimsə yoxdur burada!!!

Sakit çitta-miko! – o, yenidən zıncırovlu ilana müraciətə, uca-
dan səsləndi. – Sən də, okola-çitta¹. Hər ikiniz sakit olun. Bu, düş-
məndeyil. Sakit, yoxsa, mən sizin başlanızı əzərəm...

– Mehriban Yeva!

– A, sən mənə mehriban Yeva deyirsən. Ancaq, ola bilsin, gün
gələr ki, sən mənə kinli deyərsən. – Sonra o, səsinə qaldıraraq, çox
ciddi davam etdi: – Sözümlü dinlə, Corc Rendolf! Əgər sən nə vaxt-
sa zalım çıxsan, əgər sən, onun kimi, vəfasızlıq etsən, onda Hajo-
Yeva sənin düşmənin olar və çitta-miko səni məhv edər!.. Sən bunu
edərsən, mənim ilan şahım, düz demirəm? Ho, ho, ho!

İlan, sanki, onu anladı. O, birdən başını qaldırdı, onun parlaq
əjdaha gözləri, sanki, odlu qığılcımlar saçaraq, sayrıışmağa başladı,
onun haçalanmış dili ağzından çıxdı və pullu halqalar, “şki-rrr”-ə
bənzərən səs çıxararaq, gurultu saldılar.

Yeva, ilanı sakitləşdirə-sakitləşdirə və barmaqlarının cəld hərə-
kəti ilə onu yenidən yumaq kimi qıvrılmağa məcbur edə-edə:

– Sakit, sakit! – dedi. – Bu, o deyil, çitto, o deyil! Eşidirsən,
sən, sürünən heyvanlar şahı! Sakit ol deyirəm!

– Sən nə üçün mənə təhdid edirsən, Yeva? Axı səbəb yoxdur...

– Yaxşı! Mən sənə inanıram, əziz miko, mənim igid mikom!

– Ancaq, mehriban Yeva, izah et, mənə de...

– Yox! İndi yox, bu gün axşam yox! İndi vaxt yoxdur! Ora, qərba
tərəf bax! Nettle-hasse² yatmaq üçün uzanmağa hazırlaşır. Sən çıxıb
getməlisən! Sənə qaranlıqda dolaşmaq olmaz. Sən ay qürub edə-
nəcan geriye – forta yetməlisən. Get, get, get!

– Ancaq mən artıq sənə dedim ki, öz işlərimi bitirməyincə gəda
bilmərəm...

– Onda bu xatəldir... Hansı işlər! A! Mən başa düşürəm! Odur,
sən gözələn kəsələr gəlirlər!

¹ Okola-çitta – yaşıl ilan.

² Nettle-hasse – “gecə güneşi”, yəni ay.

– Bəli, bu onlardır, düşünürəm, – deyə pıçıldadım.

Gölün üzbəüz sahilində iki başçının uca kölgələri zahir oldu.

– Onda öz işini tez gör və vaxt itirmə! – Hajo-Yeva mənə tələs-
dirdi. – Qaranlıqda səni xətar gözləyir. Hajo-Yeva çıxıb getməlidir.

Xeyrli gecələr, gənc miko, sakit gecələr!

Mən də ona sakit gecələr dilədim və yaxınlaşan başçılara tərəf
döndüm. Bu anda mənim qərba həmsöhbətim gözəndi.

Hindular tez bir zamanda sahilə çıxdılar və general üçün mal-
məti qısaca mənə bildirdilər. Bəli oldu ki, Holata-miko öz çadırlarını
yığdırıb və düşərgəni tərk edib!

İki xain ilə mənfur, ilə iyrənc idilər ki, mən onların yanında bir-
cə artıq daşıqə belə qalmaq istəmədim. Zəruri məlumatları alan
kimi, o daşıqə onlardan qurtulmağa tələsdim.

Mən, Hajo-Yevanın xəbərdarlığını və Arens Rinqold tərəfindən
deyilənləri nəzərə alaraq, vaxt itirmədən forta tərəf yönəldim. Ay
hələ də üfəqün üzərində dayanmışdı və mən onun parlaq işığında
qafıl hücumdan hifz olunmuşdum.

Ehtiyat üzündən açıq talaları seçərək, qatilin pusquda dayana-
raq gizlənə biləcəyi yerlərdən yan keçməyə çalışaraq, yeyin-yeyin
gedirdim.

Nə yol boyu, nə də fortun yanında heç kimi görmədim. Ancaq
darvazaların lap yanında, markitəntun dükəninin yaxınlığında, qalaç-
lanmış şalbanların arxasında gizlənən bir adam gördüm. Mənə elə
gəldi ki, müləti tanıdım.

Onun üzünə atılmaq və hesablaşmaq istəyirdim. Amma gözət-
çi artıq mənim çağırışma həy vermişdi, mənə isə həyəcan qaldır-
maq başlıca olaraq ona görə gərəkdir deyildi ki, hərbi sirri gözləyərək
hərəkət etmək əmrini almışdım. Gət etdim ki, bu “qəbirdən xortla-
yan” mənim belə məşğul olmadığım başqa bir vaxt qabağıma çıxar
və onda mənə onunla və onun iblisinə ortaqları ilə haqq-hesab
çürütmək asan olar. Bu fikirlə də darvazalardan içəri girdim və mən-
uzə ilə qarargaha – generalın yanına yollandım.

XXXVI

fəsil

VƏFALI DOST GƏRƏK!

Sizi öldürmək istəyən bir adamla bir dam altında gecaləməyi fərəhli bir perspektiv adlandırmaq olmaz. Burada istirahətdən heç danışmağına dəymir. Mən olduqca az yatdım və bu miskin yuxu parçalarının özü də həyəcanlı qarabasmalarla dolu idi.

Rinqoldların heç birini – nə atanı, nə oğulu görmədim. Düzdür, bildirdim ki, onlar hər ikisi fortadırlar, belə ki, hələ bir-iki gün də burada qonaq qalmağa hazırlaşdılar. Onlar ya mən gəlincə yatmağa uzanmışdılar, ya da hansısa tanış zabitlərdən birinin yanında əylənirdilər.

Həmçinin nə Spensi, nə Uilyamsı görmək mənə nəsib olmadı. Bu dəyərli gənc insanlar əgər fort hüdudları daxilində idilərsə də, yaqın, əsgərlərlə birlikdə yerləşmişdilər və mən onları axtarmaq fikrinə düşmədim.

Gecənin çox hissəsini qarıbə olaylar barədə, daha doğrusu, öz qatı düşmənlərimlə görüş barədə düşüncə-düşünə yatmadan uzanıb qaldım. Bütün gecəni necə hərəkət etmənin gərəkliliyi üzərində baş sındırmaqla keçirdim. Dan yeri söküklərk şəhərin ilk ziyalı pəncərə taxtasından süzülib keçəndə də mən hələ bir qərara gələ bilməmişdim.

İlk düşüncəm hər şey haqda qarargahda danışmaq və istintaq təyin edilməsini və cinayətkarların cəzalandırılmasını tələb etmək oldu. Ancaq bəşkin düşüncələrdən sonra, bu planın heç nəyə yaramadığını kəsdirdim. Bu cür ciddi ittihamların təsdiqi üçün hansı ciddi sübutlar gətirə bilərdim? Ancaq mənim heç nə ilə əsaslandırılmayan və hətta ağılatmayan şəxsi təsdiqləməm olsa belə, bu cür misli görünməmiş cinayətkarlığa kim inanardı? Hərçənd mən şübhə etmədirdim ki, məhz mən öldürməyi düşüncəmişdilər, ancaq bunu təsdiqləyə bilmirdim, axı heç mənim adım da çəkilməmişdi. Mənə ələ salardılar, hələ, bəlkə, daha pis. Rinqoldlar qüdrətli adamlar idilər, generalın və hökumət agentlərinin şəxsi dostları idilər və onların gizli, qaranlıq işlərindən həminin xəbəri olmasına baxmayaraq, onlar cəntülmən hesab olunurdular. Rinqoldu qətlə suçlamaq üçün daha

tutarlı sübutlar tapmaq gərəkdirdi. Mən bununla bağlı olan bütün çətinlikləri qabaqcadan gördüm və bu sirri həlakət qorumağı qat etdim.

Başqa bir plan mənə daha artıq mümkün göründü: ittihamı açıq, həminin yanında Rinqoldun üzünə vurmaq və onu ölümcül döyüşə çağırmaq. Bu, heç olmazsa, mənim suçlamalarının haqlılığını sübut edərdi.

Ləkin duel qanunla yasaqdı. Komandanlığa mənim vuruşmaq niyyətim açılsaydı, həbsdən can qurtara bilməzdim və bütün planları pozulardı. Mənim Arens Rinqold barədə öz fikrim vardı. Mən bu adamın mərdliyinin çox şübhəli olduğunu bildirdim. O, güman ki, qorxardı. Ancaq, necə olsa da, suçlama və duela çağırış onun ifşasında öz rolunu oynayırdı. Mən məhz bu ikinci yolu seçməyə meylli idim, ancaq mənim hansısa bir qərara gəlmədən öncə səhər açıldı. Bu dəqiqə mənim üçün xüsusilə çətin şey dostumun olmaması idi. Sadəcə sekundan (beləsini qarnizon zabitləri arasında asanca tapa bilərdim) deyil, elə bir ürək dostu ki, onunla hər şey haqda açıqcasına danışmaq mümkün olsun və bu dost mənə faydalı məsləhətlərlə yardım edə bilsin. Bədbəxtlikdən, fortun bütün zabitləri mənə tamamilə tanış deyildilər. Köhnədən tanıdığın təkcə Rinqoldlar idi. Vəziyyət müşkül idi və mən burada bir nəfər xatırladım ki, mənə faydalı məsləhət verə bilərdi. Mən öz köhnə dostuma, Qara Cəkhə üz tutmağı qat etdim.

Səhər onu yanıma çağırırdım və bütün əhvalatı ona danışdım. Cəkhə, qətiyyətlə təəccüblənib-ələmədi. Onun özündə artıq hansısa şübhələr doğulubmuş və o, hava işıqlananda onları mənimlə paylaşmağa hazırlaşmışdı. Onu hər şeydən əvvəl San Cəkhənin görünməsi təəccübləndirdi. Zənci hətta onun möcüzəli xilasının məhz necə baş verdiyini də izah etdi. Bütün bunlar yetərinə sadədir. Aliqator müləti tutan anda o, cəld bıçağı onun gözüne yeritməyə macal tapır və Aliqator öz qurbanını buraxır. Sarı Cəkhə gənc hindunun etdiyi kimi edir və hətta həmin silahdanca istifadə edir. Bütün bunlar suyun altında baş verir, belə ki, mülətin qiyamət sualtı üzüməyirdi. Aliqator onun ayağını dişləyir və su bundan qırmızı rəngə boyanır, ancaq yara qorxulu olmur və mülətin qaçışını çox ləngitmirdi. O, bir müddət üzə görünməməyə çalışaraq, sahile çatanacan suyun altı üzür, sonra isə quruya çıxır və palıda dırmaşır və burada sıx yarpaqlar onu kinli izləyicilərin nəzarətlərindən gizləyir. O, tamamilə çıpaq olduğdu

üçün, paltar qınqlan adam ovçuları üçün aşkaredici əlamət rolunu oynaya bilməzdi. Suda qan isə hətta ona dostyana xidmət göstərirdi – bu, onun izləyicilərini qəti inandırır ki, o, allıqatora yem olub və onlar sonrakı axtarışları dayandırır. Qara Cekin hekayəti belə idi. O, bu əhvalatı bir gün öncə axşam, fortadakı bir dost hindudan eşidibmiş, o isə bunu mulatın özündən eşitdiyinə and içirmiş.

Bütün bu əhvalatda inanılmaz heç nə yox idi. Və həmin andaca, ağlımı narahat edən sirr aradan qalxdı. Bundan başqa, mənim vəfalı zəncim mənə başqa maraqlı məlumatlar da verdi. Sən demə, qaçqın mulat Amazura çayının başlanğıcındakı bataqlıqlarda məskunlaşmış bir yarımzəncilər qəbiləsində özünə sığınacaq tapıbmiş. O, tədricən zəncilərin rəğbətini qazanmış və böyük hörmət yiyəsi olubmuş. Onlar onu başçı seçmişdilər və o, indi onlarda "Mulatto-miko" adlanırdı.

Ancaq bir şey qaranlıq qalırdı: o, Arens Rinqoldla necə razılığa gələ bilməmişdi? Amma heç burada da bir sirr-filan gizlənmirdi. Plantatorun qaçqın mulata nifrət etməsi üçün heç bir xüsusi səbəbi yox idi. Rinqoldun Sarı Cekin baş tutmayan edamındakı coşqun fəalliyəti əməlli-başlı riyakarlıq imiş. Mulatın narazılıq üçün əsasları xeyli artıq olmalı idi. Amma bu sortdan olan adamlarda söhbət şəxsi mənfəət maraqlarından gedən zaman, sevgi və nifrət bir kənara atılır. Bu duyğular istənilən zaman qızla dəyişdirilə bilər. Heç şübhə yox ki, ağ yaramaz sarrının xidmətlərindən dürlü-dürlü qaranlıq işlərdə istifadə etmişdi və əvəzində, özü də xidmətlər göstərmişdi. Hər halda, bir şey ballı idi ki, onların hər ikisi, necə deyərlik, "tomaqavqlarını torpağa basdırmışdılar" və onların hazırkı münasibətləri ən dostyana münasibətlər idi.

– Cek, necə bilirən, – soruşdum, – mən Arens Rinqoldu çağırmaı deyiləmmi?

– Çağırmaq? Onu çağırmaq nəyə görə, o artıq çoxdan küçədə veyillənir. Görünür, vicdanı yatmağa qoymur.

– Amma mən heç də bundan danışmıram.

– Bas massa nə demək istəyir?

– Mən onu mənimlə vuruşmağa məcbur etmək istəyirəm.

– Vulf! Massa Corc dueldə dalaşmaq istəyir... tapança ilə, ya qılıncla?

– Qılınclar, tapançalar, tüfənglər – silah mənim üçün fərq eləmir.

– Mərhəmətli tanı! Belə dəhşətli şeylər deməyin, massa Corc. Sizin ananız, bacınız var... İlahi! Bas birdən sizi güllə öldürsə? Öküz bəzən qəssabı öldürür. Virginiyanı, Volanı, bizim hamımızı pis adamlardan kim qoruyar? Yox, massa, daşı atəyinizdən tökün! Onu çağırmaq gərəkdir deyil!

Həmin dağıqla mənim özümü çağırırdılar. Çöldən şeypur səsləri və baraban guppuqlusu eşidildi. Onlar şuraya toplaşmaq vaxtını elan edirdilər. İndi mənim Ceklə mübahisə etməyə vaxtım yox idi. Mən vəzifəmin məni çağırdığı yerə tələsməli idim.

XXXVII

fəsil

SON MÜŞAVİRƏ

Qarşımızda yenidən dünənki mənzərə açıldı: bir tərəfdən qoşun – göy mündirlərdə sıx sıralarla dayanan, silahları parlayan zabitlər tam geyimdə, işıldayan epoetlərlə; mərkəzdə, generalın ətrafında bütün düymələri düymələnmiş, hərbi geyimin tam dəbdəbası ilə qruplaşan zabitlər; o biri tərəfdən hindu başçıların yarımədarəsi, axralına isə lələkli baş geyimlərində, bədənələri şəkil döydürülmüş və şairənə görkəmdə olan döyüşçülərin yığını. Onların yaxınlığında artıq yəhərlənmiş olan atlar kışnayırdılar, başqaları kiçik payacıqlarla bağlanmışdılar və əmin-amanlıqla ot qırırdılar. Buradaca uzun xunnalarda olan qadınlar dolaşırdılar.

Yeniyetmə və uşaqlar otluqda oynayırdılar. Bayraqlar, tuğlar və vimpellər bizim əsgərlərin, qırmızıdərilələrin başçı və döyüşçülərinin başları üzərində dalğalanırdı. Barabanlar vurulur, borular çalınırdı. Bu, parlaq, ifadəli bir mənzərə idi!

Amma bütün bu dəbdəbəyə baxmayaraq, mənzərə heç də bir gün öncəki qədər görkəmli deyildi. Çox başçıların burada olmadığı, lakin dərhal göyə çarpırdı; döyüşçülərin də, təxminən, yarısı çatmırdı. Bu artıq dünənki, hesaba gəlməyən izdiham deyildi, sadəcə adamların böyük yığını idi. İndi hamı şura iştiraklarına sıx yaxınlaşa bilirdi.

Onopa yox idi. Britaniyanın hələ dünən mərkəzdə gözə çarpan mis tacı – kral hakimiyyətinin parlaq rəmzi, indi yox olmuşdu. Holata-miko da yox idi. Ayn, daha az önəmli başçılar da getmişdilər. Döyüşçülərin seyrəlməmiş sıraları, bu, başçıların öz klanlarından olan adamları özləri ilə apardıqlarına dəlalət edirdi.

Qalanların əksəriyyəti Omatların, Qara Gillin və Ohalanın klanlarından idi. Onların arasında mən həmçinin Hoyatlı-mettini, Arpiukini, zənci Abramı, və Cirtədan Poşalları öz döyüşçüləri ilə gördüm. Ancaq bunlar, əlbəttə, heç də müqaviləyə qol çəkməkdən ötrü qalmamışdılar.

Mən gözəllərimlə Otseolayı axtardım. Onu tapmaq çətin olmadı. O, üzündən və qamətindən başqalarının arasında gözə çarpacaq dərəcədə fərqlənirdi. Otseola kənardan, indi artıq böyük olmayan yanımdairənin sol tərəfində dayanmışdı. Ola bilsin, o, təvəzökarlıqdan orada durmuşdu – bu keyfiyyət onun üçün yekdilliklə təsdiq olunurdu. Həqiqətən, başçıların arasında o ən kiçiklərdən idi və doğuluşdan onlar kimi hüquqlara malik deyildi. Ancaq ona baxaraq, – hərçənd o, sirada sonuncu dayanmışdı – hər şeyin başında məhz onun dayanmalı olduğu, qeyri-ixtiyari olaraq, fikrə gəlirdi.

Onun ədalətində, bir gün öncə olduğu kimi, meydan oxuyan heç nə yox idi. Onun qaməti əzəmətlə dolu idi, hərçənd özüni sərbəst tuturdu. Otseola dincəlan adam pozasında əllərini sinəsində çarpazlamışdı. Onun üzü sakit idi, bəzən o hətta yumşaq və mehriban olurdu. O yalnız seyrçi rolunu oynadığı toplantının başlanmasını gözləyən nəzakətli adama bənzəyirdi. Hələ heç elə bir şey baş verməmişdi ki, onu həyəcanlandıra bilsin. Onun mürgüləyən kimi görünən idrakını oyatmağa qadir olan söz deyilməmişdi.

Ancaq bu sakitliyə uzun sürmək nəslib olmayacaqdı. Təzliklə bu mülayim təbəssüm istəhzali gülümsəməyə çeviləcək. Bu simaya baxan zaman belə çevilmənin mümkünlüyünü təsəvvür etmək çətin idi. Ancaq diqqətli seyrçi bunu tuta bilərdi. Gənc başçı tufan öncəsi dinc səmanı, indicə fırtına başlanacaq sakit okeanı, ağar toxunsan, ipə-sapa yatmayan qəzəb çoxşünlüğü ilə qalxacaq yatmış aslanı xətrəlidir.

Mən yığıncağın başlanğıcı öncəsi son dəqiqlərdə gənc başçıdan gözümü ayırmadım. Lakin mən tək deyildim – o, ümumi diqqətin toplaşmış olduğu bir mərkəz idi. Ancaq mən ona xüsusi bir maraqla baxırdım.

Mən Otseolaya baxırdım və onun məni tanıdığını bildirən hansısa bir işarə edəcəyini gözləyirdim. Ancaq bu, baş vermədi, o, mənə başını tərpətmədi, heç ötəri bir baxış da fırlatmadı. Bir, ya iki dəfə onun nəzəri laqeyd olaraq məni süzdü, amma o saatca başqa birinə yönəldi, guya ki, mən ancaq onun ağzılı düşmənlərinin dəstəsindən birisi idim. O, görünür, məni xətrəliyəm. Ya da hansısa dərin düşüncələrlə əla məşğul idi ki, başqa heç nəyə diqqət yetirmirdi.

Yanlarında qadınlarnın məqsədsiz dolaşdıqları qadınlarnın görünüyü düzənləyə baxdım. Onları diqqətlə gözəndən keçirdim. Mənə elə gəldi ki, bu qrupların birinin mərkəzində divana Hajo-Yevanı görürəm. Mən, maraqlarını belə qızgın bir şəkildə qoruduğu kasin onun yanında olacağına ümid edirdim, ancaq səhv etmişdim. O yox idi! Mən onun füsunkar simasını hətta uzun xunmanın altından belə tanıyırdım... əgər o dəyişməyibse.

Əgər... Bu təxmin sizin təbli marağınıza səbəb olacaq. "O, nə üçün dəyişib bilərdi?" – deyə soruşacaqsınız. O yaşa dolub, inkişaf edib, yetkin bir qadına çevirilib. Axı günəy ölkələrində qızlar erkən yetişirlər.

Bəs onda mən nədən qorxurdum, bunun nə kimi səbəbləri ola bilərdi? Bəlkə, onu xəstəliklər, üzülmə, yaxud qəm-qüssə dəyişdirmişdi? Yox, qətiyyəni bu deyil.

Mənə əzab verən bütün bu şübhələri ifadə etmək çətinidir, hərçənd o, təsadüfi söhbət nəticəsində yaranmışdı. Dünən öz "qələbə-sindən" belə fərahələ dil boğaza qoymayan sarsaq, çərənçi zabıt mənim qəlbimə ağı tökmüşdü. Amma yox, bu, Mayumi ola bilməzdi! O, həddən artıq pak və məsum idi. Amma mən nəyə görə belə bərk həyəcan keçirirəm? Axı sevgi – cinayət deyil!

Amma əgər bütün bunlar doğrudursa... əgər Mayumi... Amma yox, hər necə olsa da, o, günahkar deyil! Nə baş veribse, birca o zabıt günahkardır.

Mən bütün günü özümü üzəndim. Hər şey də yalnız onun ucbatından ki, yabançı söhbəti belə uğursuzcasına dinləməli olmuşdum. Bu söhbət mənim üçün bütün ötən gün ərzində dözülməz itiriblərinin qaynağı kimi ortaya çıxmışdı. Mən özümü həddən çox eşidən, amma həddən az bilən bir adam rolunda hiss edirdim. Təəccüblü deyil ki, mən, Hajo-Yeva ilə görüşdən sonra ruhlandı, onun sözləri layiq olmayan şübhələri dağıtdı və ümidlərimi canlandırdı. Düzür,

mən özüm onu deməyincə divanə ən istəklili adı çəkməmişdi, amma "yazıq meşə quşuğu" və "onun qəlbi qan ağlar" sözləri ayn kima aid ola bilərdi ki?

O, Doğan Günaş haqda danışdı – Bu, Otseola idi. Ancaq dil-bər kim ola bilərdi – Mayumidan savayı?

Ancaq, digər tərəfdən, bu, çoxdan ötən günlərin divanə ağlında hələ tamam sönməyən izləri də ola bilərdi. Hajo-Yeva gənclik günlərində bizi tanıyırdı, meşədə gəzinti vaxtı dəfələrlə qarşılaşmışdı, hətta bizimlə adada da olmuşdu. Divanə kraliça qiyamət avar çəkirdi, öz qayğını məharətlə idarə edirdi, vəhşi əti dəlicəsinə çapa bilirdi – hara olursa-olsun gəda, hara desən keçə bilərdi. Bəlkə də, onu mənimlə danışmağa məcbur edən yalnız bu səadətli günlər haqda xatirələr olmuşdu. Axı onun dumanlanmış ağlında indiki zaman keçmişlə qaynayıb-qarışmışdı və zaman haqda bütün təsəvvürlər dolaşığa düşmüşdü. Qoy Göylər ona qarşı mərhəmətli olsun!

Bu fikirdən əhvalım pozuldu, ancaq az müddətə. Mən yenə də qəlbimdə işıqlı bir ümid saxlamaqda davam etdim. Hajo-Yevanın şirin sözləri, mənim həyatıma qarşı sui-qəsdin mövcudluğunu bildiyim zaman, az qala məni bürüyəcək qorxuya qarşı bir çarə idi. Mən Mayuminin bir vaxtlar məni sevdini və hələ də sevməkdə davam etdiyini bilərək, bundan yüz dəfə qorxunc xəbərlərə qarşı çıxmırdım. Yalnız ağciyərlər sevginin təsirindən casurlaşmaya bilərlər. Hətta sevimli qızın təbəssümündən ilham alan bir qorxaq belə qorxaqlıq xəbərləri göstərə bilər.

Arens Rinqold mənimlə yanaşı dayanmışdı. Biz onunla izdihamın içində rastlaşmışdıq və hətta bir para sözlərlə söhbət də etmişdik. O, mənimlə təkcə ədəblə deyil, həm də, az qala, dostyana danışdı. Sözlərində ona xas olan abırsızlıq, demək olar ki, hiss olunmurdu; ancaq mən ona diqqətlə baxmağa başlayan kimi, onun gözləri qaçmağa başlayırdı və o kirpiklərini endirirdi.

Arens Rinqoldun azacıq belə olsa təsəvvürü yox idi ki, mən onun bütün planlarını bilirəm. Bilirəm ki, o, məni öldürməyi fikirləşir!

XXXVIII

fəsil

BƏŞÇİLƏRİN DEVRİLMƏSİ

Agent həmin gün daha qətiyyətlə hərəkət edirdi. O, xəbərləri bir oyun oynayırdı, ancaq uğurundan möhkəmcə əmin idi və başçılara, onların tam itaətinə öncədən əmin olan bir padşah nəzarətilə baxırdı. Arabir onun bəxşlən hansısa xüsusi bir ifadə ilə Otseolanın üzərində dayanırdı. Agentin gözlərində məşum bir təntənə gizləndi. Mən bu bəxşlərin nə demək olduğunu bildirdim və onların gənc hindu yaxşı heç nə vəd etmədiyini başa düşürdüm. Əgər bu daqiqlərdə hiss edilmədən Otseolaya yaxınlaşa bilsaydım, onun qulağına bir neçə sağındırıcı söz pıçıldayardım.

Bu barədə qabaqcadan fikirləşmədiyim üçün özümü danlayırdım. Hajo-Yeva dünən gecə ona mənim məktubumu çatdırı bilərdi. Mən nə üçün onu göndərmədim? Mən öz balalarımın qayğılanmışdım və dostumu təhdid edən xəbərlər barədə düşünməmişdim. Mən hələ də Paueli özümə dost saymaqda davam edirdim.

Agentin nəyin qəsbində olduğu barədə daqiq təsəvvürə malik deyildim, hərçənd eşidə bildiyim söhbətdən, onun gələcək məqsədləri barədə anlayışım yox deyildi. Otseola bu və ya başqa bir bəhanə ilə həbs edilməliydi.

Amma bu axı qanunçuluğun kobud pozulmasıdır, onu münasib bəhanə olmadan həyata keçirmək olmaz. Hətta fikirsiz-diqqətsiz agent bu cür cəsarətli addıma qərar verə – öz səlahiyyətlərini ciddi əsaslar olmadan artırma bilməzdi. Bəs necə bəhanə tapmalı?

Omatlanın və "dost" başçıların qaldıqları bir zamanda, Onopanın və "düşmən" başçıların getmələri – bax bu idi agent üçün əlverişli imkanlar yaranan. O qat etdi ki, həbs üçün bəhanəni Otseola özü verməlidir.

Eh, əgər mən öz dostumun qulağına, heç olmasa, birca söz belə pıçıldaya bilsaydım! Amma artıq gecdi. Torlar qurulub, tələ hazırdır və axtarılan ov elə bu saat girə keçəcəkdir. Yox, onu xəbərdar etmək artıq gecdi! İndi, çox böyük bir ədalətsizlik hadisəsi törədilən

vaxt, hinduların qanuni haqlarının biabırçı şəkildə pozulduğu bir vaxt, mənə ancaq dilsiz-ağızsız şahid rolu oynamaq qalırdı. Generalın qarargahı yerləşən yərə üzərində mürekkəbəbə və qələm olan masa qoyuldu. Agent anxada dayandı. Masanın üzərinə bir neçə dəfə qatlanmış böyük perqament vərəqi saldılar. Bu, elə Oklavahadək müqavilə idi.

– Dünən, – agent müqəddiməsiz başladı, – biz yalnız danışığıla məşğul oluq. Bu gün hərəkətə keçmək zamanı yetişdi. Budur... – deyə o, perqamenti göstərək, davam etdi, – budur Peyn planı üzrə köçürülmə haqqında müqavilə. Ümidvaram ki, dünən sizə dediyim hər şeyi lazımcına müzakirə etmişiniz və indi qol çəkməyə hazırınız. Omatla həm özünü, həm də öz dəstəsinin əvəzə;
– Bəli, müzakirə etmişik, – dedi, – qol çəkməyə hazırıq.
Agent:

– Onopa, əsas başçı, – dedi, – ilk qolu o çəkməlidir... Baş harı o? – deyə harif, niyakar bir təəcüblə ətrafa göz gəzdirə-gəzdirə əlavə etdi.
– Başçılar başçısı burada yoxdur.
– O nə üçün yoxdur? O, burada olmalıdır. O, nə üçün iştirak eləmir?

– O, xəstədir və şurada ola bilmir, – başçının kürəkəni, Hoyatlı-metti cavab verdi.
– Bu, yalandır, Çapağan! Onopa ancaq özünü xəstə kimi göstərir. Siz də bunu qəşəngcə bilirsiniz.

Bu təhqirdən Hoyatlı-mettinin qarşın üzü daha da qaraldı və o, qəzəbdən bütün varlığı ilə titrədi. Ancaq qəzəbini saxladı və haqarətli bir nida ilə əllərini sinəsində çarpazlayaraq, əvvəlki sakit pozasını aldı.
– Abram, sən Onopanın məsləhətçisi olmusan və onun məramını bilməlisən. O nə üçün bu gün yoxdur?

– Ax, massa general, – zənci, sorğu-sual edəne xüsusi bir ehtiram-ılan göstərmədən, pozuq ingilis dilində cavab verdi, – qoca Eyb haradan bilsin ki, kral Onopa nə etmək istəyir? O hara və nə üçün getdiyini mənə demir. O, böyük başçıdır və öz planlarını heç kimə bildirmir.

– Lakin o, müqaviləyə qol çəkəcək? De: hə, ya yox?
– Yox! – zənci, sanki, o, bu cür cavab vermək tapşırılmış kimi, qətiyyətlə cavab verdi. Mən bunu yaxşı bilərəm. O, müqaviləyə qol çəkməyəcək. Qol çəkməyəcək. Yox!

– Yetər! – agent bağırdı. – Yetər! Onda sözümlü dinləyin, seminol başçıları və döyüşçüləri! Mən bizim hamımızın başçısı olan sizin Böyük Atanızdan, Birləşmiş Ştatların prezidentindən səlahiyyətlər almışam. Bu səlahiyyətlər mənə itaətsizlik və xəyanət üçün cəzalandırmaq hüququ verir. Mən indi onları Onopa barəsində tətbiq edəcəyəm. O, indən belə seminolların başçısı deyildir!

Bu gözlənilməz bəyanat hamıya elektrik axını təsiri kimi çox güclü təsir etdi. Başçılar və döyüşçülər – hamı, gözlərini hayəcanla agentə dirəyərək, yerlərində dikəldilər. Bir qisim qəzəbləndi, başqası heyərləndi. Bəziləri, yaqin ki, razı qalmışdılar, ancaq əksəriyyət bu bəyanatı açıq-aydın etimadsızlıqla qarşıladı.

Əlbəttə, agent zarafat edir. Onun seminolların başçısını devirməyə nə ixtiyarı vardı? Böyük Atanın özü buna necə cürət edə bilib? Seminollar – azad xalqdır, onlar hətta aqlara bac da vermirlər, onların heç bir siyasi öhdəlikləri yoxdur. Yalnız onlar baş başçını sərbəst şəkildə seçə və ya onu devirə bilərlər.

Amma yox. Tezliklə hamı inanmalı oldu ki, o, ciddi deyirmiş. Kral Onopanın devrilməsi planı nə qədər cəfəng olsa da, agent onu nəyin bahasına olursun-olsun gerçəkləşdirməyi kəsdirmişdi və əgər bu cür bəyanatı səsləndirmişdisə, onda vaxt itirmədən daha qabağa getməliydi. O, Omatlaya müraciət etdi:

– Omatla! Sən həmişə öz xalqına və öz namusuna sadıq olmusan. Sən igid xalqın hökmdarı olmaq hüququnu qazanmışsan. İndən belə seminolların kralı sən olacaqsan! Böyük Ata və Birləşmiş Ştatların bütün xalqı səni salamlayır və başqa heç kimi tanımır! Beləliklə, müqaviləyə qol çəkməsinə başlayaq!

Agentin işarəsi ilə Omatla irəlilədi, masaya yaxınlaşdı, qələmi götürdü və perqamentdə öz adını yazdı.

Seyrçilər arasında dərin bir səssizlik hökm sürürdü. Qəflətən onu qəzəbli, boğulan səslə deyilmiş bir söz pozdu. Bu söz: "Sat-qın!" – idi.

Bunu kim dediyini öyrənmək üçün boylanırdı və gördüm ki, Otseolanın dodaqları hələ yumulmayıb, onun gözləri isə olmanın bir nifrətlə Omatlaya zəlalənlə.

Omatladan sonra qələmi Qara Gil götürdü və müqavilənin altından öz imzasını qoydu. Bir-birinin ardınca Ohala, İtolasse və başqa başçılar – köçürmənin tərəfdarları – yaxınlaşdılar.

Dilmanc bu zarafatı çevirmədi, bu, agentin qulaqlarına çatmadı, O heç onu müşayiət edən haqarətli gülüşü də eşitmədi, çünki onun bütün diqqəti qalan başçıların sonuncusuna – Otseolaya yönəlmişdi.

XXXIX

fəsil

OTSEOLANIN İMZASI

Gənc başçı bu ana qədər susurdu və ancaq Omatla qələmi götürən zaman onun ağzından "satqın" sözü qaçdı.

Otseola ətrafda baş verənlərə laqeyd bir seyrçi kimi yanaşmırdı, aksinə, onun baxışlarında və jestlərində bağlılıq yox idi, o, özünü yalandan laqeyd stoik¹ kimi göstərmirdi. Ah, yox, bu onun təbiətinə xas deyildi! O, Çapağanın zarafatlarına ürəkdən gülürdü, Abramın və başqa başçıların vətənsəvarlığını razılıqla qarşılayırdı və satqınlar özlərini alçaqcasına aparan zaman qəzəblə üz-gözünü tufşudurdu. İndi öz fikrini demək üçün onun sırası çatmışdı. O, adının çəkilməyini təvəzökarlıqla gözləyərək, bir kənarda dayanmışdı. Başçıların hamısını adlarıyla çağırırdılar, adların hamısı agentə və onun dilmanlarına yaxşı belli idi.

Gərgin bir sükut hökm sürürdü. Budur, o an da gəlib çatdı ki, Amerika əsgərlərinin sıralarında və hindu döyüşçülərin yığılacağında hamı nəfəsini qısdı, sanki, hər kəs yaxınlaşmaqda olan tufan duyğusunun əsiri olmuşdu.

Mən də hiss etdim ki, partlayış hazırların və bütün qalanları kimi, hadisələrin sonrakı inkişafını gözləyə-gözləyə, tərpanmadan yerimdə quruyub qaldım.

Nəhayət, agent sükutu pozdu:

– İndi sizin növbənizdir, Pauel! Ancaq, hər şeydən öncə, mənə cavab verin: sizi başçı kimi tanıyırlarmı?

Avaz, əda, sözlər – burada hər şey son dərəcə təhqiramiz idi. Agentin üz ifadəsi açılca burada hər şeyin öncədən düşünüldüyünü

və birbaşa, məhvedici zərbə kimi nişanlandığını sübut edirdi. Onun gözələrində gələcək qalibiyyətin qazabı və intizan hiss olunurdu. Sual tamamilə gərəksiz idi, işə daxil yoxdu, şübhəsiz ki, fitnəkar niyyətlə verilmişdi. Tompson Pauelin başçı olduğunu gözəl bilirdi. Düzdür, o, kiçik başçı idi, amma, hər halda, seminolların ən cəngəvar qəbiləsinin – Qırmızı Dayanəklər qəbiləsinin döyüşkən başçısı idi. Agent dəliqanlı, ataşin gəncin qəzabını alışıdırmaq istəmişdi.

Amma bu məqsədə çatmaq ona müyəsər olmadı: təhqir başçıya toxunmayıbmış kimi təsəvvür yaranırdı. Otseola cavabında heç nə demədi; onun üzündə təbəssüm görünürdü: qarıba təbəssüm, nə qəzəbli, nə haqarətli. Bu, səssiz, möhtəşəm etinasızlığın təbəssümü idi, onu təhqir edən yaramaza qarşı nəcib bir adamın üzündə görünən ifadə idi. Sanki, gənc başçı agentə cavaba layiq bilmir, təhqiri isə ondan hiddətlənmək üçün həddən artıq qaba sayırdı (bu, haqlıqatən belə idi). Həm mənim, həm də burada iştirak edənlərin aksəriyyətinin təəssüratı məhz bu cür idi.

Əgər agent həssas adam olsaydı, Otseolanın baxışını onu susmağa, yaxud heç olmasa, taktikasını dəyişməyə məcbur edə bilərdi. Ancaq məmurun kobud qəlbinə nəzakətlik və ədalətlik kimi şeylər yabançı idi və o, Otseolanın göstərdiyi bütün tapkıları baxmayaraq, daha təhqiramiz tonla davam etdi:

– Mən sizdən soruşuram: başçısınız, ya yox? Sizin qol çəkmək kimi bir haqqınız varmı?

Dərhal onlarla səs Otseolanın əvəzinə cavab verdi. Dairədəki başçılar və onların arxasında dayanan döyüşçülər qışqırdılar:

– Doğan Güneş başçındır! Əlbəttə, o, başçıdır! Onun qol çəkməyə tam hüququ var!

– Onun hüquqları nə üçün şübhə altına alınır? – Çapağan soruşdu. – Vaxtı gələndə, – o, istehza ilə əlavə etdi, – Otseola öz hüquqlarını sübut edə biləcək. İndi isə, ola bilsin, o, bunu etməyi heç istəmir də.

– Yox, istəyirəm! – Otseola, nətiqə müraciətlə və hər sözü vurğulaya-vurğulaya səsləndi. – Mənim qol çəkməyə haqqım çatır və mən qol çəkəcəyəm!

Bu qəfil cavabın hamıya etdiyi təsiri sözlə vermək çətindir. Həm ağlar, həm də hindular eyni dərəcədə heyranlanmışdılar; onlar hamısı qımıldandılar, səs saldılar, heyratlı nidalar bir-birinə qarşıaraq fəsiləşir bir uğultuya çevrildi.

¹ Stoik – 1. Stoisizm fəlsəfəsi mənsubu; 2. Digər anlamda: möhkəm, dözümlü, səbatlı, mətanətli adam.

Har kas taaccübünü – öz siyasi etiqadından asılı olaraq – öz istədiyi kimi bildirdi. Bir qismin səsinə fərah və sədyanalıq eşidildi, başqaların avazında acı və qəzab səsləndi. Doğrudanmı, bunu Otseola dedi? Onlar səhv eşitməyiblər ki? Doğrudanmı, Doğan Günəş buludlarının arxasında belə tez gizlənəcək? Doğrudanmı, o da satqın çıxacaq? Bütün etdiklərindən sonra, vəd etdiyi bütün hər şeydən sonra?

Bu cür suallar bütün döyüşçülərin və başçıların – köçürülmə aleyhdarlarının – fikirlərini məşğul edirdi. Eyni zamanda, satqınlar dastəsi öz şadlığını zorla gizlədə bildi. Hamı bilirdi ki, Otseolanın imzası məsələni həll edir və bundan belə, onlar köçürülməyə məhkumdurlar. Omlat qardaşlarına indi qonxacaq bir şey qalmırdı. Qoy indi getməyəyə and içmiş ağlara düşmən döyüşçülər müqavimətə davam gətirsinlər. İndi onların, vətənsəvərləri Otseola kimi birləşdirə biləcək bir başçıları yoxdur. Onun dönüklüyündən sonra müqavimət ruhu ləblü şəkildə zəifləyər və vətənsəvərlərin işini ümitsizcəsinə udulmuş hesab etmək olar.

Çəpəğan, Bulud, Koa-Hajo, Abram, Arpiuki və Cırtan Poşalla – hamı heyrat içində idi. Onların tam etibar etdikləri Otseola, müqavimətin casur təşəbbüsçüsü və ilhamçısı, indiyədək köçürülməni müdafiə edənlərin hamısına qəti düşmən kəsilmə, hamının bu cür inandığı və ümid bəslədiyi bir şəxs, – indi onlardan uzaqlaşmağa, sonuncu, həlledici dəqiqədə onları tərk etməyə hazırlaşdı və onun satqınlığı onların ümumi işləri üçün faciə ilə bitəcəkdirdi!

– O pula satılıb! – səslər eşidildi. – Onun vətənsəvərliyi – rıykarlıqdır!.. Onun mücadiləsi, onun müqaviməti – fırıldaqdır!.. O, agent tərəfindən satın alınıb, o, daim onun göstərişləri ilə hərəkət edir!.. Yaramaz!.. Bu xəyanət Omlatların xəyanətindən daha pisdir!

Başçılar Otseolaya qəzəbli baxışlar fırladaraq, bu cür donquidarlardı. Mən heç özüm də Otseolanın dönüklüyü haqda nə düşünməyimi bilmirdim. O, özünün müqaviləyə qol çəkmək qərarını bildirmişdi – daha aydın ola bilərdi?

Gənc başçı, görünür, öz sözünü işlə təsdiq etməyə hazırlaşdı və yalnız agentin işarəsini gözləyirdi. Agent üçün isə Otseolanın bəyanatı, görünür, bütün başçaları üçün olduğu qədər gözlənilməz olmuşdu. Həmin an agentin üzünə nəzər salan hər kəsə dərhal bəlli olanda ki, onun bu vəqə olanla heç bir əlaqəsi yoxdur. O, açıq-aydın Otseolanın bəyanatından, eləcə bütün qalanları kimi, bəlkə, daha

artıq çəşməşdi. O, özünü elə itirmişdi ki, dərhal özünə gələ və danışıq qabiliyyətini əldə edə bilmədi. Nəhayət, o mızıldandı:

– Çox gözəl, Otseola! Bura yaxınlaşın və qol çəkin.

İndi Tompson avazını dəyişmişdi – o, zəhlir bir mehribanlıq və iltisamlıqla danışdı. Xəyalında ümidverici mənzərə canlandı: Otseola qol çəkər və beləliklə, köçürülməyə razılıq verər. Hökumətə ona, Tompsona həvalə etdiyi iş parlaq surətdə yerinə yetirilər və bu, onun diplomatik dairələrdə mövqeyini əhəmiyyətli dərəcədə möhkəmləndir. “Qoca Hikoi” razı qalacaq! Bas sonra? Sonra Floridaya, miskin hindu qəbiləsinə sadə təyinat deyil, iri, mədəni ölkələrin birində olduğu kimi diplomatik missiya təyin olunacaq. Ola bilsin, o, səfir təyin olunar – məsələn, İspaniyaya...

Hə, general Uayli Tompson, ac toyuq yuxusunda dan görər, demişlər! Sənin xəyalında qurduğun saraylar tüstü kimi anı olaraq dağılıb getdi. Onlar nəcə qəfil yaranmışdırsa, o cür qəfil də yuxuldu, ləxlayan oyuncuq evcik kimi tar-mar oldular.

Otseola masaya yaxınlaşdı, elə bil, sözləri daha yaxşı başa düşmək üçün sənədin üzərinə ayıldı. O, sanki, kimsəni adını axtara-axtara, imzalan sürətlə gözəndən keçirdi. Nəhayət, axtardığını tapdı və ucadan oxudu: “Çərtz Omlat!”. Sonra o dikəldi, agentə diqqətlə baxaraq, istehza ilə soruşdu ki, agent onun, Otseolanın qol çəkəməsinə hələ də arzu edirmi?

– Siz söz vermisiniz, Otseola!

– Onda mən öz sözümlərim üstündə dururam!

O, bu sözləri deyərək, öz böyük ispan bıçağını çıxartdı və onu başı üzərində qaldıraraq, perqaməntə elə qüvvətlə sancdı ki, tiyə masasının taxtasına saplandı.

– Budur mənim imzam! – o, bıçağı çıxara-çıxara ucadan səsləndi. – Görürsən, Omlat, mən sənin adını vurub dəşdim. Özünü gözəl, satqın! Öz sözlərindən imtina et, ya da bu tiyə sənin ürəyini beləcə dəşəcək!

– Bas, bu imiş bunun fikrindəki! – agent yerindən qalxaraq və qəzəbdən tir-tir əsərək, fəğan etdi. – Yaxşı! Mən bu həyasızlığı, qanunların bu cür ələ salınacağını gözləyirdim. General Klinc, mən sizə və sizin əsgərlərinizə mürciəti edirdim! Dayanmadan onu tutun və həbs eləyin!

Bu kəsik-kəsik danışığı ətrafda qalxan son dərəcə bərk səsküyün arasında eşidə bildim. Klinc yanında dayanan zabita cəld bir

neçə söz dedi. Mən yanımda düğün əsgərin sıradan çıxdığını, Otseolaya tərəf atıldığını və onu əhatə etdiklərini gördüm.

Otseola dərhal təslim olmadı. Göy müdirli bir neçə əsgər yere aşınımışdı, onların əllərindən silahları vurulub salınmışdı. Ancaq on nəfər qüvvətli gənc Otseolani möhkəmcə tutdu. Yalnız onda gənc başçı fədakar müqaviməti dayandırdı. O, zora güzəşt edərək, tuncdan tökülmüş bir heykəl kimi sərt və hərəkətsiz dayandı.

Bu həm ağlarnı, həm də qırmızılarnın gözlemədikləri sonluq, tamamilə əsassız olan bir zorakılıq aktı idi. Bu, hakimiyyətə sayğısızlığa görə hakimin suçunu həbs elaya bildiyi məhkəmə deyildi. Bu, şura idi və hətta əlahiddə şəxsin təhqirəmiz davranışı da hər iki tərəfin razılığı olmadan cəzalandırılmalı bilməzdi. General Tompson öz səlahiyyətini aşmışdı, o, öz işdən müstəbədçasına və qanunsuz istifadə etmişdi.

Bunun ardınca gələn səhnəni təsvir etmək çətindir – görünməmiş bir çaxnaşma baş verdi. Əsgərlərin və qadınların ucadan qışqırmaları, uşaqların zəif və ciyilləri, hinduların döyüş nidaları havanı doldurdu – hamısı birləşib bir ümumi uğultuya çevrildi. Otseolani azad etməyə heç kim çalışmadı – bu qədər əsgər və bu qədər satqın olan yerdə bu, mümkün olan şey deyildi. Ancaq vətənsəvar başçılar tələsik uzaqlaşaraq, öz vəhşi nidalarnı ucaltdılar: "lo-ho-ehil!" – seminolların haqq-hesab və qisas vəd edən döyüş çağırışları idi. Əsgərlər Otseolani forta sürüklədilər.

– Qanıcan! – o, agentə qığılcım saçan baxışlarla baxaraq səsləndi. – Sən namərdlik edərək qələbə çaldın. Ancaq bunun son olduğunu ağlına gətirmə! Sən Otseolani zindana tullaya bilsən, əgər istəsən, hətta onu əsa bilsən, ancaq ümid etmə ki, onun ruhu öləcək! Yox, o yaşayacaq və qisas çağıracaq! Onun səsi artıq indi səslənir! Sən bu səsləri eşidirsən? Sən Qırmızı Dəyənəklərin döyüş nidalarnı tanıyırsan? Onu yaxşıca xatırla! O, sənin qulaqlarında son dəfə deyil səslənir! Onu dinlə, qanıcan! Bu, sənin əcal zəngindir!

Gənc başçının təhdidləri, onu forta aparana qədər beləcə səsləndi. Mən dəstənin anasıncə gedən zaman, kim isə çiyinə toxundu. Bu, Hajo-Yeva idi.

– Bu gün axşam vi-yanın! yanında, – o, pıçıldadı. – Suda kölgələr olacaq... Bir neçə kölgələr. Ola bilsin... İddiam bizi ayırdı. Mən camaatın arasından çıxan zaman divanə kralıca artıq yox olmuşdu.

¹ Vi-va – qaynaq, nohur və ya su. (Yazarın qeydi.)

XL

fəsil

SAVAŞQAN QALLAHER

Əsir pəncərəsiz möhkəm bir qalaçaya saldılar. Onunla görüşmək, xüsusən zabit üçün çətin deyildi. Mən ona dəyməyə hazırlaşmışdım, ancaq bir sıra səbəblərdən bunu gündüz etməməyi qərara aldım. Mən onunla görüşmək istəyirdim, ancaq mümkün olduqca gizli. Ona görə də gecənin gəlişini gözleməyi qətd etdim.

Mənim başqa səbəblərim də vardı: mən Arens Rinqoldia olan haqq-hesabı çürütməyə can atırdım. Necə hərəkət edəcəyimi kəşf edə bilmirdim. İçimdə xaos dolaşığına düşmüş ziddiyyətli duyğuların mücadiləsi gediirdi: sui-qəsdçilərə nifrət, agentin Otseolaya qarşı ədalətsizliyinə hiddət, Mayumiyə sevgi – rıqqətlə və etibarla dolu və eyni zamanda, şübhələrlə və qışqıncılıqla dolu. Mən duyğuların bu cür çaxnaşmasında necə aydın düşünə bilirdim?

Bir duyğu – sinəmdə şiddətli sevgi şüalanən bir zamanda, mənə həyatdan məhrum etməyə hazırlaşan həmin yaramaza qəzab – bütün qalan duyğuların üzərinə üstünlük təşkil edirdi. Rinqold tərəfdən mənə qarşı bu cür daşıraklıq, bu cür səbəbsiz qatı nifrət qəlbimi şiddətli intiqam yangısı ilə doldururdu və mən nəyin bahasına olursa-olsun, onu cəzalandırmağa qərar verdim.

Mənim Arens Rinqolda necə bir nifrət bəslədiyimi ancaq o kəs başa düşər ki, onun həyatına qatıl qəsd etmiş olsun. Özünlü təhqir olunmuş hiss edərək, yaxud qəzab və qışqıncılığın təsiri altında sizə qarşı açıq-aşkar çıxan bir düşməni hörmət bəsləmək olar. Hətta iki ağ yaramaza və san qaçqına mən yalnız başqa əllərdə kor-koranə hərəkət edən bir alət kimi hərəkətlə baxırdım. Ancaq iblisənə sui-qəsdçinin özüne həm nifrət edirdim, həm də ondan zəhləm gedirdi. Mən özümü o qədər alçaldılmış hiss edirdim ki, düşməni cəzalandırmayınca, ondan qisasımı almayınca əsla sakitləşə bilməzdim. Ancaq bunu necə etmək? Məsələ də bunda idi. Duell Mən başqa heç nə düşünüb tapa bilmirdim. Cinayətkar hələ də qanunun himayəsi altında idi və mən onu yalnız xüsusi silahların yardımı ilə cəzalandıra bilirdim.

Qara Cekin sözlərini yaxşıca götür-qoy etdim, ancaq mənim sədiq xidmətçimin öyüdləri əbəsdə idi. Mən onun sözlərinin əksinə hərəkət etməyi qərara aldım. Nə olur-olsun! Rinqoldu duela çağıracağam.

Məni yalnız birca şey saxlayırdı: axı mən hələ bunun üçün səbəb də tapmıyıldım. Bu məni tərəddüd etməyə vadar edirdi. Əgər mən Rinqoldu yaralaya bilsəm, yaxud o məni yaralasa, bəs sonra nə olsun? Mən ona öz kartlarını açaıram, o da bundan yararlanar. İndi isə onun planlarını çətinlik çəkmədən alt-üst edə bilərəm, çünki mən onları bilərəm, o isə mənim planlarımı hələlik bilmir.

Bu fikirlər qasırga kimi sürətlə ağılımdan keçdi, hərçənd mən soyuqcanlıqla fikirləşirdim ki, nəticədə bu mənim özümlü də təəcübəndirdi. Bu yaramazın kinli nifrəti və son zamanlar mənimlə baş verənlərin hamısı, həqiqətən, məni amansız etmişdi.

Mənə məsləhətləşə biləcəyim bir dost hələ də mənə kimi gərək idi. Ancaq mən bu qorxunc silrə kimə açə bilirdim?..

Bu nədir? Doğrudanmı, qulağım məni aldadır? Yox, bu, həqiqətən, Çarlz Qallaherin, mənim köhnə məktəb yoldaşımın səsidir. Mən onun şəh, cingiltili qəh-qəhasını tanıdım. Nişançılar dəstəsi onun komandanlığı altında forta daxil oldu və biz bir dəqiqə sonra artıq bir-birimizi qucaqlamışdıq.

Daha uğurlu bir təsadüf düşə bilərdimi? Çarlz məktəbdə mənim ürək dostum idi, ona ürək qızdırmaq tamamilə olardı və mən buradaca ona hər şey haqda danışdım. O, mənə inanana qədər ona çox şeyi izah etməli oldum. Çarlz bütün bunları zarafət hesab etməyə meyilli idi, o, həqiqətən, mənim həyatıma kiminsə qəsd edə biləcəyini əsla fikirləşmirdi. Ancaq şahid Qara Cek, mən nə demişdim-sə, hamısını təsdiq etdi və nəhayət, Çarlz bu işə ciddi baxmalı oldu.

O, İrland aksenti ilə: – Mənimki gətirmir! – dedi. – Bu, həyatın, mən yazığın nə vaxtlarsa qarşılaşdığın hadisələrin ən dəhşətəlisidir. Müqəddəs Maryəm! Bu oğlan gərək an xalis İblis olsun! Corc, mənim bələm, sən onda haçalanmış dırnaq-filan görməmişən ki?

Çarlz, özünün adına və şivəsinə baxmayaraq, yalnız ata tərəfdən İrland idi. O, Nyu-Yorkda doğulmuşdu və əgər istəsəydi, İngiliscə qəşəngcə danışa bilərdi. Ancaq ona bir qədər ədəb və ədəb, orijinal sayılmağa canatma xas idi, dostlarla söhbət zamanı şivəyə əl atmaq və öz danışığını xalis İrland ifadələri ilə bəzəmək onda bir adət halını almışdı. Onda bir qədər qariblik vardı, ancaq hədsiz sədaqətli ürəyi

ilə saf və nəcib qəlbi olan bir oğlan idi. Həm də Çarlz əsla səfeh deyildi və ona belə asanlıqla "badaləq vurmağın" imkan verməzdi. Onun hesabında artıq iki, ya üç duel var idi ki, o bu duellərdə həm əsas iştirakçı, həm də sekundant qismində çıxış etmişdi. Ona bu cəngəvariliyinə görə "savaşıqan Qallaher" adı vermişdilər. Öncədən bilirdim ki, o, mənə nə məsləhət edəcək: "Nəyin bahasına olur-olsun, əclafı duela çağır!". Mən ona Rinqoldu duela çağırmanın nə səbəbdən çətin olduğunu anıltırdım.

– Doğrudur, mənim bələm! Sən haqlısan. Ancaq bu, elə də çətin iş deyil.

– Axı necə?

– Səni çağırmağa onu məcbur elə. Belə yaxşı olar. Bundan başqa, sən silahı özün seçmək imkanı alarsan.

– Ancaq bunu necə edəsən?

– Ay mənim məsum quzum, bu, şərab şüşəsinin tıxacını vurub çıxarmaq kimi asan bir işdir. Onu yalnız adlandı, əgər o, çox da inciməsə, burnuna bir çırtma da vur, ya da tütün gövşəyini onun mənfur şifətinə tüpür getsin. Onun özündən çıxacağına zəmin dururam. Mən isə sənin sekundantın olaram... Di getdik, mənim bələm, – rəfiqim qapıya tərəf yönələrək davam etdi. – Bu mister Rinqoldu harada axtarmalı? Bu alçağı mənim üçün tap, mən isə sənə onun aşını necə şor eləməyin yolunu öyrədərəm. Di birlikdə gedək!

Bu plandan elə də xoşum gəlmədi, ancaq ona etiraz etməyə cürət eləmədim və mən bu kelt¹ irqi övladının arxasınca ayaqlarımı sürütlədim.

XLI
fəsil

DUEL ÜÇÜN SƏBƏB

Qapıdan elə ancaq çıxmışdıq ki, axtardığımız adamla üz-üzə gəldik. Rinqold kəndə yaxınlığında dayanmışdı və bir dəstə zabıtlı

¹ Keltlər – Qərbi Avropada yaşamış qədim xalqlar qrupu

söhbət edirdi. Haqqında artıq danışdığım, ləqəbi Göyçək Skot olan bir frant¹ da onların arasında idi. O, baş komandanın yanında adi-
tant idi və üstəlik ona qan qohumluğu da çatırdı.

Öz yoldaşına Rinqoldu nişan verdim.

– Bax, budur, mülki geyimdə, – dedim.

– Sənin onu göstərməyinə heç gərəkdir. Onun ilan göz-
lindən hər şey bellidir. Göylərə alsın ki, çox da xoş baxış deyil!
Ancaq o, gərəkdir, sudan qorxub-eləməsin: qismətində asılmaq olan-
lar suda boğulmazlar! Qulaq as, Corc, mənim bələm, – deyər Qalla-
her ciddi avazla davam etdi, – mənim məsləhətimə nöqtəsi-nöqtəsi-
nə əməl et: onun ayağını tapdala və görək, o nə oxumağa başlaya-
caq. Onun, döyanəyi olmamış deyil – bir bax, necə dar çəkmələr
geyir... Özün də ona ədəb-filan satıb-eləməyəsən! O, əlbəttə, san-
dan üzr istəməyini tələb edəcək, başqa cür olmaz axı. Sən isə istə-
məyəcəksən, vəssalam, heç bir nəzakət-filan. Birdən, tutalım, alın-
masa, cəhənnamə ki, ona bir tapıkdən-zəddən illəşdirərsən.

Bu plandan heç xoşum gəlmədi.

– Yox, Qallaher, – dedim, – belə yaramaz.

– Di boşla görək, boş şeydir! Bəs nə üçün də yox? Doğrudanmı,
sən buradan sadəcə elə-belə çıxıb getmək istəyirsən? Fikirləş, mənim
bələm, axı bu ki səni öldürmək istəyən yaramazın birisidir! Və gün
gələr ki, onun sürüşüb çıxmağına imkan versən, o, səni öldürər.

– Bu, doğrudur... amma...

– Bə! Daha nə əmməsi-filani? Marş, irəlil! Qulaq asa, görək, onlar
orada nə bərədə cık-cık edirlər. Mənə də Qallaher deyərlik, illəşmə-
yə bir yer edəram!

Nə kəşdirəcəyimi bilmədən, dostumun ardınca getdim və biz
zabitlər qrupuna yaxınlaşdıq. Əlbəttə, mən Qallaherin məsləhətinə
əməl etməyə hazırlaşmırdım və onun təklif etdiyi kobud fəndə əl
atmırlı olmayacağıma ümid edirdim. Və mən öz ümidlərimdə aldən-
madım. Görünür, Arens Rinqold öz təleyini sınayırmış. Biz lap yeni-
cə yaxınlaşmışdıq ki, duel üçün bəhanə artıq tapıldı.

Rinqold:

– Amma söhbət hindu dilbərlərindən düşübsə, – dedi, – onda
heç kim Skot kimi uğura çatıb bilməyib. O, forta gəlib düşdüylü ilk
andan etibarən burada bütün vaxtı Don-Juani oynayır.

¹ Frant – Ədəb, dəb ilə geyinən adam, qəşəng geyinən adam

– Burada təəccüb olunasi nə var kil – deyər indicə yaxınlaşan
zabitlərdən biri qeyd etdi. – Mənə ballı olduğu qədər, o, dəfəlon-
mazdır və Saratoqdakı bütün gözəllərin ürəklerini həmişə fəth edib.
Hindu qızı onun önündə necə duruş gətirsin ki?

– Belə deməyin, kapitan Roberts. Məşə pariləri bizlərdən, solğun-
banzılı kişilərdən yaman qorxurlar. Yəqin, leytenant zəfərə nail olana
qədər, indiki sevgilisi ona uzun dirənəşlər bahasına tamam olub...
Belə deyilmi, leytenant?

Frant, özündən razı halda irişərək:

– Boş şeydir! – deyər etiraz etdi

Roberts, Skotta müraciətə:

– Amma o, nəhəyə, təslim oldumu? – soruşdu.

Leytenant cavab vermədi, ancaq onun gic təbəssümü, görünür,
müsbət cavab mənasını verirdi.

– Bəs necə! – Rinqold əlavə etdi. – İndi o, leytenantın necə
deyərlər, "favoritidir".

– Bəs adı? Onun adı necədir?

– Pael. Miss Pael.

– Necə! Onda hindu adı deyil?

– Yox, centlmenlər, bu gənc ledi vəhşi deyil, sizi əmin edirəm.
O, udda çalır, oxuyur, qiraət edir və bu cür sevimli aşiqənə kağız-
cıqlar yazır... elə deyilmi, leytenant?

Leytenant cavab verməyə macal tapmadan, başqa bir zabit soruşdu:

– Bəs axı gənc başçının da adı bu cürdür, təzəcə həbs olunanı
deyirəm?

– Doğrudur, – Rinqold cavab verdi. – Onun da adı bu cürdür.
Deməyi unutdum ki, bu, onun bacısıdır.

– Necə? Otseolanın bacısı?

– Nə artıq, nə əskik. Onlar metisdirlər. Aqların arasında onlar Pael-
lər kimi tanınırlar. Möhtərəm, qoca centlmenin – onların atasının adı
bu cür idi. Otseola "Doğan Günaş" deməkdir – o, seminolların ara-
sında bu adla bəllidir. Qızın əsl adı isə... ax, bu çox qəşəng addır!

– Hansı axı? Bizə de, özümüzü ayırd edərik.

– Onun adı Mayumidir.

– Həqiqətən, qiyamət addır.

– Dedikcə qiyamətdir! Əgər qız özü də adı kimi qiyamətdirsə,
onda Skott sadəcə bəxtəvərdir.

– Eh, o, əsl gözəllik möcüzəsidir! Gözlər doluxmuş və sevgi alov-
lanıyla parlayan, uzun kirpiklər, dodaqlar, dolğun və bəl kimi şirin,
boyu uca, Kiprida¹ ilahəsinin özü kimi qədd-qamətli, ayaqlar bala-
ca, Zoluşkanın kimi. Bir sözlə, o, kamilliyin özüdür!

– Möcüzədir, qurtardı getdi! Skott – fənilərin arasında ən xoş-
bəxtidir! Ancaq deyın, Rinqold, siz, doğrudanmı, ciddi deyirsiniz?
O, həqiqətənmı, bu hindu ilahəsini ram edib? Doğrudan-doğruya,
ona qalib gəlmək müəssər olub? Siz mənim nə nəzərdə tutduğumu
bəşə düşürsünüz?

– Şübhəsiz! – anı cavab gəldi.

İndiyə qədər qarışmırdım. Mən bu söhbətin lap əvvəlindən
quruyub qalmışdım, elə bil, məni təlsimləmişdilər.

Mənim başım gicəlləndi, qənim ürəyimə qurğuşun ərintisi kimi
axıb gəldi. Bunca ədəbsiz təsdiqləmə məni elə sarsıtdı ki, özüm çə-
ləşdirə bilənə qədər xeyli vaxt keçdi. Zabitlərin bəziləri bu söhbətin
məna çox güclü təsir bağışladığını sezdilər. Ancaq mən artıq bir neçə
dəqiqə sonra sakitləşdim. Qəlbimi cəlgələyən çılgın halım məni irə-
dəmizin bütün gücünü toplamağa məcbur etdi və mən, Rinqold məhz
bu ədəbsiz sözləri söyləyən zaman, onun lap yaxınına gəldim.

– Yalançı! – qışqırdım və o, xəcalətdən qızamağa macal tap-
mamış, əlimin arxası ilə onun üzünə zərbə endirdim.

– Təmiz işdir! – deyər Qallaher səsləndi. – Bu jestin anlamına
heç bir şübhə ola bilməz!

Elə o cür də çıxdı. Mənim rəqibim şapalağı gərəkən kimi, yəni
ölümçül bir təhqir kimi qəbul etdi. O, belə bir cəmiyyətdə ayn cür edə
da bilməzdi. Bir neçə anlaşılmaz təhdidlər mirtildənaraq, o, öz dös-
tünün “qadın ürəkləri fatehinin” və daha ik, ya üç zabitin müşayiəti
ilə uzaqlaşdı.

Bundan sonra nəinki maraqlananlar dəstəsi yığılmadı, əksinə, ola-
yın şahidi olan zabitlərin həmin kiçik dəstəsi də dağıldı. Zabitlər öz
aralarında duelin səbəblərini müzakirə edə-eda və “şərəf məsələsi-
nin” nə vaxt və harada baş tutacağı haqda fərziyyələr qura-qura
evlərinə dağıldılar.

Biz də Qallaherlə mənim mənzilimə yollandıq və təkbəmək döyü-
şə hazırlaşmağa başladıq.

¹ Kiprida – qədim yunan mifologiyasında sevgi ilahəsi Afrodita. “Kiprida”
sözü “Kiprida doğulan” anlamını verir. Kipr Afrodita kultunun mərkəzi olub.

DUELƏ ÇAĞIRIŞ

Mənim hekayətimin aid olduğu o vaxtlarda Birləşmiş Ştatlar
ordusunda duellar, təcrübədən göründüyü kimi, hətta müharibə
dövründə də nadir hadisələrdən deyildi, hərçənd bu, Amerika ordu-
sunun – həm də, güman edirəm, hər bir mədəni dünya ordularının
nizamnaməsinin aşkar pozulması idi, bununla belə, onlara bərmə-
qarəsi baxır və suçluları nəinki cəzalandırmırdılar, onlara yumşaq
yanaşırdılar. Təsdiq edə bilərəm ki, Amerika ordusunun duela çağı-
rılan hər bir zabiti nizamnaməni gözləməkdənsə, onu pozmağı özü
üçün daha şərəfli iş hesab edir.

Duellar haqda deyilənlərin və yazılanların hamısından sonra,
onlara qarşı etiraz – sadəcə miskin bir riyaklılıqdır, əsl ikinizlülük
nümunəsidir, hər halda, Amerika Birləşmiş Ştatlarında bu, belədir.
Və duellərin hər kəs tərəfindən pislənməyinə baxmayaraq, mən bu
bəhanə ilə ondan sapmaq istəmirdim. Məni bu mənfur “qorxaq”
laqəbindən heç bir dəlil-sübut hifz eləməzdi – bunu yaxşı bilirdim.
Dəfələrlə şahid olmuşdum ki, qəzetlər duellərə qarşı qurultulu maqə-
lələrlə çox edə-eda, bununla belə, rüsvayçı “qorxaq” sözünü vuruş-
maqdan boyun qaçırmanın üzünə birinci çırpmağa hazırdılar.

İşlər məhz bu cürdür. Amerikada məslək yenilməzliyi hərçənd ki
tərifə səbəb olur, ancaq ümmumun saygısını qazanmır. Əgər sizi due-
lə çağırıbmışsınız və siz boyun qaçırımsınızsa, onda deyəcəklər ki,
siz canınızın həyətindəsiniz, siz qorxursunuz. Və o kəs ki çağırşın
yayınır, onun sevdidiyi qızın gözünə görünməməsi yaxşıdır. Mən duellə-
rlə bağlı yayılmış baxışı bildiyim üçün Arens Rinqoldun mənim
çağırışımı qəbul edəcəyinə əmin idim və sevinirdim ki, öz sirrini
açmadan buna nail ola bilmişəm. Lakin o, dünyanın ən qorxaq ada-
mı olsaydı belə, özünü, mən evə dönan zaman özümü hiss etdiyim
qədər bədbəxt hiss eləməzdi.

Həmişə şən dostum məni aylandırib fikrimi dağıda bilmirdi, hər-
çənd mən qarşından gələn toqquşmadan qorxmurdum – əhvalımı

pozan heç də bu deyildi. Əksinə, dueli, demək olar ki, unutmuşdum və Mayumi haqda – elə indicə eşitdiklərim haqda düşünürdüm. O, vəfasız cıxıb, vəfasız cıxıb, mənə xain cıxıb, özüne xain cıxıb, ölüb, həmişəlik ölüb!

Mən, həqiqətən, bədbəxt idim. Məni dünyada yalnız bir şey daha bədbəxt edə bilirdi – duela əngəl, mənim qisasına maneə. İndi mən yalnız bir şeyə – duela ümid bəsləyirdim. O, mənim ürəyimi yüngüllətməli, mənim od tutub yanan qanımı sərinlətməli idi. Özü də mənim belə nifrətimə səbəb olan təkə Arens Rinqold deyildi, həm də mənim əzablarıma bəis olan – Mayumini başdan çıxardan kəs idi. Əgər mən duela onu da çağırmağa bir bəhanə tapa bilsəydim! Onda mən nə üçün bu frantcığaza onun gic tabəssümüna görə ilişdirmədim? Mən onların hər ikisi ilə vuruşa bilərdim; əvvəlcə biri, sonra o biri ilə... Mən beləcə coşub çılgınlaşdım, Qallaher isə məni müşahidə edirdi. Dostum mənim sirmirəm bütün dərinliyini bilmirdi. O, mənə adyutanta qarşı nə qəsd-qərazım olduğunu soruşdu.

– Corc, mənim balam, yalnız bir cəlmə də və biz dördlükdə ayləncə düzəldərik. Müqəddəs Patrika¹ and olsun! Mən bu tovuş-quşunun təkəbbürünü yaman sındırmaq istərdim.

– Yox, Qallaher, yox. Bu, sənin işin deyil. Bu, məni təmin etmir. Gözləyək, görək nə vaxt daha artıq bilirik. Mən inana bilmərəm! İnanı bilmərəm!

– Nəyə inana bilmərsən?

– İndi yox, dostum. Vaxtı çatanda, mən hər şeyi izah edərdəm.

– Di yaxşı, oğlancığaz. Çarız Qallaher elə adam deyil ki, özə sirlərinə baş aparsın. İndi isə gedək baxaq, bizim buldoqlar yaxşımı hümrür. Ümidvaram ki, bu avara, qəragahda duel haqda ağzını boş qoymaz, yoxsa, keşimizə soğan doqranacaq.

Mən də elə məhz bundan qorxurdum. Billirdim ki, əgər rəqibim istəsəydi, mən həbs oluna bilərdim. Onda hər şey alt-üst olardı və mən daha pis duruma düşərdim. Rinqoldun atası cıxıb getmişdi – işdəki bu yaxşı cəhət mənə ballı idi, amma yenə də... baş komandan onların aləsinin dostu idi və onun qulağına bir cəlmə pıçıldamaq yetərdi. Qorxurdum ki, adyutant Skot, Arens Rinqoldun təhriki ilə, general Klinça bu kəlməni pıçıldayar.

¹ Müqəddəs Patrik – İrlandiyanın ofsanəvi himayəçisi

Qallaher:

– Ən nəhayət, o, buna cürət etməz, – dedi. – Sən onu, doğrudan doğruya, rüsvayçılıq sütünuna mışmarlamısan! O, heç bir vəchlə bu lırcə manevra əl atmağa cürət etməz. Bundan xəbər tutan bəllər və onda bütün günahlara onun üstünə yuxalar. Bundan başqa, mənəm körpəciyəm, axı o ki nəyin bahasına olur-olsun səni öldürmək istəyir! O, belə bir təsadüfə nə üçün aldan buraxsın? Deyirlər ki, o, pis atıcı deyil. Qorxub-eləmə, o dalaşacaq. O, bu dəfə əkilə bilməyəcək: o dalaşmaladı və dalaşacaqdır... Aha! Mən nə deyirdim? Bir bax, Belvederli Apollonun² özü bura gəlir! Müqəddəs Musal O, Feb² kimi şəfaq saçır.

Qapının tıqılması eşidildi və adyutant Skot tam formada otağa girdi. "Çox güman ki, o, indi məni həbs edəcək", – fikirləşdim və ürəyim düşdü.

Ancaq səhv etmişdim. Onun gətirdiyi məktubda başqa bir şey vardı. Rahat nəfəs aldım: bu, çağırış idi.

– Leytenant Rendolf, əgər səhv etmərsə? – adyutant mənə müraciət etdi.

Dinməzə Qallahərə işarə etdim.

– Nəticə çıxarmaq olarmı ki, kapitan Qallaher sizin dostunuzdur?

Mən təsdiq əlaməti olaraq yüngülcə baş aydım.

Hər iki zabıt bir-birinə nəzər saldılar və o saatca lütfkarlıqla və soyuqqanlıqla duelin müzakirəsinə başladılar. Mən belə bir müşahidə etdim: sekondantların mərifətlərinin dərəcəsi dünyadakı ən mərifətli saray adamlarının lütfkarlığını dəfələrlə üstələyir.

Sekondantlar arasında danışqlar uzun sürmədi. Qallaher bütün rəsmiyyətçiliyi yaxşı bilirdi, elə adyutant da, görürür, bu işlərdən baş çıxardı. Beş dəqiqə sonra hər şey müəyyən olunmuşdu – zaman, məkan, silah və məsafə. Mən yüngülvari başımı tərpətdim. Qallaher geniş bir jestlə rəsm-təzim etdi, adyutant da, öz növbəsində, ifrat bir ciddiliklə baş endirərək, uzaqlaşdı.

¹ Belvederli Apollon – Apollon allahının qodim yunan heykəltəraşı Leoxar tərəfindən yonulub hazırlanmış məşhur heykəli

² Feb – Apollon allahının adlarından biri

Duel öncəsi nə düşündüyüm haqqda, duelin özünün təfərrüatları barədə danışib sizi yormayacağam. Bu ölümlə təhdid edən təkbətək savaşların təsvirinə kitablarda tez-tez təsadüf olunur və onların yeknesaqiyyəti mənim onları təkrar etməmə üçün bir üznaxlıq rolunu oynayır.

Bizim duel yalnız silah növünə görə fərqlənirdi. Biz qılınc, yaxud tapança deyil, tüfəng seçmişdik. Bu, mənim seçimim idi; duela çağırılan şəxs kimi buna haqqım çatırdı. Amma rəqib də bu silahı yaxşı işlədə bilirdi. Mən tüfəngi daha artıq ölümsəçən silah sayıb seçmişdim.

Biz günəşin qurubundan bir saat qabaq qarşılaşmağı qəti etmişdik. Mən biza kiminsə mane ola biləcəyindən qorxaraq, belə erkən görüşə təkid etmişdim. Duel yeri kimi mənim Hajo-Yeva ilə danışdığım gölün sahilini seçilmişdi. Məsafə on addım müəyyən olunmuşdu.

Biz görüşdük, duel yerində arxamız bir-birinə tərəf olmaqla dayandıq və məşum siqnalı gözlədik. "Bir, iki, üç!" – Səslandı. Biz cəld çevrildik və güllə atdıq.

Güllənin qulağımın dibindən vıyldayıb keçdiyini eşitdim, ancaq o, mənə toxunmadı. Tüstü dağılan zaman, düşmənin yerə uzandığını gördüm. Rinqold sağ idi, o qıvrılır və ağrıdan inlədiydi. Sekundantlar və bir neçə zabıt onun yanına qaçdılar. Mən yerimdən tərpənmədim.

– Hə, nə oldu? – Qallaher qayıdanda ondan soruşdum.

– Yupiterə and olsun ki, dayı! Sən onu, sağ əlini işlətmək imkanından məhrum etmişən – dirsək buğumundan yuxarı sümük sınmış.

– Elə bu?

– Hə, canım haqqı, bəyəm bu, sənə azdır? Məgər bu köpəyin necə zingildədiyini eşitmirsən?

Mən özümü ağzı qana batmış paləng kimi hiss edirdim, hərçənd indi bu qəddarlığımı özümə izah edə bilmirəm. Rinqold məni öldürməyin qəsdində idi – mən də qisas istəyilə onun qanına susamışdım. Bütün bu fikirlər ağılımı başımdan alırdı. Mən, əlbəttə, onun qabağımda üznaxlıq eləmədim, heç mənim rəqibim də bunun hayında deyildi. O, tezliklə evə aparılması üçün yalvar-yapış edirdi və bu iş həlakət bununla bitdi.

Bu, mənim həyatımda ilk duel idi, amma sonuncu deyildi.

XLIII

fəsil

GÖRÜŞ

Bizim rəqiblər və tamaşaçılar dinməzce dağılışdılar və biz Qallaherlə ikilikdə qaldıq.

Mən gölün kənarında tezliklə gələsi olan Hajo-Yevanı gözləməyə başladım. Günbatana tərəf baxaraq Günəşin ağacların uclarından aşağı adlandığını gördüm. İlin bu çağında toranlıq uzun sürmür və artıq səmada yeni ay görünürdü. Hajo-Yeva hər dəqiqə gəlib çıxa bilərdi. Qallaherinin bizim görüşümüz zamanı burada olmasını çox da istəmərdim və ondan məni tərk buraxmasını rica etdim. Rəfiqim bu cür xahişə bir qədər təəccüb etdi və bir az part kimi oldu. Ancaq o etiraz etməmək üçün həddən artıq yaxşı tərbiyə olunmuşdu.

– Düzü, Corc, mənim bəlam, sənənin halın nə isə yaxşı deyil, – deyə o getməyə hazırlaşarkən bildirdi. – Bütün bunlar da hansısa önəmli duela görədimi? Məgər sən onun nəticəsindən razı deyilsən? Yoxsa, sən onu öldürmədiyini özünə dərd edirsən? Göylərə and olsun, sənənin elə məxluqa və mütləssir görkəmin var ki, guya, o, sənə vurub yuxub.

– Dostum, məni az bir müddətə tərk burax. Qayıdan zaman sənə öz melankoliyamin səbəbləri haqqda danışsəm və bu saat sənənin xoş mühtidən çıxmağa nə üçün məcbur olduğumu sənə izah edərdəm.

O, çoxmənalı gülümsəyərək:

– Belə şeyləri özüm də az-maz qanıram, – dedi. – Harada ki kişilər atası ilə al-ver edirlər, orada həmişə yubka məsələsi olur. Hə, yaxşı, oğlançığaz! Öz sirrini mənə deməyə bilirsən, mənim həddən artıq naqəqal dilim var. Ümid edirəm ki, gözələdiyin kim isə, onunla vaxtını, mənimlə olduğundan daha şən keçirərsən. Ancaq bax ki, başına bir pis iş-zad gəlməsin, bu isə, canım haqqı, sənəndən eşidib-bildiklərimdən sonra tamamilə mümkündür. Bu fiştiği al görüm, bilirsən ki, mən itbazam.

O, gümüş fiştiği ilgəkdən çıxardı və mənə uzatdı.

– Əgər bir çətinlik-filan üz versə, birçə dəfə fit verməyin yetər və Çariz Qallaher bir göz qırpmından da tez yanında olar. Qoy Amur köməyin olsun! Mən isə punş bədəsi arxasında vaxt öldürməyə gedirəm.

Səlimi dostum bu sözləri deyərək, mənə öz taleyimə ixtiyarına buraxdı.

O, heç gözədən itməmiş mən onu və hətta indicə iştirakçısı olduğum qarlı toqquşmanı tam yaddan çıxardım. Düşüncəmi bəşbütün məşğul edən Mayumi və onun vəfasızlığı idi.

Əvvəlcə, eşitdiklərimin doğruluğuna şübhə etmək heç ağıma da gəlmirdi. Mən bu cür sübutlar üzə ola-ola necə şübhə edə bilərdim. Üzdə olan isə bu cəncəl əhvalatdan xəbəri olan adamın şəhadət idi, iştirakçı şəxsin şəhadəti əsas idi, o şəxsin ki, dinməz təbəssümü – özündə sırtq bir tantana əks etdirən təbəssümü – istənilən sözlərdən artıq mətləblər deyirdi... Mən nə üçün onun çəməsinə getməsinə imkan verdim, nə üçün onu o dəqiqə duela çağırmadım? Amma halə gec deyil. Mən heç nəyi gizlətmədən onu, açıqcasına danışmağa məcbur edərdim. Ha, ya yox? Əgər ha, onda ikinci, daha qızgın duel – ölümcül duel olacaq!

Mən amansız həqiqətə daha şübhə eləməyirdim. Özümü bütünlüklə bu müdhiş işgəncələrin ixtiyarına vermişdim. İztirabların uzun sürdü, amma yavaş-yavaş qəlbimdə yenidən ümid ışıqları baş qaldırdı. Hajo-Yevanın ötən gecə dediyi sözləri xatırladım. Doğrudanmı, o vaxt o, mənə ələ salmışdı. Amma o vaxt onun ağılı tam başında idi, axı bu, onun xəstə taxayışının oyunu, ötən, çoxdan unudulan olaydan xatırlamalar deyildi. Yox, yox, onun hekayəti uydurma, onun fikirləri sayıqlama, onun sözləri istehza deyildi. Buna ümid etmək necə də təskinedicidir! Ancaq, digər tərəfdən, o saatca bu sakitləşdirici düşüncələrin yerinə başqalar gəldi, onları pərən-pərən saldı, bulud günəşi qaraldan kimi qaraldı. Mən çoxmənalı avazla deyilən arsız sözləri xatırladım: "O, istəyinə çatıb!", "Qız onun sevgilisi-dir!", "Şübhəsiz!". Bu sözlər mənim üçün ölümdən bətar idi.

İçimdə bir yangı vardı – aydınlıq və həqiqət yangısı. Adamı məchulluq qədər incidən başqa bir şey yoxdur. Həqiqəti çilgün bir açıqlıqla və birbaşə öyrənməyə can atırdım – tək Mayumiyə üz verənlərin hamısını öyrənim və onun keçmişinin rüsvayçılığı, gələcəyinin isə sonu görünməyən ümitsizliklər girdabı olduğuna əmin olum.

Həqiqəti öyrənməyə can atırdım və Hajo-Yevanın gəlişini səbir-sizliklə gözləyirdim. Bu divanə qadının mənə istədiyini bilmirdim. İşin asirliyə bağlı olduğunu güman edirdim. Günortadan başla-yaraq, onun barəsində əsla düşünməmişdim.

Divanə kraliçə hər yerdə olur, hamını tanıyırdı. O, bütün baş verənləri bilməli və anlamalıydı. O da bir vaxtlar xayanətin acısını dadıbmış. Mən bizim ötən gecə görüşdüyümüz həmin yərə yönəl-dim. Palmaların arasıyla çıxır gedirdi – bu, gölün kölgəli sahilinə gedən ən kəsa yol idi. Yamacla endim və qollu-budaqlı palıda çat-dım. Hajo-Yeva artıq orada idi. Aynın parlaq şüalan yarpaqların arasından süzülərək, onun heybətlə fiqurunu işıqlandırır. Onun boy-nuna və belinə dolanan ilanlar isə cavahirət kimi, öz metal açxaları ilə parlayırdılar.

– A, balaca miko, gəldin? Mənim igid mikom! Baş sənin göz-lərin və əllərin harada idi? Nə üçün bu yaramazı öldürmədin?

Gecə saatlarında maralların dalınca

Əli tufəngli ovçu aramsızca gedirdi.

O, qorxağın biriydi, qoçaq-filan deyildi!

Birdən ağac dalından çıxdı yekə canavar,

Böyrü böyrünə keçən acıqlı, ac canavar,

Dişlərini ağardan bir dəhşətli canavar!

Bizim ovçu qorxudan yarpaqlarsayaq əsdi.

Canavar isə səssiz, birçə artıq kəlməyə

Tullandı kol dalına – belə bir iş olubdu!

Və həm də indiyədək sağ-salamat qalıbdi!

– Ha-ha-ha! Məgər bu, belə deyil, mənim igid mikom?

– Yox, Yeva, mənə qorxu mane olmadı. Bundan başqa isə, axı canavar sağ-salamat qaçmağı bacarmadı.

– Hə, sən onun pancasını yaraladın! Amma o, yarasını yalayır və yenə də əvvəlkitikə qüvvətli olacaq. Pisdirl! Sənin onu öldürmənin gərəki, yoxsa, mənim əziz mikom, o, bütöv qurd sürüsünün sənin üzərinə saldıracaq!

– Nə etmək olar! Demək, mənimki gətirmir!

– Yox, gənc miko, sən xoşbəxt olmalısən, seminolları dostu, sən xoşbəxt olacaqsan! Gözlə, indi görəcəksən...

– Nəyi görəcəyəm?

– Hövsələni bas, bala! Bu gün gecə bu ağacların altında gözəl-
liyi görəcəksən, malahəti dəyərləndirəcəksən və bəlkə, Həjo-Yevanın
qisası alınacaq!

O, axıncı sözləri təntənə və qəzəblə söylədi. Onun kimə qəzəbləndiyini və kimdən qisas almaq istədiyini başa düşmədim.

– Onun oğlu... bəli... – divanə özüylə danışaraq, davam etdi.

– Bu, onun gözləri, onun saçları, onun görkəmi, onun yerışı, onun adı olmalıdır – onun və o qadının oğlu olmalıdır. Ah, Həjo-Yevanın qisası alınacaq!

O, məni hədələmir ki? Mən ona yaxınlaşıb soruşdum:

– Mehriban Yeva, sən kimi deyirsən?

O, səsimi eşidərək səksəndi və mənasız baxışlarla mənə baxdı, ardınca isə öz adı nəğməsinə oxumağa başladı:

Ah, niyə inandım mən o xoş sözlərə

Ağ adamla düşdüm sux ormanlara?..

Nəğməsinə qəfil kəsərək, elə bil, yenidən özüne gəldi və sualıma ağıllı cavab verməyə çalışdı:

– Kimi, gənc miko? Onu... gözəl oğlanı... bəlanı! O, şəhər ruhdur! Bax, o gəlir... Onun suda əksini görürsən? Tez yuxarı dırman, yarpaqların arasında gizlən və Yeva dönənə qədər gözle. Elə dinlə ki, hər şeyi eşidəsən, ələ bax ki, hər şeyi görəsən. Ancaq səni öz həyatına and verirəm: mən sənə işarə verməyincə cıncını da çıxartma. Yuxarı, yuxarı, cəld!

Divanə, məni palıda tərəf itələyib, elə ötən dəfəki kimi, ağacların kölgəsinə tərəf gəldi və yox oldu. Mən vaxt itirmədən palıd ağacına dırmaşdım və sakitcə gözleməyə başladım.

Kölge gödəldi, ancaq mən onun kişi olduğunu seçə bildim. Sonra kölgə yox oldu. Daha bir an və suyun üzərində ikinci kölgə göründü. O, təpə ilə, elə bil, birincinin ardınca hərəkət edirdi, hərçənd, görünür, bu adamlar birlikdə gəlməmişdilər. İkinci kölgəni də seçə bildim. Bu, sərbəst yerışı, sərbəst hərəkətli, boy-buxunlu gənc bir qadın idi. Doğrudanmı, bu, Həjo-Yevadır? Bəlkə, o, palma pöhrəliyindən keçərək gedib və indi kişinin ardınca düşərək, geri qayıdır?

Mənə əvvəlcə belə göründü, ancaq tezliklə yanıldığımi anladım.

Kişi ağaca yaxınlaşdı və ay işığı onun üzünü aydınlattı. Mən ədyutəni tanıdım. O dayandı, saatını çıxartdı, siferblatı işığa tutdu və saatı baxdı. Ancaq mən artıq ona diqqət etmədim – Aynın gümüşü şüaları altında, Aynın özü qədər aldanmış və gözqamaşdırıcı başqa bir üz peyda oldu. Bu, dünyada mənə ən gözəl görünən üz idi – Mayımının üzü idi!

XLIV

fəsil

HƏR ŞEY BƏLLİ OLDU

Sən demə, Həjo-Yeva bu kölgələri deyirmiş! Bunlar mənim qəlbimdəki qara kölgələr idi!

Mikosokların divanə kraliçası, mən bu işğəncələri nə ilə qazandımlı! Sən də mənə düşmənməni kəsildin? Özü də sən, çətin ki, ən qəti düşməninə belə, bundan daha dəhşətli məşəqqətlər axtarıb tapa biləydin!

Mayımı öz sevgiliyə ilə üz-bəüz dayanmışdı – azdınlan öz yoldan çıxaramı ilə üz-üzə, göz-gözü idi. Mən bunun onlar olduğuna şübhə etmədim. Ay işığı hər ikisini işıqlandırır, ancaq bu, artıq mülayim gümüşü ziya deyil, şölələnən, sırtıq və al qırmızı bir işıq idi. Bəlkə, bu yalnız mənə belə görünürdü? Bəlkə, bu mənim qızmış beynimin doğurduğu bir xəyal idi? Mən bu görüşün öncədən şərtləndirildiyinə əmin idim. Axı başqa cür necə düşünmək olardı? Nə o, nə də o biri cüzi də olsa, təəccüb bildirmədi. Onlar elə qarşılaşdılar ki, sanki, öncədən sözləşmişlər, sanki, öncələr də tez-tez görüşmüşlər.

Görünür, onlar bir-birini gözləyirmişlər. Onların qarşılaşmasında qeyri-adi heç nə yox idi.

Mən dəhşətli dəqiqələr yaşayırdım. Əgər tam bir ömür üçün insan qismətinə düşə biləcək bütün əzabları bir araya yığmaq və onları bir an içində yaşamaq mümkün olsaydı, bu daha asan sınaq olardı. Qan, ələ bil, ürəyimi yandırır. Mən elə dəhşətli ağrıları keçirirdim ki, inləməkdən özümü zorla saxlayırdım. Ancaq mən, say göstərərək, fəvqəladə say göstərərək, özümü ələ aldım və budaqdan yapışaraq, hər şeyi sonanca öyrənmək qətiyyətiylə yerimdə donub qaldım.

Bu, çox yaxşı fikir idi: əgər mən öz əsəblərimə indi azadlıq verseydim və ağılsızcasına qisas almağa cəhd etsəydim, güman ki, iş mənim üçün çox acınacaqlı bitirdi. Səbir mənim qoruyucu mələyim oldu və işin açılması tamam ayrı cür alındı. Mən öz budağımda dondum və nəfəsimi qısdım. Onlar nə deyəcəklər? Nə edəcəklər?

Özümlə elə hiss edirdim ki, sanki, üzərimə qılinc qaldırmışdılar. Hərçənd əgər dərinəndən düşünsək, onda bu bənzətmə həm doğru, həm yanlış idi – qılinc artıq enmişdi, o, mənə bundan artıq yarılaya bilməzdi. Sanki, ruhum da, canım da keyləşmişdi, mən indən belə istənilən ağrıya qarşı duyğusuz idim.

Bələcə, nəfəsimi qısaraq, səssizcə oturmuşdum. Onlar nə deyəcəklər? Nə edəcəklər?

Ay işığı Mayuminin üzərinə düşüb, onu başdan-ayağacan işıqlandırirdi. O necə də böyümüşdü! İndi bu, artıq tamamilə yetkinləşmiş bir qadın idi və onun gözəlliyi yetkinliyindən geri qalmırdı. O, qabaqlar olduğundan daha gözəl idi. Qısqanclıq iblis! Sən, doğrudanmı, indiyəcən etdiklərləndən razı deyilsən? Məgər mənim iztirablarımla bəs deyildi? Sən nə üçün onu mənə belə heyrətamiz sima-da təqdim etdin? Ah, əgər o, eybəcər, qorxunc bir acınna olsaydı, bu, mənə zövq verər, yaranalmış qəlbimə şafa verərdi!

Amma elə əvvəlkikək, onun füsunkar üzünün ifadəsi pak və masum idi. Bu sakit simada suç aşkar edən kiçik bir cizgi belə sezmək olmazdı. Bu iri gözlərdə birca şər işartısı belə parlamırdı. Səma mələkləri çox gözəldir, ancaq onlar həm də insafıdırlar. Kim inanardı ki, bu mələk görkəminin altında şər gizlənib? Mən onun çöhrəsinin onun bütün yalançılığını əks etdirəcəyini gözləyirdim, ancaq mənim gözləydim kimi olmadı. Və elə bunda da, ola bilsin, bir ümid işartısı gizləndi. Bütün bu fikirlər bir qasırgətək ağılımdan ötür keçdilər, zira fikir şimşəkədən də yeyin gedəndir. İlk sözü gözləyirdim, ancaq onu bir neçə an daha gözləyəsi oldum və buna təəccüb etdim. Skottun yerinə olsaydım, onunla bu cür soyuqqanlı görüşə bilməzdim. Ürəyimdə olan bütün nə varsa, dilim onu demədən susamırmazdı. İndi başa düşdüm: ehtirasın ilk həyəcanı keçib, sevginin qabarması geriəkilib, bu görüş onun üçün daha taravat zərifiyi kəsb eləmir. Ola bilsin, qız artıq onu tənqə gətirməyə macal tapıb? Bir baxın, hər ikisi özlərini necə təmkinlə aparırlar. Onların münasibətlərində hansısa bir soyuqluq duyulur... ola bilsin, hətta sevgi küsülməsi baş verib.

Düşüncələrim nə qədər acı olsa da, aşıqları seyr edə-ədə, bir qədər yüngüllük keçirdim. Onların münasibətlərində düşmənciliyə bənzər bir şey xəyalıma gəldi. Hec bir söz, hec bir jest – onlar, guya, nəfəs almırdılar. Onlar nədən danışacaqlar? Sonra na bəş verəcəklər?

Ancaq mənim iztirablı təəccübümə hədd qoyulan an gəlib çatdı. Nəhayət, adyutant dila gəldi:

– Əziz Mayumi, demək, siz öz vədinizə əməl edtiniz?

– Siz isə sözlünüze əməl etmədiniz. Yox... mən bunu sizin bəxışlanımdan oxuyuram. Siz indiyə qədər bizim üçün hec nə etməmişiniz.

– Mayumi, inanın ki, mənim əlimə münasib fürsət düşməyib. General yaman məşğul idi və mən onu narahat edə bilmədim. Bir qədər sabr edin. Mən əminəm ki, onu inandırıla biləcəyəm və sizin mülikiyyətinizə sizə qaytarılacaq. Ananıza deyən ki, narahat olmasın: Mayumi, sizin xatirinizə mən hec bir şeyi əsirgəməmə. İnanın ki, mən də bundan sizin qədər qayğılanmışam. Amma siz axı bilirsiniz ki, mənim dayımın necə tərs xasiyyəti var. Və həm də onun Rinqoldlar ailəsi ilə münasibətləri ən dostyana şəkildədir. Bax, elə başlıca çətinlik də bundadır, ancaq mən onu da dəf edəcəyəm ümid edirəm.

– Ser, sözləriniz qiyamətdir, ancaq onlarındən dayı elə də çox deyil. Biz çoxdan gözləyirik ki, siz özünüzdən bizə yardım etmək vədinizə əməl edirsiniz. Biz yalnız məhkəmə istintaqının adalatlı olmasını istəyirik və siz bunu asanlıqla təşkil edə bilərsiniz. İndi biz artıq öz torpaqlarımızın qayğınısını çəkmirik, çünki daha dəhşətli bir təhqirə uğramışıq. Bu, bizi başqa, daha kiçik bələlən unutmağa məcbur edir. Siz, doğrudanmı, güman edirsiniz ki, qardaşımla bu bədbəxtlik olmasaydı, mən buraya gecə gələrdim? Siz inandırnsınız ki, bizim allamıza yaxşı münasibət bəsləyirsiniz. İndi, mən bu xəhişə sizə üz tutan zaman, siz bunu sübut edə bilərsiniz. Mənim qardaşımla azad olunmasına nail olun və biz sizdən bu qədər tez-tez eşitdiyiniz şirin söhbətlərinizə inanaq. Deməyin ki, bu mümkün deyil. Bu həttə sizin üçün çətin deyil – axı siz əg başçılar arasında belə sayğı yiyəsiniz. Qardaşım, bəlkə də, sərt olub, ancaq o, hec bir cinayət törətməyib ki, buna görə onu cəzalandırmaq gərəksin. Böyük hərbi başçıya birca söz demək yetər ki, Otseola azad olsun! Gedin və bu sözü deylin!

– Əziz Mayumi! Siz hec mənə həvalə etdiyiniz tapşırığın nə qədər mürəkkəb olduğunu təsəvvür eləmirsiniz. Qardaşımla hökumət agentinin və baş komandanın əmrli ilə həbs olunub. Bizim qaydalar

sizlərdə, hindularda olduğu kimi deyil. Mən yalnız tabelikdə olanam və əgər generala müraciət etsəydim və ona sizin xahişinizə əməl etməyi tövsiyə etsəydim, o nəinki mənə təkcə töhmət elan edə bilirdi, hətta, bəlkə də, mənə cəzalandırmaq fikrinə düşə bilərdi.

– Ah, siz adalətli hərəkətə görə töhmətdən çəkinirsiniz! Hələ bir burada mənə dostluqdan söhbət edərsiniz! Eyb etmərə, ser! Mənə yalnız sizə bunu demək qalır: biz daha sizə inanmırıq. Və sizin daha bizim sadə daxməməizə gəlmənizə bir gerek yoxdur!

O, haqarətli bir tabəssümlə aduytandan üz çevirdi. Bu haqarət mənə necə də cazibəci göründü!

– Mayumi, dayanın! Əziz Mayumi! Məndən bu cür ayrılmayın! Şübhənin olmasın, məndən asılı nə varsa, edəcəyəm.

– Xahişimə əməl edin: qardaşımı azad edin və mənim evə dön-məyimə imkan verin.

– Və əgər mən bunu eləsəm...

– Ser...

– Mayumi, bilin ki, sizin xahişinizə əməl etməyə çalışmaq çox şeylə risk edirəm. Məni zabit rütbəsindən məhrum edərlər, əsgər dərəcəsinə qədər endirib rüsvayçılığa buraxa bilərlər... Məni həbsxanaya sala bilərlər, hətta sizin qardaşınızı göndərməyə hazırlaşdıqlarından da pisinə. Və mən bütün bunlara gətməyə hazırəm, əgər...

Qız onun sonra nə deyəcəyini sakitcə gözləyirdi.

– Mən bütün bunlara tab gətirməyə, hətta həyatımla risk etməyə hazırəm, əgər siz... – Burada onun səsinə ehtiraslı bir yalvarış duyuldu, – əgər siz razılıq versəniz...

– Nəyə?

– Sevimli Mayumi, doğrudanmı, mənim sizə bu haqda danışmam gərəkdirdi? Doğrudanmı, siz mənim nə demək istədiyimi anlamırsınız? Doğrudanmı, sizin gözəlliyiniz önündə mənim sevgimi, mənim pərəstişimi görmürsünüz...

– Mən nəyə razılaşmalıyam? – deyər o, sanki, güzaşt duyulan yumşaq avazla soruşdu.

– Ancaq məni sevmənizə, füsunkar Mayumi... Mənim sevgilim olmanıza!

Bir neçə an sükut hökm sürdü. Nəcib qız bir heykəltərk hərəkət-siz dayanmışdı. O, bu həyasız təklifi eşidərkən, heç səksənmədi də. O, sanki, daşa dönmüşdü.

Onun susması odlu aşığı ürəkcləndirdi. O davam etdi:

– Bunu mənə vəd edin, Mayumi və sizin qardaşınız elə bu gün azad olar, siz isə özünüzdün bütün mülkiyyətinizi...

– Həyasız! Həyasız! Ha-ha-ha!

Bütün həyatım boyu bu qahqahadan daha heyranedicə heç nə eşit-məmişdim. Bunlar mənim üçün ən şirin səslər idi. Nə toy zənginin sadə-lan, nə dünyanın heç bir ud, arfa və klavetları, heç bir truba və fanfarları mənə bu gülüşdən daha məftunedici bir musiqi səsləndirə bilməzdilər.

Elə bil ki, samadan gümüş yağdırmağa başladı, ulduzlar daha iri və parlaq oldu, sanki, göylərdən axıb gələn ecazkar rayihə ilə nəsim asma-yə başladı və bütün dünya mənim üçün qafildən yer cənnətinə çevrildi.

XLV

fəsil

BİR GÜNDƏ İKİ DUEL

İndi aşağı enə bilərdim, ancaq mən təsəvvürlənməz bir saadət бүürüdü və mən hansısa bir donuqluq içində dayanıb qaldım. Sanki, ürəyimdən zəhərlənmiş oxu çıxardılar... Qanım damarlarımda daha cəld axmağa başladı, ürəyim daha rəvan və azad döyündü, ruhum isə şadlandı. Mən fərəhdən qışqırmağa hazır idim və aşağı enmək gərəklən məqamı gözləyərək özümü zorla saxladım. Bu dəmdə aşağıda görüş hələ davam edirdi. Mən Mayuminin səsinə eşitdim.

– Sevgili canan... belə də! – deyər mağrur dilbar haqarətlə ucadan səsləndi. – Bəs sizin dostluğunuz bu demək imiş? Yaramaz! Siz mənə nə hesab edərsiniz? Satılan qadın? Yamassılar qəbiləsindən olan hamı-nın əli çatan hindu qadın? Ser, bilin ki, mən asil-nacəbətimə görə siz-dən aşağı deyiləm. Hərçənd sizin solğun bənizli dostlarınız mənim bütün var-yoxumu əlimdən alıblar, ancaq dünyada elə bir şey var ki, heç kim heç vaxt onu mənim əlimdən ala bilməz: bu, mənim pək adımdır. “Sevgili canan!” Safeh! Mən heç sizin arvadınız olmağa belə razılıq verməzdim. Mən sizə satılmaqdan, sizin razil eşqinizin ictiya-nına təslim olmaqdan, çılın-çılpaq vəhşi meşəların alı çəməyən cən-gəlliklərində gəzib-dolaşmağa hazırəm. Və mənim qardaşım azadlığı

bela qiymətə satın almaqdansa, şəxsiz ki, bütün həyatını zəncirlərdə çürütməyə razı olar! Ah, əgər o, burada olsaydı! Əgər o, bu ləyən təhqirin şahidi olsaydı! Yaramaz, o, səni bir çöp kimi sındırırdı!

Onun gözləri, duruşu, qətiyyəti yerisi – bütün bunlar mənə Otseola-nın həbs anını xatırladırdı. Onun uğursuz prəstişkən kaxxaraq bu şiddətli tənələrin önündə geri çəkildi və bir neçə dəqiqə miskin və xəcil halda dayandı. O hələ bir neçə dəqiqə öncə, bəlkə də, öz partliyini boğa və qızın maneəsiz olaraq gətməsinə imkan verə bilirdi. Ancaq onun istəyinə qarşı qızın bürüzə verdiyi həqərat, onda ümidsiz halından doğan bir sayğınsızlıq oyandırdı və o, zor işlətməyi kəsdirdi.

Onun görüşə yollanan zaman heç belə bir şeyin qəsdində olmadığını düşünürəm. Hərçənd adyutant əxlaqsız adam idi, ancaq, hər halda, belə ümidsiz bir təşəbbüsə ürək eləməzdi. Bu təşəbbüslü, şöhrətparəst frant, hər halda, qıza qarşı ədəbsiz ola bilməzdi; yalnız hindu qızın tənələri onu belə ifrata varmağa məcbur etdi.

Mayumi ondan üz çevirdi və uzaqlaşdı.

– Hara tələsirsən belə, mənim əsmər gözəlim? – deyə o qışqırıb qızın ardınca atıldı və onun əlindən yapışdı. – Məndən belə asan can qurtarmağı ağına da gətirmə. Neçə aylar səni izləmişəm və indi, and olsun ki, sənin öz bütün hiyləgər təbəssümlərinə görə hesablaşmalı olduğun dəqiqən gəlib çatıb! Dürənş göstərməyin heç nə verməyəcək. Biz burada ikimizlik və ayrılmazdan öncə mən...

Ardını dinləmədim. Ona yarımda tələsərək, cəld öz qülləmdən enməyə başladım. Ancaq kim isə başqası məni qabaqladı.

Həjo-Yeva gözlərini pənlidəyərkən və divanə gülüşüylə qəhqəhə çəkərək, irəli atıldı. Onun əllərində zıncırovlu ilan qıvrıldı. İlan başını irəli uzatmışdı; hiss olunurdu ki, o qəzəblənib və hücumə hazırlaşır. Mən, fışılı və onun şax-şaxlarının kəskin “şkr-rı” səslərini eşidirdim.

Divanə artıq bir neçə saniyə sonra bəxtsiz “eşq ovsunçusunun” yaxınlığında dayanmışdı. O qorxdu, qızı buraxdı və geri sıçrayaraq, töysüyə-töysüyə, sarsılmış halda, qabaqında belə qəfildən peyda olan qadına baxa-baxa dayandı.

– Ho! Ho! – divanə bərkən çığırdı. – Onun oğlu! Onun oğlu! O da elə həmin cürdür, onun xəyanətkar atası sadələhv Yevanı məhv eləyən həmin gündə olduğu kimi! Ha, bu, elə həmin saatda baş verdi, ay da elə həmin boyda idi, bu cür buyuzvari və açıqlı idi. O, yuxardan cinayətə istehza ilə baxırdı. Ho! Ho! Günah baş verən

saat, intiqam saati olacaq! Atanın cinayətini oğlu yuyacaq. Ulu ruhl! Qisas üçün mənə qüvvət ver! Çıtta-miko, qisas alaql!

O, ruhu çağır-açağıra və cadu söyləyə-söyləyə, qorxmıx zabita tərəf atıldı, ilanın onu sancması üçün alını qabağa uzatdı.

Adyutant, sanki, yalnız özünü qorumaq istəyi ilə mexaniki surətdə qılıncını siyirdi və çığırdı:

– Cadugər iblis! Əgər sən birca addım belə atsan, mən səni deşik-ləyərəm! İtil! Geri çəkili, yoxsa, and olsun ki, səni dəşərəm!

Onun qətiyyəti avazından hiss olunurdu ki, o, zarafat eləmir. Anma Yeva qorxmırdı. Düz ona yönəldilən parlaq tiyəyə əhəmiyyət vermədən, hücumə davam etdi. Mən bu an özümü yetirdim və həmçinin qılıncını siyirdim ki, fəlakətli zərbəni dəf edim və adyutanta ağılsızcasına hücum edən Yevanı xilas edim. Ancaq mənə beləcə də zərbə endirmək gerekəlmədi. Adyutant və divanə qadının vəhşi, acıb görkəmindən qorxduğuna görə, yaxud ilanı onun üstünə fırladacağından qorxduğuna görə dəhşətli qorxu içində birdən daldalı getməyə başladı. O, ikinci addım ataraq, daşlı sahilin lap kənarına gəldi, ayağı daşa ilişdi, sürüşdü və suya yıxıldı.

Göl dərin idi və o, dərhal suyun altında gözdən itdi. Ola bilsin, onun həyatını qurtaran da elə bu yoxlama oldu. O, növbəti anda yenidən suyun üzündə göründü və cəld sahili dırmaşmağa başladı. İndi o, qeyzdən özündə deyildi və qılıncını qaparaq, Həjo-Yevayın üstünə cumdu. Onun qazablı qarğış-lənatları qadını yerində öldürmək qətiyyətiindən xəbər verirdi. Ancaq onun qılıncı qadının zərif bədənində sancılmaqla və ilana toxunmadı. Polad elə bu cür möhkəm və parlaq poladla toqquşdu.

Mən adyutanta onun qurbanının arasına atıldım. Həjo-Yevanı onun qisaskar niyyətini yerinə yetirməkdən qorumaq mənə miyəssər oldu. Adyutant indiyədək məni görmürdü. Qeyz onun gözlərini sudan da çox tutmuşdu və yalnız bizim tiyələr qarşılaşan zaman o, mənim iştirakımı hiss etdi. Kiçik bir fasilə yarandı. Hamı susurdu.

– Bu sizsiniz, Rendolf? – o, heyratla səsləndi.

– Bəli, leytenant Skott, bu, mənam, Rendolfam. Dəvətsiz müdaxiləmə görə bağışlayın, ancaq mən sizin zərif eşq söhbətinizin birdən qovğaya çevrildiyini eşidib, işə qarışmağı özümə borc bildirdim...

– Siz giclicə qulaq asırdınız? Bas izn verin öyrənim, ser, məgər sizə bunun bir qatışacağı var? Sizə məni güdməyə və mənim işlərimə qarışmağa kim ixtiyar verib?

– İhtiyar? Zəif, məsum qızı sizin kimi bir vəhşinin təcavüzündən qorumaq hər bir namuslu adamın borcudur. Siz Göy Saqqaldan da pis imişsiniz.

– Siz buna təəssüf edəcəksiniz! – adyutant zingildədi.

– İndi, yoxsa, nə vaxt?

– Nə vaxt siz istəsəniz!

– İndi ən münasibdir. Başlayın!

Biz bircə kəlmə də demədən qılınclarımızı çarpazlaşdırdıq və tiyələrin amansız oyunu başlandı.

Savaş qısa oldu. Uç, ya dördüncü həmlədən sonra, rəqibimi çiyindən yaraladım və o daha sağ qolunu işlədə bilmədi. Onun qılınclı cingilti ilə çınqılların üzərinə düşdü.

O:

– Siz məni yaraladınız! – qışqırdı və yerə düşən qılınıncı göstərərək əlavə etdi: – Mən silahsızam! Yetər, ser, mən razı qaldım.

– Mən isə yalnız onda razı qalacağam ki, siz də üstə bunca kobud surətdə təhqir etdiyiniz kəsdən üzr istəyirsiniz.

– Heç vaxt! – o, cavab verdi. – Heç vaxt. – Və görünür, onun yenilməz qoçaqlığını təcəssüm etdirməli olan bu sözləri deyərək, o, birdən çevrildi və mənim çox böyük təəccübümə səbəb olaraq... götürüldü.

Onun ardınca qaçdım və tezliklə ona çatdım. Qılınıncı onun kürəsinə sanca bilərdim, ancaq mən artıq onun qanına susamırdım və onun bir yerinə yaxşıca bir tapıq ilişdirməklə kifayətləndim ki, həmin yeri Qallaher "arxa fəsad" adlandırdı. Bu vida salamı ilə yetərli-nəzakət, adyutanta öz biabırçı qaçışını davam etdirmək imkanı verdim.

XLVI

fəsil

LAL ETİRAF

İllər keçsə də yenə xatırlayaq gəncliyi,
Palmaların altında o ötüşən illəri...
Sən öz sevdə quşuna, vəhşi göyərçininə
Bir nəzər sal yenidən...

Bu, Hajo-Yeva idi, o, özünün sevimli nəğmələrindən birini oxuyurdu. Sonra başqa, məni öz adımla çağırən daha zərif səs eşitdim:

– Corc Rendolf!

– Mayumi!

– Ho-ho! Nəhayət, ikisi də yada saldılar... Bu qiyamət adadır, amma o sizin üçün yaxşıdır, Hajo-Yeva üçünsə pisdır... Daha fikirləşən deyiləm... yox, yox!

İllər keçsə də yenə xatırlayaq gəncliyi,
Palmaların altında o ötüşən illəri...

Sən öz sevdə quşuna, vəhşi göyərçininə
Bir nəzər sal yenidən...

– Nə vaxtlarsa bu, mənim adam idi, indi o, sənin oldu, mənim aziz mikom, sənin ki, mənim gözəlim. Mənim azizlərim! Sizi vüsal dadlısını dadmaq üçün tak buraxıram, qoca, dəli kralıca siza qarək deyil. Mən gedirəm. Nə küləyin xəşləsindən, nə ağacların piçiltisindən qorxmayasınız. Heç kim siza gizlicə yaxınlaşa bilməz, çünki keşiyinizi Hajo-Yeva çəkəcək və çitə-miko da sizi qoruyacaq. Ho, çitə-miko!

İllər keçsə də, yenə xatırlayaq gəncliyi...

Divanə yenidən öz nəğməsini oxudu və məni Mayumi ilə başbaşa buraxaraq, aralandı. Biz hər ikimiz bir qədər utanırdıq.

Axi biz onunla heç vaxt nə bir etirafda, nə bir sevgi kəlməsiylə paylaşmamışdıq. Hərçənd mən Mayumini öz gənc qəlbimin bütün dəliqanlılığı ilə sevirdim və indi onun da məni sevdini yaqin etmişdim, ancaq biz hələ bunu indiyə qədər bir-birimizə deməmişdik. Bizim hər ikimizin dilimiz eynilə tutulmuşdu.

Ancaq bu dəqiqələrdə söz artıq idi. Sanki, aramızdan elektrik cərəyanı keçmişdi, qəlblərimiz və ürəklərimiz bir xoşbəxt vəhətdə qovuşmuşdu və biz bir-birimizi sözsüz başa düşürdük. Heç bir söz Mayuminin qəlbini mənə məxsus olduğuna daha güclü inandırma bilməzdi.

Görünür, o da eyni şeylər duyurdu. Bizi eyni fikirlər narahat edirdi. Çox güman ki, Hajo-Yeva mənim öz duyğularımı necə hərarətlə açıb söylədiyimi artıq ona demişdi. Mayuminin şən, sakit

baxışlarından onun mənə şübhə etmədiyini duydum. Mən ağuşumu açdım. Mənim sevimlim, elə bil, çağınışımı anlayaraq, üzünü sinəmə gizlətdi.

Bir kəlmə danışmadıq. O, sinəmə qısılan zaman, dodaqlarından həzin, rıqqətli bir nida qopdu və həyəcanla qollarını boynuma doladı.

Bir neçə an dinməzə dayandıq, yalnız ürəklərimiz, elə bil, öz aralarında pıçıldaşırdı. Sonra utancaqlıq, yay günəşi şüalanı altındakı yüngül bulud kimi əriyib getdi və biz, nəhayət, qarşılıqlı sevgimizi etiraf etdik. Bizim buradakı sevgi söhbətlərini bir-bir danışmayacağıam. Bu cür müqəddəs sözlər nəgiletmədə bayağı səslənir, buna görə mən xirdalılara varmaqdan vaz keçirəm. Bu şirin vüsəl anlarında hər ikimiz təsvirə sığmayan səadət duyuruq. Bir qədər ötəndən sonra özümüza gəldik və gerçəkdən ayrılaraq, keçmişdən və gələcəkdən danışdıq.

Mayumidan xəbər aldım və o, mən olmayan zamanlarda baş verənlərin hamısını bir-bir mənə danışdı. O, heç bir naz-qəmzəsiz etiraf etdi ki, bizim ilk görüşümüzdə mənə sevilir və bu uzun ayrılıq illərində başqa heç kim onun xoşuna gəlməyib. O, mənim bunu duymadığıma səadətliklə təəccüb etdi. Onun yadına saldı ki, o, heç vaxt mənə öz sevgisindən danışmayıb. Mayumi dedi ki, bu, düzdür, amma əlavə etdi ki, o, heç bunu gizlətmək fikrində olmayıb. O, mənədən basirətli olub və duyub ki, mən onu sevirəm. Mayumi elə sərbast və açıqcasına danışdı ki, mənim şübhələrim aradan qalxdı. O, mənədən alıcanab çıxdı: Mayumi mənədən şübhələnməyi heç vaxt ağına belə gətirməzdi. O yalnız birçə dəfə, lap az öncə, bu duyğunun təsirini altına düşübmiş. Səbəb də aydın oldu: sən demə, onun uğursuz pərəştəşkarının onun könlünü mənim bəmədə iftiralarla bulandırmaq istəyibmiş. Elə buna görə də Həjo-Yevaya tapşırıq verilibmiş.

Əfsus! Sevgi tarixçəm bunca qüsuruz deyildi. Mayumiyə həqiqət yalnız bir hissəsini açdı. Lakin qızı mayus etməmək üçün öz keçmişimin bu və ya başqa epizodlarının üstündən sükutla keçən zaman vicdan əzabı duydum.

Ancaq keçmiş keçmişdə qalıbmışdı və onda artıq heç nəyi dəyişmək olmazdı. Əvəzində daha işıqlı gələcək qarşımda açılırdı və mən günahımı yumaq üçün öz qarşımda and içdim. İndi ağuşumda saxladığım bu gözəl varlığın daha heç vaxt mənə qınamaq üçün bir səbəbi olmayacaq. Mayuminin sevgisini, səmimi etirafını dinləyən zaman

qürur duydum, ancaq söhbət onun ailəsindən düşən kimi, qəzəbdən damarlarımda qanım çıxa gəldi. O, məhkəmə proseslərindən, ağlann, xüsusən də qonşularının – Rinqoldların onlara etdikləri adalətsizliklərdən və təhqirlərdən mənə söz açdı.

O, mənə artıq yaxşıca bildiyim bütün hər şeyi danışdı. Lakin hələ yalnız Mayumiyə bağlı olan təfəssilatlar da var idi. Rinqold, bu mənfur riyakar, ona pərəştəşkarlıq da etməyə cəhd etməmişdi. Yalnız onun qardaşının qarşısında duyduğu qorxu onu məcbur etmişdi ki, qızı sakit buraxsın.

Başqa aşiq, Skott, dostluq bəhanəsi ilə onun qılığına girməyə çalışmışdı. O, bütün qəlanları kimi, Pauellərin plantasiyası haqda məhkəmə işinin hansı durumda olduğunu bilirmiş və nüfuzlu adamlarla qohumluq bağlarından istifadə edərək, torpağın onlara qaytarılmasına nail olacağını vəd edibmiş. Bu, başdan ayağacan riyakarlıq imiş, o əslə vədəinə əməl etmək fikrində deyilmiş, ancaq onun şirindilli inandırmanın Otseoların alıcanab, sədələvə qəlbini aldadıbmış. Elə buna görə də bu vicdansız yaramaz Otseoların ailəsinə yol tapmış və orada, demək olar ki, yaxın bir adam olmuşdu. O, münasib fürsət tapmaq və Mayumi ilə açıq danışmaq üçün artıq bir neçə ay onlara gəl-gət etmişdi. O, bütün bu müddətdə qızı sevgi etirafı ilə tənqə gətiribmiş. Amma xüsusi bir cəsarətlə yox, çünki onun zəhmli qardaşının açıqlı baxışlarından qorxmuşdu. Ancaq onun bütün əlləşmələri nəticəsiz qalıbmış. Bu, Rinqolda yaxşı ballı idi, amma o, yeganə bir məqsəd – mənə sındırmaq məqsədi güdürmüş. Bunun üçün daha münasib an seçmək çətin idi.

Mənim aydınlaşdırmaq istədiyim daha bir təfəssilat qalırdı. Əlbəttə, ağıllı və fərasətli Mayumi bunda mənə yardım edə bilirdi: axı o, bacım-la dostluq edirdi və qızlar bir-birinə öz ürək sirlərini etibar edirdilər.

Mən, bacım-la Mayuminin qardaşı arasında münasibətlərin nə yöndə olduğunu öyrənməyi yaman çox istədim. Ancaq bu haqda soruşmağa utandım, hərçənd onun mənə çoxlu maraqlı şeylər deyə biləcəyinə əmin idim.

Hər halda, biz hər ikisindən, xüsusən də Virginiyadan xeyli danışdıq. Mayumi bacımı rıqqətlə xatırladı və onun barəsində üstümə sualları yağdırdı... O eşitmişdi ki, Virginiya əvvəlkindən daha gözəl olub və öz gözəlliyi ilə bütün rəfiqələrini kölgədə qoyub. Mayumi, Virginiyanın bizim gəzintiləri, adada keçən xoşbəxt saatları xatırlayıb xatırlamadığını soruşdu.

"Ola bilsin, həddən artıq yaxşı xətriləyir!" – düşündüm, amma mənə bu barədə danışmaq nə işə çatın idi.

Düşüncələrimiz gələcəyə yönəldi. Ötənlər mavi göylər qədər aydın idi, gələcəyin üfüqlərini isə buludlar örtürdü.

Hər şeydən öncə, bizi ən çox həyəcanlandıran və olduqca təlaş salan məsələdən, Otseolanın həbsindən danışdıq. Onu tezmi buraxacaqlar? Biz onun azad olunmasını sürətləndirmək üçün hansı təşəbbüslərdə bulunmalıyıq?

Qüvvəm daxilində olan bütün hər şeyi edəcəyimi vəd etdim və vədimə əməl etməkdə qərarlı idim. Möhkəm qət etdim ki, daşı daş üstə qoymayacağam, amma dustağın azadlığına nail olacağam. Əgər ədaləti qanuni yolla əldə etmək olmasa, mən hətta hiyləgərliyə əl atmağa hazır idim və bunun ordudan azad olunmaq bahasına başa gələ biləcəyindən, hətta adımın üstünə rüsvayçılıq ləkəsi düşəcəyindən belə çəkinmədim. Gənc başçını azad etmək üçün həyatımla risk etməyə belə hazır idim. Mənə nə and içmək, nə aman etmək gərəkdir, mənə onsuz da inanırdılar. Bu doluxmuş gözlərdən minnatdarlıq yaşları axdı, yanan dodaqların niqətlə təmasları isə istənilən razılıq sözündən şirin idi.

Ayrılmaq vaxtı çatmışdı. Ayın durumuna əsasən, artıq gecə yarsına yaxın idi. Təpənin başında, solğun səmanın fonunda divanə kraliçanın fiquru tuncdan tökülmüş kimi aydın göründü. O, bizə yaxınlaşdı. Mayumini qucaqladım və onu hərəzlə öpdüm, sonra biz ayrıldıq. Qızın qərribə, amma vəfalı mühafizəçisi onu sezməyən cığırda apardı, mən isə tək qaldım və bu müqəddəs yerdə yaşananların hamısını xatırlaya-xatırlaya dinnəməzə dayandım.

Ay getdikcə üfüqə tərəf enməkdə idi. Bu, getmək vaxtı çatdığına bir xəbərdarlıqdı. Təpənin başından enərək, cəld geriyyə – forta getdim.

XLVII

fəsil

ƏSİR

Vaxtın gec olmasına baxmayaraq, əsirə baş çəkməyi qət etdim. Tələsməli idim, çünki mənim özümü də azadlıqdan məhrum edilmə

təhdid edirdi. Bir gündə iki duel, iki yaralı rəqib – hər ikisi generalın dostları. Özümünə heç bir dost-tanışım yox idi və çatın ki, cəzadan can qurtara biləydim. Həbs olunacağımı gözləyirdim... İş hərbi məhkəməyə gətirilib çıxsa da bilirdi, perspektivdə isə məni ordudan çıxarıla təhdid edirdi.

Öz nikbinliyəmə baxmayaraq, yenə də bütün bunların nə ilə bitəcəyi barədə fikrə getdim. Ordudan çıxarıla perspektivi məni ələ də narahət eləmədi – zabit rütbəm olmadan da yaşaya bilərdim. Ancaq istənilən adam, istər suçsuz olsun, istər suçlu – öz yoldaşlarının məzəmmətlərini və rüsvayçılıq damğasını üstünə götürməyə ləqeyd yanaşa bilməz. Çılğın adam olmaq olar, ancaq məsələnin bir ucu qohumlara və ailəyə gedib çıxanda nəticələrlə hesablaşmaq olmaz. Qallahersə bu məsələdə başqa rayda idi.

– Qoy onlar səni həbs etsinlər, hətta istefa verməyini tələb etsinlər. Cahannamə ki! Həminəni tüpür getsin! Heç vəcənə də alma! Sənin yerinə olsaydım və belə qiymətə plantasiyaya və tam bir zənci alayına malik olsaydım, bu hərbi xidmətə birdəfəlik tüpürüb şəkər və bütün istehsal eləyərdim. Müqəddəs Patrika and olsun ki, mən elə bu cür də edərdim!

Amma təsəlliverici dost sözləri məni ələ də sakitləşdirmədi və mən çox da şən olmayan əhvalda asiri axtarmağa yollandım.

Gənc başçını kamerada tapdım. Otseola, ələ indicə ala keçmiş qartal kimi, tələdəki panter kimi, kamerada çılğınca vurnuxur və ararib vəhşi təhdidlər yağdırırdı.

Pəncərəsiz otaq tamam qaranlıq idi. Məni müşayiət edən kapral nə şəm, nə məşəl götürmüşdü; o, bunların dalınca getdi və məni qaranlıqda tək qoydu.

Pələng yerisi kimi yüngül addım səsləri – yaqın, mokasin geyinmiş bir adamın addımları idi, – və kəskin zəncir cingiltirisi eşitdim. Sonra qulağım kəskin tənaffüs və qəzəbli nidalar səzdi. Yanımqaranlıqda iri addımlarla irəli-geri gedən əsirin fiqurunu görə bildim. Deməli, onun ayaqları qandallanmamışdı.

Əsirin tək olduğuna əmin olaraq, sakitcə içəri girdim və qapının yanında dayandım. Mənə ələ gəldi ki, o, öz fikirlərinə dalıb və məni görmür. Ancaq səhv etmişdim. Otseola qafıl dayandı və məni adımla çağırırdı ki, bu da məni bərk təəccübləndirdi. O, olsun ki, qaranlıqda çox gözəl görürdü.

– Siz də, Rendolf, mənim düşmənlərimin arasında imisiniz! – deyə o, qınaq duyulan bir əvəzlə səsləndi. – Silahlanmışınız, hərbi geyim-dəsiniz, tam təchiz edilmisiniz və onlara bizi öz evlərimizdən qovub çıxartmaqda yardım etməyə hazırsınız!

– Pauell!

– Pauel yox, ser. Mənim adım Otseoladır!

– Siz mənim üçün həmişə Eduard Pauel, uşaqlıq dostum, həyatımı xilas etmiş bir adam olaraq qalacaqsınız. Mən sizi yalnız bu adla xatırlayam...

Kiçik bir fasilə baş verdi. Görünür, sözlərim onu mənimlə, bir növ, bənzərdi. Ola bilsin, onlar onda çoxdan ötmüş çağlar haqda xatirələr oyatmışdı. Otseola dedi:

– Nə üçün buradasınız? Bura bir dost kimi gəlmisiniz, yoxsa, başqaları kimi, məni boş sözlərlə incitməyə? Burada çox adamlar olublar – riyakar çarəncilər ki, məni şərəfsiz addımlara təhrik etməyə çalışıblar. Doğrudanmı, sizi də bu cür tapşırıqla göndəriblər?

Bu sözlərdən o nəticəyə gəldim ki, Skott – görünür, hansısa tapşırıqla – artıq əsirin yanında olub.

– Yox, mən öz iradəmlə gəlmişəm və bir dost kimi gəlmişəm, – dedim.

– Sizə inanıram, Corc Rendolf! Hələ erkən gənclik çağlarında sizin təmiz ürayınız vardı. Düz zoğlar isə az-az hallarda ayrılmış ağaclar kimi qabırılar. Mən düşünmürəm ki, siz dəyişmişiniz, hərçənd düşmənlər məni buna inandırırılar. Yox! Rendolf, əlinizi verin! Sizdən şübhələndiyim üçün məni bağışlayın.

Mən qaranlıqda əsirin əlindən tutdum və başa düşdüm ki, onun hər iki əli qandallanıb, amma, hər halda, bizim əl tutmamız möhkəm və səmimi oldu.

Otseoladan mənə qara yaxan düşmənlər haqda soruşmadım. Əsas o idi ki, əsir mənim dost duyulanma inanmışdı, – bu, onun azad olunması planının uğurlu sonuculanması üçün olduqca vacib idi. Mən ona gölün yanında baş verənlərin yalnız bir hissəsini danışdım, qalanlarını isə heç doğma qardaşıma belə ürək qızdırıb etibar etməzdim.

Qəzəbin çılğın partlayışını gözləyirdim, amma yaxşı ki, ümidim boşə çıxdı: gənc hindu taleyin qafıl zərbələrinə öyrəncəli idi və öz coşğunluğunu cilovlamağı öyrənmişdi. Söhbətimin onu dərindən təsirəndirdiyini duyudum. Qaranlıqda onun üzünü görə bilmirdim, o

yalnız dişlərini qıcırırdı və qəzəbini boğmağa çalışaraq, nə isə deyirdi.

– Ah, gicin biril! – o, nəhayət, səsləndi. – Mən necə də kor əbdal olmuşam! Axı mən lap əvvəldən bu şirindil aclıqdan şübhələnmişdim. Sağ olun, alicənab Rendolf! Mən bu sədaqət dostluğa görə sizin qarşınızda həmişəlik borcluyam. İndi siz Otseoladan dünyada hər şeyi istəyə bilərsiniz!

– Daha birçə kəlmə də, Pauell! Sizin bu haqda düşüncənizə qarək yox, əksinə, mən sizin borclunuzam, ancaq indi biza birçə daqıqanı belə itirmək olmaz. Mən bura sizə məsləhət veriməyə gəlmişəm. Bu, bir plandır ki, siz onun yardımını ilə azadlığa çıxa bilərsiniz. Ancaq biz tələməliyə, yoxsa, məni burada görə bilərlər.

– Sizin planınız nədən ibarətdir?

– Siz Oklavaha müqaviləsinə qol çəkməlisiniz!

XLVIII

fasil

DÖYÜŞ NİDASI

Mənim sözlərimə birçə “vuf” nidasıyla cavab gəldi ki, onda da dərin bir təəccüb və nifrət duyulurdu. Ardınca dərin bir sükut çökdi.

Təklifimi təkrar etdim:

– Siz bu müqaviləyə qol çəkməlisiniz!

– Heç vaxt! – o, ən qətiyyətli bir tonda cavab verdi. – Heç vaxt! Qoy, yaxşısı budur, bu divarlar arasında diri-diri çürüyüm! Yaxşısı budur, sinəmlə öz zindanbanlarımin süngülərinə atılıb və ölüm, nəinki öz xalqıma dönük çıxm! Heç vaxt!

– Səbr edin, Pauel, səbr edin! Siz məni anlamadınız! Məncə, siz başqa başqılara birlikdə, bu müqavilənin daqıq mənasını özünü-ə aydınlaşdırmamısınız. Xatırlayın ki, o, sizi yalnız şərti vədlərə bağlayır: yalnız o halda öz torpaqlarınızı ağlara güzaştə gedirsiniz və Günbatana köçüb gedirsiniz ki, xalqın əksəriyyəti buna razı olsun. Bu gün bəlli olub ki, xalqın əksəriyyəti buna razı deyil. Sizin razılığı- nız çoxluğun bu qərarını dəyişdirmir!

– Bu, doğrudur, – asir, mənim fikrimi anlamğa başlayaraq, cavab verdi.

– Belə olan halda, siz qol çəkmə və özünüzlə bununla bağlantılı hesab etməyə bilərsiniz, çünki əsas şərtlərə əməl olunmayıb. Siz nə üçün bu hiyləyə əl atmayıasınız? Həç kim sizin hərəkətinizi xayanat adlandırmaz. Düşünürəm ki, istənilən adam sizin hərəkətinizə bəraət qazandırar, siz isə azadlığınızı özünüzə qaytararsınız.

Ola bilsin, mənim dəlləllərim vicdanlı adamın hərəkət tərzilə pis uzaşırdı, ancaq həmin o vaxt onlar səmini bir narahatlığın diqtəsi kimi gerçək idi, dostluğun və sevginin gözləri isə hərdən ədəqə zidd xətalən görmür.

Otseola susdu. Anladım ki, mənim sözlərimin üzərində düşünür.

– Qulaq asın, Rendolf, – o, nəhayət, səsləndi. – Siz, ola bilsin ki, Filadelfiyada, hüquqşünasların məşhur şəhərində yaşamısınız. Belə bir şey mənim heç ağılıma da gəlməmişdi. Siz haqlısınız – bu imza, albəttə, məni alaqsız edir. Ancaq düşünürəm ki, əgər mən müqaviləyə qol çəksəm, agent bundan razı qalar. O, mənə nifrət edir – mən bunu və mən nifrət səbəblərini də bilirəm. Mən də ona nifrət edirəm və mənim də səbəblərim çoxdur. O artıq birinci dəfə deyil, məni təhqir edir! O, mənim imzamla qənaətlənərmə?

– Güman edirəm ki, ha. Bacarsanız, özünüzlə ələ göstərin ki, təbə olursunuz. Qol çəkin və sizi dərhal azad edirlər.

Mən buna şübhə eləməyirdim. Otseolanın həbsdən sonra eşitdiklərimin hamısından bu nəticəyə gəlmişdim ki, Tompson artıq öz hərəkətdən peşmandır. Həmi düşünürdü ki, o, həddən artıq tələsərək başsuyuluq edib və bu tələskənlik fəlakətli nəticələrə gətirib çıxara bilərdi. Dedi-qodular agentə indi çatmışdı və mən məhbusdan adyutantın ona baş çəkdiyini eşidərkən, qat etdim ki, Skott onun tapşırığı ilə gəlmiş. Aydın idi ki, agent özü məhbusuyla bacardığıca tez üzlüşmək istəyib və onu hətta Otseola üçün ən məqbul şərtlərlə belə azad etməyə sevinirdi.

– Dostum! Mən sizin məsləhətə əməl edirəm və müqaviləyə qol çəkarəm. Agentə mənim məramım barədə xəbər verə bilərsiniz.

– Mən onu görən kimi bu haqda ona deyərəm. İndi isə artıq gecdir, xudahafiz!

– Ax, Rendolf! Dostdan, mənim ağlının arasında qalmış olan yeganə dostumdan ayrılmaq nə qədər ağırdır! Səninlə çoxdan ötən o günlər barədə danışmağı necə də istədim! Ancaq bura onun nə yeridir, nə məqamı.

Gənc başçı öz təminatlı tonunu buraxdı və onun səsi, ötən zamanlarda olduğu kimi, mülayim səsləndi.

– Bali, ağlının arasında dəyərləndirdiyim və sayğı başladıyırm yeganə dostum – qayğılı-qayğılı təkrar etdi, – yegana, amma...

O, sanki, özünə gələrək, az qala çəkməyi görək bilmədiyi bir sirri açacaqmış kimi, birdən susdu. Mən bir qədər tələşlə etirafı gözlədim, amma beləcə də onu eşitmədim. Otseola yenidən, amma bu dəfə tamam ayrı tərzdə danışmağa başladı.

O, qəzəblə:

– Ağlar biza çox pisliklər etdilər! – dedi. – O qədər ədalətsizliklər etdilər ki, hətta saymaq belə çətinidir... Amma Ulu Ruha and içirəm ki, qisas alacağam! Mən indiyədək belə bir and içməmişdim, ancaq son günlərin olayları məni ələvə bərkəndirdi. Mən hələ sizin gəlişinizə qədər ən qəddar düşmənlərimi öldürməyə and içmişdim. Siz məni öz məramımı dəyişməyə məcbur edə bilmədiniz, əksinə, məni öz fikrimdə möhkəmlətdiniz və mən öz bədxahların siyahısına üçüncü düşməni əlavə etdim. İndi mən bir daha Ulu Ruha and içirəm ki, məşədə yarpaqlar bu üç ağ yaramazın və bir qırmızıdərilə satqının qanı ilə qızarmayınca, sakitlik na olduğunu bilməyəcəyəm! Sənin təntənən uzun sürməyəcək, satqın Omatla! Tezliklə vətansevər qisası səni haqlayacaq, tezliklə Otseolanın qılıncı səni paralayacaq!

Onun qəzabının yatmasını gözləyərək, susdum. Gənc başçı bir neçə saniyə sonra sakitləşdi və yenidən dostyana tərzdə danışmağa başladı:

– Ayrılmazdan öncə, səna daha bir söz deyəcəyəm. Kim bilir, bir də na vaxt görüşməli olacağıq! Fərqli səbəblər biza mane ola bilər. Əgər görüşsək də, düşmənlər kimi, savaş meydanında görüşəcəyik. Mən sizdən heç də bənzər qəsdində olmadığımı gizlətmirəm. Yox, heç vaxt! Sizdən bir xəbəsin var, Rendolf. Söz verin ki, izahat istəmədən, onu yerinə yetirəcəksiniz. Mənim dostluğumu dəyərləndirirsinizsə, onda bu hədiyyəni mənə qəbul edin və gizlətmədən onu həmişə sinəyinizdə gəzdirin. Vassalam.

Bunu deyib, boynundan, mənim artıq xatırladığım doğan günəş təsviri olan zənciri çıxartdı. Onu mənim boynuma taxdı və müqəddəs rəmz sinəm üstündə parladı. Onun hədiyyəsini boyun çəkmədən qəbul etdim, onun xəbərini yerinə yetirəcəyəm söz verdim, əvəzində isə ona öz saatımı bağışladım. Sonra bir-birimizin əlini ürək-dən suxaraq, ayrıldıq.

Güman etdiyim kimi, seminolların başçısının azadlığına nail olmaq elə də çətinlik törətmədi. Hərçənd agentin, mənə bəlli olmayan səbəblərdən, gənc başçını görən gözü yox idi, amma o, öz şəxsi münasibətlərini rəsmi işə qatmağa cürət eləmədi. O artıq özünü bunsuz da çətin vəziyyətdə qoymuşdu. Və mən əsirin qərarını ona bildirdən zaman, əmin oldum ki, Tompson ondan belə yüngülçə yaxa qurtarmasına şadır. O, vaxt itirmədən əsirlə görüşə yollandı.

Otseola özünü tamamilə nəzakətli aparırdı. Əgər o, dünyanın öz qazabına sərbastlik vermişdisə, bu gün üzüyola və təmkinli idi. Həbsdə keçirilən gecə, sanki, onun məğrur ruhunu ram etmişdi. Ac və zəncirlənmiş bu adam, indi azadlığını ona qaytaran istənilən şərti qəbul etməyə hazır idi. Agent durumu özü üçün belə təsəvvür edirdi.

Müqaviləni gətirdilər. Otseola birca kəlmə də demədən, ona qol çəkdi. Onun zəncirlərini çıxartdılar, məhbəsin qapılan taybatay açıldı və ona maneəsiz olaraq uzlaşmaq imkanı verildi. Tompson sevinirdi, ancaq bu yalnız özünüaldatma idi. Əgər o da mənim kimi, Otseolanın dodaqlarındakı istəhzalı təbəssümü görsəydi, çətin ki, öz qalibiyyətinə belə qeyd-şərtsiz əmin olardı. Ancaq Tompsona xoş xəyəllərə uzun zaman qapılmaq qismət olmaıdı.

Gənc başçı hamının gözü qabağında məğrur yerləşlə meşəyə tərəf yönəldi. Lakin meşənin kənarına çatınca, forta tərəf döndü, kəməridən parıldayan xəncərini çıxartdı, onu başının üstündə yelətdi və meydan oxuyurcasına qışqırdı: "İo-ho-ehi!". Bu döyüş nidası üç dəfə qulaqlarımıza yetişdi, sonra isə Otseola döndü və birca sıçrayışla cəngəllikdə gözənd itdi.

Bunun nə demək olduğı tamamilə aydın idi. Hətta şadlıq edən agent özü də başa düşdü ki, bu nida savaşa, həyata deyil, ölümə çağırış deməkdir. Yubanmadan əsirin arxasınca izləməyə silahlı əsgərlər göndərdilər. Ancaq izləmə səmərəsiz oldu və düz bir saatlıq əbəs axtarıqlardan sonra yorğun əsgərlər geri, forta qayıtdılar.

Biz Qallaheria həbs haqda əmri gözləyə-gözləyə bütün şəhəri evdə keçirdik. Ancaq belə bir şey olmadı və bu, bizi bərk təəccübləndirdi.

Daha sonra bəlli oldu ki, Rinqold forta qayıtmayıb. Onu, yaranamadan sonra, forta bir neçə milliyində yaşayan tanışlığıla göndərdilər. Bu, qalmaqallı olayı qismən gündəmdən çıxartdı. İkinci rəqib, adyutant Skott, qolu sanqlı qaydaraq bildirdi ki, at onu yox və o, ağaca çırpılıb. Tamamilə aydındır ki, bu yaralı çaqqal öz yaranamalarının əsl səbəblərini açıb-ağartmayıb. Mən isə onun susmasını yalnız təqdir edə bildirdim və öz tərəfimdən baş verənlər barədə dostumdan başqa heç kimə heç nə demədim. Bütün bu tarixə yalnız xeyli sonra bəlli oldu. Sonralar biz adyutant Skottla xidməti işlərdə tez-tez qarşılaşırdıq, amma, söz yox, bizim danışdıqlarımız sırf rəsmi səciyyə daşıyırdı və biz hər ikimiz özümüzü son dərəcə təmkinli aparırıq.

Amma tezliklə bir təsadüf bizi ayrıldı. Və mən dərindən nifrət etdiyim bu adamla daha qarşılaşmadığıma şad oldum.

XLIX

fəsil

SAVAŞ

Kinq fortundakı şuradan sonra keçən bir neçə həftə ərzində ölkədə, görünür, tam sakitlik hökm sürmüşdü. Danışqlar bitmişdi və hərbi əməliyyatların başlanğıcı artıq elə də uzaq deyildi. Ağlar öz aralarında başlıca olaraq, qırmızdanlıların necə hərəkət edəcəklərini müzakirə edirdilər. Onlar savaşıcaqlarmı, yoxsa, güzaştə gedəcəklərimi?

Seminollara köçürülməyə hazırlaşmaq üçün bir qədər vaxt verilmişdi. Bütün qəbilələrə çaparlar göndərilmişdi ki, hindulann bütün mal-qaranı və atları forta sürüb gətirməli olduqları günü elan etsinlər. Agentin nəzarəti altında hərəc təyin olunmuşdu. Əldə olunmuş pulu, heyvan yiyələri Batıdakı yeni daimi məskənlərinə gələn zaman,

onlara paylamaq nəzərdə tutulurdu. Onların plantasiyaları və mülkləri ilə də eyni cür davranmağa hazırlaşdılar.

Hərrac günü gəlib çatdı, ancaq sürü gəlib çıxmadı ki, bu da hökumət agentini bərk məyus etdi. Hərracı taxıra salası oldular.

Hindular mal-qaranı sürüb gətirmədilər; deməli, ardınca daha pisinə də gözləmək olardı. Tezliklə onların məqsədləri daha da aydın ballı oldu.

Sonuncu həftələrin hökm sürən asayışı, demə, yalnız tufan öncəsinin qorxunc sakitliyi imiş. Uzaqdan gələn boğuc göy gurultusu kimi, silahlı toqquşmanın şərtsiz carçısı sayıla biləcək xərda qarşıdurmalar baş verməyə başladı.

Həmişəki kimi, araqarıdırılanlar ağlar idi. Üç hindunu ov zamanı onların ərazilərindən kənarda tutulur. Ağların dəstəsi onları kəndirlərlə sarıyır və ağların birinin malikanəsindəki payaya salır. Qəbilənin başqa döyüşçüləri bundan xəbər tutana və onları qurtarmağa gələndə qədr əsirləri orada üç gün saxlayırlar. Toqquşma baş verir, bir neçə hindu yaralanır, ancaq ağlar qaçırırlar və əsirlər azad edilir. Onları dustaq olunduqları yerdən çıxaran zaman, onların dostlarının gözləri önündə dəhşətli mənzərə canlanır. Zavallıların sarıdıqları kəndlirlər onların bədənələri işləyibmiş və nə əllərini, nə ayaqlarını tərptəməyə imkan verməmiş. Onlar çoxlu qan itiribmişlər və əsirliyin bütün dövründə onlara heç nə yedirtməyibmişlər. Bunun necə təsir bağışladığını təsəvvür etmək olar! Nəzərə alın ki, mən yalnız gerçək faktları göstərirəm.

Daha bir hadisə. Altı hindu Kanfa-Pond yaxınlığındakı öz düşərgələrində imiş, bu zaman ağların dəstəsi onlara hücum edir, onların silahlarını əllərindən alır, kişələrini atxır və onları uzun qamçılarla qamçılamağa başlayır. Bu zaman daha iki hindu gəlib çıxır, onlar nə baş verdiyini görürlər və ağları atəşə tuturlar. Ağlar da atışmağa başlayırlar, həm də hindunun birini öldürür, o birini ağır yaralayır.

Təbii ki, hindular arasında həyəcan baş qaldırdı və onlar qisas almağa başladılar. Gazetlər xəbər verirdi:

"11 avqust, Dalton. Poçtalyon Kinq fortundan Bruk fortuna gədən yolda hinduların dəstəsi ilə qarşılaşmışdır. Onlar atın yüyənindən tutub saxlamış, çapan yəhərdən yerə salmış və öldürmüşlər. Poçtalyonun eybəcər hələ salınmış cəsədi bir neçə gündən sonra meşədə tapılmışdır".

"On dörd nəfərlik atlı dəstə Vaxaxonta istiqamətində, kapitan Qabriel Pristanın plantasiyasına kaşfiyyətə gedirmiş. Onlar təyinat yerindən bir mil məsafədə olan kiçik bir sututara yaxınlaşmış. Bəziləri bu sututara keçiddən keçməməyi qərar etmişlər. Buna baxmayaraq, dörd nəfər keçməyə risk etmişdir. Bu zaman qəflətən pusqudan hindular çıxmış və atəş açmağa başlamışlar. Başqalarının daha qabaqda olan iki nəfər yaralanmışdır. Onların birinin, mister Folkun, güllə boynundan dəymişdir; onu qaldırmış və evə aparmışlar. Bir başqasının, kapitan Pristanın oğlunun qolu sınımış, onun atını isə öldürmüşlər. O, qaçmağa üz qoymuş, bataqlığa atılmış və yalnız bu yolla hinduların izləmələrindən qaçıb gizlənməmişdir".

"Taxminən, ələ həmin vaxt hinduların dəstəsi Corc gölündəki adada, palıdliqda ağac qıran bir neçə adama hücum etmişdir. Ağlar qayıqlarda xilas ola bilməmişlər, ancaq onlardan ikisi yaralanmışdır".

"Nyü Riverdə, Floridanın cənub-şərq səmtində hindular mister Kulinin evinə basqın etmiş, onun arvadını, uşaqlarını və ev müəllimini öldürmüşlər. Onlar otuz donuzu, üç atı sürüb aparmışlar, arzaq dolu on iki qutu, bant çəlləyi, iki yüz funtdan artıq qurğuşun, yeddi yüz gümüş dollar və iki zənci ələ keçirmişlər. Mister Kuli özü evdə yox imiş. O qayıdanda görür ki, arvadı qucağında körpəsi ilə ölmüş halda uzanır – onu güllə ilə ürayından vurubmuşlar; iki böyük uşaq da həmçinin öldürülmüşlər. Qız hələ də əlində kitab tutubmuş, oğlan onun yanında düşüb qalıbmış. Bütün ev ələyə burunubmuş".

"Spring-Hardendə, Sent-Cons yaxınlığında, polkovnik Risin geniş plantasiyası damadağın edilmə və bütün binalar tamamilə yandırılmışdır. Döxsən çəlləyi şəkərlə doldurmaq üçün yetərli olan şəkər qamışı ehtiyatı məhv edilmişdir, yüz altmış iki zənci, bütün qatırlar və atlar aparılmışdır".

"Ələ həmin hindular mister Depeysterin plantasiyasını damadağın etmişlər. Demə, onlar bu plantasiyanın zənciləri ilə ittifaqda imişlər. Onlar, qayıq əldə edərkən çay üzüb keçmiş və kapitan Demmetin malikanəsini yandırmışlar. Mayor Xeriotun plantasiyası tar-mar edilmiş və onun səksən zəncisi hindularla getmişdir. Sonra hindular San-Avqustino səmtində qabağa getmişlər ki, burada general Ernandesin nəhəng plantasiyası xarəbəyə çevrilmişdir. Eyni aqibət Buen Retiroda Bxloun, Düponun, Tomoka Kinkdə Danxemin,

Mak Reyin malikanələrinə, Beyesin, general Herringin, Bartalone Solanonun plantasiyalərinə və ilaxır – San-Avqustinodan güneyə doğru, demək olar, bütün plantasiyalara üz vermişdir”.

Sadə tarixi faktlar belədir. Mən onları seminollarla savaşdan qabaq gələn olaylardan misallar kimi gətirirəm. Hərçənd hinduların hərəkətləri barbarcasına idi, amma onlar yalnız əvəcxıma kimi, çoxdan gözlənilən qisasın kobud partlayışları kimi, uzun illər ərzində bunca səbr edərək davam gətirdikləri ədalətsizliklərə və təzyiqlərə cavab kimi meydan çıxırdı...

Hələ ki əsl savaş əməliyyatları başlanmamışdı, ancaq ağlının mülklərini xaraba qoyan hindu dəstələri eyni vaxtda fərqli yerlərdə peyda olurdular. Hinduların üzərində zorakılıq törədənlərin çoxları üçün hesablaşma saati çatmışdı; başqalarına çətinliklə aradan çıxmaq və öz həyatlarını qurtarmaq müəssər oldu. Partlayış partlayış dalınca baş verdi və bu, bütün ölkə əlovlara bürünənə qədər davam etdi.

Ölkənin içərilərində və hindu rezervasiyaları ilə sərhəddə yaşayanlar, öz tərlərlərini tərk etdilər, mal-mülklərini, kənd təsərrüfatı avadanlıqlarını, mebellərini və qiymətli aşılarını buraxıb fortlarda və indi təhlükəsizlik üçün xüsusi olaraq möhkəmləndirilən ətraf kəndlərdə sığınacaq axtarırdılar.

Omatla və başqa başçılar dörd yüzə yaxın əlaltıları ilə birlikdə öz kəndlərini tərk etdilər və güvənlik axtarmaq üçün Bruk fortuna qaçdılar.

İndi artıq savaş olub-olmayacağı haqda xəyal etməyə gərək qalmamışdı. O başlanmışdı və “lo-ho-ehil” döyüş nidası gecə-gündüz ətraf meşələrdə gurlayırdı.

L fəsil

QƏRİBƏ ATLININ İZİYLƏ

Hələ ki Florida, nisbətən, az Amerika qoşunu gəlmişdi. Amma dəstələr Moultri, Savanı, Mobila fortlarından və Birləşmiş Ştatlər qoşunlarının adətən yerləşdirildiyi başqa hərbi düşərgələrdən artıq

irəliləməyə başlamışdılar. Corciya və Karolina ştatlarının iri şəhərlərində, eləcə də Floridanın özündə tez-tələsik könüllü dəstələr yığıldı. Hər bir qəsəbəyə hərbi kampaniyada iştirak üçün bölgə ayrılmışdı. Mənim doğma qəsəbəm Suonidə də dəstə təşkil etmək qat edilmişdi. Bu məqsədlə dostum Qallaher ora ezam edilmişdi, mən isə, leytenant rütbəsində, onun müavini təyin edilmişdim.

Mən bu əmrə aləndə çox sevindim. Fortun qarnizonunda cənsixici həyat mənə tənqə gətirmişdi. Bundan savayı, mənə evdə bir neçə gün keçirmək imkanı cəzb edirdi.

Qallaherin səvinci mənimkindən askik deyildi. O, ovçuluq vurğunu idi. Dostum, başlıca olaraq, Atlantik okeanı sahilləri boyu yerləşən şəhər və ya fortlarda yaşamışdı, tülkü və ya maral ovundan həzz almaq kimi şeylər onun qismətinə az-az düşürdü. Mən, heyvan və quş ovuyla onu məmnun edəcəyimi vəd etdim, belə ki, Suoni meşələrində hər cür ov heyvanları və quşları yetərinəcə idi.

Bələliklə, biz hər ikimiz, könüllülər yığmaq səlahiyyəti ələrak, ffordakı yoldaşlarımızla sağollaşib öncədən xoş ayləncələr xəyalı edə-ədə rahatlıqla yola düşdük. Bizi vəfalı Qara Cek müşayiət edirdi ki, o da köhnə plantasiyaya qayıtmasına sevinirdi.

Hindular hələ Suoni mahalına basqınlar etmədilər. O, biza düşmən qəbilələri yaşadığıqlar mənəqələrdən uzaqda yerləşirdi. Sakınlar özlərini güvənlikdə hiss edərək, evlərində qalmışdılar. Amma könüllü dəstələri artıq təşkil edilmişdi və ətrafda daim patrullar gəzib-dolaşırdılar.

Anamdan və Virginiyadan tez-tez məktublar alırdım, ancaq onlarda xüsusi bir həyəcan duyulmurdu. Məsələn, bacım düşündürdü ki, hindular onlara, ümumiyyətlə, toxunmazlar. Buna baxmayaraq, ürəyim sakit deyildi və mən doğma yerlərə yollanmaq əmrini böyük razılıqla qarşıladım.

Biz meşə yoluyla dördnala çaparaq gedirdik və tezliklə uşaqlıq çağların keçdiyi yerlərə yaxınlaşdıq. Bu dəfə pusqudan ehtiyat etmərdim, çünki biz, gərəkən ehtiyat tədbirləri görərək səyahət edirdik. Bizə bir saat ərzində hazırlaşmaq əmrı verilmişdi. Və biz dərhal yola düşmüşdük, belə ki, qatıl düşmənlərim mənim səfərimdən xəbər tutmağa macal tapmazdılar. Bundan başqa, yanımda igid Qallaher vardı, arxamca isə vəfalı silahdaşım gəlirdi və mən ağlar tərəfdən açıq hücumdan qorxmurdum.

Mənim ehtiyatlandığım şey yalnız yolda hindu dastası ilə üz-üzə gəlmək idi, çünki indi biz artıq düşmənlər idik! Bu, gerçək təhlükə idi və buna görə biz bütün ehtiyat tədbirlərini görmüşdük.

Bir neçə yerdə bizə mokaşın və at ayaqlarının təzə izləri rast gəldi. Bir dəfə isə ətrafında hindu izləri qalmış sönməkdə olan ocağa təsadüf etdik. Burada onların düşərgəsi yerləşmiş. Çayın sahilindəki başlı-başına buraxılmış plantasiyaya yaxınlaşana qədər heç bir ağ və ya darisinin rəngi başqa olan adama rast gəlmədik. Burada biz ilk dəfə adama təsadüf etdik.

Bu, atlı idi, özü də, görünür, hindu idi. Onun üzünün cizgilərini və rəngini seçə bilmədik, çünki o, bizdən çox uzaqda idi. Geyimindən, at minməyindən, qırnızı kəmərinədən, şalvarından və üsusan də başındakı dəvəquşu lələklərindən isə onun seminol olduğunu bildik. O, qara atın belində idi və bizim getdiyimiz səmtdəki meşə çıxırna indici çıxmışdı. Görünür, biz onu görəndə o da bizi gördü və yaqin ki, bizimlə qarşılaşmamaq istədi. O, bizə baxaraq atını döndərdi və yenidən meşədə gözəldən itdi.

Dəlqanlı Qallaher atını mahmızladı və atını izləməyə atıldı. Onu saxlamaq istədim, ancaq mənə elə gəldi ki, bu atlı Otseoladır. O zaman heç bir təhlükə yox idi. Mən gənc başçı ilə görüşmək və onunla dostyana söhbətləşmək istərdim, buna görə Qallaherin ardınca atımı çapdım, Cek də bizim arxamızca gəldi. Bu qaribə atının Otseola olduğuna, demək olar, əmin idim. Mənə elə gəldi ki, onun dəvəquşu lələklərini tanıdım, Cek isə gənc başçının qiyamət bir qara at mindiyini mənə danışmışdı. Yaqin ki, bu, o idi. Onu səsləmək və dayanmağa məcbur etmək üçün atımı mahmızladım və Qallaheri ötüb keçdim.

Təzliklə atının gözəldən itdiyini meşəyə girdik, ancaq burada təzə izlərdən savayı heç nə görmədik. Otseolani səsləyib çağırırdım, öz adımla ucadan çəkdim, amma meşə əks-sədasından başqa mənə cavab verən olmadı. Bir müddət Otseolani çağırmaqda davam edə-ədə izlə getdim, ancaq heç bir cavaba nail ola bilmədim. Atlı ya mənim çağırışma hay vermək istəmirdi, ya da mənə ədə bilməzdi – həddən artıq uzağa getmişdi. Əlbəttə, o, öz istəyi ilə dayanmamışdısa, ona qovub çatmaq anlaşırsız idi. Biz bütün bir həftəni onun ardınca düşə və yenə də ona yetişməyə bilirdik. Biz Qallaherlə söylərimizin əbas olduğunu görüb, atının ardınca çapmaqdan vaz keçdik və öz sayə-hatimizi bitirib təzliklə manzili başına yetişmək üçün yola qayıtdıq.

Bizim yolumuzu xeyli gödəldə biləcək köndələn çıxırı yaxşı xatırlayırdım və biz dönüb onunla getdik. Bu çıxırı xeyli gədənən sonra yenidən bizim getdiyimiz istiqamətdə çaydan gələn təzə at izlərinə təsadüf etdik. İzə baxdıq və onun halə nəm olduğunu gördük. Yaxınlıqdakı ağacların quru yarpaqlarında su damlaları parlayırdı. Deməli, atlı çayı üzüb keçmişdi!

Bu kəşf məni bir sıra suallar üzərində düşünməyə məcbur etdi. Hinduya o tərəfə getmək nə üçün gərək olmuşdu? Əgər bu Otseoladırsa, onda orada ona nə gərəkmiş? Hindular ölkəsində belə gərginlik hökm sürən bir vaxtda, ağların qəsbəsinə yaxınlaşan həyatıyla risk etməsi olurdur. Əgər görsəydilər və asir götürsəydilər, onu ləbüd ölüm gözləyirdi. Belə cəsarətli addımı kəsdirmək üçün ciddi səbəblər gərəkdi. Bu, Otseoladırsa, onun səbəbləri hansılardır? Yeganə məqbul izah o idi ki, Otseola oraya kəşfiyyatçı qismində yollanmış. Burada hindu tərəfindən qaba-hatlı nə varmış?

Hərçənd bu ehtimalda inanılmaz heç nə yox idi, ancaq o, nədən-sə məni qane etmirdi. Sanki, qəfilən ruhumu hansısa duman bürüdü, bəlli olmayan bir ön duyğu – sezma məni incitdi və hansısa bir iblis, guya ki, qulağıma pıçıldadı: "Bu, belə deyil!". Atlı, şübhəsiz ki, çayı üzüb keçmişdi. Di, yoxlayaq!

Çaya yaxınlaşdıq və təxminlərimizdə haqlı olduğumuza əmin olduq: iz həqiqətən, birbaşa sudan çıxdı. Deməli, atlı at üstündə üzərək çayı keçmişdi. Biz də eyni şeyi etdik və o biri sahilə yenidən qara atın izlərini gördük.

Dayanmadan izlə getdim. Qallaher və Cek məndən geri qalmırdılar. İrəndiyəli mənim inadkarlığımın bərk təəccüblənmişdi. Amma mən heç onun sorğu-sualına cavab vermək gücündə belə deyildim. Qəmgin ön duyğular məni hər dəqiqə daha artıq üzürdü. Ürəyim sinəmdə ağırdan sıxılaraq, hey titirirdi.

İz bizi məqnoliyə meşəliyindəki böyük olmayan bir talaya gətirib çıxartdı. İrəli getməyə gərək yoxdu: istəyimizə çatmışdıq. Mən mexaniki surətdə torpağa baxdım və yəhərdə dondum. Qəmgin ön duyğular yox oldu, əvəzinə daha qəmli düşüncələr peyda oldu. Tələ at ayağı izləri dolu idi, sanki, bura dayanacaq imiş. Böyük izlər qara ata məxsus idi, amma onunla yanaşı başqaqı, daha xırdası görünürdü. Bunlar balaca poni nallının yüngül izləri idi.

LI
fəsil

ATLI KİM İMİŞ?

598

əksəriyyəti kimi, işvəkar idi. Mənim təxminlərim gerçək çıxa bilərdi. Bu fikir məni sakitləşdirdi, amma əvəzində, əfsus, yazıq Cekl...

Daha bir əhəmiyyətsiz məqam mənim gümanımı möhkəmləndirdi. Son vaxtlar öz qulluqçmda böyük dəyişiklik sezirdim: o, mənə əvvəlki təq şən görünmürdü, qayğılı, ciddi və dalgın olmuşdu.

Tezliklə fikrimdə daha bir ehtimal doğdu. Hərçənd Ağ Tülküciyəzə minib getməyə heç kimə icazə verilmirdi, ancaq mənim xidmətçilərimdən kim isə bu yasağı gizlicə poza və ponini çəmənləndirən alaraq, hindu ilə görüşə gedə bilərdi. Bütün bunlar tamamilə ağlabatan idi. İstənilən başqasında olduğu kimi, bizim plantasiyada da, düşmənlər hindularla əlaqə saxlayan narazı qullar ola bilərdi. Görüş yeri evdən, təxminən, bir mil məsafədə idi. Miniklə getmək piyadaçılıqdan daha xoş idi, ponini isə, kiminsə səni görəcəyindən qorxmadan, tamamilə sakitcə otlaqdan almaq olardı. Allah eləsin ki, bu, belə olsun...

Fikrən etdiyim duanı bitirməyə macal tapmadan, elə bir şey gördüm ki, mənim bütün təxminlərimi dərhal dağıdıb aradan qaldırdı və yenidən kəskin ağrı ürəyimi sancdı. Yol qırağında bitmiş ağ akasiya kolunun tikanlarının birində, bir lent qırığı yellənirdi. Bu, qadın paltarına bəzək üçün işlədilən, zərif ipək lent idi; görünür, o, tikana ilişmiş və qopmuşdu. Bu, mənim üçün kədərli bir nişan idi: bu lentin görünməsilə mənim bütün xülyəvi ümidlərim alt-üst oldu. Heç bir zənci, heç Viola da, özündən sonra belə bir iz saxlaya bilməzdi. Mən səksəndim və cəld yandan ötürüb keçdim.

Yol yoldaşımın bunu görməyəcəyinə ümid edirdim, amma boş yərə. Lent həddən artıq gözü çarpırdı. Dönüb baxdıqda, onun əlini uzatdığını, lenti götürdüyünü və onu gözəndən keçirməyə başladığını gördüm.

Onun mənə yaxınlaşacağından və suallar verməyə başlayacağından qorxub, atımı məhəmələndirdim və dördnəyə çapdım, Qallahera qışqırdım ki, geri qalmasın.

Biz on daşıqda sonra evə aparən xiyabana girdik. Anam və bacım bizi qarşılamaq üçün eyvana çıxdılar və bizim gəlişimizi sevinclə salamladılar. Ancaq mən onları, demək olar ki, dinləmədim. Elə gözələrimi Virginiyaya zilləyərək, onun geyimini gözəndən keçirirdim. O, amazonkada idi və hələ özünün lələkli şlyapasını çıxartmağa macal tapmamışdı.

¹ Amazonka – ata minmək üçün uzun qadın paltarı

Bacım mənə heç vaxt bu anda görüldüyü qədər gözəl gəlməmişdi. Qızılı saçları onun küləkdan qızarmış çöhrəsini dairəyə almışdı. Ancaq mən onun gözəlliyinə baxaraq, fərəhlənmədim. Virginiya mənə bədnam mələk kimi gəlirdi...

Mən atdan düşərək Qallahera baxdım və duyurdum ki, o, hər şeyi anlayıb. Ondan da artıq! Onun üzündə, az qala, mənimki qədər kəskin olan daxili azablar əks olunmuşdu. Mənim sədiq, sınanmış dostum dərdimi öncədən sezmışdi. İndi o, səbəbi bildirdi və mən onun baxışlarında dərin bir canıyananlıq oxudum.

LII

fəsil

SOYUQ NƏZAKƏT

Anamı, oğula layiq olan kimi ürəkdən qucaqladım. Bacımın salamlamasını isə sakitcə, demək olar ki, soyuq qəbul etdim. Anam bunu seziq təəccübləndi. Qallaher də bacımla çox təmkinlə salamladı. Bu məqam da anamın gözündən yayınmadı. Amma bacım heç bir partlik əlaməti büruzə vermədi. O, sıxılıb-ələmədən deyib-güldürdü və onun gözləri, sanki, bizim gəlişimə gerçəkdən sevinmiş kimi parlayırdı.

– Bacı, sən atla yol getməmişən? – mən, sanki, təsadüfən soruşdum.

– Atla? Yox, ponini ilə. Mənim balaca Ağ Tülküciyəzimi onu at adlandırmalarına, çətin ki, layiq olsun. Hə, mən təmiz hava udmaq üçün bir az gəzməyə çıxmışdım.

– Tək?

– Tamamilə tək! Tək-tənha.

– Bu, ağıllı işdirmi, bacı?

– Nə üçün də yox? Mən tez-tez təq gedirəm. Nədən qorxacağam? Canavar və panterləri siz artıq tamam qırıb qurtarmısınız, ayı və alligatorlardan isə Ağ Tülküciyəz mənə həmişə qaçır bilər.

– Məsədə vəhşi heyvanlardan daha xətalı varlıqlar rastına çıxa bilər,

Mən bunu deyə-deyə ona baxdım, ancaq onun üzündə az da olsa, narahatlıq görmədim.

– Corc, bunlar nə varlıqlardır belə? – o, görünür, məni yamsılayıb cinlətmək üçün dayana-dayana davam etdi.

– Hindular, qırmızıdərililər! – sərt cavab verdim.

– Boş şeydir, qardaşcığaz. Bizimlə qonşuluqda hindular yoxdur, hər halda, elələri yoxdur ki, onlardan çəkinək... (O, bu sözləri bir qədər qətiyyətsizliklə əlavə etdi.) Məgər mən sənə bu haqda yazmırdım? Sən elə yerlərdən gəlmisən ki, orada hər kolun dalında hindu gizlənir. Amma Corc, yadda saxla ki, sən uzun yol gəlmisən və hinduları özünə gətirməmişsən, onları burada tapamızsən. Buna görə, centlmenlər, siz hər ikiniz, "io-ho-ehi" döyüş nidasını eşidəcəyinizdən çəkinmədən, tamamilə sakitcə yatıb yuxunuzu ala bilərsiniz.

– Siz bundan belə əminsiz, miss Rendolf? – Qallaher bu dəfə öz irland aksenti olmadan soruşdu. – Mən və sizin qardaşınız güman edirik və bunun səbəbi var ki, döyüş nidası səsləndirən bəzi hindular, Suonidan elə da uzaqda deyillər.

– Miss Rendolf, – bacım gülməyə başladı. – Siz belə ehtıramlı tonu harada öyrənmişiniz, mister Qallaher? Bu, uzun müraciətnəmədir, dərhal bilinir ki, siz onu uzaqdan gətirmişsiniz. Qabaqlar mən sizin üçün "Virgininiya" və ya hətta sadəcə "Cini" idim ki, mən hətta buna görə sizə açıqlana da bildirdim, "mister" Qallaher. Və açıqlanardım, siz mənə belə çağırmağı buraxmasaydınız. Axı nə baş verib? Axı sizinlə "mister" Qallaher, biz cəmi üç ay görüşməmişik, Corcla isə vur-tut iki ay. Budur, hər ikiniz yenidən buradasınız və biriniz Solon¹ kimi tənəffül ibarətlə işlədir, o biriniz isə Sokrat² kimi mühakimə ilə danışırırsınız. Ola bilsin, Corc da uzun ayrılıqdan sonra mənə "miss Rendolf" çağırırsın. Olsun ki, sizdə – fortda belə qəbul olunub? Hə, uşaqlar, – deyə o, qamçı ilə eyvanın sürəhilərinə vurur əlavə etdi, – açıq danışın! Zəhmət olmasa, bu qərībə "çevril-mənin" səbəbini buyurun, deyin. Ona qədər isə sizə söz verəmə ki, birca yemək qırıqı belə almayacağsınız!

Virgininiya və Qallaher arasında olan münasibətlərdən bir neçə söz demək gərəkdir. O, anamla və bacımlla çoxdan tanış idi. Onlar

quzeyə səyahətləri zamanı görüşürdülər. Virgininiya və mənəm yoldaşım əla dostlaşmışdılar ki, hətta bir-birini adla çağırmağa başlamışdılar. Bacımın nə üçün "miss Rendolf" müraciətini həddən artıq rəsmi sayması anlaşılan idi. Amma mən Qallaherin ona nə üçün bu şəkildə müraciət etdiyini duydum.

Onların tanışlığının başlanğıcında bir müddət mənə əla gəlmişdi ki, Qallaher Virgininiya vurulub, amma sonra bu fikirdən daşındım. Onların davranışlarından bir-birinə vurulduqları hiss olunmurdu. Onların münasibətləri, əşiqiliyə bənzəməkdən ötrü, həddən artıq dostyana idi. Onlar, adətən, fərqli şeylər haqda boşboğazlıq edirdilər, gülürdülər, şəh kitablar oxuyurdular, bir-birinə gülüməli laqəblər verirdilər, fərqli zarafatlar düşünüb tapırdılar; onlar görüşərkən az-az ciddi olurdular. Bütün bunlar mənəm əşiqilərin davranışları haqqındakı təsəvvürlərimlə əla da uyğun gəlmirdi, çünki mən özümü tamamilə başqa cür aparardım və öz şübhələrimdən daşınıb onlara əşiqilər kimi deyil, məhz dostlar kimi baxmağa başladım.

Mənəm bu qənaətimi möhkəmləndirən daha bir səbəb vardı. Görürdüm ki, Qallaher olmayan vaxt bacım özünün tə uşaqlıqdan onu fərqləndirən yüngül xasiyyət şənliyini itirir. Ancaq onun gəlişi baş edirdi ki, bacımda qəfil dəyişiklik baş versin və o bir an içində yenidən qayğısız əhəngə köklənsin.

"Sevgi, – deyə xəyal edirdim, – özünü belə bürzə vermə. Əgər bacım əşiqə də, onda Qallahərə deyil. Yox, bacımın könül seçimi o deyil! Onların oyunları isə – sadəcə dostyana münasibətlərdir. Onların bağlılığındakı əsl sevginin birca qılıncı mənə yoxdur".

Qallaherin qəlbində doğulan dumanlı şübhələr, görünür, onu məyus edirdi. Ancaq o, qısqıncılıqdan deyil, sədiq və etibarlı bir dost kimi, mənə acıdıqından əziyyət çəkirdi. Onun bacımlla ünsiyyəti tamamilə dəyişmişdi, hərçənd o, özünü ədəb qaydalarının ciddi çərçivəsində aparırdı. Təəccüblü deyil ki, bacım bunu duydu və izahat tələb etdi.

– Di cəld olun! – deyə o, qamçı ilə üzüm yarpaqlarını vurub səlməyə başladı. – Siz zarafat edirsiniz, ya ciddi deyirsiniz? Həmişini gələcəkdən deyən, yoxsa and olsun, hər ikiniz nəhərsiz qalacağsınız!

Onun danışmaq ədəbi və məzali təhdidləri Qallaheri gülməyə məcbur etdi, hərçənd onun əhvalı kədərli idi. Ancaq onun bu dəfəki gülüşü qabaqlar olduğu kimi, şəh və ürəkdan deyildi. Mən də qeyri-ixtiyari

¹ Solon (tax. b.e.ə. 638 – 559) – qədim Afınanın siyasi xadimi, böyük qanunverici.

² Sokrat (b.e.ə. 469 – 399) – qədim yunan filosofu

gülmüşündüm və öz narazılığını bildirməyi gərəksiz sayıb isə izahə barzayan bir şey mızıldandım – İndi açıq söhbətin zamanı deyildi.

– Axı, bacıcan, – dedim, – biz həddən artıq acıq və həddən artıq yorğunluq və şənələnişə halda deyilik. Bir düşün, biz günəşin yandırıcı şüaları altında necə uzun yol keçmişik! Fortdan çıxalı dillimizə heç nə dəyməyib. Sahər yeməyimiz isə, Allah bilir, necə təntənəli olub: qarğıdalı kökələri, bir tükə donuz eti və açıq qəhvə. Ah, Virginiya, mən bizim qoca əspəzimiz Şeba xalanın hazırladığı çolpa atının və pirojinaların dadına necə də baxmaq istardım! Səndən rica edirəm, bizə nahar etməyə lən ver, sonra isə görəcəksən ki, biz bambaşqa olmuşuq. Biz hər ikimiz iki dovşancıqaz kimi şad-xürrəm olacağıq.

Bu izahatdan razı qalan, yaxud özünü razı qalmış kimi göstərən Virginiya bizi yedizdirməyi vəd etdi və sevinclə gülərək, nahar üçün palatnı dəyişməyə getdi. Biz də Qallaherlə birlikdə öz otaqlarımıza getdik.

Nahar zamanı və ondan sonra şən və məmnun görünmək üçün bütün səyləri etdim. Gördüm ki, Qallaher də şadlanmağa çalışır. Ola bilsin, anamı aldatmağı bacarmışdıq, amma Virginiya yalana uyanlardan deyildi. Gördüm ki, o, məndən də, Qallaherdən də nədəsə şübhələnir. O kəsirdi ki, biz ondan nəyisə gizlədin və bizi məyus etmək istəyilə, öz növbəsində, bizimlə incik tonda danışmağa başladı.

LIII fəsil

BACIMIN ƏHVALI

Bütün həmin və növbəti gün belə davam etdi və hər üçümüz – Qallaher, bacım və mən – bir-birimizlə ehtiyatlı bir nazakətlə davrandıq. Qallahərə heç nə haqda danışmadım və fərqli təxminlər düzəltməyi onun öz öhdəsinə buraxdım. O, həqiqi cəmlən idi və mənim əndişələrimi paylaşdığına heç işarə də etmədi. Mən onun qarşısında ürəyməli açmağı və ondan döst məsləhəti istəməyi düşüncürdüm, amma yalnız o vaxt ki, Virginiya özü mənə hər şeyi etiraf etmiş olsan.

Bacımdan izahat tələb etmək üçün münasib fürsət gözləyirdim. Mənə bir neçə dəfə onunla ikilikdə qalmaq müyəssər oldu, amma mən, nə isə, onu səmimiyyətlə çağırmağa daim ürək eləməyirdim. Amma başa düşürdüm ki, həm qardaş və həm də evin yeganə kişisi kimi ailənin şərəfini qorumağa borcluyam. Mən, hələ ki, mahiyyətə atılıq borcu olan bunu etməkdən yayınırdım, qismən nəzakət duyğusuna görə, qismən də ona görə ki, həqiqəti öyrənməkdən qorxurdum. Bacımla hindu başçı arasında xüsusi münasibətlər qurulduğunu, bütün ehtimallara görə bunun davam etdiyini, onların, kim bilir, neçə dəfə gizlin görüşləri olduğunu çox gözəl başa düşürdüm. Ancaq bütün bunlar hara gətirib çıxara bilmişdi? Mənim yazıq bacım artıq nə dərəcədə özünü hörmətdən sala bilmişdi? Bax, elə qorxduğum da bu mənuş suallara cavab almaq idi.

Etiraf etməsini yalvarıb-yaxarsam, bacımın bütün həqiqəti mənə deyəcəyinə ümid edirdim. Onun məğrur təbiəti var idi, məcburiyyətlə ondan heç nəyə nail olmaq olmazdı. Ona təzyiq etsən, ola bilsin, onun tərs damarı tutar və o sarsılmaz olardı. Ümumiyyətlə, Virginiya atamdan irsən az şey əxz eləmişdi, o, hər şeyi anamdan götürmüşdü. Onların arasında həm zəhəri, həm daxili barzayış vardı. Virginiya həyatlan boyu heç vaxt ciddi intizam hiss etmədən, dünyada onlardan yüksək heç kəsən olmadığna əminlik içində boy atmış qadınlardan idi. Buna görə o, özünü tamamilə müstəqil hiss edirdi ki, bu, Amerika qadınlarının əksəriyyətinə xas olan bir xüsusiyyətdir. Başqa ölkələrdə isə müstəqilliyə yalnız imtiyazlı siniflərdən olan qadınların ixtiyarı vardır. Nə valideynlər, nə qayyumlar, nə müərrblər – xüsusən də sonunculara ciddi tədbirlərə al atmağa heç bir halda icazə verilmirdi – bacımın üzərində təsirə malik deyildilər və o, özünü kiçik yaşlanndan tax-tacdakı kraliçə kimi aparmışdı.

O, başqa bir münasibətdə də müstəqil idi. Onun özünün vərədvəti vardı ki, bunu ona atam vəsiyyət etmişdi və bu durum onun xasiyyətinin yenilməzliyini daha da artırırdı.

Atam vaxtilə ürayının hökmü ilə getmişdi və öz dövlətini uşaqlar arasında bərabər bölmüşdü. Buna görə, bacım da ələ mənim qədər varlı idi. Əlbəttə, atam anamın da qayğısına qalmışdı, ancaq atə mirasının əsas hissəsi olan plantasiya bacıma və mənə məxsus idi. Bacım zəngin varis idi və anama, yaxud mənə yalnız qohumluq duyğularının ona aşladığı qədər təbə olmağa borclu idi.

Mən bu məsələ üzərində bu cür müfəssəl dayandım ki, bacım-dan onun bütün hərəkətlərinin hesabətini sormağın nə qədər qəliz və incə bir məsələ olduğunu anladım. Çox qarıba idi ki, mənim öz durumumun heç də adi olmadığı, qətiyyən, ağılıma gəlmirdi. Mən Otseolanın bacısı ilə adaxlı idim və onun arvadım olmasını ürəkdan istayırdım. Hindu qızla bağlantıda özüm üçün alçaldıcı heç nə görmürdüm, bildirdim ki, cəmiyyət bu nikaha mənfəi yanaşmayacaq. Bu cür hallar artq olmuşdu. Məsələn, Rolf, dərisinin qaralığı Mayumidan daha artq, göyçəkliyi və mədəniyyəti ondan daha əskik olan bir qızla evlənmişdi. Sonralar yüzlərlə başqa kişi onun kimi etnis və cəmiyyət-dəki öncəki mövqelərini saxlamışdılar və əvvəllətk sayqın idilər. Mən nə üçün belə etməli deyildim? Düzünü desəm, onda bu sual mənim heç ağılıma da gəlmirdi. Düşünürdüm ki, hindu qıza münasibətdə mənim məramım yaxşı rəftar qaydalarına tamamilə uyğundur.

Əgər mənim sevgilimin qanında, az da olsa, Afrika qanının qarışığı olsaydı, bu, tamam ayrı iş olardı. Onda mən, həqiqətən, cəmiyyətin mühakiməsindən ehtiyatlana bilərdim, çünki Amerikada adam, dərisinin rəngindən daha çox, irqinə görə həqarətə məruz qoyulur. Ağ centlmen hindu qadınla evlənə bilir və bu qadın xüsusi etirazsız-filansız cəmiyyətə giriş əldə edir; əgər üzdan yaxşısa, onda hələ uğura da bel bağlaya bilər.

Mən bütün bunları bildirdim və bununla belə, özüm dəhşətli və anlaşılmaz mövhumatın asiri idim: irqlərin qarışması başqa yolla baş versəydi, yəni ağ qadın hinduya ərə getsəydi, onda bu, bərabər-sizlik və rüsvayçılıq saylardı. Bu qadının dostları belə nikahı bəd-bəxtlik kimi, bədnamıq kimi dəyərləndirirdilər. Bu ledi hələ üstəlik yüksək dairələrə mənsub olsaydı – onda, ledi, daha... özünüzdən küsün! İrqlər və dərirlərin rəngi haqda baxışların hakim baxışlar-dan fərqlənməsinə baxmayaraq, mən özüm bu xurafatın təsirindən azad deyildim.

Əgər mənim bacım hindunu sevirsə, deməli, o, itirilmiş, alçal-mış qadındır! Bu hindunun öz xalqının içində hansı mövqe tutma-sından asılı olmadan, onun igidliyindən və ləyaqətindən asılı olma-dan. Əgər bu, Otseola özü olsa belə!

LIV
fəsil

AÇIQ SÖHBƏT

Məchulluq məni incidirdi və mən bacımı təkliddə tutan kimi, onunla danışmağı qət etdim. Tezliklə belə bir imkan düşdü. Bacımı gölün qırağındakı çəmənilikdə görib ona yaxınlaşdım. Onun qeyri-adi dərəcədə şən olduğunu sezdim.

“Əfsus! – düşündüm. – Sən gülümsəyirsən! Tezliklə sənin təbəssümün göz yaşlarına çevriləcək”.

– Bacı!

O, öz sevimliləri – qızılı balıqçıqlar ilə nəşə danışdı və məni eşitmədi, ya da özünü ələ göstərdi.

– Bacı! – daha bərkdən çağırırdım.

– Hə, nə var? – bacım, mənə baxmadan quru-quru soruşdu.

– Qulaq as, Virginiya, oyuncuqlarından al çək! Səninlə danış-mam gərəkdir.

– Bəs belə! Deməli, bu məcburiyyətdir! Son vaxtlar sən mənim yanında ağzını ələ gec-gec açarsan ki, mən bu lütfkarlığına görə sənə xüsusi minnətdar olmalıyam. Bəs nə üçün dostun sənin yanında deyil? Kaş ki o da mənimlə eyni zamanda danışaydı! Düşünürəm ki, dilisiz-ağızsız əkilərin oyununu çıxarmaq sizin artq hər ikinizi zara gətirib. Amma bu sənin xoşuna gəlirsə, oyununu davam etdirə bilər-sən. Səni inandırırıam ki, bu, məni narahat eləmir! – O, oxumağa başladı:

Yanki dənizçidir, – frəqat var!

Dalğaların üstüylə uçanq savaşa!

Bizim ulduzlu bayrağa mavi göylər altı

Düşməni özü durub edir tamaşa.

Sonra o, yenidən öz sevimlisinə – balaca xallı marala müraciət etdi:

– Di bura gəl, mənim balacam! Bax ki, sahilə çox yaxınlaşmaya-sən, yoxsa, yumbalanıb suya düşsənsən. Eşidirsən?

– Virginiya, səndən xahiş edirəm, bu zarafatları bir kənara qoy! Səninlə çox vacib bir iş haqqında danışmalıyam.

– Vacib iş haqqında? Birdən evlənmək fikrinə düşərsən? Yox, nə isə, oxşamır. Sənin həddən artıq həşəmətli və tutqun görkəmin var... elə bil, səni asmağa hazırlayırlar... ha-ha-ha!

– Qulaq as, bacı, səninlə ciddi danışacağam.

– Ah, əlbəttə, ciddi! Sənə inanıram, əzizim.

– Qulaq as, Virginiya, mənim məsələm vacibdir – çox vacib! Mən artıq gəldiyim gündəncə səninlə danışmaq istəyirdim.

– Bəs onda nəyi gözləyirdin? Sənin münasib fürsətlərin çox olub. Məgər mən sənə gizləndirdim?

– Yox... amma... iş ondadır ki...

– Di de gəlsin, qardaşcığaz, indi münasib andır. Üzündən götürərkən ki, sənin məndən, nə isə, bir xahişin var. Əgər bu belədirsə, onda mən sənə onu izah etməyə izn verirəm.

– Yox, Virginiya, o deyil. Mənim danışmaq istədiyim məsələ...

– Di axı nə məsələdir, de gəlsin!

Qeyri-müəyyən söhbətlər məni təngə gətirdi, mən hələ bir az açıqladım da və qat etdim ki, bacımı dərhal tonunu endirməyə və ciddi söhbətə keçə biləcək sözü deməklə buna son qoyum:

– Otseola!

Onun üzünün dəyişəcəyini, pörtəcəyini və rənginin qaçaçağını gözləyirdim, ancaq yarılmışdım. Nə qədər təəccüblü olsa da, onda heç bir dəyişiklik baş vermədi: nə onun baxışlarında, nə davranışında heç bir hayacan əlaməti görünmədi! O, demək olar ki, dərhal, tərəddüdsüz-filansız cavab verdi:

– Nə? Seminolların gənc başçısı? Pauel, bizim uşaqlıq dostumuz? Sən onun haqqında danışmaq istəyirsən? Nə olar, mənim üçün ən maraqlı mövzudur. Mən bu igid insan haqqında bütün günü danışmağa hazıram.

Elə mat qalmışdım ki, hətta özümü bundan sonra necə aparaçağımı belə bilmirdim.

– Ha, sən onun haqqında mənə nə demək istəyirdin, qardaşım Corc?

– bacım sakitcə gözlərimə baxa-baxa davam etdi. – Ümidvaram ki, ona pis heç nə üz verməyib?

– Ona heç nə. Amma mənə daha əziz olan başqa birisi var ki, ona nə isə üz verib.

– Sənin tapmacalarını başa düşmürəm, qardaş.

– İndi başa düşərsən. Sənə bir sual verəcəyəm və ona birbaşa cavab verməyini səndən xahiş edirəm. Sən bununla mənim sevgimi və dostluğumu dəyərləndirdiyini sübut edərsən.

– Ser, bu bəcliyi bir qırağa qoyun və öz sualınızı verin! Güman edirəm, qara-qoxularsız və təhdidsiz də düzünü deyə bilərsiniz.

– Onda mənə düzünü de, Virginiya. Etiraf et, sən gənc Pauel – Otseolani sevirənsən?

Virginiya cavabında cingiltli qəhqəhə ilə güldü.

– Amma, Virginiya, mənim sualımda gülməli heç nə yoxdur.

– Amma bu zarafatdır... Məzali zarafat. Ha-ha-ha!

– Mən zarafat eləmirəm, Virginiya. Cavab ver.

– Belə anlaşırsız suala görə sənə heç bir cavab verilməyəcək!

– O əsla belə anlaşırsız deyil, Virginiya. Mənim əsaslarım var...

– Nə əsasbəzliqdir belə?

– Amma sən inkar eləməzsən ki, sizin aranızda nə isə baş verir? Sən dana bilməzsən ki, ona məşədə görüş təyin etmişən? Amma bax, cavab verməzdən öncə düşün, çünki mənim sübutum var. O qayıdan zaman biz onunla qarşılaşdıq. O, əlbəttə, bizdən gizlənməyə çalışdı, amma biz onun izlərini görə bildik və onun atının lapırları ilə yanaşı poni izi müşahidə etdik. Siz görüşmə-süntüz, bu aydındır!

– Ha-ha-ha! Əcəb məhərrətli lapırcı imişsiniz – sən və sənin dostun. Diribaş uşaqlarsınız! Siz savaşı vaxtı ordu üçün ziqləmət tapıntılarınsız və tezliklə sizi baş kaşıfıyatçılığa təyin edərlər! Ha-ha-ha! Bəs sizin böyük sirriniz bundan ibarət imiş! İndi sizin yerə dikilmiş gözlərinizin və dəbdəbn düşmüş ədalərinizin anlamı açıldı. Mən isə ağılıma da gətirə bilmirdim. Deməli, siz zəhmət çəkib mənim namusuma görə narahat olmusunuz? Bax, siz bunun qayğısını çəkimmişsiniz! Təleyimə necə minnətdar olum ki, o, mənə iki bu cür alıncanab cəngavər göndərilib!

Gözəllik bağına, Britaniyadakı bağa,

Orda keşik çəkər qorxunc əjdaha!

Amma tez-tez olur, yuxuya dalır,

Bağın layəqəti keşiksiz qalır!

– Beləcə, mənim ki mənim ləyaqətimi qoruyan əjdaham yoxdur, onda mən sənə və sənə dostunun şəxsində iki əjdaha ilə qənaətlənməliyəm. Ha-ha-ha!

– Virginiya, sən məni hövsələdən çıxarırsan! Bu cavab deyil. Sən Otseola ilə görüşmüşsən?

– Nə edəsən, belə məhir casusun qabağında danmaq olmaz. Bəli, mən onunla görüşmüşəm.

– Bəs nə üçün? Bu, sevgi görüşü idi?

– Bu nə ədəbsiz sualdır! Mən ona cavab verməyəcəyəm!

– Virginiya, sənə yalvarıram!

– Doğrudanmı, iki adam, guya, onlar sevgi görüşü təyin ediblər kimi suçlanılmadan məşədə qarşılaşa bilməzlər? Və məgər biz təsadüfən qarşılaşa bilməzdik? Məgər mənim seminolların başçısı ilə bir işim-zadəm ola bilməzdi? Sən mənim bütün sirlərimi bilmirsən və onları bilməyəcəksən də...

– Bu, təsadüfi qarşılaşma deyil, məhz sevgi görüşü idi. Sənin onunla başqa heç bir işin yoxdur.

– Bu tamamilə təbii ki, sən belə düşünsən – axı sən özün oğrun-oğrun sevgi duetləri oxumaqla məşğulsan. Bəs izn ver, soruşum: sən öz sevgililə, füsunkar Mayumi ilə çoxdan görüşmüşsən? Di, boynuna al, əziz qardaşcığaz!

Sanki, məni nəstərləyibmişlər kimi səksəndim. Bacım bizim görüşümüzədən haradan xəbər tutub bildirdi? Yoxsa, o, bunu ələ-bələ, yayqarasına demiş və düz hədəfə dəymişdi? Bir anlığa özümü ələ itirdim ki, cavab tapa bilmədim. Sonra isə bacımı daha ısrarla sorğusuala tutdum:

– Mən izahat almıyıram! Mən təkid edirəm! Mən tələb edirəm!

– Tələb edirsən? Ax, sən gör mənimlə hansı dildə danışmağa başladın? Amma sən belədə mənədən heç nəyə nail ola bilməyəcəksən! Bir dəqiqə öncə sən mənə yalvarmağa başlayanda mən artıq az qala sənə halına acımışdım və sənə hər şeyi deməyi kəsdirmişdim. Amma sən tələb edirsən! Mən tələbə cavab verməyəm və bu saatca bunu sənə sübut edəyəm. Mən gedirəm və qapını bağlayıb öz otağımda oturacağam. Beləliklə, mənim azizim, hələ ki ağlına başına yığmırsan, məni nə bu gün, nə də sabah görməyəcəksən. Əlvida, Corli! Yaxud hələlik, amma yalnız bir şərtlə ki, sən özünü centləmə kimi aparacağısan.

Sonra o, yenidən oxumağa başladı:

Yanki dənizcidir, – freqatı var!

Dalğaların üstüylə uçarıq savaşa!

Bizim ulduzlu bayrağa mavi göylər altıda

Düşmənin özü durub edir tamaşa.

O, çiçəklikdən keçib getdi, eyvana qalxdı və qapının arxasında gözəndi. Mən ümidi puc olmuş, təhqir edilmiş, pərişan halda dayanmışdım. Sonra nə edəyimi bilmədən, tam çaşqınlıq içində yerimdə donub qalmışdım.

LV

fasil

KÖNÜLLÜLƏR

Bacım sözünün üstündə durdu. Bütün günü və ertəsi gün günortaya qədər mən onu görmədim. Sonra o, öz otağından amazonkada çıxdı, Ağ Tülküciyəzi yəhərləməyi əmr etdi və tak-tanha çıxb getdi.

Duyurdum ki, inadçı bacıma heç bir təsirə malik deyiləm və onu düz yola çağırmaq cəhdim heç nə verməyəcək. O, qardaşının nüfuzu ilə hesablaşmış, özü özünün ağasıdır və həmişə öz bildiyini edəcəkdir. Dünənki söhbətdən sonra mənim Virginiyanın işlərinə qarşmaq həvəsi öldü. O, mənim sirrimi bildirdi və buna görə mənim istənilən məsləhətim onun tərəfindən rədd ediləcəkdi. Mən həlledici an gəlməyincə kənarda qalmaqı qət etdim.

Bir neçə gün ərzində münasibətlərimiz tamamilə soyuq oldu ki, bu da anamı çox təəccübləndirdi, amma o, heç nə soruşmadı. Mənə ələ gəldi ki, anam daha mənə qabaqlar olduğu kimi mehribanlığa yanaşmır. Onun Rinqoldla duələ görə mənə acığı tutdu. O, bundan xəbər tutub dilxor olmuşdu və mən evə döndən zaman buna görə məni danladı. O, bu əhvalatda yalnız məni suçlu sayırdı. Mən nə üçün Rinqoldla qarşı kobudluq etdim? Hansısa boş şeyə görə! Yaramaz hindu qıza görə! Mən nə üçün bu qız haqda deyilənlərin hamısını

bela ürayıma saldım? Axı o şeyləri ki, onun haqda Rinqold demişdi, onlar həqiqət də ola bilərdi. Mən özümü daha düşüncəli aparmalı imişəm.

Görünür, ananın qulağına bu iş haqda hər şey çatmışdı, ancaq hindu gözəlinin kim olduğunu bilmirdi. O, qabaqlar Mayumi adını eşitməmişdi. Buna görə mən onun acı töhmətini yetərinə sakit dinlədim. Ananın tənalərindən açıqlanaraq bir neçə dəfə ona duəlin səbəbləri barədə danışmaq istədim, amma hələlik bundan vaz keçdim. Onsz da o, mənə inanmayacaqdı.

Öyrəndim ki, son vaxtlar Rinqoldun durumunda böyük dəyişikliklər baş verib. Onun atası bərk qəzəblənərək qullardan birini cəzalandırdığı daqiqədə ölmüşdü. Qocada qanaxma baş vermişdi və o, yerində yox olmuş, sanki, onun üzərində tanrı məhkəməsi qurulmuşdu. Arens indi haqsız qazanılan böyük var-dövlətin yeganə varisi idi; bu, üç yüz qulu olan plantasiya idi. Bununla belə, deyirdilər ki, o, əvvəlkindən də simic olub. O da qoca Rinqold kimi qarşısına ətrafda hamının və hər şeyin hakimi olmaq, iri məqnata çevilmək məqsədi qoymuşdu.

O, bir müddət özünü xəstəliyə vurmuş və qulu sarıqlı gəzməmişdi, duəldə savaşması ilə qürurlənmiş. Hər halda, adamlar belə danışirdilər. Amma kimlərin ki, məsələnin necə bitməyindən xəbərləri vardı, onlar hesab edirdilər ki, onun bu duella ölmək üçün xüsusi bir əsası yoxdur.

Mənim onunla toqquşmam, görünür, onun bizim ailəyə olan münasibətini dəyişməmişdi. Mənə onun tez-tez bizdə olduğunu və hətta onun Virginiyanın adaxlısı sayıldığını deyirdilər. Onun dövlətinə və nüfuzunun artdığı vaxtdan bəri mənim şöhrətpərəst anam ona daha diqqətlə yanaşmağa başlamışdı. Mən bütün bunları dərindən bir təəssüflə izləyirdim.

Ümumiyyətlə, bizim ailədə hansısa dəyişiklik duyulurdu. Aramızdakı keçmiş səmimiyyət və istilik yavaş-yavaş itib gedirdi. Mənim xeyrixah, nəcib atamın yeri yaman görünürdü. Anam mənimlə kibr ilə və soyuq davranırdı, elə bil, mənə ipə yatmayan və adam saymayan bir oğul hesab edirdi. Dayım, onun qardaşı, bütün hər şeydə ondan nümunə götürürdü və hətta doğma bacım belə bəzən mənə yad görünürdü.

Mən özümü öz ailəmdə naqolay hiss edirdim və evdə mümkün qədər az olmağa çalışırdım. Günün çox hissəsini Qallaherlə keçirirdim.

O, əlbəttə, biz Suonida olduğumuz müddətdə mənim qonağım idi. Bizim ezamiyyətimizlə bağlı çox işlərimiz olurdu, boş vaxtlarımızda isə maral və tülkü ovu ilə aylanırdık. Düzdür, ov mənə öncəki qədər zövq vermirdi, elə Qallaher də, görünür, artıq ona elə da vurğun deyildi.

Xidməti vəzifələrimiz, adətən, günortaya qədər bitirdi. Bizim əsas tapşırığımız könüllülər yığmaqdan daha çox, onlarla dərslər təşkil etmək və onları xidmətə hazırlamaq idi. Könüllülər dəstəsi artıq təşkil olunmuşdu. Onlar özlərinə əvvəllər orduda xidmət edən şəxslərdən zabitlər seçmişdilər. Onları dəstədə qayda-qanunu gözləməyə öyrətmək bizim vəzifələrimizdən idi.

Qasabənin mərkəzdəki xırda kilsə qarərgaha çevrilmişdi. Orada da təlim keçirilirdi.

Könüllülərin aksəriyyəti əhalinin ən yoxsul hissəsinə – bataqlığın ətrafında yaşayb bəltalın və tufənglərin yardımı ilə əldə olunan qazanca birtəhər güzəran sürən xırda plantatorlara və skvatterlərə mənsub idi. Onların arasında qoca Hikmen də vardı. Mən, dəstəyə Spens və Uilyams kimi "dəyərli simaların" yazılıqlarını öyrənib, təəccüb etdim. Sonuncu ikisini xüsusi nəzarət altına almağı, ancaq onlardan uzaq olmağı kəsdirirdim.

Siravilərin çoxusu kübar dairələrə mənsub idi. Savaş təhlükəsi hamının başının üstünü almışdı və birləşdirmişdi. Zabitlər, əsasən, varlı və nüfuzlu plantatorlar idilər. Bununla belə, bunca demokratik seçkilər nəticəsində zabitlər arasında elələri də vardı ki, epolet gəzdirməyə zəif hazırlıqlı idilər. Bu centlmenlərin bəziləri mandan və Qallaherdən də yüksək rütbələrdə idilər. Polkovniklər və mayorlar sayca, az qala, sadə əsgərlər qədər idi. Ancaq onlar hamısı biza təbə olmağa borclu idi. Savaş dövründə belə şeylər tez-tez olur ki, nizami ordunun leytenantı və ya hətta kiçik zabiti xalq yığma qoşunu polkovnikinə rəislik edir. Onların arasında qabaqlar Uest-Poyntda "ayağını sürüyən" və ya "qoca Hikorinin" rəisliyi altında aylarla hərbi xidmət keçmiş olan çox özünəməxsus adamlara təsadüf olunurdu. Onlar özlərini savaş sənətinin biliciləri sayırdılar. Özü də onlarla işləmək elə də asan deyildi. Arabir Qallaher Suonida məhz onun komandirlik etdiyini sübut etmək üçün özünün bütün iradəsini yardıma çağırmaqlı olurdu. Dostumun dəliqanlı qılıncoynadan və duəlcı kimi çıxardığı adı, onun baş qarərgahdan özüylə gətirdiyi tapşırq kimi, etibarı da təsdiq edirdi.

Qalan şeylərdə isə biz öz könüllülərimizlə yetərinə dinc yaşayırıq. Onların əksəriyyəti savaş işini öyrənməyə can atırdı və bizim göstərişlərə həvəslə təbə olurdu. Şəpən, viski və siqardan qıtlıq yox idi, ətraf plantatorlarının çoxu dedikcə qonaqsevər ev yiyələri çıxmışdılar. Biz Qallaherlə aylanclara və içkiyə meyilli olsaydıq, onda çox güman ki, heç yerdə daha yaxşı şərait tapa bilməzdik. Ancaq biz belə cazibələrə elə də uyan deyildik və bunun sayəsində sayılırdıq ki, bu da bizim vəzifələrimizin icrasını xeyli yüngülləşdirirdi. Ümumiyyətlə, bizim yeni həyatımızı xoşagəlməz adlandırmaq olmazdı, əgər... mənim ev itxıflarım olmasaydı. İndi mənim evim – bütün bədbəxtlik də elə bunda idi! – daha mənim üçün döğmə ev deyildi.

LVI

fasil

ANLAŞILMAZ DƏYİŞİKLİKLƏR

Bir neçə gün keçdi və mən Qallaherin davranışında qəfil dəyişikliklər sezdim. Bu, mənə və anama deyil, Virginiyaya aid idi.

Mən buna ilk dəfə bacımla söhbətdən bir gün sonra diqqət yetirdim; bacımın da ona münasibəti dəyişilmişdi.

Onların arasında buzlu nəzakət, sanki, arımışdı və əvvəlki səmimi dostluq dirlmişdi. Onlar yenidən, elə öncəki kimi bir yerdə əylənir, nəgmə oxuyur, güllür, kitab oxuyur və boş şeylər barədə çənə vururdular.

"Ona nə var ki, hər şeyi unudacaq, vəssalam, – düşündürdüm, – o yalnız dostdur və əlbəttə ki, qardaşın duyduqlarını duya bilməz. Onun nə vecinə ki, bacım kiminlə gizli görüşür? Onun nə vecinə ki, Virginiya ümumi qəbul olunmuş davranış normalarının ziddinə hərəkət edir? Bacımla ünsiyyət onun üçün xoşdur, onun xoş davranışı dostumu bütün şübhələri buraxmağa məcbur edib və buna görə o, bacımın hərəkətini unudub, bağışlayıb və ya ona, uyğun bir izahat tapıb". Mənə elə gəldi ki, o, bacımın öz inamını və dostluğunu tam qaytaracağı halda, mənimlə daha soyuq olmağa başlayıb.

Qabaqca mən ailəmizin daxilindəki bu yeni münasibətlər mərhələsindən təəccübləndim, sonra isə sadəcə dalana dirəndim.

Mən Qallaherdən izahat istəmək üçün həddən artıq məğrur və həddən artıq incik idim, o, özü isə mənimlə anlaşmağı gərəkli saymadı və mən bilinməzliklərdə qalmağa məcbur oldum. Duydum ki, anam da bu cür dəyişiklikdən təəccüblənib və ona bir qədər şübhə ilə yanaşır. Onu anlayırdım. O qorxurdu ki, bu öz zabit donluğundan savayı heç bir var-dövləti olmayan qiyamat hərbi qulluqçu birdən Virginiyanı cəlb edər. Bəs birdən bacım onun özünə ar seçsə?

Əlbəttə, anamın Virginiya üçün ar haqda tamamilə başqa fikirləri vardı. O, qızının belə bir tələyi seçməsilə sakitcə başsa bilməzdi və gənclərin yaxınlığına qışqıncılıqla baxırdı.

Onun şübhələri əsaslı olsaydı, mən buna sevinərdim və bacım öz seçimini mənim dostumun üzərində saxlasaydı, xoşbəxt olardım. Dostum mənə qardaş desəydi, sevinərdim və onların nikahına etiraz etməzdim, baxmayaraq ki, Qallaherin var-dövləti yox idi.

Ancaq onların arasında əski dostluqdan daha artıq bir şey ola biləcəyi mənim heç ağılıma da gəlmirdi. Sevgi tamamilə başqa cür aşkarlanır. Söhbət kapitan Qallaherdən gedirdisə, mən anamı amin edə bilirdim ki, narahat olmağa dəyməz.

Amma کنار adamlar onları aşiqlər kimi qəbul edə bilirdilər. Qallaher bacımdan, demək olar, ayrılmırdı: onlar günün yansını birlikdə keçirirdilər və gecədən xeyli keçənə qədər oturub qalırdılar, birlikdə meşəyə gedirdilər və uzun müddət evdən hara isə itirdilər. Duyurdum ki, Qallaher mənimlə ünsiyyətdən getdikcə daha çox usanmağa başlayır. Hər şeydən maraqlısı o idi ki, daha ov onu çək-mirdi. O, xidmətə etinasız yanaşmağa başlamışdı və leytenant "dəridən-qabiqədən çıxmasaydı", çətin ki, dəstə bir şey öyrənə bilaydı.

Günlər keçirdi və mən Qallaherin dəyişildiyini sezdirdim. Bacım olmayanda o, qayğılı olurdu. İndi hər şey başqa cür idi. O, həqiqətən, əşiqə bənzəyirdi. O, bacımın səsinə eşidərkən səksənirdi. Qallaher onun hər sözüni ağızla deyil, ürəklə dinləyirdi və bacım otağa girəndə onun gözləri şovqla parlayırdı. Bir, ya iki dəfə duyurdum ki, o, bacımın dostluqdan savayı şeylərin də bəliydəyi gözlə baxır. Məndə qabaqkı şübhələr oyandı. Əlbəttə, Virginiya almaz kimi möhkəm asqar ürayinə təsir etmək üçün yetərinə göyçək idi. Amma, ümumiyyətlə desək, Qallaher qadın kavaləri deyildi. Onun qadınlar üzərində qələbəsi, nə isə, səs-soraq yox idi; əksinə, qadın cəmiyyətində o, özünü nəqolay hiss edirdi. Bacım onun açıq və sıxılmadan danışdığı

yeganə qadın idi. Amma ən axırı o, hər halda, Virginiyaya vurula da bilirdil

Mən bundan xoşhal idim, amma yalnız ona bir şeyi, Virginiyanın qarşılıqlı sevgisini vəd edə bilərdimmi? Əfsus, bu mənim qüvvəm daxilində deyildi.

Bacımın onu sevib-sevmədiyi məni çox maraqlandırır. Amma yox, belə şey ola bilməzdi, əgər onun ürəyində...

Amma, hər halda, o bəzən özünü Qallaherlə ələ aparırdı ki, onun vəhşi hərəkətləri ilə tanış olmayan adam, doğrudan da, düşüncə bilirdi ki, bacım ona vurulub. Hətta mən onu müşahidə edərək, çəpib qaldım. Yoxsa, bacım ona, doğrudan da, dostluqdan daha ciddi duyğular bəsləyir, yaxud sadəcə yalandan özünü belə göstərir? Əgər o, Qallaherin onu sevdini bildirirsə, onunla çox sərt rəftar edirdi.

Mən rez-tez bu düşüncələrə qapılırdım və onlardan qurtula bilmirdim. Onlar xoş deyildilər, bəzən, ümumiyyətlə, əzabverici olurdular.

Mən ətrafımda baş verənlərdən kənarlaşmış və heyrətə salınmış halda, öz şübhələrimdə dolayı qalmışdım... Amma bu zaman ailə həyatımızda öz əsrarəngizliyi ilə bütün qalanlarını kölgədə qoyan qəziyə baş verdi. Əslində buna heç qəziyyə də demək olmazdı, bu, ailəmin tarixində yeni bir fəsil idi. Mənə qəribə şeylər gəlib çatırdı və onlar doğru idisə, mənim bütün ehtimalları bir qırağa atmaq gerekdi.

Xəbər tutdum ki, bacım Arens Rinqolda vurulub, yaxud, hər halda, onun pərəstişkarlığına təvəccüblə yanaşır!

LVII

fəsil

MƏNƏ SİRRİ KİM AÇDI

Bütün bunları mən öz vəfali Qara Cekimdən öyrəndim. Mən başqasının sözlərinə şübhə edə bilərdim, ancaq o, bir şahid kimi həmişə qüsursuz idi. Qara Cek qeyri-adi dərəcədə gözüaçıq adamdı və onun bütün məlumatları haqiqi faktlara əsaslanırdı. Onun ciddi dəlilləri vardı və o, onları söylədi. Bu, belə olmuşdu. Mən bir dəfə tutduğum qırağında otunub kitab oxuyurdum. Birdən Cek məni səslədi:

– Massa Corc!

– Hə, nə istəyirsən? – kitabdan ayrılmadan soruşdum.

– Massa Corc, mən bütün şəhəri sizi təklidə tutmağa çalışmışam. Sizinlə danışmaq istəyirəm, massa Corc!

Cekin bu sözləri görünməmiş tantana ilə dediyinə diqqət yetirdim. Mexaniki surətdə kitabı bağladım və Cekə baxdım; onun üzünün ifadəsi də danışığı kimi tantanalı idi.

– Mənimlə danışmaq istəyirsən, Cek?

– Bəli, massa Corc, əgər məşğul deyilsinizsə.

– Məşğul deyiləm, Cek. De, səni dinləyirəm.

“Zavallı, – düşündüm, – onun da öz dərdi var. Olsun ki, o mənə Violadan şikayət etmək istəyir. Zalım qız daim onu qışqarıqlıqdan əzab çəkməyə məcbur edir. Mən axı ona nə ilə yardım edə bilərəm? Axı mən onu məcbur edə bilmərəm ki, Cek sevsin. Atı suata bircə adam da gətirə bilər, lakin onu qırx adam belə oradan su içməyə məcbur edə bilməz! Dalısov qız beyninə necə düşsə, o cür hərəkət edəcək və burada heç bir öyüd-nəsihi fayda verməz...”

– Hə, nə olub, Cek?

– Massa Corc, özünüz bilirsiniz ki, mən ailə işlərinə qarışmağı xoşlamıram deyiləm, ancaq görürsünüzmü, burada işlər tamam yaxşı deyil...

– Hansı anlamda?

– Bas bizim xanım qız... gənc ledi...

“Violanı “xanım qız” adlandırmıq Cek tərəfindən necə də nazakətlidir!” – düşündüm.

– Nə olub, sənə elə gəlir ki, o, səni aldadır?

– Təkcə məni yox, massa Corc.

– Ax, gör necə də zalım qızıdır! Amma, Cek, ola bilsin, bütün bunlar yalnız sənə belə gəlir? Məgər sənə onun vəfasızlığına bir sübut-zad var? Məgər ona kimsə pərəstişkarlıq edir?

– Bəli, indi xüsusilə və əvvəlkindən də artıq.

– Özü də bu, ağı adamdır?

– Ax, aman allah! – Cek səsləndi. – Siz qəribə şeylər danışırırsınız! Əlbəttə, ağı adamdır! Axı gənc lediyə ağı adamdan savayı başqa kim pərəstişkarlıq edə bilər?

Cekin öz gözəlcəsinə öz qəbiləsinin kavalərləri üçün alçatmaz hesab etməsi fikrinə gülümsünməyə bilmədim. Bir dəfə hətta onun

özü haqda lovğa-lovğa dediyl, Viola ya cürat edib pərəstışkarlıq edən yeganə zənci olması sözlərini də eşitmişdim.

"Aha, dəyə düşündüm, deməli, onun fəlakətinin səbəbi ağ adamdır!"

– O kimdir, Cek? – soruşdum.

– Ax, massa, o şeytan Arens Rinqolddur.

– Nə? Arens Rinqold Viola ya pərəstışkarlıq edir?

– Viola ya? İlahi, massa Corc! – zənci gözələrini axıdaraq, səsləndi. – Mən heç Violadan danışmağı fikirləşməmişdim!

– Bəs sən kimdən danışırısan?

– Məgər siz eşitmədiniz ki, mən "xanım qız" dedim? Mən xanım qızdan, gənc ledidan, miss Virginiyadan danışiram.

– Bacımdan? Cek, bu, əski əhvalatdır. Arens Rinqold artıq neçə illərdir bacıma pərəstışkarlıq edir. Amma ki, bacım onu sevmir. Bu barədə arxayın ola bilsən, mənim vəfalı dostum. Bacım ona ərə gedən deyil. Onun Arens Rinqolddan zəhləsi gedir, Cek, ələ hamının ondan zəhləsi gedən kimi. Əgər o, bacımın xoşuna gəlsəydi belə, mən bu nikahın baş tutmasına heç vədə yol verməzdim. Sən tam arxayın ola bilsən.

Görünür, sözlərim zəncini qane etmədi. O, peysərini qaşıya-qaşıya dayandı, ələ bil, mənə daha nə isə bildirmək istəyirdi. Onun danışmasını gözlədim.

– Massa Corc, cürat etdiyimə görə bağışlayın, amma səhviniz var. Düzdür, vaxt vardı ki, miss Virginiya bu ot üstündə ilana əhəmiyyət vermirdi. Ancaq indi hər şey ayrı cürdür: onun oğru və dələduz qoca atası öləndən sonra gənc sahib dövlətlənib. O, indi böyük plantatordur, bütün quldurların ən varlısıdır. Qoca ledi onun miss Virginiyaya pərəstışkarlıq etməsindən məmnundur və evə qonaq çağırır, çünki o, dövlətidir.

– Bilirəm, Cek. Anam həmişə bu nikahı diləyib, amma bunun heç bir əhəmiyyəti yoxdur: bacım – bildiyini heç kimə verən deyil və hökümən öz bildiyi kimi edəcək. O heç vaxt Arens Rinqolda ərə getməyə razı olmaz.

– Bağışlayın, amma səhviniz var. O razıdır.

– Bunu sənin beyninə kim yeridib, mənim əzizim?

– Viola, kvarteron qız. O, mənə hamısını danışib.

– Deməli, siz Viola ilə yenə dostsunuz?

– Bəli, massa Corc, indi biz onunla dostluq edirik. Bu mən idim, onun qabağında günahkar. İndi mən artıq onu qışqırmıram. O yaxşı qızıdır, ona inanmaq olar. Daha mən ona qarşı heç bir qəlbiqaralığın eləmirəm.

– Bunu eşitməyə şadam. Amma de görüm, o, Arens Rinqold və mənim bacım haqda nə deyib?

– Viola mənə dedi ki, miss Virginiya onunla hər gün görüşür.

– Hər gün! Yox əsi, axı Arens Rinqold artıq çoxdandır ki, bizdə olmur.

– Bax, yenə də səhviniz var, massa Corc. Massa Arens, az qala, hər gün gəlir. Amma o vaxt gəlir ki, siz massa Qallaherlə ova gedirsiniz, yaxud könüllüləri öyrədirsiniz...

– Cek, mənə təəccübləndirirsən!

– Massa, bu hələ hamısı deyil. Viola danışır ki, miss Virginiya tamam ayrı cür olub. O artıq massa Rinqolda açıqlanmış, o danışanda diqqətlə dinləyir. Viola düşünür ki, miss Virginiya ona ərə getməyə razılıq verəcək. Bu dəhşətli olacaq! Çox, çox dəhşətli olacaq!

– Cek, qulaq as, – dedim, – mən gedən zaman bir yana getməyib evdə qalırısan və gəlib-gedənlərə göz qoyursan. Rinqold gələni kimi, dərhal atını arxamca çapırısan.

– Yaxşı, massa Corc. Narahət olmayın, yayından çıxmış ox kimi süzüb gələm! Bir qızıluş kimi uçub gələm!

Zənci bu cür vədlər verərək, uzaqlaşdı.

Etimadsızlığımıza baxmayaraq, zəncinin məlumatına biganə qala bilmədim. Heç şübhəsiz ki, onda hansısa həqiqət zərrəsi vardı. Zənci tamamilə sadıq bir qulluqçu idi və çətin ki, mənə aldadaydı.

Violanın bizim ailədə baş verənlərin hamısına göz qoymaq imkanı vardı. Axı onu belə bir əhvalat uydurmağa nə məcbur edə bilərdi? Cek özü Rinqoldu bizim evdə görüb, amma mənə heç kim bu haqda deməyib. Nə etməli? İndi Virginianın eyni vaxtda üç pərəstışkan vardı: hindu başçı, Qallaher və Arens Rinqold! Doğrudanmı, o, fərqi nə varmadan hər üçünə nəz sətir? Yox, bu, mümkün deyil! Mən əsgərə sevgini, igid və göyçək başçı ilə romantik şövqləri mümkün saymağa hazır idim, amma var-dövlətdən savayı heç bir şəxsi məziyyəti olmayan

taşaxıslı, çığ-ıncı snob¹ Arens Rinqold – doğrudanmı, bu mümkünür? Əlbəttə, burada anamdan da az iş aşmayıb. Ancaq mənim heç vaxt ağlama gəlmədi ki, Virginiya güzəştə gedə bilər! Viola düzünü deyirsə, onda Virginiya güzəştə gedib, yaxud güzəştə getməyə hazırdır! "Ax, anacan, ana! Heç ağlına da gətirmirsən ki, öz qapından içəri buraxmaq və doğma oğlun kimi sevmək istədiyən adam kimdir!"

LVIII

fəsil

QOCA HİKMEN

Növbəti günün səhəri, həmişəki kimi, könüllülərin düşüncəsinə yollandım. Bu dəfə Qalhaar mənimlə getdi, belə ki, dəstədə andıçma² olmalıydı və bizim iştirakımız vacib idi.

Dəstə yetərinə çox tərkibdəydi, hərçənd o, zəhəri görkəmindən daha çox, sayına görə təəssürat doğurdu. Bu, atlı dəstə idi, amma hər kəs bacardığı kimi yaraqlandığı üçün silahlar və atlar hamıda fərqli idi. Demək olar ki, hamıda tüfəng vardı, amma bəziləri hələ də qədimdənqalma müşket gəzdirdilər ki, bənlər Amerika inqilabı dövrü döyüşlərindən yadigar qalmışdı. Başqalarında sadə ovçu qoşululələri var idi. Ağır qırma ilə doldurulmuş silahlar, əlbəttə ki, hinduların savaşa qorxunc silah rolunu oynaya bilməzdi. Hər növdən olan tapançalar da vardı; mis qorbulu ən böyüklərindən tutmuş, kiçik cib tapançalarınacan – təklülə və qoşululələri. Naqən heç kimdə yox idi, belə ki, məşhur kollar³ hələ hindu rezervasiyaları ilə sərhəd rayonlarda peyda olmamışdı.

¹ Snob – özündən yuxarılara yaltaqlanan, aşağılara həqarətlə baxan və dəbdə olan hər şeyə kor-korana pərəstiyən adamlara qoyulan ləqəb.

² Amerika Birləşmiş Ştatlarında könüllü dəstələri müstəqil şəkildə təşkil olunur. Dəstənin heyəti təməllənən və zabitlər seçildən sonra, hökumət dəstəni hərbi xidmətə qəbul etmək üçün razılıq verməlidir. Onda zabitlər və əsgərlər müəyyən müddət ərzində, eynilə nizamı ordu da olduğu şərtlərlə xidmət etməyə and içirlər.

³ Kolt tapançaları ilə ilk dəfə Texas atıcılar alayı silahlanmışdı. Koltun hərbi əməliyyatlarda ilk sağrı padre Xaruntin partizan dəstəsi ilə toqquşmada keçirilmiş sayılır. 125 qırıllıq təxminən on beş doqquq ərzində bu təsirli silah vasitəsilə sıradan çıxarılmışdı.

Hər bir könüllüdə bıçaq vardı. Bunlar, adətən, enli iti tiyələri olan, qəssab bıçaqlarına bənzəyirdi. Başqalarında qədimi naxışları olan xəncərlər var idi. Çoxlarının kəmərinə hindu tomaqavqlarına bənzəyən böyük olmayan təbəzirlər taxılmışdı. Bu təbəzirlər, yiyəsinə ikiqat xidmət göstərə bilərdilər: onlarla həm meşədə odun doğramaq, həm də düşmənin kəlləsini parçalamaq mümkün idi.

Əsgəri təchizat kiçik bant torbalarından, güllə və qırma ilə patronlaşlardan ibarət idi. Sözlün qıssı, bu, sərhəd yaxınlığında yaşayan sakinin, yaxud dinc bir surətdə maral ovuna çıxması adı həvəskar ovçunun yaraq ləvazimatı idi.

Dəstəmin atları da yaraq və ləvazimatımız kimi cürbəcür idi.

Burada sümükləri çıxmış hündür yabılar da, uzaq səfərlər üçün yarayan enliddiş minik atları da, andölüs cinsindən¹ olan möhkəm, davamlı yerli atlar da vardı, cəndindən cin ürəkən hansısa skvatterin sürülməkdən üzlülmüş madyanı, cəllalı ərəb savaşı atı – bu qiymətli çapağanlarda fəxrli özünü göstərməyi xoşlayan çoxqun gənclərin, plantator oğullarının arzuladığı atlarla yan-yanı idi. Çoxları qatır belində idilər. Yəhərə öyrəşmiş Amerika və ispan qatırları, hərçənd ki, hücumda atlarla ayaqlaş bilmirlər, ancaq hindulara qarşı hərbi yürüşlərdə onlarla cəsarətlə bəhsə girirlər. Torpağın bataqlıqdan ibarət olduğu və ya yuxulan, tüfeyli bitkilərlə bürünmüş gövdələr və tufanın aşırıdığı ağaclarla qalaqlanmış, atların addımbaşı büdrədiyi və ya çeyilliyə yuxaldığı keçilməz meşələrdə, qatır özünə asanlıqla yol açır. Bir çox təcürəli ovçular, vəhşi heyvanı təqib edən zaman qatır cins ərəb köhlən atından üstün tutulur.

Dəstənin geyim-kecimində də əlvanlıq yetərinə idi. Zabitlər tam və ya qismən hərbi geyimdə idilər, əsgərlər isə necə gəldi geyinmişdilər: qırmızı, göy, yaşıl yun gödəkçələr, qaba yundan hazırlanmış boz və qəhvəyi suterlər; qırmızı flanel köynəklər, katan və ya nankadan qəhvəyi, ağ, sarı pəncəklər. Bəzilərindən pəncəkləri hətta mavi rəngdə idi! Aşılınmış maral dərisindən ovçu gödəkçələri, eynən bu cür məkasinlər və getrlər, at göndündən və ya alligator dərisindən uzun və gödəkboğaz çəkmələr, xülasə, Ştatlarda geyilən bütün növ ayaqqabılar. Baş geyimləri də dürlü-dürlü və fantastik idi. Hündür

¹ Floridaya atlar ilk dəfə ispanlar tərəfindən gətirilmişdi; bu cinsin adı da buradan yaranmışdı. İspaniyada Əndölüs adlanan vilayət var.

və möhkəm təsküləhlər və keplər gözə dəymirdi, əvəzində yundan və keçədən çoxlu furajka və şlyapalar, eləcə də küləşdən və palma yarpaqlarından düzəldilən, enli, cındırı çıxmış və alının üstünəcan basılmış şlyapalar vardı. Bəzilərində göy mahuddan formalı şlyapalar gözə dəyirdi. Yiyələrinə hərbi görkəm verən də elə bunlar idi.

Ancaq bu dəstənin bütün könüllülərində ümumi bir şey var idi – bu, rəqiblə rəm olmayan vuruşma yangısı idi, bütün ölkədə bu cür əzginliklər törədən mənfur vəhşilərlə güclərini sınamaq istəyi idi. "Bəs bizi nə vaxt döyüşə aparacaqlar?" – könüllülərin daim verdikləri sual bu idi.

Qoca Hikmət olduqca işgüzar imiş. O, yaşının və təcrübəsinin sayəsində çavuş rütbəsi almışdı. Bu rütbəni ona seçkilərdə yekdilliklə vermişdilər. Mən onunla bir neçə dəfə söhbət etməli olmuşdum. Alligator ovçusu əvvəlcədən mənim sədiq dostum olaraq qalırdı və o, bizim bütün ailəmizə olduqca sədiq idi. O, həmin gün mənimlə, ondan heç cür gözləmədiyim söhbəti başlamaqla, öz sədaqətini bir daha sübut etmiş oldu.

O:

– Leytenant, qoy hindular mənim skalpımı¹ soysunlar, – dedi, – ancaq mən bu eşşəyin sizin bacınızla evlənəcəyi fikrini heç yaxın belə buraxmaq istəmirəm.

Qocanın Qallahəri nəzərdə tutduğunu güman edərək:

– Kim evlənəcək? – təəccüblə soruşdum.

– Kim olacaq, daim sizin tərəflərdə veyillən avara. Bu nəcins, lənətə gəlmiş safsar – Arens Rinqold!

– A, siz onu deyirmişsiniz! Məgər bu haqda söhbət var?

– Ayni kimi deyəcəm, bütün məhaldə hamı bundan danışırlar! Məni lənətə gəlir, Corc Rendolf, əgər mən ona bu imkanı versəm! Bacınız – sevimli qızıdır, bizim tərəflərdə misli-bərabəri yoxdur və onu bunun kimi mənfur yaramazın birinə vermək!.. Mən onun bütün dollarlarına baxmayaraq, heç bu haqda eşitmək belə istəmirəm! Corc, mənim sözlərimi yaxşı yadda saxlayın: o, yazaq qız ömürlük bədbəxt edəcək. Buna heç şübhəniz olmasın, görüm onu lənətə gəlsin!

– Məsələtinizə görə sizə çox təşəkkür edirəm, Hikmət, ancaq düşünürəm ki, sizin andışləriniz əbsəsdir. Bundan heç nə çıxmayacaq.

¹ Skalp – tükü ilə birlikdə soyulmuş baş dərisi. Hindu döyüşçülər savaşda öldürdükəri düşmənlərin baş dərilərini soyaraq hərbi qənimət kimi götürürmüşlər. Əldə edilən skalpların sayı döyüşünün igidliyinin göstəricisi sayılmış.

– Onda bəs nə üçün atəfəda hamı yalnız bu barədə çərənəyləyir? Mən sizin atanızın köhnə dostu olmasaydım, özümə belə təklifsizliyi rəva bilməzdim. Ancaq mən onun dostu idim, indi isə sizin dostunuzam və buna görə sizinlə danışmağı qət etdim. Biz hamımız burada hindulardan ağımız köpüklənə-köpüklənə danışıq və onları oğru-quldur adlandıırıq. Amma bütün Floridani axtarsan, bütün hindu qəbilələrini ələk-vələk etsən, Rinqoldlar kimi oğru və fındaqçılar tapamzasan! Ata nə idisə, oğul da və onları bütün lənətə gəlmiş cinsləri də eyni bezin qırağıdır. Qoca buradan rədd oldu, amma hara düşdü, bəlli deyil. Yəqin, iblis onu çənginə keçirib saxlayıb və düşünürəm ki, onun adamları bu dünyada törətdiyi bütün əclafliqlara görə hələ çox saxlayacaq. Ona çayın o tayında yaşayan zavallı metislərə etdiklərinə görə yüzqat artıq əvəz düşür.

– Siz Pauellər ailəsindən danışırsınız?

– Bəli, bu Yer üzünün ən böyük adalətsizliyi idi. Bütün həyatım boyu qulağım buna bənzər bir şey eşitməmişdi. Şeytana and olsun!

– Deməli, siz orada na baş verirdiyini bilirsiniz?

– Əlbəttə, mən onların bütün rəzil fındaqlarını bilirəm. Bu, adamlar, əlavə olaraq özünü centimən adlandıran ağı adamın nə vaxtsa törədə bildiyi çirkin işlərin ən çirkinidir. İblisə and olsun ki, bu, elə bu cürdür!

Hikmət mənim xahişimlə bədbəxt ailənin nə sayaq soyulub-çapıldığını atəfəli təfəlli. Öyrəndim ki, Pauellər öz plantasiyalarını dəyərləndirən, bütün bədbəxti, əksinə, zavallı qadın üçün yad yerlərə köç etmə onun həyatının ən ağır sınağı kimi baş veribmiş. Məsələ təkcə bunun bütün məhaldə ən yaxşı malikanə sayılmasında və yüksək dəyərləndirilməsində deyildi, onda idi ki, xoşbəxt həyat, xeyriyələr barədə bütün xoş xatirələr mənim onunla bağlı idi... Və yalnız əli dəyənəklili şəri simasında amansız qanun onu doğma yerləri tərk etməyə məcbur eləyə bilirdi.

Hikmət ayrılma səhnəsində iştirak etməli olmuşdu. O, bu səhnəni sadə, amma ürəkədən gələn təsirli sözlərlə təsvir etdi. O, mənə bütün ailənin doğma evdən necə könlüsüz və nə qədər qəm-qüssə içində ayrıldığını nağıl etdi. O, hiddətlənmiş oğulun tənələri eşitmiş, ananın və qızın göz yaşlarını və yalvarışlarını görmüş, biçərə dul qadının elində qalan bütün hər şeyi, – öz şəxsi əşyalarını, hətta cavahirəti – öz mərhum ərinin hədiyyələrini təklif etdiyini eşitmişdi,

təki bu qədər baxtəvar illər keçirdiyi bu müqəddəs damın altında qalmasına bu aclarla izn versinlər. Ancaq onun yalvarışları əbəz imiş. Qəddar təqibçilər mərhəmət-filan bilmirlər və dul qadını öz evindən qovurlar.

Qoca ovçu bütün bunlar haqda həyəcanla danışdı. Hərçənd onun zahiri görkəmi bekara, danışığı isə sadə xalq dilində idi, amma əvəzində onun xeyirxah ürayı vardı və o, ədalətsizliyə dözmürdü.

O, bu cinayətdə iştirak edənlərin hamısına kin bəsləyirdi və Rinqoldlara bütün qəlbli ilə nifrət edirdi. Onun Otseolanın ailəsinə üz verən bəlalər haqda hekayəti mənim bu dəhşətli zalımlıqlara şiddətli qəzəbimə səbəb oldu və qəlbimdə şübhələr məni üzən zaman Otseolaya qarşı bir qədər soyuyan əvvəlki isti duyğulanımı oyandırdı.

LIX

fəsil

TƏCİLİ ÇAPAR

Biz Hikmenlə sərbəst şəkildə söhbət etmək üçün bir az qırağa çəkildik. Qoca ovçu qızıxdı və daha açıq danışmağa başladı. Onun mənə yeni, maraqlı təfəsilatlar bildirəcəyini gözləyirdim. Mən onun bizim ailləmə sadıq olduğuna, mənə isə ən dostyana duyğular bəslədiyinə qəti əmin idim və artıq ona ürak qızdırmağı və öz bədbəxtliklərim haqda danışmağı kəsdirməyə hazır idim. Hikmen sadə, amma dünya görmüş adam idi və çətin ki, mənə kimsə ondan yaxşı məsləhət verəydi: axı ovçu həmişə allıqatorlar arasında yaşamamışdı. Əksinə, o, həyatda çox şeyləri təcrübədən keçirməli olmuşdu. Mən onun sədaqətinə cəsarətlə bel bağlaya və onun təcrübə və müdrikliyinə tamamilə etibar edə bilərdim.

Mən, onun bu haqda artıq nəyəsi bildiyini düşünməsəydim, buna əminlik içində ürayımdan ağır daş kimi asılmış sirri onunla həvəslə bölüşərdim, ya da, heç olmasa, bu sirrin bir hissəsini ona çərdim. Buna əmin idim ki, Sən Cəkin öləndən sonra dirilməsi Hikmenə bəllidir. O, hələ qabaqlar mənə mülətin ölümünə şübhə etdiyi barədə işarə vurmuşdu. Ancaq mən mülətin haqda deyil, Arens

Rinqoldun niyyətləri haqda düşünürdüm. Bəlkə, Hikmen onlar haqda nə isə bilir? Ona diqqət yetirdim ki, mülətin adı Spensin və Uilyamsın adları ilə bağlı cəmləri zaman, qoca ovçu mənə elə çoxmənalı baxdı ki, sanki, mənə bu yaramazlar haqda nə isə bildirmək istəyirdi.

Mən artıq Hikmenə öz sirrimi açmağa hazırlaşdım ki, birdən at ayaqlarının tapılmasını eşitdim.

Diqqətlə baxaraq, atını gördüm, o, çayın sahilinə atını elə yeyin çapırdı ki, guya, priz uğrunda cıdırda iştirak edirdi. At ağ idi, atlı isə qara; mən bunun Cək olduğunu dərhal başa düşdüm.

Ağacın arxasından çıxdım ki, o, mənə görsün və atını bir qədər uzaqda yerləşən kilsəyə doğru çapmasın. Cək yaxınlaşanda onu çağırırdım; o eşitdi və atını birdən döndərərək, bizə tərəf yönəldi. Görünür, Cək hansısa tapşırıqla gəlmişdi, amma o, Hikmenin yanında deməyə utanırdı və mənim eşitməyi gözlədiyimi şeyi mənə pıçılı ilə dedi:

– Arens Rinqold gəlir!

Massa Corc, bu lənətə gəlmiş qarayağız gəlir çıxdı! – Cəkin qulağına pıçıldadığı sözlər hərfən bu cür idi.

Mən bu məlumatı dinləyərək, tam sakitliyimi qorumağa çalışdım. Hikmenin bizim evdə, guya, nə isə qeyri-adi bir şey baş verdiyini bilməsini və ya hətta bundan şübhələnməsini, qətiyyən, istəmirəm. Zəncini evə buraxıb, ovçu ilə könlülər dəstəsinə qayıtdım, sonra hiss olunmadan Hikməndən geri qalmağa və adamların arasında itməyə çalışdım.

Bundan əvvəlki açdım və heç kimsə, hətta Qallahərə belə heç nə demədən, yəhəra sığradım və tələsik yola düşdüm. Mən bizim plantasiyaya gedən birbaşa yola yönəlməkdənsə, kilsəyə birləşən meşədən dolma yolla gedib bir qədər dövrə vurmağı qat etdim. Bunu onun üçün etdim ki, qoca Hikmeni və çapının gəlişini görə biləcək bütün başqalarının diqqətini yayındırm. Əgər mən Cəklə birlikdə getsəydim, onlar mənim evdə işlərimin heç də tam qaydasında olmadığını duya bilərdilər. Mən gözəndən pərdə asmaq üçün dəstədə gördüm ki, maraqlananlar mənim evə deyil, tamamilə başqa səmtə getdiyimi düşünsünlər. Kolluqdan keçərək, çay boyunca uzanan əsas yola çıxdım, sonra isə atımı məhmızlayıb, elə dördnala çapdım ki, sanki, mənim ölüm-dirim məsələm həll olunurdu. Mən atı ona görə belə yeyin çapırdım ki, gizli müsafir

– anamın və bacımın istəklə qonağı – sağollaşib çıxıb getməyə macal tapana qədər özümü evə yetirir.

Mənim Rinqolda nifrət etmək üçün ciddi səbəblərim vardı, amma mən içimdə heç bir qana həris məqsədlər gizlətmirdim. Mən onu öldürməyə hazırlaşmırdım, baxmayaraq ki, bu, həmin alçaq və xətalı yaramazdan yaxa qurtarmaq üçün ən düzgün yol idi. Mən həmin dəqiqə, Rinqoldun qəddarlığı haqda Hikmənin hekayətindən çoxmuş halda, heç bir qorxu və vicdan əzabı çəkmədən onu məhv edə bilirdim. Amma qəzəbdən zəncir çeynəməyimi baxmayaraq, mən, hər halda, nə dəli, nə də düşüncəsiz adam deyildim. Hər bir normal adama xas olan adi özünüqoruma fəhmi hələ məni tərk etməmişdi və mən heç də Samsonun¹ həyatı haqda faciələrin son pərdəsini oynamağa hazırlaşmırdım. Mənim özüm üçün nəzərdə tutduğum hərəkət planım qat-qat əlverişli idi.

Planım mümkün qədər nəzərə çarpmadan evə yetişməkdən, gözənlənmədən, yaqın ki, qonağın oturmuş olduğu qonaq otağına girməkdən, hər üçündən izahat tələb etməkdən və bizim ailə münasibətlərimizdəki bu sirli dolaşıqlığı qəti surətdə açmaqdan ibarət idi. Mən anamla, bacımla və onun pərəstişkən ilə üz-üzə, göz-gözü danışmalı və hər üçünü bütün hər şeyi etiraf etməyə məcbur etməliydim.

Mahmızları qəzəblə atın böyürlərinə sancaraq, öz-özünə deyirdim: "Bəli! Bəli, onlar hər şeyi etiraf etməlidirlər! Onların hər biri və hamısı birlikdə, yaxud..."

Kəsdirə bilmirdim ki, axı anama və bacıma nə edəyəm? Bununla belə, oğulluq və qardaşlıq borcunun sönməkdə olan külündən tüstü-duman kimi baş qaldıran qara fikirlər artıq məşumcasına qəlbimdə yuva salmışdı.

Əgər Rinqold mənə düzünü deməkdən boyun qaçırırsa, mən onu it qamçısı ilə şallaqlayaram, sonra isə bayıra ataram və indən belə yiyəsi özüm olacağım evdə görünməyi məhsulətlik ona yasaqlaram. Ədəb qaydalarına gəldikdə isə, heç bu haqda söhbət belə ola bilməzdi. İndi mən əslə belə şeylər düşüncəsi halda deyildim. Məni öldürməyə cəhd etmiş bir adamla heç bir davranış tərzindən artıq kobud sayıla bilməzdi.

¹ Bibliya rəvayətinə görə, fələstinlilər tərəfindən əsir götürülən bəhəddir Samson düşmənlərin toplaşdığı məbəddəki sütunları dağıtmış və onlarla birlikdə binanın uçqunları altında həlak olmuşdur.

LX

fəsil

AŞIĞ TÖHFƏSİ

Artıq qeyd etdiyim kimi, evə nəzərə çarpmadan girmək fikrində idim. Buna görə, ehtiyat üzündən, plantasiyaya yaxınlaşan zaman yoldan çıxaraq sutyatın və portağallığın yanından keçən cığıra döndüm. Ümid edirdim ki, evə arxadan yaxınlaşsam, mənə heç kim görməz. Mən tarladan keçəndə, hasardan içəridə işləyən qullar mənə görə bilirdilər, ancaq bunlar çöl işçiləri idilər. Hər şeydən artıq, ev qulluqçularından kimsə mənə görə biləcəyindən çəkinirdim.

Qara Cek evə getməmişdi; mən ona şərtləşdiyimiz yerdə gözleməyi tapşırıbmışdım, elə orada da onu tapdım. Ona arxamca gəlməyi əmr edərək, irəli çapdım. Tarlanın yanından ötür, meşəyə girdik və buradan atdan düşdük. Mən buradan irəliyə tək yollandım.

Öz evimə, öz atamın evinə, anamın və bacımın evinə ovu güdən bir ovçu kimi, yaxud yatan düşməne oğrun-oğrun yaxınlaşan bir vəhşi kimi, gizlicə yaxınlaşdım. Oğul və qardaş üçün qəribə davranış tərzidir!

Həyəcədən və təsvirə sığmayan qəzəbdən qıçları əsir, dizlərim bükülür, sinəm qabanırdı. Mən bir anlığa dayandım. İştirak etmək istədiyim xoşagəlməz, ləyaqətsiz səhnə birdən-birə açıq-aydın gözümlün önünə gəldi. Bir anlığa tərəddüd etdim. Ola bilsin, mən, hətta geri döndərdim və öz məqsədimi bunca zorakı tərzdə həyata keçirməmək üçün daha uyğun fürsət gözləyirdim, ancaq elə məhz həmin anda qətiyyətimə dərhal möhkəmləndim, səsli gəlib mənə çatdı. Mən bacımın şən, cingiltili gülüşünü və... başqa bir səs eşitdim. Bacımın mənfur aşıqlarının cıldayan tenorunu dərhal tanıdım. Bu səslər mənə qəzəbləndirdi, sanki, onlar mənə sancmışdılar. Mənə elə gəldi ki, onlarda mənə ələ salan nə isə var. Bacım özünü necə belə apara bilirdi? Ən dərddli gümanların əzici təsiri altında haldan düşdüyüm bir zamanda, gülmək!

Burada da başqa, daha ləyaqətli hərəkət tərzini haqqında bütün fikirlərim dərhal cəkilib gəldi. Mən öz planımı yerinə yetirməyi, ancaq

hər şeydən öncə onların orada nədən danışdıqlarını aydınlaşdırmağı qət etdim.

Yaxına gəlib dinlədim. Onlar evdə deyildilər və portağallığın kənarında gəzişirdilər. Ayaqlarını yere səssizcə basaraq, kolları ehtiyatla aralayaraq, gah əyilib, gah da dikələrək, birdən onların beş-altıca addımına çatdığını gördüm. Yarpaqların arasından bacımın palıtanı aydın gördüm və onların hər bir sözünü yaxşıca eşidirdim.

Çox tezliklə onların söhbətlərinin məhz həlledici məqama çatdığına əmin oldum. Görünür, Rinqold elə indicə bacıma rəsmi təklif etmişdi və bacımın gülüşünə də elə məhz bu səbəb olmuşdu.

– Beləcə, demək, siz, haqiqətən, mənə öz arvadınız adlandırmağı arzu edirsiniz? Siz bunu ciddi deyirsiniz?

– Bəli, miss Rendolf. Lütfən mənə gülməyin! Bilirsiniz, artıq neçə ildir sizi ən sədaqətli sevgi ilə sevirəm.

– Yox, bilmirəm. Haradan bilə bilərdim?

– Axı mən sizə bu haqda demişdim. Məgər mən bu sözləri sizə yüz dəfələrlə təkrar etməmişdim?

– Sözlər! Mən bu qəbildən olan işlərdə sözləri çox da dəyərləndirmirəm. Onlarla kişi mənə artıq eyni şeyləri demişdir, hərçənd mənim gümanıma görə onlar mənimlə az maraqlanırdılar. Dil – böyük yalançıdır, mister Arens!

– Ancaq mənim sizə olan münasibətim mənim duyğularımın səmimiyyətini sübut edir. Mən sizə əlimi və bütün dövlətimi təklif edirəm. Məgər bu mənim sadıqlığıma yetərinəcə sübut deyil?

– Əlbəttə, yox, siz necə də səfəhsiniz! Əgər mən sizə ələ gəlsəydim, dövlətiniz yenə də sizin olardı. Bundan başqa isə, mənim özümün də böyük olmayan var-dövlətim var ki, o da sizin nəzarətinizə keçərdi. Bax, görürsünüz, işlərin tamamında hər şey, şübhəsiz ki, sizin xeyrinizə cəmlənir.

O, yenidən qəhqəhə çəkdi.

– Yox, miss Rendolf, nə danışırırsınız! Mən heç sizin dövlətinizə toxunmağı ağılıma da gətirməzdim. Əgər siz mənim əlimi qəbul etsəniz...

– Sizin əlinizi, ser? Qadından razılıq əldə etmək istəyən zaman ona əl deyil, ürək təklif edirlər! Bəli, ürək!

– Nə etməli, sizə bəllidir ki, mənim ürəyim də çoxdan sizə məxsusdur. Bunu bütün dünya bilir.

– Ax, demək siz bu haqda hamıya car çəkmişiniz! Bax, bu artıq mənim heç xoşuma gəlmir.

– Siz mənə qarşı həddən artıq amansızsiniz! Mənim uzun sürən və sadıq sevgim barədə sizin yetərinəcə sübutunuz olub. Mən sizinlə çoxdan anlaşıq və arvadım olmanızı xahiş edərdim, əgər... – Burada onun dili birdən topuq vurdu.

– Əgər nə?

– Doğrusunu desək, atam sağ olduqca, mən tamamilə öz ixtiyarımda ola bilmirdim.

– Ax, bəs belə?

– Ancaq indi mən özüm öz ixtiyarımdayam və əgər, miss Rendolf, siz mənim əlimi lütf edib qəbul etsəniz...

– Yenə əlinizi? Yeri gəlmişkən, belə danışır ki, bu əl elə də saxavətli deyil. Əgər mən sizin təklifinizi qəbul etsəydim, onda yaqın ki, cib xərciyyəyə də həsrət qalardım, ha-ha-ha!

– Düşmənlərim mənə böhtan atırlar, miss Rendolf. Amma and içirəm ki, bu cəhətdən siz heç vaxt məndən gileyli olmayacaqsınız.

– Mən isə, sizin and-amanlarınıza baxmayaraq, bundan elə də əmin deyiləm. Toya qədər verilən vədlər, çox vaxt sonra unudulur. Yox, mən sizə etibar edə bilmərəm, lütfkar dost, yox, yox!

– Sizi inandırınram ki, mən bu etibara layiqəm!

– İnandırmağın! Mənim sizin saxavətinizə heç bir sübutum-zadım yoxdur. Qulaq asın, mister Rinqold, siz hələ ömür boyu birca dəfə belə olsun mənə heç bir hədiyyə-filan etməmişiniz.

O, burada yenidən qəhqəhə ilə güldü.

– Ah, bilsəydim ki, siz onu qəbul edərsiniz! Mən nəyim varsa, hamısını sizə qurban edərdim!

– Di yaxşı. Mən sizi yoxlayıram. Siz mənə hədiyyə etməlisiniz.

– Yalnız nə istədiyinizi deyın və sizin istənilən istəyinizə əməl olunacaqdır.

– Düşünürsünüz ki, mən sizdən hansısa boş şey – at, pudel¹ və ya nə isə bir işlədyan bəzak-düzək istəyəcəyəm? Sizi inandırınram ki, heç belə bir şey olmayacaq.

– Mənim üçün fərq eləmir – axı mən sizə özümün bütün var-dövlətimi təklif etdim. Onun hansısa bir hissəsindən danışmağa dəyərmi! Sizə yalnız öz istəyinizi bildirmək yetər və ona əməl olunacaqdır.

¹ Pudel – qıvrınətlikti i cinsi.

– Ax, əcəb səxavətdirlər! Dİ yaxşı. Sızda bir şey var ki, mən ona malik olmağı çox istəyirdim, yaman çox istəyirdim! Mən hətta sizdən xahiş etməyə hazırlaşdım ki, onu mənə satasınız.

– Siz nəyi nəzərdə tutursunuz, miss Rendolf?

– Plantasiyanı.

– Plantasiyanı?

– Tamamilə doğrudur. Ancaq sizinkini deyil, sizin malik olduğunuz başqa plantasiyaların birini. Bu, Tupelo-Krikdə vaxtilə metislər ailəsinə məxsus olmuş plantasiyadır. Deyəsən, atanız onlardan onu satın almışdı?

Virginiyanın “satın almışdı” sözlərinə etdiyi xüsusi vurğuya diqqət yetirdim. Ona da diqqət yetirdim ki, Arens ona cavab verəndə əməli-başlı utandı.

– Bəli, bəli... Bu doğrudur... Ancaq siz mənə təəccübləndirirsiniz, miss Rendolf. Siz nə üçün bu plantasiyaya bu saat malik olmaq istəyirsiniz, bir halda ki, mənim bütün var-dövlətimin yiyəsi ola bilərsiniz?

– Bu artıq mənim işimdir... Mən belə istəyirəm. Bunun üçün mənim xüsusi səbəblərim var. Mən bu yeri sevirəm... O olduqca gözəldir və mən tez-tez orada gəzirəm. Yaddan çıxarmayın ki, bizim köhnə evimiz qardaşıma keçir. Axı o, həmişə subay yaşayan deyil! Anam isə yalnız öz evində yaşamaq istəyəcək... Amma yox, mən sizə səbəb izah etməyəcəyəm. Hədiyyə edin, ya etməyin – ixtiyar sizindir.

– Dİ yaxşı. Bəs əgər mən sizə bu plantasiyanı hədiyyə etsəm, onda siz...

– Heç bir şərt, eşidirsiniz? Yoxsa, mən sizdən heç bir hədiyyə-alın qəbul etməm, lap diz çöküb xahiş etsəniz belə.

Bu zaman yeni qəhqəhə səsi ucalıb şəqqıldadı.

– Belə olan halda, əgər siz məndən plantasiyanı qəbul etməyə razısınızsız, mən heç bir şərt-zad qoymayacağam. O, sizindir!

– Amma bu hələ hamısı deyil, mister Arens. Axı siz onu mənə necə asanlıqla hədiyyə etmisinizsə, elə də asanlıqla geri ala bilərsiniz. Necə əmin ola bilərsiniz ki, siz bunu etməyəcəksiniz? Mənə rəsmi sənədlər gərəkdir.

– Siz onları alacaqsınız.

– Nə vaxt?

– Nə vaxt istəsanız. Lap bir saat sonra.

– Bəli, bəli, buyurun. Gedin və onları gətirin, ancaq yaddan çıxarmayın ki, mən heç bir şərtləri qəbul eləmirəm... Bunu yaddan çıxarmayın!

– Ah, mən heç onları təklif etməyi düşünmürəm də! – Rinqold tam heyranlıqla səsləndi. – Mənim heç bir çəkinəcəyim yoxdur. Mən hər şeydə sizə belə bağlayıram. Hələlik!

O, bunu deyib, dərhal uzaqlaşdı.

Bu söhbət və xüsusən də onun qərībā sonluğu mənə elə sarsıtmışdı ki, lap quruyub qalmışdım. Mən yalnız Rinqold artıq uzaqlaşdıq gedəndən sonra özümə gəldim. İndi mən, qətiyyən, bilmirdim ki, nə etməliyəm: ya Rinqoldu qovub çatmalıyam, ya onun cəzasız çıxıb getməsinə imkan verməliyəm.

Bu dəmdə Virginiya sakitcə evə tərəf yönəldi. Mənim Rinqold-dan çox, ona acıgım tutmuşdu. Elə buna görə də onun çıxıb getməsinə imkan verdim, özüm isə yubanmadan bacımla danışmağı qat etdim. Tufanlı bir səhnə alındı. Anamı və bacımı qonaq otağında tapdım və açıq-açıqına, heç bir ehyamsız-filansız, nə təklizləri, nə inandırmaqları dinləmədən, indicə evimizi tərk edən və mənə öldürmək niyyəti güdən adamın bütün sifətlərini onlara təsvir etdim.

– Virginiya, mənim bacım, doğrudanmı, sən indən belə də ona ərə getməyə razı olarsan?

– Heç vaxt. Corcl! Mən heç bu haqda düşünməmişəm. Heç vaxt! – deyə o, divana çöküb üzünü alləri ilə örtərək, həyəcanla səsləndi.

Lakin anam mənə itimadsızlıqla dinləyirdi. Mən artıq ona öz haqlılığımın növbəti dəliliyi göstürmək istəyirdim ki, birdən pəncərənin arxasından kiminsə mənə ucadan səslədiyini eşitdim. Eyvana yüyürdüm. Sən qatlamalan olan göy mundir geyinmiş atlı çaparaq evə yaxınlaşmışdı. Bu, fortdan göndərilən bir drağun¹ idi. O, başdan ayaqacan toz içində idi, onun atı isə – köpiq içində. Onun dinclik bilmədən uzun zaman çaparaq gəldiyi aydın bilinirdi. Drağun mənə kağız vərəqi uzatdı. Bu, mənə və Qallahərə tələsik yazılmış bir əmr idi. Kağız açıb oxudum:

“Yubanmadan adamlarınızı Kinq fortuna göndərin. Atları var gücünlə çapın. Çoxsaylı düşmən bizi əhatəyə alır. Biza hər bir tüfəng qiymətlidir. Bir dağıqda da itirməyin!

Klingç”.

¹ Drağun – bezi, xüsusi atlı qoşun hissələri nəfəri.

YÜRÜŞ

Əmri yubanmadan yerinə yetirmək gərəkdirdi. Xoşbəxtlikdən, atın yəhəri hələ alınmamışdı və beş daqiqə sonra mən artıq könlülər düşərgəsinə çıxdım. Yürüş xəbəri bizim hərbi hünərlər həsrətində olan döyüşçülər arasında fərhli təlatüm doğurdu və ucadan "ura" sədaları ilə qarşılandı. Ruh yüksəkliyi intizam ayar-askiyinin yerini doldurdu və dəstə yarım saatdan da az vaxtda tam döyüş nizamında yola çıxmağa hazır oldu. Yubanma üçün heç bir səbəb görünmədi. İrəli yürümək komandası verildi, şeypurlar signal verdilər və iki-iki düzülən könlülər uzun, bir qədər nizamsız sırayla Kinq fortuna tərəf hərəkət etdilər.

Anamla və bacımla vidalaşmaq üçün geri çapdım. Vidalaşmaq üçün vaxt az idi, ancaq mən daha sakit qəlbə gedirdim. Bilirdim ki, bacım xəbərdar olunub və indi onun Rinqolda ara gedəcəyindən qorxmurdum.

Əmri gətirən draquon bizimlə gedirdi. Biz yolda fortla bağlı bütün yenilikləri öyrəndik. Çox olaylar baş vermişdi. Demə, hindular arvad, uşaqlarını, mal-qaralarını və bütün ev şeylərini özləri ilə götürərək, yaşayış yerlərini tərk etmişdilər. Onlar özlərinin bir neçə kəndlərini özləri yandırmışdılar, belə ki, onların solğun bənizli düşmənlərinə artıq məhv etməli bir şey qalmamışdı. Bu, onların səvəşi doğrudan-dogruya başlamaq qətiyyətlərindən xəbər verirdi. Onların haraya getdiklərini hətta bizim kəşfiyyatçılar belə aydınlaşdırma bilməmişdilər. Bəziləri güman edirdilər ki, hindular güneyə, yarımadanın daha uzaq hissələrinə yollanmışlar. Başqaları düşünürdülər ki, onlar Amazura çayının yuxarıları ilə millərlə uzanan, "Ütləkuçi bataqlıqları" adı ilə tanınan bataqlıqlarda gizlənmişlər.

Bu, daha ağılabatan təxmin idi. Ancaq hindular öz yerdəyişmələrini elə məharətlə pərdələmişdilər ki, küzi də olsa, iz aşkar etmək mümkün deyildi. Dost hinduların casusları – hətta onların ən fərsatçiləri belə – onların geri çəkilmə yollarını müəyyən edə bilməmişdilər.

Çoxları hesab edirdilər ki, hindular yalnız müdafiə səvəşi ilə yetərlənəcəklər və yalnız Amerika qoşunları olan kəndlərə basqın edəcəklər, sonra isə qənimətləri ilə bataqlıqları alıb çəkməyən yerlərində gizlənəcəklər. Bu, tamamilə ağılabatan görünürdü. Belə olan halda, müharibəni bitirmək elə də asan olmayacaqdı. Başqa sözlə, "nizami" müharibə heç də olmayacaqdı, yalnız faydasız yürüşlər və izləmələr olacaqdı. Aydındır ki, hindular bizimlə açıq səvəşə girmək istəməyəcəklər, bizim isə geri çəkilmə düşməni haqlamaq üçün şanslarımız az olacaqdı.

Əsgərlər qorxurdular ki, düşmən meşə cəngəlliklərində gizlənəcək və orada onları tapmaq çətin və hətta mümkünsüz olacaqdı. Amma belə durum uzun sürə bilməzdi. Hindular həmişə soyğunçuluqla yaşaya bilməzlər. Onların qənimətləri günbəgün azalacaqdı. Bundan başqa, onlar adı quldur dəstəsi üçün həddən artıq çox idilər. Bununla belə, ağılların onların sayları haqda təsəvvürləri tamamilə dumanlı idi. Bəziləri deyirdilər ki, onlar, qəçqin zənciləri də hesaba almaqla, mindən beş minəcən olarlar, amma sərhəd bölgələrinin ən məlumatlı sakinləri belə, yalnız təqribi rəqəmlər söyləyə bilirdilər. Mənim hesabıma görə, hinduların, hətta ayrılan klanların nəzərə alınmadan, mindən artıq döyüşçüləri vardı. Hinduları yaxşı tanıyan qoca Hikmət də eynilə bu cür düşünürdü. Axı hindular bataqlıqlar arasında yaşam üçün vəsitəni haradan tapa bilirdilər? Onlar, doğrudanmı, elə tədbirli olmuşdular ki, orada böyük qida ehtiyatları düzəldə bilməmişdilər? Yox, bu suala cəsarətlə mənfi cavab vermək olardı.

Həmi bilirdi ki, məhz bu il seminollarda, hətta, onların adı ehtiyatları belə yoxdur. Köçürülmə məsələsi hələ yazda həll olunmuşdu və gələcək haqda təsəvvürlər qeyri-müəyyən olduğu üçün, ailələrin çoxu həmişəkindən xeyli az əkin əkməmişdi, bəziləri isə, demək olar ki, heç nə əkməmişdilər. Buna görə məhsul ötən illərdəkindən az olmuşdu və Kinq fortunadakı son şuradan öncə artıq bəziləri arzağı satın alırdılar və ya sərhədyanı sakinlərdən sadəqə diləyirdilər. Bəs onların uzun sürən kampaniya ərzində davam gətirəcəkləri ehtimalı nə qədər idi? Aclıq onları öz sığınacaqlarından çıxmağa məcbur edərdi. Onlar ya səvəşə girməli, ya da barış istəməli olarlar. Həmi belə düşünürdü.

Bu mövzu yürüş vaxtı qızgın müzakirə olunurdu. O, şən-şöhrət həsrətində olan gənc döyüşçülərin çoxu üçün xüsusi maraq kəsb

edirdi. Əgər düşmən hərbi əməliyyatların belə şəərəfsiz sistemini seçərsə, onda dəfnə budəgi¹ kimə düşəcək? Yürüş iştirakçıları bataqlıqların üfunətli buxarları ilə dolu zərərli iqlimində daha tez "səy çəlangi qazana", yəni həmişəlik orada qala bilərdilər. Ancaq əksəriyyət ümid edirdi ki, hindular tezliklə aclıq çəkməyə başlayacaqlar və açıq səvəsi qəbul etməli olacaqlar. Hinduların uzun zaman davam gətirə bilməyəcəkləri barəsində fikirlər haçalanırdı. Yerli şəraitə həmidən yaxşı bələd olanlar, hesab edirdilər ki, bilərlər. Qoca alliqator ovçusu da elə bu cür düşündürdü.

– Onların, – deyirdi o, – iri rəşaları olan bu adibatmış kolları var ki, onlar ona "konti" deyirlər. Bu kol bütün bataqlıqda bitir. Bəzi yerlərdə o, şəkər qamışı kimi yığındır. O, yemək üçün də yararır, bundan başqa isə onlar ondan "konte" içkisi düzəldirlər. Palıd qozası da pis qida deyil, xüsusən də əgər onu küldə yaxşıca qovursan. Onları olduqca çox – yüz buşellərlə² toplamaq olar. Bir də palma kələmi var ki, onlar üçün tərəvəzi əvəz edir. Ətə gəlincə isə – burada marallar, qızıl aylan onları xidmətindədir... Bataqlıqlarda isə hələ tsbağalar, hind toyuqları, sincablar, ilanlar və siçovullar bir yana, alliqatorlar və çoxlu hər cür başqa iyərənc heyvanı və quşları var! Bu qırmızıdarılları lənata gəlsinlər! Onlar quşdan tutmuş səfsərə qədər – nə istəsəniz yeyə bilərlər. Necə, inanmırsınız, uşaqlar? Bu hindular, siz düşünən kimi, acından elə də tez öləndeyillər. Nə qədər ki bu mənfur bataqlıqda dişə dəyəsi daşdan yumşaq nə isə bir şey tapılacaq, onlar dişləri və dirnaqları ilə tutub duracaqlar. Bax, onlar bunu edəcəklər!

Bu ağıllı nitq dinləyicilərə güclü təəssürat bağışladı. Nəhayət, bu mənfur düşmən öncə düşündükləri qədər də ələcsiz deyilmiş.

Könüllüləri ciddi hərbi qaydada aparmaq mümkün deyildi. Başlangıçda belə cəhdlər göstərilirdi, ancaq tezliklə zabitlər bu ideyadan əl çəkməli oldular. Dəstənin üzvləri, xüsusən gənclər, dəliqəbaşı sıradan ayrı düşürdülər, arabir kollarıqda gözə dəyən maral və ya hindtoyuqlarını vurmaq ümidilə, yaxud sakitlikdə ürəyi çəkən qumquma ilə təklə qalmaq üçün meşənin dərinliyinə çapırdılar. Onları inandırmaq vaxt itirmək idi, ciddi iradlar isə çox vaxt yalnız kobud cavablara səbəb olurdu.

¹ Qalibiyyət, şöhrət, mükafat simvolu

² Buşel – 36,35 litrə bərabər həcm ölçüsü

Çavuş Hikmət könüllülərin rəftarından son dərəcə qəzəblənmişdi. – Gədə-güdələri! – deyə o qışqırdı. – Lənətə gəlmiş südəmarlar, qoy onlar birca cızıqlarından çıxsınlar! Qoy mənə alliqator yesin, əgər onlar sonra özəllərini başqa cür aparmağı öyrənməsələr! Mən öz mədyanımı hələliyi istənilən aygının qarşı mərcə qoyuram ki, bəzi uşaqlar hələ günəşin qürubuncan skalsız qalacaqlar! Şərəfime and olsun!

Hec kim onunla mərcə gəlməyə ürək eləmədi, amma elə belə də oldu: onun sözləri peyğəmbərcasına söylənməmiş çıxdı.

Bir gənc plantator, özünün şəkər plantasiyasındaymış kimi, tam təhlükəsizlikdə olduğunu xəyal edərək, bir maralın dalınca düşüb qovmaq fikrinə düşdü və dəstədən aralandı. Onun gözədən itməsindən heç beş dəqiqə keçməmişdi ki, meşədə iki güllə açıldı və növbəti anda yiyəsiz qalmış at kollarıqdan qaçıb çıxdı.

Dəstə dayandı.

Könüllülər qrupu atas səsli gələn tərəfə yollandı, ancaq düşmənin heç bir izini aşkar etmək baş tutmadı, yalnız iki güllə ilə vurulmuş gənc plantatorun cəsədini tapdılar. Bu, onun bütün yoldaşları üçün dərs – hərçənd ağır dərs – oldu və indi artıq heç kim daha maral ovlamağa çalışmadı.

Öldürüləni harada tapmışdırlarsa, elə orada da gördülər, sonra isə dəstə, artıq işləri xeyli yüngülləşmiş zabitlərin başçılığı altında tam nizamla yürüşü davam etdirdi və heç bir məcərsiz-filansız, günəşin qürubundan öncə Kinq fortuna çatdı.

LXII

fəsil

BAŞA ZƏRBƏ

Bircə qısa saat istisna olmaqla, mənim Kinq fortu ilə bağlı heç bir xoş xətirəm olmamışdı. Mən olmayan müddətdə bura bir neçə yeni zabit gəlmişdi, ancaq onların arasında bircəciyi belə tapılmadı ki, onunla tanış olmağına dəysin. Fortda dansqallıq daha da artmışdı. Burada yerləşmək asan deyildi; markitantın və alverçilərin

dövlətlərinin gəlhagəli idi. Burada işləri yaxşı gedən, görünür, yalnız onlarla birlikdə kvartirмейстер, komissar¹ və mal-qara alverçiləri idi.

"Göycək" Skott hələ də adyutant hesab olunurdu və həmişəki kimi, dedikcə şıq geyinirdi. Ancaq mən onun haqqında, demək olar ki, düşünmürdüm. Forta gələn kimi dərhal, adətən elə də xoş olmayan vəzifələrimin icrasına başlamalı olmuşdum. Məni uzun səfərdən sonra dincəlməyə belə qoymadılar, heç üst-başımın tozunu da çırpmağa imkan vermadılar və dərhal generalın yanına çağırıldılar. Nə üçün mən ona belə tələsik gərək olmuşdum? Bəlkə, duella bağlı hansısa təfərrüatlar üzə çıxmışdı? Bəlkə, mənə hansısa əski suçlarımla görə edəcəkmisələr?

Generalın yanına gedəndə ürəyim heç də sakit deyildi. Ancaq bəlli oldu ki, ötüb-keçənlərə görə narahat olmağıma dəyməzmiş. Generalın məni hansı işlə bağlı çağırıldığını biləndə, hətta təəssüf etdim ki, bu, təhmat deyilmi.

General agentlə danışdı. Demə, Omatla və Qara Gil ilə daha bir görüş nəzərdə tutulubmuş və mən dilmanc kimi gərək imişəm. Hər şey mənim iştirakımla baş verdi. Məsləhətləşmədə hökumət qoşunlarının və dost hinduların birgə hərəkət planları götür-qoy edildi. Sonuncular, müttəfiqlər kimi, Amazura çayı bataqlıqlarında gizlənməmiş öz həmqəbilələrinə qarşı çıxmaları idilər. Onların dəqiq yerləri bəlli deyildi, ancaq onu, artıq xəbərlərə başlamış dinc başçıların və onların kaşfiyyətçilərinin yardımı ilə müəyyən etməyə ümid edirdilər.

Görüş qabaqcadan şərtləndirilmişdi. Öz qəbilələri ilə Bruk fortda yerləşən başçılar, gizlicə meşədə göllün yanındakı adi görüş yerinə gəlməli və agentlə generalı qarşılamalı idilər. Görüş elə həmin axşama, qas qaralandan sonraya təyin olunmuşdu ki, həm yoldan çıxaranları, həm də xainləri kənar gözlərdən gizlətsin.

Günəş batan zaman artıq yetərinca qaranlıq düşdü. Ay kiçilib bir çərək² qalmışdı və günəşin qürubundan dərhal sonra o, səmədə görünmürdü.

¹ Birləşmiş Ştatlar ordusunda bu iki zabit vəzifəsi tamamilə fərqlidir. Komissar qoşunların mədəni vəziyyətinə nəzarət etmək tapşırılmışdır, kvartirмейстерin vəzifəsinə isə şəxsi həyatın mənzil, geyim, silah və təchizat məsələləri aiddir.

² Çərək – hər hansı bir ölçü vahidinin dördü birinə bərabər ölçü.

Qaranlıq təzəcə düşmüşdü ki, general, agent və dilmanc, elə ötən dəfəki kimi, fortdan çıxdılar. Başçılar görüş yerində deyildilər və bu bizi bir qədər təəccübləndirdi. Biz hinduların, adətən, çox diqqətli olduqlarını bilirdik.

– Onları nə ləngidə bilər? – agent və general bir-birindən soruşdular.

Cavab özünü çox gözlətmədi. Uzaqdan eşidilən atəş səsləri – tüfəng və topaçaların kəskin saqqılıtları axşam nəsimi ilə biza gəlib yetişdi. Biz qulaq batıran – "lo-ho-eh!" – döyüş nidasını eşidik. O, meşənin dərinliyindən eşidilirdi. Aydın idi ki, orada amansız döyüş gedir. Bu, əsgərləri aldadıb fortdan çıxarmaq və ya gözetçini qorxutmaq, düşmənin diqqətini yayındırmaq üçün maneəvər və ya yalançı həyəcan deyildi. Kəskin və vəhşi çığırlardan duyulurdu ki, meşədə insan qanı axıdılır.

Yoldaşların nə düşünəcəklərini belə bilmirdilər. Onların ikisinin də xüsusi bir qeyrat yiyəsi olmadıqlarını duyurdum. Həm də general olmaq üçün bu kimi keyfiyyətlərin adamda olması heç də tələb olunmur. Hərbi əməliyyatlar zamanı Amerika zabit və generalının ağac və ya divar uçuqları arasında qonxaqcasına gizləndiklərini görmək mənə tez-tez qismət olurdu. Onların, sonralar iyrimi milyonluq bir xalqın başçısı seçilmiş olan birisi, bir gün bu cür toqquşmaların birində, təsadüfi güllələrdən qorunmaq üçün yol qırağındakı arxda gizlənməmiş, həmin vaxt isə onun qoyub getdiyi briqada, yəni mənə mill kəndə, kiçik leytenantın başçılığı altında rəşadətli döyüşmüş. Ancaq mən nə üçün indi bundan danışsam? Dünya bu cür qəhrəmanlarla doludur.

– Lanət şeytana, bu, onlardır! – agent səsləndi. – Onları güdüblər, onlara hücum edə bilər. Çox güman ki, bu, əclaf Pauleldir!

– Deyəsən, elədir, – general cavab verdi, görünür, onun əsəbləri daha möhkəm idi və o daha soyuqqanlı danışdı. – Bəli, bu, yaqın ki, onlardır. O istiqamətdə bizim qoşunlar – birca ağ əsgər belə yoxdu. Bu, hindulardır, öz aralarında vuruşurlar. Biza dost başçılara basqın olunub. Siz haqlısınız, Tompson, bu, aydındır.

– Əgər belə isə, general, onda burada bizlik bir iş qalmayıb. Onlar Omatları güdüblərsə, əlbəttə, say üstünlüyü onların tərəfindədir. Onlar qalib gəlməlidir. Biz onların daha gözləyə bilmərik.

– Bəli, yaqın ki, nə Omatla, nə Lusta Hajo gəlməyəcək. Düşünürəm ki, biz forta qayıda bilərik.

Onlar, sanki, nə etməli olduqlarını bilmədən tərəddüd edirdilər. Anladım ki, hər iki general başlanmış işi birdən buraxmağın və uzaqlaşmağın onlara münasib olub-olmadığını zəhinlərində götür-qoy edirlər.

– Birdən onlar gəlsələr?.. – dəyərli hərbiçisi sözə başladı.

Burada cəsarət edib işə qanşdım.

– General, – təklif etdim, – icazənizlə, mən burada qala bilərəm. Onlar gəlsələr, mən yubanmadan forta dönərəm və sizə xəbər verərəm.

Hər iki general üçün bundan daha xoş bir şey düşüncə tapmaq çətin idi. Təklifim yubanmadan qəbul olundu və iki qoçaq uzaqlaşdı. Mən tək qaldım.

Ancaq tezliklə öz ehtiyatsız nəcibliyimə təəssüflənəməli oldum. Döyüş səsi-küyü sakitləşən və seminolların zəfər harayları: “Kaha-kuinel!” – səslənən zaman, generallar, yaqın ki, hələ forta çatmamışdılar. Hələ də bu kəskin qışqıqlara qulaq verirdim ki, birdən bir neçə hindu kolluqdan sıçrayıb çıxdı və mənə araya aldılar.

Hətta ulduzlarnın zəif işığında belə parlaq tiyələri, tüfəngləri, tapançaları və tomaqavqları ayırd edə bilirdim. Mənim səhvim və onların başımın üstündə sayrısan işıldaqlaşlarla dəyişik salmanın üçün bu silahlar gözlerimin həddən artıq yaxınlığında idilər. Bundan başqa, polad tiyələrin cingiltisini eşidirdim. Ehtimal ki, fort yaxınlığında olduğuna görə, hindular mənə səssiz-səmirsiz hücum etmişdilər. Mən qışqırıqda isə mənə vurub gicəllətdilər ki, bu zərbədən huşumu itirib yerə yıxıldım.

LXIII

fəsil

HİNDUNUN CƏZASI

Bir müddət sonra özümə gəldim və hinduların əhatəsində olduğumu gördüm. Ancaq indi onlar mənə təhdid etmədilər, əksinə, qayğıma qalmağa çalışırdılar. Başım onlardan birinin dizinin üstündə idi, bir başqası isə gicgahımdakı yaradan süzan qanı dayandır-

mağa çalışırdı. Ətrafımda mənə hüsn-təvəccöhə baxan döyüşçülər dayanmışdılar. Ehtimal ki, onlar mənim özümə gəlməyimi istəyirdilər. Təəccüb etdim, çünki onların məni öldürməyə hazırlaşdıqlarına əmin idim. Tomaqavqla vurulanda ölümcül yaralandığımı xəyal etmişdim. Bu cür duyğu, daha çox, qəfil zərbə ilə vurulub gicəlləndirilən adamlarda olur.

Hələ sağ olduğumu və yalnız yüngül yaralandığımı və üstəlik, əhatəsində olduğum adamların mənə pislik etməyə çalışmadıqlarını duymaq çox xoş idi. Hindular, görünür, mənim ölmədiyimə sevinib, yaramın ölümcül olub-olmaması barədə mühakimə yürüdərək öz aralarında sakitcə danışırdılar.

– Biz sənin qanını axıtdıq, ancaq yara xətərli deyil, – onları bini, öz doğma dilində mənə müraciət etdi. – Sənə zərbə vuran mən idim. Qaranlıq idi. Doğan Günəşin dostu, biz sənə tanımadıq! Biz sənə yatıqakluko¹ olduğunu zənn etdik. Biz onu burada tutacağımızı düşündük və onun qanını axıtmaq istəyirdik. O, burada olub. O, hara getdi?

Mən fortu göstərdim.

– Xulvak! – bir neçə hindu birağızdan səsləndi.

Bəlli idi ki, onlar məyus olublar.

Onlar bir müddət, görünür, təşviş içində, öz aralarında məslə-hətləşdilər, sonra isə mənimlə birinci danışmağa başlayan hindu yenidən mənə müraciət etdi:

– Doğan Günəşin dostu, heç nədən çəkinmə. Biz sənə toxun-marıq, ancaq sən bizimlə başçıların yanına getməlisən. Bu, uzaq deyil. Gedək!

Cəld ayağa durdum. Əgər mən var gücümə say etsaydım, bəlkə də, onları əlindən qaçıb aradan çıxmağı bacarardım. Amma bu cəhd mənə bəha də başa gələ bilirdi – mənə bir daha başımdan vura bilirdilər, hələ ola bilsin, öldürərdilər. Bundan başqa, düşmənlərimin nəzakəti mənə sakitləşdirdi. Duydum ki, onlardan qorxmalı deyiləm və buna görə tərəddüd etmədən onların arxasınca getdim.

Hindular bir-birinin arxasınca bir sırada düzülüb və mənə ortada yerləşdirib, dərhal məşəyə yola düşdülər. Mən müəyyən edə bil-diyim qədər, biz səvağ gedən istiqamətdə məşəyə gedirdik. İndi hər şey sakit idi, döyüşçülər öz zəfər haraylarını dayandırmışdılar. Mən

¹ Yatıqakluko – məhir natiq, burada: hökumət agentisi nəzərdə tutulur.

ay işığında, əvvəllər şurada gördüyüm hindulərin üzlerini tanıdım. Bunlar mikosoklar qəbiləsinin döyüşçüləri, Otseolanın tərəfdarları idilər. Bundan onun, mənə yanlarına aparıldıqları başçılardan biri olduğu nəticəsinə gəldim. Təxminlərim düz çıxdı. Tezliklə talaya çıxdıq ki, burada hindu döyüşçüləri yərbəyər olmuşdular; onlar, təxminən, yüz nəfər olardılar. Mən bir neçə başçı gördüm, Otseola da onların arasında idi.

Ətrafda hər yan qana bulanmışdı – mənzərə, həqiqətən, qeyri-adi idi. Cəsədlər yaralarla örtülmüş halda nizamsız şəkildə düşüb qalmışdılar; onlarda təzə qan laxtalanmışdı, aya dikilmiş gözlərdə dəhşət ifadəsi donmuşdu. Adamlar ölüm onları haqlayan vəziyyətlərdə yuxalıb qalmışdılar. Skalpsöyan bıçaq artıq öz müdhiş işini bitirmişdi; gigəhlərdə saç örtüyündən məhrum edilmiş kəllələri tac şəklində dövrələyən tünd-qırmızı kətkirlər görünürdü. Öldürülənlərin yan-yörəsində əllərində təzə skalplar olan hindular dolaşırdılar. Bəzilərinə skalplar tüfənglərin lülələrindən sallanırdı.

Burada fəvqəladə heç nə baş verməmişdi. Hər şey aydın idi. Basılmış döyüşçülər xainlərin qəbiləsinə – Lusta Həjonun və Omatlanın tərəfdarlarına mənsub idilər. Xain başçılar agentlə razılıq əsasında seçmə mülkiyyəti müşayiəti ilə Bruk fortundan çıxmışdılar. Onların planı vətənsəvərəfə bəlli imiş. Xainləri izləmiş, yolda onlara hücum etmiş və qısa toqquşmadan sonra məğlub olmuşdular. Əksəriyyət həlak olmuşdu, yalnız az bir qismə, başda başçı Lusta Həjo olmaqla, qurtulmaq müvəffəq olmuşdu. Bəziləri Omatlanın özü ilə əsir düşmüşdü və hələ sağ idilər. Onları yalnız ona görə dərhal öldürməmişdilər ki, ölümə daha təntənəli şərəitdə təslim etsinlər.

Ağaclarla bərk-bərk sanmış əsirləri gördüm. Onların arasında o kəs də var idi ki, agentin lütfü ilə seminolların kralı mənəbəsinə yüksəldilmişdi. Ancaq onun təbəələri ona azacıq da olsa, ehtiram göstərmirdilər. Onun ətrafında döyüşçülər – padşah qatili rolunda çıxış etməyə can atırlar toplaşmışdılar. Ancaq Omatlanı öz xalqlarının adət-ənənəsi və qanun ilə məhkəməyə vermək istəyən başçılar, onları zorakılıqdan saxlayırdılar. Biz gəlib çatən zaman, onlar məhz bu məhkəməni başa çatdırırdılar və öz aralarında məsləhətləşirdilər. Mənə əsir götürən döyüşçülərin biri bizim gəlişimizi xəbər verdi. Duydum ki, başçılar məyus oldular. Göründüyü kimi, mən onlara gərək olan əsir deyilmişəm. Buna görə mənə diqqət yetirmədilər və mən

özümü sərbəst hiss edə və onların ədalət məhkəməsinə necə bitirdiklərini seyr edə bildim.

Hakimlər öz bərcəllarını yerinə yetirdilər. Uzun zaman mübahisə edəsi olmadılar, hamı həddən artıq yaxşı bilirdi ki, Omatla xaindir. Əlbəttə, onu suçlu bildilər və o, cinayətlərinin əvəzini öz həyatı ilə ödəməli idi. Hökmü həminin əşidə biləcəyi şəkildə elan etdilər: xayanatkar ölməlidir! Sual əmələ gəldi: onu kim edam edəcək? İstəyənlər çox idi, çünki hindu əxlaqının prinsiplərinə görə, xainin cəzasını vermək şərəf işi sayılır. Belədən, cəllad tapmaq çətin deyildi. Çoxları hazır olduqlarını bildirdilər, ancaq şura onların xidmətlərini qəbul etmədi. Belə işi səsvərəm ilə həll etmək gərəkdi.

Otseolanın andından həminin xəbəri var idi. Onun tərəfdarları istəyirdilər ki, bu işi o etsin, buna görə həmrəyliklə onu seçdilər və Otseola bunu layiqincə qəbul etdi.

O, sanmış əsirə əlində bıçaq yaxınlaşdı. Qaçılmaz zərbəni görmək üçün hamı onların ətrafında toplaşmışdı. Mən hansısa anlaşılmaz duyğunun təhriki ilə, qeyri-ixtiyari olaraq yaxına gəldim. Biz nəfəsimizi qısaqaya dayanmışdıq, gözləyirdik ki, bıçaq ələ bu saat əsirin ürəyinə sancılacaq.

Biz Otseolanın əlini zərbə endirmək üçün qaldırdığını gördük, ancaq nə yara, nə də qan görünürdü. Bıçağın tiyəsi yalnız əsirin sanmışı qayışları kəsdi. Omatla qol-qıçı açıq halda dayanmışdı. Hindulərin arasında bəyanməmə uğultusu ucaldı. Axı Otseola bunu nə üçün etdi? O, doğrudanmı, Omatlaya qaçmaq imkanı vermək istəyirdi?

– Omatla! – Otseola düşməninə üzünə qəşqəbaqla baxaraq, danışmağa başladı. – Vaxt var idi ki, mən səni igid adam sayırdım. Sənə bütün qəbilələrin, bütün seminol xalqlarının sayğısı vardı. Ağlar səni satın aldılar, vətənə və ümumi işimizə xayanatə məcbur etdilər. Amma sən, hər halda, iki kimi ölməyəcəksən! Mən səni yox edəcəyəm, ancaq qatil olmaq istəmirəm. Mən köməksiz və silahsız adama əl qaldıra bilmirəm və səni namuslu təkbətək döyüşə çağırıram. Onda hamı görər ki, həqiqət zəfər çalır... Ona silah verin! Goy bacarırsan, özünü qorusun.

Bu gözlənilməz çağırış narazılıq qışqırıqları ilə qarşılandı. Hindulərin arasında Omatlanın xayanatından qəzəblənən və həm də az öncəki toqquşmanın qeyzi ilə alışan elələri var idi ki, onu yerində, qol-qıçı bağlı halda öldürərdilər. Ancaq hamı gördü ki, Otseola öz

sözünün üstündə durmaqda tam qərarlıdır və buna görə heç kim etiraz etmədi. Döyüşçülərin biri Omatlaya tomaqavk və bıçaq verdi. Otseola da eynən bu cür silahlanmışdı. Sonra adamlar aralandılar və rəqiblər dairənin ortasında qaldılar.

Toqquşma qısa və qarlı oldu. Otseola demək olar, dərhal vurub düşmənin alından tomoqavkı saldı, sonra isə ani zərbə ilə onu yerə aşırı. Qalib məğluben üzünə ayıldı, onun alında bıçaq parladı.

O, qəddini düzəldən zaman, bıçağın tiyəsi artıq ay işığında parıldamırdı: o, qandan tutqunlaşmışdı.

Otseola andına sadıq qaldı – o, xainin ürəyini vurub deşdi. Omatlanın işi bitdi.

Nəticədə ağlar Otseolanın bu hərəkətini qətl adlandırdılar. Ancaq bu, düz deyil. Birinci Karl, Kaliqula və Tarkivini¹ və öz xalqına zülm eləyən və ya ölkəsinə xain çıxan yüzlərlə başqa müstəbidlər də eyni ölümlə ölmüşdülər.

İctimai ray belə əməlləri mühakimə edərkən heç də həmişə adalatlı olmur. O, rəngini dəyişən buqələmun kimidir: öz əyyamının ikiüzlü ruhuna əsasən dəyişilir.

Bu, tam riyakarlıqdır, biabırçı və həyasız prinsipsizlikdir! Yalnız o kəsləri qatil adlandırmaq olar ki, onlar rəzil, tamahkar məqsədlərə görə öldürülər. Otseola isə başqa xüsusiyyətli adam idi.

Qarıba duruma düşmüşdüm. Başçılar mənə əhəmiyyət vermir-dilər və mənə əsir götürən hinduların nəzakətinə baxmayaraq, hər halda, öz gələcək taleyimə görə narahatlıqdan qurtula bilmirdim.

¹ *Birinci Karl* – 1625 – 1649-cu illərdə ingilis kralı. Burjuazıyanın narazılığına və geniş əhali kütlələrinin qəti etirazına səbəb olan feodal-mülkiyyət siyasəti yürüdü. XVII yüzillikdə baş verən ingilis burjuva inqilabı zamanı devrilməyə 30 yanvar 1649-cu ildə edam edilmişdir. *Kaliqula Qay Səzar*, bizim ərənin 37–41-ci illərində Roma imperatoru – dolıbaş despot, qəddar müstəbid. Sui-qəsdçiləri tərəfindən öldürülmüşdür. *Tarkivini* – Qədim Romanın kişi əfsanəvi çarının adı. Mayn Rid, yəqin ki, Moğrur Tarkivini – Romanın sonuncu çarını (b.e.ə. 539 – 509) nəzərdə tutur. O, müstəbid olaraq hakimiyyət sürdükdən sonra qovulmuş, çar hökuməti isə respublika ilə əvəz olunmuşdu.

Hindular bütün baş verənlərdən coşmuşdular və faktiki olaraq mənim ölkəmlə müharibə vəziyyətində idilər, bu səbəbdən də Omatlanın qismətinə düşən aqibəti mənim üçün də hazırlamaq fikrinin ağillan-na gəlməsi mümkün idi. Beləliklə, xoş olmayan anlar yaşayırdım.

Ancaq tezliklə ürəyim yerinə düşdü. Otseola xain Omatla ilə hesa-bı çürüdən kimi yanıma gəldi və alini dostcasına mənə uzatdı. Yenidən onun dostluğuna nail olduğum üçün xoşbəxt idim. O, mənim səhv üzündən yaralandığımı və əsir düşdüyümü deyib, təəssüfünü bildirdi. Sonra döyüşçülərdən birini yanına çağırırdı və mənə forta ötürməyi ona əmr etdi.

Mənim əsla faciə yerində qalmaq istəyim yox idi. Otseola ilə vidələşərək, belədcimin ardınca getdim. Biz gölün yanında aynıldıq və mən heç bir macərəsiz-filansız forta qayıtdım.

LXIV
fəsil

BAŞ TUTMAYAN BANKET

Vəzifə borcuma görə, zorən şahidi olduğum bütün hər şey barədə raport yazdım. Mənim hekayətim forda hiddət doğurdu. Yubanmadan əsgərləri düşməni izləməyə göndərdilər, belədcı isə mənə tayin etdilər.

Bu, aməlli-başlı cəfənglik idi. Gözlənilirdi kimi, izləmə heç bir fayda vermədi. Biz, əlbəttə, savaş yerini və ətrafında artıq canavarlar vumuxan öldürülənlərin cəsədlərini tapdıq. Ancaq biz birçə nəfər də olsa, canlı hindu əşkar etmədik və hətta onların gözəndən itdikləri çıxırı belə axtarıb tapa bilmədik. Dəstəməz bir neçə yüz adamdan ibarət idi – faktiki olaraq bu, fortun bütün qarnizonu idi. Biz az olsaydıq, əminəm ki, düşməni, hər halda, özünü bürzə verərdi.

Omatlanın ölümü mühüm hadisə idi. Hər halda, özünün nəticələrinə görə, olduqca vacib idi. Ağlar Omatlanı qəbilənin baş başçısı,

"krallı" təyin etmişdilər. Buna görə, hindular onu öldürməklə, Omatlaya bu mənəvi verən hakimiyyətə nifrətlərini, həmçinin bundan sonra da ağlar onların işlərinə qarşın zaman dirənış göstərmək barədə qəti niyyətlərini açıqca ortaya qoymuşdular. Omatla ağların himayəçiliyi altında idi. Onlar ona güvənlik zamanəti vermişdilər, belə bir vəd isə müqaviləyə bərabər tutulur. Buna görə onun öldürülməsi həvalədarlarına zərbə idi. İndi hökumət onun ölümünə görə qisas almağa məcbur idi.

Bu olay Omatlanın təbəələri üçün xüsusilə vacib nəticələrə malik idi. Onun ölümündən qorxuya düşən və eyni cür cəzadan çəkinən kiçik başçıların və döyüşçülərin çoxları satqınların sıralarını tərk etmiş və vətənsəvarlara qoşulmuşdular. Çox qəbilələr ki indiyə qədər qəti qərar qəbul etməmişdilər, indi bəyan edirdilər ki, bütün xalqla birlikdə mücadilə edəcəklər və tərəddüd etmədən silaha sarıldılar.

Omatlanın ölümü təkcə sərt ədalət məhkəməsi aktı deyildi, o, eləcə də, ağlara qarşı düşmən əhvalda olan hindular tərəfindən yenidən incə siyasi manevr idi. Bütün bunlar bu manevri düşünüb tapan və həyata keçirən adamın yüksək aqli keyfiyyətlərini inandırıcı şəkildə sübut edirdi.

Otseola qisas almağa and içmişdi və Omatla bu andın birinci qurbanı olmuşdu. Tez bir vaxtda ikincisi də oldu. Tezliklə yeni elə bir faciə baş verdi ki, bu, özünün daha həyəcanlı, qorxunc və mühüm olması ilə satqının ölümü faciəsini kölgədə buraxdı. Bu hekayətin əsas iştirakçılarının biri bundan sonra səhnədən çıxmış oldu.

Biz forta gələndən sonra ərzaq sürətlə azalmağa başladı. Qabaqcadan belə böyük qoşun dəstəsi üçün azuqə ehtiyatı görməmişdilər, onu tez bir zamanda Kinq fortuna çatdırmaq isə mümkün deyildi. Biz hərbi əməliyyatlar aparmaq vərdisi olmayan hökumətin adi diqqətsizliyinin qurbanı olmalı idik. Ərzaq payını son həddə qədər azaltmalı oldular. Qarşıda bizi, az qala, ac ölüm gözləyirdi.

Vəziyyət böhranlı hal alırdı və burada bizim baş komandan yüksək vətənsəvarlıq aktı nümayiş etdirdi. Floridada doğulmuş general Klinc, yüksək hərbi post tutmasından əlavə, həm də Kinq fortunun yaxınlığında yerləşən çox yaxşı, böyük plantasiyanın yiyəsi idi. Onun yüzrlə akrliq qarğıdalı tarlaları vardı və məhz həmin vaxt onlarda məhsul yetişirdi. General qeyd-şərtsiz olaraq taxıl qoşunun təchizatı

üçün verdi. Ancaq məhsulu orduya daşıyıb gətirmək əvəzinə, əksini etdilər: qoşunu sahələrə göndərdilər ki, onlar öz ruzilərini üçün taxılı özləri toplasınlar. Beləliklə, kiçik ordunun beşdə dörd hissəsi fortu tərk etdi və yerində yetərinə zəif qamizon qaldı. Plantasiyada isə Dreyn fortu adlandırılan yeni istehkam əmələ gəldi.

Böhtançılar tapıldı ki, qoca xeyirxah generalın bu adı olmayan işdə heç də vətənsəvarlıq duyğularına əsaslanıb hərəkət etmədiyi haqda şayiələr yaymağa başladılar. "Sən dəyirmanı" yaxşı alıcılıq qabiliyyəti və səxavətli alıcı kimi yaxşı tanınması və generala taxılına görə yaxşı ödənc verəcəyi haqda söhbətlər gəzirdi. Bundan başqa, ordu plantasiyada dayandıqca, hinduların hücumlarından qorxmaq olardı. Ancaq, ola bilsin, bütün bunlar sadəcə düşərgə qulpoqanlarının yalan-palanları idi.

Məni plantasiyaya təyin etməmişdilər. Mən generalın istəkliləri sırasında deyildim və onun qərarınının zabiti deyildim. Biz agentlə Kinq fortunda qaldıq.

Günlər bir-birini yeknəşəqliklə əvəz edirdi. Bütün həftələr arxada qalırdı. Dreyn fortuna səfər etmək bizim üçün nadir ayləncələrdən idi. Tez-tez getməli olmurduq – Kinq fortunda həddən artıq az qoşun qalmışdı. Hinduların silahlandıqları bizə yaxşı bəlli idi. İstehkamin həndəvarında daim onların izlərinə rast gəlmək olurdu. Azuqənin artırılması üçün ova getmək də və hətta ətraf meşələrdə romantik gəzintilər də – bütün bunlar indi xatəli idi.

Agentin çox ehtiyatlı olmağa başladığı gözümdən yayınmadı. O, fortun hasarından bayıra az-az hallarda çıxırdı, qarovulların xətdindən kənarda isə heç vaxt görünmürdü. O, hər dəfə meşəyə və uzaq savannalara baxarkən, üzündə qayğılı bir ifadə görünürdü, elə bil, ürəyinə dammış xətər onun canını üzürdü. Bu, satqın başçının ölümündən sonra belə olmuşdu. Agent Otseolanın Omatlanı öldürmək təhdidini eşitmişdi və ola bilsin, hətta başçının andının onun özünə də aid olduğunu anlamışdı. Ehtimal ki, tələyin necə olacağına qabaqcadan sezmışdi.

Milad günü yetişdi. Həmin vaxt hər yerdə – quzeyin buzlu aysberqləri arasında, bürkülü, tropik düzənliklərdə, gəmi göyertasında, qalada, hətta həbsxanada – adamlar bayramı mümkün qədər şən keçirmək istəyirdilər. Hər yerdə olduğu kimi, bizim qalada da bayram

¹ Sən dəyir – ABŞ hökumətinin istehzalı loqosu

edirdilər. Əsgərlər təlim məşğələlərindən azad edilmişdilər, və yalnız növbəçilər qarovul xidməti aparırdılar. Həmin günlərdə gündəlik qida payı artırılmışdı və menyunu bacardıqca daha rəngarəng etməyə çalışırdılar. Beləliklə, milad haftası şən keçirdi.

Amerika ordusunda markitant, adətən, zabıtlərə saxavətlə kredit yarmıni edən və onlara borc pul verən hansısa uğurlu bir macərə həvəskarı olur. Şadanalılarda və kef məclislərində o onların yoldaşı və həmpiyaləsi olur. Kinq fortunun markitanti də belələrindən idi.

Bu milad günlərinin birində markitant bizi dəbdəbəli nahara qonaq etməyi qat etdi – fortda heç kim bu cür qonaqlıq düzəldə bilməzdi. Bütün zabıtlər dəvət olunmuşdular, onların arasında ən sayılan qonaq agent idi.

Qonaqlığı markitantın evində təşkil etmişdilər. Bu ev fortun hasarından qıraqda, ondan yüz yarda qədər aralı, meşənin kənarında yerləşirdi. Nahar bitəndə hava, demək olar, qaralmışdı. Zabıtlərin çoxu forta qayıtmayı və eys-ışratı orada davam etdirməyi kəsirdilər.

Agent və on nəfərəcən qonaq – zabıtlər və mülki şəxslər – daha bir şüşəni birlikdə boşaltmaq üçün markitantın qonaqsevər evində bir az da yubandılar. Mən isə başqa zabıtlərlə birlikdə forta qayıtdım.

Təzəcə masa arxasına keçmişdik ki, birdən təəccüblə hay-küy və yaxşı tanış olan səs – tüfənglərin şiddətli şaqqlınsını eşitdik. Güllə səslərinin ardınca vəhşi qışqırıqlar bizə gəlib çatdı. Bu, hinduların döyüş nidaləri idi. Biz bu səslərin nə demək olduğunu dərhal anladıq və düşmənin forta hücum etdiyini düşündük. Əlüstü kim nə ilə bacarırsa silahlandıq və hamımız kazarmadan bayıra atıldık.

Biz yalnız burada hücumun forta deyil, markitantın evinə edildiyini başa düşdük. Evi hinduların döyüş boyası ilə tam boyanmış, saçlarına lələklər taxmış və döyüşçü paltarı geymiş dəstəsi əhatə etmişdi. Onlar hər tərəfə qaçırdılar və bərkən: "lo-ho-eh!" qışqıraraq, silahlarını sil-kəlayirdilər. Hər dənbir tək-tük atəş səsləri eşidildirdi və fəlakətli güllə abas yerə gizlənməyə can atan qurbanı haqlayırdı. Darvazalar geniş açılmışdı və hasardan o yanda gəzən əsgərlər dəhşət fəğanları ilə qalaya qaçırdılar. Növbəçilər atəş açmağa çalışırdılar, ancaq markitantın evi çox aralı idi, güllələrin heç biri hindulara çatmırdı.

Topçılar tələsik toplanın yanına atıldılar. Ancaq aydın oldu ki, fortda markitantın evinin arasında olan, tirdən qaynılmış möhkəm tövlə, düşmənin üçün etibarlı sığınacaq rolunu oynayır.

Qəfildən qışqırıqlar kəsildi və qarışın döyüşçülər dəstəsi meşəyə tərəf atıldı. Onlar bir neçə saniyə sonra, sanki, sehr ilə meşənin sıx yerində gözümüzə görünmədi.

Fortun komendantı bacarıqsız zabıt çıxdı. O yalnız indi öz qarnizonunu topladı və hərəkətə cürət etdi. Biz markitantın evinə yaxınlaşanda qarşımızda dəhşətli mənzərə açıldı. Ev yiyəsinin özü, iki gənc zabıt, bir neçə əsgər və mülki şəxs ölmüş halda döşəmədə uzanmışdı, onların bədənəri çoxsaylı yaralarla örtülmüşdü. Agentin cəsədini dərhal gördük. O, dalı üstə uzanmışdı, mundiri parça-parça edilmiş və qana batmışdı, üzündə qan laxtalanmışdı. Onun bədənini on altı güllə ilə deşilmişdi, ən qorxunc yara isə sinəsinin sol tərəfində açılmışdı. Göründüyü kimi, onun ürəyinə bıçaq sancmışdılar. Əgər evdə canlı şahid tapılmasaydı belə, bu yaranı kimin vurduğunu başa düşərdim. Şahid isə var idi – zənci əşpaz qadın; o, dolabın arxasında gizlənmiş və öz sığınacağından yalnız indi çıxdı. O, bütün bu qırhə-qır görmüşdü, Otseolani tanıyıb və onun agentə sonuncu zərbəni necə endirdiyini görmüşdü. Demək, Otseola bu andına da əməl etmişdi.

Qısa məsləhətləşmədən sonra, bütün ehtiyat tədbirlərini gör-məkdə, təqibə başlamaq qəti olundu. Ancaq bu, elə ötən dəfəki kimi, heç nə vermədi: biz heç düşmənin izlərini də aşkar etmədik.

LXV

fəsil

DEYDİN DARMADAĞIN EDİLMƏSİ

Milad şənliklərinin sonu nə qədər kədərli olsa da, Kinq fortuna tezliklə daha kədərli xəbərlər gəlib çatdı. Biz sonradan "Deydin darmadağın edilməsi" adlandıracağımız olaydan xəbər tutduq.

Bizə bunun sorğunu bizimlə dost hindu qəbilələrindən olan elçi gətirmişdi. O bizi elə sarsıtmışdı ki, əvvəlcə ona heç kim inanmaq istəmədi.

Sonra başqa hindular gəldilər və birinci elçinin sözlərini tamamilə təsdiq etdilər. Əhvalat o qədər faciəli idi ki, ağla batmayan və

az qala, yalan kimi görsənirdi. Bu qəziyyə özünün bütün romantik çaraları ilə birlikdə doğru çıxdı – özünün qanlı sonucları ilə, özünün bütün təfərrüatları ilə indi savaş gerçəkdən başlanmışdı. Onun başlanğıcı rolunu tamamilə qeyri-adi bir toqquşma oynadı – həm mahiyyətinə, həm sonuclarına görə.

Bu çarpışma haqda hesabat, yaqın ki, müəyyən maraq doğurur. Artıq öz hekayətimdə qeyd etdiyim kimi, Birləşmiş Ştatlar Ordusunun bir zabiti lovgə-lovgə bayan etmişdi ki, guya, o, "özüyü konvoy kimi bircə çavuş götürər və bütün hindu ərazilərinin bu başından vurub, o başından çıxar". Bu zabit mayor Deyd idi.

Elə alınmışdı ki, mayor Deydin alinə öz hərbi şücaətini göstərmək fürsəti düşmüşdü, hərçənd onun tabeliyindəki heyət tək bir çavuşdan ibarət deyildi. Ancaq işdə heç də onun düşünlülməmiş, lovgə danışığındakı kimi çıxmamışdı.

Bu uğursuz əhvalatın necə baş verdiyini anlamaq üçün, həmin yerin xəritəsi ilə bir az tanış olmaq gərkdir.

Florida yarımadasının qərb sahilində bir buxta var ki, hindular onu "Tampa", ispanlar isə – "Espiritu Santo" adlandırırlar. Vaxtilə bu buxtanın yanında ingilislər tərəfindən Bruk fortu tikilib. Bu qala Kinq fortuna bənzəyir və ondan doxsan mil güneyə doğru yerləşir.

Bruk fortu hindu rezervasiyalarının yaxınlığında yerləşən istehlakamların ikincisi idi; onda qoşun və döyüş sursatı cəmləşdirilmişdi. O həm də Meksika körfəzi limanlarından gələn qoşunlar üçün yola-salma məntəqəsi kimi xidmət edirdi. Hərbi əməliyyatlar başlanarkən Bruk fortunda iki yüzə qədər əsgər, başlıca olaraq topçular yerləşirdi. Orada piyadalar xeyli az idi.

Kinq fortundakı nəticəsiz müzakirənin ardınca bu qoşun, daha doğrusu, onun bir hissəsi general Klincin əmrinə əsas korpusa qoşulmalı idi. Bu əmrə əməl edərək, yüz əsgər uyğun sayda zabitlə, Kinq fortu səmtində hərəkət edirdi. Dastayə mayor Deyd başçılıq edirdi.

Dasta 1835-ci il milad öncəsini xəçatürən axşamı, düşmənlə vuruşlarda uğur qazanmaq ümidi ilə ruhlanaraq, şən əhvalda Bruk fortundan çıxmışdı. Əsgərlər ümid edirdilər ki, bu, indiki savaşda ilk döyüş toqquşması olacaq və buna görə qələbə onlara böyük şəhərrət gətirəcək. Onlar basılma haqda heç düşünmürdülər.

Bayraqlar dalgalanır, tabillər rəşadətə gumbuldayır, şeypurlar və borular gurultu salır, hər şey hücumdan soraq verirdi. Dasta

topların yaylın atəşinin və yoldaşların ruhlandırıcı sədalannın müşayiəti ilə yürüşə çıxır – gedər-gəlməz bir yürüşə.

Bundan düz bir həftə sonra, dekabrın 31-də, bir adam iməkləyə-iməkləyə güc-bəla ilə Bruk fortunun darvazalarına sürünür. Onun paltan cınlıb didik-didik olubmuş, irmaqlarda islanılmış, bataqlıqların palçığına bulaşmış, qanlı və tozla örtülmüş... Bunun Deydin dəstəsindən olan sıravının mundiri olduğunu müəyyən etmək çətinlikdə mümkün olur. Əsgərin bədənində beş yara varmış – sağ budunda, başında, gılgahının yanında, sol qolunda və kürəyində. O, meyid rəngində imiş, təqatini itirilmiş və skeleta bənzəyirmiş. O: "2-ci topçu alayından sırayı Klark", – deyər zəif, titrəyən səslə adını bildirərək, onun köhnə yoldaşları onu çətinliklə tanıyırlar. Bundan az sonra iki başqa əsgər, sırayılar Sperm və Tomas, eynən bu cür acınacaqlı görkəmdə gəlib çıxırlar. Onlar da eynilə Klark deyənləri deyirlər. Deydin dəstəsi hinduların hücumuna uğrayır, darmadağın edilir və demək olar, son nəfərinə qədər qınılır. Öz gücüyü qürrələ-nərək, zəfər və şöhrət ümidilə yürüşə çıxanların yalnız üçcə nəfəri sağ qalır. Onların dedikləri sonuncu sözlər qədər doğru imiş. Bütün dəstədən yalnız bu üç nəfər salamat qalmışdı. Qalan yüz altı adam Amazura çayının sahillərində özlərinə son ev tapmışdı. Onlar dəfnə budağı əvəzinə, qəbir xaçı mükafat almışdılar.

Salamat qalan üç nəfər tomoqavk zərbələri altında yıxılmış və onlara özlərini ölümlüyə vurmaq müyassər olmuşdu. Onlar bunun sayəsində döyüşdən sonra sürünüb gedə və forta yetişə bilməmişdilər. Klark iməkləyə-iməkləyə saatda bir mil qat edərək, altmış mildən də çox sürünmüşdü.

LXVI

fəsil

SAVAŞ MEYDANI

Hindularla savaşın bütün tarixində Deydin dəstəsinin darmadağın edilməsinin təyibə-rəbəri yoxdur. Heç vaxt heç bir toqquşma onda iştirak edən ağlar üçün bunca faciəli olmayıb. Deydin dəstəsi

bütünlüklə məhv edilmişdi – hətta forta qədər sürünüb gələn üç əsgərdən, sonralar ikisi yaralardan ölmüşdü.

Ancaq bununla belə, hindular öz düşmənləri üzərində əslə hələlədici üstünlüyə malik deyildilər. Lakin onlar hərbi taktikada daha hiyləgər və məhir çümüşdilər.

Mayor Deydin dəstəsi Amazura¹ çayını keçərək hücumə məruz qalmışdı. Bu, nazik və seyrək şam ağacları bitən açıq sahə idi, belə ki, hindular mövqedə və ya daldalanacaqda böyük üstünlüyə malik deyildilər. Sayca onlar bir ağ adama ikidən artıq deyildilər, hindulara qarşı savaş iştirakçıları arasında isə bu "normal nisbat" sayılırdı. Hinduların cüzi üstünlüyünə ağlar həmişə etinasız yanaşırdılar.

Hinduların çoxu at belində imiş, ancaq atlılar tufəng atəşindən uzaqda dayanıbmişlər və savaşda yalnız piyadalar iştirak etmişdi. Hinduların qələbəsi elə anı olur ki, atlıların yardımına ehtiyac belə qalmır.

İlk yayım atəşi elə məhvedici olur ki, Deydin dəstəsində tam başıpozuqluq yaranır. Əsgərlər geri çəkilmə bilmirlər – atlı hindular cinahdan onların dalına keçib, geriye yolunu kəsibmiş.

Deydin özü və onun zabitlərinin əksəriyyəti ilk yayım atəşində öldürülür, sağ qalanlara isə atəşə-atəşə özlərini qorumaqdan savayı heç nə qalmır. Onlar yoxlmuş ağac gövdələrinin üçbucaq şəklində siper düzəltməyə cəhd edirlər, ancaq hinduların şiddətli atəşi, başlanılan işi tezliklə dayandırır və istehkamı yalnız yarıya qaldırmaq mümkün olur. Birinci hücumdan sağ qalanlar bu etibarsız sığınacağa geri çəkirlər, ancaq onlar da düşmənin sərrast atəşləri ilə bir-birinin dalınca yoxlirlar. Tezliklə sonuncu əsgər öldürülür və qanlı savaş bitir.

Qoşunlar az sonra bu yera gələn zaman üçbucaq istehkam başdan-başə meyitlərlə qalaqlanıbmış. Müdhiş görünüşlərdə donan əsgərlər hər tərəfdə bir-birinin üstündə düşüb qalıbmışlar.

Sonradan hinduların vəhşicəsinə yaralıları işgəncə verdikləri və öldürülmələri şikəst etdikləri haqda çox həy-küy saldılar. Bu, düz deyil. Yaralıları işgəncə verilməmişdi, çünki belələri olmamışdı. Həmin üç nəfər qaçandan başqa, heç kim sağ qalmamışdı. Şikəst edilmiş bir neçə cəsədi isə şəxsi qisas duyğusu ilə hərəkət edən qaçqın zəncilər bu hala salmışdılar.

Düzdür, bir neçə cəsədin skalpi soyulmuşdu, ancaq bu, hindularla bir savaş qaydasıdır. Ağlar isə sonra bu qaydan onlardan götdürüldü və eyni şeyi, xüsusilə şiddətli qəzəb dəqiqələrində tez-tez edirdilər.

Mən, generalın əmrinə əsasən, bir neçə zabitle birlikdə çarpışma yerinə baş çəkdim. Bu barədə rəsmi hesabat qaliblərin davranışları barədə ən yaxşı dəlildir:

"Mayor Deydin dəstəsi dekabrın 28-də gecələdiyi düşərgənin dörd milliyində məhv edilmişdir. O, qəflətən düşmənin çoxsaylı qüvvələri tərəfindən hücumə uğrayan zaman, yolla yürüş sıraları ilə gedirmiş. Hindular palmetto və hündür otların arasından qalmışlar və anı olaraq dəstənin birbaşa yaxınlığında peyda olmuşlar. Məşketlər, bıçaqlar və süngülər isə salınmışdır və ölüm-dirim döyüşü başlanmışdır. Hindular təkrar hücum zamanı bizim yaralı və öldürülmüş döyüşçülərin məşketlərindən istifadə etmişlər. Bütün topçılar düşmənin çarpaz atəşi altında həlak olmuşlar, toplar ələ keçirilmiş, top qoşquları sındırılmış və yandırılmış, topların özü isə sututara atılmışdır. Toqquşmada çoxlu zənci iştirak etmişdir. Hindular birca skalp belə soymamışlar. Zəncilərsə, əksinə, qışırıqları və iniltiləri hələ canlarının çıxmadiğini göstərən kəsərləri boğazlarını vəhşi bir amansızlıqla kəsmişlər".

Budur, başqa bir rəsmi bilgi:

"Biz çarpışma yerinə arxadan yaxınlaşdıq. Bizim avanqard¹ yenidən onun yanından keçmişdi ki, birdən komandir və qarqah zabitləri insanın təsəvvür edə biləcəyi mənzərələrin ən dəhşətliyini gördülər. Biz əvvəlcə bir neçə sındırılmış və səpələnmiş qutu, sonra araba və iki ölü öküz gördük, sanki, sonuncular boyunduruq altında yatmışdılar. Sağ tərəfdə, kənardə iki-üç at yoxlul qalmışdı. Biz bir neçə addım sonra üçbucaq siperə bənəyən bir şey gördük. Bu üçbucağın içərisində – quzey və günbatan tərəfdə – otuz qədər cəsəd vardı. Bunlar, artıq demək olar ki, skeletlər idi, hərçənd onlardan hələ mündirilər sallanırdı. Çarpışma vaxtı ölüm onları hansı duruma yaxalamışdısa, o cür də uzanmışdılar. Bəziləri ölərkən öldürülmüş yoldaşlarının cəsədlərinin üstünə yuxlunmuşdılar, ancaq çoxu tirləri lap yanında, başları arxasından atəş açıqları siperə

¹ Amazura çayı seminollarda Uitlaquçi adlanır.

¹ Avanqard – Əsas qüvvənin qabağında gedən qoşun hissəsi

taraf olmaqla uzanmışdı; onların bədənələri dəhşətli bir düzbucaqlı şəkildə, bir-birinə paralel olaraq yerə sərilmişdi. Hindular, yaqın ki, önlərə toxunmamışdılar, yalnız bir neçə nəfərin baş dəriləri soyulmuşdu. Göstərilirdiyi kimi, bu, hindulann müttəfiqlərinin – zəncilərin işi olub. Zabitləri asanlıqla fərqləndirmək olardı: qalstukların-dakı bahalı sancaqlara, barmaqlarındakı qızıl üzülərə və ciblərindəki pullara toxunulmamışdı. Biz səkkiz zabit və doxsan səkkiz əsgər dəfn etdik.

Qeyd etmək gərəkdir ki, hücum qayaların arxasından deyil, səyrək meşəlik tərəfdən olmuşdu ki, burada hindular palmetto və hündür otların arasında gizlənmişlər¹.

Bu bilgilərdən görünür ki, hindular Deydin dastasına qarət və ya xain qisas məqsədi ilə basqın etməmişlər. Yox, onlar daha yüksək və qərəzsiz məqsəd – öz torpaqlarını, öz ocaqlarını və evlərini qorumaq məqsədi güdmüşlər.

Deydin dastası qarşısında onların üstünlükləri yalnız ondan ibarət imiş ki, onlar pusqu qurub gözənilmədən hücum etməyi bacarmışlar. Mayor, şübhəsiz ki, igid zabit idi, ancaq onda yaxşı komandir üçün, xüsusən də belə düşməne qarşı mücadilədə vacib olan keyfiyyətlər əskik imiş. O, savaşı, elə Amerika zabitlərinin çoxu kimi, yalnız nəzəri cəhətdən, kitablardan bilirdi. Mayor böyük hərbi sərkərdələrin malik olduqları, döyüş vəziyyətlərinə cəld uyğunlaşma qabiliyyətindən məhrum imiş. O, öz dastasını, sanki, parada aparırmış. Bununla da o, dastəni dəhşətli təhlükəyə uğratmış, nəhayət, onu məhvə aparıb çıxarmışdı.

Ancaq ağların komandirində bu faciəli döyüşdə sərkərdə üçün gərəklı keyfiyyətlər çatmırdısa, hindulann başçısı onlara tam ölçüdə malik imiş. Tezliklə bəlli olmuşdu ki, pusqu, hücum planı və ona uğurla əməl olunması – bütün bunlar Qırmızı Dəyənəklər qəbiləsinin gənc başçısının – Otseolanın işi imiş.

O, öz zəfərindən həzz alaraq, çarpışma yerində uzun zaman qala bilməmişdi. Elə həmin axşam Kinq fortunda, Deydin dastasının darmadağın edildiyi yerin qırx milliyində hökumət agentı Tompson Otseolanın qisasının qurbanı olmuşdu.

LXVII

fəsil

ÜTLAKUÇI YANINDA SAVAŞ

Hökumət agentinin öldürülməsi təcili qisas tələb edirdi. Dərhal Dreyn fortuna bir neçə çapər göndərildi. Onların bəziləri düşmənin əlinə keçdi, ancaq qalanları sağ-salamat təyinat yerinə çatdı bilməmişdilər. Növbəti səhər dan yeri sökülərkən, sayı min nəfərdən artıq qoşun Amazura çayı istiqamətində yürüşə çıxdı. Hindulann ailələrinə – onların atalarına, analarına, arvadlarına, bacılarına, uşaqlarına hücum etmək qəti olunmuşdu... Onlar Florida laqunlarının¹ və bataqlıqlarının ucsuz-bucaqsız səhərlərində daldalanırdılar və bu, agentə bəlli olmuşdu. O, onları əsir tutmaq və hindular boyunca ayanə qədər girov saxlamaq istəyirdi.

Fortun müdafiəsindən azad edilməsi mümkün olan bütün qoşun yürüşə göndərilmişdi. Mən ekspedisiyanı müşayiət etmək əmrli almışdım. Eşitdiyim söhbətlərdən tezliklə əsgərlərin əhvalını başa düşdüm. Kinq fortundakı olay onları qəzəbləndirmişdi, Deydin dastasının darmadağın edilməsi isə daha artıq qeyzə səbəb olmuşdu. Başa düşürdüm ki, onlar əsir götürmək fikrində deyillər: qocalar və cavanlar, qadınlar və uşaqlar – hamısı öldürülməli idi. Birca hinduya da heç bir əman verilməyəcəkdi.

Gərgin halda günahsızların kütləvi məhv ediləcəkləri haqda düşündüm. Bədbəxt ailələrin gizləndikləri yerlər indi daşqın müayyan olunmuşdu, bizim baladçılar ora necə getməyi yaxşıca bildirdilər; elə görünürdü ki, uğursuzluq ola bilməz. Amma bizi mayusluq gözəldirmiş. Kaşfiyyatçılar biza xəbər verdilər ki, hindu döyüşçülərinin əksəriyyəti bəlli olmayan yönəldə, uzağa gediblər; elə bir yerə ki, biz, hər halda, onlarla heç cür qarşılaşa bilməzdik. Biz qartalları uçub getməyi yuvaya basqın etməli iddik. Buna görə qoşun gizli ciğirlərlə darın sükut içində irəliləmək əmrli aldı.

Bundan bir gün qabaq bizim ekspedisiya çoxlarına, kiçiklikdə olsa, xətar gözəlməyən aylanca gəzintisi kimi görünə bilirdi. Ancaq

¹ Laqun – dənizdən və ya çaydan ayrılmış kiçik göl

Deydin dəstəsinin darmadağın edilməsi xəbəri əsgərlərdə, az qala, ecazkar təəssürat doğurmuşdu. Bir tərəfdən, bu onları qeyzləndirmiş, digər tərəfdən sayıq olmağa məcbur etmişdi. Onlar həyatlarının ilk dəfə hindulara sayğı və hətta qorxu duyğusu ilə baxmağa başlamışdılar. Deməli, hindular çarpışmağı və düşməni məhv etməyi bacarırdılar. Hələ Deydin məhv olduğu yerdən, bu qanlı olayın yeni təfərrüatlarından soraq verənlər gələn zaman, bu duyğu daha da möhkəmləndi. Buna görə də əsgərlər ölkənin düşmənin əlində olan lap ürəyinə xof içində ayaq basırdılar. Hətta çilgin könlüllər belə, sıra nizamını pozurdular və əsgərlər susaraq irəliləyirdilər.

Günortaya yaxın Amazura çayının sahillərinə çatdıq. Laqunların və bataqlıqların geniş şəbəkələndiyi bölgəyə girmək üçün çaydan keçmək tələb olunurdu. Bələdçilər dayaz yer tapmağa çalışırdılar, ancaq heç cür axtarıb tapa bilmirdilər. Qabağımızda axan çay enli, qara və dərin idi. Ondən üzə-üzə, hətta at belində keçmək üçün heç bir imkan yox idi.

Bələdçilər bizə xəyanətmi etmişdilər? Yox, bu, ola bilməzdi! Bələdçilər hindular idilər, ancaq buna baxmayaraq, onlar ağırla öz sədaqətlərini sübut etmişdilər. Bundan başqa, onlar artıq öz qəbilədaşlarının nəzarətlərində ləkələnmişdilər və öz xalqlarının dili ilə ölümə məhkum edilmişdilər. Bizim məğlubiyyətimiz onlar üçün ölümə bərabər olardı.

Sonralar aydın olduğu kimi, bizim şübhələrimiz əsassız idi: burada xəyanət yox idi. Bələdçilər özəri yolu azmışdılar. Və bu, bizim xoşbəxtliyimizdən belə olmuşdu. Bu səhv olmasaydı, mayor Deydin dəstəsinə üz vermiş faciə general Klinçin ordusunun da başına gələ bilərdi, ancaq daha geniş miqyaslarda.

Əgər çayın axını istiqamətdə iki mil aşağıda olan dayaz yeri tap-saydıq, onda biz elə birbaşə, gənc başçı tərəfindən məharətlə düzəl-dilən pusqunun üstünə çıxmış olardıq. O, məşə döyüşü taktikasını mükəmməl bilirdi. Hinduların uzaq yürüşə çıxmaları sayiəsi, sadəcə hərbi hiyləgərlik idi, Otseola tərəfindən düşünülan strateji maneəvrlər sırasının girişi idi.

Həmin vaxt hindular, əgər bələdçilər yolu azmasaydılar, bizim gedib çıxacağımız yerdə olmalı idilər. Hindular çay keçidinin hər iki tərəfini tutmuşdular. Döyüşçülər ilan kimi otluqda gizlənmışdilər və biz keçid yerinə yaxınlaşacağımız anda üstümüə atılmağa hazır idi-

lər. General Klinçin ordusunun bəxti onda gətirmişdi ki, onun bələdçiləri belə fərsiz çıxmışdılar!

General bütün bunlardan xəbərsiz idi. Əgər o, düşmənin xəətərlı yaxınlığı haqqında bilgini alsaydı, yaqın ki, başqa cür hərəkət etməyə başlardı. İndi isə dayanmaq əmri verildi. Çayı bu yerdən keçmək qat olunmuşdu.

Qamışlıqda bir neçə əski qayıq və hindu piroqalan tapıldı. Piya-dalar onlarda çayı asanca keçə bilərdilər, atılar isə çayı atları ilə bir-likdə keçməli idilər.

Tirlərdən sallər düzəldildi və keçis başlandı. Biz bu manevri xeyli cald yerinə yetirdik, belə ki, bir saatdan da az müddətdə əsgərlərin yarısı artıq o biri sahiləda idi. Mən onların sırasında idim, ancaq uqurlarımıza sevinmirdim. Arxasız qadınları və uşaqları qır-ginında iştirak etmək mənə ağır gəlirdi. Və mən, meşənin dərinli-yindən seminolların: "lo-ho-eh!" döyüş nidalarını eşidəndə əsl yüngüllük, az qala, sevinc duyurdum. Bunun ardınca tüfənglərin yay-ım ataşı gurladı, güllələr yaxınlıqdakı ağacların budaqlarını qıraraq havada vıyladı. Hinduların çoxsaylı ordusunun bizi mühasirəyə aldığını gördük.

Qoşunun çayı keçməyə macal tapan hissəsi çayın sahilindəki böyük ağacların arasında daldalanmışdı, buna görə hinduların birin-ci yayım ataşı bizə xüsusi bir zərər vurmadi. Buna baxmayaraq, bəzi əsgərlər yuxıldılar, qalanlarını da ciddi xətar təhdid edirdi.

Bizim qoşunlar cavab ataşı açdılar, hindular bizə yenidən qarşı-lıq verdilər və əsgərlər, gah fasiləsiz atəş aç-aça, gah nizamsız yay-ım atəşləri və ya tak-tək atışlar edə-eda borclu qalmadılar. Bəzən atışmanı, ümumiyyətlə, dayandırırıldıq.

Bir müddət ərzində tərəflərin heç biri ciddi ziyan çəkmədi. Amma aydın idi ki, məşədə gizlənen hindular daha əlverişli mövqə tutublar və bizi mühasirə edirlər. Biz yerimizdə tarpanə bilmirdik və mümkün qədər çox əsgərimizin çayı keçməyini gözləyirdik və yalnız onda düşməni açıq döyüşü qəbul etməyə çəkmək üçün süngü hücumuna keçməyə hazırlaşırıdıq.

Beləliklə, keçis bizim atəşlərimizin müdafiəsi altında davam edir-di. Ancaq tezliklə durum pisləşdi. Bizim mövqeyin lap qarşısında ensiz bir dayazlıq, böyük olmayan yarımada əmələ gətirərək, çaya soxul-muşdu. O, özünün kiçik adacıq əmələ gətirən qurtaracağından başqa,

sahil dayazligından aşağıda yerləşirdi. Bu adacıqda həmişəyaşıl ağaclar – palmlar, palıdlar və magnoliyalər sıx-sıx bitmişdi.

Keçid vaxtı onu zəbt etmək bizim tərəfimizdən tamamilə ağıllı iş olardı, ancaq general belə bir imkanı gözəndən qaçırılmışdı. Hindular dərhal bunu dərk etdilər və biz ayılıb özümüza gələne qədər onlar artıq bərxəxi atılıb keçdilər və adacığı ələ keçirdilər. Bu bacarıqlı manevrin nəticələri dərhal özünü göstərdi. Hindular çayı keçən qayıqları atəşə tutmağa başladılar. Axır qayıqları aşağı, məhz meşəli adacıqın qarşısına aparırdı. Ağacların yaşıl kölgəsindən fasiləsiz olaraq göyümtül alovlu tüstü saçılırdı, qurğuşun güllələri isə öz məhvedici işlərini görürdü. Adamlar yarı və ölü halda sallardan suya yıxılır, yaxud qayıqların kənarından ağır-ağır suya düşürdülər. Bizim müşkətlərin adaya yönələn sıx atəşləri isə qalın yarpaqların arasında gizlənən cəsür düşməni heç cür vurub çıxara bilmirdi.

Orada hindular elə də çox deyildi. Onlar bərxəxlə ora keçəndə, biz onların hamısını sayə bilmışdıq. Ancaq, görünür, bunlar ən yaxşı döyüşçülər və ən sərrast atıcılar idi: onların heç bir gülləsi hədəfə getmirdi. Bu, savaşı gərginliyinin ən yüksək anı idi. Başqa yerlərdə toqquşma qüvvələrin daha tən nisbəti ilə gedirdi. Hər iki tərəf ağacların daldasından savaşırdılar və böyük itkilər vermirdilər. Ancaq adada gizlənən bir neçə hindu bizi düşmənin bütün qalan qüvvələrindən daha artıq tələfata uğradırdı.

Hinduların adacıqdan geri çəkilməyə məcbur etməyin yeganə vəsi-təsi süngü hücumu idi.

Generalın planı belə idi. Bu, ümidsiz bir təşəbbüs kimi görünürdü. Gizlin düşmənin məhvedici atəşi altında irəliləməyi kəsdirən hər bir kəs, şübhəsiz ki, öz həyatını ciddi riskə uğratmış olardı. Təəc-cübü də olsa, bu vəzifənin icrasına məni təyin etdilər. Etiraf edim ki, savaşı vaxtı mən heç vaxt xüsusi bir cəsurluq və ya dəliqanlılıq göstərməmişdim. Ancaq əmr birbaşa generaldan gəlirdi və mən yubanmadan hərəkət etməliydim. Ona əməl etməyə hazırlaşdım, hərçənd ki, ancaq xüsusi bir şəvqsüz-filansız.

Yanımda tüfənglərə silahlanmış bir neçə nəfər vardı. Onlar hindulardan çox deyildilər. Mən onlarla birlikdə yarımadaya tərəf yönəlirdim.

Labüd ölümə getdiyimi başa düşürdüm. Ehtimal ki, mənimlə gedən əsgərlər də eyni şeyi duyurdular. Lakin, hətta bunu bilərək,

geri çəkilməzdim. Həminin gözü bizdə idi: biz qabağa getməli və qalib gəlməli, yaxud ölməli idik!

Biz bir neçə saniyə sonra artıq bərxəxdə idik və sürətlə adaya tərəf irəliləyirdik.

Ümid edirdik ki, hindular bizi görməzlər və onları dolanıb keçmək bizə müyassər olar.

Əbas ümid! Düşmənlər lap öncədən diqqətlə bizim manevri izləyirdilər və tüfənglərini dolduraraq, bizi qarşılamağa hazır idilər. Biz öz durumumuzun bütün xəbərlərini çətinliklə duyaraq, qabağa getməkdə davam etdik və nəhayət, ağaclıqdan iyirmi yaddıq bir məsafəyə gəlib çatdıq.

Birdən ağacların arasından göy tüstü qalxdı və qırmızı alov parlayıb söndü. Başımın üstündə güllələr vıyıldı. Arxamda qışqırıqlar və iniltilər eşidildi. Dönüb baxdım və bütün yoldaşlarımı ölmüş və ya can üstündə yılan görürdüm.

Bu vaxt meşənin dərinliyindən bir səssizlik məni yetişdi:

– Qayıdın, Rendolf! Qayıdın! Sənəndə gəzdirdiyiniz rəmsiz sızı xilas etdi. Ancaq mənim döyüşçülərim qəzəblidir, onların qanı ilə qaynayır ki! Onları sınağa çəkməyin! Qayıdın! Geri! Geri!

LXVIII

fəsil

GERİ ÇƏKİLMƏKLƏ BİTƏN QƏLƏBƏ

Bunları deyən adamı görmədim, sıx yarpaqlar onu tamamilə gizlədirdi. Ancaq səsi dərhal tanıdım: bu, Otseola idi. Hətta həmin dəqiqə nələrdə duyduğumu ifadə etmək və nə etdiyimi xəbərləməyə iqtidardır deyiləm. Ağlıma ziddiyyətli bir tələs hakim kəsilmişdi, təəc-cüb qorxuya qarışmışdı. Yalnız o yadımdadır ki, bir daha öz yoldaşlarıma dönüb baxdım və onların hamısının halak olmadığını gördüm. Bəziləri hərəkətsiz uzanmışdılar, başqaları isə tərpənir və inildəyirdilər. Deməli, onlar hələ sağ idilər!

Böyük bir sevinclə, bəzələrinin qalxdıqlarını və gizlənməyə tələsdiklərini, başqalarının isə imakləyərək sürünməyə çalışdıqlarını gördüm.

Ağaclıqdan güllə atmaqda davam edirdilər və mən tərəddüd içində yerimdə donaraq, falakətli güllə ilə öldürülən iki, ya üç nəfərin otun üstünə yuxaldığını gördüm.

Ayaqların yanında uzanan yaralıların arasında yaxşı tanıdığım bir gənc vardı. Onun hər iki ayağını güllə dəşmişdi və o hərəkət etmək iqtidarında deyildi. O mənə yalvararaq yardım diləyirdi və bu, mənə donuqluqdan qurtardı. Bu gəncin vaxtilə mənə böyük bir xidmət gös-tərdiyini xatırladım. Demək olar, mexaniki surətdə ayıldım, ondan yapış-dım və dartıb apardım. Bəzəzadən çəməyə çalışaraq, öz yükümlə, qü-vəm çatan qədər sürətlə irəliləyirdim. Yalnız hindu tufənglərinin atəşləri artıq mənim üçün xəətərlı olmayanda, nəfəsimi dərmək üçün dayandım.

Mən bizim geri çəkilməimizi himayə üçün göndərilən əsgər taqı-mı qarşıladı. Yaralı yoldaşımızı əsgərlərin ixtiyarına buraxdım, özüm isə kədərli məlumatla generalın yanına tələsdim.

Həç nəyi məruzə edəsi olmadım. Bizim hərəkətlərimizi izləmişdilər və bütün dəstə bizə üz verən uğursuzluq barədə bilirdi. General birca kəl-mə də demədi və həç bir izahat istəmədən mənə ayn cənaha göndərdi.

Həm generalı belə cüzi qüvvə ilə adanı tutmaq kimi düşünləmə-miş əmri verdiyinə görə qınadı. Mən isə cəsur zabıt kimi ad çıxartdım.

Atışma daha bir saata yaxın sürdü. Bu, bataqlıqda və ağaclar arasında ayrı-ayrı toqquşmalar idi. Burada gerçək üstünlüyə nail olmaq nə biza, nə hindularla müyəssər oldu. Hər iki tərəf əvvəlkiyə başlanğıcda tutulan mövqeləri əldə saxlamaqda davam edirdi. Lakin qarşıdakı bütün məşaya hindular nəzarət edirdilər. Geri çəkilmək – bütün qoşunu məhv etmək demək idi, çünki geri çəkilməyə yalnız bir yol vardı: çayı yenidən keçib geri qayıtmaq. Ancaq biz bu işi düşmən atəşi altında etməli olardıq. Bizim mövqelərdə bundan son-raq qalmaq da xəətərlı idi. Biz həç nə edə bilmirdik, çünki, aslında, çayın sahilində mühasirəyə alınmışdıq. Cidd-cəhdlə hindular ağac-lıqdan vurub çıxartmağa çalışırdı. Bir dəfə uğursuzluqla üzlaşan-dan sonra, ikinci dəfə eyni cəhdə risk edə bilmirdik. Bu, falakətli iş olardı, ancaq həmin yerdə dayanıb qalmaq daha az xəətərlı deyildi. Qoşun özü ilə çox az ərzaq götürmüşdü, o bitmək üzrə idi və artıq aclıq özünü göstərirdi. Durumumuz saatbasaat pisləşirdi.

Biz əmin olduq ki, düşmən bizi mühasirə edib. Hindular yaxın-lığımızda yarımdairə şəklində toplaşmışdılar, həm də hər biri ağac dalında gizlənib qorunurdu. Biz eynilə uzun xəndəklərlə möhkəm-

ləndirilən xətlər qədər güclü olan müdafiə xətti yaratdıq. Bu xətti böyük canlı qüvvə itkisi olmadan yanb keçmək mümkünsüz görü-nürdü.

İndi görünürdü ki, düşmənlərimizin sayı gözə çarpacaq qədər artıb. Köhnə əsgərlərə tanış olan xüsusi nida, hindulann bir-birinin ardınca yeni-yeni dəstələrinin gəlmələrindən xəbər verirdi. Biz say üstünlüyümüzü itirəcəyimizdən və tezliklə basılacağımızdan ehtiyat-lanmağa başladıq. Həmni qəmgin bir ümidsizlik bürüdü.

Atışma vaxtı hindulann çoxunun tüfəng və müşkətlərlə silahlan-mış olduğunu gördük. Bəzələrinin eynində hərbi mundirlər var idi. Əsas başçılardan birinin geyimi, xüsusilə, gözə çarpırdı. Onun çiyin-lərindən ispanlann konkistadorlar¹ dövründə gəzdirdikləri pəşlərə bənzəyən böyük ipək bayraq sallanırdı. Küncündə ulduzlu mavi səhə olan qırmızı və ağ zolaqlar aydın görünürdü. Bütün əsgərlərin bəxışları bayraqa dikilmişdi. Bunca meydan oxuyurcasına nəzərə çarpdılın bu əfsanəvi geyimdə vətənimizin sevimli bayrağını hamı tanıdı. Bu, təsirli nişanə idi. Amma o, bizi təşviş salmadı. Hindulann əlinə tufənglərin, müşkətlərin və bayrağın haradan düşdüyünü izah etmək asan idi – bunlar Deydlə savaştan qanımatlar idi. Biz bu şey-lərə acı, amma gücsüz bir qəzəblə baxırdıq. Lakin yoldaşlarımızın müdhiş taleyinə görə qisas saati hələ yetişməmişdi.

Tamamilə mümkündür ki, biz bu yerdə ləngisəydik, bizi də eyni əqibat gözləyirdi. Ancaq birdən zabıtlardan Hikorinin başçılığı altın-da savaşın qoca iştirakçısı olmuş və hindu savaşının taktikəsinə yaxşı bələd olan birinin əqlinə gözəl bir fikir gəlmişdi. O, generala geri çəkilmə planı təklif etdi və general onu qəbul etdi.

Zabıtın məsləhəti ilə hələ çayı keçməyən könüllülər özlərini ələ göstərməli idilər ki, guya, çay boyu axının yuxarı hissəsindən keçməyə hazırlaşsınlar. Bu, çox gözəl strateji manevr idi. Əgər belə bir plan həyata keçirilsəydi, düşmənlərimiz iki alovun arasına düşmüş olardı, biz isə onların sıralarını yarmağı və mühasirəyə son qoymağı bacarardıq.

Bu fikir baş tutdu. Tərəfimizdən aldadılın hindular, keçidə mane olmaq üçün, çay boyu yuxarı atıldılar. Mühasirədə olan qoşunlan-mız bundan bacanaqla yararlanıb xətersiz sahilə keçid etdi. Hiyəgər düşmən arxamızca təqibə atılmaqdan ötrü haddən artıq ehtiyatlı idi. Utlakuçı yaxınlığında savaş bu cür bitdi.

¹ Konkistadorlar – XVI yüzildə Orta və Güney Amerikanın ispan istiləçiləri

Yubanmadan şura çağrıldı və hamı ümumi qərara gəldi: vaxt itirmədən Kinq fortuna qayıtmaq. Biz yürüşə çıxdıq və tezliklə heç bir macərə ilə üzlaşmadan forta qayıtdıq.

LXIX

fəsil

BATAQLIQDA DAHA BİR SAVAŞ

Bu savaştan sonra dəstənin əhvalında dəyişiklik baş verdi. Qabaqalınmaz lovgalıq yox oldu və artıq savaşa can atan əsgərlərin ehtiraslarını cilovlamaq elə də çətin deyildi. İndi heç kim Utitakuçinin o biri sahilinə keçmək cəhdini təkrar etmək kimi xüsusi bir istəklə bəyən bəyən deyilirdi. Beləliklə, yeni qüvvələr gələcə qədər hindu "yuvalarını" rahatlıqla etməyə qərara aldılar. Könlülər ruhdan düşmüşdülər, düşərgə həyatı artıq onları əldən salmışdı. Hinduların gözlənilməz dirənişi isə onların coşqunluğunu soyutmuşdu. Heç kim bu dirənişin belə fədakarlığına cəsarət olacağını və qan tökülməsi ilə müşayiət olunacağını gözləmədi. İndiyə qədər sayğısızlıq göstərdikləri düşməni isə, hərçənd onun taktikası bərk qəzab və qisas almaq istəyi doğururdu, – sayğıyla yanaşmağa və ondan qorxmağa başlamışdılar.

Utitakuçi yaxınlığındakı savaşa Birləşmiş Ştatlar ordusu yüzə yaxın adam itirdi. Seminolların xeyli artıq itkiləri verdiyini güman edirdilər. Ancaq bu, yalnız təxmin idi. Heç kim heç vaxt öldürülmüş seminolları görməmişdi. Bununla belə, inandırıcıdır ki, hindular savaşı öz yaralılarını və ölümlərini götürüb aparmışlar.

Şübhə yox ki, Utitakuçi yaxınlığındakı döyüşdə düşmənlərimizdən də bəziləri "torpaq yalamalı" olmuşdu. Ancaq, hər halda, onların itkiləri, bizimki ilə müqayisədə daha az olmuşdu. Buna baxmayaraq, tarixçilər bu çarpışmanı böyük "zəfər" adlandırmışdılar. Baş komandanın raportu – hərbi ədəbiyyatın maraqlı nümunəsi – hələ də arxivlərdə saxlanılır. Bu sənəddə bütün zabitlər adbaad sadalаныmışlar və hər biri misilsiz qəhrəman kimi təsvir edilmişlər. Şöhrətsevərliyin və lovgalığın nadir yadigarı!

Əgər həqiqəti vicdanla desək, onda qırmızıdərililər bizi əməlli-başlı didmişdilər. Ordunun məyusluğu sarsılmış qəzab duyğusu ilə qarışmışdı.

Hərbi tarixçilərin "əsgərin dostu" adlandırdıqları Klink – qoca, xeyrixah general, indi artıq böyük sərkərdə sayılmırdı. Onun şöhrəti solmuşdu. Otseola ona qarşı kin bəsləyirdisə, o, indən belə özünü tamamilə təmin olunmuş sayı və qoca veteranı rahat buraxa bilərdi. Klink hələ sağ idi, ancaq onun hərbi şöhrəti ölmüşdü.

Yeni komandanın təyin olunması ilə qələbə ümidləri yenidən cücərib baş qaldırdı. Bu, indiki vəzifəni üstünlük qaydasına görə alan veteranlardan biri, general Qeyns idi. Əslinə baxılarsa, o, hökumət tərəfindən təyin də olunmamışdı. Ancaq Florida özlüyündə onun tabeliyində olan dairənin hissəsi olduğu üçün, o, könüllü olaraq orada yerləşən qoşunlar üzərində komandanlığı qəbul etməyi qərara almışdı. Qeyns də sələfi kimi özünü dəfnə cəhəngi ilə təltif edəcəyinə ümid edirdi. Ancaq o da eynilə Klink kimi, məyusluq acısını dadmalı oldu.

Luizianadan və başqa ştatlardan olan qoşunlarla möhkəmləndirilən bizim korpus, təxirəsalınmaz olaraq yürüşə göndərildi. Hindu "yuvasına" yeni hücum başlamaq qat olunmuşdu.

Biz Amazura çayının sahillərinə yetişdik, ancaq bu təslimlənməyi çətin keçmək bizə yenidən müəssər olmadı. O, bizim şöhrətimiz üçün də, bizim həyatımız üçün də fəlakətli çıxdı. Bu dəfə onu hindular keçdilər.

Demək olar ki, elə birinci dəfəki həmin yerdə – yalnız o fərqlə ki, indi bu, çayın axını ilə aşağıda baş vermişdi, – biz qırmızıdərililə döyüşçülərin hücumuna uğradıq. Bir neçə saatlıq əmsalsız çarpışmadan sonra biz öz dikbaş taboqlarımızı xüsusi istehlakın mühafizəsi altına çəkməli olduq. Biz barıdan, az qala, burnumuzu da çıxarmağa ürək etmədən mühasirədə doqquz gün oturdurduq. Gözümüzün içinə dik baxan ac ölüm artıq uzaq deyildi, o, biza lap yaxın gəlmişdi. Əgər bütün bu müddətdə əti ilə qidalandığımız atlanmırsaydı, onda "İzard" düşərgəsindən olan ordunun yarısı acından ölərdi.

Bizə nəcə hələ də briqadaya başçılıq edən general Klinkin vaxtında göndərdiyi böyük dəstə gətirdi. Bizim keçmiş general, Kinq

fortundan çıxdı və düşməne arxadan yaxınlaşmaq ona müyassər oldu. Onu qəfilən haqlayaraq, bizi xətarli durumdan qurtardı.

Azad olduğumuz gün daha bir olayla – tamamilə orijinal səciyyəli başla əlamətdar oldu.

Havanın hələ yenicə işıqlandığı sübhün erkən çağında, uzaqdan kiminsə səsi bizi çağırdı:

– Ey, oradakılar, sizinləyəm! Hello!

Səs düşmənin düşərgəsindən eşidilirdi. Biz mühasirəyə alındığımız üçün başqa cür ola da bilməzdi.

Çağın təkrarlandı və biz cavab verdik. Vaxtilə şurada dilmancə vəzi-fəsini icra edən qara başçının, zənci Abramın gürultulu səsinə tanışdım.

– Nə istəyirsiniz? – deyə bizim komandir soruşmağı əmr etdi.

– Biz danışmaq istəyirik, – cavab gəldi.

– Nə haqda?

– Biz savaşı kəsmək istəyirik.

Təklif gözlənilməz olduğu qədər də xoş idi. Ancaq bu, nə demək ola bilərdi? Doğrudanmı, hindular da eynilə bizim kimi aclıq çəkirdilər? Yoxsa onlar hərbi əməliyyatlardan yorulmuşdular? Bu, tamamilə ağlabatan idi, yoxsa, onlar ayrı hansı səbəbdən baş təklif edə bilərdilər? Hindular hələ indiyə qədər birçə dəfə də məğlub edilməmişdilər, əksinə, onlar bütün qabaqkı savaşlardan qalib çıxmışdılar.

Düzdür, daha bir səbəb var idi. Biz dəqiqəbədəqiqə general Klinçin gəlib çıxmasını gözləyirdik. Klinçin yaxında olması barədə şayələr artıq bizə gəlib çatmışdı. Biz onun yardımı ilə nəinki təkçə mühasirəni yara bilərdik, həm də hindulara qarşı hücumə keçə və ola bilsin, hətta onları yenə bilərdik. Bəlkə, onlar Klinçin yaxınlaşmasından xəbər tutmuşdular və başı biz onları açar savaşda darmadağın edə biləcək gücə malik olana qədər imzalamağa tələsirdilər?

Danışıqlara başlamaq təklifi indi həlledici zərbə endirməyə ümid edən bizim baş komandan tərəfindən qəbul edildi. O, yalnız bir şeydən ehtiyatlanırdı: Klinçin qarışma yerinə çatana qədər düşmənin geri çəkilə bilər. Baş isə hinduların savaş meydanında ləngiməyə məcbur edər. Beləliklə, biz heç bir tərəddüdsüz-filansız Abramı cavab verdik ki, danışıqlara etiraz eləmirik.

Elçilərin görüşü hava işıqlanandan dərhal sonraya təyin olundu. Hər iki tərəf üç nəfərlik nümayəndə göndərdi.

İstehkamin qabağında meşəyə bitişik, böyük olmayan, ot bəmiş tala vardı. Hava işıqlananda üç nəfər meşədən talaya çıxdı. Bunlar tam milli geyimdə olan başçılar idi. Biz Abramı, Koa-Hajonu və Otseolani tanıdıq.

Onlar tufəng atəşi mənzilində ayaq saxladılar və düz istehkamin qabağında çiyin-çiyinə durdular. Onlarla görüşə bizdən üç zabit göndərildi – bunların ikisi seminolların dilini bilirdi. Mən bu nümayəndə heyətinin arasında idim.

Daha bir dəqiqə sonra biz artıq düşmənin başçılarla üz-üzə dayanmışdıq.

LXX

fəsil

DANIŞIQLAR

Danışıqlara başlamazdan, biz altı nəfər hamımız dostcasına bir-birimizin əlini sıxdıq. Otseola əlimi bərk-bərk sıxdı və yalnız ona xas olan xüsusi bi təbəssümlə dedi:

– Ax, Rendolf! Dostlar bəzən savaş vaxtı da, eynilə baş vaxtı olduğu kimi görüşürlər.

Onun nəyi nəzərdə tutduğunu anladım və yalnız minnətdarlıq dolu baxışlarla ona cavab verdim.

Bu vaxt biz gördük ki, komandanın göndərdiyi çapar istehkamdən bizə tərəf gəlir. Elə həmin dəqiqə meşədən hindu döyüşçü çıxdı və çaparla eyni vaxtda bizə yaxınlaşdı. Hindular diqqətlə izləyirdilər ki, biz talada onlardan çox olmaıy.

Buyruqçu generalın əmrini pıçılı ilə bizə çatdıran kimi, dərhal danışıqlar başlandı.

Zənci Abram öz yoldaşları adından pozuq ingilis dilində danışdı. O biri ikisi isə onun sözlərini təsdiq edirdilər: razılıq halında – “Ho” nidası gəlirdi, etirazlarını isə “Kurri” sadası ilə bildirirdilər.

– Ağlar istəyirləmmi baş imzalansın? – deyə zənci qıq-qıq soruşdu. – Hansı şərtlərlə? – bizim nümayəndə heyətinə başçılıq edən zabit soruşdu.

– Şərtlər belədir: siz silahı yerə qoymalı və savaşı bitirməlisiniz. Sizin əsgərlər buradan keçməli və öz fortlarında qalmalıdır. Biz hindular isə, Ültikuçidan keçib geri çəkiliş. Və qoy bundan belə və həmişəlik böyük çay bizim aramızda sərhəd olsun. Biz ağ qonşularla barış içində yaşamağı və savaşıbmamağı vəd edirik. Mənim deməli olduqlarım bunlardır!

– Qardaşlar, – bizim zabit cavab verdi, – qorxuram ki, nə ağ zabit, nə Böyük Ata – prezident bu şərtləri qəbul etməsin. Mən sizə deməyə vəkil edilməmişəm ki, siz yalnız tam boyun əyəcəyiniz və köçürülməyə razılıq verəcəyiniz halda, baş komandan sizinlə danışıqlar apara bilər.

– Kurri! Kurri! Heç vaxt! – Koa-Hajo və Otseola eyni coşğunluqla qürurla səsləndilər. Onların qətiyyətli avazı təslim olmaq barədə heç düşünmədiklərini təsdiq edirdi.

– Biz nə üçün boyun əyməliyik? – deyə zənci təəccüblə soruşdu. – Biz basılmış deyilik. Biz hər savaşda sizə üstün gəlirik. Biz sizin əsgərləri məğlub etmişik – bir, iki, üç dəfə. Biz sizi məğlub etmişik. Lənət şeytana, biz də sizi yaxşıca öldürməyi bacarınq! Biz nə üçün boyun əyməliyik ki? Biz öz şərtlərimizi təklif etməyə gəldik, sizinkiləri dinləməyə yox.

– İndiyə qədər baş verənlər hələ məsələni həll eləmir, – deyə zabit cavab verdi. – Biz, hər halda, sizdən güclüyük və nəhayət, biz sizi məğlub edəcəyik.

Yenidən iki başçı eyni vaxtda səsləndi:

– Kurri!

– Siz, ağlar, bizim qüvvələr barəsində səhv etmirsinizmi? Biz sizin düşündüyünüz qədər zəif deyilik. Yox, lənət şeytana!

Zənci müəmmalı surətdə yoldaşlarına baxdı və onlar başları ilə razılıqlarını bildirdilər. Onda əsas rolü öz üstünə götürən Otseola, meşəyə tərəf döndü və xüsusi bir tərzdə, qulaq batıran kəskin səs çıxartdı. Onun səsinin əks-sədası havada donmağa macal tapmamış, həmişəyaşıl kollar xışıldamağa və titrəməyə başladı. Meşədən qarşın hindu döyüşçüləri sıraları çıxdılar. Onlar qabağa yeriyib döyüş nizamı ilə düzüldülər, belə ki, biz onları asanlıqla sayı bilərdik.

– Bizim döyüşçüləri sayın, – Otseola təntənəli tonda səsləndi, – onda düşmənlərinizin nə qədər olduğunu bilərsiniz!

Bu zaman onun dodaqlarında istehzalı təbəssüm sezildi. O, bir neçə saniyə sükkatla dayandı və biza baxdı.

– Ha, necə görürsünüz? Bu gənc döyüşçülər – onlar isə burada min beş yüz nəfərdir, – məgər onlar yorulub əldən düşmüş və mütləqmiş görənirlər? – gənc başçı davam etdi. – Yox, onlar canlarında canı qalana və onlardan sonuncusunun qanı doğma torpağa hopana qədər döyüşməyə hazırdırlar! Onlara halak olmaq qismatdırsa, onlar burada, Floridada, özlərinin doğulduğu, atalarının bəsləndiyi torpaqda halak olmaq istəyirlər. Biz ona görə silah götürdük ki, siz bizi təhqir edəsiniz və bizi buradan qovmaq fikrinə düşdünüz. Sizin etdiklərinizə görə biz artıq qisas almışıq. Biz sizin çox əsgərlərinizi öldürmüşük və hesab edirik ki, bu, bizi təmin edir. Biz daha öldürmək istəmirik, ancaq köçüb getmək də istəmirik. Biz heç vaxt öz qərarımızı dəyişən deyilik! Biz sizə vicdanlı təklif etdik. Onu qəbul edin və savaş bu saatca bitəcək. Onu rədd edin və yenidən qan axacaq. Ulu Ruha and olsun ki, qan su yerinə axacaq! Bizim məskənlərdəki qırmızı savaş sütunları yenidən və yenidən ağüzüli düşmənlərin qanı ilə boyanacaq. Bənz, yaxud savaş – özünüz seçin! Otseola nitqini bitirərək, ali ilə meşənin qırağında dayanan döyüşçülərə işarə etdi. Və onlar sakitcə, az qala, əsrarəngiz şəkildə, göründükləri kimi də bir anda yox oldular.

Biz artıq gənc başçının alovlu nitqinə qarşı bəzi etirazlar irəli sürmək istəyirdik ki, birdən uzaqdan güllə və qışqıq səsləri ucaldı. Bu səslər hindular yerləşən tərəfdən gəlirdi və məsafənin uzaqlığından zorla eşidilirdi, ancaq buna baxmayaraq, hücumun başlandığını aydın bildirirdi.

– Aha! Şərəfsiz oyun! Xəyanət! – başçılar səsləndilər. – Ağüzüli yalançılar! Siz bu xainliyə görə təəssüf edəcəksiniz! – Və hər üçü, söhbətlərə vaxt itirmədən, meşəyə – öz döyüşçülərinin yanına atıldılar.

Biz düşərgəyə qayıtdıq. Güllə səslərini burada da hamı eşitməmiş və Klinçin briqadasının hindulardan qabaq postlarına hücumu keçdiyini qat etmişdi. Əsgərlər artıq döyüş nizamı ilə düzülmüşdülər və yola düşməyə hazır idilər. Bir neçə dəqiqə sonra signal verildi və dəstə çay boyunca irəlilədi.

Əsgərlər savaş səbərsizliklə gözəlayirdilər. Rüsəyçi fəaliyyətsizlikdə bu qədər günlər keçirərək, aclıqdan üzülan və bədnam məğlubiyyətdən kədərlənən bu adamlar öz hərbi şərəflərini bərpa etmək üçün qarşılarında münasib fürsət görürdülər və azgün düşməni cəzalandırmaq

həsrəti çəkirdilər. İndi, dəstəmin birinin düşmənin arxasında olduğu (generallar arasında öncədən belə danışılmışdı), o birinin isə düz onun üstünə getdiyi bir vaxtda, hindular fəlakətdən necə qurtula bilərdilər? Onlar savaşmağa məcburdurlar və basılacaqlar.

Həmişə belə düşündü – zabitlər də, əsgərlər də. Baş komandanın özü əla əhvalda idi. Onun strateji planı baş tutmuşdu: düşməni mühasirəyə alınmış, tələyə salınmışdı. Generalı qabaqda əzəmətli qələbə gözləyir. Ona dəfnə çalənglərinin bütöv qalaqları çatacaq.

Biz qabağa gedirdik. Güllə səsləri bizə gəlir, indi artıq təp-təp atırdılar. Hinduların tanış döyüş çağışları eşidilməz olmuşdu. Hücuma atıldıq və nohuru ahatə edən təpələrə soxulduq, ancaq biz kölgəli cəngəlliklərdə də düşməni tapmadıq. Ehtimal ki, hindular hələ də bizimlə yeni gələn qüvvələrin arasında yerləşirdilər. Doğrudanmı, onlara gizlicə aradan çıxmaq müyəssər olmuşdu?

Yox... Budur, onlar çəmənliyin o biri tərəfindədirlər... Məşədən göründülər və bizim qarşımıza gəlirlər. Onlar bizimlə çarpışmaq istəyirlər... Budur...

Lakin bu göy mundirlər və ağ kəmərlər, bu dəbilqələr və qılınclar – bunlar hindular deyil! Bunlar düşmənlər deyil – bunlar Klinçin briqadasından olan əsgərlərdir!

Xoşbəxtlikdən, biz onları vaxtında tanıdıq. Yoxsa bu toqquşmada bir-birimizi qıra bilərdik.

LXXI

fəsil

ORDUNUN MÜƏMMALI YOX OLMASI

İki dəstə bir-biri ilə qarşılaşdı və generallar arasında qısa məşvərədən sonra düşmənin axtarışına başladıq. Buna uzun saatlar getdi, ancaq biz birca nəfər də hindu tapmadıq.

Oseola hərbi tarix salnamələrində eşidilməmiş strateji manevrəyə keçirdi: o, min beş yüz döyüşçüsünü say tərkibi onun qoşunlarına tən olan və onu hər tərəfdən atəşə tutan iki dəstənin arasında keçirib apardı və birca nəfər belə ölən olmadı. Nəinki ölən!

Hətta özünün geri çəkilməsinin heç bir izini də saxlamadı! Az öncə qabaqımızda tam döyüş nizamında dayanan hindu qoşunu dərhal min yerə parçalandı və sanki, sehr ilə yox oldu.

Düşməni belə deyil hara itdi və mayus olmuş generallar yenidən öz qoşunlarını Kinq fortuna aparmalı oldular.

Hindu qoşununun yoxa çıxması, söz yox ki, "qələbə" elan olundu. Amma bu qələbə qoca Heynsin – ən azı onun hərbi şöhrətinin axırına çıxdı. O, bundan sonra, qabaqlar belə can atdığı postdan sevincilə əl çəkdi.

İndi artıq üçüncü general baş komandanı təyin olundu.

Bu zabit – onun soyadı Skott idi – öz sələflərinə nisbətən daha böyük şöhrətə malik idi. İngiltərə ilə qabaqlı savaşlarda aldığı uğurlu yara, yüksək mənsəb, siyasi höqqabazlığın əməlli-başlı dərəcəsi, başlıcası isə fransız "Taktikalar sistemi"nin olduğuca sərbast tərcüməsi ki, o, özünü bunun müəllifi kimi qələmə verirdi, – bütün bunlar general Skotta Amerika ictimai rəyinin nəzarətində iyrimi il müddətində məşhurluq yaratmışdı¹.

"Bela bir hərbi manevr sisteminin yaradıcısı böyük sərkardə olmaya bilməz" – deyə onun həmvətənləri mühakimə yürüdürlər.

Yeni generaldan möcüzə gözləyirdilər və o, xalqa bol-bol və təntənəli vədlər verirdi. Hərbiçilər güman edirdilər ki, o, hindularla sələfləri kimi deyil, başqa cür hərəkət edəcək və tezliklə bu mənfur səvəsi bitirəcək.

¹ Skottun bütün siyasi və hərbi karyerası başdan-başa səhvələr sırası olmuşdur. Onun tərəfindən Meksikada keçirilən kampaniya heç bir tənqidi dəyəri deyil. O vaxt onun etdiyi çoxlu yanlışlıqlar, təbiiyində olan zabitlər tərəfindən, habelə əsgərlərin hədsiz şücaətləri ilə müəyyən qədər islah olunmasaydı, ən fəlakətli nəticələrə gətirirdi. Molina del Reydoki savaş və Santa-Anna yaxınlığında barış həttə yenəcə hərbi məktəbdən buraxılan məzunla belə yaraşmayan hərbi səhvlər idi. Cosarot edib bildirirəm ki, hər iki döyüş müştəşkil olmayan iki kütlənin çarpışması olmuşdur, həm də nəticə sırf təsadüfəndən, yaxud, daha çox, qoşunların bir tərəfdən olmanın igidliyindən və o biri tərəfdən – rüsvayçı qorxaqlıqından asılı olmuşdur.

Hamı bu tayına sevinirdi, ham də yürüşə hazırlıq Skottun iki sələfinin vaxtında olduğundan xeyli geniş miqyaslarda aparılırdı. Əsgərlərin sayı ikqat, hətta üçqat artırılmışdı, çox böyük ərzaq ehtiyatları tədarük olunmuşdu. Hamı böyük sərkərdənin lütf edib komandanlığı qəbul edəcəyi anı gözləyirdi. Nəhayət, o gəldi və ordu yürüşə çıxdı.

Mən bu kampaniyanın təfərrüatlarında dayanmayacağam, onlar xüsusi maraq kəsb eləmir. Bütün kampaniya yalnız hərbi parad bəstəsi və düzgünlüyü ilə keçirilən usandırıcı keçidlərdən ibarət idi. Ordu üç dəstəyə bölünmüşdü ki, bunlar təntənəli şəkildə: "sağ cinah", "sol cinah" və "mərkəz" adlandırıldı. Kinq, Bruk və Sent-Cons fortlarından hər üç dəstə eyni vaxtda Utlakuçiya – yenə həmin "bədbəxtlik yuvasına" – yola düşməli, bataqlıq və laqunlara yaxınlaşmalı idi. Nəzərdə tutulurdu ki, başqa bölmələrə şərti siqnal kimi, hər bölmə kiçik toplardan hərəyə bir atəş açacaqlar. Sonra hər üç birləşmə radiuslarla seminollann möhkəmləndirilmiş mövqelərinin mərkəzinə irəliləməli idi.

Bu başabələ manevr yerinə yetirildi və tam uğursuzluqla bitdi ki, bunun da belə olacağını gözləmək olardı. Heç kim heç bir hindunun üzünü də görmədi. Onların dayanacağılarının izləri tapıldı, başqa heç bir şey. Hiyətlər döyüşçülər siqnalları haqda belə bilgi əldə etdikdən sonra, sağ və sol cinahlar arasında gizli keçərək, elə bir çətinliyə düşmədən geri çəkilməli bildirdilər. Ola bilsin, Skottun kampaniyasında ən gözlənilməz, ham da ən diqqətçəkən hadisə, az qala, mənim həyatım bahasına başa gələn bir olay idi. O barədə müfəssəl danışmaq, bəlkə də, gərəkdir deyil, ancaq o, "atılmış dəstənin" maraqlı nümunəsi kimi xatırlanmağa layiqdir.

Bizim böyük sərkərdə, seminollann "yuvasına" hücum edən zaman Amazura çayının sahilində "müşahidə postu" saxlamaq fikrinə düşdü. Bu dəstə Suoni qəsəbəsinə olan qırx könüllüdən və bir neçə zabıtdan ibarət idi. Mən də onların arasında idim.

Əmr olunmuşdu ki, yerimizdə möhkəmlənək və biza əvəz gələ-nə qədər tərpanmayək. Bunun nə vaxt baş verəcəyini bizim raisin özü belə dumanlı təsəvvür edirdi. General bu əmr verib, bizi öz tale-yimizin ixtiyarına buraxaraq, mərkəzi dəstənin başında, uzaqlaşdı.

Biz öz durumumuzun bütün xətarliliyini çox gözəl anlayırdıq, buna görə, hər şeydən öncə, yerimizi ən yaxşı şəkildə düzəltməyə çalış-

dıq. Ağaclar qırdıq, istehkam tikdik, quyu qazdıq və bütün bunları hasara aldıq.

Xoşbəxtliyimizdən, düşmən bizim istehkamı aşkar edəndə, tam bir həftə keçdi. Yoxsa, bizim bircəciyimiz belə sağ qalmazdı. Hindular, görünür, ortadakı dəstəni izləyimiz belə sağ qalmazdı. Həftə bu yerlərdən gedibmişlər. Lakin altıncı gün düşmən yenidən peyda oldu və biza təslim olmağı təklif etdi. Biz boyun qaçırdıq və əlli gün ərzində fasiləsiz olaraq hücumları davam etdirdik. Bizim əsgərlərin çoxusu öldürüldü və yaralandı. Bizim cəsarətli dəstənin şanlı raisi Hollomen də öldürüldü. O, hasar dəşiyindən uçub gələn gülləyə tuş oldu.

Biza iki həftəlik ərzaq ehtiyatı saxlanmışdı, amma düz yeddi həftə davam gətirməli oldu! Otuz gün ərzində çiy taxıl, su və istehkamımızın içəri tərəfində bitən ağaclardan yığa bildiyimiz qozalarla qidalandıq.

Bələlikdə, əlli gün davam gətirdik və heç kim bizi əvəz etməyə gəlmədi. Bu dəhşətli mühasirənin bütün vaxtı ərzində bizim diqqətlə uzaqlara dikilmiş gözlərimiz, hasanın arxasında heç bir ağ adam görmədi, biz birca İngilis sözü eşitmədik. Qat etdik ki, bizi artıq unudublar! Bu, gerçəkdən belə olmuşdu. General Skott, Floridadan çıxıb getməyə tələsərək, "müşahidə postunda" dayanan adamların əvəz etməyi unutmuşdu. Başqaları isə kəsdirmişdilər ki, bizi xilas etməyə çalışmağa daymaz, çünki biz, yaqın, çoxdan ölmüşük.

Biz acından ölməklə üz-üzəydik. Ancaq, nəhayət, igid qoca ovçu Hikmen mühasirə xəttini yarıb keçə və bizim durumumuzu "dostlara" çatdırmağa çalışdı. Onun hekayəti böyük həyəcan doğurmuşdu və bizi qurtarmaq üçün hərbi hissə göndərmişdilər. Onlar düşməni qovub bizi bu həbsdən çıxartmağa müvəffəq oldular.

Skottun kampaniyası, eləcə də Floridada hərbi karyerası bitdi. Onun bütün fəaliyyəti başdan-başə anlaşımsız idi. Skott istehza və rüsvayçılıqdan yalnız belə qurtula bildi ki, onu tez geri çağırırdı. Bu, onun üçün xoşbəxt təsadüf idi. Məhz həmin vaxt hindularla güneybatıda başqa bir savaş başlanmışdı və general oradakı qoşunlar üzərində rəisliyi qəbul etmək əmrini almışdı. Bu, ona Floridadan vaxtında əkilib getmək imkanı vermişdi. İnamı qırılmış və utandırılmış general, Çiçaklar Diyarını tərk etmək üçün belə münasib təklifdən sevinmişdi.

Beləliklə, Amerika generalından Florida haqqında ən kədərli xatirələr qalmışdı. Seminollarla hindu savaşının gedişində, az yeddi general növbə ilə seminollar və onların fədgir başçıları tərəfindən basılmışdı. Ancaq mən onların uğursuzluq və səhvləri haqqında danışmayacağam. Mən general Skottun getməsindən sonra əsas dəstdən ayrıldım və bundan sonra yalnız ikinci dərəcəli dəstələrin xirda çarpışmalarına qatıldım. Bunlar savaşın romantik epizodları idi. Mən burada böyük tarixi olayların salnaməçisi rolundan ayrıldım.

LXXII

fasil

QARA CƏKİN BAŞINA GƏLƏNLƏR

Biz istehkamdan qaçıqlarla çayaşağı, çay ağzına qədər getməklə qurtulduq, oradan isə dənizlə Sent-Marksa getdik. Bundan sonra könüllülər evlərinə dağılıdılar: bəla ki, onların xidmətlərinin müddəti bitmişdi. Onlar necə toplanmışdırlarsa, eləcə də tək-tək və ya qruplarla dağılıdılar. Bəla qruplarından biri qoca ovçu Hikməndən, onun yoldaşlarından, məndən və mənim sədiq silahdaşıyanımdan ibarət idi.

Qara Cək artıq qabaqlar olduğu kimi deyildi. Onda kəskin dəyişikliklər baş vermişdi: almacıq sümükləri daha sərt görünürdü, yanaqları batmışdı, gözləri çuxura düşmüşdü, pırtlaşq qıvrım saçları isə səpərişən çəngəllərlə gicgahlannın yanında vız durmuşdu. Onun dərisi öz göyçək qara parlılığını itirmişdi, onda qırıqlar yaranmışdı.

Zavallı bütün bu vaxtı çox pis qidalanmışdı. Üç həftəlik aclıq onun görkəmini tanınmaz dərəcədə dəyişmişdi.

Amma aclıq onun əhvalına, demək olar, təsir etməmişdi. O, əvvəlkəki şux və gülərlə id, hərdən isə hətta məni də şadlandırırdı. O, qarğıdalı qıçalarını gəmirərkən, yaxud quru qarğıdalı yeyib üstündən balqabaqdan su içərkən, tez-tez bərkənd qarğıdalı yeyib üstündən atı kimi dadlı yeməklər arzulayırdı, doğma plantasiyaya qayıtmaq qismət olarsa, bunlardan yeyib ləzzət alacağından danışdı. Gələcək zövq-səfalarnı bu təsəlliverici mənzərəsi ona gerçəyin dəhşəti

dəqiqələrinə daha asan qatılmağa yardım edirdi, zira səadətin ləzzətini qabaqcadan duymağın da öz fərahi vardi. Biz azadlığa çəpəvə gedən yola iz tutanda Cəkin sevincinin həddi-hüdudu yox idi. O, yorulmadan naqqallıq edirdi, şux təbəssümü onun çöhrəsindən əskilmirdi, ağ dişləri isə valehedici tərzdə parlıdaydı. Hətta onun dərisi də, elə bil ki, qabaqki yağlı parlılığını yenidən qaytarmışdı.

Usandırıcı yolu gətirdiyimiz bütün müddətdə zənci, haqiqətən, dəstəməz qəlbi idi. Onun şux zarafatları hətta tamkinli qoca ovçunu da vaxtaşırı ucadan qəhqəhə çəkməyə məcbur edib canlandırdı. Mənə gəldikdə isə yalnız özümü elə göstərdim ki, yoldaşlarımdan qədər şuxam. Qəlbimi özümün də anlaya bilmədiyim bir kədər üzürdü.

Hər şey tamamilə başqa cür olmalı idi. Evə qayıtdığım üçün, mənə əziz olan adamları görə biləcəyim üçün sevinməli idim, ancaq hər şey necəsə başqa cür alınmışdı...

Mühasirədən azad ediləndən sonra sevinc duymuşdum, ancaq bu, yalnız, demək olar, labüdə ölümdən qurtulmağın təbii reaksiyası idi. Fərahim tez sönmüşdü və indi, doğma ocağa yaxınlaşan zaman qəlbimi qara qayğılar bürümüşdü. Evdə hər şeyin yaxşı olmadığı haqda ürəyimə dəmən fikirlər mənə rahatlıq vermirdi. Mən bu duyğularımı başa düşə bilmirdim, çünki hələ heç bir pis xəbər almamışdım. Ümumiyyətlə, artıq iki ay idi ki, ev bərasində heç nə eşitməmişdim. Uzun sürən mühasirə vaxtı biz xarici ələmdən tamamilə ayrıl düşmüşdük. Bizə Suonida baş verən olaylardan yalnız aydın olmayan şayiələr gəlib çatmışdı. Biz evdə olmadığımız müddətdə orada nələrlə baş verdiyindən tam xəbərsiz halda geri dönmürdük.

Məchulluğun özü də inamsızlıq, şübhələr və hətta andişələr doğurur bilirdi. Ancaq mənə bürüyən qara qayğılar yalnız buna görə deyildi. Başqa səbəblər də vardı. Bəlkə, bunlar mənim qəfil gedişim haqqında, mənim ailəməzini itirərək buraxdığım qeyri-müəyyən nizamsızlıq durumu haqqında xatirələr idi. Yaddaşımda həkk olunan ayrılıq səhnəsi, Rinqold haqqında, bu xain yaramazın kinli niyyəti haqqında xatirələr – bütün bunlar, hamısı birlikdə mənə üzan qara qayğılar doğururdu.

İki ay – az müddət deyil. Bu müddətdə, hətta ailənin məhdud dairəsində də çox şeylər baş verə bilirdi. Artıq çoxdan mənim hindulərin əlində həlak olmağım rəsmən bildirilmişdi və mənə bəlli olduğu qədər, ailəməzini üzvləri mənim həyatda olmadığıma

inanmışdılar. Bu xəbər öz ardınca müdhiş nəticələrə səbəb ola bilərdi. Bacım ayrılıq saatında belə, təntənə ilə söylədiyi öz sözlünə sadıq idimi? Evə qayıdaraq bacımı əvvəlkikə istiqanlı, hələ də tək və azad tapacağammi? Yoxsa o, ana öyüd-nəsihətinə güzaştə getmiş və rəzil yaramazın arvadı olmuşdu? Təəccüblü deyil ki, şadlanacaq halda deyildim.

Yoldaşlarım mənim qəmli əhvalıma diqqət yetirdilər və bir az qabatahər olsa da, mehribanlıqla mənim könlümü açmağa çalışdılar. Amma bu, onlara müyəssər olmadı. Ürəyimdən, sanki, daş asılmışdı. Mənə nədənsə elə gəlirdi ki, evdə işlər yaxşı deyil.

Əfsus, duyğularım məni aldatmamışdı. Əndişələndiyim bütün hər şeydən daha pis şeylər baş vermişdi. Eşitdiyim yenilik bacımın toyu haqqında xəbər deyildi. Anamın ölümündən xəbər tutdum, daha dəhşətli isə, Virginianın sonrakı təleyindən heç nə öyrənə bilmədiyim idi.

Evə gedən yolda evdən göndərilmiş birisi ilə qarşılaşdım ki, mənə bu dəhşətli xəbəri də o çatdırdı.

Hindular qəsəbəyə hücum etmişdilər, yaxud, daha doğrusu, mənim şəxsi plantasiyama, çünki onlar yalnız onunla yetərənmişdilər. Anam və dayım onların biçəqlərinin zərbələri altında həlak olmuşdular. Bəs bacım, bəs o? Onu qaçırmışdılar!

Sonrasına qulaq asmadım; məhmızları əldən düşmüş atımın böyürlərinə sancdım və qəflətən ağılımı itirmiş kimi atımı dördnala çapdım.

LXXIII

fəsil

DƏHŞƏTLİ MƏNZƏRƏ

Dəli kimi çapan atım tezliklə məni plantasiyamızın hüduclarına çatdırdı; dayanmadan və ona nəfəs dərməyə imkan vermədən meşə ciğiri ilə birbaşa evə çapdım. Bəzən yolu m üstə mal-qara üçün çapərlər çıxardı, ancaq ağıllı at onları asanlıqla aşırırdı və biz yolu m üzə davam edirdik.

Evdən gələn qonşumla, ağ adamlar qarşılaşdım. O, mənimlə danışmaq istəyirdi, – əlbəttə, bədbəxtlik bərəsində, – ancaq mən dayanmadım. Artıq yetərincə eşitmişdim, indi mənə yalnız hər şeyi öz gözərlərlə görmək qalırdı. Cığırda ki hər döngəyə balad idim və bilir-dim ki, evi haradan görmək olar.

Həmin yərə qədər çapıb çətdim və baxdım. Mərhəmətli tanırlı Ev yox idi. Karıxıb qalaraq atımı dayandırdım və qarşımda açılan mən-zərəyə gərgincəsinə diqqət yetirdim. Həder yərə – ev yox idi! Doğrudanmı, yolu azmışam? Amma yox, budur, ciğiri sonundə nəhəng tülpan ağacı. Sonra savanna, qarğıdalı və indiqo plantasiyalari, daha sonra – nohurun ətrafında meşəli tapəlar, sonra isə... sonra mən artıq tanış şeylər görə bilmədim. Elə bil, bütün təbiət dəyişilmişdi. Ağ divarlar və yaşıl pəncərə taxtalar olan xoş görkəmli ev yox olmuşdu. Eyyvan, xidməti tikililər, zəncilərin komaları, hətta həmək da – hamısı yox olmuşdu! Onların nə vaxtsa olduqları yerdən qatı tüstü burum-ları qalxırdı və günəşin üzünü bürüyərək, onu qıpqırmızı diska çevirirdi. Sanki, səma mənim gəlişimə mısırmıgını səlləmişdi.

Bütün eşitdiklərimdən sonra mənə bunun nə demək olduğunu anlamaq çətin deyildi. Ürəyim ağrıdan və iztirablı heyətdən sıxıldı. Mən bundan da artıq əzab çəkmək iqtidarında deyildim.

Atımı məhmızlayıb, tarladan keçərək, dağıntı yerinə çapdım.

Tüstünün arasında yuxuxan adamları gördüm, mənə elə gəldi ki, onlar yüzlərlədir. Onların hərəkətlərində xüsusi bir narahətçilik duyulmurdu: onlar ya sakitcə gəzişirdilər, ya da laqəyd seyrçilərsəyərək tənbəl-tənbəl oturmışdılar. Yangını söndürməyə say edən də yox idi. Yaxınlaşdıqda, tüstü ilə qarşan alov dilləri gördüm. Ətrafda alovlanmış bəndən qurtulub qaçan atları və inəkləri tutmağa çalışan atlılar at oynadırdılar. Mən qabaqca bu atlıların kim olduqlarını seçə bilmədim.

Göndərilən bildirişdə ki, malikanənin dağıdılması yenidən – bu gün ertədən baş verib. Mən irəli atılan zaman yalnız bunları eşidə bilmişdim.

Hələ tez idi, günəş doğan vaxtdan bir saatdan artıq keçməmişdi. Biz gündüzün bürküsündən qurtulmaq üçün gecələr irəliləyirdik. Doğrudanmı, barbarlar hələ də oradadır? Doğrudanmı, bunlar hindulardır? Onlar məşum alov işığında, tüstü burumlarının arasında atla-rın və inəklərin ardınca düşmüşdülər, görünür, onları sürüb apar-maq istəyirlər.

Ancaq biza deyilmisdi ki, onlar çıxıb gediblər. Bu dəhşətli olayın təfərrüatlarını – anamın öldürülməsini, zavallı bacımın qaçınılmasını başqa cür necə öyrənmək olardı? Əgər hindular hələ burada idilər-sə, bütün bunlar haqda necə öyrənə bilirdilər?

Bəlkə, onlar bir müddətə uzaqlaşmış, sonra isə qəniməti götürmək və evi yandırmaq üçün qayıtmışdılar? Bu fikir bir anlığa aqlımdan keçdi.

Ancaq bu, məni atın qaçışını yavaşıtmağa məcbur etmədi, atın cılıvunu çəkməyi düşünmədim də. Mənim sağ əlim də məşğul idi – doldurulmuş tufəngli hər iki əllərimlə bərk-bərk sıxdım.

Qisas yangısı məni bürümüşdü. Mən vəhşilər güruhunun üstünə atılmaq və onlarla çarpışmada ölməyə hazır idim. Tək deyildim: mənim qaradərili xidmətçim daban-dabana axırmıca çapırdı. Arxamca onun atının ayaqlarının tapdılısı eşidilirdi.

Biz tüstülənən xarabalığa çaparaq yaxınlaşdıq. Mən burada öz səhvimə əmin oldum. Məni əhatə edən hindular yox, düşmənlər yox, dostlar idi. Onlar bizi məşum, acımalı sükutla qarşıladılar.

Mən atdan düşdüm. Hamı çoxmənalı baxışlarla bir-birinə nəzər salaraq, ətrafıma yığıldı. Hec kim kəlmə kəsmədi, danışmağın gərəksiz olduğu hamıya aydın idi.

Mən birinci danışdım. Xırıltılı, zorla eşidilən səslə: "Hamı?" – soruşdum.

Sualım dərhal anlaşıldı – onu gözləyirdilər. Qonşulardan biri əlimdən tutdu və sönməkdə olan yangın yerinin yanından ehtiyatla keçirib arxasınca apardı. Mən şüursuz olaraq onun yanınca gedirdim. O, dindən mənə nohuru göstərdi. Burada daha gur izdiham yığılmışdı. Adamlar yarımdairə halında arxaları mənə dayanmışdılar və bir nöqtəyə baxırdılar. Mən, anamın orada uzandığını anladım.

Biz yaxınlaşan zaman hamı dinməzəcə aralanıb yol verirdi. Bələdçim məni izdihamın arasından keçirib apardı. Mən anamın cəsədini gördüm. Onunla yanaşı dayımın və bir neçə zəncinin – həyatlarını öz ağasının və xanımının yolunda vermiş sədiq xidmətçilərin cənəzələri uzanmışdı.

Bıçara anamı güllələmişdilər... Bıçaqla deşik-deşik etmişdilər... Başının dərisini soymuşdular... Üzünü eybəcər hala salmışdılar...

Mən ən qorxunc şeylərə hazırlıqlı olsam da, bu dəhşətli mənzərəyə tab gətirə bilmədim.

Zavallı anam! Bu şüşəyə dönmüş gözlər daha heç vaxt mənə gülümsəməyəcək... Bu qənsiz dodaqlar daha heç vaxt mənə nava-zı və ya suçlama sözləri deməyəcək...

Daha öz duyğularımı gizlədə bilmədim. Hiçqınq məni boğurdu. Mən yerə atıldım, anamı qucaqladım və mənə həyat bir adamın soyuq, səssiz dodaqlarından öpdüm.

LXXIV

fəsil

İZLƏ TƏQİB

Nisgilimin həddi-hüdudu yox idi. Anamın soyuqluğu, xüsusən də onunla son ayrılmağımız haqda xatirə əzablarını daha da artırır-dı. Biz eynilə keçmişdəki kimi ayrılısıydıq, mənə öz dərdimi çəkmək daha asan olardı. Amma yox, onun mənə ünvanlanan son sözlərində qınaq, demək olar, qəzab ifadə olunurdu və bu, mənim qəlbimi izahedilməz bir ələmlə doldururdu. Kaş o biləydi ki, mən onun haqda yalnız işıqlı, fərəhli və yaxşı şeylər xatırlayıram. Onun yalnız bunu bilməsi üçün həyatda hər şeydən keçərdim. Mən həyatda hər şeyimdən keçərdim ki, o yalnız birca sözü eşitsin, mənim onu necə də sevinclə bağışlayacağımı bilsin...

Mənim zavallı anam! Mən pis heç nə xatırlamırdım. Onun kəməsirləri elə cüzi idi ki. Onun yeganə zəifliyi şöhrətpərəstlik idi, amma bu, onun dairəsindən olan bütün adamlar üçün səciyyəvidir. Ancaq mən indi bunu xatırlamırdım. Yalnız onun çoxsaylı qədr-qiyəmlərini xatırlayırdım, onun – mənim anam olmasını xatırlayırdım. Yalnız indi anıyırdım ki, onu necə sevirdim!

Ancaq indi ümidsizliyə qapılıb qalmanın zamanı deyildi. Bacımı harada axtarmalı? Sıçrayıb ayağa durdum və ətrafda dayananların hamısından soruşmağa başladım. Adamlar işarə ilə mənə meşəni göstərdilər. Mən anladım: onu hindular qaçınlılar.

İndiyə qədər qırmızıdərililərə düşmən duyğular bəsləməyirdim. Əksinə, çox vaxt onların tərəfini tuturdum, hətta onlara qarşı dostluğa bənzər duyğularım vardı. Aqların onlarla necə ədələtsiz davrandığını

və hinduların onlardan çəkdiqlərini hamısını bildirdim. Bilirdim ki, onlar sonunda yenilib boyun əyməli olacaqlar və onların bələlərini xətriləyərək onlara qarşı rəhm duyurdum.

Ancaq indi bu duyğular tamamilə başqaları ilə əvəz olunmuşdu. Öldürülmüş ananın görkəmi qəlbimdə ani dönüş yaratdı. Hindulara rəğbətini anı olaraq kəskin nifrətə çevrildi. Ananın qanı qisas çağırırdı və mən qisas almağa and içdim.

Mən tək deyildim. Qoca Hikmət, onun hamçının ovçu olan yoldaşı Uzerford və qonşularından əlliyyə qədər adam mənə öz yardımlarını və dəstəklərini vəd etdilər. Əvəz çıxmaq fikri hamıdan çox Qara Cekə narahət edirdi. Ona da bədbaxlılıq üz vermişdi: Violanı heç yerdə tapa bilmədiklər – görünür, onu başqa qulluqçularla birlikdə aparmışdılar. Onların çoxusu, bəlkə, həttə könüllü getmişdilər. Amma, hər halda, qulluqçulardan heç kim qalmamışdı. Plantasiya və onun əhalisi məhv edilmişdi. Mən evsiz-əşiksiz yetimə çevrilmişdim. Mənim nə anam qalmışdı, nə yuvam.

Ancaq faydasız ah-nalələrə və təəssüflərə vaxt itirməyinə dəyməzdi, yubanmadan hərəkətə keçmək gərəkdi. Yaraqlanmış qonşular gəldilər və artıq bir neçə dəqiqə sonra təqib düzənləndi.

Mənə və yol yoldaşlarıma təzə atlar gətirildilər. Tələsik əlimizə nə keçdisə, onunla qəlyanaltı etdik və hinduların izlərini axtarmağa üz qoyduq. Bu izləri aşkar etmək çətin olmadı, belə ki, vəhşilər at belində getmişdilər. Onlar çayı axının bir qədər yuxarı tərəfindən hindu ərazilərinə tərəf üzüb keçmişdilər. Biz tərəddüd etmədən onların ardınca getdik.

Bu yerləri çox gözəl xatırlayırdım. İki ay öncə, Otseolanı izləyərkən, məhz bu yerdən çayı keçmişdim. Bu, onda Otseolanın seçdiyi çıxışın özü idi... Mən kədərli fikrə daldım. İzləri seçmək get-gedə çətin olurdu və biz irəliləy getdikcə daha yavaş irəliləyirdik. Təbii suallar meydana gəlirdi: vəhşiləri kimdə görmüşdümü? Onlar hansı qəbiləyə mənsub olublar? Onların başçısı kim olub?

Dəstəməizdən olan iki könüllü, yolun qırağında gizlənibmiş. O, asir qadınlar – bacımı, Violanı və plantasiyadan olan başqa qızları aparan hinduların yanlarından çaparaq keçdiqlərini görmüşəm. Hindular atlı imişlər və əsirlərini bərk-bərk tutubmuşlar. Zəncilər piyada gedirmiş. Onların əl-qolu bağlı deyilmiş və dəyəsan, öz xoşları ilə gedirmişlər. Hindular Qırmızı Dəyənəklər qəbiləsinə mənsub imişlər və onlara Otseolanın özü başçılıq edirmiş.

Məndə bu sözlərin doğurduğu təəssüratı təsvir etmək belə çətin idi. Onlar mənə bərk əgirdilər. Mən daim bu şahadətin ədalətliyinə şübhə edirdim. Hələlik, özüm təkzibedilməz dəlillər tapmayınca, buna inanmamağı qərara aldım. Otseola! Yox, o, bu cür razılaşdırmağa bilməzdi! Bilməzdi! Şahidlər, olsun ki, səhv ediblər. Onlar hinduları hələ də yeri ağarana qədər görüblər, qaranlıq onları aldada bilirdi. Son zamanlar hindular nə törədirlərsə-törətsinlər – hər bir başqın, hər bir qarət, – hamısı Otseolanın ayağına yazılırdı. Otseola hər yerdə idi. Yox, o, burada ola bilməzdi!

Ancaq bu iki şahid kimlər idi? Təəccüblə onların adlarını öyrəndim: Spens və Uilyams. Daha böyük təəccüblə öyrəndim ki, onlar da mənimlə hinduların təqib etməyə yollanan adamlara qoşulublar. Ancaq mənə daha qarıba gələn Arens Rinqoldun burada olmaması idi. O, yüngüldə olmuşdu və mənə danışdırdılar ki, hamıdan bərk qışqır və qisas alacağı ilə hədələyirmiş. Ancaq o, indi qaçıb gizlənmişdi. Hər halda, o, hinduları izləyən dəstəyə qoşulmamışdı.

Uilyamsı və Spensi yanıma çağırıdım və onları təfərrüatı ilə sorğusual etməyə başladım. Onlar öz şahadətlərini təsdiq etdilər. Etiraf etdilər ki, qanlı qırğından sonra qayıdan hinduları gecə qaranlığında görüblər. Onlar bunun Qırmızı Dəyənəklər, yoxsa Uzun Bataqlıq qəbiləsinə məxsus döyüşçülər olduğunu əminliklə təsdiq edə bilmədilər. Onlara elə gəlmişdi ki, bu, Qırmızı Dəyənəklər imiş. Başçıya gəldikdə isə heç bir şübhə ola bilməzdi: onları Otseolanın özü aparırmış. Onlar onun baş geyimindəki, onu başqa döyüşçülərdən fərqləndirən üç dəvəqışu lələyindən tanıyıbmışlar.

Şahidlər inandırıcı danışdırdılar. Onların mənə aldatmaqda nə məqsədləri ola bilərdi? Başkəşənlər dəstəsinin başında kimin – Otseolanın, Koa-Hajonun, yaxud həttə Onopanın özünün dayanmasını onlar üçün nə fərq vardı? Onların sözləri iztirablı düşüncələrimə yeni cəhətlər əlavə edərək mənə inandırıcı: evimi yandırıb, bacımı amansız asiriyyə aparan ananın qatili – Otseoladan başqa kimsə deyildi!

İçimdə keçmişdəki dostluq duyğusu ani olaraq öldü. Qabaqlar bunca rıqqətli dostluq və səmimi heyranlıq duyğuları bəslədiyi kimi kəsə qarşı indən belə qəlbim ədavət və nifrətlə olub tutub yanırıdı...

LXXV
fəsil

DÖYÜŞ HƏYƏCANI

Amma bu qanlı əməl haqda dərinəndən düşündə, mənə müəmmalı və qarıba görünən bir neçə cəhətə diqqət yetirdim. İlk anlarda ələ sarsılmışdım ki, bu cəhətlər diqqətimdən, bir növ, yayınmışdı. Amansız başqın zamanı anamın öldürülməsində və bacımın asir aparılmasında təəccüblü heç nə görmürdüm. Hindular qan axıtmaqla qənaətlənməmiş, bütün plantasiyanı yandırmışdılar. Bu, "solğunbənzillərindən", bütün üzlaşdıqları fəlakətlərə və adaletsizliklərə görə, adi bir qisas idi. Belə şeylər hər yerdə, demək olar ki, hər gün baş verirdi. Nə üçün onlar Floridanın hər yerində olduğu kimi, Suonidə də baş verməməlidir? Ola bilsin, bizim malikanənin belə uzun zaman toxunulmamış qalmasına daha çox təəccüb etmək gərəkdirdi. Seminolların möhkəmləndirilmiş məntəqələrindən çox-çox uzaqlarda yerləşən plantasiyalar artıq bu cür dəhşətli başqınlara məruz qalmışdı. Onda nəyə görə bizim plantasiya ümumi aqibətdən qurtulmalıydı? Bu "dışbatmazlıq", hər halda, bizim plantasiyanın sakinləri tərəfindən duyulmuşdu və onlar öz xəbərsizliklərinin yalançı arxayınlığına uyaraq sakitləşmişdilər.

Bunu belə izah edirdilər: hinduların başlıca qüvvələri, onların general Skottun üç hissəyə bölünmüş ordusunu izlədikləri başqa rayonlara cəlb olunmuşdu. Bizim plantasiya isə möhkəmləndirilmiş məntəqə idi və əlbəttə, hinduların böyük olmayan qüvvələri oraya soxulmağa cəsarət etmirdilər.

Ancaq Skott getmiş və onun qoşunları fortlara, yay orduqahlarına çəkilmişdi. Adətən, Floridada döyüş əməliyyatları qışda aparılır. Hindular üçün isə ilin vaxtının fərqi yoxdur. İndi onlar yenə sərbəst idilər, yenidən sərhəddən plantasiyalara öz başqınlarını başlaya bilərdilər. Ehtimal ki, hindular buna görə Suoni qəsəbəsinə belə uzun zaman hücum etmədilər.

Ümidsizliyin ilk daşıqlarında belə izahət mənə tamamilə ağla bətan görünürdü. Mən və qohumlarım, sadəcə, hindular tərəfindən ümumi qisas dalğasının qurbanı olmuşduq.

Ancaq özümə gəldikdə başqa cəhətlər də diqqətimi çəkdi. Hər şeydən öncə, nə üçün bu rayonda məhz bizim plantasiya hücumu uğramışdı? Nə üçün məhz bizim ev yandırılmışdı? Nə üçün məhz bizim ailə məhv edilmişdi? Bu suallar, təbii ki, mənə bərk təəccübləndirirdi. Axı çayda eynən bu cür zəif qorunan başqa plantasiyalar və seminollara çox-çox artıq düşmən münasibət başlayan başqa ailələr də var idi. Ancaq daha artıq müəmma bax, bunda idi: Rinqoldların plantasiyası məhz hinduların yolları üstündə yerləşirdi. İzər göstərirdi ki, onlar bizim evə yetişmək üçün onu dolanıb keçmişdilər. Hər iki Rinqoldlar – Arens və onun atası – hinduların ən qəddar düşmənləri kimi, onların hüquqlarını ən kobud şəkildə pozan adamlar kimi tanınmışdılar.

Onda nəyə görə Rinqoldların plantasiyasına toxunulmamış, bizimki isə məhv edilmişdi? Aydındır ki, bizim ailəmiz xüsusi, öncədən düşünülmüş qisasın qurbanı olmuşdu. Bunun məhz belə olduğuna heç bir şübhə yox idi. Bu biləcəni yalnız qisasla izah etmək olardı.

Bas Pauel? Doğrudanmı, bu, o idi? Mənim dostum belə zalımənə cinayətdə suçlu idi? Bu mümkün idi? Yox! Heç vaxt! İki qatı yaramazın şahadətlərinə baxmayaraq, onların bunu öz gözləri ilə gördüklərinə baxmayaraq, mənim qəlbim buna inanmaq istəmirdi.

Onun belə qeyri-adi qəll törətmək üçün hansı səbəbləri ola bilərdi? Düzdür, anam ona iltifat göstərmirdi, bundan daha artıq – anam nankor çıxmışdı. Bunu çox yaxşı xatırlayırdım. Pauel də xatırlaya bilərdi. Ancaq onun mənim təsəvvürümdə əzəmətli qəhrəman ideali təcasüm etdirən alıcnab təbiəti bu cür yaramazlığa qədər alçala bil-məzdi. Yox, yox, bir daha yox!

Digər tərəfdən, nə üçün Pauel Rinqoldların malikanəsini, Arens Rinqoldun – özünün qəddar düşməninin, məhv etməyə və içdiyi dörd adamdan birinin yurdunu toxunulmaz buraxıb? İşin ən ağlasığmaz cəhəti də bu idi.

Rinqold evdə olmuşdu, onu yuxuda iken yaxalamaq olardı. Onun qara ortaqları, çətin ki, dirənisi göstərəydilər. Hər halda, onların dirənislərini sındırmaq asan olardı. Axı ona nə üçün həyat bəxş olunmuşdu? Onun evi nə üçün ələ verilməmişdi?

Mənim yolda aldığım yeni bilgi yeni təxmin doğurdu. Mənə dedilər ki, hindular tez geri çəkilməmişdilər, belə ki, yaxınlıqdan keçən

könüllülər patrulu qafədən peyda olubmuş. Onun diqqətini alovlanan plantasiya cəlb edibmiş. Güman edirdilər ki, başqa plantasiyalara, o cümlədən də Rinqoldlarının məhz bu xilas etmişdi.

Bələ izahət ağlabatan görünürdü. İzlərdən quldurların, sayı əlli nəfəri keçməyən balaca dəstə olduğu bilinirdi. Elə buna görə də onlar geri çəkilmişdilər.

Onda bütün işlər yenidən başqa cür göz önünə gəlirdi. Və Otseola yenidən gözəlində təqsirkar görünürdü. Bəlkə, mən onun hindu təbiətini başa düşməmişdim, bəlkə, o, elə, doğrudan da, bunca dəhşətli zərbə endirən bir yirtıcı imiş?

Özümdən dönə-dönə soruşurdum: bələ əməli hansı səbəb doğura bilərdi?

Ha, gör ha! Bacım! Virginiya! Ola bilsin, sevgi... ehtiras...

– Hindular! Hindular! Hindular!

LXXVI

fəsil

YANLIŞ HƏYƏCAN

Müdhış bir mənə ilə dolu bu qışqırtı fikir zəncirimi dərhal qırdı. Hinduların peyda olduqlarını düşünüb, atımı irəli çapdım. Ancaq birdən atıları cilovları atıb dayandılar. Dəstdən aralananlar yenidən ona birləşməyə tələsdilər. Qayğısızcasına qabağa gedənlər isə cəld geri çapdılar. Həyəcanı da məhz onlar qaldırmışdılar. Onların bəziləri hələ də: "Hindular, hindular!" qışqırmaqda davam edirdilər.

– Hindular? – Hikmen heç kəsə inanmayan bir görkəmlə soruşdu. – Siz onları harada görmüsünüz?

– Orada! – geriye çapan atıların biri cavab verdi. – Bax, o ağac liqda. Bütün meşə onlarla doludur...

– Qoy mənə şeytanlar parça-parça etsinlər, agar mən buna inansam! – deyə qoca ovçu başını nifrətlə silkələyərək etiraz etdi. – Hindular, xüsusən də sizin kimi sandimdik atcabalalardan heç vaxt gizlənməzlər. Onları həmişə görmədən daha tez eşidərsən.

– Amma biz onların bir-biri ilə necə həyləşdiqlərini eşitdik.

– Bə! – deyə qoca ovçu səsləndi. – Əgər hindular orada olsaydılar, siz əsla bələ şey eşitməzdiniz. Siz tüfəng atəşlərini eşidərdiniz. Sizin hinduların Allah balasını versin! Siz ya yenot ciyiltisi, ya da qılıqbaş fiti eşitmisiniz. Mən bilirdim ki, siz gözünüza dayan birinci heyvancı-ğazdan qorxub sənnızı udacaqsınız... Di indi yerinizdən tərpanməyin, mən görüm bu nə məsələdir.

Hikmen bunu deyib, atdan düşdü və yüyəni bir budağın üstünə atdı.

– Gəl gedək, Cim Uzezerford, – özünün ovçu yoldaşlarından birinə müraciətlə əlavə etdi. – Baxaq görək bu dalıqanlılar orada kimi görüblər. Bəlkə, kör-kötüyü hindu biliblər?

Gənc ovçu artıq atdan düşmüşdü. O və Hikmen atlarını təhlükəsiz yerə qoydular və əllərində tüfəng, səssizcə kollağa girdilər. Dəstənin qalan üzvləri bir yerə toplaşib, at üstündə gözəldilər. Bizim səbrimiz uzun sınağa çəkilmədi. Ovçular yenidən gözəldilər ki, biza onların uca qəhqəhələri gəlib çatdı. Biz ürəkənləndi yaxına getdik. Bələ bir şadlıq hökm sürən yerdə xüsusilə xəbərlər bir şey ola bilməzdi. Tezliklə biz onların hər ikisini gördük. Uzezerford ayılaşaraq, kimsə izlərini gözəldən keçirirdi, Hikmen isə əli ilə tərpanən kolları göstərirdi. Biz ora baxdıq və yarım-vəhşi qaramal sürüsü gördük. Heyvanlar bizim gəlişməyimizdən qorxuya düşüb, ağaclığa soxularaq, qaçmağa üz qoydular.

– Budur sizin hindular! – ovçu tantana ilə səsləndi. – Yaxşıca vəhşilərdir! Ha-ha-ha!

Bu yanlış həyəcanın səbəblərindən başqa hamı güldü.

– Mən bilirdim ki, burada heç bir hindu-filan yoxdur, – aliqator ovçusu davam etdi. – Onlar tamam başqa cür peyda olurlar! Siz onları görmədən daha tez eşidərsiniz. Sizə isə, kürən inəyi qırmızıdan seçə bilməyən naşı cavanlara, mənədən məsləhət: qoy qabaqda daha təcrübəli getsinlər. Qalanların isə bir-birinin yanınızca gedin, dağılışmayın, yoxsa, bəziləri bu gün başlannda saç olmadan yuxulamalı olacaqlar.

Hikmenin ağıllı məsləhəti ilə hamı razılaşdı. Biz qoca ovçudan və Uzezerforddan dəstənin hərəkətinə başçılıq etməyi xahiş etdik. Qalanların sıx sıralarla onların ardınca getdilər.

Hinduların bizi həddən çox qabaqlaya bilməyəcəkləri aydın idi. Bu haqda onların malikanəni tərk etdikləri vaxta əsasən fikir yürütmək olardı. Mənim plantasiyaya gəldiyim andan biz boşuna vaxt

itirməmişdik – bizim toplaşmamıza on dəqiqədən artıq vaxt getməmişdi, beləliklə, hər şeyi nəzərə alaraq, onların getdiklərindən bizim izləməyə başladığımız ana qədər çətin ki bir saatdan artıq vaxt keçəydi. Onlar çox yeyin gədə bilməzdilər, belə ki, zəncilər onların dala-nca piyada gedirdilər. Bu, onların geniş izlərindən görünürdü.

Bizlərdən kiminsə hindulardan qorxdugunu güman etmərəm. Hamımız hər cür qorxunu boğan qisas həsrəti ilə yanırdıq. Bundan başqa, izlərə əsasən, hindular elə də çox deyildilər – əlli adam ola-olmaya. Şübhəsiz, bunlar təkbətək döyüşməkdə bizə tən olan məharətli və təcürbəli döyüşçülər idi. Ancaq könüllü olaraq mənə yardımını təklif edən adamlar da möhkəm xarakteri və səbati olan, bərkdən-boşdan çıxmış adamlardı. Bunlar qəsəbənin bu məqsəd üçün ən yaxşı, əvəzolunmaz adamları idi. Qayıtmaq heç kimin ağına da gəlmirdi: qabağa getməyi və qatilləri hindu ərazilərinin lap ortasında, onların öz "yuvalarında" belə olsa, tapmağı hamı möhkəm qat etmişdi.

Bu adamların sədəqəti mənə yeni qüvvə verdi. Qisas saatını yaxın duyaraq, tərəddüd etmədən atımı irəli çapdım.

LXXVII

fəsil

İZ İTİR

Ancaq mənim istəklərimə belə tez gerçəkləşmək qismət deyilmiş. Atlarımız onların bacardıqları ən iti sürətlə çaparaq, izlə düz on mil yol getdik, hərçənd qabaqca hinduları bu yolun artıq yarısında-cə haqlayacağımızı güman edirdik. Yəqin ki, hindular arxalarınca təqib başladığını başa düşmüşdülər. Və qorxu onları var gücləri ilə qabağa qovurdu. Onların belə dahşətli cinayətkarlıqdan sonra təqib gözləyəcəkləri bəlli məsələ idi. Ancaq onlar bizi elə də çox qabaqlamırdılar. Günəşin bərk yandırmasına baxmayaraq, onların sındırıqları budaqlardan hələ şirə damcılayırdı, onların atlarının ayaq izləri hələ təzə idi. Bələdçilərimiz biza belə izah edirdilər. Ayaqları azılmış ot hələ şəhdən nəm idi və yerə sarılımışdı.

– Onların buradan keçmələrindən heç yarım saat da ötməyib. Yalnız yarımca saat, onları lənətə gəlsin! – Hikmət artıq iyirminci kərə izlərə göz gəzdirəndən sonra səsləndi. – Hinduların belə yeyin getdiklərini həyatım boyu görməmişəm! Onlar hürküdülmüş öküz sürüsü kimi qaçırırlar... Yəqin ki, aclıqlar bərk tələyiblər. Bəzi avaralar isə, mən bilən, yəhərdə qırx beş dərəcəlik bucaq altında yırğalanırlar...

Gurultulu qəhqəhə bələdçimizin bu qeydina cavab oldu.

– Belə ucadan yox, uşaqlar, belə gurultu ilə yox! – o, amirənə jestlə gülüşü kəsdi. – Yerusəlimə and olsun ki, onlar sizi əsirlər! Əgər belə isə, sizlərdən bəziləri hələ günəşin qurubuna qədər öz skalplarına əlvida edəcəklər. Başınızı qorumaq naminə özünüzi siçan balaları kimi sakit aparın. Onlar eynən bizim qurdbasanlar kimi yaxşı əsirlər. Məni lənətə gəlim, əgər onlar bizdən bir mıldan da çox uzaqdırlarsa!

O, bir daha izə tərəf əyilib təkrar etdi:

– Opossumlar kimi saikt olun və mən sizə söz verirəm, heç bir saat da keçməz ki, biz bu yaramazları haqlayanq.

Onun əmrinə tabe olub sakitliyi gözləməyə və at ayaqlarının tap-pıltısını batırmaq üçün yolun ot basmış kənarları ilə getməyə çalışaraq, yolumuza davam etdik. Yalnız pıçılı ilə danışdırdıq, o da yalnız ən zəruri hallarda. Biz gərgin bir halda irəli baxır, hər dəqiqə hinduların tunc rəngli fiqurlarını qabağımızda görəcəyimizi gözləyirdik.

Yarım milə qədər belə getdik. Düşməni görünmürdü, onun yalnız izləri gözü dəyirdi. Ağac budaqları arasından məvlik saçan aydın səma görünüb itirdi. Bu, məşənin seyrəlməyə başladığını göstərirdi. Bizlərdən çoxumuz sevinirdi. Son saatlar lənətlərlə hörlülmüş və tufandan yıxılan ağaclarla qalaqlanmış tutqun meşə ilə getməli olmuşduq, belə ki, irəli istər-istəməz çox ləng gedirdik. Hamı ümid edirdi ki, indi yol yaxşılaşar və biz, nəhayət, düşməni görürük. Ancaq bu, qoca ovçulara, xüsusən də bizim iki bələdçimizə tamamilə başqa təəssürat bağışladı. Hikmət dərhal özünün tam məmnuniyyətsizliyini bildirdi. O:

– Lənətə gəlmiş düzəngah! – səsləndi. – Bu, savannadır, özü də çox böyükdür. Lənət şeytana, işlər pisdir!

– Nə üçün? – soruşdum.

– Çox sadəcə! Onlar savannadan keçib getmişlarsa, yəqin, meşənin yanında bir, ya iki gözətçi saxlamış olarlar. İndi biz artıq onlara

sezilmədən yaxınlaşa bilərik: dəvə karvanını görmək necə asandırsa, bizi də görmək elə asan olacaq. Bəs bu, nə deməkdir? O deməkdir ki, onlar bizi görsələr, gizlənmək onlar üçün asan olacaq. Onlar hər tərəfə səpələnəcəklər və buyur, tap görüm kimi tapırsan!

– İndi biz nə edək?

– Biz böyük bataqlığın yanıyla getsək, yaxşı olar. Siz burada bir neçə dəqiqəliyə dayanın, biz isə Cim Uzeferfordla meşənin kənarına gedək və onların savannadan keçib-keçmədiklərini öyrənək. Keçib-lərsə, biz də ondan keçərik, sonra isə yenidən izi axtararıq. Bizim başqa seçiminiz yoxdur. Onlar bizə savannadan keçdiyimizi görsələr, biz onlara quyruq göstərə və sakitcə geri döna bilərik.

Hamı bununla razılaşdı və alligator ovçusunun əmrinə danışığış-təbə oldu. Hamımız onun nə qədər təcrübəli olduğunu bilirdik. Hikmen və Uzeferford atdan düşdülər və ehtiyatla meşənin kənarındakı ağaclara tərəf getməyə başladılar.

Onlar qayıdıb gələne qədər xeyli vaxt keçdi. Bizlərdən bəzilərimiz artıq səbirsizlik göstərməyə başlamışdıq. Söhbətlər eşidirdi ki, biz dayanmaqla yalnız hədəf yərə vaxt itiririk və hindulara daha çox qabağa getməyə imkan veririk. Başqaları təqibi davam etdirməyi və nə olur-olsun, birbaşa izlə qabağa getməyi təklif edirdilər.

Bu, mənim şəxsi duyğularımla nə qədər uzlaşmasa da, nifrətimiz düşmənlə açıq döyüşə girmək istəyi ilə nə qədər yansam da, indiki durumda təqibin anlamsız olduğunu bilirdim.

Nəhayət, ovçular qayıtdılar və hinduların gerçəkdən savannadan keçdiklərini və onun ardınca başlanan məşəyə girdiklərini biza bildirdilər. Ovçular meşənin kənarına yaxınlaşan zaman onlar hələ gözəndən itməyə macal tapmayıbmışlar. Hikmen hətta kolların arxasında gözəndən itən atın quyruğunu da görə bilmişdi. Ancaq duyuyapirçilər daha bir vacib faktı müəyyən etmişdilər: irlədə təqibi davam etdirməyimiz üçün heç bir iz yox idi. Hindular savannaya girəndən sonra, görünür, səpələnib getmişdilər. At ayaqlarının ot üzərində buraxdığı izlər buna sübut idi. Ovçuların təbiriincə, iz əlli yərə "parçalanmış" və nəhayət, otluqda tamamilə itmişdi. Ovçular bunu sürünə-sürünə hündür otluğa yaxınlaşaraq və at ayaqlarının izlərini müşahidə edərək müəyyən etmişdilər. Yalnız çox qərībə bir iz qalmışdı ki, bu da onların diqqətini cəlb etmişdi. Bu, adam ayaqlarının izi idi, səthi müşahidəçi onu bir adamın ayaq izləri zənn edə bilirdi. Təcrü-

bəli lapirçilər isə bunun kələk olduğunu bir andaca duymuşdular. İz enli və yaygın idi, torpağa çox dərin basılmışdı; çətin ki, bu bir adamın ayaq izləri ola bilirdi. Uzun daban, ayaq altının zorla bilinən yoxusu, barmaqların enli izləri – bütün bunlar ovçuların darhal baş açdıqları işarələr idi. Hikmen bu izlərin zənciyə – daha doğrusu, zəncilərə məxsusluğunu o saat müəyyən etdi. Bu hiyləyə onları aparanın göstərişi ilə əl atmışdılar.

Geri çəkilən vəhşilər tərəfindən bu gözənilməz bəclik bizi hamı kədərləndirdi, hamı da təəccübləndirdi. İlk dəqiqələrdə qat etdik ki, vəhşilər bizi üstələyiblər, izi itirmişik və qisas almaq biza qismət deyilmiş.

Bəziləri sonrakı izləmənin xeyirsizliyindən danışmağa başladılar. Başqaları qayıtmaq gərəkdir olduğunu güman edirdilər. Yenidən qisas yangısını şiddətləndirmək üçün təkrar nifrət duyğusuna çağırmaqlı olduq.

Bu böhranlı anda qoca Hikmen işə qarışdı və bizim özlənməkdə olan ümidlərimizi canlandıraraq hamının əhvalını yüksəltdi. O danışmağa başlayan zaman sevinc duydum.

– Uşaqlar, bu gün axşam onlara çata bilərik... (O artıq hamı öz sözünü deyəndən sonra sonuncu söz almışdı.) Qaranlıq düşmədən bu düzəngahı keçmək olmaz. O, həddən artıq böyükdür. Mən bu lənətə gəlmiş savannadan keçib getməkdənsə, iyirmi mil artıq gedib dövrə vurmağı üstün tutardım. Amma eyb etməz, uşaqlar, kefnizi pozmayın! Burada qaranlıq düşənəcən gözəlik, sonra isə savannadan xəlvəti keçib gedə bilərik. Və əgər biz Cim Uzeferfordla o biri tərəfdə onların izlərini tapmasaq, onda, demək, mən həyatım boyu heç vaxt alligator əli yeməmişəm. Lanata gəlmiş hindular, yaqin, öz düşərgələrini haradasa ağacların altında qurmuş olacaqlar. Onlar bizi görmədən özlərini, bal koğuşunun yanındakı ayı kimi, xətersizlikdə hiss edəcəklər. Bax, biz elə onda onların başlarının üstünü alarıq!

Ovçunun təklifi ilə hamı razılaşdı. O, sonrakı hərəkət planı kimi qəbul olundu. Biz atlardan endik və günəşin qurubunu gözlədik.

LXXXIII

fəsil

SAVANNANI KEÇMƏK

Mənim iztəblərim ən yüksək həddə çatmışdı. İzləmə vaxtının həyəcanı mənə üstünə tökülən bədbəxtlik haqqında dərin fikrə dalmığa imkan verirdi. Az sonrakı qisas haqqında düşüncələr, sanki, hüznümü azaldırdı və hərəkətdə olmanın özü mənim narahat qəlbimə sakitləşdirici təsir edirdi. İndi isə, izləmə dayanan zaman, mən asudə halda bu gün səhəri olaylar haqqında xatirələrə dala bildim və ələm yeni qüvvə ilə məni bürüdü. Mən öldürülmüş anamın cəsədini, sanki, qisasa çağırən uzanmış əllərini yenidən gördüm. Bacımı rəngi solmuş, göz yaşları içində, saçları dağılmış, tam ümidsiz gördüm.

Təəccüblü deyil ki, bunca azablı səbirsizlik duya-duya, günəşin qürubunu heç cür gözləyə bilmirdim. Mənə elə gəlirdi ki, nəhəng odlu küre hələ heç vaxt üfufə bunca ləng yaxınlaşmayıb. Hərəkətsizlikdən doğan sıxıntı içimi gəmirərək məni havalanmaq dərəcəsinə çatdırırdı. Günəş diski meşənin üstünə çökmüş şirə dumanından qan kimi qırmızı rəngdə idi. Səma aşağı enmiş kimi və vahiməli görünürdü. O, elə bil, içimdəki duyğu və düşüncələrin təəcəssümü idi.

Nəhayət, alatoran başlandı. O, güney en dairələrində olduğu kimi, uzun sürmədi, hərçənd bu aşmaqçağı mənə sürəklə və astağəl görünürdü. Onun ardınca tam qaranlıq çökdü. Biz yenidən yəhərə sıçradıq və yolumuza davam etdik. Və hərəkətdə, sanki, halım yüngülləşdi.

Meşədən çıxaraq savanna ilə getdik. İki ovçu bizi düz xətlə aparırdı. Çoxlu izlərin hansısa biri ilə getməyin əlaməti yox idi, belə ki, onlar müxtəlif tərəflərə şaxələnirdi. Hikmət güman edirdi ki, bütün izlər ən sonda qabaqcadan şərtləşdirilmiş bir yerdə birləşəcəkdilər. Buna görə bizə istənilən iz yarıyırdı. Şübhəsiz, o, bizi hindu düşərgəsinə aparan baxmalı idi. İndiki anda bizim üçün ən önəmli, düzenliyə nəzərə çərpmədən keçmək idi. Çökən qaranlıq işimizi asanlaşdırırdı. Biz açıqlıqda xəyallar kimi səssizcə irəliləyirdik; at ayaqlarının tapşığı eşidilməsin deyə, addım-addım gedirdik. Yorgun atlarımız cilova pis təbə olurdular. Yer də işimizi asanlaşdırırdı: bu, atların demək olar,

səsis yeridikləri yumşaq otluq idi. Biz yalnız onların hindu atlarının yəni duyaraq, kişnəməklə onları salamlamaq həvəsinə düşəcəklərindən çəkinirdik.

Xoşbəxtlikdən, əndişələrimiz doğru çıxmıdı. Yalnız saat sonra biz tam sükut içində savannanın başqa tərəfində meşənin qaranlıq qübbəsinin altına girdik. Bizi, çətin ki, görə biləydilər. Hindular ariyəqardda¹ kəşfiyyatçılar saxlamışdırlarsa da, qaranlıq bizi onların gözündən gizlətməmişdi. Gözətçilər yalnız o halda bizi aşkar edə bilirdilər ki, məhz bizim meşəyə girdiyimiz yerdə dayanmış olsunlar. Ancaq hindulardan heç bir əsər-əlamət yox idi və biz heç kəmin bizi izləmədiyini kəsirdik.

Pıçıl ilə bir-birimizi təbrik etdik və belə sakitliklə də sonrakı hərəkətlərini götür-qoy etməyə çalışdıq. Biz qabağa getməyi qərara aldığımızıq. Hindulardan izini yenidən axtarıb tapmaq gərəkdi, ancaq hava işıqlanmayınca bunu etmək olmazdı. Əgər bir durum olmasaydı, biz, yaqın ki, səhərə qədər yerimizdə qalardıq. Atlar susuzluqdan yaman əziyyət çəkirdilər, elə atılar da onlardan yaxşı gündə deyildilər. Artıq günortadan sonra su ilə rastlaşmamışdıq. Floridanın qızmar göylərin altında keçirilmiş bir neçə saat isə susuzluğu dözülməz etmək üçün tamamilə yetərlidir. Daha sərin iqlimdə susuz hətta bir neçə gün keçinmək olar.

Atlar da, adamlar da yaman əziyyət çəkirdilər. Biz nə yata, nə sadəcə dincələ bilirdik. Suyu düşərgə salıncaya qədər tapmamız gərəkdi. Biz açıqlıqda da əziyyət çəkirdik, çünki bunca uzun səyahət üçün ərzaq tadarıq etməmişdik. Ancaq açıq əzabına qatılmaq asan idi, biz bir gecəni təkcə su ilə də keçinə bilərdik. Buna görə də qabağa getməyi və nəyin bahasına olar-olsun su tapmağı qat etdik.

Bu çətin durumda bələdçilərimizin sərəştəsi bizə olduqca önəmli xidmət göstərdi. Onlar artıq bu savannada ov etməli olmuşdular. Bu, hələ o vaxt olmuşdu ki, onda hindular bizimlə bərsdə idilər və aqlar onların ərazilərində sərbəst gəzib dolşa bilirdilər. Ovçular xatırladırlar ki, haradasa yaxınlıqda, yarımda onların dincədikləri nohur olmalıdır. Qaranlıq baxmayaraq, onlar onu tapmağa ümid edirdilər.

Biz qabağa bir-birimizin dalınca düzülərək bir xətlə gedirdik, hərə arxasında öz atını aparırdı. Qaranlıqda yalnız bu cür irəliləmək olardı. Uzun bir xətt boyu sürələn dəstəmə ağaclarının arasındakı cığırda qıvrılan əzman, qorxunc ilanı xatırladırdı.

¹ Ariyəqard – qoşunun arxa dəstəsi

LXXIX

fəsil

MEŞƏ QARANLIĞINDA

Arabir bələdçilərimiz düz gedib-getmədiyimizdən şübhələnməyə başlayırdılar və onda hamımız dayanıb onlar qabağa tərəpənə qədər gözləyirdik.

Hikmen və Uzerford bir neçə dəfə yolu itirib, hara gedəcəklərini bilmədilər. Onlar səmti itirmişdilər və tamam çaşmışdılar.

Gündüz meşədə səmti həmişə ağacların qabığına görə təyin etmək mümkündür. Bu üsul meşə ovçularına yaxşı bəllidir. Ancaq indi belə ətraflı müşahidələr etmək üçün həddən artıq qaranlıq idi. Bununla belə, Hikmen təsdiq edirdi ki, hətta belə bir gecenin özündə də o, günəyin və quzeyin harada olduğunu səhsiz təyin edə bilər və mən duydum ki, o, ağacların gövdəsini allayır. O, sanki, öz müşahidələrini təsdiqləmək üçün bir ağacdən o birinə keçirdi, ancaq bir müddət sonra yavaşdan öz yoldaşına müraciət etdi və onun avazında açıq-aydın təəccüb duyuldu.

– Cım, bu nə qarıbə işidir? Biz burada son dəfə olandan bəri ağacları tamam başqa cür olublar. Onlarda qabıq yoxdur, onlar, elə bil, tamam soyulublar.

– Onlar elə mənə də qarıbə göründülər. Ancaq mən elə bildim ki, onlar mənə qaranlıqda belə görünübler.

– Yox, bu, o deyil! Onlara nə işə olub. Mən bu küknarları xatırlayıram. Ağacların hamısı pırpıq quruyublar. Qoy bir onların iynələrinə baxım.

Hikmen bunu deyib əlini qaldırdı və başının üstündən sallanan uzun budaqların birini qopardı.

– Ax, bir işə bax! – o, iynələri sındıraraq səsləndi. – İndi başa düşürəm nə olub. Bütün təqsir bu lənətə gəlmiş qurddadır. Ağaclar ölüblər. İndi nə etmək? İndi mən suyu tapmaqda bu xam uşaqların hər hansı birindən artıq heç nə edə bilmərəm.

Bu etiraf biza heç də xoş olmayan təəssürat bağışladı. Susuzluq bizi getdikcə daha çox üzürdü. İndi o daha azablı görünürdü, çünki onu söndürməyə bütün ümidlər itmişdi.

Amma bir dəqiqə sonra Hikmen dabanları ilə atın qabırğalarına vuraraq:

– Dayanın! – dedi. – Hələ heç də hər şey itirilməyib. Sizi nohura mən də apara bilməsəm, bu heyvancıqaz aparar... Ey sən, qan, – deyə o, özünün qoca madyanına müraciət etdi, – tez biza su tap! Marş irəli, bizim üçün bir cəhd elə!

Hikmen dizləri ilə “heyvancıqazının” böyürlərini sıxaraq yüyənə buraxdı və biza dilsiz-ağızsız yaranışın instinktinə dumanlı ümidlər bağlayaraq, yenidən yola düzəldi.

Təzliklə bəlli oldu ki, at suyu hiss edir. Hikmen bildirdi ki, at “suyun iyni alıb”, o isə bunu elə yaxşı bildirdi ki, sanki, bu at onun maral izinə düşən iti idi. Heyvan sifətini irəli uzatmışdı və hərdən bir havanı ilyəyirdi. Bu zaman o, sanki, müəyyən bir hədəfə üz tutub elə hey düz gedirdi.

Hamımız canlandıq, amma birdən Hikmen öz atını dayandırdı. Mən işin nə yerdə olduğunu öyrənmək üçün ona yaxınlaşdım. O, görünür, dərin fikrə dalaraq, susurdu.

– Nə üçün dayandınız? – soruşdum.

– Həminin burada gözləməsi gərəkdir.

– Nə üçün? – biza yaxınlaşan başqa könüllülər soruşdular.

– Bu yolla qabağa getmək xatalıdır. Olə bilsin, bu yaramazlar quyunun yanındadırlar. Burada ayrı su yoxdur, axı su içməyi onlar da istəyirlər. Onlar bizim yaxınlaşdığımızı eşitsələr, yenidən kolluğa cumacaqlar və izləri-tozları qalmayacaq! Beləliklə, siz burada durun, biza isə Cımla giclicə qabağa gedək və baxaq görək nə var, nə yox. Mən indi nohurun harada olduğunu bilərəm: ona qədər elə də uzaq deyil. Hindular orada olmasalar, biza o saatca geri qayıdacaq və siz suvata gedə bilərsiniz.

Bu ağıllı planla hamı razılaşdı. Hər iki ovçu bir daha atdan düşdü və ehtiyatla irəli hərəkət etdi.

Hikmenlə və onun yoldaşı ilə getmək arzumu bildirdim. Onlar etiraz etmədilər – mənim bədbəxtliyim mənə danılmaz surətdə yürüşün başında olmaq hüququ verirdi. Beləliklə, atımı bir yoldaşımın nəzarətinə buraxıb, ovçulara qoşuldu.

Ayağımızı addım səslərini batıran iynəyarpaqların bolluğa səpələndiyi yerə üsulluca basırıq. Meşə burada seyrək idi və biza yetərinca cəld irəliləməyə imkan verirdi. On daşıqda sonra biza artıq

dostlarımızdan uzaqda idik. Bütün vaxtı səmti itirməməyə çalışırdıq. Amma birdən bizə elə gəldi ki, onu itirmişik. O andaca sıx yarpaqların arasından, uzaqda sayrışan işıq gördük. Təəccübümə səbəb olan bu işıq tonqal alovu idi.

Hikmət dərhal müəyyən etdi ki, bu, hindu düşərgəsinin tonqalıdır.

İlk ağılıma gələn, yoldaşlarımızın yanına qayıtmaq və onları köməyə çağırmaq oldu. Amma bir qədər düşündəndən sonra, bir az da yaxına getməyi qat etdik ki, bunun, həqiqətən, düşmən düşərgəsi olduğuna yəqin edək.

İndi biz artıq yerimirdik, kölgədən çıxmamağa çalışaraq, sürünmə-sürünmə irəliləyirdik. Talada od yanırdı. Ovcuların yadında idi ki, burada nohur olmalıdır. Gerçəkdən, biz parıldayan su səthini gördük.

Biz ehtiyatın imkan verdiyi qədər yaxına gəldik. İndi bütün talanı yaxşı görürdük, atlar ağaclarla bağlanmışdı, tonqalın ətrafında isə adam fiqurları uzanmışdılar. Onlar qırmıldanırdılar – bütün qatillər bərk yuxuya getmişdilər.

Odun lap yanında yəhərin üstündə bir adam otumuşdu. O, yəqin ki, yatmırdı, hərçənd onun başı dizlərinin üstünə enmişdi. Tonqalın işığı onun tunc rəngli üzünü işıqlandırır. Onun üzü boyağın altında və lələklərlə gizlədilməşdi, üzünün cizgilərini və rəngini seçmək olardı. Bu üz tünd-qırmızı görünürdü, üç böyük qara dəvəquşu lələkləri gicgahının yanında başından elə sallanırdı ki, onların ucları, az qala, onun yanağına toxunurdu. Bu rəmzi lələklər qəlbimi kəskin ağrı ilə doldurdu: bunun Otseolanın baş geyimi olduğunu bildirdim.

Daha diqqətlə baxmağa başladım. Bir neçə qrup arxada yer-bəyer olmuşdu, demək olar ki, bütün açıq sahə uzanıqlı bədənlerle dolu idi.

Otun üstündə oturan və uzanan üç və ya dörd adamdan ibarət daha bir qrup diqqətimi çəkdi. Mən qorxu və həyəcanla onlara baxdım. Onun üzünə ağacların kölgəsi düşürdü və mən üzləri görə bilmirdim, ancaq ağ donlardan bunların qadın olduqlarını başa düşdüm. Onların ikisi o birilərdən bir qədər uzaqda oturmuşdu. Onlardan biri başını o birinin dizləri üstünə qoymuşdu.

Onlara baxdığım zaman məni bərk həyəcan bürürdü. İndi bunların mənim bəcim və Viola olduqlarına artıq heç bir şübhəm qalmamışdı.

LXXX

fasil

SİGNAL ATƏSLƏRİ

Həmin dəqiqə nələr keçirdiyimi ifadə edə bilmirəm. Qələm bu mənzərəni təsvir etməkdə acizlik çəkir. Oxucu, mənim durumuma diqqət elə və onu özün üçün təsəvvür etməyə çalış. Arxamda öldürülmüş və şikast edilmiş anam və dayım, yandırılıb yerlə bir edilmiş dogma evim qalmışdı. Qabağımda ana ağuşundan qoparılmış, vəhşi quldurlar tərəfindən amansızcasına qaçınılmış, ola bilsin, onların ibrisənə başçıları tərəfindən namusu ləkələnmiş bacım vardı! O da burada, qarşımda idi, ax, yalançı, xain qatill! Məni çılğın bir həyəcan bürürdü.

Mən qisas almağı olduğum kəsə baxırdım və qəzəbim anbaan artırdı. Daha onu saxlamaq iqtidarında deyildim.

Əzəllərim, elə bil, qollarımda şişirdi, qanımda damarlarımla maye alov axını kimi şırnaqlanıb axırdı. Harada olduğumuzu, az qala, unutmuşdum. Beynimdə yalnız bir fikir alovlanırdı: qisas! Düşməni qarşımda idil! O, mənim burada olmağımdan xəbərsizdi və sanki, yatırdı. O, az qala, yanımda idi, tüfəngimin atəş məsafəsində idi, yalnız əlimi uzatmaq qalırdı.

Tüfəngi aşağı sallanan dəvəquşu lələkləri səviyyəsinə qaldırdım və onların ucunu nişan aldım. Bilirdim ki, gözlər onların altındadır. Barmağım artıq tətikdə idi...

Daha bir dəqiqə və bu nə vaxtsa gözlərimdə qəhrəman olmuş adam ölü halda onların üstünə uzanacaq. Ancaq yoldaşlarım atəşin qabağını aldılar. Hikmət mənim tüfəngimin süngüsündən tutub çaxmağı enli ovcu ilə örtüdü. Uzerford isə lülədən yapışdı. Mən atəş açə bilmədim.

İlk anda, az qala, çıldırmaq dərəcəsinə gəldim, ancaq sonra onların haqlı olduqlarını anladım. Mənə tərəf əyilən qoca ovçu qulağıma pıçıldadı:

–Tezdir, Corc, tezdir! Öz həyatın namına həyəcan qaldırma. Sən onu öldürsən, bundan na fayda? Bu əclafılar əkiləcəklər və qadınları da özləri ilə götürüb aparacaqlar. Biz onları saxlaya bilmərik və yalnız

öz skalplanımızı itirməklə risk edərək. Yaxşısı budur, sakitcə yoldaşlarımızın ardınca qaydaq və hindulan hər tərəfdən əhatəyə alaçaq... Elə deyil, Cim?

Uzezford, gərəksiz səs çıxarmaqdan çəkinərək, yalnız başını təsdiqlə tərpətdi.

– Gedək! – Hikmen pıçılı ilə davam etdi. – Bircə daqıqə də itirmək olmaz. Geriyyə, mümkün qədər tez! Sürünə-sürünə aşağı... Həm də sakit! Allah xatirinə, sakit!

Qoca, az qala, yerə sarilərək alliqator kimi süründü və tezliklə gözəndən itdi. Biz Uzezfordla onun ardınca getdik və yalnız tonqalın alovundan artıq uzaqda olduğumuz zaman ayağa qalxdıq. Burada dayandıq və qulaq asdıq. Biz geri çəkilməmişin düşərgəni həyəcanlandıracağından qorxurduq. Ancaq bircə səs də eşitmədik. Yalnız yatan vəhşilərin xorultusunu və atların ot qırpmalarını eşidirdik. Hər-dən-bir bərk torpağa dayan at ayaqlarının zərbələri eşidilirdi.

Biz nəzərə çarpmadan çəkilə bilməmişdən razı halda artıq biza tanış olan həmin yolla geri qayıdırdıq. İndi, az qala, qaçırdıq, amma birdən quruyub qaldıq. Tüfəng səsi eşitməmişdik.

Ən təəccüblüsü də o idi ki, o hindu düşərgəsindən deyil, qarşıdan, bizim yoldaşlarımızın qaldığı tərəfdən eşidilmişdi. Qəribə idi ki, səs biza yoldaşlarımızdan bizi ayırdığını güman etdiyimiz məsafə üçün həddən artıq uca gəlirdi. Bəlkə, dostlarımız azablı gözləməyə qatlaşa bilməyib qabağa, biza tərəf irəliləmişdilər? Ancaq, söz yox ki, onların heç biri güllə ata bilməzdi. Bu belə idisə də, onların güllə atması çox düşüncəsiz, hətta xətali hərəkət idi. Onlar kimə ata bilirdilər ki? Bəlkə, bu, təsadüfən tüfəngin boşalması idi? Ha, olsun ki, bu məhz belədir...

Biz bu mülahizələri paylaşmağa macal tapmamış (hər kəs onların öz-özünə fikirləşirdi), ikinci silah səsi, eynilə birinci eşidilən səmdən eşidildi. Yəqin ki, ataşlar fərqli tüfənglərdən açılmışdı, belə ki, onların arasında fasilə elə qısa idi ki, hətta ən mahir atıcı da öz tüfəngini ikinci dəfə doldurmağa macal tapmazdı. Yoldaşlarımız mənədən az kənəməmişdilər. Bu iki güllə səsinə yalnız onunla izah etmək olardı ki, dəstədən ayrı düşən bir neçə hindu həmtaylarına özləri haqda xəbər vermək istəmişdilər.

Ancaq fikirləşmək zamanı deyildi. Bütün düşərgə hərəkətə gəlirdi. Həyəcan başlandı. Adam səsləri, kışnartı və at ayaqlarının tappıltıları eşidildi. Biz fikirləşmədən dostlarımıza tərəf atıldık.

Birdən uzaqda iki atlı gördük. Onlar ağacların arasından xəyal-kimi kimi keçib qabağa gedərək hey bizdən uzaqlaşmışdılar. Gülləni onların atdıqları şübhəsidir. Axı kimdir onlar – hindular, yoxsa ağlar?

Qoca Hikmen bizi düşmən əlinə verməklə risk edərək onları səslədi.

Biz dayandıq və qulaq asdıq. Atılar cavab vermədilər. Onlar hansısa yeni səmtə – nə dostlara, nə düşmənlərə tərəf – səssiz və cəld uzaqlaşmışdılar.

Bu iki atının davranışında, nə isə, sirli bir şey var idi. Onlar nə üçün güllə atmışdılar və indi düşərgədən uzaqlaşmışdılar, hərçənd həyəcan səss-küyündən onun harada olduğunu yaxşıca bilirdilər? Onların davranışları mənə qərribə görünürdü. Hikmen üçün bu iş, yəqin, daha aydın idi. Ancaq onun həm təəccübləndiyi, həm qəzəbləndiyi duyulurdu.

– Qoy onları şeytan bataqlığa qaraq etsin! Alçaq yaramazlar, ağar bu yalnız onlardırsa! Mən isə əminəm ki, onlardır... Mən onların tüfənglərini tanıyıram! Sən buna nə deyirsən, Cim? Onları tanıdın?

– Deyənsən, bu səsi qabaqlar eşitməmişəm, ancaq harada, yadımda deyil, – kiçik ovçu cavab verdi. – Dayanın, bu ki Ned Spensdir!

– Elə özüdür ki var, o birisi isə – Bill Uilyamsdır. Bu şeytanlara orada nə gərəkdirdi? Axı onlar hamı ilə birlikdə qalmışdılar. Bununla belə, əminəm ki, bu onlardır, meşədə dolayırlar, hamı da güllə atırlar ki, bizim bütün oyunumuzu korlasınlar. Onları lənətə gəlsinlər! Bu nə isə dəhşətli bir plandır... Lənətə gəlmiş avantüristlər! Mən onları hələ bunun altını çəkməyə məcbur edərəm! Tez olun, uşaqlar! Biz bütün yoldaşlarımızla birlikdə cəld ora çatmalıyıq, yoxsa, gecikərik. Hindular biz onların başlarının üstünü alana kimi akıllarlar. Lənətə gəlmiş silah səsləri! Bütün işlərimizi korladılar! Cəld arxamca!

Qoca ovçunun göstərişlərinə əməl edərək, onun arxasınca meşə ilə yüyürdü.

LXXXI

fəsil

BOŞALMIŞ DÜŞƏRGƏ

Tezliklə adam səsləri və at ayağı tappıtlıan eşitdik. Yoldaşlarımızın səslərini tanıyıb onları hayladır. Onlar bizim qabağımıza gəlirdilər. Güllə səslərini onlar da eşitməşdilər və bizim hindularla toqquşduğumuzu kəsdirərək, bizə yardıma tələsirdilər.

– Ey, uşaqlar! – deyə Hikmen onlar yaxınlaşanda qışqırdı. – Billi Uilyams və Ned Spens sizinlədir?.. Hani onlar?

Bu suala cavab gəlmədi. Bir neçə saniyə ölü sükut hökm sürdü. Görünür, onlar burada deyildilər, yoxsa özləri cavab verərdilər.

– Hani onlar? Haradadırlar? – dəstədən səsləndilər.

Hikmen:

– İndi aydındır, haradadırlar, – dedi. – Aliqator and olsun ki, bu qoçaqlar yenə də hansısa şəərəfsiz oyun başlayıblar! Di, uşaqlar, indi qabağa! Hindular düz qarşımızdadır. Daha sürünmək faydasızdır. Hindular haradasa buradadır və biz onlara sincab öz quyuğunu üç dəfə bulamağa macal tapmazdan daha tez çatmalıyıq, yoxsa onlar yenə götürüləcəklər! Ura! Skalp ardınca irəli! Tüfəngləri yoxlayın! İndi isə irəli! Yaramazlara ölüm!

Goca ovçu bu təsirli nida ilə hindulardan düşərgəsinə tərəf çapdı.

Qalanları bir-birindən uzaqlaşmadan nizamsız halda onun ardınca getdilər. Bizdə hazırlanmış hərəkət planı yox idi. Nəzərdə tutduğumuz əsas şey – zaman idi. Hindular gizlənməyə macal tapmazdan düşərgəyə çatmaq istayirdik, cəsarətlə düşmənin lap ortasına soxulmaq, tapançaları və bıçaqları hazır saxlayaraq tüfənglərdən yayılım atəşi açmaq istayirdik, – əlüstü düzəldilmiş plan belə idi.

Biz artıq uzaqda deyildik, düşərgənin, təxminən, üç yüz yardığında idik və hara irəliləməli olduğumuzu bilirdik. Düşərgədən yayılan səs-küy bizə səmti göstərirdi. Ancaq birdən bu səs-küy kəsildi: nə adam səsləri, nə atların kişnərtləri və ayaq tappıtlıan eşidildilər. Düşərgəyə tam sakitlik çökmüşdü. Yalnız tonqal işığı ağacların arasında zəif-zəif sayışıb bizə mayak kimi yol göstərirdi.

Bu, bizi sayıqlığı artırmağa məcbur etdi. Sakitlik bizə şübhəli göründü, onda məşum nə isə vardı. Biz pusqudan çəkirdik, çünki Qırmızı Dayanakların başçısının bu cür manevrləri necə məharətlə keçirdiyini bilirdik.

Talanın yüz yardıqlığında dəstəməz dayandı. Bir neçə adam atlarıdan düşərək yeri yoxlamaq üçün meşənin lap qırağına yaxınlaşdı. Tezliklə onlar talada heç kimin olmadığı xəbəri ilə qayıtdılar. Düşərgə daha mövcud deyildi. Hindular, atlar, qənimət – hamısı yox olmuşdu. Yalnız sönməkdə olan tonqal qalmışdı. Biz ona əsasən hinduların tələsik və nizamsız halda geri çəkildiklərini müəyyən etdik. Qırmızı kömürlər bütün talada dağıdılmışdı, onlarda alovun son qığılcımları zəif-zəif titrəyirdi.

Kəşfiyyatçılar bütün meşə kənanını dolanıb qurtarana qədər ağacların arası ilə irəliləməkdə davam etdilər. Onlar ətraf meşəni yüz yarda qədər məsafədə diqqətlə yoxladılar, ancaq heç yerdə düşmən və ya pusqu izləri tapmadılar. Biz gecikmişdik – vəhşilər burnumuzun ucundanca öz əsirlərini qaçıraraq aradan çıxmışdılar!

Qaranlıqda hinduları izləmək mümkün deyildi. Pərişan halda talaya çıxdıq və boşalmış düşərgədə yerləşdik. Biz gəcanın qalanını burada keçirməyi, sübh tezdən isə yenidən təqibi başlamağı qat etdik.

Qabaqca susuzluğumuzu yatırımaq və atları suvarmaq gərəkdirdi. Sonra biz tonqalı söndürdük və dəstənin, az qala, yarisini talanı əhatə edən ağacların arasında gözetçi qoyduq. Atları cıdırlayıb ağaclara bağladır. Dəstənin qalan yarisini hələ də öncə düşmənlərimizin dincəldikləri yerdə dincəlməyə uzandı. Biz havanın işıqlanmasını bu cür gözlədik.

LXXXII

fəsil

ÖLÜ MEŞƏ

Uzun sürən yürüşdən yorulan yoldaşlarımız tezliklə yuxuladılar. Yalnız gözetçilər yatmırdılar, bir də məni dincik tapma bilmirdim və gəcanın böyük hissəsini talanın ortasında tutqun-tutqun parıldayan

nohurun ətrafında dolaşa-dolaşa keçirdim. Mən hərəkət edən zaman, bir növ, yüngülləşirdim. Bu, mənə sakitləşdirir, qəmgin fikirlərdən yayındırır. Ona təəssüf edirdim ki, qatillərin başçısını gördən anda atəş açə bilmədim, onu yerindəcə öldürə bilmədim. İndi isə yirtici yenidən əlimdən qaçıb qurtulmuşdu. Balka, bacımı xilas etmək daha mümkün olmayacaq...

Ovçular mənə mane olduqlarına görə onlara qəzəblənirdim. Əgər sonra baş verəcəklərin hamısını qabaqcadan görə bilsəydilər, ola bilsin, onlar da başqa cür hərəkət edərdilər. Ancaq kim bunu gözləyə bilirdi?

Həyəcan qaldıran iki könüllü indi yenidən dəstəyə qoşulmuşdu. Onların müəmmalı davranışları bizi onların niyyətlərinin təmizliyinə şübhə etməyə zorlayırdı. Billin və Nədin görünmələri qəzəb, təhdid sədəlləri ilə qarşılandı. Onları güllə ilə vurub yəhərdən salmaq istəyirdilər və yalnız özlərini təmizə çıxarmaq üçün imkan verilməsini xahiş etməsəydilər, bunu edərdilər də. Onlar izah etdilər ki, dəstdən, hələ dayanacağı qədər ayr düşüblər. Onların nə bizim kəşfiyyata getməmişdən, nə hindulərin yaxında olduqlarından xəbərləri varmı; meşədə azubmuşlar və bizim onlara cavab verəcəyimiz ümidi ilə güllə atmışlar. Etiraf etdilər ki, üç piyadənə görüblər, ancaq hindulər sanıblar və onlarla qarşılaşmaqdan qurtulmağa çalışıblar.

Bu izahat bizlərdən çoxunu qane etdi. Belə mühakimə edirdilər: onların hər ikisini düşməyə həyəcan signalı verməyə hansı səbəb vadar edə bilirdi? Onlardan belə alçaqcasına xəyanətə kim şübhələnə bilirdi? Ancaq bu fikri hamı paylaşmırdı. Mən, qoca Hikmənin bu azıb gəlmiş məxluqlara çəp-çəp baxa-baxa öz yoldaşına nə isə pıçıldadığını eşitdim:

– Dörd gözə bax, Cim! Bu yaramazları gözədən qoyma. Onların nə isə qurğuları var...

Onlara qarşı aşkar dəlil, hər halda, yox idi və buna görə onları yenidən dəstəyə qəbul etdilər və onlar başqaları ilə birlikdə yatmağa uzandılar.

Yaramazlar nohurun sahilində uzanmışdılar. Mən ətrafda hərəkət edən zaman bir neçə dəfə onların yanından keçdim. Qaranlıqda yerə uzanıqlı bədənələrini seçə bildim. Mən onlara qaribə duyğu ilə baxırdım, çünki Hikmənin və Uezerfordun şübhələrini paylaşırımdı. Ancaq onların bunu bilə-bilə etdiklərinə heç cür inanmırdım. Ən

rəzil meyillərlə təhrik olunaraq güllə atıb hindulərin bizim dəstəmizin yaxınlaşmasından xəbərdar etdiklərini təsəvvür etmək belə çətin idi.

Gecə yarısinə yaxın ay doğdu. Göydə bulud yox idi. Ay ağaclardan üzərindən üzüb keçərkən gur işıq sellerini aşağı saçdı.

Bu qəfil işıq yatanları oyatdı. Çoxları, gün doğduğunu düşünüb, bir-bir qalxdılar. Ancaq onlar göyə baxaraq, yanıldıqlarını anladılar.

Səs-küy bütün qalanları da oyatdı. Çoxları təqibi ləngimədən, ay işığında davam etdirməyi təklif etdilər. Bu, mənim istəklərimlə də düz gəlirdi. Ancaq Hikmənin bunun qəti əleyhinə idi. O izah etdi ki, meşədə talada olduğu qədər işıqlı deyil və deməli, izləri tapmaq mümkün olmayacaq. Düzdür, məşəllər yandırmaq olardı. Ancaq biz bu cür düşmən pusqasına düşə bilərdik. Hətta sadəcə ay işığında qabağa hərəkət etmək – özünü təhlükəyə uğratmaq demək idi. Və ümumiyyətlə, durum dəyişmişdi: vəhşilər artıq bilirdilər ki, biz onların dallarına düşmüşük. Gecə yürüşündə təqib olunanlar azıqda olduqda belə, izləyənlərə nisbətən üstünlüyə malikdirlər. Qaranlıq onlara pusqudan bizi hücum etmək və gizlənmək imkanı verərdi. Balədcilər belə mühakimə edirdilər. Heç kim onun dalillərinə qarşı etiraz etmədi və fikir bildirmədi. Dan yeri ağancnaya qədər tərpənməmək qəti olundu.

Gözetçiləri dəyişmək vaxtı çatdı. Dincələnlər yorğun gözetçiləri dəyişdilər, onlar da, heç olmasa, bir neçə saat dincəlmək ümidi ilə uzandılar.

Uilyams və Spens başqaları ilə birlikdə növbə çəkməli idilər. Onlar tələnin eyni tərəfində, yanaşı dayanmışdılar. Hikmənin və Uezerford öz növbələrini çəkəndən sonra otun üstündə yerlərini rahatladılar, mən onların iki dostcığazın yaxınlığında yer seçdiklərini sezdirdim. Onlar ay işığında Spensi və Uilyamsı aydın görməli idilər. Göründü, onlar heç də yatmağa hazırlaşmırdılar. Mən arabir onlara göz qoyurdum. Onların başlan otun üzərində azca dikələrkən, az qala, bitişik kimi görünürdü. Ovçular, sanki, bir-biri ilə pıçıldadırlar.

Mən əvvəlkikə ətrafı dolaşmaqda davam edirdim. Ay işığında daha cəld addımla bilirdim və bundan qəlbimdə bir yüngüllük duyurdum. Nohurun ətrafında neçə dəfə dövrə vurduğumu demək çətinidir. Mən düşünmədən, mexaniki surətdə hərəkət edirdim. Bir müddət sonra fiziki yorğunluq mənəvi azabları üstələdi. Tədrisən qəlbimdə sakitlik hökm sürməyə başladı. İstirahətim və qisas

ehtiraslanm az bir zaman üçün sakitləşdi. Səbəbini bildirdim: mənim azab çəkdiyim duyğular əks etdirən sınırlar sistemim gücdən düşmüşdü və içimdəki bütün duyğular, bir növ, kütləşmişdi.

Bunun yalnız müvəqqəti yüngüllük, ilk şiddətli qasırğa arasında sakitlik olduğunu bildirdim. Ancaq bu fasilənin tamamında mən yenidən bayır aləmin təəssüratlarına duyarlı oldum. Mən ətrafda baş verənlərə diqqətlə göz qoymağa başladım. Hər şeydən öncə, ayın parlaq işığında, ətraf aləmin bir sıra xüsusiyyətləri diqqətimi çəkdi.

Biz meşənin ortasında, ovçuların, adətən, "qleyd" yaxud, yerli jarqonda "qlid" adlandırılan talada idik. Bu, meşədə ağacların və kolların, demək olar, heç bitmədiyi bir açıqlıq idi. O, əlli yarda qədər diametri olan tamamilə dairəvi biçimli bir yer idi. Talanın ortasında yerləşən və bütün yarımada şəpələnməmiş qəribə təbii nohurlardan biri olan kiçik nohur da dairəvi idi; elə bil, o, adamlar tərəfindən qazılmışdı. Onun üç futa yaxın dərinliyi vardı, onun suyu təmiz və sərin idi. O, ay işığında gümüş kimi parlıyırdı.

Tala otla örtülmüşdü və ətirli çiçəklərin rayihəsi hər tərəfi bürümüşdü. Adamların və atların ayaqları altında əzildikdə onlar daha güclü ətir saçırıldı.

Bu, qiyamət bir çiçəklik idi və mən başqa əhvalda məmnuniyyətə bu lövhənin seyrinə dalardım.

Ancaq indi məni maraqlandıran lövhənin özü deyil, belə demək mümkünsə, onun çərçivəsi idi.

Talının ətrafında ağaclar elə düzgün yarım dairə şəklində yüksəlirdilər ki, elə bil, kim isə onları bilərəkdən burada əkmışdi. Onların arxasınca isə, baxışların ağacların dərinliyinə işləyə bildiyi məsafədə uca şam meşəsi uzanırdı. Ağacların gövdələri, demək olar ki, hamısı eyni yoğunluqda idi – onların bəzilərinin diametri iki futa çatırdı. Ancaq bunlar çılpaq gövdələr idi – nə budaqlar, nə yarpaqlar vardı. Gündüz bu meşədə çox uzaq məsafəni görmək olardı, çünki burada kollar yox idi.

Ağacların gövdələri, palmalarda olduğu kimi, düz və demək olar, silindrəşkilli idi. Əgər onların enli çətləri konusəşkilli uclarla bitsəydilər, onları palma hesab etmək olardı. Ancaq bunlar palma deyil, Floridada geniş yayılmış ağac növündən olan süpürgəşkilli şam ağacları idi.

Onların bir qeyri-adi xüsusiyyəti məni təəccübləndirməseydi,

çox güman ki, onlara ayrıca diqqət yetirməzdim. Onların lınayarpaqları açıq-yaşıl deyil, sarı-qonur rəngdə idi. Öncə bunun göz aldığını və ya ay işığının xüsusi effekti olduğunu güman etdim. Ancaq yaxına gələrək, lınayarpaqların haqiqətən yaşıl deyil, quru və solmuş olduğunu gördüm, hərçənd onlar hələ budaqlarda qala bilirdilər. Bundan başqa, şamların gövdələrinin qurumuş kimi görsəndiyini və onların qabıqlarının, sanki, qopub töküldüyünü müşahidə etdim. Bu bozuntuluq-qəhvəyi meşə böyük məsafələrə uzanıb gedirdi. Hikmənin sözlərini xatırladım: gerçəkdən, bütün meşə ölü idi. Bu, dürüst aşkar edilmişdi! Ağacların şam ağacı barama qurdu yemişi¹.

LXXXIII

fasil

DÜŞMƏNLƏRİN HƏLQƏSİNDƏ DÖYÜŞ

Bitkilər üzərində bu kimi müşahidələrin hətta belə ağır dəqiqələrdə fikrimi məşğul etməsi təəccüblü görünə bilər. Ancaq mən daha bir kəşf etdim ki, bu məni sevindirdi: lınayarpaqlar ayın səmimi şəfaqlarına qarşın sübhün mavi işığının təsiri altında təcridən öz rənglərini dəyişirdilər. Tezliklə səhər açılmalı idi.

Dən yerinin söküldüyünü sezmə yoldaşların şəhər parlayan rütubətli yataqlarından cəld qabab yəhərlərin tapqırlarını yoxlamağa başladılar. Biz ac idik, ancaq səhər yeməyinə ümid etməyinə dəymirdi. Biz onsuz ötürməyə hazırlaşırıq.

Dən yeri cəmi bir neçə dəqiqə öncə qızarmışdı və səma tez aydınlardı. Hamı yola çıxmağa hazır idi.

Ehtiyat üçün sonuncu dəqiqəyə qədər postda saxladığımız dörd gözətçidən başqa, qalanlarını çağırırdı. Atlar açılmış və yüyənmişdi, onlar bütün gecəni yəhər altında dayanmışdılar; tufənglər cidd-cəhdə təmizlənilib yağlanmışdı. Yoldaşların əksəriyyəti savaqlarda olmuş və bir çox hərbi kampaniyalarda iştirak etmişdilər.

¹ Barama qurdundan nohəng yığılması, özəlliklə də onun sürfələri, el boyu şam ağaclarının qabığı altında inkişaf edir, gövdəni yeyib ağacı məhv edir. Floridada bu nohəng tərəfindən məhv edilmiş ölü ağaclarla örtülü nohəng sahələrə təsadüf olunur.

Qarşıdakı toqquşmada uğurumuzu təmin etmək üçün bütün ehtiyat tədbirləri görülmüşdü. Biz hələ günortaya qədər hinduların haqlamaq və onları düz yuvalarına qədər izləmək ümidindəydik. Qan töküləcəyini, az qala, yaqınlıqda qətləmək olardı, ancaq hamı möhkəm irəli getmək əzmində olduğunu bir daha bildirdi.

Yürüş nizamı ilə düzülməyə bir neçə dəqiqə vaxt gəldi. Bütün dəstə meşəyə girmədən əvvəl, oraya bəxş keçmək üçün təcürbəli iztənyanlardan bir neçəsini qabağa göndərməyin daha düzgün olduğunu qəbul etdik. Bu bizi pusqudan oluna biləcək qəfil hücumdan xilas edərdi. Və yenidən, elə qabaqlı kimi, seçim köhnə ovçuların üzərində dayandı.

Hazırqlar tamamlanmışdı, biz artıq tərpənməyə hazırlaşırıq. Atırlar yəhərlərə atılmış, kəşfiyyətçilər talanın qurtaracağına tərəflərilmişdilər ki, birdən meşənin qırağında güllə səsləri və bizim gözətçilərin həyəcanlı qışqırıqları eşidildi. Onlar hələ dəyişilməmişdilər və dördü də tüfənglərini eyni vaxtda boşaltmışdı. Güllələr meşədən minlərlə səs cavab verdi. Ancaq, bu əks-səda deyil, tüfəng və müşkətlərdən açılan haqiqi atəşlər idi. Onlarla eyni vaxtda qırımdırılilərin qulaq batıran döyüş nidaları eşidildi.

Hindular biza hücum etmişdilər. Daha dəqiq desək, onlar bizi mühasirəyə almışdılar. Bütün gözətçilər birdən güllə atmışdılar – demək, dördü də düşməni görmüşdü.

Biz buna tezliklə inanmalı olduq. Hər tərəfdə düşmənin vəhşi savaşı nidalan gurladı və güllələr artıq yaxınlığımızda vıyıldı salmağa başladı. Hindular, heç şübhəsiz, talanı mühasirəyə almışdılar. Düşmənin ilk atəşləri biza böyük zərər yetirmədi. Güllələr iki, ya üç adama toxundu və bir neçə atı yaraladı. Görünür, bizim mövqeyimiz, hələ ki, onların güllələri tutmayan yerdə idi. Ancaq hindular qabağa sürünüb gəlsəydilər, onların atəşləri bizim üçün ölümcül ola bilərdi: biz açıqlıqda bir yerə toplaşmışdıq və onlar üçün münasib hədəf təşkil edirdik.

Xoşbəxtlikdən, sayıq kəşikçilərimiz onların yaxınlaşmasını sezdilər və vaxtında həyəcan signalı verdilər.

Bu, bizi xilas etdi.

Ancaq bütün bunlar ağıla sonralar gəlir. Böhranlı anda nə isə düşüncəyə anlamağa məcal olmur. Hücumun mahiyyəti aydın idi. Biz əhatəyə almışdılar və buna ən yaxşı cavab dəqiqlik, düşüncülmüş hərəkət etmək idi.

Gözlənilməz hücum ilk dəqiqələrdə sıralarımızda çaxnaşma törətdi. Döyüşçülərin qışqırılan səhə qalxan atların kişnərtələrinə qarışmışdı. Ancaq tezliklə Hikmenin bütün bu gürultu və uğultuları batıran gur səsi eşidildi:

– Atlardan düşün! Ağaclara tərəf qaçın! Atlardan düşün, tez olun! Ağacların yanına – onların arxasında gizlənin! Yoxsa, ən dəhşətli zəlzələyə and olsun ki, çox ana uşaqları bün özn skalpları itirəcəklər! Ağacların yanına! Ağacların yanına!

Bu fikir başqalarının da ağına gəlmişdi. Buna görə, qoca ovçu sözünü deyib bitirməmiş, hamı həmin anda atlardan düşüb müxtəlif istiqamətdə qaçdı. Hər kas ağac arxasında üzü meşəyə dayandı. Beləliklə, qapalı dairə əmələ gəldi. Hər kas şam gövdəsi ilə qorunurdu.

Bizim özbaşına buraxılmış atlarımız talada dalı kimi vurnuxurdular. Böyütlərinə cırpılan uşaqlar və yüyənər onları daha da coşdururdu. Atların çoxusu, yanımızdan çapıb keçərək, meşəyə cumdu və orada hinduların əlinə keçdi, onlardan qurtulanlar isə cəngəlliyə qaçdılar.

Biz onları saxlamağa cəhd etmədik. Güllələr qulaqlarımızın dibində vıyıdayırdı. Bizi qoruyan gövdələrin arxasından çıxmaq, özünü labüd ölümə məhkum etmək demək idi.

Bizim mövqelərimizin əlverişli olduğu artıq ilk baxışdan bəlli idi. Yaxşı ki, biz gözətçiləri öz postlarından erkən çıxartmamışdıq, yoxsa hindular bizi qəfilən haqlardırlar: onlar talanın lap kənarına qışqıqırsız və atəşsiz yaxınlaşdırlar və biz onların girinə keçərdik. Onlar meşənin daldanacağında bizim tüfənglərimiz üçün alçatmaz olardırlar. Biz isə açıqlıqda məhvedici atəş altına düşərdik.

İndi isə onların bizim qabağımızda böyük üstünlükləri yox idi. Gövdələr bizi də, hinduları da eyni dərəcədə qoruyurdu. Bizim xoşbəxtliyimiz idi ki, Hikmenin əmrinə belə tez əməl etmişdik.

Düşmənin atəşlərinin cavabında biz də susmurduq: bir neçə saniyə sonra bizim tüfənglərimiz oyuna girdi. Tez-tez güllələrin kəskin və quru şaqçiltıranı eşidildi. Və hərdən, ağacların arxasından ehtiyatsızcasına çıxan hindulardan birisi güllə dəyib yuxarı zaman, bizdə qalıbanə qışqırılar eşidilirdi.

Yenidən talanın üzərində qoca ovçunun sakit, aydın, gur səsi eşidildi.

– Sərrast nişan alın, uşaqlar və səhsiz atın! Birca bant danəciniyi də boş yerə sərf etməyin... O, bizdə bu lanəta gəlmişlərin öhdəsindən

gəlmədən öncə bitəcək! Qırmızıdərililərin gözlərini görməyincə, çaşmağı buraxmayın!

Bu xəbərdarlığın dərin anlamı vardı: bizim gənclərin çoxu, yalnız ağac gövdələrini yaralayaraq, çılgınlıqla gülləni güllə dalınca buraxırdılar. Hikmənin sözü istənilən təsiri göstərdi və onları bant ehtiyatı ilə daha üsullu davranmağa məcbur etdi. Güllə səsləri daha seyrək eşidilməyə başladı, ancaq tez-tez eşidilən təntənəli qışqıqlar onların, az qala, hər birinin hədəfə dəydiyini göstərirdi.

Atışmanın başlanmasından bir neçə dəqiqə sonra toqquşma başqa çalar aldı. Hindulərin vəhşi, vahiməli nidalan susdu. Yalnız hərdən bir, uğurlu gülləni müşayiət edərək bizim yoldaşlarımızı ürəkləndirən təntənəli "ura", yaxud hansısa hindu başçısının öz döyüşçülərini savaşa ruhlandırdığı "io-ho-ehi" səslənirdi. Güllə səsləri getdikcə seyrəlirdi. Yalnız sərrast nişan almaq mümkün olduqda atəş açırdılar. Hər kəs öz hədəfi ilə məşğul idi, faydasız atışmaya, anlamızsız boşboğazlığa vaxt itirmək olmazdı.

Ola bilsin, Florida savaşının bütün tarixində, bu cür sakitlikdə keçən toqquşma haqqında hekayə tapmazsan. Atəşlər arasında fasilə zamanı məşum bir səssizlik çökən dəqiqələr olurdu.

Savaşın, tərəflərin buna qarşı yerləşməsi ilə nə vaxtsa toqquşma gəldiyini indiyədək eşitməmişəm. Biz iki konsentrik dairə şəklində yerləşmişdik. Bayır dairə – düşmənininki, talanın ətrafındakı iç dairə isə bizimki idi. Dairələr bir-birindən cəmi qırx addım aralı olardı, ancaq, bununla belə, heç bir tərəf əlbəyaxa döyüşə girməyə risk etmirdi. Biz səsimizi qaldırmadan düşmənlərimizlə danışa bilərdik. Biz hərfin onların gözələrinin ağını nişan ala bilərdik! Bu döyüş bax, beləcə gədirli!

LXXXIV

fasil

CEKİN ÖLDÜRÜCÜ ATƏŞİ

Atışma iki saatdakək çəkdi, ancaq heç bir tərəfin durumunda önəmli dəyişiklik baş vermədi. Hərdən bir kim isə daha yaxşı qorun-

maq üçün, yaxud nəzərdə tutulmuş düşməni daha yaxşı nişan almaq üçün yer axtararaq, haubitsadan buraxılan mərmə sürətilə bir ağac gövdəsindən başqasının yanına qaçırdı.

Ağac gövdələri bizi qorumaq üçün yetərinca yoğun deyildi. Bəziləri onların arxasından bacardıqca az yer tutmağa çalışaraq daldalanaşdılar. Gövdəyə möhkəmcə qısılarək, bütün qamətini dik dayanmalı olurdun. Başqaları yuxarı qalxan ağac kökləri arasında yastısına uzanmışdılar və atışmanı belə durumdə aparırdılar.

Atışma gün doğanda başlanmışdı, indi isə günəş artıq göy üzündə keyli yüksəlmişdi. Meşə, hətta onun ən sıx yeri işıqlanmışdı. Hər iki tərəf bir-birini ələ görürdü, hərçənd hindulərin üstünlükləri vardı; bizim arxamız açıq idi. Qurumuş iynəyarpaqların böyük kütlələri budaqlardan qopub düşmüşdü və qalın qatla torpağa düşənmişdi, yuxarıda qalan iynələr isə üzərimizdə, bir növ, günəşin yandırıcı şüalarını yumşaldan şəffaf tül örtük əmələ gətirirdi. Bizim sərrast atıcılardan dollar həcmində olan istənilən hədəfi vura bilmələri üçün meşə yetərinca işıqlı idi. Əl, ayaq, gövdənin arxasından çıxan çiyin, hətta paltarın qırağı – hamısı dərhal hədəfə çevrilirdi və istənilən səmtdən gülləyə basılırdı. Kim isə başını onca saniyəliyə gövdədən yana çıxarmaq fikrinə düşsəydi, yəqin ki, alınından güllə alardı, çünki hər iki tərəfdən atıcılar qeyri-adi dərəcədə sərrast idilər.

İki saat belə keçdi. Bizim itliklərimiz də vardı və iş üzündən sonra düşməncilik duyğularını daha də alovlandıran bir neçə "münəqəşsiz" ötürmədi. Bizim bir neçə yaralımız – ikisi ağır olmaqla – və bir ölənimiz vardı. Bu, bütün dəstənin sevimlisi olan bir gənc idi. Onun ölümü yeni qəzəb partlayışına səbəb oldu.

Hindulər əməli-başlı itki verirdilər. Onların bizim atəşlərdən bir-birinin ardınca yuxalıqlarını görürdük. Dəstəmədə bütün Floridada ən yaxşıları olan bir neçə atıcı vardı. Hikmə deyirdi ki, o, "üçünü nişan alıb", Hikmənin nişana aldığına isə, şübhəsiz ki, güllə dəyirdi.

Uezerford bir hindunu bir güllə ilə öldürdü. Buna heç bir şübhə yox idi: biz vəhşinin cansız bədənini ağacların arasında, onun yuxalıdığı yerdə görürdük. Yoldaşın, bu qorxunc tufəngin ölümsəçən atəşi altına düşməkdən qorxaraq, cəsədi qırağa çəkə bilmirdilər.

Bir müddət sonra hindulər başqa taktika işlətmək fikrinə düşdülər. Burada onların bizdən daha məharətli olduqları üzə çıxdı. Onlar hər ağacın arxasından iki-iki dayanmağa başladılar. Onların biri güllə

atır, o biri isə həmin vaxt nişan alırdı. Tamamilə təbii ki, güllə bizlərdən kima ünvanlarındısı, həmin kas, indi onun düşməninə tüfəngini yenidən doldurmaq üçün vaxt gerek olduğunu güman edirdi. O, sayıqlığını zəiflədir və ikinci atıcının gülləsinə tuş gəlirdi.

Bu fənd özünü doğrultdu. Biz bu hiyləni başa düşənə qədər aramızdan bir neçə nəfər yaralandı, bir nəfər isə öldürüldü.

Bu cür məkillik adamlarımızı daha artıq qeyzləndirdi, xüsusən də biz eyni şeylə cavab verə bilmirdik. Biz son dərəcə az idik və bir ağacın arxasında iki-iki dayanıyıdık, cərgələrimiz həddən artıq seyrələrdi. Buna görə biz əvvəlki mövqelərimizi saxlamalı və yalnız daha böyük ehtiyat tədbirləri görməli olduq.

Hindulara, elə onların öz üsulları ilə, bir dəfə cavab qaytara bildik. Bunu mən və Qara Cek etdik.

Biz iki ağacın arxasında, demək olar, yanaşı dayanmışdıq. Biza qarşı bütün səhəri xüsusi qızgınlıqla atışan üç vəhşi dayanmışdı. Güllələrdən biri mənim mundirimin qolunu deşmişdi, bir başqası isə Cekin pirtlaşiq saçlı başından bir çəngə qopartmışdı. Ancaq, xoşbəxtlikdən, heç birimiz yaralanmamışdıq.

Dostum bu hindulardan birini "yığıdırmağı" yaman çox istəyirdi. Bu, qrif lələklərindən baş geyimi olan – görünür, başçı imiş – boylubuxunlu bir vəhşi idi. Onun ağacın arxasından hərdən bir görünən üzü, bir növ, parlaq al-qırmızı rəngə çalırdı. Bu üz ağacların arasındakı ikinci günəş diski kimi parlayırdı.

O, mənim xidmətçimin nifrətini xüsusilə oyatmışdı. Görünür, hindu, Cekin dərisinin rəngini sezmışdi və atışma vaxtı daim onu qızışdırırdı. Hindu öz dilində danışdı, amma Cek bu dili yetərincə bildirdi. Cek qısqıqlanmış, qeyzlənmişdi və al-qırmızı başçıdan qisas alacağına and içdi.

Cekin düşünlülmüş planı yerinə yetirməsinə yardım edə bildim. Öz furajkamı ağaca bərkidib onu gövdənin arxasından bir az çıxardım. Bu, qədimi, hamiya ballı bir hiylə idi, ancaq hindu, Cekin sözü ilə desək, "qarmağa illişi". Al-qırmızı üz palmetto pöhrəliyinin üstündə görünürdü, tüstü qalxdı və həmin daşıqlı güllə furajkanı vurub alından saldı.

Ancaq, eyni zamanda, başqa, daha gur atası eşidildi – bu, Cek idi, o, atası açmışdı. Mən ağacın arxasından boylanıb baxdım və hindunun kolları arxasından görünən qırmızı üzünün tamam qıp-qırmızı olduğunu gördüm. Al-qırmızı rəng tünd qırmızıya çevrildi. Bunun ardınca al-qana boyanmış hindu ağır-ağır yerə, birbaşa kolluğa yovldı.

Atışma vaxtı hindular biza yaxınlaşmağa can atırdılar, hərçənd, sübhəşiz ki, onlar bizdən xeyli çox idilər. Bizim təqib etdiyimiz dəstəyə sayca ona barabər olan daha bir dəstə qoşulmuşdu. Talaya, ən azı, yüz hindu yığılmışdı, onlar döyüşün başlanğıcında nə qədər idilərsə, indi də o qədər idilər. Ancaq onlar bizi mühasirədə saxlamaqla yetərli idilər. Onlar cəld irəli atılaraq, əlbəttə ki, bizi öz say üstünlükləri ilə dərhal məğlub edə bilərdilər. Ancaq onlar bildirdilər ki, bizim cərgəməzə yaxınlaşmaq onlara müyassər olmazdan, onların sıraları xeyli seyrələcək və ən yaxşı döyüşçüləri öldürüləcəkdir. Hindular belə hallarda həddən artıq ehtiyatlılıq göstərirlər. Ən zəif fort, ən davamsız hasar çox hallarda Batının qırmızıdanlı döyüşçülərinə qarşı dayana bilər.

İlk hücumdaca taktikaları uğursuzluğa uğrayandan sonra, onlar, elə bil, artıq yeni heç nə fikirləşməkdilər və mövqelərimizin bərk zəiflədiyini anlayaraq, bizi mühasirədə saxlayırdılar. Tezliklə güllə səsləri daha seyrək eşidilməyə başladı və nəhayət, demək olar, tamam kəsildi. Ancaq biz bilirdik ki, bu, geri çəkilmə deyil. Əksinə, hinduların bir neçə yerdə tonqal qaladıqlarını müşahidə etdik. Görünür, onlar özlərinə səhər yeməyi hazırlamaq fikrində idilər.

Aramızda onlara həsəd aparmayan bir neçə nəfər də olsa tapılmazdı!

LXXXV

fəsil

YOXSUL NAHAR

Bu müvəqqəti bəns biza yüngüllük gətirmədi: biz öz ağaclarımızından aralanmağa risk ələmirdik. Suyun hərfin iki addımında olan suşuzluqdan ölürdük. Kaş ki bu bərq vuran nohuru yerli-dibli görməyaydıq! O, biza Tantal¹ azabından da betarini verə-verə yalnız bizi acıqlandırır.

Biz, hinduların öz döyüş postlarında səhər yeməyi yediklərini görürdük. Bəziləri yeyirdilər, başqaları isə öz növbələrini gözləyərək,

¹ Tantal – qədim yunan mifologiyasında allahlar tərəfindən isğəncəyə məhkum edilmiş hökmdar: o, boğazınacan suda dayana-dayana su içə bilmirmiş, çünki su onun dodaqlarından uzaqlaşmış.

hələ ki tonqallardan onlara yemək gətirirdilər. Qadınların, demək olar ki, bizim güllərimiz çatan həddə irəli-geri dolaşdıqlarını görmək olurdu.

Biz hamımız talaya düşüb aclıqdan qabırğaları çıxmış canavarlardan betar idik. Artıq bütöv bir gün, hətta ondan da çox idi ki, dilimizə heç nə dəyməmişdi. Öz azuqəsini asıran düşmənin görməyi isə iştahımızı daha da oyadır və kınımızı alovlandırır.

Hindular, bir növ, bizim acından ölməyimizi ələ salırdılar.

Hikmət xüsusilə özündən çıxmışdı. O, həmin nazarına çatdırdı ki, "elə acıq ki, ağar əlinə keçsə, bütöv bir hindunu diri-diri yeməyə hazırdır". Özü də ovçu öz təhdidini yerinə yetirmək üçün yetərin-cə zalım görünürdü. O:

– Görəndə ki bu lənətə gəlmiş qırmızıdanlılar əti bütöv cəmdəklərlə txırlar, – deyirdi, – ağ xəçpərəstlərin isə gəlməyə bir-cə sümük-ləri də yoxdur, istənilən normal adam dəli ola və qəzəbdən səha qalxə bilər! İblisin öz əlliqatoruna and olsun ki, bu, məhz belədir!

Bizi elə bir boş sahə dövrələyirdi ki, burada hətta Hikmət və Uezerford kimi adamların yeməyə bir şey tapa bilmələri də mümkün görünürdü. Və hər halda, elə bir durum yox idi ki, onlar ondan hansısa çıxış tapmasınlar. Onlar özlərinin bütün ixtirəçilik qabiliyyətlərini yardıma çağırırdılar və birdən ağillarına qiyamət bir fikir gəlirdi. Onlar yeri qalın təbəqə ilə örtən quru iynəyarpaqları cəld dağıtmağa başladılar. Onlar nə axtarırdılar? Soxulcan? Sürfə? Kartənkələ? Yox, hələ məsələ o yerə çatmamışdı. Onlar nə qədər ac olsalar da, sürünənlərlə qidalanmağa, qətiyyətlə hazırlaşmırdılar. Onların ağıllına parlaq fikir gəlmişdi və tezliklə fərah nidaları axtanların uğurla nəticələndiyini bizə bildirdi. Hikmət əlində böyük ananasa banzəyən konussəkilli hansısa bir qonur kütlə tutmuşdu. Sən demə, bu, şam qozası imiş – onu ölçüsünə və formasına görə asanlıqla fərqləndirmək olardı. Hikmət bütün talaya bağırdı:

– Hey, dostlar, bu ağac yumurtalarını toplayın və onları açın! Onların içərisində dənər və ya ləpəciklər var – bu tamamilə münasib qalınalıdır. Əlbəttə, bu, sizin üçün nə donuz ətidir, nə qarğıdalı sıyığı. Ancaq bizim burada çoxşamız və sıyığımız yoxdur. Ətrafınızda çürüntülərin içini axtaran – siz, yaqın, bu qozalardan bir qalaq taparsınız.

Təklif vəcdə qarşılandı və hamı dərhal quru iynəyarpaqları eşəlməyə atıldı. Bunlar bizi əhatə edən şam ağaclarının qozaları idi.

Bazıları üzdə, birbaşa əl altında idi, başqalarını isə sünbələrin və tufəng lülələrinin köməyi ilə torpağın altından qazıb çıxarmalı olduq. Hər necə olsa da, hər kəsə bu "yumurtaları" əməli-başlı ehtiyatı əmələ gəlirdi. Biz dənələri acgözlüklə yeyirdik. Onların dadı həmin ürayınca idi, ancaq qozalar əlli ac qarını doyuzdurmaq üçün həddən artıq az idi.

Bəzi bəməzələr "quru səhər yeməyinə" dair zərəfatlar buraxdılar. Bizlərdən ən qayğısızları qozaları təmizləyə-təmizləyə, şən-şən güldülər. Amma, ümumiyyətlə desək, güləsi halda deyildik. Nə qədər ki atışma dayanmışdı, vaxtımız bizi təhdid edən xəbərlərin müzakirəsi üçün yetərin-cə idi.

İndiyə qədər bizi gerçəkədən mühasirə etdikləri nədənsə ağılmıza da gəlmirdi. Savaşın şiddətli gərginliyi bizə özümüzlə gəlmək və tələmiz haqda dərinədən düşünmək imkanı vermirdi. Biz, hələ ki, atışmanı yalnız tərəflərdən birinin qələbəsi ilə bitəcək bir toqquşma kimi dəyərləndirirdik.

Ancaq indi biza aydın oldu ki, düşmən düzgün mühasirə aparır. Biz hər tərəfdən əhatə olunmuşduq, sanki, qalada, ancaq heç də etibarlı olmayan qalada bağlanmışdıq. Bizim yeganə istəhamımız ağacların halqası idi. Bizim hətta yaralıları qorumaq üçün əlüstü quraşdırılmış blokhauzumuz da yox idi. Hər kəs dəyişilməz postda gözet-ci dayanmışdı!

Bizim durumumuz son dərəcə xəbərlə idi. Mühasirədən çıxmaq üçün heç bir işıq ucu görünmürdü. Atlarımızın hamısı çapıb getmişdi. Tək bircağıçı ölü halda nohurun yanında uzanıb qalmışdı. O, güllədən ölmüşdü, ancaq həmin gülləni düşmən deyil, Hikmət özü buraxmışdı. Onun hərəkəti məni təəccübləndirdi. Ancaq ovçunun xüsusi məqsədi var imiş və mən bunu sonradan bildim.

Biz öz mövqelərimizi beşqat güclü düşməndən, istənilən düşməndən qoruyub saxlaya bilərdik. Ancaq on ilə qidalanmalı?

Susuzluqdan qorxmırdıq. Gecə asan olacaqdı, qaralıqda gizli-cə nohura yaxınlaşa bilərdik. Şam qozaları yalnız qismən dadımıza çatdı, ancaq yaxınlıqda onlardan daha yox idi. Biz aclıq təhlükəsi altında təslim olmalı idik.

Yerimizdən tərpənmədən, sərbəstcə söhbətləşirdik, sanki, üz-üzə dayanmışdıq və öz gələcəyimizi götür-qoy edirdik. O, yetərin-cə tutqun görünürdü.

Bütün bunlar nə ilə bitəcək? Bu xəbərlərindən necə çıxacağı? Ağızdan-ağıza dolayan və bütün ağılları məşğul edən suallar bunlar idi.

Bizim qurtuluş üçün birçə ümid yerimiz vardı: qaranlıqdan istifa edərkən düşmənlər səfərlərini yanb keçmək.

Risk böyük idi, biz düşmənlər sıralarından keçib getməliydik.

Bizlərdən bəzilərində, ola bilsin, hətta çoxlarında ölüm qismət olacaqdı, ancaq kimlərsə qurtula bilərdi. Bizim olduğumuz kimi bir yerdə qalmaq, özünü qurban vermək demək idi. Yardım gözləyəsi bir yerimiz yox idi. Biz belə xəm xəyallara qapılırdıq da: çox gözəl başa düşürdük ki, acıdan zəifləyən kimi, hamımızın axırına çıxacaqlar.

Biz bu cür əqibətə uğramaq istəmədən qət etdik ki, gücümüz var İkan, mühasirə edənlərin sıralarının içindən yol açıb keçməyə risk edək; qaranlıq işimizi asanlaşdıracaq. Hamımız səbirsizliklə qürubə gözləyirdik.

LXXXVI

fəsil

ARXADAN VURULAN GÜLLƏ

Vaxt biza çox uzun gəldi, amma bu, bekarlıqdan belə deyildi. Hindular gün ərzində neçə dəfələrlə atışmanı yenilədilər və bizim həddən artıq sayıqlığımızı baxmayaraq, daha bir adamımızı öldürdülər və bir neçəsini yüngül yaraladılar.

Bu toqquşmalarda ballı oldu ki, hindular ağacdən-ağaca keçib qabağa qaçmaqda bizim səflərə yaxınlaşmağa çalışırlar. Onların planları biza anlaşılan idi: onlar heç də biza sıx yaxınlaşmağa çalışmırdılar, hərçənd onların sayları bu cür istəyə haqq qazandıra bilərdi. İndi onlar döyüşün əvvəlində olduqlarından da artıq idilər: daha bir hindu dəstəsi çarpışma yerinə gəlmişdi. Biz onların fərhəli müjdə nidalarını eşitməmişdik. Ancaq onlar, hətta gücdə üstün olduqda belə, bizimlə əlbəyaxa savaşa girmək istəmirdilər. Onların hücumda başqa məqsədləri var idi və biz bunu başa düşdük. Hindular sezməmişdilər

ki, onlar yaxına gəlməkdə, bizlərdən, talanın qarşı tərəfində olanları da hədəfə götürə bilərlər.

İndi bizə hər şeydən vacibi bu manevrin qabağını almaq idi, buna görə biz öz sayıqlığımızı artırmadıq qət etdik. Biz arxamızda vəhşilər gizlənən ağac gövdələrinə diqqətlə baxmağa başladırıq və onlara safar ovçusu onların yuvalarına göz qoyan kimi göz qoyduq. Onların yaxına gəlmələrinə var gücümüzə mane oluruq. Onlar qabağa irəliləmək cəhdlərinə elə bir uğura çatmadılar: bu, onlara bir neçə ən cəsur döyüşçünün həyatları bahasına tamam oldu. Düşmənlərimiz qabağa birçə addım atan kimi, bir neçə güllə açıldı və az qala, hər biri onlardan hansısına labüd ölüm gətirirdi.

Tezliklə hinduların bu xəbərləri manevri gerçəkləşdirmək cəhdləri tənqə gətirdi. Onlar axşamın düşmənlə, görünür, öz niyyətlərindən əl çəkirlər və mühasirəni davam etdirməyi qət etdilər.

Günəş qürub edən və qarş qaralan zaman sevinдик. Bu, biza tezliklə nohura yaxınlaşmaq imkanını vəd edirdi. Adamlar hələndən düşmüşdülər, susuzluqdan ağıllarını itirmək dərəcəsinə çatmışdılar. Bu, bütün günü davam edirdi.

Bizlərdən çoxusu nohura hələ gündüz İkan getməyə hazırlaşdı. Ancaq daha təcürbəli olan xəbərdar edirdilər, hamının şahidi olduğu bir olay isə bizi buna daha artıq inandırıldı. Bizlərdən başqalarına nisbətən daha cılız birisi, risk etməyi kəsdi. Nohura çatmaq və doyunca su içmək onu müyassər oldu. Ancaq o tələsik geri qayıdanda, vəhşilərin biri onu sərrast atəşə vurub yerə sardı. Bu bizim sonuncu itkimiz oldu. Onun cansız bədəni gözələrimizin önündə uzanıb qalmışdı. Bizim susuzluqdan duyduğumuz əzabları baxmayaraq, daha heç kim bu riskli cəhdi təkrarlamamağa cəsarət etmədi.

Nəhayət, çoxdan gözlənilən qaranlıq öz qanadlarını yerin üzərinə gərdi. Yalnız tutqun səmadakı donuq işırtı hələ sönməmişdi. Adamlar iki-iki, üç-üç ağacların arxasından çıxır və gizlicə nohura yaxınlaşırdılar. Onlar ayaqları otluğa yüngülcə ayaq basaraq səssiz addımlarla, xəyallar kimi hərəkət edirdilər. Biz suya hamımız birdən hücum çəkməkdə, hərçənd susuzluğunu tezliklə yatırtmağı hamı istəyirdi. Ancaq qoca ovçunun sağındırmaları hətta ən hövsələsiz adamları da dayandırır və onlar, dözlüməz əzablara qatılaraq, başqaları öz yerlərinə qayıdana qədər gözləyirdilər.

Biz tamamilə ağıllı tərəpənbmişik. Belə ki, hindular, nə baş verəyini öncədən görərək, talanı daha güclü atəşə tutmağa başladılar. Tüfənglərin yayım atəşləri gurlayırdı. Hindular öz tüfənglərini hədəf yerə boşaldırdılar – qaranlıq onların nişan almalanna mane olurdu. Güllələr, anlar kimi, ətrafımızda vıylı, vızıltı salmışdılar, ancaq yan keçirdilər.

Birdən kim isə çılğınqlıqla qışqırdı ki, hindular hücumə keçiblər. Biz hamımız o saatca parakəndə halda, suyun yanından ağaclara tərəf atıldırıq. Çoxlarına beləcə də dirilik suyundan udmaq müyəssər olmadı.

Bütün vaxtı öz ağacımın arxasında hərəkətsiz dayanmışdım. Mənim qara xidmətçim sədiq keşikçi kimi yanımda idi. Şərtləşmişdik ki, su içməyə növbə ilə gedək. Cek israr edirdi ki, mən birinci gedim. Artıq onun inandırılmasına, az qala, razılaşacağdım ki, bədən düşmən yenidən atəş açdı. Biz hinduların hücumu yenidən başlayacağılarından çəkindik və yerimizdə qalası olduq.

Mən "gözümün ucu" ilə gövdənin arxasından baxa-baxa dayanmışdım və tüfəngimi hazır saxlamışdım. Öz düşməninin tüfəngindən odlu partlayış gözləyirdim. Birdən qolum yuxarı atıldı, tüfəngim əlimdən düşdü.

Hər şey aydın idi: güllə qolumu dəşib keçmişdi. Çiyinimi qırığa həddən artıq şox çıxartmışdım və yaralanmışdım – vəssalam.

İlk öncə yaraya nəzar saldım. Mən yetərinə güclü ağrı duyurdum və bu, mənə yara yerini dəqiq müəyyən etməyə imkan verdi. Gördüm ki, güllə, çiyimdən bir qədər aşağı olmaqla, sağ qolumun yuxarı hissəsindən keçib və sonra mündirində iz buraxaraq sinəmlə aşağı sürüşüb. Yaradan enli şırımaqla qan axırdı. Hələ hava yetərinə işıqlı idi və mən bunu sezdim.

Yaranı sağmağ üçün mündirimin düymələrini açmağa başladım. Qara Cek artıq yanımda idi; o, öz köynəyini bintlərə parçaladı. Birdən o, təəccüblə səsləndi:

– Bu nədir, massa Corc? Güllə arxadan atılıb.

– Arxadan? – yaraya göz gəzdirə-gəzdirə, soruşdum. Belə bir ehtimal mənim də fikrimdən keçmişdi: həqiqətən, çiyimin arxadan ağrıdığını duymuşdum. Yaraya və cınlmış paltara diqqətli baxış bizi gümanımızın doğruluğuna inandırdı. Və mən qeyri-ixtiyari olaraq səsləndim:

– Bu, düzdür, Cek! Deməli, hindular talanın o biri tərəfindən meşənin kənarına yaxınlaşıblar. İndi biz məhv olduq!

Biz hər ikimiz dönüb geri baxdıq. Və elə həmin an, sanki, bizim fikirlərimizin təsdiqi kimi, görünür, qarşı tərəfdən buraxılan güllə, boğuc təqəllit ilə bizim arxasında diz üstə dayandığımız ağacın gödəsinə batdı. Onun hərədən buraxıldığına heç bir şübhə yeri qalmırdı. Biz alovu görmüş və güllə səsinə eşitmişdik.

Bəs bizim o tərəfdəki yoldaşlarımız necə olmuşdular? Doğrudanmı, onlar öz postlarını buraxmış və hinduların yaxınlaşmalarına imkan vermişdilər? Doğrudanmı, onlar öz borclarına məhəl qoymadan, nohura susuzluqlarını yatırtmağa yollanmışdılar? Bizim ilk ağlımıza gələn bu oldu. Amma şam ağaclarının kölgələri altında qaranlığa baxaraq, nohurun yanında heç kimi görmədik. Bu, bizi təəcübləndirdi. Biz ucadan yoldaşlarımızı səslədik. Cavab yox idi, onu hinduların vəhşi ulaşmaları batırmışdı. Və elə həmin an biz elə bir mənzərə gördük ki, bundan damarlarımızda qanımız döndü.

Hinduların mövqelərinin yaxınlığında, məhz bizim Cek ilə dayanmış yerin qarşısında, qəfilən, yerin altından çıxmış kimi, parılaq alov qopdu və yuxarı qalxdı. O, ağacların tapəlinə yetişənə qədər, sıçrayışlarla qalxaraq, hey yüksəldi. Bu, yerə yandırılan böyük miqdarda barıtın alışmasına bənzəyirdi. Bu, elə gerçəkədən beləymiş. Hindular meşəni yandırmaga cəhd etmişdilər. Onların cəhdləri, az qala, anı olaraq uğurla nəticələndi. Alov dili qurumuş şam iynələrinə çatan kimi, onları hər göz qırıpımında qov kimi od tutub alışdırdı.

Alov şiddətləndi, yayıldı və artıq alov dilləri an hündür ağacların çatlırları üzərində oynamağa başladı.

Biz boyalanıb baxdıq – və hər tərəfdə eyni mənzərə göz önünə gəldi. Hinduların vəhşi ulatıları odlu mühasirənin başlanmasına işarə imiş. Alov hər tərəfdən biza yaxınlaşırdı. Od ağacları quru ot kimi sarmışdı və uzun dilləri göyə ucalırdı. Tala al-qırmızı, nahəng, nəriləyən alov divarı ilə əhatə olunmuşdu... Bütün meşə od içində idi!

Biz tüstü burumları bürümüşdük, o hər dəqiqə qatılırdı. İsti artıq dözlüməz həddə idi və biz, az qala, boğulurdıq.

Biz ölümdən düz gözüne baxırdıq. Adamların ümidsiz qışqırıqları tüğyan edən alovun nərlitli ilə batınırdı. Hətta ən yaxındakı yoldaşının səsinə eşitmək mümkün deyildi. Ancaq hər kəsin fikrini onun üzündən

oxumaq olardı, çünki tüstü pərdəsinə baxmayaraq, tala parlaq işıqla işıqlanmışdı və biz bir-birimizi inanılmaz bir aydınlıqla görə bildirdik. Yangının işıqlandığı uızlarda qorxu və ümitsizlik aydın oxunurdu. Ancaq mən artıq heç nə duymurdum. Qan itirməkdən tamamilə zəifləmiş halda, həminin bu cür etdiyini görüb, ağacın yanından açıq yerə çəkilmək istəyirdim. Ancaq ikicə addım atmağa zorla macal tapmışdım ki, sanki, çiçəklər qırıldı və mən huşsuz halda yerə yıxıldım.

LXXXVII

fəsil

ALOVUN ORTASINDA MÜHAKİMƏ

Yıxılarkən düşündüm ki, sonum çatıb, bir neçə dəqiqə sonra mən alov bürüyəcək və mən əzablı ölümlə öləcəyəm.

Bu fikir sinəmdən zəif inilti qopartdı və mən huşumu itirdim. Heç bir şey duymurdum, sanki, artıq ölmüşdüm. Həmin dəqiqə mən alov bürüsaydı, mən bunu heç hiss etməzdim; heç bir ağrı duymadan yanıb külə dönərdim.

Huşsuz halda uzanmışdım – qabağımda nə surətlər dolaşırdı, nə xəyallar. Mənə elə gəlirdi ki, ruhum artıq öz dünyəvi məkanını tərk edib. Ancaq mən hələ yaşama qaytarmaq olardı. Özü də, xoşbəxtlikdən, əl altında xilasedici vasitə tapıldı.

Özümə gələndə başımı sahilə söykəyərək boğazacan suyun içində uzandığımı hər şeydən öncə duydum. Yanımda diz üstə, həmçinin yarıyacan suya girmiş halda, mənim sədiq xidmətçim Qara Cek dayanmışdı. O, mənim nəbzimi yoxlayır və gözlünü çəkmədən həyəcənə üzümə baxırdı.

Huşum özümə qayıtmağa başlayanda və nəhayət, mən gözlümü açanda o, fərahla qışqırdı:

– Aman tənəm, massa Corc, siz sağsınız! Yaradana şükürlər olsun, siz sağsınız! Özüünüzü tox tutun, massa, siz bacarsınız... Əlbəttə, siz bu işin öhdəsindən gələ bilərsiniz!

– Ümidvaram, Cek, – zorla eşidilən səslə cavab verdim.

Ancaq səsim nə qədər zəif olsa da, bu, mənim sədiq xidmətçimi olmanın dərəcədə vəcdə gətirdi və o, fərah nidalan çıxara-çıxara sevinməyə davam etdi.

Başımı azca qaldıra bildim və ətrafa göz gəzdirdim. Gözlərim önündə dəhşətli mənzərə açıldı, ona layiqincə baxmaq üçün işıq isə yetərli olandan da artıq idi.

Məşəni bürüyən alov, azğın nərliti ilə tüğyan etməkdə idi; göy gurultusuna və ya tufan nərlitisinə bənzəyən səs var idi ki, bəzən ona fışıltili notlar və müşkətlərdən açılan atəşi xətrilədən kəskin şaq-qıltılar qanşırdı – sanki, bütöv bir taqım atəş açırdı. Adama elə gəlirdi ki, bunlar yenidən atəş açan hindulardır, ancaq bu, inanılmaz idi. Onlar, görünür, hər şeyi məhv edən alovun daim genişlənən həlqəsi önündə artıq çoxdan geri çəkilməmişdilər.

Ancaq indi, elə bil, alov və tüstü azalmışdı. Quru yarpaqlar və yınayarpaqlar külə dönmüşdü, budaqlar isə gövdədən qopur və zəif-zəif közərən kömürlərin üstünə düşürdü.

Üzərimizdə budaqların itirən və alovla bürünən uca ağac gövdələri ucalırdı. Kövrək qabıq tez alışırdı, qatı qatran isə parlaq alovla şölələnirdi. Bir çox ağaclar, demək olar ki, başdan ayağa qədər yanımışdı və közərib qıpqırmızı olmuş nəhəng dəmir sütunlara bənzəyirdi. Bu, cəhənnəm səhnəsinə bənzəyirdi.

Havanın istilili dözlümə olmuşdu. Qızmar təbəqələrin tarpanışından havada tətrəyiş vardı. Hətta başımda tükərlərim qarşalanmışdı. Derimdə yanıqlardan qabarcıqlar şişib-köpmüşdü. Nəfəs aldığım hava, buxar maşınının klapanlarından çıxan buxarı xətrilədiydi.

Yoldaşlarımı axtara-axtara, instinktiv olaraq, ətrafa boylandım. On ikiyə qədər adam nohurun yanında idi, ancaq bu, heç də hamı deyildi. Axı biz əlli nəfərə yaxın idik... Bas qalanları hamı? Doğrudanmı, onlar alovda həlak olublar? Hani onlar?

Bu sualı mexaniki surətdə Cekə verdim.

– Odu, oradadırlar, – Cek, suyu göstərərək, cavab verdi. – Hamısı sağ-salamatdır.

Nohura göz gəzdirdim və otuzə yaxın qəribə kürelər gördüm. Bunlar yoldaşlarımın başları idi. Onlar da, elə mənim kimi, boğazacan suyun içində uzanmışdılar və bununla dözlümə istidən qurtulurdular.

Ancaq başqaları, səhildəkilər, – onlar nə üçün bu ağıllı fəndən yararlanmırdılar? Onlar nə üçün tüstüdən boğula-boğula, bu qızğın

atmosferdə qalmışdılar? Bu arada tüstü dağılmağa başladı və adam bədənlərinin çevrələri daha aydınladı. Ancaq onlar, dumandakı kimi, nəhəng öçülər aldılar və onların tüfəngləri də elə bu cür göründü.

Elə bil, onlar na həqdasa qızın mübahisə edirdilər. Mən onların arasında dəstəmin əsas iştirakçılarını, – Hikmeni, Uezerfordu və başqalarını tanıdım. Hikmen və Uezerford – hər ikisi qeyzlə əl-qollarını oynadırdılar və mən bunda təəccüblü heç nə tapmadım: onlar, şübhəsiz ki, sonrakı hərəkət planlarını müzakirə edirdilər. İlk anda bu cür düşündüm, ancaq diqqətlə baxaraq, səhv etdiyimi anladım.

Bu, gələcək hərəkət planının müzakirəsi deyildi. Çatırdayan şam ağaclarının iki alov dili arasındakı sakitlik dəqiqlərində onların səslərini ayırd edə bildim: Əmin oldum ki, onların aralarında qızın mübahisə gedir. Hikmenin və Uezerfordun ağızlarından hərdənbir qəzəb nidalan eşidilirdi.

Bu an qəfildən dağılan tüstünün arasında nohurdan bir qədər kənarda daha bir qrup adam gördüm. Bu qrupda üç nəfərlik iki hissəyə bölünən altı adam var idi. Ortadakını iki nəfər möhkəmcə tutub saxlamışdı. Olsun ki, bunlar əsirler idi.

Doğrudanmı, bunlar hindulardır? İki düşməni, alov və tüstü qarışıqlığında taladan keçib, kim bilir, hara qaçmaq istəyiblər və əsir düşüblər?

Qabaqca belə düşündüm. Ancaq bu an ağacların lap təpələrinə qədər yuxarı atılan alov dili talanı gözqamaşdırıcı işıqla doldurdu. Bütün qrup gündüz olduğu kimi aydın göründü. Bu əsirlərin kim olduqlarına daha şübhəm qalmadı. Mən onların solğun, vahimədən dəyişmiş üzlerini gördüm. Hətta tünd-qırmızı alov onlara öz əl-qırmızı çalarnı verə bilmirdi. Mən bu adamları dərhal tanıdım: bunlar Spens və Uilyams idi.

LXXXVIII

fəsil

YUBADILMAYAN CƏZALANDIRMA

İzahat üçün zənciyə üz tutdum, ancaq o izah etməyə macal tapmamış, işin nə yerdə olduğunu özüm başa düşdüm. Öz durumum

mənə düzgün cavabı xatırlatdı. Xatırladım ki, mənə yaralayan və o biri – ağac gövдəsində ilişib qalan güllə arxadan atılmışdı. Düşünürdüm ki, bunun üçün vəhşilərə borclu-yuq. Ancaq yox! Bu güllələri daha pis canılar – Spens və Uilyams atıbmişlər!

Bu fikirlərdən dəhşətə gəldim. Bu nə müəmmadır belə? Mən burada qabaqkı gecənin olaylarını xatırladım: bu iki qoçağın meşədəki davranışları, qoca Hikmenin və onun yoldaşının şübhəli eyhamları və başqa, yaddaşımda iz buraxan daha qabaqkı olaylar aydın şəkildə qarşımda dayandılar. Yəni burada Arens Rinqoldun əli var! Aman tanrım, bu nə primitiv yırtıcı imiş...

Cek:

– Onlar iki yaramazı istintaq edirlər – dedi – vassalam!

– Kimi? – mexaniki surətdə soruşdum, hərçənd artıq söhbətin kimdən getdiyini bilirdim.

– Massa Corc, məgər siz onları görmürsünüz? Lanət şeytana! Onlar qopub tökülən çürüntü kimi ağırdılar. Bunlar ki, Spens və Uilyamsdır. Sizə güllə atanlar əslə hindular deyil, elə onlar olublar. Mən dərhal başa düşdüm və massa Hikmenə dedim. Massa Hikmen isə dedi ki, onun özü də bunu görüb. Massa Uezerford da görüb. Onlar bu ikisinin atası açıqlarını görüblər. İndi onlar bu iki nəfəri edandan qabaq istintaq edirlər – onlar bax, bunu edirlər!

Mən, bir növ, qaribə bir maraqla bu qrupa yenidən nəzər saldım.

Alov artıq elə də gurlamırdı, qatran, demək olar, yanib qurtarmışdı və yüngül partlayışlar daha gec-gec eşidilirdi. Taladan səslər aydın şəkildə mənə gəlib çatdı. Mən improvizasiya olunmuş məhkəmə prosesini diqqətlə dinləyirdim. Orada mübahisə yaranmışdı: hakimlər bir fikrə gələ bilmirdilər. Bəziləri təxirsiz edam tələb edir, başqaları belə cəld cəzalandırmaya qarşı etiraz edirdilər. Onlar hesab edirdilər ki, sonrakı təhqiqat üçün hələlik cinayətkarları diri saxlamaq gərəkdir.

Bəziləri hətta misli görünməmiş belə bir cinayətə inanmaq istəmirdilər: bu, doğrudan da, həddən artıq dəhşətli və inanılmaz görünürdü. Onları hansı motivlər idarə edirmiş? Suçlu bilinən bu cür cinayətkarlığa necə cürət edə bilirdilər, axı öz həyatları bilavasitə təhlükədə idi?

– Necə yəni təhlükədə idi?! – Hikmen, yoldaşlarının suallarına cavab verərək, səsləndi. – Əşi, onlar bütün gün arzında birçə dana

de olsun, güllə atmayıblar! Siza deyiram ki, onlarla hindular arasında razılıq olub. Onlar casuslardır. Onların dünənkı xayanətkar atəşləri – buna ən yaxşı sübutdur. Guya, onların yolu azmaları, hamısı yalandır, axmaq sözlərdir! Onlar azıblamış? Əşi, onlar bu meşəni istənilən heyvandan daha yaxşı tanıyırlar. Onlar burada yüz dəfələrlə olublar, hələ ondan da çox. Tfu, şeytan! Məgər siz nə vaxtsa azan yenot haqda eşitmisiniz?

Kim isə ona etiraz etməyə başladı. Mən sözləri eşitmədim, ancaq ovçunun səsi yenidən aydın bir surətdə eşidilməyə başladı:

– Siz burada onların "motivləri" haqda boşboğazlıq edirsiniz. Güman edirəm ki, siz onları bu qanlı işə sövq edən səbəbləri nəzərdə tutursunuz. Eyb etməz, mən özüm də onları yaxşı qanmıram, ancaq bəzi təxminlər var. Mən son beş ildə bu cüvəlləğilərin şübhəli işləri haqda çox eşitmişəm. Ancaq siza deyiram ki, uşaqlar, sonuncu törətdikləri, ağıla sığışdırmaq mümkün olanların hamısını geri də qoyub.

– Siz həmin səmtədən atəş açıldığını gördüyünüzə əminsiniz?

Bu sualı zabitəli və xoş görkəmi olan ucaboy yaşlı bir adam vermişdi. Mən onun varlı plantator və dəyirman yaxşı tanışlarından olan bir qonşumuz olduğunu tanıdım. O, ələmin dostu kimi, bizim yürüşə qoşulmağı vacib bilmişdi.

– Əlbəttə, – Hikmen cavab verdi. – Məgər biz Cimdə bütün bunları öz gözümüzə görməmişik? Bu nənəciblərə bütün günü göz qoymuşuq. Biz, onların hansısa bir xəbəsinin qəsdində olduqlarından əminlik. Özü də onların tala istiqamətində atəş açıqlarını və gənc Rendolfu hədəfə aldıklarını gördük. Elə zənci də bunu görüb. Siz daha nə sübut istəyirsiniz?

Həmin dəqiqə qulağımın üzərində Cekin səsi eşidildi.

– Massa Hikmen, – o, qışqırdı, – yenə sübut görəksə, zənci onu verə bilər! Güllələrdən biri massa Corcun yanından keçdi və bizim arxasında dayandığımız ağaca, tut ağacına dəydi. O, hələ yanmayıb. Centlmenlər, düşünürəm ki, siz gülləni taparsınız. Onda onun hansı tufəngə getdiyini öyrənmək olar.

Bu təklif dərhal qəbul olundu. Bir neçə adam, bizim Ceklə yanında dayandığımız ağaca tərəf atıldı. O, nədənsə od tutmamışdı, onun kömürə dönmüş, qara gövdəsi hələ də yanğın yerinin lap ortasında ucalırdı. Cek yüyürdü və daşqın yerini göstərdi. Ağacın qabığını yoxladılar,

güllənin dəşiyini tapdılar və şahid qurğusunu ehtiyatla çıxartdılar. Güllə hələ öz dəyirmi formasını saxlamışdı və yalnız lülədəki yivlərlə yüngülcə cızılmışdı. Bu güllə yalnız böyük kalibrlı tufəng üçün yarıydı. Bu cür tufəngin Spensdə olduğunu hamı bilirdi. Bütün dəstənin tufənglərini gətirdilər və növbə ilə gülləni ölçməyə başladılar. O, Spensin tufəngindən başqa heç bir tufəngə getmədi.

Suç sübut olunmuşdu. Qərar yubanmadan çıxartdılar: hamı yekdilliklə qət etdi ki, canılar ölmalıdır.

Hikmen qəzəblə səsinə yüksəldib tufəngi qaldıraraq, açıqla:

– Köpəyə – köpek ölümül – dedi. – Cim Uezerford, onları hədəfə götürül. Siz isə, uşaqlar, qırağa çəkilin. Biz onlara öz razılıqla həyatlarını qorumaq üçün daha bir şans verərik. Əgər istəyirlərsə, qoy o ağaclara tərəf qaçsınlar, yoxsa, daha qızmar bir yerə düşəcəklər... Di buraxın onları, buraxın deyiram siza, yoxsa, allah balanız versin, tufəngimi dəstənin lap ortasına boşaldacağam!

Ovçunun təhdidədi pozarsını görüb onun gerçəkədən güllə atmağa başlayacağından qorxaraq, canıları tutan adamlar onları buraxıb hakimlərə tərəf qaçdılar.

Yaramazlar, görünür, tamam sarsılmışdılar. Onların üzərində dəhşət əks olunmuşdu, onlar nə bir söz deyə, nə bir addım ata bilirdilər, sanki, yerə mxdanmışdılar. Onlardan heç biri qaçmağa cəhd etmədi. Yəqin, bu cür cəhdin tamamilə mümkünsüzlüyü onların özəlirə bəlli idi və onlarda hər hansı bir hərəkət istəyini öldürürdü. Onlar taladan qaçmaqla canlarını qurtara bilməzdilər. Cəngəlliyə daban almaq təklifi yalnız hiddətlənmiş ovçunun acı istəhsəsi idi. Qaçması bir yer yox idi: onlar on saniyə ərzində əlovlanan ağac gövdələri və budaqlarının arasında qovrulardılar.

Bir dəqiqəlikə hamı nəfəsini qısdı. Sakitlikdə yalnız bir səs – Hikmenin səsi eşidildi:

– Cim, Spensi sənə tapşırıram, o birini isə özümə götürürəm.

Bu sözlər, az qala, pıçılı ilə deyilmişdi. Ovçu onları yenidən söyləmişdi ki, eyni zamanda iki atəş gurladı.

Tüstü dağılan zaman, güllələnmə mənzərəsi hamının gözəli önündə dayandı. Edam həyata keçirilmişdi. Nifrətimiz xainlər öz dünyəvi mövcudluqlarını bitirmişdilər.

LXXXIX

fasil

GÖZLƏNİLMƏZ DÜŞMƏN

Teatrda bəzən həyəcanlandırان melodramdan sonra vodevil¹ göstərilirdi kimi, bu faciəli səhnədən sonra da çox yöndəmsiz və gülümli bir səhnə baş verdi. O, bizim hamımızın gülüşünə səbəb oldu ki, indiki durumda bu, daha çox, dəlillərin gülüşünə bənzəyirdi. Gerçəkdən, bizi çoxun nəşəyə qapılan manyaklar hesab etmək olardı, hərçənd bizim gələcəyimiz qaranlıq və fərəhsiz idi – bizi vəhşilərin əlində və ya acından, az qala, labüd ölüm gözləyirdi.

Biz bu vaxt hindulardan, olsun ki, qorxmırdıq. Bizi meşədən qovub çıxaran alov onları da öz mövqelərini tərk etməyə məcbur etmişdi və biz onların indi uzaqda olduqlarını bilirdik. Qarsalanmış budaqlar şam ağaclarından qopub düşmüşdülər, iynayarpaqlar büsbütün yarmışdılar və meşə çox böyük məsafələrdə gözə görünürdü. Al-qırmızı közəran gövdələr arasındakı işıq zolaqlarından, az qala, min yardlarla qabağa görünüş açılırdı. Alovun fışıltsından və budaqların fasiləsiz çatırtsından, artıq başqa ağacların da alovla büründüklərini anlaya bilirdik.

Bu çatırtsı bizdən hey uzaqlaşdı və uzaqdan gələn zəif göy gurultusunu andırırdı. Öncə yangının bitdiyini düşünmək olardı. Ancaq meşənin üzərindəki tünd-qırmızı səfəç, əksinə, alovun yayılmaqda olduğuna dəlalat edirdi. Səs-küy və çatırtsı ona görə zəif eşidilirdi ki, biza uzaqdan gəlir çatırtsı. Düşmənilərimiz, yəqin ki, yangın mənaqəsi hüduqlarından çıxıb daha uzaqlara getmişdilər. Onlar meşəyə od vuran kimi, oradan yox olmuşdular və indi, yəqin ki, savanna-
da öz fəaliyyətlərinin nəticələrini gözləyirdilər.

Onların meşəni hansı məqsədlə yandırtdıqları bizə tam aydın deyildi. Ola bilsin, onlar, alovun bütün meşəni bürüyəcəyinə və bizim diri-diri yanacağımıza, yaxud tüstüdən boğulacağımıza ümid edirdilər. Əgər yaxınlıqda nohur olmasaydı, bu, elə bu cür də olacaqdı. Yoldaşların deyirdilər ki, tüstü onların dəhşətli əzablarına səbəb olmuş-

du. Onlar nohura atılmayıb səviyyəsi yerin səviyyəsindən bir neçə fut aşağıda olan sudan başlarını çıxarmasaydılar, boğulacaqdılar. Bu, mənim huşsuz halda uzandığım zaman baş veribmiş. Mənim sadıq zəncim məni meşədən dartıb gətiribmiş və bizim bütün yoldaşlarımızın olduğu suya salıbmış. O, mənim artıq öldüyümü düşünürmüş.

Daha sonra, tüstü bir qədər dağılmağa başladığında, xainlər üzərində məhkəmə başlanmışdı. Amansız hökm yerinə yetirilmiş və keçmiş hakimlər, dözülməz istidən qurtulmaq üçün, yenidən suya atılmışdılar. Yalnız ikisi, elə bil, istini duymurdular və səhildə qalmışdılar. Bunlar Hikmen və Uezerford idi.

Mən onların bıçaqlarla hansısa qara cismin üzərinə əylədiklərini gördüm. Bu, Hikmenin səhər güllə ilə vurub öldürdüyü at idi. İndi mən onun atı nə üçün öldürdüyünü anlamıdım: o, bir daha öz instinktiv ehtiyatkarlığını sübut etdi ki, bu, onun fərqləndirici özəlliyi idi.

Ovcular atın dərisini soydular və bir neçə at tikəsi kəsib ayrıldılar. Sonra Uezerford yanın ağacları tərəf gəldi, cəld bir neçə yanın kösöv yıxdı, onları nohurun yanına çəkib gətirdi və tonqal qaladı. Hikmen və Uezerford səllağı oturaraq, cavan ağacların budaqlarından düzəldilmiş şişlərdə at tikeləri qırtmağa başladılar. Bu zaman onlar elə şad-xüram və soyuqqanlıqla söhbət edirdilər ki, sanki, öz komalarındakı buxarının qabağında oturmuşdular.

Başqa aclıq çəkənlər də yubanmadan ovçulara qoşuldular. Aclıq əzabı tüğyan edən alov qarşısındakı qorxunu üstələdi. Bir neçə daqlıq sonra onlarla adam qalağın kimi öldürülmüş atın üstünə atılmışdılar və onu tikelərə didib-parçalayırdılar.

Yuxarıda qeyd etdiyim gülümli səhnə də elə burada baş verdi. Biz, barbarcasına bişir-düşürə məşğul olanlardan savayı, hamımız nohurda qalmışdıq. Dairəvi nohurun səhlinə yan-yanı uzaanmışdıq və indi bizi kiminsə narahat edə biləcəyini qətiyyənlə düşünmürdük. Daha alovdan qorxumuz yox idi, hindulər isə bizdən uzaqda idilər.

Birdən lap yaxınlıqda yeni bir düşmən peyda oldu. Nohurun ən dərin olan düz ortasından hansısa qorxunc kütə qabardı. Elə həmin anda qulağımıza uca nərliti səsi çatdı, elə uca ki, sanki, talaya bütöv bir kəl sürüsü buraxmışdılar. Su anı olaraq dağaləndi, köpükləndi və şərtilənlər bütün bir fəvvarəsi başımıza töküldü.

Hərçənd bu zəhir olma qəfil və fantastik idi, amma yəni də onda əsrarəngiz heç nə yox idi. Nəhang, iyrənc gövdə, an içdən gələn,

¹ Vodevil – yüngül komediya xarakterli pyes

kəl böyürtüsünə bənzəyən nəriltili, – bütün bunlar bizə yaxşı bəlli idi. Bu, vur-tut alligator idi.

Əgər o, nəhəng ölçüləri ilə seçilməsəydi, yaqın ki, biz ona xüsusi bir diqqət-filan yetirməzdik. Onun uzunluğu, az qala, nohurun diametrinə bərabər idi, aralanmış cəhəngində isə qorxunc dişləri görsənirdi. O, bizlərdən istənilən birini bircə uduma uda bilirdi. Onun nəriltili ən cəsərtliləri belə dəhşətə salırdı. Alovdan suda gizlənenlərin qorxmuş baxışları, hərc-mərclik, çaşqınlıq, yəndəmsiz sudan qurtulmaq cəhdləri, həminin ildırım sürətilə hara gəldi qaçdığı sahildəki cəxnaşma – bu, həqiqətən, gülməli mənzərə idi.

Hec on saniyə də keçmədi ki, nəhəng alligator nohurun tam hakiminə çevrildi. O, quyruğunu suya döyəcləyə-döyəcləyə və sanki, bizim geri çəkilməyimizin təntənəsi kimi, nərildəməkdə davam edirdi.

Ancaq ona uzun-uzadı bayram etmək qismət olmadı. Ovçular tüfənglərinə al atdılar və onlarla güllə qorxunc vəhşi heyvanın işini dərhal bitirdi. Sahildəkilər qorxmuş qaçqınlara baxa-baxa artıq gül-məkdən uğunub-gedirildilər. Qorxusu azalmış qaçqınlar özləri də başqalarına qoşulub, meşəni başlarına götürərək, gülürdülər. Əgər hindular o məqamda bizi eşitsəydilər, xəyal edərdilər ki, biz dəli olmuşuq, daha ağılabatını isə, biz artıq ölmüşük, bizim səslərimiz isə, başda ulu ruh Əlikome olmaqla, onların ölmüş dostlarının səsləridir ki, yandırılmağa məhkum edilmiş insan qurbanlarının müdhiş görüntülərinə sevinirlər.

XC
fəsil

QARANLIQDA TOQQUŞMA

Meşə bütün gecəni, bütün növbəti günü və daha bir gecəni yanmaqda davam etdi. Hətta üçüncü gün bir çox ağaclar hələ də yanırdı. Ancaq indi onlar artıq şiddətli alovla deyil, xəlif közərtiləri yanırdılar, çünki hava sakit idi və coşqun alov dilləri görsənirdi. Bir çox ağaclarda alov, tədricən sənə-sənə, oduncağın içərilərində

közərdirdi. Bəzi yerlərdə alov tamam sönmüşdü; qara, yandırılmış, sanki, bol-bol qatran sürtülmüş sivriüclü hündür nizələr kimi dik duran kömürleşmiş gövdələr, artıq heç nə ilə meşəni xatırlatmırdı. Meşənin bir hissəsi yanıqda idi, hələ ki, ondan keçib getmək yetərinə çətin idi. Biz hələ də mühasirədə idik.

Talanı əhatə edən od həlqəsi, sanki, sayca iyirmi dəfə üstün olan düşmən ordusu kimi, bizi bu sahənin dar hüduqlarına qapamışdı. Hec bir yardımdan səhbat belə gədə bilməzdi. Hətta düşmənlər də bu mühasirəni götürə bilməzdilər.

Qoca ovçunun uzaqqövrənliyi bizə böyük xidmət göstərdi. Atlamız olmasaydı, acliqdan əməlli-başlı əziyyət çəkərdik. Dörd gün ərzində yalnız şam qozalarının toxumları ilə qidalandıq. At əti olduqca kəməyə gəldi. Ancaq biz hələ də odlu həlqənin əsiri idik. Bizim yalnız bir çıxış yolumuz vardı: Hikmənin təbircinə desək, "məşə soyuyana qədər" yerimizdə qalmaq.

Ümid edirdik ki, bir gün sonra, kömürleşmiş ağacların arasından soyumuş külün üstü ilə artıq xətersiz keçib gədə bilarıq. Ancaq gələcəyimiz bundan daha az tutqun görünmürdü. Od qarşısında qorxumuz azalırdısa da, qəddar düşmən qarşısındakı qorxumuz uyğun olaraq artırdı.

Biz, çətin ki, hindularla qarşılaşmadan meşədən çıxma biləydik. Onlar, əlbəttə, elə bizim kimi, meşəyə girmək mümkün olan daçıqanı gözləyirdilər. Silahlı toqquşmadan qaçmaq mümkün deyildi. Biz düşmən cərgələrini yanb keçməli idik!

Ancaq indi biz hamımız sərtleşmişdik və cəsurlaşmışdıq. Ən ağciyərlər də birdən şücaətə gəlmişdilər və heç kim gizlənmək, ya geri çəkilmək fikrinə deyildi. Biz, həyata və ya ölümə doğru, hamımız birlikdə getməyi, düşmən səflərini yanb keçməyi və qalib gəlməyi, yaxud ölməyi qətl etmişdik. Bu, bizim çox önəmli dəyişikliyə uğramış əski planımız idi.

Biz onu gerçəkləşdirmək üçün yalnız gecəni gözləyirdik. Meşənin artıq tamam soyuduğuna çətin ki, bel bağlamaq olardı, amma acliq yenidən özünü göstərməyə başlamışdı. Atı biz artıq yemişdik – axı o, elə də yekə deyildi. Əlli ac mədəni təmin etmək asandırmı?! Atın yalnız tərtəmiz gənilmiş sümükli qalması, ilk olan sümüklər isə parça-parça sındırılmış və son damcısına qədər sümürülmüşdü. Hətta iyrənc sürünənin yalnızca skeleti qalmışdı.

Edam olunmuş iki cinayətkarın cəsədləri dəhşətli mənzərə əmələ gətirirdi. Onlar istidan nəhəng ölçülərə qədər şişmişdilər. Çürümə başlamışdı. Hava iyrənc üfunətlə dolmuşdu...

Döyüşdə ölmüş yoldaşlarımızın cəsədləri torpağa verilmişdi. Deyirdilər ki, edam olunmuşlarla da eyni şeyi etmək gerekmiş. Heç kim buna qarşı çıxmadı, ancaq onlara qəbir qazmaq istəyənlər tapılmadı. Belə hallarda adamları, adətən, rəfədlilməz qeydsizlik çiyərənə bürüyür: başlıca olaraq buna görə iki xayanətkarın cəsədləri beləcə də basdırılmamış qaldı.

Gözlərimizi günbatandan ayırmadan, günəşin qurubunu səbirsizliklə gözləyirdik. Nə qədər ki, odlu küre hələ səmada şölələnirdi, biz yangının ölçülərini yalnız təxmin edə bilirdik.

Alatoran başlayanda hövsələmiz son həddəcən daraldı və bununla birlikdə ümidlərimiz dirçəldi. Quru, kömürlənmiş gövdələrin çatırılan, demək olar ki, kəsilmişdi və tüstü qalxması tamamilə azalmışdı. Ümid edirdik ki, yangın tezliklə bitəcək və nəhayət, xətərli məntəqəni keçə biləcəyimiz vaxt gəlib yetişəcək.

Tezliklə daha bir gözlənilməz vəziyyət ümidlərimizi, az qala, əminliyə çevirdi. Biz gözləyən vaxt yağış damcılamağa başladı. Onca gəydən ayrı-ayrı damlalar düşürdü, ancaq bir neçə dəqiqə sonra şiddətli bir leysan başladı. Biz bu leysanı fərəhlə qarşıladıq: o, bizim üçün yaxşı əlamət idi. Dərhal meşəyə atılmaq istəyən cavanları bir-təhər saxlaya bildik. Ancaq tədبirlik üstün gəldi və biz qaranlığın tam döyüşünə gözlədik.

Öncəkitək şiddətli yağış yağırdı və səmanı bürüyən qara buludlar, bir növ, gecenin gəlişini yeyinləşdirdilər. Tam qaranlıq düşəndə ağacların arasında birçə qığılcım da olsa parlarmırdı.

– Artıq yetərinca qaranlıqdır, – ən hövsələsizlər təkid edirdilər.

Nəhayət, biz hamımız İrəliyə, meşənin yangınla məhv edilmiş qara ənginliyinə hərəkət etdik. Biz tam sükuatla, silahları hazır tutaraq gedirdik. Mən bir əlimdə tüfəngi aparırdım, o birisini sərginin üstünə qoymuşdum.

Belə şikəst olan tək mən deyildim, yoldaşlarımızın çoxu qolundan yaralanmışdı. Qabaqda ən qüvvətli gedirdilər. Dəstəyə iki ovçu başçılıq edirdi, yaralılar isə arxada sürünürdülər.

Yağış kəsmək bilmirdi və biz başdan-ayağacan ıslanmışdıq. Başımızın üstündə artıq bizi yağışdan qoruyacaq yarpaqlar yox idi.

Biz qarsalanmış budaqların altından keçən zaman, yuxandan üzərimizə qara kül səpələnirdi, ancaq su axınları onu üzümizdən yuyub aparırdı. Çoxumuz başıaçıq gedirdik. Furajlarımızı çıxarıb tüfənglərin sürgülərini örtmüşdük ki, onları quru saxlayaq. Bəziləri bant qablarını öz gödəkələrinin astanına bükmüşdülər.

Bu minvalla yarım milə qədər getdik. Hara getdiyimizi heç özümüz də bilmirdik. Bu cür meşədə heç bir baladçı yolu tapa bilməzdik. Biz yalnız düz getməyə və düşmənin çənginə keçməməyə çalışırırdıq.

İndiyə qədər bəxt üzümizə gülmüşdü və biz artıq hər şeyin uğurla keçəcəyinə inanmağa başlamışdıq. Ancaq, əfsus, bu fərəh uzun sürmədi. Biz düşmənimizin qüvvəsini və hiyləgərliyini yetərinca dayandırmayıbmışdıq.

Sonralar bəlli olduğu kimi, onlar biza bütün vaxtı göz qoymuşlar, bizim hər bir addımımızı izləyir və hər iki tərəfimizdən iki paralel sıralarla gedirmişlər. Biza elə gəlmişdi ki, hindulardan tam xəbərsizlikdəyik, əslində isə onların arasında imişik.

Birdən yağış selləri arasından yüzlərlə tüfənglərdən açılan atəşlər parladı və ətrafda güllələr vıyıldı... Bu, düşmənin yaxınlığının ilk əlamətləri idi.

Dəstəməizin bir neçə üzvü yerindəcə öldürüldü, başqaları atəşə özlərini qorumağa başladılar, kimlərsə qaçmaqla canlarını qurtarmağa cəhd etdilər.

Hindular uca qışqırıqlarla bizi hər tərəfdən əhatəyə aldılar. Qaranlıqda adama elə gəlirdi ki, onların sayı meşədəki ağaclarından çoxdur. Yalnız tapançalardan seyrək atəş səsləri eşidilirdi. Artıq heç kim tüfəngləri doldurmədi. Biz güllə qoymağa macal tapmamış, düşməni bizi bürüdü. İndi savaşı biçəqlər və tomaqavqlar həll etməli idi.

Bu, qısa, amma qanlı toqquşma oldu. Bizim çox igid adamlar burada öz ölümlərini tapdılar. Ancaq onlardan hər biri, həlak olmasından əvvəl, heç olmasa, bir düşməni öldürdülər, çoxları isə hətta ikisini və ya üçünü məhv etdilər.

Tezliklə bizi darmadağın etdilər. Düşmənin beşqat üstünlüyü şəraitində başqa cür ola da bilməzdi. Onların hamısı sağlam və güclü idi, biz isə açıqdan üzüllüb taqətdən düşmüşdük. Əlavə olaraq, bizlərdən çoxumuz yaralı idik. Başqa hansı nəticəni gözləmək olardı?

Mən bu toqquşmada heç nə seçə bilmədim. Çətin ki, məndən artıq kimsə bir şey görə biləydi: mücadilə, az qala, tam qaranlıqda gedirdi.

Mən yalnız sol əlimlə hərəkət edə bilirdim və demək olar ki, çarəsiz idim. Tufəngdən bəxtəbəxt atəş açdım və tapançanı çıxarmaq mənə müyəssər oldu. Ancaq bu an tomaqavq zərbəsi məni silahı əlimdən salmağa məcbur etdi və mən huşumu itirib yuxudım.

Zərbə məni yalnız gicallatmışdı. Özümə gələndə, döyüşün bitdiyinə əmin oldum. Qaranlığa baxmayaraq, yaxınlığımda hansısa tutqun yığınlar görə bildim – bunlar öldürülənlərin cəsədləri idi.

Burada mənim dostların və düşmənlərim uzanmışdılar. Onların çoxusu bir-birini son dəfə bərk-bərk qucaqlamışdı. Hindular onların üzərinə əyilir və onları bir-birindən ayırırdılar. Onlar ağların üzərində öz iyrənc qisas ayinlərini yerinə yetirirdilər – onların skalplarını soyurdular.

Məndən bir qədər aralı bir qrup adam dayanmışdı. Ortadakı adam, görünür, başçı idi. Qaranlıqda onun başında titrəyən üç dəvəquşu lələyini görə bildim. Yenə Otseolal

Öz ixtiyarımda deyildim, yoxsa, hətta bu cəhdin bütün mənasızlığını anlaya-anlaya, dərhal onun üzərinə atıardım. İki vəhşi diz üstə yarımda dayanmışdı və qaçmayım deyə məni tutmuşdu.

Yaxınlıqda hələ sağ və həmçinin iki hindunun əlində olan öz sadıq zəncimi gördüm. Onlar axı nəyə görə bizi öldürməmişdilər?

Başçının ətrafında toplaşan qrupdan bir adam aynılıb mənə yaxınlaşdı. Bəli oldu ki, bu, dəvəquşu lələklə başçı deyil, onun nümayəndəsidir. O, əlində tapança tutmuşdu. Başa düşdüm ki, mənim son saatım çatıb.

O əylidi və tapançanı qulağıma yaxınlaşdırdı. Ancaq, təəccüblü də olsa, o, havaya atəş açdı.

Onun yanıldığını və bu saat yenidən güllə atacağını düşündüm. Ancaq yanılmışdım. Görünür, ona işıq gərəkmiş.

Atəşin alovunda onun üzünə baxdım. Bu, hindu idi. Mənə elə gəlirdi ki, onu qabaqlar harada isə görmüşəm. Yəqin, o da məni tanımışdı. O cəld aralandı və asir Cekin uzadı ki, yəni yaxınlaşdı. Olsun ki, tapançanın iki lüləsi varmış. Zəncinin uzanmış bədəninin üzərinə əylən hindunun yenidən atəş açdığını eşitdim.

Sonra hindu qalxdı və qışqırdı:

– Bu, onlardır! Özü də hər ikisi sağdır!

Görünür, bu xəbər qara lələklərdən baş geyimi olan başçı üçün nəzərdə tutulubmuş. Başçı, hindunun sözlərini eşidərək, nə isə səsləndi – başa düşmədim məhz nə dedi və kənara çəkildi.

Onun səsi mənə qərībā təəssürat bağışladı, bu səsin Otseolanın səsinə bənzəmədiyini düşündüm. Biz bu yerdə çox qalmadıq. Atları gətirdilər, bizi Ceklə qaldırdılar və bərk-bərk yəhərə sandılar. Sonra yola düşmək işarəsi verildi və biz meşə yolu ilə hərəkət etdik. Hər iki tərəfimizlə keşiyimizi çəkən atlı hindular gedirdilər.

XCİ

fəsil

ÜÇ QARA LƏLƏK

Bütün gecəni yol getdik. Yandırılmış meşə xeyli arxada qaldı. Savannadan keçdik və başqa – nəhəng palıd, palma və maqnoliyalardan ibarət yeni meşəyə daxil olduq. Mən bunu maqnoliya çiçəklərinin ətrindən duydum. Bizim İndiya qədər nəfəs aldığımız zəhərlənmiş atmosferdən sonra, onların incə, taravtəndirici rəylələri ciyərlərimizə çəkmək olduqca xoş idi.

Dan yeri ağaranda talaya girdik ki, burada düşmənlərimiz düşərgə saldılar.

Bu, böyük olmayan bir tala idi. Onun eni və uzunluğu camii bir neçə akr olardı və o hər tərəfdən palma, maqnoliya və palıdların sıx cərgələri ilə əhatə olunmuşdu. Onların yarpaqları, az qala, yerə qədər sallanırdı, belə ki, tala nəhəng və əsrarəngiz yaşıl divarla əhatə olunmuş kimi görünürdü.

Sübhün tutqun işığında hinduların düşərgələrini gözdan keçirtmək mənə müyəssər oldu. Burada iki, ya üç çadır qurulmuşdu, onların yanında atlar bağlanmışdı; burada otun üstündə, görünür, isinmək üçün bir-birinə qışılmiş bir neçə adam uzanmışdı və dayanmışdı. Talanın ortasında böyük tonqal alovları vardı. Onun ətrafında da kişi və qadınlar toplaşmışdılar.

Bizi düşərgənin kənarına çəkiş gətirdilər. Müşahidə üçün vaxtımız çox deyildi, belə ki, gəlib çatan kimi bizi kobudcasına çəkiş atlardan saldılar və otun üstünə fırlatdılar. Sonra qol-qıçımız bağlı halda, qurudulmaq üçün sarılmış iki dəri kimi, arxamız üstə uzatdılar və yerə vurulmuş payacıqlara bərk-bərk bağladılar.

Bu durumda biz, təbii ki, nə düşərgəni, nə ağacları, nə hətta torpağı görə bilirdik. Biz yalnız üzərimizdəki mavi səmanı görürükdük.

İstənilən şəraitlərdə belə bir durum əzəbli olardı. Yəni qolum onu sadəcə dözülməz edirdi. Düşərgənin, demək olar ki, bütün əhalisi ətrafımızda toplaşmışdı. Kişilər hələ qabaqca bizi qarşılamadığına çıxışdılar, indi isə qadınlar uzaqıqı bədənələrimizin ətrafında toplaşdılar. Onların arasında hindu skvolarına təsadüf olunurdu, ancaq mənim üçün təəccüblü olsa da, qadınların əksəriyyəti Afrika mənşəli, – mülətlər, sambolar və zəncilər idi.

Onlar ətrafımıza yığılaraq bizə satışı, bizi ələ salırdılar. Bəziləri hətta bizə əzab verirdilər: üzümüza tüpürür, saçımızı yolur, bədənəməzə tikan batırırdılar. Bu zaman onlar daim iblisənə vəcdlə çiğir-bağır salır və anlaşılmaz jarqonda çərənəldirdilər ki, bu, mənə ispan və yamassi dillərinin qarışığı kimi göründü. Cəklə heç də mənədən yaxşı davranmırdılar. Eyni dəri rəngi bu yubkalı malunların heç bir şafqətinə səbəb olmurdu: ağ da, qara da onların dəhşətli qəzəbləri-nə eyni cür tuş gəlirdi.

Onların jarqonlarındakı sözlərin bir hissəsini anlamaq mənə müəssər oldu. İspan dili ilə tanışlığımın sayəsində mən, nəhayət, onların bizimlə nə etmək istədiklərini başa düşdüm.

Mənim öyrənə bildiklərim yetərincə fərahşid idi: bizi düşərgəyə işgəncə vermək üçün gətirmişdilər. Görünür, bizim indiye qədər çəkdiyimiz əzəblər onlara yetərsiz görünmüşdü və bizi qabaqca daha dəhşətliləri gözləyirdi. Bizim edamımızı qəzəbli izdiham üçün tamaşaya çevirmək istəyirdilər və bu kaftarlar bizim əzəblərimizin onlara verəcəyi həzzin intizarını çəkə-çəkə şadlanırdılar. Bizi buna görə yerimizdəcə öldürmək əvəzinə əsir götürmüşdülər. Axı biz kimin qorxunc çənginə keçmişdik? Doğrudanmı, bunlar insani varlıqlar idi? Doğrudanmı, bunlar hindular idi? Doğrudanmı, bunlar heç vaxt öz əsirlərinə işgəncə verməyən seminollar idi?

Sanki, mənim sualıma cavab olaraq ətrafımızda vəhşi qışqırıqlar eşidildi. Bütün səslər bir nıdada, bir eyni sözə birləşdilər:

– Mulatto-miko! Mulatto-miko! Yaşasın Mulatto-miko!

At ayağı tappıltıları atlı dəstənin gəlişindən xəbər verirdi. Bunlar döyüşdə iştirak edənlər idi – bizə üstün gələnlər və əsir götürənlər. Gecə yürüşündə bizimlə yalnız bir neçə mühafizə döyüşçüsü olmuşdu və onlar bizi düşərgəyə gətirmişdilər. Yeni gələnlər qanımaş yığil-

masını bitirmək və ölmüş düşmənləri qarət etmək üçün savaş meydanında qalmış qoşunun əsas dəstəsinin döyüşçüləri idi.

Onları görə bilmirdim, hərçənd onlar tamamilə yaxında idilər; mən yalnız onların atlarının ayaq tappıltılarını eşidirdim. Uzanaraq, bu çoxozumlu sözləri dinləyirdim:

– Mulatto-miko! Yaşasın Mulatto-miko!

“Mulatto-miko” ləqəbi mənə yaxşı tanış idi və mən bu qışqırılan dəhşət və nifrətlə dinləyirdim. Əndişələrim indi ən yüksək həddə çatmışdı. Məni müdhiş bir əqibət gözləyirdi. Əgər mənim yanıma bu saat iblisin özü də gəlsəydi, çətin ki, bu fikir daha təsəvvilərici ola bilərdi.

Əsir yoldaşım mənim bütün əndişələrimi paylaşırdı. Biz yanaşı uzanmışdıq və öz aramızda söhbət edə bilirdik. Öz təxminlərimizi müqayisə edərək, onların tam uyğunluğunu aşkar etdik.

Təzliklə bizim heç bir şübhəmiz qalmadı. Qulağımızın üzərində kobud səslə verilmiş əmr səsləndi. O, qadınların müxtəlif istiqamətlərə dağılışmağa məcbur etdi. Arxadan ağır addım səsləri eşidildi və düz mənim qabağımda bir adam dayandı. Növbəti anda onun kölgəsi üzümə düşdü. Gördüm ki, qabağımda dayanan San Cekin özüdü!

Onun üzünün təbii rəngini örtən boyaya baxmayaraq, muncuq döyülmüş köynəyinə, kəmərinə və naxışı şalvarına baxmayaraq, onun başında yellənən üç qara lələyə baxmayaraq, müləti dərhal tanıdım.

XCII

fəsil

BASDIRILMIŞ VƏ YANDIRILMIŞLAR

Biz hər ikimiz artıq onunla görüşə hazır idik. Ümumi “Mulatto-miko” qışqırıqları və ardınca eşitdiyimiz sas, bizi bu görüş haqda xəbərdar etmişdi. Mənə elə gəlirdi ki, ona bir neçə dəfə baxan kimi qorxub səksənəcəyəm. Ancaq, qarıba olsa da, əksi baş verdi. Heç də qorxmıdım, əksinə, onun qaraqabaq çöhrəsinin üzərindəki üç qara lələyin görüntülərindən fərha bənzər bir şey duyurdum.

Onun kinli istehzalarını eşitmirdim, onun qəzəbli baxışlarını görmürdüm. Mən dəvəqəşu lələklərindən gözümlü ayırmırdım. Onlar

mənim bütün düşüncələrimin yolgöstərən ulduzu idi. Onların kral-mulatin baş geyimində olması çox bilməclərə aydınlıq gətirirdi. Yanlış şübhələr sinəmdən qoparılmışdı. Mənim qürur duyduğum xilaskar və igid insan xain deyilmiş. Otseola xain deyilmiş! Bu haqda düşünürkən, mənə təhdid edən xəteri, az qala, unutmuşdum. Ancaq mulatin səsi mənə yenidən gerçək dünyaya qayıtdı.

– Lanat şeytana! – o, qışqırdı və onun səsinə kəlin bir tantana duyuldu. – Nəhayət ki, qisasımı alacağam! Dərhal da hər ikisindən, həm ağdan – cənəbdən, həm də kölədən, mənə əzab verənimdən və mənəim rəqibimdən! Ha-ha-ha! Onlar mənə ağca sandılar, – deyə o, xəltili gülüşlə davam etdi, – və diri-diri yandırmaq istədilər! Ancaq indi sizin növbəniz çatıb! Burada ağaclar bas edər. Amma yox, mənəim başqa planım var. Lanat şeytana, hə! Qat-qat yaxşı plan. Tonqaldan asirlər bazən qaçırlar. Ha-ha-ha! Yox, sizi yandırmazdan qabaq, biz sizə nəyisə göstərəcəyik... Ey, siz, – deyə o, öz adamlarına müraciət etdi, – onların hər ikisini qaldırı və üzləri çadırlara tərəf oturdun... Yetər, yetər, belə yaxşıdır... Di, ağ əclaf və qara əclaf, baxın! Orada nə görürsünüz?

Onun əmrinə bir neçə adam torpaqdan payacıqları çıxartdılar, qollarımızı açdılar, bizi qaldırdılar və üzünü düşərgəyə tərəf oturdular.

Artıq tamam işlənmişdi və günəş gür işığı saçdı. Biz bütün düşərgəni, çadırları, atları və alabəzək adam yığınına gördük.

Ancaq biz ora baxmırdıq. Bizim bütün diqqətimizi özünə çəkən yalnız iki fiqur idi: bunlar bacım və Viola idi. Onlar yenə mənə onları ilk dəfə gördüyüm gecə olduğu kimi, həmin pozada donmuşdular. Viola başını aşağı sallayıb oturmuşdu, Virginiya isə başını onun dizləri üstünə qoymuşdu. Hər ikisinin saçları açılıb dağılmışdı, qara hörük-ler qızılı saçlara dolaşmışdı. Ətrafda keşikçilər dayanmışdılar. Qızlar, görünür, bizim burada olduğumuzu sezməmişdilər.

Təzliklə başçı bizim bəramizdə əsir qızlara bildirmək üçün öz xidmətçilərindən birini göndərdi. Göndərilən onlara yaxınlaşanda, qızların səksəndiklərini gördük. Onların gözləri bizə tərəf çevrildi. Qulaq batıran qışqırtı eşidildi: onlar bizi tanımışdılar.

Hər iki qız birlikdə qışqırdı. Bacım mənə adımla çağırırdı. Mən ona cavab verdim. O, cəld yerindən qalxdı, əllərini var gücü ilə yellətdi və mənə tərəf atılmağa can atdı. Ancaq keşikçilər onu tutdular və kobudcasına kənara çəkib apardılar. Ah, bu, dəhşətli mənzərə idi! Mənə, yaqın, ölmək daha asan olardı!

Sonra bizə baxmaq imkanı vermədilər. Bizi yenidən arxamız üstə yuxdılar və payacıqlara bağladılar. Mulat, başımızın üstündə dayanaraq, bizə həqarətli ləqəblər yağdırırdı. Ancaq daha pisi, o, bacıma və Violaya iyrənc ehyamlar etməyi özünə rəva bilirdi. Ah, bütün bunları dinləmək mənəim üçün necə dəhşətli idi! Əgər qulaqlarımıza arıdılmış qurğusun töksəydilər, biz, yaqın, belə işgəncə duymazdıq.

Onun səsinə bizim üçün, az qala, yüngülləşmə oldu. Edama hazırlıq başlandı. Bizim üçün hansısa dəhşətli bir ölüm hazırlanmışdı, ancaq, hələ ki, məhz hansı olduğunu bilmirdik.

Biz bilməzlikdə uzun zaman qalmadıq. Bizim uzandığımız yere əllərində bel və küllü olan bir neçə adam yaxınlaşdı. Bunlar zəncilər – plantasiyadan olan köhnə işçilər idi; onlar bu ələtlərlə davranmağın yolunu bilirdilər. Zəncilər yanımda dayandılar və cəld qazmağa başladılar. İlahi, doğrudanmı, bizi diri-diri basdıracaqlar? İlk ağlıma gələn bu fikir oldu. O, dəhşətli idi, ancaq yanlış çıxdı. Yırtıcı bizim üçün daha dəhşətli ölüm hazırlayıbmış.

Zəncilər səssiz, ciddi və təntənəli qəbirqazan görkəmi ilə işləməkdə idilər. Mulat yaxınlıqda dayanıb göstərişlər verirdi. Onun fərəhinin həddi-hüdudu yox idi; o gah bizi ələ salırdı, gah da callad rolunun çıxış etməklə necə bir məharət göstərəcəyi ilə lovgalanırdı. Dövrədə toplaşan qadınlar və döyüşçülər onun hazırcavablığına güldürdülər və özləri də bəzən bu məşum bəməzəliyə öz töhfələrini verməyə çalışırdılar ki, bundan sonra iblisə qəhqəhə gurultuları səslənirdi. Biz cəhənnəmdə, üzərləri əzib-büzən iblislər arasında olduğumuzu asanlıqla təsəvvür edə bilirdik; bu iblislər hər dəqiqə üstümüzə ayılır və birbaşa üstümüzə irişirdilər, sanki, bizim əzablarımızda xüsusi bir zövq-səfa tapırdılar.

Biz onların arasında seminolların az olduğunu müşahidə etdik. Buradakılar dərisinin rəngi demək olar ki, qara olan hindulardı. Onlar vaxtilə seminollar tərəfindən fəth edilən və onlarla qaynaşmayan yamassi qəbiləsinə mənsub idilər. Buradakıların əksəriyyəti qarşan maronların¹ törəmələri olan zəncilər, sambolar, mulatlar, eləcə də Amerika plantasiyalarından olan qaçqınlardı. Sonuncuları görünür, xeyli çox idilər, ona görə də danışıqlarda daim ingilis tələffüzü

¹ Maronlar – plantasiyalardan qaçan, meşələrdə, dağlarda və bataqlıqlarda yaşayan qaçqın qullar. Maronlar Kuba, Yamaykda, Haitidə, Braziliyada və Mərkəzi Amerika ölkələrində çox olublar. Onlar qul işyanlarının fəal iştirakçıları olublar.

esidildirdi. Şübhəsiz ki, bu alabazak gürühdə bizim qullardan da var idi, ancaq onlar yaxın gəlmirdilər, mən isə yalnız üstümə əyilənlərin üzlərini görə bilirdim.

Qəbirqazanların işləri yarım saatdan da az çəkdi. Tonqaldə yan-dırılmaq üçün yere xüsusi sütunlar çalıb bizi onların qurulduğu yere sürüdüdlər.

Çevrilə bilən kimi, az öncə bacımla Violanı gördüyüm yərə bax-dım, ancaq onlar artıq orada yox idilər. Onları çadıra və ya kolluğa aparmışdılar. Qızlara rəhm eləmişdilər – onlar dəhşətli mənzərəni görməli olmayacaqdılar, hərçənd canının onları buradan məhz bu səbəbdən uzaqlaşdırdığını təxmin etmək çətin idi.

Qabağımda iki qara, dərin çala açılmışdı. Ancaq bunlar qəbir deyildilər. Əgər qəbir idilsə, onda, yaqın, bizi dik basdırmağa hazır-laşmışdılar. Əgər qəbirlər formaca qarıba və qeyri-adi idilsə, onda onları bu cür qazmaqda məqsəd nə idi? Tezliklə hər şey bəlli oldu.

Bizi qəbirlərin qırağına yaxınlaşdırdılar, çiyinlərimizdən yapışib torpağa buraxdılar. Çalalar məhz bizim boğazımızdan idi. Zəncilər çalanı cəld torpaqla doldurdular və onu tapdılar. İndi təkçə başla-rımız üzə qalmışdı. Durum gerçəkəndən qəliz idi. Əgər öz qəbirləri-mizdə olduğumuzu bilməsəydik, özümüz də buna güla bilərdik.

İblislər yığını ararib vəhşi qəhqəhə ilə uğunaraq maraqla bizi göz qoyurdu.

Sonra nə olacaq? Bizim işgəncələrin sonu çatdı mı və bizi bura-da dəhşətli, uzun sürən ölümə əlçəmə buraxacaqlarmı? Aclıq və susuzluq tezliklə axınımıza çıxar. Amma, ilahi, bu əzablar neçə saat-lar uzun davam edəcək? İçimizdə sonuncu həyat qığılcımı sönün-cəyə qədər, şiddətli əzabların daha neçə gününü – dəhşət və ümid-sizlik gününü yaşamaq biza nəşib olacaq? Lakin yox, yağılara hələ bu da az görünürmüş.

Bizim gözlədiyimiz kimi, belə bir ölüm, sən demə, hələ həddən artıq yüngül imiş. Bu işgəncələri fikirləşən canının nifrəti heç də tükenməyibmiş – onun bizim üçün ehtiyatda ayrı, daha dəhşətli işgəncələri varmış.

Öz lətinə qabiliyyətindən vəcdə gələn mulat:

– Əla! – deyə bağirdi. – Bu, onları ağaca bağlamaqdan yaxşıdır. Qiyamət fikirdir, ha? Onlar buradan qaça bilməzlər, lənətə gəlmiş-lər! Od gətirin görək!

Od? Demək, hələ biza odla işgəncə verəcəklər! Biz dəhşətli, qəlbimizi dondurən söz eşitdik. Biza ələvda ölmək qismət imiş!

İndi bizim vahiməmiz ən son həddə çatmışdı. Mənim ən baş verənlərdən daha dəhşətli bir şey təsəvvür etmək çətindir: çırpı şələ-ləri gətirdilər və onlarla bizim başımızı üzük kimi dövrələdilər, sonra məşəl gətirib onunla çırpını alışdırdılar, ələv gətdikcə daha və daha şiddətlə yanmağa başladıqda isə başımızı dözlüməz istilik bürüdü... Tezliklə bizim kəllələrimizə büsbütün yanmaq və bu alışan budaqlar kimi kəsəyə çevrilmək nəşib olacaq.

Yox, biz artıq bundan da artıq iztirab çəkmək gücündə deyildik! Əzablarımız bütün çəkən əndazələri aşdı və biz məşəqqətlərimizə son qoyacaq ölümün həsrətini çəkdi. Bu məşəqqətlər düşərgənin qarşı tərəfindən eşidilən qışqırtılardan daha da artırdı. Biz həttə bu qorxunc saatda Virjiniyanın və Violanın səslərini tanıdıq. Daşıra qırtı onları bura gətirməyi əmr etmişdi ki, bizim edamımızın şahidi olsunlar. Biz onları görmürdük, ancaq onların vəhşi və yanıqlı səsləri, dəhşətli səhnənin onların gözləri önündə oynanıldığından xəbər verirdi.

Od gətdikcə qızışaraq daha qızmar olurdu, ələv dilləri daha yaxı-na gələrək bizi artıq yalayrdı. Başımızda tükərlər burulmağa və qarsa-lanmağa başladı. Bütün cisimlər gözələrim qabağına üzdülər, ağac-lar tərpendilər və yırgalanmağa başladılar, bütün yer kürəsi quduz bir sürətlə fırlanmağa başladı.

Dəhşətli ağrıdan kəlləm, ələ bil, partlamağa hazır idi. Beynim, sanki, quruyurdu... Mən, demək olar ki, huşsuz idim...

XCIII

fəsil

İBLİSLƏRİMİ, PƏRİLƏRİMİ

Mən, doğrudanmı, ölmüşəm və o biri dünyada mənim üçün hazır-lanmış əzabları çəkirməm? Doğrudanmı, bunlar iblislerdir, məşum-məşum gülmüşəyirlər və ətrafımda qırıldaşırlar?

Amma bu nədir? Onlar birdən pəran-pəran oldular və geri çəkil-dilər. Kim isə biza yaxınlaşdı və onlara əmrilər verir. Doğrudanmı, bu,

Piutondur! Yox, bu, qadındır. Qadın – buradadır! Prozerpina! Əgər bu qadındırsa, onun mənə rəhmi gələr.

Əbəz ümididir – cəhənnəmdə mərhəmət yoxdur! Ah, mənim beynim! Əcəb dəhşətdir!

Bunlar iki qadındır və onların bəxşışan kinli deyildir. Bunlar pərilərdir. Bəlkə, şəfqət pəriləridir? Hə, bu onlardır. Budur, onlardan biri oda yaxınlaşır və tələsik yanan budaqları dağdır. Axı bu qadın kimdir belə? Əgər sağ olsaydım, onu Hajo-Yeva adlandırırdım. Ancaq indi, mən öldüyüm vaxt, bu, gərək onun ruhu olsun.

Onunla yanaşı daha gənc və daha göyçək bir qadın da var. Əgər pərilər mövcudsa, onda bu, göylərin ən göyçək parisidir. Doğrudanmı, bu, Mayuminin ruhudur? O, bu dəhşətli yavaxanaya, iblislərin yanına necə düşüb? Bura onun yeri deyil. O, bir cinayət törətməyi ki, buna görə onu bura atsınlar.

Haradayam? Bu yuxu deyilmi? Mən indici tamamilə odun içində idim, indi yalnız beynim alışır yanır. Cismimi sərinlik bürüyüb. Mən haradayam?

Mənim üzərimə ayılan və mənə sərinlik bəxş edən, sən kimsən? Doğrudanmı bu sənən, Hajo-Yeva, divanə kraliçə?

Bunlar kimin zərif barmaqlarıdır gicgahlanma toxunan? Ah, onların yüngül toxunuşu mənə necə səadət bəxş edir!... Əyil ki, sənin üzünə baxa və sənə minnətdarlıq edə bilim... Mayumi! Mayumi!

Mən ölməmişdim. Sağ idim. Üstümə sərin su axıdan Hajo-Yevanın özü idi, onun ruhu deyildi. Füsunkar, işıqlı gözləri ilə mənə baxan – Mayumi idi. Təəccüblü deyil ki, mən bu qadınları pərilər bilməmişdim.

– Lənət olsun! – deyə qeyzdən xırıldayan səs eşidildi. – Bu qadınları buradan uzaqlaşdırın! Tonqalı yenidən yandırın!.. Divanə Kraliçə, buradan çıx get! Öz qəbilənin yanına qayıt. Bunlar mənim əsirlərindir! Sənin başçının haqqı yoxdur... Rədd ol buradan! Mənim işlərimə burun soxma!.. Tonqalı yandırın!

– Yamassılar! – deyə Hajo-Yeva hindulərə müraciətlə səsləndi. – Ona qulaq asmayın! Yoxsa Ulikomenin qisasından qorxun! Onun ruhu qəzəblənəcək və sizin cəzanızı verəcək. Haraya getsəniz, çit-

miko sizi hər yerdə izləyəcək! Onun quyruğunun səsi həmişə qulaqlarınızda cingildəyəcək! Siz meşədə olan zaman, o sizin dadınızı dişləyəcək... De, ilanlar şahı, mən düzmü deyirəm?

Hajo-Yeva bunu deyib zıqırovlu ilanı əlinə götürdü və əla tutdu ki, hamı onu görsün. İlan fıslıdı və quyruğunu səsləndirərək, kəskin – “şkr” səsi çıxardı. Bunun müsbət cavab olduğuna kim şübhə edə bilirdi? Kim istəsəniz, birca yamassılardan başqa. Onlar qorxu içində, qüdrətli cadugərin bəxşışan altında donub qaldılar.

– Siz isə, allahı olmayan və Ulikomedan qorxmayan qara qaçqınlar və satqınlar, yalnız tonqalı yenidən yandırmağa cürət edin!... Alova yalnız bir qurucə səm atmağa cürət edin və özünüzi əsirlərin yerində görərsiniz! İndi burada sizin sağ canavardan daha güclü olan kas, – sizin başçınız peyda olacaq!.. Budur o, Doğan Günəş! O gəlir! O artıq yaxındır!

O susdu və əla həmin dəqiqə meşədən at ayaqlarının təpirlənən eşidildi. Yüzlərlə səs bir qışqıncıqda birləşdi:

– Otseola! Otseola!

Bu haray mənim qəlbim üçün şafa verən malham idi. Demək olar ki, qurtulsam da, bunun yalnız edəmdən qısa möhlət olduğundan yenidən qorxmağa başladım. Bizim ölümdən qurtulmamız heç də həl olunmuş məsələ deyildi: yalnız zəif qadınlar bizi qoruyurdular. Məslət öz qəddar əlaltıları ilə birlikdə, çətin ki, onların tələblərinə gütəş-tə gedəydi. Onların təhdidlərinə və vəlvəşələrinə heç önəm verməzdilər – tonqalı yenidən yandırar və edəmi sona çatdırırdılar. Əgər Otseola vaxtında özünü yetirməsaydı, çox güman ki, belə də olacaqdı. Onun gəlişi və onun səsi mənə dərhal ürəklandırdı. Otseolanın himayəsi altında daha bizim üçün qorxacaq heç nə qalmırdı. İçimdən gələn bir duyğu bizim xilaskarımızın zahir olduğunu mənə aşıladi.

Təzliklə onun məramı bəlli oldu. O, düz bizim qarşımızda dayanmış, ələ özü kimi zəngin bəzədilmiş misilsiz atından düşdü və yüyənli ilk qabağına çıxan döyüşçüyə atıb, mənə yaxınlaşdı. Onun görkəmi azəmətli idi, onun geyimi – şairanə və ifadəli idi. Və mən yenidən, taxayışlılığı buca tez-tez yanıldan, amma bu dəfə haqlı olaraq vüqarlı başı bəzəyən üç dəvəqışu lələyini gördüm.

Otseola biza yaxınlaşaraq dayandı və biza diqqətlə nəzər saldı. O, bizi belə yəndəmsiz vəziyyətdə görərək, gülümsəyə bilirdi, ancaq onun üzündə yüngüllükdən əsar-əlamət yox idi. Əksinə, o, ciddi idi

və onun gözələrində mərhəmət işığı vardı. Mənə hətta elə gəldi ki, o, məyus olub.

O, bir neçə dəqiqə hərəkətsiz və səssiz dayandı; baxışlarını mənədən yoldaşına yönəltdi, sanki, bizi fərqləndirməyə çalışırdı. Ancaq bu, asan deyildi: tüstü, tər və kül bizi bir-birimizə bənzər etmişdi. Bizi tanımaq çətin idi.

Bu an Mayumi sakitcə Otseolaya yaxınlaşdı və onun qulağına nə isə pıçıldadı. Sonra o, yenidən yanıma qayıtdı, diz üstə çökdü və öz zərif əllərlə mənim gicgahlarıma toxundu.

Mayuminin sözlərini gənc başçıdan başqa heç kim eşitmədi. Ancaq onlar ona ecəzkar təsir etdi: onun üzü tamam dəyişildi. Sən başçıya mübarizə, bircə söz pıçıldadı:

– İblis!

Sonra o, sanki, mulatı baxışlarıyla yaxub kül etmək istəyilə, bir neçə saniyə dinmədən gözələrini dirəyib ona baxdı. Mulat bu yandırıcı baxışlardan gözələrini yayındırmaq istədi, yarpaq kimi əsdi və susdu.

– İblis və yaramaz! – deyə Otseola nə avazını, nə duruşunu dəyişmədən davam etdi. – Sən mənim əmrimə bu cür əməl etdin? Məgər mən sənə bu adamları asir götürməyi buyurmuşdum? Alçaq xəyanətkar və kölə! Sənə bu odla işgəncəyə kim icazə verib? Sənə bunu kim öyrədib? Əlbəttə ki, seminollar öyrətməyib. Sən və sənin yaramazların onların adları altında gizlənərək hərəkət etməsəniz. Sən seminol adını rüsvay etməsən! (Ulkomenin ruhuna and olsun, səni bu əzab verdiklərinin yerinə qoymaq və səni elə yandırmmaq gərəkdir ki, bircə küllün qalaydı! Ancaq mən özümə söz vermişəm ki, heç vaxt heç kimi incitməyim. İtil gözümün önündən!.. Amma, yox, dayan! Sən hələ mənə gərəkdir ola bilərsən...

O, öz nitqini bu gözlənməz sözlərlə bitirərək, gənc başçı yenidən mənə tərəf döndü.

Mulat bircə kəlmə demədi, ancaq onun gözələrində qısa almaq istəyini aydın oxumaq olurdu. Mənə elə gəldi ki, o, sanki, öz zalim əlaltılarına, onları müdaxilə etməyə dəvət edirmiş kimi baxır. Ancaq onlar bilirdilər ki, Otseola tələ gəlməyib: meşədən at ayaqlarının tapılmasını eşidirdi. Yəqin ki, orada, yaxınlıqda, onun döyüşçüləri dayanmışdılar. Ona: "lo-ho-ehi!" – qışqırmaq yetərdi və onlar əks-səda bitmədən qabaq ona yardıma çatardılar.

Çox güman ki, sən başçı bütün bunları götür-qoy edərək dinmədi. Həmin an deyilən bircə söz onu məhv edə bilərdi.

O, part, qaşqabaqlı halda dinməz dayandı.

– Onları azad edin! – Otseola, keçmiş qəbirqazanlara tərəf dönrək əmr etdi. – Baxın ki, bellərlə ehtiyatlı olasınız! Qorxuram ki, mən, az qalə, ən son anda çatmış olam!... Mən uzaqda idim, Rendolf, – deyə o, mənə müraciət etdi, – ancaq, baş verənlərdən xəbərdar tutduğda, atımı yel kimi çapdım. Siz ağır yaralanmışsınız?

Çalışdım ona minnatdarlıq edim və inandırım ki, yaram xətarli deyil, ancaq səsim elə zəifləmiş və tutulmuşdu ki, zorla eşidilirdi. Kiminsə yanımcıl əli mənə sərin su verdi; mən qüvvət axını duyduğum, rahat nəfəs aldım və təzliklə danışmağa başlağa bildim.

Bizi cəld qazıb çıxartdılar. Nəhayət, biz yenidən azad idik və torpağın üstündə dayanmışdıq!

Mənim ilk hərəkətim bacıma tərəf atılmaq oldu. Ancaq, təəccüblü olsa da, Otseola məni dayandırdı. O:

– Səbr edin! – dedi. – Bir az səbr edin. Mayumi gedər və ona deyər ki, siz xətərdən uzaqsınız. Baxın, o artıq bunu bilir... Mayumi, miss Rendolfa yaxınlaş və təsdiqlə ki, onun qardaşı üçün daha heç bir qorxu-filan yoxdur. İndi qardaşı onun yanına gələcək. Qoy o daha bir dəqiqə onu gözləsin... Get, bacı və onu sakitləşdir! – Sonra o, mənə tərəf döndü və pıçılı ilə əlavə etdi: – Bacınızı qasdan orada saxlayıblar. Gedək, sizə elə bir şey göstərəcəyəm ki, bu sizi çox təəccübləndirəcək. Bircə dəqiqə də itirmək olmaz! Mən öz kəşfiyyatçılarımla signalı eşidirəm. Daha bir dəqiqə – və artıq gətiriləcək! Gəl gedək! Gedək!

Etiraz etmədən, cəld meşəyə tərəf yönələn başçının arxasınca getdim.

O, meşəyə girdi, ancaq içərilərə getmədən, üzünü bizim indicə dayandığımız yərə tərəf çevirərək, sıx yarpaqların daldasında dayandı.

XCIV
fəsil

ARENS RİNQOLDUN ÖLÜMÜ

Başqının niyyətindən və məni hansı tamaşa gözlədiyindən azacıq da olsa təsəvvürüm yox idi. Səbrsizlikdən yana-yana ondan bu haqda soruşdum.

– Özüne sevgili əldə etməyin yeni üsulunu görəcəksən, – o, təbəssümlə cavab verdi.

– Bəs aşiq kimdir? Və onun vurğunluğunun səbəbkarı kimdir?

– Səbr edin, Rendolf, hər şeyi özünüzlə görərsiniz. Ah, bu hələmə-hələmə rast gəlinməyən tamaşalardandır, ən məzali və dolaşq bir oyun-bazlıqdır!.. O, sadəcə gülməli olardı, əgər ona faciə qarşıdınlaşmasaydı. Hər şeyi görəcəksiniz. Yalnız vəfali dostun sayəsində bundan xəbər tutmuşam və indi hər şeyi öz gözəlimlə görəcəyəm. Özü də həm burada olduğuma görə, həm sizi xilas edə bildiyimə görə (indi bu yaxın olmuşdu!), həm də, hətta, bacınızın şərəfinin xilası üçün siz Həjo-Yevaya borclusunuz!

– Nəcib qadın!

– Tss! Onlar yaxındadırlar. Mən at ayaqlarının tapdıklarını eşidirəm. Bir, iki, üç... Hə, bu, yaxın ki, onlardır. Bir ora baxın!

Mən göstərilən səmtə baxdım. Böyük olmayan atlı dəstə meşədən çıxdı və atların şiddətli çaparağında talaya girdi. Onlar atlarını mahmizləyərək, qışqıra-qışqıra, birbaşa düşərgənin ortasına çəpdilər. Ora çatınca, onlar tapancaalarını havaya boşaltdılar və qışırmaqda davam edərək, talanın qarşı tərəfinə çəpdilər.

Bunlar ağlar idilər ki, bu, məni həddən artıq təəccübləndirdi. Ancaq məni daha çox təəccübləndirən o oldu ki, mən onları tanıyırdım. Hər halda, onların üzləri mənə tanış idi... Bu adamlar – qəsbimizin ən qəddar yaramazları idi. Ancaq mən onların başçılarına diqqət yetirən zaman, məni üçüncü sürpriz gözləyirdi. Axı mən onu çox yaxşı tanıyırdım: bu, Arens Rinqoldun özü idi!

Üçüncü gözlənilməzlikdən hələ özümlə gəlmədən, məni artıq dördüncüsü gözləyirdi. Görünür, bu hücumdan qorxuya düşən zəncilər

və hindu-yamassilər qaçıb dağılışıdılar və kolluqda gizləndilər. Onlar bərkədən bağrıdılar və götürülərkən həmçinin tapancalarından havaya güllə atırdılar.

Sirr dalınca sirr! Bütün bunlar nə demək idi?

Mən artıq yenidən sualla təbəssümlə müraciət etməyə hazırlaşırıdım, ancaq sezdim ki, o məşğuldur və görünür, istəmir ki, onun fikrini yayındırsınlar. O, sanki, nişangahı yoxlayaraq, tüfəngi gözədən keçirirdi.

Yenidən talaya tərəf baxaraq, Rinqoldun bacımın yaxınlaşdığını və dayandığını gördüm. Onun bacımı adı ilə çağırıldığını və bir para xoş sözlər söylədiyini eşitdim. Yoldaşlarının qışqıra-qışqıra talanı dövr etməkdə və havaya güllə atmaqda davam etdikləri bir vaxtda, o, atdan enməyə hazırlaşdı.

Otseola:

– Onun vaxtı çatıb, – dedi və səssizcə qabağa getdi. – O artıq çoxdan cazaya layıqdır və nəhayət, bu baş verəcək!

O, bu sözlərlə açıqlığa çıxdı.

Mən onun tüfəngi qaldırdığını gördüm. Onun lüləsi düz Rinqoldan tutuşmuşdu. Növbəti anda atəş səsi eşidildi. Otseolanın dodaqlarından şiddətli “Kaha-kuine!” nidəsi qopdu. Rinqoldun atı boş yəhərlə kənara atıldı, onun özü isə otun üstünə yığıldı və qıc olmuş halda, çabalamağa başladı.

Onun yoldaşlarının arasında vahimə qışqırtıları ucaldı. Onlar nə yaralı başçılarına, nə də onu vuranı birca kəlmə demədən, anı olaraq kolluqda gözədən itdilər.

Otseola soyuq-soyuq:

– Nişangah dəqiq deyildi, – dedi, – o, hələ sağdır. Bu aclafın ucbatından başıma çox bələlər gəlib, ancaq içdiyim və olmasaydı, hər halda, onu bağışladım. Mən andıma əməl etməliyəm! O öləcək!

O, bu sözlərlə, artıq yerindən azca qalxan və sanki, hələ də xilas olmaq ümidilə kolluğa sürünməyə çalışan Rinqolda tərəf atıldı. Vahiməli qışaqının onu haqladığını görəndə, yaramazdan vəhşi qorxu nələsi qopdu. Hayatımda son kərə onun səsinə eşitdim.

Otseola bir neçə sıçrayışla onun yanında göründü. Uzun bıçaq havada parladı və əla sürətlə endi ki, zərbəni çətinliklə görə bildim.

Bu, ölümçül zərbə idi. Rinqoldun ayaqları, sanki, biçildi və o, cansız halda, Otseola onu harada haqlamışdısa, elə o yerdə yığıldı – onun donmuş bədənini qoruduğu kimi də qaldı.

Başçı yanına qayıdaraq:

– Bu mənim düşmənlərimin dördüncüsü və sonuncusu idi, – dedi.

– Qisas almağa and içdiklərimin sonuncusu!

– Bəs Skott? – soruşdum.

– O, üçüncü idi və o, dünyanın bax, bu əllərlə öldürüldü... İndiyə qədər, – deyə Otseola bir daqiqəlik sükutdan sonra davam etdi; – mən qisas almaq üçün çarpışdım və mən qisasımı aldım. Mən təmin olundum və indi... – Uzun bir fasilə oldu.

– Bəs indi? – mən mexaniki surətlə soruşdum.

– İndi, onların məni nə vaxt öldürəcəklərinin mənim üçün fərqi yoxdur!

Otseola, bu qəribə sözləri deyərək, yuxulmuş ağacın üstünə çökdü və əlləri ilə üzünü örtüdü. Anladım ki, o, etiraz gözləmir.

Otseolanın səsinə içdən gələn bir kədər vardı, sanki, qəlbində dərin, dözülməz bir dard gizlədirdi. Öz təskinliyiylə ona ortaq olmaq, onu yumşaltmaq olmazdı. Mən artıq çoxdan bunu sezmışdim. Belə daqiqələrdə onu tərk buraxmaq daha yaxşı idi və mən sakitcə kənara çəkildim.

Bir neçə saniyə sonra bacım artıq mənim qucağımda idi. Yaxınlıqda isə Cek Violanı öz qara sinəsinə sıxaraq, ovundururdu.

Onun aski rəqibi heç yerdə gözü dəymirdi. Yalançı hücum vaxtı San Cek öz təbiiyyətində olanlardan ibarət götürmüş və meşədə gizlənmişdi və hərçənd ki, onların böyük hissəsi düşərgəyə qayıtmışdı, sən başçının izi-tozu da qalmamışdı.

Onun yoxluğu Otseolada şübhə oyandırır. Gücü və qətiyyəti ona qayıtdı. O, öz döyüşçülərini çağırır və bir neçə nəfəri mulatın axtarışına yolladı. Ancaq onlar onu heç yerdə tapmadılar və geriye çapdılar. Döyüşçülərdən biri məsələnin nə yerdə olduğunu izah etdi: Rinqoldun beş nəfər yoldaşı var idi, hindu isə, yola diqqətlə baxaraq, altı at izi aşkar etmişdi.

Bu xəbər, görünür, Otseolaya heç də xoş olmayan təəssürat bağışladı. O, yenidən döyüşçüləri axtarışına yolladı və əmr etdi ki, nəyin bahasına olursa-olsun, mulatın ya dirisini, ya ölüsünü ona gətirsinlər.

Bu əmr verərkən, səsinə ciddiyyətə ondan xəbər verirdi ki, Otseola San Cekin sadıqlığına şübhə etməyə başlayıb. Görünür, döyüşçülər öz başçıların şübhələrini paylaşırdılar.

Son zamanlar çox əziyyətlər çəkmiş vətənsəvarlər dəstəsinin sıraları xeyli seyrəlmişdi. Savaşdan yorulan və aclıqdan ümitsizliyə çatdırılan bir neçə böyük olmayan qəbilə Omatlanın qəbiləsindən nümunə götürmüş və dirənişi dayandırmışdı. İndiyə qədər hindular bütün toqquşmalarda qələbə qazanmışdılar. Ancaq onlar başa düşürdülər ki, ağlar gücdə həlledici üstünlüyə və təzyiqlərə görə qisas duyğusu qabaqca onları ruhlandırır, ancaq onlar qisaslarını tamamilə almışdılar və bununla qənaətlənmişdilər. Yurd sevgisi, öz əcdadların torpağına bağlılıq, vətənsəvarlıq duyğusu – bütün bunlar tərəzinin bir gözünə atılmışdı, o birində isə tam və ləbəli ölüm qarşısında dəhşət var idi. Və ikinci göz ağır gəlmişdi.

Savaş alovu yavaş-yavaş səngiməyə başlamışdı. Artıq barış haqda danışıqlar gedirdi. Hindular silahı yerə qoymağa və başqa torpaqlara köçürülməklə razılaşmağa məcbur idilər. Otseolanın özü də xalqını bundan sağındıra bilməzdi: seminollar, hər nəcə olsa, barış şərtini qəbul edəsi idilər. Elə onun özü də onları çətin ki, bundan çəkirdiraydı. O, müstəsna öngörmə qabiliyyətinə malik idi və öz düşmənlərinin qüvvəsinə və xüsusiyyətlərinə yaxşı bələd idi. O, yurddaşlarının və vətənin üstünə tökülə biləcək bütün fəlakətləri qabaqcadan görürdü. Seçim yox idi!

Onun kədərinin əsl səbəbi gələcək fəlakətlərin məhz bu qabaqcadan duyulması idi ki, bu, onun bütün hərəkətlərində, bütün sözlərində öz izini buraxırdı... Bəlkə, buna dərin bir şəxsi nisgilliyi – qovuşmağa heç bir ümid olmayan bir qıza qarşı əzablı və ümitsiz sevgi acısı idi qarışan.

Gənc başçı bacıma yaxınlaşanda bərk həyəcən keçirdim. Mən hətta indinin özündə də əzici şübhələrin əsiri idim və hər ikisini azalmayan diqqətlə izləyirdim.

Ancaq mənim şübhələrim, sözsüz ki, məni aldatmışdı. Nə Otseola, nə bacım mənə narahatlıq üçün, az da olsa, əsas vermədilər. Gənc başçı özünü təvazö və nəzakətlə aparırdı. Bacımın baxışlarında yalnız özün minnətdarlıq oxumaq olardı.

– Miss Rendolf, mən sizdən sizin şahidi olmalı olduğunuz səhnəyə görə üzr istəməliyəm. Ancaq mən bu adama çıxıb getmək imkanını verə bilməzdim. Xanım, o, təkcə sizin deyil, həm də bizim çox böyük düşmənimiz idi. O, sizi onun arvadı olmağa məcbur etməyə ümid

edərək, mulatın yardımı ilə bu yalançı hücumu düzəltmişdi. Ancaq bu, ona müyəsər olmasaydı, o, öz maskasını qopardı və onda... Onda sizə nə üz verəcəyini deməyimi qarək yox... Nə böyük səadət ki, mən özümü vaxtında yetirdim!

– Nəcib Otseola! – Virginiya səsləndi. – Siz qardaşım və mənim həyatımı iki dəfə xilas etmişsiniz. Biz sizə necə təşəkkür edək? Mən söz tapa bilmirəm... Öz minnatdarlığımızın kiçik bir sübutu kimi sizə yalnız bunu təklif edə bilərəm.

O, bunu deyib, başçıya yaxınlaşdı və sinəsində saxladığı qatlanmış perqamentini ona təqdim etdi.

Otseola bu sənədi o saat tanıdı: bu, onun atasının mülkünə sahiblik hüququ aktı idi.

O, kədərli təbəssümlə:

– Sağ olun, – dedi. – Bu, gerçəkdan təmənnəsiz dostluğa sübutdur. Ancaq, əfsus! İndi o gecikib. Bu qiymətli kağızları almağı həyatda hər şeydən artıq istəyən, öz doğma evinə qayıtmağa belə can atan kəs artıq həyatda deyil. Mənim anam öldü! Dünyanın ruhu əbədiyyətə uçdu...

Bu, Mayumi üçün də müdhiş xəbər idi. O, şiddətli acılar içində, göz yaşı tökə-tökə bəcimin boynuna atıldı. Onlar bir-birini qucaqladılar və hər ikisinin göz yaşları bir-birinə qarışdı. Yalnız qızların hıçqırıqları ilə pozulan bir sakitlik çökdü. Hərđən təskinlik sözləri pıçıldayan Virginiyanın səsi eşidildi. Otseolanın özü o qədər həyəcanlı idi ki, ağzını açıb bir kəlmə də deyə bilmədi.

Ancaq bir neçə dəqiqə keçdi və o, özünü ələ aldı.

– Məna qulaq asın, Rendolf! – dedi. – Gələcək belə qaranlıq və qeyri-müəyyən olan bir vaxtda bizə keçmişin xatirələrinə vaxt itirmək olmaz. Sizə yerinizə-yurdunuza qayıtmaq və yeni evin tikintisi haqda düşünmək gərəkdir. Siz yalnız evinizi itirmisiniz, ancaq sizin zəngin torpaqlarınız durur. Zənciləri sizə qaytaracaqlar – mən bunun qeydində qalmışam. Onlar artıq plantasiyaya gedən yoldadırlar. Onun yeri bura deyil, – o, burada Virginiyanı göstərdi, – və sizə də yola düşməyi ləngitmək olmaz. Atılar artıq hazırdır. Sizi sərhədə qədər özüm ötürərəm, sonra isə artıq heç bir düşməndən qorxmalı olmayacaqsınız.

O, bu sözləri deyərək, meşənin kənarında düşüb qalmış Rinqoldun cəsədinə mənalı-mənalı baxdı. Onu başa düşdüm, ancaq heç bir cavab vermədim.

– Bəs o? – Mayumini göstərib, soruşdum. – Məşə pis himayəçidir, xüsusən də belə bir vaxtda. Siz onu bizimlə buraxarsınız?

Otseola mənim əlimi tutdu və bərk-bərk sızdı. Mən onun gözlərində parlayan minnatdarlığı seşərək, fərahlandıım.

– Minnatdaram! – o, səsləndi. – Bu dost təklifinizə görə minnatdaram. Mən özüm sizdən bu haqda xahiş etmək istəyirdim. Siz haqlısınız – o indən belə yalnız ağacların himayəsi altında yaşaya bilməz. Rendolf, onun həyatını və onun şərəfini sizə etibar edirəm! Onu özünüzlə, öz evinizə götürün!

XCV

fəsil

ÖLÜM SORAQLARI

Biz hinduların düşərgəsini tərk edən zaman günəş artıq günbatana tərəf əylirdi. Məna gəlincə, bizim hara irəliləməli olduğumuz haqda azacıq da olsa, təşəvvürüm yox idi. Ancaq belə bələdçi ilə yolu əzəmətdən qorxmamaq olardı.

Suoni qəsəbəindən uzadıq, bütöv birgünlük məsafədə idik və evə yalnız növbəti günün sonunda çatmağı təxmin edirdik. Əgər buludlar yığılmazsa, gecənin ayılı olacağına ümid vardı. Biz bütün axşam və gecədən xeyli keçənə qədər getmək və ardınca düşərgə etmək fikrində idik. Biz belədə səhəlik səyahətimizi xeyli gödəldə bilirdik.

Bələdçimiz bu yerləri yaxşı tanıyırdı, burada hər cığır ona tanış idi.

Yolumuz uzun zaman səyrək meşəlikdən keçdi və biz yanaşı gədə bilirdik. Ancaq getdikcə cığır daralmağa başladı və biz cüt-cüt və ya tək-tək getməyə məcbur olduq. Gənc başçı və mən qabaqda gedirdik, bizim bacılarımız isə arxamızca gəlirdilər. Sonra Cek və Viola gəlirdi. Atlı dəstəni altı atlı hindu, Otseolanın qoruyucuları tamamlayırdı.

Onun özü ilə belə az döyüşçü götürməyi məni təəccübləndirdi. Ancaq Otseola təhlükəyə, bir növ, qayğısız yanaşırdı. O deyirdi ki, əsgərlər yaxşı bilirlər ki, gecə buralarda görünməsələr yaxşıdır. Bizim gündüz keçməli olduğumuz yerlərdə gəldikdə isə orada heç bir

qoşun görünməyə cürət belə etmir. Son zamanlar orada heç kəşfiyyət də aparılır. Biz yalnız hindularla qarşılaşa bilərik. Amma, əlbəttə ki, onlardan qorxumuz yox idi. Savaş başlandıqdan bəri Otseola bu yolları bir ilə tez-tez səfər etməli olurdu. O əmin idi ki, heç bir qorxu yoxdur.

Mənə gəlincə, mən bundan heç də əmin deyildim. Bilirdim ki, bizim getdiyimiz yol Kinq fortunun yaxınlığından keçir. Mən Arens Rinqoldun quldur dəstəsinin qaçmasını xatırladım. Çox güman ki, onun dostları birbaşa forta çıpib getmiş və orada, bu məlumatla özərlərin hindulara şəxsən cəsarətlə hücum etmələri haqda hekayəti bəzəyib-düzəyərək plantatorun ölümü haqda xəbər vermişdilər. Hökumət üçün Rinqold sadə adam deyildi. Düşərgəyə dəstə göndərə bilirdilər və biz onunla qarşılaşmaqla risk edirdik.

İşin başqa bir tərəfi – mülətin müəmmali yox olması haqda düşündürdüm. Görünür, o, bu adamlarla birlikdə qaçib gizlənmişdi. Bu, mənə şübhəli görünür. Mən öz müşahidələrimi başçı ilə paylaşdım.

O, cavabında:

– Qorxacaq bir şey yoxdur, – dedi, – mənim kəşfiyyətçilərim onların ardınca gedirlər. Onlar mənə bütün nə gərəksə, vaxtında xəbər verərlər. Amma, yox... – o, sanki, təəddüd edərək və bir anlıq fikrə gedib, əlavə etdi. – Onlar gecə düşüncəyə qədr cəhəzlərə çatmaya bilərlər və onda... Siz haqlısınız, Rendolf! Mən yetərincə düşünmədən hərəkət etdim. Mən bu axmaqlara fikir vermədim, ancaq mülət – tamamilə başqa məsələdir. O, bütün cığırları tanıyır və əgər o, xain çəxsə, əgər... Ancaq biz artıq yola düşmüşük və qabağa getməliyik. Sizin qorxacaq bir şeyiniz yoxdur, mənə gəlincə... Otseola ömür boyu heç vaxt təhlükə qarşısında geri çəkilməyib. O bunu indi də etməyəcək. Və həm də inanırınsınız, Rendolf, mən təhlükəni daha çox axtarıram, nəinki ondan qaçıram!

– Təhlükəni axtarırsınız?

– Hə, ölümü, ölümü axtarıram!

– Yavaş danışın! Gərək deyil ki, onlar sizin sözlərinizi eşitsinlər.

– Ah, elədir! – o, səsinə alqaldaraq və sanki, öz-özünə danışaraq, əlavə etdi. – Ancaq düz sözümdür, mən onun həsrətini çəkirim!

O, bu sözləri əla həyəcanla dedi ki, onun ciddi danışdığına heç bir şübhə qalmadı. Gizli bir kədər hələ də onu tərk etməirdi. Bunun səbəbi nə ola bilərdi?

Daha susmaq iqtidarında deyildim. Məni maraq deyil, dostluq təhrik edirdi. Mən ondan bu haqda soruşmağı özümə rəva bildim.

– Demək, siz sezmisiniz? Ancaq biz yola düşməzdən, sizin dost təklifinizi eşitməzdən öncə yox... Ax, Rendolf! İndi mən sakit və xoşbəxtəm. Bacıma görə mən ölümün yaxınlaşması haqda dəhşətlə düşündürdüm!

– Siz nə üçün ölümədən danışırınsınız?

– Ona görə ki, o uzaq deyil.

– Sizə... uzaq deyil?

– Hə, mənə! Ürəyimə dəmib ki, mən çox yaşamayacağam.

– Bu nə giclikdir, Pauer?

– Dostum, bu, gerçəkdir. Duyuram ki, tezliklə öləcəyəm...

– Otseola, bu sizə yaraşmır! Siz, əlbəttə, bu səfeh xurafatlarıdan yüksəkdsiniz. Heç vaxt inanmıram ki, siz onların təsiri altına düşə bilərsiniz!

– Düşünürsünüz ki, mən hansısa fəvqəltəbii nişanələrdən danışam? Qarğa qarılısından, yaxud bayqız ulatısından söz açıram? Yaxud torpaqda, havada və sudakı nəhəş əlamətləri nəzərdə tuturam? Yox, yox, mən bu cəfəng mövhumata önəm vermərəm. Və, hər halda, bilirəm ki, tezliklə öləcəyəm. Bu, mənim yaxınlaşan sonluğumdan soraq verən gerçək bir fiziki duyumdur. O, burada gizlənib!

O, bunu deyib, əlini qaldırdı və sinəsini göstərdi. Mən bu jestin məşum mənasını anladım.

O, bir qədər susaraq:

– Savaş meydanında öləməyi üstün tutardım, – dedi. – Əlbəttə, ölüm bütün hallarda mənfur işdir, amma belə sonluq mənə, hər halda, daha ləyaqətli görünür. Mən miskin mövcudluq sürməkdən və yavaş-yavaş ölməkdənsə, bu cür ölüm seçərdim... Hə, mən onu seçərdim! Mən on dəfəlik ölümə meydan oxumuşam, onun artıq yarım mənzilliyində olmuşam. Ancaq o, qorxaq kimi, ağciyər gəlin kimi, mənimlə qarşılaşmaqdan boyun qaçırıb...

Onun son sözlərini müşayiət edən gülüşdə nə isə, az qala, dünyəvi olmayan bir şey səslənirdi. Qaribə müqayisədir! Qaribə insandır!

Birtəhər ona ürək-dirək verə bildim. Ancaq onun buna heç ehtiyacı da yox idi: o, qabaqkıdan daha xoşbəxt görünürdü. Onun yaxşı görsəndiyi haqda mənim miskin civiltim boş-boş danışmaqdan başqa bir şey olmazdı. O, bunun yalnız süni dost sözləri olduğunu

duyardı. Mən özüm də bundan şübhələnmişdim. Onun qansız dərisinə, nazik, arıqlamış barmaqlarına, sönük, çuxura düşmüş gözlərinə diqqət yetirdim. Müdhiş qurd nəcib ruhun qabığını dağıdırdı. Mən isə bunu tamam başqa səbəblərin ayağına yazırdım!

Bacısının gələcək taleyi haqda fikirlər onun ürəyini ağır yük kimi əzirdi. Biz qabağa gedən zaman o bu haqda mənə danışdı.

Ona verdiyim vədlər təkrar etməyimə gərəkdir yox idi. Hətta onları andla möhkəmləndirməyinə dəymirdi. Öz səadətində can atmağın mənə onları pozmağıma imkan verməzdi.

XCVI

fəsil

OTSEOLANIN TALEYİ. SON

Biz düşərgəmiz yerləşən kiçik meşə açıqlığının qırağında oturmuşduq. Bu, çoxlu çiçəklərin xoş qoxularıyla rəyihə saçan gözəl bir çəmənlik idi. Ay yüksəklərdən gülmüşü işıq yağdırırdı və ətrafda hər şey gündüzkü kimi görünürdü. Uca palmalarınarpaqları, maqnoliyalının sarımtıl çiçəkləri və sarıbaş kollarının çiçəkləri – hər şey ay işığında aydın görünürdü.

Biz, qardaşlar və bacılar, keçmiş günlərdə olduğu kimi, sıxıntısız filansız söhbət edə-edə, dördümüz birlikdə oturmuşduq. Və ətrafda hər şey çox aydın şəkildə bizə keçmiş xatırladırdı.

Ancaq bizdə yalnız kədərli fikirlər baş qaldırır, nədən ki, biz gələcək haqda düşünürdük. Ola bilsin, biz, dördümüz, daha heç vaxt görüşmədik. Ölüm astanasında olan dostuma baxa-baxa, qəlbimdəki bütün fərahli xatirələrin tədricən səngidiyini duydum.

Biz Kinq fortunun yanından uğurla – ağıllarla qarşılaşmadan ötür keçmişdik. Qaribədir ki, mən öz irqimdən olan adamlarla görüşdən çəkinməli idim! Biz daha nə pusuq, nə açıq hücum gözləmədik. Hindu mühafizəsi Qara Cəklə birlikdə açıqlığın ortasında yerbəyər olmuşdu. Döyüşçülər odun ətrafında dövrə vurmuşdular və özlərinə şam yeməyi hazırlayırdılar. Onların başçılar özünə o qədər arxayın idi ki, hətta cığıra gözetçi də qoymamışdı. Görünür, o, təhlükələrə tamamilə etinasız idi.

Artıq gecədən xeyli keçmişdi və biz döyüşçülərin bizim üçün qurduqları çadırlara dağılışmağa hazırlaşırıq. Bu zaman meşədə qaribə səssizlik. O, mənim qulağıma su şapıltısı kimi, leysan səsi kimi, uzaq bir şəlalənin uğultusu kimi gəlirdi.

Otseola başqa fikirdə idi. O, kolluqdan keçən külli miqdarda adam və ya heyvanın səbəb olduğu fasiləsiz yarpaq xışiltılar eşidirdi. Biz cəld ayağa qalxıb gərgin halda, qulaq əsa-əsa dayanırdıq.

Səs davamı edirdi. Ancaq indi biz quru budaqların xışiltılarını və silahların metal cingiltilərini eşidirdik. Geri çəkilmək gec idi. Səs hər tərəfdən eşidilirdi, silahlı adamların halqəsi meşə açıqlığının ətrafında birləşirdi.

Otseolaya nəzarət saldım. Onun yaxındakı tufənginə tərəf atılacağını gözləyirdim. Mənim üçün təəccüblü olsa da, o, yerindən tərpənmədi.

Onun bir neçə tərəfdaşları artıq hazır idilər və əmr gözləyərək ona tərəf tələsdilər. Onların sözləri və jestləri Otseolayı ölüncəyə qədər qorumaq əzmindən xəbər verirdi.

Otseola onların tələskən sözlərinə cavab olaraq, əli ilə işarə etdi və bu, deyəsən, onları təəccübləndirdi. Tufənglərin lülələri qafildən yerə tərəf endi və döyüşçülər laqeydlilik və fərqsizlik pozasında dondular, sanki, onlar fikirlərindən daşınmışdılar və daha öz silahlarını işə salmaq istəmirdilər.

Otseola sakit halda:

– Həddən artıq gecdir, – dedi, – həddən artıq gecdir! Biz hər tərəfdən mühasirə olunmuşuq. Günahsız qan tökülə bilər. Onlara isə yalnız mənim həyatım gərəkdir. Qoyun onlar yaxın gəlsinlər! Mən onları salamlayıram! Əlvida, bacı! Rendolf, əlvida! Əlvida, Virg...

Mayuminin, Virginiyanın və mənim yanıqlı, indi artıq uca ah-vaylarımız, hönkürtülərimiz, bu məşum vida sözlərini söyləyən səsi batırdı.

Biz, başçının ətrafına toplaşaraq, ətrafda nə baş verdiyini duymurduq. Bizim bütün diqqətimiz ona yönəlmişdi, ancaq əsgərlərin qışqırtılan və uca komanda sözləri bizə mühasirə olunduğumuzu xatırladı. Göy mündirlərdə olan adamların cərgələrinin bizi əhatə etdiklərini gördük. Onların parıldayan süngüləri ətrafımızda keçilməz maneə yaratmışdı. Ancaq dirənəş olmadığı üçün, atışma da olmadı. Yalnız səslər və metal cingiltiləri eşidilirdi.

Ataşlar sonra səsləndi, ancaq bu, ölümsəçən ataş deyildi. Bunlar sevinc ataşları idi: belə önəmli bir düşmənin əsir götürülməsini bayram edirdilər.

Təslim olma mərasimi tezliklə bitdi. Otseolani iki əsgər saxlayırdı. O, özünün solğunluluq düşmənlərinin arasında dayanmışdı. Otseola əsir idi!

Onun tərəfdaşları da tutulmuşdular və əsgərlər daha geniş xətt düzəldərək bir qədər kənara çəkilmişdilər. Əsirler ortada qalmışdılar.

Bu an əsirlərin yanında əsgər cərgələrinin qabağında hansısa adam görünürdü. O, zabitlə nə haqdasə danışırı. Onu geyimindən hindu hesab etmək olardı, ancaq san üzü başqa şeyə dəlalət edirdi. Onun başında üç qara lələk yellənən sarıq var idi. Bu adamın kim olmasına heç bir şübhə yeri qalmırdı!

Bu mənzərə kimin desən, ağılı başından edə bilirdi. O, seminolların başçısına özünün bütün qəzab enerjisini qayıtardı. O, öz keşikçilərini oynuncaq əsgərciklər kimi bir qırağa fırladaraq onların alından çıxdı və sənizli adama tərəf atıldı.

Mulatın xoşbəxtliyindən, Otseola silahlı deyildi: onun nə tapançası, nə bıçağı vardı. O, əsgərin tüfəngindən süngünü burub açana qədər, satqın qaçıb canını qurtara bildi. Otseola əclafın əsgərlərin sıx sıralarından keçdiyini və elə bu saat onun qisasından qaçıb qurtulacağını görəndə, onun sinəsindən qəzəb inlitsi qopdu. Ancaq xilas olmaq xainin xəm xəyalı idi. Onun ölümü öncədən həll olunmuşdu, hərçənd bu, onun gözlədiyi deyil, başqa bir tərəfdən gəldi.

O, uzaqdan əsirlərə baxa-baxa dayandığı vaxt, tutqun fiqur yavaş-yavaş arxadan ona yaxınlaşdı. Bu, qadın idi, əzəmətli bir qadın idi ki, onun gözqamaşdırıcı gözəlliyi hətta ay işığında duyulurdu. Onu heç kim görmədi, yalnız üzü ona tərəf dayanan əsirlər onun yaxınlaşmasını sezdilər.

Bütün sonrakılar bir neçə saniyə ərzində baş verdi. Qadın gizlicə arxadan mulata yaxınlaşdı və elə bil, onun əli bir anlığa xainin boynuna toxundu.

Ay işığında nə isə metal panlıtı ilə panlıdadi. Bu, canlı silah – dəhşətli zinqirovlu ilan krotalusı idi!

Pullu halqaların gurultusunu aydın eşitmək olardı. Bunun ardınca vəhşi bir dəhşət çığırtısı ucaldı. Cəmi ilanın boynundakı soyuq temasını hiss etdi və onun iti dişləri yaramazın boynuna sancıldı.

Qadının ilanı mulatın boynundan nə sayaq ayırdığı görünürdü. Divana kraliça ilanın parlaq bədənini başı üzərində tutaraq, ucadan səsləndi:

– Qəm çəkma, Otseola! Sənin qisasın alındı! Alındı! Çita-miko sənin qisasını aldı!

Qadın bu sözləri deyib qırağa çəkildi və heyətlənmiş əsgərlər onun yolunu kəsməyə macal tapmadan, kollarına girib yox oldu.

Mulat səndələdi və yerə yıxıldı. O, qorxudan ağarmışdı, onun gözləri, az qala, hədəqəsindən çıxmışdı. Onun ətrafında adamlar toplaşdılar. Onlar onun ağzına dərman tökməyə çalışdılar. Hətta bant və tütün təc-rübə etdilər, ancaq onu sağalda bilən dərman otlarını heç kim tanıyırdı. Yara ölümcül çıxdı və növbəti gün San Cek öz mövcudluğunu bitirdi.

Otseolanın əsir götürülməsi ilə savaş dayanmadı, hərçənd mən artıq onda iştirak etmirdim. O, bir neçə həftə sonra baş verən onun ölümündən sonra da bitmədi. Onu hərbi-səhra məhkəməsinin hök-mü ilə edam etmədilər, çünki o, qiyamçı deyildi və hərbi əsir sayılmaq hüququna iddia edə bilirdi. O, xəstəlikdən öldü ki, bu xəstəlik, özünün də bildiyi kimi, onu labüd məhvə məhkum etmişdi. Ola bilsin ki, əsirlik onun gəlişini sürətləndirmişdi. Onun məğrur ruhu uzun sürən həbsxana həyatı ilə sındırılmışdı, onunla birlikdə isə, onun sığdığı nəcib qabıq da məhv oldu.

Dostlar və düşmənlər son saatında onun son sözlərinə diqqətlə qulaq asa-asa ətrafında dayanmışdılar. Onlar da, o birlər də ağla-yırdılar. Bu ölüm səltənətində yaşsız göz yox idi. Boğuq təbil səsinə – nəcib Otseolanın qəbri üstündə dəfn marşını eşidən zaman çox əsgərlərin yanaqları ilə göz yaşları diyirlənirdi.

Ən sonunda mənim şiltaq bacımın ürəyini bir başqası deyil, şə-n və gülərz kapitan çaldı. Mən onların sirrini açana qədər xeyli zaman keçdi. O, bütöv bir sirr dolanbacını işıqlandırdı. Onların sirr vəməz-liklərindən ələ açıqlanmışdım ki, qabaqca hətta onlarla plantasiyaya yiyəlik hüququnu bölüşməkdən boyun qaçırtıdım.

Ancaq sonra, (onun işlər vəkiliyin deyil, Virginiyanın özünün təhdidlərindən sonra) hər halda, razılaşdım. Onda mən Mayumi ilə evləndim. Mən aski mülkü özümə saxladım və elə onun yerində yeni ev tikdim. Bu, ziğıymat inci üçün layıqlı mücrü idi.

Mənim başqa bir plantasiyam – Tupelo-Krikdə nə vaxtlarsa ispanlara məxsus olmuş qiyamat torpaq sahəmə də var idi. Mənə ora göndərməyə idarəçi, yaxud, daha çox, tamamilə bel bağlamaq mümkün olan "üzüylə xasiyyətli ər və arvad" gerek idi. Bu məqsəd üçün Qara Cekdən və Violadan yaxşı kimi tapmaq olardı ki?

Mənim ixtiyarımda daha bir böyük olmayan torpaq sahəsi var idi. O, bataqlığın kənarında yerləşirdi, orada tirlərdən qaynıymış bir koma vardı və bu komanın ətrafında dünyanın ən kiçik qınılmış meşə sahəsi uzanırdı. Ancaq onu artıq elə bir kirayənəşin tutmuşdu ki, mən onu heç bir vəchlə oradan çıxarmazdım, hərçənd o, mənə icarə haqqı da ödəmirdi. Bu, qoca alligator ovçusu Hikmen idi.

Başqa belə bir ovçu, Uezerford, yaxınlıqda, qonşu plantasiyada yaşayırdı. Ancaq onlar, demək olar ki, bir-birindən ayrılmırdılar.

Keçmişdə hər ikisi ayı caynaqlarından, alligator çənələrindən və quyuqlarından, hinduların tomaqavklarından bərk zərər çəkmişdilər. Onlar bir-birilə rastlaşanda, yaxud dostların əhatəsində vaxt keçirərkən, öz macarələrindən, xüsusən də ləbüd ölümündən yalnız möcüzə sayəsində qurtula bildikləri olaylardan danışmağı seviridilər. Tez-tez onların bu cür dediklərini eşitmək olardı: "Biz ən dəhşətli müsibəti lənətə gəlmiş alovlanmış şam meşəsində çəkmişik, orada bizi hər tərəfdən on min qırmızıdəril dövrəyə almışdılar!"

Amma, bildiyimiz kimi, onlar bu müsibətlərdən sağ-salamat qurtulmuşdular və öz sərgüzeştlərini, onlara ən fantastik ixtiralarla bəzək-düzək vurmaqla, məmnuniyyətlə söyləyə-söyləyə, hələ uzun bir ömür yaşadırlar.

MÜNDƏRİCAT

<i>Macərə romanlarının bənzərsiz ustası</i>	5
---	---

BAŞSIZ ATLI

Tərcümə edən: Cəbbar Məcnunbəyov

<i>Proloq</i>	15
<i>I fəsil. Yanmış düzən</i>	17
<i>II fəsil. Kəmənd izi</i>	22
<i>III fəsil. Düzənin mayakı</i>	29
<i>IV fəsil. Qara şimal küləyi</i>	33
<i>V fəsil. Mustanq ovçusunun daxması</i>	38
<i>VI fəsil. Xal-xal mustanq</i>	43
<i>VII fəsil. Taşviş içində keçən gecə</i>	49
<i>VIII fəsil. Qarxayaq</i>	54
<i>IX fəsil. Sərhəd qalası</i>	58
<i>X fəsil. Kasa-del-Korvo</i>	63

XI <i>fəsil. Gözlənilməz qonaq</i>	67
XII <i>fəsil. Vəhşi atın ahlılaşdırılması</i>	72
XIII <i>fəsil. Düzəndə kef məclisi</i>	79
XIV <i>fəsil. Manada</i>	82
XV <i>fəsil. Qıza çatdılar</i>	86
XVI <i>fəsil. Vəhşi atlar</i>	91
XVII <i>fəsil. Mustanqlar üçün tale</i>	95
XVIII <i>fəsil. Qısqancılıq onları izləyir</i>	101
XIX <i>fəsil. Su ilə qanışıq viski</i>	106
XX <i>fəsil. Təhlükəli vəziyyət</i>	111
XXI <i>fəsil. Meyxanada duel</i>	116
XXII <i>fəsil. Sirli hədiyyə</i>	118
XXIII <i>fəsil. İntiqam andı</i>	123
XXIV <i>fəsil. Dəmin üstündə</i>	125
XXV <i>fəsil. Verilməmiş hədiyyə</i>	127
XXVI <i>fəsil. Yəni də dəmin üstündə</i>	131
XXVII <i>fəsil. Etiraf</i>	133
XXVIII <i>fəsil. Qadağan edilmiş sevinc</i>	136
XXIX <i>fəsil. El-Koyot öz evində</i>	140
XXX <i>fəsil. Hava poçtu</i>	143
XXXI <i>fəsil. Çaydan müvəffəqiyyətlə keçdi</i>	144
XXXII <i>fəsil. İşiq və kölgə</i>	146
XXXIII <i>fəsil. Əzab verən həqiqət</i>	149
XXXIV <i>fəsil. "Cəngavarlara məxsus" duyğular</i>	151
XXXV <i>fəsil. Qonaq sevməyən ev sahibi</i>	154

XXXVI <i>fəsil. Bir yolda üç adam</i>	156
XXXVII <i>fəsil. Cavanın yoxa çıxması</i>	160
XXXVIII <i>fəsil. Axtarış</i>	163
XXXIX <i>fəsil. Qan çalası</i>	166
XL <i>fəsil. Nişan vurulmuş güllə</i>	170
XLI <i>fəsil. Dörd atlı</i>	173
XLII <i>fəsil. Qızgınlıq uçub gəlir</i>	177
XLIII <i>fəsil. Mustangerin daxməsinə</i>	182
XLIV <i>fəsil. Dörd kəmançə</i>	186
XLV <i>fəsil. İtməmiş iz</i>	192
XLVI <i>fəsil. Gizli etiraf</i>	197
XLVII <i>fəsil. Ələ keçirilmiş məktub</i>	203
XLVIII <i>fəsil. İsidora</i>	206
XLIX <i>fəsil. Kəmənd açıldı</i>	213
L <i>fəsil. Çöl canavarları ilə qarşılaşma</i>	218
LI <i>fəsil. İki dəfə sərxoş</i>	221
LII <i>fəsil. Ayılma</i>	225
LIII <i>fəsil. Lap vaxtında</i>	229
LIV <i>fəsil. Düzəngah xəbəri</i>	233
LV <i>fəsil. Yeniliklər günü</i>	237
LVI <i>fəsil. İblisə güllə atdı</i>	243
LVII <i>fəsil. Şərti işarə</i>	248
LVIII <i>fəsil. Zəhərlənmiş öpüş</i>	253
LIX <i>fəsil. Daxmədə görüş</i>	257
LX <i>fəsil. Çuğulluq</i>	260

LXI <i>fasil</i> . Xəstanin yatağı yanında	264
LXII <i>fasil</i> . Gərgin intizar içində	267
LXIII <i>fasil</i> . Linç məhkəməsi	272
LXIV <i>fasil</i> . Gözlənilməz manea	276
LXV <i>fasil</i> . Daha bir gözlənilməz manea	280
LXVI <i>fasil</i> . Komançilər qovan qız	285
LXVII <i>fasil</i> . Hindular!	287
LXVIII <i>fasil</i> . Uğursuz yürüş	290
LXIX <i>fasil</i> . Sırr və matəm	295
LXX <i>fasil</i> . Yaxşı yol, Zeb!	299
LXXI <i>fasil</i> . Kürən at	303
LXXII <i>fasil</i> . Zeb Stump izi tapır	308
LXXIII <i>fasil</i> . Düzəndə ədə	311
LXXIV <i>fasil</i> . Təqib	314
LXXV <i>fasil</i> . İz ilə	316
LXXVI <i>fasil</i> . Təbəşirli düzəndə itmiş iz	318
LXXVII <i>fasil</i> . Başqa bir fəsil	322
LXXVIII <i>fasil</i> . At mübadiləsi	324
LXXIX <i>fasil</i> . Yorulmaz izəxtaran	327
LXXX <i>fasil</i> . Keşiyi yaxşı çəkilən qapı	328
LXXXI <i>fasil</i> . Vahiməyə düşüb qaçdı	331
LXXXII <i>fasil</i> . Dəhşətli bağlama	334
LXXXIII <i>fasil</i> . Qanunu mühafizə edənlər	336
LXXXIV <i>fasil</i> . Məzakətli bəcişoğlu	337
LXXXV <i>fasil</i> . Mərhəmətli biblişoğlu	343

LXXXVI <i>fasil</i> . Texas məhkəməsi	347
LXXXVII <i>fasil</i> . Yalançı şahid	351
LXXXVIII <i>fasil</i> . Çarəsizlikdən şahid duran qız	353
LXXXIX <i>fasil</i> . Müttəhimin nitqi	357
XC <i>fasil</i> . İclasın birdən-birə kəsilməsi	360
XCI <i>fasil</i> . Başsız atının cəngəlliklərdə təqib edilməsi	362
XCII <i>fasil</i> . Geri qayıtmaya məcbur oldu	364
XCIII <i>fasil</i> . Baş kəsilmiş meyit	366
XCIV <i>fasil</i> . Sırr açılır	370
XCV <i>fasil</i> . Son şahid	374
XCVI <i>fasil</i> . Qaçdı!	379
XCVII <i>fasil</i> . Qatilin təqib edilməsi	381
XCVIII <i>fasil</i> . Hələ sağdır	382
XCIX <i>fasil</i> . İki atas	384
C <i>fasil</i> . Sevinc	387

OTSEOLA – SEMİNOLLARIN BAŞÇISI

Tərcümə edən: Vidadı Rzayev

I <i>fasil</i> . Çiçəklər diyarı	393
II <i>fasil</i> . İndiqo plantasiyası	395
III <i>fasil</i> . Cəklər	400

IV <i>fəsil</i> . Florida quyusu	403
V <i>fəsil</i> . Mələt və onun çıxırdaşı	406
VI <i>fəsil</i> . Alliqator	408
VII <i>fəsil</i> . Tisbağa yuvası	412
VIII <i>fəsil</i> . Kral çağağlanları	417
IX <i>fəsil</i> . Çimmə	421
X <i>fəsil</i> . Metis	425
XI <i>fəsil</i> . Ov	429
XII <i>fəsil</i> . Amansız qərar	433
XIII <i>fəsil</i> . Təqib	438
XIV <i>fəsil</i> . Rinqoldun qisası	442
XV <i>fəsil</i> . Mayumi	446
XVI <i>fəsil</i> . Ada	451
XVII <i>fəsil</i> . Uest-Poynt	456
XVIII <i>fəsil</i> . Seminollar	461
XIX <i>fəsil</i> . Hindu qəhrəmanı	467
XX <i>fəsil</i> . Sərhəddə ədalət məhkəməsi	471
XXI <i>fəsil</i> . Hindu qulları	475
XXII <i>fəsil</i> . Bıç sövdələşmə	478
XXIII <i>fəsil</i> . Yolda düşündüklərim barədə	482
XXIV <i>fəsil</i> . Qərribə əhvalat	485
XXV <i>fəsil</i> . Güllə atan kim idi?	488
XXVI <i>fəsil</i> . Sərhəd fortu	491
XXVII <i>fəsil</i> . Şura	497
XXVIII <i>fəsil</i> . Doğan Günəş	504

XXIX <i>fəsil</i> . Ultimatum	507
XXX <i>fəsil</i> . Məsa arxasında söhbət	513
XXXI <i>fəsil</i> . Xəin başçılar	518
XXXII <i>fəsil</i> . Suda kölgələr	524
XXXIII <i>fəsil</i> . Həjo-Yeva	527
XXXIV <i>fəsil</i> . İblisəne sözləşmə	533
XXXV <i>fəsil</i> . Qaranlıqdan sonra işıq	537
XXXVI <i>fəsil</i> . Vəfalı dost gərək!	542
XXXVII <i>fəsil</i> . Son müşavirə	545
XXXVIII <i>fəsil</i> . Başçıların devrilməsi	549
XXXIX <i>fəsil</i> . Otseolanın imzası	554
XL <i>fəsil</i> . Savaşqan Qalilahe	559
XLI <i>fəsil</i> . Duəl üçün səbəb	561
XLII <i>fəsil</i> . Duəle çağırış	565
XLIII <i>fəsil</i> . Görüş	569
XLIV <i>fəsil</i> . Hər şey bəlli oldu	573
XLV <i>fəsil</i> . Bir gündə iki duəl	577
XLVI <i>fəsil</i> . Lal etiraf	580
XLVII <i>fəsil</i> . Əsir	584
XLVIII <i>fəsil</i> . Döyüş nidası	587
XLIX <i>fəsil</i> . Savaş	591
L <i>fəsil</i> . Qərribə atının iziylə	594
LI <i>fəsil</i> . Atlı kim imiş?	598
LII <i>fəsil</i> . Soyuq nazakət	601
LIII <i>fəsil</i> . Bəcimin əhvalı	604

LIV <i>fasil. Açıq söhbət</i>	607
LV <i>fasil. Könüllülər</i>	611
LVI <i>fasil. Anlaşılmaz dayışıklıqlar</i>	614
LVII <i>fasil. Məna sirri kim açdı</i>	616
LVIII <i>fasil. Qoca Hikmət</i>	620
LIX <i>fasil. Təcili çapar</i>	624
LX <i>fasil. Aşıq töhfəsi</i>	627
LXI <i>fasil. Yürüş</i>	632
LXII <i>fasil. Başa zərbə</i>	635
LXIII <i>fasil. Hindunun cazası</i>	638
LXIV <i>fasil. Baş tutmayan banket</i>	643
LXV <i>fasil. Deydin darmadağın edilməsi</i>	647
LXVI <i>fasil. Savaş meydanı</i>	649
LXVII <i>fasil. Utlakuçı yanında savaş</i>	653
LXVIII <i>fasil. Geri çəkilməklə bitən qələbə</i>	657
LXIX <i>fasil. Bətaqlıqda daha bir savaş</i>	660
LXX <i>fasil. Danışığılar</i>	663
LXXI <i>fasil. Ordunun müəmmalı yox olması</i>	666
LXXII <i>fasil. Qara Cəkin başına gələnələr</i>	670
LXXIII <i>fasil. Dəhşətli mənzərə</i>	672
LXXIV <i>fasil. İzlə təqib</i>	675
LXXV <i>fasil. Döyüş həyəcanı</i>	678
LXXVI <i>fasil. Yanlış həyəcan</i>	680
LXXVII <i>fasil. İz itir</i>	682
LXXVIII <i>fasil. Savannanı keçmək</i>	686

LXXIX <i>fasil. Məşə qaranlığında</i>	688
LXXX <i>fasil. Sıqnal atəşləri</i>	691
LXXXI <i>fasil. Boşalmış düşərgə</i>	694
LXXXII <i>fasil. Ölü meşə</i>	695
LXXXIII <i>fasil. Düşmənlərin halqasında döyüş</i>	699
LXXXIV <i>fasil. Cəkin öldürücü atəşi</i>	702
LXXXV <i>fasil. Yoxsul nahar</i>	705
LXXXVI <i>fasil. Arxadan vurulan güllə</i>	708
LXXXVII <i>fasil. Alovun ortasında</i>	712
LXXXVIII <i>fasil. Yubadılmayan cəzalandırma</i>	714
LXXXIX <i>fasil. Gözlənilməz düşmən</i>	718
XC <i>fasil. Qaranlıqda toqquşma</i>	720
XCI <i>fasil. Üç qara lələk</i>	725
XCII <i>fasil. Basdırılmış və yandırılmışlar</i>	727
XCIII <i>fasil. İblislərmə, parılərmə</i>	731
XCIV <i>fasil. Arens Rinqoldun ölümü</i>	736
XCV <i>fasil. Ölüm soruşları</i>	741
XCVI <i>fasil. Otseoların taleyi. Son</i>	744

MAYN RİD

SEÇİLMİŞ ƏSƏRLƏRİ

Çapa imzalanmışdır 18.08.2009. Format 60×90 1/16. Ofset çap üsulu.
Fiziki çap vərəqi 47,5. Sifariş 143. Tiraaj 7000.

"Şərq-Qərb" ASC-də çap olunmuşdur
Bakı, Aşıq Ələsgər küçəsi, 17
Tel.: (+994 12) 474-75-62
Faks: (+994 12) 470-18-49
e-mail: sharq.qarb@gmail.com

4f-263969

Mayn Rid

Mayn Ridin (1818-1883) həyatı qələmə aldığı macərə romanları qədər maraqlıdır. İlk romanını yazanda gənc irlandiyalı artıq ABŞ-da ovçuluq, ticarət, müəllimlik və reportyorluqla məşğul olmuşdu, Meksika müharibəsində yaralanmış, Bavariya və Macarıstan inqilablarında iştirak etmişdi.

1850-ci ildən vətəninə yaşayan M.Ridin bir-birinin ardınca "Könlü nişançılar" (1850), "Skalp ovçuları" (1851), "Otseola – seminolların başçısı" (1859), "Başsız atlı" (1865) və digər romanları çap olundu. Ömrünün son illərində gənclik üçün elmi-populyar kitablar yazdı.

Əsərlərində insanları humanizmə və ədalətə səsləyən yazıçı bu gün də dünyanın bir çox ölkələrində məşhur müəllif olaraq qalır.

